Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaalihuoltolain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sosiaalihuoltolakia, sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annettua lakia, sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettua lakia, työttömyysturvalakia, kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia ja työvoimapalveluiden järjestämisestä annettua lakia. Kuntouttavasta työtoiminnasta annettu laki ehdotetaan kumottavaksi. Lisäksi ehdotetaan näistä johtuvia sekä muita vähäisempiä muutoksia eräisiin muihin lakeihin.

Esityksellä toteutetaan pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelmaa, jonka mukaan sosiaalihuollon palvelulainsäädäntöä uudistetaan vastaamaan hyvinvointialueita koskevaa sääntelyä. Lisäksi hallitusohjelman mukaisena tavoitteena on ollut työ- ja toimintakykyä edistävien palvelujen kokonaisuudistus.

Esityksen tavoitteena on selkeyttää ja uudistaa sosiaalihuoltolakia hyvinvointialueen sosiaalihuollon keskeisenä sisältölakina. Tavoitteena on myös vahvistaa sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen roolia sosiaalihuollon ydintoimintana sekä varmistaa, että sosiaalityöntekijän osaamista kohdennetaan erityisosaamista vaativiin asiakastilanteisiin ja asiakkuuksiin, joissa sosiaalityöntekijän ammattitaidosta on eniten hyötyä.

Sosiaalihuollon toteuttamisen osalta tavoitteena on keventää hallinnollista työtä ja vähentää ammattihenkilöiden kirjaamiseen käyttämää työaikaa. Tavoitteena on ohjata sosiaalihuollon toimintaa oikea-aikaiseen tuen tarpeiden tunnistamiseen ja niihin vastaamiseen.

Sosiaalipalveluiden osalta tavoitteena on purkaa päällekkäisiä rakenteita ja toimintaympäristön muuttumisen vuoksi tarpeetonta yksityiskohtaista sääntelyä. Tavoitteena on myös alueelliset olosuhteet paremmin huomioon ottava lainsäädäntö, joka mahdollistaa asiakkaiden tuen tarpeisiin vastaamisen joustavasti ja kustannusvaikuttavasti.

Esityksellä pyritään lisäksi osaltaan parantamaan julkisen talouden kestävyyttä ja luomaan edellytyksiä velkaantumisen kasvun taittamiseen.

Muutoksia ehdotetaan palvelutarpeen arviointia, omatyöntekijää ja asiakassuunnitelmaa koskevaan sääntelyyn. Sosiaalihuollon kirjaamista koskeva sääntely siirrettäisiin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annettuun lakiin ja tässä yhteydessä ammattihenkilöiden kirjaamista koskevia velvoitteita kevennettäisiin ja kumottaisiin päällekkäistä kirjaamista koskevaa sääntelyä.

Esityksessä ehdotetaan korotettavaksi pitkäaikaista ympärivuorokautista palveluasumista ja pitkäaikaista laitoshoitoa koskevia sekä jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta perittäviä asiakasmaksuja.

Työvoimapalveluiden järjestämisestä annetussa laissa säädettäisiin uudesta työllisyyspoliittisesta tuesta. Työvoimaviranomainen myöntäisi yhdistyksille ja säätiöille työvoimapalveluna rahoitusta pitkään työttömänä olleiden työttömien työnhaun ja työllistymisen yleisten edellytysten

parantamiseen. Tuella järjestetty toiminta olisi työnhakijaa työttömyysetuuden jatkumisen edellytyksenä velvoittavaa.

Esitys liittyy esitykseen valtion vuoden 2027 talousarvioksi ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan pääosin 1.7.2027. Sosiaalihuoltolain 17 § ja laki kuntouttavan työtoiminnan kumoamisesta ja laki vuoden 1982 sosiaalihuoltolain muuttamisesta tulisivat kuitenkin voimaan jo 1.1.2027. Myös asiakasmaksuihin ehdotettavat korotukset tulisivat voimaan 1.1.2027. Ehdotettu laki työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain muuttamisesta on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.4.2027.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ....1
PERUSTELUT....9
1 Asian tausta ja valmistelu....9
1.1 Tausta....9
1.2 Valmistelu....10
2 Nykytila ja sen arviointi....11
2.1 Perus- ja ihmisoikeussäännökset ja sosiaalihuolto....11
2.2 Sosiaalihuollon järjestämisvastuu....12
2.3 Sosiaalihuollon rahoitus....15
2.4 Sosiaalihuollon asiakasmaksut....17
2.5 Sosiaalihuollon erilliskorvaukset ja muut korvaukset....17
2.6 Hyvinvointialueiden väliset korvaukset....17
2.7 Sosiaalihuollon palvelut ja muut tehtävät....18
2.7.1 Sosiaalipalveluita koskeva sääntely....18
2.7.2 Subjektiiviset oikeudet ja määrärahasidonnaiset palvelut sosiaalihuollossa....21
2.7.3 Hyvinvoinnin edistäminen sosiaalihuollossa....23
2.7.4 Sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut....26
2.7.4.1 Sosiaalityö....26
2.7.4.2 Sosiaaliohjaus....30
2.7.4.3 Sosiaalinen kuntoutus....31
2.7.4.4 Perhetyö....33
2.7.4.5 Kotihoito....34
2.7.4.6 Suomessa ilman huoltajaa olevien alaikäisten hoiva, huolenpito ja kasvatus sekä perheryhmäkotitoiminta....35
2.7.4.7 Yhteisöllinen asuminen....36
2.7.4.8 Ympärivuorokautinen palveluasuminen....36
2.7.4.9 Laitospalvelut....37
2.7.4.10 Päihde- ja riippuvuustyö sekä päihde- ja riippuvuustyön erityiset palvelut....37
2.7.4.11 Mielenterveystyö ja mielenterveystyön palvelut....39
2.7.4.12 Kasvatus- ja perheneuvonta....41
2.7.4.13 Oppilas- ja opiskelijahuollon kuraattoripalvelut....43
2.7.4.14 Vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta....44
2.7.4.15 Vammaisten henkilöiden työtoiminta....45
2.7.4.16 Muut sosiaalipalvelut....46
2.7.4.17 Sosiaalipäivystys....47
2.7.5 Sosiaalihuollon erityislainsäädännön mukaiset palvelut....48
2.7.5.1 Kuntouttava työtoiminta....48
2.7.5.2 Perhehoito....52
2.7.5.3 Adoptioneuvonta....53
2.7.5.4 Perheasioiden sovittelu....54
2.7.5.5 Lapsen huoltoon, tapaamisoikeuteen ja elatukseen liittyvät tehtävät....55
2.7.5.6 Isyyden ja äitiyden selvittämiseen ja vahvistamiseen liittyvät tehtävät....58
2.7.5.7 Lastensuojelu....60
2.8 Sosiaalihuollon asiakasprosessi ja menettelysäännökset....63

2.8.1 Hyvä hallinto perusoikeutena 63
2.8.2 Yhteydenotot ja ilmoitukset sosiaalihuoltoon 64
2.8.3 Sosiaalihuollon asiakkuuden alkaminen ja päättyminen 64
2.8.4 Erityistä tukea tarvitseva henkilö, asiakas ja lapsi 65
2.8.5 Palvelutarpeen arviointi 66
2.8.6 Asiakassuunnitelma 67
2.8.7 Omatyöntekijä 69
2.8.8 Viranomaisten välinen yhteistyö 70
2.8.9 Läheisverkoston kartoittaminen ja asiakkaan hoidossa olevan henkilön tilanteen selvittäminen 70
2.8.10 Sosiaalihuoltoa koskeva päätöksenteko ja toimeenpano 71
2.8.11 Vanhuspalvelulain menettelysäännökset 73
2.8.12 Vammaispalvelulain menettelysäännökset 74
2.8.13 Lastensuojelulain menettelysäännökset 75
2.9 Sosiaalihuollon toteuttaminen 76
2.10 Sosiaalihuollon palvelujärjestelmän ohjaus 77
2.11 Sosiaalihuollon valvonta 79
2.12 Sosiaalihuollon asiakasmaksut 80
2.13 Sosiaalihuollon asiakastiedon kirjaaminen 82
2.14 Julkiset työvoimapalvelut 84
2.15 Nykytilan arviointi 85
2.15.1 Hyvinvoinnin edistäminen sosiaalihuollossa 85
2.15.2 Sosiaalityö ja sosiaaliohjaus 88
2.15.3 Sosiaalihuollon toteuttaminen 90
2.15.3.1 Sosiaalihuoltoasian vireilletulo 90
2.15.3.2 Asiakkuuden alkaminen ja päättyminen 91
2.15.3.3 Erityisen tuen tarpeessa oleva henkilö 92
2.15.3.4 Erityisen tuen tarpeessa oleva lapsi 93
2.15.3.5 Asiakastyön dokumentointi 93
2.15.3.6 Toistuvat ja päällekkäiset palvelutarpeen arviot 95
2.15.3.7 Asiakassuunnitelma 97
2.15.3.8 Vaikuttavuuden arviointi 98
2.15.3.9 Omatyöntekijä 99
2.15.3.10 Hallintopäätösten tekemisvelvollisuus 100
2.15.3.11 Yhteisiin palveluihin liittyvä sääntelyn ja soveltamisen haasteet 101
2.15.3.12 Järjestämisvastuun ja sosiaalihuollon yksilöpäätösten välinen suhde 101
2.15.4 Subjektiiviset oikeudet ja määrärahasidonnaiset palvelut sosiaalihuollossa 103
2.15.5 Lapsiperheiden palvelut ja lastensuojelu 104
2.15.5.1 Perhetyö 105
2.15.5.2 Kuraattoripalvelu 108
2.15.5.3 Kasvatus- ja perheneuvonta 108
2.15.5.4 Lasten ja nuorten määrämuotoinen psykososiaalinen tuki 113
2.15.5.5 Tukihenkilöt ja –perheet sekä muut sosiaalihuollon palvelut 114
2.15.5.6 Lastensuojelulain ja sosiaalihuoltolain välinen rajapinta 114
2.15.5.7 Perheoikeudelliset palvelut 117

2.15.6 Työikäisten sosiaalipalvelut 118
2.15.7 Julkiset työvoimapalvelut 123
2.15.8 Julkisen talouden tilanne 125
2.15.9 Sosiaalihuollon tiedonhallinta 126
3 Tavoitteet 126
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset 127
4.1 Keskeiset ehdotukset 127
4.2 Pääasialliset vaikutukset 130
4.2.1 Taloudelliset vaikutukset 130
4.2.1.1 Yleisesti taloudellisista vaikutuksista 130
4.2.1.2 Sosiaalihuollon prosessit 132
4.2.1.3 Palveluihin tehtävät muutokset 135
4.2.1.4 Perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuki 135
4.2.1.5 Toimintakyvyn ja osallisuuden tuki 138
4.2.1.6 Asiakasmaksuihin tehtävät muutokset 140
4.2.2 Vaikutukset julkiseen talouteen 141
4.2.2.1 Vaikutukset valtion talouteen 141
4.2.2.2 Vaikutukset hyvinvointialueiden talouteen 143
4.2.2.3 Vaikutukset hyvinvointialueiden talouteen 143
4.2.2.4 Vaikutukset kuntien talouteen 145
4.2.2.5 Vaikutukset työttömyysturvaan 145
4.2.2.6 Vaikutukset kotitalouksien asemaan 147
4.2.3 Vaikutukset viranomaisiin, kuntiin ja hyvinvointialueisiin 151
4.2.4 Vaikutukset sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmiin ja tiedonhallintaan 164
4.2.5 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset 165
4.2.5.1 Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin 165
4.2.5.2 Vaikutukset vammaisiin henkilöihin 176
4.2.5.3 Vaikutukset iäkkäisiin henkilöihin 181
4.2.5.4 Vaikutukset lapsiin 182
4.2.5.5 Vaikutukset muihin väestöryhmiin 190
4.2.5.6 Vaikutukset yhdenvertaisuuteen, tasa-arvoon ja kielellisiin oikeuksiin 192
4.2.5.7 Vaikutukset työllisyyteen ja työelämään 196
4.2.5.8 Vaikutukset hyvinvointiin ja terveyteen 197
4.2.5.9 Vaikutukset turvallisuuteen 197
4.2.5.10 Vaikutukset järjestöjen toimintaan 198
4.2.6 Yhteisvaikutukset 199
4.2.6.1 Työ- ja toimintakykyä edistävät sosiaalipalvelut 204
4.2.7 Yhteenveto yhteisvaikutuksista ja ehdotuksiin liittyvistä riskeistä 205
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot 206
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset 206
5.1.1 Sosiaalihuollon palvelu-uudistuksen toteuttamisen vaihtoehdot 206
5.1.2 Sosiaalihuoltolain kokonaisuudistus 207
5.1.3 Sosiaalityöstä ja sosiaaliohjauksesta säätämisen vaihtoehdot 208
5.1.4 Sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välisen rajapinnan ratkaisuvaihtoehdot 208
5.1.5 Työ- ja toimintakykyä edistävät sosiaalipalvelut 210

5.1.6 Sosiaalihuollon toteuttaminen 211
5.1.7 Kirjaaminen sosiaalihuollossa 211
5.1.8 Sosiaalihuollon säästötavoite 211
5.1.9 Työllisyyspoliittinen tuki 212
5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot 213
5.2.1 Ruotsi 213
5.2.1.1 Ruotsin uusi sosiaalipalvelulaki 213
5.2.1.2 Sosiaalipalvelulain uudistaminen 214
5.2.1.3 Sosiaalihuollon järjestäminen, tuottaminen ja rahoittaminen 216
5.2.1.4 Sosiaalipalvelut 217
5.2.1.5 Suunnittelutyö 217
5.2.1.6 Tieteeseen ja todennettuun kokemukseen perustuva toiminta 218
5.2.1.7 Toiminnan laatu ja alueellisen yhdenvertaisuuden edistäminen 219
5.2.1.8 Sosiaalipalvelulain mukaiset tukitoimet 219
5.2.1.9 Henkilökohtaisiin tarpeisiin liittyvä tukitoimet 221
5.2.1.10 Taloudellisiin tarpeisiin liittyvät tukitoimet 223
5.2.1.11 Lasten ja nuorten suojelun tai tuen tarpeiden arviointi ja tutkinta 224
5.2.1.12 Hallintopäätös tukitoimista ja muutoksenhakumahdollisuus 224
5.2.1.13 Dokumentointivelvoite 225
5.2.2 Norja 225
5.2.2.1 Sosiaalihuoltoa koskeva lainsäädäntö 225
5.2.2.2 Sosiaalihuollon järjestäminen, tuottaminen ja rahoittaminen 226
5.2.2.3 Sosiaalihuollon tarkoitus ja kohdentaminen 227
5.2.2.4 Sosiaalihuollon palvelut ja tehtävät 227
5.2.2.5 Sosiaalipalvelulain mukaiset yleiset tehtävät 227
5.2.2.6 Sosiaalipalvelulain mukaiset yksilölliset palvelut 228
5.2.2.7 Palvelujen tarpeen arviointi 231
5.2.2.8 Päätöksenteko 231
5.2.2.9 Laatu ja palvelujen yhdenvertainen järjestäminen 232
5.2.3 Tanska 232
5.2.3.1 Sosiaalihuollon järjestäminen ja tuottaminen 232
5.2.3.2 Sosiaalihuollon rahoittaminen 233
5.2.3.3 Sosiaalihuoltoa koskeva lainsäädäntö 234
5.2.3.4 Sosiaalihuollon tarkoitus ja kohdentaminen 234
5.2.3.5 Sosiaalihuollon palvelut ja tehtävät 235
5.2.3.6 Palvelutarpeen arviointi, päätöksenteko ja suunnitelma 238
5.2.3.7 Laatu ja yhdenvertaisuus 239
5.2.4 Työllisyyspoliittinen tuki yhdistyksille ja säätiöille 240
6 Lausuntopalaute 240
7 Säännöskohtaiset perustelut 244
7.1 Sosiaalihuoltolaki 244
7.2 Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä 317
7.3 Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista 319
7.4 Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 320
7.5 Työttömyysturvalaki 321

7.6 Työturvallisuuslaki....323
7.7 Laki työvoimapalveluiden järjestämisestä....323
7.8 Yleistukilaki....330
7.9 Laki tulotietojärjestelmästä....331
7.10 Sosiaalihuoltolaki....331
7.11 Laki kehitysvammaisten erityishuollosta....331
7.12 Vammaispalvelulaki....331
7.13 Kansaneläkelaki....332
7.14 Laki eläkkeensaajan asumistuesta....332
7.15 Elintarvikelaki....332
7.16 Laki toimeentulotuesta....332
7.17 Valmiuslaki....332
7.18 Laki kotoutumisen edistämisestä annetusta laista....333
7.19 Terveydenhuoltolaki....333
7.20 Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista....333
7.21 Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta....334
7.22 Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta.....335
8 Voimaantulo....336
9 Toimeenpano ja seuranta....339
10 Suhde muihin esityksiin....340
10.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä....340
10.2 Suhde talousarvioesitykseen....341
11 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys....341
11.1 Esitykseen liittyvät perus- ja ihmisoikeudet....341
11.2 Oikeus välttämättömään toimeentuloon sekä perustoimeentulon turvaan....346
11.3 Oikeus välttämättömään huolenpitoon....352
11.4 Oikeus riittäviin sosiaalipalveluihin....353
11.5 Yksityiselämän suoja....360
11.6 Oikeusturva....365
11.7 Yhdenvertaisuus....370
11.8 Kunnallinen ja muu alueellinen itsehallinto....373
11.9 Lailla säätämisen vaatimus....376
11.10 Johtopäätökset....380
LAKIEHDOTUKSET....382
1. Laki sosiaalihuoltolain muuttamisesta....382
2. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain muuttamisesta....397
3. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta....400
4. Laki kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain kumoamisesta....404
5. Laki työttömyysturvalain muuttamisesta....405
6. Laki työturvallisuuslain 4 §:n muuttamisesta....408
7. Laki työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain muuttamisesta....409
8. Laki yleistukilain 19 ja 45 §:n muuttamisesta....412

9. Laki tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n muuttamisesta 413
10. Laki sosiaalihuoltolain 27 d ja e §:n kumoamisesta....414
11. Laki kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 2 ja 42 b §:n muuttamisesta415
12. Laki vammaispalvelulain muuttamisesta 416
13. Laki kansaneläkelain 35 §:n muuttamisesta....418
14. Laki eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 14 §:n muuttamisesta 419
15. Laki elintarvikelain 19 §:n muuttamisesta 420
16. Laki toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta 421
17. Laki valmiuslain 88 §:n muuttamisesta....422
18. Laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain 33 §:n muuttamisesta....423
19. Laki terveydenhuoltolain muuttamisesta 424
20. Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain 15 §:n muuttamisesta 426
21. Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain 25 §:n muuttamisesta....427
23. Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 11 §:n muuttamisesta....428
24. Laki nuorisolain 11 §:n muuttamisesta 429
LIITTEET....430
RINNAKKAISTEKSTIT 430
sosiaalihuoltolain muuttamisesta 430
sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain muuttamisesta..463
sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta 467
työttömyysturvalain muuttamisesta 470
työturvallisuuslain 4 §:n muuttamisesta....475
työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain muuttamisesta....476
yleistukilain 19 ja 45 §:n muuttamisesta....481
tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n muuttamisesta....483
kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 2 ja 42 b §:n muuttamisesta....485
vammaispalvelulain muuttamisesta 487
kansaneläkelain 35 §:n muuttamisesta....491
eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 14 §:n muuttamisesta 492
elintarvikelain 19 §:n muuttamisesta 493
toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta....494
valmiuslain 88 §:n muuttamisesta....496
kotoutumisen edistämisestä annetun lain 33 §:n muuttamisesta....497
terveydenhuoltolain muuttamisesta....498
ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain 15 §:n muuttamisesta 501
kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain 25 §:n muuttamisesta 502
viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 11 §:n muuttamisesta 503
nuorisolain 11 §:n muuttamisesta....504

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelman (”Vahva ja välittävä Suomi”) mukaan sosiaali- ja terveydenhuollossa on palvelureformin aika. Hallitusohjelman mukaan uudistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelulainsäädäntö sekä siihen liittyvä ohjaus vastaamaan uusia sote-rakenteita ja valtakunnallisia sote-tavoitteita. Hallitusohjelman mukaan poistetaan esteitä palveluiden integraation, tietojohtamisen, digitalisaation ja henkilöstön riittävyyden edistämiseksi. Lisäksi kevennetään sellaista yksityiskohtaista palvelujen sisältöjä koskevaa sääntelyä, joka on tullut tarpeettomaksi hyvinvointialueiden aloittamisen ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021; jäljempänä järjestämislaki) kansallisen ohjauksen myötä.

Hallitusohjelman mukaan uudistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelulainsäädäntöä ja ohjataan alueita uudistamaan palvelujaan perustuen palvelujen tarkoituksenmukaiseen porrastukseen. Palvelujärjestelmän toimivuutta parannetaan ja menokasvua hillitään vahvistamalla muun muassa ennaltaehkäisyä, palveluketjuja ja palveluohjausta. Palveluihin pääsyä ja palvelujärjestelmän kustannusvaikuttavuutta parannetaan painottamalla perustason palveluita ja tukemalla tätä lainsäädännöllä. Hallitusohjelman mukaan uudistetaan sosiaalihuoltolaki ja lastensuojelulainsäädäntö sekä varmistetaan palvelulainsäädännön ja järjestämislain yhteentoimivuus. Lisäksi hallitusohjelman mukaan edistetään ammattihenkilöstön mahdollisuuksia kohdentaa työaikaa asiakastyöhön. Hallitusohjelman mukaan läpikäydään säädökset ja uudistetaan toimintatapoja ja asenteita siten, että muun muassa erilaisten todistusten ja lausuntojen laatimiseen, kirjaamiseen ja tilastointiin käytettävä työaika vähenee.

Hallitusohjelman mukaan hallituksen tavoitteena on, että julkisen talouden rahoitusasema kohenee siten, että julkisen talouden alijäämä on korkeintaan yksi prosentti suhteessa bruttokansantuotteeseen. Yhtenä toimena tähän tavoitteeseen pääsemiseksi hallitus päätti keväällä 2024 sosiaalihuoltoon kohdennettavasta 100 miljoonan euron säästötavoitteesta. Keväällä 2025 linjattiin uudelleen säästötavoitteen valmistelun aikataulusta siten, että hallituksen esitys annetaan eduskunnalle syksyllä 2026 budjettilakiaikataulussa ja hyvinvointialueiden valtion rahoitusta voitaisiin vähentää 50 miljoonalla eurolla vuonna 2027 ja 100 miljoonalla eurolla vuodesta 2028 alkaen. Säästöt linjattiin toteutettavaksi osana hallitusohjelmaan pohjautuvaa sosiaalihuoltolain laajempaa uudistamista.

Hallitusohjelman mukaan hallitus uudistaa kuntouttavan työtoiminnan ja päihdekuntoutustyön työllistymistä edistäväksi. Lisäksi hallitusohjelmassa linjataan, että kuntouttavan työtoiminnan työhön suuntaavat palvelut palautetaan kuntien järjestämisvastuulle kuitenkin niin, että kunnilla ja hyvinvointialueilla on mahdollisuus sopia kyseisten palveluiden järjestämisestä myös toisin esimerkiksi hyvinvointialueen kautta koko alueen laajuisesti. Hallitus on sittemmin keväällä 2025 linjannut, että sosiaalihuollon työllistymistä edistäviä sosiaalipalveluja uudistetaan kokonaisuutena ja osana kehittämistyötä resursseja siirretään kuntiin. Uudistukseen liittyvä säästö hyvinvointialueiden valtion rahoitukseen on linjauksen mukaan 12,5 miljoonaa euroa vuodesta 2027 alkaen.

Keväällä 2026 hallitus lisäksi linjasi osana työllisyyden edistämisen tavoitteita, että käyttöön otettaisiin uusi työvoimapoliittinen avustus, jonka työvoimaviranomaiset voisivat myöntää kolmannelle sektorille pitkään työttömänä olleille kohdennettavaan toimintaan.

1.2 Valmistelu

Hallituksen esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä sekä työ- ja elinkeinoministeriössä virkatyönä. Lisäksi työllistymistä edistävien sosiaalipalvelujen uudistamista valmisteltiin yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön kanssa. Esityksen keskeiset ehdotukset pohjautuvat pääasiassa sosiaalihuollon palvelu-uudistusta valmistelleiden työryhmien ehdotuksiin.

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 9.7.2025 työryhmän valmistelemaan sosiaalihuollon palvelu-uudistusta ja alatyöryhmän valmistelemaan työllistymistä edistävien sosiaalipalvelujen uudistamista. Työryhmien toimikausi oli 15.8.2025 - 31.1.2026. Työryhmien kokoonpanoa täydennettiin sekä tehtiin eräitä henkilömuutoksia 27.10.2025. Päätyöryhmä kokoontui toimikaudellaan 10 kertaa ja alatyöryhmä 11 kertaa. Työryhmien loppuraportit, joihin sisältyivät palvelu-uudistusta koskevat ehdotukset, julkaistiin 20.2.2026 ja ne löytyvät Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita sarjasta[1].

Asiaan liittyvänä taustavalmisteluna sosiaali- ja terveysministeriö on toteuttanut useita laajempia sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen ja erityisesti sosiaalihuollon kehittämiseen liittyviä selvityksiä ja hyödyntänyt niitä valmistelussa tarkoituksenmukaisilta osin. Tällaisia ovat esimerkiksi sosiaalihuollon sisältöohjaukseen[2] ja porrasteisuuden edistämiseen liittyneet erilliset selvitykset[3] sekä sosiaalihuollon oikeudellinen selvitys.[4] Lisäksi valmistelussa on hyödynnetty aiemmin toteutettua selvitystä sosiaalityössä käytettävästä julkisesta vallasta.[5] Selvitykset löytyvät mainitusta sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja julkaisuja -sarjasta.

Työvoimapoliittisen tuen osalta esitys pohjautuu hallituksen kehysriihilinjaukseen sekä palautteeseen, jonka työ- ja elinkeinoministeriö sai kehittämisehdotuksista työvoimapalveluiden kehittämistarpeista. Kehittämisehdotukset sisältyivät arviomuistioon, joka oli lausunnolla 18.12.2025–18.2.2026.

Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa https://stm.fi/hanke?tunnus=STM107:00/2023 tunnuksella STM107:00/2023 ja https://tem.fi/hanke?tunnus=TEM122:00/2025 tunnuksella TEM122:00/2025.

---

[1] Sosiaalihuollon palvelu-uudistus: Työryhmän ehdotukset 2026. STM 2026:05. Saatavana: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/389df939-b2ec-410e-979c-b4fe6e41d1ba; Työ- ja toimintakykyä edistävät sosiaalipalvelut: Työryhmän ehdotukset 2026. STM. 2026:6. Saatavana: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/389df939-b2ec-410e-979c-b4fe6e41d1ba.

[2] Muuri A & Pohjola A (2024): Sosiaalihuollon sisältöohjaus hyvinvointialuerakenteessa. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja 2024:3. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5416-8.

[3] Heikkilä M & Marjamäki P (2024): Sosiaalihuollon porrasteisuus uusissa sote-rakenteissa; Nykytila ja ehdotukset. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja julkaisuja 2024:5. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5432-8.

[4] Kalliomaa-Puha L & Nykänen E (2025): Subjektiiviset ja määrärahasidonnaiset oikeudet sekä ennalta ehkäisevät palvelut sosiaalihuollossa. Oikeudellinen arviointi. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2025:24. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5682-7.

[5] Nykänen E & Liukko E (2019): Sosiaalityön tulevaisuus; sosiaalityö julkisena hallintotehtävänä. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:47. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4091-8.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Perus- ja ihmisoikeussäännökset ja sosiaalihuolto

Sosiaalihuollon yleis- ja erityislainsäädäntö on monin tavoin merkittävää perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta. Sosiaali- ja terveydenhuollolla toteutetaan perustuslain (731/1999) 19 §:ssä turvattuja sosiaalisia perusoikeuksia. Perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaan jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Välttämättömällä huolenpidolla tarkoitetaan muun muassa sellaisia sosiaalihuollon palveluja, joilla turvataan ihmisarvoisen elämän edellytyksiä, kuten asumispalveluja ja eräitä lasten, vammaisten ja iäkkäiden ihmisten palveluja (HE 309/1993 vp, s. 69/II). Subjektiivinen oikeus tällaisiin palveluihin syntyy suoraan perustuslain nojalla. Tavallista lainsäädäntöä tarvitaan kuitenkin palvelujen sisällön ja saamisedellytysten tarkempaan määrittelyyn. Viime kädessä välttämätöntä huolenpitoa turvaavilla palveluilla toteutetaan perustuslain 7 §:ssä tunnustettua oikeutta elämään.

Perustuslain 19 §:n 3 momentissa velvoitetaan julkinen valta turvaamaan, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistämään väestön terveyttä. Saman lainkohdan mukaan julkisen vallan on tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. Sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännöllä toteutetaan osaltaan näitä julkiselle vallalle perustuslaissa osoitettuja tehtäviä.

Arvioitaessa palvelujen riittävyyttä, pidetään lähtökohtana sellaista palvelujen tasoa, joka luo jokaiselle yksilölle edellytykset toimia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä. (HE 309/1993 vp s. 71, ks. myös esim. PeVL 36/2014 vp, s. 2 ja PeVL 26/2017 vp). Tämä edellyttää viime kädessä yksilökohtaista arviointia palvelujen riittävyydestä (esim. PeVL 30/2013 vp ja PeVL 26/2017 vp). Velvoite edistää väestön terveyttä taas edellyttää julkiselta vallalta erilaisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon ehkäisevää toimintaa sekä yleisemminkin yhteiskunnan olosuhteiden kehittämistä laaja-alaisesti väestön terveyttä ja hyvinvointia edistävään suuntaan (esim. PeVL 17/2021 vp).

Perustuslaissa ei määritellä sosiaalipalvelujen järjestämistapaa eikä sitä, mitä palveluja Suomen palvelujärjestelmässä tulisi olla tarjolla. Perustuslaki ei siten edellytä jotain tiettyä lainsäädäntöä, palvelurakennetta tai palveluvalikoimaa. Lauseke lailla toteutettavasta tarkemmasta sääntelystä jättää lainsäätäjälle liikkumavaraa oikeuksien sääntelyssä ja viittaa siihen, että perustuslaissa säädettyjen oikeuksien – ja niitä toteuttavien palvelujen – täsmällinen sisältö määräytyy perusoikeussäännösten ja tavallisen lainsäädännön muodostaman kokonaisuuden pohjalta. (Ks. PeVM 25/1994 vp, s. 5–6, ks. myös PeVL 36/2014 vp, s. 2.)

Palvelujen järjestämistapaan ja saatavuuteen vaikuttavat välillisesti myös muut perusoikeudet, etenkin perustuslain 6 §:n mukainen yhdenvertaisuus ja syrjinnän kielto sekä perustuslain 7 §:n mukainen oikeus elämään ja henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja turvallisuuteen (esim. PeVL 36/2014 vp, s. 2). Tästä seuraa muun muassa se, että palveluja tulisi olla tarjolla yhdenvertaisesti maan eri osissa asuville, eri väestöryhmille ja erilaisiin tarpeisiin, ja palvelut tulee toteuttaa siten, että oikeuden riittäviin palveluihin lisäksi myös ihmisten muut perusoikeudet, kuten itsemääräämisoikeus ja esimerkiksi oikeus valita asuinpaikkansa, toteutuvat (HE 309/1993 vp, s. 71, ks. myös esim. PeVL 36/2014 vp, s. 2). Muita sosiaalihuollon kannalta keskeisimpiä perusoikeussäännöksiä ovat perustuslain 10 §:n mukainen yksityiselämän suoja, 11 §:n mukainen uskonnon ja omantunnon vapaus, 12 §:n mukainen viranomaisen asiakirjojen julkisuutta koskeva periaate, 14 §:n 4 momentin mukainen yksilön oikeus osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon, sekä 17 §:n mukainen oikeus kieleen ja kulttuuriin.

Sosiaalihuoltoa koskevien perusoikeuksien kannalta keskeisiä kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia, joiden noudattamiseen Suomi on sopimusten osapuolena sitoutunut ovat esimerkiksi Euroopan sosiaalinen peruskirja (SopS 78–80/2002), Yhdistyneiden kansakuntien (YK) taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 6/1976), Euroopan neuvoston yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (SopS 18–19/1990; jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimus), YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastainen yleissopimus (SopS 59/1989), Euroopan neuvoston sopimus kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi (SopS 17/1991), YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (SopS 26–27/2016, jäljempänä YK:n vammaisyleissopimus), YK:n lapsen oikeuksien sopimus (SopS 59 ja 60/1991), Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (SopS 52–53/2015), Euroopan neuvoston yleissopimus lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan (SopS 87–88/2011), Euroopan neuvoston kansallisten vähemmistöjen suojelua koskeva puiteleissopimus (SopS 2/1998) sekä Euroopan neuvoston alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskeva Eurooppalainen peruskirja (SopS 23/1998).

Perustuslain 22 § velvoittaa julkista valtaa turvaamaan perus- ja ihmisoikeuksientoteutumisen. Lain esitöiden mukaan julkisen vallan tulee aktiivisesti luoda tosiasialliset edellytykset perusoikeuksien toteuttamiseksi. Valtion tulee etenkin lainsäädäntötoimin ja taloudellisten voimavarojen kohdentamisella huolehtia siitä, että sosiaaliset oikeudet tulevat turvatuiksi. (ks. HE 309/1993 vp, s. 75.)

2.2 Sosiaalihuollon järjestämisvastuu

Manner-Suomessa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä vastaavat 21 hyvinvointialuetta ja Helsingin kaupunki. Uudellamaalla hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin järjestämisvastuu erikoissairaanhoidosta on kuitenkin suppeampi ja osin erikoissairaanhoidon järjestämistä vastaa alueella HUS-yhtymä. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuusta säädetään järjestämislaissa. Hyvinvointialueen toiminnasta, taloudesta ja hallinnosta sekä talouden ja hallinnon tarkastamisesta säädetään hyvinvointialueesta annetussa laissa (611/2021; jäljempänä *hyvinvointialuelaki*). Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetussa laissa (615/2021, jäljempänä *Uusimaa-laki*) säädetään vastuusta järjestää sosiaali- ja terveydenhuolto Uudellamaalla sekä sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämiseen Uudellamaalla liittyvästä hallinnon ja talouden järjestämisestä. Järjestämislain 1 §:n 3 momentin mukaan järjestämislaissa hyvinvointialueesta säädettyä sovelletaan tietyin poikkeuksin myös Helsingin kaupunkiin sen järjestäessä sosiaali- ja terveydenhuoltoa. Käytännössä Helsingin kaupungin sosiaalihuollon järjestämisvastuu vastaa sisällöltään ja laajuudeltaan hyvinvointialueiden järjestämisvastuuta.

Hyvinvointialuelain 7 §:ssä määritellään järjestämisvastuun käsite. Sen mukaan hyvinvointialue vastaa sille lailla säädettyjen tehtävien hoitamisesta, hyvinvointialueen asukkaan laissa säädettyjen oikeuksien toteutumisesta ja palvelukokonaisuuksien yhteensovittamisesta sekä järjestettävien palvelujen ja muiden toimenpiteiden yhdenvertaisesta saatavuudesta, tarpeen, määrän ja laadun määrittelemisestä, tuottamistavan valinnasta, tuottamisen ohjauksesta ja valvonnasta sekä viranomaiselle kuuluvan toimivallan käyttämisestä.

Järjestämislain 8 §:n mukaan hyvinvointialue vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä alueellaan ja on järjestämisvastuussa asukkaidensa sosiaali- ja terveydenhuollosta. Sosiaalihuoltoon kuuluvat järjestämislain 2 §:n 1 kohdan mukaan hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevat lakisääteiset sosiaalihuollon tehtävät ja palvelut sekä hyvinvoinnin edistäminen. Sosiaalihuoltolaissa ja sosiaalihuollon erityislaeissa säädetään tarkemmin hyvinvointialueen

sosiaalihuollon sisällöstä sekä annetaan järjestämisvastuuta koskevia tarkempia säännöksiä. Hyvinvointialueen asukkaalla tarkoitetaan järjestämislain 2 §:n 2 kohdan mukaan hyvinvointialueen henkilöä, jolla on kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta hyvinvointialueen alueella. Hyvinvointialueen velvollisuudesta järjestää tietyissä tilanteissa sosiaalihuoltoa muille kuin asukkailleen säädetään erikseen.

Järjestämislain 8 §:n mukaan hyvinvointialueella on oltava riittävä osaaminen, toimintakyky ja valmius vastata sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä ja sen on huolehdittava asukkaidensa palvelutarpeen mukaisesta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen saatavuudesta kaikissa tilanteissa. Järjestämisvastuunsa toteuttamiseksi hyvinvointialueella on oltava palveluksessaan toiminnan edellyttämä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstö sekä hallinnollinen ja muu henkilöstö, hallinnassaan asianmukaiset toimitilat ja toimintavälineet sekä muut tarvittavat toimintaedellytykset. Lisäksi hyvinvointialueella on oltava järjestämisvastuunsa toteuttamisen edellyttämä riittävä oma palvelutuotanto.

Hyvinvointialuelain 7 §:n mukaan hyvinvointialue voi hoitaa tehtävänsä itse tai sopia järjestämisvastuun siirtämisestä toiselle hyvinvointialueelle. Lisäksi hyvinvointialueiden tehtävien järjestäminen voidaan koota yhdelle tai useammalle hyvinvointialueelle, jos se on välttämätöntä palvelujen laadun ja saatavuuden parantamiseksi, riittävien henkilöstö- ja muiden voimavarojen tai tehtävässä tarvittavan erityisasiantuntemuksen turvaamiseksi taikka muusta vastaavasta ja perustellusta syystä. Hyvinvointialue vastaa tehtäviensä rahoituksesta, vaikka järjestämisvastuu on siirretty toiselle hyvinvointialueelle tai tehtävän hoitamisesta vastaa lain nojalla toinen hyvinvointialue. Hyvinvointialueiden yhteistoiminnan muodoista säädetään lain 8 luvussa. Sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien suurempiin kokonaisuuksiin kokoamisen yleisistä periaatteista säädetään tarkemmin järjestämislain 4 ja 9 §:ssä.

Järjestämislain 10 §:n mukaan hyvinvointialueella on vastuu asiakkaiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen yhteensovittamisesta kokonaisuuksiksi. Hyvinvointialueen on huolehdittava yhteen sovitettuja palveluja laaja-alaisesti tarvitsevien asiakasryhmien ja asiakkaiden tunnistamisesta, sosiaali- ja terveydenhuollon yhteensovittamisesta ja palveluketjujen ja palvelukokonaisuuksien määrittelemisestä, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen yhteensovittamisesta hyvinvointialueen muiden palvelujen kanssa sekä asiakasta koskevan tiedon hyödyntämisestä eri tuottajien välillä. Lisäksi hyvinvointialueen on osaltaan yhteen sovitettava sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujaan kunnallisten ja valtion palvelujen kanssa. Hyvinvointialueen on myös edistettävä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujensa yhteensovittamista muiden toimijoiden palvelujen kanssa.

Sosiaalihuoltolain 33 a §:ssä säädetään sosiaalipalvelujen kokoamisesta valtakunnallisesti tai alueellisesti muiden palvelujen yhteyteen. Säännös tarkentaa sote-järjestämislain 9 §:n palvelujen kokoamista ja sote-järjestämislain ja hyvinvointialuelain hyvinvointialueiden välistä yhteistyötä koskevaa sääntelyä (ks. luku 2.2.1). Sosiaalihuoltolain 33 a §:n mukaan sosiaalipalveluja voidaan koota valtakunnallisesti ja alueellisesti muiden palvelujen yhteyteen, jos se on tarpeen erityisosaamisen ja siten asiakasturvallisuuden ja palvelujen laadun varmistamiseksi. Palvelujen yhteen kokoaminen on tarpeellista, jos sosiaalipalvelu vaativana ja harvoin tarvittavana edellyttää toistettavuutta ja usean alan erityisosaamista riittävän taidon ja osaamisen saavuttamiseksi ja sen ylläpitämiseksi. Palveluja toteutettaessa on otettava huomioon asiakkaan etu siten kuin 4 ja 5 §:ssä säädetään. Edellä tarkoitettujen edellytysten täyttyessä voidaan koota yhteen yksittäisiä mielenterveys- ja päihdetyön palveluja, vammaisten henkilöiden palveluja, lastensuojelun palveluja sekä väkivalta- ja seksuaalirikosten uhrien palveluja. Myös muita palveluja voidaan koota yhteen, jos palveluja on mahdollista antaa asiakkaan edun mukaisesti.

Järjestämislain 35 §:n mukaan hyvinvointialueiden järjestämän sosiaali- ja terveydenhuollon alueellista yhteensovittamista, kehittämistä ja yhteistyötä varten on viisi sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöaluetta (jäljempänä YTA-aluetta). Kuhunkin yhteistyöalueeseen kuuluvat hyvinvointialueet säädetään valtioneuvoston asetuksella siten, että yliopistollista sairaalaa ylläpitävät hyvinvointialueet ja HUS-yhtymä kuuluvat kukin eri yhteistyöalueeseen. Alueet on määriteltysosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueista annetussa valtioneuvoston asetuksessa (91/2022).

Järjestämislain 36 §:n mukaan samaan sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueeseen kuuluvien hyvinvointialueiden on tehtävä yhteistyösopimus valtuustokausittain. Yhteistyösopimuksessa on 36 §:n 3 momentin mukaan sosiaalihuollon näkökulmasta sovittava hyvinvointialueiden työnjaosta, yhteistyöstä ja yhteensovittamisesta muun muassa väestön palvelutarpeen arvioinnissa ja ennakoinnissa sekä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen seurannassa ja arvioinnissa sekä sosiaalipäivystyksestä. Lisäksi siinä on sovittavasellaisten palvelujen järjestämisessä ja tuottamisessa, jotka harvoin tarvittavina tai erityisen vaativina edellyttävät toistettavuutta tai laaja-alaista erityisosaamista riittävän taidon ja osaamisen saavuttamiseksi ja sen ylläpitämiseksi tai merkittäviä investointeja laitteistoihin, välineisin tai toimitiloihin. Hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksen sisällöstä ja valmistelusta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (309/2023) annetaan tarkempia säännöksiä eräistä sovittavista asioista.

Hyvinvointialuelain 9 §:n mukaan, jollei lailla toisin säädetä, hyvinvointialue voi tuottaa järjestämisvastuulleen kuuluvat palvelut itse, yhteistoiminnassa muiden hyvinvointialueiden kanssa tai hankkia ne sopimukseen perustuen muilta palvelujen tuottajilta. Palvelusetelin käytöstä säädetään erikseen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä annetussa laissa (569/2009). Hyvinvointialue voi järjestämislain 12 §:n mukaan hankkia asiakkaalle annettavia sosiaalipalveluja yksityiseltä palveluntuottajalta sopimukseen perustuen, jos palvelujen hankkiminen olisi tarpeen tehtävien tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi. Yksityiseltä palveluntuottajalta voidaan hankkia kaikkia sosiaalihuollon palveluja, joiden hankkimista ei ole erikseen laissa kielletty. Järjestämislain 12 §:n mukaan hyvinvointialue ei saa hankkia yksityiseltä palveluntuottajalta palveluja, joihin sisältyy julkisen vallan käyttöä, jollei lailla erikseen toisin säädetä, eikä sosiaalityötä tai sosiaalipäivystystä. Hankkiessaan sosiaalihuollon palveluja yksityiseltä palveluntuottajalta hyvinvointialueen on itse vastattava palvelutarpeen arvioinnista, huolehdittava palveluiden yhdenvertaisesta saatavuudesta sekä siitä, että alue pystyy kaikissa tilanteissa huolehtimaan järjestämisvastuunsa toteuttamisesta.

Järjestämislain 5 §:ssä säädetään palveluiden kielestä. Sosiaali- ja terveydenhuolto on järjestettävä sekä suomeksi että ruotsiksi kaksikielisen hyvinvointialueen alueella siten, että asiakas saa ne valitsemallaan kielellä, joko suomeksi tai ruotsiksi. Yksikielisen hyvinvointialueen alueella sosiaali- ja terveydenhuolto järjestetään hyvinvointialueen kielellä. Kielilaissa (423/2003) säädetään asiakkaan oikeudesta käyttää omaa kieltään, tulla kuulluksi, saada toimituskirjansa suomen tai ruotsin kielellä sekä oikeudesta tulkkaukseen. Järjestämislain 39 §:ssä säädetään kaksikielisten hyvinvointialueiden velvoitteesta tehdä yhteistyösopimus ruotsinkielisten kielellisten oikeuksien toteutumisen turvaamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollossa. Lain 33 §:n mukaan Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen tehtävänä on tukea ruotsinkielisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kehittämistä koko maassa.

Järjestämislain 5 §:n mukaan asiakkaalla on oikeus käyttää saamen kieltä saamelaisten kotiseutualueen kunnissa tuotettavissa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa sekä Lapin hyvinvointialueen alueella sellaisissa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa, joita tuotetaan vain kotiseutualueen kuntien ulkopuolella sijaitsevissa toimintayksiköissä. Lisäksi asiakkaalla on oikeus käyttää saamen kieltä Lapin hyvinvointialueen alueella kotiseutualueen kuntien ulkopuolella sijaitsevissa toimintayksiköissä tuotettavissa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa, jotka

Lapin hyvinvointialue on osoittanut kotiseutualueen kuntien asukkaiden käytettäviksi järjestämislain 4 §:ssä tarkoitetun palvelujen saavutettavuuden perusteella. Oikeudesta käyttää saamen kieltä säädetään muutoin saamen kielilaissa (1086/2003). Järjestämislain 33 §:n Lapin hyvinvointialueen tehtävänä on tukea saamenkielisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kehittämistä koko maassa. Lisäksi järjestämislain 5 §:n mukaan, jos sosiaali- tai terveydenhuollon henkilöstö ei hallitse asiakkaan käyttämää viittoma- tai muuta kieltä tai asiakas ei vammaisuuden tai muun syyn vuoksi voi tulla ymmärretyksi, on palveluja annettaessa mahdollisuuksien mukaan huolehdittava tulkitsemisesta ja tulkin hankkimisesta.

Vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä on jaettu hyvinvointialueiden ja kuntien välillä. Järjestämislain 6 ja 7 §:n mukaan hyvinvointialueilla on ensisijainen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin kuin tämä tehtävä kytkeytyy hyvinvointialueiden muihin lakisääteisiin tehtäviin ja kunnilla siltä osin kuin tehtävä kytkeytyy kuntien muihin lakisääteisiin tehtäviin.

Valtion viranomaiset järjestävät eräitä sosiaalipalveluja. Turvakotipalvelujen järjestämisestä vastaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Turvakodilla tarkoitetaan ympärivuorokautista, asiakkaalle maksutonta kriisityön yksikköä, johon lähisuhdeväkivaltaa tai sen uhkaa kokeva henkilö tai perhe voi mennä oma-aloitteisesti tai viranomaisen tai muun tahon ohjaamana, tarvittaessa myös nimettömänä. Turvakotitoiminnasta säädetään valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle annetussa laissa (1354/2014) sekä turvakotipalvelujen tuottamiselle asetettavista edellytyksistä annetussa valtioneuvoston asetuksessa (598/2015). Kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun laissa (746/2011; jäljempänä *vastaanottolaki*) säädetään vastaanottokeskusten velvoitteesta antaa sosiaalipalveluja laissa tarkoitetuille kansainvälistä suojelua hakevalle, tilapäistä suojelua saavalle sekä ihmiskaupan uhrille, jolla ei ole kotikuntalaissa tarkoitettua kotikuntaa Suomessa. Vastaanoton ja auttamisjärjestelmän käytännön toiminnan ohjaus, suunnittelu ja valvonta kuuluvat Maahanmuuttovirastolle, joka myös vastaa valtion vastaanotto- ja järjestelykeskuksien ylläpidosta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäminen Ahvenanmaalla kuuluu Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) mukaan maakunnan omaan lainsäädäntötoimivaltaan. Sosiaalihuollon järjestämisestä vastaavat maakunnan 16 kuntaa.

2.3 Sosiaalihuollon rahoitus

Hyvinvointialueiden kokonaisrahoitus perustuu valtion rahoitukseen sekä maksu- ja myyntituottoihin. Hyvinvointialueiden rahoituksesta annetussa laissa (617/2021, jäljempänä *rahoituslaki*) säädetään valtion rahoituksen myöntämisestä hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle kuuluvien tehtävien kustannusten kattamiseen.

Hyvinvointialueiden valtion rahoituksen tarkoituksena on varmistaa, että kaikilla hyvinvointialueilla on olosuhteista ja hyvinvointialueen asukkaiden palvelutarpeiden eroista huolimatta edellytykset toteuttaa lakisääteiset tehtävänsä. Hyvinvointialueiden rahoitus perustuu kattavaan valtion rahoitukseen, maksu- ja myyntituottoihin sekä tiettyihin muihin tuloihin, kuten valtion tutkimusrahoitukseen ja valtion korvaukseen erikoistumiskoulutuksesta. Rahoituslain mukainen valtion rahoitus on hyvinvointialueelle yleiskatteellista, joten hyvinvointialue päättää rahoituksen käytöstä ja kohdentamisesta itsehallintonsa ja toimivaltansa rajoissa.

Hyvinvointialueilla ei ole verotusoikeutta. Valtion rahoitus myönnetään hyvinvointialueille laskennallisin perustein. Pääosa rahoituksesta kohdentuu hyvinvointialueille sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarvetta kuvaaviin tekijöihin perustuen. Näitä ovat muun muassa

sairastavuus, ikärakenne ja sosioekonomiset tekijät, jotka pohjautuvat THL:n tutkimukseen. Lisäksi rahoitusta kohdennetaan asukasperusteisuuden, kieli- ja olosuhdetekijöiden, yliopistosairaalalisän, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimien (niin sanottu HYTE-kerroin on otettu käyttöön vuonna 2026) ja pelastustoimen riskitekijöiden perusteella. Lisäksi hyvinvointialueiden rahoitukseen sisältyy siirtymätasaus, jolla tasataan laskennallisesta rahoitusmallista aiheutuvaa muutosta suhteessa aiempiin, alueen kuntien toteutuneisiin kustannuksiin.

Hyvinvointialueiden rahoituksen vuosittaista tasoa tarkastetaan koko maan tasolla. Rahoitukseen vaikuttavat edellisen vuoden rahoituksen määrä sekä arvioitu palvelutarpeen kasvu, hintojen muutokset sekä mahdolliset tehtävämuutokset. Rahoituksen taso tarkastetaan jälkikäteen koko maan tasolla toteutuneita kustannuksia vastaavaksi kahden vuoden viiveellä. Rahoituslain 6 §:n mukaan valtion rahoituksen taso kullekin varainhoitovuodelle perustuu hyvinvointialueiden edellisen vuoden laskennallisiin kustannuksiin. Rahoituksen taso tarkistetaan koko maan tasolla vuosittain ottaen huomioon hyvinvointialueiden hintaindeksiin perustuva kustannustason muutos rahoituslain 8 §:ssä säädetysti.

Rahoituslain 9 §:n mukaan rahoituksen tasoa varainhoitovuodelle määritettäessä otetaan täysimääräisesti huomioon laista, asetuksesta, niihin perustuvasta viranomaisen määräyksestä tai valtion talousarviosta aiheutuva hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle kuuluvien tehtävien laajuuden tai laadun muutos. Valtion rahoitusta voidaan korottaa tai alentaa tehtävien laajuuden tai laadun muutoksen perusteella. Tehtävien laajuuden tai laadun muutos voi perustua valtion talousarvioon. Edelleen rahoituslain 10 §:ään perustuen otetaan vuosittain jälkikäteen huomioon toteutuneet kustannukset varainhoitovuotta edeltävää vuotta edeltäneeltä vuodelta siten, että kyseisen vuoden laskennallisten kustannusten ja toteutuneiden kustannusten erotus lisätään rahoitukseen tai vähennetään rahoituksesta. Kustannustason tarkistus tehdään täysimääräisenä. Näin varmistetaan, että laskennallinen rahoitus ei erkane toteutuneista kustannuksista.

Hyvinvointialueen oikeudesta saada tarvittaessa lisärahoitusta säädetään rahoituslain 11 §:ssä. Jos rahoituksen taso muutoin vaarantaisi perustuslain 19 §:n 3 momentissa tarkoitettujen riittävien sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisen, hyvinvointialueella on oikeus saada valtiolta lisärahoitusta se määrä, joka on tarpeen mainittujen sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi ottaen huomioon hyvinvointialueen edellytykset järjestää muut lakisääteiset tehtävät. Jos on arvioitavissa, että ongelmat eivät johdu siitä, että hyvinvointialueen rahoituksen taso on lähtökohtaisesti liian alhainen, vaan hyvinvointialue pystyisi omilla päätöksillään turvaamaan palvelujen järjestämisen, hyvinvointialuetta ohjataan toteuttamaan valtion ja hyvinvointialueiden ohjaus- ja neuvotteluprosessissa todettuja hyvinvointialueilla toteutettavissa olevia kustannusten hallinnan kannalta mahdollisia toimenpiteitä.

Lisärahoitusta koskevasta menettelystä säädetään rahoituslain 26 §:ssä. Lisärahoituksessa kyse on yksittäistä hyvinvointialuetta koskevasta ajallisesti rajallisesta rahoituksen poikkeusmekanismista, jonka toistuva käyttö voi johtaa myös hyvinvointialuelain 123 §:n nojalla 122 §:ssä säädettyyn hyvinvointialueen arviointimenettelyyn. Vuoden 2025 alusta voimaan tulleessa laissa hyvinvointialueesta annetun lain muuttamisesta (1056/2024) säädettiin, että arviointimenettely voisi käynnistyä, jos hyvinvointialueelle olisi myönnetty rahoituslain 11 §:ssä tarkoitettua lisärahoitusta yhden kerran.

Hyvinvointialueiden vuoden 2024 tilinpäätökset olivat noin 1,1 miljardia euroa alijäämäisiä ja alueiden yhteenlaskettu kumulatiivinen alijäämä nousi noin 2,4 miljardiin euroon. Vuoden 2024 toimintakate oli noin 24,7 miljardia euroa ja valtion rahoitus noin 24,1 miljardia euroa.

Vuonna 2025 hyvinvointialueiden talous kääntyi kokonaisuutena ylijäämäiseksi. Valtion talousarvioesityksen ennusteen mukaan toimintakate vuonna 2025 oli noin 25,1 miljardia euroa,

valtion rahoitus noin 26,3 miljardia euroa ja vuosikate noin 1,1 miljardia euroa. Vuoden 2025 tilinpäätösarvioiden mukaan tilikauden tulos oli noin 0,6 miljardia euroa ylijäämäinen. Kumulatiivinen alijäämä oli noin 1,7 miljardia euroa. Tuloksen parantuminen selittyy suurimmalta osin hyvinvointialueiden rahoitukseen tehdyllä jälkikäteistarkastuksella, minkä lisäksi alueilla on toteutettu muutos- ja sopeutusohjelmia. Alueelliset erot talouden tilassa ja näkymissä säilyivät kuitenkin huomattavina. Tilinpäätösarvioiden mukaan yhdeksän hyvinvointialuetta jäi alijäämäiseksi.

Vuodelle 2026 hyvinvointialueiden tilikauden tuloksen ennustetaan pysyvän noin 0,4 miljardia euroa ylijäämäisenä. Valtion laskennallinen rahoitus hyvinvointialueille on vuonna 2026 yhteensä noin 27,2 miljardia euroa, mikä tarkoittaa noin 0,9 miljardin euron kasvua vuoteen 2025 verrattuna. Kasvun taustalla ovat rahoituksen 3,25 prosentin indeksikorotus, palvelutarpeen kasvun huomioiminen sekä jälkikäteistarkastus. Alueellisten erojen talouden tilassa ja näkymissä arvioidaan säilyvän huomattavina. Hyvinvointialuelain mukaista alijäämien kattamisvelvoitetta on täsmennetty 1.6.2026 voimaan tulleella säädösmuutoksella, jonka mukaan hyvinvointialue voi hakea VM:ltä mahdollisuutta kattaa kertyneet alijäämänsä jatketussa määräajassa, jos se on alueelle välttämätöntä lainsäädännön noudattamiseksi.

2.4 Sosiaalihuollon asiakasmaksut

Hyvinvointialueen järjestämien palveluiden asiakasmaksuista säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa (734/1992; jäljempänä *asiakasmaksulaki*) ja asetuksessa (912/1992; jäljempänä *asiakasmaksuasetus*). Vuoden 2024 maksutulojen toteuma oli hyvinvointialueilla 1,64 mrd. euroa ja HUS:lla 0,09 mrd. euroa eli yhteensä noin 1,7 mrd. euroa. Hyvinvointialueet ja Helsingin kaupunki ovat talousarviossaan vuodelle 2025 budjetoineet perivänsä asiakasmaksuja noin 1,72 mrd euroa ja HUS noin 0,11 mrd euroa. Tilinpäätösennusteen mukaa toteuma vuonna 2025 olisi yhteensä noin 1,9 mrd euroa.[6] Myös asiakasmaksut ovat osa alueiden yleiskatteista rahoitusta.

2.5 Sosiaalihuollon erilliskorvaukset ja muut korvaukset

Hyvinvointialueiden rahoituksen lähtökohta rahoituslaissa on yleiskatteellinen rahoitus, mutta alueilla on myös muita rahoituslähteitä. Hyvinvointialueille maksetaan erilliskorvauksia tiettyjen tehtävien hoitamisesta. Vuonna 2025 näitä arvioitiin maksettavan noin 243 miljoonaa euroa. Euromääräisesti suurimpia ovat sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön erikoistumiskoulutus ja yliopistollinen tutkimus, joista maksetaan korvauksia terveydenhuoltolain ja sosiaalihuoltolain nojalla. Lisäksi on useita pienempiä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista aiheutuneita kustannuksia, joita hyvinvointialueille korvataan. Esimerkiksi kotoutumisajan piirissä oleville, ihmiskaupan uhreille tai rintamaveteraaneille tuotetuista palveluista maksetaan korvauksia. Kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä maksetaan hyvinvointialueille valtion korvausta valtion korvauksesta kuntouttavan työtoiminnan järjestämiseen annetun valtioneuvoston asetuksen (1393/2014) nojalla. Vuonna 2025 korvauksia kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä maksettiin noin 13,3 miljoonaa euroa.

2.6 Hyvinvointialueiden väliset korvaukset

Lainsäädännössä erikseen säädetään korvauksista tilanteessa, jossa hyvinvointialue antaa sosiaali- ja terveyspalveluja asiakkaalle, joka ei ole hyvinvointialueen asukas. Järjestämislain 57 §:n 1 momentin mukaan, jos hyvinvointialue antaa lakiin tai hyvinvointialueiden

[6] Hyvinvointialueiden talous - Tutkihallintoa.fi (tunnuslukuna maksutuotot).

yhteistyösopimukseen perustuen sosiaali- tai terveyspalveluja toisen hyvinvointialueen asukkaalle, on sen hyvinvointialueen, jonka asukas henkilö on, korvattava ilman aiheetonta viivytystä palvelun antamisesta aiheutuneet kustannukset, jollei kustannusten korvaamisesta muualla toisin säädetä tai jolleivat hyvinvointialueet toisin sovi. Kustannuksilla tarkoitetaan toteutuneita kuluja, jotka ovat aiheutuneet palvelun antamisesta ja joista on vähennetty palvelusta kertyneet toimintatulot.

Hyvinvointialueiden välisellä laskutuksella katetaan lain mukaan tuotannosta aiheutuvat kustannukset, mutta se ei saa tuottaa voittoa palvelun tuottaneelle hyvinvointialueelle. Toisaalta keskitettyjen palveluiden toteuttamisen aiheuttamat lisäkustannukset tulee voida ottaa huomioon hinnoittelussa. Hyvinvointialueiden välisten kustannusten jaon tulisi olla tasapuolista ja laskutuksen oikeudenmukaista ja läpinäkyvää. Kustannusten ja rahoituksen tulisi seurata asiakasta hänen saadessaan palveluita toisen hyvinvointialueen tuottamana. Nykyisin laskenta- ja hinnoitteluperiaatteet vaihtelevat hyvinvointialueittain paljonkin esimerkiksi toimintaan liittyvien yleiskustannusten kohdentamisperiaatteiden osalta. Laskutushinnat eivät aina vastaa tai niiden ei koeta vastaavan palvelun tuottamisesta aiheutuneita todellisia kustannuksia.

Pääministeri Orpon hallituksen ohjelman mukaan sosiaali- ja terveyspalvelujen yksikkökustannukset on asteittain julkaistava alkaen vuodesta 2025. Näin ollen kansallisten kustannuslaskennan ja/tai tuotteistuksen periaatteet on tunnistettu yhdeksi kansalliseksi kehittämiskohteeksi.

2.7 Sosiaalihuollon palvelut ja muut tehtävät

2.7.1 Sosiaalipalveluita koskeva sääntely

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 2 §:n mukaan sosiaalihuoltoon sisältyvät sosiaalisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä yleis- ja erityislainsäädännön mukaiset sosiaalihuollon tehtävät ja palvelut. Sosiaalihuoltolaki on sosiaalihuollon yleislaki ja siinä säädetään hyvinvoinnin edistämisestä, sosiaalipalveluista, sosiaalihuollon toteuttamisesta, palvelujen laadun varmistamisesta sekä muutoksenhausta sosiaalihuoltoa koskeviin päätöksiin. Lain tarkoituksena on sen 1 §:n mukaan edistää ja ylläpitää hyvinvointia sekä sosiaalista turvallisuutta, vähentää eriarvoisuutta ja edistää osallisuutta, turvata yhdenvertaisin perustein tarpeenmukaiset, riittävät ja laadukkaat sosiaalipalvelut sekä muut hyvinvointia edistävät toimenpiteet ja edistää asiakaskeskeisyyttä sekä asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun sosiaalihuollossa. Lisäksi lain tarkoituksena on parantaa yhteistyötä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon, kunnan eri toimialojen sekä muiden toimijoiden välillä edellä kuvattujen muiden tavoitteiden toteuttamiseksi.

Sosiaalihuoltolain 11 §:ssä määritellään tuen tarpeet, joiden perusteella sosiaalipalveluja ja muuta sosiaalihuoltoa järjestetään. Sosiaalihuoltolain esitöissä kuitenkin tunnistetaan, että näihin tarpeisiin vastaavat monet muutkin kuin sosiaalihuollon toimijat ja ensi kädessä ihminen itse (HE 164/2014 vp, s. 102–109). Laissa määritellyt tuen tarpeet osoittavat silti hyvinvointialueen päätöksentekijöille sen, mihin tarpeisiin hyvinvointialueen tulee järjestää sosiaalihuoltoa. Toisaalta määrittely antaa palvelua tarvitsevalle lähtökohdan siitä, mihin sosiaalihuollosta voi apua saada.

Sosiaalihuoltolain 11 §:n mukaan hyvinvointialueen on järjestettävä sosiaalipalveluja tueksi jokapäiväisestä elämästä selviytymiseen; asumiseen liittyvään tuen tarpeeseen; taloudellisen tuen tarpeeseen; sosiaalisen syrjäytymisen torjumiseksi ja osallisuuden edistämiseksi; lähisuhde- ja perheväkivallasta sekä muusta väkivallasta, hyväksikäytöstä ja kaltoinkohtelusta aiheutuvaan tuen tarpeeseen; äkillisiin kriisitilanteisiin liittyvään tuen tarpeeseen; lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin tukemiseksi; päihteiden ongelmakäytöstä, muusta

riippuvuuskäyttäytymisestä, mielenterveysongelmasta tai muusta sairaudesta, vammasta tai ikääntymisestä aiheutuvaan tuen tarpeeseen; muuhun fyysiseen, psyykkiseen, sosiaaliseen tai kognitiiviseen toimintakykyyn liittyvään tuen tarpeeseen; sekä tuen tarpeessa olevien henkilöiden omaisten ja läheisten tukemiseksi.

Sosiaalihuoltolaissa on määritelty, mitä palveluja hyvinvointialueen sosiaalipalveluina on järjestettävä asiakkaiden tuen tarpeisiin vastaamiseksi. Lisäksi tuen tarpeisiin voidaan vastata sosiaalipalveluilla, joista säädetään sosiaalihuollon erityislaeissa. Yleensä tarpeeseen on mahdollista vastata usealla eri palvelulla.

Sosiaalihuoltolain mukaisina sosiaalipalveluina hyvinvointialueen on lain 14 §:n 1 momentin mukaan järjestettävä sen sisältöisenä ja siinä laajuudessa kuin tässä tai muussa laissa säädetään:

- sosiaalityötä
- sosiaaliohjausta
- sosiaalista kuntoutusta
- palvelua taloudellisen toimintakyvyn edistämiseksi
- perhetyötä
- lapsiperheen kotipalvelua
- tukipalveluja
- kotihoitoa
- tilapäistä asumista
- perheryhmäkotitoimintaa
- tuettua asumista
- yhteisöllistä asumista
- ympärivuorokautista palveluasumista
- laitospalveluja
- liikkumista tukevia palveluja
- päihde- ja riippuvuustyötä
- päihde- ja riippuvuustyön erityisiä palveluja
- päiväkeskuspalvelua päihdetyön erityisenä palveluna
- mielenterveystyötä
- mielenterveystyön palveluja
- kasvatus- ja perheneuvontaa
- lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvontaa
- omaistaan ja läheistään hoitavan henkilön vapaata
- opiskeluhuollon kuraattoripalveluja.

Pykälän 2 momentin mukaan hyvinvointialue voi lisäksi järjestää muita kuin 1 momentissa tarkoitettuja 11 §:n mukaisiin tarpeisiin vastaavia sosiaalipalveluja.

Lisäksi hyvinvointialueen sosiaalipalveluina on sosiaalihuoltolain 14 §:n 3 momentin mukaan huolehdittava myös, sen mukaan kuin niistä lisäksi erikseen säädetään:

- kehitysvammaisten erityishuollosta (laki kehitysvammaisten erityishuollosta 519/1977)
- vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (vammaispalvelulaki 675/2023)
- toimeentulotuen antamisesta (laki toimeentulotuesta 1412/1997)
- sosiaalisen luoton myöntämisestä (laki sosiaalisesta luototuksesta 1133/2002)
- kuntouttavasta työtoiminnasta (laki kuntouttavasta työtoiminnasta 189/2001)
- omaishoidon tuesta (laki omaishoidon tuesta 937/2005)
- perhehoidosta (perhehoitolaki 263/2015)

- lasten ja nuorten huollon järjestämisestä (laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983; jäljempänä lapsenhuoltolaki)
- lastensuojelusta (lastensuojelulaki 417/2007)
- adoptioneuvonnasta (adoptiolaki 22/2012)
- perheasioiden sovittelusta (avioliittolaki 234/1929)
- lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen vahvistamiseen ja ratkaisemiseen liittyvistä tehtävistä sekä päätösten täytäntöönpanossa toimitettavaan sovitteluun kuuluvista toimenpiteistä (laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983 sekä laki lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta 619/1996)
- lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan asian tuomioistuinsovitteluun kuuluvista asiantuntijapalveluista (laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983)
- isyyden ja äitiyden selvittämiseen ja vahvistamiseen liittyvistä tehtävistä (vanhemmuuslaki 775/2022).

Hyvinvointialueen on lisäksi huolehdittava vuoden 1982 sosiaalihuoltolain 27 d §:n mukaisesta vammaisten henkilöiden työllistymistä tukevasta toiminnasta sekä 27 e §:n mukaisesta vammaisten henkilöiden työtoiminnan järjestämisestä. Laissa ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista (jäljempänä *vanhuspalvelulaki*) säädetään lisäksi muun muassa iäkkään palvelutarpeisiin vastaamisesta, palvelujen saannista ja niiden laadusta. Laissa ei kuitenkaan säädetä varsinaisesta palveluiden sisällöstä tai oikeudesta niihin.

Sosiaalihuoltolain 2 §:ssä säädetään lain soveltamisalasta. Sen mukaan lakia sovelletaan hyvinvointialueen sosiaalihuoltoon, jollei tässä tai muussa laissa toisin säädetä. Jos henkilöllä on muun lain nojalla oikeus sosiaalihuollon saamiseen, on sovellettava niitä säännöksiä, jotka parhaiten toteuttavat asiakkaan etua siten kuin sosiaalihuoltolain 4 ja 5 §:ssä säädetään. Lain esitöiden mukaan pykälässä on ollut tarkoitus säätää lakien soveltamisen etusijajärjestyksestä (HE 164/2014 vp, s. 96). Normiristiriitojen ratkaisemisessa yleissääntönä on, että alaltaan rajoitetulla erityissäännöksellä on etusija samaa kysymystä sääntelevään yleissäännökseen nähden. Normiristiriidan ratkaisusäännön ei ole kuitenkaan katsottu pätevän tilanteissa, joissa kyse on sosiaalihuoltolain suhteesta erityisryhmien palveluja sääntelevien lakien aineellisiin säännöksiin, vaan erityisryhmienkin tarpeisiin on ensi sijassa pyrittävä vastaamaan sosiaalihuoltolain sääntelemillä yleisillä sosiaalipalveluilla. Jos nämä osoittautuvat riittämättömiksi, mahdottomiksi tai epätarkoituksenmukaisiksi, on palvelut järjestettävä erityislain nojalla. (HE 164/2014 vp, s. 96.) Esimerkiksi vammaispalvelulain 2 §:n mukaan vammaispalvelulain perusteella järjestetään palveluita vain, jos muussa laissa tarkoitetut palvelut eivät ole henkilön yksilöllisen palvelutarpeen ja edun kannalta sopivia ja riittäviä.

Sosiaalihuoltolain 33 §:n 2 momentin mukaan yleiset hyvinvointialueen sosiaalipalvelut on toteutettava siten, että ne soveltuvat kaikille asiakkaille. Tarvittaessa avun ja tuen tarpeessa oleva henkilö on ohjattava erityispalvelujen piiriin. Palvelut on lähtökohtaisesti toteutettava siten, että niihin on mahdollista hakeutua oma-aloitteisesti riittävän aikaisessa vaiheessa.

Yleisenä lähtökohtana on ollut, että sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut ovat yleisiä sosiaalipalveluja ja erityislaeissa säädetyt palvelut niihin nähden toissijaisia erityispalveluja. Käytännössä tämä lähestymistapa pätee kuitenkin lähinnä tarkasteltaessa vammaispalvelulain ja lastensuojelulain mukaisia palveluja suhteessa sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin. Sen sijaan suurin osa muista sosiaalihuollon erityislainsäädännössä säädetyistä palveluista, kuten omaishoidon tuki, perhehoito ja toimeentulotuki, ovat enemmänkin rinnakkaisia, täydentäviä tai vaihtoehtoisia kuin toissijaisia suhteessa sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin. Toisaalta sosiaalihuoltolaissa säädetään nykyisin yleisten palvelujen lisäksi myös erityisistä palveluista. Lakiin

lisättiin vuonna 2022 säännökset päihde- ja riippuvuustyön erityisistä palveluista. Perheoikeudellisia palveluja eli esimerkiksi lapsen huoltoon ja tapaamisoikeuteen sekä elatukseen liittyvät tehtävät koskeva sääntely taas jakautuu sosiaalihuoltolakiin ja erityislakeihin, ja palveluiden asema jaottelussa yleisiin ja erityisiin palveluihin on epäselvä. Myös omaishoidon tuesta säädetään omassa erityislaissaan, mutta omaistaan tai läheistään hoitavan vapaista sosiaalihuoltolaissa.

Sosiaalihuoltolain 29 §:n mukaan hyvinvointialueella on oltava sosiaalipäivystys kiireellisen ja välttämättömän avun turvaamiseksi ympärivuorokautisesti. Päivystys on toteutettava siten, että palveluun voi saada yhteyden ympäri vuorokauden ja kiireelliset sosiaalipalvelut voidaan antaa siten kuin tässä tai muussa laissa säädetään. Sosiaalipäivystystä on järjestettävä myös terveydenhuoltolain 50 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettujen monierikoisalaisten ympärivuorokautisten päivystysyksiköiden yhteydessä.

Sosiaalihuoltolain 12 § sisältää yleiset säännökset sosiaalihuollon henkilöllisestä soveltamisalasta. Sen mukaan jokaisella hyvinvointialueella oleskelevalla henkilöllä on oikeus saada kiireellisessä tapauksessa yksilölliseen tarpeeseensa perustuvat sosiaalipalvelut siten, ettei hänen oikeutensa välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu. Muussa kuin kiireellisessä tapauksessa henkilöllä on oikeus saada riittävät sosiaalihuollon palvelut siltä hyvinvointialueelta, jonka alueella henkilöllä on kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta, ellei muualla laissa toisin säädetä.

Hyvinvointialueen sosiaalihuollon yleisestä henkilöllisestä soveltamisalasta on lisäksi säädetty eräitä poikkeuksia. Sosiaalihuoltolain 57 §:ssä säädetään, että jos henkilö oleskelee säännönmukaisesti tai pidempiaikaisesti työn, opiskelun tai vastaavien syiden vuoksi kotikuntansa ulkopuolella ja hänen kotikuntansa pysyy kotikuntalain 3 §:n 1 kohdan nojalla ennallaan, hän voi hakea sosiaalipalveluja siltä hyvinvointialueelta, jossa hän oleskelee. Henkilön kotikunnan mukaisella hyvinvointialueella ei ole kuitenkaan velvollisuutta järjestää sosiaalihuoltoa ulkomailla oleskelevalle henkilölle, ellei laissa toisin säädetä. Järjestämislain 55 §:ssä taas säädetään, että henkilö, joka haluaa muuttaa toisen hyvinvointialueen alueella sijaitsevan kunnan asukkaaksi, mutta ei ikänsä, vammaisuutensa tai muun sellaisen syyn vuoksi kykene asumaan siellä ilman perhehoitoa, laitospalveluja tai asumispalveluja, voi hakea näitä palveluja ja näiden lisäksi tarvitsemiaan muita sosiaalipalveluja siltä hyvinvointialueelta, jonka alueella kyseinen kunta sijaitsee, samoin perustein kuin jos hän olisi kyseisen kunnan asukas. Lisäksi sosiaalihuoltolain 27 a §:n mukaan hyvinvointialueen on järjestettävä opiskeluhuollon kuraattoripalvelut alueellaan sijaitsevien koulujen ja oppilaitosten oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) 1 §:ssä tarkoitetussa opetuksessa tai koulutuksessa oleville oppilaille ja opiskelijoille heidän kotipaikastaan riippumatta.

Sosiaalihuoltoon kuuluvasta hyvinvoinnin edistämistehtävästä säädetään järjestämislaissa, sosiaalihuoltolaissa sekä useissa sosiaalihuollon erityislaeissa.

2.7.2 Subjektiiviset oikeudet ja määrärahasidonnaiset palvelut sosiaalihuollossa

Sosiaalihuollon palvelut voidaan jakaa subjektiivisiin ja määrärahasidonnaisiin oikeuksiin. Jaottelulla on merkitystä yksilön oikeuksien, hyvinvointialueiden päätösvallan ja talousarvion kannalta. Keskeinen lähtökohta on tarveperiaate, jonka mukaan palvelut on toteutettava asiakkaiden tarpeiden edellyttämällä tavalla, eivätkä taloudelliset seikat saa muodostua esteeksi välttämättömän tuen saamiselle. Tarveperiaate kiinnittyy perustuslain 19 §:n 3 momenttiin ja velvoittaa julkisen vallan turvaamaan riittävät sosiaalipalvelut. Periaate ohjaa sekä lainsäädäntöä että yksilöllistä päätöksentekoa sosiaalihuoltoa koskevassa asiassa.

Oikeus sosiaalihuollon palveluihin voi olla eri tasoista. Subjektiivinen oikeus tiettyyn palveluun tarkoittaa, että hyvinvointialueella on ehdoton velvollisuus myöntää asiakkaalle kyseinen palvelu, jos laissa säädetyt edellytykset täyttyvät, riippumatta määrärahojen riittävyydestä. Subjektiivisten oikeuksien kohdalla puhutaan niin sanotusta *erityisestä järjestämisvelvollisuudesta*.

Määrärahasidonnaiset palvelut sen sijaan kuuluvat niin sanotun *yleisen järjestämisvelvollisuuden* piiriin, jolloin hyvinvointialue voi harkita palvelujen laajuutta ja määrärahojen kohdentamista, mutta sen on kuitenkin varattava riittävät määrärahat alueen asukkaiden tarpeisiin vastaamiseksi eli perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaisten riittävien sosiaalipalvelujen turvaamiseksi. Oikeuskäytännössä on katsottu, että määrärahojen puutteeseen voi vedota vain, jos tarve on otettu huomioon talousarviossa asianmukaisesti.

Määrärahasidonnaisia palveluja voidaan niihin varattujen määrärahojen niukkuuden vuoksi joutua säännöstelemään. Silloinkin apuna on tarveperiaate: on hyväksyttävää varata palveluja niitä eniten tarvitseville. Hyvinvointialueen on mahdollista laatia lakia täsmentäviä myöntämisehtoja määrärahasidonnaisille palveluille, jotta palvelut kohdentuisivat niitä eniten tarvitseville ja jotta yhdenvertaiset myöntämisperusteet tulevat turvatuksi. Ohjeet eivät kuitenkaan voi olla lainvastaisia ja niiden perustelujen täytyy olla hyväksyttäviä ja syrjimättömiä (KHO 2014:165 ja KHO 2014:167). Ohjeet eivät saa olla palvelun tavoitteiden vastaisia eivätkä syrjiviä, ja niiden täytyy olla muidenkin hallinnon yleisten oikeusperiaatteiden mukaisia. Ohjeet eivät myöskään voi ohittaa yksilöllistä tarvearviointia eikä kriteereistä voi johtua, että asiakas jää muiden soveltuvien palveluiden puuttuessa vaille riittäviä sosiaalipalveluja (KHO 2018:135).[7]

Sosiaalihuoltolain 12 §:ssä turvataan jokaiselle hänen yksilölliseen tarpeeseensa perustuvat sosiaalipalvelut siten, ettei hänen oikeutensa välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu. Säännöksellä turvataan oikeus riittäviin palveluihin perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaisen välttämättömän huolenpidon ja toimeentulon turvaamiseksi. Lisäksi sosiaalihuoltolain 13 §:ssä turvataan lapselle ja hänen perheelleen oikeus saada viipymättä lapsen terveyden tai kehityksen kannalta välttämättömät sosiaalipalvelut. Nämä säännökset voivat edellytysten täyttyessä muodostaa yksilölle subjektiivisen oikeuden sosiaalipalveluun.

Kalliomaa-Puha ja Nykänen tuovat esiin, että käytännössä jaottelu subjektiivisiin ja määrärahasidonnaisiin oikeuksiin ei ole selvä eikä se voikaan sitä olla, sillä kokonaisuuteen vaikuttavat perustuslain 19 §:n 1 momentissa subjektiivisena oikeutena turvattu oikeus välttämättömään huolenpitoon ja edellä mainittu tarveperiaate. [8] Vaikkei laissa olisi säädetty subjektiivista oikeutta tiettyyn palveluun, se voi syntyä suoraan perustuslain nojalla, jos palvelu on välttämätön ihmisarvoisen elämän turvaamiseksi. Sosiaalihuoltolain 12 ja 13 § velvoittavat arvioimaan, onko palvelu asiakkaalle välttämätön, ja tällöin hyvinvointialueen on järjestettävä se. Muutoinkin jakoa subjektiivisiin ja määrärahasidonnaisiin oikeuksiin liudentaa se, että yksilöllä on oikeus saada tarpeisiinsa vastaavat, riittävät sosiaalipalvelut. Jos tarve on tunnistettu, siihen pitää vastata. Määrärahasidonnaisten palvelujen kohdalla on kuitenkin tavallisesti enemmän harkintavaltaa siitä, millä palvelulla tarpeeseen vastataan kuin sellaisten palvelujen kohdalla, joihin oikeus on lailla nimenomaisesti turvattu subjektiivisin oikeuksin. Kuitenkin jos henkilön tarpeeseen ei voida vastata muutoin kuin tietyllä palvelulla, muodostuu kyseiseen palveluun oikeus

[7] Kalliomaa-Puha L & Nykänen E (2025): Subjektiiviset ja määrärahasidonnaiset oikeudet sekä ennaltaehkäisevät palvelut sosiaalihuollossa: Oikeudellinen arviointi. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2025:24, 25. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5682-7.

[8] Kalliomaa-Puha L & Nykänen E (2025): Subjektiiviset ja määrärahasidonnaiset oikeudet sekä ennaltaehkäisevät palvelut sosiaalihuollossa: Oikeudellinen arviointi. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2025:24. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5682-7.

tarveperiaatteen nojalla. Eroa subjektiivisten oikeuksien ja määrärahasidonnaisten palvelujen välillä liudentaa edelleen se, että myös subjektiivisin oikeuksin turvatuissa palveluissa on tavallisesti esimerkiksi rahamääräisiin sosiaaliturvaetuuksiin verrattuna laissa väljät kriteerit, mikä jättää käytännössä tilaa tapauskohtaiselle harkinnalle myös subjektiivisin oikeuksin turvattujen palvelujen kohdalla.

Hyvinvointialueet voivat itsehallintoonsa kuuluvan tarkoituksenmukaisuusharkinnan perusteella järjestää asukkailleen myös muita kuin lakisääteisiä sosiaalihuollon palveluja. Hyvinvointialueen vapaassa harkinnassa ovat niin näihin palveluihin varattavat määrärahat kuin niiden saamisedellytyksiä ja sisältöä tai tasoa koskevat myöntämisperusteetkin. Hyvinvointialueen harkintavaltaa kuitenkin rajoittavat yleiset hallinto-oikeudelliset periaatteet, kuten tarkoitussidonnaisuus ja yhdenvertaisuus.

Sosiaalihuollon lainsäädäntö on sillä tavoin sanamuodoiltaan epäselvää ja keskenään epäjohdonmukaista, ettei lain sanamuodoista useinkaan ole pääteltävissä, onko kyseessä subjektiivisin oikeuksin turvattu palvelu, määrärahasidonnainen palvelu vai hyvinvointialueelle kokonaan vapaaehtoinen tehtävä. Asian selvittäminen edellyttää usein oikeuslähteiden laajaa tarkastelua. [9]

2.7.3 Hyvinvoinnin edistäminen sosiaalihuollossa

Hyvinvointialueella ja kunnalla on nimenomainen velvollisuus edistää alueen väestön hyvinvointia ja terveyttä omilla toimialoillaan ja tehdä toistensa ja alueen muiden toimijoiden kanssa yhteistyötä alueen väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Kunnan velvollisuuksista säädetään kuntalain (410/2015) 1 §:ssä sekä tarkemmin järjestämislain 6 §:ssä ja hyvinvointialuelain 7 §:ssä. Kunnan ja hyvinvointialueen velvollisuuksiin sisältyy erilaisia alueen asukkaiden elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä, niihin vaikuttavia tekijöitä sekä kunnan ja hyvinvointialueen omia toimenpiteitä koskevia suunnittelu-, seuranta- ja raportointivelvoitteita. Kunnalla ja hyvinvointialueella on muun muassa velvoite asettaa strategisessa suunnittelussa hyvinvoinnin ja terveyden edistämiselle tavoitteet ja määritellä tavoitteita tukevat toimenpiteet sekä ottaa päätöksenteossa huomioon päätösten arvioidut vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen väestöryhmittäin. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä säädetään myös useissa erillislaeissa[10]. Lisäksi sosiaalihuollon substanssilainsäädännössä on tarkempia säännöksiä sosiaalihuoltoon kuuluvista velvollisuuksista hyvinvoinnin edistämiseksi.

Sosiaalihuoltolain 2 luvussa säädetään hyvinvoinnin edistämisestä. Lain 7 §:ssä säädettävällä rakenteellisella sosiaalityöllä huolehditaan sosiaalista hyvinvointia ja sosiaalisia ongelmia koskevan tiedon välittymisestä ja sosiaalihuollon asiantuntemuksen hyödyntämisestä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi hyvinvointialueen ja kunnan toiminnassa. Asiakastyöstä saatavan tiedon lisäksi rakenteellisen sosiaalityön tietotuotannon menetelminä voivat olla sosiaalinen raportointi, sosiaalisten vaikutusten arviointi ja sosiaalitaloudellinen arviointi. Siihen tulisi sisällyttää myös tutkimuksellisen tiedon tuottaminen. Rakenteellisen sosiaalityön kautta saadaan tietoa, joka muutoin jäisi keräämättä, analysoimatta ja hyödyntämättä. Saadun tiedon avulla voidaan kehittää sosiaalihuollon sisältöä, kohdentaa toimenpiteitä vaikuttavasti sekä parantaa sosiaalihuollon ja kunnan muun hyvinvointia edistävän toiminnan vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta. Rakenteellinen sosiaalityö kuuluu osaltaan kaikille sosiaalihuollon asiakastyötä tekeville.

[9] Kalliomaa-Puha L & Nykänen E (2025): Subjektiiviset ja määrärahasidonnaiset oikeudet sekä ennaltaehkäisevät palvelut sosiaalihuollossa: Oikeudellinen arviointi. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2025:24, 27–44. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5682-7.
[10] Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lainsäädäntö. Saatavana: https://stm.fi/hyvinvoinnin-edistaminen/lainsaadanto.

Keskeisemmin velvoite liittyy kuitenkin sosiaalityön tekemiseen. Sosiaalityöntekijän koulutus tuottaa kokonaisvaltaista yhteiskunnallista osaamista, joka mahdollistaa erilaisten ongelmatilanteiden analyyttisen jäsentämisen ja kestävien ratkaisujen hakemisen niihin sekä vaikuttavan sosiaalisen raportoinnin ja sosiaalialan tutkivan kehittämisen. Siksi erityisesti rakenteellisen sosiaalityön 7 §:n 2 kohdan tavoitteelliset toimet ja toimenpide-ehdotukset sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi sekä hyvinvointialueen asukkaiden asuin- ja toimintaympäristöjen kehittämiseksi liittyvät keskeisesti juuri sosiaalityöntekijöiden tehtäviin yksilökohtaisen asiakastyön ohella.

Hyvinvointialueella on lisäksi sosiaalihuoltolain nojalla erityinen velvollisuus seurata ja edistää yhteistyössä kuntien kanssa erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden (8 §) sekä lasten ja nuorten (9 §) hyvinvointia. Sosiaalihuollosta vastaavan viranomaisen on välitettävä seurannassa kertynyttä tietoa myös muille viranomaisille ja tarjottava niille asiantuntija-apua. Järjestämislakia ja sosiaalihuoltolakia täydentävää sääntelyä lasten, nuorten ja ikääntyneen väestön tilannetta, tukea ja palveluja koskevista suunnittelu- ja seurantavelvoitteista sisältyy myös sosiaalihuollon erityislainsäädäntöön.

Keskeinen osa sosiaalihuollossa toteutettavasta hyvinvoinnin edistämistä on lain 6 §:ssä säädetty velvollisuus järjestää hyvinvointialueen asukkaille sosiaalihuollon neuvontaa ja ohjausta. Erityistä huomiota on säännöksen mukaan kiinnitettävä lasten, nuorten ja erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden neuvontaan ja ohjaukseen. Pykälän 2 momentin mukaan sosiaalihuollon on neuvontaa ja ohjausta järjestäessään tarvittaessa toimittava yhteistyössä terveydenhuoltolain (1326/2010) 13 §:ssä tarkoitettua terveysneuvontaa järjestävän perusterveydenhuollon sekä muiden toimialojen kanssa.

Sosiaalihuoltolain sääntelyllä täsmennetään hallintolain mukaisiin (434/2003) hyvän hallinnon perusteisiin kuuluvaa hallintolain 8 §:ssä säädettyä viranomaisen yleistä neuvonta- ja ohjausvelvollisuutta sekä 7 §:n mukaista palveluperiaatetta. Sosiaalihuoltolain 6 §:n perusteluissa tarkennetaan, että neuvonnassa on kyse siitä, että henkilöä autetaan ja tuetaan tietyssä yksittäisessä asiassa, kun taas ohjaus on lähtökohtaisesti neuvontaa laajempaa kattaen sekä henkilön ohjaamisen oikean tuen ja palvelun piirin että hänen palvelujensa yhteensovittamista (HE 164/2014 vp, s. 100–101).

Neuvontaa ja ohjausta voidaan säännöksen perustelujen mukaan toteuttaa sosiaalihuollon toimipisteiden lisäksi myös kotikäynneillä, joita voidaan toteuttaa esimerkiksi, jos jossakin muussa palvelussa on herännyt huoli henkilön tilanteesta tai jos muutoin on tarvetta kartoittaa henkilön elinoloissa tai elämäntilanteessa olevia riskitilanteita. Kotikäynnit perustuvat aina henkilön suostumukseen, mutta ne eivät säännöksen perustelujen mukaan edellytä eivätkä automaattisesti käynnistä sosiaalihuollon asiakkuutta. Neuvonnan ja ohjauksen yhteydessä voidaan kuulla henkilön ja hänen perheensä näkemyksiä tuen tarpeesta ja ohjata heitä tarvittaessa palvelutarpeen arviointiin. (HE 164/2014 vp, s. 100–101.)

Hyvinvointialueiden hyvinvoinnin edistämistehtävään kuuluu myös sosiaalihuoltolain 7 a §:n mukainen yhteisösosiaalityö. Säännöksen mukaan hyvinvointialueen asukkaiden saatavissa on oltava yhteisösosiaalityötä, jolla edistetään yhteisöjen sosiaalista eheyttä ja hyvinvointia sekä hyviä väestösuhteita. Yhteisösosiaalityötä toteutetaan yhteistyössä alueen asukkaiden, kuntien, järjestöjen ja seurakuntien kanssa. Osana yhteisösosiaalityötä tai muita sosiaalipalveluja tulee pykälän 2 momentin mukaan järjestää syrjäytymistä vähentävää etsivää työtä.

Hyvinvointialueilla on velvoite tehdä yhteistyötä alueen muiden toimijoiden kuten järjestöjen, oppilaitosten, seurakuntien, muiden julkisen sektorin toimijoiden ja yksityisen sektorin toimijoiden kanssa väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Hyvinvointialueilla on myös

velvoite mahdollistaa järjestöjen toimintaedellytyksiä. Järjestöt ovat hyvinvointialueille tärkeitä yhteistyötahoja hyvinvoinnin edistämisessä, koska järjestöt toimivat useiden ihmisryhmien tukena ja apuna erilaisissa elämäntilanteissa. Järjestöt myös lisäävät yhteisöllisyyttä ja luovat merkityksellisyyttä monien ihmisten elämään. Järjestöjen toiminnalla ehkäistään ennalta monia ongelmia tai niiden pahenemista sekä vähennetään kalliimpien korjaavien sosiaali- ja terveyspalvelujen tarvetta.

Etsivä työ onkin esimerkki toiminnasta, joka asettuu asiakkuuden ja kirjaamisen osalta ennaltaehkäisevän työn ja sosiaalipalvelun rajalle, ja työtapa sekä osin myös kohderyhmä ulottuu ehkäisevästä työstä korjaavaan ja huolta pitävään työotteeseen. Etsivää työtä tekevät luovat kontakteja palveluiden ulkopuolella tai ei-aktiivisessa asiakkuudessa oleviin asiakkaisiin, tarjoavat yksilökohtaista tukea ja anonyymiä neuvontaa sekä rakentavat asiakkaan kanssa luottamuksellista suhdetta. Lisäksi etsivässä työssä tehdään monialaista yhteistyötä, jotta asiakkaita saataisiin ohjattua tuen ja palveluiden piiriin.[11] Toisin sanoen etsivää työtä tehdään tyypillisesti ennen kuin sosiaalihuollon asiakkuus alkaa ja se voi olla kokonaan anonyymiä. Tällöin etsivä työ on sosiaalipalveluja edeltävää, mutta samalla jo korjaavaa työtä, koska asiakkaat ovat usein ilmeisen sosiaalihuollon tai terveydenhuollon palvelujen tarpeessa.

Hyvinvoinnin edistämistehtävään sisältyy myös sosiaalihuoltolain 10 §:ssä säädetty velvoite huolehtia lapsille, nuorille ja lapsiperheille tarkoitettuja yleisiä palveluja annettaessa ja niitä kehitettäessä siitä, että niiden avulla tuetaan vanhempia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia lasten kasvatuksessa ja saadaan selville lasten, nuorten ja lapsiperheiden erityisen tuen tarve. Tarvittaessa on myös järjestettävä erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia ja nuoria tukevaa toimintaa. Sosiaalihuoltolain 10 §:n 2 momentissa edellytetään lisäksi, että palveluja annettaessa ja niitä kehitettäessä kiinnitetään erityistä huomiota lasten ja nuorten tarpeisiin ja toivomuksiin.

Sosiaalihuoltolain 7 b §:n mukaan hyvinvointialueen tulee järjestää osana hyvinvoinnin edistämistä mielenterveyden edistämistä ja ehkäisevää päihdetyötä. Säännöksen mukaan hyvinvointialueen ja kunnan viranomaisten on yhteistyössä kehitettävä väestön elinolosuhteita siten, että ne vahvistavat mielenterveyttä suojaavia tekijöitä ja ehkäisevät ennalta mielenterveyden häiriöiden syntyä. Sääntely täydentää järjestämislaissa säädettyä hyvinvointialueen ja kunnan velvollisuutta edistää asukkaidensa terveyttä ja hyvinvointia. Hyvinvointialueen ja kunnan tehtävistä ehkäisevän päihdetyön järjestämisessä säädetään ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetussa laissa (523/2015).

Sosiaalihuollon erityislainsäädäntöön, kuten lastensuojelulakiin sekä vanhuspalvelulakiin sisältyy sosiaalihuoltolakia täydentävää sääntelyä erityisryhmille suunnattavista hyvinvointia edistävistä toimista. Hyvinvointialueilla on velvollisuus järjestää tukitoimia ja matalan kynnyksen palveluja alueen väestön tarpeita vastaavasti.

Vanhuspalvelulain 12 §:n mukaan hyvinvointialueen on järjestettävä ikääntyneen väestön hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista tukevia neuvontapalveluja. Neuvonnassa on kannustettava ikääntynyttä väestöä oman asumisensa ennakointiin ja itsenäistä asumista tukevien ratkaisujen toteuttamiseen. Lisäksi hyvinvointialueen on tarjottava hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista tukevia terveystarkastuksia, vastaanottoja tai kotikäyntejä erityisesti niille ikääntyneeseen väestöön kuuluville, joiden elinoloihin tai

[11] Muurinen H, Karjalainen P & Liukko E (2025): Modelling outreach work in Finnish social services – professionals' views of a programme theory. European Journal of Social Work, 1–13. Saatavana: https://doi.org/10.1080/13691457.2025.2521551.

elämäntilanteeseen arvioidaan tutkimustiedon tai yleisen elämänkokemuksen perusteella liittyvän palveluntarvetta lisääviä riskitekijöitä. Vastuu säännösten edellyttämistä toimista jakautuu sosiaalihuollon ja terveydenhuollon välillä. Säännöksen mukaan palvelut voidaan järjestää ja tarjota ikääntyneen väestön neuvolatoimintana.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä ennaltaehkäisevään työhön suunnattu rahoitus vaihtelee alueittain, mikä voi vaikuttaa palvelujen yhdenvertaiseen saatavuuteen sekä väestön terveyteen ja hyvinvointiin. Ennaltaehkäisevään työhön panostaminen näyttäytyy taloustietojen perusteella vaatimattomalta, vaikka sillä voitaisiin pitkällä aikavälillä säästää merkittävästi sotekustannuksissa. Sosiaali- ja terveydenhuollon yksikkökustannusseurannassa (niin kutsuttu Aura-palveluluokka) ”Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelut” -kohtaan sisältyy laaja kirjo erilaisia palveluita, kuten terveyden edistämisen asiantuntijatoiminta sekä muun muassa rakenteellinen sosiaalityö ja yhteisösosiaalityö. Hyvinvointialueet käyttivät koko kokonaisuuteen yhteensä 13 miljoonaa euroa vuonna 2024. Ei ole kuitenkaan arvioitavassa, miten kustannukset jakautuvat sosiaali- ja terveydenhuollon välillä tai niiden sisällä eri tehtävien välillä. Hyvinvointialueittain tarkasteltuna ennaltaehkäiseviin palveluihin käytettävä osuus vaihtelee Länsi-Uudenmaan 3,9 prosentista Pohjois-Savon 2,2 prosenttiin[12]. Hyvinvointialueiden taloudelliset säästöt ovat kohdentuneet myös hyvinvoinnin edistämisen työhön ja resursseja on vähennetty niin koordinoinnista kuin asukkaille suunnattujen palvelujen käytännön toteuttamisesta.

2.7.4 Sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut

2.7.4.1 Sosiaalityö

Sosiaalihuoltolain 15 §:ssä säädetään sosiaalityön palvelusta. Sosiaalityöllä tarkoitetaan säännöksen mukaan yksilö- ja perhekohtaista asiakas- ja asiantuntijatyötä, jossa rakennetaan yksilön tai perheen tarpeita vastaava sosiaalisen tuen ja palvelujen kokonaisuus, sovitetaan se yhteen muiden toimijoiden tarjoaman tuen kanssa sekä ohjataan ja seurataan sen toteutumista ja vaikuttavuutta. Sosiaalityö on luonteeltaan muutosta tukevaa työtä, jonka tavoitteena on yhdessä yksilöiden, perheiden ja heidän yhteisöjensä kanssa lieventää elämäntilanteen vaikeuksia, vahvistaa yksilöiden ja perheiden omia toimintaedellytyksiä ja osallisuutta sekä edistää yhteisöjen sosiaalista eheyttä. Pykälän esitöiden mukaan sosiaalityötä voidaan toteuttaa itsenäisenä palveluna tai osana muita palveluja. Laissa ei ole säädetty palvelukohtaisia kriteerejä sosiaalityön saamiselle. Sosiaalityö on sinällään palveluna määrärahasidonnainen. Sosiaalityön palvelussa ja omatyöntekijän tehtävissä on kuitenkin käytännössä samoja sisältöjä, ja sosiaalihuollon asiakkaalla on sosiaalihuoltolain 42 §:n 1 momentin perusteella subjektiivinen oikeus omatyöntekijään, jollei omatyöntekijän nimeäminen ole ilmeisen tarpeetonta.[13]

Sosiaalihuoltolaki ei määrittele sosiaalityötä toteuttavalta ammattihenkilöltä edellytettävää pätevyyttä. Sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015; jäljempänä *sosiaalihuollon ammattihenkilölaki*) 7 §:ssä säädetään oikeudesta harjoittaa sosiaalityöntekijän ammattia, mutta sosiaalityöntekijän ammattiin sisältyvistä konkreettisista työtehtävistä säädetään sosiaalihuoltolaissa vain hyvin rajatusti. Käytännössä sosiaalityö myös sosiaalihuoltolain kontekstissa on kuitenkin useimmiten mielletty vain sosiaalityöntekijöiden tehtäväksi. Sosiaalityöhön

[12] Ratkaisuja kestävän yhteiskunnan rakentamiseen: Väestön terveys- ja hyvinvointikatsaus 2025. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-444-4.

[13] Kalliomaa-Puha L & Nykänen E (2025): Subjektiiviset ja määrärahasidonnaiset oikeudet sekä ennaltaehkäisevät palvelut sosiaalihuollossa: Oikeudellinen arviointi. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2025:24, s. 35, alaviite 14. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5682-7.

sisältyy julkista valtaa tai julkisen vallan käytön piirteitä sisältäviä tehtäviä, kuten hallintopäätösten tekemistä sekä palvelutarpeen arviointia ja kokonaisvastuu asiakasprosessin etenemisestä, minkä vuoksi se on lähtökohtaisesti viranomaiselle kuuluva tehtävä. Sosiaalihuoltolain mukaisesta sosiaalityöstä on myös vaikea erottaa selkeästi sellaisia osa-alueita, joita voitaisiin hankkia yksityiseltä palveluntuottajalta, sillä annettaessa asiakkaalle sosiaalityöhön kuuluvaa ohjausta, viranomaisen velvollisuutena on seurata ja arvioida jatkuvasti asiakkaan palvelutarpeen muutoksia sekä ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin asiakkaan ja lapsen edun turvaamiseksi. Tämän vuoksi järjestämislain 12 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan sosiaalihuoltolain 15 §:n mukaista yksilö- ja perhekohtaista sosiaalityötä tai 29 § tarkoitettua sosiaalipäivystystä ei myöskään saa hankkia yksityiseltä palveluntuottajalta.

Sosiaalihuoltolain 15 §:ssä myönnettynä palveluna sosiaalityö on asiakkaalle maksutonta. Sosiaalityön palveluja saa vuoden aikana arviolta noin 80 000 henkilöä[14]. Sosiaalityön kustannuksista ei ole saatavilla tietoa, mutta tiedon saanti tulee paranemaan tulevaisuudessa sosiaalihuollon seurantarekisterin kehityksen myötä. Sosiaalityön myöntämisestä sosiaalihuoltolain 15 §:n mukaisena palveluna tulisi aina tehdä hallintopäätös, mutta tästä ei kuitenkaan ole saatavilla tilastotietoa. Päätöksiä palvelun myöntämisestä tehdään oletettavasti vaihtelevasti sekä työn monimuotoisuuden että kunnissa ennen hyvinvointialueuudistusta vallinneiden eriävien käytäntöjen vuoksi. Myös sosiaalityön palvelun saatavuudessa, toimintamalleissa ja kohdentumisessa voi olla alueellisia eroja.

Käytännön sosiaalityössä painottuvat erilaisissa ongelmissa olevien henkilöiden, erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden sekä lasten ja perheiden tuki ja auttaminen. Sosiaalityötä tehdään myös osana muita yleis- ja erityislainsäädännössä määriteltyjä palveluja, kuten sosiaalisessa kuntoutuksessa, kuntouttavassa työtoiminnassa ja toimeentulotukityössä. Tällöin kyse ei ole sosiaalihuoltolain 15 §:n mukaisesta sosiaalityön palvelusta, vaan sen elementtejä sisältävästä muusta palvelusta.

Perheiden kanssa tehtävä sosiaalityö käsittää esimerkiksi selvitys- ja tukitoimia lapsen vanhemmasta johtuvissa sairaus-, päihde-, asumis- tai toimeentulokysymyksissä tai lapsen omasta käytöksestä johtuvissa ongelmatilanteissa. Asiakassuhteet voivat asiakkaan tilanteen mukaan sisältää muutamia tapaamiskertoja tai useita vuosia kestävää intensiivistä työskentelyä.

Lasten ja perheiden sosiaalipalveluista tehdyn selvityksen mukaan lasten ja lapsiperheiden kanssa tehtävä sosiaalityö on vahvasti painottunut korjaavaan työhön, jossa keskitytään perheen jo olemassa oleviin ongelmiin ja niihin liittyviin välittömiin tukitoimiin.[15] Perheiden kanssa tehtävää sosiaalityötä toteutetaan sosiaalihuoltolain nojalla lapsiperheiden sosiaalipalveluissa (perhesosiaalityössä) ja erityislainsäädäntöön pohjautuen esimerkiksi lastensuojelussa. Kasvatus- ja perheneuvontatyössä sosiaalityöllä voi olla sekä ehkäisevä että korjaava tehtävä asiakkaan tarpeiden mukaisesti. Sosiaalityötä tehdään myös kouluissa ja oppilaitoksissa oppilas- ja opiskeluhuoltolakiin perustuen.

Aikuisten kanssa tehtävässä sosiaalityössä (aikuissosiaalityössä) kohteena eivät ole esimerkiksi mielenterveyden ongelmat, fyysiset sairaudet tai työttömyys, vaan niistä aiheutuvat vaikeudet ihmisen ja hänen ympäristönsä välisessä suhteessa. Tällaiset vaikeudet ilmenevät kyvyttömyytenä suoriutua itsenäisesti yhteiskunnassa toimimisesta ja arjen toiminnoista, kuten ravinnosta,

[14] Sosiaali- ja terveyspalvelujen talous 2024 - THL.

[15] Pitkänen S., ym. (2024): Lasten ja perheiden sosiaalipalvelut. Varhaisen tuen tilannekuva ja kehittämistarpeet, 132–133. Saatavana: Lasten ja perheiden sosiaalipalvelut: Varhaisen tuen tilannekuva ja kehittämistarpeet.

asumisesta, raha-asioista, ihmissuhteista, koulutuksesta ja työstä.[16] THL:n aikuissosiaalityön vaikuttavuuden mittarilla (AVAIN-mittari) koottujen tietojen mukaan vuonna 2023 aikuissosiaalityön asiakkaiden yleisin tavoite liittyi puutteellisiin arjen taitoihin ja mielenterveyden häiriöistä aiheutuvien vaikeuksien helpottumiseen. Talouden hallinta oli vasta neljänneksi yleisin sosiaalityön tavoite, jonka jälkeen viidentenä oli fyysisten sairauksien tai toimintarajoitteiden aiheuttamien vaikeuksien helpottuminen[17]. Myös maahan muuttaneiden asiakkaiden kotoutumisen edistämiseen liittyvä sosiaalihuollon työ liitetään usein aikuissosiaalityön kontekstiin.

Kansainvälisesti tarkasteltuna suomalainen sosiaalityö on ollut varsin yksilö- ja perhekeskeistä ja vähemmän rakenteisiin ja yhteiskunnallisiin epäkohtiin kohdistuvaa toimintaa.[18] THL:n kyselyn mukaan noin kolmannes aikuissosiaalityön työajasta menee yksilökohtaiseen asiakastyöhön, rakenteelliseen työhön alle viisi prosenttia. Rakenteellinen sosiaalityö on sisältynyt sosiaalityöntekijän tehtäviin jo vuodesta 2015, mutta siihen resursoitu aika ei sosiaalityön käytännössä ole lisääntynyt odotetulla tasolla. [19]

Vanhusten määrän lisääntyessä aikuissosiaalityöhön aiemmin sisältynyt gerontologinen sosiaalityö on erkaantunut omaksi erityisasiantuntijuutta vaativaksi osa-alueeksi, jossa arvioidaan asiakkaan toimintakykyä ja terveyttä suhteessa sosiaalihuollon tarpeeseen. Vaikka vanhuspalvelulain 10 § velvoittaa hyvinvointialuetta ikääntyneen väestön erityistarpeet huomioivan monipuolisen asiantuntemuksen varmistamiseen, on gerontologisen sosiaalityön määrä edelleen suhteellisen vähäinen palvelujärjestelmässä.

Myös vammaissosiaalityössä erityisosaamisen merkitys on keskeistä. Vammaissosiaalityössä asiakkaat ovat kaiken ikäisiä ja palvelujen yhteensovittaminen on haasteellista asiakaskunnan moninaisuuden vuoksi vammaisiin henkilöihin kohdentuvaa sosiaalityötä järjestetäänkin useimmiten osana vammaispalvelulain (675/2023) mukaisten erityispalvelujen toteuttamista, vaikka sosiaalityön järjestämisvelvoite perustuu sosiaalihuoltolakiin.

Hyvinvointialueen järjestämää sosiaalityötä voidaan tehdä edellä mainittujen lisäksi muun muassa perusterveydenhuollossa ja erikoissairaanhoidossa, poliisilaitoksilla sekä integroituneissa sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköissä, kuten päihde- ja riippuvuuspalveluissa. Perusterveydenhuollossa ja erikoissairaanhoidossa sosiaalityötä voidaan toteuttaa eri tavoin, joko osana (eri toimipisteisiin jalkautuvaa) sosiaalihuoltoa tai terveydenhuollon oman sääntelyn puitteissa tai niin sanottuina yhteisinä palveluina yhteisessä toimintayksikössä. Toiminnan sisältö ohjaa sovellettavaa lainsäädäntöä, ei hallinnollinen organisointitapa. Keskeistä on siten tunnistaa, toimiiko sosiaalihuollon ammattihenkilö sosiaali- vai terveydenhuollon tehtävissä, sillä se pohjaa

---

[16] Kallinen S (2026): Aikuissosiaalityön asiakasdokumentaatio sosiaalityön itseymmärryksen kuvana. Itä-Suomen yliopisto; Kivipelto M & Koponen E (2021): Osallistavan sosiaaliturvan mallin vaikuttavuus. Teoksessa Ai-kuissosiaalityö: tieto, käytäntö, vaikuttavuus. Gaudeamus, Helsinki, 2021; Saikkonen P, Blomberg S, Karjalainen P, Kivipelto M (2015): Poistaako sosiaalityö huono-osaisuutta? Tutkimusjulkaisu-sarja 89. Kunnallisalan kehittämissäätiö 2015.

[17] Kivipelto M & Elovainio M (2025): Työikäisten sosiaalipalvelut: aikuissosiaalityö. Teoksessa: Tynkkynen ym. Tilannekuvia hyvinvointialueilta: muutokset palvelujärjestelmässä sote-uudistuksen alkuvuosina. THL Raportti 3/2025, 190–194.

[18] Toikko T (2003): Sosiaalityön metodikiista. Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti, 11(4), 276–296. Saatavana: https://journal.fi/janus/article/view/50236.

[19] Kivipelto M & Elovainio M (2024): Aikuissosiaalityön tilannekuva 2024 – kyselyn tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 26/2024. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. Saatavana: http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-329-4.

ammattihenkilöiden työtehtäviin, asiakastiedon käyttöön ja kirjaamiseen, että asiakkaan tai potilaan oikeuksin liittyviin ratkaisuihin.

Erityisesti erikoissairaanhoitoon kuuluva sosiaalityö toteutuu useimmiten osana potilaan hoitokokonaisuutta, eikä se silloin sisällöltään toteuta sosiaalihuoltolain mukaista toimintamallia, vaan sääntely pohjautuu terveydenhuoltolakiin ja on osa terveydenhuollon palvelutehtävää ja hoidon kokonaisuutta. Terveyssosiaalityön tavoitteena on edistää potilaiden hyvinvointia ja toimintakykyä, ottaen huomioon heidän sosiaaliset, taloudelliset ja psyykkiset tekijänsä. Terveyssosiaalityö varmistaa osaltaan terveydenhuollon toimenpiteiden vaikuttavuutta huolehtimalla, että potilaat saavat tarvitsemansa sosiaalihuollon ja palvelujärjestelmän palvelut. Myös omaisten jaksamiseen ja hyvinvointiin kiinnitetään huomiota. Sosiaalityön ammattihenkilöitä (niin sanottuja terveyssosiaalityöntekijöitä) työskentelee erikoissairaanhoidon eri osa-alueilla, kuten psykiatriassa ja somatiikalla, mutta toimintaa on paljon myös perustason terveyspalveluissa, kuten mielenterveys- tai päihdehoidossa. Terveydenhuollossa toteutettu sosiaalityö voi osaltaan olla varhaista tukea, jolla ehkäistään sosiaalihuollon asiakkuutta. Useimmiten työ keskeisesti liittyy osana terveydenhuollon moniammatillista tiimiä toteutettuun hoito- ja kuntoutussuunnitelman tekemiseen. Terveyssosiaalityöntekijän roolina voi olla myös toimia yhteyshenkilönä sosiaalihuollon suuntaan, mikäli potilaan tilanteessa tarvitaan myös sosiaalihuollon toimenpiteitä.

Silloin kun terveydenhuollon potilaiden tarpeet liittyvät paljolti sosiaalipalveluihin tai muuhun sosiaalihuollon tehtäviin, kuten palvelutarpeen arviointiin tai sosiaalihuollon järjestämiseen, voi myös sairaaloissa toteuttava sosiaalityö olla tarkoituksenmukaista toteuttaa sosiaalihuollon toimintana. Tällöin sairaalan työntekijä on osa sosiaalihuollon lakisääteisten tehtävien toteuttamista ja työskentely kiinnittyy vahvasti muuhun sosiaalihuollon toimintaan, vaikka henkilön sijoituspaikkana olisikin sairaala tai muu terveydenhuollon toimintaympäristö. Sosiaalihuollon ammattihenkilö saa silloin tarvittavat potilastiedot käyttöönsä asiakkaan suostumuksella ja dokumentoi työnsä sosiaalihuollon asiakasrekisteriin muun sosiaalihuollon tavoin.

Terveydenhuollossa toteutettava sosiaalityö ei ole lakisääteinen terveydenhuollon eikä sosiaalihuollon tehtävä tai palvelu, mutta hyvinvointialueen vastuulla on organisoida sosiaali- ja terveydenhuollon välinen yhteistyö ja palveluketjut siten, että asiakkaiden ja potilaiden tarpeisiin pystytään vastaamaan mahdollisimman joustavasti ja tarkoituksenmukaisesti. Tapoja toteuttaa yhteistyötä on erilaisia ja hyvinvointialueella on mahdollisuus organisoida yhteistyötä alueensa tarpeita parhaiten tukevalla tavalla toimintaan liittyvät lainsäädännön rajoitukset huomioiden.

Sosiaalityön tarkka käsitteellinen määrittely on koettu hankalaksi. Sitä haastaa se, että edelleen alan keskusteluissa sekoittuvat sosiaalihuollon laillistettujen ammattihenkilöiden tekemä työ (jota tehdään myös muualla kuin sosiaalihuollossa, eli esimerkiksi terveydenhuollossa, vastaanottojärjestelmässä tai rikosseuraamuslaitoksessa), sosiaalihuoltolain 15 §:n mukainen palvelutoiminta, sosiaalihuollon yleinen toimintamalli ja toiminnan kuvaus sekä esimerkiksi omatyöntekijän tehtävät. Taustalla on kuitenkin myös vakiintunut yliopistollinen oppiaine ja soveltava yhteiskunnallinen tieteenala, johon käytännön sosiaalityön tulisi nojautua toimintaympäristöstä tai tehtävästä riippumatta.

Sosiaalityöntekijä on laillistettu sosiaalihuollon ammattihenkilö, jonka on rekisteröidyttävä Lupa- ja valvontaviraston ylläpitämään sosiaalihuollon ammattihenkilöiden keskusrekisteriin harjoittaakseen sosiaalityöntekijän ammattia ja käyttääkseen kyseistä ammattinimikettä Suomessa. Sosiaalihuollon ammattihenkilön ajantasaiset ammattioikeustiedot ovat nähtävissä sosiaalihuollon ammattihenkilöiden keskusrekisterin julkisesta tietopalvelusta, JulkiSuosikista. Sosiaalihuollon ammattihenkilön ammattitoiminnan päämääränä on sosiaalisen toimintakyvyn, yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen ja

hyvinvoinnin lisääminen. Sosiaalihuollon ammattihenkilöllä on velvollisuus ottaa huomioon, mitä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista sekä asiakastietojen käsittelystä säädetään.

Valtakunnallisen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet on laatinut yhteisen sosiaalityön määritelmän:

”Sosiaalityöllä tarkoitetaan sosiaalityöntekijän yliopistokoulutuksen saaneen ammattihenkilön toimintaa, joka perustuu tieteellisesti tutkittuun tietoon, ammatillistieteelliseen osaamiseen ja sosiaalityön eettisiin periaatteisiin. Sosiaalityöllä vahvistetaan hyvinvointia edistäviä olosuhteita, yhteisöjen toimivuutta sekä yksilöiden toimintakykyisyyttä. Työ on yksilöiden, perheiden, ryhmien ja yhteisöjen sosiaalisten ongelmien tilannearviointiin ja ratkaisuprosesseihin perustuvaa kokonaisvaltaista muutostyötä, joka tukee ihmisten selviytymistä.”

Sosiaalityön kansainväliset järjestöt uusivat sosiaalityön kansainvälisen määritelmän[20] vuonna 2014. Sosnet työsti englanninkielisen määritelmän pohjalta suomenkielisen määritelmän, joka hyväksyttiin Sosnetin yleiskokouksessa 20.5.2014 Jyväskylässä:

"Sosiaalityö on professio ja tieteenala, jolla edistetään yhteiskunnallista muutosta ja kehitystä, sosiaalista yhteenkuuluvuutta sekä ihmisten ja yhteisöjen voimaantumista ja valtaistumista. Yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden, ihmisoikeuksien, kollektiivisen vastuun sekä moninaisuuden kunnioittamisen periaatteet ovat keskeisiä sosiaalityössä. Sosiaalityö kiinnittyy sosiaalityön, yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden teorioihin sekä alkuperäiskansojen ja paikallisyhteisöjen tietoon. Sosiaalityössä työskennellään ihmisten ja rakenteiden parissa elämän ongelmatilanteiden ratkaisemiseksi ja hyvinvoinnin lisäämiseksi.

Edellä olevaa määritelmää voidaan laajentaa kansallisella ja/tai alueellisella tasolla"

2.7.4.2 Sosiaaliohjaus

Sosiaaliohjauksen palvelusta säädetään sosiaalihuoltolain 16 §:ssä. Pykälän mukaan sosiaaliohjauksella tarkoitetaan yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen neuvontaa, ohjausta ja tukea palvelujen käytössä sekä yhteistyötä eri tukimuotojen yhteensovittamisessa. Tavoitteena on yksilöiden ja perheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen vahvistamalla elämänhallintaa ja toimintakykyä.

Sosiaalihuoltolain 16 §:n esitöissä palvelua on taustoitettu seuraavasti: Sosiaaliohjauksen merkitys on kasvanut palvelujärjestelmien laajetessa ja eriytyessä. Palveluja hakevat henkilöt tarvitsevat yhä useammin henkilökohtaista ohjausta ja neuvontaa käytettävissä olevista palveluista, niiden saamisen ehdoista sekä tukea myös palvelujen ja etuuksien hakemisessa ja käyttämisessä. Monet tarvitsevat ohjausta ja tukea myös arkielämän sujumiseksi; joskus avun tarpeessa oleva asiakas on haettava kotoaan ja saatettava tarvittavien palvelujen ja toimintojen piiriin. Sosiaaliohjauksessa onkin olennaista tunnistaa asiakkaan elämäntilanne sekä hänen voimavarojensa ja toimintamahdollisuuksiensa osa-alueet. Keskeistä työssä on asiakkaan joustava kohtaaminen, tuki ja motivointi itsenäiseen suoriutumiseen. Työ on vuorovaikutuksellista yksilöiden, perheiden, ryhmien ja yhteisöjen osallisuuden, elämänhallinnan ja sosiaalisen toimintakyvyn tukemista. Tarkoituksena on, että sosiaaliohjauksesta tulisi jatkossa keskeinen työmuoto koko sosiaalihuollon kentällä. (HE 164/2014 vp, s. 110–111.)

[20] https://www.iassw-aiets.org/global-definition-of-social-work-review-of-the-global-definition/

Laissa ei ole säädetty palvelukohtaisia kriteerejä sosiaaliohjauksen palvelun saamiselle. Sosiaaliohjaus on sinällään palveluna määrärahasidonnainen. Sosiaaliohjauksen palvelussa ja omatyöntekijän tehtävissä on kuitenkin käytännössä samoja sisältöjä, ja sosiaalihuollon asiakkaalla on sosiaalihuoltolain 42 §:n 1 momentin perusteella subjektiivinen oikeus omatyöntekijään, jollei omatyöntekijän nimeäminen ole ilmeisen tarpeetonta.[21] Myös sosiaaliohjauksen sisällöllinen ero sosiaalihuoltolain 6 §:n mukaiseen ohjaukseen ja neuvontaan on osin epäselvä.

Laki ei määrittele sosiaaliohjauksen palvelua toteuttavalta ammattihenkilöltä edellytettävää pätevyyttä. Käytännössä sosiaaliohjaus on kuitenkin useimmiten mielletty sosionomin koulutuksen saaneiden henkilöiden tehtäväksi. Järjestämislain 12 §:n mukaan hyvinvointialueet voivat hankkia sosiaaliohjausta yksityisiltä palveluntuottajilta, mikäli palveluun ei sisälly julkisen vallan käyttöä. Hyvinvointialueen on kuitenkin vastattava esimerkiksi palvelutarpeen arvioinnista silloinkin, kun palveluja hankitaan yksityiseltä palveluntuottajalta. Sosiaalihuoltolain 16 §:ssä myönnettynä palveluna sosiaaliohjaus on asiakkaalle maksutonta.

Sosiaaliohjauksen palvelujen piirissä on vuoden aikana arviolta noin 90 000 henkilöä.[22] Sosiaaliohjauksen kustannuksista ei ole saatavilla tietoa, mutta tiedon saanti tulee paranemaan tulevaisuudessa sosiaalihuollon seurantarekisterin kehityksen myötä. Sosiaaliohjauksen myöntämisestä sosiaalihuoltolain 16 §:n mukaisena palveluna tulisi aina tehdä hallintopäätös. Kuten sosiaalityön palvelussa, myös sosiaaliohjauksessa päätöksiä palvelun myöntämisesti tehdään vaihtelevasti sekä työn monimuotoisuuden että kunnissa ennen sote-uudistusta vallinneiden eriävien käytäntöjen vuoksi. Myös sosiaaliohjauksen saatavuudessa, toimintamalleissa ja palvelun sisällöllisessä kohdentumisessa voi olla alueellisia eroja.

Käytännössä sosiaaliohjausta toteutetaan useimmiten sosiaalityön palvelujen ja sisältöjen kanssa rinnakkain ja samanaikaisesti, eivätkä palvelutehtävää toteuttavien ammattihenkilöiden (useimmiten sosionomien ja sosiaalityöntekijöiden) tehtävänkuvat tai työn kohdentuminen välttämättä aina eroa merkittävästi toisistaan. Sosiaalityön palvelua suunnataan kuitenkin ennen kaikkea vaikeassa tai monimutkaisessa elämäntilanteessa oleville sekä erityistä tukea tai monialaisesti palveluja tarvitseville henkilöille. Sosiaalityöntekijä myös useimmiten vastaa asiakasprosessin suunnitelmallisesta ohjauksesta, tavoitteiden asettelusta sekä arvioinnista. Sosiaaliohjaus on luonteeltaan sosiaalityön palvelua toiminnallisempaa ja käytännöllisempää. Työ on vuorovaikutuksellista yksilöiden, perheiden, ryhmien ja yhteisöjen osallisuuden, elämänhallinnan ja sosiaalisen toimintakyvyn tukemista.[23] Sosiaaliohjausta voidaan kohdentaa kaikille väestöryhmille.

2.7.4.3 Sosiaalinen kuntoutus

Sosiaalisesta kuntoutuksen palvelusta säädetään sosiaalihuoltolain 17 §:ssä. Pykälän mukaan sosiaalisella kuntoutuksella tarkoitetaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin annettavaa tehostettua ja tavoitteellista tukea sosiaalisen toimintakyvyn ja elämänhallinnan parantamiseksi tai ylläpitämiseksi, syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi sekä osallisuuden edistämiseksi. Sosiaaliseen kuntoutukseen sisältyy henkilön yksilöllisten tarpeiden mukaan sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittäminen, kuntoutusneuvonta ja -ohjaus sekä

---

[21] Kalliomaa-Puha L & Nykänen E (2025): Subjektiiviset ja määrärahasidonnaiset oikeudet sekä ennaltaehkäisevät palvelut sosiaalihuollossa: Oikeudellinen arviointi. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2025:24, 35 alaviite 14. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5682-7.

[22] Sosiaali- ja terveyspalvelujen talous 2024 - THL.

[23] Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2024. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2024:13. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7155-4.

tarvittaessa kuntoutuspalvelujen yhteensovittaminen, valmennus arkipäivän toiminnoista suoriutumiseen ja elämänhallintaan, ryhmätoiminta ja tuki sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin ja muut tarvittavat sosiaalista kuntoutumista edistävät toimenpiteet. Laissa ei ole säädetty palvelukohtaisia kriteerejä sosiaalisen kuntoutuksen saamiselle. Sosiaalinen kuntoutus on asiakkaalle maksuton palvelu.

Sosiaalisella kuntoutuksella vahvistetaan henkilön kykyä selviytyä arjen toiminnoista, vuorovaikutussuhteista ja oman toimintaympäristönsä rooleista. Se on osa monialaista kuntoutusjärjestelmää ja sitä toteutetaan yhteistyössä lääkinnällisen, ammatillisen ja kasvatuksellisen kuntoutuksen kanssa. Asiakkaan palvelutarpeen arvioinnissa on huomioitava myös mahdollisuudet saada kuntoutusta terveydenhuollosta, työvoimapalveluista sekä vakuutus- ja järjestöpalveluista. Tarvittaessa sosiaalisen kuntoutuksen kokonaisuuteen liitetään päihde- ja mielenterveyshoito sekä muut palvelut ja tukitoimet yli sektorirajojen.

Sosiaalinen kuntoutus perustuu aina asiakkaan toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen kokonaisvaltaiseen selvittämiseen. Tilanteet vaativat pitkäjänteistä ja kokonaisvaltaista työskentelyä, koska ongelmat ovat usein kasautuneita ja pitkittyneitä. Tarpeita voivat aiheuttaa muun muassa pitkäaikaistyöttömyys, hahmotus- ja oppimishäiriöt, vammaisuus, mielenterveys- ja käyttäytymishäiriöt sekä väkivaltakokemukset. Kuntoutuksessa yksilöllinen tuki yhdistyy toiminnallisuuteen. Osallistuminen on tavoitteellista ja kuuluu sovittuun suunnitelmaan. Tavoite määrittelee missä, miten ja kuka sosiaalisen kuntoutuksen toiminnallista osuutta toteuttaa. Tavoite voi liittyä arjen taitoihin, päihteettömyyteen, koulutukseen, työssä tarvittavien asioiden harjoitteluun tai ryhmässä toimimiseen. Välineitä ovat esimerkiksi psykososiaalinen tuki, kotikäynnit, toiminnalliset ryhmät, vertaistuki, vapaaehtoistoiminta ja työtoiminta osana sovittua suunnitelmaa. (HE 164/2014 vp, s. 111.)

Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena on edistää kaikkien yhtäläisiä mahdollisuuksia osallistua arjen vuorovaikutussuhteisiin ja rakenteisiin sekä tukea yksilön integroitumista yhteiskuntaan kykyjensä mukaisesti. Nuorten osalta sosiaalinen kuntoutus tukee sijoittumista työ-, työkokeilu, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikkoihin. Lakiin sisältyvä nuorisotakuu sisältää omatyöntekijän työn, palvelutarpeen arvioinnin ja kohdennetun sosiaalisen kuntoutuksen, tavoitteena on yhden luukun periaatteella toteutuva moniammatillinen tuki. Toiminta järjestetään yhteistyössä nuoriso-, terveys-, opetus- ja työvoimatoimen sekä järjestöjen kanssa, muodostaen yksittäisten projektien sijaan nuoren tarpeisiin räätälöidyn jatkumon. (HE 164/2014 vp, s. 111.)

Sosiaaliselle kuntoutukselle yleisiä tarpeita ovat yksilöllisen, tehostetun tuen tarve ja sosiaalisen toimintakyvyn tuen tarve. Asiakkailla voi olla useita kuntoutustarpeita, ja tilanteet vaativat pitkäjänteistä työskentelyä, koska ongelmat ovat usein syntyneet pitkän ajan kuluessa.[24]

Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena on vahvistaa sosiaalista toimintakykyä, edistää osallisuutta ja ehkäistä syrjäytymistä. Se toteutuu sekä ennalta ehkäisevänä että korjaavana työotteena. (HE 164/2014 vp, s. 111).

[24] Puromäki H, Kuusio H, Tuusa M & Karjalainen J (2016): Sosiaalihuoltolaki ja sosiaalinen kuntoutus Kuntakyselyn tulokset. THL Työpaperi 47/2016; Karjalainen P, Metteri A & Strömberg-Jakka M (2019): Tiekartta 2030. Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuusselvitys. Helsinki: STM. Raportteja ja selvityksiä 2019:41; Karjalainen P, Liukko E, Muurinen H (2023): Sosiaalisen kuntoutuksen toimintamallit (THL). Saatavana: https://www.julkari.fi/server/api/core/bitstreams/92ed125c-a20f-4a75-a791-99f88708174d/content

Käytännöt ja palvelujen tarjonta vaihtelevat hyvinvointialueittain. Sosiaalinen kuntoutus on voitu nähdä paitsi erillisenä palveluna, myös läpileikkaavana periaatteena tai sosiaalityön työotteena, mikä on johtanut vaihteleviin toteutustapoihin. Myös sisältöihin liittyvä, väljä määritelmä on mahdollistanut paikallisten olosuhteiden huomioimisen, mutta myös jäsentymättömyyden.[25]

STM:n keväällä 2025 tekemän kyselyn[26] mukaan sosiaalisen kuntoutuksen palvelussa oli noin 7 400 asiakasta. Asiakasryhmiä ovat erityisesti pitkäaikaistyöttömät, mielenterveyskuntoutujat ja päihdekuntoutujat. Palvelu nähdään ylläpitävänä keinona ehkäistä raskaampia tukitoimia, kuten asumispalveluja tai osastojaksoja. Vaikka palveluun ei lainsäädännössä liity taloudellisia kannustimia, yli puolet alueista tarjoaa matkakorvauksia, ja joillakin alueilla tarjotaan myös ateriakorvauksia. Sosiaalisen kuntoutuksen palvelun sisällöt vaihtelevat, mutta yleisimmin toteutetaan ryhmätoimintaa, sosiaalisten suhteiden tukemista sekä arjen taitojen valmennusta. Vähiten toteutetaan kuntoutusneuvontaa ja -ohjausta.

2.7.4.4 Perhetyö

Perhetyöstä säädetään sosiaalihuoltolain 18 §:ssä. Säännöksen mukaan se tarkoittaa sosiaaliohjausta ja muuta tukea tilanteissa, joissa perhe tarvitsee apua omien voimavarojensa vahvistamiseen ja keskinäisen vuorovaikutuksensa parantamiseen. Palvelun tavoitteena on turvata erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai nuoren terveys ja kehitys. Se on asiakkaalle maksutonta. Perhetyötä annetaan 18 § 2 momentin mukaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai nuoren terveyden ja kehityksen turvaamiseksi. Perhetyö siirtyi sosiaalihuoltolain säätämisen yhteydessä lastensuojelulaista (417/2007) sosiaalihuoltolain mukaiseksi palveluksi. Tarkoituksena oli velvoittaa kunnat järjestämään perhetyötä laajemmin osana kunnan yleisiä perhepalveluja (HE 164/2014 vp, s. 112). Pykälän esitöiden mukaan perhetyö liittyy vanhemmuuden tukemiseen, lasten hoidon ja kasvatuksen ohjaamiseen, kodin arjen ja arkirutiinien hallintaan, perheen toimintakyvyn vahvistamiseen uusissa tilanteissa, perheen vuorovaikutustaitojen tukemiseen ja sosiaalisten verkostojen laajentamiseen tai syrjäytymisen ehkäisyyn. Se voi olla ennaltaehkäisevää tai korjaavaa. Tavoitteena on lapsiperheiden elämänhallinnan ja omien voimavarojen käyttöönoton tukeminen sekä arjessa selviytymisen vahvistaminen. Perhetyön varhaisen tuen tarkoituksena on varmistaa, että perhe saa tukea oikea-aikaisesti osana peruspalveluita. Perheitä voidaan tukea esimerkiksi perhekeskustoimintamallin mukaisesti, jolloin tuen vastaanottamisen kynnys pysyy matalana. Keskustelujen kautta vanhempia voidaan ohjata tarkastelemaan omaa vanhemmuuttaan, parisuhdettaan, sosiaalista verkostoaan ja vauvan tarpeita. (HE 164/2014 vp, s. 111–112.)

Vaikka perhetyötä koskeva sääntely siirrettiin sosiaalihuoltolakiin, sen sisältöjä jäi myös yhdeksi lastensuojelulain 36 §:ssä tarkoitetuista avohuollon tukitoimista nimellä tehostettu perhetyö. Lastensuojelulain 36 §:n mukaan lastensuojelun asiakkuudessa olevalle perheelle on järjestettävä tarvittaessa lapsen ja perheen tuen tarpeisiin perustuva asiakassuunnitelma huomioon ottaen lastensuojelun avohuollon tukitoimina tehostettua perhetyötä. Lastensuojelulain esitöiden (HE 252/2006 vp) mukaan perhetyöllä tarkoitetaan esimerkiksi perheen kotona tehtävää perhetyötä kuten perhetyöntekijän antamaa keskusteluapua tai tukea erilaisissa arjen toiminnoissa. Perhetyöllä voidaan muun muassa tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään, arvioida vanhemmuutta sekä järjestää lapselle hänen hyvinvointiaan tukevaa toimintaa. Hyvinvointialueilla sosiaalihuollon asiakkuuteen ja sitä kautta perhetyöhön ohjaudutaan usein

[25] Karjalainen P, Liukko E, Muurinen H (2023): Sosiaalisen kuntoutuksen toimintamallit (THL). Saatavana: https://www.julkari.fi/server/api/core/bitstreams/92ed125c-a20f-4a75-a791-99f88708174d/content

[26] STM:n kysely 2025. Julkaisematon.

sosiaalihuoltolain 35 §:n mukaisella yhteydenotolla tuen tarpeen arvioimiseksi tai lastensuojelulain 25 §:n mukaisella lastensuojeluilmoituksella. Palvelun myöntämisestä tehdään hallintopäätös, yleensä lapselle. Lakisääteisesti sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön myöntämisen edellytyksenä on lapsen erityisen tuen tarve. Useilla hyvinvointialueilla kuitenkin järjestetään myös varhaista tukea, jota niin ikään kutsutaan perhetyöksi. Joillain alueilla vastaavaa tukea tarjotaan sosiaaliohjauksen nimellä, jolloin päätös tehdään sosiaaliohjausta koskevan 16 §:n perusteella. Tehostetun perhetyön myöntämisen edellytyksenä on puolestaan lastensuojelun asiakkuus. Molemmat perhetyön muodot voivat olla intensiteetiltään kevyttä tai tiivistä, jolloin tapaamisia voi olla viikossa yksi tai useampia riippuen perheen tilanteesta ja työskentelyn vaiheesta.

Ammattilaiset tekevät työtä yksin tai työpareina asiakasperheen tarpeen mukaisesti. Ryhmämuotoisessa perhetyössä hyödynnetään ammattilaisen antaman palvelun lisäksi vertaistukea. Ryhmämuotoista perhetyötä järjestetään yleensä palvelun järjestäjän tiloissa, kun taas muutoin perhetyötä tehdään laajalti kotiin tai perheen arjen toimintaympäristöihin jalkautuvana palveluna. Ryhmämuotoista perhetyötä ei ole tarjolla koko maassa.

Riippumatta palvelun nimestä tai toteutustavasta perhetyö on sisällöllisesti koko perheen tai useamman perheenjäsenen osallistavaa tavoitteellista muutostyötä perheen arjessa selviytymisen tukemiseksi ja vuorovaikutuksen parantamiseksi. Siihen voi kuulua arjen käytännöllisten taitojen opettelua, arjenhallinnan ohjausta, lapsen kasvun ja kehityksen tukemista, vuorovaikutuksen vahvistamista sekä sosiaalisen verkoston laajentamista. Siinä hyödynnetään monipuolisesti keskustelu-, vuorovaikutus-, arviointi- ja arjen tukemisen menetelmiä. Keskeisiä ovat esimerkiksi ratkaisukeskeinen ja voimavaralähtöinen työote, vanhemmuuden ja vuorovaikutuksen tukimenetelmät, kotona tehtävä konkreettinen arjen ohjaus ja verkostotyö. Lisäksi hyödynnetään erilaisia strukturoituja arviointityökaluja tilanteen jäsentämiseksi ja muutoksen tukemiseksi.

Hyvinvointialueet tuottavat perhetyötä sekä itse että ostopalveluna. Vuonna 2024 perhetyötä sai noin 17 100 perhettä.[27] Perhetyön kustannuksista ei ole tarkkaa tietoa, vaan sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön kustannukset sisältyvät lapsiperheiden kotona asumista tukevien palvelujen kokonaisuuteen, jonka menot vuonna 2024 olivat noin 111 miljoonaa euroa. Tähän kokonaisuuteen kuuluvat myös lapsiperheiden kotipalvelu ja lapsiperheiden tuettu asuminen. Tehostetun perhetyön kustannukset sisältyvät vastaavasti lastensuojelun avohuoltopalveluiden kokonaiskustannuksiin, mitkä olivat vuonna 2023 yhteensä 467 miljoonaa euroa.

2.7.4.5 Kotihoito

Sosiaalihuoltolain 19 a §:n mukaan kotihoidolla tarkoitetaan palvelua, jolla huolehditaan siitä, että henkilö suoriutuu jokapäiväiseen elämään kuuluvista toiminnoista kodissaan ja asuinympäristössään. Kotihoitoon kuuluu asiakkaan yksilöllisen tarpeen mukainen hoito ja huolenpito, toimintakykyä ja vuorovaikutusta edistävä ja ylläpitävä toiminta, muu kuin edellä tarkoitettu henkilön suoriutumista tukeva toiminta sekä terveydenhuoltolain 25 §:ssä tarkoitettu kotisairaanhoito. Pykälän mukaan kotihoitoa järjestetään henkilölle, joka tarvitsee sitä sillä perusteella, että hänen toimintakykynsä on alentunut korkean iän, sairauden, vamman tai muun vastaavan syyn vuoksi. Lisäksi kotihoitoa järjestetään henkilölle, joka tarvitsee sitä erityisen perhe- tai

[27] Sotkanet, tilasto- ja indikaattoripankki. Perheitä lapsiperhepalvelujen perhetyössä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavana: https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko/?indicator=sw7WBwA=&region=s07MBAA=&year=sy5ztda1tC7Q0zUEAA==&gender=t&abs=f&color=f&buildVersion=3.1.5&buildTimestamp=202505220800

elämäntilanteen perusteella. Kotihoitoa järjestetään henkilön tarpeen mukaan vuorokaudenajasta riippumatta.

2.7.4.6 Suomessa ilman huoltajaa olevien alaikäisten hoiva, huolenpito ja kasvatus sekä perheryhmäkotitoiminta

Kototutumisen edistämisestä annetun lain (681/2023, jäljempänä *kotoutumislaki*) 33 §:n mukaan hyvinvointialueen on järjestettävä alueellaan olevalle lain 2 §:n 6 momentissa tarkoitetulle lapselle, joka on Suomessa ilman huoltajaa, hoiva, huolenpito ja kasvatus sosiaalihuoltolain 22 a §:ssä tarkoitetussa perheryhmäkodissa, perhehoitolaissa (263/2015) tarkoitettuna perhehoitona tai muuten tarkoituksenmukaisella tavalla sosiaalihuoltolain 14 §:ssä tarkoitettuna palveluna. Hyvinvointialueen on tehtävä sosiaalihuoltolain 36 §:ssä tarkoitetun palvelutarpeen arvioinnin perusteella päätös lapsen asumisen järjestämisestä perheryhmäkodissa, perhehoidossa tai muulla tarkoituksenmukaisella tavalla lapsen yksilöllinen tilanne ja etu huomioon ottaen.

Lisäksi kotoutumislain 34 §:n mukaan hyvinvointialueen on järjestettävä alaikäisenä ilman maassa olevalle lapselle ja nuorelle tukea yksilöllisen tarpeen mukaisesti sosiaalihuoltolaissa tarkoitetulla tavalla. Hyvinvointialueen ja kunnan on yhteensovitettava järjestämänsä palvelut. Alaikäisenä ilman huoltajaa maahan saapuneella nuorella on oikeus tukeen, kunnes hän täyttää 23 vuotta. Valtio korvaa hyvinvointialueille ja kunnille palveluiden järjestämisestä aiheutuvat kustannukset kotoutumislain 59 §:n säädetyin perustein.

Kotoutumislain 33 §:n piirissä ovat alaikäisenä ilman huoltajaa maassa olevat, oleskeluluvan ja kuntapaikan saaneet lapset. Sosiaalihuoltolain 22 a §:ssä tarkoitettu perheryhmäkoti on ainoastaan tälle kohderyhmälle tarkoitettu palvelu. Kotoutumislain 33 §:ssä mainittua perhehoitoa ja muita sosiaalihuoltolain 14 §:ssä tarkoitettuja palveluja järjestetään sen sijaan myös muille asiakasryhmille ja niitä käsitellään siksi erikseen omina kokonaisuuksinaan tämän esityksen muissa alaluvuissa.

Sosiaalihuoltolain 22 a §:n mukaan perheryhmäkodilla tarkoitetaan sosiaalihuollon ympärivuorokautista palveluyksikköä, jossa annetaan kotoutumislain 2 §:n 6 momentissa tarkoitetulle lapselle hoiva, huolenpito ja kasvatus lain 33 §:ssä tarkoitetulla tavalla. Perheryhmäkodin toiminnassa on noudatettava, mitä lapsenhuoltolain 1 §:ssä säädetään. Lapsen hoiva, huolenpito ja kasvatus on järjestettävä ja lasta on kohdeltava siten, että hänen yksityisyyttään kunnioitetaan.

Maahan saapuessaan alaikäisten asuminen ja huolenpito järjestetään vastaanottolain nojalla ryhmäkodeissa, joiden perustamisesta, koordinoinnista ja rahoituksesta vastaa Maahanmuuttovirasto. Kun ilman huoltajaa saapunut alaikäinen saa turvapaikkaprosessin päätyttyä oleskeluluvan tai kun tilapäistä suojelua saava on asunut Suomessa vuoden, haetaan hänelle kotikuntalain mukaista kotikuntaa Suomesta. Ilman huoltajaa saapuneita alaikäisiä koskee myös kotoutumislain mukainen kuntapaikkamenettely, jossa lapselle haetaan kuntapaikka.

Ilman huoltajaa saapuneiden kotikunnan saaneiden alaikäisten hoiva ja huolenpito järjestetään pääsääntöisesti hyvinvointialueilla perheryhmäkodeissa. Hyvinvointialueilla on velvollisuus ohjata ja valvoa perheryhmäkotitoimintaa osana järjestämisvastuulleen kuuluvia palveluita. Perheryhmäkotien ohjauksen ja valvonnan kehittämishanke tuki perheryhmäkoteja sosiaalihuoltosiirtymässä ja keräsi tarkempaa tietoa perheryhmäkotien toimintakäytännöistä[28].

[28] https://www.doria.fi/handle/10024/190710.

Perheryhmäkotitoiminnasta tuli sosiaalihuollon toimintaa 1.1.2025 kotoutumislain ja siihen liittyvien lakien muutoksen yhteydessä (HE 208/2022 vp). Lainsäädännöllisesti perheryhmäkotitoiminta ei ennen tätä ollut sosiaalipalvelua, vaan se perustui kotoutumisen edistämisestä annettuun lakiin (1386/2010, kumottu 31.12.2024). Käytännössä jo aiemminkin toiminta oli lähtökohtaisesti sosiaalihuollon järjestämää, minkä vuoksi silloiset ELY-keskukset vastasivat aiemmin perheryhmäkotien ohjauksesta ja valvonnasta. Perheryhmäkotien oikeudellisen aseman selkiyttäminen sosiaalihuoltoon kuuluvaksi palveluksi on vahvistanut toimintaa koskevaa säädöspohjaa, lapsen oikeuksien toteutumista ja lasten yhdenvertaisuutta. Lisäksi asumisen järjestämisen siirrolla sosiaalihuoltoon on varmistettu, että lapsen asumiseen liittyvät ratkaisut arvioidaan yksilöllisesti ja lapsen etua punniten osana palvelutarpeen arvioinnin prosessia.

Lapsen ja nuoren asumista järjestetään myös niin sanottuna yksityisenä sijoituksena lähisukulaisen tai muun turvallisen aikuisen kanssa lastensuojelulain 81 §:n mukaisen menettelyn mukaisesti. Alaikäiselle ei kuitenkaan synny lastensuojelun asiakkuutta, ellei muita perusteita lastensuojelun työskentelylle ole. Erityisesti vuoden 2022 Venäjän Ukrainaan kohdistaman suurhyökkäyksen jälkeen tilapäisen suojelun statuksen myötä Suomeen ilman huoltajaa hakeutuneiden alaikäisten asuminen on toteutunut mittavasti yksityisenä sijoituksena. Joillain hyvinvointialueilla on toteutettu myös perhehoitolain (263/2015) mukaisena perhesijoituksia ilman huoltajaa maahan saapuneille lapsille.

2.7.4.7 Yhteisöllinen asuminen

Sosiaalihuoltolain 21 b §:n mukaan yhteisöllisellä asumisella tarkoitetaan hyvinvointialueen järjestämää asumista esteettömässä ja turvallisessa asumisyksikössä, jossa henkilön hallinnassa on hänen tarpeitaan vastaava asunto ja jossa asukkaille on tarjolla sosiaalista kanssakäymistä edistävää toimintaa. Yhteisöllistä asumista järjestetään henkilölle, joka tarvitsee sitä sillä perusteella, että hänen toimintakykynsä on alentunut ja hoidon ja huolenpidon tarpeensa kohonnut korkean iän, sairauden, vamman tai muun vastaavaan syyn vuoksi.

2.7.4.8 Ympärivuorokautinen palveluasuminen

Sosiaalihuoltolain 21 c §:n mukaan ympärivuorokautisella palveluasumisella tarkoitetaan asumista yhteisöllistä toimintaa tarjoavassa esteettömässä ja turvallisessa hoivakodissa, palvelukodissa tai vastaavassa asumisyksikössä, jossa henkilöllä on hänen tarpeitaan vastaava asunto ja jossa hän saa asumisyksikön henkilöstöltä viipymättä ja vuorokaudenajasta riippumatta hoitoa ja huolenpitoa myös äkilliseen tarpeeseensa. Pykälän mukaan ympärivuorokautinen palveluasuminen sisältää henkilön yksilöllisen tarpeen mukaisen vuorokaudenajasta riippumattoman hoidon ja huolenpidon, toimintakykyä ylläpitävän ja edistävän toiminnan, ateriat, vaatehuollon, siivouksen sekä osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävän toiminnan. Palveluasumista on toteutettava niin, että henkilön yksityisyyttä kunnioitetaan ja hänen osallisuuttaan tuetaan. Lisäksi on huolehdittava, että henkilöllä on mahdollisuus saada tarvitsemansa lääkinnällinen kuntoutus ja muut terveydenhuollon palvelut.

Pykälän mukaan ympärivuorokautista palveluasumista järjestetään henkilölle, joka tarvitsee päivittäin vuorokaudenajasta riippumatta jatkuvaa hoitoa ja huolenpitoa tai vaativaa ammatillista hoitoa, joiden järjestäminen kotihoitona, omaishoitona, perhehoitona tai muulla tavalla ei ole mahdollista tai asiakkaan edun mukaista. Ympärivuorokautista palveluasumista järjestetään henkilön tarpeen mukaan pitkäaikaisesti tai lyhytaikaisesti. Lyhytaikainen palveluasuminen voi olla tilapäistä tai säännöllisesti toistuvaa.

Sosiaalihuoltolain perusteella myönnettävää ympärivuorokautista asumispalvelua käytetään tavallisimmin ikääntyneiden ja mielenterveyskuntoutujien palvelukokonaisuuksissa. Etenkin

ikääntyneillä asuminen on usein pitkäaikaista, tosin palveluun ohjautuneiden asiakkaiden toimintakyky vaikuttaa myös asumisajan pituuteen, sillä ympärivuorokautiseen palveluasumiseen ohjaudutaan ikääntyneiden palveluissa pääosin vasta silloin, kun muilla kevyemmillä palveluilla ja tukitoimilla ei enää voida varmistaa tarpeiden mukaista asumista. Lyhytaikaisena palveluna ympärivuorokautista asumispalvelua käytetään usein intervallityyppisenä ratkaisuna esimerkiksi omaishoidon vapaiksi tai muuna tukena omaishoitoon.

2.7.4.9 Laitospalvelut

Sosiaalihuoltolain 22 §:ssä säädetään laitospalveluista. Sosiaalihuollon laitospalveluilla tarkoitetaan hoidon, huolenpidon ja kuntoutuksen järjestämistä muussa kuin 21 c §:ssä tarkoitetussa jatkuvaa hoitoa ja huolenpitoa antavassa sosiaalihuollon toimintayksikössä. Laitospalveluja voidaan järjestää lyhytaikaisesti tai pitkäaikaisesti, päivisin, öisin tai ympärivuorokautisesti. Pitkäaikainen hoito ja huolenpito voidaan toteuttaa laitoksessa vain, jos se on henkilön terveyden tai turvallisuuden kannalta perusteltua, taikka siihen on muu laissa erikseen säädetty peruste. Laitospalveluja toteutettaessa henkilölle on järjestettävä hänen yksilöllisten tarpeidensa mukainen kuntoutus, hoito ja huolenpito. Hänelle on lisäksi pyrittävä järjestämään turvallinen, kodinomainen ja virikkeitä antava elinympäristö, joka antaa mahdollisuuden yksityisyyteen ja edistää kuntoutumista, omatoimisuutta ja toimintakykyä.

Pykälän perustelujen mukaan asiakkaat, joille laitospalveluja järjestetään, ovat usein laajan tuen tarpeessa. Monissa tilanteissa laitospalvelujen järjestäminen kytkeytyy perustuslain 19 §:n 1 momentissa turvattuun oikeuteen välttämättömään huolenpitoon. Laitospalveluihin voi sisältyä pukeutumisessa, henkilökohtaisesta hygieniasta huolehtimisessa sekä aterioinnissa tukemista. (HE 164/2014 vp, s.116.)

Laitospalvelut on nimetty sosiaalihuoltolain 14 §:ssä omaksi palveluksi, mutta käytännössä kyseessä on myös tapa toteuttaa muita sosiaalihuoltolain mukaisia palveluja. Laitosmuotoista kuntoutusta voidaan käyttää esimerkiksi päihde- ja riippuvuustyön erityisissä palveluissa, joista säädetään lain 24 a §:ssä. Tällöin kyse on käytännössä samalla sosiaalihuoltolain 17 §:ssä tarkoitetusta sosiaalisesta kuntoutuksesta, jota voidaan jossain tilanteissa antaa myös laitosmuotoisena. Päihde- ja riippuvuustyön erityisenä palveluna annettava sosiaalinen kuntoutus voidaan toteuttaa esimerkiksi perhekuntoutuksena tai yhteisökuntoutuksena ja se voi olla laitosmuotoista, jos asiakkaan tarve sitä edellyttää. Laitosmuotoisesti toteutettu riippuvuuden hoito on kuitenkin terveydenhuoltolain mukaista hoitoa, kuten kaikki muukin hoito, joten siihen sovelletaan terveydenhuoltoa koskevaa sääntelyä.

2.7.4.10 Päihde- ja riippuvuustyö sekä päihde- ja riippuvuustyön erityiset palvelut

Sosiaalihuoltolain 24 §:ssä säädetään päihde- ja riippuvuustyöstä. Sosiaalihuollon päihde- ja riippuvuustyöllä tarkoitetaan hyvinvointialueen toteuttamia sosiaalipalveluja ja muuta yksilöön ja yhteisöihin kohdentuvaa toimintaa, jolla vähennetään ja poistetaan päihteisiin ja riippuvuuskäyttäytymiseen liittyviä, hyvinvointia ja turvallisuutta vaarantavia tekijöitä, vastataan päihteiden ongelmakäytöstä tai muusta riippuvuuskäyttäytymisestä aiheutuvaan tuen tarpeeseen sekä tuetaan päihteettömyyttä ja riippuvuuskäyttäytymisestä irrottautumista.

Pykälän mukaan sosiaalihuollon päihde- ja riippuvuustyöhön kuuluvat neuvonnan ja ohjauksen lisäksi lain 14 §:ssä tarkoitetut sosiaalipalvelut joko yleisinä sosiaalipalveluina tai päihde- ja riippuvuustyön erityisinä palveluina. Palvelujen lisäksi toteutettavaa muuta toimintaa ovat esimerkiksi sosiaalihuoltolain 2 luvun mukaiset tehtävät, kuten 7 a §:n mukainen yhteisösosiaalityö ja etsivä työ (HE 197/2022 vp, s. 124).

Päihde- ja riippuvuustyön erityisistä palveluista säädetään sosiaalihuoltolain 24 a §:ssä. Päihde- ja riippuvuustyön erityiset palvelut täydentävät muita sosiaalihuoltolain mukaisia palveluja. Niillä tarkoitetaan päihteiden ongelmakäytöstä tai muusta riippuvuuskäyttäytymisestä johtuvaan tuen tarpeeseen kohdennettuja palveluja. Sellaisina on pykälän mukaan järjestettävä ainakin sosiaalityötä, sosiaaliohjausta, sosiaalista kuntoutusta ja asumispalveluja. Päihde- ja riippuvuustyön erityisiä palveluja on järjestettävä tarpeen mukaan avo- tai laitosmuotoisena.

Sosiaalihuollossa tehtävä päihde- ja riippuvuustyö on suunniteltava ja toteutettava siten, että se muodostaa toimivan kokonaisuuden muun hyvinvointialueella tehtävän päihde-- ja mielenterveystyön kanssa. Pykälän perustelujen mukaan tällä tarkoitettaisiin sosiaalihuollon päihde- ja riippuvuustyön toiminnan ja palvelujen yhteensopivaa ja toimivaa kokonaisuutta sekä sosiaalihuollossa tarjottavien mielenterveystyön palvelujen että terveydenhuollon tarjoamien mielenterveys- ja päihdehoidon ja -kuntoutuksen kanssa. Sosiaalihuollossa tehtävä päihde- ja riippuvuustyö on sovitettava yhteen muun sosiaali- ja terveydenhuollon, kuten somaattisen hoidon ja muiden sosiaalipalvelujen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon edistävän ja ehkäisevän työn kanssa. (HE 197/2022 vp, s. 125.)

Sosiaalihuoltolain 24 b §:n mukaan hyvinvointialueen on järjestettävä päihteitä ongelmallisesti käyttäville henkilöille päiväkeskuspalvelua, jossa perustarpeisiin vastaamisen lisäksi tarjotaan sosiaaliohjausta. Palvelua tulee järjestää myös päihtyneille, ja siinä on oikeus asioida nimettömänä. Pykälän perustelujen mukaan palvelun tarkoituksena on vähentää päihteiden ongelmakäyttöä sekä siihen liittyviä sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja sekä edistää päihteitä ongelmallisesti käyttävän henkilön toimintakykyä ja turvallisuutta sekä ohjautumista tarkoituksenmukaisten sosiaali- ja terveyspalvelujen piiriin. Palvelu olisi kohdennettu kaikkein vaikeimmassa asemassa oleville henkilöille, joita ovat esimerkiksi päihteitä ongelmallisesti käyttävät, asunnottomat tai huonoissa oloissa asuvat, taikka päihdekierteessä olevat, joiden perustarpeiden turvaaminen on muutoin vaikeutunut tai vaarantunut. (HE 197/2022 vp, s. 127.)

Pykälän perustelujen mukaan oikeus asioida palvelussa nimettömänä tarkoittaisi samalla sitä, ettei pelkkä päiväkeskuksessa asiointi tai ohjauksen ja neuvonnan vastaanottaminen välttämättä aloittaisi sosiaalihuollon asiakkuutta ja palvelutarpeen arviointia, jos henkilö ei olisi siihen halukas. Päihdetyön palveluna toteutettavan päiväkeskuksen käytöstä ja siihen liittyvästä sosiaaliohjauksesta ei siten tehtäisi sosiaalihuoltolain 45 §:n mukaista hallintopäätöstä. (HE 197/2022 vp, s. 128.)

Päihteisiin ja riippuvuuksiin liittyviä tuen tarpeita kohdataan kaikissa sosiaalihuollon palveluissa. Yleiset palvelut ovat riittäviä silloin, kun haitat eivät ole äärimmäisiä, asiakas on kiinnittynyt hoitoon ja hänellä on itsellään voimavaroja ja sosiaalisia verkostoja. Erityistä päihde- ja riippuvuussosiaalityön ja -ohjauksen osaamista tarvitaan vastaamaan erityisesti niiden päihteitä käyttävien ihmisten tuen tarpeisiin, jotka ovat asunnottomia, jotka ovat palvelujen ulkopuolella, joilla on päihderiippuvuuden lisäksi muita yhtäaikaisia haasteita elämässä, eikä hoitoon kiinnittyminen ole onnistunut tai hoito auttanut.[29]

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen hyvinvointialueille syksyllä 2024 tekemän kyselynperusteella sosiaalihuollon päihde- ja riippuvuuspalvelujen saatavuus hyvinvointialueilla on melko hyvä, ja näihin palveluihin pääsee tarvittaessa.[30] Sote-uudistuksen ja vuonna 2023 voimaan tulleen mielenterveys- ja päihdepalveluja koskevan lakiuudistuksen jälkeen hyvinvointialueilla on

[29] Sannino A, Engeström Y & Kärki T (2023): Nopsajalka: Experiences of a mobile multiprofessional model for reducing homelessness. RESET Research Group, Tampere University.
[30] Päihde- ja riippuvuuspalvelut muutoksessa - tuloksia hyvinvointialuekyselystä 2024.

lisätty erityisesti uuden lainsäädännön myötä lakisääteiseksi tai muuten selkeämmin säännellyiksi tulleita palveluja ja perustettu niihin liittyviä yksiköitä, mutta myös kehitetty muita palveluja. Usealla alueella uutena palveluna mainittiin päiväkeskukset ja -toiminta. Sote-uudistuksen jälkeen monilla hyvinvointialueilla ostopalveluja on vähennetty ja painopistettä siirretty omaan palvelutuotantoon ja peruspalveluihin, erityisesti terveydenhuoltoon. Resursseja on uudelleen sijoitettu, ostopalvelujen sopimuksia irtisanottu ja palveluja kilpailutettu. Vaikka päihteiden käyttöön ja riippuvuuksiin liittyvät ongelmat ovat usein monisyisiä ja koskettavat samanaikaisesti terveyttä, taloutta ja sosiaalista hyvinvointia, on sosiaali- ja terveydenhuollon välinen yhteistyö monin paikoin edelleen jäsentymätöntä ja riittämätöntä sen tarpeen tunnistamisesta huolimatta.[31]

2.7.4.11 Mielenterveystyö ja mielenterveystyön palvelut

Sosiaalihuoltolain 25 §:ssä säädetään mielenterveystyöstä. Pykälän mukaan sosiaalihuollon mielenterveystyöllä tarkoitetaan hyvinvointialueen sosiaalipalveluja ja muuta yksilöön ja yhteisöön kohdentuvaa toimintaa, jolla vahvistetaan yksilön ja yhteisön mielenterveyttä suojaavia tekijöitä, vähennetään ja poistetaan mielenterveyttä vaarantavia tekijöitä sekä vastataan psyykkisen toimintakyvyn heikkenemisestä aiheutuvaan tuen tarpeeseen. Pykälän perustelujen mukaan pykälässä tarkoitettua palvelujen lisäksi toteutettavaa muuta toimintaa olisivat esimerkiksi sosiaalihuoltolain 2 luvun mukaiset tehtävät, kuten 7 a §:n mukainen yhteisösosiaalityö ja etsivä työ (HE 197/2022 vp, s. 130).

Sosiaalihuoltolain 25 §:n mukaan sosiaalihuollon mielenterveystyöhön kuuluvat neuvonnan ja ohjauksen lisäksi 14 §:ssä tarkoitetut sosiaalipalvelut joko yleisinä sosiaalipalveluina tai erityisesti psyykkisen toimintakyvyn heikkenemisestä johtuvaan tuen tarpeeseen vastaavina palveluina. Lisäksi mielenterveystyöhön kuuluvat mielenterveyttä suojaaviin ja sitä vaarantaviin tekijöihin liittyvä tarpeenmukainen yksilön ja perheen psykososiaalinen tuki sekä yksilön ja yhteisön psykososiaalisen tuen yhteensovittaminen. Pykälän 3 momentin mukaan palveluja annettaessa ja kehitettäessä on huomioitava perheen ja muiden läheisten 11 §:ssä tarkoitettu tuen tarve. Lapsen oikeudesta saada välttämättömät sosiaalipalvelut säädetään 13 §:ssä.

Sosiaalihuoltolain 25 §:n perustelujen mukaan sosiaalihuollon mielenterveystyössä palveluja voisi antaa joko yleisinä sosiaalipalveluina tai erityisesti psyykkisen toimintakyvyn heikkenemisestä johtuvaan tuen tarpeeseen kohdennettuina palveluina. Yleiset sosiaalipalvelut vastaavat myös mielenterveyden heikkenemisestä johtuvaan tuen tarpeeseen. Mielenterveyttä tukeva työ kuuluu keskeisesti esimerkiksi kasvatus- ja perheneuvonnan sisältöihin tai koulukuraattorien työnkuvaan. Kohdennetuista mielenterveystyön palveluista säädettäisiin tarkemmin 25 a §:ssä. (HE 197/2022 vp, s. 130.)

Sosiaalihuoltolain 25 §:n mukaan sosiaalihuollossa tehtävä mielenterveystyö on suunniteltava ja toteutettava siten, että se muodostaa toimivan kokonaisuuden muun sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa sekä hyvinvointialueella ja kunnissa tehtävän mielenterveyden edistämisen kanssa. Pykälän 5 momentin mukaan lupa- ja valvontaviraston tulee järjestää vuosittain lasten ja nuorten mielenterveystyön ja mielenterveyden hoidon työnjaon kehittämiseksi alueelliset yhteistyökokoukset. Pykälän perustelujen mukaan toimivalla kokonaisuudella tarkoitetaan muun muassa, että jatkuvuus ja oikea-aikaisuus sekä yhteensovittaminen terveydenhuollon vastuulla olevan terveyden- ja sairaanhoidon kanssa toteutuisivat. Tehtävien selkeyttämisellä pyritään siihen, että toteutuisi kokonaisuus, jossa huomioidaan tarvittaessa samanaikaisesti asiakkaan sosiaalisen tuen ja sosiaalipalvelujen tarve sekä mielenterveyden häiriöiden, fyysisten ja

[31] Päihde- ja riippuvuuspalvelujen tila: Näkökulmia muuttuvaan järjestelmään; THL 2026.

psyykkisten terveysongelmien hoidon tarve. Mielenterveyspalveluja voidaan tuottaa myös sosiaalihuoltolain 2 a §:n mukaisina sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisinä palveluina. Hyvinvointialueen vastuusta yhteensovittaa asiakkaiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut kokonaisuuksiksi säädetään järjestämislain 10 §:ssä. (HE 197/2022 vp, s. 131.)

Sosiaalihuoltolain 25 a §:ssä säädetään mielenterveystyön palveluista. Sosiaalihuollon mielenterveystyön palveluilla tarkoitetaan erityisesti psyykkisen toimintakyvyn heikkenemisestä johtuvaan tuen tarpeeseen kohdennettuja palveluja. Sellaisina on järjestettävä ainakin asumispalveluja sekä niiden yhteydessä annettavaa sosiaaliohjausta, sosiaalityötä ja sosiaalista kuntoutusta.

Sosiaalihuoltolain 25 a §:n 2 momentin mukaan lapsille ja alle 23-vuotiaille nuorille on lisäksi mielenterveystyön palveluna järjestettävä hyvinvointialueen määrittämällä tavalla psykososiaalista tukea, jossa käytetään psykologiseen vuorovaikutukseen perustuvia määrämuotoisia ja aikarajoitteisia psykososiaalisia työmenetelmiä. Menetelmien käyttöönotosta ja käytöstä on sovittava siten, että sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnasta muodostuu tarkoituksenmukainen kokonaisuus. Kyseessä on niin sanottu terapiatakuu.

Sosiaalihuoltolain 25 a §:n perustelujen mukaan pykälän 2 momentin mukaista mielenterveystyön palvelua annetaan lapsille ja alle 23-vuotiaille nuorille, mikäli palvelutarpeen arvioinnin perusteella tuen tarpeisiin ei voida vastata yleisillä sosiaalipalveluilla kuten sosiaalityöllä, sosiaaliohjauksella, kasvatus- ja perheneuvonnalla, opiskeluhuollon kuraattoripalvelulla tai perhetyöllä. Palvelussa annetaan vapaamuotoista psykososiaalista tukea sekä määrämuotoisia ja aikarajoitteisia psykososiaalisia työmenetelmiä korvaamatta kuitenkaan lapsen tai nuoren tarvitsemaa terveydenhuollossa annettavaa mielenterveyden hoitoa. Sosiaalihuollossa psykososiaalisten työmenetelmien käytössä on kyse sosiaalihuollon asiakkaalle annettavasta psykososiaalisesta tuesta, joka ei ole mielenterveyden häiriön hoitoa, vaan sen avulla tuetaan psykososiaalista hyvinvointia vahvistavia tietoja ja taitoja. (HE 131/2024 vp, s. 106.)

Edelleen perustelujen mukaan sosiaalihuollon niin kutsutun terapiatakuun piiriin kuuluvia psykososiaalisia interventioita järjestetään hyvinvointialueen määrittämällä tavalla. Hyvinvointialueen päätäntävallassa on, minkä sosiaalipalvelujen henkilöstö antaa takuun piiriin kuuluvia mielenterveystyön palveluita ja missä laajuudessa toimintaa järjestetään sosiaalihuollossa. Palveluprosesseissa lapsen ja nuoren tulee saada viipymättä terveytensä ja kehityksensä kannalta välttämättömät palvelut. Hallituksen esitöiden mukaan mielenterveystyön palvelulla ei kuitenkaan tule korvata muuta lapsen, nuoren tai perheen tarvitsemaa tukea, eikä sitä tule mieltää ensisijaisena ratkaisuna arjenhallintaan tai koulunkäyntiin liittyvissä haasteissa. (HE 131/2024 vp, s. 107.)

Sosiaalihuoltolain 25 a §:n 4 momentin mukaan sosiaalihuollon mielenterveystyön palvelut täydentävät muita lain 14 §:ssä tarkoitettuja yksilön mielenterveyden tukemiseksi tarvittavia sosiaalipalveluja. Käytännön tasolla sosiaalihuollossa on niukasti niin sanotun terapiatakuun ja asumispalvelujen lisäksi muita vain mielenterveystyöhön keskittyneitä palveluja, ja mielenterveystyötä toteutetaan usein osana muuta sosiaalihuollon palvelutoimintaa. Selkeintä sosiaalihuollon mielenterveystyön toteuttaminen on asumispalveluissa, joissa on kehitetty erityisesti tälle kohderyhmälle kohdennettua asumista ja kuntoutumista tukevaa toimintaa. Sosiaalihuoltolain vuonna 2023 voimaan tulleet säädösmuutokset ovat osaltaan edistäneet sosiaalihuollon mielenterveystyön sisällöllistä jäsentämistä, mutta palvelujen toteuttamisen tilanne on edelleen alueilla kirjava ja hajanainen ja sosiaalihuollon ja terveydenhuollon roolit ja tehtävät mielenterveystyössä näyttäisivät jossain määrin menevän sekaisin. Tällaisia tilanteita on viime vuosina ollut

esimerkiksi kasvatus- ja perheneuvonnassa.[32] Myös palvelujen myöntämiseen liittyvä tietopohja on puutteellinen ja päätöksentekoon liittyvät käytännöt osin vaihtelevia.

2.7.4.12 Kasvatus- ja perheneuvonta

Sosiaalihuoltolain 26 §:n mukaan kasvatus- ja perheneuvontaa annetaan lapsen hyvinvoinnin, yksilöllisen kasvun ja myönteisen kehityksen edistämiseksi, vanhemmuuden tukemiseksi sekä lapsiperheiden suoriutumisen ja omien voimavarojen vahvistamiseksi. Pykälän mukaan kasvatus- ja perheneuvontaan sisältyy lasten kasvuun ja kehitykseen, perhe-elämään, ihmissuhteisiin ja sosiaalisiin taitoihin liittyvää arviointia, ohjausta, asiantuntijaneuvontaa ja muuta tukea. Palvelua toteutetaan monialaisesti sosiaalityön, psykologian ja lääketieteen sekä tarpeen mukaan muiden asiantuntijoiden kanssa.

Kasvatus- ja perheneuvonnan asiakkuuteen voidaan tulla monia eri reittejä: asiakas voi ottaa yhteyttä palveluun suoraan tai neuvontapalvelun kautta, minkä lisäksi kasvatus- ja perheneuvontaan ohjaudutaan muiden palvelujen, kuten neuvolan tai perhesosiaalityön kautta. Palvelun myöntämisestä tulee tehdä hallintopäätös.

Kasvatus- ja perheneuvonnassa pyritään edistämään vanhempien ja lapsen välisen suhteen toimivuutta, perheenjäsenten roolien joustavuutta sekä molempien puolisoiden tasa-arvoista mahdollisuutta osallistua perhe-elämään ja lasten kasvatukseen. Pykälän perusteluiden mukaan palvelua voidaan tarjota toimipisteessä, perheen kotona tai muussa lapsen arkiympäristössä, ja siihen voi sisältyä kuntouttavaa työskentelyä asiakasperheen kotiin. Tavoitteena on ollut kehittää myös muunlaisia kuin yhteisessä kasvatus- ja perheneuvolassa annettavia yhteistyön muotoja. Voimassa olevaa sosiaalihuoltolakia säädettäessä on ollut pyrkimys kiinnittää kasvatus- ja perheneuvonnassa erityistä huomiota murrosikäisten lasten ja heidän vanhempiensa tuen tarpeeseen. Kasvatus- ja perheneuvontaan kuuluu myös yhteistyö ja asiantuntija-avun antaminen muille lasten ja perheiden kanssa työskenteleville peruspalveluiden tukemiseksi. (HE 164/2014 vp, s. 118–119.)

Kasvatus- ja perheneuvonnan ydintehtäviä ja sisältöalueita ovat vanhemmuuden tukeminen ja vanhemmuustaitojen vahvistaminen, vanhemman ja lapsen myönteisen vuorovaikutuksen tukeminen mukaan lukien vauvaperheiden varhainen vuorovaikutus, koko perheen vuorovaikutuksen ja toimintakyvyn edistäminen, pari- ja perhesuhteiden tukeminen arjen kriisitilanteissa mukaan lukien vaativat erotilanteet. Kasvatus- ja perheneuvonnassa moniammatillisen yhteistyön keskeisiä toimijoita ovat THL:n raportin mukaan olleet laillistetut psykologit ja sosiaalityöntekijät sekä lääkärit [33]. Perheneuvontaan liittyvät lääkäripalvelut toteutetaan useimmiten terveydenhuollon toimesta. Lääkärin osaamista hyödynnetään paljon myös konsultatiivisesti[34].

Vanhemmuutta tarkastellaan kasvatus- ja perheneuvonnassa vanhemman ja lapsen kiintymys- ja tunnesuhteen, vuorovaikutuksen, lapsen kehitystason mukaisten tarpeiden tunnistamisen ja niihin vastaamisen, iänmukaisen kehityksen ja taitojen edistämisen sekä vanhemman

[32] Kalmari H (toim.) (2022): Kasvatus- ja perheneuvonta 2020-luvulla Kasvatus- ja perheneuvonnan kansallisen kehittämisprosessin loppuraportti. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen työpaperi 30/2022. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-887-3.
[33] Kalmari H (toim.) (2022): Kasvatus- ja perheneuvonta 2020-luvulla Kasvatus- ja perheneuvonnan kansallisen kehittämisprosessin loppuraportti. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen työpaperi 30/2022. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-887-3.
[34] STM:n kysely hyvinvointialueille 5/2026.

ohjaustaitojen näkökulmasta[35]. Työskentely perustuu vuorovaikutuksellisiin, psykoedukatiivisiin ja terapeuttisiin menetelmiin. Kasvatus- ja perheneuvonnassa voidaan käyttää myös erilaisia strukturoituja, näyttöön perustuvia menetelmiä, kuten Ihmeelliset vuodet tai Cool Kids. STM:n hyvinvointialueille toukokuussa 2026 tekemän kyselyn (N=19) mukaan kasvatus- ja perheneuvonnassa on kehitetty paikallisia toimintatapoja. Esimerkiksi käynti kerrallaan -toimintamalli tavoittaa paljon asiakkaita, mutta prosessit ovat lyhyitä. Toisaalta osalla alueista prosessit näyttäytyvät kestoltaan hyvin pitkinä. Kasvatus- ja perheneuvonnan työmuodot ovat tarkoituksenmukaisia keinoja tavoitteiden saavuttamiseksi silloin, kun vanhemmalla on valmiuksia ja voimavaroja jäsentää omia kokemuksiaan sekä osallistua keskustelevaan työskentelyyn. Silloin kun kasvatus- ja perheneuvonta ei ole perheen tilanteeseen soveltuva työskentelymuoto, lapsen kehityksen tukemiseen liittyviä tavoitteita edistetään tyypillisesti esimerkiksi sosiaaliohjauksen ja perhetyön keinoin.

Kasvatus- ja perheneuvonnan järjestämisessä ja toteuttamisessa on eroja hyvinvointialueiden välillä. STM:n kyselyn perusteella palvelu on toteutettu erilaisilla rakenteellisilla ratkaisuilla, ja sen organisatorinen sijoittuminen, rajaukset ja toteuttamistavat vaihtelevat hyvinvointialueittain. Lisäksi asiakasmäärissä, asiakkuuksien kestossa, työparityön roolissa sekä kirjaamiskäytännöissä on alueittaisia eroja.[36]

Kasvatus- ja perheneuvonta on sosiaalipalvelu, jonka toteuttamiseen osallistuvat myös terveydenhuollon ammattihenkilöt. Kasvatus- ja perheneuvonnan toimintayksikön yhteydessä voidaan kuitenkin antaa myös terveydenhuoltoon kuuluvia palveluja sosiaalihuoltolain mukaisen kasvatus- ja perheneuvonnan rinnalla, jolloin kyseessä voi olla perinteisesti perheneuvolatyöksi mielletty toimintamalli Alueellisesti tai paikallisesti on ollut mahdollista sopia, että perheneuvola vastaa sille kuuluvan kasvatus- ja perheneuvontapalvelun toteuttamisen lisäksi myös muiden palvelujen – kuten esimerkiksi perusterveydenhuollolle kuuluvien lasten mielenterveyspalvelujen – toteuttamisesta. Palvelutehtäviä voidaan toteuttaa integroituneena kokonaisuutena sosiaalihuoltolain 2a §:n ja terveydenhuoltolain 8 a §:n mukaisena sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisenä palveluna. Palvelutehtävät on kuitenkin sisällöllisesti tärkeää erottaa toisistaan, koska niitä säätelevät eri lait, mikä vaikuttaa myös muun muassa kirjaamiseen ja palvelujen järjestämisen aikarajoihin.

Asiakkaan mahdolliset terveydenhuoltoon liittyvät terveys-, hoito- tai kuntoutussuunnitelmat kirjataan potilaskertomukseen ja tallennetaan terveydenhuollon rekisteriin. Asiakkaalle voidaan laatia yhteinen sosiaali- ja terveydenhuollon suunnitelma, joka tallennetaan sosiaalihuollon asiakasrekisteriin.[37] Psykologien työ toimintayksikössä voi STM:n toukokuussa 2026 hyvinvointialueille (N=19) tekemän kyselyn perusteella kohdistua sekä sosiaalihuollon että terveydenhuollon tehtäviin (esimerkiksi lasten ja nuorten perusterveydenhuollon mielenterveyden hoito tai neuvolapsykologin tehtävät) riippuen sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuuden organisointitavasta.

Ostopalvelujen rooli kasvatus- ja perheneuvonnassa on pääosin vähäinen ja täydentävä, ja palvelu tuotetaan lähes kokonaan omana toimintana. Ostopalveluja käytetään kohdennetusti

---

[35] Kalmari H (toim.) (2022): Kasvatus- ja perheneuvonta 2020-luvulla Kasvatus- ja perheneuvonnan kansallisen kehittämisprosessin loppuraportti. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen työpaperi 30/2022. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-887-3.

[36] Sosiaalihuollon koontitilasto 2025. THL. Tiedot julkaistaan vain Sotkanet-indikaattoreina, indikaattorit 1243, 1290, 1919, 1921 3554, 3555, 3556.

[37] Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2024, 107. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2024:13, 38–39. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7155-4.

erityisosaamiseen tai resurssivajeisiin, eikä niillä ole keskeistä roolia palvelun järjestämisessä. Kasvatus- ja perheneuvonnan asiakkaita on arviolta ollut noin 50 000 vuonna 2025, mutta tarkkaa ja muihin palveluihin nähden vertailukelpoista tietoa ei ole, sillä yhden perheen tiedot kirjataan usein monille perheenjäsenelle. Kasvatus- ja perheneuvonnan kustannusten on arvioitu olevan noin 88 miljoonaa euroa, mutta tieto on suuntaa antava, koska osalla alueista kustannuksiin sisältyy myös terveydenhuoltoon kuuluvia mielenterveys- tai psykologipalveluja ja avioliittolain (234/1929) mukaista perheasioiden sovittelua.

2.7.4.13 Oppilas- ja opiskelijahuollon kuraattoripalvelut

Hyvinvointialueen on järjestettävä opiskeluhuollon kuraattoripalvelut alueellaan sijaitsevien koulujen ja oppilaitosten oppilaille ja opiskelijoille heidän kotipaikastaan riippumatta (sosiaalihuoltolaki 27 c §; oppilas- ja opiskelijahuoltolaki). Palvelut ovat osa opiskeluhuollon kokonaisuutta ja ne järjestetään yhteistyössä opetuksen ja koulutuksen järjestäjien sekä muiden toimijoiden kanssa (terveydenhuoltolaki 15 a §). Hyvinvointialueen velvollisuudesta osallistua perusopetuslain (628/1998) 15 §:ssä sekä lukiolain (714/2018) 12 §:ssä tarkoitetun opetussuunnitelman ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 99 §:n 1 momentissa tarkoitettujen opiskelijahuollon järjestämistapojen laatimiseen säädetään terveydenhuoltolain 15 a §:n 4 momentissa.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 9 §:n mukaan kuraattoripalvelut on järjestettävä ensisijaisesti oppilaitoksessa, ja koulutuksen järjestäjän on tarjottava tilat käyttöön. Jos tämä ei ole mahdollista, palvelut on järjestettävä oppilaitoksen läheisyydessä. Palvelujen on oltava opiskelijoille helposti saavutettavia. Hyvinvointialue vastaa kuraattoripalveluiden järjestämisestä myös yksityisissä ja valtion oppilaitoksissa, ellei koulutuksen järjestäjä tuota palveluja itse.

Kuraattoripalvelut ovat oppilas- ja opiskelijahuoltolain 7 §:n mukaan sosiaalihuollon palveluja. Lain mukaan kuraattoripalveluilla tarkoitetaan opiskeluhuollon kuraattorin antamaa opiskelun ja koulunkäynnin tukea ja ohjausta, joilla edistetään koulu- ja opiskeluyhteisön hyvinvointia sekä yhteistyötä opiskelijoiden perheiden ja muiden läheisten kanssa sekä tuetaan opiskelijoiden oppimista ja hyvinvointia sekä sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia.

Oppilashuoltolain 9 a §:n mukaan yhtä kuraattoria kohden saa olla enintään 670 opiskelijaa. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 15 §:n mukaan opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä työpäivänä pyynnöstä, kiireellisissä tapauksissa samana tai seuraavana päivänä.

Kuraattorin työ sisältää oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaista yksilökohtaista ja yhteisöllistä opiskeluhuoltotyötä. Yhteisöllinen työ muodostaa nykytilanteessa noin 20 % työajasta ja sisältää esimerkiksi luokkien ja ryhmien kanssa työskentelyä sekä vanhemmuuden tukemista. Kuraattorit tekevät yhteistyötä koulun henkilöstön ja ulkopuolisten ammattilaisten kanssa. Vuonna 2024 kuraattorit käyttivät työajastaan 40 % perusopetuksessa ja 60 % toisella asteella mielenterveyshaasteiden tukeen, kuten masennus-, ahdistus- ja neuropsykiatrisista oireista aiheutuviin ongelmiin ja haasteisiin.[38] Työhön kuuluu myös poissaolojen selvittely ja ehkäisy sekä tuen järjestämisen suunnittelu.

[38] Hietanen-Peltola M, Huurre T, Jahnukainen J, Lahdenkari M, Vaara S (2024): Yhteinen työ opiskelijoiden tueksi jatkuu hyvinvointialueilla: Opiskeluhuoltopalvelujen seuranta OPA 2024. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL. Saatavilla: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-425-3.

Kuraattoripalvelu on matalan kynnyksen palvelu, johon ei ole pääsykriteereitä. Yhteydenoton voi tehdä opiskelija, huoltaja tai koulun henkilöstö. Palvelua tarjotaan esiopetuksesta toisen asteen loppuun. Hallintopäätöstä ei käytännössä yleensä tehdä. Kuraattori voi ohjata asiakkaan tarvittaessa muihin sosiaalipalveluihin ja joissain tapauksissa tehdä sosiaalihuoltolain mukaisesti palvelutarpeen arvioinnin, asiakassuunnitelman ja toimia omatyöntekijänä, jos kuraattori toimii virkasuhteessa ja täyttää kyseisten tehtävien hoitamisen kelpoisuusedellytykset.[39] Tällöin kyse on muista hyvinvointialueen kuraattoreille määräämistä sosiaalihuoltoon kuuluvista tehtävistä.

Kouluterveyskyselyjen mukaan kuraattoripalveluja käyttää 6–14 % pojista ja 10–15 % tytöistä luokka- ja opintoasteesta riippuen[40]. Keskimääräinen asiakasmäärä kuraattoria kohden on mitoituksen mukainen (670 opiskelijaa). Yksilökohtaisessa asiakkuudessa olleiden opiskelijoiden mediaani lukuvuonna 2023–2024 oli perusopetuksessa 70 ja toisella asteella 64.[41] Vuosittaiset kustannukset ovat noin 104 miljoonaa euroa. Hyvinvointialueet tuottavat kuraattoripalvelut lähes kokonaan omana tuotantonaan.

2.7.4.14 Vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta

Pääosin kumotun vuoden 1982 sosiaalihuoltolain vielä voimassa olevassa 27 d §:ssä säädetään vammaisten henkilöiden työllistymistä tukevasta toiminnasta. Vammaisten henkilöiden työllistymistä tukevalla toiminnalla tarkoitetaan erityisien työhön sijoittumista edistävien kuntoutus- ja muiden tukitoimien järjestämistä. Vammaisten henkilöiden työllistymistä tukevaa toimintaa järjestetään henkilöille, joilla vamman tai sairauden tai muun vastaavan syyn johdosta on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista, ja jotka tarvitsevat työhallinnon palvelujen ja toimenpiteiden lisäksi edellä tarkoitettuja tukitoimia työllistyäkseen avoimille työmarkkinoille. Vammaisten henkilöiden työllistymistä tukevan toiminnan osana voidaan säännöksen 3 momentin mukaan järjestää työtä, jossa työntekijä on työsopimuslain (55/2001) 1 luvun 1 §:ssä tarkoitetussa työsuhteessa palveluntuottajaan.

Pykälän mukaan edellä mainitussa työssä noudatettavasta palkasta saadaan sopia työehtosopimuslaissa (436/1946) tarkoitetulla työehtosopimuksella, jota noudatetaan sen estämättä, mitä työsopimuslain 2 luvun 7 §:ssä säädetään työehtosopimusten yleissitovuudesta. Vammaisten henkilöiden työllistymistä tukevan palvelun tuottajalla on oikeus irtisanoa työntekijän työsopimus työsopimuslain 7 luvussa säädettyjen perusteiden ohella myös silloin, kun työn järjestäjä katsoo, että työntekijä ei ole 2 momentissa tarkoitetuin tavoin työn tarpeessa.

Palvelua toteutetaan työhönvalmennuksena, avotyötoimintana ja työtoimintana. Sosiaalihuoltolain 27 d § työllistymistä tukeva toiminta on suunnattu henkilöille, joilla on vamman, sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi pitkäaikaisia vaikeuksia suoriutua arjen toiminnoista ja jotka

---

[39] Sosiaalihuoltolain soveltamisopas 2024. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2024:13, 116. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7155-4.

[40] Hietanen-Peltola M, Jahnukainen J, Ervasti E, Huurre T, Vaara S (2023): Opiskeluhuoltopalvelujen käyttö perusopetuksessa ja toisella asteella. Kouluterveyskyselyn 2023 tuloksia. Työpaperi 32/2023, THL. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-155-9; Hietanen-Peltola M, Jahnukainen J, Huurre T, Ervasti E, Vaara S (2025): Opiskeluhuoltopalvelujen käyttö perusopetuksessa ja toisella asteella. Kouluterveyskyselyn 2025 tuloksia. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Työpaperi 43/2025. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-585-4.

[41] Hietanen-Peltola M, Huurre T, Jahnukainen J, Lahdenkari M, Vaara S (2024): Yhteinen työ opiskelijoiden tueksi jatkuu hyvinvointialueilla. Opiskeluhuoltopalvelujen seuranta OPA 2024. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos Raportti 8/2024.

tarvitsevat työvoimapalvelujen lisäksi sosiaalihuollon tukitoimia työllistyäkseen avoimille työmarkkinoille. Asiakas on tässä toiminnassa työsuhteessa palveluntuottajaan. Tavoitteena on valmiuksien lisääminen kohti työelämää. Pykälän nojalla on myönnetty myös laatuperusteista työhönvalmennusta.

Palvelun keskeisiä asiakasryhmiä ovat vammaiset, pitkäaikaistyöttömät, osatyökykyiset sekä mielenterveys- ja päihdekuntoutujat. Palvelua järjestetään sekä omana toimintana että ostopalveluna. Palvelun myöntämisestä tehdään hallintopäätös. Sosiaali- ja terveysministeriö toteutti kyselyn hyvinvointialueille 26.5.2025–13.6.2025. Kyselyllä selvitettiin kuntouttavan työtoiminnan, sosiaalisen kuntoutuksen ja vammaisten työtoiminnan ja työllistymistä edistävän toiminnan nykytilaa. Kyselyyn saatiin vastauksia yhteensä 19 hyvinvointialueelta ja Helsingistä. Vastausten mukaan vuonna 2024 sosiaalihuoltolain 27 d §:n mukaisessa palvelussa oli 1 397 henkilöä. Kaksi aluetta puuttui vastaajista ja osalla vastaajista oli arvio asiakasmäärästä tilastoluvun sijaan, joten tiedot ovat suuntaa antavia. THL:n Sotkanet -tietokannan mukaan palvelussa oli 1 377 asiakasta. Vammaisten henkilöiden työllistymistä tukevan toimintaan kuuluvassa 3 momentin mukaisessa työsuhteessa oli STM:n kyselyyn saamien vastausten mukaan 207 henkilöä.

2.7.4.15 Vammaisten henkilöiden työtoiminta

Pääosin kumotun vuoden 1982 sosiaalihuoltolain vielä voimassa olevassa 27 e §:ssä säädetään vammaisten henkilöiden työtoiminnasta. Vammaisten henkilöiden työtoiminnalla tarkoitetaan toimintakyvyn ylläpitämistä ja sitä edistävää toimintaa. Työtoimintaa järjestetään työkyvyttömille henkilöille, joilla vammaisuuden takia ei ole edellytyksiä osallistua lain 27 d §:ssä tarkoitettuun työhön ja joiden toimeentulo perustuu pääosin sairauden tai työkyvyttömyyden perusteella myönnettäviin etuuksiin. Vammaisten henkilöiden työtoimintaan osallistuva henkilö ei ole työsopimuslain 1 luvun 1 §:ssä tarkoitetussa työsuhteessa toiminnan järjestäjään tai palvelun tuottajaan.

Vammaisten henkilöiden työtoimintaa järjestetään toimintakeskuksissa tai avotyötoimintana. Käytännössä asiakkaille on voitu maksaa työosuusrahaa. Toiminta on toimintakykyä ylläpitävää ja edistävää. Asiakkaat ovat usein mielenterveyskuntoutujia, kehitysvammaisia, päihdeongelmaisia tai muuten pitkään työelämästä poissa olleita. Palvelun kesto vaihtelee muutamasta kuukaudesta useisiin vuosiin. Palvelun saatavuus vaihtelee alueittain.

Vanhan sosiaalihuoltolain 27 e §:n mukainen vammaisten henkilöiden työtoiminta muistuttaa vammaispalvelulain mukaista kehitysvammaisten työtoimintaa. Sosiaalihuoltolain mukaisen työtoiminnan asiakasmäärät tilastoidaan yhdessä kehitysvammaisten henkilöiden työtoiminnan kanssa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan näissä työtoiminnoissa oli yhteensä 7 846 henkilöä 31.12.2024. Vammaisten palvelut tulisi järjestää ensisijaisesti sosiaalihuoltolain perusteella, mutta aiempien selvitysten mukaan vanhan sosiaalihuoltolain mukaisen vammaisten henkilöiden työtoiminnan käyttö on vähäistä. Käytännössä kehitysvammaiselle henkilölle on aiemmin järjestetty työtoimintaa yleensä aiemman kehitysvammalain perusteella, koska sosiaalihuoltolain mukaista työtoimintaa ei ole pidetty riittävänä tai sopivana palveluna kehitysvammaiselle henkilölle. Lisäksi aiemman kehitysvammalain mukaisen ja vammaispalvelulain mukaisen kehitysvammaisten työtoiminnan perusteella järjestetyt välttämättömät matkat työtoimintaan ovat asiakasmaksulain 4 §:n 2 kohdan perusteella maksuttomia, mikä tekee palvelusta osallistujalle taloudellisesti sosiaalihuoltolain mukaista palvelua edullisemman.

STM:n vuoden 2025 kyselyyn vastanneilla alueilla oli yhteensä 3 712 henkilöä kehitysvammaisten työtoiminnassa ja 2 680 henkilöä sosiaalihuoltolain mukaisessa vammaisten henkilöiden työtoiminnassa. Hyvinvointialueet järjestävät sosiaalihuoltolain mukaista vammaisten

henkilöiden työtoimintaa sekä omana toimintanaan että ostopalveluna. Palvelun myöntämisestä tehdään hallintopäätös. Palveluun pääsyn edellytyksenä on yleensä, että henkilöllä on vamma tai sairaus, joka aiheuttaa pitkäaikaisia vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista. Arvioinnissa huomioidaan henkilön toimintakyky, elämäntilanne ja henkilöön liittyvät palvelulle asetetut tavoitteet.

2.7.4.16 Muut sosiaalipalvelut

Sosiaalihuoltolain 28 §:ssä säädetään muista sosiaalipalveluista, joita säännöksen mukaan ovat lomanviettopalvelut ja tuki lomanvieton järjestämiseen, vertaisryhmätoiminta erityistä tukea tarvitsevalle lapselle ja hänen perheelleen sekä tukihenkilö tai -perhe lapsen terveyden ja kehityksen turvaamiseksi. Lisäksi pykälän mukaan asiakkaiden hyvinvointia voidaan edistää myös muilla kuin 3 luvussa mainituilla sosiaalipalveluilla. Sääntely ei ole hyvinvointialueita velvoittavaa.

Sosiaalihuoltolain 28 §:n mukaan lomanviettopalveluja ja tukea lomanvieton järjestämiseen annetaan perhetilanteen, pitkäaikaisen sairauden, vamman tai muun vastaavanlaisen syyn perusteella. Säännöksen esitöiden mukaan lomanviettopalveluja voidaan järjestää sosiaalisten syiden perusteella esimerkiksi vammaisille henkilöille ja vanhuksille (HE 164/2014 vp, s. 120). Lomanviettopalvelujen ja lomanvieton järjestämisen tuesta ei ole saatavissa tilastotietoa. Arvio on, että hyvinvointialueet järjestävät palvelua vain vähäisessä määrin.

Sosiaalihuoltolain 28 §:n mukaan erityistä tukea tarvitsevalle lapselle tai hänen perheelleen voidaan järjestää vertaisryhmätoimintaa sekä tukihenkilö tai -perhe lapsen terveyden tai kehityksen turvaamiseksi. Sääntely siirrettiin pykälään lastensuojelulaista sosiaalihuoltolain vuoden 2014 uudistamisen yhteydessä. Tarkoituksena oli mahdollistaa vertaisryhmätoiminnan ja tukiperheiden tarjoaminen lapsiperheille myös ilman lastensuojelun asiakkuutta kuitenkin siten, että palvelun saamisen kriteerit pysyisivät muuten ennallaan (HE 164/2014 vp, s. 120).

Tukisuhdetoiminnalla tarkoitetaan tukihenkilö- tai perhetoimintaa. Kyseessä on lastensuojeluja sosiaalihuoltolain mukainen tukitoimi sosiaalihuollon asiakkuudessa olevalle lapselle. Sosiaalihuoltolaissa tukisuhdetoiminta on määritelty erityisen tuen tarpeessa oleville asiakkaille, mutta hyvinvointialueet ovat saattaneet myöntää palvelua myös muille lapsille. Myös täysi-ikäiselle, jälkihuollossa tai kotoutumista edistävien palveluiden piirissä olevalle nuorelle on voitu myöntää tukisuhdetoimintaa. Tukihenkilötoiminnassa tuettava ja tukihenkilö tapaavat lapsen tai nuoren arjen toimintaympäristöissä yhteisen tekemisen tai harrastuksen merkeissä. Toiminnan kesto ja tapaamisten tiheys määrittyvät tuettavan tarpeiden perusteella. Tukiperhetoiminnassa lapsi tai nuori viettää säännöllisesti aikaa tukiperheessä viikonloppuisin tai loma-aikoina. Tukisuhdetoiminnan tarve ja tukisuhteen jatkuminen arvioidaan säännöllisin välein. Palvelun myöntämisestä tehdään hallintopäätös.

Sosiaalihuoltolain 28 §:n mukaan kaikkien asiakkaiden hyvinvointia voidaan edistää myös muilla kuin lain 3 luvussa mainituilla sosiaalipalveluilla. Säännöksen perustelujen mukaan sen tarkoituksena on mahdollistaa sellaisten palvelujen järjestäminen, joita ei nimenomaisesti ole mainittu laissa tai joita ei nimenomaisesti ole osoitettu jollekin asiakasryhmälle tietyin perustein. Pykälän perustelujen mukaan esimerkiksi tukihenkilö- ja tukiperhetoimintaa sekä vertaisryhmätoimintaa voitaisiin järjestää myös muille kuin lapsiperheille. Vastaavasti esimerkiksi perhetyö soveltuu hyvin myös perheisiin, joissa aikuinen lapsi hoitaa vanhempaansa. (HE 164/2014 vp, 120.)

Mahdollisia muita palveluja ovat esimerkiksi omaishoidettavien tilapäinen hoitoapu kotiin vietävänä palveluna tai ryhmämuotoisena palveluna (tässä voi olla vaihtelua, kirjataanko palvelu

sosiaalihuoltolain 27 b §:n mukaisena omaistaan tai läheistään hoitavan henkilön vapaana vai 28 §:n mukaisena muuna sosiaalipalveluna, joissain tilanteissa voi toteutua myös omaishoitajan vapaina). Tyypillinen 28 §:n nojalla järjestettävä palvelu on myös kylvetyspalvelu. Tyypillisiä ovat myös asunnon muutostyöt tai taloudellinen tuki niihin, jotta pienituloinen sairas tai iäkäs henkilö voisi asua turvallisesti ja omatoimisemmin kotonaan (esimerkiksi kynnysten poisto, tukikahvojen asennukset, luiskien rakentaminen, ovien leventäminen tai muut vastaavat pienet korjaukset).

2.7.4.17 Sosiaalipäivystys

Sosiaalihuoltolain 29 §:ssä säädetään sosiaalipäivystyksestä ja 29 a §:ssä sosiaalipäivystyksen ja terveydenhuollon yhteistyöstä. Lisäksi 29 b §:ssä säädetään psykososiaalisen tuen järjestämisestä äkillisissä järkyttävissä tilanteissa. Näissä ei ole kyse sosiaalihuoltolain 14 §:n 1 ja 2 momentissa listatuista varsinaisista sosiaalipalveluista, vaan sosiaalipalvelujen järjestämiseen kiinteästi liittyvistä muista sisällöistä, joista säädetään sosiaalihuoltolain sosiaalipalveluja koskevassa 3-luvussa.

Sosiaalipäivystys on järjestettävä ympärivuorokautisesti kiireellisen ja välttämättömän avun turvaamiseksi kaiken ikäisille. Päivystys on toteutettava siten, että palveluun voi saada yhteyden ympäri vuorokauden ja kiireelliset sosiaalipalvelut voidaan antaa siten kuin tässä tai muussa laissa säädetään. Päivystävissä yksiköissä on oltava riittävät voimavarat ja osaaminen, jotta palvelun laatu ja asiakasturvallisuus toteutuvat. Sosiaalipäivystystä toteutettaessa on toimittava yhteistyössä ensihoitopalvelun, terveydenhuollon päivystyksen, pelastustoimen, poliisin, hätäkeskuksen ja tarpeen mukaan muiden toimijoiden kanssa.

Sosiaalihuoltolain 29 a §:n ensimmäisen momentin mukaan sosiaalipäivystystä on järjestettävä terveydenhuoltolain 50 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetun monierikoisalaisen ympärivuorokautisen päivystysyksikön yhteydessä. Sosiaalipäivystyksen järjestämisestä vastaavat ne hyvinvointialueet, joiden alueella mainitut terveydenhuoltoa toteuttavat toimintayksiköt sijaitsevat. Vaikka säännös on velvoittava, on se toteutunut alueilla vaihtelevasti. Toimivuuteen ovat vaikuttaneet esimerkiksi sairaalan fyysisten tilojen toimivuus ja soveltuvuus sosiaalihuollon toimintaan sekä yhteisiin asiakkuuksiin liittyvä kehittämistyö ja muut alueelliset olosuhteet. Myös mainitun momentin soveltaminen on koettu epäselväksi erityisesti Uudenmaan alueella, jossa monierikoisalaista ympärivuorokautista päivystystä on voitu hajauttaa useaan eri toimipisteisiin muista alueista poikkeavalla tavalla.

Mielenterveys- tai päihde- ja riippuvuuspalveluja tarvitsevan asiakkaan hoidon ja palvelujen jatkuvuus on turvattava osana terveydenhuollon päivystystä ja sosiaalipäivystystä. Sosiaalipäivystys toteuttaa psykososiaalista tukea kiireellisissä tilanteissa yhdessä terveydenhuollon kanssa. Sosiaalipäivystys vastaa kiireellisissä tilanteissa psykososiaalisen tuen ensivaiheen johtamisesta ja yhteen sovittamisesta.

Alueen sosiaalipäivystyksen tehtävänä on yhteistyössä terveydenhuoltolain 46 §:ssä tarkoitetun ensihoitokeskuksen kanssa sovittaa yhteen Hätäkeskuslaitokselle annettavat paikalliset ja alueelliset sosiaalitoimen hälytysohjeet ottaen huomioon terveystoimen hälytysohjeet sekä osallistua alueellaan varautumis- ja valmiussuunnitelmien laatimiseen häiriötilanteiden ja suuronnettomuuksien varalle yhdessä muiden viranomaisten, toimijoiden ja yhteistyöalueiden ensihoitokeskusten kanssa siten, että suunnitelmat muodostavat kansallisen kokonaisuuden.

Sosiaalihuollon psykososiaalisella tuella äkillisissä järkyttävissä tilanteissa tarkoitetaan sosiaalityönä ja sosiaaliohjauksena annettavaa välitöntä tukea yksilölle, perheelle ja yhteisölle sekä

tuen yhteensovittamista. Psykososiaalista tukea äkillisissä järkyttävissä tilanteissa toteutetaan sosiaalipäivystyksessä ja osana sosiaalihuollon muuta toimintaa.

Sosiaalipäivystystyö vastaa kaiken ikäisten kiireellisiin tuen tarpeisiin. Työssä painottuvat erityisesti lastensuojelutilanteet, nuorten kriisitilanteet sekä perheväkivaltatilanteet poliisin toimenpiteiden rinnalla. Viime aikoina sosiaalipäivystyksen tehtävämäärät ovat kasvaneet erityisesti ikääntyneiden osalta. Yhteiskunnan muutosten seurauksena sosiaalityön kiireellistä arviointia ja päätöksentekoa tarvitaan yhä useammin virka-ajan ulkopuolella. Välittömään turvaan ja huolenpitoon sisältyy tarvittaessa kiireellisen toimeentulotuen myöntäminen. Myös onnettomuudet ja muut vaaratilanteet aiheuttavat kiireellistä avun tarvetta vuorokauden ajasta riippumatta. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi tulipalot, liikenneonnettomuudet, äkillinen läheisen kuolema, katoamiset, heitteillejätöt, rikoksen uhriksi joutuminen sekä laajat suuria ihmisryhmiä koskevat häiriötilanteet.

Kiireellisissä tilanteissa tarvittavan psykososiaalisen tuen ensivaiheen johtovastuu ja yhteensovittaminen kuuluu sosiaalipäivystyksen lakisääteisiin tehtäviin. Sosiaalipäivystys saa kiireellisessä tilanteessa kiireellisen kriisiavun tehtävän hätäkeskuksen kautta. Tällöin sosiaalipäivystyksen tehtävänä on varmistaa palveluiden kattavuus ja toisaalta sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden keskinäinen koordinointi äkillisten järkyttävien tilanteiden psykososiaalisen tuen tarjoamisessa esimerkiksi paikallisten kriisityöryhmien, vapaaehtoistoimijoiden tai psykiatrian erikoisalojen kanssa. Useilla alueilla toimiikin jo nykyisin sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävät yhdistäviä sosiaali- ja kriisipäivystyksiä, jossa terveydenhuollon kriisityöntekijät toimivat tilanteissa sosiaalipäivystystyötä tekevien sosiaalityöntekijöiden työparina sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä toimintayksiköissä.

2.7.5 Sosiaalihuollon erityislainsäädännön mukaiset palvelut

2.7.5.1 Kuntouttava työtoiminta

Palvelun kuvaus

Kuntouttava työtoiminta on sitä koskevan lain (189/2001) mukaan toimintaa, jonka tarkoituksena on parantaa työttömyyden perusteella työttömyysetuutta tai toimeentulotukea saavan henkilön edellytyksiä työllistyä avoimilla työmarkkinoilla. Lisäksi edistetään hänen mahdollisuuksiaan osallistua koulutukseen ja työvoimaviranomaisen tarjoamaan julkiseen työvoimapalveluun. Laissa säädetään myös toimenpiteisiin osallistuvan henkilön oikeuksista ja velvollisuuksista.

Laissa säädetään aktivointisuunnitelman laatimisesta sekä kuntouttavan työtoiminnan palvelusta. Kuntouttava työtoiminta on sosiaalipalvelu, jonka järjestämisestä vastaa hyvinvointialue. Kuntouttavan työtoiminnan sisällöstä säädetään kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain 13 a §:ssä. Sen mukaan kuntouttavan työtoiminnan palvelukokonaisuuteen kuuluu henkilön elämänhallintaa sekä työ- ja toimintakykyä edistäviä palveluita. Palveluihin voi kuulua yksilö- ja ryhmämuotoista toimintaa, jota voidaan toteuttaa erilaisissa toimintaympäristöissä. Palveluun tulee sisältyä aina henkilön tarvitsema tuki ja ohjaus, jota annetaan henkilökohtaisena tai ryhmässä toteutettavana palveluna. Kuntouttava työtoiminta on sovitettava yhteen henkilön tarvitsemien sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalvelujen, julkisten työvoimapalvelujen sekä muiden palvelujen ja tukitoimien kanssa. Lain 13 b §:n mukaan kuntouttava työtoiminta on sovitettava henkilön työ- ja toimintakyvyn sekä osaamisen mukaan niin, että se on työmarkkinoille pääsyn kannalta mielekästä ja riittävän vaativaa.

Kuntouttava työtoiminta kohdennetaan henkilöille, jotka eivät kykene osallistumaan julkisiin työvoima- ja yrityspalveluihin tai työhön. Tämä ilmenee lain 8 §:n 3 momentista, jonka mukaan kuntouttava työtoiminta sisällytetään aktivointisuunnitelmaan, mikäli henkilö ei työ- ja toimintakykynsä asettamien rajoitusten vuoksi kykene ensisijaisiin työvoimaviranomaisen palveluihin tai työhön. Kuntouttavaan työtoimintaan liittyvän asiakkaan ohjauksen voi toteuttaa paitsi henkilökohtaisena, myös ryhmässä toteutettavana palveluna taikka yhdistettynä muihin palveluihin. (HE 13/2020 vp, s. 15.) Kuntouttavaan työtoimintaan mahdollisesti liittyvässä työyhteisössä tapahtuvassa toiminnassa on oltava aina kuntoutuksellinen tai muu kuntouttavaan työtoiminnan tavoitteisiin liittyvä tarkoitus. Tällöinkin henkilölle tulee olla tarjolla tukea ja ohjausta.

Lain esitöiden mukaan kuntouttavan työtoiminnan asiakkaalle tulisi nimetä sosiaalihuoltolain tarkoittama omatyöntekijä, jolle kuuluu vastuu asiakkaan aktivointisuunnitelmassa sovittujen sosiaalipalveluiden toteutumisen seurannasta ja asiakkaan tilanteen tarpeenmukaisesta arvioinnista (HE 13/2020 vp, s. 15–16).

Aktivointisuunnitelmasta ja kuntouttavan työtoiminnan palvelusta tehdään valituskelpoinen hallintopäätös sosiaalihuoltolain yleisten menettelysäännösten mukaisesti.

Kuntouttavaa työtoimintaa koskeva laki ja sen kohderyhmä on rajattu työttömyysetuutta tai toimeentulotukea saaviin. Vaikka kyseessä on sosiaalipalvelu, etuuskytköksen kautta kuntouttava työtoiminta on myös asiakasta velvoittava työttömyysturvalaissa (1290/2002) tarkoitettu työllistymistä edistävä palvelu. Työttömyysturvaa kuntouttavan työtoiminnan perusteella saaneita vuonna 2024 oli 26 925 henkilöä[42] ja kuntouttavan työtoiminnan käyttökustannukset olivat samana vuonna 92,7 miljoonaa euroa.[43]

Velvollisuus laatia aktivointisuunnitelma riippuu asiakkaan iästä ja siitä, kuinka kauan asiakas on saanut toimeentulotukea. Asiakas, työvoimaviranomainen ja hyvinvointialueen sosiaalialan ammattilainen laativat sen yhdessä. Mikäli asiakas saa työttömyysetuutta, työvoimaviranomainen käynnistää aktivointisuunnitelman laadintaprosessin. Mikäli asiakas saa toimeentulotukea, suunnitelman käynnistää hyvinvointialue. Hyvinvointialue saa Kansaneläkelaitokselta (Kela) tiedot toimeentulotukea saaneista.

Jos aktivointisuunnitelmaan sisällytetään kuntouttava työtoiminta, siihen määritellään asiakkaan palvelun sisältö sekä toiminnan tavoitteet. Suunnitelma on asiakasta velvoittava. Suunnitelmaan voidaan sisällyttää myös työllistymismahdollisuuksia parantavia sosiaali-, terveys-, kuntoutus- ja koulutuspalveluja. Kuntouttavan työtoiminnan prosessi on sosiaalihuollon ammattihenkilön vastuulla ja toiminnan on oltava tavoitteellista. Kuntouttavasta työtoiminnasta annettuun lakiin pohjautuvia työvoimaviranomaisen ja sosiaalihuollon yhteistyönä tehtyjä aktivointisuunnitelmia tehtiin 88 536 kappaletta vuonna 2024.

Kuntouttavaa työtoimintaa voidaan toteuttaa erilaisissa toimintaympäristöissä, esimerkiksi hyvinvointialueen toiminnoissa ja työpajoilla. Työpajoista ei säädetä sosiaalihuollon lainsäädännössä. Työpajat mainitaan ainoastaan nuorisolaissa (1285/2016). Kyseisen lain mukaan nuorten lakisääteisen työpajatoiminnan järjestäjinä voivat toimia kunta tai useat kunnat yhdessä tai nuorten palveluja tuottava yhteisö. Tästä huolimatta myös sosiaalihuollolla on jo pitkään ollut

[42] Kelan tilastotietokanta Kelasto. Työttömyysturva: Työttömyysturvaa kuntouttavan työtoiminnan perusteella saaneet [Tietokantataulukko].
[43] Etusivu - Sotkanet.fi, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet ind. 5822.

työpajoja kuntouttavaa työtoimintaa varten, ja näistä osa on siirtynyt hyvinvointialueuudistuksen yhteydessä hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle.

Valtion korvauksena – aiemmin kunnille ja nykyään hyvinvointialueille – korvataan erillisen hakemuksen perusteella kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä aiheutuvia kustannuksia 10,09 euroa per asiakas per toimintapäivä. Korvaus maksetaan kuntouttavasta työtoiminnasta aktivointisuunnitelman tai monialaisen työllistymissuunnitelman perusteella jälkikäteen niiltä päiviltä, joina asiakas on osallistunut kuntouttavaan työtoimintaan. Korvausta maksetaan enintään neljältä päivältä viikossa.[44]

Sosiaali- ja terveysministeriön hyvinvointialueille tekemään kyselyyn kuntouttavan työtoiminnan asiakasmäärän ilmoitti 19 hyvinvointialuetta, jossa yhden mukaan kyseessä oli arvio. Ilmoitettujen asiakasmäärien yhteenlaskettu lukumäärä oli 24 272 henkilöä. Kyselyyn vastanneiden hyvinvointialueiden palvelun tuottamistapa jakaantui puoliksi oman toiminnan ja ostopalvelun välillä. Yhdellä alueella oli ainoastaan omaa toimintaa ja useilla alueilla yli puolet kuntouttavan työtoiminnan paikoista oli ostopalvelua. Kyselyn mukaan hyvinvointialueilla on kehitetty kuntouttavaa työtoimintaa lain mukaiseksi vaikuttavaksi palveluksi, mutta osassa alueita todettiin hyvinvointialueiden säästöjen ja hallitusohjelman kirjausten vaikuttaneen palvelun järjestämiseen ja kehittämiseen[45]

Kuntouttavan työtoiminnan lainsäädäntö muuttui vuoden 2026 alussa (HE 109/2025 vp) liittyen aktivointisuunnitelmiin. Tarkoituksena on ollut keventää aktivointisuunnitteluun ja kuntouttavaan työtoimintaan ohjaamiseen liittyviä hallinnollisia velvoitteita. Aktivointisuunnitelmia laaditaan vain työttömyydestä johtuen toimeentulotukea pääasiallisena tulonaan saaville työttömille. Työttömyysetuuteen oikeutettujen työttömien osalta työllistymisen monialaisesta edistämisestä annetussa laissa (381/2023; jäljempänä TYM-laki) tarkoitettu monialainen työllistymissuunnitelma on korvannut aktivointisuunnitelman kuntouttavaan työtoimintaan ohjautumisen perusteena. Laki tuli voimaan 1.1.2026.

Kuntouttava työtoiminta ja työttömyysturva

Kuntouttavan työtoiminnan aikana työnhakijan toimeentulo turvataan joko työttömyysetuudella tai toimeentulotuella. Työttömyysetuudella tarkoitetaan jäljempänä työttömyysturvalain mukaista ansiopäivärahaa ja yleistukilain (48/2026) mukaista yleistukea. Työttömyysetuutta maksetaan vain siltä ajalta, jona henkilö on työvoimapalveluiden järjestämisestä annetussa laissa (380/2023; jäljempänä *työvoimapalveluiden järjestämislaki*) tarkoitettuna työnhakijana työvoimaviranomaisessa.

Työttömyysetuutta saavalle työnhakijalle maksetaan kulukorvausta kuntouttavan työtoiminnan osallistumispäiviltä. Kulukorvauksen suuruus on yhdeksän euroa päivässä, ja korotettuna 18 euroa päivässä. Jos työnhakijalle maksetaan ansiopäivärahaa, kulukorvauksen maksaa työttömyyskassa. Muussa tapauksessa kulukorvauksen maksaa Kansaneläkelaitos.

Kuntouttava työtoiminta on työttömyysturvalaissa tarkoitettu työllistymistä edistävä palvelu. Muita työllistymistä edistäviä palveluja ovat työvoimakoulutus, työnhakijan omaehtoinen työttömyysetuudella tuettu opiskelu, työnhakijan omaehtoinen työttömyysetuudella tuettu kotoutumiskoulutus, työnhakuvalmennus, uravalmennus, työkokeilu ja koulutuskokeilu.

[44] Valtioneuvoston asetus valtion korvauksesta kuntouttavan työtoiminnan järjestämiseen 1193/2025.
[45] STM:n kysely 2025. Julkaisematon.

Työttömyysetuutta voidaan maksaa työllistymistä edistävien palvelujen ajalta, vaikka työnhakijalla ei olisi oikeutta työttömyysetuuteen esimerkiksi korvauksettoman määräajan eli niin sanotun karenssin, työssäolovelvoitteen, koulutusta vailla olevia alle 25-vuotiaita nuoria koskevan työttömyysturvalain 2 luvussa säädetyn rajoituksen taikka yleistuen tarveharkinnan takia. Mainitut seikat syrjäytyvät palvelun ajalta vain silloin, kun este työttömyysetuuden maksamiselle oli olemassa jo palvelun alkaessa.

Työttömyysetuuden saajan yleisenä velvollisuutena on hakea aktiivisesti työtä ja koulutusta, antaa työvoimaviranomaiselle ammatillista osaamistaan, työhistoriaansa, koulutustaan ja työkykyään koskevat tiedot ja selvitykset, toteuttaa yhdessä työvoimaviranomaisen kanssa laadittua työllistymissuunnitelmaa sekä tarvittaessa hakeutua ja osallistua työllistymistään edistäviin palveluihin ja toimenpiteisiin.

Ensisijainen harkinta siitä, mihin työnhakija kykenee ja mitä häneltä edellytetään, tehdään työnhakijan palveluprosessin yhteydessä työvoimaviranomaisen laatiessa työnhakijan kanssa työllistymissuunnitelmaa tai sen korvaavaa suunnitelmaa ja tarjottaessa työnhakijalle tiettyä palvelua. Asetettaessa työnhakijalle velvollisuuksia työvoimaviranomaisen tulee kertoa myös kyseessä olevien toimien toteuttamatta jättämisen vaikutuksesta oikeuteen saada työttömyysetuutta.

Työttömyysturvalain mukaista harkintaa etuusseuraamuksen asettamisesta tulee tehtäväksi vasta siinä vaiheessa, jos työnhakija on laiminlyönyt häneltä edellytetyt toimet. Työttömyysturvalaissa on myös säädetty niin sanotuista pätevistä syistä, joiden perusteella seuraamus voidaan jättää asettamatta.

Työnhakuun ja työvoimapalveluihin liittyvästä työvoimapoliittisesti moitittavana pidettävästä menettelystä asetetaan korvauksettomia määräaikoja tai työssäolovelvoitteita. Korvaukseton määräaika tarkoittaa työttömyysturvaoikeuden menettämistä määräaikaisesti ja työssäolovelvoite etuusoikeuden menettämistä toistaiseksi. Ensimmäisestä laiminlyönnistä työnhakija menettää oikeutensa työttömyysetuuteen seitsemältä kalenteripäivältä. Jos työnhakijalla on useampi laiminlyönti 12 kuukauden aikana, hänelle asetetaan kuuden kalenteriviikon työssäolovelvoite.

Oikeus työttömyysetuuteen palautuu työssäolovelvoitteen jälkeen, kun henkilö on ollut yhteensä vähintään kuusi kalenteriviikkoa ansiopäivärahan saamisen edellytyksenä olevaan työssäoloehtoon luettavassa työssä, osallistunut muuhun työllistymistä edistävään palveluun kuin työttömyysetuudella tuettuun omaehtoiseen opiskeluun tai kotoutumiskoulutukseen, opiskellut omaehtoisesti päätoimisia opintoja taikka työllistynyt päätoimisesti yritystoiminnassa tai omassa työssä. Työssäolovelvoitteen lisäksi edellä mainitut kerryttävät myös koulutusta vailla olevia alle 25-vuotiaita nuoria koskevaa työttömyysturvalain 2 luvussa säädettyä rajoitusta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että muun muassa kuntouttava työtoiminta voi palauttaa alle 25-vuotiaan koulutusta vailla olevan nuoren etuusoikeuden kestettyään 21 kalenteriviikkoa. Oikeus työttömyysetuuteen palautuu myös, kun työssäolovelvoitteen alkamisesta on kulunut vähintään viisi vuotta.

Työvoimapoliittisten lausuntojen määrien perusteella vuonna 2025 kuntouttavaan työtoimintaan osallistui arviolta noin 570 sellaista työnhakijaa, jolle oli asetettu työssäolovelvoite tai jotka olivat menettäneet oikeutensa työttömyysetuuteen työttömyysturvalain 2 luvussa säädetyn koulutusta vailla olevia nuoria koskevan rajoituksen takia.

2.7.5.2 Perhehoito

Perhehoitolain 1 §:ssä todetaan, että perhehoidon tavoitteena on antaa perhehoidossa olevalle henkilölle mahdollisuus kodinomaiseen hoitoon ja läheisiin ihmissuhteisiin sekä edistää hänen perusturvallisuuttaan ja sosiaalisia suhteitaan. Perhehoito on hoidon tai muun osa- tai ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä perhehoitajan yksityiskodissa tai hoidettavan kotona. Hyvinvointialue tekee toimeksiantosopimuksen perhehoitajan kanssa tai sopimuksen perhehoidon järjestämisestä yksityisen perhehoidon tuottajan kanssa perhehoitolain 3 §:n mukaisesti. Perhehoitoa voidaan toteuttaa myös ammatillisena perhehoitona, jota annetaan sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023) 4 §:n mukaan rekisteröityneissä ammatillisissa perhekodeissa. Ammatillinen perhekoti toimii lähtökohdiltaan tavanomaisen perhekodin tavoin edellyttäen kuitenkin tavallista perhekotia vahvempaa koulutuksen tuomaa osaamista, mikä mahdollistaa myös erityistä hoitoa tarvitsevien henkilöiden sijoittamisen perhehoitoon (HE 256/2014 vp, s. 23).

Lain esitöiden mukaan perhehoidossa voidaan hoitaa lastensuojelulain nojalla sijoitettuja lapsia ja nuoria, vammaisia ja pitkäaikaissairaita henkilöitä, mielenterveyskuntoutujia sekä ikäihmisiä. Perhehoitoa on mahdollista järjestää myös lyhytaikaisesti ja osavuorokautisesti. Lyhytaikaista perhehoitoa on mahdollista lisätä vaihtoehtona muille hoitomuodoille, erityisesti lyhytaikaisen laitoshoidon vaihtoehtona. (HE 256/2014 vp, s. 23.) Perhehoito on kotoutumislain 33 §:n mukaan myös yksi mahdollinen tapa järjestää ilman huoltajaa maassa olevan lapsen hoiva, huolenpito ja kasvatus.

Toimeksiantosuhteista perhehoitoa käytetään selvästi eniten lastensuojelussa, jossa hoitovuorokausia oli vuonna 2025 yhteensä noin 2,1 miljoonaa. Ikääntyneiden perhehoidossa hoitovuorokausia oli 191 000 ja vammaispalvelujen perhehoidossa 148 000 vuonna 2024[46]. Lastensuojelussa hyvinvointialueilla oli vuonna 2025 toimeksiantosopimus 4 800 perheen kanssa. Näistä 900 perhettä (18 %) oli lapsen läheis- tai sukulaisperheitä [47]. Vuonna 2025 perhehoidon osuus sijoitettujen lasten kohdalla vuorokausimäärien mukaan tarkasteltuna oli 49 % ja laitoshoidon 43 %.[48]

Toimeksiantosuhteisia perhehoitokoteja oli yli 65 vuotta täyttäneille henkilöille 224 vuonna 2022. Perhekotien määrä on laskusuunnassa.[49] Tuoreimmat tiedot iäkkäistä asiakkaista perhehoidon eri muodoissa on vuodelta 2021.[50] Iäkkäiden toimeksiantosuhteisessa perhehoidossa oli reilut 3 300 asiakasta vuonna 2021, ja heistä enemmistö sai joko lyhytaikaista (noin 1500 henkilöä) tai osavuorokautista perhehoitoa (noin 1 500 henkilöä). Ammatillinen perhehoito on vielä vähäistä iäkkäille henkilöille. Pitkäkestoisessa perhehoidossa perhekodeissa oli 405 iäkästä henkilöä. Kiertäviä perhehoitajia oli noin 450. Perhehoidon muotojen yleisyydessä ja asiakasmäärissä on suurta hyvinvointialueiden välistä vaihtelua. Mainituista määristä puuttuu 13 kunnan vastaus. Iäkkäiden henkilöiden perhehoidon asiakasmäärät ja hoitopäivien määrät ovat

[46] Sotkanet indikaattorit 1947 ja 3468.
[47] Sotkanet indikaattorit 6416 ja 6417.
[48] Forsell M & Klutas A (2026). Sijoitukset kodin ulkopuolelle 2025. Tilastoraportti 14/2026. Suomen virallinen tilasto (SVT). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, s. 19-20. https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2026051345006.
[49] Sotkanet indikaattori 1966.
[50] Ilmarinen K, Jokinen S, Kehusmaa S, Kuukkanen M, Leinonen R (2023): Iäkkäiden perhehoidon yleisyys ja toimintakäytännöt. Tuloksia järjestäjäkyselystä 2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpaperi 17/2023.

kaikkinensa kasvaneet jo pidemmän aikaa.[51] Erityisesti kiertävien perhehoitajien iäkkäiden asiakkaiden määrä on kasvanut.

Iäkkäiden perhehoitoa käytetään tukipalveluna muille sosiaalipalveluille. Iäkkäiden palveluissa on yleistynyt lyhytkestoinen perhehoito, jota toteuttavat kiertävät perhehoitajat asiakkaiden kotona. Perhehoito on yhä yleisemmin yksi vaihtoehto järjestää omaishoitajan vapaan aikainen hoito ja huolenpito omaishoidettavalle henkilölle.[52] Iäkkäiden henkilöiden perhehoidon saatavuudessa on melko paljon alueellisia eroja, ja tarjolla olevat perhehoidon muodot vaihtelevat alueittain. Päätöksen perhehoidon myöntämisestä tekee hyvinvointialue palvelutarpeen arvioinnin perusteella. Iäkkäiden henkilöiden perhehoidon kustannuksista ei ole koottu tietoja kansallisesti.

Psyykkisesti sairastuneen henkilön asuminen ja tuki voidaan järjestää perhehoitona joko perhehoitajan luona perhekodissa tai hoidettavan omassa kodissa. Mielenterveyskuntoutujien perhehoidon tavoitteena on tukea kuntoutumista, parantaa ja säilyttää toimintakykyä, opetella vuorovaikutustaitoja sekä lisätä henkilön valmiuksia toimia omassa lähiympäristössään ja yhteiskunnassa.

2.7.5.3 Adoptioneuvonta

Adoptioneuvonnan tarkoituksena on alaikäisen lapsen adoptiota koskevassa asiassa valvoa lapsen etua, hankkia adoptioluvan myöntämistä ja adoption vahvistamista varten tarvittavaa selvitystä sekä neuvotteluilla ja toimenpiteillä auttaa ja valmentaa lasta, lapsen vanhempia, adoptionhakijoita sekä muita henkilöitä, joiden suostumus adoptioon on lain mukaan tarpeen.

Adoptiolain (22/2012) 21 §:n mukaan lapsen vanhemman, joka aikoo antaa alaikäisen lapsensa adoptiolapseksi, ja henkilön, joka aikoo adoptoida alaikäisen lapsen, on pyydettävä adoptioneuvonnan järjestämistä siltä hyvinvointialueelta, jonka alueella hänen kotikuntansa sijaitsee, tai Lupa- ja valvontaviraston luvan saaneelta adoptiotoimistolta. Adoptioneuvontaa saavat antaa 22 §:n mukaan hyvinvointialueet sekä adoptiotoimistot, jotka ovat saaneet Lupa- ja valvontaviraston luvan harjoittaa adoptioneuvontaa. Adoptioneuvonnan antamisesta huolehtivan viranhaltijan tai työntekijän on oltava sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (817/2015) tarkoitettu sosiaalityöntekijä. Hänen on lisäksi oltava perehtynyt adoptioasioihin.

Lain 23 §:n mukaan lapsen vanhemman pyytäessä adoptioneuvonnan järjestämistä adoptioneuvonnan antajan on nimettävä adoptoitavalle lapselle adoptioneuvonnasta vastaava sosiaalityöntekijä sekä aloitettava adoptioneuvonnan antaminen viivytyksettä. Adoptioneuvonnan antajan on 24 §:n mukaan kaikissa adoptioon liittyvissä kysymyksissä valvottava lapsen etua sekä neuvottava, autettava ja tuettava lasta, lapsen vanhempia, adoptionhakijoita sekä muita henkilöitä, joiden suostumus adoptioon vaaditaan. Lain 25 §:n mukaan adoptioneuvonnan antajan on tarvittaessa annettava 24 §:ssä tarkoitettua neuvontaa, apua ja tukea myös adoption vahvistamisen jälkeen. Adoptiovanhemmille on lisäksi tarjottava mahdollisuus siihen, että adoptiolapsen ja -perheen erityisen avun ja tuen tarve selvitetään tarvittavassa laajuudessa. Suomessa tehtiin vuonna 2024 yhteensä 283 adoptiota.[53]

---

[51] Sotkanet indikaattori 1947.

[52] Ilmarinen K, Jokinen S, Kehusmaa S, Kuukkanen M, Leinonen R (2023): Iäkkäiden perhehoidon yleisyys ja toimintakäytännöt. Tuloksia järjestäjäkyselystä 2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpaperi 17/2023.

[53] Tilastokeskus 2025.

2.7.5.4 Perheasioiden sovittelu

Avioliittolain (234/1929) 20 §:n mukaan perheessä esiintyvät ristiriidat ja oikeudelliset asiat on pyrittävä ensi sijassa selvittämään asianosaisten välisissä neuvotteluissa ja ratkaisemaan sopimuksella. Perheasioiden sovittelijat antavat pyynnöstä apua ja tukea silloin, kun perheessä esiintyy ristiriitoja. Sovittelijat voivat antaa pyynnöstä apua ja tukea myös silloin, kun lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen tai sopimuksen noudattamisessa ilmenee ristiriitoja.

Avioliittolain 21 §:n mukaan sovittelijan tulee pyrkiä saamaan aikaan luottamuksellinen ja avoin keskustelu perheenjäsenten välillä. Hänen tulee pyrkiä saamaan aikaan yhteisymmärrys siitä, miten perheessä esiintyvät ristiriidat voidaan ratkaista kaikkien asianosaisten kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. Sovittelijan tehtävänä on erityisesti kiinnittää huomiota perheeseen kuuluvien alaikäisten lasten aseman turvaamiseen. Sovittelijan on avustettava asianosaisia sopimusten tekemisessä sekä muissa ristiriitojen ratkaisemiseksi tarpeellisissa toimenpiteissä.

Perheasioiden sovittelun järjestämisestä huolehtii hyvinvointialue. Sovittelua voivat avioliittolain 22 §:n mukaan antaa lisäksi ne yhteisöt, yhtymät ja säätiöt sekä henkilöt, jotka ovat saaneet Lupa- ja valvontaviraston luvan tähän toimintaan.

Perheasioiden sovittelu antaa tukea parisuhteen ristiriitatilanteissa. Avio- tai avoeroissa erityisesti tärkeää on lapsen edun huomioon ottaminen sovittaessa lapsen huoltoon, tapaamisoikeuteen ja elatukseen liittyvistä asioista.

Lain esitöiden mukaan perheasioiden sovittelun käyttäminen osana sosiaalipalveluja on vapaaehtoista ja perustuu asianosaisten väliseen luottamukseen. Sovittelun muotoja ei säännellä lain tasolla, vaan sovittelu tapahtuu vapaamuotoisen neuvottelun muodossa. Perheasioiden sovittelun tavoitteena on löytää harkittu ja toimiva ratkaisu, joka perustuu kaikkien osapuolien aseman huomioimiseen. (HE 62/1986 vp, s. 45–47).

Perheasioiden sovittelua tuotetaan hyvinvointialueilla sekä omana toimintana että ostopalveluna. Hyvinvointialueiden oman palvelutuotannon sovittelijat työskentelevät useimmiten kasvatus- ja perheneuvonnassa ja toimivat sovittelijoina oman työnsä ohella. Joillain alueilla perheasioiden sovittelua koordinoivat perheoikeudelliset palvelut toimesta, ja joskus myös lastenvalvojat toimivat osa-aikaisesti sovittelijoina. Ostopalveluna perheasioiden sovittelua hankitaan seurakuntien perheasiain neuvottelukeskuksista, yksityisiltä palveluntuottajilta tai järjestöiltä.

Sovitteluprosessi käynnistyy vanhempien yhteisestä tai toisen vanhemman tekemästä yhteydenotosta. Usein jokin sosiaali- tai terveydenhuollon-ammattilainen on informoinut vanhempia sovittelun mahdollisuudesta. Perheasioiden sovittelusta ei tehdä palvelupäätöstä, eikä sitä edeltäen tehdä palvelutarpeen arviointia. Avioliittolain mukaan sovittelijat antavat asiakkaille pyynnöstä apua ja tukea. Sovittelijat toimivat joko yksin tai työpareina.

Hyvinvointialueet raportoivat perheasioiden sovittelun asiakkaiden antavan palvelusta positiivista palautetta. Myös vuonna 2020 toteutetussa selvityksessä asiakkailta kerätyn palautteen yksi keskeisin tieto oli, että valtaosa vanhemmista koki lapseen liittyvän huolen vähentyneen

merkittävästi sovittelun myötä. Myös sovittelujärjestelyt, sovittelijat ja sovitteluun pääsyn nopeus saivat kiittävää palautetta.[54]

Perheasioiden sovittelua koskevaa valtakunnallista tilastotietoa ei kerätä. Tilastointitavat poikkeavat eri hyvinvointialueilla, eivätkä käytettävissä olevat tiedot todennäköisesti kuvaa todellista tilannetta kovinkaan tarkasti. Kirkkohallitus kerää valtakunnallista sovittelutilastoa perheasiain neuvottelukeskusten perheneuvojien tekemistä sovitteluista. Valtakunnallista tietoa perheasioiden sovittelun kokonaiskustannuksista ei ole käytettävissä. Perheoikeudellisten palveluiden palvelukokonaisuuden kokonaiskustannus on 39 miljoonaa euroa.

2.7.5.5 Lapsen huoltoon, tapaamisoikeuteen ja elatukseen liittyvät tehtävät

Lapsenhuoltolaissa säädetään hyvinvointialueelle eräitä lapsen huollon ja tapaamisoikeuden vahvistamiseen liittyviä tehtäviä. Lapsenhuoltolain mukaan vanhemmat voivat sopia keskenään tai muun henkilön kanssa lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevista asioista sopimuksella. Lapsenhuoltolain 8 §:n mukaan sopimus lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta on tehtävä kirjallisesti ja se on esitettävä vahvistettavaksi sille hyvinvointialueelle, jonka alueella lapsella on asuinpaikka. Toimivallasta tilanteissa, joissa lapsella ei ole asuinpaikkaa Suomessa säädetään erikseen.

Lapsenhuoltolain 8 §:n mukaan hyvinvointialueen on harkitessaan, voidaanko sopimus vahvistaa, otettava huomioon lapsen etu sekä lapsen omat toivomukset ja mielipide siten kuin laissa säädetään. Lastenvalvojan tai sen, joka on määrätty valmistelemaan sopimusten vahvistamista, tulee keskustella lapsen kanssa henkilökohtaisesti, jos lapsi tähän suostuu ja tämä on tarpeen lapsen toivomusten ja mielipiteen selvittämiseksi. Sopimus on jätettävä vahvistamatta, jos kumpikaan lapsen vanhemmista ei ole lapsen huoltaja. Sopimus, jonka hyvinvointialue on vahvistanut, on voimassa ja voidaan panna täytäntöön niin kuin tuomioistuimen lainvoimainen päätös. Lain 12 §:n mukaan hyvinvointialueen vahvistamaa sopimusta tai tuomioistuimen päätöstä lapsen huollosta tai tapaamisoikeudesta voidaan muuttaa, jos olosuhteet ovat sopimuksen vahvistamisen tai päätöksen antamisen jälkeen muuttuneet taikka jos tähän muutoin on aihetta.

Lapsenhuoltolain 14 §:n mukaan tuomioistuimessa lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskeva asia pannaan vireille hakemuksella, jonka voi lapsen vanhemman tai vanhempien sekä eräiden muiden henkilöiden ohella tehdä myös hyvinvointialue. Lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevan asian yhteydessä voidaan esittää myös vaatimus lapselle maksettavan elatusavun vahvistamisesta tai vahvistetun elatusavun muuttamisesta.

Kun lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevaa asiaa käsitellään tuomioistuimessa, tuomioistuimen tulee lapsenhuoltolain 16 §:n mukaan tarvittaessa hankkia selvitys hyvinvointialueelta. Selvityspyyntö osoitetaan sille hyvinvointialueelle, jossa lapsella, vanhemmilla tai muulla asiaan osallisella on asuinpaikka. Jos tällaisella henkilöllä ei ole asuinpaikkaa Suomessa, selvitys on hankittava siltä hyvinvointialueelta, jonka alueella henkilö oleskelee. Selvityksen tarkoituksena on antaa tuomioistuimelle tietoja perheen tilanteesta, lapsen elinolosuhteista ja muista asian ratkaisemiseen vaikuttavista seikoista. Jos selvitystä tehtäessä käy ilmi, että asia on ratkaistavissa hyvinvointialueen vahvistamalla sopimuksella, hyvinvointialueen on annettava tarvittavaa apua sopimuksen tekemisessä.

[54] Peltonen L, Haavisto V, Heinonen H & Elonheimo H (2022): Suomalaisen sovittelun tila ja mahdollisuudet. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:30. Saatavana: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163962/VNTEAS_2022_30.pdf.

Lapsenhuoltolain 16 §:n mukaan selvitystä tehtäessä on keskusteltava lapsen kanssa henkilökohtaisesti, jos se lapsen ikä ja kehitystaso huomioon ottaen on mahdollista ja lapsi siihen suostuu, jollei se ole selvästi tarpeetonta. Keskustelussa on pyrittävä selvittämään lapsen omat toivomukset ja mielipide.

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan riitaisen asian tuomioistuinsovitteluun sovelletaan riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa annettua lakia (394/2011). Lapsenhuoltolain 17 b §:n mukaan hyvinvointialueen, jonka alueella käräjäoikeuden hallinnollinen kanslia sijaitsee, tulee huolehtia siitä, että käräjäoikeuden käytettävissä on riittävä määrä riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 5 §:ssä tarkoitettuja asiantuntija-avustajia lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevien riitojen sovittelua ja lapsen tuomioistuimessa kuulemisessa avustamista varten. Hovioikeus voi käyttää lapsen kuulemisessa apuna minkä tahansa tuomiopiiriinsä kuuluvan käräjäoikeuden käytettäväksi osoitettua asiantuntija-avustajaa. Korkein oikeus voi käyttää lapsen kuulemisessa apuna minkä tahansa käräjäoikeuden käytettäväksi osoitettua asiantuntija-avustajaa.

Lapsen elatuksesta säädetään lapsen elatuksesta annetussa laissa (704/1975, jäljempänä *elatuslaki*). Vanhemmat vastaavat lapsen elatuksesta kykynsä mukaan (2 §). Vanhempi voidaan velvoittaa suorittamaan lapselle elatusapua, jos hän ei muulla tavoin huolehdi lapsen elatuksesta, lapsi ei asu pysyvästi hänen luonaan tai lapsi asuu vuorotellen hänen ja toisen vanhempansa tai muun huoltajansa luona. Elatusavun määrä ja sen suorittamistapa vahvistetaan elatuslain 4 §:n mukaan sopimuksella tai tuomiolla. Elatuslain 7 §:n mukaan elatusapua koskeva sopimus on tehtävä kirjallisesti ja sen allekirjoittaa vanhempi, joka sitoutuu suorittamaan elatusapua, sekä alaikäisen lapsen puolesta hänen edustajansa. Elatuslain 8 §:ssä säädetään hyvinvointialueen tehtävästä elatusavusta tehdyn sopimuksen vahvistajana.

Elatuslain 7 §:n mukaan elatusavusta tehty sopimus on esitettävä vahvistettavaksi sille hyvinvointialueelle, jonka alueella lapsella on asuinpaikka tai, jos lapsella ei ole Suomessa asuinpaikkaa, sille hyvinvointialueelle, jonka alueella elatusvelvollisella on asuinpaikka. Sopimuksen vahvistamisesta muissa tilanteissa säädetään erikseen. Jos sopimus tehdään samanaikaisesti lapsen huollosta tai tapaamisoikeudesta tehtävän sopimuksen kanssa, sopimuksen vahvistamista on kuitenkin pyydettävä siltä hyvinvointialueelta, joka on toimivaltainen vahvistamaan lapsen huollosta tai tapaamisoikeudesta tehdyn sopimuksen.

Elatuslain 7 §:n mukaan hyvinvointialueen on vahvistettava elatusavusta tehty sopimus, jos sopimuksen sisältö on elatuslain mukainen ja sopimus on tehty säädetyssä muodossa sekä muutoin lain säännöksiä noudattaen. Ennen sopimuksen vahvistamista hyvinvointialueen on erityisesti harkittava, voidaanko sopimusta pitää kohtuullisena ottaen huomioon lapsen oikeus riittävään elatukseen, vanhempien maksukyky sekä muut asiaan vaikuttavat seikat. Elatusavusta tehty sopimus, jonka hyvinvointialue on vahvistanut, voidaan panna täytäntöön niin kuin lainvoimainen tuomio. Elatuslain 11 §:n mukaan vahvistetun elatusavun määrää ja sen suorittamistapaa voidaan muuttaa sopimuksella tai tuomiolla, mikäli niissä olosuhteissa, jotka lain mukaan on otettava huomioon elatusapua vahvistettaessa, on tapahtunut niin olennaisia muutoksia, että elatusavun muuttamista on sekä lapsen että elatusapua suorittavan vanhemman olot huomioon ottaen pidettävä kohtuullisena. Lastenvalvoja on elatuslain 8 b §:n mukaan pyynnöstä velvollinen antamaan virka-apua toisen hyvinvointialueen lastenvalvojalle elatusavun vahvistamista koskevissa asioissa lastenvalvojalle kuuluvissa tehtävissä.

Elatustukilain 13 a §:n mukaan, jos lapsi on joutunut tai on vaarassa joutua elatuksen puutteeseen eikä vanhemman velvollisuutta suorittaa elatusapua ole vahvistettu tai jos vahvistettu elatusapu on lapsen elatukseen riittämätön, hyvinvointialueella on oikeus ajaa lapsen puolesta kannetta elatusavun vahvistamiseksi tai sen määrän korottamiseksi. Jos lapselle maksetaan

elatustukea, hyvinvointialueen toimielimellä on oikeus ajaa kannetta elatusavun vahvistamiseksi tai sen määrän korottamiseksi, vaikka lapsi ei ole joutunut tai ole vaarassa joutua elatuksen puutteeseen. Jos lapselle maksetaan elatustukea, hyvinvointialueen toimielimellä on oikeus ajaa kannetta myös elatusavun alentamiseksi. Hyvinvointialueen on ennen toimenpiteeseen ryhtymistä varattava lapsen huoltajalle ja elatusvelvolliselle tilaisuus tulla kuulluksi.

Perheoikeudellisiapalveluita johdetaan kaikilla hyvinvointialueilla yhtenä kokonaisuutena, vaikka palvelupisteitä olisi useampi. Viime vuosien aikana tehdystä yhtenäistämis- ja kehittämistyöstä huolimatta alueilla tunnistetaan yhdenmukaistamisen tarvetta edelleen muun muassa henkilöstön nimikkeissä, tehtäväkuvissa ja työajoissa, eri palveluiden toimintakäytännöissä sekä erityisesti asiakastietojärjestelmissä. Kehittämistyön tueksi kaivataan myös valtakunnallisesti yhtenäisiä linjauksia ja ohjeistuksia. Erityisesti isommilla hyvinvointialueilla on perheoikeudellisten palveluiden alueellistaminen mahdollistanut erillisten tiimien perustamisen sopimusasioihin ja olosuhdeselvityksiin. Pienemmillä hyvinvointialueilla lastenvalvojat tekevät tyypillisemmin yhdennettyä työtä. Hyvinvointialueilta on esitetty toivetta kuvata muun muassa lastenvalvojan roolia lainsäädännössä. Tarkennuksia sosiaalihuoltolakiin perheoikeudellisten palvelujen osalta on esitetty myös muun muassa Vaativat erot selvityshenkilöraportissa[55] (Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja selvityksiä 2025:12).

Olosuhdeselvityksissä useat alueet nimeävät haasteeksi tuomioistuinten antamissa määräajoissa pysymisen selvitysmäärien kasvun myötä. Ongelmaksi muodostuu ajoittain myös selvitysten tekijöiden jääviys erityisesti, kun toistuvien selvityspyyntöjen määrä on kasvussa. Toimintakäytäntöjen alueellisesta yhtenäistämisestä huolimatta tuottavat alueiden väliset toimintaerot haastetta selvityksissä, jotka toteutetaan kahden alueen yhteistyönä. Olosuhdeselvityksissä heijastuvat myös perheiden kasautuvat ja monimuotoiset ongelmat. Yhdeksi kehittämishaasteeksi on tunnistettu tarve tuoda lapsen ääntä vahvemmin esille selvityslausunnoissa. Yhteistyön käräjäoikeuden kanssa kokevat monet alueet toimivan hyvin. Joidenkin käräjäoikeuksien tuomarikierto tuottaa tosin haastetta toiminnalle.

Erityisesti sopimusasioissa on joillakin alueilla haasteena pitkät jonot. Ratkaisua on haettu monipuolistamalla asiointikäytäntöjä ottamalla käyttöön esimerkiksi Walk in -palvelumalli, tarjoamalla vanhemmille konsultaatiomahdollisuutta ennen varsinaisen asiakkuuden käynnistymistä, digipalvelupolun kehittäminen sekä etäasiointimahdollisuus. Yhteistyötä on myös vahvistettu muiden lapsiperhepalveluiden kanssa. Eroperhepalveluita on muun muassa kehitetty yhteistyössä kasvatus- ja perheneuvonnan, lastensuojelun ja perhesosiaalityön kanssa.

Perheoikeudellisten sopimusten määrä on puolittunut vuodesta 2018 vuoteen 2023. Vuonna 2024 perheoikeudellisten sopimusten määrä ei enää laskenut edellisestä vuodesta. Erityisen voimakkaasti on vähentynyt huoltosopimusten määrä, koska lapsen yhteishuolto ei nykyisin edellytä erillisen huoltosopimuksen tekemistä, mikäli vanhemmuus on tunnustettu jo raskausaikana. Elatusta ja tapaamisoikeutta koskevien sopimusten määrän pienenemiseen ei ole osoitettavissa yhtä selkeää syytä. On mahdollista, että viime vuosien vahva panostus erotilanteen palveluiden kehittämiseen riitaisten erojen määrän vähentämiseksi ja vanhempien toimivan yhteistyövanhemmuuden vahvistamiseksi näkyy sopimustilastoissa. Vuoroasumissopimusten yleisyys on pysynyt edellisien vuosien tasolla.

---

[55] Vaitomaa, J, Särkelä, S, Toivonen, V, Mäenpää, M, Tala, K, Nilosaari, E, Nylén, H, Virtanen, P & Sundqvist, M (2025): Selvitys vaativista erotilanteista ja palvelujärjestelmästä. Kansallisen lapsistrategian toimenpide 12. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2025:12. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4237-0.

Sopimusten määrissä on hyvinvointialueiden välisiä eroja, jotka selittynevät sekä erilaisilla alueellisilla käytännöillä että alueiden ominaispiirteillä (muun muassa väestörakenne, erot työllisyydessä). Sopimuksia vahvistettiin kansallisesti vuonna 2024 seuraavasti: lapsen huollosta 6 469, asumisesta 12 202, tapaamisoikeudesta 12 212 ja elatusavusta 43 538 kappaletta. Olosuhdeselvitysten lukumäärä on pysynyt tasaisena koko 2000-luvun. Vuonna 2024 olosuhdeselvityksiä tehtiin yhteensä 1 080.[56]

Lapsen huoltoon, tapaamisoikeuteen ja elatukseen liittyvien palvelujen antamisesta ei tehdä hallintopäätöksiä, koska niiden osalta toimivalta perustuu erityislainsäädäntöön (vanhemmuuslaki, elatuslaki, lapsenhuoltolaki). Kaikissa kyseisissä palveluissa syntyy kuitenkin sosiaalihuollon asiakkuus.

Huoltoriitojen sovittelu on ollut mahdollista tuomioistuimissa vuodesta 2006 alkaen, mutta varsinaisesti toiminta käynnistyi vuonna 2011, jolloin oikeusministeriö käynnisti huoltoriitojen asiantuntija-avusteisen sovittelukokeilun (niin kutsuttu Follo-sovittelu). Toimintamallin keskeinen ajatus on, että huoltoriitaa sovittelevat sovittelijatuomari ja niin sanottu asiantuntija-avustaja yhteistyössä. Asiantuntija-avustajina toimivat etupäässä hyvinvointialueiden sosiaalipalveluissa, erityisesti kasvatus- ja perheneuvonnassa työskentelevät psykologit ja sosiaalityöntekijät. Asiantuntija-avusteista tuomioistuinsovittelua koordinoidaan hyvinvointialueilla yleensä perheoikeudellisten palveluiden toimesta. Kokeilu vakinaistettiin kaikkiin tuomioistuimiin vuonna 2014.

Huoltoriitojen tuomioistuinsovittelut tulevat vireille kahdella eri tavalla: suoralla hakemuksella, jossa pyydetään asiaa soviteltavaksi, tai asia voi siirtyä sovitteluun oikeudenkäyntimenettelystä oikeastaan mistä oikeudenkäynnin vaiheesta hyvänsä. Suurin osa sovitteluista tulee oikeudenkäyntimenettelyn kautta, mutta suorien hakemusten määrä on lisääntynyt kaiken aikaa. Karkean arvion mukaan noin 70 % tapauksista päättyy sovintoon. Lopuissa tapauksista (30 %) saattaa syntyä osittainen sovitteluratkaisu tai sitten huoltoriita päätyy kokonaisuudessaan oikeudenkäyntiin ratkaistavaksi.[57]

Lapsen huoltoon, tapaamisoikeuteen ja elatukseen liittyvien tehtävien kokonaiskustannuksia ei ole tiedossa. Perheoikeudellisten palveluiden palvelukokonaisuuden kustannukset ovat yhteensä 39 miljoonaa euroa.

2.7.5.6 Isyyden ja äitiyden selvittämiseen ja vahvistamiseen liittyvät tehtävät

Sosiaalihuoltolain 14 §:n 3 momentin mukaan hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluvina sosiaalipalveluina on huolehdittava isyyden ja äitiyden selvittämiseen ja vahvistamiseen liittyvien tehtävien järjestämisestä sen mukaan kuin niistä lisäksi erikseen säädetään. Vanhemmuuden selvittämisen tavoitteena on turvata lapsen oikeus saada tietää biologinen ja oikeudellinen alkuperänsä sekä vahvistaa oikeudelliset suhteet vanhempaan.

Vanhemmuuslain 2 luvun mukaan vanhemmuuden selvittämisen toimeenpanosta vastaa lastenvalvoja, joka toimii hyvinvointialueen palveluksessa. Lastenvalvojan tehtävänä on huolehtia

---

[56] Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Perheoikeudelliset palvelut 2024. Tilastoraportti 18/2025. Suomen virallinen tilasto (SVT). https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/151298/Perheoikeudelliset%20palvelut%202024.pdf.

[57] Peltonen L, Haavisto V, Heinonen H & Elonheimo H (2022): Suomalaisen sovittelun tila ja mahdollisuudet. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:30. Saatavana: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163962/VNTEAS_2022_30.pdf.

siitä, että lapsen vanhemmuus selvitetään lain edellyttämällä tavalla silloin, kun se ei määräydy suoraan lain nojalla. Lain 8 §:n mukaan toimivaltainen on lastenvalvoja sillä hyvinvointialueella, jonka alueella lapsen synnyttäneellä äidillä on kotikunta. Poikkeustilanteissa selvittämisestä vastaa lapsen kotikunnan tai oleskelupaikan mukainen hyvinvointialue.

Vanhemmuuslain 6 §:n mukaan vanhemmuuden selvittämisen tarkoituksena on hankkia sellaisia tietoja, joiden nojalla lapselle voidaan vahvistaa tai todentaa isä tai äiti. Lastenvalvoja selvittää vanhemmuuden, kun hän saa tiedon 18 vuotta nuoremmasta lapsesta tai kun henkilö haluaa tunnustaa vanhemmuutensa eikä lapselle ole todettu tai vahvistettu kahta vanhempaa. Lisäksi laissa säädetään vanhemmuuden selvittämisestä tietyissä muissa tilanteissa. Lain 7 §:n mukaan vanhemmuuden selvittäminen voidaan aloittaa tietyin edellytyksin jo ennen lapsen syntymää.

Lastenvalvojan tehtäviin vanhemmuuden selvittämisessä kuuluvat vanhemmuuslain mukaisesti:

- Neuvottelun järjestäminen vanhemmuuden selvittämiseksi vanhempien ja mahdollisten vanhempien sekä 15 vuotta täyttäneen lapsen kanssa (9 §).
- Tarvittavien tietojen hankkiminen viranomaisilta ja muilta toimijoilta (11 §).
- Oikeusgeneettisen vanhemmuustutkimuksen hankkiminen tarvittaessa (12 §).
- Vanhemmuuden selvittämisen keskeyttäminen, jos edellytykset eivät täyty (14 §).
- Pöytäkirjan laatiminen selvittämisestä (15 §).
- Tunnustamistilaisuuden varaaminen ja jos lapsen vanhemmuutta ei tunnusteta, säädettyjen edellytysten täytyessä kanteen ajaminen lapsen puolesta vanhemmuuden vahvistamiseksi (16 §).

Lastenvalvojan on toiminnassaan otettava huomioon lapsen etu ja varmistettava, että kaikki osapuolet ymmärtävät menettelyn oikeudelliset vaikutukset.

Vanhemmuuslain 3 luvun mukaan vanhemmuus voidaan tunnustaa joko ennen tai jälkeen lapsen syntymän. Tunnustamisen voi ottaa vastaan useampi taho, muun muassa hyvinvointialueen lastenvalvoja. Lastenvalvojan tehtävänä on vastaanottaa tunnustaminen, varmistaa tunnustamisen edellytysten täyttyminen, suorittaa lain edellyttämät kuulemiset sekä huolehtia asiakirjojen laatimisesta ja toimittamisesta eteenpäin. Tunnustaminen ei yksinään vahvista vanhemmuutta, vaan se edellyttää myös hyväksymistä Digi- ja väestötietovirastossa. Isyyden ja äitiyden selvittämiseen ja vahvistamiseen liittyvistä tehtävistä vastaa sen hyvinvointialueen palveluksessa oleva lastenvalvoja, jonka alueella lapsen synnyttäneellä äidillä on kotikunta.

Vuonna 2024 vahvistettiin yhteensä 20 448 avioliiton ulkopuolella syntyneen lapsen isyys. Näistä tunnustamisen perusteella isyys vahvistettiin 20 328 lapselle. Vuodesta 2016 alkaen isyyden on voinut tunnustaa jo ennen lapsen syntymää. Vuonna 2024 tätä mahdollisuutta käytettiin noin 88 prosentissa vahvistetuista isyyksistä, kun taas noin 12 prosentissa tunnustaminen tapahtui lapsen syntymän jälkeen.

Vahvistamiskanteiden pohjalta tuomioistuimen päätöksellä isyys vahvistettiin 120 lapselle vuonna 2024. On huomattava, että isyys voidaan vahvistaa kaiken ikäisille henkilöille. Näin ollen kaikki lapset, joiden vanhemmuus on vahvistettu, eivät ole syntyneet saman vuoden

aikana. Viime vuosina isyys on jäänyt vahvistamatta noin tuhannelle syntyneistä lapsista. Vuodesta 2019 alkaen lapselle on voitu vahvistaa toinen äiti hedelmöityshoitoon suostumisen perusteella. Äitiyden ennen lapsen syntymää tunnusti 178 äitiä ja lapsen syntymän jälkeen 12 äitiä vuonna 2024.

Vanhemmuuden selvittämisen tarkoituksena on hankkia sellaisia tietoja, joiden nojalla lapselle voidaan vahvistaa tai todentaa isä tai toinen äiti. Isyyden selvittäminen keskeytettiin vuonna 2024 yhteensä 374 tapauksessa. Avioliiton aikana syntyneen lapsen vanhemmat pyysivät isyyden selvittämistä kuuden kuukauden kuluessa lapsen syntymästä 32 lapsen osalta. Vanhemmuus voidaan selvittää myös lapselle, jolle on vahvistettu vanhempi raskaudenaikaisen tunnustamisen perusteella. Vanhemmat voivat pyytää selvittämistä kuuden kuukauden sisällä lapsen syntymästä. Vuonna 2024 tällaisia selvityksiä tehtiin 17.

Oikeusgeneettisiä isyystutkimuksia tehtiin vuonna 2024 lastenvalvojan tilauksesta yhteensä 1488. Isyystutkimusten määrä on viime vuosina vastannut noin 3,4 prosenttia syntyneiden lasten määrästä.

Isyyden ja äitiyden selvittämistä ja vahvistamista koskevat tiedot perustuvat Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen tilastoraporttiin 18/2025.[58]

2.7.5.7 Lastensuojelu

Nykyinen lastensuojelulaki tuli voimaan 1.1.2008. Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Hyvinvointialueen on huolehdittava lastensuojelulain nojalla lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun järjestämisestä. Sekä kunnan että hyvinvointialueen on järjestettävä ehkäisevää lastensuojelua. Ehkäisevä lastensuojelu tarkoittaa lastensuojelulaissa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, jolla edistetään ja turvataan lasten ja nuorten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan myös hyvinvointialueen ja kunnan muissa palveluissa, kuten ennaltaehkäisevissä sosiaalipalveluissa, äitiys- ja lastenneuvoloissa sekä muussa terveydenhuollossa, varhaiskasvatuksessa, opetuksessa ja nuorisotyössä. Ehkäisevän lastensuojelun voidaan ymmärtää tarkoittavan osaltaan myös lastensuojelulain mukaisten palvelujen tarpeen ehkäisyä.

Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun piiriin tullaan silloin, kun ehkäisevän lastensuojelun ja sosiaalihuoltolain mukaisten palveluiden keinot eivät yksin riitä turvaamaan lapsen turvallisuutta ja tervettä kehitystä. Lastensuojelun asiakkuuden syy voi olla esimerkiksi lastensuojelulain mukaisten avohuollon tukitoimien tarve. Lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun kuuluvat asiakassuunnitelman tekeminen, avohuollon tukitoimien järjestäminen, lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvä sijaishuolto ja jälkihuolto.

Lastensuojelulain 7 luvussa säädetään avohuollosta. Avohuollon tukitoimien tarkoituksena lain 34 §:n 2 momentin mukaisesti on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä sekä tukea ja vahvistaa vanhempien, huoltajien ja lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kasvatuskykyä ja -mahdollisuuksia. Lain 34 §:n 1 momentin mukaan avohuollon tukitoimia täytyy järjestää viipymättä, kun lastensuojelun tarve on todettu. Avohuollon tukitoimia toteutetaan mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä lapsen ja vanhempien, huoltajien tai muiden lapsen

[58] Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Perheoikeudelliset palvelut 2024. Tilastoraportti 18/2025. Suomen virallinen tilasto (SVT). Saatavana: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/151298/Perheoikeudelliset%20palvelut%202024.pdf.

hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa. Lain 37 §:ssä säädetään avohuollon sijoituksesta, jonka yleisistä edellytyksistä säädetään tarkemmin 37 a §:ssä.

Lain 37 b §:ssä säädetään kiireellisistä avohuollon tukitoimista. Säännöksen tarkoitus on ollut korostaa, että lain 37 §:n mukaisia avohuollon sijoituksia voisi järjestää kiireellisinä palveluina kiireellisten sijoitusten sijasta (HE 164/2014 vp, s. 150). Kiireellinen avohuollon tukitoimi ei ole itsenäinen palvelu, ja päätös tehdään joko avohuollon tukitoimesta tai sijoituksesta avohuollon tukitoimena.

Lastensuojelulain 36 §:n mukaan lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle ja hänen perheelleen on lastensuojelun avohuollon tukitoimena järjestettävä sosiaalihuoltolain 3 luvussa mainittuja tukitoimia, kuten perhetyötä, kotipalvelua, tukihenkilö tai -perhe, tai toimeentulotukea. Lisäksi on tarvittaessa järjestettävä varhaiskasvatuslain (540/2018) mukaista päivähoitoa. Lapselle ja perheelle on järjestettävä tarvittaessa tuen tarpeisiin perustuva asiakassuunnitelma huomioon ottaen avohuollon tukitoimina tukea lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen, lapsen taloudellista ja muuta tukemista koulunkäynnissä, tukea ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä, lapsen kuntoutumista tukevia hoito- ja terapiapalveluja, tehostettua perhetyötä, perhekuntoutusta sekä muita lasta ja perhettä tukevia palveluja ja tukitoimia. Tukitoimien täytyy vastata lapsen ja perheen tarpeita, ja sopia kulloiseenkin yksilölliseen tilanteeseen. Perusteluissa kuvataan, että perhetyöllä voidaan muun muassa tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään, tehdä vanhemmuuden arviointia sekä järjestää lapselle hänen hyvinvointiaan tukevaa toimintaa. Tarkemmin esityksessä kuvataan vauvaperhetyötä. Luetteloa ei ole tarkoitettu tyhjentäväksi (HE 252/2006 vp, s. 155).

Lastensuojelulain 35 §:ssä säädetään toimeentulon ja asumisen turvaamisesta. Sillä tarkoitetaan sitä, että riittämättömästä toimeentulosta, puutteellisista asumisoloista tai asunnon puuttumisesta aiheutuva lastensuojelun tarve on korjattava järjestämällä viipymättä tarpeellinen tuki tai järjestämällä sopiva asunto. Hyvinvointialue ei ole sidottu toimeentulotukea eikä asumista koskeviin yleisiin säännöksiin, vaan sitova velvoite on täytettävä viivytyksettä ja tuen on oltava riittävää puutteen poistamiseksi lastensuojelulain nojalla. Harkintaa tulee käyttää lapsen ja perheen tuen tarpeen mukaisella tavalla. (HE 252/2006 vp, s. 154.)

Lain 36 §:n 1 momentin 1 kohdassa mainittu tuki lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen tarkoittaa yleisimmin sosiaalityöntekijän antamaa ammatillista neuvontaa ja ohjausta. Kohdassa 2 mainittu taloudellinen tuki lapselle voi tarkoittaa esimerkiksi tukea oppikirjojen ja opinnoissa tarvittavien välineiden hankintaan, tai harrastusmaksuihin ja -välineisiin. (HE 252/2006 vp, s. 155).

Lain 36 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaiset lapsen kuntoutumista tukevia hoito- ja terapiapalveluita voivat olla esimerkiksi kasvatus- ja perheneuvolan palvelut sekä hoito- ja terapiapalvelut (HE 252/2006 vp, s. 155). Lisäksi terveydenhuollon viranomaisten on tarvittaessa järjestettävä lapsen tutkimus sekä hoito- ja terapiapalveluja lapselle (lastensuojelulaki 15 §). Lisäksi terveydenhuoltolain 69 §:ssä säädetään, että lastensuojelun tarpeen johtuessa riittämättömistä terveydenhuollon palveluista, lapselle ja hänen perheelleen on järjestettävä viipymättä lapsen terveyden ja kehityksen kannalta välttämättömät terveydenhuollon palvelut.

Lastensuojelulain 36 §:n 1 momentin 4 kohdassa säädetään tehostetusta perhetyöstä avohuollon tukitoimena. Lain esitöiden mukaan se on sosiaalihuoltolain mukaista perhetyötä intensiivisempää tukea esimerkiksi kriisitilanteessa, ja siinä on mukana myös kontrolli. Kuten muutkin avohuollon tukitoimet, tehostetun perhetyön järjestäminen perustuu asianosaisten vapaaehtoisuuteen. Joskus kuitenkin vaihtoehtona saattaa olla kiireellinen sijoitus tai huostaanotto, jolloin

vapaaehtoisuus saattaa olla näennäistä ja työskentelyltä saattaa puuttua perheen motivaatio. (HE 164/2014 vp, s. 48.) Lastensuojelun tehostettua perhetyötä sai vuonna 2025 yhteensä 9 600 perhettä [59]

Lastensuojelulain 36 §:n 1 momentin 5 kohdan mukainen perhekuntoutus oli laissa aiemmin koko perheen sijoitus laitos- tai perhehoitoon, eikä muutoksella ollut tarkoitus muuttaa palvelun sisältöä. Siitä huolimatta perhekuntoutusta saatetaan järjestää nykyisin myös kotiin annettavana palveluna. Lisäksi perhekuntoutusta tarjotaan päivä- tai ryhmämuotoisena kuntoutuksena. Kotiin vietävän perhekuntoutuksen ero tehostettuun perhetyöhön on siinä, että perhekuntoutus on intensiivisempää. Kotiin vietävän tai avomuotoisen perhekuntoutuksen kaltaisissa avohuollon tukitoimissa painottuu työskentely lapsen ja perheen omassa arkiympäristössä, ja niiden avulla pyritään vastaamaan samoihin tarpeisiin kuin perinteisessä perhekuntoutuksessa ilman perheen siirtymistä laitokseen. Tällainen kehitys on liittynyt pyrkimykseen vahvistaa lapsen kasvuympäristössä toteutuvaa tukea ja välttää kodin ulkopuolista sijoitusta silloin, kun se ei ole välttämätöntä. Perhekuntoutuksen tavoitteena voi olla perheenjäsenten välisten vuorovaikutussuhteiden tukeminen, arkirytmin vakiinnuttaminen tai arjen taitojen harjoittelu [60]. Kotiin vietävän perhekuntoutuksen sisältö ja toteutustavat ovat monilta osin samankaltaisia kuin tehostetussa perhetyössä ja perhetyössä käytettävät työskentelymuodot, mikä kytkee sen tiiviisti perhetyön kokonaisuuteen.

Lastensuojelulain 8 luvussa säädetään lapsen kiireellisestä sijoituksesta ja 9 luvussa huostaanotosta. Lastensuojelulain 40 §:ssä eritellään perusteet, joiden toteutuessa lapsi on otettava huostaan ja hänelle on järjestettävä sijaishuolto.

Lastensuojelulain 75 §:n mukaan hyvinvointialueen on järjestettävä lapselle tai nuorelle jälkihuoltoa sijaishuollon päättymisen jälkeen (viimeistään kun lapsi täyttää 18 vuotta) ja avohuollon tukitoimena tapahtuneen sijoituksen päättymisen jälkeen, jos sijoitus on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta ja kohdistunut lapseen yksin. Kyseessä on subjektiivinen oikeus. Alaikäisiä jälkihuollon asiakkaita on viime vuosina ollut noin 3 prosenttia kaikista lastensuojelun avohuollon asiakkaista.[61] Jälkihuollon tukitoimet tulee rakentaa lapsen tai nuoren yksilöllisen tarpeen mukaan ja suunnitelmallisesti yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Käytettävissä ovat mitkä tahansa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, joita järjestetään yksilöllisen jälkihuoltotarpeen perusteella. Riittävän toimeentulon ja asumisen järjestäminen ovat selviytymisen perusedellytyksiä. Ne on järjestettävä viivytyksettä aina, kun nuoren kuntoutuminen sitä vaatii (lastensuojelulaki 75–76 § ja 76 a §). Jälkihuollon päättyessä tulee sosiaalityöntekijän tarvittaessa laatia yhdessä nuoren kanssa suunnitelma, johon kirjataan nuoren käytettävissä olevat palvelut ja tukitoimet jälkihuollon päättymisen jälkeen (lastensuojelulaki 76 §:n 2 momentti). Nuorta ei tule jättää ilman tukea jälkihuollon päättyessä, vaan hänet täytyy ohjata muiden palveluiden piiriin nuoren tarpeiden mukaan (HE 252/2006 vp, s. 189).

[59] THL (2026): Lastensuojelu – Asiakkaat. Saatavana: https://thl.fi/data-ja-tilastot/lastensuojelu/asiakkaat.
[60] THL: Ohjeita ammattilaisille, Lastensuojelun avohuolto. Saatavana: https://thl.fi/ohjeita-ammattilaisille/lastensuojelun-avohuolto#perhekuntoutus.
[61] THL (2025): Lastensuojelu 2024. Yhä harvempi lastensuojeluilmoitus johtaa lastensuojelun asiakkuuteen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL. Tilastoraportti 23/2025, 22. Saatavana: Lastensuojelu 2024.

Lastensuojelun avohuollon asiakkaana oli 36 100 lasta vuonna 2025 ~~34 900 lasta vuonna 2024~~. Kiireellisesti sijoitettuna oli kaiken kaikkiaan 4 836 lasta. Huostassa olleiden lasten määrä 11 500 on pysynyt viime vuosina suhteellisen vakaana.[62]

Edellisinä vuosina voimakkaimmin ovat kasvaneet lastensuojelun avohuollon kustannukset, jotka kuitenkin vähenivät -6 % vuonna 2023. Jos tarkasteluperspektiiviä pidennetään vuoteen 2017 asti, eniten suhteellisesti ovat kasvaneet kuitenkin sosiaalihuoltolain mukaiset lapsiperheiden sosiaalipalvelut (+102 %). Varsinaisten kustannusten nousun sijaan osa kasvusta selittynee kustannuspaikkojen muutoksilla. Toisaalta kustannusten kasvu on ollut erittäin voimakasta ja palveluihin käytettävät euromäärät ovat huomattavia. Lastensuojelun ja lapsiperheiden sosiaalipalvelujen kustannukset olivat vuonna 2024 yhteensä 2,1 miljardia euroa. Kustannukset ovat nousseet 5 prosenttia vuodesta 2023. Sijaishuollon osuus oli kolme neljäsosaa (73 %) lastensuojelun kustannuksista ja yli puolet kaikista lastensuojelun ja lapsiperheiden sosiaalipalveluiden kustannuksista (55 %). Laitossijoitusten osuus sijoitusten kustannuksista oli arviolta 71 %, ammatillisen perhehoidon 6 % ja perhehoidon 23 %.[63]

2.8 Sosiaalihuollon asiakasprosessi ja menettelysäännökset

2.8.1 Hyvä hallinto perusoikeutena

Oikeutta hyvään hallintoon suojataan perustuslain 21 §:n sääntelyllä, jonka mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman viivytystä. Perustuslain 21 §:n 2 momentissa edellytetään, että hyvän hallinnon takeet ja oikeus saada perusteltu päätös turvataan lainsäädännöllä. Yleisistä hyvän hallinnon edellytyksistä säädetään hallintolaissa.

Asiakkaan sosiaalisten oikeuksien toteutumisen kannalta merkityksellisiä ovat paitsi hänelle turvatut oikeudet saada etuuksia ja palveluja sekä näiden oikeuksien vahvuus, myös ne menettelyt, joissa päätöksiä etuuksien ja palvelujen myöntämisestä tehdään. Menettelylliset oikeudet ovat oikeuksia, jotka liittyvät yhtäältä sosiaalisten etuuksien hakemiseen ja toisaalta siihen tapaan, jolla jokin myönnetty sosiaalihuollon palvelu on toteutettava.[64] Menettelyitä koskevilla normeilla on välineellinen asema suhteessa sosiaalipalveluja koskeviin aineellisiin normeihin. Menettelysäännösten tarkoituksena on varmistaa, että yksilöä koskevassa asiassa päädytään aineellisesti oikeaan lopputulokseen, joka käytännössä toteuttaa hänelle kuuluvat sosiaaliset oikeudet.[65]

Menettelylliset oikeudet korostuvat sosiaalihuollossa, jossa asiakkaiden elämäntilanne on usein juuri palvelujen tarpeen aikaan sellainen, ettei heillä itsellään ole voimavaroja tunnistaa, vaatia tai pitää kiinni oikeuksistaan. Hyvä hallinto onkin ennakollista oikeusturvaa, pyrkimystä päätyä mahdollisimman luotettavasti oikeaan ratkaisuun siten, ettei jälkikäteiseen muutoksenhakuun tarvitsisi turvautua.

Kaikkea hallintoa koskevan hallintolain sääntöjä täydennetään sosiaalihuollon omilla menettelynormeilla, joilla otetaan huomioon sosiaalihuollon toimintaympäristön erityisiä vaatimuksia.

---

[62] THL (2026): THL tilastot. Saatavana: https://thl.fi/data-ja-tilastot/lastensuojelu.

[63] Forsell, M. (2026): Sosiaalihuollon kustannukset 2024. Syvällisempi katsaus sosiaali- ja terveyspalvelujen talous 2024 -tilaston tietoihin. Työpaperi 21/2026. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-692-9.

[64] Kotkas T (2009): Terveyden ja sosiaalisen turvallisuuden hallinnointi 2000-luvun Suomessa – menettelylliset oikeudet ja aktiivinen kansalaisuus. Lakimies 2/2009, 207–225.

[65] Tuori K. & Kotkas T (2023): Sosiaalioikeus, 381. Alma Insights.

Sosiaalihuollon asiakasprosessista säädetään lain 4 luvussa. Sääntelyn tarkoituksena on ollut nopeuttaa asiakkaan ohjautumista tarvittavien palvelujen piiriin, lyhentää asiakkuuksien kestoa sekä turvata palvelut niille asiakkaille, jotka eivät ole oikeutettuja sosiaalihuollon palveluihin erityislainsäädännön perusteella (HE 164/2014 vp, s. 1). Sosiaalihuoltolain erityislakien sääntely täydentää ja joltain osin myös korvaa tätä sääntelyä.

2.8.2 Yhteydenotot ja ilmoitukset sosiaalihuoltoon

Sosiaalihuoltolain 35 §:ssä säädetään muiden viranomaisten oikeudesta ja velvollisuudesta ottaa yhteyttä tai ilmoittaa hyvinvointialueen sosiaalihuollolle sosiaalihuollon tarpeessa mahdollisesti olevista henkilöistä. Yhteydenotto sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi on tehtävä ensisijaisesti asianosaisen suostumuksella. Pykälän 2 momentin mukaan, jos suostumusta ei voida saada ja henkilö on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan, tai lapsen etu sitä välttämättä vaatii, 1 momentissa tarkoitettujen henkilöiden on tehtävä ilmoitus sosiaalihuollon tarpeesta salassapitosäännösten estämättä viipymättä. Pykälän 3 momentin mukaan myös muu kuin pykälässä mainitut ilmoittamiseen velvolliset henkilöt voi tehdä yhteydenoton tai ilmoituksen salassapitosäännösten estämättä.

Lain 40 §:ssä sosiaalihuollossa työskentelevien velvollisuudesta ja oikeudesta olla yhteydessä muuhun viranomaiseen, jos asiakkaan tarpeisiin ei voida vastata vain sosiaalihuollon toimin. Lisäksi pykälän 2 momentissa säädetään ilmoituksen vastaanottaneen tahon velvollisuudesta asiakkaan suostumuksella ilmoittaa ilmoituksen tehneelle viranomaiselle ilman aiheetonta viivytystä, mihin toimiin se on ilmoituksen johdosta ryhtynyt. Ilmoittamista ei kuitenkaan tarvitse tehdä, jos se on ilmeisen tarpeetonta.

2.8.3 Sosiaalihuollon asiakkuuden alkaminen ja päättyminen

Sosiaalihuoltolain 3 §:n 2 kohdan mukaan *asiakkaalla* tarkoitetaan sosiaalihuoltoa hakevaa tai käyttävää taikka tahdostaan riippumatta sen kohteena olevaa henkilöä.

Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000; jäljempänä asiakaslaki) 3 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti asiakkaalla tarkoitetaan sosiaalihuoltoa hakevaa tai käyttävää henkilöä. Asiakaslain esitöiden (HE 137/1999 vp) mukaan sosiaalihuollossa asiakkuus on monitahoinen ja asiakkuuden käsite on tarpeen nähdä sisällöltään laajana. Asiakkuus kattaa kaikki ne henkilöt, jotka hakevat ja käyttävät sosiaalihuollon palveluja tai saavat sosiaalihuollon etuuksia. Asiakkaita ovat myös ne, jotka saavat esimerkiksi palveluja ja etuuksia koskevaa ohjausta tai neuvontaa. Asiakkuus aktualisoituu tietyn toimenpiteen, hakemuksen, päätöksen, ilmoituksen tai palvelun kautta. Määritelmä tarkoittaa myös sellaisia asiakkuussuhteita, joissa asiakas omasta tahdostaan riippumatta tulee sosiaalihuollon piiriin.

Sosiaalihuoltolain esitöiden (HE 164/2014 vp) mukaan asiakaslain 3 §:n mukaan sosiaalihuollon asiakkuuden voidaan tulkita alkavan esimerkiksi asiakkaan omasta yhteydenotosta sosiaalihuoltoon tai siitä, kun sosiaalihuollon tarvetta ryhdytään selvittämään. Asiakkuuden alkamisesta lähtien ovat voimassa sosiaalihuollon asiakaslain mukaiset asiakkaan oikeudet ja velvollisuudet. Esitöiden mukaan sosiaalihuollon asiakkuus alkaisi, kun palvelutarpeen selvittäminen aloitettaisiin tai kun henkilölle annettaisiin sosiaalipalveluja. Sosiaalihuoltolain 34 §:n mukaan sosiaalihuoltoasia tulee vireille hakemuksesta tai kun hyvinvointialueen sosiaalihuollon työntekijä on muutoin tehtävissään saanut tietää mahdollisesti sosiaalipalvelujen tarpeessa olevasta henkilöstä. Sosiaalihuollon asiakkuus alkaa hakemuksesta tai kun muulla tavoin vireille tullutta asiaa ryhdytään käsittelemään tai henkilölle annetaan sosiaalipalveluja.

Voimassa olevan sosiaalihuoltolain 34 §:n 2 momentin mukaan sosiaalihuollon asiakkuus alkaa hakemuksesta tai kun muulla tavoin vireille tullutta asiaa ryhdytään käsittelemään tai henkilölle annetaan sosiaalipalveluja. Asiakkuuden alkamiselle on näin ollen kolme vaihtoehtoista edellytystä. Asiakkuus voi alkaa yhtäältä hakemuksesta. Toisaalta asiakkuus voi alkaa, kun vireille tullutta asiaa ryhdytään käsittelemään. Tällöin nousee esiin kysymys, mitä tarkoittaa asian käsittelemään ryhtyminen. Apua tulkinnalle voi tällöin hakea lain esitöistä. Kolmanneksi asiakkuus alkaa, kun henkilölle annetaan sosiaalipalveluja.

Asiakkuus päättyy, kun sosiaalihuollon asiakasasiakirjaan merkitään tiedoksi, ettei sosiaalihuollon järjestämiselle ole perustetta. Asiakkuus voi päättyä esimerkiksi, jos palvelutarpeen arvioinnin perusteella todetaan, ettei asiakkaalla ole sosiaalihuollon tarvetta, tai kun sosiaalipalveluja saavalla ei enää ole palveluntarvetta. Asiakkuus voi päättyä myös asiakkaan kieltäytyessä ottamasta vastaan palveluja, ellei laissa ole erityissäännöstä, jonka perusteella sosiaalihuollon toimenpiteisiin voidaan ryhtyä asiakkaan tahdosta riippumatta. (HE 164/2014 vp, s. 127.)

Asiakkuuden alkamista ja päättymistä koskeva sääntely tuli sosiaalihuoltolakiin v. 2014 edellisen kokonaisuudistuksen yhteydessä. Mallia on tuolloin lain esitöiden mukaan haettu lastensuojelulaista, jonka mukaan lastensuojelun asiakkuus alkaa kiireellisten lastensuojelutoimenpiteiden ohella myös silloin, kun sosiaalityöntekijä päättää lastensuojelutarpeen selvityksen tekemisestä. Sosiaalihuoltolakiin otettu 34 §:n mukainen sääntely noudattaisi lain esitöiden mukaan samoja periaatteita asioiden vireille tulosta sekä asiakkuuden alkamisesta ja päättymisestä kuin asiaa koskevat säännökset voimassa olevassa lastensuojelulaissa (HE 164/2014 vp, s. 126). Lain esitöiden mukaan sosiaalihuollon asiakkuus alkaa, kun palvelutarpeen selvittäminen aloitettaisiin tai kun henkilölle annettaisiin sosiaalipalveluja.

2.8.4 Erityistä tukea tarvitseva henkilö, asiakas ja lapsi

Sosiaalihuoltolain 3 § 3 kohdan mukaan *erityistä tukea tarvitsevalla henkilöllä ja asiakkaalla* tarkoitetaan henkilöä, jolla on erityisiä vaikeuksia hakea ja saada tarvitsemiaan sosiaali- ja terveyspalveluja kognitiivisen tai psyykkisen vamman tai sairauden, päihteiden ongelmakäytön tai muun riippuvuuskäyttäytymisen, usean yhtäaikaisen tuen tarpeen tai muun vastaavan syyn vuoksi ja jonka tuen tarve ei liity korkeaan ikään siten kuin vanhuspalvelulaissa. Lain esitöiden mukaan pykälässä on esimerkinomaisesti mainittu tiettyjä ryhmiä, jotka tarvitsevat erityistä tukea. Erityisen tuen tarvitseminen ei kuitenkaan ole sidottu tiettyyn diagnoosiin tai vammaan, vaan määrittelyn piiriin kuuluvat myös ne henkilöt, joiden erityisen tuen tarve perustuu esimerkiksi useampaan sairauteen tai vammaan tai vielä diagnosoimattomaan oireyhtymään, joka vakavasti vaikeuttaa henkilön kykyä toimia. Määrittelyn piiriin kuuluvat myös henkilöt, joiden keskeinen ongelma on useasta eri syystä johtuva tuen tarve tai tilanne, jossa suuri avun tarve aiheuttaa uupumusta ja vaikeutta päästä tarvittavien palvelujen piiriin. Tarkoituksena on, että tarkoituksenmukaisella tuella henkilö saisi sosiaalipalvelujen lisäksi muut tarvittavat palvelut esimerkiksi terveydenhuollosta. (HE 164/2014 vp, s. 99.)[66] Arvio erityisen tuen tarpeesta perustuu asiakkaan yksilölliseen tilanteeseen.

Sosiaalihuoltolain 3 §:n 4 kohdan mukaan *lapsella* tarkoitetaan alle 18-vuotiasta henkilöä ja 6 kohdan mukaan *erityistä tukea tarvitsevalla lapsella* lasta, jonka kasvuolosuhteet vaarantavat

[66] Sosiaalihuoltolain soveltamisoppaassa (2024:13, s. 25–26) erityisen tuen tarpeessa olevan henkilön määritelmää on edelleen täsmennetty: Määritelmässä tarkoitettu muu vastaava syy voi olla esimerkiksi puutteellinen kielitaito yhdistettynä traumaattisiin kokemuksiin. Määritelmään sisältyvästä rajauksesta huolimatta myös ikääntynyt henkilö voi tietyissä tilanteissa olla erityistä tukea tarvitseva henkilö, jos muut määritelmän edellytykset täyttyvät.

tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai joka itse käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään tai joka on erityisen tuen tarpeessa 3 kohdassa mainituista syistä. Määrittely vastaa lastensuojelulain mukaisia lastensuojelun asiakkuuden kriteerejä sillä erotuksella, että erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen tilanne ei kuitenkaan edellytä lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia.[67]

2.8.5 Palvelutarpeen arviointi

Sosiaalihuoltolain 36 §:ssä säädetään palvelutarpeen arvioinnista. Pykälän 1 momentin mukaan, kun hyvinvointialueen sosiaalihuollon palveluksessa oleva on tehtävässään saanut tietää sosiaalihuollon tarpeessa olevasta henkilöstä, hänen on huolehdittava, että henkilön kiireellisen avun tarve arvioidaan välittömästi. Lisäksi henkilöllä on oikeus saada palvelutarpeen arviointi, jollei arvioinnin tekeminen ole ilmeisen tarpeetonta. Lain esitöiden mukaan ei-kiireellisissä tapauksissa tehtävällä palvelutarpeen arvioinnilla tarkoitetaan kiireellisen avun selvittämistä täydentävää kokoisvaltaista tuen tarpeen arviointia, jonka tekeminen kuitenkin olisi käytännössä tarpeetonta, jos vastaavantyyppinen selvitys olisi jo tehty tai henkilön tarve olisi selvästi luonteeltaan tilapäistä (HE 164/2014 vp, s. 129).

Sosiaalihuoltolain 36 §:n mukaan palvelutarpeen arvioiminen on aloitettava viipymättä ja saatettava loppuun ilman aiheetonta viivytystä. Jos henkilö on yli 75-vuotias, henkilölle maksetaan vammaisetuuksista annetun lain (570/2007) 9 §:n 3 momentin 3 kohdassa tarkoitettua ylintä hoitotukea tai hän on vammaispalvelulaissa tarkoitettu vammainen henkilö, on arviointi aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä asiakkaan omaisen tai läheisen taikka hänen laillisen edustajansa yhteydenotosta. Erityistä tukea tarvitsevien lasten kohdalla aikaraja on sama, mutta palvelutarpeen arviointi on käynnistettävä kyseisessä määräajassa riippumatta siitä, miten asia on tullut vireille, ja sen on valmistuttava kolmessa kuukaudessa. Jäljempänä kuvattavan lain 45 §:n mukaan kaikilla asiakkailla on lähtökohtaisesti oikeus saada tarvitsemansa palvelut kolmen kuukauden kuluessa asian vireilletulosta.

Pykälän mukaan arviointi tehdään asiakkaan elämäntilanteen edellyttämässä laajuudessa yhteistyössä asiakkaan ja tarvittaessa hänen omaisensa ja läheisensä sekä muiden toimijoiden kanssa. Arviointia tehtäessä asiakkaalle on selvitettävä hänen yleis- ja erityislainsäädäntöönsä perustuvat oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot palvelujen toteuttamisessa ja niiden vaikutukset samoin kuin muut seikat, joilla on merkitystä hänen asiassaan. Selvitys on annettava siten, että asiakas riittävästi ymmärtää sen sisällön ja merkityksen. Kun arvioidaan henkilön toimintakykyä ja palvelutarvetta erilaisissa toimintaympäristöissä, on otettava huomioon henkilön terveydentila, elämäntilanne ja elinolosuhteet sekä niissä tapahtuvat muutokset. Arviointia tehtäessä on kunnioitettava asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja otettava huomioon hänen toivomuksensa, mielipiteensä ja yksilölliset tarpeensa. Erityistä huomiota on kiinnitettävä lasten ja nuorten sekä vammaisten ja erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden itsemääräämisoikeuden kunnioittamiseen. Iäkkään henkilön palvelutarpeen selvitystä tehtäessä on lisäksi noudatettava vanhuspalvelulakia. Vammaisen henkilön palvelutarvetta arvioitaessa on lisäksi noudatettava

[67] Sosiaalihuoltolain säätämisen yhteydessä osa lastensuojelun avohuollon tukitoimista siirtyi sosiaalihuoltolain mukaisiksi palveluiksi (perhetyö, tukihenkilöt ja -perheet sekä vertaisryhmätoiminta). Tavoitteena oli madaltaa tuen hakemisen kynnystä ja turvata tarvittava tuki perheille oikea-aikaisesti ilman lastensuojelun asiakkuutta. Muilta osin palvelujen saamisen kriteerit oli tarkoitus säilyttää ennallaan (HE 164/2014 vp). Kyseisten palvelujen saaminen on siten sidottu laissa lapsen erityisen tuen tarpeeseen, jonka määritelmä vastaa sosiaalihuoltolakia säädettäessä voimassa olleessa lastensuojelulaissa ollutta lastensuojelun avohuollon asiakkuuden määritelmää.

vammaispalvelulakia. Lastensuojelutarpeen selvittämisestä palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä säädetään lastensuojelulaissa.

Pykälän mukaan palvelutarpeen arvioinnista vastaa palvelutarpeen arvioimisen kannalta tarkoituksenmukainen sosiaalihuollon ammattihenkilö, jollei muualla laissa toisin säädetä. Erityistä tukea tarvitsevien lasten ja muiden erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden palvelutarpeen arvioinnin tekemisestä vastaa kuitenkin virkasuhteessa oleva sosiaalityöntekijä.

Sosiaalihuoltolain 37 §:ssä säädetään palvelutarpeen arvioinnin sisällöstä. Palvelutarpeen selvittämisen perusteella arvioidaan, onko henkilöllä tuen tarvetta. Jos henkilö tarvitsee tukea, arvioidaan, onko tuen tarve luonteeltaan tilapäistä, toistuvaa tai pitkäaikaista. Palvelutarpeen arviointi sisältää: 1) yhteenvedon asiakkaan tilanteesta sekä sosiaalipalvelujen ja erityisen tuen tarpeesta; 2) sosiaalihuollon ammattihenkilön johtopäätökset asiakkuuden edellytyksistä; 3) asiakkaan mielipiteen ja näkemyksen palvelutarpeestaan, ellei palvelutarpeen arvioimiseen yhteistyössä asiakkaan kanssa ole ilmeistä estettä; sekä 4) asiakkaan ja sosiaalihuollon ammattihenkilön arvion 42 §:n mukaisen omatyöntekijän tarpeesta.

Palvelutarpeen arvioon liittyvästä kirjaamisesta säädetään lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023, asiakastietolaki) 42 §:ssä. Sen mukaan palvelutarpeen arvioon on kirjattava sosiaalihuoltolain 37 §:n ja 39 §:n 2 momentin 1–3 ja 5 kohdan mukaiset tiedot, ja lisäksi tarvittaessa asiakkaan laillisen edustajan, omaisen, läheisen tai muun henkilön käsitys asiakkaan tuen tarpeesta. Lisäksi suunnitelmaa koskevaan arvioon kirjataan asiakkaan ja muiden suunnitelman toteuttamiseen osallistuneiden käsitys ja työntekijän arvio siitä, miten suunnitelmassa esitetyt tavoitteet ovat toteutuneet.

Sosiaalihuoltolain 38 §:ssä säädetään palvelujen järjestämisestä palvelutarpeen arvioinnin mukaisesti. Kun tuen tarve on luonteeltaan tilapäistä, on oikea-aikaisilla ja riittävillä tilapäisillä palveluilla pyrittävä ehkäisemään pidempiaikaisen tuen tarvetta. Kun tuen tarve on jatkuvaa tai toistuvaa, palveluja on järjestettävä siten, että tavoitteena on asiakkaan itsenäinen selviytyminen ja tuen tarpeen päättyminen asiakkaan kanssa tavoitteeksi asetetun määräajan jälkeen. Henkilöille, joiden tuen tarve on pysyvä tai pitkäaikainen, tuki on pyrittävä järjestämään siten, että turvataan palvelujen jatkuvuus, ellei palvelujen muuttaminen ole asiakkaan edun mukaista. Jos tuen tarve on vain osittain pysyvä tai pitkäaikainen, on tuki järjestettävä muilta osin edellä todetusti.

2.8.6 Asiakassuunnitelma

Sosiaalihuoltolain 39 §:ssä säädetään asiakassuunnitelmasta. Sen mukaan palvelutarpeen arviointia on täydennettävä asiakkaalle laadittavalla asiakassuunnitelmalla tai muulla vastaavalla suunnitelmalla, jollei suunnitelman laatiminen ole ilmeisen tarpeetonta. Suunnitelma on laadittava, jollei siihen ole ilmeistä estettä, yhdessä asiakkaan kanssa. Pykälän perustelujen mukaan suunnitelma laadittaisiin 36 §:n mukaisen palvelutarpeen arvioinnin pohjalta ja suunnitelmassa voitaisiin tarkentaa ja päivittää arviointia. Suunnitelman laatiminen olisi laissa tarkoitetulla tavalla ilmeisen tarpeetonta, jos palvelutarpeen arviointi olisi riittävä tukimuoto asiakkaan sosiaalihuollon toteuttamiseksi (HE 164/2014 vp, s. 129). Laissa ei säädetä suunnitelman tekijästä, mutta lain esitöiden mukaan suunnitelman laatisi pääsääntöisesti omatyöntekijä (HE 164/2014 vp, s. 133).

Sosiaalihuoltolain 39 §:n mukaan asiakassuunnitelma sisältää asiakkaan palvelutarpeen edellyttämässä laajuudessa: 1) asiakkaan arvion ja ammatillisen arvion tuen tarpeesta; 2) asiakkaan arvion ja ammatillisen arvion tarvittavista palveluista ja toimenpiteistä; 3) omatyöntekijän tai muun asiakkaan palveluista vastaavan työntekijän arvion asiakkaan terveyden tai kehityksen

kannalta välttämättömistä sosiaalipalveluista sekä niiden alkamisajankohdasta ja kestosta; 4) tiedot siitä, kuinka usein asiakas ja omatyöntekijä tai muu asiakkaan palveluista vastaava työntekijä tulevat tapaamaan; 5) asiakkaan ja työntekijän arvion asiakkaan vahvuuksista ja voimavaroista; 6) asiakkaan ja työntekijän yhdessä asettamat tavoitteet, joihin sosiaalihuollon avulla pyritään; 7) arvion asiakkuuden kestosta; 8) tiedot eri alojen yhteistyötahoista, jotka osallistuvat asiakkaan tarpeisiin vastaamiseen, ja vastuiden jakautumisesta niiden kesken; 9) suunnitelman toteutumisen seurantaa, tavoitteiden saavuttamista ja tarpeiden uudelleen arviointia koskevat tiedot; 10) selvityksen asiakkaan elämäntilanteen ja toimintaympäristön vaikutuksesta toimintakykyyn; sekä 11) asiakkaan ehdotuksen sellaisesta palveluiden tuottamis- ja toteuttamistavasta, jolla voidaan parhaiten vastata hänen tarpeisiinsa.

Asiakassuunnitelman kirjaamisesta säädetään myös sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023; jäljempänä *asiakastietolaki*) 43 §:ssä.

Sosiaalihuoltolain 39 §:n mukaan asiakassuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa. Pykälän perusteella tämä tarkoittaa, että suunnitelma tulisi tarkistaa, kun asiakkaan tuen tarpeissa tapahtuisi olennaisia muutoksia. Mikäli sosiaalihuollon asiakkuus kestää pidemmän aikaa, asiakassuunnitelmaa on tarvittaessa tarkistettava ja täydennettävä. (HE 164/2014 vp, s. 133.)

Sääntelyn tarkoituksena on ollut varmistaa, että lastensuojelulakia vastaava suunnitelmallisuus ja lapsen edun arviointi toteutuvat myös sosiaalihuoltolain mukaisessa asiakkuudessa, erityisesti silloin, kun kyse on erityistä tukea tarvitsevasta lapsesta ja tuen tavoitteena on ehkäistä lastensuojelutoimenpiteiden tarvetta.

Sosiaalihuoltolain 39 §:n 3 momentin mukaan suunnitelman sisältö on sovitettava yhteen henkilön tarvitsemien muiden hallinnonalojen palvelujen ja tukitoimien kanssa. Velvollisuuteen laatia suunnitelma sekä suunnitelman sisältöön ja asiaan osallisiin sovelletaan lisäksi, mitä niistä erikseen säädetään. Sen estämättä, mitä muualla laissa säädetään, asiakkaan suostumuksella voidaan laatia sosiaalihuollon ja muiden hallinnonalojen palveluja ja tukitoimia koskeva yhteinen suunnitelma, jossa on suunnitelman laatimiseen ja käyttöön nähden tarpeellisia tietoja. Yhteisen suunnitelman laatimisesta ilman asiakkaan suostumusta säädetään erikseen. Jos asiakkaan tukena toimii omaisia tai muita läheisiä henkilöitä, heidän tukemiseensa liittyvä suunnitelma laaditaan tarvittaessa erikseen.

Lain esitöiden mukaan sosiaalihuollon tulisi mahdollisimman pitkälle pohjautua sosiaalihuollon ammattihenkilön ja asiakkaan yhteiseen suunnitteluun. Tuen tarpeen selvittäminen ja suunnitelman laatiminen tukee tavoitteellisen ja suunnitelmallisen sosiaalihuollon toteuttamista. Tarkoituksena on kokonaisvaltaisesti arvioida asiakkaan ja hänen perheensä tilanne sekä turvata riittävät palvelut ja muut tukitoimet. Tuen tarpeen selvittämisen ja suunnitelman laadinnan tulisi olla prosessi, jossa asianomaiset sosiaalityöntekijän tai muun sosiaalihuollon ammattilaisen avustuksella ja tuella arvioivat elämäntilannettaan ja selvittävät keinoja myönteisten muutosten aikaansaamiseksi (HE 164/2014 vp, s.131). Tilanteiden moninaisuudesta johtuen palveluntarpeen arviointi ja asiakassuunnitelman laajuus, kuten myös asiakkuuden kestot vaihtelevat huomattavasti. Palvelutarpeen arviointi tulisikin siten tehdä aina asiakkaan tarpeiden edellyttämässä laajuudessa. Suhteellisen vähäisissä ja selkeissä tuen tarpeissa palveluntarpeen arviointi voitaisiin tehdä huomattavasti suppeampana kuin moninaisissa tuen tarpeissa. (HE 164/2014 vp, s. 131.)

Eri sektoreiden välinen yhteistyö asiakassuunnitelman laatimisessa on tunnistettu sekä asiakassuunnitelmaa koskevassa sääntelyssä että asiakaslain 7 §:n palvelu- ja hoitosuunnitelmaa koskevan sääntelyn esitöissä (137/1999 vp). Niiden mukaan erityisesti monenlaista asiantuntemusta tarvitsevan asiakkaan kanssa tulisi keskustella, miten hän itse haluaisi asioitaan

hoidettavan. Yhteistyösuunnitelma edellyttää usein myös useamman asiantuntijan mukanaoloa, jolloin asiantuntijaryhmään voisi kuulua muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon eri toimintayksiköiden sekä työvoima- ja opetusviranomaisten henkilöstöä. Suunnitelmien tekeminen yhdessä eri asiantuntijoista koostuvassa ryhmässä säästäisi pitkällä tähtäyksellä aikaa ja kustannuksia. Yhteistyön ja vuorovaikutuksen avulla asiakkaalle ja henkilöstölle muodostuisi eheämpi kuva asiakkaan kokonaistilanteesta ja siitä, mitkä vaihtoehdot parhaiten palvelisivat asiakkaan etua. Asiakkaan itsemääräämisoikeus ja osallistuminen sekä moniammatillinen yhteistyö edesauttaisivat resurssien oikeaa kohdentamista. Tavoitteena olisi, että asiakas saisi monipuolisen parhaiten itselleen soveltuvan palvelukokonaisuuden useiden rinnakkaisten, erillisten palvelujen sijasta.

Lisäksi asiakaslain esitöissä (137/1999 vp) tunnistetaan, että sosiaalihuoltoa toteutettaessa saattaa myös tulla tilanteita, joissa palvelu- ja huoltosuunnitelma tulee laadittavaksi vastoin asiakkaan tahtoakin, esimerkiksi lastensuojelussa.

Asiakastietojen kirjaamisesta sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyössä säädetään asiakastietolain 47 §:ssä. Sen mukaan, mikäli sosiaali- ja terveyspalveluita antavat sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö yhteistyössä, asiakkaalle voidaan laatia yhteinen palvelutarpeen arviointi, asiakassuunnitelma ja muita tarpeellisia yhteisiä asiakasasiakirjoja. Palvelutarpeen arviointi, asiakassuunnitelma ja muut yhteiset asiakasasiakirjat tallennetaan tarpeellisessa laajuudessa sekä sosiaalihuollon asiakasrekisteriin että potilasrekisteriin. Lisäksi kirjaamisesta sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden alojen yhteistyössä säädetään asiakastietolain 48 §:ssä. Sen mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon ja muiden toimialojen monialaiseen yhteistyöhön osallistuvat henkilöt voivat salassapitosäännösten estämättä 1) kirjata edustamansa organisaation asiakirjoihin sellaiset yhteistyössä saamansa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastiedot, jotka ovat välttämättömiä yhteisen asiakkaan asian hoitamiseksi sanotussa organisaatiossa; sekä 2) tallettaa yhteistyön perusteella laaditun asiakassuunnitelman sanotussa organisaatiossa, jos se on asiakkaan kannalta välttämätöntä siinä asiassa, jonka hoitamiseksi asiakirja on laadittu.

Tietosuojasta henkilötietojen käsittelyssä säädetään tietosuojalain (1050/2018) 35 §:ssä. Sen mukaan sen, joka henkilötietojen käsittelyyn liittyviä toimenpiteitä suorittaessaan on saanut tietää jotakin toisen henkilön ominaisuuksista, henkilökohtaisista oloista, taloudellisesta asemasta taikka toisen liikesalaisuudesta, ei saa oikeudettomasti ilmaista sivulliselle näin saamiaan tietoja eikä käyttää niitä omaksi tai toisen hyödyksi tai toisen vahingoksi.

Eri hallinnonalojen yhteisiin asiakastietoihin liittyy vielä asiakastietolain 9 §:n mukainen käyttöoikeuksia koskeva sääntely. Sen mukaan oikeuden käyttää asiakastietoja on perustuttava henkilön työtehtävään ja annettavaan palveluun siten, että henkilöllä on oikeus käyttää vain työtehtävissään tarvitsemiansa välttämättömiä asiakastietoja. Käyttöoikeuksista annetaan tarkempia määräyksiä Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä.

2.8.7 Omatyöntekijä

Sosiaalihuoltolain 42 §:ssä säädetään omatyöntekijästä. Sosiaalihuollon asiakkaalle on nimettävä asiakkuuden ajaksi omatyöntekijä. Työntekijää ei kuitenkaan tarvitse nimetä, jos asiakkaalle on jo nimetty muu palveluista vastaava työntekijä tai nimeäminen on muusta syystä ilmeisen tarpeetonta. Lain esitöiden mukaan omatyöntekijän nimeäminen on ilmeisen tarpeetonta esimerkiksi silloin, jos asiakkaalla on erityislainsäädännön perusteella oikeus saada vastuutyöntekijä (HE 164/2014 vp, s. 136).

Pykälän mukaan omatyöntekijän on oltava sosiaalihuollon ammattihenkilö. Omatyöntekijänä saa kuitenkin toimia sosiaalihuollon ammattihenkilön sijaan terveydenhuollon ammattihenkilö, jos se on asiakkaan palvelukokonaisuuden kannalta perusteltua. Erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai muun erityistä tukea tarvitsevan henkilön omatyöntekijän tai hänen kanssaan asiakastyötä tekevän työntekijän on aina oltava virkasuhteinen sosiaalityöntekijä. Lain esitöiden mukaan säännöksen tarkoituksena on turvata kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevien asiakkaiden oikeussuojan toteutuminen. Säännös ei kuitenkaan edellytä omatyöntekijän tai vastuutyöntekijän vaihtamista, jos ilmenisi, että asiakkaalla on erityisen tuen tarve, mutta se edellyttäisi, että asiakastyöhön osallistuisi myös sosiaalityöntekijä. Asiakkaan edun mukaista on, että työntekijöiden vaihtuvuus on mahdollisimman vähäistä. (HE 164/2014 vp, s. 136.)

Omatyöntekijänä toimivan henkilön tehtävänä on asiakkaan tarpeiden ja edun mukaisesti edistää lain 38 §:ssä säädetyn toteuttamista sekä toimia tarvittaessa muissa laissa säädetyissä tehtävissä. Erityistä tukea tarvitsevaa lasta tai muuta erityistä tukea tarvitsevaa henkilöä koskevaa sosiaalihuoltoa toteutettaessa omatyöntekijän tai muun sosiaalipalveluista vastaavan työntekijän tulee tavata asiakas asiakassuunnitelmaan tarkemmin kirjattavalla tavalla riittävän usein henkilökohtaisesti.

2.8.8 Viranomaisten välinen yhteistyö

Sosiaalihuoltolain 41 §:ssä säädetään monialaisesta yhteistyöstä. Pykälän 1 momentin mukaan palvelutarpeen arvioimiseksi, päätösten tekemiseksi ja sosiaalihuollon toteuttamiseksi toimenpiteestä vastaavan sosiaalihuollon viranomaisen on huolehdittava siitä, että käytettävissä on henkilön yksilöllisiin tarpeisiin nähden riittävästi asiantuntemusta ja osaamista. Jos henkilön tarpeiden arviointi ja niihin vastaaminen edellyttävät sosiaalitoimen tai muiden viranomaisten palveluja tai tukitoimia, on näiden tahojen osallistuttava toimenpiteestä vastaavan työntekijän pyynnöstä henkilön palvelutarpeen arvioinnin tekemiseen ja asiakassuunnitelman laatimiseen. Pykälän 2 momentin mukaan sosiaalihuoltoa toteutetaan yhteistyössä eri toimijoiden kanssa siten, että sosiaalihuollon ja tarvittaessa muiden hallinnonalojen palvelut muodostavat asiakkaan edun mukaisen kokonaisuuden.

Sosiaalihuoltolain 2 a §:ssä tarkennetaan soveltamista sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisesti toteutetuissa palveluissa tai kun asiakas muutoin tarvitsee sekä sosiaalihuollon että terveydenhuollon palveluja. Kun asiakas tarvitsee sosiaalihuollon tukea, on sovellettava sosiaalihuoltolain säännöksiä tuen tarpeita vastaavien sosiaalihuollon palvelujen antamisesta ja terveydenhuoltolain säännöksiä lääketieteellisen tarpeen mukaisen terveyden- ja sairaanhoidon antamisesta. Sääntelyn tarkoituksena on selkeyttää, että annetun palvelun sisältö määrittelee siten lainsäädännön ja siitä seuraavat menettelytavat eikä se, millaiseen toimintayksikköön annettava palvelu on hallinnollisesti organisoitu. Pykälän tarkoituksena on sääntelyä selkeyttämällä turvata asiakkaan edun toteutuminen ja yhdenvertainen kohtelu, vahvistaa sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyötä sekä selventää ja edistää yhdessä toteutettuja palveluja sosiaali- ja terveydenhuollossa silloin, kun se on palvelujen antamiseksi tarkoituksenmukaista ja korostaa, että yhteisissä palveluissa sekä sosiaalihuollon että terveydenhuollon itsenäiset arviot asiakkaan palvelutarpeesta tulee ottaa huomioon asiakkaan edun turvaamiseksi. (StVM 24/2022 vp HE 197/2022 vp.)

2.8.9 Läheisverkoston kartoittaminen ja asiakkaan hoidossa olevan henkilön tilanteen selvittäminen

Sosiaalihuoltolain 43 §:ssä säädetään läheisverkoston kartoittamisesta. Läheisverkoston kartoittamisella tarkoitetaan sen selvittämistä, miten omaiset tai muut asiakkaalle läheiset henkilöt osallistuvat asiakkaan tukemiseen. Läheisverkoston kartoittaminen toteutetaan palvelutarpeen

arvioinnin yhteydessä tai tarvittaessa muulloin asiakkuuden aikana. Kartoittamisen voi tehdä ilman asiakkaan suostumusta vain tietyin edellytyksin. Kartoittamisen yhteydessä selvitetään tarvittaessa myös omaisten ja läheisten mahdollinen tuen tarve.

Pykälän perustelujen mukaan läheisverkostolla tarkoitettaisiin asiakkaan omaisia ja läheisiä, henkilöitä, jotka asiakas itse kokee itselleen läheisiksi. Säännöksen ottamisella lakiin tehtäisiin näkyväksi läheisten antama tuki ja muistutettaisiin omaisten ja läheisten oikeudesta saada tarvittaessa tukea ja apua. Tyypillisiä tilanteita, joissa läheisverkoston tuella on käytännössä suuri merkitys, ovat esimerkiksi päihdeongelmaisen tai mielenterveyskuntoutujan kotiutuminen laitoshoidosta. Säännös ei velvoittaisi omaisia taikka muita läheisiä osallistumaan asiakkaan auttamiseen ja tukemiseen, eikä säännös oikeuttaisi kartoittamaan läheisten osallistumista ilman asiakkaan suostumusta lukuun ottamatta erikseen säädettyjä poikkeustilanteita. (HE 164/2014 vp, s. 136–137.)

Sosiaalihuoltolain 44 §:ssä säädetään asiakkaan hoidossa olevan henkilön tilanteen selvittämisestä. Asiakkaan hoidossa olevan lapsen tai muun henkilön hoidon ja tuen tarve on selvitettävä, kun asiakas saa päihde- ja riippuvuustyön tai mielenterveystyön palveluja tai muita sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, joiden aikana tai ennen tarvittavien palvelujen saamista hänen kykynsä täysipainoisesti huolehtia hoidosta tai kasvatuksesta arvioidaan heikentyneen taikka asiakas aloittaa tutkintavankeuden tai vankeusrangaistuksen suorittamisen. Riittävän hoidon ja tuen saaminen on tarvittaessa varmistettava tapaamalla lasta tai muuta hoidettavaa henkilöä.

2.8.10 Sosiaalihuoltoa koskeva päätöksenteko ja toimeenpano

Oikeus saada perusteltu päätös kiinnittyy perustuslain 21 §:n oikeusturvaa koskevaan sääntelyyn. Säännöksen turvaamaan oikeuteen saada asiansa käsitellyksi ja ratkaistuksi asianmukaisesti toimivaltaisessa viranomaisessa on katsottu sisältyvän myös asiaa koskevan hallintopäätöksen tekeminen. Pykälässä luetellaan myös lailla turvattavat hyvän hallinnon tärkeimmät osa-alueet, joihin lukeutuu muun muassa oikeus saada perusteltu päätös.

Sosiaalihuoltolain 45 §:ssä (677/2023) säädetään sosiaalihuoltoa koskevasta päätöksenteosta ja toimeenpanosta. Asiakkaalla on oikeus saada kirjallinen päätös sosiaalipalvelujen järjestämisestä. Kiireellisiä toimenpiteitä koskeva asia on käsiteltävä ja päätös tehtävä käytettävissä olevien tietojen perusteella viipymättä siten, ettei asiakkaan oikeus välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu. Muissa kuin kiireellisissä asioissa päätös on tehtävä ilman aiheetonta viivytystä sen jälkeen, kun asia on tullut vireille.

Sosiaalihuoltolain 45 §:n mukaan päätös on toimeenpantava kiireellisissä tapauksissa viipymättä ja muissa kuin kiireellisissä tapauksissa ilman aiheetonta viivytystä. Päätös on kuitenkin toimeenpantava viimeistään 3 kuukaudessa asian vireille tulosta. Aika voi olla tätä pidempi, jos asian selvittäminen erityisestä syystä vaatii pidempää käsittelyaikaa tai toimeenpanon viivästymiselle on muu asiakkaan tarpeeseen liittyvä erityinen peruste. Pykälän perusteluissa esimerkkinä erityisestä perusteesta on mainittu se, että asiakas tarvitsee palvelua vasta tietyn ajanjakson jälkeen. Jos palvelua ei olisi mahdollista saada säädetyssä kohtuullisessa ajassa, olisi asiakkaalle annettava kielteinen päätös, josta olisi mahdollisuus valittaa. (HE 164/2014 vp, s. 138.)

Edellä sanotusta poiketen 45 §:n mukaan, lain 25 a §:n 2 momentissa tarkoitettua lasten ja alle 23-vuotiaiden nuorten mielenterveystyön palvelua koskeva päätös on 45 §:n mukaan toimeenpantava kuukauden kuluessa tuen tarpeen toteamisesta. Myös tämä aika voi olla tätä pidempi, jos asian selvittäminen erityisestä syystä vaatii pidempää käsittelyaikaa tai toimeenpanon viivästymiselle on muu asiakkaan tarpeeseen liittyvä erityinen peruste.

Sosiaalihuoltolain 45 §:n mukaan, jos asiakassuunnitelmaan kirjatusta sosiaalipalvelujen kokonaisuudesta poiketaan, poikkeaminen on perusteltava päätöksessä. Säännöksen tarkoituksena on turvata asiakkaan osallistumista omien palvelujensa suunnitteluun ja niistä päättämiseen sekä päätöksentekijän mahdollisuutta varmistaa asiakkaan edun toteutuminen kaikissa tilanteissa. Säännös korostaisi palvelutarpeen arvioinnin ja asiakassuunnitelman merkitystä ja niiden keskinäistä yhteyttä päätöksentekoon ja päätösten toimeenpanoon. (HE 191/2022 vp, s. 234.) Rajanveto tosiasiallisen hallintotoiminnan ja hallintopäätökseen johtavan toiminnan välillä ei aina ole asiakkaan näkökulmasta selkeä. Asiakassuunnitelman tekemistä voidaan pitää hallintolain mukaisena hallintoasiana. Luonteeltaan suunnitelman tekeminen on kuitenkin pikemminkin tosiasiallista hallintotoimintaa, sillä suunnitelmaa ei sellaisenaan voida pitää valituskelpoisena päätöksenä. (HE 164/2014 vp, s. 138.)

Asian käsittelemisestä ja päätöksenteosta säädetään lisäksi hallintolaissa. Hallintolain 44 §:n mukaan päätöksestä on käytävä selvästi ilmi, mihin asianomainen on oikeutettu tai velvoitettu taikka miten asia muutoin on ratkaistu. Hallintolain 45 §:n mukaan päätöksessä on ilmoitettava sen perusteena olevat tosiseikat sekä säännökset ja muut seikat. Päätöksen perustelut voidaan jättää pykälässä erikseen säädetyissä tilanteissa esittämättä. Tällaisia ovat muun muassa päätöksen välitön antaminen tärkeän yleisen tai yksityisen edun perusteella, hyväksyntä sellaisessa vaatimuksessa, joka ei koske toista asianosaista eikä muilla ole oikeutta hakea päätökseen muutosta, taikka perustelemisen ollessa muusta erityisestä syystä ilmeisen tarpeetonta. Päätöksen perusteluvelvollisuus on asiakkaan ja mahdollisten muiden asianosaisten oikeusturvan kannalta kuitenkin keskeinen elementti, etenkin sovellettaessa ilmaisultaan väljiä oikeusohjeita. Tällöin päätöksen perustelu tarjoaa lähes ainoan mahdollisuuden arvioida ratkaisua jälkikäteen. Jos esitettyihin vaatimuksiin ei suostuta tai suostutaan vain osittain, on päätös erityisesti näiltä kielteisiltä osin perusteltava mahdollisimman hyvin. (HE 164/2014 vp, s.138.)

Poikkeuksena sosiaalihuollon palveluita koskevaan päätöksentekovelvoitteeseen on lain 24 b §, jossa säädetään päiväkeskuksesta päihdetyön erityisenä palveluna. Lain esitöiden mukaan päihdetyön palveluna toteutettavan päiväkeskuksen käytöstä ja siihen liittyvästä sosiaaliohjauksesta ei tehtäisi sosiaalihuoltolain 45 §:n mukaista hallintopäätöstä (HE 197/2022 vp). Pykälässä säädetään erikseen siitä, että palvelussa on oikeus asioida nimettömänä.

Sosiaalihuoltolaissa ei säädetä siitä, kuka hallintopäätöksen tekee eikä päätöksentekijältä edellytettävästä pätevyydestä. Hyvinvointialueesta annetun lain 92 §:ssä kuitenkin säädetään, että tehtävää, jossa käytetään julkista valtaa, hoidetaan virkasuhteessa. Käytännössä säännös tarkoittaa, että päätöksentekijän tulee olla virkasuhteessa hyvinvointialueeseen.

Edellä sanotusta poiketen sosiaalihuoltolain 46 §:ssä kuitenkin säädetään päätöksentekijästä eräissä tapauksissa. Säännöksen mukaan omatyöntekijän kanssa asiakastyötä tekevän virkasuhteessa olevan sosiaalityöntekijän on tehtävä päätös niistä sosiaalipalveluista, joilla yhdessä turvataan lain 12 ja 13 §:n mukaisesti erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai erityistä tukea tarvitsevan muun asiakkaan välttämätön huolenpito ja toimeentulo sekä terveys ja kehitys, jos menettely on asiakkaan edun mukainen. Päätökset koskevat asiakkaan taikka hänen huolenpidostaan vastaavan henkilön tarvitsemia sosiaalipalveluja.

Pykälän mukaan edellä tarkoitettu viranhaltija tekee päätökset ottaen huomioon lain 39 §:ssä tarkoitetussa asiakassuunnitelmassa esitetyn arvion palvelujen välttämättömyydestä sekä suunnitelmat niistä terveydenhuollon, opetustoimen tai työvoimaviranomaisen palveluista, jotka ovat välttämättömiä asiakkaan huolenpidon, toimeentulon, terveyden tai kehityksen kannalta. Edellä sanotun estämättä, toimeentulotukea koskevat päätökset voi tehdä toimeentulotuesta vastaava viranhaltija ottaen huomioon asiakkaan tai hänen perheenjäsenensä omatyöntekijän tai muun asiakkaan palveluista vastaavan työntekijän arvion tuen tarpeesta.

2.8.11 Vanhuspalvelulain menettelysäännökset

Sosiaalihuoltolain 36 §:n 4 momentin mukaan ikääntyneen väestön tai vammaisen henkilön palvelutarpeen selvitystä tehtäessä on sosiaalihuoltolain ohella noudatettava, mitä vanhuspalvelulaissa tai vammaispalvelulaissa säädetään.

Vanhuspalvelulain 15 §:ssä säädetään palvelutarpeen selvittämisestä. Pykälän 1 momentin (604/2022) mukaan hyvinvointialue vastaa siitä, että iäkkään henkilön sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden hänen hyvinvointiaan, terveyttään, toimintakykyään ja itsenäistä suoriutumistaan tukevien palvelujen tarve selvitetään kokonaisvaltaisesti yhdessä iäkkään henkilön ja tarvittaessa hänen omaisensa, läheisensä tai hänelle määrätyn edunvalvojan kanssa. Palveluntarpeiden selvittämisestä vastaa iäkkään henkilön tarpeiden kannalta tarkoituksenmukainen sosiaalihuollon ammattihenkilölain 3 §:ssä tai terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 2 §:ssä tarkoitettu ammattihenkilö, jolla on laaja-alaista asiantuntemusta. Pykälän 2 momentin mukaan palvelutarpeen selvittäminen on aloitettava viipymättä ja saatettava loppuun ilman aiheetonta viivytystä.

Edelleen vanhuspalvelulain 15 §:n 3 momentin mukaan palveluntarpeiden selvittämisen yhteydessä on arvioitava iäkkään henkilön toimintakyky monipuolisesti ja luotettavia arviointivälineitä käyttäen. Toimintakykyä arvioitaessa on selvitettävä, miltä osin iäkäs henkilö pystyy suoriutumaan tavanomaisista elämän toiminnoista asuin- ja toimintaympäristössään, ja missä asioissa hän tarvitsee tukea ja apua. Arvioinnissa on otettava huomioon iäkkään henkilön fyysinen, kognitiivinen, psyykkinen ja sosiaalinen toimintakyky sekä hänen ympäristönsä esteettömyyteen, asumisensa turvallisuuteen ja lähipalvelujensa saatavuuteen liittyvät tekijät.

Vanhuspalvelulain 15 a §:ssä (604/2022) säädetään RAI-arviointivälineistön käyttämisestä. Hyvinvointialueen on käytettävä RAI-arviointivälineistöä iäkkään henkilön toimintakyvyn arvioinnissa, jos hän ammattihenkilön alustavan arvion mukaan tarvitsee säännöllisesti annettavia sosiaalipalveluja hoitonsa ja huolenpitonsa turvaamiseksi. Lisäksi hyvinvointialueen on huolehdittava, että RAI-arviointivälineistöä käytetään myös silloin, kun iäkäs henkilö saa edellä tarkoitettuja hyvinvointialueen järjestämiä palveluja ja hänen olosuhteissaan tapahtuu olennaisia muutoksia. RAI-arviointivälineistö kuuluu 15 §:n 3 momentissa tarkoitettuihin luotettaviin toimintakyvyn arviointivälineisiin.

Pitkäaikaisen laitoshoidon edellytysten selvittämisestä säädetään lain 15 b §:ssä (1351/2014). Pykälän 1 momentin (876/2022) mukaan ennen hoidon ja huolenpidon toteuttamista 14 a §:n 2 momentissa tarkoitettuna pitkäaikaisena laitoshoitona hyvinvointialueen on selvitettävä 15 §:ssä tarkoitetulla tavalla mahdollisuudet vastata iäkkään henkilön palveluntarpeeseen hänen kotiinsa annettavilla ja muilla sosiaali- ja terveydenhuollon avopalveluilla. Edellä 1 momentissa tarkoitettu selvitys on tehtävä myös silloin, kun iäkkään henkilön ympärivuorokautinen laitoshoito on jatkunut kolme kuukautta, eikä selvitystä ole aiemmin tehty. Ratkaisu hoidon ja huolenpidon toteuttamisesta pitkäaikaisena laitoshoitona on perusteltava.

Vanhuspalvelulain 16 §:n mukaan hyvinvointialue vastaa siitä, että iäkkäälle henkilölle laaditaan sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 7 §:ssä tarkoitettu suunnitelma (asiakassuunnitelma). Suunnitelma on laadittava ilman aiheetonta viivytystä sen jälkeen, kun iäkkään henkilön palveluntarve on selvitetty, jollei kyseessä ole tilapäinen neuvonta ja ohjaus tai jollei suunnitelman laatiminen muutoin ole ilmeisen tarpeetonta. Asiakassuunnitelmassa on määriteltävä iäkkään henkilön toimintakykyä koskevan arvion perusteella, millainen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kokonaisuus tarvitaan hänen hyvinvointinsa, terveytensä, toimintakykynsä ja itsenäisen suoriutumisensa tukemiseksi sekä hänen hyvän hoitonsa turvaamiseksi. Iäkkään henkilön hoitoa ja huolenpitoa sekä toimintakyvyn ylläpitämistä turvaavat

palvelut on suunniteltava niin, että ne vastaavat määrältään, sisällöltään ja ajoitukseltaan hänen tarpeitaan. Iäkkään henkilön ja tarvittaessa hänen omaisensa, läheisensä, omatyöntekijänsä tai hänelle määrätyn edunvalvojan kanssa on neuvoteltava vaihtoehdoista kokonaisuuden muodostamiseksi. Iäkkään henkilön näkemykset vaihtoehdoista on kirjattava suunnitelmaan. Asiakassuunnitelma on tarkistettava ilman aiheetonta viivytystä aina silloin, kun iäkkään henkilön toimintakyvyssä tapahtuu hänen palveluntarpeeseensa vaikuttavia olennaisia muutoksia.

Omatyöntekijästä säädetään vanhuspalvelulain 17 §:ssä. Lainkohdan mukaan sosiaalihuoltolain 42 §:ssä tarkoitetun omatyöntekijän on iäkkään henkilön yksilöllisten tarpeiden mukaisesti: 1) neuvottava ja tuettava iäkästä henkilöä hänen tarvitsemiensa sosiaali- ja terveyspalvelujen saantiin ja toteuttamiseen liittyvissä asioissa, 2) seurattava yhdessä iäkkään henkilön ja tarvittaessa hänen omaisensa tai läheisensä kanssa asiakassuunnitelman toteutumista sekä iäkkään henkilön palveluntarpeiden muutoksia ja 3) oltava iäkkään henkilön suostumuksella tarvittaessa yhteydessä hänen sosiaali- ja terveyspalvelujensa järjestämisestä ja tuottamisesta vastaaviin tahoihin, jotta palvelut vastaisivat mahdollisimman hyvin iäkkään henkilön tarpeita.

Vanhuspalvelulain 18 §:ssä säädetään päätöksestä sosiaalipalvelujen myöntämisestä ja oikeudesta palveluihin. Pykälän 1 momentin (604/2022) mukaan hyvinvointialueen on tehtävä päätös iäkkään henkilön kiireellisesti tarvitsemien sosiaalipalvelujen myöntämisestä kirjallisen tai suullisen hakemuksen johdosta ja järjestettävä myönnetyt palvelut viipymättä siten, ettei iäkkään henkilön oikeus välttämättömään huolenpitoon vaarannu. Pykälän 2 momentin (876/2022) mukaan päätös muiden kuin kiireellisten sosiaalipalvelujen myöntämisestä on tehtävä ilman aiheetonta viivytystä sen jälkeen, kun kirjallinen tai suullinen hakemus on tullut vireille. Iäkkäällä henkilöllä on oikeus saada hänelle myönnetyt muut kuin kiireelliset sosiaalipalvelut ilman aiheetonta viivytystä. Niitä koskeva päätös on kuitenkin toimeenpantava viimeistään kolmen kuukauden kuluttua asian vireille tulosta. Aika voi olla tätä pidempi, jos asian selvittäminen erityisestä syystä vaatii pidempää aikaa tai toimeenpanon viivästymiselle on muu asiakkaan tarpeeseen liittyvä erityinen peruste. Edelleen 3 momentin (876/2022) mukaan päätöstä tehtäessä on otettava huomioon, mitä 13, 14 ja 14 a §:ssä säädetään. Sosiaalipalvelujen riittävyyden määrittelyn perustana on pidettävä 15 §:ssä tarkoitettua palveluntarpeiden selvittämistä sekä 16 §:ssä tarkoitettua asiakassuunnitelmaa. Lain esitöiden mukaan tarkoituksena on, että iäkkäälle henkilölle järjestetään vähintään palvelusuunnitelman mukaiset palvelut. Jos päätöksenteossa joudutaan erityisen painavasta syystä poikkeamaan palvelusuunnitelmasta, poikkeamisen syy on perusteltua kirjata päätökseen. (HE 160/2012 vp, s.48–49.)

2.8.12 Vammaispalvelulain menettelysäännökset

Vammaispalvelulain 3 §:ssä säädetään vammaisen henkilön osallisuuden tukemisesta asiakasprosessissa. Palveluiden toteuttaminen ja seuranta on tehtävä yhteistyössä vammaisen henkilön kanssa niin, että vammaisella henkilöllä on mahdollisuus olla osallisena asiakasprosessin kaikissa vaiheissa. Vammaisen henkilön osallisuutta on tuettava hänen toimintakykynsä, ikänsä ja kehitysvaiheensa sekä elämäntilanteensa edellyttämällä tavalla. Vammaista henkilöä on tarvittaessa tuettava tiedon saannissa sekä oman mielipiteen muodostamisessa ja ilmaisemisessa. Vammaisella henkilöllä on oikeus käyttää viittomakieltä tai hänelle soveltuvaa kommunikointikeinoa. Vammaisen lapsen osallisuuden tukemiseen asiakasprosessissa on kiinnitettävä erityistä huomiota.

Palvelutarpeen arvioinnista ja asiakassuunnitelmasta säädetään vammaispalvelulain 4 §:ssä. Vammaisen henkilön palvelutarpeen arvioinnista ja asiakassuunnitelman tekemisestä vastaa aina sosiaalihuollon ammattihenkilölaissa tarkoitettu virkasuhteessa oleva ammattihenkilö. Jos vammaisen henkilön itsemääräämisoikeuden toteutuminen edellyttää erityisiä toimenpiteitä, ne on kirjattava asiakassuunnitelmaan.

Päätöksenteosta ja palveluiden toteuttamisesta säädetään vammaispalvelulain 5 §:ssä. Pykälässä viitataan sosiaalihuoltolain 45 ja 46 §:iin. Virkasuhteessa olevan sosiaalihuollon ammattihenkilön tulee aina tehdä vammaisen henkilön palveluita koskevat päätökset. Vammaisen henkilön palveluita koskevat lain mukaiset päätökset on tehtävä siten, että ne ovat voimassa toistaiseksi, ellei henkilön oma etu, yksilöllinen tilanne tai palvelun luonne edellytä määräaikaista päätöstä. Palveluiden jatkuvuuden turvaamisen osalta viitataan lisäksi sosiaalihuoltolain 38 §:n 3 momenttiin.

Vammaispalvelulain 5 §:n mukaan palvelut on toteutettava sisällöltään, laadultaan, määrältään ja tuottamistavaltaan vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen ja edun mukaisina. Asiakkaan oikeudesta laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon säädetään sosiaalihuoltolain 30 §:ssä ja sosiaalihuollon asiakaslain 4 §:ssä. Pykälän 3 momentin mukaan palveluiden järjestäjän on huolehdittava, että vammaisen henkilön eri lakeihin perustuvat palvelut muodostavat tämän lain tarkoitusta toteuttavan yhtenäisen kokonaisuuden. Vammaisen henkilön perheelle järjestettävien palveluiden tarkoituksena on tukea vammaisen henkilön toimintakykyä ja hyvinvointia sekä täydentää vammaisen henkilön palvelukokonaisuutta. Perheelle järjestettävät palvelut sisällytetään osaksi vammaisen henkilön palvelukokonaisuutta. Sen lisäksi, mitä sosiaalihuoltolain 4 ja 5 §:ssä säädetään asiakkaan ja lapsen edusta, vammaisen henkilön palveluiden toteuttamisessa on otettava huomioon vammaisen henkilön käyttämä kieli, kommunikointitapa, kulttuuritausta, mielipide sekä osallisuus ja toimintamahdollisuudet omassa toimintaympäristössä. Lisäksi on otettava huomioon lapsen tai nuoren ikä ja kehitysvaihe. Palvelut on toteutettava siten, että ne turvaavat vammaisen henkilön hyvinvoinnin ja kehityksen tukien hänen voimavarojaan ja vahvuuksiaan.

2.8.13 Lastensuojelulain menettelysäännökset

Lastensuojelulain 5 luvussa säädetään lastensuojeluasian vireilletulosta ja lastensuojelun asiakkuuden alkamisesta. Lain 26 §:n nojalla lastensuojeluasia tulee vireille hakemuksesta tai kun sosiaalityöntekijä tai muu lastensuojelun työntekijä on saanut muutoin tietää mahdollisesta lastensuojelun tarpeessa olevasta lapsesta.

Lastensuojeluasian vireille tulon jälkeen sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän on arvioitava välittömästi lapsen mahdollinen kiireellinen lastensuojelun tarve. Lisäksi sosiaalityöntekijän on tehtävä sosiaalihuoltolain 36 §:n mukainen palvelutarpeen arviointi, jollei arvioinnin tekeminen ole ilmeisen tarpeetonta. Palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä selvitetään lastensuojelun tarve, ellei asia ole selvästi luonteeltaan sellainen, ettei lastensuojelun tukitoimia tarvita.

Lastensuojelulain 26 §:n mukaan sosiaalityöntekijän on arvioitava lapsen kasvuolosuhteita, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden mahdollisuuksia huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta sekä lastensuojelutoimenpiteiden tarvetta. Selvitys tehdään kyseessä olevan tapauksen olosuhteiden edellyttämässä laajuudessa. Selvityksen tekemiseksi sosiaalityöntekijä voi tarvittaessa olla tarkemmin säädetyin edellytyksin yhteydessä lapselle läheisiin henkilöihin sekä eri yhteistyötahoihin ja asiantuntijoihin. Arvio on tehtävä ilman aiheetonta viivytystä. Arvio on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä asian vireille tulosta ja sen on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa lastensuojeluasian vireille tulosta. Lastensuojelutarpeen selvittämisen aikana lapsi on sosiaalihuollon asiakas, mutta lastensuojelulain 27 §:n edellytysten täyttyessä lastensuojelun asiakkuus voi alkaa jo ennen palvelutarpeen arvioinnin valmistumista.

Lastensuojelun asiakkuus alkaa lastensuojelulain 27 §:n mukaisesti, kun sosiaalityöntekijä toteaa palvelutarpeen arvioinnin perusteella, että lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät

turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä taikka lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään ja kehitystään. Lisäedellytyksenä on, että lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia. Lastensuojelun asiakkuus alkaa myös silloin, kun lastensuojeluasian vireille tulon takia ryhdytään kiireellisesti lastensuojelutoimenpiteisiin tai kun lapselle tai hänen perheelleen muutoin annetaan lastensuojelulaissa tarkoitettuja palveluja tai muuta tukea ennen palvelutarpeen arvioinnin valmistumista.

Lastensuojelulain 6 luku sisältää menettelysäännöksiä. Lain 29 § sisältää säännökset lapsen tapaamisesta lastensuojelua toteutettaessa. Lain 30 §:ssä säädetään lastensuojelun asiakassuunnitelmasta ja sen sisällöstä.

2.9 Sosiaalihuollon toteuttaminen

Järjestämislain 4 §:n mukaan hyvinvointialueen on suunniteltava ja toteutettava sosiaali- ja terveydenhuolto sisällöltään, laajuudeltaan ja laadultaan sellaisena kuin asiakkaiden tarve edellyttää. Palvelut on toteutettava yhdenvertaisesti, yhteen sovitettuina palvelukokonaisuuksina sekä hyvinvointialueen väestön tarpeet huomioon ottaen lähellä asiakkaita. Hyvinvointialueen on turvattava järjestämisvastuullaan olevien sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen esteettömyys ja saavutettavuus.

Käytännössä sosiaalihuollon lainsäädännössä on vain vähän hyvinvointialueen sisäistä palvelujen hallinnollista organisointia koskevaa sääntelyä ja harkintavalta tästä on jätetty hyvinvointialueille lainsäädännön ilmentämien yleisten periaatteiden puitteissa. Palvelujen organisoinnissa onkin eroja eri hyvinvointialueiden välillä. Usein sosiaalihuollon hallinnollinen organisointi hyvinvointialueilla rakentuu esimerkiksi asiakasryhmien mukaisista palvelukokonaisuuksista, joilla on oma hallinnollinen johtonsa (esimerkiksi lasten, nuorten ja perheiden palvelut; ikääntyneiden palvelut; vammaispalvelut; aikuissosiaalityö ja työikäisten palvelut). Lisäksi sosiaalityö ja sosiaaliohjaus voivat toimia monialaisissa tiimeissä yhdessä terveydenhuollon, koulutoimen tai työvoimaviranomaisten kanssa. Yhteistyörakenteet voivat olla esimerkiksi perhekeskuksia, ikäkeskuksia tai matalan kynnyksen palvelupisteitä. Joillakin alueilla sosiaali- ja terveydenhuollon integraatio on huomattavasti vahvempaa kuin toisilla.

Sosiaalihuollon porrasteisuudesta ei säädetä eksplisiittisesti tietyissä pykälissä sosiaalihuollon lainsäädännössä, mutta sosiaalihuollon lainsäädäntö ohjaa tähän kokonaisuutena esimerkiksi korostamalla ennaltaehkäisyä, säätämällä yleisten ja lievempien palvelujen ensisijaisuudesta sekä tuen oikea-aikaisuudesta. Ohjaavasta sääntelystä huolimatta sosiaalihuollon palvelujen porrasteinen rakenne on vielä varsin kehittymätön ja yhteistyöaluetasoista tai valtakunnallisesti keskitettyä palvelujen järjestämistä on suhteellisen vähän. Sosiaalihuollon porrasteisuutta selvittäneessä STM:n tilaamassa selvityksessä tuodaankin esiin, että ajatus porrasteisuudesta ja yhteistyöalueen roolista on vielä vieras ja näkemykset sen tuomasta lisäarvosta sosiaalipalveluille haparoivia.[68] Selvityksessä tuotiin esiin palvelujen porrasteisuuden edellyttämät yhteydet esimerkiksi tutkimus- ja kehittämistoimintaan. Selvityshenkilöiden mukaan on selvää, että jos halutaan porrastuksen etenevän sosiaalihuollossa, vaatii se lainsäädännön selkiyttämistä ja kansallista tukea eri tavoilla.

Sosiaalihuoltolaki ja järjestämislaki velvoittavat arvioimaan ja seuraamaan sosiaalihuollossa annettavan tuen vaikuttavuutta. Järjestämislain 29 §:n mukaan hyvinvointialueen on seurattava alueensa väestön hyvinvointia ja terveyttä väestöryhmittäin, järjestämänsä sosiaali- ja

[68] https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/bcdc7a28-8d94-4b95-86a1-1a9d0cc21956/content.

terveydenhuollon tarvetta, saatavuutta, laatua, vaikuttavuutta ja yhdenvertaisuutta, asiakkaiden palvelujen yhteensovittamista sekä sosiaali- ja terveydenhuollon kustannuksia ja tuottavuutta. Hyvinvointialueen on verrattava tätä tietoa vastaavaan muita hyvinvointialueita koskevaan tietoon. Hyvinvointialueen on hyödynnettävä edellä mainittua tietoa järjestämisvastuullaan olevan sosiaali- ja terveydenhuollon tietojohtamisessa toiminnan, tuotannon ja talouden ohjauksen, johtamisen ja päätöksenteon tukena. Myös rakenteellinen sosiaalityö liittyy vaikuttavuuden seurantaan ja arviointiin. Yksilötasolla muun muassa sosiaalityössä keskeisenä sisältönä on asiakkaalle myönnettyjen palvelujen vaikuttavuuden seuranta. Myös asiakassuunnitelman toteutumisen ja asiakkaalle asetettujen tavoitteiden seuranta ja tarkistaminen tarvittaessa liittyvät keskeisesti yksilön saaman tuen vaikuttavuuden seurantaan.

Sosiaalihuollossa eettisesti kestävä päätöksenteko ja palvelujen vaikuttavuus ovat keskeisessä roolissa, jotta palvelujen yhdenvertaisuus ja järjestelmän kestävyys voidaan turvata myös jatkossa. Kokonaisuutena kyse on hyvin laajasta muutoksesta: sosiaalihuollon palvelujen vaikuttavuuden, asiakaslähtöisyyden, yhdenvertaisuuden ja kestävyyden turvaamisesta pitkällä aikavälillä. Tämä edellyttää monenlaisia toimia, kuten arviointirakenteiden vahvistamista, näyttöön perustuvien käytäntöjen juurruttamista sekä kansallisen ohjauksen selkeyttämistä. Vaikuttavuus ei synny yksittäisten mittareiden tai erillisten arviointikäytäntöjen avulla, vaan vaatii järjestelmätason ratkaisuja, joissa vaikuttavuustieto kytketään palvelujen järjestämiseen, resurssien kohdentamiseen ja päätöksentekoon. STM:n tilaamassa sosiaalihuollon interventioiden arviointi- ja suositustoimintaa käsittelevässä selvityksessä todettiin menetelmien, käsitteiden ja raportointikäytäntöjen vaihtelun heikentävän tiedon vertailtavuutta ja hyödynnettävyyttä sosiaalihuollossa. Yhtenäisen tietopohjan ja arviointikehysten puute vaikeuttaa myös päätöksenteon tukemista kansallisella tasolla. Raportin mukaan yhdeksi tämän perusteella keskeiseksi kehittämistarpeeksi nouseekin yhteisten, sosiaalihuoltoon soveltuvien arviointimenetelmien ja käsitteiden määrittely sekä niiden juurruttaminen käytäntöön.[69]

Esimerkkinä sosiaalihuoltoon kohdentuvista mittaristotyöstä voidaan nostaa THL:n aikuissosiaalityön asiakassuunnitelma-asiakirjaan integroima vaikuttavuuden arvioinnin ja seurannan mahdollistavan AVAIN-mittari, jonka vaikuttavuutta tutkittu, arvioitu ja kehitetty pitkään. AVAIN-tietosisältöjen käyttö ei kuitenkaan ole alueilla pakollista, vaan niitä täytetään asiakassuunnitelman osana tarpeen mukaan sekä lait, säädökset ja organisaatiokohtaiset ohjeet huomioiden.[70]Muista sosiaalihuollon palveluista vaikuttavuusmittarit pääosin puuttuvat. Tietojärjestelmien toiminnallisuudet, mittaristojen puutteet, hyvinvointialueiden osaaminen ja tiedolla johtamisen vajeet ovatkin hidastaneet sosiaalihuollon palvelujen systemaattista vaikuttavuuden arviointia ja tiedolla johtamista. Lisäksi kansallisen rahoituksen suuntaaminen on osaltaan vaikuttanut sosiaalihuollon tiedonhallinnan ja tietotuotannon kehittymiseen.

2.10 Sosiaalihuollon palvelujärjestelmän ohjaus

Hyvinvointialuelain 3 luvussa sekä järjestämislain 4 ja 5 luvussa säädetään palvelujärjestelmän ohjauksesta. Sosiaali- ja terveydenhuollon yleinen ohjaus, suunnittelu, kehittäminen ja valvonta kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle. Ministeriö vastaa valtakunnallisesta sosiaali- ja terveyspolitiikasta ja siten sosiaali- ja terveyspalveluja koskevien lakiehdotusten valmistelusta ja esittelystä valtioneuvostossa. Hyvinvointialuelain 12 a §:n mukaisesti valtioneuvosto vahvistaa vähintään joka neljäs vuosi valtakunnalliset strategiset tavoitteet hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen tehtävien hoitamiseksi yhdenvertaisesti, laadukkaasti ja

[69] Selvitys sosiaalihuollon interventioiden arviointi- ja suositustoiminnasta. STM raportteja ja muistioita 2026:24.
[70] AVAIN-mittarin käyttö aikuissosiaalityössä (THL ohjaus 3/2022).

kustannusvaikuttavasti. Valtakunnallisissa tavoitteissa on otettava huomioon valtioneuvoston asettamat julkisen talouden finanssipoliittiset tavoitteet.[71]

Sosiaali- ja terveysministeriö seuraa yhdessä hyvinvointialueiden kanssa hyvinvointialueiden ajankohtaista tilannetta neljä kertaa vuodessa päivittyvässä hyvinvointialueiden tilannekuvassa. Sosiaali- ja terveydenhuollon ohjaus perustuu monella tasolla tapahtuvaan sosiaali- ja terveysministeriön ja hyvinvointialueen väliseen tiiviiseen ja jatkuvaan vuorovaikutukseen. Sosiaali- ja terveysministeriön virkajohto keskustelee ajankohtaisista hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon asioista muun muassa hyvinvointialuejohtajien sekä aluehallitusten puheenjohtajien ja aluevaltuustojen puheenjohtajien kanssa. Lisäksi sosiaali- ja terveysministeriön, THL:n ja hyvinvointialueiden asiantuntijat ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa matalalla kynnyksellä.

Hyvinvointialueita ohjaavat ministeriöt (valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja sisäministeriö) neuvottelevat vuosittain jokaisen hyvinvointialueen kanssa hyvinvointialueen järjestämisvastuuseen kuuluvien tehtävien toteuttamisesta ja hyvinvointialueen taloudenhoidosta. Neuvotteluissa käydään läpi hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon ajankohtaista tilaa ja etsitään yhdessä ratkaisuvaihtoehtoja ongelmiin. Neuvottelujen tukena toimivat THL:n asiantuntija-arviot, Lupa- ja valvontaviraston valvontaraportit, hyvinvointialueiden selvitykset ja sosiaali- ja terveysministeriön havainnot.

Samaan yhteistyöalueeseen kuuluvien hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksen toteutumista seurataan ja arvioidaan vuosittain sosiaali- ja terveysministeriön ja yhteistyöalueen neuvotteluissa. Valtioneuvostolla on myös tietyin edellytyksen toimivalta päättää samaan yhteistyöalueeseen kuuluvien hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksesta sekä kaksikielisten hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksesta asianomaisten hyvinvointialueiden puolesta.

Valtiovarainministeriön yhteydessä toimiva hyvinvointialueneuvottelukunta edistää hyvinvointialueiden toimintaa ja taloutta koskevien strategisten linjausten ja hyvinvointialueiden itsehallinnon toteutumista sekä valtakunnallisten ja alueellisten toimijoiden yhteistyötä.

Sosiaali- ja terveysministeriö tekee vuosittain selvityksen hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon tilanteesta. Selvityksen pitää sisältää ehdotus tarvittavista toimenpiteistä julkisen talouden suunnitelman, valtion talousarvion sekä hyvinvointialuelain 12 a §:ssä tarkoitettujen hyvinvointialueiden tehtäviä koskevien valtakunnallisten tavoitteiden laatimista sekä muuta valtakunnallista ohjausta varten.

Sosiaali- ja terveysministeriö ohjaa hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuoltoa myös hyvinvointialueiden investointisuunnitelmien ja niiden hyväksymismenettelyn sekä lisärahoitus- ja arviointimenettelyn kautta. Sosiaali- ja terveysministeriö hyväksyy hyvinvointialueen investointisuunnitelman sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevan osasuunnitelman ja sillä on mahdollisuus tehdä aloite hyvinvointialueen arviointimenettelyn käynnistämiseksi sekä lisärahoituksen myöntämiseksi hyvinvointialueelle.

Sosiaali- ja terveysministeriö ohjaa sosiaalihuollon palvelujärjestelmää myös ohjein ja suosituksin sekä erinäisten valtakunnallisten ohjelmien ja hankkeiden kautta. Ohjeessa annetaan yleistä tai tilannekohtaista informaatiota lainsäädännön tai muiden normien sisällöstä ja niiden tulkinnasta. Ohjeet tukevat niiden taustalla olevan velvoittavan sääntelyn yhdenmukaista soveltamista. Suositus on yleistä tai tilannekohtaista informaatiota toiminnan tavoiteltavasta

[71] Kts. Hyvinvointialueiden tehtäviä koskevat valtakunnalliset tavoitteet vuosille 2025–2029. Valtioneuvoston julkaisuja 2025:57. Saatavana: http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-525-2.

sisällöstä tai menettelystä tilanteessa, jossa velvoittavaa nimenomaista sääntelyä ei ole. Ministeriön lisäksi THL julkaisee suosituksia, oppaita sekä alueellisia arviointityökaluja, joilla toteutetaan sosiaalihuollon yhdenvertaista ja yhdenmukaista saatavuutta. Edellä mainituilla keinoilla pyritään edistämään muun muassa sosiaalihuollon laatua, vaikuttavuutta, asiakasturvallisuutta sekä asiakkaiden yhdenvertaisuutta. Näillä ohjauskeinoilla toteutettu ohjaus ei ole hyvinvointialueita velvoittavaa.

2.11 Sosiaalihuollon valvonta

Vuoden 2024 alusta voimaan tulleessa sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetussa laissa (741/2023, *valvontalaki*) säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta. Valvontalain tarkoituksena on varmistaa sosiaali- ja terveyspalveluja käyttävän asiakkaan ja potilaan asiakas- ja potilasturvallisuus, laadultaan hyvät palvelut sekä edistää palveluntuottajan ja valvontaviranomaisten välistä yhteistyötä. Ohjauksella ja valvonnalla pyritään varmistamaan asiakkaiden perusoikeuksien toteutuminen. Valvonnan kokonaisuuteen kuuluu ennakkovalvonta eli rekisteröintimenettely, omavalvonta eli oman toiminnan valvonta ja reaktiivinen viranomaisvalvonta eli valvontaviranomaisten toteuttama jälkikäteinen laillisuusvalvonta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutoiminnan aloittaminen edellyttää, että sekä palveluntuottaja että palveluyksikkö on rekisteröity sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajien ja palveluyksikköjen rekisteriin (Soteri) ja että rekisteröinnistä on annettu päätös. Rekisteröintivelvoite koskee sekä julkisia että yksityisiä palveluntuottajia. Myös hyvinvointialueen omat yksiköt pitää rekisteröidä. Palveluyksiköllä tarkoitetaan julkisen tai yksityisen palveluntuottajan ylläpitämää hallinnollisesti ja toiminnallisesti järjestettyä kokonaisuutta, jossa tuotetaan sosiaali- tai terveyspalveluja. Myös etä- ja digipalvelut sekä kotiin annettavat palvelut voivat muodostaa palveluyksikön eli määritelmä ei edellytä fyysisiä toimitiloja.

Sosiaalipalveluita saa tuottaa vain rekisteröity palveluntuottaja ja palveluyksikkö. Lupa- ja valvontavirasto tekee päätöksen rekisteröinnistä. Rekisteröinnin edellytyksenä on, että palveluntuottaja ja palveluyksikkö täyttää sille säädetyt taloudelliset, toiminnalliset ja hallinnolliset edellytykset. Tiedot rekisteröidään valtakunnalliseen Soteri-rekisteriin.

Palvelunjärjestäjän ja -tuottajan on valvottava omaa toimintaansa ja varmistettava, että se on sisällöltään, laajuudeltaan ja laadultaan asiakkaiden tarpeiden mukaista. Myös turvallisuudesta on huolehdittava. Omavalvonnan tavoitteena on varmistaa palveluiden käyttäjien oikeuksien toteutuminen ennakolta siten, että toimintaan ei tarvitse puuttua jälkikäteisen viranomaisvalvonnan keinoin. Keskeisiä omavalvontaan liittyviä dokumentteja ovat omavalvontaohjelma ja omavalvontasuunnitelma.

Valvontaviranomaisena toimii Lupa- ja valvontavirasto. Valviran, aluehallintovirastojen ja ELY-keskusten toiminta päättyi vuoden 2025 lopussa. Lupa- ja valvontavirasto valvoo sosiaalipalveluiden järjestämisen ja tuottamisen lainmukaisuutta ja antaa siihen liittyvää ohjausta muun muassa periaatteellisesti tärkeissä tai laajaa toimialuetta koskevissa asioissa. Valvontaviranomainen voi tehdä arviointi- ja ohjauskäyntejä ja sillä on oikeus tarkastaa palvelunjärjestäjien ja palveluntuottajien toimintaa. Jälkikäteisen viranomaisvalvonnan keinoina palvelunjärjestäjälle, palveluntuottajien tuottajalle tai sen toiminnasta vastuussa olevalle henkilölle voidaan antaa ohjausta, jotta havaittua epäkohtaa ei tapahtuisi uudestaan. Ohjausta ovat käsityksen ilmaiseminen, huomionkiinnittäminen, kehotukset ja huomautukset. Jos palveluiden järjestämisessä tai toteuttamisessa havaitaan asiakas- tai potilasturvallisuutta vaarantavia puutteita tai toiminta on lainvastaista, valvontaviranomainen voi antaa määräyksen, jonka mukaan epäkohdat pitää korjata määräaikaan mennessä. Määräyksen tehosteeksi voidaan asettaa uhkasakko tai uhka toiminnan keskeyttämisestä.

Lupa- ja valvontavirasto valvoo myös työvoimaviranomaisia työvoimapalveluiden järjestämisessä. Valvontatehtävästä säädetään työvoimapalveluiden järjestämislaissa.

2.12 Sosiaalihuollon asiakasmaksut

Asiakasmaksulaissa säädetään sosiaalihuollon asiakasmaksuista. Lain 1 §:n mukaan hyvinvointialueen sosiaali- ja terveyspalveluista voidaan periä maksu palvelun käyttäjältä, jollei lailla toisin säädetä. Maksu voidaan periä henkilön maksukyvyn mukaan. Lain 2 §:n mukaan palvelusta perittävä maksu saa olla enintään palvelun tuottamisesta aiheutuvien kustannusten suuruinen. Valtioneuvoston asetuksella (asiakasmaksuasetus) voidaan säätää palvelusta perittävän maksun enimmäismäärä ja maksu määräytyväksi maksukyvyn mukaan. Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää myös maksun tarkistamisesta indeksin muutoksen mukaisesti.

Asiakasmaksulain 4 §:ssä säädetään maksuttomista sosiaalipalveluista, joista säädetään sosiaalihuoltolain lisäksi sosiaalihuollon erityislainsäädännössä. Maksuttomia sosiaalipalveluja ovat esimerkiksi sosiaalityö, sosiaaliohjaus ja sosiaalinen kuntoutus.

Asiakasmaksujen enimmäismäärästä yhteensä kalenterivuodessa (*maksukatosta*) säädetään lain 6 a §:ssä. Asiakasmaksujen enimmäismäärä on indeksimuutoksen mukaisesti tarkistettuna 1.1.2026 alkaen 815 euroa kalenterivuodessa. Maksukaton ylittymisen jälkeen maksukattoon sisältyvät palvelut ovat asiakkaalle pääosin maksuttomia asianomaisen kalenterivuoden loppuun. Maksukatto koskee pääosin terveyspalveluja. Sosiaalipalveluista maksukatossa otetaan huomioon vain maksut, jotka on peritty lyhytaikaisesta sosiaalihuoltolain 22 §:ssä tarkoitetusta laitospalvelusta. Sosiaalihuoltolain 22 §:ssä tarkoitettua laitospalvelua saavan 18 vuotta täyttäneen asiakkaan ylläpidosta saadaan kuitenkin periä indeksimuutoksen mukaisesti tarkistettuna 1.1.2026 alkaen enintään 26,80 euroa vuorokaudelta, vaikka maksukatto olisi ylittynyt.

Asiakasmaksulain 7 c §:ssä säädetään pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen, pitkäaikaisen perhehoidon ja pitkäaikaisen laitoshoidon asiakasmaksusta. Lain 7 b §:n mukaan 7 c §:ssä säädetyn maksun periminen edellyttää, että palvelun arvioidaan sen alkamisesta lukien kestävän tai palvelu on tosiasiallisesti kestänyt vähintään kolme kuukautta. Lain 7 c §:n 1 momentin mukaan hyvinvointialue saa periä pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen, pitkäaikaisen perhehoidon ja pitkäaikaisen laitoshoidon asiakkaalta kuukausimaksun. Maksu saa olla enintään 85 prosenttia asiakkaan kuukausituloista, joista on tehty 10 c ja 10 d §:ssä säädetyt vähennykset. Pykälän 2 momentin mukaan maksu määräytyy kuitenkin puolisojen yhteenlaskettujen kuukausitulojen perusteella, jos asiakas on välittömästi ennen palvelun alkamista elänyt yhteistaloudessa avioliitossa tai avoliitossa ja hänen tulonsa ovat suuremmat kuin puolison tulot. Tällöin maksu saa olla enintään 42,5 prosenttia puolisojen yhteenlasketuista kuukausituloista, joista on tehty edellä tarkoitetut vähennykset. Jos kuitenkin kumpikin puolisoista on pitkäaikaisessa ympärivuorokautisessa palveluasumisessa, pitkäaikaisessa perhehoidossa tai pitkäaikaisessa laitoshoidossa, maksu määräytyy siten kuin 1 momentissa säädetään.

Pykälän 3 momentin mukaan hyvinvointialueen on maksua määrätessään huolehdittava siitä, että asiakkaan henkilökohtaiseen käyttöön jää käyttövara, joka on pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen ja pitkäaikaisen perhehoidon asiakkaalle indeksimuutoksen mukaisesti tarkistettuna 1.1.2026 alkaen vähintään 195 euroa kuukaudessa ja pitkäaikaisen laitoshoidon asiakkaalle vähintään 131 euroa kuukaudessa. Pykälän 5 momentin mukaan asiakkaalta saa periä enintään 1 momentissa tarkoitetulla tavalla määräytyvän maksun suuruisen maksun, jos 2 momentissa tarkoitettu puolisojen yhteenlaskettujen kuukausitulojen perusteella määräytyvä maksu muodostuisi suuremmaksi kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla määräytyvä maksu. Pitkäaikaisesta ympärivuorokautisesta palveluasumisesta, pitkäaikaisesta perhehoidosta ja pitkäaikaisesta laitoshoidosta perittävän maksun perusteena olevista tuloista säädetään lain

10 b §:ssä ja tuloista tehtävistä vähennyksistä 10 c ja 10 d §:ssä. Esimerkiksi pitkäaikaisessa ympärivuorokautisessa palveluasumisessa tuloista vähennetään kohtuulliset asumismenot, joita pitkäaikaisesta ympärivuorokautisesta palveluasumisesta aiheutuu. Lisäksi pitkäaikaisessa ympärivuorokautisessa palveluasumisessa ja pitkäaikaisessa perhehoidossa tuloista vähennetään lääkkeisiin, kliinisiin ravintovalmisteisiin ja perusvoiteisiin liittyviä kustannuksia.

Asiakasmaksulain 7 b §:n 2 momentin mukaan hyvinvointialue saa periä 10 e §:ssä tarkoitetun maksun terveydenhuoltolain 25 §:ssä tarkoitetusta kotisairaanhoidosta ja kotisairaalahoidosta sekä sosiaalihuoltolain 18 a §:ssä tarkoitetusta lapsiperheen kotipalvelusta ja 19 a §:ssä tarkoitetusta kotihoidosta, jos asiakas saa palvelua vähintään kerran viikossa ja lisäksi palvelun sen alkamisesta lukien arvioidaan kestävän vähintään kaksi kuukautta tai jos palvelu on tosiasiallisesti kestänyt vähintään kaksi kuukautta (*jatkuva ja säännöllinen kotona annettava palvelu*). Lain 10 e §:ssä säädetään jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta perittävästä maksusta.

Lain 10 e §:n mukaan hyvinvointialue saa periä jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta kuukausimaksun, joka määräytyy palvelupäätökseen kirjattujen palvelutuntien määrän, asiakkaan maksukyvyn ja perheen koon mukaan. Maksuun ei sisälly asumiskustannuksia. Maksu saa olla enintään 5 momentin mukaisen maksuprosentin osoittama määrä 3 momentissa säädetyn tulorajan ylittävistä kuukausituloista. Lain 10 f §:ssä säädetään jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta perittävän maksun perusteena olevista tuloista ja 10 g §:ssä tuloista tehtävistä vähennyksistä.

Asiakasmaksulain 10 h §:ssä säädetään asumista tukevien palvelujen maksuista. Sen mukaan hyvinvointialue saa periä asiakkaalta kohtuullisen maksun asiakassuunnitelmaan sisältyvistä sosiaalihuoltolain 19 §:n 2 momentissa tarkoitetuista tukipalveluista ja 21 b §:n 1 momentissa tarkoitetusta sosiaalista kanssakäymistä edistävästä toiminnasta sekä vastaavista sosiaalihuoltolain 14 §:n 2 momentin perusteella järjestetyistä asumista tukevista palveluista. Näistä palveluista ei kuitenkaan saa periä erillistä maksua, jos ne liittyvät ympärivuorokautiseen palveluasumiseen.

Asiakasmaksulaissa säädetään myös esimerkiksi maksun perimisestä, perimättä jättämisestä ja alentamisesta sekä maksuja koskevasta muutoksenhausta. Lain 10 j §:n mukaan hyvinvointialue päättää maksukyvyn mukaan määräytyvästä maksusta toistaiseksi. Maksu on tarkistettava asiakkaan tai tämän edustajan hakemuksesta taikka hyvinvointialueen aloitteesta silloin, kun asiakkaan tai hänen perheensä tulot muuttuvat, asiakkaan tai hänen puolisonsa oikeus 10 c, 10 d tai 10 g §:ssä säädettyihin vähennyksiin on muuttunut, perheen olosuhteet muuttuvat, maksu osoittautuu virheelliseksi tai asiakkaalle laadittua asiakassuunnitelmaa taikka hyvinvointialueen maksuperusteita muutetaan asiakasmaksun suuruuteen vaikuttavalla tavalla.

Lain 11 §:n mukaan sosiaalihuollon palveluista määrätty maksu on jätettävä perimättä tai sitä on alennettava siltä osin kuin maksun periminen vaarantaa henkilön tai perheen toimeentulon edellytyksiä tai henkilön lakisääteisen elatusvelvollisuuden toteuttamista. Palvelujen järjestämisvastuussa oleva hyvinvointialue voi päättää myös muiden maksujen kokonaan perimättä jättämisestä tai alentamisesta edellä tarkoitetuilla perusteilla taikka maksujen alentamisesta tai perimättä jättämisestä huollolliset näkökohdat huomioon ottaen. Hyvinvointialue arvioi asiakkaan hakemuksen perusteella, täyttyvätkö maksun alentamisen edellytykset. Jos edellytykset täyttyvät, maksua täytyy alentaa. Hyvinvointialueen on annettava asiakkaalle muutoksenhakukelpoinen päätös maksun alentamisesta tai perimättä jättämisestä. Hyvinvointialueen on annettava asiakkaalle tieto mahdollisuudesta alentaa asiakasmaksua sekä ohjata asiakasta maksun alentamisen hakemisessa. Maksun alentamisen ja perimättä jättämisen on oltava ensisijaista

toimeentulotuesta annetussa laissa (1412/1997; jäljempänä *toimeentulotukilaki*) tarkoitettuun toimeentulotukeen nähden.

Asiakasmaksulakia sovelletaan myös hyvinvointialueen ostopalveluna järjestämään palveluun. Lain 12 §:n mukaan, jos hyvinvointialue järjestää palveluja hyvinvointialueesta annetun lain 9 §:n tarkoitetulla tavalla ostopalveluna, palvelun käyttäjältä on perittävä samat maksut ja korvaukset kuin hyvinvointialueen itse järjestämistä vastaavista palveluista. Jos palveluja järjestetään palvelusetelillä, palvelun käyttäjältä ei saa periä asiakasmaksua. Sen sijaan asiakkaalta peritään palvelusetelin omavastuuosuus. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä annetussa laissa (569/2009) säädetään, että hyvinvointialue päättää sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista, joiden järjestämisessä se käyttää palveluseteliä. Hyvinvointialueen tulee hyväksyä ne yksityiset palvelujen tuottajat, joiden palvelujen maksamiseen asiakas voi käyttää hyvinvointialueen myöntämää palveluseteliä.

2.13 Sosiaalihuollon asiakastiedon kirjaaminen

Sosiaalihuollon asiakastietojen käsittelystä säädetään asiakastietolaissa. Asiakastietolain 17 §:ssä säädetään sosiaalihuollon ammattihenkilön ja palvelun antamiseen osallistuvan avustavan henkilön velvollisuudesta kirjata asiakasasiakirjoihin asiakkaan palvelun järjestämisen, suunnittelun, toteuttamisen, seurannan ja valvonnan turvaamiseksi tarpeelliset ja riittävät tiedot.

Asiakastietolain 6 luvussa säädetään yksityiskohtaisemmin sosiaalihuollon asiakasasiakirjoja koskevista periaatteista sekä kirjattavista tiedoista. Lain 37 §:n mukaan kirjaamisvelvollisuus alkaa, kun palvelunantaja on saanut tiedon henkilön palveluntarpeesta tai ryhtynyt toteuttamaan sosiaalipalvelua. Kaikista sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista on käytävä ilmi, mihin sosiaalihuollon palvelutehtävään tai palvelutehtäviin se liittyy. Lain 38 §:ssä säädetään sosiaalihuollon asiakasasiakirjoihin kirjattavista perustiedoista. Kaikille sosiaalihuollon asiakasasiakirjoille pakollisten perustietojen (esimerkiksi asiakkaan, palvelunjärjestäjän ja palveluntuottajan yksilöintitiedot) lisäksi sosiaalihuollon asiakasasiakirjoihin on kirjattava esimerkiksi asiakkuuden alkamisen ja päättymisen ajankohdat ja päättymisen peruste sekä tieto asiakkaan palveluista vastaavasta työntekijästä.

Lain 41–45 §:ssä säädetään asiakirjatyypeittäin kirjattavista tiedoista. Lain 41 §:n mukaan asian vireilletuloa koskevaan asiakirjaan kirjataan 1) henkilön tuen, huolenpidon, hoivan tai muun palvelun tarve, 2) mahdolliset perustelut palvelun tarpeelle, 3) asian vireille saattaja sekä 4) asian vireille saattamisen ajankohta.

Lain 42 §:ssä säädetään palvelutarpeen arviosta kirjattavista tiedoista siten, että sen lisäksi, mitä sosiaalihuoltolain (1301/2014) 37 §:ssä ja 39 §:n 2 momentin 1–3 ja 5 kohdassa säädetään, asiakkaan palvelutarpeen arviointia koskeviin sosiaalihuollon asiakirjoihin kirjataan tarvittaessa myös asiakkaan laillisen edustajan, omaisen, läheisen tai muun henkilön käsitys asiakkaan tuen tarpeesta. Suunnitelmaa koskevaan arvioon kirjataan lisäksi asiakkaan ja muiden suunnitelman toteuttamiseen osallistuneiden käsitys ja työntekijän arvio siitä, miten suunnitelmassa esitetyt tavoitteet ovat toteutuneet.

Lain 43 §:ssä säädetään asiakassuunnitelman kirjaamisesta siten, että sen lisäksi, mitä sosiaalihuoltolain 39 §:n 2 momentin 4 ja 6–9 kohdassa säädetään, asiakassuunnitelma-asiakirjaan kirjataan 1) palvelutarpeen arvioon perustuva asiakkaan tuen tarve, 2) kuvaus asiakkaan tarvitsemista palveluista, 3) palvelulle ja asiakkuudelle asetetut tavoitteet sekä keinot niiden saavuttamiseksi sekä 4) asiakkaan tukemiseen osallistuvat yksityishenkilöt ja heidän tehtävänsä.

Lain 44 §:ssä säädetään asiakaskertomuksesta, johon kirjataan sekä asiakkaaseen tai asiakkuuteen liittyvät tapahtumat, joissa asiakkaan asiaa on käsitelty, asiakkaan saaman tuen tai palvelun ajankohta sekä tieto siitä, ketkä ovat osallistuneet asian käsittelyyn.

Lain 45 §:ssä päätösasiakirjan kirjaamisesta on viittaussäännös hallintolain (434/2003) 44 §:n 1 momentissa sekä 45 §:n 1 momentissa säädettyyn.

Asiakastietolain 7 luvussa säädetään kirjaamisesta monialaisessa yhteistyössä. Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa ja muussa yhteistyössä asiakkaalle voidaan laatia yhteinen palvelutarpeen arvio, asiakassuunnitelma ja muita tarpeellisia yhteisiä asiakasasiakirjoja. Lisäksi yhteisessä palvelussa voidaan laatia yhteiset asiakaskertomusmerkinnät. Asiakaskertomus tallennetaan sosiaalihuollon asiakasrekisteriin. Muut asiakirjat on tallennettava tarpeellisessa laajuudessa sekä sosiaalihuollon asiakasrekisteriin että potilasrekisteriin, koska aidosti yhteistä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasasiakirjaa ei vielä ole.

Sosiaalihuollon ammattilaisilla on kirjaamisvelvoite kaikissa palveluprosessin vaiheissa. Kirjaamiseen liittyvästä ajankäytöstä ei ole täsmällistä tietoa, mutta se yleisesti koetaan paljon aikaa vieväksi ja työllistäväksi. Esimerkiksi STM:n vuonna 2024 tuottaman selvityksen[72] mukaan sosiaalityöntekijät käyttävät kirjaamiseen keskimäärin kolme tuntia päivässä. Kirjaamista vaikeuttavat selvityksen mukaan kirjaamisen laajuus, tietojärjestelmien käytettävyys ja päällekkäisyydet sekä puutteelliset kirjaamiskäytännöt.

Kirjaamiskäytäntöjä on yhtenäistetty kansallisesti ja hyvinvointialueilla Kestävän kasvun ohjelman rahoituksella, jotta asiakas- ja potilastieto olisi laadukasta ja helposti hyödynnettävää asiakirjojen, yhteenvetojen ja lausuntojen laatimisessa sekä tiedolla johtamisessa, tutkimuksessa ja valvonnassa. Hanke on parantanut sote-tiedon laatua ja kirjaamisosaamista tuottamalla suosituksia, ohjeita ja toimintamalleja sekä perustamalla kansallisen kirjaamisen verkoston. Se loi pysyvät rakenteet ja yhteistyömallit, jotka tukevat kirjaamisen ja tiedon laadun jatkuvaa kehittämistä. THL jatkaa näitä toimintoja osana perustyötään myös hankkeen päätyttyä.[73]

Sosiaalihuollon palvelunantajien tulee liittyä asiakastietolain 67 §:n mukaisesti valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin eli Kanta-palveluihin 1.9.2026 mennessä. Kanta-palvelujen avulla sosiaalihuollon asiakastiedot ovat valtakunnallisesti saatavilla eri sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajille. Tietojen tallentaminen Kanta-palveluihin edellyttää, että asiakirjat laaditaan ja tallennetaan käyttäen yhdenmukaisia tietorakenteita.

Asiakastietolain 20 §:n mukaisesti asiakasasiakirjoissa käytettävien tietorakenteiden tuleekin mahdollistaa sähköisten asiakasasiakirjojen ja asiakastietojen käyttöoikeuksien kohdistaminen, käyttö, luovuttaminen, säilyttäminen ja suojaaminen sekä hyödyntäminen sekä asiakkaan sosiaalipalvelun yhteydessä että toissijaisissa käyttötarkoituksissa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos määrittelee ja antaa määräykset asiakasasiakirjojen tietorakenteista ja tietosisällöistä sekä tietorakenteissa käytettävistä koodistoista.

---

[72] STM (2024): Selvitys kirjaamisen kuormittavuudesta ja hyötykäytöstä hyvinvointialueiden kokemana Loppuraportti 3.12.2024. NHG. Saatavana: https://stm.fi/documents/1271139/198978037/3.12.2024+Selvitys+kirjaamisen+kuormittavuudesta+ja+hy%C3%B6tyk%C3%A4yt%C3%B6st%C3%A4.pdf/94ade5a8-967a-3256-c8fe-0e9b1fc350c4/3.12.2024.

[73] STM:n selvitys tuo uutta tietoa sote-ammattilaisten kirjaamisen ongelmista ja kehittämiskohteista - Sosiaali- ja terveysministeriö.

Asiakastietolain 97 §:n mukaisesti Terveyden ja hyvinvoinnin laitos muutoinkin vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastiedon käsittelyn ja siihen liittyvän tiedonhallinnan sekä 65 §:ssä tarkoitettujen valtakunnallisten tietojärjestelmäpalvelujen ja yhteisten hallinnonalakohtaisten tietovarantojen toteuttamisen ja käytön suunnittelusta, ohjauksesta ja seurannasta sekä käytettävien tietorakenteiden yhteensovittamisesta. Yleinen asiakastiedon käsittelyn ja siihen liittyvän tiedonhallinnan suunnittelu, ohjaus ja valvonta kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriön vastuulle. Asiakastietojen kirjaamisesta säädetään lisäksi työllistymisen monialaisesta edistämisestä annetussa laissa (382/2023, jäljempänä *TYM-laki*) erikseen.

Koska sosiaalihuollon järjestäminen Ahvenanmaalla kuuluu Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) mukaan maakunnan omaan lainsäädäntötoimivaltaan, kuuluu myös siihen liittyvä asiakastietojen käsittely maakunnan omaan lainsäädäntötoimivaltaan. Ahvenanmaalla on vuoden 2026 alussa tullut voimaan Ahvenanmaan maakuntalaki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä (landskapslag om tillämpning på Åland av lagen om behandling av kunduppgifter inom social- och hälsovården ÅFS 2025:84). Kyseessä on valtakunnan asiakastietolain blankettilaki, eli sen myötä asiakastietolakia sovelletaan myös Ahvenanmaalla eräin poikkeuksin.

2.14 Julkiset työvoimapalvelut

Julkisista työvoimapalveluista säädetään työvoimapalveluiden järjestämislaissa. Laki tuli voimaan vuoden 2025 alussa. Työvoimaviranomainen (kunta tai kunnat yhdessä) vastaa työvoimapalveluiden järjestämisestä.

Työvoimaviranomainen järjestää julkisina työvoimapalveluina 1) työnvälityspalveluja, 2) tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluja, 3) valmennusta, 4) työvoimakoulutusta sekä 5) muutosturvakoulutusta. Julkisiin työvoimapalveluihin kuuluvat myös henkilöasiakkaan palveluprosessiin liittyvät asiantuntija-arvioinnit, työvoimapalveluiden järjestämislain mukaiset kokeilut, työttömyysetuudella tuettu työnhakijan omaehtoinen opiskelu sekä työnantajalle ja henkilöasiakkaalle myönnettävät tuet ja korvaukset. Työvoimapalveluiden järjestämislaissa ei säädetä erikseen työvoimaviranomaisen tehtäväksi tukea kolmannen sektorin työttömille tarjoamaa toimintaa.

Työnhakijalle järjestettävät alkuhaastattelu, työnhakukeskustelut ja täydentävät työnhakukeskustelut sekä työnhakijan kanssa laadittava työllistymissuunnitelma ovat keskeinen osa työnhakija-asiakkaan palveluprosessia ja siten työvoimaviranomaisen asiakkaalle tarjoamaa palvelua. Työllistymissuunnitelma laaditaan työnhakijan kanssa alkuhaastattelussa ja suunnitelmaa tarkistetaan ja päivitetään työnhakukeskusteluissa.

Työvoimapalveluiden järjestämislaissa työnhakijan määritelmään ei sisälly työkykyä koskevia edellytyksiä, joten estettä työnhakijaksi rekisteröitymiselle ei työkyvyn suhteen ole. Työnhakijaksi rekisteröimisen edellytyksenä on, että henkilöasiakas antaa työllistymisen ja julkisten työvoimapalvelujen tarjoamisen kannalta tarpeelliset tiedot työkokemuksestaan, koulutuksestaan ja muusta osaamisestaan sekä työkyvystään. Työkykyä koskevaa tietoa tarvitaan, jotta vamma tai sairaus voidaan tarvittaessa ottaa huomioon työtä tai julkisia työvoimapalveluja tarjottaessa.

Enemmän työllistymisen tukea tarvitseville työttömille soveltuvat julkisista työvoimapalveluista erityisesti työkokeilu, koulutuskokeilu, uravalmennus, ammatinvalinnanohjaus ja uraohjaus. Työnantajalle myönnettävä palkkatuki on myös keskeinen tukimuoto. Työvoimaviranomainen voi myös myöntää työnantajalle työolosuhteiden järjestelytukea, jos henkilön vamma tai sairaus edellyttää työvälineiden hankkimista tai työpaikalla tehtäviä muutoksia. Järjestelytukea voidaan myöntää myös korvaamaan toisen työntekijän antamaa apua.

Julkiset työvoimapalvelut ovat harkinnanvaraisia lukuun ottamatta 55 vuotta täyttäneiden työllistämistukea sen edellytysten täyttyessä. Työvoimapalveluiden tarjoaminen asiakkaalle perustuu asiakkaan palvelutarpeeseen, jonka työvoimaviranomainen arvioi yhdessä asiakkaan kanssa. Asiakkaalle tarjotaan palveluja, jotka parhaiten turvaavat osaavan työvoiman saatavuutta ja edistävät henkilöasiakkaan työllistymistä avoimille työmarkkinoille sekä edistävät yritystoiminnan käynnistämistä. Julkisia työvoimapalveluja tarjotaan asiakkaan palvelutarve huomioiden asiakkaiden omatoimisesti käytettävinä palveluina ja henkilökohtaisena palveluna. Lain 5 §:n 2 momentin mukaan julkisten työvoimapalveluiden järjestämisessä on huolehdittava erityisesti heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymisen edistämisestä.

Työvoimapalveluiden, sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä tarvittaessa Kansaneläkelaitoksen kuntoutuspalveluiden yhteensovittamisesta säädetään työllistymisen monialaisesta edistämisestä annetussa laissa (jäljempänä *TYM-laki*).

2.15 Nykytilan arviointi

2.15.1 Hyvinvoinnin edistäminen sosiaalihuollossa

Hyvinvointialueiden tilanne vaihtelee hyvinvoinnin edistämisen johtamisen, organisoinnin, suunnittelun, toimenpiteiden toimeenpanon ja seurannan osalta. Hyvinvoinnin edistämisen vaikuttavuus edellyttää koordinaatiota eli toiminnan suunnittelua, toimeenpanoa tukevia rakenteita, toteuttamisen yhteensovittamista muuhun asukkaiden hyvinvointia edistävään toimintaan sekä seurantaa. Usealla hyvinvointialueella koordinaatio on edelleen muotoutumassa, ja alueiden välinen vaihtelu on merkittävää.

Hyvinvointialueilla hyvinvoinnin edistämisen organisoitumisesta ja koordinoinnista on vastuussa useimmiten se yksikkö tai palvelualue, jonka vastuulla on myös esimerkiksi strategia, johdon tuki, integraatio sekä hyvinvointi- ja osallisuusasiat. Vastuutahojen nimeäminen on kirjavaa ja vaihtelevaa. Osalla alueista ei ole koordinaatiorakennetta esimerkiksi kuntien kanssa tehtävään yhteistyöhön tai alueen sisäiseen hyvinvoinnin edistämisen työhön. Kaikilla hyvinvointialueilla on kuitenkin nimetty henkilö, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen yhteistyötä kuntien ja järjestöjen kanssa. Resursseina eri toimijoiden kanssa tehtävään yhteistyöhön on nimetty laajasti eri nimekkeellä toimivia asiantuntijoita.

Hyvinvointialueilla eniten koordinoivaa työpanosta on yleiseen elintapaohjaukseen, ehkäisevään päihdetyöhön, ravitsemusneuvontaan ja mielenterveyden edistämiseen. Osallisuutta edistävän työn koordinoinnissa on suuret erot hyvinvointialueiden välillä. Usein osallisuuden koordinointityö liittyy johonkin hankkeeseen tai erillisrahoitukseen eikä ole vakinaista työtä. Etenkin yleinen elintapaohjaus ja ravitsemusneuvonta ovat terveydenhuoltopainotteista toimintaa, mutta niitä tehdään sosiaalihuollon rajapinnalla.

Sote-järjestöjen asiantuntemusta hyödynnetään lähes kaikilla hyvinvointialueilla muun muassa hyvinvointialueen hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman laadinnassa. Lisäksi jo yli puolella alueista järjestöyhteistyön rakenteet ja sote-järjestöavustusten myöntäminen toteutuvat hyvin.[74]

Hyvinvointialueilla on matalan kynnyksen ennaltaehkäisevänä toimintamuotona esimerkiksi asukkaiden avoimia kohtaamispaikkoja sekä yhteistyössä kuntien, järjestöjen ja seurakuntien

[74] THL (2025): Tilannekuvia hyvinvointialueilta: muutokset palvelujärjestelmässä sote-uudistuksen alkuvuosina. Saatavilla: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-459-8.

kanssa erilaisia ohjauskäytäntöjä tai erilaisia etuuskortteja, joihin voi liittyä pieniä vuosi- tai kausimaksuja. Tällä hetkellä sosiaalihuollossa käytössä olevien hyvinvointia edistävien ratkaisujen seuranta ja siitä kertyvä tieto vaihtelee paljon.

Hyvinvointialueiden ja kuntien yhteistyö alueen väestön hyvinvoinnin edistämiseksi ei ole kaikilla hyvinvointialueilla vielä edennyt toivotusti, osin siksi, että kuntien ja hyvinvointialueen vastuut ja tehtävät hyvinvoinnin edistämisessä eivät ole kaikilta osin selkeät. Yhteistyö kuitenkin tunnistetaan tärkeäksi osaksi toimintaa ja sitä pidetään edellytyksenä kuntien ja hyvinvointialueiden asukkaille toteuttavien palveluiden onnistuneelle toteuttamiselle. Asukkaiden saamat hyvinvointia tukevat hyvinvointialueiden ja kuntien yhdessä järjestämät ja toteuttamat palvelut vaihtelevat saatavuuden ja sisältöjen osalta alueittain. Tällöin asukkaiden yhdenvertainen ja tarpeen mukainen mahdollisuus palveluihin ei toteudu.

Hyvinvoinnin edistämisen tietopohja on puutteellinen, jolloin toiminnan kohdentaminen sekä vaikuttavuuden ja kustannusvaikuttavuuden seuranta sekä arviointi on puutteellista. Tämä näkyy muun muassa siinä, että Suomi ei ole kyennyt kaventamaan väestöryhmien ja alueiden välisiä eroja väestön hyvinvoinnissa ja terveydessä, vaikka siihen on kiinnitetty vuosien ajan huomiota muun muassa EU:n maa-arvioissa. Lisäksi sosiaalisen hyvinvoinnin mittareissa (Social Protection Performance Monitor) on tapahtunut heikentymistä. Muun muassa köyhyysriskissä olevien henkilöiden sekä vakavaa aineellista tai sosiaalista puutetta kokevien henkilöiden määrä on kasvanut viimeisten vuosien aikana. Lisäksi lapsiköyhyys on kääntynyt kasvuun. Nämä tekijät ovat yhteydessä myös heikompaan terveydentilaan, ja niihin voitaisiin osittain vaikuttaa hyvinvointialueiden toimenpiteillä sekä toimilla, joita ne tekevät yhteistyössä muiden alueellisten toimijoiden kanssa.

Hyvinvointialueiden välillä on eroja siinä, miten sosiaalihuollon rooli on jäsennetty osaksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Hyvinvoinnin edistäminen osana hyvinvointialueen omaa sosiaalihuollon toimintaa ja palveluja toteutuu vaihtelevasti. Yhteisistä toimintamalleista ja yhteistyörakenteista on sovittu puutteellisesti, jolloin edistävien toimien potentiaalia ei kyetä hyödyntämään täysimääräisesti. Myös ennaltaehkäiseviin toimiin käytetyt voimavarat vaihtelevat hyvinvointialueittain, jolloin universaalien palvelujen toteutuminen yhdenvertaisesti ei välttämättä toteudu. Tällöin hyvinvointialueilla ei myöskään ole mahdollista kaventaa väestöryhmien välisiä eroja terveydessä, koska niiden taustalla yhtenä merkittävimpänä tekijänä ovat sosioekonomiset tekijät, joihin olisi mahdollista vaikuttaa myös sosiaalihuollon keinoin.

STM:n tilaaman sosiaalihuollon oikeudellisen selvityksen perusteella vaikuttaa siltä, että hyvinvointia edistäviin ja ongelmia ennaltaehkäiseviin palveluihin ja matalan kynnyksen varhaiseen tukeen ei sosiaalihuollossa ole panostettu laissa tarkoitetulla tavalla. Selvityksessä arvioidaan, että ainakin osasyynä on voinut ollut haluttomuus tai mahdottomuus panostaa resursseja ennaltaehkäisyyn, kun raskaammat korjaavat palvelut ovat vieneet resurssit. Kestää aikaa ennen kuin tämän tyyppiset sosiaaliset investoinnit alkavat tuottaa ja tuotoksia odotettaessa tulee joka tapauksessa järjestää ihmisten tarpeisiin vastaavat riittävät palvelut. Hyvinvointialueilla on oletettavasti kuntia paremmat mahdollisuudet vahvistaa ennaltaehkäisevää toimintaa ja kohdentaa toimia vaikuttavasti mahdollisiin riskiryhmiin. Selvityksessä arvioitiin, että juuri nyt tilanne voi hyvinvointialueiden arjessa olla sellainen, että resurssien niukkuuden vuoksi ne suunnataan

välttämättömiin toimenpiteisiin eli korjaaviin palveluihin eivätkä ne riitä ennaltaehkäisevään toimintaan eivätkä etenkään uusien toimintatapojen ja yhteistyörakenteiden kehittämiseen.[75]

Se, ettei ennaltaehkäisevän toiminnan määritelmä ole sosiaalihuollon lainsäädännössä selkeä, selittänee osaltaan seurantaindikaattorien kehittymättömyyttä. Sosiaalihuollossa ei ole erikseen määritelty ennaltaehkäiseviä palveluja tai tehtäviä eikä niitä tunnisteta myöskään Aura-palveluluokituksessa. Toisaalta varhainen tuki on rakennettu monin tavoin sosiaalihuollon toimintaan ja palveluihin sisälle: esimerkiksi ehkäisevä toimeentulotuki ja taloussosiaalityö voivat estää tilapäismajoituksen tarpeen tai lapsiperheiden kotipalvelu voi tarjota sellaista tukea, ettei lastensuojelun tarvetta synny. Koska kuitenkin erityisesti asiakkuutta edeltävän ennaltaehkäisevän toiminnan tai ennalta ehkäiseväksi tarkoitetun palvelun määritelmä on epäselvä tai se puuttuu kokonaan, sääntelyn tarkentaminen voisi vahvistaa sosiaalihuollossa mahdollisuuksia tukea asukkaita jo ennen asiakkuutta ja ennalta ehkäistä siten korjaavien palveluiden tarvetta.

Myös aiemmin mainitussa sosiaalihuollon oikeudellisessa selvityksessä tunnistetaan, ettei raja hyvinvointia edistävän toiminnan ja sosiaalihuollon palveluprosessin välillä ole lainsäädännössä täysin selvä. Selvityksessä kuitenkin katsotaan, ettei se voikaan sitä täysin olla, sillä käytännön tilanteet vaihtelevat. Lainsäädännössä ei myöskään määritetä kovinkaan täsmällisesti, minkälaisia toimenpiteitä hyvinvointialueilta edellytetään hyvinvoinnin edistämiseksi ja matalan kynnyksen tueksi. Selvityksessä pidettiin tärkeänä, että lainsäädäntö tällä tavalla mahdollistaa erilaiset, alueellisia olosuhteita ja tarpeita vastaavat toimintatavat, ja että laissa jätetään tilaa ammattihenkilöiden ammatillisen osaamisen ja harkinnan käyttämiselle. Olisi kuitenkin tärkeää, että tämä tila otettaisiin täysimääräisesti käyttöön.[76]

Sosiaalihuoltolain 6–10 §:ssä kuvatun hyvinvoinnin edistämisen toteutumisesta ei siis ole olemassa arvioinnin pohjaksi kattavaa tietoa. Vaikka esimerkiksi sosiaalihuoltolain 7 §:ssä kuvattu rakenteellinen sosiaalityö on ollut kunnan ja sittemmin hyvinvointialueen lakisääteinen tehtävä jo vuosia, sitä on toteutettu kunnissa ja hyvinvointialueilla vaihtelevin tavoin. Tehtävän mahdollisuuksista ja potentiaalista huolimatta niiden toteuttaminen on edelleen hyvinvointialueen sosiaalihuollon toiminnassa suhteellisen pienessä roolissa. Tämä on vaikeuttanut rakenteellisen sosiaalityön kansallista kehittämistä sekä tiedon tuottamista ja systemaattista hyödyntämistä. Rakenteellista sosiaalityötä on kuitenkin kehitetty viime vuosina kansallisissa kehittämishankkeissa, kuten osana sosiaalihuollon kehittämisohjelmaa (2021–2023) ja osana Suomen kestävän kasvun ohjelmaa (2022–2025). Kehittämistyön pohjalta kaikille hyvinvointialueille on saatu sen toteuttamisen osalta alueellinen toteuttamissuunnitelma, jonka pohjalta työskentelyä on alueilla viety aktiivisesti eteenpäin. Kansallinen rakenteellisen sosiaalityön verkosto jatkaa toimintaansa sosiaalialan osaamiskeskusten koordinoimana vuodesta 2026 eteenpäin ja tukee alueellista kehittämistä.

Tietopohjan puutteita on pyritty korjaamaan myös muilla Kestävän kasvun ohjelman toimilla.[77] Edelleen on kuitenkin tarvetta kiinnittää huomiota hyvinvointialueiden omaan tietotuotantoon sekä niiden toimintaa tukevan kansallisen tietotuotannon kehittämiseen, jotta hyvinvoinnin edistämisen vaikuttavuutta ja kustannusvaikuttavuutta osana sosiaalihuoltoa voidaan vahvistaa.

---

[75] Kalliomaa-Puha L & Nykänen E (2025): Subjektiiviset ja määrärahasidonnaiset oikeudet sekä ennaltaehkäisevät palvelut sosiaalihuollossa: Oikeudellinen arviointi. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2025:24., 73. Saatavana: http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5682-7.

[76] Kalliomaa-Puha L & Nykänen E (2025): Subjektiiviset ja määrärahasidonnaiset oikeudet sekä ennaltaehkäisevät palvelut sosiaalihuollossa: Oikeudellinen arviointi. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2025:24. Saatavana: http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5682-7, 72–73.

[77] https://stm.fi/kestavan-kasvun-ohjelma.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, ettei hyvinvoinnin edistäminen ole vielä kehittynyt osana hyvinvointialueiden toimintaa sote-uudistuksen alkuperäisten tavoitteiden mukaiseksi. Toiminnan painotus ei ole riittävästi siirtynyt hyvinvoinnin edistämiseen ja ennaltaehkäiseviin palveluihin eikä hyvinvoinnin edistäminen ole konkretisoitunut osaksi sosiaalihuollon toimintaa, jolloin hyvinvointi- ja terveyserojen kaventuminen ja kustannusten kasvun hillintä näyttävät epätodennäköisiltä. Osalla alueista toiminnan kehittäminen on kuitenkin edennyt ja näitä hyviä esimerkkejä olisi hyödyllistä vahvistaa kansallisesti.

2.15.2 Sosiaalityö ja sosiaaliohjaus

Sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta toteutetaan lähtökohtaisesti kaikissa sosiaalihuollon toiminnallisissa kokonaisuuksissa, eli lapsiperheiden palveluissa, työikäisten palveluissa, iäkkäiden palveluissa, päihde- ja riippuvuustyön erityisissä palveluissa, perheoikeudellisissa palveluissa, lastensuojelussa ja vammaispalveluissa. Keskeisinä sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta kuvaavina käsitteinä käytetään usein esimerkiksi aikuissosiaalityötä, perhesosiaalityötä ja gerontologista sosiaalityötä kuvaamaan sitä toimintaympäristöä, jossa sosiaalityö ja sosiaaliohjaus keskeisesti toimii. Työn sisällöt, keskeiset asiakasryhmät, yhteistyötahot ja liitännäiset palvelut vaihtelevat paljon eri kokonaisuuksien sisällä. Myös saman tehtävän alueelliset erot hyvinvointialueiden välillä ovat suuria muun muassa asiakkuuden kriteereissä tai asiakkuuden muodostumisen tavoissa. Näitä eroja kuvataan hyvin esimerkiksi Etelä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen aikuissosiaalityön ja työikäisten sosiaalipalvelujen selvityksessä.[78]

Sosiaalityön tulevaisuutta ja julkista hallintotehtävää kuvaavassa selvityksessä piirtyi kuva sosiaalihuollon prosessista jatkumona, jossa yleinen ja toisaalta yksilökohtainen neuvonta ja ohjaus, palvelutarpeen arviointi, suunnitelmien ja päätösten teko sekä asiakkaalle annettava psykososiaalinen tuki kietoutuvat toisiinsa limittäisinä ja osittain päällekkäisinä toimintoina. Eri osien erottaminen toisistaan on hankalaa ja usein epätarkoituksenmukaista, ja prosessin jouheva eteneminen on asiakkaan edun mukaista.[79]

Sosiaalihuollon asiakkaalle nimetään omatyöntekijä, jos se palvelutarpeen arvion perusteella katsotaan tarpeelliseksi. Jos asiakkaan arvioidaan omatyöntekijän lisäksi tarvitsevan sosiaalityön tai sosiaaliohjauksen palvelua, näiden palvelujen myöntämisestä tulee tehdä valituskelpoinen hallintopäätös.[80]

Sosiaalityössä työskentelyn pilkkominen toisaalta omantyöntekijän tehtäviin ja toisaalta sosiaalityöhön sosiaalipalveluna on epäluontevaa. Sosiaalihuoltolain mukaiset omatyöntekijän tehtävät sekä sosiaalityön palvelu menevät käytännössä päällekkäin siinä määrin, että niitä voi olla vaikea erottaa toisistaan.

Sosiaalihuoltolain mukaisessa työskentelyssä on kuitenkin palveluja ja toimintoja, jotka ovat erotettavissa omatyöntekijän ja asiakkaan keskinäisestä, viranomaistehtäviin limittyvästä

---

[78] Hytti T, Palomäki K (2026): Aikuissosiaalityö ja työikäisten sosiaalipalvelut. Soccan työpapereita 2026:2 Saatavana: Aikuissosiaalityo-ja-tyoikaisten-sosiaalipalvelut-Selvitys-nykytilasta-Etela-Suomen-hyvinvointialueilla-2025.pdf.

[79] Liukko E & Nykänen E (2019): Sosiaalityön tulevaisuus – sosiaalityö julkisena hallintotehtävänä. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:47, 40–41. Saatavana: http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4091-8.

[80] Kalliomaa-Puha L & Nykänen E (2025): Subjektiiviset ja määrärahasidonnaiset oikeudet sekä ennaltaehkäisevät palvelut sosiaalihuollossa: Oikeudellinen arviointi. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2025:24, 35, erit. alaviite 14. Saatavana: http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5682-7.

työskentelystä. Ensinnäkin sosiaalihuoltolain perusteella asiakkaalle on mahdollista myöntää sosiaaliohjauksen ja sosiaalityön palvelua omatyöntekijän tekemän työn ohella. Sosiaaliohjauksella voidaan tällöin tarkoittaa asiakkaalle annettavaa ohjausta ja tukea arkielämän sujumiseksi ja sosiaalityöllä asiakkaan tukimuotojen ja palvelujen koordinointia ja yhteensovittamista (HE 164/2014). Erityisesti sosiaaliohjausta hyödynnetään asiakkaita tukevana työmuotona, esimerkiksi perheille tarjottavana ehkäisevänä palveluna tai aikuisasiakkaille myönnettävänä lähityönä. Sen sijaan sosiaalityön palvelu vaikuttaa toteutuvan luontevimmin omatyöntekijän tehtävään liitettynä[81].

Sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen määrittelyä (eri) palveluiksi, omatyötekijän tehtäviksi tai viranomaistyöksi mutkistaa myös se, että ne ovat sosiaalihuoltolaissa säädetty osaksi, ja paikoin hyvin keskeiseksi osaksi, muita palveluja. Tällöin ne kuitenkin näyttäytyvät enemmänkin tapana toteuttaa muita palveluja. Myöskään sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen välinen sisällöllinen rajanveto ei ole selkeä. Sosiaalityöntekijänkin tekemässä työssä on käytännössä aina mukana sosiaaliohjauksellisia sisältöjä. Edellä kuvattujen seikkojen vuoksi työn organisointi ja työnjako eri ammattiryhmien välillä on toteutettu eri alueilla eri tavoin.

Vaikka laki ei määrittele, millä ammattipätevyydellä sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen palvelua voidaan antaa, on sosiaalityö useimmiten tulkittu sosiaalityöntekijöiden tehtäväksi ja sosiaaliohjaus sosionomien tehtäväksi. Sosiaalityöntekijöihin liittyneet saatavuusongelmat ovat siten osaltaan vaikuttaneet siihen, että palvelujärjestelmässä sosiaaliohjauksen (ja siten sosionomien) määrä on ollut kasvava sosiaalityön (sosiaalityöntekijöiden) resursseihin nähden. Sosiaalihuollon ammattihenkilölainsäädäntö tukee ammattihenkilöiden joustavaa käyttöä ja ammattihenkilöiden ammatillisesti perusteltua yhteistyötä. Alueilla onkin monia hyväksi koettuja, joskin keskenään erilaisia työnjako- ja parityömalleja sosiaalityöntekijöiden ja sosionomien välillä. Tehtävänjakoon liittyvät asiat ovat olleet myös kansallisen kehittämisen ytimessä. Esimerkiksi kuluvan hallituskauden aikana sosiaali- ja terveysministeriö on myöntänyt rahoitusta osana Hyvän työn ohjelmaa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden työnjakoa uudistaville piloteille.

Liukon ja Nykäsen (2019) selvityksessä suositeltiin selvitettäväksi myös terveydenhuollossa ja muussa julkisessa hallinnossa toteutettavan sosiaalialan työn luonnetta ja tarvetta sitä koskevalle täsmällisemmälle sääntelylle. Keskeistä on sen varmistaminen, että sosiaalihuollon toteuttamisen periaatteita sovelletaan kaikessa julkisessa hallinnossa tehtävässä sosiaalialan työssä.[82]

Myös sosiaalihuollon palvelu-uudistusta valmistellut työryhmä näki sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen roolin ja merkityksen sosiaalihuollon toiminnalle keskeisenä. Ryhmä ehdotti loppuraportissaan ja siihen sisältyvissä ehdotuksissa sosiaalihuoltolain uudistamiseksi sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen aseman ja roolin uudelleen tarkastelua ja selkeyttämistä. Työryhmä ehdotti, että sosiaalityön ja sosiaaliohjuksen määritelmissä tuotaisiin näkyväksi ainakin sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen toteuttaminen kiinteänä osana sosiaalihuoltolain 4 luvun mukaista

[81] Liukko E & Nykänen E (2019): Sosiaalityön tulevaisuus – sosiaalityö julkisena hallintotehtävänä. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:47, 38. Saatavana: http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4091-8.

[82] Liukko E & Nykänen E (2019): Sosiaalityön tulevaisuus – sosiaalityö julkisena hallintotehtävänä. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:47, 47. Saatavana: http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4091-8.

asiakasprosessia siten, että asiakkaalle sosiaaliohjauksena tai sosiaalityönä annettava tuki ja sosiaalihuollon hallinnollisjuridinen virkatyö muodostavat saumattoman kokonaisuuden[83].

2.15.3 Sosiaalihuollon toteuttaminen

2.15.3.1 Sosiaalihuoltoasian vireilletulo

Hallintolain 20 §:n mukaisesti hallintoasia tulee vireille, kun asian vireille panemiseksi tarkoitettu asiakirja on saapunut toimivaltaiseen viranomaiseen tai kun asia on sille suullisen vireillepanon yhteydessä esitetty ja käsittelyn aloittamiseksi tarvittavat tiedot on kirjattu.

Vireilletulolla on tiettyjä oikeusvaikutuksia. Se aloittaa viranomaisen käsittelyvelvollisuuden ja sen perusteella lasketaan käsittelyaika viranomaisessa. Asian vireilläolo lakkaa, kun asian käsittely viranomaisessa päätetään. Esimerkiksi, kun hakemusasiassa tehdään päätös, ilmoitus käsitellään ja tehdään päätös jatkotoimenpiteistä, vireilläolo lakkaa.

Vireilletulo voi sosiaalihuollossa olla hakemus, mutta myös puhelinsoitto, yhteydenotto sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi tai ilmoitus. Olennaista on, että henkilö itse tai joku muu haluaa, että henkilön sosiaalihuoltoa koskevaa asiaa selvitetään viranomaisessa. Vireilletulo aloittaa asian käsittelyn ja asettaa viranomaiselle myös käsittelyvelvollisuuden.

Suuri osa sosiaalihuoltoa koskevien asioiden vireilletuloista on joko yhteydenottoja sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi tai erilaisia ilmoituksia. Näistä yhteydenotto tehdään yhteistyössä asiakkaan kanssa tai asiakkaan suostumuksella ja ilmoitus on tietyin edellytyksin tehtävä myös ilman asiakkaan suostumusta. Kaksi erillistä ilmoitustyyppiä ovat saattaneet aiheuttaa ilmoitusvelvollisissa hämmennystä ja epäselvyyttä siitä, tuleeko asiakkaan tilanteessa tehdä yhteydenotto vai ilmoitus. Käytännössä myöskään viranomaisten näkökulmasta sosiaalihuoltoon liittyvissä asioissa ei aina välttämättä ole täysin selvää tai yksiselitteistä, missä tilanteissa asiakkaan asiointi tai asioiden hoitaminen on tulkittava vireilletuloksi ja milloin sen voi katsoa olevan tosiasiallista toimintaa, johon liittyy vain kirjaamisvelvoite.

Yhteydenottoa koskevaan sääntelyyn sisältyy vaihtoehtoisena menettelynä asiakkaan ohjaaminen hakemaan sosiaalipalveluja. Sääntelyllä on tavoiteltu ennaltaehkäisemisen vahvistamista korostamalla myös muiden toimijoiden hallintolain mukaista ohjausvelvoitetta. Lain esitöiden mukaan yhteydenottoa koskevan säännöksen tavoitteena on ollut ohjata eri viranomaisia toimimaan asiakaslähtöisesti ja kustannustehokkaasti siten, että eri toimipisteissä asioiva henkilö tulisi nykyistä paremmin ohjatuksi oikean viranomaisen luokse. (HE 164/2014 vp, s. 127.)

Yleisistä perusteista koskien salassa pidettävän tiedon antamista säädetään julkisuuslain 26 §:ssä, jonka 1 momentin mukaan tieto salassa pidettävästä tiedosta voidaan antaa, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty; tai se, jonka etujen suojaamiseksi salassapitovelvollisuus on säädetty, antaa siihen suostumuksensa.

Sosiaalihuoltolain sekä yhteydenottoja ja ilmoituksia koskevan sääntelyn voimaantulon jälkeen on tullut voimaan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (2016/679 yleinen tietosuoja-asetus; jäljempänä tietosuoja-asetus).

---

[83] STM (2026): Sosiaalihuollon palvelu-uudistus: Työryhmän ehdotukset 2026. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2026:5. Saatavana: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/134b4544-4e1c-4c99-bd76-386d31bfd9fc/content.

Tietosuoja-asetus on suoraan sovellettavaa oikeutta, mutta jättää joissakin kohdissa jäsenvaltioille mahdollisuuden säätää tarkentavaa, täydentävää tai tietyissä tilanteissa rajoittavaa kansallista lainsäädäntöä. Kansallinen lainsäädäntö on kuitenkin tarpeellista vain, jos tietosuoja-asetuksen tarjoama henkilötietojen suoja ei ole riittävä. Tällöinkin on varmistettava, että kansallinen lainsäädäntö on yhteensopiva tietosuoja-asetuksen kanssa.

2.15.3.2 Asiakkuuden alkaminen ja päättyminen

Sosiaalihuoltolain 34 §:n mukaan sosiaalihuollon asiakkuus alkaa hakemuksesta tai kun muulla tavoin vireille tullutta asiaa ryhdytään käsittelemään tai henkilölle annetaan sosiaalipalveluja. Erityisesti se, mitä tarkoittaa vireille tulleen asian käsittelemään ryhtyminen, on aiheuttanut epäselvyyttä ja kansallisesti eriäviä tulkintoja. Ensimmäisissä sosiaalihuoltolain soveltamisoppaassa asiakkuuden alkamista on avattu seuraavasti: Asiakas voi myös kieltäytyä ottamasta vastaan palveluja, jolloin asiakkuus päättyy, ellei laissa ole erityissäännöstä, jonka perusteella sosiaalihuollon toimenpiteisiin voidaan ryhtyä asiakkaan tahdosta riippumatta. Asiakkuuden alkaminen ja päättyminen on tärkeää käydä keskustellen läpi asiakkaan kanssa, jolloin sekä työntekijällä että asiakkaalla on yhteneväinen käsitys tilanteesta.[84] Haasteeksi on kuitenkin muodostunut, että muutoin asiakkuuden alkamista ei soveltamisoppaissa ole avattu eikä sitä ei ole kuvattu prosessikaavioissa, mikä on saatettu tulkita niin, että asiakkuus alkaa aina vireilletulosta.[85]

Tiedonhallinnassa sosiaalihuollon asiakkuuden alkaminen on paikannettu sosiaalihuoltoasian vireilletuloon.[86]

Asiakkuuden alkamista koskeva sääntely on ollut tulkinnallisesti epäselvä erityisesti siltä osin, mihin vaiheeseen paikannetaan vireille tulleen asian käsittelemään ryhtyminen. Yhtäältä lain esitöissä asian käsittelemään ryhtyminen tarkoittaa sitä, kun vireilletulon perusteella aletaan arvioida palveluntarvetta. Myös lain soveltamisoppaissa korostetaan sitä, että asiakkuuden alkaminen on käytävä keskustellen asiakkaan kanssa läpi. Toisaalta tiedonhallinnassa asiakkuuden on tulkittu alkavan heti asian vireilletulosta.

Sosiaalihuoltolain ja asiakaslain sosiaalihuollon asiakkuuden alkamista koskeva sääntely on ollut osin ristiriitaista ja voinut osaltaan lisätä asiaan liittyvää epäselvyyttä.

Sosiaalihuollon asiakastietoihin kuuluvat asiakirjat on määritelty asiakastietolain 34 §:ssä, jossa se on kiinnitetty juuri asiakkuuden alkamiseen. Nykyinen asiakkuusmääritelmä estää asiakaskohtaisen kirjaamisen ennen kuin tuen tarvetta virallisesti selvitetään tai palvelua haetaan.[87] Tämä voi aiheuttaa epäselvyyttä esimerkiksi sosiaalihuollon ohjaus- ja neuvontatilanteissa, joita ei lähtökohtaisesti voida kirjata. Sosiaalihuoltolain 34 §:n mukaan asiakkuus päätetään, kun asiakirjaan merkitään tiedoksi, että sosiaalihuollon järjestämiselle ei ole perustetta. Sääntely

---

[84] Sosiaalihuoltolaki. Soveltamisopas. 18.6.2015, s. 60. Saatavilla: https://valtioneuvosto.fi/documents/1271139/1408010/Sosiaalihuoltolaki_soveltamisopas.pdf/70e03ede-22be-4d14-bc54-ad3c37ebc7f1/Sosiaalihuoltolaki_soveltamisopas.pdf.pdf; Sosiaalihuoltolain soveltamisopas. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017:15, s. 104. Saatavilla: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/83d2b4d5-dc0f-4b91-b2fc-ae47eb9cc3b4/content.

[85] Sosiaalihuoltolain soveltamisopas. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2024:13, s. 140. Saatavilla: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/83d2b4d5-dc0f-4b91-b2fc-ae47eb9cc3b4/content.

[86] Kanta-palvelujen käsikirja sosiaalihuollon toimijoille, s. 116–117 ja 128.

[87] Joronen H & Hujanen K (2025): THL Blogiteksti Hukkaako sosiaalihuolto mahdollisen asiakkaansa? Saatavana: https://blogi.thl.fi/hukkaako-sosiaalihuolto-mahdollisen-asiakkaansa/.

tämän osalta jättää epäselväksi, milloin sosiaalihuollon asiakkuuden voi lopettaa. Kun sosiaalihuollon tarkoitus on lain 1 §:n mukaisesti edistää ja ylläpitää hyvinvointia sekä sosiaalista turvallisuutta ja vähentää eriarvoisuutta ja edistää osallisuutta, voi olla haasteellista todeta, ettei sosiaalihuollon tai sosiaalipalvelujen järjestämiselle ole enää perustetta. Tämä asiakkuuden päättämiseen liittyvä vaikeus on voinut johtaa siihen, että asiakkuus jätetään konkreettisten palvelujen päättymisen jälkeen joksikin aikaa voimaan, esimerkiksi siltä varalta, että asiakkaan elämäntilanteessa tapahtuisi käänne huonompaan. Lisäksi syynä asiakkuuden päättämättä jättämiseen voi olla se, että asiakkuuden uudelleen avaaminen tilanteen mahdollisesti muuttuessa koetaan vaikeana tai hankalana, esimerkiksi työlääksi koetun palvelutarpeen arviointiprosessin uudelleen alkamisen vuoksi.

2.15.3.3 Erityisen tuen tarpeessa oleva henkilö

Säännöksillä, jotka koskevat erityistä tukea tarvitsevia henkilöitä on tarkoitus turvata se, että kaikkein vaikeimmassa asemassa olevat henkilöt saavat tarvitsemansa avun ja tuen. Säännökset on tarkoitettu sovellettaviksi tilanteissa, joissa henkilö ei itse kykene hakemaan tarvitsemaansa apua tai henkilön avun saaminen on vaarassa estyä sen vuoksi, ettei hän kykene riittävässä määrin vastaanottamaan tai antamaan avun saamiseksi tarvittavaa tietoa. Jokaisen asiakkaan kohdalla on yksilöllisesti arvioitava erityisen tuen tarve ottaen huomioon asiakkaan tosiasiallinen tilanne. Soveltaessaan lakia työntekijä siis tekee yksilökohtaisen arvion, onko henkilö erityisen tuen tarpeessa. Tämä yksilöllinen arviointi ja lain ehdot, kuka määrittelyn voi viime kädessä tehdä, on tuottanut sosiaalihuoltolain soveltamisen haasteita heti lainsäädännön alusta lukien ja alueilta on toistuvasti tuotu esiin tarvetta säätää erityisen tuen tarpeesta täsmällisemmin tai yksiselitteisemmin. Määrittely on merkityksellinen, koska erityisen tuen tarve kiinnittyy sosiaalihuoltolakiin monin kohdin, erityisesti siihen, kuka tai mikä ammattihenkilö arvioinnin voi viime kädessä tehdä, mutta myös palvelutarpeen arvioinnin toteutustavan sekä mitkä asiakkaan erityiset, lailla säädellyt oikeudet ovat. Koska erityistä tukea tarvitsevaksi henkilöksi määrittely liittyy suoraan sosiaalityöntekijän työtehtäviin, on alueilta saatu viitteitä, että sosiaalityöntekijöiden alueelliset määrät vaikuttavat siihen, miten lainsäädäntöä tulkitaan. Hyvinvointialueiden välillä sekä myös hyvinvointialueiden sisällä on laajasti kuntapohjaisesta sosiaalihuollon rakenteesta periytyvää vaihtelua sosiaalihuollon ammattihenkilöiden henkilöstö- ja virkarakenteessa, erityisesti sosiaalityöntekijöiden ja sosionomien määrässä Jos sosiaalityöntekijäresurssia on alueella ollut niukasti, on se voinut vaikuttaa siihen, että myös kriteerit erityisten tuen tarpeessa olevaksi henkilöksi määrittelyyn ovat voineet nousta käytännössä korkeammaksi kuin alueilla, joissa sosiaalityöntekijöitä on ollut käytettävissä enemmän suhteessa sosionomeihin.[88]

Edellä mainitun tutkimuksen mukaan erityisen tuen tarpeen tunnistaminen mahdollistaa sosiaalityöntekijän asiantuntemuksen kohdentamisen, pitkäjänteisemmän työskentelyn ja kokonaisvaltaisemman palvelukokonaisuuden asiakkaalle, kun taas tunnistamatta jääminen lisää riskiä saada vain kevyempää, lyhytkestoista tai katkonaisempaa tukea. Tutkimus osoittaa, että tunnistaminen on tulkinnanvaraista ja nojaa vahvasti ammatilliseen harkintaan, mikä voi johtaa alueellisiin ja organisatorisiin eroihin asiakkaiden palveluissa. Tämän vuoksi erityisen tuen tarpeen tunnistamisella on merkittävä vaikutus sekä yksittäisten asiakkaiden oikeuksien toteutumiseen että sosiaalihuollon resurssien ja osaamisen kohdentumiseen kokonaisuutena. Näin ollen erityisen tuen tarpeen asiakkaiden tunnistaminen näyttäytyy nykylainsäädännön valossa perustellulta tavoitteelta ammattilaisten työnjaon kehittämiselle. Kuitenkin alueellisesti ja toiminnoittain

88 Kuusisto, K., Ekqvist, E., & Kalliomaa-Puha, L. (2021): Erityistä tukea tarvitsevat päihteitä ongelmallisesti käyttävät asiakkaat sosiaalityöntekijöiden tulkinnoissa. Saatavissa: https://www.julkari.fi/items/55dbe4b1-1c8d-4477-a3e6-d904e6f3ceaa.

eroavat tulkinnat erityisen tuen tarpeesta voivat luoda epävarmuutta siitä, toteutuvatko asiakkaiden oikeudet yhdenvertaisesti.

2.15.3.4 Erityisen tuen tarpeessa oleva lapsi

Erityisen tuen tarpeessa olevan ja lastensuojelulain mukaisen lastensuojelun tarpeessa olevan lapsen määritelmien liiallinen päällekkäisyys on tunnistettu lainsäädäntöön liittyväksi nykytilan haasteeksi. Sosiaalihuoltolain mukaisen erityisen tuen tarpeen ja lastensuojelulain mukaisen asiakkuuden määritelmien lähes identtinen sisältö on hämärtänyt asiakkuuksien välistä rajaa ja vaikeuttanut lain soveltamista. Käytännössä tämä on johtanut siihen, että asiakkuuksien kohdentuminen perustuu pitkälti paikallisiin tulkintoihin, organisaatiokohtaisiin ohjeistuksiin ja yksittäisten työntekijöiden harkintaan sen sijaan, että se perustuisi lain asettamiin raja- ja porrastuskriteereihin. Tämä on aiheuttanut merkittävää alueellista vaihtelua siinä, milloin lapsi määritellään erityisen tuen tarpeessa olevaksi ja milloin katsotaan, että hänen tilanteensa edellyttää lastensuojelun toimenpiteitä. Palveluihin ohjautuminen on muodostunut osin ennakoimattomaksi ja lasten sekä perheiden yhdenvertaisuus palvelujen saatavuudessa ja intensiteetissä on heikentynyt.[89]

Kriteerit ja ohjeistukset vaihtelevat alueellisesti, lainsäädäntöä tulkitaan eri tavoin ja on havaittu epäselvyyksiä asiakkaiden ohjaamisessa palveluihin. Lastensuojelun kansallisen kehittäjäverkoston mukaan määritelmien päällekkäisyys heijastuu myös arviointikäytäntöihin ja palvelujärjestelmän toimivuuteen. [90] Arviointi näyttäytyy monin paikoin palvelukeskeisenä prosessina, jossa tarkastelu jäsentyy organisaation olemassa olevien palvelujen ja resurssien kautta sen sijaan, että painopiste olisi lapsen todellisessa tuen tarpeessa. Asiakkuuksien siirtymät erityisesti lapsiperheiden sosiaalityöstä lastensuojeluun viivästyvät usein, koska määritelmän tasolla ei ole selkeää erottelevaa kynnystä, jonka perusteella siirto olisi yksiselitteisesti perusteltavissa. Siirtymien viivästymiseen vaikuttaa selvityksen mukaan myös lastensuojelulain mukainen asiakasmitoitus.[91] Viivästykset puolestaan lisäävät riskiä, että tuen tarve kasautuu ja siihen vastaaminen edellyttää laajempia toimenpiteitä. Näiden rakenteellisten ja tulkinnallisten ongelmien kokonaisvaikutuksena lapsen edun ensisijaisuus ja oikea-aikainen tuki eivät toteudu järjestelmällisesti, vaan tuki voi viivästyä, kohdentua epätarkoituksenmukaisesti tai toteutua lapsen tarpeeseen nähden väärässä palvelussa tai väärän lain piirissä.

2.15.3.5 Asiakastyön dokumentointi

Vuonna 2024 sosiaali- ja terveysministeriön tekemän kyselyn mukaan aikuissosiaalityössä työajasta kohdentui yksilökohtaiseen sosiaalityöhön sosiaalityöntekijöillä keskimäärin 28

[89] Heikkinen T (2026): Erityisen tuen vai suojelun tarpeessa? Teoksessa Lastensuojelua yhdessä kehittäen: Kansallisen verkoston näkökulmia ja ratkaisuja vuosien 2024–2025 työskentelyn perusteella. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL. Työpaperi 2026:2,14–27. Saatavana: https://www.julkari.fi/handle/11111/66648. Kts. myös Hoikkala S, Muinonen T, Palola E, Rosberg J & Väisänen A (2023): Lastensuojelun kokonaisuudistuksen valmistelu. Visiovaiheen raportti.

[90] Repo J & Pösö T (2024): Palvelutarpeiden arvioinnin yhdenmukaisuus perhesosiaalityön ja lastensuojelun rajapinnoilla: ammatillisen kuvittelun näkökulma.

[91] Yliruka L & Ristolainen, T.-P. & Weckroth, N. (2023) Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityön organisoiminen ja henkilöstömitoituksen toteutuminen: osa 2 Hyvinvointialuekyselyjen tulokset. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, työpaperi 37/2023, s. 44.

prosenttia ja sosiaaliohjaajilla 27 prosenttia työajasta ja jalkautuvaan työhön sosiaalityöntekijöiltä seitsemän prosenttia ja sosiaaliohjaajilta yhdeksän prosenttia työajasta[92].

Aikuissosiaalityössä monialaista työtä tehtiin vuonna 2024 arviolta jonkin verran enemmän kuin vuonna 2022. [93] Muutoin työajan käyttö ei juuri ole muuttunut hyvinvointialueille siirtymisen jälkeen etenkään yksilökohtaisen asiakastyön osalta. Alle kolmannes työajasta kohdentuu yksilökohtaiseen asiakastyöhön, mitä voidaan pitää vähäisenä. Noin kolmannes työajasta kohdentuu kirjaamiseen, dokumentointiin sekä kokouksiin ja hallinnolliseen työhön. Lisäksi Kelan vastuulla olevan perustoimeentulotuen selvittelytyöhön käytti työaikaa kumpikin ammattiryhmä.

Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille vuonna 2024 suunnatussa kyselyssä selvitettiin kokemuksia kirjaamisen kuormittavuudesta ja hyödyistä. Vastausten perusteella sosiaalihuollossa kirjaamiseen päivässä käytettävä aika painottui 30–180 minuutin välille. Mediaanivastaus oli 90 minuuttia ja keskiarvo 158 minuuttia. Lähihoitajien sekä sosiaalityöntekijöiden ja -ohjaajien välillä oli selkeä ero: lähihoitajien kirjaamiseen käyttämä aika painottui selkeämmin 30–120 minuutin välille, kun taas sosiaalityöntekijöiden ja -ohjaajien kohdalla 75–300 minuutin välille.

Saman kyselyn mukaan kirjaamiseen käytetystä ajasta asiakastyön kirjaamiseen kului sosiaalityöntekijöiltä 41 prosenttia ja sosiaaliohjaajilta 43 prosenttia, asiakassuunnitelmien kirjaamiseen sosiaalityöntekijöiltä 20 prosenttia ja sosiaaliohjaajilta 10 prosenttia ja palvelutarpeen arviointien kirjaamiseen sosiaalityöntekijöiltä 23 prosenttia ja sosiaaliohjaajilta 25 prosenttia. Kaikkien sosiaalihuollon toimialalla työskentelevien ammattilaisten (mukaan lukien lähihoitajat) kirjaamisen käytetystä ajasta 48 prosenttia kului asiakastyön kirjaamiseen, 13 prosenttia asiakassuunnitelmien kirjaamiseen ja 13 prosenttia palvelutarpeen arviointien kirjaamiseen.

Kyselyyn vastanneista sosiaalityöntekijöistä 37 prosenttia ja sosiaaliohjaajista 42 prosenttia arvioi kirjaamismäärän kasvaneen viime vuosina merkittävästi, ja heistä 42 prosenttia arvioi sen lisääntyneen jonkin verran.

Kyselyn mukaan erityisesti kirjattavien tietojen runsaan määrän sekä tietojärjestelmien käytettävyyden katsottiin hankaloittavan kirjaamista. Tietojärjestelmien sekä valmiiden tietopohjien ja mallien kehittäminen nähtiin keskeisinä kehittämisen kohteina, jotta kirjaamisaikaa voitaisiin vähentää. Valtaosa vastaajista kertoi kuitenkin hyödyntävänsä kirjattuja tietoja ja uskoi myös muiden ammattilaisten hyödyntävän niitä. Kirjaamistietoja hyödynnettiin eniten asiakasohjauksessa, palvelun suunnittelussa, palveluun liittyvässä konsultaatiossa sekä palvelun jatkuvuuden vahvistamisessa ja kehittämistarpeiden tunnistamisessa. Myös oikeusturva-asiat nousivat jonkin verran esille, erityisesti sosiaalityöntekijöiden vastauksissa. Lisäksi vain puolet sosiaalityöntekijöistä ja sosiaaliohjaajista arvioi asiakkaiden hyötyvän asiakastietojärjestelmiin tehdyistä kirjauksista paljon tai erittäin paljon.

Kyselyn perusteella sosiaalihuollossa käytetään kirjaamiseen hieman vähemmän aikaa kuin perusterveydenhuollossa ja erikoissairaanhoidossa. Lähihoitajat käyttivät muihin kyselyn

[92] Kivipelto M, Elovainio M (2024): Aikuissosiaalityön tilannekuva 2024 – kyselyn tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 26/2024. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. Saatavana: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/149290/URN_ISBN_978-952-408-329-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y

[93] Kivipelto M, Elovainio M (2024): Aikuissosiaalityön tilannekuva 2024 – kyselyn tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 26/2024. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki; Kivipelto M, Tanner, N (2023) Aikuissosiaalityö sote-uudistuksessa - kyselyn tulokset. Tutkimuksesta tiiviisti 1/2023. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.

ammattiryhmiin verrattuna vähiten aikaa päivittäiseen kirjaamiseen, mutta päällekkäiseksi kirjaamiseksi koetun ajankäytön osuus kirjaamiseen käytetystä ajasta oli lähihoitajilla selkeästi suurin (38 %, sosiaalityöntekijöillä 23 % ja -ohjaajilla 29 %).

Eduskunnan tarkastusvaliokunta[94] on huomauttanut, että sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmien kehittämisessä johdon näkökulma korostuu liikaa ammattilaisten kustannuksella. Tiedonkeruun määrä on kasvanut merkittävästi, mikä on lisännyt kirjaamisen työtaakkaa. Tiedolla johtaminen keskittyy yhä enemmän tietojen keräämiseen, ja kirjaamista tehdään yhä määrämuotoisemmin ja eri tarkoituksiin. Kirjaamiskäytäntöjen kehittämisen arvioidaan voivan vapauttaa aikaa asiakastyöhön ja tukevan henkilöstön riittävyyttä. Samalla on nähty tärkeänä varmistaa, että kirjaaminen on riittävää asiakas- ja potilasturvallisuuden, hoidon jatkuvuuden, tiedonsiirron, tiedolla johtamisen ja palvelun laadun kannalta.

Aikuissosiaalityön asiakasdokumentaatiota tutkinut Salme Kallinen toteaa väitöstutkimuksessaan, että tutkimusaineiston perusteella palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma -asiakirjojen merkitys ja käyttöarvo asiakastyön välineenä näyttäytyi vähäisenä. Asiakirjat toimivat pääasiassa asiakkaan tilannetta kuvailevina hallinnollisina yhteenvetoina, eivätkä ne juurikaan tukeneet asiakastyön prosessia. Kallisen tutkimustulokset tukevat aikaisempien sosiaalityön dokumentaatiotutkimusten tuloksia, joiden mukaan asiakirjat ovat ennemminkin järjestelmäkeskeisiä kuin asiakas- ja ongelmakeskeisiä. Asiakirjojen laatu vaihtelee, kirjaamisessa on puutteita ja epäyhtenäisyyttä. Sosiaalityöntekijöiden kiire ja kirjaamisvälineiden kehittymättömyys hankaloittavat asiakasasiakirjojen reaaliaikaista laatimista.[95]

Kallinen suosittelee tutkimuksessaan myös palvelutarpeen arviointi- ja asiakassuunnitelma-asiakirjojen rakenteiden selkeyttämistä ja kohdentamista entistä täsmällisemmin sosiaalityön keskeisiin näkökulmiin, kohteisiin, menetelmiin ja tavoitteisiin. Sosiaalityön dokumentaation kehittämisessä tulee entistä enemmän huomioida se, mitä sosiaalityö tieteenä ja ammattina itse vaatii kirjaamiselta.

2.15.3.6 Toistuvat ja päällekkäiset palvelutarpeen arviot

Palvelutarpeen arvioinnissa ratkaistaan, mitä palveluja ja minkälaista tukea asiakkaalle tulisi myöntää tai järjestää. Vaikka palvelutarpeen arviointi ei ole sitova asiakirja tai päätös, se vaikuttaa olennaisella tavalla asiakkaan asemaan ja määrittää hänen palvelujensa kokonaisuutta. Lisäksi se on merkityksellinen esimerkiksi kanteluiden ja valitusten arvioinnin näkökulmasta, kun arvioidaan, onko asiakas saanut tarpeidensa mukaisia palveluja.[96]

Vaikka asiakkaan tilanteen arviointi on keskeisen tärkeää sosiaalihuollon vaikuttavassa työssä, käytännössä palvelutarpeen arviointi ja sitä ohjaava sääntely on saanut osin liian suuren roolin varsinaisen auttamisen ja tuen antamisen sijasta. Arviointi se tehdään usein asiakkaan tilannetta tarpeettoman laajasti kartoittaen, jolloin se sitoo liiaksi ammattihenkilöiden työaikaa ja voi viivästyttää avun saamista. Palvelutarpeen arviointi kytkeytyy myös laajemmin sosiaalihuollon

[94] Eduskunnan tarkastusvaliokunta 2024: Eduskunnan tarkastusvaliokunnan mietintö 2/2024 vp: Valtiontalouden tarkastusviraston vuosikertomus eduskunnalle 2023, TrVM 2/2024 vp – K 1972023 vp.
[95] Kallinen, S (2026): Aikuissosiaalityön asiakasdokumentaatio sosiaalityön itseymmärryksen kuvana (Väitöskirja). Itä-Suomen yliopisto.
[96] Liukko E & Nykänen E (2019): Sosiaalityön tulevaisuus. Sosiaalityö julkisena hallintotehtävänä. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:47.

dokumentointivelvoitteeseen, joka myös tutkimuksen valossa näyttäytyy usein enemmän järjestelmäkeskeiseltä kuin asiakas- tai ongelmakeskeiseltä. [97]

Palvelutarpeen arvioinnin tekeminen on toteutettu eri alueilla eri tavoin, riippuen esimerkiksi alueen palvelujen erilaisista organisointitavoista tai maantieteellisistä eroista. Esimerkiksi Länsi-Suomen yhteistyöalueen työikäisten palveluja koskevan tutkimuksen[98] mukaan kahdella hyvinvointialueella palvelutarpeen arviointi tehtiin erillisessä yksikössä ja yhdellä alueella osana aikuissosiaalityötä. Myös Etelä-Suomen aikuissosiaalityön selvityksen mukaan arviointien tekotavat vaihtelevat huomattavasti alueen hyvinvointialueiden kesken[99]. Vaikka hyvinvointialueilla käytäntöjä on yhdenmukaistettu, alueuudistus ei ole poistanut alueiden välistä tai sisäistä vaihtelua. Selvitysten mukaan palvelutarpeen arviointeja tekevät sekä sosiaalityöntekijät että sosiaaliohjaajat ja mukana voi olla lisäksi esimerkiksi terveydenhuollon ammattilaisia.

Länsi-Suomessa tehdyn tutkimuksen mukaan myös palvelutarpeen arvioinnin laajuus vaihtelee. Laaja-alaisen palvelutarpeen arvioinnin lopputulemana on yleensä työskentelyn päättyminen: kattavan selvittelyprosessin aikana asiat saadaan yleensä ratkottua eikä se johda pidempään asiakkuuteen. Mikäli palvelutarpeen arviointi on tehty erillisessä yksilössä ja asiakkuus jatkuu, järjestetään siirtopalaveri. Niihin kuitenkin liittyy työntekijöiden kokemusten mukaan erilaisia käytännön haasteita, jotka voivat viivästyttää työskentelyä. Toisena haasteena palvelutarpeen arvioinnin eriyttämisessä on se, että työntekijät eivät voi vielä myöntää tarpeelliseksi katsomiaan sosiaalipalveluita vaan palvelupäätökset tehdään vasta suunnitelmallisessa sosiaalityössä. Lisäksi palvelutarpeen arvioinnin aikana asiakkaan ja työntekijän välille alkaa syntyä luottamussuhde, joka katkeaa asiakkaan siirtyessä suunnitelmalliseen sosiaalityöhön. Tutkijat arvioivat, että edellä mainituista syistä johtuvat katkokset palveluprosessissa voivat heikentää aikuissosiaalityön vaikuttavuutta.

Terveydenhuollossa vahva tieteellinen näyttö osoittaa, että saman yleislääkärin hoitaessa potilasta a) hoidon laatu paranee, b) sairastuvuus ja kuolleisuus vähenevät merkittävästi, c) terveydenhuollon palveluiden kokonaistarve ja -kustannukset pienenevät ja d) potilastyytyväisyys paranee.[100]

Lastensuojelun kokemusasiantuntijoina toimivien nuorten ja vanhempien ryhmien mukaan hyvä arviointi on asiakkaan kannalta yksilöllistä ja kokonaisvaltaista, perustuu ammattilaisten toimintana monipuoliseen, tarkasti ja inhimillisesti punnittuun tietoon ja vahvaan osaamiseen sekä johtaa ongelmien selittämiseen, ratkaisemiseen ja poistamiseen – ei vain ratkaisuun siitä, onko palveluille tarvetta vai ei. Tällöin arviointi on lähellä muutokseen tähtäävää työskentelyä ja tutkijoiden mukaan asiakasnäkökulmasta voikin olla riskialtista eriyttää arvioinnin tekeminen muusta sosiaalityöstä; sen yhteys muutostyön tulee varmistaa.[101]

---

[97] Kallinen, S. (2026). Aikuissosiaalityön asiakasdokumentaatio sosiaalityön itseymmärryksen kuvana (Väitöskirja). Itä-Suomen yliopisto.
[98] Isoniemi H & Hautala H (2025): Näkemyksiä työikäisten palvelutarpeen arvioinnin toteuttamisesta ja työhön perehdyttämisestä. Yhteiskuntapolitiikka 90(4), 377–384.
[99] https://socca.fi/wp-content/uploads/2026/03/Aikuissosiaalityo-ja-tyoikaisten-sosiaalipalvelut-Selvitys-nykytilasta-Etela-Suomen-hyvinvointialueilla-2025.pdf.
[100] STM (2022): Hoidon jatkuvuusmalli: Omalääkäri 2.0 -selvityksen loppuraportti; Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2022:17.
[101] Aarnio N. & Pösö T (2023): Palvelutarpeen arviointi lastensuojelun rajapinnoilla asiakasnäkökulmasta – nuorten ja vanhempien näkemyksiä. Janus 31(3), 235–252.

2.15.3.7 Asiakassuunnitelma

Sosiaalihuoltolain 39 §:n mukaan palvelutarpeen arviointia on täydennettävä asiakkaalle laadittavalla asiakassuunnitelmalla tai muulla vastaavalla suunnitelmalla, jollei suunnitelman laatiminen ole ilmeisen tarpeetonta. Sääntely on siis varsin velvoittavaa, riippumatta siitä, onko asiakassuunnitelmalla aidosti merkitystä tai tarvetta asiakkaan tuen tarpeisiin vastaamiseksi. Asiakassuunnitelman tekeminen koetaan raskaaksi eikä niitä käytännössä tehdäkään siinä määrin kuin lainsäädännön mukaan pitäisi, eli ”aina, jos se ei ole ilmeisen tarpeetonta”. Asiakassuunnitelmien määrä ei siten tosiasiassa vastaa sitä, mihin lainsäädäntö velvoittaa. Lisäksi haasteena on se, että vaikka asiakassuunnitelma olisi tehtykin, se ei välttämättä ole ajantasainen, eli sen päivittäminen on tekemättä, eli suunnitelman päivittäminen koetaan liian aikaa vieväksi. Tämä herättää kysymyksen, mikä asiakassuunnitelman funktio sosiaalihuollon toiminnassa aidosti on, jos niitä lähtökohtaisesti tehdään vähän, eikä niiden päivittämisestä huolehdita.

Laista voi saada käsityksen, että asiakassuunnitelma on keskeinen työkalu erityisesti asiakkuuden alkuvaiheessa, mutta laissa kuvattuun sisältöön kuuluu myös asiakkuuden toteutumiseen ja seurantaan liittyviä sisältöjä. Sosiaalihuollon lainsäädäntö ei ehkä riittävällä tavalla kuitenkaan ohjaa asiakkaan kanssa tehtävän suunnitelmallisen työn seurantaan ja arviointiin, eikä tätä asiakkuuden lopputulemaa myöskään sosiaalihuollon asiakastiedoista kansallisesti seurata. Lisäksi myös kirjaamisen osalta palvelutarpeen arvioinnin, asiakassuunnitelman ja päätöksenteon suhde on osin epäselvä. Asiakassuunnitelman tarkoitusta ja sen toteutumisen arvioinnin merkitystä tai roolia asiakasprosessissa ei myöskään ole kuvattu nykyisessä laissa riittävän selvästi. Tämä osaltaan selittänee sen käyttöön liittyviä vaihteluja.

Palvelutarpeen arvioinnista johdetulla suunnitelmalla on merkitystä myönnettäessä asiakkaalle tukea ja arvioitaessa annetun tuen vaikuttavuutta suhteessa asiakkaan tuen tarpeisiin. Suunnitelmaa tulisi tarkistaa vähintäänkin silloin, kun asiakkaan elämäntilanteessa ja tuen tarpeissa tapahtuu olennaisia muutoksia tai jos sosiaalihuollon asiakkuus pitkittyy. Suunnitelman tarkistamiseen liittyy myös valvonta: omavalvonta oman toiminnan oikeellisuuden suhteen ja palvelujen toteutumisen valvonta viranomaisen roolissa.[102]

Asiakassuunnitelmaa koskevan sääntelyn lähtökohtana on, että suunnitelma laadittaisiin yhdessä asiakkaan kanssa. Lain esitöiden (164/2014 vp) mukaan asiakassuunnitelma ja siihen kirjatut toimet tulisi sovittaa yhteen mahdollisuuksien mukaan muiden hallinnonalojen suunnitelmien ja toimien kanssa. Eri hallinnonalojen yhteisen suunnitelman kirjaamisesta olisi tarkoitus säätää sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista annetussa laissa. Toistaiseksi yhteisten asiakassuunnitelmien laatiminen on sosiaali- ja terveysministeriön virka-arvion mukaan ollut sekä sosiaalihuollon sisällä, mutta erityisesti eri hallinnonalojen välillä hyvin vähäistä. Virka-arvion perusteella vähäisyyteen ovat vaikuttaneet ainakin tietojärjestelmien kankeus ja eri sektoreiden vakiintuneet toimintatavat liittyen suunnitelmien laatimiseen.

Erilliset asiakassuunnitelmat johtavat väistämättä ainakin osittain päällekkäisen työn tekemiseen ja päällekkäiseen kirjaamiseen. Lisäksi ne voivat johtaa pahimmillaan päällekkäisiin palveluihin ja tukeen, kun eri toimijat pyrkivät erillisin toimenpitein ratkomaan asiakkaan tuen tarpeita. Vaikka yhteisiä suunnitelmia ei merkittävissä määrin ole laadittu, moniammatillinen verkostotyö on sosiaalihuollossa vakiintunut toimintatapa.

---

[102] Liukko E. & Nykänen E. (2019): Sosiaalityön tulevaisuus – Sosiaalityö julkisena hallintotehtävänä. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:47. Saatavana: Sosiaalityön tulevaisuus. Sosiaalityö julkisena hallintotehtävänä.

Jo nykyistä sosiaalihuollon suunnitelmia ohjaavan sosiaalihuollon asiakaslain 7 §:n perusteluissa on todettu, että monenlaista asiantuntemusta tarvitsevan asiakkaan kanssa tulisi keskustella siitä, miten hän itse haluaisi asioitaan hoidettavan. Yhteistyösuunnitelma edellyttää usein myös useamman asiantuntijan mukanaoloa, jolloin asiantuntijaryhmään voi kuulua muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon eri toimintayksiköiden sekä työ- ja elinkeino- ja opetusviranomaisten henkilöstöä. Asiakkaan suostumuksella voidaan laatia sosiaalihuollon ja muiden hallinnonalojen yhteinen suunnitelma yksittäisten erillisten suunnitelmien sijaan. Mahdollisuudesta laatia yhteinen suunnitelma asiakkaan suostumuksesta riippumatta säädettäisiin erikseen.

Eri toimijoiden välinen yhteistyö asiakkaan saaman sosiaalihuollon ja muun tuen kokonaisuuden suunnittelussa on vuosikymmenien ajan tunnistettu tärkeäksi sekä asiakkaan saaman tuen kokonaisuuden tarkoituksenmukaisuuden osalta että ammattilaisten tekemän päällekkäisen työn vähentämisen ja resurssien järkevän kohdentamisen näkökulmasta. Voimassa oleva sääntely ei ole riittävästi ohjannut hyvinvointialueita ja sosiaalihuollon ammattilaisia laatimaan yhteisiä asiakassuunnitelmia.

2.15.3.8 Vaikuttavuuden arviointi

Asiakaskohtainen vaikuttavuuden arviointi sosiaalihuollossa on ollut vuosikymmenten kehittämisen kohteena. Vaikka vaikuttavuuden arvioimiselle on kehitetty erilaisia mittareita, on arvioiminen kuitenkin kansallisesti hajanaista ja mittareita kehitetään paljon myös paikallisesti. Sosiaalihuollossa on myös paljon asiakastietoa sosiaalipalveluista, jota jo nyt voitaisiin käyttää vaikuttavuustiedon tutkimuksessa. Käytännössä tätä tietoa ei ole vielä kyetty hyvinvointialueilla riittävästi hyödyntämään. Tähän on varmasti useita syitä.

Sosiaalihuollossa vaikuttavuustutkimusta on yleisen näkemyksen mukaan nykyisin tehty vähän tai riittämättömästi tarpeisiin nähden. Taustalla tunnistetaan esimerkiksi sosiaalihuollon ”kehittämisvelka”. Vaikuttavuustiedon paremman saatavuuden varmistamiseksi sosiaalihuoltoon tarvittaisiin vaikuttavuustutkimuksen vahvistamista ja lisäämistä ja sitä tukevia rakenteita. Tämä tulee esiin esimerkiksi sosiaalihuollon sisältöohjauksen tilannetta ja kehittämistarpeita selvittäneessä sosiaali- ja terveysministeriön selvityksessä.[103]

Vaikuttavuuden arvioinnista on odotettu ratkaisua sosiaali- ja terveydenhuollon toimintojen parempaan kohdentamiseen jo vuosia, jollei vuosikymmeniä. THL:n arvion mukaan tältä osin tilanne ei ole mennyt juurikaan eteenpäin viimeisten vuosien aikana. THL arvioi, että tietojärjestelmät ovat edelleen toimimattomia vaikuttavuustiedon tuottamisessa, eikä esimerkiksi työikäisten palvelujen asiakassuunnitelmaan integroitua AVAIN-mittaria olla vieläkään saatu käyttöön kuin murto-osalla hyvinvointialueista[104].

Sosiaalihuoltolaissa asiakkaan saaman tuen vaikuttavuudesta on säädetty asiakassuunnitelmaa koskevassa 39 §:ssä. Pykälän 2 momentin 9 kohdan mukaisesti asiakassuunnitelma sisältää asiakkaan palvelutarpeen edellyttämässä laajuudessa suunnitelman toteutumisen seurantaa, tavoitteiden saavuttamista ja tarpeiden uudelleen arviointia koskevat tiedot. Vaikuttavuuden arvioinnin tulisi siten olla osa sosiaalihuollon asiakasprosessia, mutta se on jäänyt käytännössä varsin pieneen rooliin asiakassuunnitelman yhtenä alakohtana. Sosiaalihuollon palvelujen

[103] Muuri A, Pohjola A. (2024): Sosiaalihuollon sisältöohjaus hyvinvointirakenteessa: Nykytila ja toimenpide-ehdotukset. STM:n raportteja ja julkaisuja 2024:3.
[104] Kivipelto M, Elovainio M (2024) Aikuissosiaalityön tilannekuva 2024 – kyselyn tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 26/2024. Terveyden ja hyvin voinnin laitos, Helsinki. Saatavana: Aikuissosiaalityön tilannekuva 2024 – kyselyn tuloksia.

vaikuttavuutta ei ole myöskään asiakassuunnitelman kirjausten perusteella systemaattisesti seurattu kansallisella tasolla, vaikka siihen jo 39§:n sääntelyn perusteella olisi ollut hyvä mahdollisuus.

Sosiaalihuollon vaikuttavuustiedon haasteisiin on kansallisella tasolla herätty viime vuosina monissa eri kohdissa ja siihen liittyviä kehittämis- ja selvittämishankkeita onkin käynnistetty viime vuosina aktiivisesti. Esimerkiksi Sosiaali- ja terveysministeriön sosiaalityön tutkimuksen valtionrahoituksen (sosiaalityön VTR) hankkeissa sosiaalihuollon vaikuttavuuden edistäminen on määritelty rahoituksen kohdistumista määrittävässä sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa 66/2024 yhdeksi rahoituksen keskeisistä tavoitteista sekä painoalueista ja eri menetelmien ja toimintatapojen vaikuttavuutta tutkivia hankkeita on rahoitettu laajasti. Tällainen on esimerkiksi Efecto2030 -hanke, jossa tarkoituksena on tuottaa tietoa vaikuttavuustietoon pohjautuvan tiedonmuodostuksen tarpeista, mahdollisuuksista, vahvuuksista/hyvistä käytännöistä, esteistä ja kehittämisen kohteista sosiaalityössä[105] Myös sosiaali- ja terveysministeriössä valmistui keväällä selvitys sosiaalihuollon interventioiden arviointitoiminnan ja näyttöön perustuvien suositusten nykytilasta, tarpeista ja toteuttamisvaihtoehdoista. Selvitys tuo esiin, että vaikuttavuuden vahvistaminen sosiaalihuollossa edellyttää yhtenäistä tietopohjaa, käsitteistöä ja sosiaalihuoltoon soveltuvia arviointimenetelmiä. Loppuraportti sisältää kehittämisehdotuksia ja antaa suuntaviivoja arviointi- ja suositustoiminnan vahvistamiseksi. Selvityksen tuloksia on tarkoitus hyödyntää päätöksenteon tukena sekä arviointi- ja suositustoiminnan kehittämistyössä.[106]

2.15.3.9 Omatyöntekijä

Sosiaalihuollon asiakkaalle nimetään omatyöntekijä, jos se palvelutarpeen arvioinnissa katsotaan tarpeelliseksi. Laki ei täsmällisesti määrittele omatyöntekijän tehtäviä, vaan tehtävät voivat muodostua asiakkaan tarpeiden ja edun mukaisesti. Omatyöntekijä voi esimerkiksi toimia vain yhteyshenkilönä. Sosiaalihuoltolaki ei myöskään edellytä hallintopäätöksen tekemistä omatyöntekijän nimeämistä koskevasta ratkaisusta. Vaikka asiakkaan toivomukset ja mielipide on otettava huomioon, ei asiakas esimerkiksi valitusteitse voi vaikuttaa omatyöntekijänsä valintaan. Asiakkaalla on kuitenkin näissäkin tilanteissa oikeus laatia sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 23 §:n mukainen muistutus tai 23 a §:n mukainen kantelu.

Sosiaalihuoltolaissa ei ole määritelty omatyöntekijän toimintaa sosiaalipalveluksi, mutta sosiaalityön palvelun kuvaus vastaa pitkälti käsitystä siitä, mitä omatyöntekijän tehtävässä toimiva sosiaalityöntekijä tekee. Tällöin omatyöntekijänä toimiminen onkin ymmärrettävissä siten, että asiakkaalle myönnetään sosiaalityön palvelu, jota toteuttaa omatyöntekijä. Kun asiakkaan omatyöntekijänä toimiminen ja sosiaalityön palvelu käytännön työssä yhdistetään, sosiaalityöntekijän tehtäväksi luontevasti määrittyvät työskentely asiakkaan kanssa paitsi viranomaistehtävissä myös keskinäiseen luottamussuhteeseen perustuvassa vuorovaikutteisessa, psykososiaalisessa työssä.[107]

Omatyöntekijän tehtävien (SHL 42 § ja SHL 38 §), sosiaalityön palvelun (SHL 15 §) ja sosiaaliohjauksen palvelun (SHL 16 §) suhde on sosiaalihuoltolaissa jossain määrin epäselvä.

---

[105] Jyväskylän yliopisto Vaikuttavuustieto sosiaalityön tiedonmuodostuksessa (Efecto2030); 1.8.2024 – 31.12.2026.

[106] Selvitys sosiaalihuollon interventioiden arviointi- ja suositustoiminnata. Loppuraportti. STM Raportteja ja muistioita 2026:24

[107] Liukko E & Nykänen E (2019): Sosiaalityön tulevaisuus – sosiaalityö julkisena hallintotehtävänä. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:47, 35. Saatavana: http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4091-8.

Omatyöntekijän tehtävä ymmärretään yhtäältä osaksi palveluja (HE 164/2014 vp s. 133), mutta toisaalta niistä mahdollisesti irralliseksi toiminnaksi yhteyshenkilönä (HE 164/2014 vp s. 136). Jos omatyöntekijänä toimiminen ymmärretään sosiaalihuoltolain 15 tai 16 §:ssä tarkoitetuksi palveluksi, tulisi tämän heijastua sosiaalihuollon antamista koskevaan päätöksentekoon. Jos sitä ei mielletä palveluksi, tulee omatyöntekijän nimeämisen yhteydessä tehdä päätös tarvittavasta sosiaalityön tai sosiaaliohjauksen palvelusta. Omatyöntekijän rooli jää näin ollen jossain määrin epäselväksi sosiaalihuoltolain ja sen esitöiden valossa. Liukko ja Nykänen esittivät, että jatkossa tulisi selvittää, onko epäselvyys ratkaistavissa lain tulkintaa kehittämällä vai edellyttääkö se sääntelyn selkeyttämistä. Samalla kuitenkin mahdollisuus järjestää toiminta joustavasti tilanteen edellyttämällä tavalla tulee turvata.[108]

2.15.3.10 Hallintopäätösten tekemisvelvollisuus

Sosiaalihuoltolain 45 §:n mukaisesti sosiaalipalvelujen myöntämisestä on tehtävä hallintopäätös. Säännös on velvoittava, vaikka se ei tosiasiallisesti kovin luontevasti sovellu kaikkeen sosiaalihuollon toimintaan. Esimerkiksi sosiaalihuoltolain 27 c § mukaisessa kuraattoripalvelussa on kansallisen soveltamisohjeistuksen kautta päädytty siihen, ettei hallintopäätöksiä käytännössä tarvitse tehdä, ellei asiakas niitä erikseen vaadi.[109] Hallintopäätöksestä ei kuraattoritoiminnassa käytännössä ole tunnistettu olevan lisäarvoa, koska jokaisella oppilaalla ja opiskelijalla on oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisesti oikeus palveluun ilman yksilöllistä tarveharkintaa. Sosiaalihuoltolaissa ei kuitenkaan ole yksiselitteistä säädöspohjaa tämänkaltaiselle ratkaisulle. Päätöksenteon velvoittavuus koetaan epäselväksi erityisesti sellaisten palvelusisältöjen osalta, joita kaikkien asiakkaiden on käytännössä mahdollista saada niin halutessaan tai joissa päätöksenteko palvelusta ja itse palvelun toteuttaminen ei ole luontevasti erotettavissa toisistaan. Tällaisia sosiaalipalveluja ovat esimerkiksi 15 §:n mukainen sosiaalityö ja 16 §:n mukainen sosiaaliohjaus sekä lastenvalvojan tapaamiset.

Myös lapsille ja nuorille järjestettävä määrämuotoisiin menetelmiin ja sosiaalihuoltolain 25 a §:n mukaiseen mielenterveystyön palveluun liittyvä päätöksenteko on koettu osittain epäselvänä ja toimintaa kankeuttavana. Menetelmien käyttöön koulutettu henkilöstö ei välttämättä ole virkasuhteista ja menetelmiä on voitu ennen asiaan liittyvän lainsäädännön voimaantuloa toteuttaa sellaisten sosiaalipalvelujen yhteydessä, joissa ei ole totuttu päätöksentekoon (esimerkiksi edellä mainitussa kuraattoripalvelussa).

Sosiaalihuoltolaissa ei lähtökohtaisesti määritellä, kuka tai mikä ammattiryhmä voi tehdä sosiaalihuoltolain mukaisia päätöksiä. Poikkeuksena tästä on sosiaalihuoltolain 46 §:n mukainen päätöksentekomenettely, joka antaa laissa määritellylle henkilölle päätösoikeuden kaikkiin henkilön tarvitsemiin sosiaalipalveluihin. Säännöstä ei käytännössä ole hyvinvointialueilla missään vaiheessa toimeenpantu, vaikka säädös on ollut voimassa jo kymmenen vuotta.

Mainittu säännös antaa erityisen päätöksenteko-oikeuden erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan omatyöntekijän *kanssa asiakastyötä tekevälle*, virkasuhteiselle sosiaalityöntekijälle. Henkilön omatyöntekijän päätöksenteko-oikeudet liittyvät yleensä siihen palvelutehtävään, johon omatyöntekijän oma työ sijoittuu. Kyseisen kaltainen, 46 §:ssä kuvattu, ”tuplavarmistettu” päätöksentekomenettely edellyttäisi ko. päätöksenteko-oikeuden

---

[108] Liukko E & Nykänen E (2019): Sosiaalityön tulevaisuus – sosiaalityö julkisena hallintotehtävänä. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:47, 42–43. Saatavana: http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4091-8.

[109] THL, Opiskeluhuollon kuraattoripalvelut. Saatavana: https://thl.fi/ohjeita-ammattilaisille/opiskeluhuollon-kuraattoripalvelut#opiskeluhuollon-kuraattoripalvelut [viitattu 22.6.2026].

omaavalle työntekijälle erityisen laajoja toimivaltuuksia ja päätöksenteko-oikeuksia koko sosiaalihuollon palveluvalikoiman kattavasti, eli huomattavasti laajemmin, kuin asiakkaan omatyöntekijällä tavanomaisesti on. Toimivallan ja päätöksenteko-oikeuksien delegoiminen tietylle sosiaalityöntekijälle voi olla haasteellista myös sosiaalityöntekijäresurssien riittävyyden näkökulmasta, koska erityistä tukea tarvitsevalla asiakkaalla tai lapsella jo lähtökohtaisesti omatyöntekijänä on useimmiten juuri sosiaalityöntekijä.

2.15.3.11 Yhteisiin palveluihin liittyvä sääntelyn ja soveltamisen haasteet

Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyö on monissa asiakasasioissa keskeisen tärkeää asiakkaan kokonaisvaltaisen avun tarpeisiin vastaamiseksi. Yhteistyöhön liittyvissä asioissa ratkaistavat kysymykset liittyvät usein toimivaltaan, tiedonhallintaan ja asiakkaan ja potilaan oikeuksiin ja oikeusturvan toteutumiseen, joihin liittyvät sääntelyt ovat usein erilaisia sosiaali- ja terveydenhuollon välillä. Ammattilaisten työssä on tiedostettava esimerkiksi erot sen välillä, kuuluuko oma työtehtävä sosiaalihuoltoon vai terveydenhuoltoon, annetaanko omassa palveluyksikössä sekä sosiaalipalveluja että terveyspalveluja, vai onko kyse sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden tiivistä yhteistyöstä. Lisäksi tulee tietää, miten sosiaalihuollossa käsitellään asiakkaan terveydentilaan tai lääkehoitoon liittyviä tietoja.

Näihin kysymyksiin liittyen sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajat ja ammattihenkilöt joutuvat käytännössä ratkaisemaan kysymyksiä esimerkiksi siitä, milloin palvelutuotannossa kirjataan potilastietoja ja milloin sosiaalihuollon asiakastietoja. Asiakastietolain tulkintaan ja soveltamiseen liittyvät epäselvyydet liittyvät myös sote-yhteisten palvelujen ja toiminnan organisoitumiseen, tiedonsaantioikeuksien soveltamiseen, käyttöoikeusrekisterien toteuttamiseen ja käyttöoikeuksien määrittelyyn. Sääntelyn soveltamiseen liittyviä haasteita kartoitettiin THL:n vuonna 2025 julkaistussa selvityksessä.[110] Käytännön soveltamisen ongelmat näkyvät myös sekä sosiaali- ja terveysministeriöön että Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle (THL) tulleissa soveltamisen kysymyksissä. Muutokset sekä sosiaalihuollon palvelulainsäädännössä että sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan säädöksissä ovat synnyttäneet tarpeen myös ohjeistaa asiasta tarkemmin. THL:n huhtikuussa 2026 antama ohje asiakastietojen kirjaamisesta sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisissä palveluissa ja yhteistyössä pyrkii osaltaan antamaan vastauksia näihin yhteisten palvelujen soveltamisen kysymyksiin.[111] Lainsäädäntövalmistelussa on myös tunnistettu tarve arvioida, tulisiko sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisistä palveluista tai muusta yhteisestä tai samanaikaisesta toiminnasta säätää nykyistä tarkemmin tai täsmällisemmin. Sosiaalihuollon palvelutoiminnassa epäselvyyksiä sosiaali- ja terveydenhuollon yhdyspinnassa on tunnistettu esimerkiksi terveyssosiaalityöhön, päihde- ja riippuvuustyöhön ja kasvatus- ja perheneuvontaan liittyen. [112]

2.15.3.12 Järjestämisvastuun ja sosiaalihuollon yksilöpäätösten välinen suhde

Sosiaalihuollon viranhaltijoiden yksilöasioissa käyttämän päätöksentekovallan ja hyvinvointialueelle järjestäjänä kuuluvan yleisen sosiaalihuollon järjestämistä koskevan päätösvallan rajoihin liittyy epäselvyyttä sekä oikeudellisesti että sosiaalihuollon toteuttamisessa. Yksittäisessä sosiaalihuollon asiakkaan asiassa on asiakkaan tarpeiden määrittelemisen lisäksi yleensä ratkaistava ainakin, mihin palveluihin asiakkaalla on oikeus, palvelun määrä ja kesto, mahdollinen toimintayksikkö sekä palvelun tuottamistapa ja palveluntuottaja. Nykytilassa ei ole selvää, mille

[110] Asiakastietolain ja -asetuksen toimeenpanon tilanne ja soveltamisen haasteet; THL 2025-03-24.
[111] THL OHJE 1/2026 2032/4.05.00/2026.
[112] Kasvatus- ja perheneuvonta 2020- luvulla, THL työpapereita 2022_030 ja Päihde- ja riippuvuuspalvelujen tila; THL raportteja 2026_004.

taholle päätöksenteko asiakkaan asiassa kuuluu. Asia on ollut viime vuosina esillä myös valvontaviranomaisten ratkaisuissa, joissa on käsitelty hyvinvointialueiden niin sanottuja asiakasohjauksellisia ryhmiä.[113]

Hyvinvointialueen tulee hyvinvointialuelain, järjestämislain sekä valvontalain mukaisesti sosiaalihuollon järjestäjänä huolehtia riittävien sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamisesta käytettävissään olevalla rahoituksella lainsäädännön asettamien reunaehtojen puitteissa. Tähän tehtävään kuuluu vastuu palvelujen yhdenvertaisesta saatavuudesta, palvelujen määrän ja laadun määrittelemisestä, resurssien tarkoituksenmukaisesta käytöstä sekä palvelujen kustannusvaikuttavuudesta, tuottamistavan valinnasta, riittävästä omasta palvelutuotannosta, palveluverkosta, palvelujen yhteensovittamisesta, rahoituksen riittävyydestä, palveluntuottajien valinnasta. Lisäksi hyvinvointialueen vastuulla on hankintalain noudattaminen sekä palveluntuottajien ohjaus ja valvonta. Jotta hyvinvointialue voisi vastata näistä asioista ja mahdollisuudet selvitä velvoitteistaan käytettävissä olevilla resursseilla, sillä täytyisi olla myös tosiasiallinen mahdollisuus tehdä niitä koskevat päätökset.

Toisaalta vastuu asiakkaan palvelutarpeen arvioinnista ja päätöksentekovalta sekä näihin liittyvä virkavastuu yksittäisessä sosiaalipalvelun myöntämisessä asiakkaalle on hyvinvointialueen viranhaltijoilla. Viranhaltijoiden vastuulla on myös asiakkaan edun toteutumisen turvaaminen. Ammattihenkilön virkavastuulla tekemän yksilöllisen arvioinnin merkitys korostuu sosiaalihuollon kaltaisella toimialalla, jossa lainsäädäntö on väljää eikä esimerkiksi palvelujen myöntämisperusteita ole mahdollista määritellä lainsäädännössä tarkasti.

Hyvinvointialueiden näkökulmasta erityisen haasteelliseksi on tunnistettu lastensuojelulain 36 §:n 2 momentin mukainen sääntely, jonka mukaan lapsen terveyden tai kehityksen kannalta välttämättömät sosiaalihuollon palvelut ja lasten päivähoito on järjestettävä sen mukaisesti kuin lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on arvioinut niiden tarpeen lapsen tai vanhemman asiakassuunnitelmassa. Myös sosiaalihuoltolain 46 §:n mukaiset hoidon ja huolenpidon turvaavat päätökset muodostavat viranhaltijalle laajan päätöksentekovallan, mutta pykälää ei käytännössä ole sovellettu.

Palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelman laatiminen on kuitenkin yleisesti säädetty viranhaltijan tehtäväksi. Asiakassuunnitelmassa määritellään asiakkaan tarvitsemat palvelut ja lainsäädännön lähtökohtana on, että päätökset palveluista tehdään asiakassuunnitelman mukaisesti. Voimassa olevan 45 §:n 4 momentin mukaisesti asiakassuunnitelman mukaisesta sosiaalihuollon kokonaisuudesta poikkeaminen on myös perusteltava päätöksessä. Käytännössä myös tällöin yksittäisen viranhaltijan tosiasiallinen valta päättää palveluista on laaja ja hyvinvointialueen toimivalta ohjata palvelujen myöntämisen periaatteita ei ole täysin selvä. Näin on etenkin tilanteissa, joissa oikeus on laissa säädetty varsin avoimena subjektiivisena oikeutena, kuten sosiaalihuoltolain 13 §:ssä, jossa säädetään lapsen oikeudesta terveyden tai kehityksen kannalta välttämättömiin sosiaalipalveluihin. Lain esitöiden mukaan arvio lapsen terveyden ja kehityksen kannalta välttämättömistä palveluista kirjataan 39 §:n mukaisesti asiakassuunnitelmaan (HE 164/2014 vp, s. 109.

Hyvinvointialueen järjestämisvastuun ja viranhaltijan sosiaalihuollon asiakasta koskevien yksilöpäätösten välinen suhde on jäsentymätön ja aiheuttaa epäselvyyttä sosiaalihuollon arjessa. Asian nykytilaan kytkeytyvät tiiviisti myös viranhaltijan ja asiakkaan oikeusturva sekä virkavastuun kysymykset. Ongelmien selvittäminen voisi olla merkittävää myös taloudellisesta

[113] Kts. esim. PSAVI/15937/2023; ESAVI 8557/2025 ja ESAVI 19781/2025; PSAVI 15363/2023 ja ESAVI 26993/2024.

näkökulmasta, erityisesti mahdollisen vähähyötyisten sosiaalipalvelujen käytön vähenemisen kautta.

2.15.4 Subjektiiviset oikeudet ja määrärahasidonnaiset palvelut sosiaalihuollossa

Määrärahasidonnaisia palveluja voidaan niihin varattujen määrärahojen niukkuuden vuoksi joutua säännöstelemään. Silloinkin apuna on tarveperiaate: on hyväksyttävää varata palveluja niitä eniten tarvitseville. Hyvinvointialueen on mahdollista laatia lakia täsmentäviä myöntämisehtoja määrärahasidonnaisille palveluille, jotta palvelut kohdentuisivat niitä eniten tarvitseville, ja yhdenvertaisten myöntämisperusteiden turvaamiseksi. Lisäksi hyvinvointialue voi antaa sosiaalihuollon palveluvalikoiman periaatteisiin perustuvia ohjeita ja suosituksia palveluissa käytettävien työmuotojen sisällöstä ja kohdentamisesta. On selvää, etteivät ohjeet kuitenkaan voi olla lainvastaisia ja niiden perustelujen täytyy olla ”hyväksyttäviä ja syrjimättömiä” (KHO:2014:165 ja KHO:2014:167). Ohjeet eivät saa olla palvelun tavoitteiden vastaisia eivätkä syrjiviä, ja niiden täytyy olla muidenkin hallinnon yleisten oikeusperiaatteiden mukaisia. Ohjeet eivät myöskään voi ohittaa yksilöllistä tarvearviointia eikä kriteereistä voi johtua, että asiakas jää muiden soveltuvien palveluiden puuttuessa vaille riittäviä sosiaalipalveluja (KHO:2018:135).[114]

Sosiaalihuoltolain mukaisten palveluiden jakaminen subjektiivisiin ja määrärahasidonnaisiin oikeuksiin on oikeudellisen selvityksen perusteella jossain määrin epäselvä.[115] Käytännössä jaottelu subjektiivisiin ja määrärahasidonnaisiin oikeuksiin ei ole selvä. Kokonaisuuteen vaikuttavat perustuslain 19 §:n 1 momentissa subjektiivisena oikeutena turvattu oikeus välttämättömään huolenpitoon ja edellä mainittu tarveperiaate. Vaikkei laissa olisi säädetty subjektiivista oikeutta tiettyyn palveluun, se voi syntyä suoraan perustuslain nojalla, jos palvelu on välttämätön ihmisarvoisen elämän turvaamiseksi. Sosiaalihuoltolain 12 ja 13 § velvoittavat arvioimaan, onko palvelu asiakkaalle välttämätön, jolloin hyvinvointialueen on järjestettävä se. Muutoinkin jakoa subjektiivisiin ja määrärahasidonnaisiin oikeuksiin liudentaa se, että yksilöllä on oikeus saada tarpeisiinsa vastaavat, riittävät sosiaalipalvelut. Jos tarve on tunnistettu, siihen pitää vastata. Määrärahasidonnaisten palvelujen kohdalla on kuitenkin tavallisesti enemmän harkintavaltaa päätettäessä siitä, millä palvelulla tarpeeseen vastataan kuin sellaisten palvelujen kohdalla, joihin oikeus on lailla nimenomaisesti turvattu subjektiivisena oikeutena. Kuitenkin jos henkilön tarpeeseen ei voida vastata muutoin kuin tietyllä palvelulla, muodostuu kyseiseen (määrärahasidonnaiseen) palveluun oikeus tarveperiaatteen nojalla. Eroa subjektiivisten oikeuksien ja määrärahasidonnaisten palvelujen välillä liudentaa edelleen se, että subjektiivisin oikeuksin turvatuissa palveluissa lain kriteerit ovat väljät verrattuna esimerkiksi rahamääräisiin sosiaaliturvaetuuksiin. Tämä jättää käytännössä tilaa asiakaskohtaiselle harkinnalle myös subjektiivisin oikeuksin turvattujen palvelujen kohdalla.

Hyvinvointialueet voivat itsehallintoonsa kuuluvan tarkoituksenmukaisuusharkinnan perusteella järjestää asukkailleen myös muita kuin lakisääteisiä sosiaalihuollon palveluja. Hyvinvointialueen vapaassa harkinnassa ovat niin näihin palveluihin varattavat määrärahat kuin niiden saamisedellytyksiä ja sisältöä tai tasoa koskevat myöntämisperusteetkin. Hyvinvointialueen harkintavaltaa kuitenkin rajoittavat yleiset hallinto-oikeudelliset periaatteet, kuten tarkoitussidonnaisuus ja yhdenvertaisuus.

---

[115] Kalliomaa-Puha L & Nykänen E (2025): Subjektiiviset ja määrärahasidonnaiset oikeudet sekä ennaltaehkäisevät palvelut sosiaalihuollossa: Oikeudellinen arviointi. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2025:24. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5682-7.

Sosiaalihuollon lainsäädäntö on siten sanamuodoiltaan epäselvää ja keskenään epäjohdonmukaista, eikä lain sanamuodoista useinkaan ole pääteltävissä, onko kyseessä subjektiivisin oikeuksin turvattu palvelu, määrärahasidonnainen palvelu vai hyvinvointialueelle kokonaan vapaaehtoinen tehtävä. Asian selvittäminen edellyttää usein oikeuslähteiden laajaa tarkastelua. Kalliomaa-Puhan ja Nykäsen selvityksessä asiaa on arvioitu myös palvelukohtaisesti. [116]

2.15.5 Lapsiperheiden palvelut ja lastensuojelu

Nykyisen sosiaalihuoltolain säätämisen yhtenä tavoitteena oli saada lasten ja perheiden ongelmat hoidettua niin varhaisessa vaiheessa, ettei lastensuojelulle tule tarvetta. Nuorten syrjäytymiskehitystä tarkastelleen tutkimuksen mukaan sosiaalihuollon palvelujen painopiste on edelleen korjaavassa työssä.[117] Tutkittua tietoa kustannuksista ja vaikuttavuudesta on edelleen rajallisesti. Korjaaviin palveluihin painottuvan järjestelmän kustannustehokkuus on kuitenkin kyseenalainen. Tutkimusten perusteella tiedetään, että palvelujärjestelmän tulisi pystyä tarjoamaan nykyistä paremmin tukea erityisesti niille lapsiperheille, joilla ongelmat uhkaavat kasautua. Keskeisiä palveluja tässä ovat vanhempien tuki arjenhallintaan ja vanhemmuuteen, koulunkäynnin tuki sekä lasten ja nuorten päihde- ja mielenterveyspalvelut.[118] Tutkimuksissa on myös tunnistettu jo pitkään sosiaalihuollon haasteeksi se, että lasten, nuorten ja perheiden palvelujärjestelmä on erikoistunut, hajanainen, monitasoinen ja monimutkainen.[119]

Sote-uudistuksen vaikutuksia sosiaalihuoltolain mukaisiin perhepalveluihin kartoitettiin elokuussa 2024 kaikille hyvinvointialueille sekä Helsingin kaupungille lähetetyllä kyselyllä.[120] Kyselyyn vastasivat kaikki hyvinvointialueet ja Helsinki. Tulosten mukaan sote-uudistuksen myötä sosiaalihuollon perhepalvelujen alueellinen yhdenmukaistaminen sekä yhdenvertainen saatavuus ovat edenneet merkittävästi. Hyvinvointialueet tunnistivat sote-uudistuksella olleen yhtenäistäviä vaikutuksia palvelujen organisoimiseen, järjestämiseen, tuottamiseen ja sisältöön. Sote-uudistuksen tunnistettiin tuottaneen myös negatiivisia vaikutuksia asiakkaille ja henkilöstölle. Palvelujen saatavuus alueilla on yhdenmukaistunut, mutta osalle asiakkaista kehityskulku on merkinnyt joidenkin palvelujen heikompaa saatavuutta myöntämiskriteereiden tiukennuttua. Henkilöstön osalta sote-uudistus ja etenkin siihen kytkeytynyt palkkaharmonisointi on kyselyn mukaan lisännyt henkilöstön saatavuutta, sitoutumista ja pysyvyyttä.

---

[116] Kalliomaa-Puha L & Nykänen E (2025): Subjektiiviset ja määrärahasidonnaiset oikeudet sekä ennaltaehkäisevät palvelut sosiaalihuollossa: Oikeudellinen arviointi. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2025:24, 27–44. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5682-7.

[117] Leskelä R-L, Käsmä L, Jokiranta V, Salonen N, Valtakari M, Ylikoski M. & Määttä M (2022): Nuorten syrjäytymisen ehkäisyn palvelurakenne, rahavirrat sekä seurannan haasteet. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu. Helsinki: Tarkastusvaliokunta.

[118] Kääriälä A & Ristikari T (2020): Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten aikuisuuden asemat. Teoksessa Kallio J & Hakovirta M (toim.) Lapsiperheiden köyhyys ja huono-osaisuus. Vastapaino, Tampere, 225–256.

[119] Pitkänen S, Ranta T, Mäkkylä K, Aro R, Aro N, Kortelainen J, Koski N, Stenvall J (2024): Lasten ja perheiden sosiaalipalvelut: Varhaisen tuen tilannekuva ja kehittämistarpeet. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2024:15, 23. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-392-0.

[120] THL (2025). Sote-palvelujen vahvistumisesta paljon merkkejä – tiukka talouskuri leimasi hyvinvointialueiden kahta ensimmäistä vuotta. Saatavana: https://thl.fi/-/thl-n-raportti-sote-palvelujen-vahvistumisesta-paljon-merkkeja-tiukka-talouskuri-leimasi-hyvinvointialueiden-kahta-ensimmaista-vuotta.

Sote-uudistuksen myötä on nähty eri toimijoiden välisen yhteistyön tiivistymistä, johtamisen yhtenäistymistä sekä palveluprosessien yhteensovittamisen mahdollisuuksien parantumista. Lisäksi se on antanut uutta vahvuutta perhekeskustoimintamallin viemiselle käytäntöön.

Tiukasta taloustilanteesta johtuvina muutoksina palveluissa vastaajat raportoivat muun muassa myöntämiskriteereiden tiukentamisen, ostopalvelujen käytön vähentämisen ja erilaisten palvelujen tarpeenarviointiin ja hankintaan liittyvien keskitettyjen asiakasohjausmallien ja -käytäntöjen kehittämisen. Hyvinvointialueista kahdeksan arvioi käytettävissään olevat sosiaalihuollon perhepalveluiden resurssit riittäviksi, kun taas 12 aluetta piti niitä riittämättöminä. Kaksi aluetta ei vastannut kysymykseen resursseista. Alueilla, joilla jo ennen sote-uudistusta oli maakunnallinen sote-kuntayhtymä ei yhdenmukaistamisvaikutuksia tunnistettu vastaavassa määrin kuin alueilla, joilla järjestämisvastuu ennen sote-uudistusta oli toteutunut kuntakohtaisesti.[121]

Haasteena ovat edelleen palvelujärjestelmän pirstaleisuus ja sosiaalihuollon keskittyminen korjaaviin palveluihin. Haasteena on ollut myös kokonaisvaltaisuuden puute asiakkaan tarpeisiin vastaamisessa. Jatkossa olisi edelleen panostettava myös perhepalvelujen sisällölliseen kehittämiseen, vaikuttavuuden vahvistamiseen ja yhdenvertaiseen saatavuuteen.[122] Tämä edellyttää perhepalvelujen kansallisen tason ohjauksen, palvelujen seurannan ja kehittämisen vahvistamista.

Tiedonhallinnan puutteista ja lukuisista rinnakkaisista tietojärjestelmistä johtuva sosiaalihuollon perhepalveluja koskevan systemaattisen tietotuotannon vähäisyys haastaa palvelukokonaisuuden johtamista, seurantaa ja kehittämistä. Tilanteen odotetaan kuitenkin paranevan merkittävästi vuoden 2026 aikana Kanta-siirtymän sekä käytössä olevien tietojärjestelmien yhdenmukaistumisen myötä.

2.15.5.1 Perhetyö

Perhetyö jäsennetään keskeiseksi varhaisen tuen ja kotiin vietävän palvelun muodoksi, jonka tarkoituksena on vahvistaa perheiden arjen toimivuutta ja ehkäistä raskaampien palvelujen tarvetta[123]. Perhetyöstä säätäminen näyttäytyy tällä hetkellä osin jäsentymättömänä ja tulkinnanvaraisena. Perhetyön rajapinta sosiaalihuoltolain mukaiseen kasvatus- ja perheneuvontaan sekä lastensuojelulain mukaiseen tehostettuun perhetyöhön ja kotiin vietävään perhekuntoutukseen on säännöstasolla epäselvä.

Perhetyötä koskeva pykälä on suppea ja sisällöltään lavea. Säännös on monilta osin päällekkäinen kasvatus- ja perheneuvontaa koskevan säännöksen kanssa. Molemmille palveluille on määritelty tehtäväksi hyvinvoinnin tukeminen tai edistäminen, voimavarojen vahvistaminen sekä lapsen tai nuoren kehityksen turvaaminen ja tukeminen. Usein kasvatus- ja perheneuvonnan

---

[121] Kalmari H & Vuorenmaa M (2025): Sosiaalihuollon perhepalvelut. Teoksessa Tynkkynen L-K ym. (toim.) Tilannekuvia hyvinvointialueilta – muutokset palvelujärjestelmässä sote-uudistuksen alkuvuosina. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 3/2025, 243–248. Saatavana: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/151017/RAP2025_003_Tilannekuvia%20hyvinvointialueilta_s.pdf?sequence=10&isAllowed=y.

[122] Pitkänen S, Ranta T, Mäkkylä K, Aro R, Aro N, Kortelainen J (2024) Lasten ja perheiden sosiaalipalvelut: Varhaisen tuen tilannekuva ja kehittämistarpeet. Valtioneuvoston kanslia. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-392-0.

[123] Valtioneuvosto 2024. Lasten ja perheiden sosiaalipalvelut: varhaisen tuen tilannekuva ja kehittämistarpeet. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2024:15. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/c689b494-6b72-45a8-9891-ab974cd1c6e8/content.

ydintehtäväksi määriteltyä vuorovaikutuksen parantamista ei mainita kasvatus- ja perheneuvontaa koskevassa 26 §:ssä lainkaan, mutta se on määritelty perhetyön tehtäviin.

Lisäksi perhetyön suhde lastensuojelulain 36 §:ssä tarkoitettuun tehostettuun perhetyöhön ja perhekuntoutukseen jää sääntelyn perusteella epäselväksi. Lastensuojelulain 36 §:ssä tarkoitettu perhekuntoutus viittaa lain esitöiden mukaan ensisijaisesti laitoksessa toteutettavaan perhekuntoutukseen, mutta käytännössä palvelujärjestelmässä on kehittynyt myös kotiin vietäviä perhekuntoutuksen kaltaisia avohuollon tukimuotoja. Kotiin vietävän perhekuntoutuksen sisältö ja toteutustavat ovat monilta osin samankaltaisia kuin tehostetussa perhetyössä ja perhetyössä käytettävät työskentelymuodot, kuten tiivistä arjessa tapahtuvaa ohjausta, vuorovaikutuksen tukemista ja perheen toimintakyvyn vahvistamista. Tämä hämärtää osaltaan palvelujen välisiä rajoja ja kytkee kotiin vietävän perhekuntoutuksen tiiviisti perhetyön kokonaisuuteen. Tutkimuskirjallisuudessa on tunnistettu, että perhetyön sisältö, toteuttamistavat ja suhde muihin palveluihin vaihtelevat merkittävästi, mikä vaikeuttaa palvelujen yhdenmukaista toteuttamista ja vaikuttavuuden arviointia.[124] Lainsäädännössä palvelujen erottelu perustuu lähinnä tuen intensiivisyyteen ja siihen, minkä lain mukaisessa asiakkuudessa lapsi on, mutta palvelujen sisällölliset erot eivät käy säännöksistä selkeästi ilmi. Tämä vaikeuttaa palvelujen kohdentamista ja yhtenäisten käytäntöjen muodostumista ja vakiintumista.

Edellä kuvattujen palvelujen välisten rajapintojen lisäksi perhetyön asema suhteessa sosiaalihuollon muihin palveluihin näyttäytyy osin epäselvänä. Sosiaalihuoltolain 18 §:n mukaan perhetyöllä tarkoitetaan hyvinvoinnin tukemista sosiaaliohjauksella ja muulla tarvittavalla avulla. Säännöksen sanamuoto viittaa siihen, että perhetyön palvelun keskeisin sisältö on sosiaaliohjaus. Siten perhetyön palvelu vaikuttaa lainsäädännön näkökulmasta osin päällekkäiseltä sosiaalihuoltolain 16 §:ssä säädetyn sosiaaliohjauksen palvelun kanssa.

Vaikka sosiaalihuollon perhepalvelujen yhdenmukaisuus ja saatavuus ovat sote-uudistuksen myötä vahvistuneet, ei asiakkaiden kokemus palvelutarpeen mukaisesta palvelujen saannista kuitenkaan ole vielä parantunut. FinLapset-tutkimuksen mukaan keskusteluapua ja ohjausta sote-palveluista tarvitsi noin neljännes vauvojen ja viidennes esiopetusikäisten lasten vanhemmista.[125] Heistä lähes puolet koki palvelun riittämättömäksi tai jäi sitä kokonaan vaille. Erityisesti yksinäisyyttä kokevilla vanhemmilla palvelu tai tuki jäi saamatta muita yleisemmin. Lisäksi vanhemman heikko terveys ja heikko taloudellinen tilanne ennustivat, että tuen tarve jäi tyydyttymättä muita yleisemmin. Tyydyttämätöntä palvelutarvetta selvittäneen tutkimuksen[126] mukaan kotipalvelun ja perhetyön sekä vanhempien tarvitseman tuen hyvä saatavuus ei näytä kaikilta osin toteutuvan. Tutkimuksen tulos on suuntaa antava, sillä keskusteluapua tarjotaan pääosin sosiaalityön ja -ohjauksen keinoin, perhetyössä ja kasvatus- ja perheneuvonnassa, mutta

[124] Leivo H, Hedman J, Hirschovits-Gerz T & Kalliola S (toim.). (2026): Lastensuojelua yhdessä kehittäen: Kansallisen verkoston näkökulmia ja ratkaisuja vuosien 2024–2025 työskentelyn perusteella. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, työpaperi 2/2026; Valtioneuvosto (2024): Lasten ja perheiden sosiaalipalvelut: varhaisen tuen tilannekuva ja kehittämistarpeet. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2024:15. Helsinki: Valtioneuvosto. Saatavana: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/c689b494-6b72-45a8-9891-ab974cd1c6e8/content.

[125] Vuorenmaa M, Klemetti R, Paavilainen M, Tuovinen E, Viitanen E, (2025): Mitä esikouluikäisten lasten perheille kuuluu? FinLapset-tutkimuksen kyselytiedonkeruun perustulokset. Työpaperi 3/2025. THL.

[126] Ilmarinen K, Vuorenmaa M, Karvonen S, Lammi-Taskula J, (2023): Tyydyttymätön palvelutarve lapsiperheitä tukevissa sosiaalipalveluissa. Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti.

osin myös neuvolassa ja järjestöissä. Tuloksen tulkinnassa keskeisintä on, että perhetyölle on selkeä sisällöllinen tarve ja vanhemmat kokevat palvelujen jäävän usein riittämättömiksi.

Myös valtiontalouden tarkastusviraston keväällä 2026 julkaistu tarkastusraportti osoittaa, että alle kouluikäisten lasten sosiaalipalvelujärjestelmä ei toimi kokonaisuutena riittävän vaikuttavasti. Palvelut ovat hajanaisia, eikä niitä ohjata ja toteuteta yhtenäisenä palvelukokonaisuutena, mikä heikentää perheiden mahdollisuuksia saada tarpeitaan vastaavaa tukea oikea-aikaisesti. Tarkastuksessa korostuu erityisesti monialaisen yhteistyön riittämättömyys. Palvelujen välinen työnjako, tiedonkulku ja yhteensovittaminen ovat puutteellisia ja vaihtelevat alueittain, mikä katkaisee palvelupolkuja ja heikentää tuen jatkuvuutta. Lisäksi ennaltaehkäisevien ja varhaisen tuen palvelujen toteutuminen ei vastaa niille asetettuja tavoitteita. Tukea ei kohdisteta riittävän varhain, vaan painopiste siirtyy korjaaviin palveluihin, mikä lisää järjestelmän kustannuksia ja heikentää vaikuttavuutta. Palvelujen saatavuudessa ja laadussa on myös merkittäviä alueellisia eroja, mikä vaarantaa lasten ja perheiden yhdenvertaisen aseman. Havaintojen perusteella palvelujärjestelmässä on rakenteellisia puutteita, jotka liittyvät erityisesti palvelujen integraatioon, ohjaukseen ja varhaisen tuen toteutumiseen.[127]

Sosiaalihuoltolain 18 §:n mukaan “Perhetyötä annetaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai nuoren terveyden ja kehityksen turvaamiseksi”. Käytännössä palvelua tarjotaan perhetyön nimellä myös muille kuin erityistä tukea tarvitseville lapsille ja heidän perheilleen esimerkiksi neuvolan kautta tarjottavana perhetyönä varhaisen tuen tarpeissa. Toisaalta perhetyötä toteutetaan toisinaan vahvalla intensiteetillä niin, että sen ero lastensuojelulain mukaiseen tehostettuun perhetyöhön on epäselvä.

Sosiaalihuoltolain 18 §:n mukaisen perhetyön tarjoaminen on velvoittavaa vain erityistä tukea tarvitsevalle lapselle, jolloin hyvinvointialueen omaan harkintaan jää, tarjoaako se perhetyötä myös ennaltaehkäisevänä sosiaalihuollon peruspalveluna. Tämä on sosiaalihuoltolain uudistuksen ennaltaehkäisevän työn tavoitteen näkökulmasta pulmallista, koska erityistä tukea tarvitseva lapsi voi saada perhetyötä sekä sosiaalihuoltolain että lastensuojelulain nojalla. Tämä johtaa tilanteeseen, jossa rajanveto sosiaalihuoltolain perhetyön ja lastensuojelulain avohuollon palveluna tarjottavan tehostetun perhetyön välillä ei ole selvä. Lastensuojelun tehostetussa perhetyössä on kuitenkin korostunut tilanteiden kompleksisuus, sijoituksen uhka ja viranomaiskontrolli.[128] Lainsäädännön epätarkkuus johtaa erilaisiin tulkintoihin, jolloin hyvinvointialuekohtaiset erot perhetyön, tehostetun perhetyön, kasvatus- ja perheneuvonnan sekä kotiin vietävän perhekuntoutuksen kohdentamisessa ja sisällöllisessä määrittelyssä voivat vaarantaa palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden ja aiheuttaa puutteita palvelujen saatavuudessa. Tämä korostaa tarvetta selkeyttää palveluja koskevaa sääntelyä. Tutkimustieto perhetyössä käytettävistä toimintatavoista ja menetelmistä on vähäistä ja vaatii kehittämistä. Nykyistä parempi ymmärrys siitä, minkälaisilla käytännöillä asiakkaiden tuen tarpeisiin vastataan, olisi tarpeen erityisesti asiakkaiden yhdenvertaisuuden ja oikeusturvan edistämiseksi. Tällä hetkellä perhetyön palvelun sisällä voidaan antaa tukea, joka pohjautuu esimerkiksi strukturoituihin menetelmiin, kohtaavaan keskusteluapuun, motivoivaan haastatteluun, vanhemmuuden ohjaamiseen, , ryhmämuotoisiin

[127] Valtiontalouden tarkastusvirasto (2026): Perhevapaauudistus ja monialainen yhteistyö lapsiperheiden palveluissa. Saatavana; https://vtv.fi/raportti/perhevapaauudistus-ja-monialainen-yhteistyo-lapsiperheiden-palveluissa/.

[128] Alatalo M, Miettunen N, Liukko E, Kettunen N & Normia-Ahlsten L (2019): Porrasteisuus lapsiperheiden sosiaalipalveluissa. Näkökulmia sosiaalihuoltolain toimeenpanoon ja palveluiden järjestämiseen. Työpaperi 2019:39. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavana: https://www.julkari.fi/server/api/core/bitstreams/fde4e912-4cd3-46d5-9753-d3ab360a3156/content.

työtapoihin, verkostoyhteistyöhön tai konkreettiseen arjen tukeen. Palvelun nimi ja tavoitteet eivät riittävästi kerro asiakkaille, millaista tukea he voivat sen kautta saada.

2.15.5.2 Kuraattoripalvelu

Kuraattoripalvelut ovat hyvin saavutettavissa osana koulujen ja oppilaitoksen arkea, määräajat palveluun pääsyyn toteutuvat hyvin ja käynnit kuraattorilla ovat pysyneet tasaisina ja osin kasvaneet, erityisesti pojilla vuodesta 2019 vuoteen 2025. Palvelujen saatavuudessa on kuitenkin hyvinvointialuekohtaisia eroja. [129]

Palveluprosessin näkökulmasta on huomionarvoista, että kuraattorin tehtävään kelpoisia ovat myös muut kuin sosiaalihuollon ammattihenkilöt (9 % muun koulutuksen omaavia). Sosiaalityöntekijän koulutusta edellyttävän vastaavan kuraattorin asema organisaatiossa, tehtävänkuvat ja määrät ovat alueilla hyvin vaihtelevat. Sosiaalityöntekijän koulutuksen käyneiden osuus kuraattoreista on koko ajan vähentynyt (11 %). Kuraattorit eivät myöskään yleensä ole virkasuhteisia. Sosiaalihuoltolain mukaisen palvelutarpeen arvion voi kuitenkin tehdä vain sosiaalihuollon ammattihenkilö (eräissä tilanteissa vain sosiaalityöntekijä) ja hallintopäätökset palvelun myöntämisestä vain hyvinvointialueeseen virkasuhteessa oleva henkilö.[130]Kuraattoripalvelu on sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalipalvelu ja siihen sovelletaan kaikkea sosiaalihuollon toimintaa ohjaavaa sääntelyä. Kuraattoripalvelusta säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa, jonka 15 §:n mukaan opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskeluhuollon psykologin tai kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä oppilaitoksen työpäivänä sen jälkeen, kun opiskelija on tätä pyytänyt. Kiireellisessä tapauksessa mahdollisuus keskusteluun on järjestettävä samana tai seuraavana työpäivänä. Oikeus henkilökohtaiseen keskusteluun psykologin tai kuraattorin kanssa on näin ollen opiskelijalle subjektiivinen oikeus.

STM ja THL ovat ohjanneet, että kuraattoripalvelun käynnistymisestä ei pääsääntöisesti tarvitse tehdä erillistä hallintopäätöstä, mutta asiakkaan tulisi saada palvelusta päätös, jos hän sitä pyytää. Sosiaalihuoltolain 45 §:n sekä hallintolain mukaisesti asiakkaan tulisi kuitenkin lähtökohtaisesti saada myös kuraattoripalvelun myöntämisestä päätös. Nykytilaa voidaan näin ollen pitää lainsäädännön näkökulmasta epätarkoituksenmukaisena, koska sosiaalihuollon päätöksentekoa koskeva sääntely ja opiskeluhuollon palvelujen matalan kynnyksen luonnetta korostava erityissääntely eivät kaikilta osin muodosta selkeää ja johdonmukaista kokonaisuutta.

2.15.5.3 Kasvatus- ja perheneuvonta

Kasvatus- ja perheneuvonnan tarkoituksesta säädetään tällä hetkellä lyhyesti sanavalinnoilla, jotka ovat monelta osin päällekkäisiä perhetyötä koskevan sosiaalihuoltolain 18 §:n kanssa.

---

[129] Hietanen-Peltola M. Huurre T, Jahnukainen J, Lahdenkari M, Vaara S (2024): Yhteinen työ opiskelijoiden tueksi jatkuu hyvinvointialueilla. Opiskeluhuoltopalvelujen seuranta OPA 2024. Raportti 8/2024, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-425-3; Hietanen-Peltola M, Jahnukainen J, Ervasti E, Huurre T, Vaara S (2023): Opiskeluhuoltopalvelujen käyttö perusopetuksessa ja toisella asteella. Kouluterveyskyselyn 2023 tuloksia. Työpaperi 32/2023, THL Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-155-9; Hietanen-Peltola M, Jahnukainen J, Huurre T, Ervasti E, Vaara S (2025): Opiskeluhuoltopalvelujen käyttö perusopetuksessa ja toisella asteella. Kouluterveyskyselyn 2025 tuloksia. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Työpaperi 43/2025. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-585-4.

[130] Hietanen-Peltola M. Huurre T, Jahnukainen J, Lahdenkari M, Vaara S (2024): Yhteinen työ opiskelijoiden tueksi jatkuu hyvinvointialueilla. Opiskeluhuoltopalvelujen seuranta OPA 2024. Raportti 8/2024, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-425-3.

Molemmille palveluille on määritelty tehtäväksi hyvinvoinnin tukeminen tai edistäminen, voimavarojen vahvistaminen sekä lapsen tai nuoren kehityksen turvaaminen ja tukeminen. Usein kasvatus- ja perheneuvonnan ydintehtäväksi miellettyä vuorovaikutuksen parantamista ei mainita kasvatus- ja perheneuvontaa koskevassa 26 §:ssä lainkaan, mutta se on määritelty perhetyön tehtäviin 18 §:ssä, ja sitä tosiasiallisesti toteutetaan molemmissa.

Kasvatus- ja perheneuvonnan kansallisessa kehittämishankkeessa vuosina 2020–2022 keskeiseksi haasteeksi tunnistettiin terveydenhuollon vastuiden ja tehtäväsisältöjen, erityisesti lasten ja nuorten mielenterveyden hoidon, liukuminen osaksi kasvatus- ja perheneuvontaa. Kasvatus- ja perheneuvonnan sisällön palauttaminen sosiaalihuoltolain määrittelemää perustehtävää vastaavaksi tunnistettiin tarpeelliseksi. Perustehtävän toteuttamisen haasteeksi todettiin perusterveydenhuollon lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen vastuutahon puuttuminen sekä sosiaalihuollon ja terveydenhuollon välisen rajapinnan epäselvyys[131]. Esimerkiksi voimassa olevan sosiaalihuoltolain tavoitteena ollutta kasvatus- ja perheneuvonnan työskentelytapojen uudistamista kotona tapahtuvaan työskentelyyn tai murrosikäisten lasten haasteisiin ei ole saavutettu tavalla, joka vastaisi asetettuja tavoitteita (HE 164/2014 vp, s.118). Sittemmin hyvinvointialueet ovat nimenneet vastuutahon lasten mielenterveyden hoidolle, ja samalla palauttaneet kasvatus- ja perheneuvontaa sosiaalihuoltolain tarkoittamaksi perhepalveluksi. Hyvinvointialueiden tiukka taloustilanne ei kuitenkaan ole mahdollistanut henkilöresurssien lisäämistä lasten mielenterveyspalveluissa, vaan pääsääntöisesti jako terveydenhuollon lasten mielenterveyshoitoon ja sosiaalihuollon kasvatus- ja perheneuvontaan on toteutettu perheneuvoloiden käytössä olleella henkilöstöllä.

STM:n toukokuussa 2026 hyvinvointialueille (N=19) tekemän kyselyn perusteella kasvatus- ja perheneuvonnan sisällölliset tavoitteet ovat valtakunnallisesti varsin yhtenäisiä, mutta palvelun järjestäminen ei ole yhdenmukaista. Toiminnasta ei ole kyetty kokoamaan valtakunnallista tilastotietoa, eikä kasvatus- ja perheneuvonnan vaikuttavuudesta ole tutkimustietoa yksittäisiä näyttöön perustuvia työmenetelmiä lukuun ottamatta. Myös hyvinvointialueille tehdyn kyselyn perusteella todetaan, että arvio vaikuttavuudesta perustuu pääosin asiakaspalautteeseen ja ammatilliseen kokemukseen. Joillakin alueilla käytetään työn tukena mittareita, mutta ne kuvaavat lähinnä koettua hyötyä eivätkä pitkän aikavälin vaikuttavuutta.Hyvinvointialueille tehdyn kyselyn mukaan kasvatus- ja perheneuvonnan työskentely voi olla lyhytkestoista ja ohjauksellista tai pidempikestoista ja intensiivisempää, perheen arkeen kohdistuvaa tukea. Yhdenmukaista kuvaa kasvatus- ja perheneuvonnan sisällöstä ei voida muodostaa, vaikka viime vuosien kehittämistyö on vienyt palvelun sisältöä osin aiempaa yhdenmukaisempaan suuntaan ja sen asema sosiaalihuollon palveluna on selkeytymässä. Vastausten perusteella kasvatus- ja perheneuvonta palveluna kohdistuu ennen kaikkea perheen arjen toimivuuteen ja ihmissuhteisiin liittyviin haasteisiin, kattaen vanhemmuuden, vuorovaikutuksen, lapsen käyttäytymisen sekä perhetilanteiden kriisit, ja toimii näin laaja-alaisena psykososiaalisen tuen palveluna.

Kyselyn vastausten perusteella kasvatus- ja perheneuvonnan sisällöissä ja palvelun saamisen kriteereissä on kansallisesti merkittävää vaihtelua, vaikka palvelu on nimellisesti sama. Kasvatus- ja perheneuvonnassa korostuvat vanhemmuuden ja vuorovaikutuksen tukemiseen suunnatut ohjelmat, lyhytkestoiset ja strukturoidut interventiot sekä moniammatilliset työskentelytavat. Palvelun sisältö vaihtelee alueittain erityisesti siinä, kuinka vahvasti hyödynnetään strukturoituja menetelmiä ja lyhytinterventioita verrattuna väljempiin, keskustelupohjaisiin työskentelytapoihin, sekä siinä, kohdistuuko työ ensisijaisesti ennaltaehkäisevään tukeen vai myös

[131] Kalmari H (toim.) (2022): Kasvatus- ja perheneuvonta 2020-luvulla Kasvatus- ja perheneuvonnan kansallisen kehittämisprosessin loppuraportti. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen työpaperi 30/2022. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-887-3.

terveydenhuoltoon kuuluvaan oireiden arviointiin ja tutkimuksiin. Yhtenäistä kansallista mallia siitä, kuka ohjautuu mihinkin palveluun tai menetelmään, ei ole, vaan valinnat perustuvat pitkälti ammattilaisen arvioon ja paikalliseen palvelurakenteeseen. Tämän seurauksena asiakkaan näkökulmasta palvelun sisältö, intensiteetti ja toimintalogiikka voivat erota merkittävästi, ja kyseessä on monimuotoinen ja osin hajanainen kokonaisuus selvärajaisen palvelun sijaan.

Kasvatus- ja perheneuvonta on perustunut työparityöhön ja moniammatilliseen yhteistyöhön, jossa keskeisiä toimijoita ovat THL:n raportin mukaan olleet sosiaalityöntekijät, psykologit ja lääkärit. Sosiaalityöntekijän laaja-alainen, palveluverkoston ja toimintaympäristön käsittävä osaaminen tarjoaa valmiudet koko perheen tilanteen ja perhedynamiikan tarkasteluun systeemisestä näkökulmasta sekä perheen voimavarojen ja palvelutarpeiden arviointiin. Psykologin asiantuntijuus on lapsen ja nuoren psykososiaalisessa kehityksessä ja sen tukemisessa sekä lapsen ja vanhemman välisen kiintymys- ja tunnesuhteen ja vuorovaikutuksen vahvistamisessa. Työparityön lisäarvon on arvioitu rakentuvan kahden eri profession osaamisen yhdistämisestä yhteisen perustehtävän toteutuksessa asiakashyödyn ja vaikuttavuuden vahvistamiseksi. Kehittämistarpeeksi on tunnistettu työparityön kriittinen tarkastelu suhteessa siihen, milloin työparityö tuottaa lisäarvoa työskentelylle.[132] Hyvinvointialueille tehdyn kyselyn perusteella kasvatus- ja perheneuvonnassa psykologin ja sosiaalityöntekijän työnjako on pääosin limittäistä ja moniammatillista, painottuen siten, että psykologi vastaa enemmän arvioinnista ja psykologisista interventioista ja sosiaalityöntekijä perheen kokonaisuuden sekä palvelujen yhteensovittamisen tukemisesta, mutta kysely osoittaa samalla työnjaon olevan kansallisesti epäyhtenäinen ja vaihtelevan merkittävästi alueittain. Paikallisesti psykologin työhön voi sisältyä myös paljon terveydenhuoltoon kuuluvia tehtäviä. Vastausten perusteella on varsin tavallista, että kasvatus- ja perheneuvonnan psykologit paikkaavat terveydenhuollon puutteita ja tekevät esimerkiksi terveydenhuollon tutkimuksia ja muita diagnostiikkaan liittyviä selvityksiä. Lukuisissa eri selvityksissä on todettu lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut sirpaleiseksi kokonaisuudeksi ja palvelujen toteutuvan kirjavasti eri puolilla Suomea.[133.] Lasten mielenterveyspalvelujen ongelmat, erityisesti perusterveydenhuollon puutteet, kytkeytyivät vahvasti myös sosiaalihuollon kasvatus- ja perheneuvontapalveluun, joka osaltaan toteuttaa sosiaalihuoltolain 25 §:n mukaista mielenterveystyötä pykälässä kuvattuna yleisenä palveluna.

Tiedonhallinnan osalta kasvatus- ja perheneuvonnan siirtyminen sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmiin toteutuu täysimääräisesti viimeistään vuoden 2026 aikana, kun kaikkia sosiaalihuollon palveluntuottajia koskeva velvoite liittyä Kanta-palvelujen käyttäjäksi ja tallentaa sosiaalihuollon asiakastiedot sosiaalihuollon asiakastietovarantoon tulee voimaan syyskuussa 2026. Muutos edesauttanee palvelusisältöön liittyvien mahdollisten sisällöllisten epäselvyyksien ratkomisessa.

Arkikielessä kasvatus- ja perheneuvonta sekoittuu usein perheneuvolan käsitteeseen. Kasvatus- ja perheneuvolan tai perheneuvolan käsitettä käytetään alueellisesta tai paikallisesta organisointitavasta riippuen toimipisteestä, jossa annetaan usein myös terveydenhuoltoon kuuluvia palveluja sosiaalihuoltolain mukaisen kasvatus- ja perheneuvonnan rinnalla. Sosiaalihuoltolain mukaisesti kasvatus- ja perheneuvonnan tehtävä on lasten ja nuorten mielenterveyden edistämisessä ja tukemisessa, ja sen ulkopuolelle rajautuvat lasten ja nuorten mielenterveyshäiriöiden

---

[132] Kalmari H (toim.) (2022): Kasvatus- ja perheneuvonta 2020-luvulla Kasvatus- ja perheneuvonnan kansallisen kehittämisprosessin loppuraportti. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen työpaperi 30/2022. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-887-3.

[133] Huikko E, Peltola K, Aalto-Setälä T (2023): Lasten ja nuorten mielenterveystyön vaikuttavuuden lisääminen: Kansallisen lapsistrategian toimenpiteen 13 loppuraportti. Työpaperi 3/2023. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavana: https://www.julkari.fi/handle/10024/146096.

tutkimus, hoito ja kuntoutus. Hyvinvointialueuudistuksen yhteydessä hyvinvointialueet ovat tarkentaneet perusterveydenhuollon lasten mielenterveyspalvelujen vastuita. Jos vastuuta on kohdennettu perheneuvoloille, edellyttää se käytännössä muun terveydenhuollon kaltaisesti lääkärijohtoista toimintaa. Kasvatus- ja perheneuvonnan asema suhteessa lasten mielenterveyspalveluihin, erityisesti terveydenhuollon palveluihin on edelleen paikoin jäsentymätön.

Vuosien 2020–2022 kasvatus- ja perheneuvonnan kehittämishankkeen loppuraportti viittaa myös siihen, että kasvatus- ja perheneuvonnan tarjoamiselle on muodostunut epätarkoituksenmukaisia rajauksia esimerkiksi lapsen iän tai asiakkaan kielitaidon vuoksi. Kehittämistarpeiksi todettiin ydintehtävien kehittäminen niin, että toiminnalla kyetään vastaamaan muuttuvien asiakasryhmien, esimerkiksi nuoruusikäisten vanhempien ja maahan muuttaneiden perheiden, tarpeisiin. Lisäksi kasvatus- ja perheneuvonnan asiantuntijoiden konsultaatiotyötä ja monitoimijaista yhteistyötä oli loppuraportin mukaan tarpeen lisätä. [134] Myös hyvinvointialueille tehdyn kyselyn perusteella esimerkiksi maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden osuus näyttäytyy varsin matalana palvelussa.

Kasvatus- ja perheneuvonta toteutuu pääosin vastaanottoympäristössä, ja työhön sisältyy myös verkostotyötä muiden lapsiperhepalveluiden kanssa. Palvelun työmuotoja pidetään sosiaalihuollossa tarkoituksenmukaisina keinoina tavoitteiden saavuttamiseksi erityisesti tilanteissa, joissa vanhemmilla on valmiuksia osallistua keskustelevaan ja vuorovaikutukseen perustuvaan työskentelyyn. Silloin kun kasvatus- ja perheneuvonnan työskentelytapa ei vastaa perheen tarpeita tai työskentely vastaanottoympäristössä ei toteudu toivotulla tavalla, lapsen kehityksen tukemiseen liittyviä psykososiaalisen tuen tavoitteita on edistetty esimerkiksi sosiaaliohjauksen ja perhetyön keinoin, jotka ovat olleet asiakkaan yksilöllisiin tarpeisiin joustavammin räätälöitävissä. Näissä palveluissa psykososiaalinen tuki on usein erilaista ja voi painottua käytännön arjen tukemiseen verrattuna kasvatus- ja perheneuvonnassa annettavaan työskentelyyn. Palvelujärjestelmää olisi tärkeä kehittää suuntaan, jossa laajempi asiakasjoukko saa tukea osaamisesta, joka nyt kohdistuu kasvatus- ja perheneuvonnan asiakkaille.

Kasvatus- ja perheneuvonnan asema suhteessa muuhun sosiaalihuoltolain mukaiseen lapsiperheiden tukeen on niin ikään paikoin epäselvä. Lisäksi perheneuvoloiksi nimetyissä toimintayksiköissä voidaan tuottaa myös muita palveluja, kuten avioliittolain mukaista perheasioiden sovittelua, ja joillain alueilla asiantuntijat osallistuvat käräjäoikeuksien asiantuntija-avusteisiin huoltoriitasovitteluihin (Follo-sovittelu).

Vanhemmuuden tuen tarpeista ei ole tehty Suomessa kattavaa selvitystä, mutta yksittäisten laajojen kyselytutkimusten tulokset viittaavat siihen, että nykyinen lapsiperheiden tuen palvelujärjestelmä ei vastaa riittävällä tavalla tuen tarpeisiin. Vuoden 2024 FinLapset-tutkimuksen mukaan noin neljännes esikouluikäisten lasten vanhemmista jäi ilman riittävää ammattilaisen antamaa tukea lapsen käyttäytymisen tai tunne-elämän ongelmiin. Ammattimainen tuki oli jäänyt riittämättömäksi useimmiten vastaajilla, jotka olivat tarvinneet tukea omaan jaksamiseensa tai parisuhteeseensa. Vauvaperheiden vanhemmista joka kolmas oli tarvinnut ammattimaista tukea vuorovaikutukseen vauvan kanssa, ja heistä 17 % koki saaneensa tukea riittämättömästi. Omaan jaksamiseen tukea tarvinneista vauvaperheiden vanhemmista 41 % koki saaneensa riittämättömästi tukea, ja osuus oli suurempi (48 %) tukea tarvinneiden isien keskuudessa. Suomen vanhempainliiton vuoden 2025 Vanhempien barometriin vastanneista peruskouluikäisten lasten

[134] Kalmari H (toim.) (2022): Kasvatus- ja perheneuvonta 2020-luvulla Kasvatus- ja perheneuvonnan kansallisen kehittämisprosessin loppuraportti. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen työpaperi 30/2022. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-887-3.

vanhemmista 48 % oli kokenut uupumusta vanhempana viimeisen vuoden aikana. Vastaajista 25 % koki, ettei saa lähipiiristään riittävästi tukea vanhemmuuteen.

Alan ammattilaiset ja esihenkilöt ovat viestineet tarpeesta muuttaa kasvatus- ja perheneuvonnan nimeä, sillä nykyinen nimi koetaan sekä vanhahtavaksi että harhaanjohtavaksi. Nimeen sisältyvän neuvonnan koetaan viittavan virheellisesti kevyempään ohjaukseen, vaikka työ on usein moniammatillista ja pitkäjänteistä perhesuhteiden ja vanhemmuuden muutostyötä. Uudessa nimessä on toivottu korostettavan työn fokusoitumista perhesuhteisiin sekä sosiaalihuollon mielenterveystyöhön (esimerkiksi" perhesuhteiden monialainen tuki", "perheiden mielenterveystyön palvelu").Kasvatus- ja perheneuvonnan kokonaisasiakasmäärät ovat vuodesta 2017 vuoteen 2025 laskeneet yli 70 000 asiakkaasta noin 50 000 asiakkaaseen. Kirjaamiskäytännöt kui-

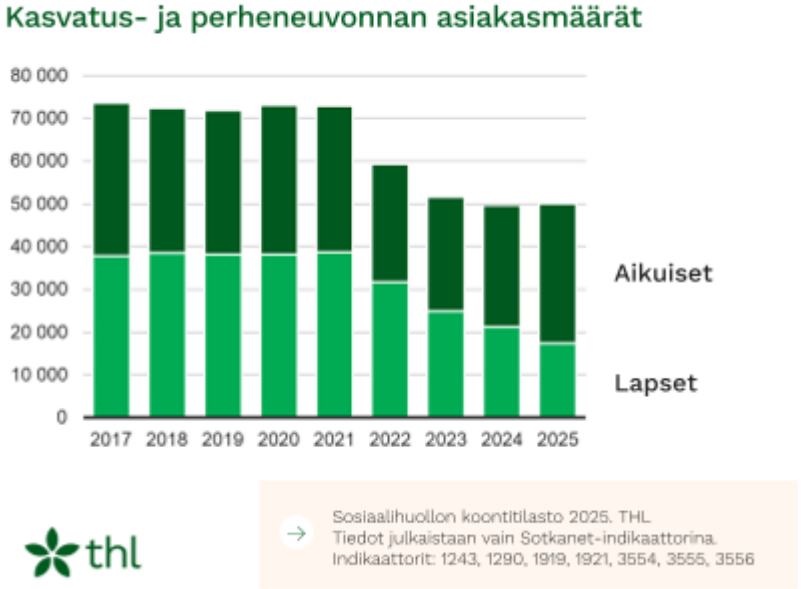

tenkin vaihtelevat hyvinvointialueiden välillä, mikä vaikeuttaa palvelun asiakasmäärien vertailua. Samanaikaisesti lasten mielenterveyspalvelujen käyttö terveydenhuollossa on lisääntynyt, mikä voi osaltaan selittää perheneuvonnassa asioivien lasten määrän vähenemistä, vaikka aikuisten asiakasmäärä on pysynyt melko vakaana.[135] Tämä korostaa tarvetta selkeyttää eri palvelujen rooleja ja varmistaa asiakkaiden oikea-aikainen ohjautuminen tarkoituksenmukaisiin palveluihin.

Kasvatus- ja perheneuvonnan kehittämistarpeiksi on tunnistettu erityisesti palvelun perustehtävän kirkastaminen sosiaalihuoltolain mukaisena lapsi- ja perhepalvelujen varhaisen tuen palveluna sekä palvelun aseman täsmentäminen suhteessa muihin toimijoihin. THL:n kansallisessa kehittämisprosessissa korostettiin tarvetta jäsentää palvelun ydintehtävä sekä selkeyttää sen sijoittumista osana palvelujärjestelmää ja suhteessa muihin psykososiaalista tukea tarjoaviin

[135] Sosiaalihuollon koontitilasto 2025. THL. Tiedot julkaistaan vain Sotkanet-indikaattoreina, indikaattorit 1243, 1290, 1919, 1921 3554, 3555, 3556.

palveluihin.[136] Kuten voimassa olevaa sosiaalihuoltolakia säädettäessä, edelleen olisi tärkeää kehittää palvelun toteuttamisen tapoja, kuten jalkautumista perheen kotiin sosiaaliohjaajan työparina tai muiden palveluiden tukemista arkiympäristöön kohdistuvassa asiakastyössä (HE 164/2014 vp, s. 17–18). Lisäksi tarvitaan palvelujen parempaa yhteensovittamista osana perhekeskusmallia sekä resurssien kohdentamista vaikuttavasti ja kustannustehokkaasti asiakkaiden tarpeisiin. Kasvatus- ja perheneuvonnassa toimivalla henkilöstöllä on vahvaa psykososiaalista ja perheterapeuttista osaamista. Tätä osaamista tarvittaisiin lapsiperheiden palveluissa laajemmin, jotta tuki olisi paremmin saavutettavissa myös niille asiakasryhmille, joiden valmiudet eivät sovi kasvatus- ja perheneuvonnan nykyisiin työskentelytapoihin. Perheneuvonnan asiantuntemus ei aina myöskään siirry riittävästi niihin palveluihin, joissa perheet kohdataan arjessa, ja arkiympäristöihin jalkautuva työ jää irralliseksi kasvatus- ja perheneuvonnasta. Hyvinvointialueiden järjestämisvastuu ja sitä koskeva sääntely edellyttävät, että palvelut toteutetaan yhteen sovitettuina, asiakaslähtöisinä ja yhdenvertaisina kokonaisuuksina, ja asiakkaiden tulisi olla nykyistä paremmin informoituja siitä, minkälaista tukea heillä on mahdollisuus saada palvelujen sisällä.

2.15.5.4 Lasten ja nuorten määrämuotoinen psykososiaalinen tuki

Lasten ja alle 23-vuotiaiden psykososiaalinen tuki, jossa käytetään psykologiseen vuorovaikutukseen perustuvia määrämuotoisia ja aikarajoitteisia psykososiaalisia työmenetelmiä, säädettiin omaksi sosiaalihuoltolain 25 a §:n mukaiseksi mielenterveystyön palvelukseen 1.5.2025 alkaen. Sääntely liittyi hallituksen ns. terapiatakuu -kokonaisuuteen, jossa tavoitteena oli parantaa lasten ja alle 23-vuotiaiden pääsyä tiettyjen mielenterveyspalvelujen piiriin määräajassa. Pääosin takuuta toteutetaan terveydenhuollon palveluissa, mutta se ulottui myös sosiaalihuoltoon mainitun uuden palvelun kautta. Käytännössä vastaavanlaista psykososiaalista tukea toteutettiin jo ennen tätä uudistusta osana opiskeluhuollon kuraattoripalveluja ja kasvatus- ja perheneuvonnan palvelua. 1.5.2025 voimaan tulleen sääntelyn mukaan menetelmällinen tuki on oma sosiaalipalvelunsa, eikä osa kuraattoripalvelua tai kasvatus- ja perheneuvonnan palvelua. Kyseistä palvelua voi kuitenkin antaa esimerkiksi opiskeluhuollon kuraattori tai kasvatus- ja perheneuvonnan palvelussa työskentelevä henkilöstö sen jälkeen, kun asiakkaalle on palvelutarpeen arviossa todettu tarve kyseiselle palvelulle ja palvelun antamisesta on tehty hallintopäätös sosiaalihuollon normaalin lakisääteisen asiakasprosessin mukaisesti.

Määrämuotoisen psykososiaalisen tuen palvelu on edelleen osin toimeenpanovaiheessa. Uuden määrämuotoisen psykososiaalisen tuen toimeenpanosta ei ole tässä vaiheessa vielä saatavilla kattavia tietoja. Hyvinvointialueet ovat kuitenkin kokeneet sääntelyn lisänneen tarpeettomasti byrokratiaa, ja menetelmien käytön aloittaminen sosiaalihuollossa on käytännössä osoittautunut osin kankeaksi. Nykyinen sääntely edellyttää palvelutarpeen arviointia ja hallintopäätöksen tekemistä ennen tuen aloittamista, mikä on jossain määrin hidastanut tuen käynnistämistä ja lisännyt hallinnollista työtä. Ongelmia on syntynyt erityisesti tilanteissa, joissa menetelmää käyttävä ammattilainen ei voi itse tehdä palvelua koskevaa päätöstä, jolloin tuen tarpeen toteamisen ja tuen aloittamisen väliin jää viive. Esimerkiksi opiskeluhuollon kuraattoreista huomattavalla osalla on koulutus menetelmiin, joita voidaan soveltaa terapiatakuun piiriin kuuluvan tuen tarjoamisessa, mutta suuri osa kuraattoreista ei kuitenkaan ole virkasuhteessa hyvinvointialueeseen eivätkä sosiaalihuollon ammattihenkilöitä, joten he eivät voi itse tehdä asiakkaalle palvelutarpeen arviointia tai päätöstä palvelusta. Käytännössä tuen tarpeen toteamisen ja päätöksen tekemisen välillä on voinut kulua useita päiviä. Takuun piiriin kuuluvien menetelmien

[136] Kalmari, H. (toim.) (2022). Kasvatus- ja perheneuvonta 2020-luvulla – kansallisen kehittämisprosessin loppuraportti. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL).

määrittelyä palveluksi ja velvollisuutta tehdä palvelupäätös menetelmän käyttämisestä on pidetty jossain määrin keinotekoisina. Menetelmien käytössä on katsottu olevan luonteeltaan kyse pikemminkin käytännön toteutuksesta tai työmenetelmästä kuin erillisestä palvelusta, eikä säännöstasolla ole mahdollista eikä tarkoituksenmukaista luetella tyhjentävästi ja ajantasaisesti takuun piiriin soveltuvia psykososiaalisia menetelmiä. Kyse on jatkuvasti kehittyvästä toimintakentästä, ja menetelmien käyttö vaihtelee hyvinvointialueittain. Lisäksi toteutumatietoa takuun määräaikojen toteutumisesta on mahdollista saada ja seurata myös ilman asiaan liittyvää päätöksentekoa.

2.15.5.5 Tukihenkilöt ja –perheet sekä muut sosiaalihuollon palvelut

Sosiaalihuoltolain 28 §:n mukaan erityistä tukea tarvitsevalle lapselle tai hänen perheelleen *voidaan* järjestää vertaisryhmätoimintaa sekä tukihenkilö- tai perhe lapsen terveyden tai kehityksen turvaamiseksi. Kyseisiä palveluja ei kuitenkaan mainita lain 14 §:ssä, jossa listataan kaikki hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluvat sosiaalipalvelut. Lisäksi palveluista säädetään samassa pykälässä, jossa säädetään hyvinvointialueen mahdollisuudesta vapaaehtoisesti järjestää myös muita kuin laissa nimenomaisesti säädettyjä sosiaalipalveluja.

Myös vertaisryhmätoiminnan sekä tukihenkilö- tai perhepalvelun osalta pykälässä käytetään sanamuotoa ”voidaan järjestää”, joka verrattuna lain muihin palvelupykäliin viittaa vähäisempään velvoittavuuteen. Sääntelyn perusteella jää näin ollen epäselväksi, onko kyseisten palvelujen järjestäminen hyvinvointialueille velvoittavaa vai vapaaehtoista. Lain esityöt viittaisivat kuitenkin velvoittavuuteen. Pykälän mukainen sääntely on väljää, ja sen perusteella on annettu hyvin erilaisia palveluja. Osa hyvinvointialueista on esimerkiksi käyttänyt 28 § mukaista sääntelyä taloudellisen tuen maksamiseen lapsen tai perheen tarpeisiin lastensuojelulain 36 § mukaisen taloudellisen tuen mukaisesti. Käytäntö ei kuitenkaan ole ollut kansallisesti vakiintunut.

Käytettävissä ei ole tilastollista seuranta-aineistoa näistä palveluista. Hyvinvointialueilta saadun tiedon mukaan tukiperheiden ja tukihenkilöiden käyttöön liittyy kuitenkin paljon epäselvyyttä palvelun myöntämisperusteiden, tarkemman sisällön ja palvelun kustannusvaikuttavuuden suhteen.

2.15.5.6 Lastensuojelulain ja sosiaalihuoltolain välinen rajapinta

Lastensuojelun avohuollon asiakasmäärät vähenivät lakimuutosten myötä merkittävästi vuosina 2015–2016 ja asiakasmäärän selvä väheneminen jatkui vielä 2017–2020. Viime vuosina asiakasmäärän lievää lasku on saattanut osin johtua vuonna 2022 voimaan tulleella asiakasmitoituksella ja siitä johtuvilla asiakkuuden aloittamisen tosiasiallisesti tiukentuneilla kriteereillä. [137]

Lastensuojelun avohuollon asiakkaiden määrät ovat laskeneet edelleen vuonna 2024, mutta pysyneet lähes samassa tasossa vuonna 2025 (+3 %).[138] Lastensuojelun avohuollon asiakasmäärät laskivat erityisesti sosiaalihuoltolain voimaantulon jälkeen vuosina 2015–2016 ja asiakasmäärien väheneminen jatkui aina vuoteen 2020 saakka. Vuodesta 2020 lähtien asiakasmäärät ovat pysyneet suhteellisen vakaina. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen lastensuojelua koskevassa

[137] Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2026): Lastensuojelun asiakkaat 2025. Tilastoraportti, 2026, s. 5. Saatavana Julkari-tietokannasta: https://www.julkari.fi/server/api/core/bitstreams/fc76e9f9-1303-4598-9a6b-87a04439da89/content.

[138] Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2026): Lastensuojelun asiakkaat 2025. Tilastoraportti, 2026, s. 5. Saatavana Julkari-tietokannasta: https://www.julkari.fi/server/api/core/bitstreams/fc76e9f9-1303-4598-9a6b-87a04439da89/content.

tilastoraportissa on arvioitu, että asiakasmäärien laskua vuodesta 2023 vuoteen 2024 voi omalta osaltaan selittää lastensuojelulain mukaisen sosiaalityöntekijäkohtaisen enimmäisasiakasmäärän laskeminen 30 lapseen.[139] Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on nimettävä hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä. Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä saa olla enintään 30 asiakaslasta vastuullaan (lastensuojelulaki 13 b §.)

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen tilastoraportin[140] mukaan asiakaskeskiarvo oli valtakunnallisesti laskenut, mutta ylityksiä oli vielä 13 %:lla työntekijöistä. Kevään 2024 tilastoraportissa[141] käsiteltiin tarkemmin niin sanottua lastensuojeluun jonottamista. Raportista kävi ilmi, että joillakin alueilla lastensuojelun asiakkuudessa oleville ei ollut nimetty heidän asioistaan vastaavaa sosiaalityöntekijää. Useimmilla hyvinvointialueilla tilanteita kuvattiin lyhytaikaisiksi ja esimerkiksi henkilöstövaihdoksista johtuviksi. Joillakin alueilla oman sosiaalityöntekijän nimeämistä odotettiin useammin ja vastuusosiaalityöntekijää odottavien lasten asioita hoitivat väliaikaiset tiimit. Myös kevään 2025 tiedonkeruun osalta kerrottiin, että esimerkiksi Pohjanmaalla lapsia edelleen jonottaa lastensuojeluun nimetyn vastuusosiaalityöntekijän puuttuessa, vaikka lastensuojelun tarve on jo todettu. Lastensuojelun asiakasmitoitus saattaakin johtaa siihen, että lasta pidetään sosiaalihuoltolain mukaisissa palveluissa, jotta asiakkaita ei ohjautuisi lastensuojeluun ja pysytään asiakasmitoituksessa; sosiaalihuoltolain mukaisissa palveluissa ei ole sääntelyä asiakasmääristä.

Avohuollon tukitoimiin kohdistuva kotimainen tutkimustieto on kuitenkin toistaiseksi hajanaista ja rajallista. Toivonen, Kääriäinen ja Kylmäluoma ovat kirjallisuuskatsauksessaan[142] osoittaneet, että Suomessa viimeisten noin viidentoista vuoden aikana tehty avohuollon tukitoimia koskeva tutkimus on painottunut pääosin laadullisiin, pieniin aineistoihin sekä työntekijöiden ja palvelujärjestelmän näkökulmiin. Tutkimus on tarkastellut avohuollon tukitoimia usein niiden tavoitteiden, ihanteiden ja rakenteellisten haasteiden kautta, kun taas systemaattinen tieto tukitoimien tosiasiallisesta toteutumisesta ja vaikuttavuudesta lasten ja perheiden elämäntilanteisiin on niukkaa. Tutkimuskirjallisuudessa tunnistetaan useita rakenteellisia tekijöitä, jotka voivat vaikeuttaa avohuollon tukitoimien laadukasta ja tavoitteellista toteutusta. Näitä ovat muun muassa työntekijöiden korkea asiakasmäärä ja työkuormitus, henkilöstön vaihtuvuus, palvelujen pirstaleisuus sekä avohuollon tukitoimien käytön ja sisällön alueellinen vaihtelu. Lisäksi tutkimuksissa on tuotu esiin, että tukitoimien myöntämiskriteerit ja tavoitteet eivät aina ole riittävän selkeitä tai johdonmukaisia, mikä voi heikentää tukitoimien suunnitelmallisuutta ja vaikuttavuuden arviointia. Rakenteelliset resurssipaineet voivat osaltaan johtaa tilanteisiin, joissa avohuollon tukitoimia toteutetaan lyhytkestoisesti tai viiveellä suhteessa tunnistettuun tuen tarpeeseen.

Erityisesti kattavaa, määrälliseen tai pitkittäiseen aineistoon perustuvaa tutkimusnäyttöä, jonka avulla voitaisiin arvioida avohuollon tukitoimien vaikutuksia ja kohdentumista tai niiden suhdetta sijaishuollon tarpeen kehittymiseen, on toistaiseksi vähän. Tutkimuksessa korostuu siten tarve vahvistaa avohuollon tukitoimia koskevaa tietopohjaa, jotta päätöksenteko ja palvelujen kehittäminen voivat entistä paremmin perustua empiiriseen näyttöön. Sosiaalihuoltolain pohjalta toteutettua sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta (niin sanottua perhesosiaalityötä) on organisoitu eri hyvinvointialueilla hieman eri tavoin. THL:n kansallisen kehittäjäverkoston aineistossa

---

[139] THL 2024: Lastensuojelu 2024, 21.

[140] THL - Tilastoraportti_38_Lastensuojelun henkilöstömitoitus. THL 38/ 2025.

[141] THL Lastensuojelu 2024. Yhä harvempi lastensuojeluilmoitus johtaa lastensuojelun asiakkuuteen Tilastoraportti 23/202. Saatavana: Lastensuojelu 2024.

[142] Toivonen V-M, Kääriäinen A & Kylmäluoma A (2025): Lastensuojelun avohuolto tutkittuina palveluina. Oikeus 2/2025. Saatavana: https://oikeus.journal.fi/article/view/152566.

perhesosiaalityön asiakasmäärät ovat olleet 40–90 työntekijää kohti.[143] Asiakasmäärä vaikuttaa suoraan siihen, millaista ja kuinka intensiivistä työtä työntekijä pystyy yksittäisen lapsen ja perheen tueksi tekemään.

Lastensuojelun asiakasmitoitukseen liittyvässä kyselytutkimuksessa havaittiin, että perhesosiaalityön ja lastensuojelun väliseen rajapintaan liittyy haasteita. Lastensuojelun asiakasmitoituksen myötä lastensuojelun asiakkuuden kriteerit ovat mahdollisesti kiristyneet, lastensuojelun ja perhesosiaalityön välillä tapahtuu väliinputoamisia, ja perhesosiaalityön asiakkaiden tilanteet ovat yhä haastavampia ja monimutkaisempia.[144]

Sosiaalihuollon ja lastensuojelun välisen rajapinnan haasteeksi kehittäjäverkostossa on tunnistettu tuen saamisen oikea-aikaisuus. Siirrot sosiaalihuollosta lastensuojeluun saattavat tapahtua liian myöhään, jolloin sijaishuollon ratkaisut jäävät lastensuojelun ainoaksi keinoksi auttaa. Tämä nostaa osaltaan myös lastensuojelun kustannuksia. Haasteeksi lastensuojelussa puolestaan tunnistetaan se, että lastensuojelun asiakkuuteen tullaan muun palvelujärjestelmän toimimattomuuden vuoksi. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi, jos lapsi ei ole saanut tarvitsemiaan terveydenhuollon palveluja. Lastensuojelussa haasteena on edelleen kodin ulkopuolisten sijoitusten suuri määrä, joista noin puolet on sijoituksia laitoshoitoon.

Seppälä ym. ovat tarkastelleet kuntatason analyysia lapsiperheiden sosiaalihuollon peruspalvelujen ja lastensuojelun erityispalvelujen yhteydestä.[145] Tutkimuksessa analysoitiin sosiaalihuoltolain mukaisen kotipalvelun yhteyttä lapsiköyhyyden ja lastensuojelun avohuollon suhteeseen ja sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön yhteyttä lapsiköyhyyden ja kodin ulkopuolisten sijoitusten suhteeseen. Lapsiperhepalveluina perhetyö ja kotipalvelu näyttävät toimivan keskenään eri tavoin, toinen suhteessa lastensuojelun avohuoltoon ja toinen suhteessa kodin ulkopuolisiin sijoituksiin. Kunnan panostukset kotipalvelun tarjontaan ovat yhteydessä vähäisempään avohuollon asiakkaiden osuuteen kunnan koosta riippumatta. Tämä tukee ajatusta, että resurssien kohdentaminen lapsiperheiden perustason palveluihin voi toimia puskurina korjaavan lastensuojelun tarpeelle.

Analyysissä lapsiperheiden perhetyö oli yhteydessä suurempaan kodin ulkopuolisten sijoitusten osuuteen kunnan koosta riippumatta. Tulosta voi osaltaan selittää sosiaalihuoltolain uudistuksen myötä syntynyt perhetyön painopisteen siirtyminen lastensuojelun avohuollon palvelusta perustasolle. Palvelujärjestelmän uudistamisen myötä lastensuojelun avohuollon perhetyön toimintatavat ovat saattaneet siirtyä organisaatiossa perustason perhetyöhön. Tässä on siis mahdollista, että sosiaalihuoltolain mukaisessa perhetyössä tehdään vahvasti korjaavia toimia, vaikka kyse on perustason palvelusta. Tämä on palvelujärjestelmän logiikan vastaista, jossa tulisi siirtyä asteittain intensiivisempään tukeen, jos palvelut arvioidaan riittämättömiksi.

---

[143] Heikkinen T (2026): Erityisen tuen vai suojelun tarpeessa? Teoksessa Lastensuojelua yhdessä kehittäen: Kansallisen verkoston näkökulmia ja ratkaisuja vuosien 2024–2025 työskentelyn perusteella. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL. Työpaperi 2026:02.

[144] Yliruka L, Harrikari T, Forsell M, Kuoppala T, Purhonen E & Salmela M (2022): Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityön organisoiminen sekä lastensuojelulain mukaisen henkilöstömitoituksen toteutuminen. Kuntakyselyn tulokset. Työpaperi 44/ 2022 THL,32–33. Saatavana: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/145350/URN_ISBN_978-952-343-928-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

[145] Seppälä P, Jaakola A-M. & Toikko T (2025): Kuntatason analyysi lapsiperheiden sosiaalihuollon peruspalveluiden ja lastensuojelun erityispalveluiden yhteydestä. Yhteiskuntapolitiikka 3 (2025). Saatavana: https://www.julkari.fi/handle/10024/151650.

Tämän analyysin valossa lapsiperhepalvelujen perustason palvelujen yhteys lapsiköyhyyden ja lastensuojelun väliseen suhteeseen ei kuitenkaan ole merkittävää, ja tulos osoittaa sosiaalihuoltolain uudistuksen ennaltaehkäisevän tavoitteen heikkoa toteutumista. Jossain määrin järjestelmä toimii, kuten on tarkoituskin eli siten, että ennaltaehkäisevämmät perhepalvelut ehkäisisivät raskaampien interventioiden tarvetta. Tämä pätee kuitenkin vain kevyemmässä tilanteessa, mutta ei enää tilanteessa, jossa on tarve sosiaalihuoltolain mukaiselle perhetyölle.

2.15.5.7 Perheoikeudelliset palvelut

Sote-uudistuksen myötä tapahtunut perheoikeudellisten palveluiden alueellistaminen on yhdenmukaistanut palveluita ja niiden saatavuutta. Kaikilla hyvinvointialueilla perheoikeudelliset palvelut muodostavat yhden johdon alla olevan kokonaisuuden, vaikka palvelupisteitä olisi useampikin. Verrattuna aiempaan kuntakohtaiseen järjestämiseen, ovat koko alueen asiakkaat nyt yhdenvertaisessa asemassa palvelunsaannin suhteen.

Erityisesti isoimmilla hyvinvointialueilla on perustettu palvelukohtaisia tiimejä, mikä mahdollistaa ammatillisen osaamisen vahvistumisen ja toimintamallien kehittämisen usein yhdennettyä tehtäväkuvaa paremmin. Erillisiä työryhmiä on muodostettu erityisesti olosuhdeselvitysten sekä lapsen huoltoa- ja tapaamisoikeutta koskevien sopimusasioiden ympärille. Helsingissä myös adoptioneuvonta on keskitetty erilliselle työryhmälle. Perheoikeudellisen palveluiden organisoiminen alueellisesti yhdeksi kokonaisuudeksi on myös ollut edistämässä niiden toiminnallista integroitumista vahvemmin osaksi muita lapsiperhepalveluita. Kehittämistyötä on tehty esimerkiksi kasvatus- ja perheneuvonnan sekä lastensuojelun kanssa eropalveluiden osalta.

Perheoikeudellisista palveluista vastaavien esihenkilöiden hiljattain käynnistynyt valtakunnallinen verkostoituminen luo edellytyksiä alueiden väliselle vertaisoppimiselle ja -kehittämiselle sekä toimintamallien ja työtapojen yhtenäistämiselle.

Lukuisten rinnakkaisten tietojärjestelmien yhtenäistäminen on ollut haasteena ja kehittämistyön hidasteena myös perheoikeudellisissa palveluissa sote-uudistuksen jälkeen. Tietojärjestelmissä on tunnistettu palveluiden kustannusvaikuttavan tuottamisen näkökulmasta myös keskeisiä puutteita kuten asiakkaan mahdollisuus sähköiseen allekirjoitukseen, sähköisten lomakkeiden hyödyntäminen tai ongelmat sähköisen ajanvarauksen tai takaisinsoittopalvelun toiminnassa. Verkon välityksellä etäasiakastapaamiset on jo otettu laajasti käyttöön niin lastenvalvojien sopimuspalveluissa kuin olosuhdeselvityksissäkin.

Perheoikeudellisia palveluita tuotetaan hyvinvointialueilla yhteensä noin 370 vakanssin henkilöstöresurssilla. Lisäksi alueilla käytetään vaihtelevassa määrin ja vaihtelevin kohdennuksin ostopalveluita. Adoptioneuvonta on palvelu, joka järjestetään pääosin ostopalveluna, mutta myös tapaamispaikkatoiminnassa käytetään laajasti ostopalveluita. Taloustilanne, mutta varmasti myös oman palvelutuotannon mahdollisuuksien kehittyminen, on vahvistanut alueilla pyrkimystä vahvistaa omaa palvelutuotantoa. Perheoikeudellisten palveluiden kokonaisuuteen sisältyviä palveluita tuotetaan alueilla myös muiden sosiaalihuollon ammattilaisten toimesta kuten esimerkiksi perheasioiden sovittelua tai asiantuntijatyöpanosta käräjäoikeuksien asiantuntija-avusteiseen huoltoriitojen sovitteluun. Kyseisten toimintojen koordinaatiosta vastaa yleensä kuitenkin perheoikeudellisten palveluiden yksikkö.

Sääntelyn näkökulmasta on tunnistettavissa lastenvalvojien tehtäviin liittyvä selkeyttämistarve. Sosiaalihuoltolain 27 a §:ssä säädetään lastenvalvojalta edellytettävästä koulutuksesta ja osaamisesta. Missään ei kuitenkaan säädetä siitä, mikä on lastenvalvoja tai miten hänen tehtävänsä kiinnittyy muuhun sosiaalihuoltoon. Lastenvalvojan tehtäviä on kuitenkin luettavissa useista erillislaeista.

Myös yleisesti ottaen perheoikeudellisten palvelujen sisältö jakaantuu lukuisiin oikeusministeriön hallinnonalan erityislakeihin eikä sääntely muodosta koherenttia kokonaisuutta. Hyvinvointialueen tehtävistä on vaikea saada kokonaiskuvaa lainsäädännön perusteella.

2.15.6 Työikäisten sosiaalipalvelut

Työikäisten sosiaalipalveluissa, joita kutsutaan yleisesti myös aikuissosiaalityöksi, keskitytään työikäisten henkilöiden toimeentulon järjestämiseen sekä asumisen, työkyvyn, työllistymisen, terveyden ja elämänhallinnan tukemiseen. Aikuisten palveluihin ja aikuisten parissa tehtävään sosiaalityöhön kuuluva toimintojen ja toimijoiden kirjo on laaja. Aikuissosiaalityötä on siksi usein kuvattu sosiaalihuollon palvelutehtävistä tietynlaiseksi ”yleissosiaalityöksi”, vaikka työskentely myös tässä sosiaalihuollon kokonaisuudessa edellyttää tekijöiltään hyvin monipuolista ja osin syvälle tiettyihin teemoihin ulottuvaa palvelujärjestelmän ja siihen liittyvän lainsäädännön ja käytäntöjen tuntemusta. Aikuissosiaalityön rooli ja tehtävä usein viimesijaiseksi ymmärrettynä palveluna on muuttunut merkittävästi perustoimeentulotuen siirryttyä Kelan hoidettavaksi. Aikuissosiaalityö kytkeytyy myös aiempaa vahvemmin työllisyys- ja talouspolitiikkaan (muun muassa aktivointiin ja vastikkeellisuus -keskusteluihin.), ja tämä on osin muuttanut työn luonnetta. Aikuissosiaalityöllä on selkeä rooli sosiaali- ja terveydenhuollossa, ihmisten työ- ja toimintakykyä sekä työllistymistä edistävissä palveluissa ja monissa muissakin yhteistyön aloilla, esimerkiksi asumisen kysymyksissä. Sosiaaliturvan ja palvelujen vaikuttava toimeenpano sekä jatkuva kehittäminen edellyttävät ihmisten ja paikallisyhteisöjen arjen sekä yhteiskunnallisten ilmiöiden, kuten köyhyyden ja eriarvoistumisen prosessien syvällistä ymmärtämistä ja sitä osaamista, joka aikuissosiaalityöllä on tarjota.

Työikäisten sosiaalipalvelujen kokonaisuus muodostuu useista erilaisista palveluista ja myös taloudellisesta tuesta. Palveluina käytetään erityisesti sosiaalista kuntoutusta, asumispalveluja, taloudellisen tuen palveluita (esimerkiksi täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki, sosiaalinen luototus, välitystilipalvelut ja talousneuvonta), työllistymistä edistäviä palveluita sekä päihde- ja mielenterveyspalveluita. Työikäisten palveluissa toteutetaan myös sellaisia tehtäviä, jotka koskevat ikääntyneitä henkilöitä, lapsiperheitä ja maahanmuuttajia. Esimerkiksi täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen saajissa on myös muita kuin työikäisiä asiakkaita, ja aikuissosiaalityössä tehdään myös vähävaraisten vainajien hautaamiseen liittyviä päätöksiä.

THL:n toukokuussa 2024 tekemän kyselyn[146] perusteella työikäisten palvelut ovat olleet vielä muutoksessa hyvinvointialueille siirtymisen jälkeen. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että palvelut on organisoitu eri tavoin eri hyvinvointialueilla. Työikäisten sosiaalihuollon asiakkaiden tilannetta ovat hankaloittaneet ensin vuosien 2021–2022 koronapandemia ja vuosina 2024–2025 toteutetut laajamittaiset sosiaaliturvaan kohdistuneet leikkaukset ja heikennykset. Ne sisältävät suuren joukon erilaisia toimia, kuten useiden etuuksien indeksitarkistusten tekemättä jättämisiä, myöntämisperusteiden tiukennuksia, omavastuuosuuksien korotuksia sekä etuuksien euromääräisiä leikkauksia. THL, STM ja SOSTE ovat arvioineet toimeentulotuen tarpeen, köyhyyden ja syrjäytymisen lisääntyvän lähivuosina leikkaustoimien vuoksi. Koska sosiaaliset ongelmat kehittyvät yleensä pitkäkestoisesti, edellyttää asiakkaiden tilanteiden parantaminen tai ennallaankin pitäminenkin yleensä pitkäkestoista ja tiivistä työskentelyä. On havaittu, että tavoitteiden saavuttamista parantaa se, että asiakkaan tilanteeseen räätälöidään yksilökohtaisesti tarvittavat palvelut ja tuki. Esimerkiksi taloudelliseen toimeentuloon liittyvien tavoitteiden

[146] Kivipelto M. & Elovainio M (2024): Aikuissosiaalityön tilannekuva 2024 – kyselyn tuloksia. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tutkimuksesta tiiviisti 26/2024. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-329-4.

saavuttaminen on ollut jonkin verran parempaa niillä asiakkailla, joille on suunnattu toimeentulotuen lisäksi myös muita sosiaalihuollon palveluja.[147]

THL:n vuonna 2024 tekemän kyselyn[148] perusteella aikuissosiaalityön saatavuus on heikentynyt joillakin alueilla hyvinvointialueille siirtymisen jälkeen. Vuonna 2024 seitsemän hyvinvointialueen mukaan asiakkaiden tarvitsemien palvelujen saaminen oli vaikeutunut. Joillain hyvinvointialueilla asiakkaiden määrä sosiaalityöntekijää ja sosiaaliohjaajaa kohden on lisääntynyt hyvinvointialueille siirtymisen jälkeen. THL:n selvityksen perusteella suurimmat asiakasmäärät sosiaalityöntekijää ja sosiaaliohjaajaa kohden olivat Etelä-Pohjanmaalla, Helsingissä, Keski-Suomessa, Pohjanmaalla, Pohjois-Pohjanmaalla ja Satakunnassa, joissa ilmoitettiin olevan yli 70 asiakasta sekä sosiaalityöntekijöitä että sosiaaliohjaajia kohden.

Työikäisten sosiaalipalveluissa sovelletaan sosiaalihuoltolain (mukaan lukien vuoden 1982 sosiaalihuoltolain vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta ja työtoiminta) lisäksi erityislainsäädäntönä toimeentulotukilakia sekä sosiaalisesta luototuksesta ja kuntouttavasta työtoiminnasta annettuja lakeja. Sosiaalihuoltolaissa on väljää lainsäädäntöä esimerkiksi sosiaalisessa kuntoutuksessa, mutta toisaalta toimeentulotuesta ja kuntouttavasta työtoiminnasta annetut lait ovat vahvemmin velvoittavia ja yksityiskohtaisia. Väljä lainsäädäntö mahdollistaa yksityiskohtaista sääntelyä paremmin yksilölliset ja räätälöidyt asiakaskohtaiset palvelut, mutta ilman toteutumisen seurantaa on olemassa riski palvelujen heikolle toteutumiselle.

Sosiaalipalvelujen tilastoinnissa on kaikilla sektoreilla sote-uudistukseen ja Kanta-hankkeeseen liittyviä ongelmia. Sosiaalipalveluista odotetaan saatavan tilastoja vuodelta 2026 alkaen. Sosiaalipalveluista juuri työikäisten palveluissa on vähiten saatavilla olevaa tilastotietoa palvelujen toteutumisesta. Ainoa työikäisten sosiaalipalvelujen toteutumista kuvaava jatkuvasti seurattava mittari koskee täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen käsittelyaikojen toteutumista. Tietopohjan heikkous ja seurannan vähäisyys vaikeuttavat yleisesti ottaen palvelujen nykytilan arvioimista ja kehittämistä. Palvelujen arvioinnissa käytetään tällä hetkellä paljolti erillisistä kyselyistä ja tutkimuksista saatavia tietoja. Lisäksi esimerkiksi kuntouttavasta työtoiminnasta saadaan tietoja työvoimaviranomaisen ja Kelan tietojärjestelmistä.

Työ- ja toimintakykyä edistävät sosiaalipalvelut

Työ- ja toimintakykyä edistävät sosiaalipalvelut jakaantuvat eri säädöksiin sekä erilaisiin vuosien saatossa eri tavoin kunnissa ja hyvinvointialueilla kehittyneisiin toimintatapoihin. Palveluihin kuuluu osin päällekkäistä ja vanhentunutta lainsäädäntöä, joita ovat sosiaalihuoltolain 17 §:n mukainen sosiaalinen kuntoutus, osittain voimassa olevan vuoden 1982 sosiaalihuoltolain vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta (27 d §) ja vammaisten henkilöiden työtoiminta (27 e §) ja kuntouttavasta työtoiminnasta annettu laki. Eri palveluja koskevan sääntelyn hajautuminen useaan eri lakiin ei edistä niiden toimeenpanoa ja asiakkaan tarpeisiin kokonaisvaltaisesti vastaamista. Sosiaalihuollolla on perinteisesti ollut iso rooli osatyökykyisten työllistymisen tukemisessa ja palvelujärjestelmän muutosten vuoksi sosiaalihuollon ja työllisyyspalveluiden yhdyspinta edellyttää vastuiden selkeyttämistä.

Sosiaalihuoltolain 17 §:n mukainen sosiaalinen kuntoutus on luonteeltaan määrärahasidonnainen palvelu. Sitä kuvaavat väljähköt lainsäädännön kriteerit ja hyvinvointialueiden

[147] ks. Sosiaali- ja terveysministeriön yhteisvaikutusten arviointi - Sosiaali- ja terveysministeriö.
[148] Kivipelto M & Elovainio M (2024): Aikuissosiaalityön tilannekuva 2024 – kyselyn tuloksia. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tutkimuksesta tiiviisti 26/2024. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-329-4.

mahdollisuudet päättää tarkemmin siitä, miten palvelu käytännössä toteutetaan. Siten sosiaalisen kuntoutuksen kokonaisuuteen ja sen toteuttamiseen liittyy alueilla eroavaisuuksia. Sosiaalista kuntoutusta ei aina välttämättä ole tunnistettu erilliseksi sosiaalipalveluksi, vaan sitä on voitu toteuttaa esimerkiksi osana sosiaalityötä. Myös palvelun organisoinnissa on erilaisia toteutustapoja esimerkiksi järjestöjen kanssa tehtävän yhteistyön osalta. Joustavan toteutuksen mahdollistavan sääntelyn kääntöpuolena on se, että alueelliset toteuttamistavat ja organisoituminen vaihtelevat paljon, jonka vuoksi myös asiakkaiden asema ja oikeudet toteutuvat eri alueilla vaihtelevasti. Sosiaalisen kuntoutuksen ja kuntouttavan työtoiminnan sisällöissä on myös päällekkäisyyksiä eikä näiden palvelujen välinen rajanveto ole selvä.

Lainsäädännöllisesti uudistamisen tarpeessa ovat myös edelleen osittain voimassa olevan niin sanotun vanhan sosiaalihuoltolain palveluja koskevat säännökset. Vammaisten työllistymistä tukevan toiminnan (27 d §) ja vammaisten henkilöiden työtoiminnan (27 e §) sääntely on jo pitkään odottanut uudistamista. Edellä mainittua työllistymistä tukevaa toimintaa järjestetään myös muille osatyökykyisille kuten päihde- tai mielenterveyskuntoutujille. Vammaisten henkilöiden työllistymistä tukevaan toimintaan kuuluvassa 27 d §:n 3 momentin mukaisessa työsuhteessa oli STM:n kyselyyn saamien vastausten mukaan 207 henkilöä.[149] Viimeisimmissä työllistymistä tukevien palvelujen kehittämishankkeissa on kehitetty tukea ja apua asiakkaille työllistymiseen avoimille työmarkkinoille ja siellä pysymiseen sosiaalihuollon järjestämän työllistämisen sijaan. Vammaisten työllistymistä tukevassa toiminnassa on kyse myös pitkästä perinteestä, jossa sosiaalihuollolla on ollut vahva rooli erityisryhmien työllistymisen edistämisessä.

Vuoden 1982 sosiaalihuoltolain mukainen vammaisten henkilöiden työtoiminta on kytkeytynyt vammaispalvelulain 27 §:n mukaiseen kehitysvammaisten työtoimintaan. Sosiaalihuoltolain mukainen vammaisten henkilöiden työtoiminta on ensisijainen suhteessa kehitysvammaisten työtoimintaan, ja lakia käytetään lähinnä vammaispalveluissa työtoiminnan järjestämiseen. Vammaispalvelujen työtoimintaa toteutetaan edelleen pääosin erillään muista työllistymistä edistävistä palveluista, vaikka esimerkiksi sosiaalihuollon työelämäpalvelujen uudistamista työstäneen TEOS-työryhmän työssä oli tarkoitus yhdistää se muihin osatyökykyisten työllistymistä edistäviin palveluihin [150]. Vammaisten henkilöiden työllistymistä tukevan toiminnan ja työtoiminnan lainsäädäntö on vanhentunutta. Se on kuitenkin kytkeytynyt vammaispalvelulain ohella edelleen osittain voimassa olevaan kehitysvammaisten erityishuollosta annettuun lakiin (519/1977), joten lainsäädännön uudistaminen vammaisten työtoiminnan nykyiset palvelut turvaten on ajankohtaista. Vammaisten työtoimintaa toteutetaan joskus avotyötoimintana, johon liittyy ongelmia kuten se, että se saattaa täyttää työsuhteisen työn tunnusmerkit. Avotyötoiminnan sijasta on kehitetty uudempia tapoja, joilla asiakkaat voivat päästä avoimille työmarkkinoille. Esimerkkinä voidaan mainita työkykyohjelmassa[151] toteutettu alihankintamalli, jossa asiakkaat ja heidän ohjaajansa menevät avointen työmarkkinoiden työpaikalle ryhmänä ja asiakkaat saavat toiminnassa palkkaa.

Kuntouttavasta työtoiminnasta annettu laki on sosiaaliseen kuntoutukseen ja muuhun sosiaalihuollon lainsäädäntöön nähden tarkemmin säännelty ja asettaa järjestäjälle tarkemmat velvoitteet. Tämä johtuu osin siitä, että kuntouttava työtoiminta on määritelty työttömyysturvalaissa tarkoitetuksi työllistymistä edistäväksi palveluksi. Osasyynä on myös se, että kuntouttavan työtoiminnan lakia säädettäessä ajateltiin, että toiminnassa olisi usein kyse työsuhteen ulkopuolella

[149] Sosiaali- ja terveysministeriön kysely hyvinvointialueille 26.5.2025–13.6.2025.
[150] STM (2014): Sosiaalihuollon työelämäosallisuutta tukevan lainsäädännön ja palvelujärjestelmän uudistamistarpeita arvioivan työryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2014:32. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3524-2.
[151] https://stm.fi/tyokykyohjelma.

tapahtuvasta työskentelystä työpaikalla (työtoiminta). Tämän vuoksi muun muassa toiminnan kestosta ja ehdoista on ollut tarve säätää yksityiskohtaisemmin kuin muussa sosiaalihuollon lainsäädännössä (HE 184/2000 vp, s. 18 ja 34). Kuntouttavan työtoiminnan lainsäädäntö on kuitenkin päällekkäistä sosiaalisen kuntoutuksen palvelun ja työllistymistä edistävän monialaisen tuen yhteistoimintamallin lainsäädännön kanssa. Toiminnassa ei aina ole esimerkiksi selvää, milloin asiakkaalle kuuluisi järjestää sosiaalista kuntoutusta ja milloin kuntouttavaa työtoimintaa. Lisäksi on ollut epäselvyyttä siitä, kuuluuko asiakkaalle tehdä aktivointisuunnitelma vai monialainen työllistymissuunnitelma.

Vaikka tutkimuksissa on todettu, että kuntouttava työtoiminta voi edistää henkilön työ- ja toimintakykyä sekä osallisuutta, sen työllistymistä edistävästä vaikutuksesta ei ole ollut kovin vahvaa näyttöä. Tämä johtunee siitä, että se on usein rinnastettu palveluihin, joihin on ohjattu työkykyisempiä asiakkaita. Kuntouttavan työtoiminnan suorat työllisyysvaikutukset ovat olleet heikohkoja, pitkälti liittyen palvelun luonteeseen elämänhallintaa ja toimintakykyä vahvista vana sosiaalipalveluna. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan tilaaman selvityksen mukaan kuntouttavalla työtoiminnalla ei havaittu olevan positiivisia työllisyys- tai tulovaikutuksia yksilötasolla, mikä toisaalta ei ole ollut kyseisen sosiaalipalvelun tavoitekaan[152].

Kuntouttava työtoiminta on viimesijainen palvelu, johon ohjataan ensisijaisiin työvoimaviranomaisen palveluihin tai työhön kykenemätön henkilö, ja siltä ei siten voi odottaa suoraa työllistymistä kuten muilta työllistymistä edistäviltä palveluilta. Kuntouttava työtoiminta voi siten koskea myös sellaisia asiakkaita, joilla on hyvin paljon toimintakyvyn rajoitteita ja joiden kohdalla ollaan vielä kaukana työllistymisestä. Kuntouttavassa työtoiminnassa oleva asiakas saa nykyisen lainsäädännön mukaan työttömyysturvaan kuuluvan kulukorvauksen lisäksi matkakorvauksen, jota ei ole muissa työllistymistä edistävissä palveluissa. Asiakkaan saamat etuudet siis vähentyvät hänen siirtyessään ensisijaisiin palveluihin, mikä ei toimi kannusteena eteenpäin kohti avoimia työmarkkinoita.

Kuntouttavasta työtoiminnasta on julkisuudessa puhuttu usein negatiiviseen sävyyn. Kuntouttava työtoiminta tarjoaa kuitenkin monille osatyökykyisille henkilöille tärkeää mielekästä toimintaa ja yhteisöllisyyttä. Kuntouttava työtoiminta tarjoaa myös arjen päihdekuntoutusta ja rakennetta elämään monille työttömille, ja osaltaan ehkäisee esimerkiksi asumispalvelujen ja monien muiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tarvetta. Siten sosiaalihuollossa on tärkeää olla osatyökykyisille palvelua, jossa kyetään tarjoamaan yhteisöllisyyttä ja mielekästä, työ- ja toimintakykyä edistävää toimintaa. Myös sosiaalityön osuuden vahvistaminen asiakkaan prosessissa lisäisi palvelun tavoitteellisuutta ja siten vaikuttavuutta.

Kuntouttavan työtoiminnan kietoutuminen työttömyysturvaan ja sen rahoitukseen on osaltaan hämärtänyt kuntouttavan työtoiminnan lain tarkoittamaa roolia osatyökykyisten henkilöiden viimesijaisena sosiaalipalveluna. Ennen vuotta 2025 kuntouttava työtoiminta muiden työllistymistä edistävien palvelujen tapaan poisti kunnan maksuosuuden työttömyysturvasta ja se on saattanut vaikuttaa palvelun toteuttamiseen. On olemassa viitteitä siitä, että palveluun on muun muassa ohjattu työkykyisiä henkilöitä ja toisaalta palvelussa on myös henkilöitä, joille työllistyminen tai kuntoutuminen ensisijaisiin palveluihin ei ole ajankohtaista. Ennen sote-uudistusta kunnissa kuntouttavan työtoiminnan toteuttaminen vaihteli, ja paikoin se irrotettiin sosiaalihuollosta osaksi kunnan työllisyyspalveluja. Siitä lähtien kuntouttavan työtoiminnan rooli sosiaalihuollon palveluja tarvitsevan asiakkaan viimesijaisena palveluna on ollut ainakin julkisessa keskustelussa epäselvää. Sote-uudistus ja työvoimapalveluiden uudistus ovat muuttaneet

[152] Alasalmi J, Busk H, Holappa V, Oosi O. & Raukola A (2022): Aktiivisen työvoimapolitiikan palveluiden kustannusvaikuttavuus. Eduskunta.

hyvinvointialueiden ja työvoimaviranomaisten yhteistyötä, ja kentällä kaivataan selkeyttä eri toimijoiden välisiin vastuihin.

THL ja Hyvil toteuttivat alkuvuodesta 2024 kyselyn, joka kartoitti työikäisten työllistymistä ja työkykyä tukevia sosiaali- ja terveyspalveluja kaikilla hyvinvointialueilla, Helsingissä ja HUS-yhtymässä. Vastaajien mukaan työ- ja toimintakyvyn sekä työllistymisen tuen moniammatilliset palvelut oli tuolloin järjestetty ja organisoitu hyvinvointialueilla eri tavoin, mikä teki kokonaisuuden hahmottamisesta haastavaa. Palveluiden yhteensovittamista on voitu tehdä integroitujen yksiköiden kautta, eri palveluja koordinoimalla tai asiakastyön tasolla yhteensovittaen. Kyselystä tehdyn raportin mukaan keskeiset palvelut tässä kokonaisuudessa olivat kuntouttava työtoiminta, sosiaalityö ja sosiaaliohjaus. Sosiaalihuoltolain mukaisen palvelutarpeen arvioinnin todettiin olevan toiminnassa keskeisessä roolissa.[153] Monilla hyvinvointialueilla on kuitenkin toteutettu säästöohjelmia kyselyn jälkeen, mikä on saattanut vaikuttaa myös työllistymistä edistävien palvelujen toteutukseen.

Työ- ja elinkeinoministeriö teki vuoden 2025 lopulla arviointimuistion, joka oli lausunnolla 18.12.2025 - 18.2.2026. Lausuntopalautteessa työvoimaviranomaiset toivat esiin muun muassa sen, että vaikeasti työllistyvien joukossa on paljon asiakkaita, joiden palveluntarve kohdistuu sosiaalipalveluihin ja terveyspalveluihin, eikä työvoimaviranomaisilla ole omilla palveluillaan riittäviä keinoja auttaa heitä. Saatua lausuntopalautetta on hyödynnetty myös tässä esityksessä ehdotettavan työllisyyspoliittisen tuen valmistelussa. Lisäksi osana työvoimapalvelujärjestelmän tila -selvitystä TEM teki kyselyn hyvinvointialueille ja työvoimaviranomaisille tammikuussa 2026, jota seurasi työvoimaviranomaisten ja hyvinvointialueiden edustajien keskustelutilaisuus. Kyselyssä ja keskustelutilaisuudessa nousi esiin huoli vaikeasti työllistyvien asiakkaiden työllistämisestä, nykyisen kannustavan rahoitusjärjestelmän negatiiviseksi koettu vaikutus monialaiseen yhteistyöhön samoin kuin sosiaaliturvauudistusten vaikutus työttömiin ja palveluihin. Myös muun muassa tiedonvaihto viranomaisten välillä ja tietosuojakäytännöt on koettu ongelmalliseksi ja lisäksi esiin nousi se, että isojen viimeaikaisten muutosten jälkeen yhteinen strateginen suunta ja roolien kirkastaminen on vielä kesken.[154]

Palvelujärjestelmä on kuvausten perusteella edelleen muutoksessa ja monien työttömiin kohdistuvien uudistusten sekä rahoitusjärjestelmän vaikutus herättää hyvinvointialueiden ja työvoimaviranomaisten edustajissa aiheellista huolta. Pitkään työttömänä olleiden asiakkaiden palveluihin vastaaminen edellyttää heidän tarpeidensa mukaisia työkyvyn ja työllistymisen tuen palveluja, kuten ohjausta työkyvyn tuen tiimiin, sosiaalityöhön tai työhönvalmennukseen. Parhaiten pitkään työttöminä olleita on pystytty tukemaan palveluissa, joissa asiakkaan tilannetta on ollut mahdollisuus tukea monialaisesti ja asiakkaan tarpeista lähtien. Ongelmat työkyvyssä eivät kuitenkaan tarkoita aina, että henkilö ei voisi työllistyä palkkatyöhön. Moni työllistymisessään

[153] Vogt E, Saikku P, Blomgren S, Karjalainen J, Kock T. & Normia-Ahlsten L (2024): Työllistymistä ja työkykyä tukevat sosiaali- ja terveyspalvelut hyvinvointialueilla 2024. Hyvinvointialueille, Helsingin kaupungille ja HUS-yhtymälle tehdyn kyselyn tulokset. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 44/2024. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-341-6.

[154] Työ- ja elinkeinoministeriön lausuntopyyntö arviomuistiosta työvoimapalveluiden kehittämistarpeista kuntouttavan työtoiminnan uudistamisen yhteydessä. Saatavana: https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Participation?proposalId=9b3f83e8-4130-4ad6-8563-27eec70e5aac.

vaikeuksia kokeva voisi hyötyä pitkäkestoisesta yksilöllisestä palkkatyöhön suuntaavasta tuesta.[155]

Tutkimuksen mukaan palvelujärjestelmä ja toimiva monialainen yhteistyö heikossa työ markkina-asemassa olevien henkilöiden tukemisessa edellyttää yhtäaikaista palvelujen yhteensovittamista hallinnon, organisaatioiden ja asiakastyön tasoilla. Pelkkä vahva hallinnollinen integraatio voi kaventaa monialaisuutta, jos se vahvistaa yhden toimijan toimintaa ja prosessia muiden toimijoiden kustannuksella ja sosiaaliturvaetuuksiin perustuva monialainen prosessi, voi keskittyä etuussiirtymiin, jolloin yksilöllisten palvelutarpeiden tunnistaminen voi vaikeutua. Kohdennetut toimet taloudellisesti heikoimmassa asemassa oleville voivat silti tuottaa myönteisiä työllistymistuloksia, kun etuudet ja palvelut sovitetaan tarkoituksenmukaiseksi kokonaisuudeksi. Eri palvelujen yhdistely on perusteltua vain, jos se kytketään jaettuihin rakenteisiin, monialaiseen päätöksentekoon ja läpinäkyvään arviointiin.[156] Siten palvelujen uudistamisessa on tärkeää jatkossa kiinnittää huomiota palvelujen yhteensovittamiseen tavalla, joka tukee ensisijaisesti asiakkaan prosessin vaikuttavuutta tai asiakkaan oikeuksia. Myös monialaisten palvelujen yhteensovittamisen toteutumisen, sujuvuuden ja vaikuttavuuden jatkuvaa seurantaa olisi syytä lisätä. Työllistymisen monialaisen edistämisen toimijarakenteesta ja palveluprosessista säädetään TYM-laissa.

2.15.7 Julkiset työvoimapalvelut

Työnvälitystilastosta saatavien tietojen mukaan työttömiä työnhakijoita oli koko maassa toukokuun lopussa 2026 yhteensä 325 300, joista yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä olleita oli lähes 140 000. Pitkäaikaistyöttömien määrä on 20 300 (17 prosenttia) enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Pitkäaikaistyöttömistä miehiä oli 81 700 ja naisia 58 200. Miesten määrä nousi edellisestä vuodesta 10 100:lla (14 prosentilla) ja naisten määrä 10 200:lla (21 prosentilla). Yli kaksi vuotta yhtäjaksoisesti työttömänä olleita pitkäaikaistyöttömiä oli 73 800, mikä on 14 900 (25 prosenttia) enemmän kuin vuosi sitten.[157]

Työttömien osallistumista työllistymistä edistäviin palveluihin kuvataan aktivointiasteella[158]. Aktivointiasteeseen luettavia palveluja ovat työvoimapalveluista työnhakuvalmennus, uravalmennus, koulutuskokeilu, työkokeilu, työvoimakoulutus, omaehtoinen opiskelu työttömyysetuudella, palkkatuettu työ ja starttiraha. Sosiaalipalveluista aktivointiasteeseen luetaan kuntouttava työtoiminta.

Yleinen aktivointiaste (%) tammi–huhtikuussa vuonna 2026 (vajaa vuosikeskiarvo) oli noin 21 prosenttia, missä oli edellisvuoteen verrattuna laskua noin kolme prosenttiyksikköä. Erikseen tarkasteltuna pitkäaikaistyöttömien aktivointiaste oli vastaavana aikana noin kuusi prosenttia, missä laskua edellisvuoteen oli noin yksi prosenttiyksikkö. Koko maan tasolla tarkasteltuna

---

[155] Kivipelto M, Blomgren S, Saikku S & Elovainio M (2025): Näkökulmia työttömien työkyvyttömyyteen: työnhakuvelvoitteettomuus, palvelutarpeet ja tarpeenmukaiset palvelut. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tutkimuksesta tiiviisti 33/2025. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-579-3.

[156] Juvonen-Posti P, Saikku P, Turunen J (toim.). (2020): Elinikäistä osallistumista vai elämää työ edellä? Työikäisten monialaisten palveluiden yhteensovittaminen ja vaikuttavuuden arviointi – loppuraportti. Valtioneuvoston kanslia. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:40. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-916-5.

[157] KEHA-keskus (2026): Työllisyyskatsaus Toukokuu 2026. Saatavana: https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/195147/Tkat_FI_toukokuu26.pdf?sequence=2&isAllowed=y

[158] Aktivointiasteella tarkoitetaan aktiivisten työvoimapoliittisten palveluiden piirissä olevien prosenttiosuutta työttömien työnhakijoiden ja palveluiden piirissä olevien summasta.

aktivointiaste on laskenut verrattuna vuotta edeltävään aikaan. Kuitenkin suurimmalla osalla työllisyysalueista aktivointiasteeseen luettavissa palveluissa aloittaneiden määrät nousivat alkuvuonna 2026. Tilastojen valossa on kuitenkin havaittavissa, että vain pieni osa pitkäaikaistyöttömistä osallistuu mainittuihin aktiivipalveluihin.[159]

Työvoimapalveluiden järjestämisvastuu ei itsessään määritä sitä, miten julkiset työvoimapalvelut pitää tuottaa. Kuntalain 9 §:n mukaan kunta tai kuntayhtymä voi tuottaa järjestämisvastuulleen kuuluvat palvelut itse tai hankkia ne sopimukseen perustuen muulta palvelujen tuottajalta. Yksityiseltä toimijalta voidaan lähtökohtaisesti kuitenkin hankkia vain palveluja, joissa ei ole kyse julkisen vallan käytöstä tai julkisen hallintotehtävän hoitamisesta. Työvoimaviranomaiset ovat saatujen tietojen mukaan ainakin joillain alueilla vähentäneet ostopalveluja ja toteuttaneet valmennuksia omana toimintana sekä myös kunnan yleisen toimialan nojalla. Yleisen toimialan nojalla järjestettyjä valmennuksia ei toistaiseksi tilastoida kansallisesti, joten tieto niiden laajuudesta ja toteuttajista vaatisi erillisselvityksen.

Yhdistykset ja säätiöt ovat perinteisesti tarjonneet työkokeilupaikkoja ja palkkatuettua työtä yhdistyksen tai säätiön eri tehtävissä. Lisäksi yhdistykset ja säätiöt voivat tarjota ostopalveluna työvoimapalveluiden valmennuksia tai työvoimakoulutusta, jos niitä ostopalveluna toteutetaan.

Työvoimaviranomainen voi työvoimapalveluiden järjestämislain 54 §:n perusteella ohjata henkilöasiakkaan työpaikalle työkokeiluun. Työkokeilun toteuttajana voi olla yritys, yksityinen elinkeinonharjoittaja, kunta, kuntayhtymä, muu yhteisö, säätiö tai valtion virasto tai laitos. Työkokeilun toteuttamispaikkana voi yritysten ja työnantajien toimi- ja tuotantotilojen lisäksi toimia esimerkiksi työpaja, jos työkokeilulle säädetyt toteuttamisedellytykset pajalla täyttyvät. Työvoimapalveluiden työkokeiluun ei toimeenpanossa ole perinteisesti yhdistetty kokeilupaikan tarjoajan ulkopuolista ohjausta tai esimerkiksi tukihenkilöä. Säännökset eivät kuitenkaan estä tällaista tukea. Työnvälitystilaston mukaan työkokeiluun ohjattiin vuonna 2025 noin 11 200 henkilöä. Yhdistysten (mukaan lukien työpajat) osuus tästä oli noin kolmannes.

Työnvälitystilaston mukaan palkkatuetussa työssä työskenteli kaikkiaan noin 22 100 henkilöä vuonna 2025. Määrä on vuositasolla noin 6 000 henkilöä vähemmän kuin kolmena edeltävänä vuonna. Työnantajasektoreittain tarkasteltuna yhdistysten ja säätiöiden osuus palkkatuettua työtä tarjonneista työnantajista oli vuonna 2025 noin 30 prosenttia (vuonna 2024 ja 2023 osuus oli noin 28 prosenttia).

Työvoimapalveluiden järjestämislaissa ei säädetä erikseen työvoimaviranomaisen tehtäväksi tukea kolmannen sektorin työttömille tarjoamaa toimintaa. Vuoden 2024 loppuun voimassa olleessa laissa julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta (916/2012) säädettiin työllisyyspoliittisesta avustuksesta, jota voitiin myöntää yhdistykselle, säätiölle, kunnalle ja kuntayhtymälle.[160]

Keväällä 2022 työ- ja elinkeinoministeriö teetti työllisyyspoliittisista avustuksista selvityksen, jonka toteutti tutkimus- ja kehittämispalveluja tarjoava asiantuntijayritys TK-Eval[161].

---

[159] Valtakunnallinen työvoimapalveluiden tilastokatsaus 1–4/2026. KEHA-keskus https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/195151/Valtakunnallinen%20ty%c3%b6voimapalveluiden%20tilastokatsaus%20tammi-huhtikuu%202026.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

[160] Työllisyyspoliittinen avustus oli harkinnanvarainen rahoitusmuoto, jolla silloinen työ- ja elinkeinotoimisto rahoitti hankemuodossa tuotettuja palvelukokonaisuuksia. Työllisyyspoliittista avustusta voitiin myöntää toimijalle, joka järjestää ja kehittää työttömille työnhakijoille työmahdollisuuksia tai työkokeiluja sekä niihin liittyviä palveluja ja toimintamalleja.

[161] Saatavana https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/854ed5e7-0ef5-44dd-b92d-77804df1b872.

Selvityksen vaikuttavuustarkastelun perusteella työllisyyspoliittisella avustuksella rahoitetut hankkeet eivät tuottaneet suoran työllistymisen tai koulutukseen hakeutumisen mittareilla mitattuna erityisen merkittäviä tuloksia. Rahoitettujen hankkeiden merkittävimmät tulokset liittyivät asiakkaan yhteiskunnalliseen osallistamiseen sekä työelämän ulkopuolelle tai tuntemattomaan tilanteeseen siirtymisen ehkäisemiseen. Hankkeet tarjosivat asiakkaalle määrällisesti huomattavasti enemmän yksilöllistä tukea, ohjausta ja palveluja silloiseen tavanomaiseen TE-hallinnon palveluun verrattuna. Rahoitetuilla hankkeilla arvioitiin myös olevan merkittävä rooli kohderyhmien työllistymisedellytysten vahvistamisessa ja järjestöjen roolin tukemisessa alueiden työllisyydenhoidossa.

Työvoimapalveluiden järjestämisvastuun siirron valmistelussa työllisyyspoliittista avustusta ei arvioitu merkittäväksi työkaluksi uusille työvoimaviranomaisille. Arvion taustalla oli tuolloin tuore vaikuttavuustarkastelu sekä sen tarkastelu, mitä olisivat kunnalle siirtyvät välttämättömät työvoimapalveluiden järjestämiseen liittyvät tehtävät. Järjestöjen rooli työttömien työllistymisedellytysten vahvistamisessa oli tunnistettu, mutta kuntien arvioitiin voivan myöntää avustuksia järjestöille myös yleisen toimialansa puitteissa. Työvoimapalveluiden siirtoa valmisteltaessa toimintansa oli myös aloittanut valtion erityistehtäväyhtiö Työkanava Oy. Työkanava Oy lakkautettiin vuoden 2025 alussa, mutta enemmän tukea tarvitsevia työttömiä voitiin edellytysten täyttyessä ohjata kuntouttavaan työtoimintaan.

Työllisyyden edistämisen toimijaverkostossa tapahtuneet muutokset sekä tässä esityksessä ehdotettavat sosiaalihuollon palveluiden muutokset luovat uudelleen tilaa järjestöissä tehtävälle työllistymistä tukevalle työlle. Myös mainitussa vaikuttavuustarkastelussa tunnistetut järjestöjen vahvuudet puoltavat tässä esityksessä ehdotettavan työllisyyspoliittisen tuen käyttöönottoa.

2.15.8 Julkisen talouden tilanne

Suomen talouden toipuminen on viivästynyt ja bruttokansantuote (BKT) kasvoi vuonna 2025 vain 0,2 prosenttia. Kasvua on jarruttanut kotimaisen kysynnän heikkous. Pitkällä aikavälillä julkisyhteisöjen alijäämä pysyy syvänä. Alijäämä heikkenee ja pysyy yli kolmessa prosentissa suhteessa BKT:hen 2020-luvun loppuun asti. Velkasuhde nousee lähes 92 prosenttiin vuonna 2026. Kasvu jatkuu koko ennustejakson ajan, ja vuonna 2030 velka on jo yli 96 prosenttia suhteessa BKT:hen. Julkinen velka jatkaa nousuaan kohti 115 prosenttia vuoteen 2040 mennessä. Kasvua vauhdittavat valtion ja paikallishallinnon syvät alijäämät, korkotason nousu ja hidas talouskasvu.[162]

Viimeisen noin viidentoista vuoden aikana julkisen talouden velkasuhde on noussut huomattavasti. Huoltosuhteen heikkenemisen myötä julkisen sektorin menot ovat kasvaneet tuloja nopeammin ja julkiseen talouteen on syntynyt mittava rakenteellinen alijäämä. Ikääntymiseen liittyvät menot jatkavat kasvuaan tulevina vuosina ja vuosikymmeninä. Tämän lisäksi velan määrän kasvu yhdessä kohonneen korkotason kanssa kasvattaa valtion velanhoitomenoja merkittävästi. Lähivuosina julkista taloutta kuormittavat myös useat mittavat turvallisuuteen liittyvät hankinnat. Ilman merkittäviä toimia julkisen talouden alijäämät jäävät suuriksi ja velkasuhde jatkaa kasvuaan, heikentäen julkisen talouden kykyä turvata hyvinvointiyhteiskunnan toimintakyky mahdollisten tulevien kriisien aikana ja niiden jälkeen (pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelma).

[162] Taloudellinen katsaus, talvi 2025. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2025:61.

Julkisen talouden menojen ja tulojen välillä vallitsee pitkäaikainen rakenteellinen epätasapaino. Julkisen talouden velkasuhteen vakauttaminen edellyttää nopeita ja merkittäviä toimenpiteitä ja myös suoria säästötoimia.

2.15.9 Sosiaalihuollon tiedonhallinta

Sosiaalihuollon asiakastietojen käsittely hyvinvointialueilla on yhtenäistynyt, kun hyvinvointialueet ja yksityiset palveluntuottajat asiakastietolain mukaisesti liittyvät valtakunnallisiin tietojärjestelmäpalveluihin eli Kanta-palveluihin. Kanta-palveluihin liittyminen edellyttää yhdenmukaisten asiakirja- ja muiden tietorakenteiden käyttöä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos vastaa asiakirja- ja tietorakenteiden määrittelyistä, ja ne julkaistaan sosmeta-palvelussa.

Sosmeta-palvelun asiakirjarakenteiden käyttö asiakastietojärjestelmissä muuttuu velvoittavaksi syyskuussa 2026 asiakastietolain ja THL:n sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista antaman asiakasasiakirjamääräyksen (määräys sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista 1/2024, THL/2/4.05.00/2024) mukaisesti. Suurimpaan osaan sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmiä Sosmetassa aiemmin julkaistut rakenteet on jo toteutettu suurimpaan osaan sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmiä.

Sosiaalihuollon asiakastietojen kirjaamisen nykytilaa kuvataan tarkemmin luvussa 2.10. Kuten siitä käy ilmi, kirjaamiseen käytetään nykytilanteessa merkittävä määrä työaikaa. Asiakirjarakenteet ohjaavat käytännössä kirjaamista, eivät niinkään asiakastyön tarpeet tai sosiaalihuollon toiminnalliset tavoitteet. Aikuissosiaalityön asiakasdokumentaatiota tutkinut Kallinen toteaa tutkimuksessaan, että sosiaalityön dokumentaatiossa tarvittaisiin entistä vahvempaa professionaalista näkemystä siitä, mikä on olennaista sosiaalityön dokumentaatiossa ja miksi. Ammatillinen yhteisymmärrys tulisi löytää siitä, mitä tietoa tarvitaan suorassa asiakastyössä ja mitä tietoa tarvitaan työn johtamisessa ja kehittämisessä sekä yhteiskunnallisessa vaikuttamistyössä. Kallinen toteaa, että sosiaalityöntekijän keskeinen tehtävä ei ole tuottaa täydellisiä asiakasdokumentteja, vaan auttaa asiakasta. Tästä huolimatta laadukas dokumentaatio, joka pohjautuu sosiaalityön omiin arvoihin, voi palvella kahta tarkoitusta: se tukee asiakkaan auttamista ja tuottaa tietoa, jonka avulla voi tehdä monipuolista ja -tasoista vaikuttamistyötä.[163]

Kirjaamisen ohella keskeinen osa sosiaalihuollon tiedonhallintaa on käyttöoikeuksien hallinta. Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä (457/2024) säädetään, mitä sosiaalihuollon asiakastietoja sosiaalihuollon ammattihenkilöt ja muut sosiaalipalvelun järjestämiseen ja toteuttamiseen liittyvät henkilöt saavat työtehtävänsä ja annettavan palvelun perusteella enintään käyttää.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on selkeyttää ja uudistaa sosiaalihuoltolakia hyvinvointialueen sosiaalihuollon keskeisenä sisältölakina siten, että ehdotetut muutokset ohjaisivat sosiaalihuollon toimintaa nykyistä vahvemmin oikea-aikaiseen tuen tarpeiden tunnistamiseen ja niihin vastaamiseen.

Esityksellä selkeytetään, yksinkertaistetaan ja joustavoitetaan sosiaalihuollon asiakasprosessia sekä osittain sosiaalipalveluja koskevaa sääntelyä. Tavoitteena on korostaa sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen roolia sosiaalihuollon ydintoimintana sekä varmistaa, että sosiaalityöntekijän

[163] Kallinen S (2026): Aikuissosiaalityön asiakasdokumentaatio sosiaalityön itseymmärryksen kuvana, Itä-Suomen yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden laitos, Kuopio.

ammattitaitoa ja osaamista kohdennettaisiin sellaisiin erityisosaamista vaativiin asiakastilanteisiin ja asiakkuuksiin, joissa osaamisesta on eniten hyötyä.

Sosiaalihuollon asiakasprosessin osalta esityksen tavoitteena on keventää hallinnollista työtä, vähentää ammattihenkilöiden kirjaamiseen käyttämää työaikaa ja kohdentaa sosiaalihuollon ammattihenkilöiden työtä yhä enemmän asiakkaan oikea-aikaiseen tukemiseen. Tavoitteena on mahdollistaa asiakkaan tarvitsema ohjaus, neuvonta ja ammatillinen tuki oikea-aikaisesti ennen tilanteiden monimutkaistumista tai pitkittymistä. Lisäksi esityksen tavoitteena on kiinnittää huomiota sosiaalihuollon asiakkuuteen ja asiakassuunnitelmaan kuuluvaan arviointiin siitä, vastaako asiakkaan saama tuki hänen tuen tarpeisiinsa.

Palvelusäännösten uudistamisen tavoitteena on purkaa päällekkäisiä rakenteita, toimintaympäristön muuttumisen vuoksi tarpeetonta yksityiskohtaista sääntelyä ja koota tiettyjä yksittäisiä palveluja laajemmiksi palveluiksi. Palvelujen osalta uudistetaan erityisesti sosiaalihuollon työllistymistä ja osallisuutta edistävien palvelujen kokonaisuutta sekä lapsiperhepalveluja. Uudistamisen tavoitteena on luoda sellaista palvelulainsäädäntöä, joka mahdollistaisi hyvinvointialueelle asiakkaiden tuen tarpeisiin vastaamisen joustavasti, kustannusvaikuttavasti ja alueelliset olosuhteet ja tarpeet paremmin huomioiden.

Kokonaisuutena uudistusten tavoitteena on parantaa sosiaalihuollon vaikuttavuutta edellä kuvattujen muutosten kautta. Muutokset edellyttävät sosiaalihuollon sisältöjohtamista ja sen vahvistamisella tavoitellaan sosiaalihuollon kokonaisvaltaista kehittämistä toiminnan laatu, asiakkaan etu ja asiakasturvallisuus huomioiden.

Työllisyyspoliittista tukea koskevan ehdotuksen tavoitteena on parantaa pitkään työttömänä olleiden työllistymistä. Pidemmän aikavälin tavoitteena on, että suurin osa tuettavaan toimintaan osallistuneista työttömistä siirtyisi työllistymispolullaan eteenpäin ja työllistyisi avoimille työmarkkinoille.

Esityksellä pyritään lisäksi osaltaan parantamaan julkisen talouden kestävyyttä ja luomaan edellytyksiä velkaantumisen kasvun taittamiseen.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Sosiaalihuoltolain sosiaalityötä, sosiaaliohjausta, lapsiperhepalveluita, työ- ja toimintakykyä edistäviä palveluita sekä sosiaalihuollon toteuttamista koskeviin säännöksiin esitetään muutoksia.

Sosiaalityö ja sosiaaliohjaus eivät enää olisi määritelmällisesti sosiaalipalveluita, vaan sosiaalihuollon viranomaistehtävistä ja asiakkaan tukemisesta muodostuvaa sosiaalihuollon ydintoimintaa. Lisäksi ehdotetaan, että sosiaalityö ja sosiaaliohjaus olisivat ensisijaisia suhteessa sosiaalipalveluihin, jos ne olisivat asiakkaan tuen tarpeisiin vastaamiseksi sopivia ja riittäviä. Sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen työn kohdentumisen painopisteet ehdotetaan täsmennettäväksi lainsäädännössä. Sosiaalityönä ja sosiaaliohjauksena annettavan tuen järjestämisestä ehdotetaan tehtäväksi kirjallinen hallintopäätös vain asiakkaan pyynnöstä.

Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi sosiaalityöntekijän erityisistä tehtävistä. Ehdotuksella täsmennettäisiin niitä sosiaalihuollon asiakastilanteita ja asiakkuuksia, joissa sosiaalityöntekijän erityinen osaaminen olisi tarpeellisinta.

Erityisen tuen tarpeessa olevan henkilön määritelmä ja erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen määritelmä ehdotetaan siirrettäväksi täsmennettynä uuteen erilliseen pykälään. Pykälään ehdotetaan koottavaksi voimassa olevan lain säännökset siitä, kuinka asiakkaan erityisen tuen tarve tulisi huomioida sosiaalihuollon järjestämisessä, suunnittelemisessa ja toteuttamisessa. Tämän lisäksi sosiaalihuollon toteuttamista koskevaan sääntelyyn liittyisi erityisiä velvoitteita koskien erityistä tukea tarvitsevia asiakkaita.

Sosiaalihuoltolakiin ehdotetaan lisättäväksi hyvinvoinnin edistämistä koskeva säännös. Hyvinvoinnin edistämisellä tarkoitettaisiin sosiaalihuollon keinoin toteutettavaa suunnitelmallista poikkihallinnollista työtä, jonka tavoitteena on edistää väestö-, yhteisö- ja yksilötasolla ihmisten toimintakykyä ja sosiaalista osallisuutta, vähentää hyvinvoinnin uhkia sekä parantaa lasten ja nuorten kasvuolosuhteita. Uusi säännös korostaisi hyvinvoinnin edistämisen roolia osana sosiaalihuoltoa.

Sosiaalihuollon asiakkuutta koskevaan prosessiin ehdotetaan useita täsmennyksiä. Yhteyden saaminen sosiaalihuoltoon neuvonnan ja ohjauksen saamiseksi viipymättä varmistettaisiin uudella sääntelyllä, jonka tarkoituksena olisi sujuvoittaa sosiaalihuollon asioiden käsittelyn alkuvaihetta ja varmistaa siihen riittävä osaaminen. Sosiaalihuoltoasiaa koskeviin vireilletuloihin ehdotetaan selkeyttämistä. Lisäksi ehdotetaan, että asiakkaalla olisi oikeus henkilökohtaiseen keskusteluun tarkoituksenmukaisen sosiaalihuollon ammattihenkilön kanssa viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä sosiaalihuoltoasian vireilletulosta.

Palvelutarpeen arviointiin ehdotetaan useita muutoksia. Palvelutarpeen arvioinnista käsitteenä luovuttaisiin ja siirryttäisiin käyttämään käsitettä tuen tarpeen arviointi. Muutoksen tarkoituksena olisi korostaa sosiaalihuollon kokonaisvaltaista tukea palvelukeskeisyyden sijaan. Palvelutarpeen arviointia koskevista määräajoista luovuttaisiin. Tuen tarpeen arvioiminen toteutettaisiin neuvonnan ja ohjauksen yhteydessä tai seitsemän arkipäivän kuluessa järjestettävän henkilökohtaisen keskustelun taikka tarvittaessa sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen jatkotyöskentelyssä. Sosiaalihuollon asiakkuuden alkamista ja sosiaalihuollon asian vireilletuloa selkeytettäisiin.

Asiakkaalle laadittaisiin asiakassuunnitelma silloin, kun asiakkaan tilanne, tuen tarve tai hänelle myönnetty tuki on sellaista, että asiakkaan sosiaalihuollon suunnittelu, toteuttaminen tai seuranta sitä edellyttävät. Sääntelyn tarkoituksena olisi kohdentaa asiakassuunnitelman laatiminen erityisesti asiakkaille, jotka siitä hyötyvät tai joiden sosiaalihuollon suunnittelemisessa, toteuttamisessa ja seurannassa asiakassuunnitelma on tarpeellinen.

Sosiaalihuoltolaissa ehdotetaan täsmennettäväksi sääntelyä hyvinvointialueen velvollisuudesta arvioida säännöllisesti asiakkaan sosiaalihuollolle asetettujen tavoitteiden toteutumista ja sitä, vastaako asiakkaan saama tuki hänen tarpeisiinsa.

Omatyöntekijän tehtäviä ja omatyöntekijän roolia asiakkaan sosiaalihuollon järjestämisessä ja toteuttamisessa ehdotetaan täsmennettäväksi. Asiakkaalle nimettäisiin omatyöntekijä, jos se on asiakkaan tuen tarpeisiin vastaamiseksi tarpeellista. Näin omatyöntekijän tukea kohdennettaisiin niille asiakkaille, jotka siitä hyötyvät. Kuitenkin erityisen tuen tarpeessa olevalle asiakkaalle tulisi aina laatia asiakassuunnitelma ja nimetä omatyöntekijä.

Lisäksi ehdotetaan, että sosiaalihuollon lapsia koskevista ilmoituksista säädettäisiin sosiaalihuoltolaissa.

Lakiin ehdotetaan säännöstä sosiaalihuollosta vastaavasta viranhaltijasta. Hyvinvointialueella olisi oltava sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija. Tämän tehtävänä olisi johtaa, ohjata ja

valvoa sosiaalihuollon toiminnan sisällöllistä kokonaisuutta vastaten sen lainmukaisuudesta, laadusta ja asiakasturvallisuudesta. Lisäksi vastaava viranhaltija vastaisi sosiaalihuollon sisällöllisestä kehittämisestä ja osaltaan sosiaalihuollon valmiudesta ja varautumisesta.

Sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin ehdotetaan joitakin muutoksia. Sosiaalihuoltolain lapsiperheitä koskevien palveluiden uudistamista ehdotetaan kokoamalla voimassa olevan lain 18 §:n mukainen perhetyö, 26 §:n mukainen kasvatus- ja perheneuvonta sekä lastensuojelulain 36 §:n mukainen tehostettu perhetyö ja kotiin vietävän tai ryhmämuotoisen perhekuntoutuksen muodot uudeksi perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuen palveluksi. Muutoksen tarkoituksena olisi purkaa päällekkäisiä palvelurakenteita ja mahdollistaa asiakkaan saama riittävä tuki joustavasti, ilman että hänen asiakkuutensa täytyy siirtää toiseen palveluun tai toisen lainsäädännön mukaiseen palveluun. Lisäksi ehdotetaan sääntelyä mahdollisuudesta taloudellisen tuen maksamiseen erityisen tuen tarpeessa olevalle lapselle.

Lasten ja nuorten määrämuotoista, aikarajoitteista psykososiaalisen tuen antamista koskevaan sääntelyyn ehdotetaan muutoksia, joilla kevennettäisiin hallinnollista työtä ja mahdollistettaisiin tuen antaminen mahdollisimman joustavasti tuen tarpeen toteamisen jälkeen. Perheoikeudellisia ja lastenvalvojan tehtäviä ehdotetaan täsmennettäväksi kokoamalla tehtävät yhteen pykälään. Lisäksi säännöksessä korostettaisiin lastenvalvojan velvollisuutta turvata lapsen edun toteutumista.

Sosiaalipäivystykseen liittyvä velvoite järjestää päivystystä terveydenhuoltolaissa tarkoitettujen päivystysyksiköiden yhteydessä kumottaisiin.

Sosiaalihuoltolakiin ehdotetaan myös sosiaalihuollon työ- ja toimintakykyä edistävien palveluiden uudistamista. Kuntouttavasta työtoiminnasta annettu laki, vuoden 1982 sosiaalihuoltolain pykälät vammaisten henkilöiden työllistymistä tukevasta toiminnasta ja vammaisten henkilöiden työtoiminnasta ehdotetaan kumottavaksi ja voimassa olevan sosiaalihuoltolain 17 §:n mukainen sosiaalinen kuntoutus ehdotetaan muutettavaksi siten, että palveluista kootaan uusi toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelu. Osana palvelua järjestettäisiin työtoimintaa.

Kirjaamista koskeva sääntely keskitettäisiin asiakastietolakiin ja sääntelyä samalla kevennettäisiin. Palvelutarpeen arvion kirjaamista koskeva sääntely kumottaisiin. Kirjaamista koskeva sääntely ohjaisi jatkossa kirjaamaan asiakaskertomukseen vain asiakkaan tilanteen kannalta olennaiset ja riittävät– tiedot. Muutoksilla mahdollistettaisiin myös ohjauksen ja neuvonnan kirjaaminen ennen varsinaisen asiakkuuden alkua.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin ehdotetaan muutoksia. Pitkäaikaisesta ympärivuorokautisesta palveluasumisesta ja pitkäaikaisesta laitoshoidosta sekä jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta perittäviä maksuja korotettaisiin.

Työvoimapalveluiden osalta työvoimaviranomaisen tehtäviä laajennettaisiin siten, että se voisi myöntää yhdistyksille ja säätiöille tukea pitkään työttömänä olleiden työnhakijoiden työnhaun ja työllistymisen yleisten edellytysten parantamiseen. Kyseessä olisi viranomaiselle uusi harkinnanvarainen tehtävä. Myönnettävällä tuella toteutettavaa toimintaa ei luettaisi työvoimapalveluksi. Työllisyyspoliittisella tuella järjestettävä toiminta olisi työnhakijaa työttömyysetuuden jatkumisen edellytyksenä velvoittavaa. Osallistumisesta kieltäytyminen tai sen keskeyttäminen ilman pätevää syytä johtaisi korvauksettoman määräajan tai työssäolovelvoitteen asettamiseen. Osallistuminen huomioitaisiin työssäolovelvoitteen täyttymisessä sekä koulutusta vailla olevia nuoria koskevan, työttömyysturvalain 2 luvussa säädetyn rajoituksen lakkaamisessa.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

Esitettyjen sosiaalihuollon muutosten vaikutusten arviointi on aloitettu sosiaalihuollon palveluuudistusta käsitelleen työryhmän aikana. Lisäksi työ- ja toimintakykyä edistäviä sosiaalipalveluita käsitteli alatyöryhmä. Molemmissa työryhmissä oli edustus hyvinvointialueilta ja keskeisistä sidosryhmistä. Työryhmien jälkeen vaikutusten arviointia on jatkettu virkavalmistelussa.

Asiakasmaksuja koskevien muutosten vaikutusten arvioinnissa on hyödynnetty SISU-mikrosimulointimallin SOTE-SISU-laajennusta.[164]

Tiedonhallinnan vaikutuksia on arvioitu yhteistyössä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tiedonhallinnan asiantuntijoiden kanssa. Vaikutusten arviointeja jatketaan lausuntokierroksen aikana järjestettävissä sidosryhmätilaisuuksissa ja lausuntopalautteen perusteella.

Esityksellä olisi vaikutuksia valtion vuoden 2027 talousarvioon ja esitys on tarkoitus käsitellä valtion vuoden 2027 talousarvioesityksen yhteydessä. Esitys vähentäisi hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin yleiskatteellista rahoitusta 46,0 miljoonalla eurolla vuonna 2027 ja 80,0 miljoonalla eurolla vuonna 2028 ja 79,0 miljoonalla eurolla vuodesta 2029 lähtien.

Esitys vähentäisi sosiaali- ja terveysministeriön momentille 33.20.31 varattua määrärahaa 15,5 miljoonaa euroa vuonna 2027, 19,5 miljoonaa euroa vuonna 2028 ja 20,5 miljoonaa euroa vuodesta 2029 lähtien.

Lisäksi esitykseen sisältyvä muutos kuntouttavan työtoiminnan lakkauttamisesta vähentäisi Kansaneläkelaitoksen momentilta 33.20.52 maksettavia kulukorvauksia 3,5 miljoonalla eurolla vuonna 2027,10,0 miljoonalla eurolla vuonna 2028 ja 11,0 miljoonalla eurolla vuodesta 2029 lähtien.

Ehdotetun työllisyyspoliittisen tuen toimeenpano lisäisi valtion talouden menoja 9,6 miljoonalla eurolla vuonna 2027 ja 12,8 miljoonalla eurolla vuodesta 2028 lähtien. Mainitut summat kohdennettaisiin ehdotetuista sosiaalihuollon säästöistä kuntien peruspalvelujen valtionosuuksiin sekä vuonna 2027 vähäisessä määrin työllisyyspoliittisen tuen edellyttämiin tietojärjestelmämuutoksiin.

Yhteensä esitetyillä muutoksilla olisi valtion talouteen menoja vähentävä vaikutus yhteensä 55,4 miljoonaa euroa vuonna 2027,96,2 miljoonaa euroa vuonna 2028 ja 97,2 miljoonaa euroa vuodesta 2029 lähtien.

4.2.1 Taloudelliset vaikutukset

4.2.1.1 Yleisesti taloudellisista vaikutuksista

Esitykseen sisältyy 100 miljoonan euron säästötavoite ja ehdotuksilla on vaikutuksia hyvinvointialueiden rahoitukseen. Keskeisimmät vaikutukset hyvinvointialueiden rahoitukseen syntyvät kirjaamiseen ehdotettavista muutoksista, kuntouttavan työtoiminnan lakkauttamisesta ja sen tilalle säädettävästä uudesta palvelusta, kasvatus- ja perheneuvonnan ja perhetyön palveluiden

[164] Laajennuksesta tarkemmin esim. Aaltonen K, Tervola J & Heino P (2023): Analysing the effects of healthcare payment policies on atrisk-of-poverty: A microsimulation study with real-world healthcare data. International Journal of Microsimulation, 16(1), 89–107.

lakkauttamisesta ja niiden tilalle säädettävästä uudesta palvelusta ja asiakasmaksuihin ehdotettavista muutoksista.

Taulukko 1. Taloudellisten vaikutusten näkökulmasta keskeisimmät ehdotukset ja niiden arvioinnissa käytetyt aineistot.

Muutos	Arvioinnissa käytetyt aineistot
Asiakassuunnitelmaan ja tuen tarpeen arviointiin liittyvien kirjaamisvelvoitteiden keventäminen	Selvitys kirjaamisen kuormittavuudesta ja hyötykäytöstä hyvinvointialueiden kokemana (STM 2024), Tilastokeskuksen palkkarakennetilasto
Palvelutarpeen arvioinnin korvaaminen tuen tarpeen arvioinnilla sekä sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen hallintopäätösten teosta luopuminen	THL:n sosiaalihuollon seurantarekisteri, Tilastokeskuksen palkkarakennetilasto
Kasvatus- ja perheneuvonnan ja perhetyön palveluiden lakkauttaminen ja uudesta palvelusta säätäminen	Hyvinvointialueiden tilinpäätöstiedot 2024, THL:n sosiaalihuollon seurantarekisteri
Osan lastensuojelun asiakkaista siirtyminen sosiaalihuoltolain mukaisiin asiakkuuksiin	THL:n sosiaalihuollon seurantarekisteri, THL:n lastensuojelun henkilöstömitoituksen seuranta, tiedonkeruu hyvinvointialueilta
Pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen ja pitkäaikaisen laitoshoidon asiakasmaksun korotus	SISU-mikrosimulointimallin SOTE-SISU-laajennus
Jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta perittävä asiakasmaksun korotus	SISU-mikrosimulointimallin SOTE-SISU-laajennus
Kuntouttavan työtoiminnan, sosiaalisen kuntoutuksen ja vammaisten henkilöiden työllistymistä tukevan toiminnan ja vammaisten henkilöiden työtoiminnan korvaaminen uudella toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelulla	Hyvinvointialueiden tilinpäätöstiedot 2024, Kelan tilasto työttömyysetuuksista korvausperusteen mukaan 2024 ja 2025, Hyvinvointialan palkkatilasto (KT), Hyvinvointialueille tehty kysely (2025)

Esitykseen sisältyy ehdotuksia, joilla voi olla välillisiä taloudellisia vaikutuksia, mutta joita ei ole voitu arvioida erikseen. Sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen ensisijaisuus suhteessa sosiaalihuollon palveluihin voi jossain määrin vähentää palvelujen käyttöä, mutta valmistelussa ei ole kyetty tunnistamaan, mihin palveluihin muutos kohdistuisi ja mikä niiden kustannusero olisi verrattuna sosiaalityöhön ja sosiaaliohjaukseen. Muutoksen seurauksena myös ostopalvelujen tarve voi vähentyä, jos sosiaalityöllä ja sosiaaliohjauksella pystytään vastaamaan esimerkiksi sellaiseen rinnalla kulkevaan tai ohjauksselliseen tukeen, johon aiemmin on hankittu resursseja ostopalveluna. Samankaltaisia välillisiä vaikutuksia arvioidaan olevan sosiaalihuollon vaikuttavuuden arvioinnin korostamisella ja sosiaalihuollon johtavaa viranhaltijaa koskevalla sääntelyllä. Näiden muutosten arvioidaan parantavan asiakkaiden tuen kohdentumista ja oikea-aikaisuutta sekä mahdollistavan palvelujärjestelmän toiminnan tehostumisen.

Sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien välinen työnjako sosiaalihuollossa on perustunut erityisesti asiakkaan erityisen tuen tarpeeseen. Tämä työnjakoa koskeva sääntely ehdotetaan purettavaksi ja korvattavaksi sosiaalityöntekijän erityisiä tehtäviä koskevalla sääntelyllä. Sen ohella omatyöntekijän tehtävien ja roolin täsmentämisen arvioidaan mahdollistavan nykyistä

joustavamman sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien resurssien hyödyntämisen ja varmistavan omatyöntekijän siitä hyötyville asiakkaille. Sosiaalityöntekijän erityisistä tehtävistä säätämisen arvioidaan samalla tukevan sosiaalityöntekijäresurssin tarkoituksenmukaista kohdentumista niihin asiakkuuksiin ja asiakastilanteisiin, joissa sosiaalityöntekijän ammattitaidolle on eniten tarvetta. Työnjakoa koskevat ehdotukset on arvioitu kustannusneutraaleiksi. Niillä voi kuitenkin olla välillisiä taloudellisia vaikutuksia työnjaon selkeytymisen ja osaamisen paremman kohdentumisen myötä ja siten, ettei asiakkaita niin usein tarvitsisi siirtää työntekijältä toiselle asiakkaan tilanteen muuttuessa.

Osa ehdotuksista on luonteeltaan teknisiä tai nykyistä sääntelyä täsmentäviä, eikä niillä arvioida olevan itsenäisiä taloudellisia vaikutuksia.

Taloudellisiin vaikutusarvioihin liittyy epävarmuutta. Arviot perustuvat osittain rajattuun sosiaalihuollon seurantarekisterin aineistoon sekä valmistelussa tehtyihin asiantuntija-arvioihin työajan kohdentumisesta. Lisäksi laskelmissa on oletettu, että kirjaamisvelvoitteiden keventäminen vähentää kirjaamiseen käytettävää työaikaa keskimäärin noin 15 prosentilla ja palvelutarpeen arvioinnin korvaaminen tuen tarpeen arvioinnilla vähentää arviointiin käytettävää työaikaa keskimäärin noin 20 prosentilla. Arviot on laadittu varovaisuusperiaatetta noudattaen, ja vaikutukset voivat siten toteutua esitettyä suurempina, mikäli työajan vapautuminen kohdentuu laajemmin asiakastyöhön tai hallinnollisten tehtävien vähenemiseen.

Esityksen tietojärjestelmämuutokset rajoittuvat olemassa olevien asiakirjarakenteiden, nimien ja luokitusten päivittämiseen sekä joidenkin rakenteiden poistamiseen. Muutokset eivät edellytä uusia tietojärjestelmiä tai integraatioita, ja niiden arvioidaan toteutuvan normaalin versiopäivityssyklin yhteydessä. Lainsäädäntömuutoksiin liittyvä henkilöstön kouluttaminen on osa hyvinvointialueiden normaalia toimintaa. Tietojärjestelmämuutoksista ei aiheudu hyvinvointialueille merkittäviä kertaluontoisia eikä jatkuvia kustannuksia.

Lisäksi esitys sisältää ehdotuksia, jotka edellyttävät muutoksia valvontalain 11 §:n mukaiseen Lupa- ja valvontaviraston ylläpitämään palveluntuottajien rekisteriin. Lakiin esitettävät muutokset edellyttävät muutoksia Soteri-rekisteriin ja hakemuslomakkeeseen. Muutokset on arvioitu yhteisesti lastensuojelulain kokonaisuudistuksen aiheuttamien muutosten kanssa ja esitysten kokonaisvaikutus rekisterimuutoksista aiheutuviin kuluihin olisi arviolta 35 000 €. Kustannukset ovat kertaluonteisia ja kohdistuvat Lupa- ja valvontavirastolle rekisteriin tehtävien muutosten toteuttamiseen. Arvio perustuu viraston esittämään kustannusarvioon ja sisältää tavanomaista epävarmuutta. Muutosten tekeminen on osa Lupa- ja valvontaviraston tavanomaista toimintaa. Kehysriihessä 15.–16.4.2024 päätetyn mukaisesti valtion organisaatioiden tulee varmistaa kansallisesta lainsäädännöstä tulevien uusien velvoitteiden hoitaminen pääsääntöisesti nykyisten määrärahojen puitteissa. Esitys sosiaalipalveluiden uudistamiseksi sisältää myös ehdotuksia, jotka edellyttävät muutoksia Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksen (KEHA) ylläpitämiin tietojärjestelmiin. Kuntouttavan työtoiminnan lakkauttamisen edellyttämien tietojärjestelmämuutosten kustannuksiksi KEHA-keskus on arvioinut noin 45 000 euroa.

4.2.1.2 Sosiaalihuollon prosessit

Sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2024 teettämän selvityksen[165] perusteella sosiaalihuollon ammattihenkilöt käyttävät kirjaamiseen keskimäärin 2 tuntia ja 38 minuuttia päivittäin. Sosiaalityöntekijät käyttävät kirjaamiseen 3 tuntia ja 13 minuuttia ja sosiaaliohjaajat 3 tuntia ja 8

[165] Selvitys kirjaamisen kuormittavuudesta ja hyötykäytöstä hyvinvointialueiden kokemana. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2025:38. https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-6012-1.

minuuttia. Molempien ammattiryhmien osalta palvelutarpeen arviot sekä asiakassuunnitelmat vievät asiakastyön ohella eniten aikaa. Muutoksessa on tavoitteena kohdentaa sosiaalihuollon asiakastyön dokumentointia työskentelyn tavoitteiden kannalta olennaiseen sisältöön ja samalla varmistaa, että tieto tuotetaan sellaisessa rakenteellisessa muodossa, että sosiaalihuollon tietoperusta vahvistuisi.

Ehdotetut muutokset sääntelyyn tuen tarpeen arviosta (aiemmin palvelutarpeen arvio) ja asiakassuunnitelmasta vähentäisivät pääasiassa sosiaalihuollon avopalveluissa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien kirjaamisvelvoitetta. Sosiaalityöntekijöistä avopalveluissa työskenteli Kunta- ja hyvinvointialan työnantajien toimittaman tiedon mukaan yhteensä 2 989 henkilöä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan 9800 sosiaaliohjaajasta avopalveluissa työskenteli 61,4 prosenttia eli 6 017 henkilöä vuonna 2023.[166]

Tilastokeskuksen palkkarakennetilaston[167] mukaan sosiaalityöntekijän palkka oli vuonna 2024 keskimäärin 4 285 euroa ja sosiaaliohjaajan 3 269 euroa kuukaudessa. Kun näihin lisätään vuosien 2025 ja 2026 yleiskorotukset, 2,5 prosenttia ja 2,27 prosenttia, jonka jälkeen huomioidaan 24 prosentin työnantajan sivukulut sekä 0,5 kuukauden lomarahat, muodostuu sosiaalityöntekijän työnantajan laskennalliseksi vuosikustannukseksi noin 69 600 euroa ja sosiaaliohjaajan noin 54 600 euroa vuoden 2027 tasolla.

Muutosten arvioidaan vähentävän sosiaalihuollon avopalveluissa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden ja sosiaaliohjaajien kirjaamisvelvoitetta ja siten kirjaamiseen käytettävää työaikaa. Valmistelussa arvioitiin, että kirjaamisvelvoitteen keventäminen vähentäisi kirjaamiseen käytettävää työaikaa noin 15 prosentilla. Tämä vastaa noin 29 minuuttia sosiaalityöntekijöiden ja 28 minuuttia sosiaaliohjaajien päivittäisestä työajasta. Muutosten arvioidaan siten vähentävän hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin henkilöstön tarvetta 192 sosiaalityöntekijän ja 377 sosiaaliohjaajan henkilötyövuodella, mikä vastaa yhteensä 34 miljoonaa euroa. Menoja vähenisi vuonna 2027 noin 17 miljoonaa euroa ja vuodesta 2028 lukien noin 34 miljoonaa euroa. Kirjaamiskäytäntöjen uudistaminen edellyttää muutoksia tietojärjestelmiin ja THL:n määrittelyihin. Valmistelun yhteydessä on arvioitu, että nämä muutokset on mahdollista toteuttaa lain voimaantulon edellyttämässä aikataulussa yhteistyössä THL:n kanssa.

Sosiaalipalveluihin liittyvää päätöksentekoa kevennettäisiin siten, että asiakkaalla olisi jatkossa oikeus saada hallintopäätös sosiaalityöstä ja sosiaaliohjauksesta pyydettäessä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos arvioi tammikuussa 2026 sosiaalityöstä ja sosiaaliohjauksesta tehtyjen palvelupäätösten määriä 1.7.2025 ja 30.9.2025 välisenä aikana. Seurantarekisteriin on arvion tekohetkenä kertynyt tietoa asiakirjoista kuudelta hyvinvointialueelta, joilla asuu yhteensä 17 prosenttia suomalaisista. Seurantajakson aikana alueilla tehtiin 5 338 sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen päätöstä. Suhteutettuna koko maan väestöön ja koko vuoden ajalle tämä vastaa noin 123 000 päätöstä. Sosiaalityöntekijän arvioidaan käyttävän yksittäisen sosiaalityötä tai sosiaaliohjausta koskevan päätöksen laatimiseen 15 minuuttia, jolloin muutoksen arvioidaan vähentävän hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin henkilöstön tarvetta yhteensä 18,6 sosiaalityöntekijän henkilötyövuodella, mikä vastaa 1,3 miljoonaa euroa. Menojen vähennys vuodelle 2027 olisi noin 0,65 miljoonaa euroa ja vuodesta 2028 lukien noin 1,3 miljoonaa euroa.

[166] Palmgren S & Karvonen E (2024): Julkisen sektorin sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö 2023 : Hallinnon henkilöstömäärä väheni hyvinvointialueiden aloitettua. https://www.julkari.fi/handle/11111/34715.

[167] Tilastokeskus, Palkkarakenne, 2024 viitattu 5. maaliskuuta 2026, https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__pra/statfin_pra_pxt_15au.px/table/tableViewLayout1/.

Voimassa olevan lain mukaisesti päätökset olisi tullut tehdä kaikille asiakkaille myös ilman pyyntöä. Pyynnöstä tehtävien sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta koskevien päätösten arvioidaan olevan määrällisesti hyvin vähäisiä.

Esityksessä ehdotetaan kumottavaksi asiakastietolain 42 § ja muutettavaksi sosiaalihuoltolain 36 §:ssä tarkoitettua palvelutarpeen arviointia, joka korvataan tuen tarpeen arvioinnilla. Esityksessä kumotaan määräajat, joiden mukaan tietyillä asiakasryhmillä arviointi on täytynyt aloittaa viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä asian vireilletulosta tai arviointi on täytynyt saattaa loppuun viimeistään kolmen kuukauden kuluessa sen aloittamisesta. Lisäksi tuen tarpeen arvioinnin toteuttamisesta säädetään merkittävästi aiempaa palvelutarpeen arviointia kevyemmin. Valmistelun yhteydessä tehdyn arvion mukaan suurimmalla osalla asiakkaista, joille tehtäisiin tuen tarpeen arvio, sen toteutus olisi palvelutarpeen arviota suppeampi sekä tarkoituksenmukaisempi ja siten veisi vähemmän sosiaalihuollon ammattihenkilön työaikaa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on toimittanut tiedot sosiaalihuollon seurantarekisteriin huhtikuun ja kesäkuun 2025 välissä kertyneistä palvelutarpeen arvioista kuudelta hyvinvointialueelta, jotka edustavat 17 prosenttia koko Suomen väestöstä. Kun otetaan huomioon lastensuojelun, lapsiperheiden, työikäisten sekä vammaisten henkilöiden palvelutarpeen arviot ja suhteutetaan niiden määrä koko Suomen tasolle ja koko vuoden ajalle, tehdään koko Suomessa arviolta 61 000 palvelutarpeen arviota vuoden aikana. Valmistelun yhteydessä kerättiin tietoja validointitarkoituksessa myös hyvinvointialueilta. Erilliseen tietopyyntöön saatiin vastaus viideltä hyvinvointialueelta, joiden tietojen mukaan palvelutarpeen arvioiden määrä olisi Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen arviota korkeampi. Heikon edustavuuden vuoksi ja varovaisuusperiaatetta noudattaen tässä arviossa käytetään kuitenkin Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen arviota 61 000 palvelutarpeen arviosta.

Sosiaali- ja terveysministeriön arvion perusteella lastensuojelun ja lapsiperheiden palvelutarpeen arviointiin on kulunut keskimäärin kaksi sosiaalityöntekijän työpäivää ja vastaavasti työikäisten ja vammaisten henkilöiden palvelutarpeen arviointiin yksi työpäivä. Muutoksen myötä tuen tarpeen arviointiin kuluvan työajan arvioidaan sääntelyn keventämisen ja arvioinnin toteuttamiseen ehdotettavien muutosten myötä vähenevän 20 prosentilla, mikä vastaa yhteensä 91 sosiaalityöntekijän henkilötyövuotta ja vähentää menoja noin 3,15 miljoonalla eurolla vuonna 2027 ja noin 6,3 miljoonalla eurolla vuodesta 2028 lähtien. Lisäksi ehdotuksen palvelutarpeen arvioinnin korvaamisesta arvioidaan vähentävän hyvinvointialueiden tarvetta ylläpitää erillisiä palvelutarpeen arviointeihin keskittyneitä tiimirakenteita. Tällä arvioidaan olevan hyvinvointialueiden menoja vähentävä vaikutus, vaikka sen suuruutta ei ole hyvinvointialueiden vaihtelevien käytäntöjen vuoksi kyetty arvioimaan euromääräisesti.

Esityksessä ehdotetaan, että henkilöllä olisi oikeus henkilökohtaiseen keskusteluun sosiaalihuollon ammattihenkilön kanssa viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä sosiaalihuoltoa koskevan asian vireilletulosta. Ehdotus muodostaa hyvinvointialueille uuden velvoitteen, mutta sen ei arvioida lisäävän sosiaalipalvelujen kokonaiskysyntää tai muuttavan palvelujen järjestämiseen tarvittavia resursseja merkittävästi. Voimassa olevan lain mukaan, kun hyvinvointialueen sosiaalihuollon palveluksessa oleva on tehtävässään saanut tietää sosiaalihuollon tarpeessa olevasta henkilöstä, hänen on huolehdittava, että henkilön kiireellisen avun tarve arvioidaan välittömästi ja palvelutarpeen arviointi on aloitettava viipymättä. Vireilletulo on siten jo nykyisin edellyttänyt asiakkaan mahdollisen kiireellisen tuen tarpeen selvittämistä ja henkilökohtaista yhteydenpitoa palvelutarpeen arvioinnin aloittamiseksi.

4.2.1.3 Palveluihin tehtävät muutokset

4.2.1.4 Perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuki

Ehdotuksen mukaan lastensuojelulain 36 §:n mukaisen tehostetun perhetyön palvelua, lastensuojelulain 36 §:n mukaista perhekuntoutusta kotiin vietävänä tai ryhmämuotoisena palveluna, sosiaalihuoltolain 18 §:n mukaista perhetyötä ja 26 §:n mukaista kasvatus- ja perheneuvontaa koskeva sääntely kumottaisiin ja niiden tilalla säädettäisiin uudesta palvelusta (18 §, perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuki). Palvelujen yhdistymisen myötä hyvinvointialueiden ei jatkossa tarvitsisi ylläpitää erillisiä kasvatus- ja perheneuvontaan, perhetyöhön ja tehostettuun perhetyöhön erikoistuneita tiimirakenteita. Tämä vaikuttaisi todennäköisesti hallinnollisia kustannuksia vähentävästi, mutta alueiden toiminnallisten ja organisatoristen eroavaisuuksien vuoksi tätä ei pystytä euromääräisesti kuvaamaan.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toimittamien tietojen mukaan lastensuojelun avohuollon asiakkuudessa oli 36 000 lasta vuonna 2025. Tehostettua perhetyötä sai 9 800 perhettä. On arvioitu, että osa lastensuojelun avo- ja jälkihuollon asiakkuudessa olevista lapsista siirtyisi palvelujen yhdistämistä koskevan muutoksen myötä lastensuojelusta sosiaalihuoltolain mukaisiksi asiakkaiksi. Tehostetun perhetyön piirissä olevista arvioidaan siirtyvän enintään noin kolmasosa. Arvion mukaan siirtymä lastensuojelusta sosiaalihuoltolain mukaiseen asiakkuuteen koskisi erityisesti niitä asiakkaita, joiden tuen tarve liittyy ensisijaisesti kasvatuksellisiin, arjen hallinnan tai vuorovaikutuksen haasteisiin eikä tilanteessa ole välitöntä lapsen terveyteen tai kehitykseen kohdistuvaa vakavaa riskiä, joka edellyttäisi lastensuojelulain mukaista asiakkuutta. Samanaikaisesti tämän esityksen kanssa valmisteltavassa lastensuojelulain kokonaisuudistuksessa lastensuojelun asiakkuuden kynnystä ehdotetaan nostettavaksi. Lisäksi ehdotetaan, että jälkihuollon asiakkuudet siirtyisivät sosiaalihuoltolain mukaisiksi asiakkuuksiksi. Näin ollen siirtyviksi arvioitujen lasten määrä sisältää myös ne lapset, joiden palvelutarpeisiin arvioidaan voitavan vastata jatkossa ilman lastensuojelun asiakkuutta. Vuonna 2025 jälkihuollon asiakkaina olleita 0–17-vuotiaita lapsia oli 1 296[168]. Muutosten yhteisvaikutuksena sosiaalihuoltoon siirtyvien lasten määrän arvioidaan olevan 5 300. Siirtyvien lasten määrää on tarkennettu saadun lausuntopalautteen perusteella.

Ehdotusten yhteisvaikutuksena arvioidaan, että jatkossa muutoksen toteutumisen jälkeen siirtymät sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain mukaisten asiakkuuksien välillä voisivat vähentyä. Tällöin tarve asiakkuuksien siirtymiseen tarvittaville siirtoneuvotteluille, muille lastensuojeluasiakkuuden käynnistymiseen liittyville tehtäville ja muulle hallinnolliselle työlle voisi vähentyä. Vaikutusten suuruutta ei ole kuitenkaan mahdollista arvioida luotettavasti, koska siirtymäprosessin kestossa sekä hyvinvointialueiden järjestämistavoissa voi olla merkittävää alueellista vaihtelua.

Kasvatus- ja perheneuvontaa koskevan sääntelyn kumoamisen myötä poistuisi vaade monialaisesta toteutuksesta sosiaalityön, psykologian ja lääketieteen kanssa. Asiaan liittyvä sääntely on ollut epäselvä ja se on osaltaan johtanut siihen, että sitä on alueella sovellettu vaihtelevalla tavalla. Käytännössä monialaisuutta on toteutettu sosiaalityön ja psykologian osalta yleisesti, mutta lääketieteellistä osaamista on hyödynnetty hyvinvointialueilla vaihtelevasti, useimmiten konsultatiivisesti ja riippuen siitä, millainen alueellinen terveydenhuollon tilanne ja tarpeet ovat olleet. Valmistelun yhteydessä hyvinvointialueilta saadun tiedon mukaan monialaisen työn toteuttamiseen liittyy käytännössä myös työnjakoon ja vastuiden määrittelyyn liittyviä sekä

[168] Forsell M. & Klutas A. (2026): Lastensuojelun asiakkaat 2025. Tilastoraportti 12/2026. Suomen virallinen tilasto. Saatavissa: https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2026051847983, s. 6.

yhteistyön sujuvuuteen liittyviä haasteita. Palvelut järjestetään useilla alueilla hajautetusti eri yksiköissä, eikä sosiaalihuollon, psykologipalvelujen ja terveydenhuollon välinen yhteistyö aina muodosta yhtenäistä palvelukokonaisuutta. Tämä voi johtaa epäselvyyksiin vastuista, päällekkäiseen työhön tai asiakkaan näkökulmasta palvelujen pirstaloitumiseen.

Kasvatus- ja perheneuvonnan henkilöstökulut olivat hyvinvointialueiden tilinpäätösten mukaan noin 54,5 miljoonaa euroa vuonna 2024. Valmistelun yhteydessä hyvinvointialueet toimittivat sosiaali- ja terveysministeriölle tietoa kasvatus- ja perheneuvonnan järjestämisestä. Hyvinvointialueista 18 toimitti tarkkoja lukuja henkilöstön määrästä ja jakautumisesta ammattiryhmittäin. Kun ammattihenkilöiden määrä suhteutetaan alueiden 0–17-vuotiaaseen väestöön, on tiedot toimittaneilla alueilla keskimäärin 7,52 kasvatus- ja perheneuvonnan ammattihenkilöä 10 000 väestön 0–17-vuotiasta kohden. Ammattihenkilöistä 47 prosenttia on psykologeja, 41 prosenttia sosiaalityöntekijöitä ja 12 prosenttia muiden ammattiryhmien edustajia. Puuttuvien alueiden henkilöstömäärän arvioidaan olevan samansuuruinen suhteessa alueiden 0–17-vuotiaaseen väestöön, kuin tiedot toimittaneilla alueilla. Kasvatus- ja perheneuvonnassa arvioidaan siten työskentelevän yhteensä 758 ammattilaista, joista psykologeja on 356, sosiaalityöntekijöitä 310 ja muita ammattihenkilöitä 91.

Koska sääntely monialaisesta toteutuksesta purettaisiin, valmistelussa on arvioitu, että psykologien työpanoksen tarve kasvatus- ja perheneuvonnassa vähenisi noin 40 prosentilla aiemmasta eli 142 henkilötyövuodella. Arvion taustalla on, että psykologeja on hyödynnetty osittain siksi, että voimassa olevassa laissa on nimenomaisesti säädetty palvelun toteuttamisesta sosiaalityön, psykologian ja lääketieteen asiantuntijoiden kanssa ja tämä vaatimus poistuisi uudesta sääntelystä. Sen sijaan säännöksessä korostettaisiin aiempaa vahvemmin eri palvelujen yhteensovittamista.

Nykyinen sääntely monialaisesta toteuttamisesta on tavoitetilansa osalta ollut jossain määrin epäselvä, minkä vuoksi sitä on voitu toteuttaa hyvin eri tavalla. Nyt ehdotettavassa sääntelyssä olisi tarkoitus kirkastaa, että palvelussa toimivien psykologien tai muiden terveydenhuollon ammattihenkilöiden työpanos kohdentuisi sosiaalihuoltoon kuuluvaan työhön ja että terveydenhuoltoon kuuluva työ tulisi toteuttaa terveydenhuoltona. Psykologipalvelujen käytön on arvioitu kohdistuneen pääosin kasvatus- ja perheneuvonnan ydintehtäviin, kuten perheiden tukemiseen ja vanhemmuuden vahvistamiseen. Arvioitu työpanoksen väheneminen kohdistuisi kuitenkin sellaisiin tehtäviin, jotka liittyvät kiinteämmin terveydenhuoltolain 27 §:n mukaisiin terveydenhuollon sisältöihin, kuten psykologisiin tutkimuksiin, hoidon tarpeen arviointiin, mielenterveyden hoitoon ja jatkohoidon suunnitteluun. On mahdollista, että ehdotettu muutos saattaisi näkyä lisääntyvänä tarpeena perusterveydenhuollossa ja siten myös terveydenhuollon kustannuksissa, riippuen alueellisista perusterveydenhuollon ratkaisuista. Uudessa palvelussa psykologien työpanosta kohdennettaisiin nykyistä selkeämmin tilanteisiin, joissa heidän erityisosaamisensa sosiaalihuollon toteuttamisessa on välttämätöntä. Tämä tarkoittaisi käytännössä sitä, että psykologien osallistuminen laaja-alaisesti perheiden psykososiaaliseen tukemiseen vähenisi, ja heidän työpanoksensa painottuisi ja kohdentuisi erityistä psykologista asiantuntijuutta edellyttäviin tilanteisiin sekä sosiaalihuollon ammattihenkilöiden työn tukemiseen silloin, kun sillä saavutetaan selkeää lisäarvoa asiakkaan tilanteen kannalta. Tämän seurauksena hyvinvointialueet voisivat arvioida tarkoituksenmukaiseksi uudistaa työskentelytapoja, kuten vähentää työparityöskentelyä tai toteuttaa moniammatillista ja -alaista yhteistyötä nykyistä joustavammin tai kohdentaa sitä paremmin siitä hyötyville asiakkaille. Muutoksen seurauksena psykologien osuus kaikista asiakaskäynneistä pienenisi, mutta heidän osaamisensa kohdentuisi muutoksen myötä nykyistä enemmän tilanteisiin, joissa psykologin erityisosaaminen sosiaalihuollossa on välttämätöntä.

Tilastokeskuksen palkkarakennetilaston mukaan psykologin palkka oli vuonna 2024 keskimäärin 4482 euroa kuukaudessa. Kun tähän lisätään vuosien 2025 ja 2026 yleiskorotukset, 2,5 prosenttia ja 2,27 prosenttia, jonka jälkeen huomioidaan 24 prosentin työnantajan sivukulut sekä 0,5 kuukauden lomarahat, muodostuu psykologin työnantajan laskennalliseksi vuosikustannukseksi noin 72 800 euroa. Psykologien tarpeen vähenemisestä muodostuu hyvinvointialueille ja Helsingin kaupungille noin 10,3 miljoonan euron menoja vähentävä vaikutus vuodesta 2028 lähtien. Vuonna 2027 menojen arvioidaan vähenevän noin 5,15 miljoonalla eurolla. Sosiaalityöntekijöiden osalta työpanoksen ei ole arvioitu uudessa palvelussa vähenevän, sillä perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuen palvelun saatavuuden turvaaminen, erilaisiin asiakastarpeisiin vastaaminen sekä palvelun sisällön yksilöllinen suunnittelu säilyvät sosiaalityöntekijän keskeisinä tehtävinä myös palvelujen uudistumisen myötä.

Lastensuojelussa työskentelee THL:n seurannan[169] perusteella 1 322 lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijää. Alle 18-vuotiaiden asiakkaiden määrä on THL:n valmistelun tueksi tehdyn arvion mukaan 40 000 vuonna 2026. On arvioitu, että 5 300 lasta siirtyy lastensuojelun asiakkuudesta sosiaalihuoltolain mukaisiksi asiakkaiksi. Sosiaalityöntekijäresurssia arvioidaan siirtyvän samassa suhteessa eli 13,3 prosenttia 1 322 työntekijästä tai yhteensä noin 175 työntekijää.

Valmistelun aikana hyvinvointialueilta ja Helsingin kaupungilta kerättiin tietoja erityisen tuen tarpeessa olevien lasten määrästä ja heidän omatyöntekijöinään toimivista sosiaalityöntekijöistä. Tietoja saatiin 16 alueelta, ja puuttuvien kuuden alueen osalta lasten määrä on arvioitu suhteuttamalla 16 alueen erityisen tuen tarpeessa olevien lasten määrä alueiden 0–17-vuotiaaseen väestöön. Erityisen tuen tarpeessa olevien lasten määrän arvioidaan olevan Manner-Suomessa noin 17 600. Saman tiedonkeruun perusteella erityisen tuen tarpeessa olevien lasten omatyöntekijänä työskentelevillä sosiaalityöntekijöillä on keskimäärin 52,3 asiakasta, eli yhteensä sosiaalityöntekijöitä arvioidaan olevan noin 337.

Lastensuojelun asiakkuuksista on arvioitu siirtyvän 5 300 sosiaalihuoltolain mukaisiksi asiakkuuksiksi. Siirtyvien asiakkaiden tuen tarpeen arvioidaan vastaavan erityisen tuen tarpeessa olevien lasten tuen tarvetta, jolloin sosiaalihuoltolain mukaisen erityisen tuen tarpeessa olevien lasten määrän arvioidaan olevan yhteensä 22 900. Jos sosiaalityöntekijäkohtainen erityisen tuen tarpeessa olevien lasten määrä on edellä mainittu 52,3 lasta, lastensuojelusta siirtyvien lasten määrään suhteutettuna lastensuojelusta siirtyisi 175 sosiaalityöntekijää sosiaalihuoltolain mukaiseen työskentelyyn. Sosiaalityöntekijäresurssin tarve vähenisi 74 henkilötyövuodella, mikä vastaa noin 5,1 miljoonaa euroa vuodesta 2028 lähtien. Vuonna 2027 menojen arvioidaan vähenevän vastaavasti 2,55 miljoonaa euroa.

Taloudellisen tuen myöntämisestä erityistä tukea tarvitsevalle lapselle ehdotetaan säädettäväksi sosiaalihuoltolaissa. Voimassa olevan lastensuojelulain 36 §:n nojalla taloudellista tukea on THL:n tulkinnan mukaan myönnetty noin 15 miljoonaa euroa vuonna 2024. Jo tällä hetkellä erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia on voitu tukea taloudellisesti harrastuskustannuksissa ehkäisevällä tai täydentävällä toimeentulotuella tai 28 §:n perusteella. Ehdotus tuo siten taloudellisen tuen myöntämisen mahdollisuuden näkyväksi ja selkeyttää sen myöntämisen lakisääteisiä edellytyksiä. Taloudellisesta tuesta säätämisen sosiaalihuoltolain 28 §:ssä ei arvioida kasvattavan hyvinvointialueiden menoja. Taloudellisen tuen myöntäminen edellyttää ehdotuksen mukaan välttämättömyyttä ja tuen myöntämisen edellytyksiä täsmennetään koskemaan

[169] Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Lastensuojelun sosiaalityön henkilöstömitoitus (tilastonäkymä) https://raportointi.thl.fi/t/public/views/Henkilstmitoitus/Tiivistelm1_0?%3Aembed=y&%3AisGuestRedirectFromVizportal=y.

nimenomaan lapsen tarpeista johtuvaa taloudellista tukea. On myös mahdollista, että lapsen erityisiin tarpeisiin taloudellisen tuen myöntäminen voi toimia perheen kokonaistilanteen kannalta suurempia tuen tarpeita ennaltaehkäisevänä elementtinä. Tähän asti taloudellisen tuen myöntäminen on ollut ministeriön arvion mukaan hyvin vaihtelevaa alueellisesti ja työntekijäkohtaisesti. Ehdotettu 28 §:n säännös mahdollistaa tuen jatkumisen myös niillä lapsilla, jotka siirtyvät lastensuojelulain asiakkuudesta sosiaalihuoltolain mukaiseen asiakkuuteen.

Esitykseen sisältyy lisäksi muutos perheryhmäkotien henkilöstömitoitukseen. Sosiaalihuoltolain 22 a §:n mukaan perheryhmäkodissa tulee olla vähintään seitsemän työntekijää. Ehdotettavan muutoksen myötä yksikössä tulee olla vähintään 6,5 työntekijää, jos samassa rakennuksessa on useampi yksikkö ja jos yksikössä on vähemmän kuin seitsemän lasta. Muutoksen arvioidaan koskevan yhtä perheryhmäkotia, joten sen taloudelliset vaikutukset ovat vähäiset. Henkilöstön väheneminen 0,5:llä vastaa noin 30 000 euron vuosittaista menojen vähenemistä.

4.2.1.5 Toimintakyvyn ja osallisuuden tuki

Kuntouttavan työtoiminnan kustannukset hyvinvointialueille olivat vuonna 2024 noin 91,2 miljoonaa euroa[170]. Palvelun piirissä oli samana vuonna 26 925 henkilöä, ja korvattuja päiviä oli 3 861 128 [171]. Vuonna 2025 asiakasmäärä oli hieman alhaisempi, 22 900 henkilöä ja korvattuja päiviä oli 3 142 128.[172] Hyvinvointialueiden kustannukset olivat samana vuonna vastaavasti alhaisemmat, noin 79,3 miljoonaa euroa Kustannus asiakasta kohden oli tällöin molempina vuosina keskimäärin 3462–3463 euroa vuodessa tai 24–25 euroa päivässä.

Sosiaali- ja terveysministeriön keväällä 2025 hyvinvointialueille tekemässä kyselyssä pyydettiin arvioimaan kuntouttavassa työtoiminnassa sillä hetkellä olevien asiakkaiden toimintakykyä. Vastaajista yli puolet arvioi, että noin 10 % asiakkaista olisi työkykyisiä tai valmiita siirtymään julkisiin työvoimapalveluihin. Kelan tilastojen mukaan kuntouttavan työtoiminnan perusteella maksettua työttömyysturvaa saaneiden määrä väheni vuodesta 2024 vuoteen 2025, mikä viittaa siihen, että hyvinvointialueet ovat jo tarkentaneet kuntouttavaan työtoimintaan pääsyn kriteerejä. Valmistelussa on kuitenkin arvioitu, että kuntouttavan työtoiminnan asiakkaista noin 10 % voisi siirtyä työvoimapalvelujen piiriin uuden palvelurakenteen myötä. Tämä tarkoittaisi noin 2 300 henkilöä, joiden osalta hyvinvointialueet eivät enää vastaisi palvelujen järjestämisen kustannuksista, mikä tarkoittaisi kustannusten vähenemistä yhteensä noin 8 miljoonalla eurolla vuosittain vuodesta 2028 lähtien keskimääräisellä asiakaskohtaisella kustannuksella arvioituna. Kuntouttavan työtoiminnan järjestämisessä ja palvelun asiakasmäärissä on ollut alueellista vaihtelua, minkä vuoksi vaikutukset kohdentuvat eri tavoin eri alueille.

Esityksessä säädettäisiin uusi toimintakyvyn ja osallisuuden palvelu kuntouttavan työtoiminnan, sosiaalisen kuntoutuksen ja vammaisten henkilöiden työtoiminnan ja työllistymistä tukevan toiminnan tilalle. Uusi palvelu ei kytkeytyisi tiettyyn etuuteen tai työttömyyden kestoon, eikä siihen sisältyisi velvoittavuutta asiakkaalle. Kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisesta on maksettu työttömyysetuuden tai toimeentulotuen lisäksi päiväkohtaista kulukorvausta, jonka tarkoituksena on ollut kattaa osallistumisesta aiheutuvia kustannuksia ja tukea palveluun osallistumista. Lausuntopalautteen perusteella kulukorvauksella on ollut merkittävä rooli erityisesti pienituloisten ja paljon tukea tarvitsevien asiakkaiden palveluun sitoutumisessa. Samalla kulukorvaus on osaltaan heikentänyt kannustimia siirtyä kuntouttavasta työtoiminnasta muihin

[170] Hyvinvointialueiden tilinpäätökset 2024 ja 2025, huomioitu nettokäyttökustannukset ja valtion korvaus kuntouttavasta työtoiminnasta.
[171] Kelasto. Kelan työttömyysetuudet korvausperusteen mukaan 2024.
[172] Kelasto. Kelan työttömyysetuudet korvausperusteen mukaan 2025.

palveluihin. Tutkimustietoa siitä, miten etuuskytkennästä tai velvoittavuudesta luopuminen vaikuttaisi palveluun osallistumiseen, ei ole käytettävissä. Valmistelussa on arvioitu, että velvoittavuuden ja mainittujen taloudellisten kannusteiden poistuminen vähentäisi asiakasmäärää kymmenellä prosentilla. Tämä tarkoittaisi noin 2 300 henkilöä, joiden osalta hyvinvointialueet eivät enää vastaisi palvelujen järjestämisen kustannuksista. Muutos vähentäisi palvelun järjestämisen kustannuksia hyvinvointialueilla yhteensä noin 8 miljoonalla eurolla vuosittain vuodesta 2028 lähtien.

Kuntouttava työtoiminta on huomattavasti yksityiskohtaisemmin säännelty ja asettaa järjestäjälle tarkemmat velvoitteet kuin esityksen mukainen uusi palvelu. Sosiaali- ja terveysministeriön arvion mukaan uuden palvelun kustannus asiakasta kohti on oletettu 5 % kuntouttavaa työtoimintaa alhaisemmaksi. Tarkempaa tietopohjaa kuntouttavan työtoiminnan kustannusrakenteesta eri alueilla ei ole saatavilla, minkä vuoksi arvioon sisältyy epävarmuutta ja alueellista vaihtelua. Kuntouttavaan työtoimintaan liittyvän normiohjauksen keventäminen mahdollistaa rakenteiden purkamista ja tuen joustavampaa järjestämistä. Huomioiden edellä todettu asiakasmäärän väheneminen, esityksen mukaiseen uuteen palveluun osallistuisi arviolta 18 320 henkilöä. Alhaisempi asiakaskohtainen kustannus tarkoittaisi siten yhteensä 3,3 miljoonaa euroa vähäisempiä palvelun järjestämisen kustannuksia hyvinvointialueille.

Hyvinvointialueet ovat voineet hakea Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskukselta (KEHA-keskus) valtion korvausta kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä. Hyvinvointialueen on pitänyt liittää hakemukseensa selvitys kuntouttavan työtoiminnan toteutumisesta ja korvausta on maksettu toteutuneiden päivien mukaisesti. KEHA-keskukselta saadun tiedon mukaan haetuissa ja maksetuissa korvauksissa on merkittäviä alueellisia eroja. Vuonna 2025 korvauksia maksettiin yhteensä 13,3 miljoonaa euroa viidelletoista hyvinvointialueelle. Yksittäiselle hyvinvointialueelle korvauksia maksettiin enimmillään 2,7 miljoonaa euroa. Valtion korvauksen päättymisellä on siten erilaisia taloudellisia vaikutuksia eri alueille, mutta korvausten suuruutta suhteessa järjestettyyn ja toteutuneeseen toimintaan ei ole tässä valmistelussa pystytty arvioimaan.

Sosiaalisen kuntoutuksen sekä vammaisten henkilöiden työtoiminnan ja työllistymistä tukevan toiminnan osalta valmistelussa on arvioitu, että ehdotettu sääntely mahdollistaisi nykyistä vastaavan toiminnan jatkossa. Esityksellä ei siten arvioida olevan välittömiä taloudellisia vaikutuksia näiden palvelujen osalta. Kyseisten palvelujen kustannukset raportoidaan osana useampaa eri palveluluokkaa, eikä tarkkoja kustannustietoja siten ole käytettävissä. Mainittujen palvelujen järjestämistavoissa ja kustannuksissa arvioidaan kuitenkin olevan alueellista vaihtelua, mutta yksityiskohtaista tietoa ei ole käytettävissä. Hyvinvointialueiden tilinpäätöstiedoissa mainitut palvelut sijoittuvat osaksi useampaa eri palveluluokkaa, joista näiden kustannuksia ei pystytä yksiselitteisesti erottamaan.

Esityksen taloudelliset vaikutukset hyvinvointialueille muodostuvat sekä uuden palvelun järjestämisestä aiheutuvista kustannuksista että valtion hyvinvointialueille maksaman kuntouttavan työtoiminnan erilliskorvauksen päättymisestä. Muutokset eivät toteudu täysimääräisesti lain voimaantulon yhteydessä, sillä rakenteiden, toimintakäytäntöjen ja sopimusten muutos edellyttää siirtymäaikaa. Sosiaali- ja terveysministeriö arvioi, että kevään 2027 aikana hyvinvointialueiden rahoitustarve uuden palvelun järjestämiseen on noin puolet nykyisestä vastaavan toiminnan kustannustasosta. Täysimääräiset säästöt arvioidaan saavutettavan 1.7.2027 alkaen. Hyvinvointialueiden yleiskatteellisesta rahoituksesta vähennettäisiin 10 000 000 euroa vuonna 2027, 8 000 000 euroa vuonna 2028 ja 7 000 000 euroa vuodesta 2029 alkaen. Valtion korvauksia kuntouttavasta työtoiminnasta voidaan hakea kahden vuoden kuluessa kuntouttavan työtoiminnan toteuttamisesta. Tästä syystä momentille 33.20.31 on varattava rahoitusta vielä vuodelle 2028, vaikka kuntouttava työtoiminta lakkaisi 1.1.2027 alkaen. Esitystä valmisteltaessa vuoden 2027 talousarvion kehyksessä momentille oli varattu 20 484 000 euroa. Koska osa asiakkaista

jatkaisi palvelussa siirtymävaiheen ajan ja hyvinvointialueet voivat hakea korvauksia jälkikäteen, momentille on ehdotettu 5 000 000 euroa vuodelle 2027 ja 1 000 000 euroa vuodelle 2028. Tämän jälkeen momentti poistuisi kokonaan käytöstä erilliskorvauksen päätyttyä. Tämän perusteella hyvinvointialueiden yleiskatteellisesta rahoituksesta sekä valtion erilliskorvauksesta vähennettävä määrä olisi vuonna 2027 yhteensä 25 484 000 euroa ja vuodesta 2028 alkaen yhteensä 27 484 000 euroa. Hyvinvointialueiden rahoituksesta säästyvillä varoilla on tarkoitus rahoittaa työ- ja elinkeinoministeriön valmistelemaa hallituksen esitystä kolmannen sektorin tuesta/avustuksesta, jonka myötä kunnan peruspalvelujen valtionosuuksia lisättäisiin 12 800 000 euroa vuodesta 2027 alkaen.

Hyvinvointialueiden rahoituksesta säästyvillä varoilla on tarkoitus rahoittaa tässä esityksessä ehdotettua työllisyyspoliittista tukea, jonka työvoimaviranomainen voisi myöntää toimintaan, jolla parannetaan työttömien työnhaun ja työllistymisen yleisiä edellytyksiä. Tuella järjestettävä toiminta olisi yksi mahdollinen palvelu nykyisen kuntouttavan työtoiminnan lakkauttamisen myötä muuttuvassa palvelurakenteessa. Tuen kohderyhmä on kuitenkin arvioitu laajemmaksi kuin nykyisin kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvat henkilöt ja palvelun arvioitu yksikkökustannus eroaa kuntouttavan työtoiminnan yksikkökustannuksista. Siten työvoimapoliittisesta tuesta aiheutuvat arvioidut kustannukset eroavat kuntouttavan työtoiminnan kumoamisesta säästyvistä kustannuksista. Ehdotetun työllisyyspoliittisen tuen myötä kuntien peruspalvelujen valtionosuuksia lisättäisiin 12 800 000 euroa vuositasolla kuitenkin niin, että vuonna 2027 lisäys olisi 9 400 000 euroa johtuen tukea koskevan lakimuutoksen voimaantulon aikataulusta. Täysimääräisesti valtionosuuksia lisättäisiin kunnille vuodesta 2028 alkaen.

4.2.1.6 Asiakasmaksuihin tehtävät muutokset

Asiakasmaksumuutoksia koskevat laskelmat on tehty sillä oletuksella, että hyvinvointialueet perisivät asiakasmaksulainsäädännössä palveluille säädetyt enimmäismaksut. Hyvinvointialueiden rahoituksesta annettuun lakiin vuoden 2025 alusta voimaan tullut asiakasmaksuja koskeva sääntely edellyttää asiakasmaksusääntelyyn tehtävien muutosten huomioimista lähtökohtaisesti täysimääräisesti hyvinvointialueiden rahoituksessa silloin, kun muutoksen vaikutus voidaan arvioida ja ottaa huomioon etukäteen.

Asiakasmaksumuutoksia koskevat arviot taloudellisista vaikutuksista on tehty SISU-mikrosimulointimallin SOTE-SISU-laajennuksella.[173] Mikrosimuloinnilla tehdyissä laskelmissa asiakasmaksut on arvioitu THL:n hoitoilmoitusrekistereihin (HILMO) kirjattujen palvelujen käyntitietojen perusteella. Tiedot kotitalouksien tuloista perustuvat verorekisterin tietoihin ansiotuloista sekä eri viranomaisten tietoihin etuuksien käytöstä. SISU-mallissa hyödynnetyt rekisteriaineistot ovat vuodelta 2022. Palveluasumisen Sosiaalihuollon hoitoilmoitusrekisteriin perustuvissa tiedoissa on havaittu joitain puutteita, joita on korjattu tilastollisin menetelmin simulointia varten. Arvioinnissa käytetyt palveluiden käyttötiedot vuodelta 2022 aliarvioivat todennäköisesti hieman palveluiden käyttöä suhteessa maksumuutosten voimaantulovuoteen 2027. Tämän seurauksena esitetyt arviot maksumuutosten vaikutuksista asiakkaiden maksuihin ja hyvinvointialueiden maksuista saamiin tuloihin tulevat aliarvioiduksi pienissä määrin.

Esityksellä muutettaisiin pitkäaikaisesta ympärivuorokautisesta palveluasumisesta ja pitkäaikaisesta laitoshoidosta perittävän maksun enimmäismäärää siten, että jatkossa maksu saisi olla enintään 87,5 prosenttia asiakkaan kuukausituloista, joista on tehty laissa tarkoitetut

[173] Laajennuksesta tarkemmin esimerkiksi. Aaltonen K, Tervola J & Heino P (2023): Analysing the effects of healthcare payment policies on atrisk-of-poverty: A microsimulation study with real-world healthcare data. International Journal of Microsimulation, 16(1), 89–107.

vähennykset (nykyisin enintään 85 prosenttia). Mikäli maksu määräytyy puolisojen yhteenlaskettujen kuukausitulojen perusteella, maksu saisi olla enintään 43,75 prosenttia puolisojen yhteenlasketuista kuukausituloista (nykyisin enintään 42,5 prosenttia), joista on tehty laissa tarkoitetut vähennykset. Muutoksen arvioidaan lisäävän asiakkaiden pitkäaikaisesta ympärivuorokautisesta palveluasumisesta ja pitkäaikaisesta laitoshoidosta maksamia maksuja yhteensä noin 6 miljoonalla eurolla vuodesta 2028 lähtien. Vuonna 2027 muutoksen arvioidaan lisäävän hyvinvointialueiden asiakkailta saamia maksutuloja noin 3 miljoonalla eurolla. Arvioissa on huomioitu pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen ja pitkäaikaisen laitoshoidon asiakkaita koskevat käyttövarat asiakasmaksuja vähentävänä tekijänä.

Lisäksi esityksellä muutettaisiin jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta perittävän maksun maksuperusteita siten, että asiakasmaksulain 10 e §:n 3 momentissa määritettyjen tulorajojen ylittävästä kuukausitulosta perittäviä maksuprosentteja korotettaisiin yhdellä prosenttiyksiköllä. Muutoksen seurauksena asiakkaiden jatkuvasta ja säännöllisestä kotihoidosta, kotisairaanhoidosta, kotisairaalahoidosta ja lapsiperheen kotipalvelusta maksamat maksut kasvaisivat yhteensä noin 4,5 miljoonalla eurolla vuonna 2027 ja noin 9 miljoonalla eurolla vuodesta 2028 lähtien. Tästä noin 1,5 miljoonaa euroa kohdistuu jatkuvasta ja säännöllisestä kotisairaanhoidon palveluista perittäviin maksuihin. Kotisairaanhoito ja kotisairaalahoito ovat terveydenhuollon palveluja.

Maksumuutokset voisivat lisätä hyvinvointialueiden velvollisuutta alentaa tai jättää perimättä asiakasmaksuja. Lisäksi maksukorotusten seurauksena asiakkaan maksuongelmista aiheutuvat hyvinvointialueiden luottotappiot voisivat lisääntyä. Tämä voisi vähentää hyvinvointialueiden maksumuutoksista saamaa lisätuloa. Maksujen alentamisesta ja perimättä jättämisestä tai asiakkaan maksuongelmista aiheutuvista luottotappioista ei ole kuitenkaan saatavilla kattavaa tilastotietoa, jonka perusteella kyseisten tekijöiden vaikutusta hyvinvointialueiden maksutuloihin voitaisiin luotettavasti arvioida etukäteen. Lisäksi asiakasmaksujen lisääntyvä alentaminen tai perimättä jättäminen voisi lisätä päätöksiin liittyvää hallinnollista työtä hyvinvointialueilla. Tästä aiheutuvan lisääntyvän työn ja resurssien tarpeen arvioidaan kuitenkin olevan vähäistä. Vähäistä hallinnollisen työn lisäystä tasapainottaa edellä todettu siitä, että arvioinnissa käytetyt palveluiden käyttötiedot vuodelta 2022 aliarvioivat todennäköisesti hieman palveluiden käyttöä suhteessa maksumuutosten voimaantulovuoteen 2027. Mahdolliset aiheutuneet vähäiset kustannukset tulevat otetuksi huomioon hyvinvointialueiden rahoituksen jälkikäteistarkastuksessa.

4.2.2 Vaikutukset julkiseen talouteen

4.2.2.1 Vaikutukset valtion talouteen

Sosiaalihuollon uudistamista koskevalla esityksellä olisi vaikutuksia vuoden 2027 talousarvioon ja esitys on tarkoitus käsitellä valtion vuoden 2027 talousarvioesityksen käsittelyn yhteydessä. Esitys vähentäisi hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin rahoitusta 46,0 miljoonalla eurolla vuonna 2027, 80,0 miljoonalla eurolla vuonna 2028 ja79,0 miljoonalla eurolla vuodesta 2029 lähtien.

Esitys vähentäisi sosiaali- ja terveysministeriön momentille 33.20.31 varattua määrärahaa 15,5 miljoonaa euroa vuonna 2027, 19,5 miljoonaa euroa vuonna 2028 ja 20,5 miljoonaa euroa vuodesta 2029 lähtien.

Lisäksi esitykseen sisältyvä muutos kuntouttavan työtoiminnan lakkauttamisesta vähentäisi Kansaneläkelaitoksen momentilta 33.20.52 maksettavia kulukorvauksia 3,5 miljoonalla eurolla vuonna 2027, 10,0 miljoonalla eurolla vuonna 2028 ja 11,0 miljoonalla eurolla vuodesta 2028 lähtien.

KEHA-keskuksen työmäärän kehitystä tulee seurata ja tarvittaessa tarkastella vuotuisissa talouden kehys- ja talousarvioprosesseissa.

Ehdotetun työllisyyspoliittisen tuen toimeenpano lisäisi valtion talouden menoja 9,6 miljoonalla eurolla vuonna 2027 ja 12,8 miljoonalla eurolla vuodesta 2028 lähtien. Mainitut summat kohdennettaisiin ehdotetuista sosiaalihuollon säästöistä kuntien peruspalvelujen valtionosuuksiin sekä vuonna 2027 vähäisessä määrin työllisyyspoliittisen tuen edellyttämiin tietojärjestelmämuutoksiin.

Taulukko 2. Olennaisten muutosten menoja vähentävät tai tuloja lisäävät vaikutukset

Muutos	**2027**	**2028**	**2029 lähtien**
Asiakassuunnitelmaan ja tuen tarpeen arviointiin liittyvien kirjaamisvelvoitteiden keventäminen	-17 miljoonaa euroa	-34 miljoonaa euroa	-34 miljoonaa euroa
Palvelutarpeen arviointien korvaaminen tuen tarpeen arvioinnilla	-3,15 miljoonaa euroa	-6,3 miljoonaa euroa	-6,3 miljoonaa euroa
Sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen palvelupäätösten teosta luopuminen	-0,65 miljoonaa euroa	-1,3 miljoonaa euroa	-1,3 miljoonaa euroa
Kasvatus- ja perheneuvonnan ja perhetyön palveluiden lakkauttaminen ja uudesta perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuesta säätäminen	-5,15 miljoonaa euroa	-10,3 miljoonaa euroa	-10,3 miljoonaa euroa
Osan lastensuojelulain avohuollon asiakkaista siirtyminen sosiaalihuoltolain mukaisiin asiakkuuksiin.	-2,55 miljoonaa euroa	-5,1 miljoonaa euroa	-5,1 miljoonaa euroa
Pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen ja pitkäaikaisen laitoshoidon asiakasmaksun korotus	-3 miljoonaa euroa	-6 miljoonaa euroa	-6 miljoonaa euroa
Jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta	-4,5 miljoonaa euroa	-9 miljoonaa euroa	-9 miljoonaa euroa

palvelusta perittävän asiakasmaksun korotus			
Kuntouttavan työtoiminnan ja sosiaalisen kuntoutuksen lakkauttaminen	-29 miljoonaa euroa	-37 miljoonaa euroa	-38 miljoonaa euroa
Uudesta työllisyyspoliittisesta tuesta säätäminen	9,6 miljoonaa euroa	12,8 miljoonaa euroa	12,8 miljoonaa euroa
Yhteensä	-55,4 miljoonaa euroa	-96,2miljoonaa euroa	-97,2 miljoonaa euroa

4.2.2.2 Vaikutukset hyvinvointialueiden talouteen

4.2.2.3 Vaikutukset hyvinvointialueiden talouteen

Menojen vähentymiseen ja tulojen kasvuun perustuen 79,0 miljoonaa euroa vähennettäisiin rahoituslain 9 §:n nojalla hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin rahoituksesta vuodesta 2029 lähtien. Rahoituksen arvioidaan vähenevän täysimääräisesti vuodesta 2029 lähtien, yhteensä 80,0 miljoonalla eurolla vuonna 2028 ja yhteensä 46,0 miljoonalla eurolla vuonna 2027. Rahoituksen väheneminen vuonna 2029 kohdistuu 77,5 miljoonan euron osalta sosiaalihuoltoon ja kotisairaanhoidon sekä kotisairaalahoidon asiakasmaksutulojen kasvuun eli 1,5 miljoonan euron osalta terveydenhuoltoon.

Alla olevassa taulukossa kuvataan rahoituksen alustava jakautuminen hyvinvointialueittain valtiovarainministeriön vuoden 2027 ennakollisen rahoituslaskelman perusteella. Arvio voi muuttua vuoden 2027 lopullisen rahoituslaskelman perusteella.

Taulukko 3. Hyvinvointialueen yleiskatteellisen rahoituksen vähentymisen jakautuminen hyvinvointialueille ja Helsingin kaupungille.

Hyvinvointialue	Vaikutus rahoitukseen vuonna 2027 (miljoonaa euroa)	Vaikutus rahoitukseen vuonna 2028 (miljoonaa euroa)
Helsinki	-4,8	-8,4
Vantaa ja Kerava	-2,2	-3,8
Länsi-Uusimaa	-3,0	-5,3
Itä-Uusimaa	-0,7	-1,1
Keski-Uusimaa	-1,4	-2,5
Varsinais-Suomi	-4,1	-7,2
Satakunta	-1,9	-3,2

Kanta-Häme	-1,4	-2,4
Pirkanmaa	-4,3	-7,4
Päijät-Häme	-1,8	-3,1
Kymenlaakso	-1,5	-2,6
Etelä-Karjala	-1,0	-1,7
Etelä-Savo	-1,3	-2,2
Pohjois-Savo	-2,4	-4,2
Pohjois-Karjala	-1,7	-2,9
Keski-Suomi	-2,3	-4,0
Etelä-Pohjanmaa	-1,7	-3,0
Pohjanmaa	-1,2	-2,1
Keski-Pohjanmaa	-0,6	-1,1
Pohjois-Pohjanmaa	-4,1	-7,1
Kainuu	-0,7	-1,2
Lappi	-1,9	-3,5
Manner-Suomi yhteensä	-46,0	-80,0

Pitkäaikaisesta ympärivuorokautisesta palveluasumisesta ja pitkäaikaisesta laitoshoidosta perittävän maksun sekä jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta perittävän maksun korotuksista seuraava asiakkailta saatavan rahoituksen kasvu vähennettäisiin rahoituslain 9 §:n nojalla hyvinvointialueiden rahoituksesta. Asiakkailta saatavan rahoituksen kasvu olisi pitkäaikaisesta ympärivuorokautisesta palveluasumisesta ja pitkäaikaisesta laitoshoidosta perittävän maksun korotuksen osalta arviolta vuonna 2027 noin 3 miljoonaa euroa ja vuodesta 2028 lähtien noin 6 miljoonaa euroa. Vastaavasti jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta perittävän maksun korotus kasvattaisi asiakkaiden rahoitusta palveluista arviolta 4,5 miljoonalla eurolla vuonna 2027 ja 9 miljoonalla eurolla vuodesta 2028 lähtien.

Hyvinvointialueiden asiakkailta saaman rahoituksen ei arvioida kasvavan maksukorotusten seurauksena täysimääräisesti vielä vuonna 2027, sillä laki vahvistettaisiin aikaisintaan loppuvuodesta 2026. Maksukorotusten toimeenpano edellyttää hyvinvointialueilta hallinnollista työtä muun muassa päätöksenteon, hinnastojen päivitysten, järjestelmämuutosten sekä viestinnän muodossa. Lisäksi asiakkaille tulee tehdä uudet yksilökohtaiset asiakasmaksupäätökset. Maksujen toimeenpanoon liittyvä hallinnollinen työ veisi aikaa, eivätkä hyvinvointialueet voisi todennäköisesti aloittaa valmistelua vielä vuoden 2026 puolella kuin joitain viikkoja ennen vuoden vaihdetta. Tämän vuoksi uusia yksilökohtaisia maksupäätöksiä ei saataisi asiakkaille heti vuoden alusta. Valmistelussa on arvioitu, että ottaen huomioon maksukorotusten aiheuttama hallinnollinen työ sekä viive asiakasmaksupäätösten valmistelussa, korotuksista kertyvän asiakkaiden rahoituksen kasvu voidaan huomioida hyvinvointialueiden rahoituksessa vain puoliksi siitä rahoituksen lisäyksestä, joka maksukorotuksista muutoin kertyisi vuodesta 2028 alkaen.

4.2.2.4 Vaikutukset kuntien talouteen

Sosiaalihuollon palveluja koskevalla esityksellä ei muuteta kuntien velvoitteita, mutta esityksellä voi olla välillisiä vaikutuksia kuntien talouteen työllisyyspalvelujen mahdollisesti lisääntyvän kysynnän kautta. Sosiaali- ja terveysministeriön hyvinvointialueille keväällä 2025 tekemän kyselyn mukaan kuntouttavan työtoiminnan asiakkaista noin 10 prosenttia (noin 2 300 henkilöä) oli työkykyisiä tai työvoimapalvelukykyisiä ja heille tulisi jatkossa tarjota työvoimapalveluja osana työnhakijan palveluprosessia. Henkilöt ovat olleet työttömiä työnhakijoita kuntouttavaan työtoimintaan osallistuessaan, eikä työnhakijan palveluprosessi merkittävästi muuttuisi heidän osaltaan.

Työllisyyspoliittisen tuen myöntäminen olisi uusi tehtävä työvoimaviranomaiselle. Tehtävän laskennallisiksi kustannuksiksi arvioidaan 9,7–17,1 miljoonaa euroa vuodessa, minkä johdosta kuntien peruspalvelujen valtionosuuksiin on huomioitu 12,8 miljoonan euron suuruinen lisäys valtion kehyspäätöksessä vuosille 2027–2030. Koska ehdotettua työllisyyspoliittista tukea koskea sääntely tulisi voimaan ehdotuksen mukaan 1.4.2027, olisi vuoden 2027 osalta valtionosuuden lisäys vajaan toimeenpanovuoden takia noin 9,4 miljoonaa euroa. Summalla katettaisiin kaikki työvoimaviranomaisille koituvat kustannukset eli työllisyyspoliittiset tuet, hallinnollinen työ ja osallistujille maksettavat harkinnanvaraiset kulukorvaukset. Laskennallinen vajaan toimeenpanovuoden lisäys on 9,6 miljoonaa euroa, josta vuonna 2027 kohdennettaisiin kuitenkin KEHA-keskukselle työllisyyspoliittisen tuen edellyttämiin tietojärjestelmämuutoksiin 215 000 euroa.

Valtionosuusrahoitus on yleiskatteista, joten kunnat voivat kohdentaa tehtävän hoitamiseen kehyksessä huomioitua määrää enemmän tai vähemmän määrärahaa. Kuntakohtainen uudesta tehtävästä myönnettävän valtionosuuden määrä jakautuisi samoin kriteerein kuin aiemmatkin työvoimapalveluihin kohdentuneet tehtävämuutokset eli puoliksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 6 §:n 3 momentissa tarkoitetun työikäisen väestön ja saman lain 7 §:n 2 momentissa tarkoitetun työttömien määrän perusteella. Vuoden 2027 osalta tehtävään kohdentuvan rahoituksen arvioidaan jakautuvan työllisyysalueittain noin 40 000–1 780 000 euron välillä. Arviolta noin 11 alueella lisääntyvän rahoituksen määrä olisi alle 100 000 euroa vuodessa. Pienimmillä alueilla olisi kuitenkin mahdollista tehdä yhteistyötä muiden alueiden kanssa, jotta nämä voisivat järjestää laajempia hankkeita.

Esityksellä työllisyyspoliittiseksi tueksi on vaikutus työvoimaviranomaisen tehtäviin, mitä kunta tai kunnat yhdessä hoitavat. Esityksen viranomaisvaikutuksia on kuvattu luvussa 4.2.3 Vaikutukset viranomaisiin, kuntiin ja hyvinvointialueisiin alakohdassa Työllisyyspoliittinen tuki.

4.2.2.5 Vaikutukset työttömyysturvaan

Esitykseen sisältyvä muutos kuntouttavan työtoiminnan lakkauttamisesta poistaisi työttömyysetuutta saavien henkilöiden osalta kuntouttavan työtoiminnan perusteella maksettavan kulukorvauksen. Tämä alentaisi työttömyysturvasta maksettavia kulukorvauksia ja tarkoittaisi säästöä julkiselle taloudelle arviolta noin 11,0 miljoonaa euroa vuodesta 2029 lähtien. Esitykseen sisältyvän siirtymäsäännöksen takia säästö toteutuisi vain osittain vuosina 2027 ja 2028. Kulukorvauksiin oikeuttavia asiakkaita ja toteutuneita päiviä kuntouttavassa työtoiminnassa arvioidaan vuonna 2027 noin neljäsosa aiempien vuosien määristä. Tämän perusteella arvioidaan, että vuonna 2027 kulukorvauksista säästyisi noin 3,5 miljoonaa euroa. Lisäksi on huomioitu, että osa kulukorvauksista voidaan hakea tai maksaa vasta seuraavana vuotena. Tämän perusteella säästöä arvioidaan kertyvän 10,0 miljoonaa euroa vuonna 2028 ja 11,0 miljoonaa euroa vuodesta 2029 alkaen. Säästöä voi jonkin verran vähentää se, jos työnhakijalle maksetaan

kulukorvausta jonkin muun työttömyysturvalaissa tarkoitetun työllistymistä edistävän palvelun ajalta, työvoimaviranomaisen harkintaan perustuvaa kulukorvausta jonkin muun työllistymistä tukevan toimen ajalta tai toimeentulotukea uuteen sosiaalihuollon palveluun osallistumisesta mahdollisesti aiheutuvien kustannusten kattamiseksi. Säästöä vähentävät seikat eivät ole euromääräisesti arvioitavissa muun muassa kuntouttavaa työtoimintaa korvaavien palveluiden määrään ja kestoon liittyvien epävarmuuksien takia.

Jos työnhakijalla ei ole oikeutta työttömyysetuuteen esimerkiksi korvauksettoman määräajan, työssäolovelvoitteen, työttömyysturvalaissa säädetyn koulutusta vailla olevia alle 25-vuotiaita nuoria koskevan rajoituksen tai yleistukilaissa tarkoitetun odotusajan takia, kuntouttavan työtoiminnan ajalta maksettavaan työttömyysetuuteen ei ehdotettujen muutosten takia olisi enää oikeutta. Työnhakijalle kutenkin maksettaisiin näissä tilanteissa yleensä toimeentulotukea ja mahdollisesti asumistukea. Kokonaisuutena arvioidaan, että vaikutus julkiseen talouteen on vähäinen.

Työttömyysturvalaissa säädettyä työttömyysturvan seuraamusjärjestelmää on uudistettu maaliskuussa 2026. Tästä syystä ei ole saatavilla tilastotietoja siitä, kuinka monelle työnhakijalle on asetettu korvaukseton määräaika tai työssäolovelvoite kuntouttavasta työtoiminnasta kieltäytymisen tai sen keskeyttämisen takia. Uudistusta valmisteltaessa arvioitiin (HE 108/2025 vp), että vuosittain asetettaisiin noin 35 000 seitsemän päivän mittaista korvauksetonta määräaikaa ja noin 15 000 työssäolovelvoitetta. Noin 20 prosentin arvioitiin liittyvän palvelusta kieltäytymiseen tai sen keskeyttämiseen. Tällä perusteella palveluihin liittyviä korvauksettomia määräaikoja olisi arviolta noin 7 000 ja työssäolovelvoitteita arviolta noin 3 000. Arvioon liittyy merkittävää epävarmuutta.

Työnvälitystilaston perusteella noin 12 prosenttia työttömyysturvalaissa tarkoitettuihin työllistymistä edistäviin palveluihin tai muihin aktiivitoimiin osallistuneista osallistui kuntouttavaan työtoimintaan. Tämän osuuden perusteella arvioituna kuntouttavaan työtoimintaan liittyviä korvauksettomia määräaikoja asetettaisiin vuosittain noin 840 ja työssäolovelvoitteita arviolta noin 360. Etuuden maksupäiviksi muutettuna korvauksettomat määräajat merkitsevät 4 200 päivää ja työssäolovelvoitteet 72 000 päivää.

Tällä perusteella arvioituna kuntouttavan työtoiminnan lakkauttaminen voi vähentää jonkin verran kuntouttavan työtoiminnan lakkaamisesta johtuvaa arvioitua säästöä työttömyysetuuksien ansioturvan ja perusturvan osalta, kun kuntouttavaan työtoimintaan liittyen ei enää asetettaisi korvauksettomia määräaikoja ja työssäolovelvoitteita. Valtion lisäksi arvioidun säästön määrän vähentymine voisi kohdistua kunnille, Työllisyysrahastolle ja työttömyyskassoille. Euromääräisen arvion tekemiseen liittyy kuitenkin merkittävää epävarmuutta, sillä osalle nykyisin kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvista työnhakijoista tarjottaisiin jatkossa muita työnhakijaa työttömyysetuuden saamisen edellytyksenä velvoittavia palveluita.

Työvoimapoliittisten lausuntojen määrien perusteella vuonna 2025 kuntouttavaan työtoimintaan osallistui arviolta noin 570 sellaista työnhakijaa, jolle oli asetettu työssäolovelvoite. Kuntouttavan työtoiminnan lakkauttamisen jälkeen arviolta noin 2 300 henkilöä siirtyisi johonkin työvoimapalveluun. Tästä joukosta ei ole lukumääräisesti arvioitavissa, kuinka monelle näistä työnhakijoista on asetettu työssäolovelvoite ja kuinka moni osallistuisi työttömyysturvalaissa tarkoitettuun työllistymistä edistävään palveluun tai muulla tavalla kerryttäisi työssäolovelvoitetta.

4.2.2.6 Vaikutukset kotitalouksien asemaan

Kotitalouksien taloudelliseen asemaan vaikuttaisivat erityisesti esitetyt maksumuutokset pitkäaikaisesta ympärivuorokautisesta palveluasumisesta ja pitkäaikaisesta laitoshoidosta perittäviin maksuihin sekä jatkuvasta ja säännöllisesti kotona annettavasta palvelusta perittävään maksuun. Alla esitetyissä kuvioissa 1 ja 2 eri suuruisten maksumuutosten jakautumista palveluiden asiakkaissa on tarkasteltu vuositasolla, vaikka palvelusta peritään asiakkaalta kuukausimaksu. Kuvioita tarkastellessa on siis hyvä huomioida, että muutoksia ei tule verrata kuukausitason maksuihin. Kuvioita tarkastellessa on myös hyvä huomata, että ryhmien selitteet ovat erilaiset kuvioissa.

Kuviossa 1 on esitetty kuinka pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen ja pitkäaikaisen laitoshoidon maksukorotus vaikuttaisi asiakkaiden maksuihin vuositasolla. Valtaosalla (noin 62 %) palveluista nykyisin maksuja maksaneista asiakkaista muutos ei lisäisi maksuja, sillä asiakasmaksulain 7 c §:n 3 momentin mukaan asiakkaan henkilökohtaiseen käyttöön on jäätävä käyttövara. Käyttövara rajoittaa tulosidonnaisen maksun kasvua erityisesti pienituloisilla henkilöillä. Lisäksi maksumuutoksen suuruuteen vuositasolla vaikuttaa se, kuinka useana kuukautena asiakas saa palvelua. Yli 500 euron maksumuutoksia kohdistuisi noin kuuteen prosenttiin palveluiden asiakkaista. Tähän ryhmään kuuluu suhteellisesti parempituloisia henkilöitä, jotka saavat palvelua valtaosan vuodesta. Yli 1 000 euron maksujen kasvu vuodessa olisi hyvin harvinaista ja kohdistuisi alle prosenttiin palveluiden asiakkaista.

Suurin osa pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen asiakkaista on iäkkäitä henkilöitä. Ympärivuorokautinen palveluasuminen ja pitkäaikainen laitoshoito sisältävät henkilön yksilöllisen tarpeen mukaisen vuorokaudenajasta riippumattoman hoidon ja huolenpidon, toimintakykyä ylläpitävän ja edistävän toiminnan, ateriat, vaatehuollon, siivouksen sekä osallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edistävän toiminnan. Ympärivuorokautisessa palveluasumisessa asiakkaan itse maksettavaksi jäävät lisäksi vuokra ja lääkekustannukset, jotka vähennetään tuloista määriteltäessä asiakasmaksun määrää. Korotuksen ei arvioida vaarantavan asiakkaiden taloudellista toimeentuloa, koska asiakkaan henkilökohtaiseen käyttöön on jäätävä laissa säädetty käyttövara. Lisäksi asiakasmaksulain 11 § velvoittaa hyvinvointialueita alentamaan maksua tai jättämään maksun perimättä siltä osin kuin maksun periminen vaarantaa henkilön tai perheen toimeentulon edellytyksiä tai henkilön lakisääteisen elatusvelvollisuuden toteuttamista.

Kuvio 1. Pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen ja pitkäaikaisen laitoshoidon maksukorotuksen vaikutus palveluita käyttäneiden asiakkaiden maksuihin (e/v.).

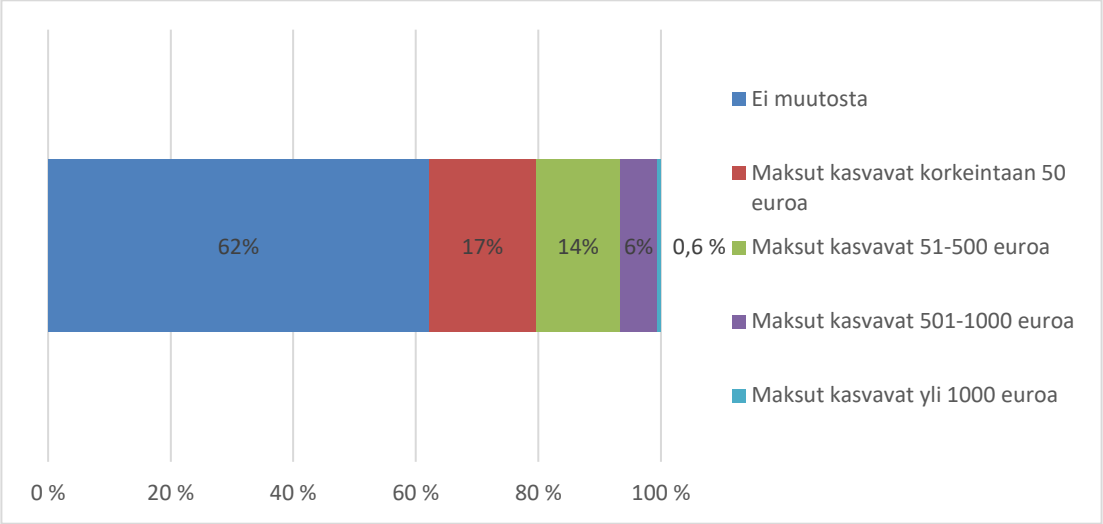

Kuviossa 2 on esitetty, kuinka jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta eli kotihoidosta, kotipalvelusta, kotisairaalahoidosta ja kotisairaanhoidosta perittävän maksun korotus vaikuttaisi palveluita käyttäneiden asiakkaiden maksuihin. [174] Keskimäärin muutos kasvattaisi asiakkaiden maksuja noin 119 eurolla vuodessa ja mediaanimuutos olisi 84 euroa. Koska laissa säädettyjen tulorajojen ylittävästä kuukausitulosta perittävää maksua korotettaisiin yhdellä prosenttiyksiköllä riippumatta palvelutuntien määrästä, asiakkaan kokemaan maksumuutokseen vuositasolla vaikuttaisivat vain asiakkaan tai asiakkaan kotitalouden tulot sekä se, kuinka monena kuukautena asiakas on käyttänyt palvelua. Mitä suuremmat tulot asiakkaalla tai asiakkaan kotitaloudella olisi ja mitä enemmän asiakkaalla olisi palvelukuukausia, sitä suurempi olisi maksukorotuksesta johtuva muutos asiakkaan maksuissa vuositasolla. Kuukausitasolla maksukorotuksen suuruuteen vaikuttaisi ainoastaan henkilön tai kotitalouden tulotaso. Maksukorotuksesta seuraava muutos asiakkaan maksuissa kuukausitasolla olisi samalla tulotasolla vakio riippumatta henkilön saamista palvelutunneista. Mitä suuremmat tulot henkilöllä olisi, sitä suurempi olisi maksukorotuksesta seuraava muutos maksuissa. Jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta perittävä maksu on nykyisin lievästi progressiivinen eli maksun osuus tuloista kasvaa asiakkaan tulojen kasvaessa. Lievä progressiivisuus maksuissa johtuu asiakasmaksulaissa säädetyistä tulorajoista, joiden ylittävältä osalta kuukausitulosta maksu peritään. Maksumuutokset olisivat suhteessa asiakkaan maksamiin maksuihin suurimpia henkilöillä, joilla on vähiten palvelutunteja ja vastaavasti suhteellisesti pienimpiä henkilöillä, joilla on eniten palvelutunteja.

Kuvio 2. Jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta perittävän maksun korotuksen vaikutus palveluita käyttäneiden asiakkaiden maksuihin (e/v.).

[174] Tarkastelussa ovat mukana asiakkaat, jotka ovat maksaneet palvelusta asiakasmaksuja myös ennen muutosta.

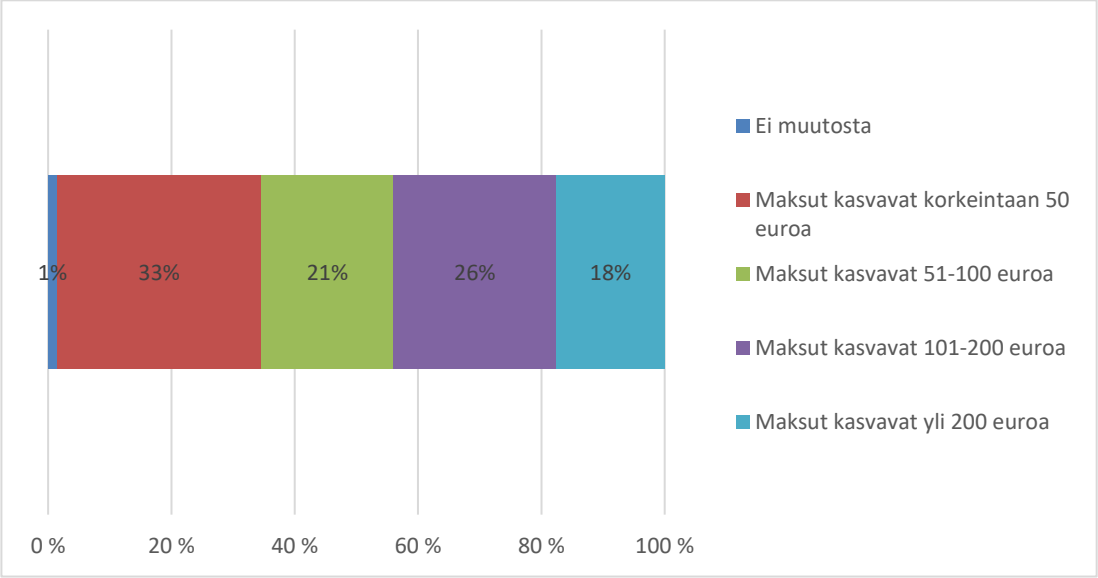

Vaikka tarkastelussa suurimpia eli yli 200 euron maksumuutoksia kokevia asiakkaita on vain 18 % kotihoidon, kotisairaanhoidon, kotisairaalahoidon ja kotipalvelun maksumuutoksia kokevista asiakkaista, suurten maksumuutosten vaikutus asiakasmaksutulojen kasvuun on merkittävä. Esimerkiksi suurimmat 25 prosenttia maksumuutoksista muodostavat yli puolet maksutulojen kasvusta. Merkittävä osa muutoksesta johtuvasta maksutulojen kasvusta johtuisi siten suhteellisesti parempituloisten asiakkaiden maksujen kasvusta.

Kotihoidon asiakkaista suurin osa on iäkkäitä. Vanhuspalvelut ovat monille iäkkäille henkilöille välttämättömiä palveluja, joilla tuetaan arjen sujuvuutta hoivan, huolenpidon ja terveydenhoidon avulla. Vuoden 2024 tehdyssä Kerro palvelustasi -kyselyssä asiakkailta kysyttiin rahojen riittävyydestä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin. Vastaajista vain 39 prosenttia koki rahojen riittävän täysin esimerkiksi kotihoidon, siivous- ja ateriapalvelujen, turva- ja kuljetuspalvelujen sekä lääkärikäyntien maksamiseen.

Vaikka prosenttimääräiset korotukset asiakasmaksuihin ovat pieniä, yksittäisten asiakkaiden kohdalla muutoksen vaikutukset saattavat kuitenkin olla suuria. Jo tällä hetkellä yli puolet kyselyyn vastanneista asiakkaista kokee, että rahat eivät riitä kaikkiin välttämättömiin palveluihin. Lisäksi mitä suurempi osuus tuloista menee asiakasmaksuihin, sitä vähemmän tuloista jää käytettäväksi muihin tarpeellisiin menoihin, mikä saattaa heikentää toimintakykyä ja osallisuutta. Asiakkaan toimeentuloa turvaa kuitenkin asiakasmaksulain 11 §, joka velvoittaa hyvinvointialueita alentamaan maksua tai jättämään maksun perimättä siltä osin kuin maksun periminen vaarantaa henkilön tai perheen toimeentulon edellytyksiä tai henkilön lakisääteisen elatusvelvollisuuden toteuttamista.

Siltä osin kuin asiakasmaksuihin ehdotettavat korotukset kohdistuisivat vammaisiin henkilöihin, on otettava huomioon, että vammaispalvelulain 2 §:n 6 momentissa säädetään asiakasmaksulain 11 §:ää täydentävästi asiakasmaksun määräämättä tai perimättä jättämisestä tai alentamisesta. Sen mukaan asiakasmaksulain 11 §:ssä maksun perimättä jättämisestä tai alentamisesta säädetyn lisäksi ensisijaisen lain perusteella järjestetyistä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista määrättävä maksu on jätettävä määräämättä tai perimättä tai sitä on alennettava, jos maksu

estää vammaisen henkilön palveluiden yksilöllisen järjestämisen tai vaikeuttaa sitä olennaisesti tai jos siihen on syytä huollolliset näkökohdat huomioon ottaen.

Siltä osin kuin lapset käyttävät palveluja, joiden asiakasmaksuja korotettaisiin, korotukset käytännössä vaikuttaisivat lapsen vanhempien tai muiden lapsesta huolehtivien aikuisten toimeentuloon. Lisäksi lapsen vanhempien tai muiden lapsesta huolehtivien aikuisten tarvitsemien palvelujen korkeammat asiakasmaksut vaikuttaisivat perheen toimeentuloon ja voisivat siten vaikuttaa lapseen.

Kotiin annettavia palveluja käyttävien asiakkaiden osalta merkittävää on nimenomaan sosiaali- ja terveydenhuollon maksujen yhteisvaikutus. Ikääntyneiden henkilöiden voidaan arvioida käyttävän muuta väestöä enemmän julkisen terveydenhuollon palveluja, jolloin maksujen yhteisvaikutus on suurempi. Vammaisten henkilöiden osalta yhteisvaikutuksia lieventää osaltaan se, että vammaispalvelulain perusteella järjestettävät palvelut ovat pääosin maksuttomia. Lapsiin kohdistuvia yhteisvaikutuksia lieventää se, että asiakasmaksulainsäädännössä rajoitetaan asiakasmaksujen perimistä alaikäisiltä erityisesti terveydenhuollossa. Pienituloisten osalta yhteisvaikutuksia voi lieventää hyvinvointialueiden tulosidonnaisten maksujen huojentamista koskeva velvollisuus ja toisaalta mahdollisuus hakea toimeentulotukea terveydenhuollon tasasuuruisiin maksuihin, joita ei koske asiakasmaksulain 11 §:ssä säädetty velvollisuus alentaa maksua tai jättää maksu perimättä.

Tulosidonnaisten maksujen kertymät (pitkäaikainen laitoshoito, ympärivuorokautinen palveluasuminen, kotihoito) tulevat pääosin pienituloisilta talouksilta. Julkisten terveyspalvelujen asiakasmaksut kohdistuvat yleisemmin pienituloisille kuin suurituloisille kotitalouksille. Terveydenhuollon tasasuuruisista maksuista erityisesti perusterveydenhuollon ja laitoshoidon maksut painottuvat pienituloisiin kotitalouksiin, kun taas erikoissairaanhoidon ja suun terveydenhuollon maksut painottuvat melko tasaisesti kaikkien tulokymmenyksien kotitalouksiin.[175]

Sosiaali- ja terveysministeriö on arvioinut vuosien 2024–2026 toimeentuloturvan ja sosiaali- ja terveyspalvelujen lainsäädäntömuutosten yhteisvaikutuksia. Arviointimuistiossa on arvioitu, että jo aiemmin tehdyt sosiaaliturvaan kohdistuvat leikkaukset yhdessä tehtyjen asiakasmaksujen korotusten ja itselle maksettavaksi jäävien lääkekustannusten kasvun kanssa kohdistuvat pienituloisten, paljon palveluja käyttävien iäkkäiden ja vammaisten henkilöiden toimeentuloon erityisen voimakkaasti.[176] Toisaalta erityisesti sosiaaliturvaetuuksia koskevat muutokset ovat kohdistuneet muihin ikäryhmiin verrattuna suhteellisen vähän ikääntyneisiin henkilöihin.[177] Vuosina 2024–2026 sosiaaliturvaetuuksiin tehdyistä muutoksista merkittävimmin ikääntyneisiin henkilöihin ovat vaikuttaneet eläkkeensaajan asumistuen indeksijäädytykset sekä eräät vuoden 2025 alusta voimaan tulleet muutokset eläkkeensaajan asumistuessa. Aiemmassa vuosia 2024 ja 2025 koskeneessa arviointimuistiossa arvioitiin, että sosiaaliturvaetuuksien leikkaukset yhdessä palveluihin kohdistuvien heikennysten sekä sosiaali- ja terveydenhuollon

[175] Asiakasmaksuasetuksen vuoden 2025 muutosten kohdentuminen, taustamuistio, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 17.6.2024. https://thl.fi/documents/155392151/213483104/THL+taustamuistio+asiakasmaksujen+korotukset+2025+v.+2.pdf/36b14968-41bf-ecce-d432-cb655df8de5e/THL+taustamuistio+asiakasmaksujen+korotukset+2025+v.+2.pdf?t=1719233263127.

[176] Toimeentuloturva- ja sosiaali- ja terveyspalvelulainsäädännön 2024–2026 muutosten yhteisvaikutukset eri ihmisryhmien perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen. Sosiaali- ja terveysministeriö 2025. Arviointimuistio on julkisessa palvelussa osoitteessa https://stm.fi/hankkeet tunnuksella STM062:00/2025.

[177] Kuvio 7. Vuosien 2024 ja 2025 sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutukset kotitalouksien taloudelliseen asemaan. Sosiaali- ja terveysministeriö 2024.

asiakasmaksujen korotusten kanssa heikentävät erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja heistä huolta pitävien aikuisten asemaa.[178]

Ehdotettavien asiakasmaksukorotusten yhdessä jo aiemmin tehtyjen ja vireillä olevien asiakasmaksukorotusten, joidenkin sosiaaliturvaan kohdistuneiden leikkausten ja itselle maksettavaksi jäävien lääkekustannusten kasvun kanssa voidaan arvioida kohdistuvan erityisesti pienituloisten iäkkäiden henkilöiden toimeentuloon. Pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen ja pitkäaikaisen laitoshoidon asiakasmaksuihin nyt ehdotettujen korotusten ei kuitenkaan sellaisenaan arvioida kohdistuvan kaikkein pienituloisimpien iäkkäiden henkilöiden toimeentuloon, koska suurimmalla osalla asiakkaista muutos ei lisäisi maksuja asiakkaalle jätettävän käyttövaran takia. Esitetyt korotukset asiakasmaksuihin kohdistuvat kuitenkin myös pienituloisiin henkilöihin. Korotukset kuitenkin kohdistuvat erityisesti suhteellisesti parempituloisiin kyseisten palveluiden käyttäjiin, koska maksut ovat tulosidonnaisia. Maksut ovat sitä suurempia, mitä suuremmat tulot asiakkaalla on.

Esityksellä on suoria vaikutuksia niiden henkilöiden talouteen, joille on maksettu työttömyysetuutta tai kulukorvausta kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisen perusteella, ja joilla on palvelun lakkaamisen aikaan edelleen voimassa työssäolovelvoite tai jotka ovat menettäneet oikeutensa työttömyysetuuteen työttömyysturvalain 2 luvussa säädetyn koulutusta vailla olevia nuoria koskevan rajoituksen takia. Esityksen myötä osa kotitalouksista voi menettää työttömyysetuuden, mikä voi kasvattaa toimeentulotuen tarvetta. Jos kotitaloudessa on ollut palkkatyössä oleva puoliso ja kuntouttavassa työtoiminnassa oleva henkilö, joka ei saa työttömyysturvaa ilman palvelua, on tulonmenetys merkittävämpi, kuin toimeentulotukea saavassa kotitaloudessa. Kulukorvaus on 9 euroa päivässä, ja kuntouttavan työtoiminnan perusteella korvattiin vuonna 2025 keskimäärin 137 päivää henkilöä kohti. Tämän perusteella voidaan arvioida, että asiakaskohtaiset vaikutukset olisivat keskimäärin 1 235 euroa vuodessa. Neljänä päivänä viikossa kuntouttavaan työtoimintaan osallistuva asiakas menettäisi muutoksen myötä kulukorvausta 144 euroa kuukaudessa. Lisäksi kuntouttavan työtoiminnan asiakkaille on tähän asti korvattu myös matkat työtoimintaan. Erillinen matkakorvaus ei enää koskisi uutta palvelua, mutta matkoihin voisi myöntää täydentävää toimeentulotukea, jos henkilö ei ilman sitä pystyisi osallistumaan toimintaan.

4.2.3 Vaikutukset viranomaisiin, kuntiin ja hyvinvointialueisiin

Sosiaalihuollon toteuttaminen

Esitykseen sisältyy useita ehdotuksia, joilla kehitetään sosiaalihuollon viranomaistoiminnan joustavuutta ja vähennetään hallinnollista byrokratiaa. Tällainen ehdotus on sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen nostaminen yhä selkeämmin sosiaalihuollon ydintoiminnaksi, jota täydennettäisiin sosiaalipalveluilla, jos sosiaalityö ja sosiaaliohjaus eivät olisi asiakkaan tuen tarpeisiin vastaamiseksi sopivia tai riittäviä. Lisäksi ehdotetaan palvelujärjestelmän ohjaamista palvelukeskeisyydestä kohti oikea-aikaista asiakkaan tuen tarpeisiin vastaamista. Tähän tavoitteeseen pyritään tuen tarpeen arvioinnin joustavoittamisella ja kiinnittämällä se osaksi sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen työskentelyä, jolloin asiakas saisi samanaikaisesti arvioinnin ohella tukea tilanteeseensa tarkoituksenmukaisella tavalla.

---

[178] Vuosien 2024 ja 2025 toimeentuloturva- ja sosiaali- ja terveyspalvelulainsäädännön muutosten yhteisvaikutukset eri ihmisryhmien perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen. Sosiaali- ja terveysministeriö 2024. Arviointimuistio on julkisessa palvelussa osoitteessa https://stm.fi/hankkeet tunnuksella STM062:00/2025.

Tuen tarpeiden arviointiin ehdotetut muutokset voivat joustavoittaa ja sujuvoittaa sosiaalihuollon toimintaa, mutta sääntelyn joustavoittaminen voi myös nostaa esiin riskejä siitä, ettei asiakkaan tuen tarvetta tunnisteta riittävässä määrin. Viime kädessä tuen tarpeiden tunnistaminen on aina sitä tekevän sosiaalihuollon laillistetun ammattihenkilön osaamisen ja ammattitaidon kysymys, johon tarvitaan jatkuvaa koulutusta ja organisaation tukea. Sosiaalihuollon laillistettujen ammattihenkilöiden hyvät työolosuhteet, toimiva yhteistyö, osaamisen jakaminen ja kollegiaalisen ja ammatillisen johtamisen riittävä tuki varmistavat parhaiten, että myös asiakas saa erilaisissa asiakastilanteissa tarkoituksenmukaisen ja riittävän tuen.

Viranomaisen kirjaamiseen ja arviointiin kuluvan ajan arvioidaan vähenevän, jolloin ammattihenkilöiden aika kohdentuisi sosiaalihuollon asiakkaiden oikea-aikaiseen kohtaamiseen sekä välittömän tuen antamiseen. Erilaisia lakisääteisiä sosiaalihuollon asiakasasiakirjoja yhdistettäisiin ja tiivistettäisiin sekä niihin kohdistuvia lakisääteisiä kirjaamisvelvoitteita vähennettäisiin. Tämän johdosta asiakasasiakirjojen arvioidaan jatkossa palvelevan sekä viranomaisia että asiakkaita nykyistä paremmin, koska niihin kerättäisiin asiakkaan sosiaalihuollon järjestämisen ja asiakkaan oikeusturvan kannalta vain olennaiset ja riittävät tiedot.

Jatkossa asiakkaalle laadittaisiin asiakassuunnitelma, jos viranomainen arvioisi, että asiakkaan tuen tarve ja yksilöllinen tilanne sitä edellyttävät ja asiakas hyötyisi asiakassuunnitelman tekemisestä. Lisäksi ehdotukset ohjaisivat asiakassuunnitelmien tekoa siten, että asiakkaalla tulisi lähtökohtaisesti olla vain yksi voimassa oleva asiakassuunnitelma, jos se on asiakkaan tarpeisiin nähden riittävä, tarkoituksenmukainen ja asiakas suostuu yhteisen suunnitelman laatimiseen. Tämän arvioidaan vähentävän asiakkaan asiassa tehtävää päällekkäistä työtä sekä edistävän sosiaalihuollon eri palvelujen ja toimintojen parempaa yhteensovittamista. Nämä muutokset edistäisivät viranomaisen monialaista yhteistyötä ja selkeyttäisivät työnjakoa sekä vähentäisivät päällekkäistä viranomaistyötä.

Ehdotettavilla muutoksilla korostettaisiin sen säännöllistä arvioimista, vastaako asiakkaan saama tuki hänen tuen tarpeisiinsa. Lakiin ehdotetaan kirjattavaksi nykyistä selkeämmin hyvinvointialueen velvollisuus arvioida asiakkuuden tavoitteiden toteutumista ja sitä, vastaako asiakkaan saama tuki hänen tarpeisiinsa sekä reagoida tilanteeseen tarvittaessa. Voimassa olevan sosiaalihuoltolain asiakassuunnitelmaa koskevan 39 §:n 2 momentin 9 kohdan mukaan asiakassuunnitelmaan on sisällytettävä suunnitelman toteutumisen seurantaa, tavoitteiden saavuttamista ja tarpeiden uudelleen arviointia koskevat tiedot. Myös omatyöntekijän tulee 42 §:n mukaan jo nykyisin seurata palvelujen vaikuttavuutta. Tätä arviointia ei siten voida katsoa hyvinvointialueelle uudeksi velvoitteeksi. Ehdotettavat säännökset kuitenkin korostaisivat velvoitetta arvioida systemaattisesti, miten sosiaalihuollon toimin on pystytty auttamaan asiakasta hänen tuen tarpeissaan. Siten muutosten arvioidaan osaltaan ohjaavan sosiaalihuollon toimintaa vaikuttavampaan suuntaan.

Ehdotettu uusi säännös hyvinvoinnin edistämisestä kokoaisi sosiaalihuoltolain ehkäisevää työtä koskevaa sääntelyä yhteen ja kuvaisi sosiaalihuollon hyvinvoinnin edistämisen tehtävää aiempaa konkreettisemmalla tavalla sekä väestötasolla, että yksilötasoisessa työssä. Muutos korostaisi sosiaalihuollon erityistä roolia eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentämiseen pyrkivässä poikkihallinnollisessa työssä. Uusi sääntely selkeyttäisi hyvinvointialueiden ja kuntien roolia sekä työnjakoa yhteistyötä edellyttävissä hyvinvointia edistävissä toimissa.

Ehdotus sosiaalihuollosta vastaavan viranhaltijan uudesta tehtävästä vahvistaisi hyvinvointialueen sosiaalihuollon sisältöjohtamista ja sosiaalihuollon toiminnan tarkastelemista kokonaisuutena sekä turvaisi osaltaan sosiaalihuollon lainsäädännön mukaista, laadukasta toimintaa. Uusi sosiaalihuollosta vastaavan viranhaltijan tehtävä edistäisi sosiaalihuollon sekä muiden toimialojen ja yhteistyötahojen työn parempaa yhteensovittamista. Sosiaalihuollosta vastaavan viranhaltijan yhdeksi tehtäväksi ehdotettaisiin eri toimijoiden välisen yhteistyön kehittämistä. Tämä edistäisi julkisten palvelujen ja resurssien yhteensovittamista yhteiskunnallisesti kestävällä tavalla ja turvaisi osaltaan sosiaalihuollon asiakkaan oikeuksien toteutumista.

Sosiaalihuollosta vastaavan viranhaltijan tehtävä edistäisi myös tietoyhteiskunnan kehitystä, erityisesti julkisen sektorin tietojohtamista. Tehtävään sisältyvä vastuu sosiaalihuollon toiminnan laadusta, lainmukaisuudesta ja vaikuttavuuden kehittämisestä lisäisi tarvetta hyödyntää systemaattisesti sosiaalihuollon tietovarantoja, analytiikkaa ja seurantatietoa. Tämä voi parantaa tiedon yhdenmukaista keräämistä, vertailtavuutta ja käyttöä hyvinvointialueiden sisällä ja välillä, mikä tukee tietoyhteiskunnalle tyypillisiä avoimuuden, läpinäkyvyyden ja tietoperustaisen päätöksenteon periaatteita.

Sosiaalihuollon toteuttamiseen ja asiakasprosessiin ehdotettavat säädösmuutokset ohjaisivat palvelujärjestelmän toimintaa nykyistä sääntelyä vahvemmin siihen, että sosiaalihuollon toiminnassa vahvistuisi asiakaskeskeinen, vuorovaikutteinen, välittömään auttamiseen ja tuen tarpeisiin vastaava toimintatapa. Sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija varmistaisi riittävän substanssiosaamisen hyvinvointialueen johdossa ja olisi keskeinen toimija sosiaalihuollon kokonaisuuden toiminnallisessa muutoksessa ja ehdotusten toimeenpanossa. Sosiaalihuollon tarkasteleminen kokonaisuutena yli sisäisten organisaatiorajojen ja mahdollisten muiden rajapintojen lisäisi mahdollisuuksia toiminnan suunnitteluun ja johtamiseen tarkoituksenmukaisesti ja kustannusvaikuttavasti. Sosiaalihuollosta vastaavan viranhaltijan rooli ja sisältöohjauksen merkitys korostuisi, kun tiettyihin palveluihin liittyvää yksityiskohtaista sääntelyä kevennettäisiin. Vastaavasta viranhaltijasta säätäminen yhdenvertaistasi osaltaan sosiaalihuollon asemaa hyvinvointialueella suhteessa terveydenhuoltoon ja edistäisi sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen ja toiminnan yhteensovittamista.

Esitys yksinkertaistaisi sosiaalihuollon tarpeen ilmoittamista toimivaltaiselle viranomaiselle koskevaa sääntelyä. Sosiaalihuoltoon ohjautuu asiakkaita usean viranomaisen kuten kuntien eri toimialojen, Kansaneläkelaitoksen tai muiden viranomaisten ohjaamana. Velvoite olla yhteydessä sosiaalihuoltoon, jos työssään kohtaa ilmeisen sosiaalihuollon tarpeessa olevan henkilön tai lapsen, koskee laajasti julkisia toimijoita ja tähän liittyviä säännöksiä on ollut aiemmin eri laeissa. Sääntely selkeyttäisi eri toimijoiden vastuuta ja rooleja ilmoituksen tekemisessä.

Sosiaalihuollon ammattihenkilöiden välinen työnjako

Esityksessä ehdotetaan purettavaksi lainsäädännöllinen rakenne, jossa erityistä tukea tarvitsevan henkilön tai lapsen tietyistä asiakkuuden vaiheista vastaa sosiaalihuollon ammattihenkilölain mukainen sosiaalityöntekijä. Tämän sijasta ehdotetaan säädettäväksi sosiaalityöntekijän erityisistä tehtävistä. Sosiaalityöntekijän erityisistä tehtävistä säätäminen toimisi jatkossa sosiaalihuollon ammattihenkilöiden keskinäisen työnjaon pohjana. Vaativimpien asiakastilanteiden ja asiakkuuksien kohdentuminen sosiaalityöntekijän vastuulle selkeyttäisi osaltaan eri koulutustaustalla olevien ammattilaisten työtehtävien eroja ja lisäisi mahdollisuuksia myös erilaisille työpari- tai tiimimallisille yhteistyöratkaisuille asiakastyön organisoinnissa tilanteen sitä edellyttäessä.

Sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen ehdotettuun sääntelyyn sisältyvä työtehtäviin liittyvä julkisen vallan käytön aikaisempaa täsmällisempi määrittely auttaisi osaltaan sosiaalihuollon toiminnan tarkoituksenmukaisessa organisoinnissa ja selkeyttäisi niitä työtehtäviä ja -sisältöjä, joiden osalta toiminta olisi toteutettava virkasuhteessa. Sääntelyn luonteen muuttuessa, hyvinvointialueilta vaaditaan korostuneesti johtamista, jotta ammattihenkilöiden työnjako toteutuu lainsäädännössä tarkoitetulla tavalla. Sääntelyn muuttuminen tarkoittaa myös muutoksia hyvinvointialueiden omavalvontaan.

Sosiaalipalveluihin tehtävät muutokset

Esityksen yksi keskeinen ehdotus olisi, etteivät sosiaalityö ja sosiaaliohjaus enää olisi sosiaalipalveluja. Ne olisivat ensisijainen tapa vastata asiakkaan tuen tarpeisiin ja sosiaalipalveluita myönnettäisiin lähtökohtaisesti vain, jos sosiaalityö ja sosiaaliohjaus eivät yksinään ole asiakkaan tuen tarpeisiin vastaamiseksi sopivia ja riittäviä. Tämä muuttaisi merkittävällä tavalla sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen asemaa palvelujärjestelmässä. Se nostaisi sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keskiöön sosiaalihuollon toiminnassa, ohjaisi toimintaa tarvelähtöiseen suuntaan ja vähentäisi palvelukeskeisyyttä. Muutos vahvistaisi perhesosiaalityön, aikuissosiaalityön ja gerontologisen sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen ensisijaista roolia asiakkaiden tuen tarpeisiin vastaamisessa silloin, kun työ olisi organisoitu ihmisen elämänkaareen perustuen. Muutos mahdollistaisi sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen ammatillisen identiteetin vahvistamisen siten, että sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen perustyöstä tulisi vielä nykyistä vahvempi perusta sosiaalihuollon toteuttamiselle. Samalla palveluohjauksen rooli perustyössä voisi tarkoituksenmukaisilta osin vähentyä. Ammatillisen orientaation muutos vaatii tuekseen sosiaalihuollon vahvaa sisältöjohtamista ja riittävää resursointia perustyön tekemiseen. Sosiaalityöhön ja sosiaaliohjaukseen liittyvä päätöksentekovelvoitteen poistuminen ilman asiakkaan erityistä siihen liittyvää pyyntöä keventäisi osaltaan sosiaalityöhön ja sosiaaliohjaukseen liittyvää hallinnollista työtä.

Ehdotettu muutos koota tietyt palvelut yhteen yksinkertaistaisi ja selkeyttäisi osaltaan hyvinvointialueen järjestämistehtävää ja lisäisi mahdollisuuksia organisoida palvelut isompiin tai muulla tavalla tarkoituksenmukaisempiin kokonaisuuksiin alueellisten olosuhteiden ja tilanteiden mukaan. Joustavammin muotoillut ja laajemmiksi kokonaisuuksiksi kootut uudet palvelut voivat kasvattaa sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen päätöksentekoon ja tuen tarpeen arviointiin liittyvää vastuuta ja harkinnan käytön mahdollisuuksia. Tämä voi edellyttää hyvinvointialueen hallinnolta tarkempia soveltamisohjeita tai muita sisältöohjauksen mekanismeja palveluissa ja niiden tarpeen arvioinnissa toteutettavan asiakastyön tueksi. Lakisääteisten sosiaalipalvelujen lukumäärän tiivistyminen sosiaalihuoltolain 14 §:n listauksessa jäsentää ja selkeyttää hyvinvointialueen palveluvalikoimaa ja siihen liittyvää järjestämistehtävää.

Perheryhmäkoteja koskevaan 22 a §:ään ehdotetut muutokset mukailevat voimassa olevaan lastensuojelulakiin ehdotettavia muutoksia koskien lasten ympärivuorokautisen hoivan mitoituksia, koska käytännössä kyse on samanlaisesta lapsen hoivan, huolenpidon ja asumisen turvaavasta toiminnasta. Perheryhmäkotien osalta ehdotetut muutokset arvioidaan hyvin pieniksi, koska yhden asuinyksikön perheryhmäkoteja on toiminnassa tällä hetkellä vain yksi.

Ehdotuksen mukaan lasten ja alle 23-vuotiaiden nuorten terapiatakuuseen kuuluvia psykososiaalisia työmenetelmiä toteutettaisiin jatkossa osana sosiaalihuollon yleispalveluja. Kyse ei siten enää olisi erillisestä lapsille ja nuorille kohdennetusta mielenterveystyön palvelusta, josta nykyisin säädetään sosiaalihuoltolain 25 a §:ssä. Menetelmällistä tukea järjestettäisiin osana sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta tai sosiaalipalveluja sen mukaisesti, kuin hyvinvointialue on asiasta päättänyt.

Ehdotuksen mukaan menetelmän käytöstä ei jatkossa tehtäisi hallintopäätöstä eikä myöskään erillisen tuen tarpeen arvion tekeminen olisi tarpeellista. Muutos vähentäisi menetelmien käyttöön liittyvää hallinnollista työtä sekä joustavoittaisi ja nopeuttaisi menetelmän käytön aloittamista erityisesti tilanteissa, joissa menetelmää käyttävä henkilö ei ole hyvinvointialueen viranhaltija eikä sosiaalihuollon ammattihenkilö. Ehdotettava muutos voisi myös parantaa hyvinvointialueen sosiaalihuollon valmiutta menetelmällisen tuen antamiseen, kun hallinnollisen työn vähentyminen vapauttaisi resurssia suoraan asiakastyöhön. Päätöksentekovelvollisuuden poistuminen vähentäisi lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon erilaisten terapiatakuusääntelyjen välisiä eroavaisuuksia. Vaikka hallintopäätöstä ei enää tehtäisi, hyvinvointialueella olisi jatkossakin velvollisuus järjestää menetelmällistä tukea määräajassa sen jälkeen, kun asiakkaalla on tunnistettu tarve menetelmän käytölle. Määräajan seuranta edellyttäisi, että menetelmän tarpeen toteaminen ja käytön aloittaminen kirjattaisiin asianmukaisesti asiakasasiakirjoihin. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos antaisi asiakastietolain nojalla tarkemmat määräykset kirjaamisesta.

Perheoikeudellisiin tehtäviin ehdotettu uusi 29 c pykälä selventäisi perheoikeudellisten tehtävien kokonaisuutta ja lastenvalvojien tehtäviä osana niitä. Pykälä ei toisi uusia tehtäviä hyvinvointialueille, mutta selventäisi hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluvia tehtäviä, kokoaisi yhteen tehtäviä koskevaa lainsäädäntöä ja korostaisi lapsen edun tarkastelua sekä ohjauksen ja neuvonnan merkitystä lapsen asioista sovittaessa. Hyvinvointialueella voi olla tarve ohjeistaa esitettyä pykälää tarkemmin työntekijöitään esimerkiksi siitä, millä tavoilla ohjausta ja neuvontaa annetaan näissä palveluissa. Pykälä ei rajoittaisi sitä, että esimerkiksi perheasioiden sovitteluun voisi osallistua muitakin ammattilaisia kuin lastenvalvojia. Selvennyksellä voidaan vaikuttaa siihen, kuinka tietoisia lapsen asioista sopimaan tulevat osapuolet ovat eri sopimusvaihtoehdoista sekä lapsen oikeuksista ja miten niitä vanhemmat voivat edistää myös erotilanteessa. Pitkittyneet eroriidat ovat merkittävä kulu niin riiteleville osapuolille kuin yhteiskunnallisesti muun muassa useiden eri palvelujen käytön vuoksi. Lasten näkökulmasta on tärkeää, että asioita hoitavilla ammattilaisilla on hyvät tiedot tästä ja työote, joka vahvistaa lapsen asioista sujuvaa sopimista.

Ehdotettu 29 a §:n 1 momentin kumoaminen sairaalassa järjestettävän sosiaalipäivystyksen osalta voisi joustavoittaa hyvinvointialueen järjestämistehtävää alueelliset erityispiirteet ja tarpeet huomioivalla tavalla. Nykyinen sääntelytapa on koettu kankeaksi ja kaavamaiseksi. Sosiaalipäivystyksen sairaalayhteistyön nykytilaa ja kehittämistarpeita käsittelevään taustamuistioon kerättiin mielipiteitä jo vuonna 2023 lausunnoilla olleen terveydenhuoltolain sairaalaverkkoon ja sairaaloiden työnjakoon ehdotettujen muutosten lausuntokierroksen yhteydessä. Tuolloinkin lausuntopalautteessa valtaosa näki sääntelyn keventämisen tältä osin perusteltuna. Lausuntopalautteen mukaan sosiaalihuollon toimintaa kehitettäessä on tarkoituksenmukaista edistää sujuvia etä- ja lähityön ja yhteistyön tapoja asiakasturvallisuutta vahvistavalla tavalla, eikä kaavamainen sääntely muusta lainsäädännöstä poikkeavalla tavalla edistä sosiaalihuollon sisällöllistä kehittämistyötä. Lausuntopalautteessa tuotiin myös esiin huoli siitä, ettei sääntelyn mahdollinen kumoaminen saisi heikentää sosiaalihuollon ja terveydenhuollon yhteistyötä ja sairaalassa asioivien potilaiden oikeutta saada apua myös kiireellisiin sosiaalihuollon tarpeisiinsa. Momentin kumoaminen ei poistaisi sosiaalihuollon ja terveydenhuollon päivystystoiminnan yhteistyövelvoitetta, vaan vahvistaisi hyvinvointialueen mahdollisuuksia kehittää sosiaalipäivystyksen ja terveydenhuollon toiminnan yhteensovittamista alueellisesti ja joustavasti siihen parhaiten vastaavalla tavalla.

Perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuki

Merkittävin yksittäinen lasten, nuorten ja perheiden palveluja koskeva muutos olisi uudesta perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuesta säätäminen. Siihen koottaisiin keskeisistä

lapsiperheiden palveluista perhetyö, kasvatus- ja perheneuvonta, lastensuojelulain mukainen tehostettu perhetyö ja kotiin vietävä tai ryhmämuotoinen perhekuntoutus. Muutoksella tavoiteltaisiin palvelujärjestelmän selkeyttämistä ja joustavampia järjestämismahdollisuuksia. Muutoksen arvioidaan edesauttavan hyvinvointialueiden mahdollisuuksia organisoida selkeä lapsiperheille suunnattu palvelu, jotta asiakkaiden tuen tarpeisiin voitaisiin vastata nykyistä joustavammin ja oikea-aikaisemmin. Käytännössä tämä tarkoittaisi palvelujen välisten rakenteellisten rajojen poistumista, asiakasprosessien yhtenäistymistä sekä sitä, että asiakkaiden siirtyminen palvelusta toiseen ja siihen liittyvä päällekkäinen työ vähenisi tai poistuisi, kun tukea voitaisiin toteuttaa yhtenä palveluna nykyisten erillisten palveluiden sijaan. Muutoksella arvioidaan olevan myönteisiä vaikutuksia myös viranomaisten toimintaan, koska niillä olisi käytettävissään eheämpi ja selkeämpi palvelu nykyisten yksittäisten ja eri laeissa säädettyjen eri palvelujen sijaan. Muutoksen myötä voimassa olevia palveluja koskevat säännökset kumottaisiin, ja hyvinvointialue voisi vastata lapsiperheen erilaisiin yksilöllisiin tuen tarpeisiin yhden palvelun sisällä aikaisempaa joustavammin ja alueelliset toimintaympäristön erityispiirteet paremmin huomioiden.

Ehdotusten mukaan poistuisi myös velvoite toteuttaa kasvatus- ja perheneuvontaa monialaisesti. Uutta palvelua ja kaikkea muutakin sosiaalihuollon toimintaa koskisi kuitenkin edelleen sosiaalihuoltolain 41 §:ssä säädetty velvoite monialaisesta yhteistyöstä. Mikäli hyvinvointialueet haluaisivat sen lisäksi organisoida palveluun monialaista osaamista tätä vahvemmin myös jatkossa, se tulisi toteuttaa sosiaalihuoltolain 2 a §:n mukaisesti varmistamalla, että sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisesti toteutetuissa palveluissa tai kun asiakas muutoin tarvitsee sekä sosiaali- että terveydenhuollon palveluja sovellettaisiin terveydenhuoltolain säännöksiä lääketieteellisen tarpeen mukaisen terveyden- ja sairaanhoidon antamisesta. On asiakkaan edun mukaista, että kun asiakkaalla on tarve sekä sosiaalihuollon keinoin annettavaan tukeen että terveydenhuoltolain mukaiseen hoitoon tai muihin palveluihin, näissä tilanteissa tuen tarpeen ja hoidon tarpeen arviointi toteutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden yhteistyönä.

Muutoksen tavoitteena ei olisi luopua nykyisistä onnistuneista käytännöistä tai palvelujen sisällöistä, vaan mahdollistaa hyvinvointialueille järjestämislain 4 §:n mukaisesti parempia edellytyksiä vastata palvelujen sisällöstä, laajuudesta ja laadusta asiakkaiden tarpeen mukaisesti. Vastaavasti hyvinvointialueilla olisi edelleen vastuu palvelujen yhdenvertaisesta toteuttamisesta ja niiden saavutettavuudesta. Ehdotetulla muutoksella selkeytettäisiin hyvinvointialueiden järjestämisvastuuta ja luotaisiin joustavuutta palvelujen organisointitapoihin esimerkiksi siten, että hyvinvointialueiden ei jatkossa tarvitsisi ylläpitää erillisiä lakisääteisiä palvelu- ja tiimirakenteita. Tämä voisi mahdollistaa palvelukohtaisten tiimien ja esihenkilörakenteiden yhdistämisen sekä yhteisen asiakastyön toteuttamisen nykyistä laajemmin.

Uuden perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuen muodostamiseen tarvitaan todennäköisesti aikaa ja olemassa olevien rakenteiden ja mahdollisesti osin myös työntekijöiden työnkuvien muuttamista. Tämä voisi muodostua riskiksi etenkin silloin, jos muutosprosessi vaikeuttaisi asiakastyötä ja heikentäisi asiakkaiden tarpeisiin vastaamista. Vaikutukset ja mahdolliset riskit vaihtelevat todennäköisesti hyvinvointialueittain, koska niiden palvelurakenteet ja henkilöstöpohja ovat erilaisia ja siten valmiudet uuden perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuen muodostamiseen vaihtelevat. Muutokset kohdistuisivat alueisiin todennäköisesti eri tavoin ja etenisivät ainakin osin eri aikatauluissa, mikä muodostaisi sekä riskejä että mahdollisuuksia. Uudistus voisi mahdollistaa sisällöllisen kehittämisen nopeastikin ja kustannustehokkaasti, jos hyvinvointialueella olisi siihen valmiuksia. Ehdotettu säännös sosiaalihuollon vastaavasta viranhaltijasta osaltaan edistäisi myös tämän muutoksen toimeenpanoa ja varmistaisi, että sosiaalihuollon kokonaisuutta uudistettaisiin laatu ja vaikuttavuus huomioiden.

Työ- ja toimintakykyä edistävät sosiaalipalvelut

Uusi toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelu olisi määrärahasidonnainen. Kuntouttavan työtoiminnan palvelu on ollut järjestäjää vahvemmin velvoittava, sillä asiakkailla on voitu tulkita olleen siihen subjektiivinen oikeus. Lainsäädännön kevenemisen myötä muutokseen liittyy hallinnollisen työn vähenemistä sosiaalihuollossa, sillä velvoite aktivointisuunnitelmien laadintaan poistuisi. Lisäksi kuntouttavan työtoiminnan järjestämiseen liittyvän valtion korvauksen hakemusmenettelyn loppuminen vähentäisi hyvinvointialueiden hallinnollista taakkaa. Vuonna 2025 hyvinvointialueet lähettivät yhteensä 1 222 hakemusta KEHA-keskukselle.

Siirtyminen subjektiivisen oikeuden luonteisena säädetystä palvelusta määrärahasidonnaiseen palveluun antaa hyvinvointialueelle enemmän toimintamahdollisuuksia ja joustavuutta vastata henkilön tuen tarpeisiin. Koska palvelu ei olisi enää vastaavan vahvan järjestämisvastuun piirissä kuin nykyinen kuntouttava työtoiminta, on mahdollista, että palvelun järjestäminen hyvinvointialueilla vähenisi. Järjestämislain 4 §:ssä säädetään järjestämisvastuusta, jonka mukaan hyvinvointialueen on suunniteltava ja toteutettava sosiaali- ja terveydenhuolto sisällöltään, laajuudeltaan ja laadultaan sellaisena kuin asiakkaiden tarve edellyttää. Palveluita on siten oltava tarjolla uudenkin palvelun kohderyhmälle alueellisen tarpeen mukaisesti.

Työ- ja toimintakykyä edistävien sosiaalipalveluiden lainsäädännön kokoaminen yhteen lakiin ja yhteen palveluun voi edistää palvelutoiminnan kehittämistä aiempaa yhdenmukaisemmaksi. Asiakkaiden osallistuminen palveluun vapaaehtoisuuden pohjalta voi vaikuttaa myös järjestämiseen. Kun asiakkaat ovat motivoituneita osallistumaan palveluun, se voi heijastua palvelun toteutukseen, kehittämiseen ja vaikuttavuuteen myönteisellä tavalla. Hallinnollisen työn väheneminen voi myös lisätä sosiaalihuollossa tehtävän työn mielekkyyttä. Viranomaisten järjestämistehtävän selkeytyminen voi mahdollistaa keskittymisen aiempaa paremmin sosiaalihuollon yksilölliseen asiakastyöhön. Tämä voi tuoda näkyviin sellaisia asiakkaiden tarpeita, joita aiemmin ei ehkä ole pystytty tunnistamaan.

Sosiaalihuollon palveluun osallistuminen perustuisi jatkossa vapaaehtoisuuteen eikä työttömyysturvaan liittyviin velvoitteisiin. Siten on mahdollista, että osa asiakkaista saattaa omasta halustaan jäädä palvelun ulkopuolelle. Mikäli palvelusta syrjään jäävien ryhmä olisi suuri, sillä voi olla vaikutusta ongelmien kasautumiseen ja muiden sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden tarpeeseen. Muutoksen kokonaisvaikutusta muuhun sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen käyttöön ei esityksessä ole voitu arvioida.

Vaikka työ- ja toimintakykyä edistävien sosiaalipalveluiden uudistus aikaansaa huomattavia säästövaikutuksia hyvinvointialueen rahoitukseen, edellyttäisi uudistuksen toteuttaminen esitetyllä tavalla sen varmistamista, että sosiaalihuoltoon jää riittävät työntekijäresurssit uuden palvelun toteuttamiseen. Uudistus edellyttäisi myös jatkossa tiivistä yhteistyötä hyvinvointialueen ja työvoimaviranomaisten välillä. Riittävät henkilöstöresurssit ovat edellytys sille, että asiakkaan kanssa työskentely voisi olla palvelun tarkoituksen mukaisesti vaikuttavaa ja tavoitteellista. Uudistus vaikuttaisi monella tavalla myös hyvinvointialueiden henkilöstön koulutuksen tarpeeseen. Uuden palvelumuotoilun lisäksi myös sosiaalihuollon asiakasprosessiin ja sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen rooliin ehdotetut muutokset edellyttävät työn uudelleen tarkastelua ja koulutusta. Esimerkiksi työllistymistä edistävään monialaiseen yhteispalveluun (niin sanottuun TYM-toimintaan) osallistuvien sosiaalialan ammattihenkilöiden valmius työskennellä laajemmin ehdotetun 15 §:n sosiaalityön ja sosiaaliohjauksensisältöjen mukaisesti saattaa vaatia lisäkoulutusta ja muuta toimeenpanon tukea. Se saattaa myös aiheuttaa tarpeen tehdä muutoksia toiminnan organisointiin, jotta sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen ensisijaisuus toteutuisi myös monialaisen yhteispalvelun työskentelyn yhteydessä.

Ehdotettu työllisyyspoliittinen tuki kohdistuisi kohderyhmään, josta osa tarvitsee työllistymisen tueksi ensisijaisesti sosiaalihuollon tukea tai joitakin sosiaalipalveluja työvoimaviranomaisen palvelujen rinnalle. Lisäksi ehdotettu toimintakyvyn ja osallistumisen tuki olisi palvelu, jota hyvinvointialueet voisivat hankkia myös ostopalveluna, jolloin palvelunantajana voisivat toimia myös järjestöt. Osa järjestöistä voisi olla sellaisia, jotka voisivat toteuttaa myös työllisyyspoliittisella tuella rahoitettavaa toimintaa.

Päällekkäisyyksien välttämiseksi ja jotta pidempään työttömänä olevien työllistymispolku muodostaisi tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden, työvoimaviranomaisten ja hyvinvointialueiden olisi hyvä tehdä yhteistyötä uusien palvelujen toimeenpanon suunnittelussa. Asiakastyössä viranomaisten tulisi kiinnittää huomiota asiakasohjauksen sujuvuuteen esimerkiksi tilanteessa, jossa sosiaalipalveluun osallistuva työtön siirtyisi työvoimaviranomaisen palveluihin. Yhteistyö/sidosryhmäyhteistyö, asiakasohjaus sekä mahdollinen ehdotettujen uusien palveluiden hankkeistamiseen liittyvä yhteistyö voivat lisätä hyvin-vointialueen työtä jonkin verran.

Vaikutukset työvoimaviranomaisten, Kansaneläkelaitoksen ja KEHA-keskuksen toimintaan

Työ- ja toimintakykyä edistävien sosiaalipalveluiden uudistus lisäisi jonkin verran työvoimaviranomaisten asiakasmäärää ja asiakastyötä. Arvioiden mukaan noin 10 prosenttia nykyisistä kuntouttavan työtoiminnan asiakkaista voisi heti toimintakykynsä puolesta osallistua työvoimaviranomaisen palveluihin. Työvoimapalveluihin ohjaaminen edellyttää kuitenkin työttömän palvelutarpeen arviointia ja aktivointisuunnitelman päivittämistä työllistymissuunnitelmaksi, mikä olisi työvoimaviranomaisen tehtävä. Suunnitelmien päivittämistarve koskee kaikkia kuntouttavassa työtoiminnassa olevia asiakkaita (noin 2 300 asiakasta) sekä niitä asiakkaita, joille on yhdessä laadittu aktivointisuunnitelma, mutta suunnitelmaan ei ole sisällytetty kuntouttavaa työtoimintaa. Jos aktivointisuunnitelmassa ei ole sovittu kuntouttavasta työtoiminnasta, vaan työnhausta ja tarvittaessa työvoimapalveluihin osallistumisesta, suunnitelman päivitys olisi teknisluonteinen suunnitelmatyypin muuttaminen, mutta edellyttää silloinkin asiakkaan tapaamista ja työnhakukeskustelua työvoimaviranomaisessa. Aktivointisuunnitelma on pitänyt laatia yhdessä hyvinvointialueen kanssa, ja kun velvoite aktivointisuunnitelmien laadintaan poistuisi, se vähentäisi työvoimaviranomaisten hallinnollista työtä erityisesti laatimisen edellyttämän aikataulullisen yhteensovittamisen osalta. Toisaalta työvoimaviranomaiset vastaisivat jatkossa aiempaa useampien työttömien työllistymissuunnitelmien laatimisesta ja seurannasta.

Monialaisen työllistymissuunnitelman laadinnan ja tarkistamisen edellyttämään hallinnolliseen työhön kuntouttavan työtoiminnan poistuminen palveluvalikoimasta vaikuttaa vain vähän, koska monialainen palvelutarvearvio ja sen perusteella laadittava monialainen työllistymissuunnitelma perustuu lähtökohtaisesti viranomaisyhteistyöhön.

Työvoimaviranomaisten kustannusvaikutusten kannalta olennaista on se, mihin palveluihin ohjattaisiin ne noin 2 300 asiakasta, jotka nyt ovat kuntouttavassa työtoiminnassa, vaikka he toimintakykynsä puolesta olisivat kykeneviä työvoimaviranomaisen palveluihin. Työ- ja elinkeinoministeriön näkemyksen mukaan heille soveltuvimmat työvoimapalvelut olisivat ensisijaisesti erilaiset valmennukset, työvoimakoulutus ja työkokeilu. Lisäksi tässä esityksessä ehdotettava työllisyyspoliittinen tuki voisi olla sopiva osalle nykyisistä kuntouttavan työtoiminnan asiakkaista.

Uudistus saattaa jonkin verran lisätä tarvetta vahvistaa työvoimaviranomaisessa työskentelevien osaamista asiakkaiden työ- ja toimintakyvyn ongelmien tunnistamisessa ja palveluihin ohjaamisessa. Lisäksi uudistuksella on mahdollisesti vaikutusta täydentävien työnhakukeskustelujen määrään. Työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain mukaan työvoimaviranomaisten on

järjestettävä työnhakijoille täydentäviä työnhakukeskusteluja heidän palvelutarpeensa mukaisesti. Esityksessä ehdotettujen muutosten sekä ehdotetun uuden työllisyyspoliittisen tuen yhteisvaikutuksena arviolta 17 500–19 000 asiakkaalle järjestettäisiin täydentäviä työnhakukeskusteluja nykyistä enemmän, koska he eivät jatkossa nykytilasta poiketen olisi aktivoituina työvoimapalveluihin. Kohderyhmään sisältyvät henkilöt, jotka kuntouttavan työtoiminnan mahdollisen lakkauttamisen jälkeen jäisivät ilman palveluohjausta uuden työllisyyspoliittisen tuen mukaiseen palveluun tai vaihtoehtoisesti muihin työvoimapalveluihin. Näin ollen heidän palvelussaan tulisi nykyistä enemmän korostumaan täydentävien työnhakukeskustelujen järjestäminen, Näiden asiakkaiden kohdalla palvelutarve on säännönmukaisesti korkea, ja siten heille tulisi lähtökohtaisesti järjestää täydentäviä työnhakukeskusteluja matalan palvelutarpeen asiakkaita enemmän.

Kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain kumoamisesta aiheutuu muutostarpeita Kansaneläkelaitoksen ja KEHA-keskuksen ylläpitämiin tietojärjestelmiin. Kansaneläkelaitoksen osalta muutostarpeet liittyvät kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain mukaiseen tietojenantovelvollisuuteen, joka lain kumoamisen myötä poistuisi. Kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain kumoamisella olisi vaikutusta Kansaneläkelaitoksen toimintaan myös kuntouttavasta työtoiminnasta asiakkaille maksettavien kulukorvausten osalta. Lain kumoamisen myötä Kansaneläkelaitoksen työmäärä vähenisi, kun kulukorvausten maksatusta ei jatkossa enää tehtäisi kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisen perusteella. Kulukorvauksen kolmen kuukauden takautuvan hakuajan johdosta maksatukseen liittyvät tehtävät jatkuisivat Kansaneläkelaitoksessa vielä jonkin aikaa lain kumoamiseen liittyvän siirtymäajan päättymisen jälkeen.

KEHA-keskuksen ylläpitämien asiakastyöhön liittyvien tietojärjestelmien muutostarpeita olisivat ainakin aktivointisuunnitelman laatimiseen ja seurantaan liittyvät kirjaukset ja toimet, kuntouttavaan työtoimintaan osallistumiseen ja seurantaan liittyvät kirjaukset sekä työvoimapoliittisiin lausuntoihin liittyvät toimet. Aktivointisuunnitelmiin ja kuntouttavaan työtoimintaan liittyvät ominaisuudet poistettaisiin tietojärjestelmistä. Aktivointisuunnitelmien ja kuntouttavan työtoiminnan lakkaaminen heijastuu myös Työnvälitystilastoon eli näitä tietoja ei enää siirrettäisi Tilastokeskukselle. Tietojärjestelmien muutoksista arvioidaan aiheutuvan noin 45 000 euron lisäkustannus KEHA-keskukselle.

KEHA-keskuksen osalta muutostarpeita sisältyy myös KEHA-keskuksen ylläpitämän Asiantuntijan Työmarkkinatori -järjestelmän sisältämään maksupäivien tarkistamiseen liittyvien työtehtävien purkamiseen.

Kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain kumoamisella olisi vaikutusta Kansaneläkelaitoksen toimintaan kuntouttavasta työtoiminnasta asiakkaille maksettavien kulukorvausten osalta. Lain kumoamisen myötä Kansaneläkelaitoksen työmäärä vähenisi, kun kulukorvausten maksatusta ei jatkossa enää tehtäisi kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisen perusteella. Kulukorvauksen kolmen kuukauden takautuvan hakuajan johdosta maksatukseen liittyvät tehtävät jatkuisivat Kansaneläkelaitoksessa vielä jonkin aikaa lain kumoamiseen liittyvän siirtymäajan päättymisen jälkeen.

Kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain kumoamisella olisi vaikutusta KEHA-keskuksen toimintaan kuntouttavasta työtoiminnasta maksettavien korvausten osalta. KEHA-keskus teki vuonna 2025 yhteensä 1 600 korvausten maksatuspäätöstä ja arvioi hallinnolliseen työhön kuluvan noin 1,5 henkilötyövuotta. Lain kumoamisen seurauksena hyvinvointialueiden hakemukset korvauksen maksatuksesta todennäköisesti lisääntyvät alussa jonkin verran. Tämä voi lisätä hetkellisesti KEHA-keskuksen työmäärää korvausten maksatukseen liittyvissä tehtävissä, jotka lopulta poistuisivat siirtymäajan jälkeen kokonaan.

Ehdotettava kolmannelle sektorille myönnettävä työllisyyspoliittinen tuki olisi työvoimaviranomaisille uusi tehtävä, joka laajentaisi työvoimaviranomaisten nykyisiä tehtäviä tuettavan toiminnan käynnistämis- ja maksatustehtävien osalta. Tuettavaan toimintaan liittyvien tehtävien osalta työvoimaviranomaisten tehtävien laajeneminen muodostuisi hankkeille asetettavien tavoitteiden määrittelyn, hankkeen sisällön, keston ja toteutuksen suunnittelun sekä mahdollisen kustannusmallin määrittelyn edellyttämän työn määrän kasvusta. Työllisyyspoliittisen tuen toimeenpano edellyttäisi työvoimaviranomaiselta myös osin uudenlaista markkinavuoropuhelua tuen hakijoiden kanssa jo ennen hankeilmoitusten laatimista. Tuettavaan toimintaan liittyvä tehtävien kasvu koskisi etenkin tuettavan toiminnan toimeenpanon alkuvaihetta, jolloin hankkeiden suunnitteluun liittyvien tehtävien määrä olisi suurempi kuin myöhemmin toiminnan ja palvelukonseptien jo vakiinnuttua. Lisäksi hallinnollista lisätyötä työvoimaviranomaisille koituisi muun muassa hankkeisiin liittyvistä työttömyysturva-, sidosryhmäyhteistyö-, palveluohjaussekä seuranta- ja raportointitehtävien toimeenpanosta.

Esityksessä ei määriteltäisi työllisyyspoliittisen tuen mukaisten hankkeiden määriä, vaan työvoimaviranomaiset voisivat itsenäisesti päättää, missä määrin ja missä muodossa hankkeita työllisyysalueille perustaisivat. On oletettavaa, että alueelliset erot työllisyysalueiden välillä työllisyyspoliittisen tuen mukaisten hankkeiden määrissä voisivat osittain muodostua merkittäväksikin johtuen työllisyysalueiden työnhakijarakenteesta, resurssien alueellisesta vaihtelevuudesta sekä alueellisista päätöksistä työllisyyspoliittisen tuen toimeenpanossa. Alueellisiin eroihin vaikuttaa myös paikallisten palveluekosysteemien kehitysvaihe, joissa tällä hetkellä on suurtakin vaihtelua ja alueellisia eroja. Hallinnollisen lisätyön suhteellinen määrä saattaa muodostua pienillä tai vähäisillä resursseilla toimivilla alueilla suuria alueita merkittävämmäksi. Tämä korostaa pienten alueiden keskinäisen yhteistyön merkitystä hankkeiden hallinnointiin liittyvien synergiaetujen saavuttamiseksi.

Vuonna 2025 voimaan tulleen työvoimapalvelu-uudistuksen valmistelun yhteydessä silloiseen työllisyyspoliittiseen avustukseen liittyvään toimeenpanoon arvioitiin kohdistuvan kahden henkilötyövuoden työpanos. Tieto perustui TE-toimistojen työajan kohdentumisesta kertyneeseen dataan, minkä vuoksi arviossa on jonkin verran epävarmuuksia. Lisäksi työvoimapalvelu-uudistuksen jälkeen kuntien omia avustuksia ja tukia myönnetään ja esimerkiksi ostopalveluhankintoja tehdään valtion järjestämisvastuuseen perustunutta järjestelmää hajautetummalla mallilla, mikä muodostaa riskin ehdotettavaan toimintaan tarvittavien resurssien kasvusta. Siten työllisyyspoliittisen tuen työvoimaviranomaisille aiheuttaman lisätyön määrää hanketoiminnan käynnistämiseen liittyen on haastavaa arvioida tarkasti, mutta sen arvioidaan kuitenkin jäävän maltilliselle tasolle palvelun arvioitu asiakasmäärä huomioiden.

Esitys laajentaisi ja lisäisi myös työvoimaviranomaisten hallinnollista työtä myös uuden työllisyyspoliittisen tuen käsittelyyn, tuen myöntämiseen ja maksatukseen sekä mahdollisten takaisinperintöjen hoitamiseen. Tehtävien määrän kasvu olisi suoraan riippuvainen työllisyyspoliittisella tuella tuettavien hankkeiden määrästä, jonka arvioinnissa on epävarmuuksia. Työvoimapalvelu-uudistuksen yhteydessä valtiolta siirtyi maksatustehtäviin yhteensä 74 henkilötyövuotta kuntien muodostamille työllisyysalueille. Vuosina 2023 ja 2024 työllisyyspoliittisten avustusten osuus kaikista maksatuksista oli 2–3 prosenttia, mikä suhteutettuna valtiolta työllisyysalueille siirtyneiden resurssien osalta vastaisi noin kahden henkilötyövuoden suuruista työpanosta. Työvoimapalveluiden maksatustehtävät järjestetään nykyään valtion järjestämisvastuuta hajautetummassa mallissa, jolloin riski resurssien tarpeen kasvusta koskee myös maksatustehtäviä. Esityksen ei kuitenkaan arvioida aiheuttavan maksatustehtävien osalta työvoimaviranomaisille merkittävää määrää lisätyötä.

Työvoimaviranomainen ei antaisi työttömyyskassalle tai Kansaneläkelaitokselle työvoimapoliittista lausuntoa uuden työllisyyspoliittisen tuen piiriin kuuluviin palveluihin osallistumisesta,

koska osallistumisella ei olisi vaikutusta oikeuteen saada työttömyysetuutta. Työvoimaviranomainen ottaisi palveluun osallistumisen kuitenkin huomioon etuusoikeuden palautumista ratkaistaessa, jos työnhakijalle on asetettu työssäolovelvoite tai hänellä ei olisi toistaiseksi oikeutta työttömyysetuuteen koulutusta vailla olevia alle 25-vuotiaita nuoria koskevan, työttömyysturvalain 2 luvussa säädetyn rajoituksen takia. Tämä lisäisi vähäisessä määrin työvoimaviranomaisten tehtäviä, mutta korvaisi samalla kuntouttavan työtoiminnan huomioon ottamisen vastaavalla tavalla.

Koska työllisyyspoliittisella tuella järjestetystä palvelusta ei anneta työvoimapoliittista lausuntoa, näiden edellä tarkoitettujen tilanteiden huomioon ottaminen voi olla hallinnollisesti raskaampaa kuin kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisen huomioiminen, mutta toisaalta myös niiden työnhakijoiden määrän, joita asia koskisi, arvioidaan olevan vähäisempi kuin vastaavassa tilanteessa nykyisin olevien kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvien työnhakijoiden määrä.

Tuettavaan toimintaan osallistuvalle voi aiheutua kustannuksia toimintaan osallistumisesta, ja siten myös oikeus harkinnanvaraiseen kulukorvaukseen, minkä työvoimaviranomainen ratkaisisi. Tämä harkinta lisäsi työvoimaviranomaisen työtä jonkin verran.

Työllisyyspoliittisen tuen piiriin kuuluviin palveluihin osallistumisesta sovittaisiin työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa. Työnhakijan tulisi lähtökohtaisesti ilmoittaa verkkopalvelussa, onko hän toteuttanut suunnitelmaansa tältä osin. Suunnitelman toteuttamisesta voi ilmoittaa myös muulla tavoin, mistä sovittaisiin suunnitelman hyväksymisen yhteydessä. Verkkopalvelua käytettäessä työvoimaviranomaiselle ei aiheutuisi lisätyötä työnhakijan mahdollisen laiminlyönnin johdosta työnhakijalta pyydettävän selvityspyynnön laatimisesta, koska verkkopalvelu huolehtisi tästä automaattisesti. Palveluun osallistumisen laiminlyönneistä voi kuitenkin aiheutua muita tilanteita, joissa työvoimaviranomaisen tulisi huolehtia selvityspyynnön tekemisestä. Tästä aiheutuvan lisätyön määrä arvioidaan kuitenkin vähäiseksi. Palveluun osallistumisen laiminlyönneistä seuraavien selvityspyyntöjen ratkaisu ja työvoimapoliittisten lausuntojen antaminen lisäisi vähäisessä määrin KEHA-keskuksen työttömyysturvan vastuualueen työmäärää.

Ehdotettava työllisyyspoliittinen tuki edellyttäisi muutoksia KEHA-keskuksen ylläpitämiin tietojärjestelmiin. Muutostyö kohdistuisi selvityspyyntöjen ja lausuntojen tekstipohjiin, työllistymissuunnitelmaan tai sitä korvaavan suunnitelmaan sekä harkinnanvaraisesta kulukorvauksesta tehtäviin merkintöihin. Lisäksi esitys edellyttäisi muutoksia tuen maksatukseen liittyviin tietojärjestelmiin. Tuen käyttöönotto edellyttäisi esimerkiksi tuen hakijalle tarkoitettujen sähköisten lomakkeiden laatimista. Hankkeeseen osallistuvan työttömän osallistumisen seurantaa varten on todennäköisesti myös tarpeellista tehdä muutoksia asiakastietojärjestelmään. KEHA-keskuksen arvion mukaan työllisyyspoliittisen tuen edellyttämien tietojärjestelmäkehityksen kustannukset olisivat yhteensä 215 500 euroa.

Jos työttömyysetuutta saava työnhakija on laiminlyönyt osallistumisensa ehdotettuun tuella järjestettyyn toimintaan ja hakee toimeentulotukea, hänen toimeentulotukensa perusosan suuruutta voidaan alentaa toimeentulotukilaissa (412/1997) säädetyllä tavalla, Kansaneläkelaitoksen työmäärä kasvaisi vähäisissä määrin alentamiseen liittyvän harkinnan takia. Esitys saattaa myös vaikuttaa asiakkaiden ohjautumiseen Kansaneläkelaitoksen ammatilliseen kuntoutukseen, mutta vaikutusta on hankkeiden sisältöön liittyvien epävarmuuksien vuoksi vaikea arvioida.

KEHA-keskuksen Työnvälitystilastosta ilmenevien tietojen mukaan työvoimaviranomaiset antoivat kuntouttavan työtoiminnan aloittamisesta työttömyyskassoille ja Kansaneläkelaitokselle vuonna 2025 noin 38 000 työvoimapoliittista lausuntoa. Lisäksi ainakin osassa näistä tilanteista on annettu erikseen kuntouttavan työtoiminnan päättymiseen liittyvä työvoimapoliittinen

lausunto sekä lausunto palvelun päättymisen jälkeisestä oikeudesta työttömyysetuuteen. Näiden lausuntojen määriä ei ole eroteltavissa Työnvälitystilaston perusteella.

Kaikkiaan kuntouttavaan työtoimintaan osallistumiseen liittyviä työvoimapoliittisia lausuntoja on edellä kuvatun mukaisesti annettu vuosittain arviolta noin 38 000–114 000. Jos oletetaan määräksi 75 000 lausuntoa vuodessa ja että yhden lausunnon antamiseen kuluisi aikaa keskimäärin noin viisi minuuttia, kuntouttavan työtoiminnan lakkaaminen vähentäisi työvoimaviranomaisten työmäärää arviolta noin neljä henkilötyövuotta.

Lisäksi työvoimaviranomaisten tehtävät vähentyisivät, kun kuntouttavasta työtoiminnasta kieltäytymiseen ja palvelun keskeyttämiseen liittyviä selvityspyyntöjä ei enää tehtäisi. Kuntouttavaan työtoimintaan liittyvien työttömyysturvaseuraamusten määrän on tässä hallituksen esityksessä arvioitu olevan vuosittain noin 1 200. Palvelusta kieltäytymiseen ja sen keskeyttämiseen liittyvien työnhakijalle tehtyjen selvityspyyntöjen määrä on kuitenkin tätä suurempi, koska työttömyysturvaseuraamusta ei aseteta, jos työnhakijan antaman selvityksen perusteella ilmenee, että työnhakijalla oli menettelyynsä työttömyysturvalaissa tarkoitettu pätevä syy. Kuntouttavaan työtoimintaan liittyvien selvityspyyntöjen määrää ei tilastoida, eikä niiden määrää siten ole mahdollista arvioida tarkemmin numeerisesti.

Kuntouttavan työtoiminnan tilalle työnhakijalle tarjottavat palvelut voivat olla työttömyysturvalaissa tarkoitettuja työllistymistä edistäviä palveluja. Näissä tilanteissa työvoimaviranomainen antaisi työttömyyskassalle tai Kansaneläkelaitokselle työvoimapoliittisen lausunnon kuntouttavaa työtoimintaa vastaavasti. Näiden sekä mahdollisten muiden työnhakijalle järjestettävien työllistymistä tukevien palveluiden osalta työvoimaviranomainen selvittäisi myös työnhakijan osallistumiseen liittyviä laiminlyöntejä pyytämällä näistä selvitystä työnhakijalta. Nämä tehtävät vähentäisivät kuntouttavan työtoiminnan lakkaamiseen liittyvää työmäärää vähentävää vaikutusta.

Työnhakijan kuntouttavaan työtoimintaan liittyvien laiminlyöntien vaikutuksen oikeuteen saada työttömyysetuutta ratkaisee KEHA-keskus. Kuntouttavaan työtoimintaan liittyvien työttömyysturvaseuraamusten määrän on tässä hallituksen esityksessä arvioitu olevan vuosittain noin 1 200. Palvelusta kieltäytymiseen ja sen keskeyttämiseen liittyvien työnhakijalle tehtyjen selvityspyyntöjen määrä on kuitenkin tätä suurempi, koska työttömyysturvaseuraamusta ei aseteta, jos työnhakijan antaman selvityksen perusteella ilmenee, että työnhakijalla oli menettelyynsä työttömyysturvalaissa tarkoitettu pätevä syy. Kuntouttavaan työtoimintaan liittyvien selvityspyyntöjen määrää ei tilastoida, eikä niiden määrää siten ole mahdollista arvioida tarkemmin numeerisesti.

KEHA-keskuksen työmäärä vähentyisi sekä kuntouttavaan työtoimintaan liittyvien työttömyysturvaseuraamusten asettamisen osalta että niissä tilanteissa, joissa työnhakijan kuntouttavaan työtoimintaan liittyvää menettelyä on selvitetty, mutta työttömyysturvaseuraamusta ei ole asetettu.

Kuntouttavan työtoiminnan tilalla työnhakijalle tarjottavat palvelut voivat olla työttömyysturvalaissa tarkoitettuja työllistymistä edistäviä palveluja tai muita työllistymistä tukevia palveluja. KEHA-keskus ratkaisisi myös näiden palveluiden osalta työnhakijan mahdollisten laiminlyöntien vaikutuksen hänen oikeuteensa saada työttömyysetuutta. Nämä tehtävät vähentäisivät kuntouttavan työtoiminnan lakkaamiseen liittyvää työmäärää vähentävää vaikutusta.

Vaikutukset maahanmuutosta ja kotoutumisesta vastaaviin viranomaisiin

Esityksessä on selvennyksiä myös hyvinvointialueiden vastuista maahanmuuton ja kotoutumisen lainsäädännössä säädettyjen kokonaisuuksien osalta. Eri toimijoita koskeva lainsäädäntö on paljolti yhteistä, eikä sen pohjalta aina ole ollut selkeää, mitkä sisällöt kuuluvat kullekin viranomaiselle. Kotoutumisen edistämisestä annetun lain ja kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain lisääminen sosiaalihuollon lakisääteisiä tehtäviä kuvaavaan pykälään edistäisi osaltaan ymmärrystä siitä, että sosiaalihuoltoon liittyvät sisällöt kuuluvat hyvinvointialueen järjestämisvastuulle myös edellä mainittujen asiakasryhmien osalta. Tehtävien hoitaminen on myös hyvinvointialueille kotoutumislain nojalla maksettavien korvausten peruste. Kuntien kotoutumisesta vastaavien viranomaisten ja maahanmuuttojärjestelmän viranomaisten lisääminen ilmoitusvelvollisten viranomaisten listaukseen selkeyttäisi osaltaan hyvinvointialueiden ja maahanmuuton kokonaisuudesta vastuullisten viranomaisten välistä työnjakoa ja rooleja palvelujärjestelmässä. Viranomaisprosessien sujuvoittamisella voitaisiin näin parantaa maahan muuttaneen henkilön oikea-aikaista sosiaalihuollon palveluihin pääsyä silloin, kun henkilöllä tunnistetaan sosiaalihuollollisia tuen tarpeita. Toisaalta näin olisi mahdollista välttää tarpeetonta asiakasohjausta sosiaalihuollon piiriin tilanteissa, joissa henkilön tarpeisiin olisi mahdollista ja tarkoituksenmukaista vastata toisen viranomaisen vastuulle kuuluvalla palvelulla.

Vaikutukset valvontaviranomaisiin ja omavalvontaan

Kirjaaminen ja asiakassuunnitelmien laadinta on keskeinen keino toteuttaa valvontaa ja varmistaa eri osapuolten oikeusturvan toteutuminen. Haasteeksi valvontaviranomaisten näkökulmasta voi muodostua *olennaisten tietojen* tunnistamiseen liittyvät työntekijä- tai aluekohtaiset erot sekä tästä mahdollisesti seuraavat kirjaamisen puutteet. Sosiaalityön asiakasprosessin etenemisen ja asiakkaan oikeusturvan kannalta olennaisten tietojen hahmottaminen ja tunnistaminen on keskeinen osa sosiaalihuollon ammattihenkilöiden työssä edellytettävää osaamista ja tämän vahvistamiseen ja kouluttamiseen on tärkeä varautua lain toimeenpanon tuessa.

Ehdotettuun 15 §:ään sisältyvät täsmennykset sosiaalityöhön ja ohjaukseen liittyvästä julkisen vallan käyttöön liittyvistä työtehtävistä auttavat valvontaviranomaisia esimerkiksi sosiaalipalvelujen rekisteröintiin liittyvissä ratkaisuissa. Sote-järjestämislain 12 §:n mukaisesti hyvinvointialue ei saa hankkia yksityiseltä palveluntuottajalta palveluja, joihin sisältyy julkisen vallan käyttöä, jos asiasta ei ole erikseen toisin säädetty. Mainitun lain 2-kohdassa on erikseen lueteltu 15 §:ssä tarkoitettu yksilö- ja perhekohtainen sosiaalityö sellaisena sisältönä, jota hyvinvointialue ei saa hankkia yksityiseltä palveluntuottajalta. Ehdotettuun 15 §:ään sisältyvä tarkennus virkasuhteisuudesta ja laissa yksilöityjen, julkista vallan käyttöä sisältävien tehtävien edellyttämästä kelpoisuuksista voivat helpottaa valvontaviranomaisten ratkaisuja myös muiden laissa mainittujen ammattihenkilöiden työn tai muiden palveluostojen sisältöjen arvioinnissa.

Esityksessä esitetään, että valvontaviranomaisen tulisi viran puolesta ja maksutta muuttaa ennen tämän lain voimaantuloa tehty mainittuja palveluja koskeva rekisteröinti tässä laissa tarkoitettuja palveluja koskevaksi rekisteröinniksi. Muutos tulisi tehdä kolmen vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Näin varmistettaisiin se, että valtakunnallisen palveluntuottajien Soteri-rekisterin tietosisällöt saatettaisiin kohtuullisen ajan kuluessa vastaamaan tämän lain mukaisia palveluja. Kyseessä olisi palvelusta riippuen rekisteritekninen tai manuaalinen muutostyö, jossa ei erikseen tutkittaisi palveluntuottajaa tai palveluyksikköä koskevien edellytysten täyttymistä. Muutostyö edellyttäisi kuitenkin joidenkin palvelujen osalta aiempien valvontaviranomaisen päätösten selvittämistä sekä yhteydenottoa palveluntuottajiin. Tämä johtuu siitä, että palveluntuottajien rekisteröinti tehdään Aura-luokituksen mukaisesti. Aura-luokitus sisältää yksittäisiä sosiaalipalveluja laajempia palvelukokonaisuuksia, jolloin samaa luokitusta on voitu käyttää myös muiden kuin nyt uudistuvien palvelujen rekisteröintiin. Sellaisissa palveluissa

kaikkien kyseisellä luokituksella rekisteröityjen palvelujen rekisteritekninen konversio ei ole mahdollista, vaan muutostyössä on eriteltävä ne palvelut, jotka sisältyisivät tällä esityksellä luotaviin uusiin palveluihin.

Esitykseen sisältyy useita ehdotuksia, jotka edellyttävät hyvinvointialueilta vahvaa omavalvontaa ja johtamista. Tämän ei kuitenkaan arvioida muodostavan hyvinvointialueille uusia velvoitteita, vaan on osa jo nykyistä omavalvontaa.

Esitetty työllisyyspoliittinen tuki vaikuttaisi myös Lupa- ja valvontavirastoon ehdotettujen muutosten laajentaessa viraston valvontaroolia. Esityksellä olisi kanteluasioita, epäkohtailmoituksia ja oma-aloitteisen valvonnan tarvetta lisäävä vaikutus. Työllisyyspoliittisen tuen arvioitu asiakasmäärä huomioiden esitys lisäisi Lupa- ja valvontaviraston työtä vähäisissä määrin.

Asiakasmaksujen korottaminen

Pitkäaikaisesta ympärivuorokautisesta palveluasumisesta ja pitkäaikaisesta laitoshoidosta sekä jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta perittävien maksujen korottamisen toimeenpano edellyttää hyvinvointialueilta hallinnollista työtä muun muassa päätöksenteon, hinnastojen päivitysten, järjestelmämuutosten sekä viestinnän muodossa. Lisäksi asiakkaille tulee tehdä uudet yksilökohtaiset asiakasmaksupäätökset.

4.2.4 Vaikutukset sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmiin ja tiedonhallintaan

Esityksessä on ehdotuksia, joilla pyritään tehostamaan tiedonhallintaa ja sosiaalihuollon kirjaamiseen liittyvää lainsäädäntöä.

Ehdotuksen tiedonhallintavaikutuksia on selvitetty yhteistyössä THL:n kanssa. THL toteutti sosiaalihuollon palvelu-uudistusta koskevia ehdotuksia valmistelleen työryhmän raportin ehdotusten perusteella selvityksen, jonka tavoitteena oli tuottaa arvio sosiaalihuoltolain muutokseen liittyvistä tietojärjestelmämuutoksista ja niiden kustannuksista. Selvitys toteutettiin haastattelemalla kolmen hyvinvointialueen ja kolmen tietojärjestelmätoimittajan edustajia. Tietojärjestelmätoimittajat kattavat yhteensä 19 hyvinvointialuetta, haastateltavia oli yhteensä 16. Tässä esityksessä ehdotetaan selvästi pienempää muutosta sosiaalihuollon palveluihin verrattuna työryhmän raportin mukaiseen ehdotukseen, jonka pohjalta THL:n selvitys on tehty. Arvioita on tarkennettu asiantuntijatyönä suhteessa siihen, mitä työryhmän ehdotuksista sisältyy tähän esitykseen.

Tietojärjestelmien kehittäminen ja käyttöönotot vievät selvityksen perusteella vähintään 1,5 vuotta aikaa. Toimeenpanoon tarvittavaan aikaan vaikuttavat esimerkiksi useat samanaikaiset muutokset, organisaatiomuutokset, budjetoinnin aikataulut sekä tietojärjestelmien julkaisuaikataulut. Tänä aikana voidaan kuitenkin soveltuvin osin käyttää nykyisiä asiakirjarakenteita. Lisäksi tämä tultaisiin huomioimaan koulutuksessa ja lain toimeenpanon tuessa.

Tietojärjestelmämuutoksia aiheuttavat esityksen mukaisten muutosten toimeenpanon edellyttämät uudet asiakirjarakenteet, asiakirjarakenteiden poistaminen ja luokitusmuutokset, integraatiot esimerkiksi tietoaltaisiin ja sähköisen asioinnin järjestelmiin sekä tietojärjestelmiin toteutettavat työnkulut, uudistuksesta mahdollisesti johtuvat organisaatiorakenteiden muutokset ja viestien ohjautumissäännöt ja herätteet. Myös muutosten testaaminen vaatii aikaa. Kyse on asiakirjarakenteiden muutoksista, joten niillä ei ole julkisen hallinnon tiedonhallinasta annetun lain (906/2019) 5 §:n 3 momentissa tarkoitettuja vaikutuksia esimerkiksi tiedonhallinnan tehtävien vastuisiin, tietoturvallisuustoimenpiteisiin, tietoaineistojen muodostamis- tai luovutustapoihin

tai asiakirjojen julkisuuteen tai salassapitoon. Kun ehdotuksen mukaiset tietorakenteet on toteutettu tietojärjestelmiin, ovat sosiaalihuollon asiakastiedot Kanta-palveluiden kautta saatavilla valtakunnallisesti muille sosiaalihuollon palvelunantajille sekä muihin lainsäädännön perusteella mahdollisiin käyttötarkoituksiin kuten rekistereitä ja tutkimusta varten.

Myös asiakastietojen käyttöoikeuksia koskevaa sääntelyä (sosiaali- ja terveysministeriön asetus asiakastietojen käsittelystä (457/2024)) tullaan päivittämään vastaamaan uudistuvaa sääntelyä, ja hyvinvointialueiden ja palveluntuottajien on toteutettava muutokset tietojärjestelmiin. Muutokset edellyttävät myös sosiaalihuollon ammattihenkilöiden kouluttamista ja uuden lainsäädännön toimeenpanon tukea.

Lain hyväksymisen jälkeen THL päivittää ja julkaisee asiakirjarakenteet Sosmeta-palvelussa ja päivitetyt luokitukset Koodistopalvelussa. Tämän jälkeen Kela toteuttaa Kanta-palveluihin tarvittavat muutokset Sosiaalihuollon asiakastietovarantoon, jotta se voi ottaa vastaan uusien versioiden mukaisia asiakirjoja. Tietojärjestelmätoimittajat toteuttavat Sosmetassa julkaistut rakenteet ja Koodistopalvelimella julkaistut luokitukset asiakastietojärjestelmiinsä. Vaikka tämän prosessin loppuun vieminen ei ole mahdollista lain voimaantuloon mennessä eikä sosiaalihuollon ammattilaisilla näin ollen olisi asiakastietojärjestelmissään käytettävissä hyväksytyn lain mukaisia asiakirjarakenteita, kirjaaminen olisi mahdollista toteuttaa soveltuvilla tavoilla käyttäen nykyisiä asiakirjarakenteita ja luokituksia.

Ehdotetut muutokset kirjaamista koskeviin säännöksiin koskevat keskeisesti tuen tarpeen arviointia ja asiakassuunnitelmaa, ja sitä kautta muutosvaikutus ulottuisi hyvin laajasti sosiaalihuoltoa toteuttavaan henkilöstöön kaikkiin eri palvelutehtäviin. Muutokset edellyttävät kansallista toimeenpanon tukea ja kirjaamiseen liittyviä ohjeita ja kirjaamiskoulutusta jo ennen kuin päivitetyt asiakirjarakenteet ovat käytössä. Kirjaamiseen liittyvät muutokset ja koulutukset voivat kuitenkin säästövaikutuksiensa lisäksi tarjota mahdollisuuden kohdentaa ja ohjata sosiaalihuollon asiakastyön dokumentointia vaikuttuvampaan ja sosiaalihuollon tavoitteiden ja ydintehtävän kannalta tarkoituksenmukaisempaan suuntaan sekä painottaa kirjaamisessa asiakkaan tuen tarpeiden ja asiakasprosessin kannalta olennaisia sisältöjä aikaisempaa paremmin.

Koska asiakastietolakia sovelletaan myös Ahvenanmaan maakunnassa, koskevat asiakastietolain ja tietorakenteiden muutokset myös maakunnan sosiaalihuollon palvelunantajia.

4.2.5 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset

4.2.5.1 Vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin

Ehdotetuilla muutoksilla on useita asiakkaan oikeutta perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaisiin riittäviin sosiaalipalveluihin edistäviä vaikutuksia. Koska esitykseen sisältyy julkisen talouden tasapainottamiseen tähtääviä taloudellisia vaikutuksia, on ehdotuksilla väistämättä myös joitakin negatiivisia vaikutuksia asiakkaiden sosiaalihuollon saatavuuteen ja laatuun sekä tiettyjä perus- ja ihmisoikeuksiin liittyviä riskejä. Ehdotetuilla muutoksilla on vaikutuksia oikeusturvaan, perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaiseen välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon, 19 §:n 3 momentin mukaiseen perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksiin turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu, yksityiselämän suojaan ja yhdenvertaisuuteen. Käytännössä samoja oikeuksia turvataan myös useissa kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa. Esityksellä on vaikutuksia myös vammaisten henkilöiden, lasten ja iäkkäiden henkilöiden ihmisoikeuksiin Vaikutuksia perus- ja ihmisoikeuksiin arvioidaan tältä osin myös luvuissa vaikutukset vammaisiin henkilöihin, vaikutukset lapsiin, vaikutukset iäkkäisiin henkilöihin ja vaikutukset muihin väestöryhmiin.

Sosiaalihuollon toteuttaminen

Sosiaalihuollon toteuttamisella tarkoitetaan sosiaalihuoltoa koskevan asian vireilletuloa, tuen tarpeen arviointia, asiakassuunnitelman laatimista, tuen tai tarvittavien palvelujen toteuttamista, arviointia aina asiakkuuden päättymiseen saakka sekä omatyöntekijän nimeämistä. Sosiaalihuollon toteuttamiseen ehdotettavat muutokset edistäisivät perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaista oikeutta saada riittävät sosiaalipalvelutvahvistamalla sosiaalihuollon tuen porrasteisuutta siten, että asiakas voisi saada tarvitsemansa tuen nykyistä joustavammin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa asiakasprosessia. Sosiaalihuollon palvelu-uudistusta käsitellyt työryhmä näki tämän erittäin tärkeänä sosiaalihuollon vaikuttavuuden parantamiseksi. Erityisen merkittävä uudistus tästä näkökulmasta on palvelutarpeen arvioinnin korvaaminen tuen tarpeen arvioinnilla. Joustavampi arviointia koskeva sääntely mahdollistaisi sen, että asiakas pääsee tarvitsemansa sosiaalihuollon tuen piiriin oikea-aikaisesti, ilman tarpeettoman laajaa arviointia. Samalla joustava sääntely mahdollistaisi laajemman arvioinnin osana sosiaalityön tai sosiaaliohjauksen toteuttamista niissä tilanteissa, joissa sille on tarve. Asiakkaan oikeuksien toteutumisen kannalta on kuitenkin keskeistä, että ne asiakkaat, jotka hyötyvät laajemmasta tuen tarpeen arvioinnista ja tarvitsevat intensiivisempää ja suunnitelmallisempaa tukea, tunnistetaan ja he saavat näin tarvitsemansa sosiaalihuollon. Jotta sosiaalihuollon tuen porrasteisuus ja oikea-aikainen tuki toimisivat tavoitellulla tavalla, asiakkaan neuvontaan ja ohjaukseen tulee varata riittävästi resursseja sekä tarvittava ammatillinen osaaminen. Tämän varmistamiseksi neuvontaa ja ohjausta koskevaan 6 §:ään ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan hyvinvointialueen on varmistettava, että tehtävän toteuttamiseksi on käytettävissä riittävästi ammattihenkilöiden osaamista. Neuvontaa ja ohjausta koskevan säännöksen uudistaminen parantaisi asiakkaiden mahdollisuuksia saada laadukasta neuvontaa ja ohjausta myös heti asiakkuuden alkuvaiheessa. Ehdotettavien asiakasprosessia koskevien muutosten vaikutus asiakkaiden asemaan arjessa riippuu myös paljon siitä, onko hyvinvointialueella käytettävissä sosiaalihuollon toteuttamisen eri vaiheissa riittävästi sosiaalihuollon ammattihenkilöitä. Sääntelyllä on tämän vuoksi täsmennetty niitä asiakasprosessin vaiheita, joissa edellytetään laillistettujen sosiaalihuollon ammattihenkilöiden työpanosta.

Tuen saamista nopeuttaisi myös asiakkaan subjektiivinen oikeus keskustella tarkoituksenmukaisen ammattihenkilön kanssa seitsemän vuorokauden sisällä sosiaalihuoltoa koskevan asian vireilletulosta. Kaikkia uusia tai asiakkuuteen palaavia asiakkaita koskeva seitsemän arkipäivän aikaraja edistäisi eri asiakasryhmien välistä yhdenvertaisuutta. Sosiaalityö ja sosiaaliohjaus olisivat esityksen mukaan ensisijaisia suhteessa palveluihin. Asiakkaan kanssa työskenneltäessä arvioitaisiin lähtökohtaisesti aina, missä määrin tuen tarpeisiin voitaisiin vastata sosiaalityöllä ja sosiaaliohjauksella Siksi tätä tukea voisi saada nykyistä nopeammin ja joustavammin ilman laajaa arviointia. Tarvittaessa sosiaalityö ja sosiaaliohjaus voisi jatkua saumattomasti pidemmänkin aikaa suunnitelmallisena muutostyönä.

Asiakassuunnitelman laatiminen ja omatyöntekijän nimeäminen kohdennetusti niille asiakkaille, jotka siitä eniten hyötyvät, parantaisi eniten tuen tarpeessa olevien asiakkaiden asemaa asiakasprosessissa ja mahdollisuuksia saada oikea-aikaset ja riittävät palvelut. Tämä edellyttäisi kuitenkin sitä, että nämä asiakkaat tunnistetaan hyvinvointialueilla. Asiakkaiden tarpeiden tunnistaminen vaatii sekä osaamista että riittävästi aikaa asiakkaan kohtaamiseen.

E S

Sosiaalihuollon piirissä on paljon asiakkaita, jotka tarvitsevat erityistä tukea sosiaalihuollon palveluiden saamiseen ja käyttämiseen. Sosiaalihuollon asiakkuuden toteuttamista koskevaan sääntelyyn ehdotettavat muutokset voivat joissain tilanteissa muodostaa riskin sille, että

haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden tuen tarpeet jäävät tunnistamatta. Erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta koskeva uusi säännös tukisi kuitenkin sitä, että erityisen tuen tarve tunnistettaisiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa asiakkuuden aikana, siihen kiinnitettäisiin huomiota koko asiakkuuden ajan ja erityistä tukea tarvitsevat asiakkaat saisivat asiakkuuden ajantarvitsemansa erityisen tuen sosiaalihuollon saamiseen ja käyttämiseen. Erityistä tukea tarvitseva asiakas tulisi tunnistaa viimeistään tuen tarpeen arvioinnin aikana.

Erityisen tuen tarpeessa olevan asiakkaan sosiaalihuollosta ei enää vastaisi ehdotusten mukaan automaattisesti sosiaalityöntekijä. Erityisen tuen tarpeen ja ammattihenkilön koulutuksen välinen kategorinen yhteys purettaisiin, mutta tilanteet, joissa tarvitaan sosiaalityöntekijän erityistä osaamista, määriteltäisiin sosiaalityöntekijän erityisiä tehtäviä koskevassa 49 c §:ssä. Riskinä saattaisi olla, että säännöstä sovellettaisiin eri hyvinvointialueilla eri tavoin esimerkiksi riippuen henkilöstön saatavuudesta ja resursoinnista. Sama riski on kuitenkin tunnistettu erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan määritelmän soveltamisessa hyvinvointialueilla nykyisinkin. Riskiä voidaan ehkäistä riittävällä kansallisella toimeenpanon tuella, koulutuksella ja osaamisen ylläpitämisellä sekä valvonnalla. Toisaalta ehdotettavan muutoksen arvioidaan johtavan päällekkäisen arviointityön sekä tarpeettomien omatyötekijävaihdosten vähenemiseen, mikä parantaisi asiakkaan saaman sosiaalihuollon laatua.

Oikeus riittäviin sosiaalipalveluihin

Sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen ensisijaisuus suhteessa sosiaalipalveluihin voisi joissakin tilanteissa nostaa sosiaalipalvelujen saamisen kynnystä. Ehdotettava sääntely kuitenkin turvaisi sen, että asiakas saisi myös tarvitsemansa palvelut, sillä säännöksen mukaan asiakkaalle olisi sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen ensisijaisuudesta huolimatta järjestettävä palveluja, jos sosiaalityö ja sosiaaliohjaus eivät olisi hänen tarpeisiinsa vastaamiseksi yksin sopivia tai riittäviä. Asiakkaan oikeusturvan kannalta on lisäksi merkittävää, että edelleen asiakkaan olisi mahdollista hakea suoraan tiettyä sosiaalipalvelua, josta asiakas saisi valituskelpoisen hallintopäätöksen. Tältä osin ehdotus ei muuttaisi nykytilaa.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan säädettäväksi, että sosiaalipalveluiden tarvetta arvioitaessa otetaan huomioon mahdollisuudet vastata asiakkaan tuen tarpeisiin muulla tavoin asiakkaan yksilöllinen tilanne ja olosuhteet huomioon ottaen. Kyse on jo voimassa olevan oikeuden mukaisesta periaatteesta, eikä säännöksellä muutettaisi olemassa olevaa oikeustilaa: Sosiaalipalveluja myönnettäessä tehdään jokaisen asiakkaan kohdalla yksilöllinen arvio, jossa punnitaan asiakkaan omat voimavarat ja tosiasialliset toimintamahdollisuudet sekä tunnistetaan mahdolliset muiden viranomaisten ensisijaiset palvelut. Säännös ei kaventaisi oikeutta riittäviin palveluihin suhteessa nykytilaan, mutta sillä voisi kuitenkin olla hyvinvointialueiden toimintaa ohjaavaa vaikutusta, joka jossain määrin voisi vaikuttaa palvelujen saamiseen.

Asiakkaan oikeutta riittäviin sosiaalihuollon palveluihin edistäisi myös asiakkaan sosiaalihuollon vaikuttavuuden arvioinnin merkityksen korostaminen koko asiakasprosessin aikana. Se toteutettaisiin lisäämällä 38 §:ään nykyistä selkeämpi säännös hyvinvointialueen velvollisuudesta arvioida asiakkaan sosiaalihuollolle asetettujen tavoitteiden toteutumista ja sitä, vastaako asiakkaan saama tuki hänen tarpeisiinsa. Arvioinnin vaikuttavuutta korostaisi se, että arviointi olisi tehtävä mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä asiakkaan kanssa. Ehdotettava muutos edistäisi asiakkaan oikeutta laadukkaisiin palveluihin ja tukeen, koska hyvinvointialueen olisi mukautettava tilanteen mukaan asiakkaan tuen ja palveluiden kokonaisuutta asiakkaan yksilöllisiä tuen tarpeita mahdollisimman hyvin vastaavaksi.

Ehdotettavalla hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koskevalla sääntelyllä vahvistettaisiin julkisen vallan perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaista velvollisuutta edistää väestön terveyttä. Säännös edistäisi myös palvelujen porrasteisuutta vahvistamalla ennaltaehkäisevän ja varhaisen tuen merkitystä asiakkaan tuen kokonaisuudessa. Mahdollisuus saada varhaisessa vaiheessa hyvinvointia ja toimintakykyä edistävää tukea parantaisi elämänlaatua ja edellytyksiä elää pidempään itsenäistä elämää.

Aiempaa joustavammat palveluita koskevat säännökset saattavat vaikeuttaa sen ymmärtämistä, mihin asiakkaat ovat lainsäädännön perusteella oikeutettuja. Tapa toteuttaa joustavammin säänneltyjä uusia sosiaalipalveluja saattaa vaihdella hyvinvointialueiden välillä. Tämä olisi yksi lainsäädännön joustavoittamisen tarkoituksista, koska sillä luodaan edellytyksiä palvelunjärjestäjälle huomioida paremmin alueen erityispiirteet ja tarpeet. Palvelujen järjestäminen paremmin kunkin alueen tarpeita ja erityispiirteitä vastaavaksi parantaisi sinällään asiakkaiden oikeuksia. Toisaalta perusteettomat alueelliset erot saattaisivat kuitenkin asettaa eri hyvinvointialueilla asuvat henkilöt eriarvoiseen asemaan. Joustavamman sääntelyn toteutumista käytännössä tulisikin kansallisesti seurata ja antaa tarvittaessa sisältöohjausta, perusteettomien alueellisten erojen välttämiseksi.

Siirtyminen palvelutarpeen arvioinnista joustavammin säänneltyyn tuen tarpeen arviointiin voisi joissain tilanteissa vaikeuttaa riittävien sosiaalipalvelujen saamista. Riski korostuisi niillä asiakkailla, jotka ovat vaikeasti tavoitettavissa tai eivät halua ottaa vastaan sosiaalihuollon tukea ja tarvitsevat erityistä paneutumista osallisuutensa vahvistamiseksi. Riski voi tietyissä tilanteissa korostua myös haavoittuvassa asemassa olevilla asiakkailla, joiden tavoittaminen tai joiden kanssa kommunikoiminen vaatii ammattihenkilöiltä enemmän aikaa ja paneutumista. Asiakkaan erityisen tuen tarve tulisi tunnistaa mahdollisimman varhain, kun tieto asiakkaan mahdollisesta sosiaalihuollon tarpeesta on tullut sosiaalihuollosta vastaavalle viranomaiselle. Erityisen tuen tarve ei kuitenkaan aina ole havaittavissa ensimmäisten yhteydenottojen aikana. Riittävien sosiaalipalvelujen näkökulmasta riskinä voisi myös olla se, että asiakkaan tuen tarve arvioitaisiin liian kevyesti tai suppeasti, eikä tuen tarve tämän vuoksi tulisi riittävällä tavalla tunnistetuksi. Toisaalta tämä riski on nykyisin olemassa.

Sosiaalihuollon vastaavaa viranhaltijaa koskeva uusi sääntely olisi keskeinen sosiaalihuollon lainmukaisuuden, laadun ja asiakasturvallisuuden turvaamiseksi sekä toiminnan vaikuttavuuden edistämiseksi. Sääntely olisi tärkeää myös sosiaali- ja terveydenhuollon välisen integraation sekä sosiaalihuollossa toteutettavan monialaisen yhteistyön kannalta. Velvollisuus nimetä kaikille hyvinvointialueille sosiaalihuollon vastaava viranhaltija edistäisi myös eri hyvinvointialueiden asukkaiden välistä yhdenvertaisuutta sekä hyvinvointialueiden valtion ohjauksen vaikuttavuutta. Kokonaisuutena säännös edistäisi riittävien ja laadukkaiden sosiaalipalvelujen järjestämistä hyvinvointialueilla.

Päätöksenteko ja oikeusturva

Ehdotetuilla muutoksilla olisi asiakkaan oikeusturvaa parantavia ja toisaalta sitä mahdollisesti osittain heikentäviä vaikutuksia.

Sääntely, jonka mukaan asiakas saa kirjallisen hallintopäätöksen opiskeluhuollon kuraattoripalvelun sekä sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen järjestämisestä vain pyynnöstä, sisältää joitakin oikeusturvaan liittyviä riskejä. Muutoksenhaku edellyttää tällöin asiakkaan aktiivista pyyntöä kirjallisen päätöksen saamiseksi. Kaikki asiakkaat eivät välttämättä osaa tai pidä tarpeellisena pyytää päätöstä, minkä vuoksi osa ratkaisuista voi jäädä muutoksenhaun ulkopuolelle. Vaikka viranomaisella olisi velvollisuus informoida asiakasta oikeudesta pyytää päätös, informoinnin

toteutuminen voi vaihdella, mikä voi jonkin verran vaikuttaa oikeuden hyödyntämiseen käytännössä. Toisaalta velvollisuus korostaisi viranomaisen roolia asiakkaan oikeusturvan edistämisessä.

Oikeusturvan toteutuminen olisi jossain määrin riippuvaisempaa asiakkaan tiedoista ja toimintakyvystä. Tämä voi vaikuttaa erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin asiakkaisiin, mutta tosiasiallista vaikutusta lieventää osaltaan se, että nämä ryhmät käyttävät käytännössä melko harvoin muutoksenhakuoikeuttaan silloinkaan, kun päätös annetaan automaattisesti. Näin ollen muutoksen vaikutus oikeussuojan tosiasialliseen käyttöön jäänee useissa tilanteissa verraten vähäiseksi.

Erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden tilanteessa korostuu ammattihenkilön rooli siinä, että hän kertoo riittävästi ja ymmärrettävällä tavalla asiakkaalle tämän oikeuksista ja tukee oikeusturvan mahdollisimman laajaa toteutumista. Oikeusturvaan liittyviä erityisiä riskejä näiden asiakkaiden kohdalla pyritään ehkäisemään ehdotettavalla 5 a §:n mukaisella erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta koskevalla sääntelyllä, jonka mukaan asiakkaan erityisen tuen tarve tulisi tunnistaa mahdollisimman varhain asiakkuuden aikana ja huomioida koko asiakkuuden ajan. Säännöksen myötä tulisi kiinnittää erityistä huomiota erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden edun toteutumiseen. Osana asiakkaan etua on muun muassa kiinnitettävä huomiota asiakkaan mahdollisuuteen osallistua ja vaikuttaa omissa asioissaan. Tämän toteutuminen edellyttää ammattihenkilöltä erityistä huomion kiinnittämistä erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden tiedollisten oikeuksien toteutumiseen ja oikeusturvan vahvistamiseen.

Palvelujen järjestämiseen liittyvien ratkaisujen tekeminen ilman erillistä hallintopäätöstä voi lisätä epämuodollisten menettelyjen osuutta. Tällä voi olla jonkin verran vaikutusta ratkaisujen läpinäkyvyyteen ja asiakkaan mahdollisuuksiin hahmottaa oikeussuojakeinojen käyttöä. Käytännön merkitystä kuitenkin lieventää se, että palvelujen järjestämisestä tehdään joka tapauksessa asiakastietojärjestelmiin kirjaukset, joita asiakas voi tarkastella ja joita valvontaviranomaiset voivat hyödyntää valvonnassaan. Näin toiminnan jäljitettävyys ja valvottavuus säilyvät pääosin. Lisäksi kirjallisten hallintopäätösten väheneminen voi jossain määrin vähentää valitusasioiden kautta syntyvää oikeuskäytäntöä ja ohjausvaikutusta. Tämän vaikutuksen voidaan kuitenkin arvioida jäävän rajalliseksi, koska muutoksenhakua tapahtuu kokonaisuudessaan verrattain vähän.

Kokonaisuutena arvioiden sääntely muuttaa oikeusturvan toteutumistapaa siten, että se edellyttää nykyistä enemmän asiakkaan omaa aktiivisuutta. Riskejä voidaan kuitenkin pitää käytännössä melko rajattuina, erityisesti kun otetaan huomioon asiakastietojärjestelmien tuottama dokumentaatio, ammattihenkilön informointivelvoite sekä sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta koskevan muutoksenhaun nykyinen vähäinen käyttö. Varsinainen muutoksenhaku edellyttää asiakkaalta aktiivisuutta nykyisinkin. Lisäksi asiakkaalle jäisi jatkossakin mahdollisuus tehdä sosiaalihuollon asiakaslain 23 §:n mukainen muistutus ja 23 a §:n mukainen kantelu, jota kautta sosiaalihuollon laatuun tai kohteluunsa tyytymätön asiakas saa asiansa käsittelyyn hyvinvointialueella tai valvontaviranomaisessa.

Koska hallintopäätösten tekeminen soveltuu käytännössä huonosti sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen sekä opiskeluhuollon kuraattoripalvelujen toiminnan luonteeseen ja siten saattaa hidastaa tuen saamista ja kankeuttaa palvelun toteuttamista, muutoksen arvioidaan parantavan tuen saatavuutta ja laatua ja täten oikeusturvan rajatusta heikkenemisestä huolimatta kokonaisuutena parantavan asiakkaan oikeutta riittäviin sosiaalipalveluihin.

Haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden sosiaalihuolto

Perustuslakivaliokunta on todennut perusoikeuksien yksilökohtaisuudesta johtuvan, että vaikutusarvioiden laadinnassa erityistä huomiota on syytä kiinnittää niihin asiakkaisiin ja tilanteisiin, joiden kohdalla negatiiviset vaikutukset ovat suurimmillaan tapausten mahdollisesta vähäisestä lukumäärästä huolimatta (PeVL 51/2017 vp, s. 4). Lisäksi perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota ristikkäisvaikutuksiin, joissa useat muutokset kohdistuvat samoihin ihmisiin (esim. PeVL 16/2023 vp, kappale 16). Ristikkäisvaikutuksia ja yhteisvaikutuksia on arvioitu lisäksi yhteisvaikutuksia koskevassa luvussa.

Jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaisesti oikeus välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon. Myös useat jaksossa 11 kuvatut kansainväliset ihmisoikeussopimukset turvaavat saman oikeuden. Oikeuden toteutuminen edellyttää sitä, että haavoittuvassa asemassa olevat, viimesijaista huolenpitoa ja toimeentuloa tarvitsevat asiakkaat tunnistetaan osana sosiaalihuoltoa riittävällä tavalla. Erityistä tukea tarvitsevia asiakkaita koskevaa sääntelyä täsmentämällä arvioidaan voitavan vahvistaa erityisen haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden asemaa ja tunnistamista sosiaalihuoltoa annettaessa. Säännöksellä täsmennettäisiin myös sitä, kuinka erityisen tuen tarve tulisi huomioida osana sosiaalihuoltoa. Lisäksi asiakassuunnitelmaan ehdotetaan kirjattavaksi asiakkaan erityisen tuen tarve ja se, kuinka erityisen tuen tarve huomioidaan osana sosiaalihuoltoa. Haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden riittävä huomioiminen sosiaalihuollossa turvattaisiin yhä paremmin sääntelyllä, jonka mukaan erityisen tuen tarve tulee tunnistaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, kuitenkin viimeistään tuen tarpeen arvioinnin aikana. Tuen tarpeen arvioinnin joustavoittamisessa tunnistetaan tiettyjä riskejä siinä, tuleeko erityisesti vaikeasti tavoitettavien asiakkaiden tuen tarve tunnistetuksi riittävällä tavalla. Koska erityisen tuen tarpeessa olevat henkilöt tarvitsevat erityistä tukea ammattihenkilöltä saadakseen sosiaalihuoltoa ja voidakseen käyttää sosiaalipalveluja, on ammattihenkilön pystyttävä tukemaan asiakasta riittävällä tavalla jo asiakkuuden alkuvaiheista lähtien.

Haavoittuvassa asemassa olevia asiakkaita ovat myös lapset, vammaiset henkilöt ja iäkkäät henkilöt. Heihin kohdistuvia vaikutuksia on arvioitu erillisessä luvussa.

Lisäksi haavoittuvassa asemassa olevat asiakkaat on tunnistettu sosiaalityön erityisiä tehtäviä koskevassa säännöksessä ja esimerkiksi suojelun tarpeessa olevien asiakkaiden asioista vastaisi sosiaalityöntekijä. Tämä edistäisi asiakkaiden saaman sosiaalihuollon laatua ja asemaa, kun heidän tilanteessaan varmistetaan riittävä erityisosaaminen ja ammattitaito.

Asiakasmaksujen korottaminen

Asiakasmaksujen korottaminen ei vaikuttaisi palvelujen sisältöön, eikä korotus siten lähtökohtaisesti vaikuttaisi asiakkaiden oikeuteen välttämättömään huolenpitoon ja riittäviin palveluihin. Suomessa asiakas voi maksukyvystään riippumatta hakeutua tarvitsemaansa palveluun, josta peritään jälkikäteen maksu. Maksujen korottaminen saattaa kuitenkin nostaa asiakkaan kynnystä palvelun vastaanottamiseen ja toisaalta ohjata palvelun valintaa asiakkaan tarpeen sijaan.

Jatkuvat ja säännölliset kotona annettavat palvelut ennaltaehkäisevät tarvetta raskaampiin palveluihin. Riskinä jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta perittävän asiakasmaksun korotuksessa on palvelun viivästyminen tai siitä luopuminen todetusta tarpeesta huolimatta, mikä voi johtaa tuen tarpeiden kasvuun ja raskaampien palveluiden tarpeeseen.

Esityksessä on arvioitu, että suurimmat asiakasmaksukorotukset kohdistuisivat suhteellisesti parempituloisiin henkilöihin. Pienituloisten asiakkaiden asemaa turvaa se, että pitkäaikaisessa ympärivuorokautisessa palveluasumisessa ja pitkäaikaisessa laitoshoidossa asiakkaan

henkilökohtaiseen käyttöön on jätettävä laissa säädetty käyttövara. Pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen ja pitkäaikaisen laitoshoidon asiakasmaksuihin nyt ehdotettujen korotusten ei sellaisenaan arvioida kohdistuvan kaikkein pienituloisimpien henkilöiden toimeentuloon, koska suurimmalla osalla asiakkaista muutos ei lisäisi maksuja asiakkaalle jätettävän käyttövaran takia. Muutoin korotukset kohdistuisivat lähtökohtaisesti kuitenkin myös pienituloisiin asiakkaisiin. Asiakasmaksulain 11 § kuitenkin velvoittaa hyvinvointialueita alentamaan sosiaalihuollon palveluista määrättyä maksua ja terveydenhuollon palveluista henkilön maksukyvyn mukaan määrättyä maksua tai jättämään maksun perimättä siltä osin kuin maksun periminen vaarantaa henkilön tai perheen toimeentulon edellytyksiä tai henkilön lakisääteisen elatusvelvollisuuden toteuttamista. Lisäksi erityisesti terveydenhuollon palveluista perittävien maksujen osalta asiakasta suojaa asiakasmaksujen maksukatto ja mahdollisuus hakea viimekädessä asiakasmaksuihin toimeentulotukea.

Yhdessä aiemmin hallituskaudella tehtyjen ja vireillä olevien asiakasmaksukorotusten, sosiaaliturvaan kohdistuneiden leikkausten ja itselle maksettavaksi jäävien lääkekustannusten kasvun kanssa voi edellä kuvatuista laissa säädetyistä suojakeinoista huolimatta syntyä tilanteita, joissa asiakasmaksujen korottaminen vaikuttaa yksilön harkintaan palveluihin hakeutumisesta tai niiden vastaanottamisesta. Tällaisissa tilanteissa voi syntyä riski siitä, että tarpeellisten palvelujen koetaan olevan asiakkaan tai potilaan ulottumattomissa. Tällaisia tilanteita ei voida pitää perus- ja ihmisoikeuksien tosiasiallisen toteutumisen kannalta ongelmattomina, mikä korostaa hyvinvointialueiden asiakasmaksulain 11 §:ssä säädettyä velvollisuutta antaa asiakkaalle tieto maksun alentamisesta ja perimättä jättämisestä. Hyvinvointialueiden tulee myös huolehtia, että 11 §:n mukaisia päätökset tehdään aina tarvittaessa.

Työ- ja toimintakykyä edistävät palvelut ja työllisyyspoliittisella tuella järjestetty toiminta

Työ- ja toimintakykyä edistävien sosiaalipalvelujen uudistuksella sekä ehdotettavalla uudella työvoimapoliittisella tuella arvioidaan olevan vaikutusta perustuslain 19 §:n 1 ja 2 momentin mukaiseen oikeuteen välttämättömään toimeentuloon ja perustoimeentulon turvaan, 19 §:n 3 momentin mukaisten riittävien sosiaalipalvelujen toteutumiseen sekä 18 §:n mukaiseen oikeuteen työhön.

Työ- ja toimintakykyä edistävien sosiaalipalveluiden uudistus koskisi yhteensä noin 35 000 nykyistä kuntouttavan työtoiminnan, sosiaalisen kuntoutuksen sekä vammaisten henkilöiden työllistymistä tukevan toiminnan ja vammaisten henkilöiden työtoiminnan asiakasta. Työ- ja toimintakykyä edistävien sosiaalipalveluiden uudistuksen vaikutusten arvioidaan kohdistuvan erityisesti pitkäaikaistyöttömiin ja muihin kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin asiakkaisiin. Uudistus kohdistuu asiakasryhmään, jonka palvelutarve on usein pitkäkestoinen, monialainen ja sidoksissa sekä sosiaalihuollon että työllisyys- ja kuntoutuspalvelujen kokonaisuuteen. Muutos kohdistuisi kuitenkin eri tavoin nykyisin eri palveluissa oleviin asiakkaisiin, ja sillä olisi suurin vaikutus kuntouttavan työtoiminnan asiakkaisiin.

Kuntouttavan työtoiminnan palvelussa oli 22 900 henkilöä vuonna 2025. Sosiaali- ja terveysministeriön tekemän kyselyn perusteella noin 10 prosenttia asiakkaista voidaan katsoa olevan jo tälläkin hetkellä toimintakykynsä puolesta kykeneviä osallistumaan työvoimaviranomaisen palveluihin. Esityksessä tehdyn oletuksen mukaan ainakin nämä asiakkaat ohjautuisivat työvoimaviranomaisen palveluihin. Asiakkaiden saamat etuudet ja mahdolliset kulukorvaukset määräytyisivät sen mukaan, mihin palveluun he osallistuisivat. Näin ollen heidän etuustilanteensa ei välttämättä heikkenisi.

Muutoksen keskeisimmät riskit liittyvät siihen, miten hyvin työvoimaviranomainen pystyy tarjoamaan jatkossa riittäviä ja sopivia työllistymistä edistäviä palveluita niille asiakkaille, jotka ovat olleet aiemmin kuntouttavassa työtoiminnassa ja jotka todennäköisesti ovat vaikeasti työllistyviä. Mikäli työvoimaviranomaisella ei ole sopivia palveluita riittävästi tarjolla tai työtön ei jostain syystä ohjaudu niihin, saattaa osalle työttömistä henkilöistä aiheutua jäljempänä kuvattavalla tavalla heikennyksiä etuuksiin. Työllistymistä edistävien palveluiden ulkopuolelle jääminen saattaa heikentää myös mahdollisuuksia työllistymiseen ja voi johtaa syrjäytymiseen ja muiden ongelmien pahenemiseen.

Esityksessä tunnistetaan riski, että kuntouttavan työtoiminnan päättymisen myötä osa palveluun osallistuneista henkilöistä saattaisi jäädä toimeentulotuen varaan. Tilanne on mahdollinen henkilöille, jotka ovat menettäneet työttömyysturvaoikeutensa toistaiseksi työssäolovelvoitteen tai koulutusta vailla olevia nuoria koskevan, työttömyysturvalain 2 luvussa säädetyn rajoituksen takia. Kuntouttavan työtoiminnan päättymisen seurauksena työttömyysetuutta ei maksettaisi näille henkilöille enää niin kutsutuilla aktiiviajan säännöillä, eli henkilölle asetettu työssäolovelvoite tai koulutusta vailla olevia nuoria koskeva rajoitus estäisi työttömyysetuuden maksun, ellei oikeus työttömyysetuuteen muodostuisi hänelle muuta kautta.

Oikeus työttömyysetuuteen palautuu työssäolovelvoitteen asettamisen jälkeen, kun henkilö on ollut yhteensä vähintään kuusi kalenteriviikkoa ansiopäivärahan saamisen edellytyksenä olevaan työssäoloehtoon luettavassa työssä, osallistunut muuhun työllistymistä edistävään palveluun kuin työttömyysetuudella tuettuun omaehtoiseen opiskeluun tai kotoutumiskoulutukseen, opiskellut omaehtoisesti päätoimisia opintoja tai työllistynyt päätoimisesti yritystoiminnassa tai omassa työssä. Oikeus työttömyysetuuteen palautuu myös, kun työssäolovelvoitteen alkamisesta on kulunut vähintään viisi vuotta. Koulutusta vailla olevan nuoren kohdalla edellytetään vastaavia toimia vähintään 21 kalenteriviikon ajalta. Lisäksi etuusoikeus palautuu nuoren täyttäessä 25 vuotta tai hänen suoritettuaan ammatillisia valmiuksia antavan tutkinnon.

Sinällään työvoimaviranomaisen tehtävänä on jo nykyisen lainsäädännön mukaan kehittää ja järjestää työvoimapalveluja erilaisille asiakasryhmille, myös vaikeasti työllistyville henkilöille. Vaikka vastuu vaikeasti työllistettävien henkilöiden työllistämisestä siirtyisi kuntouttavan työtoiminnan lakkauttamisen myötä selkeämmin työvoimaviranomaisille, asiakkaan osallistumista työvoimapalveluihin tulisi hänen tarvettaan vastaavasti tukea sosiaali- ja terveydenhuollon toimin. Työvoimaviranomaisen tulisi yhteistyössä hyvin-vointialueiden kanssa pyrkiä rakentamaan asiakkaalle sellainen tuen ja palvelujen kokonaisuus, jonka avulla hän tosiasiallisesti pystyisi osallistumaan työvoimapalveluihin. Täten työvoimaviranomaisten ja hyvinvointialueiden yhteistyö olisi keskeisessä asemassa uudistukseen mahdollisesti liittyen negatiivisten vaikutusten ehkäisemisessä.

Käytännössä sujuva työllisyyspalveluihin ohjautuminen tarkoittaisi, että ennen kuntouttavan työtoiminnan päättymistä hyvinvointialue ja työvoimaviranomainen yhdessä tarkistaisivat aktivointisuunnitelman tai monialaisen työllistymissuunnitelman toteutumisen kuntouttavan työtoiminnan osalta ja asiakkaan kanssa laadittaisiin hänen palvelutarpeeseensa perustuen joko sosiaalihuollon asiakassuunnitelma tai työllistymissuunnitelma. Jos kuntouttava työtoiminta sisältyisi monialaiseen työllistymissuunnitelmaan ja asiakas jatkaisi monialaisen tuen yhteistoimintamallissa, suunnitelmaan tulisi sisällyttää asiakkaan palvelutarpeen mukaisesti muita asiakkaan tarvitsemia palveluja tai tukea. Yhteistoimintamallissa asiakkaan palvelutarpeen arviointiin osallistuvat työvoimaviranomaisen lisäksi hyvinvointialue ja Kansaneläkelaitos.

Myös ehdotettavalla uudella työvoimapoliittisella tuella järjestettävä toiminta kerryttäisi työssäolovelvoitetta. Se mahdollistaisi siten työttömyysturvaoikeuden palautumisen ai-nakin osalle niistä henkilöistä, joilla ei kuntouttavan työtoiminnan lakattua ole mahdollisuutta osallistua

muuhun työllistymistä edistävään palveluun, ja joiden mahdollisuus kerryttää työssäolovelvoitetta tai koulutusta vailla olevia nuoria koskevaa rajoitusta voisi muuten käytännössä vaikeutua.

Ehdotetun tuella järjestetyn toiminnan työssäolovelvoite tai koulutusta vailla oleviin nuoriin liittyvä rajoitus kertyisi kalenteriviikkokohtaisesti siten, että osallistuminen toimintaan vähintään kerran kalenteriviikon aikana täyttäisi työssäolovelvoitteen kyseisen viikon osalta. Tämä poikkeaisi työttömyysturvalaissa määritellyistä työllistämistä edistävistä palveluista, sillä niissä työssäoloehto ja koulutusta vailla oleviin nuoriin liittyvä rajoitus kertyy toiminnan koko kestoajalta. Käytännössä työssäolovelvoitteen tai koulutusta vailla olevia nuoria koskevan rajoituksen täyttyminen voisi olla jatkossa helpompaa niissä tilanteissa, joissa ehdotettua tuella järjestettyä toimintaa järjestetään tarkastelujaksolla viikoittain, mutta vaikeampaa silloin, kun toimintaa järjestetään harvemmin.

Se, että ehdotettu tuella järjestetty toiminta kerryttäisi työssäolovelvoitetta tai koulutusta vailla olevia nuoria koskevaa rajoitusta, mahdollistaisi työnhakijan pääsemisen perustuslain 19 §:n 2 momentissa tarkoitetun työttömyysetuuden piiriin. Vaikutuksen arvioidaan kohdistuvan erityisesti niihin työnhakijoihin, joilla on nykyisin mahdollisuus palauttaa etuusoikeus kuntouttavan työtoiminnan avulla, sillä ehdotettu toiminta mahdollistaisi näiden työnhakijoiden perustuslain 19 §:n 2 momentin mukaisia oikeuksia myös jatkossa.

Työssäolovelvoite ja koulutusta vailla olevia nuoria koskeva rajoitus kertyy edellä kuvatusti eri tavalla ehdotetulla tuella järjestetyn toiminnan, kuin kuntouttavan työtoiminnan yhteydessä. Ehdotetulla tuella järjestetyn toiminnan järjestämistapa voi vaikuttaa siihen, onko velvoitteen ja rajoituksen kertyminen yksittäistilanteessa nykytilannetta helpompaa vai vaikeampaa. Kokonaisuutena tarkastellen ehdotuksilla, jotka koskevat tuella järjestetyn toiminnan vaikutusta työssäolovelvoitteen kertymiseen ja koulutusta vailla olevia nuoria koskevan rajoituksen lakkaamiseen, ei kuitenkaan arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia työnhakijan perustuslain 19 §:n 2 momentissa turvattuihin oikeuksiin.

Ehdotettavan työllisyyspoliittisella tuella järjestettävän toiminnan velvoittavuus kaventaisi työnhakijan oikeutta perustuslain 19 §:n 2 momentissa tarkoitettuun työttömyysetuuteen. Palvelun velvoittavuus perustuisi kuitenkin aina siihen, että palvelusta on sovittu kussakin tapauksessa erikseen työnhakijan työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa, ja että toiminnalla pyritään edistämään perustuslain 18 §:n mukaisella tavalla työllistymisedellytyksiä ja työttömän työnhakua.

Toimintaan ohjaaminen perustuisi sekä työmarkkinoita että työnhakijan valmiuksia ja tilannetta huomioon ottavaan harkintaan. Työmahdollisuuksien hakeminen sekä työnhaun ja työllistymisen edellytysten parantaminen ovat keskeisimmät tehtävät, joita työnhakijalta edellytetään työttömyysetuuden saamiseksi. Työnhakija voi lisäksi omalla toiminnallaan vaikuttaa siihen, ettei työttömyysturvaseuraamuksia tule asetettavaksi. Käytännössä esitetyt seuraamukset vaikuttaisivat tilanteisiin, joissa työnhakija tietoisesti harkitsee, osallistuuko hän esimerkiksi tarjolla oleviin palveluihin tai toteuttaako hän työllistymissuunnitelmaa tai sitä korvaava suunnitelmaa asianmukaisesti.

Perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään katsonut, että perustuslain 19 §:n 2 momentin mukaiselle työttömyysturvalle voidaan asettaa ehtoja, joilla pyritään edistämään työttömän työllistymistä ja jotka ovat linjassa perustuslain 18 §:n kanssa. Koska ehdotetun tuella järjestetyn toiminnan velvoittavuus- ja seuraamusjärjestelmä olisivat lähtökohtaisesti yhdenmukaiset kuntien niin sanotun oman toimialan puitteissa järjestettyjen palveluiden velvoittavuuden kanssa ja myös kuntouttava työtoiminta on ollut työnhakijaa työttömyysetuuden saamisen edellytyksenä velvoittavaa, ehdotus ei myöskään muuttaisi nykytilannetta olennaisesti.

Työnvälitystilastosta saatavien tietojen mukaan työttömiä työnhakijoita oli koko maassa toukokuun lopussa 2026 yhteensä 325 300, joista yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä olleita oli lähes 140 000. Pitkäaikaistyöttömistä miehiä oli 81 700 ja naisia 58 200. Miesten määrä nousi edellisestä vuodesta 10 100:lla (14 prosentilla) ja naisten määrä 10 200:lla (21 prosentilla). Yli kaksi vuotta yhtäjaksoisesti työttömänä olleita pitkäaikaistyöttömiä oli 73 800, mikä on 14 900 (25 prosenttia) enemmän kuin vuosi sitten. Vaikka pitkäaikaistyöttömien määrä on edelleen kasvanut ja suuri, on syytä todeta, että kaikki pitkäaikaistyöttömät eivät tarvitse ehdotetun työllisyyspoliittisella tuella tuettavan toiminnan kaltaista palvelua tai tukea. Säädöstasolla tukea ei ehdoteta rajattavaksi tarkemmin tiettyihin pitkäaikaistyöttömien työnhakijaryhmiin, joten vaikutukset esimerkiksi eri ikäisiin, vieraskielisiin tai osatyökykyisiin henkilöihin riippuvat erityisesti siitä, millaista toimintaa työvoimaviranomaiset päättäisivät rahoittaa ja miten tuettu toiminta vastaisi eri työnhakijoiden palvelutarpeeseen.

Esityksessä on arvioitu, että vuositasolla noin 4 500–6 000 työtöntä osallistuisi ehdotettavaan tuettavaan toimintaan. Kyseessä on keskimääräinen arvio, sillä osallistujamäärään vaikuttaa, miten paljon työvoimaviranomainen kohdentaisi määrärahoja tuettavaan toimintaan, miten paljon hankkeita käynnistettäisiin ja minkä kestoisina jaksoina työtön osallistuisi toimintaan. Arvioitu tuettavaan toimintaan osallistuvien henkilöiden määrä on suurempi kuin se kuntouttavaan työtoimintaan osallistuva tai osallistunut asiakasmäärä, joka on arvioitu valmiuksiltaan työvoimapalveluihin kuuluvaksi. Ehdotettavaan tuetta-vaan toimintaan osallistuvat henkilöt voisivat siis olla osin sellaisia, jotka tällä hetkellä osallistuvat kuntouttavaan työtoimintaan ja osin muita pitkään työttömänä olevia heikossa työmarkkina-asemassa olevia työnhakijoita.

Ehdotetun tuettavan toiminnan avulla pitkään työttömänä olleille voitaisiin tarjota sellaista työelämään suuntaavaa tukea, jota ei tällä hetkellä ole riittävästi saatavilla. Tuettava toiminta mahdollistaisi myös tarvittaessa sellaisen pitkäkestoisen tuen, jota ei ole tarkoituksenmukaista sisällyttää nykyisiin työvoimapalveluihin tai työvoimaviranomaisten asiantuntijoiden työhön.

Pitkään jatkunut työttömyys voi heikentää henkilön uskoa omiin työllistymismahdollisuuksiin. Työelämästä poissaolo voi myös vieraannuttaa työelämän vaatimuksista ja osaltaan nostaa kynnystä hakeutua työmarkkinoille. Työnhaun ja työllistymisen yleisiä edellytyksiä parantavaan toimintaan osallistuminen voi rohkaista työnhakuun ja työelämässä toimimiseen. Tuettavan toiminnan toteuttamistavasta riippumatta toimintaan osallistuminen todennäköisesti vahvistaisi henkilön sosiaalisia taitoja, vuorovaikutustaitoja, aloitekykyä ja kykyä toimia ryhmässä, mitkä ovat tärkeitä työelämässä tarvittavia yleisiä taitoja.

Työttömälle toiminta tarjoaisi uudenlaisen mahdollisuuden osallistua työttömyysetuutta menettämättä palveluun, joka parantaisi mahdollisuuksia työllistyä pidemmällä aikavälillä. Koska ehdotettu tuettava toiminta täyttäisi tietyin ehdoin myös työssäolovelvoitetta, osallistuminen voisi kiinnittää velvoitteen hankkineen työttömän tuetusti takaisin työllistymispolulle. Tarkoituksena on, että työnhakijan palveluprosessin yhteydessä tehtävässä palvelutarpeen arvioinnissa varmistuttaisiin siitä, että tarjolla oleva toiminta on työnhakijalle sopivaa. Tämä vähentää mahdollisia osallistumiseen liittyviä laiminlyöntejä, joilla voi olla vaikutusta työnhakijan oikeuteen saada työttömyysetuutta.

Jos työttömyysetuutta saava työnhakija laiminlyö osallistumisen ehdotettuun tuella järjestettyyn toimintaan ja hakee toimeentulotukea, hänen toimeentulotukensa perusosan suuruutta voidaan alentaa toimeentulotukilain 10 §:ssä säädetyllä tavalla. Kansaneläke-laitos voi kuitenkin käyttää perusosan alentamista koskevassa menettelyssä toimeentulo-tukilain 10 a §:ssä säädettyä harkintaa.

Riittävien sosiaalipalveluiden näkökulmasta on merkityksellistä, että asiakkaille kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisen motivaattorina on usein toiminut etuuksien heikkenemisen uhka. Kun etuuskytkös poistuu, tämä luultavasti heikentää asiakkaiden hakeutumista sosiaalihuollon palveluun, vaikka asiakkaat hyötyisivätkin palvelusta. Vaikka tämä tapahtuu asiakkaan omasta valinnasta, osa asiakkaista ei kykene hakeutumaan heitä hyödyttävän tuen piiriin tietämättömyyden taikka elämänhallinnan tai muiden ongelmien takia ja ongelmat saattavat kasaantua. Ne saattavat johtaa vaativimpien palvelujen tarpeeseen myöhemmin.

Kuntouttavan työtoiminnan yhtenä tavoitteena on ollut esimerkiksi päihdekuntoutuksen tukeminen. Tässä palvelussa on myös ihmisiä, joiden arjen rutiinit ja yhteisö tulevat kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisesta. Kuntouttavan työtoiminnan lakkaamisella saattaa olla isoja vaikutuksia asiakkaiden ja perheiden arjen sujumiseen, jos asiakkaalle ei löydy sopivia korvaavia ensisijaisia työvoimaviranomaisen palveluja tai hän ei osallistu kuntouttavan työtoiminnan korvaavaan toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palveluun. Vaikutukset voivat ilmetä esimerkiksi päihteiden käytön lisääntymisenä tai lastensuojelun palveluiden tarpeen lisääntymisenä. Myös asumispalveluiden ja muiden sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden tarve saattaa kasvaa, jos henkilö jää tarvittavien palvelujen ja tuen ulkopuolelle.

Työ- ja toimintakyvyn tuen palvelun vapaaehtoisuudella voi kuitenkin olla myös positiivisia vaikutuksia. Vapaaehtoisuus ja asiakkaan sisäinen motivaatio palveluun osallistumiseen saattaa tehdä palvelusta yksilötasolla vaikuttavampaa. Palvelulla voi siten olla mahdollista saavuttaa kuntouttavaa työtoimintaa paremmin toivottuja vaikutuksia esimerkiksi työllistymisen edellytysten parantumisessa tai yleisesti yhteiskuntaan kiinnittymisessä.

Sosiaali - ja terveysministeriön tekemän kyselyn (2025) mukaan sosiaalisessa kuntoutuksessa on ollut noin 7 400 asiakasta. Uudistuksen tarkoituksena ei ole tehdä muutoksia näiden asiakkaiden asemaan, vaan sosiaalista kuntoutusta saaneet asiakkaat olisi tarkoitus ohjata uudistuksen myötä uuteen toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palveluun.

Vuoden 1982 sosiaalihuoltolain vammaisten henkilöiden työllistymistä tukevassa toiminnassa ja vammaisten henkilöiden työtoiminnassa on ollut noin 4 100 asiakasta. Uudistuksella ei tavoitella muutoksia palveluissa tällä hetkellä olevien asiakkaiden ase-maan. Vammaisten henkilöiden työtoiminnassa olevien asiakkaiden on tarkoitus siirtyä uuteen toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palveluun. Vammaisten henkilöiden työllistymistä tukevan toiminnan mukaisessa työsuhteessa olevat henkilöt jatkaisivat palvelussa siirtymäsäännöksen turvin. Muilta osin muutoksella tavoitellaan sitä, että työsuhteisen työn työpaikat löytyisivät jatkossa pääsääntöisesti työvoimaviranomaisen toimesta.

Kun nykyisiä sosiaalipalveluja sulautuu yhdeksi uudeksi palveluksi, asiakkaan asema voi muodostua kuitenkin aiempaa epäselvemmäksi. Erityisenä riskinä on uuden palvelun sisällön, laajuuden ja toteutustavan alueellinen vaihtelu, mikä voi heikentää palvelujen yhdenvertaista saatavuutta. Riski voi korostua erityisesti niiden asiakkaiden kohdalla, joiden tuen tarve on pitkäkestoinen, monialainen tai kiinnittynyt aiemmin nimenomaisesti kuntouttavaan työtoimintaan, sosiaaliseen kuntoutukseen tai vammaisten henkilöiden työtoimintaan.

Työ- ja toimintakykyä edistävien sosiaalipalveluiden uudistuksella voi olla välillisiä vaikutuksia myös perheiden ja lasten hyvinvointiin. Vanhempien toimeentulon, osallisuuden tai palveluihin osallistumisen heikkeneminen voi kuluttaa vanhempien voimavaroja, heikentää arjen hallintaa ja siten heikentää heidän kykyään vastata lasten tarpeisiin. Toisaalta jos uudistus vaikuttaisi edellä kuvatulla tavalla palveluja parantavasti, tällä olisi myönteisiä vaikutuksia myös lapsiin.

4.2.5.2 Vaikutukset vammaisiin henkilöihin

Esityksen perusoikeusvaikutusten kannalta merkittävimmät säännökset ovat myös vammaisten henkilöiden kannalta perustuslain yhdenvertaisuutta koskeva 6 §, oikeutta sosiaaliturvaan koskeva 19 §:n 1 ja 3 momentti, oikeusturvaa koskeva 21 § sekä palveluiden turvaamista koskeva 22 §.

Esityksen vaikutukset vammaisiin henkilöihin olisivat pääosin samoja kuin erityisesti jaksoissa vaikutukset perus- ja ihmisoikeuksiin, yhdenvertaisuuteen ja haavoittuvassa asemassa oleviin henkilöihin on arvioitu olevan. Vaikutuksia erityisesti vammaisiin henkilöihin on arvioitu myös eri ehdotuksia koskevissa jaksoissa. Tässä jaksossa käsitellään joidenkin ehdotettuja uudistusten erityisiä vaikutuksia vammaisiin henkilöihin.

Vammaisten henkilöiden osalta tulee arvioida aiemmissa jaksoissa kuvattujen perus- ja ihmisoikeusvaikutusten lisäksi, miten ehdotetut muutokset vaikuttavat YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa (SopS 27/2016) turvattujen oikeuksien toteutumiseen vammaisten henkilöiden elämässä. Yhdenvertaisuus, osallisuus, itsemääräämisoikeus, esteettömyys ja saavutettavuus ovat vammaissopimuksen keskeisiä oikeuksia.

Uusi säännös asiakkaan oikeudesta tavata sosiaalihuollon ammattihenkilö seitsemän päivän kuluessa yhteydenotosta korvaisi nykyisen palvelutarpeen arvioinnin aloittamista 7 vuorokauden kuluessa koskevan säännöksen. Edelleen kiireellisen tuen tarve on arvioitava välittömästi. Muutoksella ei arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia vammaisen henkilön mahdollisuuksiin saada tarvitsemansa apu ja tuki.

Sosiaalityö ja sosiaaliohjaus olisi tärkeää myös vammaisten henkilöiden kannalta. Jatkossakin on kuitenkin turvattava vammaisten henkilöiden oikeus saada tarvitsemansa yksilöllinen apu ja tuki. Tämä tarkoittaa useimmiten myös erilaisia palveluita, koska pelkkä sosiaalityö ja sosiaaliohjaus ovat harvoin yksinään vammaiselle henkilölle riittäviä ja sopivia. Vammaisen henkilön avun ja tuen tarve on yleensä pitkäaikaista ja pysyvää, vaikkakin avun ja tuen muodot saattavat vaihdella.

Vammaisten henkilöiden asiakasprosessiin sovelletaan pääosin sosiaalihuoltolain säännöksiä. Sen lisäksi vammaispalvelulaissa on joitakin täydentäviä säännöksiä. Siksi ehdotetuilla muutoksilla olisi vaikutuksia myös vammaisiin henkilöihin. Vammaisten henkilöiden tarpeet vaihtelevat paljon esimerkiksi vamman laadun ja elämäntilanteen mukaan. Mahdollisuus toteuttaa asiakasprosessi joustavasti henkilön yksilöllisen tilanteen ja tarpeiden mukaan auttaisi saamaan apua ja tukea selkeässä tilanteessa aiempaa nopeammin. Toisaalta muutos mahdollistaisi resurssien ja osaamisen keskittämisen laajempaa tuen tarpeen arviointia ja harkintaa edellyttäviin tilanteisiin. Vammaisten henkilöiden kannalta on merkittävää, että tuen tarpeen arviointi tulisi edelleen tehdä asiakkaan elämäntilanteen edellyttämässä laajuudessa ottaen huomioon paljon apua ja tukea tarvitsevien vammaisten henkilöiden erityisen tuen tarpeet. Näin olisi mahdollista välttää riski päätösten tekemisestä puutteellisen valmistelun ja tiedon perusteella.

Vammaisen henkilön oikeuksien toteutumisen kannalta on merkittävää, että ehdotettavien sosiaalihuoltolain asiakasprosessia koskevien säännösten rinnalla sovelletaan vammaispalvelulain erityisiä oikeusturvan toteutumista asiakasprosessissa turvaavia säännöksiä. Vammaispalvelulain vammaisen henkilön osallisuuden tukemista asiakasprosessissa koskevassa 3 §:ssä säädetään asioista, jotka täytyy ottaa huomioon vammaisen henkilön asiakasprosessissa, jotta vammaisen henkilön itsemääräämisoikeus ja osallisuus voisivat toteutua. Tuen tarpeen arviointia ja asiakassuunnitelman tekemistä koskevat asiakastapaamiset ja selvitykset olisi järjestettävä esteettömässä ja muutenkin vammaiselle henkilölle soveltuvassa paikassa. Vammaisen henkilön

olisi saatava tarvittaessa riittävä tuki osallistumiseen ja oman tahtonsa ilmaisemiseen sekä valintojen tekemiseen koko prosessin ajan, jotta vammaisen henkilön aito osallisuus on mahdollista turvata ja löytää avun ja tuen tarpeisiin parhaalla mahdollisella tavalla vastaava palvelu ja muu sosiaalihuollon tuen kokonaisuus. Myös kielellisten oikeuksien toteutumisesta olisi huolehdittava.

Vammaisen henkilön yksilölliseen tuen tarpeen arviointiin on vammaispalvelulain 4 §:n 2 momentin mukaan sisällytettävä myös arvio siitä, voidaanko vammaisen henkilön tarpeisiin vastata yleislain mukaisilla palveluilla vai sovelletaanko vammaispalvelulakia. Tämän arvion tekemiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota, jotta vammaisen henkilön perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen arjessa voidaan turvata oikeanlaisella avulla ja tuella. Vammaispalvelulain 4 §:n mukaan vammaisen henkilön tuen tarpeen arvioimisesta ja asiakassuunnitelman tekemisestä vastaisi aina sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa tarkoitettu virkasuhteessa oleva ammattihenkilö.

Vammaisen henkilön oikeuksien toteutumista turvaisi lisäksi uusi erityisen tuen tarpeessa olevaa asiakasta koskeva 5 a §.

Erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan määritelmän täsmentäminen selkeyttäisi sitä, milloin vammaisen henkilön katsotaan olevan erityistä tukea tarvitseva asiakas. Määritelmään ehdotetaan lisättäväksi voimassa olevasta määritelmästä poiketen sosiaalisen toimintakyvyn rajoite psyykkisen ja kognitiivisen toimintakyvyn rajoitteen lisäksi. Ratkaisevaa arvioitaessa erityisen tuen tarvetta olisi myös vammaisten henkilöiden osalta se, että sosiaali- ja terveyspalvelujen saaminen voisi ilman erityistä tukea vaarantua erilaisten taustalla olevien säännöksessä mainittujen syiden vuoksi. Diagnoosi ei olisi ratkaiseva.

Erityistä tukea tarvitsevalla asiakkaalla olisi aina lähtökohtaisesti oikeus omatyöntekijään, mikä auttaisi vammaisen henkilön usein useammasta palvelusta koostuvan palvelukokonaisuuden saamista ja käyttämistä. Omatyöntekijän merkitys korostuisi silloin, kun vammaisella henkilöllä on vaikeuksia kommunikaatiossa tai oman tahdon muodostamisessa ja ilmaisemisessa. Pysyvä asiakassuhde ja yhteydenpidon vaivattomuus olisi erityistä tukea tarvitsevien vammaisten henkilöiden palveluiden saamisen ja käyttämisen sekä arjen sujumisen kannalta välttämätöntä.

Kaikille erityistä tukea tarvitseville asiakkaille tehtäisiin asiakassuunnitelma. Yleensä pitkäaikainen avun ja tuen tarve sekä vammaispalvelulain palvelupykäliin liittyvät säännökset edellyttävät joka tapauksessa, että vammaiselle henkilölle laaditaan asiakassuunnitelma. Muutokset liittyen asiakassuunnitelman tekemiseen vaikuttaisivat eniten niihin vammaisiin henkilöihin, jotka saavat palvelunsa sosiaalihuoltolain perusteella. Silloinkin käytännössä niille henkilöille, jotka saavat useita palveluita, tehtäisiin asiakassuunnitelma. Asiakassuunnitelman tekemistä koskevilla muutosehdotuksilla ei sen vuoksi katsota olevan vammaisten henkilöiden asemaa heikentäviä vaikutuksia. Asiakassuunnitelman tekeminen yhteistyössä vammaisen henkilön kanssa turvaisi vammaisen henkilön mahdollisuudet saada hänelle riittävät ja sopivat palvelut.

Esitykseen sisältyvät ehdotukset voivat olla merkittäviä erityistä tukea tarvitseville lapsille, kuten vammaisille lapsille, neuropsykiatrista tukea tarvitseville, traumataustaisille tai eri kieli- ja kulttuuritaustaisille lapsille sekä heidän perheilleen. Näillä lapsilla tuen tarve on usein monialainen ja pitkäkestoinen, ja palvelujen yhteensovittaminen on keskeistä lapsen arjen sujuvuuden kannalta. Perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuen toteuttamisessa tulisi varmistaa saavutettavuus ja syrjimättömyys siten, että tuki olisi esteetöntä, kielellisesti ja kulttuurisesti tarpeisiin sopivaa sekä tarpeen mukaan mukautettavissa erilaisiin kommunikointitapoihin, jotta erityisen tuen tarpeessa olevien lasten oikeus yhdenvertaisuuteen toteutuisi.

Vammaisen henkilön avun ja tuen tarve on yleensä pitkäaikaista ja pysyvää, vaikkakin avun ja tuen muodot saattavat vaihdella. Sosiaalihuollon vaikuttavuuden arvioinnin korostaminen lainsäädännössä voisi edistää myös vammaisen henkilön saaman sosiaalihuollon vaikuttavuutta ja sen arvioimista, vastaako asiakkaan saama tuki hänen yksilöllisiin tuen tarpeisiinsa.

Suunnitelmallinen hyvinvoinnin edistämistyö olisi monen vammaisen henkilön hyvinvoinnin kannalta merkittävää. Vammaisten henkilöiden hyvinvoinnin edistämisen kannalta säännös hyvinvointialueen velvollisuudesta tarjota hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä edistäviä toimia erityisesti niille henkilöille, joiden elinoloihin tai elämäntilanteeseen liittyy erityisiä hyvinvointia uhkaavia tekijöitä, olisi tärkeä. Jotta näistä toimista olisi hyötyä, ne tulisi toteuttaa ottaen huomioon vammaisten henkilöiden esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyvät erityistarpeet.

Sosiaalihuollon saatavuutta ja saavutettavuutta koskeva 33 § olisi merkittävä vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumisen kannalta. Sosiaalityö ja sosiaaliohjaus sekä yleiset sosiaalipalvelut tulee toteuttaa siten, että ne soveltuvat kaikille asiakkaille. Tiedot saatavilla olevasta sosiaalihuollon tuesta, sen hakemisesta sekä tuen myöntämisen edellytyksistä on julkaistava helposti saavutettavalla ja ymmärrettävällä tavalla. Säännös olisi erityisen merkittävä niiden vammaisten henkilöiden kannalta, jotka saavat palvelunsa yleispalveluina. Säännös edistäisi myös YK:n vammaissopimuksen esteettömyyttä ja saavutettavuutta koskevan 9 artiklan ja osallisuutta yhteisössä koskevan 19 artiklan toteutumista käytännössä.

Viranomaisten ja palvelun tuottajien velvollisuus tehdä YK:n vammaissopimuksessa ja yhdenvertaisuuslaissa tarkoitettuja kohtuullisia mukautuksia yksittäisissä tilanteissa turvaa vammaisen henkilön yhdenvertaisuuden toteutumista silloin, kun hän ei voisi muuten käyttää yleisiä palveluja.

Vammaispalvelulain 2 §:ssä säädetään siitä, missä tilanteissa vammaisella henkilöllä on oikeus saada erityislakina sovellettavan vammaispalvelulain mukaisia palveluja. Vammaisen henkilön tarvitsema apu ja tuki järjestetään aina ensisijaisesti sosiaalihuoltolain perusteella. Tuen kokonaisuutta täydennetään tarvittaessa vammaispalvelulain mukaisilla palveluilla. Vammaispalvelulaissa ei ole perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tukea (18 §) vastaavaa palvelua. Siksi sen merkitys on suuri vammaisten lasten ja heidän perheidensä tukemisessa. Lapsiperheiden palvelukokonaisuutta koskevien muutosten ja koko esityksen vaikutuksia lapsiin on arvioitu erikseen jaksossa 4.2.5.4.

Toimintakyvyn ja osallisuuden tukea (17 §) koskevien muutosten perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia on arvioitu edeltävässä jaksossa. Tuki on ensisijainen suhteessa vammaispalvelulain mukaisiin palveluihin. Vammaispalvelulain perusteella voidaan järjestää päivätoimintaa ja kehitysvammaisten henkilöiden työtoimintaa. Vammaisen henkilön työllistymisen edellytyksiä ja osallisuutta voidaan tukea myös esimerkiksi valmennuksen ja henkilökohtaisen avun tai erityisen osallisuuden tuen sekä liikkumisen tuen avulla. Yksilölliset tarpeet sekä yleispalvelun sopivuus ja riittävyys ratkaisevat valittavan lain ja palvelun.

Ympärivuorokautisen palveluasumisen asiakasmaksukorostus vaikuttaisi käytännössä vain niihin vammaisiin henkilöihin, joiden välttämätön avun ja tuen tarve ei poikkea kyseessä olevaan elämänvaiheeseen tavanomaisesti kuuluvasta avun ja tuen tarpeesta. Vaikka vammaispalvelulain perusteella järjestetään palveluita vain, jos muussa laissa tarkoitetut palvelut eivät ole vammaisen henkilön yksilöllisen palvelutarpeen ja edun kannalta sopivia ja riittäviä, sellainen vammainen henkilö, jonka avun ja tuen tarve olisi ympärivuorokautista, olisi yleensä oikeutettu vammaispalvelulain perusteella järjestettävään maksuttomaan asumisen tukeen.

Muutkin yleensä maksulliset sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut olisivat maksuttomia silloin, kun ne olisivat osa vammaispalvelulain perusteella järjestettävää asumisen tuen kokonaisuutta. Tämä vähentäisi myös kotihoidon maksun korotuksen vaikutusta vammaisiin henkilöihin. Vammaispalvelulaki sisältää myös suojasäännöksen, jonka mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon yleislainsäädännön perusteella järjestettävistä palveluista määrättävä maksu on jätettävä määräämättä tai perimättä tai sitä on alennettava, jos maksu estää vammaisen henkilön palveluiden yksilöllisen järjestämisen tai vaikeuttaa sitä olennaisesti tai jos siihen on syytä huollolliset näkökohdat huomioon ottaen. Suojasäännös turvaa viime kädessä sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen saamisen yksittäisessä tilanteessa, jossa maksun määrääminen voisi johtaa vammaisen henkilön palvelujen vastaanottamisen vaarantumisen. Tämän vuoksi asiakasmaksuja koskevilla korotuksilla olisi vain vähäisiä vaikutuksia vammaisiin henkilöihin.

Vaikutukset työttömiin vammaisiin henkilöihin

Suomessa vammaisista työnhakijoista ei ylläpidetä erillistä rekisteriä. Työvoimaviranomaisen asiakasrekisteriin merkitään tieto työnhakijan vammasta tai sairaudesta vain, jos sen arvioidaan vaikuttavan henkilön mahdollisuuksiin saada työtä tai osallistua työvoimapalveluihin. Tällaisia työnhakijoita oli työvoimaviranomaisen asiakasrekisterissä tammi–toukokuussa 2026 koko maassa noin 55 500 (vajaavuosikeskiarvo). Näistä työnhakijoista oli yli vuoden työttömänä olleita koko maassa noin 23 400. Pitkäaikaistyöttömiä, joilla vamman tai sairauden on arvioitu vaikuttavan työllistymiseen, oli siten noin 17 prosenttia kaikista pitkäaikaistyöttömistä työnhakijoista tammi–toukokuussa 2026.

Vamma tai sairaus ei automaattisesti tarkoita, että henkilö tarvitsisi tukea tai palveluja työllistymiseen. Tuen tarve on aina arvioitava yksilöllisesti. Työvoimaviranomaisen tulee tarjota työnhakijalle ja työnantajalle tukea työllistymiseen niin, että vammasta tai sairaudesta olisi mahdollisimman vähän haittaa. Järjestäessään työvoimapalveluja työvoimaviranomainen on velvollinen aktiivisesti edistämään yhdenvertaisuutta ja huolehtimaan muun muassa palvelujen saavutettavuudesta ja esteettömyydestä. Ehdotettavan tuen myöntäminen on osa työvoimaviranomaisen julkista työvoimapalvelutehtävää, joten tuettavan toiminnan suunnittelussa ja tuen myöntämisessä on noudatettava vastaavia yhdenvertaisuuteen liittyviä menettelyjä kuin työvoimapalveluiden järjestämisessä.

Ehdotettava tuettava toiminta olisi työvoimaviranomaiselle uusi väline tukea työttömien työllistymistä. Tuettava toiminta suunniteltaisiin ja kohdennettaisiin pitkään työttömänä olleille, ja siten se voi tarjota uusia mahdollisuuksia myös pitkään työttömänä olleille vammaisille henkilöille. Työvoimaviranomainen voisi myös kohdentaa osan hankkeista nimenomaan pitkään työttömänä olleiden vammaisten työnhaun ja työllistymisen yleisten edellytysten parantamiseen. Pitkään työttömänä olleille suunniteltuun tuettavaan toimintaan voisi ohjata myös lyhyemmän ajan työttömän olleen henkilön, jos toiminnan arvioidaan olevan sopivin. Siten myös lyhyemmän ajan työttömänä olleita vammaisia voisi ohjata toimintaan.

Vammaiset ovat moninainen asiakasryhmä, eivätkä kaikki vammaiset tarvitse ehdotettavan tuettavan toiminnan kaltaista palvelua, vaan työllistymistä voidaan ja tulee edistää julkisilla työvoimapalveluilla, joissa vamma tai sairaus on asianmukaisesti otettu huomioon. Ehdotettava tuettava toiminta ei myöskään voi korvata työvoimapalveluja eikä sen avulla voi paikata työvoimapalveluiden tarjoamiseen liittyviä mahdollisia puutteita.

Tuettavaan toimintaan ohjaaminen perustuu yksilölliseen palvelutarvearvioon ja osallistumisesta sovittaisiin työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa. Jos osallistumisesta aiheutuu henkilölle kustannuksia, osallistumisen ajalta työvoimaviranomainen voi

myöntää harkinnanvaraista kulukorvausta. Vaikka tuettavaan toimintaan osallistuminen olisi vammaisille velvoittavaa työttömyysetuuden jatkumisen edellytyksenä samalla tavalla kuin muillekin työnhakijoille, osallistuja voisi myös työttömyysturvalaissa tarkoitetusta pätevästä syystä keskeyttää toiminnan tai kieltäytyä osallistumasta toimintaan. Pätevä syy vammaisen henkilön kohdalla voisi olla esimerkiksi se, että hän ei vammasta johtuvasta syystä voi tosiasiallisesti osallistua toimintaan. Työvoimaviranomaisen tulisi kuitenkin jo tuettavan toiminnan suunnitteluvaiheessa huolehtia ja tarvittaessa varmistaa, että tuettavan toiminnan järjestämisessä on huomioitu vammaisten henkilöiden mahdollisuus osallistua.

Ehdotettava työllisyyspoliittisella tuella tuettava toiminta jättää toiminnan ulkopuolelle ne vammaiset, jotka eivät ole rekisteröityneet työnhakijoiksi. Nämä vammaiset jäävät käytännössä myös työvoimapalveluiden ulkopuolelle. Vammaisten henkilöiden palkkatyöhön työllistymisen edistäminen edellyttäisi nykyisessä palvelujärjestelmässä osittain myös sitä, että vammaispalveluiden piirissä olevia työikäisiä kannustettaisiin ja tuettaisiin työnhakijoiksi ja työvoimapalveluiden piiriin, ja että työvoimaviranomaiset tunnistaisivat myös eläkkeellä olevien vammaisten oikeuden työ-voimaviranomaisen palveluun.

Työvoimapalvelujärjestelmän tilasta tehdään valtioneuvostolle hallituskausittain selvitys, missä tarkastellaan myös yhdenvertaisuuden toteutumista työvoimapalveluissa. Selvityksen antaa työllisyyden edistämisen neuvottelukunta ja se valmistellaan sidosryhmiä kuullen virkatyönä työ- ja elinkeinoministeriössä. Ensimmäinen uuden työvoimapalvelujärjestelmän tilaa koskeva selvitys valmistuu vuoden 2026 lopulla.

Asiakasmaksujen korottaminen

Vammaisen henkilön tarvitsema apu ja tuki järjestetään ensisijaisesti sosiaalihuoltolain ja terveydenhuoltolain perusteella ja tarvittaessa myös vammaispalvelulain perusteella, joten korotukset pitkäaikaisesta ympärivuorokautisesta palveluasumisesta ja pitkäaikaisesta laitoshoidosta sekä jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta perittävään maksuun kohdistuisivat lähtökohtaisesti myös vammaisiin henkilöihin. Siten edellä kuvattu riski siitä, että laissa säädetyistä suojakeinoista huolimatta tarpeellisten palvelujen koetaan olevan asiakkaan tai potilaan ulottumattomissa, kohdistuisi myös vammaisiin henkilöihin.

Vammaispalvelulain 2 §:n 6 momentissa säädetään kuitenkin asiakasmaksulain 11 §:ää täydentävästi asiakasmaksun määräämättä tai perimättä jättämisestä tai alentamisesta. Sen mukaan asiakasmaksulain 11 §:ssä maksun perimättä jättämisestä tai alentamisesta säädetyn lisäksi ensisijaisen lain perusteella järjestetyistä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista määrättävä maksu on jätettävä määräämättä tai perimättä tai sitä on alennettava, jos maksu estää vammaisen henkilön palveluiden yksilöllisen järjestämisen tai vaikeuttaa sitä olennaisesti tai jos siihen on syytä huollolliset näkökohdat huomioon ottaen. Lisäksi vammaispalvelulain perusteella järjestettävät palvelut ovat pääosin maksuttomia. Näiden seikkojen voidaan arvioida vammaisten henkilöiden osalta pienentävän riskiä siitä, että tarpeellisten palvelujen koetaan olevan asiakkaan tai potilaan ulottumattomissa.

Muutokset palveluihin

Uusi 18 §:n mukainen perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuki muuttaa myös niiden perheiden saamia palveluita, joissa lapsella tai vanhemmalla on vammasta johtuva tuen tarve. Osalla hyvinvointialueista perhetyö ja kasvatus- ja perheneuvonta ovat olleet tärkeitä tukea tarjoavia palveluja tälle asiakasryhmälle. Perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuen sisällöllinen laajentaminen vahvistaa mahdollisuuksia huomioida vammaisten lasten tai vanhempien

tilanteet kokonaisvaltaisesti ja rakentaa tukea, joka joustaa lapsen muissa palveluissa tapahtuvien muutosten mukaan. Uudistus edellyttää kuitenkin, että erityisosaaminen tunnistetaan ja turvataan myös osana laajempaa palvelua. Mikäli erityisasiantuntemusta ei ole saatavilla riittävästi, riski tuen laadun heikkenemisestä kasvaa erityisesti niiden lasten ja perheiden kohdalla, joiden tuen tarve on intensiivinen tai vaatii menetelmällistä erikoistumista.

Mikäli hyvinvointialue kykenee järjestämisvastuunsa puitteissa hyödyntämään joustavamman sääntelyn mahdollistaman liikkumavaran ja hallitsemaan siihen liittyvät riskit, uudistus voi edistää tämän lapsiryhmän palvelujen tarkoituksenmukaista yhteensovittamista. Mikäli hyvinvointialue ei vastaavasti kykene turvaamaan toiminnan asianmukaista resursointia, ohjausta ja koordinointia, on olemassa riski, että palvelujen saatavuus, laatu ja yhteensovittaminen heikkenevät nykytilaan verrattuna.

Uuteen 17 §:n mukaiseen toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palveluun sisällytettäisiin nykyisin vuoden 1982 sosiaalihuoltolain 27 e §:n voimassa olevat palvelusisällöt. Uusi palvelu olisi määrärahasidonnainen, kuten myös vuoden 1982 sosiaalihuoltolain perusteella järjestettävät vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta ja työtoiminta ovat. Siten vammaisille henkilöille tarjottavan palvelun luonne ei muuttuisi nykyisestä. Muutos myös selkeyttäisi palvelukokonaisuutta vammaisten henkilöiden näkökulmasta.

Koska palveluissa tällä hetkellä olevien henkilöiden aseman ei tulisi heikentyä uudistuksen seurauksena, vammaisten henkilöiden työllistymistä tukevassa toiminnassa olevat henkilöt jatkaisivat palvelussa niin kauan kuin vuoden 1982 sosiaalihuoltolain 27 d §:n perusteella laaditut sopimukset ovat voimassa. Lisäksi 27 e §:n mukaisessa työtoiminnassa olevien henkilöiden olisi tarkoitus siirtyä uuteen toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palveluun.

4.2.5.3 Vaikutukset iäkkäisiin henkilöihin

Koska vanhuspalvelulaissa säädetään erikseen iäkkäiden henkilöiden asiakasprosessista, sosiaalihuoltolakiin ehdotettavilla asiakasprosessia koskevilla muutoksilla ei olisi käytännössä vaikutuksia iäkkäisiin henkilöihin. Vanhuspalvelulaissa säädetään yksityiskohtaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden iäkkään henkilön hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista tukevien palvelujen tarpeen selvittämisestä. Hyvinvointialueen on vanhuspalvelulain mukaan käytettävä RAI-arviointivälineistöä iäkkään henkilön toimintakyvyn arvioinnissa silloin, kun henkilö tarvitsee säännöllisesti annettavia sosiaalipalveluja. Vanhuspalvelulaissa säädetään myös iäkkään henkilön osallisuudesta asiakasprosessissa sekä asioista, joita tulee ottaa huomioon palvelujen kokonaisuutta suunniteltaessa. Vanhuspalvelulaissa säädetään lisäksi päätöksen tekemisen ja toteuttamisen määräajoista. Vanhuspalvelulain asiakasprosessia koskevia säännöksiä ei esitetä muutettavaksi.

Iäkkäiden henkilöiden tuen tarpeet ovat yleensä pitkäaikaisia, ja tarpeisiin vastaamiseksi tarvitaan palveluja. Iäkkäillä, kuten muillakin henkilöillä, säilyy oikeus saada palveluja, jos sosiaalityönä ja sosiaaliohjauksena annettava tuki ei yksin ole asiakkaan tuen tarpeisiin vastaamiseksi sopivaa tai riittävää. Tärkeimpiä palveluja, joilla voidaan vastata iäkkäiden henkilöiden palvelutarpeisiin, ovat tukipalvelut, kotihoito, asumispalvelut ja liikkumista tukevat palvelut. Näitä palveluja koskevia säännöksiä ei ehdoteta muutettavaksi. Siksi esityksellä ei olisi tältäkään osin vaikutuksia iäkkäisiin henkilöihin.

Asiakasmaksujen korottamista koskevassa jaksossa kuvatut vaikutukset kohdistuisivat erityisesti kotihoitoa paljon käyttäviin iäkkäisiin henkilöihin. Myös ympärivuorokautisen palveluasumisen piirissä olevista henkilöistä valtaosa on iäkkäitä.

4.2.5.4 Vaikutukset lapsiin

Sosiaalihuollon toteuttaminen

Esityksessä ehdotetaan lastensuojeluilmoitusten ja ennakollisten lastensuojeluilmoitusten siirtämistä lastensuojelulaista sosiaalihuoltolakiin. Tämä muuttaisi sitä, miten lastensuojeluasia tulee vireille ja miten ilmoituksia käsitellään. Ilmoitusvelvollisuuden sisältö ja lastensuojelun tarpeen arviointi säilyisivät ennallaan.

Vireilletulon muutoksella arvioidaan olevan suoria vaikutuksia siihen, miten lapset ja perheet ohjautuvat tuen piiriin. Jatkossa kaikki lapsia koskevat ilmoitukset otettaisiin vastaan yhdenmukaisesti sosiaalihuoltolain mukaisina vireilletuloina. Lastensuojelun asiakkuus aloitettaisiin vain niille lapsille, joiden arvioidaan tarvitsevan lastensuojelulain mukaista tukea.

Muutoksen tavoitteena on yksinkertaistaa ja yhtenäistää ilmoitusten käsittelyä. THL:n seurantatietojen mukaan hyvinvointialueiden välillä on huomattavaa vaihtelua siinä, ohjautuvatko lastensuojeluilmoitukset ja ennakolliset lastensuojeluilmoitukset lastensuojeluun vai sosiaalihuoltoon. Jatkossa vireilletulo- ja asiakkuusprosessit eivät enää riippuisi siitä, miten hyvinvointialueet ovat jakaneet ilmoitusten käsittelyn sosiaalihuollon ja lastensuojelun välillä. Yhtenäisen prosessin arvioidaan parantavan asiakasprosessien vertailtavuutta alueellisesti sekä samalla tukevan kansallista seurantaa, ohjausta ja tiedonkeruuta. Prosessin yhdenmukaistamisella voisi olla positiivinen vaikutus myös asiakasturvallisuuteen.

Lapsen ja perheen kannalta muutos voisi vähentää huolta lastensuojeluun ohjautumisesta ja siihen mahdollisesti liittyvää leimautumista, koska ilmoituksen perusteella käynnistyvä arviointiprosessi toteutettaisiin sosiaalihuoltolain mukaisena nykyistä selkeämmin. Muutos ei vaikuttaisi kriittisiin lapsen suojelua koskeviin arviointeihin, sillä nykytilaa vastaavasti kiireelliset tilanteet käsitellään jatkossakin viipymättä ja lastensuojelun asiakkuus avataan heti, kun tarve sille todetaan.

Ehdotettu tuen tarpeen arviointia koskeva sääntely parantaisi todennäköisesti lapsen ja perheen tuen tarpeen tunnistamista ja siihen vastaamista nykyistä joustavammin ja nopeammin. Arvioinnin painopiste siirtyisi erillisistä, usein raskaista ja laajoista palvelutarpeen arvioinneista kohti oikea-aikaisia kohtaamisia, joissa lapsen ja perheen tilanteeseen voitaisiin tarttua välittömästi sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin, tai mikäli ne eivät sovellu tilanteeseen, palvelujen avulla. Tällä olisi toteutuessaan myönteisiä vaikutuksia lapsen hyvinvoinnin tukemiseen erityisesti silloin, kun tuen tarve on kiireellinen tai kun lapsen turvallisuus, terveys tai kehitys edellyttävät nopeaa reagointia. Pitkät ja laajat palvelutarpeen arvioinnit ovat korostuneet lapsilla ja lapsiperheillä.

Arvioinnin tarkoituksena olisi selvittää lapsen tai perheen tuen tarve ja mahdollistaa siihen reagoiminen ensisijaisesti sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin, joiden vahvistaminen on yksi ehdotettavan uudistuksen tavoitteista. Mikäli sosiaalityö tai sosiaaliohjaus todettaisiin riittämättömiksi, olisi arvioitava muiden sosiaalipalvelujen järjestämisen tarve. Sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen asemaa selkeyttävällä muutoksella ei olisi tarkoitus estää palvelujen käyttöä silloin, kun ne ovat sosiaalityötä tai -ohjausta tarkoituksenmukaisempia, tavoitteeltaan selkeitä ja kestoltaan tilapäisiä. Lapsi tulisi jatkossakin huomioida arvioinnissa aina silloin, kun kyse on lapsiasiakkaasta tai tilanteesta, jossa aikuinen tarvitsee tukea ja hänellä on huollettavanaan lapsia. Lapsen hyvinvointi, kehitys ja turvallisuus arvioitaisiin sekä itsenäisesti että osana perheen kokonaistilannetta.

Sääntely selkeyttäisi mahdollisuutta tarjota palveluja jo ensimmäisen henkilökohtaisen keskustelun perusteella, mikäli tuen tarve on selkeä. Se, että arvioinnista vastaa tarkoituksenmukainen ammattihenkilö ja sosiaalityöntekijän asiantuntemus varmistetaan erityistä tukea tarvitsevien lasten kohdalla, ehkäisisi todennäköisesti tilanteita, joissa lapsen tuen tarve voisi muutoin jäädä tunnistamatta. Tuen tarpeen arvioinnin sujuvoittamisen myötä ne asiakkaat, joilla on lapsia ja haasteita esimerkiksi talouden tai asumisen kanssa, voisivat saada tukea oikea-aikaisesti ja joustavasti. Tämä edistäisi myös lapsen edun toteutumista ja tukisi vanhemmuutta.

Riskinä tuen tarpeen arvioinnin joustavoittamisessa ja arviointiin liittyvien määräaikojen poistumisessa voi olla se, että arvioinneissa aletaan kiirehtiä liikaakin, jolloin tuen tarpeita voi jäädä tunnistamatta. Tuen tarpeen arvioimisessa tulisi aina huomioida asiakkaan lapset ja muu lähipiiri sekä tunnistaa ne läheiset, joihin asiakkaan tilanne mahdollisesti vaikuttaa. Myös lasten osallisuus tulisi varmistaa tarkoituksenmukaisella tavalla

Erityistä tukea tarvitsevan lapsen omatyöntekijä

Esityksen mukaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen omatyöntekijänä tai muun omatyöntekijän kanssa asiakastyötä tekevän työntekijän olisi jatkossakin oltava sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa tarkoitettu sosiaalityöntekijä ja tehtävä olisi hoidettava virkasuhteessa. Tältä osin nykytila säilyisi. Erityisen tuen tarpeessa olevien lasten ja heidän omatyöntekijöidensä määristä ei ole toistaiseksi vielä kansallisesti saatavilla tietoa, mutta STM:n alkuvuodesta 2026 hyvinvointialueilta keräämän tiedon perusteella kokonaismääräksi on arvioitu 17 600 lasta ja sosiaalityöntekijäkohtaiseksi asiakasmääräksi 52,25 erityisen tuen tarpeessa olevaa lasta. Sosiaalityöntekijäkohtainen asiakasmäärä on siten suurempi kuin lastensuojelussa lapsen asioista vastaavilla sosiaalityöntekijöillä, vaikka erityistä tukea tarvitsevan lapsen tarpeet saattavat olla samantyyppisiä kuin lastensuojelun asiakkuudessa olevilla lapsilla.

Erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen ja lastensuojelun asiakkuuden rajapinta ei ole tällä hetkellä kovin selkeä, mutta lastensuojelulakiin ehdotettujen muutosten tavoitteena on selkiyttää sitä. Jos lastensuojelun asiakkuuden kynnyksen nostamista koskeva ehdotus etenee, erityisen tuen tarpeessa olevien lasten määrä todennäköisesti kasvaa tulevaisuudessa. Esitysten tavoitteena on, että lasten erityisen tuen tarpeisiin voitaisiin vastata sosiaalihuoltolain keinoin ilman lastensuojelun asiakkuutta silloin, kun se on lapsen edun mukaista. Tämä vaikuttaisi todennäköisesti siten, että erityisen tuen tarpeessa olevien lasten palvelu- ja suojelutarpeet olisivat jatkossa vaativampia. Tämä huomioiden on perusteltua, että heidän omatyöntekijöinään olisi lähtökohtaisesti sosiaalityöntekijä.

Sosiaalihuoltolakiin ja lastensuojelulakiin ehdotettujen muutosten arvioidaan vaikuttavan siten, että lastensuojelun asiakkuudesta siirtyisi 5 300 lasta sosiaalihuoltolain mukaiseen asiakkuuteen. Siirtyminen ei olisi automaattista, vaan edellyttäisi aina lapsikohtaista arviointia siitä, voidaanko lapsen tarpeisiin tosiasiallisesti vastata sosiaalihuoltolain mukaisessa asiakkuudessa. Valmistelussa on arvioitu mahdolliseksi riskiksi se, että siirtyvien lasten erityisiä tarpeita ei tunnistettaisi riittävässä määrin sosiaalihuoltolain mukaisessa työskentelyssä. Riskiä voidaan ehkäistä riittävällä koulutuksella ja ammattilaisten osaamisen vahvistamisella sekä hallitulla muutosten toimeenpanolla. Toisaalta tällä hetkelläkin lasten asiakkuuksia siirretään sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain mukaisten asiakkuuksien välillä lapsen tuen tarpeiden ja tilanteiden muuttuessa.

Ehdotus ei sisällä sosiaalityöntekijäkohtaista enimmäisasiakasmäärää koskevaa sääntelyä erityisen tuen tarpeessa olevien lasten kohdalla, koska myös enimmäisasiakasmäärien sääntelyyn voi liittyä lapsen edun vaarantavia riskejä. Toisaalta enimmäisasiakasmäärien puuttumisen

riskinä on, että sosiaalityöntekijäkohtaiset asiakasmäärät kasvavat eikä sosiaalityöntekijöillä ole riittävästi aikaa työskennellä erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa. Riskiä voidaan pienentää riittävällä sosiaalityöntekijäresurssilla ja sosiaalityön organisointitavoilla. Vuodesta 2022 lastensuojelussa voimassa olleen lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän asiakasmitoituksen on todettu muun muassa kohtuullistaneen työntekijäkohtaista asiakasmäärää, vähentäneen työn kuormitusta, vaikuttaneen henkilöstön vaihtuvuutta vähentävästi ja parantaneen työskentelyn laatua. Toisaalta mitoituksella on ollut kielteisiä vaikutuksia, kuten lastensuojelun asiakkuuteen pääsyn viivästymistä tai perheen lasten ohjautumista eri sosiaalityöntekijöiden vastuulle. Ilman lakisääteistä asiakasmitoitusta korostuu hyvinvointialueiden omavalvonnallinen vastuu seurata asiakasmääriä, työn kuormittavuutta ja tuen vaikuttavuutta sekä huolehtia siitä, että sosiaalityöntekijöillä on tosiasialliset mahdollisuudet kohdata lapsi, kuulla tätä ja arvioida lapsen tuen ja suojelun tarvetta. Mitoituksen puuttuminen sosiaalihuoltolain mukaisista asiakkuuksista voi lisätä joustavuutta työn organisoinnissa ja resurssin joustavampaa kohdentamista lasten tarpeiden mukaisesti. Tämä edellyttää kuitenkin aktiivista johtamista, systemaattista seurantaa sekä kansallista ja alueellista ohjausta, jotta lasten yhdenvertaiset palvelut toteutuvat.

Valmistelun tueksi kuultiin lapsia ja nuoria tammi–maaliskuussa 2026 järjestetyissä keskustelutilaisuuksissa ja niitä täydentäneissä verkkokyselyissä (n=225). Lasten kuulemisissa korostuivat lapsen aidon kuulemisen ja osallisuuden merkitys sekä pysyvien, luottamuksellisten aikuissuhteiden tärkeys. Työntekijöiden vaihtuvuuden ja koetun kiireen todettiin heikentävän avun vastaanottamista. Näiden tekijöiden huomioon ottaminen edellyttää riittävää henkilöstöä ja toimivia asiakkuusprosesseja.

Lapsen siirtyminen eri työntekijöiden vastuulle tai palvelusta toiseen voi vaikeuttaa luottamussuhteen rakentumista ja vaarantaa tuen vaikuttavuuden juuri niissä tilanteissa, joissa lapsi tarvitsisi pysyvyyttä, selkeyttä ja johdonmukaista työskentelyä. Tätä voidaan tukea mahdollisimman pysyvällä omatyöntekijällä. Erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen omatyöntekijänä voisi jatkossakin olla myös sosiaaliohjaaja lapsen edun niin edellyttäessä, mutta hänen työparinaan tulisi kuitenkin toimia aktiivista asiakastyötä tekevä sosiaalityöntekijä.

Ehdotetuilla muutoksilla on selkeä yhteys lapsen oikeuksien sopimuksen toteutumiseen, erityisesti sen artiklaan 3, jonka mukaan lapsen etu on asetettava ensisijaiseksi kaikissa lasta koskevissa toimissa ja artiklaan 12, jonka mukaan lapsella on oikeus tulla kuulluksi. Lapsen edun ensisijaisuus ja oikeus tulla kuulluksi edellyttävät, että omatyöntekijällä on riittävä mahdollisuus perehtyä lapsen tilanteeseen ja rakentaa luottamuksellinen suhde lapseen.

Vaikutusten toteutuminen riippuu hyvinvointialueiden käytännöistä, henkilöstöresurssien riittävyydestä ja ohjauksen yhdenmukaisuudesta.

Perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuki

Nykyisten lapsiperheiden sosiaalihuollon palvelujen keskeisiksi haasteiksi on tunnistettu erikoistuminen, hajanaisuus, monitasoisuus ja monimutkaisuus. Palvelun kokoaminen yhdeksi, lapsen ja perheen tarpeisiin joustavasti mitoitetuksi palveluksi vahvistaisi mahdollisuuksia tarjota oikea-aikaista ja tarkoituksenmukaista tukea ilman tarpeettomia siirtymiä palvelusta toiseen. Nykyisessä lainsäädännössä erillisinä järjestettyjen perhetyön, kasvatus- ja perheneuvonnan, tehostetun perhetyön ja kotiin vietävän perhekuntoutuksen lainsäädännöllinen yhdistäminen vähentäisi lasten kannalta haitallisia palvelukatkoksia. Palvelujen kokoaminen yhdeksi lainsäädännölliseksi perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tueksi voisi selkeyttää palvelujärjestelmää ja parantaa sen läpinäkyvyyttä, kun palvelu ja sen sisällöt hahmottuvat nykyistä johdonmukaisemmin ilman palvelujen välisiä rajoja.

Nykyisin lapsiperheiden palvelut on määritelty useina erillisinä palveluina, joiden oletetaan olevan sisällöllisesti selvärajaisia. Käytännössä palvelujen sisällöt eivät kuitenkaan ole yksiselitteisiä, vaan esimerkiksi saman nimikkeen alla toteutetaan eri hyvinvointialueilla keskenään varsin erilaisia tukimuotoja. Palveluja toteutetaan usein lainsäädäntöä yksityiskohtaisempien ja osin päällekkäisten työtapojen ja menetelmien kautta, mikä tekee kokonaisuudesta vaikeasti hahmotettavan sekä asiakkaille että palveluja järjestäville ja arvioiville tahoille. Yhdessä laajemmassa perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuessa palvelun sisällöllinen joustavuus ja moninaisuus on mahdollista tuoda avoimemmin näkyviin, mikä mahdollistaisi lapsen ja perheen tuen tarpeeseen perustuvan, tarkoituksenmukaisen tuen järjestämisen ilman, että tuki joudutaan keinotekoisesti sovittamaan ennalta määriteltyihin ja rajattuihin palveluihin tai työmenetelmiin. Samalla muutos voi edellyttää palvelujen sisällön ja tarjottavan tuen aiempaa selkeämpää kuvaamista, jotta palvelukokonaisuus säilyy asiakkaan näkökulmasta ymmärrettävänä eikä hahmotu nykyistä epäselvempänä.

Sääntely mahdollistaisi palvelun järjestämisen nykyisin käytössä olevilla perhetyön tai kasvatus- ja perheneuvonnan asiantuntemuksella, toimintatavoilla ja konkreettisilla menetelmillä, kuten tarjoamalla esimerkiksi vauvaperhetyötä, vanhemmuuden tukikeskusteluja, tukea erokriisin työstämiseen, pari- tai perheterapeuttista työskentelyä, traumatietoista vanhemmuus- ja vuorovaikutustyötä tai hyödyntämällä työskentelyssä strukturoituja ja näyttöön perustuvia menetelmiä (esimerkiksi Ihmeelliset vuodet, Cool Kids tai Voimaperheet). Palvelu järjestettäisiin yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastaavasti ja joustavasti siten, että lapsi ja perhe voisivat saada tarvitsemansa tuen yhtenä perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuen palveluna ilman tarpeettomia siirtymiä palvelusta toiseen. Ehdotettu muutos kohdistuisi erityisesti palvelujen toteuttamistapaan: sen sijaan, että asiakas ohjautuisi palvelusta toiseen, tuki järjestettäisiin joustavasti kokoamalla ja yhdistämällä eri työmuotoja lapsen ja perheen ympärille yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Sääntely mahdollistaisi mahdollisimman yhtenäisen työskentelyn lapsen ja perheen kanssa ilman organisaatiolähtöisiä, asiakkaalle tarpeettomia siirtymiä. Tuen tarpeen muuttuessa tai kasvaessa työskentelyä voitaisiin vahvistaa tuomalla mukaan muuta tarvittavaa osaamista ilman, että asiakkuus siirtyy toiseen palveluun tai vastuutyöntekijä vaihtuu.

Yhtenäisempi palvelurakenne tukisi myös tuen saavutettavuutta ja mahdollistaisi tuen intensiteetin joustavan vahvistamisen tai keventämisen tilanteissa, joissa lapsen hyvinvointi tai kehitys sitä edellyttää. Palvelussa voisi tämän myötä säilyä asiakaslähtöisiä ja lapsen edun mukaisia pitkiä asiakassuhteita, joiden merkitys on esimerkiksi lastensuojelussa tunnistettu tärkeiksi. Tämä voisi lisätä lasten turvallisuuden tunnetta ja ehkäistä tilanteiden kriisiytymistä.

Palvelun muodostuessa aiempaa yleisluonteisemmin säädetyksi aikaisempaa isompi osa lasten ja perheiden tarvitsemasta tuesta voitaisiin toteuttaa ilman lastensuojelun asiakkuutta ja hallinnollisia siirtymiä, mikä voisi osaltaan vähentää lastensuojeluun liittyvää leimautumisen riskiä ja madaltaa perheiden kynnystä hakea perheille tarjottavaa apua. Palvelun toteuttamisessa olisi lisäksi keskeistä varmistaa lapsen oikeus tulla kuulluksi ja osallistua ikätasonsa mukaisesti itseään koskevaan arviointiin ja tuen suunnitteluun, jotta palvelu toteuttaisi lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisen osallistumisoikeuden.

Uuden perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuen positiivisena vaikutuksena arvioitaisiin olevan avun nopea ja oikea-asteinen saaminen. Hyvinvointialueiden arvioidaan pystyvän selkeyttämään tarjoamiaan palvelusisältöjään, toimintojaan ja käyttämiään menetelmiä niin, että asiakkaat ohjautuisivat nykyistä paremmin palveluun, joka vastaa heidän tarpeitaan.

Joustavamman palvelun myötä palvelua voitaisiin kehittää kehittyvän tietopohjan ja asiakkaiden tuen tarpeiden ymmärtämisen kautta. Joustavampi ja monialaisen yhteistyön osalta täsmällisempi sääntely loisi edellytyksiä kehittää uusia sosiaali- ja terveydenhuollon tai muiden

toimijoiden integraatiota vahvistavia yhteistyörakenteita, kuten lastenpsykiatrian ja perustason mielenterveyspalvelujen, neuvolapalvelujen, varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen sekä sosiaalihuollon välistä yhteistä työskentelyä aiempaa joustavammin ja tarkoituksenmukaisemmin. Tämä saattaisi parantaa lapsen tuen jatkuvuutta ja vähentää tilanteita, joissa lapsi ja perhe joutuvat toimimaan eri palveluiden ohjaamana ilman selkeää kokonaisuutta. Monialaisen yhteistyön rakenteissa tulisi kuitenkin huomioida lapsen oikeus yksityisyyteen ja tietosuojaan, jotta lapsen tietoja käsitellään vain hänen etunsa sitä edellyttäessä ja hänelle ymmärrettävällä tavalla huomioiden myös asianomaiseen toimialaan liittyvät tietosuojasäännökset.

Palvelun suunnitelmallinen toteuttaminen ja velvoite huomioida lapsen tilanne osana perheen kokonaisuutta vahvistaisivat edellytyksiä tunnistaa lapsen tuen tarpeet ajoissa ja vastata niihin menetelmällisesti tarkoituksenmukaisella tavalla. Palvelun sisällöllinen laajeneminen mahdollistaisi monialaisen osaamisen hyödyntämisen esimerkiksi vuorovaikutuksen, vanhemmuuden ja arjen hallinnan vahvistamiseksi. Ehdotettujen muutosten voidaan arvioida vähentävän erityisesti sellaisten tilanteiden kärjistymistä, jotka nykytilassa ovat johtaneet lastensuojelutarpeen kasvuun tai sijoituksiin. Palvelulla voidaan myös ehkäistä lastensuojelun tarvetta.

Sääntelyn joustavoittaminen edellyttää huolellista toimeenpanoa, jotta lasten yhdenvertaisuus ja oikeusturva eivät heikkene. YK:n lapsen oikeuksien komitea on kiinnittänyt useissa ratkaisuissaan huomiota lasten sosiaalipalvelujen tasa-arvoisuuteen ja rakenteelliseen epätasa-arvoon. Palvelun sisällöllisen joustavuuden lisääntyessä on olemassa riski, että tuen taso ja intensiteetti vaihtelisivat hyvinvointialueittain tai työntekijätasolla, mikä voi johtaa lasten eriarvoiseen asemaan. Toisaalta myös täsmällisemmällä nykysääntelyllä erot hyvinvointialueiden välillä ovat suuria siinä, mitä palvelut tosiasiallisesti sisältävät ja minkä laatuisesti tai millä intensiteetillä niitä on voitu tarjota.

Lisäksi on olemassa riski, että joustavampi sääntely yhdistettynä hyvinvointialueiden nykyisiin ja tuleviin säästöpaineisiin johtaisi tosiasiallisesti palvelujen liialliseen supistumiseen tai siihen, että palvelujen kehittymiseen ei pystytä panostamaan siinä määrin kuin lasten ja perheiden tuen tarpeet edellyttäisivät. Vastaava riski liittyy valtion ohjaukseen ja arviointimenettelyihin: jos palveluvalikoimasta ei säädetä täsmällisesti, on vaarana, ettei lapsiperheille tarpeellista palvelujen laajuutta tunnisteta riittävästi kansallisessa ohjauksessa tai palvelujen valvonnassa. Sosiaalihuollosta vastaavaa viranhaltijaa koskevalla uudella sääntelyllä yritettäisiin osaltaan vahvistaa sosiaalihuollon sisältöohjausta ja palvelujen sisällöllistä kehittämistä.

Lyhyellä aikavälillä muutokset voivat aiheuttaa epäselvyyttä lasten palvelupoluissa erityisesti niillä alueilla, joissa perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuen nykyiset toteutustavat poikkeavat merkittävästi ehdotetusta rakenteesta tai joilla ei ole totuttu palvelujen kehittämiseen ja mukauttamiseen asiakaskunnan tarpeiden mukaisesti. Palvelujen yhdistäminen ja uudelleenmuotoilu edellyttäisi hyvinvointialueilta henkilöstön osaamisen varmistamista sekä selkeitä toimintamalleja, jotta erityistä osaamista edellyttävät työmuodot, kuten vauvaperhetyö, kriisitilanteisiin tarkoitettu perhetyö tai vaativat perhekuntoutusmuodot eivät heikkene uudessa palvelussa. Riski korostuu niissä tilanteissa, joissa hyvinvointialueilla on merkittäviä rekrytointi- tai henkilöstöresurssien riittävyyteen liittyviä haasteita. Uudistus toteutetaan tilanteessa, jossa hyvinvointialueuudistus ja siihen liittyneet taloudelliset ja rakenteelliset paineet ovat jo pitkään kuormittaneet sekä henkilöstöä että johtoa. Tämä lisää riskiä muutosuupumuksesta, mikä voi heikentää kykyä toteuttaa uusi palvelu johdonmukaisesti ja lapsen edun edellyttämällä tavalla, erityisesti jos samanaikaisesti on käynnissä muita merkittäviä toiminnallisia muutoksia tai säästötoimia. Kokonaisuutena arvioiden uudistuksen voidaan katsoa vahvistavan lasten hyvinvoinnin edellytyksiä, kun palvelun rakenteellinen selkeyttäminen ja joustavuus toteutetaan siten, että lapsen oikeudet, tuen yksilöllisyys ja laadukas ammatillinen työskentely varmistetaan toimeenpanossa.

Uudistuksen vaikutukset lapsiin riippuvat olennaisesti siitä, miten hyvinvointialueet onnistuvat palvelun sisällön, henkilöstön osaamisen ja tuen tason yhdenvertaisessa toteuttamisessa. Hyvinvointialueaikana palvelujen kansallinen ohjaus sekä hyvinvointialueiden välinen vertaisoppiminen on huomattavasti aiempaa kuntarakennetta selkeämpää ja kevyemmin toteutettavissa. Tämä parantaa mahdollisuuksia yhdenmukaistaa perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuen laatua ja kehittämistä valtakunnallisesti sekä hyödyntää nopeasti sitä tietoa, joka eri alueilla kertyy palvelun vaikuttavuudesta ja toimivista käytännöistä. On kuitenkin huomioitava, että uudistukseen liittyy säästötavoitteita, minkä vuoksi palvelutasoon kohdistuvien heikennysten voidaan arvioida olevan mahdollisia riippuen siitä, kuinka hyvin hyvinvointialue kykenee kohdentamaan muutokset rakenteellisten ja organisatoristen päällekkäisyyksien purkamiseen, johon säästöjen on ensi sijassa arvioitu kohdentuvan. Uudistuksen toimeenpanoa on tästä syystä tarpeen seurata erityisesti lasten palvelujen saatavuuden, tuen riittävyyden ja lastensuojelun tarpeen muutosten näkökulmasta. Samalla on varmistettava lapsen oikeusturvan toteutuminen, mukaan lukien lapsen oikeus saada ymmärrettävää tietoa häntä koskevista ratkaisuista ja perustellut päätökset sekä tarvittaessa käyttää muutoksenhakukeinoja.

Menetelmällinen psykososiaalinen tuki

Ehdotuksen mukaan lasten ja alle 23-vuotiaiden nuorten terapiatakuuseen kuuluvat psykososiaaliset työmenetelmät olisivat jatkossa osa sosiaalihuollon yleispalveluja. Kyse ei siten enää olisi erillisestä lapsille ja nuorille kohdennetusta mielenterveystyön palvelusta, josta nykyisin säädetään sosiaalihuoltolain 25 a §:ssä. Menetelmällistä tukea järjestettäisiin osana sosiaalihuollon asiantuntijatyötä tai sosiaalipalveluja sen mukaisesti kuin hyvinvointialue on asiasta päättänyt. Ehdotuksen mukaan menetelmän käytöstä ei jatkossa tehtäisi hallintopäätöstä eikä myöskään erillisen tuen tarpeen arvion tekeminen olisi tarpeellista. Asiakkaalla olisi jatkossakin oikeus saada menetelmällistä tukea määräajassa sen jälkeen, kun hänellä on tunnistettu tarve menetelmän käytölle. Nykytilasta poiketen määräaika alkaisi siitä, kun menetelmällisen tuen antamiselle on todettu tarve.

Voimassa oleva sääntely edellyttää palvelutarpeen arviota ja päätöksen tekemistä sosiaalihuoltolain 25 a §:n 2 momentissa tarkoitetusta palvelusta ennen kuin palvelua voidaan alkaa antaa asiakkaalle. Tämä on käytännössä osoittautunut jossakin määrin menetelmien käyttöä kankeuttavaksi ja hidastanut asiakkaiden pääsyä palveluun. Esimerkiksi opiskeluhuollon kuraattoreista huomattavalla osalla on koulutus menetelmiin, joita voidaan soveltaa terapiatakuun piiriin kuuluvan tuen tarjoamisessa, mutta suuri osa kuraattoreista ei kuitenkaan ole virkasuhteessa hyvinvointialueeseen, eivätkä he siten itse voi nykyisin tehdä asiakkaalle palvelutarpeen arviointia tai päätöstä palvelusta. Käytännössä tuen tarpeen toteamisen ja päätöksen tekemisen välillä voi kulua useita päiviä. Muutos mahdollistaisi sen, että kuraattori voisi aloittaa menetelmän käytön heti sen tarpeen tunnistettuaan, mikä nopeuttaisi tuen antamisen aloittamista. Ehdotettu sääntely parantaisi myös kuraattorien asiakkaiden yhdenvertaisuutta, kun kuraattorin koulutustausta ja palvelussuhteen muoto ei vaikuttaisi siihen, kuinka pian menetelmän käyttö on mahdollista aloittaa tarpeen tunnistamisen jälkeen.

Koska menetelmät olisivat erillisen palvelun sijaan jatkossa osa mielenterveystyötä ja sen toteuttamista, tukea voitaisiin antaa joustavasti osana sosiaalihuollon toimintaa lasten ja alle 23-vuotiaiden nuorten erityisesti psyykkisen toimintakyvyn heikkenemisestä johtuvaan tuen tarpeeseen. Ehdotus edistäisi siten niin kutsutun terapiatakuulainsäädännön tavoitetta parantaa mielenterveyden tuen saatavuutta sosiaalihuollon perustason palveluissa sekä pyrkimystä taata lapsille ja nuorille oikea-aikainen tuki ja vahvistaa heidän oikeuksiaan tarvitsemiinsa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin. Asiakashyötyä tuottamattoman hallinnollisen työn

vähentyminen voisi tosiasiallisesti myös vapauttaa resurssia suoraan asiakastyöhön ja siten parantaa menetelmällisen tuen saatavuutta.

Vaikka asiakas ei enää saisi hallintopäätöstä menetelmän käytöstä, hänellä olisi jatkossakin oikeus saada päätös siitä sosiaalipalvelusta, jossa menetelmää voitaisiin tarvittaessa käyttää yhtenä toteuttamisen tapana. Sosiaalityö ja sosiaaliohjaus muodostaisivat tähän käytännössä poikkeuksen, koska niitä ei enää määriteltäisi palveluiksi eikä niistä lähtökohtaisesti tehtäisi hallintopäätöstä.

Taloudellinen tuki

Taloudellinen tuki laajenisi koskemaan lastensuojelun asiakkaiden lisäksi sosiaalihuoltolain mukaisessa asiakkuudessa olevia erityisen tuen tarpeessa olevia lapsia. Voimassa olevan lastensuojelulain 36 §:n nojalla taloudellista tukea on THL:n tulkinnan mukaan myönnetty noin 15 miljoonaa euroa vuonna 2024. Koska taloudellisen tuen myöntäminen sosiaalihuoltolain perusteella ei ole ollut yhtä selkeä mahdollisuus kuin lastensuojelussa, perheet ovat voineet päätyä lastensuojelun asiakkaiksi tilanteissa, joissa tarve olisi muutoin voinut olla ratkaistavissa kevyemmällä sosiaalihuollon tuella. Säännöksen täsmentäminen loisi nykyistä vahvemman keinon tukea erityistä tukea tarvitsevia lapsia sosiaalihuollon palveluissa ilman lastensuojelun asiakkuutta. Tämä vähentäisi leimautumisen riskiä ja sujuvoittaisi sekä oikea-aikaistaisi lapsiperheiden avunsaantia. Ehdotus voi näin ollen osaltaan vähentää lapsen tarpeetonta siirtelyä sosiaalihuoltolain mukaisesta asiakkuudesta lastensuojelun asiakkuuteen. Hyvinvointialueet voivat myös arvioida, olisiko ehkäisevän toimeentulotuen päätösoikeuksia tarkoituksenmukaista delegoida esim. perhesosiaalityön ammattilaisille, jotta voidaan välttää asiakkuuden siirtelyä esim. aikuissosiaalityöhön ainoastaan ehkäisevän toimeentulotuen arvioinnin vuoksi.

Perheen taloudellisesta tilanteesta riippumattoman lapsikeskeisen taloudellisen tuen tarvetta lisää 1.2.2026 voimaan tullut toimeentulotukilain muutos, joka tiukentaa perustoimeentulotuen ehtoja muun muassa mahdollistamalla perusosan alentamisen esimerkiksi tilanteessa, jossa hakija ei ole hakenut ensisijaista etuutta sekä vähentämällä Kansaneläkelaitoksen harkintaa. Vaikka perusosaa ei tule alentaa silloin, kun se vaarantaa ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukaista välttämätöntä toimeentuloa tai alentamista voidaan pitää muuten kohtuuttomana, muutos vahvistaa tarvetta sellaiselle taloudelliselle tuelle, joka on mahdollista myöntää lapsen edun ja kehitystarpeiden perusteella riippumatta toimeentulotuen laskennallisesta oikeudesta. Lapsen tarpeisiin myönnetyn tuen maksamisessa tulee huomioida lisäksi se, että maksu kohdentuu siihen tarkoitukseen, johon se on myönnetty. YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentissa 19 on todettu, että lasten oikeuksien toteutuminen ei saa olla vanhempien velvoitteista tai sanktioista riippuvainen. Näin ollen ehdotettu muutos osaltaan pyrkii vastaamaan tähän.

Ehdotetulla 28 §:n täsmennyksellä voi kuitenkin olla myös joitakin kielteisiä vaikutuksia. Koska sen myöntäminen riippuisi jatkossakin hyvinvointialueen harkinnasta sekä taloudellisista edellytyksistä, alueellinen vaihtelu tuen myöntämisessä on mahdollista (vrt. ehkäisevän toimeentulotuen myöntäminen eri hyvinvointialueilla[179]). Tämä voi vaikuttaa eri alueilla asuvien lasten väliseen yhdenvertaisuuteen. Kokonaisuutena muutos kuitenkin selkeyttää mahdollisuuksia tarjota joustavaa tukea ilman lastensuojelun asiakkuutta. Toisin kuin aiemmin, tuki ei jatkossa

[179] THL Toimeentulotuki 2025. Saatavissa:https://thl.fi/data-ja-tilastot/arjen-tuen-palvelut/toimeentulotuki#suuria-alueellisia-eroja-taydentavaa-ja-ehkaisevaa-toimeentulotukea-saavien-nuorten-maarissa (viitattu 1.6.2026).

rajoittuisi lastensuojelun asiakkaisiin, vaan sitä voitaisiin myöntää kaikille erityisen tarpeessa oleville lapsille silloin, kun tuki on välttämätöntä lapsen terveyden, kehityksen tai hyvinvoinnin turvaamiseksi, mikä voi joissain tilanteissa laajentaa tuen kohderyhmää. Taloudellista tukea perheiden vakaviin taloudellisiin vaikeuksiin tulisi osana sosiaalihuollon palveluita myöntää aikaisempaa useammin ehkäisevänä toimeentulotukena, mikäli sillä voidaan ehkäistä lastensuojelun asiakkuuteen siirtymistä. Koska tavoitteena on auttaa perheitä oikea-aikaisemmin tuen myöntäminen ehkäisevänä toimeentulotukena matalammalla kynnyksellä voi ehkäistä taloudellisten ongelmien vaikeutumista ja siitä seuraavia muita haittoja.

Sosiaalihuoltolain palvelu-uudistusta valmistellut työryhmä on todennut raportissaan, että ehkäisevän toimeentulotuen suhdetta ehdotettuun 28 §:n mukaiseen tukeen tulisi jatkossa arvioida. Tuen myöntämisen edellytykset saattavat ehdotuksen mukaisten muutosten myötä näyttäytyä sekavana ja päällekkäisinä. Työryhmän raportissa todetaan, että jatkossa tulisikin arvioida, onko tarvetta erilliselle lapsia ja nuoria koskevalle taloudellisen (aineellisen) tuen palvelusisällöille. Sosiaalihuollon vastuulla olevien taloudellisten tukimuotojen kokonaisuus vaatii tulevaisuudessa laajempaa tarkastelua niiden yhteensovittamisen ja yksinkertaistamisen näkökulmasta. Sosiaalihuoltolain ja lastensuojelun rajapinnan selkeyttämiseksi ehdotettavat muutokset vahvistavat tarvetta myös 28 §:n täsmennykselle. Virkavalmistelussa on arvioitu THL:sta saatujen asiakasmääräarvioiden pohjalta, että mahdollisesti noin 9 600 lastensuojelun avohuollon asiakasta voisi jatkossa siirtyä sosiaalihuoltolain mukaiseen asiakkuuteen. Tämä merkitsisi sitä, että osalta lapsista poistuisi lastensuojelulain 34 §:n ja 36 §:n perusteella taattu oikeus taloudelliseen tukeen, jota on voitu myöntää avohuollon tukitoimena. Sosiaalihuoltolaissa ei vastaavaa velvoittavaa sääntelyä ja oikeutta taloudelliseen tukeen ole, vaikka 28 §:ssä onkin viitattu mahdollisuuteen edistää asiakkaiden hyvinvointia myös muilla kuin voimassa olevan lain 3 luvussa mainituilla sosiaalipalveluilla. Nyt ehdotettavalla täsmennyksellä pyritään siihen, ettei lapsille annettavan taloudellisen tuen taso heikkene palvelurakenteen muutoksen seurauksena ja mahdollisten asiakkuuksien siirtyessä lastensuojelusta sosiaalihuollon piiriin.

Esityksellä voi olla taloudellisia vaikutuksia. Tuen myöntämisedellytysten täsmentäminen siten, että tuki kohdentuu erityisen tuen tarpeessa olevalle lapselle asiakassuunnitelmassa määriteltyjen tavoitteiden edistämiseen ja välttämättömiin menoihin, täsmentää kuitenkin tuen myöntämistä ja voi osaltaan hillitä kustannusten kasvua. Lisäksi on huomioitava, että hyvinvointialueet ovat voineet jo nykyisin järjestää vastaavaa tukea sosiaalihuoltolain 14 §:n 2 momentin nojalla sekä hyvinvoinnin edistämiseen liittyviä palveluja 28 §:n perusteella. Tästä syystä osa vaikutuksista voi ilmetä nykyisten käytäntöjen täsmentymisenä eikä kokonaan uusina kustannuksina.

Perheoikeudelliset tehtävät

Ehdotuksella olisi lapsen oikeuksien toteutumista parantavaa vaikutusta. Hyvinvointialueiden muodostaminen on monin osin selkeyttänyt perheoikeudellisten tehtävien organisointia. Edelleen haasteita kuitenkin on. Yhtenä keskeisenä haasteena tunnistetaan eroperheiden asema palvelujärjestelmässä, erityisestimonimutkaiset ja vaativat erotilanteet, joihin liittyy usein myös väkivaltaa, päihteitä, mielenterveydellisiä haasteita ja pitkittyneitä oikeusprosesseja. Vaativissa erotilanteissa lapsi voi altistua merkittävälle turvattomuudelle ja kuormitukselle. On tunnistettu, että lapsen näkökulma jää liian usein prosesseissa sivuun, eikä lapsia yleisesti ottaen kuulla

päätöksenteossa ja palveluissa riittävästi. Lapsen oikeuksia, mukaan lukien oikeutta tulla kuulluksi omassa asiassaan korostetaan myös tuoreessa Euroopan neuvoston suosituksessa.[180]

Hyvinvointialueilta on esitetty toive, että sosiaalihuoltolakiin tulisi selkeä perheoikeudellisia tehtäviä koskeva osuus, joka vahvistaisi lapsen edun ensisijaisuuden työtä ohjaavana periaatteena. Tämä toisi esiin hyvinvointialueen velvollisuuden järjestää ohjausta ja neuvontaa vanhemmille perheoikeudellisiin palveluihin liittyen sekä määrittelisi lastenvalvojan tehtävän sisällön selkeämmin kuin nykyisillä viittauksilla oikeusministeriön hallinnonalaan kuuluviin lakeihin. Tätä selkeytystä haetaan uuden ehdotettavan 29 c §:n avulla. Lapsenhuoltolaissa ja vanhemmuuslaissa on sinällään vahvat lapsen oikeuksiin liittyvät periaatteet, mutta sosiaalihuoltolaissa oleva viittaus näihin ei ole koettu olevan riittävä ja lapsen edun toteutumisen kannalta selkein mahdollinen. Uusi pykälä selkeyttäisi sitä, että lapsen etu on perheoikeudellisissa tehtävissä jatkuvasti huomioitava asia.

Asiakasmaksujen korottaminen

Palveluista, joiden maksuihin ehdotetaan korotuksia, lapsiperheen kotipalvelu on erityisesti lapsiperheille kohdennettu palvelu. Toisaalta esimerkiksi vammainen tai vaikeasti sairas lapsi voi tarvita kotihoitoa tai kotisairaanhoitoa. Käytännössä etenkään pieni lapsi ei voi itse vaikuttaa palveluihin hakeutumiseen tai niiden vastaanottamiseen, vaan palvelun piiriin hakeutuminen ja palvelun vastaanottaminen riippuu lapsen vanhemmista tai muista lapsesta huolehtivista aikuisista. Edellä kuvattu riski siitä, että laissa säädetyistä suojakeinoista huolimatta tarpeellisten palvelujen koetaan olevan asiakkaan tai potilaan ulottumattomissa, kohdistuisi myös lapsiin ja lapsiperheisiin.

Kotiin annettavia palveluja käyttävien asiakkaiden osalta merkittävää on nimenomaan sosiaali- ja terveydenhuollon maksujen yhteisvaikutus. Asiakasmaksulainsäädännössä rajoitetaan asiakasmaksujen perimistä alaikäisiltä erityisesti terveydenhuollossa. Tämän arvioidaan pienentävän lasten osalta riskiä siitä, että tarpeellisten palvelujen koetaan olevan asiakkaan tai potilaan ulottumattomissa.

Vammaispalvelulain perusteella järjestettävät palvelut ovat pääosin maksuttomia. Vammaispalvelulain perusteella järjestettävään lapsen asumisen tukeen sisältyvä apu ja tuki on asiakasmaksulain mukaan maksutonta, vain ylläpidosta voidaan periä maksu. Vammaispalvelulain perusteella järjestettävästä lapsen asumisen tuesta kodin ulkopuolella perittävästä asiakasmaksusta säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 7 d §:ssä. Korotukset eivät kohdistuisi vammaispalvelulain perusteella järjestettäviin palveluihin.

4.2.5.5 Vaikutukset muihin väestöryhmiin

Sosiaalihuollon toteuttaminen

Lasten, perheiden ja vammaisten henkilöiden lisäksi myös työikäiset henkilöt ovat merkittäviä sosiaalihuollon asiakasryhmiä, jotka saavat palvelunsa suurelta osin sosiaalihuoltolain perusteella. Työikäisen väestön palveluihin, kuten aikuissosiaalityöhön, asiakasprosessin muutoksilla voidaan arvioida olevan saatavuutta parantavia vaikutuksia, kun erityistä huomiota esityksessä on kiinnitetty ohjauksen ja neuvonnan sekä asiakastyön sujuvampaan saatavuuteen esimerkiksi vahvistamalla oikeutta päästä sosiaalihuollon ammattihenkilön henkilökohtaiseen

[180] Recommendation CM/Rec (2025)4: of the Committee of Ministers to member States on the protection of the rights and best interests of the child in parental separation proceedings.

tapaamiseen viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä asian vireilletulosta. Sosiaalihuollon työskentelyä pyritään muutoksilla suuntaamaan pois arviokeskeisyydestä ja siten edistämään oikea-aikaista tuen saantia ja tuen tarpeisiin vastaamista. Erityisesti työikäisellä väestöllä tuen tarpeita voi olla useaan päällekkäiseen kokonaisuuteen liittyen (esimerkiksi toimeentulotuki, asumispalvelut, päihde- ja mielenterveyspalvelut, perhesosiaalityön palvelut) joten tarvittavan tuen tarpeen arvion ja sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen sujuva järjestyminen nopeuttaa tuen tarpeisiin vastaamista. Uudistuksen vaikutuksia erityisesti työ- ja toimintakykyä edistävien sosiaalipalvelujen asiakkaisiin sekä työttömiin henkilöin on kuvattu edellä luvussa 4.2.5.1, alaluku *Työ- ja toimintakykyä edistävä palvelut ja työllisyyspoliittisella tuella järjestettävä toiminta.*

Toisaalta asiakasprosessin alkupäähän liittyvät muutokset kasvattavat painetta sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen saatavuuteen, jonka vuoksi palvelujärjestelmä tulisi olla resursoituna siten, että asiakkaan tuen tarpeisiin voidaan riittävällä tavalla vastata oikea-aikaisesti. Alueellisten henkilöstö- ja taloustilanteiden vaihtelevuuden vuoksi hyvinvointialueiden valmiudet muutokseen voivat olla hyvin erilaiset. Jos ohjauksen ja neuvonnan ja siitä etenevän aikuissosiaalityön ja sosiaaliohjauksen resursointi on riittämätöntä asiakastarpeeseen nähden, voi käydä niin, että asiakkaan oikeus saada mahdollisesti tarvitsemansa intensiivinen muutostyö tai pidempikestoinen sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen tuki vaarantuu. Riskinä voi myös olla riittämätön osaaminen tunnistaa asiakkaiden erityisen tuen tarvetta tai kiireellisten palvelujen tarvetta. Voi myös olla, ettei edellä mainitun asiakaspaineen vuoksi asiakkaan tuen tarpeisiin ehditä paneutua riittävällä tavalla, esimerkiksi järjestämällä tapaamisiin tarkoituksenmukaista moniammatillista osaamista ja yhteistyötä, jolloin tuen tarpeita voi jäädä tunnistamatta tai ne arvioidaan virheellisesti. Asiakaspaineessa tarjottu tuki voi kohdentua esimerkiksi vain akuuttien tilanteiden, kuten häätöjen tai vuokravelkatilanteiden ja muiden kiireellisten tilanteiden purkamiseen, jolloin tilanteen taustalla olleet juurisyyt voivat jäädä tunnistamatta tai ratkomatta. Muutoksen toteuttamiseen onkin tärkeä kytkeä riittävästi kansallista toimeenpanon tukea alueellisen sisältöjohtamisen tueksi ja seurata myös muutoksen etenemistä niin alueellisella kuin kansallisellakin tasolla, jotta sosiaalihuollon asiakkaiden tuen tarpeisiin vastattaisiin lain edellyttämällä tavalla.

Esityksellä pyritään huomioimaan paremmin hyvinvointialueen vastuut maahanmuutto- ja kotoutumisprosesseissa tuomalla maahanmuuttoviranomaiset, vastaanottokeskusten sekä kuntien kotoutumispalveluista vastaavat työntekijät sosiaalihuoltolain 35 §:n listaukseen tahoista, joiden on ilmoitettava hyvinvointialueen asiakkaan sosiaalihuollon tuen tarpeesta. Muutoksella tuodaan esiin nykytilanne, jossa kyseessä olevat tahot jo käytännössä tekevät ilmoituksia hyvinvointialueelle tuen tarpeessa olevista henkilöistä.

Lisäksi tuodaan selvemmin näkyväksi hyvinvointialueen nykylainsäädännön mukaisia vastuita järjestää sosiaalihuollon palveluita tietyille henkilöryhmille, joiden oikeudesta palveluihin säädetään muussa lainsäädännössä, kuten kotoutumisen edistämisestä annetussa laissa sekä kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta ja ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetussa laissa. Esimerkiksi ilman huoltajaa maassa olevien alaikäisten palveluiden järjestämisestä ja ihmiskaupan uhrien auttamistoimien järjestämisvastuista on sääntelyä edellä mainitussa. lainsäädännössä. Mainitut lait on lisätty sosiaalihuoltolain 14 §:ssä lueteltujen lakien joukkoon, koska niissä säädetään sosiaalihuollolle kuuluvista tehtävistä. Ehdotetuilla lisäyksillä pyritään selkeyttämään hyvinvointialueiden roolia maahanmuuttaneiden asiakasryhmien palveluiden kokonaisuudessa suhteessa muihin viranomaistoimijoihin.

Hyvinvointialueella on nykyisellään kotoutumislain perusteella vastuu ilman huoltajaa maassa olevan alaikäisen lapsen hoivan, kasvatuksen ja huolenpidon järjestämisestä, minkä lisäksi perheryhmäkodeista säädetään sosiaalihuoltolain 22 a §:ssä. Suojelutarpeen lisääminen erityisen tuen tarpeessa olevan asiakkaan määritelmään vahvistaa sitä, että ilman huoltajaa maassa oleva lapsi tunnistetaan erityistä tukea tarvitsevaksi hyvinvointialueen asiakkaaksi. Esityksellä

pyritään turvaamaan suojelun tarpeessa olevien lasten lakisääteisten palveluiden järjestyminen hyvinvointialueella siten, ettei kukaan ilman huoltajaa maassa oleva lapsi jää sosiaalihuollon ulkopuolelle.

Ehdotuksella muutettaisiin erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan määritelmää ja erityisesti sitä, mitä erityistä tukea tarvitsevaksi asiakkaaksi määrittely sosiaalihuollossa käytännössä tarkoittaisi. Esityksessä koottaisiin eri pykälissä olevia viittauksia erityistä tukea tarvitsevaan asiakkaaseen samaan pykälään. Lisäksi erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan määritelmää selkeytettäisiin. Nykyinen määritelmä on laajasti koettu epäselväksi ja tulkinnanvaraiseksi. Uuden määritelmän kautta selkeytyisi ymmärrys niistä asiakkaista, joiden tuen tarpeisiin vastaamiseen ja palvelujen järjestymiseen tulee sosiaalihuollossa kiinnittää erityistä huomioita. Säännösten selkeyttäminen ja yhteen kokoaminen vahvistaisi tämän haavoittuvassa asemassa olevan asiakasryhmän oikeuksia ja asemaa sosiaalihuollossa. Esityksessä lainsäädäntöön tuotaisiin myös selvemmin sääntelyä koskien suojelun tarpeessa olevia henkilöitä ja suojelun tarpeen tunnistamista sosiaalihuollon toiminnoissa. Tämä voisi parantaa haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden, esimerkiksi väkivallan tai hyväksikäytön uhrien, aiempaa parempaa huomioimista palvelujärjestelmän toiminnassa.

Sosiaalihuollon ammattihenkilöiden välinen työnjako on voimassa olevassa lainsäädännössä perustunut erityisen tuen tarpeen määritelmään. Nyt ehdotetaan sen sijaan säädettäväksi sosiaalityöntekijän erityisistä tehtävistä. Tällä sääntelyllä ohjattaisiin ammattihenkilöiden välistä työnjakoa ja selkeytettäisiin niitä asiakastilanteita ja asiakkuuksia, joista sosiaalityöntekijän tulisi vastata. Tällä tuettaisiin asiakkaan oikeutta hänen tarpeitaan vastaavan työntekijän tukeen ja parannettaisiin hyvinvointialueen mahdollisuuksia tunnistaa tilanteet ja asiakkuudet, joissa tarvitaan sosiaalityöntekijän ammattitaitoa ja osaamista. Ehdotettu sääntelytapa turvaisi sen, ettei sosiaalityöntekijäresurssin käyttö kapeutuisi vain esimerkiksi lastensuojelutyöhön, vaan osaamista tulisi tietyn asiakasryhmän sijaan kohdentaa asiakastilanteen vaativuuden perusteella. Uusi sääntely turvaisi siten kaikkien eri asiakasryhmien oikeuden saada tarvittaessa sosiaalityöntekijän apua aikaisempaa yhdenvertaisemmin.

Asiakasmaksujen korottaminen

Suurin osa pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen asiakkaista on iäkkäitä henkilöitä, jotka käyttävät palvelua keskimäärin noin kaksi vuotta. Myös kotihoidon asiakkaista suurin osa on iäkkäitä. Voidaan arvioida, että ehdotettavat korotukset asiakasmaksuihin kohdistuisivat erityisesti iäkkäisiin henkilöihin. Siten riski siitä, että tarpeellisten palvelujen koetaan olevan asiakkaan tai potilaan ulottumattomissa, korostuisi iäkkäiden henkilöiden kohdalla. Lisäksi pitkäaikaisessa ympärivuorokautisessa palveluasumisessa ja pitkäaikaisessa laitoshoidossa voi olla mielenterveys- tai päihdekuntoutujia.

Pienituloisten asiakkaiden asemaa turvaa se, että pitkäaikaisessa ympärivuorokautisessa palveluasumisessa ja pitkäaikaisessa laitoshoidossa asiakkaan henkilökohtaiseen käyttöön on jätettävä laissa säädetty käyttövara. Lisäksi hyvinvointialueiden asiakasmaksulain 11 §:ssä säädetty velvollisuus antaa asiakkaalle tieto maksun alentamisesta ja perimättä jättämisestä korostuu.

4.2.5.6 Vaikutukset yhdenvertaisuuteen, tasa-arvoon ja kielellisiin oikeuksiin

Sosiaalihuollon toteuttaminen

Sosiaalihuollon prosessien selkeyttämisellä voidaan nähdä olevan myönteistä vaikutusta tuen tarpeiden mukaisten palveluiden saatavuuteen ja oikeuksien toteutumiseen erityisesti

henkilöille, jotka ovat alttiita syrjinnälle tai henkilöille, joilla on vaikeuksia hakea apua palvelujärjestelmässä. Ehdotettu 5 a § kuvaa erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta nykyistä sääntelyä selkeämmin. Lisäksi pykälä kokoaa yhteen niitä toimia, joihin hyvinvointialueen tulee kiinnittää erityistä huomiota erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan tai asiakasryhmien osalta. Tällaisia henkilöryhmiä voivat olla esimerkiksi haavoittuvassa asemassa olevat naiset tai syrjäytymisvaarassa olevat yksinäiset ja vähävaraiset miehet. Myös esityksen mukainen sosiaalihuollon ilmoittamisvelvollisuus asiakkaan terveydenhuollon tarpeesta voi johtaa parempaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluintegraatioon, josta voi olla merkittäviä myönteisiä vaikutuksia esimerkiksi väkivaltaa kokeneille naisille ja päihde- ja mielenterveyspalveluiden tarpeessa oleville henkilöille, joista miesten osuus on pääsääntöisesti suurempi. Tuen tarpeiden sujuvammalla arvioinnilla ja nopeammalla pääsyllä tuen tarpeisiin vastaavien toimenpiteiden piiriin voi olla myönteinen vaikutus tilanteissa, joissa henkilöllä on paljon elämää kuormittavia hoitovastuita. Näitä tilanteita on useimmiten naisilla.

Ehdotuksilla on tasa-arvovaikutuksia erityisesti sukupuolten välisen yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Väkivaltatilanteet, joissa sosiaalihuollon tuen tarpeen arviointi ja suojelutoimet usein käynnistyvät, ovat tutkimusten mukaan selvästi sukupuolittuneita. Naiset ja tytöt kokevat lähisuhde- ja perheväkivaltaa miehiä useammin. Väkivalta on heille myös usein vakavampaa ja toistuvaa. Tämän vuoksi väkivallan tunnistaminen sosiaalihuollon prosessissa ja tuen saamisen oikea-aikaisuus ovat erityisesti naisiin kohdistuvien vaikutusten kannalta keskeisiä.

Sosiaalihuollon alkuvaiheen täsmentäminen voi tukea erityisesti naisia, joiden asema perheissä ja ihmissuhteissa voi sisältää hoivavastuuseen, emotionaaliseen kuormitukseen ja taloudelliseen riippuvuuteen liittyviä rajoitteita. Sosiaalihuollon ammattihenkilön henkilökohtaiseen tapaamiseen pääsyn varmistaminen voi auttaa tavoittamaan tilanteita, joissa väkivalta ei välttämättä ole selkeästi tunnistettu tai joissa pelko, häpeä tai tekijän valta-asema estävät avun hakemista.

Naisten keskimäärin heikompi taloudellinen asema lisää heidän haavoittuvuuttaan väkivalta- ja kriisitilanteissa, mikä voi viivästyttää avun hakemista tai palveluihin kiinnittymistä. Ehdotetut muutokset, jotka tukevat joustavampaa pääsyä tuen piiriin ja vahvistavat sosiaalihuollon velvoitetta tunnistaa suojelun tarve, voivat edistää tasa-arvon toteutumista.

Ehdotuksella on potentiaalisesti myös intersektionaalisia tasa-arvovaikutuksia. Sukupuolittuneen väkivallan riskit, hoivavastuun kasautuminen ja heikko taloudellinen asema korostuvat erityisesti niillä ryhmillä, jotka ovat jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa, kuten yksinhuoltajaäideillä, maahan muuttaneilla naisilla, vammaisilla henkilöillä ja väkivaltaa kokeneilla erityistä tukea tarvitsevilla henkilöillä. Väkivallan huomioon ottaminen osana sosiaalihuollon prosessia parantaa näiden ryhmien yhdenvertaisia mahdollisuuksia saada apua ajoissa.

Kokonaisuutena tarkastellen ehdotetut muutokset vahvistavat sukupuolten tasa-arvoa vähentämällä sosiaalihuollon tuen piiriin hakeutumisen esteitä ja parantamalla väkivallan tunnistamista sekä siihen puuttumista. Vaikutukset kohdistuvat erityisesti naisiin, jotka ovat tilastollisesti todennäköisemmin lähisuhdeväkivallan uhreja.

Sosiaalihuoltolain sääntelystä ehdotetaan poistettavaksi nykyiseen palvelutarpeen arviointiin liittyvät, tiettyjä erityisryhmiä koskevat aikamääreet palvelutarpeen aloittamiseksi. Nykyisen lain sääntely liittyy yli 75-vuotiaisiin, ylintä vammaisetuutta saaviin vammaisiin henkilöihin ja erityistä tukea tarvitseviin lapsiin. Jatkossa laissa puhuttaisiin tuen tarpeen arvioinnista, eikä siihen liittyisi enää kuvatun kaltaisia aikamääreitä. Sääntelyn poistamisen ei kuitenkaan arvioida heikentävän mainittujen asiakasryhmien oikeutta tai asemaa palvelujärjestelmässä, koska sääntely uudistetaan ja korvataan toisenlaisella, henkilökohtaisen tapaamisen oikeutta vahvistavalla sääntelyllä. Lisäksi iäkkäiden ja vammaisten osalta säilyisi jatkossakin heitä koskeva

erityislainsäädäntö, jossa säädetään sosiaalihuoltolakia täsmällisemmin näiden ryhmien asiakasprosessista ja oikeuksista. Nykyisen sääntelyn ohjaamasta erillisestä arviointijaksosta luopumisella tavoitellaan sitä, että tuen tarpeen arviointi toteutuisi osana sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta tarkoituksenmukaisessa laajuudessa, jolloin lähtökohtaisesti avun ja tuen saamisen olisi tarkoitus nopeutua.

Muutokset palveluihin

Kasvatus ja perheneuvontaa koskevan erillisen sääntelyn kumoamisella voi olla sukupuolten tasa-arvoon sekä myönteisiä että mahdollisesti kielteisiä vaikutuksia. Kasvatus ja perheneuvonta on perinteisesti tarjonnut matalan kynnyksen tukea erityisesti vaikeisiin erotilanteisiin, vanhemmuuden haasteisiin ja perhesuhteiden konfliktitilanteisiin. Näissä tilanteissa vastuun ja kuormituksen epätasainen jakautuminen sukupuolten välillä on ollut toistuvasti esillä. Esimerkiksi erotilanteissa naiset ovat useammin päävastuussa lasten arjen hoivasta ja saattavat kantaa suuremman emotionaalisen ja taloudellisen taakan. Sääntelyn kumoaminen ja palveluiden mahdollinen organisointitavan muutos voivat muodostaa riskin, mikäli tuki erotilanteisiin ja vanhemmuuden vahvistamiseen ei jatkossa ole yhtä helposti saatavilla, riittävän selkeästi määriteltyä tai matalan kynnyksen periaatteella järjestettyä. Tämä voi epäsuorasti vahvistaa sukupuolten välistä eriarvoisuutta esimerkiksi lisäämällä kuormitusta ja viivästyttämällä avunsaantia niissä ryhmissä, jotka jo ennestään kantavat suurempaa vastuuta perhetilanteiden ratkaisemisesta. Toisaalta kasvatus- ja perheneuvonnan integrointi laajempaan perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tukeen voi parantaa palvelujen yhdenvertaisuutta ja saatavuutta, mikäli se johtaa selkeämpiin prosesseihin, parempaan koordinointiin ja tehokkaampaan tuen kohdentumiseen. Mahdollinen tasa-arvoriski liittyy siis siihen, että sääntelyn purkamisen myötä matalan kynnyksen tuki vaikeissa perhe- ja erotilanteissa voi heikentyä, mikä kohdistuisi erityisesti naisiin sekä muihin haavoittuvassa asemassa oleviin henkilöihin. Tämän vuoksi on keskeistä varmistaa, että palveluiden saavutettavuus, sisältö ja suojelunäkökohdat eivät uudessa rakenteessa heikkene, vaan että ne tukevat tasapuolisesti kaikkia sukupuolia ja huomioivat sukupuolittuneet riskitekijät.

Ehdotuksella vahvistetaan neuvonnan ja ohjauksen saatavuutta, mikä edistää yhdenvertaisuutta. Sosiaalihuollon neuvonta ja ohjaus muodostavat monille asiakkaille ensikosketuksen sosiaalihuoltoon, ja tämän vaiheen saavutettavuudella on siten ratkaiseva merkitys yhdenvertaisen tuentoteutumiselle. Neuvonnan monikanavainen tarjonta (esimerkiksi puhelin-, verkko- ja asiointipistepalvelut) voi parantaa mahdollisuuksia saada tukea riippumatta asuinpaikasta tai lähipalvelujen rakenteista.

Monikielisyys ja selkeä kielenkäyttö ovat yhdenvertaisuuden kannalta erityisiä vahvuuksia. Tämä on erityisen tärkeää henkilöille, joiden suomen tai ruotsin kielen taito on rajallinen sekä niille, jotka tarvitsevat viittomakielen, selkokielen tai tulkkauksen palveluja (henkilöt, joilla on näkemisen, kuulemisen tai muun aistitoiminnan rajoitteita sekä henkilöt, joilla on puheentuoton tai kommunikoinnin vaikeuksia). Esityksen linjaukset vahvistavat sitä, että myös nämä asiakasryhmät voivat saada yhteyden neuvontaan ja ohjaukseen ajoissa ja yhdenvertaisesti.

Neuvonnan ja ohjauksen selkeys, ymmärrettävyys ja saavutettavuus ovat yhdenvertaisuuden kannalta kriittisiä kaikille asiakasryhmille, mutta erityisesti niille, joilla on haasteita tiedon käsittelyssä, kommunikoinnissa tai sosiaalihuollon järjestelmän hahmottamisessa. Kokonaisuutena ehdotuksella voidaan arvioida olevan myönteisiä yhdenvertaisuusvaikutuksia, sillä se edistää palveluiden tavoitettavuutta, monimuotoisten viestintä- ja asiointitapojen hyödyntämistä sekä yhdenvertaista pääsyä sosiaalihuollon tukeen eri väestöryhmien välillä. Vaikutusten toteutuminen edellyttää kuitenkin, että monikanavaisuus, saavutettavuus ja kielellinen yhdenvertaisuus huomioidaan myös käytännön toimeenpanossa ja palvelurakenteiden resursoinnissa.

Palveluita koskevan sääntelyn väljentämisellä voi olla vaikutuksia myös alueelliseen yhdenvertaisuuteen. Toisaalta se voi tukea alueellisten erityispiirteiden huomioimista palvelun järjestämisessä. Palvelujen järjestämistavat voivat vaihdella aiempaa enemmän eri hyvinvointialueiden välillä, mikä voi johtaa eroihin palvelujen rakenteessa, sisällössä ja saavutettavuudessa. Alueilla, joilla resurssit ovat niukemmat tai etäisyydet pitkät, on riski, että palvelujen saatavuus heikkenee suhteessa alueisiin, joilla on paremmat edellytykset ylläpitää laaja-alaista palvelutarjontaa. Toisaalta sääntelyn väljentäminen voi mahdollistaa joustavampien ja innovatiivisten palvelumuotojen käyttöönoton, mikä saattaa parantaa saavutettavuutta erityisesti harvaan asutuilla alueilla. Yhdenvertaisuuden toteutuminen edellyttää kuitenkin, että hyvinvointialueet huolehtivat palvelujen vähimmäistason toteutumisesta ja varmistavat, ettei alueellinen vaihtelu johda asiakkaiden tosiasiallisesti eriarvoiseen asemaan riippuen asuinpaikasta.

Työllisyyspoliittisella tuella toteutettava toiminta

Esitys työllisyyspoliittisen tuen käyttöönotosta ei lähtökohtaisesti kohtele eri sukupuolia eri tavoin. Toimialueensa pitkäaikaistyöttömien tilannetta ja palvelutarpeita analysoidessaan työvoimaviranomainen voi kuitenkin tunnistaa, että eri sukupuolten tilanne on työnhaun ja työllistymisen yleisten edellytysten edistämisen näkökulmasta erilainen. Tällöin hankkeita voitaisiin suunnitella niin, että hankkeen tuottaman tiedon ja hankkeessa toteutettavan toiminnan avulla eroja voidaan vähentää.

Asiakasmaksujen korottaminen

Tulosidonnaisten maksujen kertymät (pitkäaikainen laitoshoito, ympärivuorokautinen palveluasuminen, kotihoito) tulevat pääosin pienituloisilta talouksilta. Terveyspalvelujen tarve on yhteydessä sosioekonomiseen taustaan. Julkisten terveyspalvelujen asiakasmaksut kohdistuvat yleisemmin pienituloisille kuin suurituloisille kotitalouksille.[181] Asiakasmaksulaissa pitkäaikainen laitoshoito viittaa myös terveydenhuoltolain mukaiseen laitoshoitoon, eikä suoritetiedoissa ole täsmällisesti eritelty kustannusten jakautumista sosiaali- ja terveydenhuollon välillä.

Suurin osa pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen ja kotihoidon asiakkaista on iäkkäitä henkilöitä. Voidaan arvioida, että ehdotettavat korotukset asiakasmaksuihin kohdistuisivat erityisesti iäkkäisiin henkilöihin. Siten riski siitä, että tarpeellisten palvelujen koetaan olevan asiakkaan tai potilaan ulottumattomissa, korostuisi iäkkäiden henkilöiden kohdalla.

Ehdotettavien asiakasmaksukorotusten yhdessä jo aiemmin tehtyjen asiakasmaksukorotusten, sosiaaliturvaan kohdistuneiden leikkausten ja itselle maksettavaksi jäävien lääkekustannusten kasvun kanssa voidaan arvioida kohdistuvan erityisesti pienituloisiin iäkkäisiin henkilöihin. Lisäksi kotiin annettavia palveluja käyttävien asiakkaiden osalta merkittävää on nimenomaan sosiaali- ja terveydenhuollon maksujen yhteisvaikutus. Asiakasmaksuihin nyt ehdotettujen korotusten ei kuitenkaan sellaisenaan arvioida kohdistuvan erityisesti pienituloisiin iäkkäisiin henkilöihin, koska käyttövara rajoittaa pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen ja pitkäaikaisen laitoshoidon tulosidonnaisen maksun kasvua erityisesti pienituloisilla henkilöillä ja koska merkittävä osa kotona annettavan palvelun maksun korottamisesta johtuvasta

[181] Asiakasmaksuasetuksen vuoden 2025 muutosten kohdentuminen, taustamuistio, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 17.6.2024. Saatavana: https://thl.fi/documents/155392151/213483104/THL+taustamuistio+asiakasmaksujen+korotukset+2025+v.+2.pdf/36b14968-41bf-ecce-d432-cb655df8de5e/THL+taustamuistio+asiakasmaksujen+korotukset+2025+v.+2.pdf?t=1719233263127.

maksutulojen kasvusta aiheutuisi suhteellisesti parempituloisten asiakkaiden maksujen kasvusta. Korotukset kohdistuisivat kuitenkin myös pienituloisiin henkilöihin.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tilastoraportissa tarkasteltiin iäkkäiden palveluja (kotihoito, yhteisöllinen asuminen, ympärivuorokautinen palveluasuminen, laitospalvelu ja terveyskeskusten vuodeosastojen pitkäaikaishoito). Naisten osuus iäkkäiden palveluissa oli vuonna 2024 palvelusta ja ikäryhmästä riippuen 56–77 prosenttia. Naisten suurempaa osuutta selittää osaltaan se, että iäkkäiden ikäryhmissä naisten osuus on suurempi. Vuonna 2024 naisia 65 vuotta täyttäneistä oli 56 prosenttia. Naisten osuus oli sitä suurempi mitä vanhemmasta ikäryhmästä on kyse. Kuitenkin naisia oli palvelujen piirissä enemmän kuin miehiä myös vastaavan ikäiseen väestöön suhteutettuna.[182]

Edellä kuvatusta johtuen ehdotettavien asiakasmaksukorotusten voidaan arvioida kohdistuvan miehiä enemmän naisiin. Naisten eläketulot ovat myös keskimäärin pienemmät kuin miesten. Pienituloisten asiakkaiden asemaa turvaa se, että pitkäaikaisessa ympärivuorokautisessa palveluasumisessa ja pitkäaikaisessa laitoshoidossa asiakkaan henkilökohtaiseen käyttöön on jätettävä laissa säädetty käyttövara. Lisäksi hyvinvointialueiden asiakasmaksulain 11 §:ssä säädetty velvollisuus antaa asiakkaalle tieto maksun alentamisesta ja perimättä jättämisestä korostuu.

4.2.5.7 Vaikutukset työllisyyteen ja työelämään

Esityksellä tavoitellaan julkisen talouden säästöjä, ja koska sosiaalihuollon toimintakulut liittyvät keskeisesti henkilöstömenoihin, tarkoittavat sosiaalihuollon rahoituspohjaan tehtävät leikkaukset suurelta osin sosiaalihuollon työvoiman vähentymistä. Sosiaalihuolto on Suomessa naisvaltainen ala, ja henkilöstövähennykset kohdistuvat sen vuoksi todennäköisesti korostuneesti naisiin. Työpaikkojen vähentymisellä voi lisäksi olla heijastevaikutuksia työn kuormittavuuteen ja henkilöstön pysyvyyteen niissä toiminnoissa, jotka jatkavat toimintaansa aiempaa suppeammilla resursseilla.

Mikäli palvelurakenteen keventäminen johtaa siirtymävaiheessa epäselvyyksiin tehtävärakenteissa tai palvelujen organisoinnissa, tämä voi lisätä henkilöstön vaihtuvuutta sekä riskiä työmarkkina-aseman heikkenemisestä erityisesti osa-aikaisissa ja määräaikaisissa tehtävissä toimivien keskuudessa. Vaikutukset voivat olla merkittäviä myös alueilla, joilla vaihtoehtoisia työllistymismahdollisuuksia on rajallisesti ja joissa sosiaalihuollon palvelut ovat merkittävä työllistäjä.

Erityisesti palveluiden sääntelyyn esitettävät muutokset voivat vaikuttaa ammattihenkilöiden ja työntekijöiden työnkuvaan, kun hyvinvointialueet organisoivat palveluita uudelleen. Toisaalta osa henkilöstöstä voi työllistyä muihin sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviin, jos hyvinvointialueet suuntaavat resursseja uudelleen tai vahvistavat muita lakisääteisiä toimintoja. Työllisyysvaikutusten kokonaismäärä riippuu siten pitkälti hyvinvointialueiden toteuttamista palvelurakennemuutoksista, tehtävien uudelleenorganisoinnista sekä siitä, missä määrin säästötoimet kohdistuvat suoraan henkilöstöön.

Ehdotettavalla työllisyyspoliittisella tuella tuettavalla toiminnalla arvioidaan olevan vain vähän välittömiä työllisyysvaikutuksia, koska toimintaan ohjattaisiin etäämpänä työmarkkinoista olevia työttömiä. Kuitenkin, jos toiminnan avulla saadaan hyvä alku työttömän paluulle työmarkkinoille, toiminta edistää työttömän työllistymistä tai esimerkiksi opiskelun aloittamista, mikä

[182] Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, tilastoraportti 14.5.2025. Saatavana: https://www.julkari.fi/items/39fb5da7-f6b0-483c-a617-bda9df02a860.

vaikuttaa pidemmällä aikavälillä myönteisesti työllisyyteen. Toiminta voisi edistää myös muulla tavoin etenemistä lähemmäksi avoimia työmarkkinoita, kuten esimerkiksi siirtymillä muihin työvoimapalveluihin tai parantamalla yleisesti valmiuksia työskentelyyn, työnhakuun tai osaamisen kehittämiseen.

Koska tuki myönnettäisiin yhdistyksille tai säätiöille osin uudenlaiseen toimintaan, järjestöjen palveluksessa työskentelevien määrä voisi kasvaa jonkin verran. Tuettavan toiminnan toteuttaminen voi jossain tapauksissa myös tasapainottaa kuntouttavan työtoiminnan lakkaamisesta aiheutuvia järjestövaikutuksia.

4.2.5.8 Vaikutukset hyvinvointiin ja terveyteen

Sosiaalihuollon toimin vaikutetaan väestön sosiaaliseen hyvinvointiin ja turvallisuuteen sekä toimintakykyyn ja osallisuuteen. Väestötasoisen tehtävän aiempaa selkeämpi ja konkreettisempi määrittely sosiaalihuoltolain 10 a §:ssä voi vahvistaa sosiaalihuollon yhteiskunnallista roolia ja näkyvyyttä. Mainitun säännöksen mukaan väestötasoista hyvinvoinnin edistämistyötä tehdään vahvistamalla alueen yhteisöjä osana hyvinvointialueen järjestämää sosiaalihuoltoa. Hyvinvointia edistäviä toimia tulee suunnata sekä koko väestölle että alueella ilmenevän tarpeen perusteella kohdennetusti eri väestöryhmille. Tämä voisi tarkoittaa käytännössä esimerkiksi yhteistyöhankkeita hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevien palvelujen ja kunnan tai järjestöjen palvelujen kanssa niin, että yhteistyö hyödyttäisi molempia tahoja ja tuottaisi lisäarvoa ja hyvinvointia toiminnassa mukana oleville henkilöille ja asiakkaille. Esimerkki tämän kaltaisesta molempia tahoja hyödyntävästä yhteistoiminnasta voisi tarkoittaa esimerkiksi yhteistyötä hyvinvointialueen asumispalvelujen ja järjestöjen vapaaehtoistyön välillä, tai hyvinvointialueen sosiaalityön jalkautumista kunnan palvelujen tai yhteisöjen piiriin molempia hyödyttävällä tavalla. Sääntelyn selkeyttäminen yhteiskunnallisen roolin ja tehtävien osalta voisi vahvistaa sosiaalihuollon roolia eriarvoisuuden ja syrjäytymisen vähentämisessä varsinaista asiakastyötä ja palvelutuotantoa laajemmin.

Ohjauksen ja neuvonnan saatavuuden parantaminen ja toiminnan parempi yhteensovittaminen sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen kanssa vahvistaisi asiakkaan mahdollisuuksia saada tarvitsemansa apu ja tuki jo heti asiakkuuden alkuvaiheessa.

4.2.5.9 Vaikutukset turvallisuuteen

Sosiaalihuollon saavutettavuudella on yhteys turvallisuuteen, rikollisuuteen ja yhteiskuntarauhaan, lähisuhdeväkivallan uhrien avun saamiseen ja moniin muihin yhteiskunnan sisäiseen turvallisuuteen ja ihmisten turvallisuuden kokemuksiin liittyviin asioihin. Sosiaalihuollon saavutettavuus tarkoittaa käytännössä sitä, kuinka helposti ja nopeasti ihminen saa tukea ennen kuin ongelmat kärjistyvät kriiseiksi tai rikoksiksi. Kun palvelut ovat lähellä ja kynnys hakea apua on matala, ne toimivat yhteiskunnan turvaverkkona, joka ehkäisee epäjärjestystä ja inhimillistä hätää. Ehdotetut muutokset sosiaalihuollon ohjauksen ja neuvonnan järjestämisestä ja siitä, että sen toteuttamisessa on oltava riittävästi sosiaalihuollon ammattihenkilöitä edistää sitä, että ongelmia ja turvallisuutta uhkaavia asioita tunnistetaan ja niihin osataan ja pystytään puuttumaan riittävän ajoissa. Asiakkaan oikeus päästä keskustelemaan tarkoituksenmukaisen sosiaalihuollon ammattihenkilön kanssa viimeistään seitsemäntenä (7) arkipäivänä vireilletulosta madaltaa kynnystä saada apua ja tukea ongelmiin ja voi siten vähentää tai ennalta ehkäistä vaikeuksista johtuvaa levottomuutta ja näköalattomuutta ja luoda uskoa tulevaisuuteen ja yhteiskunnan turvaverkkoihin.

Uuteen hyvinvoinnin edistämisen pykälään kootut sosiaalihuollon tehtävät hyvinvoinnin edistämisessä konkretisoivat sosiaalihuollon yhteiskunnallista tehtävää niin yksilötasoisessa kuin

väestö- ja yhteisötasoisessakin työskentelyssä ja tekevät näkyväksi sosiaalihuollon yhteiskunnallista ja väestötasoisiin tehtäviin liittyvää roolia hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämisessä. Konkretisointi edistää säännösten toteuttamista tarkoitetulla tavalla.

Myös ehdotettu uusi säännös sosiaalihuollosta vastaavasta viranhaltijasta parantaa turvallisuutta ja sosiaalihuollon kyvykkyyttä huolehtia lakisääteisistä tehtävistään kaikissa olosuhteissa. Sosiaalihuollon varautumisessa tulee kiinnittää erityistä huomiota lakisääteisten palvelujen saatavuuteen, jatkuvuuteen ja tuen tarpeiden kasvuun. Tällaisia kaikissa tilanteissa kriittisiä palveluja ovat muun muassa sosiaalipäivystys, lastensuojelu ja kotihoito. Covid19-pandemia[183] ja muut häiriötilanteet ovat osoittaneet, että väestön tuen ja ohjauksen tarve kasvaa ja että monet sosiaalihuollon toimet ovat kokonaistilanteen hallinnassa keskeisen tärkeitä. Esimerkiksi lähisuhdeväkivallan määrä lisääntyy kriisitilanteissa. Varautumisessa on huomioitava myös väestön ikääntyminen ja monikulttuurisuus. Häiriötilanteet vaikuttavat erityisesti haavoittuvassa asemassa oleviin ihmisiin, kuten lapsiin, maahanmuuttajataustaisiin, iäkkäisiin ja vammaisiin henkilöihin sekä ihmisiin, joiden toimintakyky on muulla tavoin rajoittunut. Haavoittuvilla ihmisryhmillä on usein vain vähän mahdollisuuksia vaikuttaa elinolosuhteisiinsa, ja heidän sosiaaliset verkostonsa saattavat olla kapeita. Erityisesti laitospalveluissa, jossa hoito ja kuntouttava toiminta on jatkuvaa, palvelua tuottavalla tai sitä järjestävällä hyvinvointialueella on suuri vastuu siitä, että palveluiden jatkuvuus on turvattu kaikissa olosuhteissa, myös häiriötilanteissa. Sama koskee myös muita sosiaalihuollon ympärivuorokautisia palveluja, kuten iäkkäiden ja vammaisten henkilöiden ympärivuorokautista palveluasumista. Yhä useampi erityistä tukea tarvitseva asuu yksin. Erityisesti kotona asuvien sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden piirissä olevien tarpeet häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa on huomioitava, sillä yhä useampi pitkäaikaissairas, vammainen ja korkeassa iässä oleva ihminen saa tarvitsemansa hoidon ja huolenpidon sekä muut palvelut kotiin. Evakuointitilanteissa tämä tarkoittaisi nykyistä enemmän sosiaali- ja terveydenhuollon vastuulla olevia, välttämätöntä apua tarvitsevia henkilöitä sekä ympärivuorokautisen hoidon ja huolenpidon yksiköitä.

Ehdotettu säännös siitä, että hyvinvointialueella on oltava sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija, joka vastaa sosiaalihuollon toimintakokonaisuuden lainmukaisuudesta ja laadusta sekä häiriötilanteisiin varautumisesta, on näiden asioiden edistämisessä ja tarkoituksenmukaisessa huomioimisessa keskeisen tärkeä.

Toisaalta, vaikka ehdotuksiin sisältyy hyvinvointia edistäviä ehdotuksia, on mahdollista, että ehdotukseen sisältyvät säästövaateet vaikuttavat siten, että hyvinvointialueen tosiasialliset mahdollisuudet vahvistaa sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta tarkoituksenmukaisesti ja toteuttaa hyvinvoinnin edistämiseen liittyviä ehkäiseviä toimia eivät toteudu ehdotetulla tavalla. Tämä voi aiheuttaa riskin siitä, että yhteiskunnallinen turvallisuus heikkenisi, kun oikea-aikainen tuen saanti vaarantuisi. Riskien ehkäisemiseksi on muutoksen johtamiseen ja omavalvontaan kiinnitettävä erityistä huomiota.

4.2.5.10 Vaikutukset järjestöjen toimintaan

Kuntouttavaa työtoimintaa koskevan lain kumoaminen vaikuttaisi niihin järjestöihin, jotka ovat tarjonneet kuntouttavaan työtoimintaan liittyviä ostopalveluita. Vuonna 2024 hyvinvointialueet käyttivät kuntouttavan työtoiminnan ostopalveluihin yhteensä 26,9 miljoonaa euroa, mistä valtaosa kohdistui järjestöiltä hankittuihin palveluihin. Muutoksella saattaa siten olla taloudellista

[183] Kestilä L, Kapiainen S, Mesiäislehto M, Rissanen P (2022): Covid-19-epidemian vaikutukset hyvinvointiin, palvelujärjestelmään ja kansantalouteen: Asiantuntija-arvio, kevät 2022. THL, Raportti 4/2022. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-865-1.

vaikutusta järjestöjen toimintaedellytyksiin. Sote-uudistus, työvoimapalvelujen uudistus ja järjestöjen toiminnan rahoittamiseen kohdistuneet säästöt ovat jo vaikuttaneet järjestöjen toimintaan. Työ- ja toimintakykyä edistävien sosiaalipalveluiden uudistuksen nopea aikataulu saattaa vaikeuttaa järjestöjen mahdollisuuksia varautua uudistuksen mukanaan tuomiin muutoksiin. Siten muutokset saattavat johtaa joidenkin järjestöjen palvelutuotannon loppumiseen, millä voisi olla vaikutusta myös järjestöjen muuhun toimintaan.

Toisaalta sosiaalihuollossa olisi uuden toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelun myötä tarvetta jatkossakin matalan kynnyksen toiminnalle, jonka toteutus sopii erityisen hyvin järjestöille. Todennäköistä onkin, että hyvinvointialueet tulevat hankkimaan uutta palvelua järjestöiltä oman tuotannon lisäksi.

Ehdotettu uusi työllisyyspoliittinen tuki mahdollistaisi yhdistyksille ja säätiöille nykyistä monipuolisemman osallistumisen pitkään työttömänä olleiden työllistymisen edistämiseen osana työllisyyden edistämisen paikallista ekosysteemiä. Toiminnan toteuttaminen voi pidemmällä aikavälillä vahvistaa yhdistysten ja säätiöiden osaamista ja edellytyksiä toimia vaikuttavina yhteisötalouden toimijoina.

Tuettavan toiminnan tarkoitus ja tavoitteet ovat sellaisia, joihin yhdistykset ja säätiöt ovat jo aiemmin kyenneet vastaamaan, ja mihin olisi nykyisessä työllisyystilanteessa ja muuttuneessa toimintaympäristössä tarvetta.

Yhdistysten ja säätiöiden osallistumismahdollisuuksiin ja osaamisen hyödyntämiseen vaikuttaa, missä laajuudessa ja minkä sisältöisenä työvoimaviranomaiset päättävät ilmoittaa tuen haettavaksi. Osallistumista voi myös rajoittaa se, olisiko yhdistyksellä tai säätiöllä riittävästi kokemusta ja osoitettua kyvykkyyttä haettavaksi ilmoitetun toiminnan toteuttamiseen. Yhdistyksen tai säätiön toiminnan tulisi olla jatkunut vähintään vuoden, jotta voitaisiin tarvittaessa tarkistaa tuen hakijan soveltuvuus.

Koska sekä hyvinvointialue että työvoimaviranomainen voivat hankkia tai myöntää rahoitusta järjestöille toimintaan, joka kohdistuu osin samaan kohderyhmään, on toimeenpanossa tärkeää huolehtia, että hyvinvointialueen ostopalvelut ja työvoimaviranomaisen myöntämä tuki täydentävät toisiaan eivätkä muodostu päällekkäiseksi.

Tuettavan toiminnan järjestäjällä olisi velvollisuus antaa työvoimaviranomaiselle tai KEHA-keskukselle tiedot työnhakijoiden osallistumisesta palveluun. Työnhakijan mahdollisten osallistumiseen liittyvien laiminlyöntien vaikutuksen työnhakijan työttömyysturvaoikeuteen ratkaisisi aina viranomainen, ei toiminnan järjestäjä.

4.2.6 Yhteisvaikutukset

Yhteisvaikutuksien arvioinnissa on kyse siitä, että eri hallitusten esitysten samoilla ihmisryhmille kasautuvia vaikutuksia pyritään arvioimaan ja kuvaamaan.

Sosiaalihuoltolain uudistuksen kumulatiiviset yhteisvaikutukset suhteessa jo aiemmin hallituskaudella tehtyihin muutoksiin on tärkeä tunnistaa. Kumulatiivisilla yhteisvaikutuksilla tarkoitetaan sitä, miten yksittäiset muutokset kasautuvat tiettyihin ihmisryhmiin tai elämäntilanteisiin. Tärkeää on pyrkiä huomioimaan myös mahdolliset ristikkäiset vaikutukset tai ristiriitaiset vaateet. Tällaisen kokoavan ja kokonaisuutta arvioivan valmistelun edellytykset eivät ole vielä olleet täysmääräisesti olemassa sosiaalihuoltolain ja monen muun samanaikaisen hallituksen esityksen muutoksien yksityiskohtien tarkentuessa vasta viime vaiheissa. Sosiaalihuoltoon kohdistuu samanaikaisesti useita laajoja lainsäädäntöhankkeita ja uudistuksia. Uudistuksia on

valmisteltu osittain samaan aikaan ja osittain peräkkäin. Yhteisvaikutuksia arvioidaan kuitenkin jatkuvasti ja eri hankkeiden vaikutukset sosiaalihuoltoon pyritään tunnistamaan myös kokonaisuutena.

Yleisesti voidaan kuitenkin todeta, että sosiaalihuoltolain muutokset ulottuvat ihmisryhmiin, joihin on jo aiemmilla hallituksen päätöksillä kohdennettu sosiaaliturvan tasoa alentavia ja terveysmenoja lisääviä toimia. Kertautuvat vaikutukset ovat kriittisimpiä pienituloisilla ja muutoin haavoittuvassa asemassa olevilla. Aiemmissa sosiaali- ja terveysministeriön yhteisvaikutusten arvioinneissa on päädytty siihen, että työikäisten, mukaan lukien lapsiperheet, sosiaaliturvan tasoa heikentävät muutokset ovat olleet suurimpia. Sen sijaan terveyspalveluihin ja lääkemenoihin liittyvät leikkaukset ovat koskeneet kaikkia julkisia palveluja käyttäviä pienituloisia, myös ikääntyneitä ja vammaisia henkilöitä.

Lainsäädännön vaikutukset eivät kohdistu kaikkiin samalla tavalla, vaan ne vaihtelevat esimerkiksi yksilön iän, sukupuolen, terveydentilan, sosiaalisen ja taloudellisen aseman, asuinalueen, kulttuurisen taustan sekä muiden henkilökohtaisten lähtökohtien mukaan. Tämän vuoksi vaikutusten tarkastelussa on tärkeää huomioida esitysten seuraukset eri ihmisryhmien näkökulmasta. Samakin säädös voi tuottaa erilaisia vaikutuksia eri ryhmille riippuen heidän senhetkisistä kyvystään, voimavaroistaan ja taloudellisista resursseistaan.

Sosiaalihuollossa käytettävää teknologiaa koskevaan säädösvalmisteluun (HE 113/2025) sisältyy myös taloudellisia säästötavoitteita. Säästövaikutukset kohdentuvat pääosin iäkkäiden ympärivuorokautiseen palveluasumiseen ja pienemmässä määrin teknologian lisäämiseen yleisesti sosiaalihuollossa arvioimalla asiakassuunnitelman valmistelun yhteydessä mahdollisuudet hyödyntää teknologisia ratkaisuja asiakkaan palvelussa. Säästövaikutukset eivät kuitenkaan suoraan kohdistu asiakkaisiin, vaan ovat seurausta henkilöstötarpeita vähentävän teknologian hyödyntämisestä sosiaalipalveluissa ja sosiaalihuollon toiminnassa sekä sitä kautta saatavasta taloudellisesta hyödystä.

Teknologisia ratkaisuja on tarkoitus käyttää sellaisiin tehtäviin, joissa niillä voidaan korvata työntekijöiden tekemää työtä ilman, että palvelun laatu ja asiakasturvallisuus vaarantuu. Esityksessä on pykälätasolla myös korostettu, että henkilöstöä tulee teknologisten ratkaisujen käytöstä huolimatta olla riittävästi niihin tehtäviin, jotka edellyttävät henkilöstön tekemää työtä. Esitetyllä sääntelyllä voi siten olla henkilöstön saatavuutta ja riittävyyttä parantava vaikutus.

Sosiaalihuollossa käytettävää teknologiaan koskevaan säädösvalmisteluun (HE 113/2025) sisältyvillä asiakkaan palveluissa käytettävillä teknologisilla ratkaisuilla voi osin olla perusoikeuksia rajoittavia vaikutuksia. Esityksessä ehdotetaan säänneltäväksi yksityisyyden suojaan puuttumisen edellytyksistä tilanteissa, joissa asiakas ei ole kykenevä antamaan suostumustaan teknologisen ratkaisun käyttöön.

Samanaikaisesti tämän esityksen kanssa valmisteltavalla lastensuojelulain uudistuksella, mikäli se toteutuisi esitetyssä muodossaan, olisi merkittäviä vaikutuksia sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen rooliin ja kohdentumiseen koskien lapsia, nuoria ja perheitä. Ehdotuksen mukaan lastensuojelun asiakkuus alkaisi nykyistä myöhemmässä vaiheessa ja jälkihuollon asiakkuus siirtyisi pääosin sosiaalihuoltolain piiriin, vaikka sitä koskeva sääntely jäisikin pääosin lastensuojelulakiin. Näiden muutosten myötä lasten, nuorten ja perheiden tuen tarpeet kohdentuisivat aiempaa useammin sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin. Tämä lisäisi todennäköisesti sosiaalihuollon asiakkuuksien määrää ja vaativuutta samalla, kun lastensuojelun asiakkuuksien määrä vähenisi ja painottuisi aiempaa raskaampiin asiakkuuksiin. Muutos voisi tukea palvelujärjestelmän painopisteen siirtymistä varhaiseen tukeen, mutta edellyttäisi sosiaalihuollon palvelujen riittävyyttä ja toimivuutta. Varhaisen tuen vahvistamista tukisi osaltaan se, että

lastensuojelulain mukainen tehostettu perhetyö ja kotiin vietävä tai ryhmämuotoinen perhekuntoutus sisällytettäisiin uuteen sosiaalihuoltolain mukaiseen perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin palveluun. Mikäli sosiaalihuoltolain mukainen tuki ei toteutuisi riittävän saavutettavana, intensiivisenä ja oikea-aikaisena, korostuisi riski siitä, että palvelut jäisivät käytännössä liian yleisluonteisiksi tai kevyiksi suhteessa lasten ja perheiden tuen tarpeisiin. Tällöin olisi riskinä raskaampien lastensuojelutoimenpiteiden tarpeen kasvu. Ilman selkeitä toimintamalleja olisi riski, että sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain väliseen rajapintaan jäisi epäselvyyksiä ja asiakkaiden saama tuki voisi viivästyä. Vaikutukset ovat riippuvaisia erityisesti sosiaalihuollon palvelujen resursoinnista, osaamisesta ja käytännön toimeenpanon onnistumisesta.

Erityisesti samanaikaisten uudistusten osalta on huomioitava palveluiden uudistamisen ja lastensuojelun asiakkuuden edellytysten muuttumisen myötä sosiaalihuoltolain mukaiseen asiakkuuteen arvioiduksi siirtyvien lasten asema. Sosiaalihuoltolain 13 §:n nojalla lapsella ja hänen perheellään on oikeus saada viipymättä lapsen terveyden tai kehityksen kannalta välttämättömät sosiaalipalvelut. Oikeus vastaa lastensuojelulain mukaista subjektiivista oikeutta palveluihin (HE 164/2014 vp). Näiden lasten asemaan voi kuitenkin vaikuttaa se, että he siirtyvät pois lastensuojelulain 13 b §:n mukaisen sosiaalityöntekijäkohtaisen asiakasmitoituksen piiristä. Tämän mahdollisena seurauksena on riski siitä, että lapsen omatyöntekijällä ei olisi enää vastaavalla tavalla mahdollisuuksia työskentelyyn lapsen kanssa. Toisaalta tätä riskiä voidaan pienentää esimerkiksi sosiaalityöntekijäresurssin tarkoituksenmukaisella kohdentamisella ja sosiaalityön organisointitavoilla. Siirtyviksi arvioitujen lasten määrää on tarkennettu lausuntopalautteen perusteella.

Erityisesti lapsiin ja perheisiin kohdistuvien uudistusten yhteisvaikutusten kannalta on keskeistä, että sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain muutokset tulisivat voimaan samanaikaisesti. Ehdotukset muodostavat tältä osin tiiviin ja toisiaan täydentävän kokonaisuuden, eikä niitä ole tarkoitettu toimimaan toisistaan irrallisina. Jos säädösmuutokset toteutetaan eri aikaan, saattaisi se aiheuttaa epäselvyyttä sääntelyn soveltamisessa sekä vaarantaa palvelujärjestelmän toimivuuden.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluvalikoiman periaatteita koskevan säädösvalmisteluun (HE 90/2026 vp) liittyy tavoite kustannusten kasvun hillitsemistä pitkällä aikavälillä. Taloudellisia vaikutuksia pyritään saamaan aikaiseksi ensisijaisesti palvelujen vaikuttavuuden ja kustannusvaikuttavuuden edistämisen avulla aikaan saatavalla palveluntarpeen kasvun hidastamisella. Siltä osin, kuin sosiaalihuollon palveluja koskeva lainsäädäntö jättää harkinnan tilaa palvelunjärjestäjälle, sosiaalihuollon järjestämisen ja toteuttamisen suunnittelua sekä palvelujen ja työmuotojen käyttöönottoa, käyttöä ja käytöstä poistamista koskevassa päätöksenteossa tulisi jatkossa soveltaa palveluvalikoiman periaatteita. Periaatteet ovat tarveperiaate, turvallisuus, vaikuttavuus, kustannusvaikuttavuus sekä läpileikkaavina periaatteina yhdenvertaisuus ja ihmisarvon loukkaamattomuus.

Palveluvalikoiman periaatteita koskevan hallituksen esityksen mukaan sosiaalihuollon sisältöohjauksesta vastaa hyvinvointialueen johto sen mukaan, miten asiasta on päätetty hyvinvointialueen hallintosäännössä. Nyt ehdotetussa sosiaalihuoltolain 48 §:ssä säädettävällä sosiaalihuollosta vastaavalla viranhaltijalla olisi jatkossa keskeinen rooli sosiaalihuollon palveluvalikoiman soveltamisessa ja määrittelyssä hyvinvointialueella.

Palveluvalikoiman periaatteita koskevassa esityksessä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen, työmuotojen ja menetelmien käyttöönottoa, käyttöä ja käytöstä poistamista koskevaan päätöksentekoon liittyen on tunnistettu myös toimeenpanoa koskevia riskejä, joita käsitellään tarkemmin eri väestöryhmien osalta jäljempänä. Palveluvalikoiman periaatteiden soveltamisessa tulisi tunnistaa eri väestöryhmien sekä eri asiakas- ja potilasryhmien ominaisuudet ja tarpeet, asiakas-

tai potilasryhmiin kuuluvien ryhmien erityistarpeet sekä palvelujen, työmuotojen ja menetelmien erityiset vaikutukset ja merkitys näille ryhmille. Jos kansallisessa tai alueellisessa soveltamisessa näitä tarpeita, erityistarpeita sekä vaikutuksia ei pyritä tai ei kyetä tunnistamaan, palveluvalikoimaa saatetaan rajata tai kohdentaa näiden ryhmien kannalta epätarkoituksenmukaisella tavalla. Mainittu riski voi korostua niiden asiakasryhmien kohdalla, joiden tuen tarpeeseen vastataan sekä sosiaalihuoltolain mukaisilla yleisillä palveluilla että erityislainsäädännön mukaisilla palveluilla. Siten palvelujen ja työmuotojen käyttöönottoa, käyttöä ja käytöstä poistamista koskevassa päätöksenteossa tulisi kiinnittää huomiota eri ryhmien erityistarpeisiin myös silloin, kun palvelua tai työmuotoa käytettäisiin yleisissä palveluissa.

Palveluvalikoiman määrittelyssä kaikkia väestöryhmiä koskeva riski puolestaan liittyy tilanteeseen, jossa joillakin hyvinvointialueilla periaatteita ei sovellettaisi lainsäätäjän tarkoittamalla tavalla kokonaisharkintaan perustuen, vaan sen sijaan yksinomaan kustannukset alkaisivat määrittää palvelujen, työmuotojen tai menetelmien kuulumista palveluvalikoimaan. Edellä kuvaillut tilanteet olisivat palveluvalikoiman periaatteiden vastaisia, ja niiden seurauksena useiden kyseisen hyvinvointialueen asukkaiden oikeus riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin ei toteutuisi. Kustannusten korostuminen olisi ongelmallista yhdessä palvelujen järjestämisen ja toteuttamisen sujuvoittamiseksi sosiaalihuoltolakiin esitettävien muutosten kanssa. Esimerkiksi jos sosiaalityön tai sosiaaliohjauksen tarjoamista rajattaisiin kustannussyistä asiakkaiden tuen tarpeesta huolimatta, palveluvalikoiman periaatteista muun muassa tarveperiaate ja vaikuttavuus jäisivät toteutumatta eikä asiakkailla olisi mahdollisuutta muutoksenhakuun. Palveluvalikoiman periaatteiden toimeenpanoa tulee ohjata niin, että periaatteita sovelletaan tasapainoistesti kokonaisharkintaan perustuen. Parhaimmillaan palveluvalikoiman periaatteet voivat tukea sosiaalihuollon sisältöohjausta niin, että yhdessä esitettävien sosiaalihuoltolain muutosten kanssa ne mahdollistavat asiakkaiden ja väestön tarpeisiin vastaamisen vaikuttavasti, sujuvasti ja oikeaaikaisesti.

Parhaillaan lausunnoilla olevassa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain ja terveydenhuoltolain muutoksista (niin sanottu monituottajuus II) ehdotetussa HE-luonnoksessa ehdotetaan muutettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettua lakia ja terveydenhuoltolakia. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetussa laissa muutettaisiin hyvinvointialueen järjestämisvastuuseen ja johtamiseen liittyvää sääntelyä sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen hankintaan liittyvää sääntelyä. Terveydenhuoltolaissa muutettaisiin vastaavan lääkärin vastuisiin ja tehtäviin liittyvää sääntelyä sekä sääntelyä koskien hyvinvointialueen menettelyä tilanteessa, jossa hoidon lakisääteiset enimmäisajat ovat vaarassa ylittyä.

Esityksen tavoitteena on parantaa hyvinvointialueiden mahdollisuuksia toteuttaa järjestämisvastuunsa edellyttämä palvelujen tarkoituksenmukainen tuotantorakenne. Esityksellä poistetaan eräitä palvelujen hankintakieltoja sekä selkeytetään hyvinvointialueen riittävään omaan palvelutuotantoon liittyvää sääntelyä ja siten mahdollistetaan hyvinvointialueille aiempaa laajempi liikkumavara palvelutarpeeseen vastaamisessa hyvinvointialueen parhaaksi katsomalla palvelujen tuotantorakenteella. Lausunnoilla olevan esityksen tavoitteena on myös selkeyttää hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon johtamiseen liittyvää sääntelyä. Ehdotuksen mukaan hyvinvointialueen johtamisessa sekä sen toiminnan ohjauksessa ja valvonnassa olisi oltava lääketieteen, sosiaalitieteiden ja hoitotieteen asiantuntemusta. Osana johtamiseen liittyvää kokonaisuutta selkeytettäisiin myös hyvinvointialueen vastaavan lääkärin lainsäädännöllistä asemaa. Muutoksilla korostettaisiin vastaavan lääkärin roolia terveydenhuollon sisällöllisessä johtamisessa, ohjauksessa ja valvonnassa. Luonnos on lausunnoilla 3.7.2026 asti ja lakien olisi tarkoitus tulla voimaan 1.1.2027 lukien.

Erityisesti ehdotukseen sisältyvä järjestämislain 8 §:n ehdotus hyvinvointialueen johtamiseen, toiminnan ohjaukseen ja valvontaan jatkossa edellytettävästä sosiaalitieteiden

asiantuntemuksesta tukee osaltaan sosiaalihuoltolain 48 §:ään ehdotettua sosiaalihuollon johtavasta viranhaltijasta säätämistä. Sosiaalihuoltolain säätämisehdotus tarkentaisi osaltaan järjestämislakiin ehdotettua sosiaalihuollon näkökulmasta. Myös terveydenhuoltolakiin ehdotetut muutokset vastaavan lääkärin tehtävästä ovat osin rinnasteisia sosiaalihuoltoon ehdotetun kanssa, huomioiden kumpaankin tehtävään liittyvän osin erilaisen toimintaympäristön ja tehtäviin liittyvät erityistarpeet, mutta huomioiden myös yhteiset tehtävät ja roolin hyvinvointialueen kokonaisuudessa. Esitysten voi tältä osin siten arvioida tukevan toinen toisiaan ja edistävän sosiaalihuollon sisällöllisen johtamisen kehittämistä. Lausuntokierroksella 17.8.2026 saakka olevassa luonnoksessa hallituksen esitykseksi laeiksi terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain, sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain ja Lupa- ja valvontavirastosta annetun lain 15 ja 20 §:n muuttamiseksi (nk. ammattihenkilölain II-paketti) ehdotetaan muutoksia sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöistä annettuihin lakeihin. Erityisesti sosiaalihuoltoon liittyen ehdotuksessa vahvistettaisiin ammattioikeutta hakevalta sekä ammattihenkilöltä edellytettävää kielitaitoa, lisättäisiin Lupa- ja valvontaviraston toimintaedellytyksiä ja tiedonsaantioikeuksia ammattihenkilöiden valvonnassa sekä yhdenmukaistettaisiin sosiaalihuollon ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä koskevaa sääntelyä vahvistamalla sosiaalihuollon ammattihenkilöiden mahdollisuuksia toimia toistensa tehtävissä, selkeyttämällä sosiaalihuollon nimikesuojatun ammattinimikkeen käytön edellytyksiä ja sosiaali- ja terveydenhuollon säänneltyyn ammattiin opiskelevien mahdollisuuksia toimia laillistetun ammattihenkilön tehtävissä.

Esityksen tavoitteena on edistää asiakas- ja potilasturvallisuutta sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen laatua sekä yhdenmukaistaa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä koskevaa lainsäädäntöä ja siten lisätä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden työnjaon joustavuutta ja sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden mahdollisuuksia keskittyä koulutustaan ja osaamistaan parhaiten vastaaviin tehtäviin.

Ammattihenkilölain uudistuksessa sosiaalihuoltoon ehdotettujen muutosten voidaan arvioida olevan tässä esitettyjen sosiaalihuoltolain esitysten kanssa yhdensuuntaisia ja vahvistavan sosiaalihuollon ammattihenkilöiden keskinäistä, aikaisempaa joustavampaa yhteistyötä ja työnjaon joustavuutta sekä lisäävän hyvinvointialueen mahdollisuuksia hyödyntää ja kehittää sosiaalihuollon ammattihenkilöiden tosiasiallista osaamista tehtävien ja palvelujärjestelmän tarpeiden edellyttämällä tavalla. Esimerkiksi ammattihenkilölain 3 §:ään ehdotettu säännös siitä, että ammattihenkilöt voisivat toimia toistensa tehtävissä koulutuksensa, kokemuksensa ja ammattitaitonsa mukaisesti (siltä osin, kun työnjaosta ei ole muualla muuta säädetty) tukee osaltaan sosiaalihuoltolain ehdotettua 15 §:ää sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keskeisistä sisällöistä ja tehtävässä toimivien sosiaalihuollon laillistettujen ammattihenkilöiden yhteistyötä.

Myös ammattihenkilölain 12 §:ään ehdotettu täsmennys sosiaalityöntekijän tehtävissä tilapäisesti toimisen edellytyksistä selkeyttäisi soveltamista myös sosiaalihuoltolakiin ehdotetun uuden sosiaalityöntekijän erityisiä tehtäviä kuvaavan 49 c §:n osalta. Se lisäisi asiakasturvallisuutta varmistamalla, että laillistetun sosiaalihuollon ammattihenkilön tehtävissä toimivilla opiskelijoilla on riittävät edellytykset tehtävissä toimimiseen ja tehtävissä toimiminen tapahtuu riittävän ja asianmukaisen ohjauksen ja valvonnan piirissä. Samalla ehdotus osaltaan turvaisi riittävää ja tarkoituksenmukaista osaamista sosiaalihuollon keskeisissä asiakastilanteissa.

Sosiaalihuollon ammattihenkilöitä koskevan työnjaon joustavuuteen sekä laillistetun ammattihenkilön tehtävissä tilapäisesti toimimista koskevilla muutoksilla vahvistettaisiin asiakkaiden oikeutta riittäviin ja laadukkaisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin sekä oikeuteen saada hyvää sosiaalihuoltoa ja siihen liittyvää kohtelua. Asiakkaiden oikeusturva myös paranisi, sillä ehdotettujen muutosten myötä sosiaalihuollon asiakastoiminnassa toimivien ammattihenkilöiden nimikkeiden käyttö selkeytyisi ja asiakkaille olisi selvää, milloin hänen asioitaan hoitaisi laillistettu sosiaalityöntekijä tai muu laillistettu sosiaalihuollon ammattihenkilö tai laillistetun

sosiaalihuollon ammattihenkilön ammattiin opiskeleva. Sosiaalihuollon ammattihenkilölakiin ehdotettujen muutosten voidaan siten arvioida osaltaan tukevan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen aseman vahvistamista ja selkeyttämistä sosiaalihuollon keskeisenä ydintehtävänä.

4.2.6.1 Työ- ja toimintakykyä edistävät sosiaalipalvelut

Uusi toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelun asiakasryhmä koostuu suurelta osin henkilöistä, joiden toimeentulo perustuu työttömyysturvaan, toimeentulotukeen tai muihin perusturvaetuuksiin. Sosiaaliturvaan viime vuosina kohdistuneiden muutosten yhteisvaikutukset ovat kohdistuneet erityisesti niihin työikäisiin, joilla on samanaikaisesti useita haavoittavuutta lisääviä tekijöitä, kuten alhainen koulutustaso, pitkäaikaissairaus, yksinhuoltajuus tai heikko työllistymismahdollisuus. Tässä esityksessä ehdotettavat muutokset saattavat lisätä taloudellista epävarmuutta ja kasvattaa niiden henkilöiden määrää, jotka tarvitsevat työ- ja toimintakykyä vahvistavia sosiaalipalveluja. Tällöin uuden palvelun merkitys syrjäytymisen ehkäisyssä ja yhteiskunnallisen osallisuuden tukemisessa korostuu. Mikäli palvelua ei ole saatavilla riittävästi tai asiakkaat eivät hakeudu sen piiriin, riskinä saattaa olla ongelmien kasautuminen sekä muiden sosiaali- ja terveyspalvelujen tarpeen lisääntyminen. Erityisen haavoittuvassa asemassa voivat olla ne henkilöt, joiden toimintakyvyn rajoitteita ei tunnisteta riittävän varhain palvelujärjestelmässä.

Työvoimapalveluiden järjestämisvastuun siirtyminen kunnille sekä työllistymisen monialaisen edistämisen yhteistoimintamallin käyttöönotto ovat korostaneet hyvinvointialueiden ja kuntien välistä yhteistyötä erityisesti niiden asiakkaiden kohdalla, joiden työllistymisen esteet liittyvät sosiaalisiin, terveydellisiin tai elämänhallinnan ongelmiin. Uusi toimintakyvyn ja osallisuuden palvelu voisi vahvistaa palvelujärjestelmän kykyä vastata näihin tarpeisiin tarjoamalla joustavan välineen työ- ja toimintakyvyn sekä osallisuuden vahvistamiseen. Toisaalta uudistus voisi lisätä riskiä palveluiden rajapintoihin liittyvistä epäselvyyksistä, mikäli asiakkaiden ohjautuminen työvoimaviranomaisen, hyvinvointialueiden ja muiden toimijoiden palveluiden välillä ei toteudu sujuvasti. Erityisesti kaikkein heikoimmassa asemassa olevien asiakkaiden kohdalla on olemassa riski, että palvelutarpeet jäävät tunnistamatta tai asiakkaat eivät kiinnity tarkoituksenmukaisiin palveluihin.

Hyvinvointialueiden säästöpaineet ja työllisyysalueiden toiminnan käynnistymisen ajoittuminen haastavaan työmarkkinatilanteeseen voivat heikentää palvelujen toteuttamisedellytyksiä erityisesti alueilla, joilla palvelutarve on suuri ja resurssit rajalliset. Uudistus voi lisäksi lisätä työvoimaviranomaisten vastuuta kauempana työmarkkinoista olevista henkilöistä, jos osa vaikeasti työllistyvistä asiakkaista siirtyisi työvoimaviranomaisen tarjoamiin palveluihin.

Kuntouttavan työtoiminnan lakkauttamisella ja tässä esityksessä ehdotettavalla uudella työllisyyspoliittisella tuella olisi yhteisvaikutuksia erityisesti pitkäaikaistyöttömiin, joita on suurin osa kuntouttavan työtoiminnan asiakkaista. Työllisyyspoliittisella tuella voisi olla myönteisiä vaikutuksia niihin työttömiin, jotka kuntouttavan työtoiminnan lakkaamisen jälkeen tarvitsevat tilalle muuta kuin toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelua. Työllisyyspoliittisella tuella toteutettavatoiminta yhdistyksissä tai säätiöissä tarjoaisi näille henkilöille mahdollisuuden osallistua työttömyysetuutta menettämättä palveluun, joka vahvistaisi työnhakutaitoja ja parantaisi mahdollisuuksia työllistyä pidemmällä aikavälillä. Koska ehdotettu tuettava toiminta täyttäisi tietyin ehdoin myös työssäolovelvoitetta, toimintaan osallistuminen voisi kiinnittää velvoitteen hankkineen työttömän tuetusti takaisin työllistymispolulle. Toisaalta negatiivisena yhteisvaikutuksena voidaan tunnistaa tilanne, jossa kuntouttavassa työtoiminnassa olleen pitkäaikaistyöttömän palvelutarpeeseen ei voida vastata toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelulla, mutta myöskään työllisyyspoliittisen tuen kautta saatavilla olevat toiminnot tai muut työllisyyspalvelut eivät olisi tarkoituksenmukaisia tai saatavissa. Viranomaisten tulisikin kiinnittää

toiminnassaan erityistä huomiota niihin henkilöihin, jotka ovat vaarassa jäädä väliinputoajaksi palvelujärjestelmässä. Viranomaisten tulisi myös tarvittaessa yhteensovittaa palvelujaan niin, että esimerkiksi sosiaalihuollon tuella voidaan täydentää tai tukea työttömän osallistumista työvoimapalveluihin.

4.2.7 Yhteenveto yhteisvaikutuksista ja ehdotuksiin liittyvistä riskeistä

Sosiaalihuoltolain muutokset ulottuvat ihmisryhmiin, joihin on jo aiemmilla hallituksen päätöksillä kohdennettu sosiaaliturvan tasoa alentavia ja terveysmenoja lisääviä toimia. Kertautuvat vaikutukset ovat kriittisimpiä pienituloisilla ja muutoin haavoittuvassa asemassa olevilla. Aiemmissa sosiaali- ja terveysministeriön yhteisvaikutusten arvioinneissa[184] on päädytty siihen, että työikäisten, mukaan lukien lapsiperheet, sosiaaliturvan tasoa heikentävät muutokset ovat olleet suurimpia. Sen sijaan terveyspalveluihin ja lääkemenoihin liittyvät leikkaukset ovat koskeneet kaikkia julkisia palveluja käyttäviä pienituloisia, myös ikääntyneitä ja vammaisia henkilöitä.

Sosiaalihuoltolakiin esitettävistä muutoksista perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta merkittävimmät liittyvät vaikeasti työllistyvien palveluihin sekä kotiin vietävien palvelujen asiakasmaksujen korotuksiin. Pääosa esitetyistä sosiaalihuoltolain muutoksista ei suoraan muuta ihmisten oikeutta saada palveluja, vaan keventää palvelujen prosessuaalisia menettelyjä ja poistaa palveluissa tunnistettuja päällekkäisyyksiä. Joltain osin ehdotetut muutokset voivat myös parantaa edellä mainitun asiakasryhmän saamia palveluja.

Esitykseen liittyy kokonaisuutena eräitä mahdollisia ja tunnistettuja riskejä. Palveluiden yhdistämisellä ja sääntelyn joustavoittamisella voitaisiin poistaa keinotekoisia palvelurakenteiden siiloja ja joustavoittaa ja sujuvoittaa sosiaalihuollon asiakasprosesseja. Toisaalta joustavampi sääntely ja hyvinvointialueiden erilaiset resurssit yhdistettynä esitykseen sisältyviin säästöodotuksiin voivat johtaa tuen tason ja intensiteetin sekä toimintamallien vaihteluun, mikä saattaa heikentää asiakkaiden alueellista yhdenvertaisuutta ja erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden mahdollisuuksia saada oikea-aikaista ja riittävää tukea. Esimerkiksi aikarajoihin liittyvillä muutoksilla tavoitellaan oikea-aikaista tuen saamista, mutta niiden purkaminen säästötoimenpiteenä voikin johtaa siihen, ettei sosiaalityöhön ja sosiaaliohjaukseen ohjaudu riittävästi henkilöstöresurssia, jolloin asiakkaan tosiasiallinen pääsy tuen piiriin voi tavoitteiden vastaisesti tosiasiassa vaikeutua. Ehdotuksiin sisältyvät säästövaikutukset voivat siten vaikeuttaa niihin liittyvien toiminnallisten muutosten ja tavoiteltujen tavoitteiden ja vaikutusten toteuttamista lain edellyttämällä tavalla. Erityiseksi haasteeksi tältä osin tunnistetaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen roolin vahvistuminen suhteessa sosiaalipalveluihin, mikä on keskeistä koko uudistuksen toteuttamisen kannalta.

Sosiaalihuollon toteuttamisessa joustavuutta ehdotetaan tuen tarpeen arviointiin, asiakassuunnitelmaan ja omatyöntekijään. Myös sosiaalihuollon toteuttamisen osalta riskinä tunnistetaan se, että alueelliset erot sääntelyn soveltamisessa kasvaisivat ja asettaisivat asiakkaat kansallisesti eriarvoiseen asemaan sosiaalihuollon palvelujen saatavuuden sekä niiden sisällön osalta. Tällöin sosiaalihuollon ammattilaisen tekemä asiakas- ja tilannekohtainen arvio korostuu. Tämä edellyttää ammattilaisten osaamisen vahvistamista, kouluttamista, osaamisen ylläpitämistä ja vahvaa toimeenpanon tukea.

Suurimmat muut kokonaisriskit liittyvät kuntouttavan työtoiminnan poistumisen vaikutuksiin vaikeasti työllistyviin asiakkaisiin. Näitä riskejä on kuvattu edellä yhteisvaikutuksia koskevassa luvussa. Lisäksi tunnistetaan, että asiakasmaksujen korotukset kohdistuvat erityisesti

[184] Ks. Sosiaali- ja terveysministeriön yhteisvaikutusten arviointi - Sosiaali- ja terveysministeriö.

pienituloisiin iäkkäisiin, mutta maksusuoja lieventää näitä negatiivisia vaikutuksia. Asiakasmaksujen korotukset voivat lisäksi vaikeuttaa ja heikentää ihmisten hakeutumista sosiaalihuollon tuen ja palvelujen piiriin, mikä voi haitata oikea-aikaisen tuen antamista ja siten aiheuttaa kustannuksia myöhemmässä vaiheessa. Riskejä on pyritty ehkäisemään nostamalla erityistä tukea tarvitsevien ja muiden haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden asemaa sääntelyssä. Lisäksi riskejä pyritään ehkäisemään sosiaalihuollon toteuttamisen alkuvaihetta koskevan sääntelyn täsmentämisellä ja yhdenvertaistamisella.

Esitykseen liittyvien riskien ehkäiseminen edellyttää lisäksi vahvaa toimeenpanon tukea, jossa huomioidaan samanaikaisesti uudistettavat sosiaalihuollon lainsäädännön kokonaisuudet, erityisesti lastensuojelulain kokonaisuudistus. Riskien ehkäiseminen edellyttää myös kouluttamista, tiedottamista ja seurantaa.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

5.1.1 Sosiaalihuollon palvelu-uudistuksen toteuttamisen vaihtoehdot

Sosiaalihuollon palvelu-uudistusta käsitellyt työryhmä ehdotti, että sosiaalihuollon palvelurakennetta selkeytettäisiin yhdistämällä päällekkäisiä palveluja, keventämällä palveluita koskevaa sääntelyä ja mahdollistamalla hyvinvointialueille laajempi järjestämisvastuun toteuttaminen. Työryhmä esitti laajaa palveluiden uudistamista, jossa käytännössä koko sosiaalipalveluita koskeva sosiaalihuoltolain 3 luku olisi uudistettu. Palveluiden uudistaminen työryhmän ehdotuksen mukaisesti olisi edellyttänyt myös sosiaalihuollon toteuttamista koskevan sääntelyn uudistamista sosiaalihuoltolakia laajemmin.

Työryhmä esitti, että asiakkaan omaan kotiin annettavat palvelut erotettaisiin selkeämmin asumispalveluista. Työryhmä ehdotti, että kotiin vietävät palvelut, kuten tukipalvelut, kotihoito ja lapsiperheiden kotipalvelu sekä osin tuettu asumisen yhdistetään yhdeksi kotona asumisen erilaisia tuen muotoja sisältäväksi palveluksi. Työryhmä ehdotti myös asumispalveluita koskevan sääntelyn osittaista uudistamista siten, että asumispalveluilla vastattaisiin sellaisiin tuen ja ohjauksen sekä hoidon ja huolenpidon tarpeisiin, joihin ei olisi mahdollista, tarkoituksenmukaista tai asiakkaan edun mukaista vastata asiakkaan omaan kotiin järjestettävillä palveluilla.

Lisäksi työryhmä ehdotti tilapäisen asumisen uudistamista. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on vuodesta 2017 alkaen kehottanut sosiaali- ja terveysministeriötä ryhtymään välittömiin toimiin hätämajoitusta koskevan lainsäädännön täsmentämiseksi. Oikeusasiamiehen mukaan lainsäädäntöä uudistettaessa tulisi huolehtia siitä, että kaikkia asunnottomia koskien säädettäisiin niistä rajoista, joiden puitteissa henkilöä on mahdollista auttaa yöaikaisen hätämajoituksen avulla ja siitä, missä tilanteessa ja keitä koskien tulisi voida tarjota ympärivuorokautista kriisimajoitusta, jotta turvattaisiin perustuslain mukainen oikeus välttämättömään huolenpitoon. Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen mukaan lainsäädäntöä olisi syytä tarkentaa, jotta vältyttäisiin tilanteilta, joissa haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden perusoikeuksien toteutuminen tosiasiassa vaarantuu. Sääntelyn täsmentäminen eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen edellyttämällä tavalla ei ollut tämän valmistelun aikataulussa mahdollista. Työryhmä tunnisti, että asumiseen liittyvissä kysymyksissä kunnan ja hyvinvointialueen väliset vastuut ja roolit olivat osin epäselviä ja järjestämisvastuun selkeyttäminen erityisesti niin sanotun sosiaalisen asuttamisen ja pysyvän asumisen järjestämiseen osalta edellyttäisi lainsäädännön tarkentamista yhteistyössä ympäristöministeriön kanssa. Työryhmä näki, että tässä yhteydessä tulisi myös selkeyttää ja yhteensovittaa huoneenvuokralain ja pelastuslain sääntely sosiaalihuollon asumispalvelujen sääntelyn kanssa siten, että eri laeista muodostuu sosiaalipalvelujen järjestämisen

kannalta yhteensovitettu ja toimiva kokonaisuus. Tilapäisen asumisen osalta järjestämisvastuu on lähtökohtaisesti selkeä, mutta pykälän sääntelyn tarkentaminen edellyttäisi muun muassa palvelun keston ja asiakasohjauksen selkeyttämistä ja siten asian laajempaa tarkastelua, jota ei ollut tämän esityksen valmisteluaikataulussa mahdollista toteuttaa tarkoituksenmukaisella tavalla.

Työryhmä ehdotti myös muutoksia esimerkiksi päihde- ja riippuvuuspalvelujen ja sosiaalihuollon laitospalvelujen uudistamiseksi, sekä sosiaalihuoltolain mukaisen taloudellisen tuen täsmentämistä. Lisäksi työryhmä esitti sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välisen rajapinnan selkeyttämistä siten, että lastensuojelulaista siirrettäisiin avohuolto ja jälkihuolto sosiaalihuoltolakiin.

Työryhmän ehdotuksia ei ole pystytty toteuttamaan esitetyssä laajuudessa valmistelun aikataulun vuoksi. Mainittujen sisältökokonaisuksien asianmukainen lainvalmistelu ja siihen liittyvä huolellinen vaikutustenarviointi olisi ollut mahdotonta toteuttaa käytettävissä olevassa ajassa. Ehdotetun laajuinen uudistus olisi edellyttänyt myös mittavaa toimeenpanon tukea, mikä olisi voinut haastaa lain voimaantulon aikataulun.

5.1.2 Sosiaalihuoltolain kokonaisuudistus

Petteri Orpon hallitusohjelman mukaisesti tavoitteena on uudistaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelulainsäädäntö. Hallitusohjelmakirjauksen mukaan ”*palvelujärjestelmän ylimmällä tasolla olevien kalliiden erityistason palveluiden käyttöön kohdistuvaa painetta pystytään vähentämään, kun porrasteisen mallin muut tasot toimivat optimaalisesti ja palvelut kohdentuvat oikein ja oikea-aikaisesti. Tämä edellyttää selkeämpää rakennetta, jossa ennaltaehkäisevät sekä terveyttä ja hyvinvointia edistävät palvelut, perustason palvelut ja erityistason palvelut muodostavat selkeän porrasteisen kokonaisuuden. Painopisteen siirtoa perustasolle tuetaan lainsäädännöllä. Uudistetaan terveydenhuoltolaki, sosiaalihuoltolaki sekä lastensuojelulainsäädäntö. Varmistetaan palvelulainsäädännön ja järjestämislain yhteentoimivuus.*”[185]

Sosiaalihuoltolakia on uudistettu osittaisuudistuksina ja sirpaleittain. Tämä on aiheuttanut lain kokonaisuuteen epäjohdonmukaisuutta ja epäselvyyttä.

Väestön ikääntyminen ja muu väestön tuen tarpeiden odotettavissa oleva kasvu, julkisen talouden tila sekä tulevien sukupolvien oikeudet edellyttävät pitkän aikavälin näkemyksen rakentamista sosiaalihuollon merkityksestä ja roolista. Tämä edellyttäisi myös näkemystä siitä, mikä on se palvelu- ja elintaso, joka sosiaalihuollolla tulisi turvata. Tähän liittyy muun muassa kysymys sosiaalihuollon universaaliudesta esimerkiksi suhteessa henkilön omaan toimintavelvoitteeseen, tuloihin ja varallisuuteen sekä lähiyhteisön vastuuseen. Toisaalta tähän liittyy myös sosiaalihuollon suhde yhteiskunnan muihin sektoreihin. Näkemyksen rakentaminen näistä kysymyksistä edellyttäisi perus- ja ihmisoikeusnäkökulman huomioimista, sitoutumista ja mieluiten parlamentaarista työskentelyä.

Sosiaalihuoltolain kokonaisuudistaminen edellyttäisi palveluita koskevan sääntelyn yhteensovittamista erityisesti terveydenhuoltolain ja järjestämislain kanssa. Samassa yhteydessä olisi hyvä tarkastella ja yhteensovittaa sosiaalihuollon lainsäädäntöä kokonaisuutena, koska myös useassa muussa sosiaalihuoltoa ohjaavassa laissa on päällekkäisyyksiä ja yhteensovittamistarpeita sosiaalihuoltolain kanssa. Sosiaalihuoltolain kokonaisuudistus olisi julkisen talouden

[185] Valtioneuvosto (2023). Vahva ja välittävä Suomi – Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma. Saatavana: https://valtioneuvosto.fi/orpon-hallitus/hallitusohjelma.

tasapainon, väestön tarpeiden ja perus-, ihmis- ja sosiaalioikeuksien näkökulmasta tarpeellinen, mutta edellyttäisi selvästi laajempaa ja pitkäjänteisempää valmistelua. Kokonaisuutena arvioiden lain kokonaisuudistaminen voisi kuitenkin pitkällä aikavälillä tuoda sosiaalihuollon järjestämiseen kustannustehokkuutta, samalla varmistaen perusoikeuksien ytimen.

Sosiaalihuoltolain kokonaisuudistaminen vaatisi sosiaalihuollon lainsäädännön kokonaisvaltaisempaa arvioimista ja yhteensovittamista, yhteisvaikutusten huolellista arvioimista sekä riittävää valmisteluaikaa. Lisäksi sääntely olisi tarkoituksenmukaista yhteensovittaa terveydenhuollon lainsäädännön kanssa.

5.1.3 Sosiaalityöstä ja sosiaaliohjauksesta säätämisen vaihtoehdot

Sosiaalityön, sosiaaliohjauksen ja sosiaalipalveluita koskevan juridisen käsitteen säätämiseksi on valmistelussa harkittu erilaisia vaihtoehtoja. Vaihtoehtoisena säätämistapana olisi sosiaalityöstä ja sosiaaliohjauksesta säätäminen jatkossakin osana sosiaalipalveluja. Tässä vaihtoehdossa haasteeksi on kuitenkin tunnistettu sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen viranomaistehtävien saumaton kytkeytyminen osaksi psykososiaalista tuen antamista, mistä on epätarkoituksenmukaista ja osin mahdotonta eritellä erillistä palvelun osuutta. Asiakkaan tuen tarpeen arviointi ja muut erikseen säädetyt viranomaistehtävät sekä ammattihenkilön asiakkaalle samanaikaisesti antama tuki muodostavat kokonaisuuden, josta ei ole luontevasti erotettavissa erillistä palvelusisältöä, jonka myöntämisestä olisi tarkoituksenmukaista tehdä hallintopäätös. Tässä vaihtoehdossa sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta koskevaan päätöksentekoon liittyvät epäselvyydet olisi haastavampaa ratkaista. Lisäksi tiedossa on, ettei sosiaalityöstä ja sosiaaliohjauksesta nykyisinkään läheskään aina tehdä hallintopäätöstä, koska se on edellä todetuista syistä koettu epätarkoituksenmukaiseksi.

Vaihtoehtona on arvioitu sosiaalityöstä ja sosiaaliohjauksesta säätämisen kytkemistä sosiaalihuollon ammattihenkilöihin, jolloin sosiaalityötä tekisivät lakisääteisesti sosiaalityöntekijät ja sosiaaliohjausta AMK-tutkinnon tai aiemman vastaavan opistotasoisen tutkinnon suorittaneet ammattihenkilöt. Sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen sosiaalihuoltolain mukaisissa määritelmissä ei oteta nykyisin kantaa siihen, kuka ammattihenkilö niitä voi toteuttaa. Tältä osin sosiaalihuollon palvelu-uudistusta arvioinut työryhmä ehdotti säilytettäväksi nykyisen oikeustilan, mutta näki samalla tärkeänä, että määritelmiä myöhemmässä vaiheessa tarkennettaisiin myös tehtävänjakojen osalta. Koska määritelmien yhteydet ammattihenkilöiden työnjaon kysymyksiin edellyttävät moninaisten eri vaikutusten huomioimista ja yhteensovittamista, työryhmä esitti tehtävänjakoon liittyvien kysymysten siirtämistä kuluvan hallituskauden jälkeiseen valmisteluun. Sosiaalihuollon ammattihenkilöiden keskinäistä työnjakoa nähdään tarpeelliseksi arvioida ja uudistaa tulevaisuudessa perusteellisemmin. Tämä edellyttäisi kuitenkin laajempaa valmistelua muun muassa asiaan liittyvien moninaisten yhteisvaikutusten tunnistamiseksi. Myös sosiaalihuollon ammattihenkilölain uudistamiseen liittyvät ratkaisut vaikuttavat asiaan. Muut tunnistetut vaihtoehdot olisivat kaiken kaikkiaan edellyttäneet valmistelulle enemmän aikaa ja laajempaa vaikutusten arviointia.

5.1.4 Sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välisen rajapinnan ratkaisuvaihtoehdot

Palvelu-uudistusta käsitellyt työryhmä ehdotti Sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välisen rajapinnan selkiyttämiseksi, että lastensuojelulaista siirrettäisiin sosiaalihuoltolakiin lastensuojelun avohuollon tukitoimet eli avohuollon sijoituksia koskeva sääntely, jälkihuolto kokonaisuudessaan, lastensuojelulain 32 §:n 3 momentissa tarkoitettu huoltajuusjärjestelyihin liittyvä sääntely ja lastensuojelulain 81 §:n mukainen yksityisesti sijoitettujen lasten hoidon valvonta. Lastensuojelulain sisältöjä koskevia säännöksiä ei kuitenkaan siirrettäisi sosiaalihuoltolakiin sellaisenaan, vaan ne uudistettaisiin samalla tarkoituksenmukaisilta osin ja integroitaisiin osaksi

sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen kokonaisuutta. Myös riittävät toimivaltaa koskevat oikeudet ehdotettiin varmistettavaksi jo sosiaalihuoltolain mukaisessa työskentelyssä. Lisäksi ehdotettiin lapsen osallisuuden ja lapsen henkilökohtaisten tapaamisten täsmentämistä ja varmistamista.

Työryhmä ehdotti, että lastensuojelulailla säädettäisiin jatkossa lähinnä lapsen sijaishuollosta ja sijaishuollon aikaisista rajoitustoimenpiteistä, mutta toimivaltainen sosiaalityöntekijä pystyisi kuitenkin valmistelemaan lapsen kiireellistä sijoitusta, sen jatkamista ja lopettamista koskevat päätökset sekä valmistelemaan lapsen huostaanoton ja sijaishuoltoon sijoittamisen. Päätöksentekoa koskevan sääntelyn olisi tarkoitus mahdollistaa hyvinvointialueille erilaiset tavat organisoida lapsiperheiden sosiaalityö ja delegoida päätöksenteko hyvinvointialueen sisällä tarkoituksenmukaisella tavalla. Lastensuojelun sijaishuollossa olevilla lapsilla olisi myös oikeus sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin. Sosiaalihuoltolailla ja lastensuojelulailla ei säädettäisi sosiaalityön organisointitapaa ja sama työntekijä voisi tarvittaessa jatkaa lapsen vastuutyöntekijänä myös sijaishuollon aikana.

Työryhmä ehdotti, että nykyiset erityisen tuen tarpeessa olevat lapset ja lastensuojelun avohuollon asiakkuudessa olevat lapset tulisivat jatkossa sisältymään erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen määritelmään eli näin ollen lastensuojelun avohuollon ja erityisen tuen tarpeessa olevien lasten sosiaalihuolto yhdistettäisiin. Tämä edellyttäisi työryhmän mukaan sitä, että olisi välttämätöntä ottaa kantaa lastensuojelulain 13 b §:n 2 momentin mukaiseen sosiaalityöntekijäkohtaiseen asiakasmitoitukseen. Vaihtoehtoina tunnistettuun uuden ja väljemmän mitoituksen säätäminen sosiaalihuoltolakiin, se, että sosiaalihuoltolaissa ei olisi jatkossakaan mitoitusta tai mitoituksen purkaminen kaikilta lasten sosiaalityöntekijöiltä. Työryhmän ehdotuksena oli myös, että lasten osalta voitaisiin luopua kategorisiin määritelmiin sidotuista tehtäväkenteista samalla huomioiden, että erityisen tuen tarpeessa olevien lasten tilanteet edellyttävät usein nimenomaisesti sosiaalityöntekijän osaamista.

Työryhmä ehdotti myös, että nykyisin lastensuojelulain 35 §:ssä ja 76 a §:ssä säädettävistä lapsen ja jälkihuoltoon oikeutetun nuoren subjektiivisista oikeuksista riittävään taloudelliseen tukeen ja asumisen turvaamiseen tietyissä tilanteissa tulisi jatkossa vastata laissa säädetyillä sosiaalipalveluilla ja näistä säädettäisiin myös jatkossa sosiaalihuoltolaissa. Jälkihuollon osalta työryhmä ehdotti, että jälkihuolto toteutettaisiin jatkossa sosiaalihuoltolain sekä tarvittaessa muiden yleislakien kuten esimerkiksi toimeentulolain mukaisilla palveluilla, joihin jälkihuoltoon oikeutetulla nuorella olisi subjektiivinen oikeus. Harkinnanvaraista jälkihuoltoa koskeva sääntely poistettaisiin.

Työryhmän edellä mainituilla ehdotuksilla sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välinen rajapinta selkiytyisi ja keinotekoinen rajapinta erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen ja lastensuojelun avohuollon asiakkuudessa olevan lapsen väliltä poistuisi. Ehdotukset vähentäisivät asiakkaiden siirtelyä, työntekijävaihdoksia ja hallinnollista työtä. Ehdotukset saattaisivat parantaa myös asiakkaiden oikea-aikaista palveluihin pääsyä. Hallinnollisen työn ja työntekijävaihdosten vähentymisellä voisi olla myös kustannuksia hillitsevä vaikutus.

Työryhmä on tunnistanut avohuollon ja erityisen tuen tarpeessa olevien lasten sosiaalihuollon yhdistämisen mahdollisina riskeinä esimerkiksi huostaanottojen määrän lisääntymisen, ja työntekijöiden riittävään osaamiseen liittyvät kysymykset. Työryhmän mukaan muutos voisi heikentää palvelun hakemista riittävän ajoissa, mikä voisi aiheuttaa myöhemmin suurempia kustannuksia.

Työryhmän ehdotusta lapsiperhepalvelujen kokonaisuudesta ei ollut mahdollista toteuttaa valmisteluun varatussa aikataulussa. Myös lapsivaikutukset olisi pitänyt silloin arvioida nyt esitettyjä laajemmin.

Yhtenä vaihtoehtona oli, että sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välistä rajapintaa uudistettaisiin ehdotettua vähemmän esimerkiksi yhtenäistämällä vain ilmoituskäytäntöjä ja selkiyttämällä prosesseja, jolloin rajapintaan liittyvät ongelmat ja epäselvyydet säilyisivät osin vielä ennallaan. Selkiyttämisellä olisi kuitenkin asiakaskeskeisyyttä, vuorovaikutteisuutta, välitöntä auttamista ja tuen tarpeisiin vastaavaa toimintatapaa vahvistava vaikutus sekä päällekkäisen työn määrää ja käytettävää työaikaa vähentävä vaikutus.

Vaihtoehtona olisi myös ollut, että lastensuojelulaista olisi siirretty jälkihuoltoa koskeva palvelulainsäädäntö sosiaalihuoltolakiin. Jälkihuoltoon oikeutetulla nuorella olisi näihin palveluihin subjektiivinen oikeus. Tämä olisi selkiyttänyt jälkihuoltonuorten sosiaalihuoltoa, mutta ei olisi ratkaissut muilta osin sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain väliseen rajapintaan liittyviä ongelmia.

Viimeisenä vaihtoehtona on tunnistettu se, että sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain välistä rajapintaa ei uudisteta ollenkaan. Näin ollen sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain väliset epäselvyydet ja päällekkäisyydet säilyisivät ennallaan. Sosiaalihuoltolain erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen määritelmä ja lastensuojeluasiakkuuden kriteerit säilyisivät lähes päällekkäisinä aiheuttaen jatkossakin asiakkaiden siirtelyä asiakkuusstatuksen perusteella, vaikeuttaen palvelujen koordinaatiota ja aiheuttaen mahdollisesti katkoksia asiakkaan sosiaalihuollon järjestämisessä. Näiden lisäksi sosiaalihuoltolain mukainen perheiden kanssa työskentelyn kokonaisuus ja lastensuojelulain 36 §:n mukaiset avohuollon tukitoimet pysyisivät sisällöllisesti hajanaisina ja epäselvinä.[186] Sosiaalihuoltolain mukaisen ja lastensuojelulain mukaisen asiakkuuden keskinäinen suhde pysyisi edelleen jäsentymättömänä.

5.1.5 Työ- ja toimintakykyä edistävät sosiaalipalvelut

Työ- ja toimintakykyä edistävien sosiaalipalvelujen uudistusta valmistellut työryhmä tarkasteli hallituksen linjausten toteuttamisen vaihtoehtona mallia, jossa kuntouttavasta työtoiminnasta annettua lakia ei olisi kumottu. Muut työ- ja toimintakykyä edistävät sosiaalipalvelut eli sosiaalinen kuntoutus, vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta ja vammaisten henkilöiden työtoiminta olisi yhdistetty sosiaalihuoltolakiin. Nykyisistä kuntouttavan työtoiminnan asiakkaista 10 prosenttia olisi siirtynyt tässäkin vaihtoehdossa työllisyyspalvelujen asiakkaaksi.

Hyvinvointialueiden rahoitukseen kohdistuvien säästöjen sijaan vaihtoehto olisi korostanut palvelun etuusvaikutuksia ja velvoittavuutta. Sosiaalihuollolla olisi edelleen säilynyt työllistymistä edistävä palvelu, ja etuusjärjestelmän kannalta palveluiden ja etuuksien yhteensovittamisen näkökulma olisi ollut mahdollista huomioida paremmin.

Työryhmän vaihtoehtoiseen malliin pohjautuvaa toteutusta suunniteltiin myös osana virkavalmistelua. Kuntouttavasta työtoiminnasta annettu laki olisi pysynyt voimassa, mutta säästötavoitteiden vuoksi siihen olisi tehty muutoksia. Kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisesta maksettava matkakorvaus olisi poistettu, ja palvelun kestoon olisi tehty rajauksia.

[186] STM (2026): Sosiaalihuollon palvelu-uudistus -Työryhmän ehdotukset 2026. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-6036-7.

Työryhmän vaihtoehtoiseen malliin perustuvien muutosten arvioitiin tuottavan noin 12 miljoonan euron säästön hyvinvointialueiden rahoitukseen. Siten vaihtoehtoinen malli ei olisi tuottanut yhtä paljon säästöjä kuin nyt ehdotettava ratkaisu.

5.1.6 Sosiaalihuollon toteuttaminen

Sosiaalihuollon prosessien osalta vaihtoehtona olisi ollut pienempi uudistaminen tai se, ettei prosesseja uudisteta ollenkaan. Prosessien pienemmän uudistamisen osalta haasteena oli se, että luvun 4 säännökset kiinnittyvät toisiinsa, jolloin yhden säännöksen muuttaminen vaikuttaa muihinkin säännöksiin. Tämän vuoksi yksittäisen säännöksen muuttaminen arvioitiin käytännössä mahdottomaksi. Työryhmän keskusteluissa sosiaalihuollon asiakasprosessin merkitys sosiaalihuollon toimintaa ohjaavana sääntelynä nousi jopa palveluja keskeisempään rooliin, minkä vuoksi jatkovalmistelussa arvioitiin, että työryhmän esitykset sosiaalihuollon asiakasprosessin osalta on perusteltua ja tarkoituksenmukaista toteuttaa kokonaisuudessaan.

5.1.7 Kirjaaminen sosiaalihuollossa

Kirjaamisen osalta valmistelussa on arvioitu erilaisia vaihtoehtoja. Voimassa olevassa lainsäädännössä kirjaamista koskevaa sääntelyä on ollut sekä asiakastietolaissa että sosiaalihuoltolaissa. Sääntely on myös ollut ainakin osittain päällekkäistä. Kirjaamisen sääntelyn keskittäminen asiakastietolakiin kokoaa sääntelyn yhteen paikkaan ja helpottaa siten sen hallintaa ja soveltamista käytännön työssä. Kirjaaminen on keskeistä sosiaalihuollon toteuttamisessa, mutta samalla sen vaatima aika sosiaalihuollon henkilöstön työajasta on laajalti tunnistettu ongelmallisen suureksi. Kirjaamisen kehittämistä ja kohdentamista voidaan osin suunnata sisältöohjauksen ja koulutuksen keinoin. Valmistelussa on kuitenkin tunnistettu myös lainsäädännön ohjaava vaikutus, jonka vuoksi myös säädösmuutoksille on nähty perusteltu tarve.

5.1.8 Sosiaalihuollon säästötavoite

Sosiaalihuollon palvelu-uudistusta käsitelleen työryhmän toimeksiannon mukaan sen ehdotus tuli valmistella siten, että uudistus tuottaa hankkeelle edellytetyt yhteensä 100 miljoonan euron vuotuiset pysyvät säästöt, jotka tulisivat porrastetusti voimaan siten, että hyvinvointialueiden valtion rahoitusta voidaan vähentää 50 miljoonalla eurolla vuonna 2027 ja täydellä 100 miljoonalla eurolla vuodesta 2028 alkaen.

Työryhmän raportissa todetaan, että työryhmä on pyrkinyt pääsemään säästötavoitteeseen ensisijaisesti siten, että asiakkaiden tarpeisiin vastataan nykyistä kustannusvaikuttavammin, mutta asiakkaan palveluita tai oikeuksia heikennetään mahdollisimman vähän. Tämän pohjalta työryhmän esittämät säästökohteet kohdentuivat ensisiassa kirjaamisvelvoitteiden keventämiseen, palvelutarpeen arviointien keventämiseen ja palveluihin liittyvien päällekkäisten rakenteiden purkamisen aiheuttamiin säästövaikutuksiin. Näillä keinoin ei kuitenkaan työryhmätyön aikana tehtyjen alustavien kustannusarvioiden perusteella ole mahdollista päästä täysimääräisesti 100 miljoonan euron välittömään säästötavoitteeseen. Tämän takia työryhmään tuotiin keskusteltavaksi myös eräitä sellaisia merkittävämmin palvelutasoa tai asiakkaiden oikeuksia heikentäviä säästötoimia, joilla alustavan arvion mukaan olisi mahdollista aikaansaada välittömiä säästöjä tavoiteaikataulussa ja jotka olisi mahdollista säätää tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.[187]

[187] Sosiaali- ja terveysministeriö (2026): Sosiaalihuollon palvelu-uudistus. Työryhmän ehdotukset 2026. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2026:5, s. 124. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-6036-7.

Vaihtoehtoisena tapana etsiä kustannussäästöjä olisi voinut olla myös sosiaalihuollon palvelutason, eli palvelujen määrän, laadun tai saatavuuden, heikentäminen tai niiden sosiaalihuoltolain 11 §:n mukaisten tuen tarpeiden rajaaminen, johon sosiaalihuollon toiminnalla on velvoite vastata. Myös sosiaalihuoltolain muutosehdotusten lausuntokierroksella tuli kannanottoja, joissa nähtiin, että säästöihin tähtäävän hallituksen esityksen ja sosiaalihuollon kehittämiseen pyrkivän esityksen tulisi olla toisistaan erillisiä. Tämä vaihtoehto rajautui jatkovalmistelusta keskeisesti juuri siksi, ettei työryhmän työskentelyssä tai sitä edeltävässä virkavalmistelussa kyetty tunnistamaan sellaisia selkeitä palveluja tai sosiaalihuollon muuta lakisääteistä toimintaa, jonka poistamisella tai merkittävällä heikentämisellä olisi voitu saavuttaa tavoitellut säästövaikutukset perus- ja ihmisoikeuksia heikentämättä ja siten, etteivät kustannukset olisi palautuneet sosiaalihuollon tai jonkun muun toimijan kustannuksiin jollain muulla tavoin. Jatkovalmisteluun tarkentui siten työryhmän ehdotukset, jotka painottuivat sosiaalihuollon rakenteellisiin muutoksiin ja sitä kautta aikaansaataviin kustannusvaikutuksiin.

Työryhmän raportissa esitetyistä lisäsäästökohteista jatkovalmisteluun tarkentuivat pitkäaikaisesta ympärivuorokautisesta palveluasumisesta ja pitkäaikaisesta laitoshoidosta sekä jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta perittävien maksujen korottaminen. Vaihtoehdoista valittiin asiakasmaksukorotukset, jotka eivät vaikuta siihen, mitä palveluja hyvinvointialueet järjestävät, tai palvelujen sisältöön. Ottaen huomioon asiakasmaksulain 11 §:ssä säädetty hyvinvointialueen velvollisuudesta alentaa maksua tai jättää maksu perimättä, arvioitiin, että asiakasmaksukorotukset heikentäisivät vaihtoehdoista vähiten asiakkaiden asemaa. Lisäksi vaihtoehdoista asiakasmaksukorotukset oli tehtävissä valmisteluun käytettävissä olevassa ajassa.

Työryhmän raportin esitys lisäsäästökohteista sisälsi korotuksen myös pitkäaikaisen perhehoidon asiakasmaksuun. Pitkäaikaisen perhehoidon enimmäismaksu määräytyy samojen prosenttien perusteella kuukausituloista kuin pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen ja pitkäaikaisen laitoshoidon maksu. Työryhmän raportissa ei pystytty arvioimaan pitkäaikaisen perhehoidon maksun korottamisen säästövaikutuksia. Pitkäaikaisen perhehoidon maksua ei ehdoteta tällä esityksellä muutettavaksi. Pitkäaikaisen perhehoidon maksua ei saa periä lastensuojelulain tai vammaispalvelulain nojalla annetusta perhehoidosta, joten maksua voidaan periä esimerkiksi iäkkäiden henkilöiden pitkäaikaisesta perhehoidosta. Perhehoidon asiakasmaksun korottamatta jättäminen tukee hallitusohjelman tavoitetta lisätä ikääntyvien perhehoitoa. Perhehoidon järjestäminen on lähtökohtaisesti kustannuksiltaan edullisempaa kuin ympärivuorokautisen palveluasumisen tai pitkäaikaisen laitoshoidon järjestäminen. SOTE-SISU-mikrosimulointimallin avulla ei pystytä arvioimaan pitkäaikaisen perhehoidon maksun korottamisen kustannusvaikutuksia, mutta on arvioitu, että maksun korottamisesta saatava säästö jäisi vähäiseksi, koska pitkäaikaisen perhehoidon maksun piirissä on nykytilassa vain pieni joukko asiakkaita.

5.1.9 Työllisyyspoliittinen tuki

Pitkään työttömänä olleille kohdennettavan valtionosuusrahoitteisen tuettavan toiminnan muina toteuttamisvaihtoehtoina tarkasteltiin kokonaan uudesta työvoimapalvelusta säätämistä tai nykyisten ty

voimapalvelujen sääntelyn kehittämistä sekä tuettavan toiminnan rahoittamista valtionavustuksella tai hankkimista ostopalveluna. Vaihtoehtoa, jossa työvoimapalveluihin ei tehtäisi mitään muutoksia sosiaalipalveluja uudistettaessa ei pidetty tarkoituksenmukaisena.

Työ- ja elinkeinoministeriön loppuvuonna 2025 valmistelemasta arviomuistiosta annetuissa lausunnoissa työvoimaviranomaiset eivät kannattaneet kokonaan uudesta, henkilöasiakkaiden

palveluihin sisällytettävästä työvoimapalvelusta säätämistä. Voimassa olevaa sääntelyä henkilöasiakkaan palveluista pidettiin pääosin riittävänä. Näkemys otettiin huomioon tämän esityksen valmistelussa säätämällä uudesta tuesta.

Arviomuistiossa tuotiin yhtenä kehittämisehdotuksena esille työkokeilun enimmäiskeston tarkastelu, mitä lausujat pääosin kannattivat. Työkokeilun kestoa ei kuitenkaan tässä vaiheessa otettu tarkasteluun, koska enimmäiskeston lyhentäminen on ollut voimassa vasta vähän aikaa. Kestoa olisi tarkoituksenmukaista arvioida osana koko työvoimapalvelujärjestelmän kehittämistarpeita, mihin aineistoa tarjoaa vuoden 2026 lopulla valmistuva selvitys uuden työvoimapalvelujärjestelmän tilasta.

Ehdotettava tuettava toiminta rinnastuu joltain osin palvelujen hankkimiseen ostopalveluna. Toteutuksen etuna voi pitää, että hankittavan palvelun tai toiminnan tuottaminen voitaisiin ulottaa koko palveluntuottajakenttään, mutta tämä voisi toisaalta kaventaa kolmannen sektorin mahdollisuuksia eikä siten olisi kevään 2026 kehysriihikohdennuksen mukaista.

Tuen myöntäminen erillisenä valtionavustuksena sisältyi Kuntaliiton ehdotukseen työvoimapalveluiden kehittämistarpeista. Valtionavustusvaihtoehdon myönteisenä puolena voi pitää, että kunnille ei näin menetellen asetettaisi uutta lakisääteistä tehtävää. Etuna tunnistettiin valmistelussa myös se, että valtionavustuksena myönnettävä tuki voisi olla yleiskatteellisella valtionosuudella rahoitettua toimintaa paremmin kohdennettavissa juuri tietylle kohderyhmälle. Tuen rahoittaminen valtionavustuksena ei kuitenkaan sinällään takaisi, että järjestöt kiinnostuisivat toteuttamaan avustuksen saamisen edellytyksenä olevaa toimintaa ja hakemaan avustusta. Hallinnollisen työn näkökulmasta on myös hyvä ottaa huomioon, että tuettavan toiminnan rahoittaminen valtionavustuksena olisi työvoimaviranomaiselle huomattavasti raskaampaa kuin valtionosuusrahoituksella.

Määräaikaiseen tukeen valtionosuusrahoitteisena tai valtionavustuksena ei valmistelussa päädytty, koska ehdotettava tuettava toiminta olisi joltain osin korvaavaa toimintaa kuntouttavalle työtoiminnalle. Koska kuntouttava työtoiminta ehdotetaan kumottavaksi, pidettiin johdonmukaisena valmistella työvoimaviranomaisen palveluvalikoimaan pysyvä uusi työkalu, jolla voitaisiin vastata pitkään työttömänä olleiden palvelutarpeisiin muutoksen jälkeen.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

5.2.1 Ruotsi

5.2.1.1 Ruotsin uusi sosiaalipalvelulaki

Ruotsissa sosiaalihuollon yleislaki on 1.7.2025 voimaan tullut uusi sosiaalipalvelulaki (Socialtjänstlag 2025:400, jäljempänä SoL), joka mahdollistaa kunnille liikkumavaraa suunnitella toimintaansa paikallisia olosuhteita ja tarpeita vastaavalla tavalla. Laissa säädetään kattavasti sosiaalipalvelujen toiminnan (socialtjänst) järjestämisestä ja toteuttamisesta yleisellä tasolla ja kohdennetummin erityisesti lasten ja nuorten suojelusta ja tuesta (lain 6. osa, luvut 18–24). Lakia täydentää uusi sosiaalipalveluasetus (Socialtjänstförordning 2025:468), jokaon myös tullut voimaan 1.7.2025.

Uusi sosiaalipalvelulaki pyrkii luomaan ennaltaehkäisevän, saavutettavan ja tietoon perustuvan sosiaalipalvelujen kokonaisuuden. Uuden lain voidaan sanoa edustavan paradigman muutosta,

jonka suurimmat erot aikaisempaan ovat vaatimukset toimia ennaltaehkäisevästi ja tietoon perustuen. Olennaista on tehdä tiivistä yhteistyötä ja rakentaa luottamusta.[188]

Laki on tavoitesuuntautunut puitelaki, jossa määritellään sosiaalipalveluille yleisiä sääntöjä, periaatteita ja tavoitteita. Se antaa kunnille mahdollisuuden mukauttaa omaa toimintaansa paikallisten tarpeiden ja olosuhteiden mukaisella tavalla. [189]Aikaisemman sosiaalipalvelulain sisältö on pitkälti sisällytetty uuteen lakiin, mutta uudessa laissa on myös sisällöllisiä muutoksia, joilla pyritään edistämään kokonaisvaltaista ja ennaltaehkäisevää lähestymistapaa sekä tukitoimien (insatser) saavutettavuutta.

Koska lain katsotaan muuttavan merkittävällä tavalla sosiaalipalvelujen toimintatapoja, hallitus on myöntänyt kahdeksan miljardia vuosille 2024–2028 osaamisen ja henkilöstön vahvistamiseen[190]. Lisäksi hallitus on tehnyt sopimuksen SKR:n kanssa 20 miljoonan kruunun tuesta vuosille 2025–2026. Kunnille on tarkoitus osoittaa siirtymäkauden tukea 1,2 miljardia kruunua vuonna 2025 ja 2,2 miljardia kruunua vuosille 2026–2028 edellyttäen, että määrärahaesitys hyväksytään. Nämä tuet on tarkoitus kohdentaa ensisijaisesti ennaltaehkäisevien ja helposti saatavilla olevien sekä tietoon perustuvien sosiaalipalvelujen edistämiseen.[191]

5.2.1.2 Sosiaalipalvelulain uudistaminen

Hallituksen esityksessä (2024/25:89)[192] tuodaan esille tarve nykyaikaiselle ja helposti ymmärrettävälle sosiaalipalvelulaille. Uuden sosiaalipalvelulain on tarkoitus olla yksilökeskeinen, tavoitesuuntautunut puitelaki. Laissa on tavoiteasettelun kautta määritelty, mitä kunnilta odotetaan. Puitelain säännösten avoin luonne antaa kuitenkin kunnille liikkumavaraa mukauttaa sosiaalipalvelujen toimintaa paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin, jotka voivat vaihdella suuresti eri kuntien välillä. Säännökset on jäsennetty kokonaisuuksina (yhdeksän osaa) siten, että niistä käy ilmi kokonaisvaltaisen lähestymistavan merkitys sekä keskittyminen ihmisten yksilöllisiin tarpeisiin ja olosuhteisiin heidän ryhmäkuulumisensa sijaan.

Hallituksen esityksen mukaan sosiaalipalvelulain uudistuksen taustalla olevat yhteiskunnalliset tekijät liittyvät väestörakenteen kehitykseen, jonka todetaan olevan ratkaisevan tärkeä sosiaalipalvelujen olosuhteille ja toiminnalle. Maahanmuuton ja kotoutumispolitiikan todetaan aiheuttaneen merkittäviä ongelmia ja laajalle levinnyttä syrjäytymistä. Muina ongelmina mainitaan muun muassa rikollisuus, työttömyys, etuusriippuvuus, koulunkäyntiin liittyvät vaikeudet, lähisuhdeväkivalta sekä kunniaväkivalta ja sorto. Sosiaalipalvelujen haasteena nähdään lisäksi

---

[188] Socionomen 1.10.2024. https://socionomen.se/nya-sol/snart-ar-nya-socialtjanstlagen-har-men-hur-ska-det-ga/?q=nya-sol/snart-ar-nya-socialtjanstlagen-har-men-hur-ska-det-ga/&q=nya-sol/snart-ar-nya-socialtjanstlagen-har-men-hur-ska-det-ga/.

[189] Ny socialtjänstlag 2025 – förberedelser och förändringar. Socialstyrelsen 30.9.2024. https://www.socialstyrelsen.se/aktuellt/ny-socialtjanstlag-2025--forberedelser-och-forandringar/.

[190] En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter. Regeringskansliet 2.7.2024. https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/07/en-forebyggande-socialtjanstlag--for-okade-rattigheter-skyldigheter-och-mojligheter/.

[191] Meddelande från styrelsen – Överenskommelse mellan staten och SKR omställning till en långsiktigt hållbar socialtjänst 2025–2026. Sveriges Kommuner och Regioner. https://skr.se/download/18.2a37477a193def9b334bfd4/1734708027461/Webb_%C3%96verenskommelse-Ny-socialtjanstlag-2025.pdf.

[192] Regeringens proposition 2024/25:89. En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter. https://www.regeringen.se/contentassets/679d6aa7333f4f9ba1aa66868154350d/2024-25-89-del-1-fram-baksida.pdf.

ikääntyneiden määrän kasvu. Näihin sosiaalisiin ongelmiin ja haasteisiin vastaamisessa sosiaalipalveluilla katsotaan olevan tärkeä rooli. Sosiaalipalvelujen todetaan myös toimivan jatkuvasti muuttuvassa yhteiskunnassa. Kuntien edellytykset tarjota sosiaalipalveluja vaihtelevat, ja niiden välillä on suuria eroja muun muassa työttömien ja toimeentulotuen saajien määrässä, lasten koulutuloksissa ja väestön terveydentilassa.

Sosiaalipalvelujen toteuttaminen kestävän kehityksen mukaisena toimintana edellyttää hallituksen esityksen mukaan sitä, että sosiaalipalvelujen tulisi pystyä kokonaisvaltaisella tavalla vastaamaan olemassa oleviin yksilöllisiin tuen tarpeisiin ja samalla tekemään ennaltaehkäisevää työtä. Kestävän kehityksen mukainen sosiaalipalvelu tuo lisäksi esille useita sosiaalipalveluissa jo pitkään sovellettuja tavoitteita, periaatteita ja vaatimuksia, kuten yksilön ihmisoikeudet ja oikeusvarmuus, toiminnan hyvä laatu, yhteistyö muiden toimintojen ja toimijoiden kanssa sekä resurssien tehokas käyttö. Kestävän kehityksen edistämiseen kuuluu myös sosiaalipalvelujen toiminta tavalla, joka edistää ihmisten luottamusta sosiaalipalveluihin.

Ennaltaehkäisyä voidaan sosiaalipalvelulain mukaan pitää toiminnan yleisenä tavoitteena siten, että siitä pyritään tekemään itsestään selvä ja integroitu osa sosiaalipalvelujen toimintaa kaikilla tasoilla (yhteisö-, ryhmä- ja yksilötasolla)[193]. Lain yleistavoitteissa todetaan, että sosiaalipalvelujen tulee toimia ennaltaehkäisevällä tavalla ja olla helposti saatavilla (SoL 2 luku 4 §). Kunnan vastuuta toiminnan suunnittelusta laajennetaan uudessa laissa koskemaan koko sosiaalipalvelujen toiminta-aluetta, ja kunnan tulee erityisesti ottaa suunnittelussa huomioon varhaisten ja ennaltaehkäisevien toimenpiteiden tarve. Helpolla saatavuudella tarkoitetaan sitä, että sosiaalipalveluihin tulisi olla helppoa saada yhteys riippumatta henkilön yksilöllisistä olosuhteista. Tiedottamalla sosiaalipalvelujen toiminnasta edistetään palvelujen saatavuutta, kun ihmiset osaavat tarvittaessa hakeutua avun piiriin. Uutena säännöksenä lakiin on tuotu sosiaalilautakunnan tehtävä ennaltaehkäistä ja torjua rikollisuutta. (6 luku.)

Uudessa sosiaalipalvelulaissa tehdään ero henkilökohtaisten ja taloudellisten tarpeiden mukaisten tukipalvelujen välillä. Taloudellisiin tarpeisiin perustuvat tukitoimet (toimeentulotuki) edellyttävät aina yksilökohtaista harkintaa ja päätöksentekoa (12 luku). Henkilökohtaisiin tarpeisiin perustuvia tukitoimia voidaan tietyin laissa säädetyin poikkeuksin tarjota myös ilman yksilöllistä tarvearviointia, jos sosiaalilautakunta niin päättää (11 luku 5 §). Tavoitteena on edistää varhaisten ja ennaltaehkäisevien tukitoimien tarjoamista ja madaltaa tukitoimiin osallistumisen kynnystä. Kuntien tulee kartoittaa omaa sosiaalista tilannettaan, sosiaalisia ongelmiaan ja haasteitaan. Tämän jälkeen tulisi tarkastella tietoon perustuen, millä tukitoimilla (insatser) näihin ongelmiin ja haasteisiin voidaan parhaiten vaikuttaa ja miten niitä voidaan ennaltaehkäistä.[194]

Tietyt säännökset, jotka aiemmassa laissa koskivat vain tiettyjä ryhmiä, on laajennettu koskemaan koko väestöä. Tarkoituksena on vähentää lain yksityiskohtaisuutta ja samalla lisätä eri väestöryhmien välistä tasa-arvoa. Esimerkiksi ihmisarvoisen elämän ja hyvinvoinnin tavoite on uudessa laissa laajennettu koskemaan ikääntyneiden sijaan koko väestöä (SoL 2 luku 3 §). Samoin rikoksen uhreille tarkoitettu tuki koskee uudessa laissa aikaisempaa selkeämmin kaikkia lähisuhdeväkivallan, muun hyväksikäytön tai kunniaan perustuvan väkivallan tai sorron

[193] En ny socialtjänstlag. Meddelandeblad Nr 4/2025. Socialstyrelsen. https://www.socialstyrelsen.se/contentassets/95722f9654f4472c9247e17c482f4456/2025-4-9526.pdf.
[194] Socionomen 1.10.2024. https://socionomen.se/nya-sol/snart-ar-nya-socialtjanstlagen-har-men-hur-ska-det-ga/?q=nya-sol/snart-ar-nya-socialtjanstlagen-har-men-hur-ska-det-ga/&q=nya-sol/snart-ar-nya-socialtjanstlagen-har-men-hur-ska-det-ga/.

kohteeksi joutuneita henkilöitä (SoL 13 luku 1 §). Säännöstä tulee siis soveltaa riippumatta yksilön sukupuolesta, sukupuoli-identiteetistä tai sukupuolen ilmaisusta.

Uuden sosiaalipalvelulain tarkoituksena on varmistaa, että sosiaalipalveluille asetetut tavoitteet saavutetaan aiempaa paremmin. Sosiaalipalvelujen tulee toimia aikaisempaa ennaltaehkäisevämmällä tavalla ja tunnistaa tarpeet varhaisessa vaiheessa. Tämä tarkoittaisi paitsi sosiaalisiin ongelmiin vaikuttamista myös yleistä ennaltaehkäisevää toimintaa siten, että tukitoimien tarvetta ei synny tai niiden tarve vähenee tai myöhentyy. Ennaltaehkäisevä lähestymistapa läpäisee koko lain ja sosiaalipalvelujen toiminnan.

Sosiaalipalvelujen tulee olla helpommin saatavilla ja apua tulee saada tarvittaessa. Ihmisten tulee saada helposti yhteys sosiaalipalveluihin niinä aikoina, kun he apua tarvitsevat. Yhteydenoton ja työskentelyn tulisi olla mahdollista sekä henkilökohtaisilla tapaamisilla että digitaalisten ratkaisujen tuella. Kunnan päätöksellä tukitoimia tulisi tarjota myös ilman yksilöllistä tarvearviointia. Tämän arvioidaan edistävän ja varhentavan tuen piiriin hakeutumista ja tukevan siten paitsi tukitoimien saatavuutta myös ongelmien ennaltaehkäisyä.

Sosiaalipalvelulain vaikutusodotukset näyttävät liittyvän lain muodostamaan kokonaisuuteen, jossa yhdyskuntasuunnittelu, yhteistyö eri toimijoiden kanssa (kunnalliset ja alueelliset toimijat) sekä tieteellinen ja kokemukseen perustuva tieto tukevat paikallisesti tarkoituksenmukaista sosiaalipalvelujen suunnittelua ja toteutusta. Olennaista on tunnistaa paikalliset sosiaaliset ongelmat ja haasteet, löytää keinot niihin vaikuttamiseksi, turvata tukitoimien helppo saatavuus ja tällä tavoin ennaltaehkäistä paitsi sosiaalisten ongelmien myös yksilöllisten tukitarpeiden kehittymistä tai vaikeutumista.

5.2.1.3 Sosiaalihuollon järjestäminen, tuottaminen ja rahoittaminen

Ruotsissa on 290 kuntaa, jotka vastaavat sosiaalihuollon järjestämisestä (Socialtjänstlag 4 luku). Sosiaalilautakunta edustaa kuntaa itse tai edustajan välityksellä niissä asioissa, jotka sosiaalilautakunnalle sosiaalipalvelulain tai muun lain mukaan kuuluvat. Kuntien laaja itsehallinto mahdollistaa kunnille vapauden palvelujen järjestämisessä, tuottamisessa ja toteuttamisessa. Kuntien välillä on eroja siinä, millä tavoin ja millä resursseilla palvelut tuotetaan.

Kunta voi tuottaa palvelut itse tai sopimuksella antaa sosiaalipalvelulakiin kuuluvia tehtäviä yksityisoikeudelliselle yhteisölle tai luonnolliselle henkilölle hoidettavaksi. Tehtäviä, joihin liittyy julkisen vallan käyttöä, ei voida siirtää. Kunnat voivat hyödyntää sosiaalipalvelujen järjestämisessä valinnanvapauteen perustuvaa järjestelmää (Lag om valfrihetssystem 2008:962). Yksityiset palveluntuottajat kilpailutetaan julkisista hankinnoista annetun lain mukaisesti (Lag om offentlig upphandling 2016:1145).

Sosiaalipalvelulain 29 luvussa on määräyksiä kuntien välisestä työnjaosta. Resurssien käytön tehostamiseksi kunnat voivat lisäksi tehdä yhteistyötä alueen (regionen), Vakuutuskassan (Försäkringskassan) ja julkisen työvoimapalvelun (Arbetsförmedlingen) kanssa sosiaalipalvelujen järjestämiseksi. Tällöin kunnan on osallistuttava toiminnan rahoittamiseen. Kuntalain mukaisesti kunta voi myös tehdä sopimuksen siitä, että toinen kunta tai alue suorittaa jonkin sen tehtävistä kokonaan tai osittain. (Socialtjänstlag 2025:400, 7 luku 3 §; Kommunallag 2017:725, 9 luku 37 §.)

Sosiaalipalvelujen rahoitusjärjestelmä perustuu kuntien laajaan itsehallintoon ja verotusoikeuteen (Kommunallag 2017:725, 11 luku), ja palvelut rahoitetaan lähes täysin verovaroin. Lisäksi

valtio tukee kuntia valtionavustuksilla[195] ja tasausjärjestelmällä, jonka tarkoituksena on varmistaa kuntien riittävät ja tasavertaiset edellytykset tarjota peruspalveluja (Förordning om kommunalekonomisk utjämning 2004:881). Kunnat voivat periä itse määräämiensä perusteiden mukaisesti kohtuullisia asiakasmaksuja tietyistä sosiaalipalvelulaissa mainituista palveluista (Socialtjänstlag 2025:400, 32 luku).

5.2.1.4 Sosiaalipalvelut

Sosiaalipalvelulaissa sosiaalipalvelun (socialtjänst) määritellään tarkoittavan sosiaalipalvelulain nojalla suoritettavaa toimintaa sekä toimintaa, jota suoritetaan seuraavien lakien perusteella: laki päihteitä ongelmallisesti käyttävien hoidosta tietyissä tapauksissa (Lag om vård av missbrukare i vissa fall 1988:870), laki nuoren huoltoa koskevista erityissäännöksistä (Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga 1990:52) ja laki lasten turvakotiasumisesta (Lag om placering av barn i skyddat boende 2024:79). Lisäksi sosiaalipalvelulla tarkoitetaan toimia, joita sosiaalilautakunta tai Valtion laitoshallitus (Statens institutionsstyrelse, SiS) suorittaa jonkin muun lain tai asetuksen nojalla.

Toiminnan (verksamhet) käsite kattaa kaikki edellä mainittujen lakien ja asetusten nojalla toteutettavat toimenpiteet, kuten tapausten käsittelyn, tukitoimien toteuttamisen, seurannan, arvioinnin ja laadunvarmistuksen.[196] Käsitteellä tukitoimi (insats) viitataan lain nojalla eri muodoissa ja eri tavoin toteutettaviin toimiin, eli neuvontaan, hoitoon, hoivaan, tukeen ja muuhun apuun, joita sosiaalilautakunnan tulee tarjota niitä tarvitseville henkilöille (SoL 10 luku 1 §).

Sosiaalipalvelujen (socialtjänsten) tulee solidaarisuuden ja yhteisvastuun pohjalta edistää yksilöiden yhdenvertaisia ja tasa-arvoisia elinolosuhteita, taloudellista ja sosiaalista turvallisuutta sekä aktiivista osallistumista yhteiskuntaelämään. Toiminnan on perustuttava yksilöiden itsemääräämisoikeuden ja koskemattomuuden kunnioittamiseen. Yksilöiden ja ryhmien voimavaroja tulee kehittää ottamalla huomioon yksilön vastuu omasta ja muiden sosiaalisesta tilanteesta. Sosiaalipalvelujen toimintaa tulee suunnata siten, että voidaan varmistaa yksilöiden mahdollisuudet elää ihmisarvoista elämää ja voida hyvin. Toiminnan tulee olla ennaltaehkäisevää ja helposti saatavilla olevaa. (SoL 2 luku.)

5.2.1.5 Suunnittelutyö

Sosiaalilautakunnan tulee osallistua kunnan muiden toimijoiden kanssa alueen yhdyskuntasuunnitteluun ja edistää hyvän sosiaalisen ympäristön ja hyvien olosuhteiden luomista lapsille ja nuorille, ikääntyneille, vammaisille henkilöille, lähisuhdeväkivallan tai muun kaltoinkohtelun uhriksi joutuneille sekä muille erityistä tukea tarvitseville ryhmille. Sosiaalilautakunnan

---

[195] Esimerkiksi Uppdrag till Socialstyrelsen att betala ut statsbidrag till kommuner för att utveckla socialtjänstens arbete med att förebygga brottslighet. Regeringen, Socialdepartementet. https://www.regeringen.se/contentassets/18a394f0927143e68009c987164e560d/uppdrag-till-socialstyrelsen-att-betala-ut-statsbidrag-till-kommuner-for-att-utveckla-socialtjanstens-arbete-med-att-forebygga-brottslighet.pdf. Statsbidrag till en mer förebyggande och kunskapsbaserad socialtjänst - regionala samverkans- och stödstrukturerna. Socialstyrelsen. https://statsbidrag.socialstyrelsen.se/kommuner/en-mer-forebyggande-och-kunskapsbaserad-socialtjanst---regionala-samverkans--och-stodstrukturerna/.

[196] Regeringens proposition 2024/25:89. En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter. https://www.regeringen.se/contentassets/679d6aa7333f4f9ba1aa66868154350d/2024-25-89-del-1-fram-baksida.pdf.

tulee myös pyrkiä ehkäisemään päihde- ja riippuvuusongelmia sekä rikollisuutta. (SoL 6 luku 4–7 §.)

Kunnalla on lisäksi velvollisuus suunnitella sosiaalipalvelulain mukainen toiminta kaikkien väestöryhmien osalta. Suunnittelussa tulee erityisesti ottaa huomioon varhaisen ja ennaltaehkäisevän toiminnan tarve. (SoL 7 luku.) Kunnan on suunnittelua varten tunnettava kunnan väestörakenne ja tarpeet. Lisäksi kunnan on hyödynnettävä tietoa yhteiskunnallisista muutoksista ja ongelmista. Esimerkiksi nuorisorikollisuus, lähisuhdeväkivalta sekä päihde- ja riippuvuusongelmat edellyttävät usein yhteensovitettuja tukitoimia. Kunta päättää itse, miten suunnittelutyö toteutetaan. Tarkoituksenmukaista voi olla koordinoida suunnittelua kunnan muiden toimialojen kanssa sekä tarpeen mukaan tehdä yhteistyötä alueen (region) sekä muiden organisaatioiden ja järjestöjen kanssa. Kunnan on tehtävä alueen kanssa sopimus yhteistyöstä asioissa, jotka koskevat kodin ulkopuolella asuvia lapsia ja nuoria sekä henkilöitä, joilla on psyykkinen toimintarajoite tai päihde- tai riippuvuusongelma (SoL 7 luku 2 §).

5.2.1.6 Tieteeseen ja todennettuun kokemukseen perustuva toiminta

Sosiaalipalvelulain mukaista toimintaa on toteutettava tieteen ja todennetun kokemuksen (vetenskap och beprövad erfarenhet) mukaisella tavalla (SoL 5 luku 1 §). Tiede viittaa tieteelliseen tietoon, joka on tuotettu erilaisilla tutkimusmenetelmillä. Todennettu kokemustieto puolestaan viittaa tietoon, joka on syntynyt käytännön toiminnassa tekemällä ammattilaisten ja asiakkaiden tietoa näkyväksi, arvoiduksi ja systematisoiduksi seurannan, dokumentoinnin, kriittisen tarkastelun ja levittämisen avulla. Toimintaa voidaan kuitenkin toteuttaa, vaikka jollakin toiminnan alueella tietoa ei olisi saatavilla tai tietopohja olisi puutteellinen. Myös esimerkiksi toimeentulotuen tarjoaminen on mahdollista, vaikka se ei perustu tieteeseen ja todennettuun kokemukseen.[197]

Tietoon perustuvaa toimintaa tuetaan eri tavoin. Sosiaalihallitus (Socialstyrelsen) tuottaa tietoa ja kehittää sosiaali- ja terveyspalveluja, ohjeistaa ja antaa suosituksia sekä kansallisia toimintalinjauksia alue- ja paikallistason työntekijöiden ja päätöksentekijöiden tueksi. Sosiaalihallituksen Tieto-opas-verkkosivusto (Kunskapsguiden)[198] kokoaa yhteen Sosiaalihallituksen sekä muiden viranomaisten ja sidosryhmien tietoon perustuvaa työskentelyä tukevia aineistoja, kuten julkaisuja, verkkokoulutuksia, tarkistuslistoja muita tietoon perustuvaa toimintaa tukevia tuotteita. Myös Ruotsin kunta- ja alueliitto (Sveriges kommuner och regioner, SKR) tuottaa ja kokoaa tietoa kuntien hyödynnettäväksi (esim. lasten ja nuorten palvelujen NUSO-tutkimus, Nationell uppföljning av socialtjänstens omställning[199]).

Kansallisesta tiedon ohjauksesta vastaa Partnerskap-kumppanuusverkosto.[200] Kyse on SKR:n, sosiaalihallituksen ja alueellisten yhteistyö- ja tukirakenteiden (Regionala samverkans- och stödstrukturer, RSS) yhteinen toimintamalli. Partnerskap-verkosto käsittelee sosiaalipalvelujen ja siihen liittyvän terveydenhuollon tiedonhallintaa koskevia kysymyksiä. Pitkän aikavälin

[197] En ny socialtjänstlag. Meddelandeblad Nr 4/2025. Socialstyrelsen. https://www.socialstyrelsen.se/contentassets/95722f9654f4472c9247e17c482f4456/2025-4-9526.pdf.
[198] Kunskapsguiden. Sveriges Kommuner och Regioner. https://kunskapsguiden.se/.
[199] NUSO (Nationell uppföljning av socialtjänstens omställning). Sveriges Kommuner och Regioner. https://skr.se/framtidenssocialtjanst/kunskapochstod/kunskapsbaseradsocialtjanst/nuso-barnochunga.90457.html.
[200] Partnerskapet - stöd för kunskapsstyrning inom socialtjänsten. Sveriges Kommuner och Regioner. https://skr.se/skr/integrationsocialomsorg/socialomsorg/nationellkunskapsstyrningsocialtjanst/styrningochsamverkan/partnerskapetsocialtjanst.13268.html.

tavoitteena on, että sosiaalipalvelujen toteutuksessa voidaan hyödyntää tutkimustietoa tietoisella ja systemaattisella tavalla yhdessä käytäntöön perustuvan asiantuntemuksen kanssa.

5.2.1.7 Toiminnan laatu ja alueellisen yhdenvertaisuuden edistäminen

Kuntien laaja itsehallinto mahdollistaa kunnille vapauden pitkälti päättää, mitä tukitoimia järjestetään sekä miten ne tuotetaan ja toteutetaan. Sosiaalipalvelulaissa on kuitenkin säännöksiä ja keinoja, joilla tukitoimien kokonaisuutta ja laatua voidaan varmistaa samankaltaisella tavalla eri kunnissa. Sosiaalipalvelulaissa esimerkiksi säädetään tietyistä tukitoimista, joita sosiaalilautakunnan tulee tarjota (SoL 13 luku), taloudellisten tukitoimien yhtenäisistä perusteista (SoL luku 12) sekä tukitoimista, joiden myöntämisen tulee edellyttää yksilöllistä tarvearviointia (11 luku 5 §). Lisäksi valtio tukee kuntia tasausjärjestelmällä, jonka tarkoituksena on varmistaa kuntien riittävät ja tasavertaiset edellytykset tarjota peruspalveluja (Förordning om kommunalekonomisk utjämning 2004:881).

Sosiaalipalvelulaissa todetaan, että toiminnan tulee olla laadukasta, ja sen tulee perustua tieteelliseen tietoon ja todennettuun kokemukseen. Toiminnan laatua on seurattava, kehitettävä ja varmistettava järjestelmällisesti ja jatkuvasti. Laadun varmistaminen on jokaisen sosiaalipalvelujen tehtäviä suorittavan vastuulla, ja työntekijöillä on oltava asianmukainen koulutus ja kokemus. (SoL 5 luku 1–3 §.) Laadun kehittämistä ja seurantaa koskevia sääntöjä sovelletaan myös ilman yksilöllistä tarvearviointia toteutettaviin tukitoimiin.

Lasten ja nuorten parissa työskenteleviltä edellytetään ruotsalaista sosionomitutkintoa tai muuta vastaavaa, soveltuvaa korkeakoulututkintoa sekä riittävää kokemusta silloin, kun työtehtäviin kuuluu alustavan arvioinnin tekeminen sosiaalilautakunnalle tehdyn ilmoituksen perusteella, tutkinnan tekeminen ja tukitoimien tarpeen arviointi sekä tukitoimien toteutumisen seuranta (25 luku 1 §).

Sosiaalilautakunta vastaa siitä, että käytössä ovat menettelyt toimintaan liittyvien riskien ja väärinkäytösten ehkäisemiseksi, havaitsemiseksi ja korjaamiseksi. Sosiaalipalvelutehtävissä toimivan henkilön on välittömästi ilmoitettava, jos hän havaitsee tai tulee tietoiseksi poikkeavuudesta tai merkittävästä poikkeavuuden riskistä, joka liittyy tukitoimia saavaan tai niihin mahdollisesti oikeutettuun henkilöön. Väärinkäytös tai merkittävä väärinkäytöksen riski on välittömästi dokumentoitava ja tutkittava sekä korjattava tai poistettava. Vakavasta väärinkäytöksestä tai vakavan väärinkäytöksen merkittävästä riskistä on ilmoitettava mahdollisimman pian Hoidon ja huolenpidon tarkastusvirastolle (Inspektionen för vård och omsorg, IVO, SoL 27 luku.) IVO valvoo sosiaalipalvelujen toiminnan lainmukaisuutta ja antaa valvontatehtävänsä nojalla neuvoja ja ohjausta kunnille sekä tarkistaa, että puutteet ja väärinkäytökset korjataan.

5.2.1.8 Sosiaalipalvelulain mukaiset tukitoimet

Sosiaalilautakunta vastaa neuvonnan, hoidon, hoivan, tuen ja muun avun tarjoamisesta niitä tarvitseville henkilöille (SoL 10 luku 1 §). Laissa erotetaan henkilökohtaisiin ja taloudellisiin tarpeisiin tarkoitetut tukitoimet. Yksilöllä on oikeus saada tukitoimia henkilökohtaisiin tarpeisiinsa, mikäli hän ei itse kykene niistä huolehtimaan eikä saa niitä tyydytettyä muilla tavoin. Tukitoimien avulla hänelle on taattava kohtuulliset elinolosuhteet. (SoL 11 luku 1 §.) Taloudellisiin tarpeisiin liittyviin tukitoimiin eli toimeentulotukeen (försörjningsstöd) yksilöllä on oikeus, mikäli hän ei kykene itse huolehtimaan taloudellisista tarpeistaan eikä saa niitä tyydytettyä muilla tavoin. Taloudellisten tukitoimien avulla hänelle on turvattava kohtuullinen elintaso. (SoL 12 luku 1 §.)

Tukitoimien tulee vahvistaa yksilön kykyä elää itsenäistä elämää (SoL 10 luku 5 §). Tukitoimet suunnitellaan ja toteutetaan yhdessä asiakkaan kanssa ja tarvittaessa yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa (SoL 10 luku 3 §). Jos yksilö tarvitsee sekä sosiaali- että terveydenhuollon palveluja, kunnan ja alueen (region) on laadittava hänelle yksilöllinen suunnitelma, jos se arvioidaan tarpeelliseksi ja jos yksilö suostuu suunnitelman laatimiseen. Suunnitelmassa on tuotava esille, mitä toimia tarvitaan, mikä taho vastaa kustakin toimesta ja millä taholla on kokonaisvastuu suunnitelman toteutuksesta (SoL 10 luku 8 §).

Sosiaalipalvelulain 13 luvussa säädetään seuraavista tukitoimista, joita kunnan tulisi tarjota:

- Tuki rikosten uhreille (brottsofferstöd). Sosiaalilautakunnan tulee tarjota tukea sekä rikoksen uhrille että hänen läheisilleen. Kyse voi olla lähisuhdeväkivallasta, muusta hyväksikäytöstä tai kunniaan perustuvasta väkivallasta tai sorrosta.

- Talous- ja velkaneuvonta (budget- och skuldrådgivning). Sosiaalilautakunnan tulee tarjota talous- ja velkaneuvontaa, jos velkaantunut henkilö tarvitsee ohjausta löytääkseen pitkän aikavälin ratkaisuja taloudellisiin ongelmiinsa. Kuluttajavirasto (Konsumentverket) tukee ja ohjaa sosiaalilautakunnan vastuulla olevaa talous- ja velkaneuvontaa.

- Perheneuvonta (familjerådgivning). Sosiaalilautakunnan tulee tarjota perheneuvontaa pariskunnille ja perheille ristiriitojen käsittelemistä varten.

- Tiedonsaantikeskustelut (informationssamtal). Sosiaalilautakunnan tulee tarjota tiedonsaantikeskusteluja vanhemmille, jotka ovat eri mieltä huoltajuutta, asumista tai tapaamisoikeutta koskevista asioista tiedonsaantikeskusteluista annetun lain mukaisesti (Lag om informationssamtal 2021:530).

- Yhteistyökeskustelut (samarbetssamtal). Sosiaalilautakunnan tulee tarjota vanhemmille yhteistyökeskusteluja, joiden tavoitteena on tukea vanhempia pääsemään yhteisymmärrykseen lapsen huoltajuutta, asumista ja tapaamisoikeutta ja elatusta koskevissa asioissa sekä sopimaan lapsen huoltajuudesta, asumisesta ja tapaamisoikeudesta.

- Yhteyshenkilö, yhteysperhe ja erityispätevyyden omaava yhteyshenkilö (särskilt kvalificerad kontaktperson). Henkilölle tai perheelle voidaan määrätä yhteyshenkilö tai yhteysperhe antamaan tukea henkilökohtaisten asioiden hoidossa, mikäli henkilö sitä pyytää tai suostuu siihen. Jos alle 21-vuotias henkilö tarvitsee erityistä tukea ja ohjausta päihde- tai riippuvuusongelman, rikollisen toiminnan tai muun sosiaalisesti vahingollisen käyttäytymisen vuoksi, nuorelle voidaan nimetä erityispätevyyden omaava yhteyshenkilö, jos nuori sitä pyytää tai suostuu siihen.

- Tuki väkivallan tekijöiden käyttäytymisen muuttamiseksi. Sosiaalilautakunnan tulee tarjota tukitoimia, joilla pyritään muuttamaan lähisuhdeväkivaltaan tai muuhun hyväksikäyttöön syyllistyneen henkilön käyttäytymistä.

- Tuki omaishoitajalle (stöd till den som vårdar eller stöder en närstående). Sosiaalilautakunnan tulee tarjota tukea henkilöille, jotka hoitavat iäkästä tai pitkäaikaisesti sairasta läheistään, sekä heille, jotka tukevat vammaista läheistään.

- Tuki päihde- tai riippuvuusongelmista kärsiville henkilöille. Sosiaalilautakunnan tulee tarjota tukitoimia heille, jotka tarvitsevat tukea tai hoitoa päihde- tai riippuvuusongelmien vuoksi.

5.2.1.9 Henkilökohtaisiin tarpeisiin liittyvä tukitoimet

Henkilökohtaisilla tarpeilla tarkoitetaan tarpeita, jotka koskevat yksilön jokapäiväistä elämää tai liittyvät muutoin häneen henkilönä. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi avuntarvetta kodin päivittäisissä toimissa, kuten siivoamisessa, ruoanlaitossa ja vaatteiden pesussa. Se voi myös tarkoittaa avuntarvetta pukeutumisessa, syömisessä, juomisessa tai henkilökohtaisesta hygieniasta huolehtimisessa. Kyse voi olla tarpeesta saada tukea yhteydenpidossa perheeseen, ystäviin tai asiointiin viranomaisten kanssa. Henkilökohtaiset tarpeet voivat liittyä myös tuen tarpeeseen väkivaltaisesta suhteesta irrottautumiseksi tai päihde- tai riippuvuusongelmasta toipumiseksi. Tukitoimia voidaan lisäksi tarjota vanhemmille tai läheisille. Jotkut lapset ja nuoret saattavat tarvita hoitoa oman kodin ulkopuolella turvallisuuden ja hyvien kasvuolosuhteiden takaamiseksi.[201]

Yksilölle on taattava kohtuulliset elinolosuhteet tukitoimien avulla (SoL 11 luku 1 §). Tällä tarkoitetaan olosuhteita, jotka ovat tärkeitä yksilön elämäntilanteen kokonaisuuden kannalta, ja kohtuulliset elinolosuhteet on määritettävä yksilöllisten tarpeiden ja elämäntilanteen perusteella.[202]

Tukitoimet voivat olla esimerkiksi kotipalvelua, tuettua asumista, päivätoimintaa tai matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja. Tukitoimien tarjoaminen voi edellyttää yksilöllistä tarvearviointia. Kun arvioidaan, mitä tukitoimia voidaan tarjota, tulee punnita esimerkiksi tukitoimen soveltuvuutta ja kustannuksia verrattuna muihin tukitoimiin ja yksilön toiveisiin. Tukitoimien on myös oltava tieteen ja todennetun kokemuksen (vetenskap och beprövad erfarenhet) mukaisia sekä laadukkaita.

Yksilöllistä tarvearviointia edellyttävät tukitoimet

Yksilöllistä tarvearviointia edellytetään aina ennen seuraavien tukitoimien myöntämistä:

- Yhteyshenkilö, tukiperhe tai pätevä yhteyshenkilö
- Hoito perhekodissa
- Hoito LVM-kodissa (LVM = Lag om vård av missbrukare i vissa fall)
- Hoito erityisnuorisokodissa
- Lasten ja 18–20-vuotiaiden nuorten hoito oman kodin ulkopuolella, esimerkiksi kriisiasunnossa, tukiasunnossa tai turvakodissa (skyddat boende)
- Ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden palveluasuminen (bostad i ett boende för äldre personer eller för personer med funktionsnedsättning)
- Ympärivuorokautinen lyhytaikaisasuminen kodin ulkopuolella. (11 luku 5 §.)

[201] En ny socialtjänstlag. Meddelandeblad Nr 4/2025. Socialstyrelsen. https://www.socialstyrelsen.se/contentassets/95722f9654f4472c9247e17c482f4456/2025-4-9526.pdf.
[202] En ny socialtjänstlag. Meddelandeblad Nr 4/2025. Socialstyrelsen. https://www.socialstyrelsen.se/contentassets/95722f9654f4472c9247e17c482f4456/2025-4-9526.pdf.

Ilman yksilöllistä tarvearviointia tarjottavat tukitoimet

Sosiaalipalvelulakia uudistettaessa todettiin, että vanhan sosiaalipalvelulain perusteella mahdollisuudet tarjota tukitoimia ilman tarvearviointia olivat rajalliset. Kun sääntelyä on uudessa laissa joustavoitettu, on haluttu mahdollistaa toiminnan mukauttaminen paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin aiempaa paremmin. [203] Kunta voi uuden sosiaalipalveluin mukaisesti tarjota henkilökohtaisiin tarpeisiin liittyviä tukitoimia ilman yksilöllistä tarvearviointia (11 luku 5 §). Helposti saatavilla olevien matalan kynnyksen tukitoimien katsotaan voivan edistää kuntalaisten yhteydenottoja sosiaalipalveluihin ja avun saamista varhaisessa vaiheessa. Tämä voi puolestaan lisätä luottamusta sosiaalipalvelujen toimintaan ja saada ihmisiä tarvittaessa hakeutumaan tuen piiriin. Tällä tavoin saadaan myös uusia keinoja tavoittaa henkilöitä, joihin voi muutoin olla vaikea saada yhteyttä, kuten lapset ja nuoret, jotka ovat vaarassa ajautua rikollisuuteen, sekä väkivallasta tai päihde- ja riippuvuusongelmista kärsivät ihmiset. Ihmiset voivat lisäksi hakeutua suoraan tukitoimien piiriin silloin, kun heillä on siihen motivaatiota sen sijaan, että he tekisivät ensin hakemuksen, jonka jälkeen tehtäisiin tarvearviointi ja päätös tukitoimesta.

Ilman tarvearviointia tarjottavat tukitoimet voivat olla yksilöllisesti suunnattuja ja mukautettuja yksilön tarpeisiin. Ne voivat myös olla yleisiä tukitoimia, jotka on kohdennettu kaikille kuntalaisille tai tietyille ryhmille, tilanteisiin tai ongelmiin. Tukitoimia voidaan esimerkiksi haluta kohdentaa vain naisille tai miehille, tietyn ikäisille, tietyn diagnoosin saaneille henkilöille, tietyllä maantieteellisellä alueella asuville henkilöille tai lähisuhdeväkivallasta tai päihdeongelmasta kärsiville.

Kunnat voivat itse suunnitella, miten ja minkälaisia tukitoimia ne tarjoavat ilman yksilöllistä tarvearviointia. Poikkeuksena ovat ainoastaan tukitoimet, joiden myöntäminen edellyttää aina tarvearviointia (SoL 5 luku 11 §). Kunta voi järjestää tukitoimet omana toimintanaan, yhteistyössä yhden tai useamman muun kunnan kanssa tai jonkin yksityisen tai kolmannen sektorin toimijan toteuttamana. Tukitoimet voivat olla maksuttomia tai maksullisia kunnan päätöksen perusteella ja sen mukaan, mitä sosiaalipalvelulaissa on säädetty (SoL32 luku). Alle 15-vuotiaille lapsille tukitoimien tarjoaminen ilman yksilöllistä tarvearviointia edellyttää huoltajan suostumusta. Jos sosiaalilautakunta tarjoaa tukitoimia ilman yksilöllistä tarvearviointia 15–18-vuotiaille lapsille, sen on lisäksi arvioitava tukitoimen soveltuvuus kyseille kohderyhmälle. (21 luku 2 §.) Mahdollisuus saada tukitoimia ilman yksilöllistä tarvearviointia ei rajoita yksilön oikeutta hakea ja saada tarvearvioituja tukitoimia.

Kunnan on tehtävä päätös tukitoimista, joita se tarjoaa ilman yksilöllistä tarvearviointia. Kunnan tulee lisäksi päättää mahdollisista tukitoimeen sovellettavista ehdoista, kuten siitä, onko tukitoimi avoin kaikille tai kohdennetaanko tukitoimi johonkin tiettyyn tilanteeseen tai tietylle ryhmälle. Tällöin yksilön on täytettävä sovittuja ehtoja päästäkseen tukitoimen piiriin (esim. ikä, diagnoosi, asuinpaikka). Ehtoja asettaessaan sosiaalilautakunnan tulee ottaa huomioon, että julkisen vallan käyttöä ei voida siirtää yksityiselle palveluntarjoajalle. Ehtojen perusteella kunnan asukkaita ei myöskään saa kohdellaan eri tavoin, jollei siihen ole objektiivisia syitä. Ehtojen on lisäksi oltava selkeästi muotoiltuja. Palveluntarjoajien on tarkistettava, että yksilö täyttää

[203] Insatser utan individuell behovsprövning – vad gäller? Meddelandeblad Nr 3/2025. Socialstyrelsen.https://www.socialstyrelsen.se/contentassets/1950559d47e148ae847577c5291050f7/2025-4-9525.pdf ; Regeringens proposition 2024/25:89. En förebyggande socialtjänstlag – för ökade rättigheter, skyldigheter och möjligheter.https://www.regeringen.se/contentassets/679d6aa7333f4f9ba1aa66868154350d/2024-25-89-del-1-fram-baksida.pdf.

tukitoimelle asetetut ehdot. Palveluntarjoajien tekemien arviointien (ehtojen tarkistamisen) tulee olla hyvin rajallisia, kuten henkilöllisyystodistuksen tai lääkärintodistuksen tarkistaminen.

Uuden lain mukainen ilman yksilöllistä tarvearviointia tarjottavien tukitoimien toteutus on kunnissa vasta alkuvaiheessa. Uudessa sosiaalipalvelulaissa ja hallituksen esityksessä (2024/25:89) tarkastellaan varsin niukasti sitä, mitä nämä tukitoimet, ja ennen kaikkea yksilöllisesti suunnatut tukitoimet, käytännössä olisivat. Lain soveltamisesta käytäntöön voi kuitenkin saada käsitystä tarkastelemalla kuntien ensimmäisiä päätöksiä siitä, mitä tukitoimia ne tarjoavat ilman yksilöllistä tarvearviointia. Tukitoimien kirjo ja kattavuus vaikuttaa laajalta, ja erityisryhmien tarpeisiin on kiinnitetty huomiota. Tarjottavia tukitoimia voivat olla esimerkiksi:

- yleinen neuvonta ja ohjaus, jota voidaan kohdentaa myös tietyille väestöryhmille (esim. ikääntyneet, dementiaa sairastavat)
- kohtaamispaikat, joita samoin voidaan suunnata eri väestöryhmille (esim. nuoret, ikäihmiset, perheet, mielenterveysongelmista kärsivät)
- vanhemmille eri tavoin tarjottava tuki (mm. yksilökohtainen tuki, ryhmätoiminta, neuvonta ja ohjaus lasten huoltajuuteen, asumiseen ja tapaamisoikeuksiin liittyvissä asioissa)
- päihde- ja riippuvuusongelmista kärsiville suunnatut tukitoimet (esim. tukipuhelut, yksilöllinen tai ryhmämuotoinen avohoito)
- yli 75-vuotiaille tarjottavat tukipalvelut, kuten turvahälytin, jalkahoito ja lounaspalvelu kunnan toimitiloissa tai ruokajakeluna
- omaishoitajille tarjottava tuki
- talous- ja velkaneuvonta
- erityisesti lapsille ja nuorille suunnattuina koulun oppilashuollon tuki, nuorisoklinikan toiminta ja sovittelutoiminta rikokseen syyllistyneille nuorille sekä
- hätämajoitus.

5.2.1.10 Taloudellisiin tarpeisiin liittyvät tukitoimet

Taloudellisen tuen myöntäminen (toimeentulotuki, försörjningsstöd) edellyttää aina yksilöllistä tarvearviointia. Jokaiselle on lain mukaan taattava kohtuullinen toimeentulo tuen avulla. Työkykyisellä henkilöllä, joka ei pysty elättämään itseään, on oikeus toimeentulotukeen, jos hän on työmarkkinoiden käytettävissä. Jos henkilöllä on hyväksyttävät perusteet, hänellä on oikeus toimeentulotukeen, vaikka hän ei olisikaan työmarkkinoiden käytettävissä. (SoL 12 luku.)

Jos toimeentulotukea saavalle henkilölle ei ole tarjottu sopivaa työmarkkinapoliittista toimenpidettä, sosiaalitoimikunta voi pyytää häntä osallistumaan määräajaksi toimikunnan määräämään harjoitteluun tai muuhun osaamista kehittävään toimintaan. Maahanmuuttajien on tarvittaessa osallistuttava kunnalliseen maahanmuuttajille suunnattuun ruotsinkieliseen aikuiskoulutukseen tai vastaavaan koulutukseen kansanopistossa. Jos henkilö kieltäytyy osallistumasta harjoitteluun tai muuhun osaamista kehittävään toimintaan ilman hyväksyttävää syytä, toimeentulotuki voidaan evätä tai sitä voidaan pienentää. Sama pätee, jos hän ei osallistu harjoitteluun tai osaamista kehittävään toimintaan ilman hyväksyttävää syytä. (SoL 12 luku 3–5 §.)

Hallitus määrittelee kohtuullisen elintason laatimalla tutkimuksiin perustuvan kulutusnormin (riksnormen). Sen perusteella määräytyvät normit, joiden mukaisesti kotitalouden kohtuulliset kustannukset arvioidaan toimeentulotukipäätöstä tehtäessä. Sosiaalipalvelulaissa on erityinen laskentasääntö henkilöille, jotka ovat aloittaneet työt saatuaan kuusi kuukautta yhtäjaksoisesti toimeentulotukea (särskild beräkningsregel). Sen mukaan 25 prosenttia työtuloista jätetään huomioon ottamatta toimeentulotuen tarvetta arvioitaessa. Erityislaskentasääntö on voimassa kaksi vuotta. Sosiaalilautakunta ei ota huomioon kotona asuvien lasten omasta työstä saamia tuloja ja kotona asuvien alle 21-vuotiaiden koululaisten omasta työstä saamia tuloja. Poikkeuksena ovat tulot siltä osin, kuin ne ylittävät hallituksen vuosittain asettaman hintaperusmäärän (prisbasbelopp), joka on vuonna 2025 58 800 kruunua. (SoL 12 luku 7–9 §.)

5.2.1.11 Lasten ja nuorten suojelun tai tuen tarpeiden arviointi ja tutkinta

Sosiaalilautakunnan tehtävänä on pyrkiä varmistamaan, että lapset ja nuoret kasvavat turvallisissa ja hyvissä oloissa (SoL 18 luku 1 §). Sosiaalilautakunta pyrkii ehkäisemään ja torjumaan lasten ja nuorten päihde- ja riippuvuusongelmia sekä rikollisuutta sekä suojelemaan ja tukemaan riskiryhmään kuuluvia lapsia ja nuoria. Rikoksen kohteeksi joutuneelle lapselle ja hänen läheisilleen tulee järjestää tarvittavat tukitoimet. (SoL 18 luku 3–8 §.)

Jos sosiaalilautakunnalle on tehty ilmoitus, joka koskee lasta tai nuorta, sosiaalilautakunnan on välittömästi tehtävä arvio siitä, tarvitseeko lapsi tai nuori välitöntä suojelua (välitön suojeluarvio). Lapsia koskevat huolenaiheilmoitukset ja suojeluarviot on dokumentoitava lapsen henkilökohtaiseen tiedostoon (personakt). (SoL 20 luku 1 §.) Tarkoituksena on, että sosiaalilautakunnan on siten mahdollista saada kattava kuva lapsen tilanteesta, aikaisemmista tapahtumista ja mahdollisesti jo tarjotuista tukitoimista. Sosiaalilautakunta voi tällöin paremmin tunnistaa lapset, jotka tarvitsevat sosiaalilautakunnan suojelua tai tukea.

Sosiaalilautakunnan on pyrittävä varmistamaan, että kodin ulkopuolelle sijoitetuilla lapsille on mahdollisuus olla yhteydessä vanhempiinsa, sisaruksiinsa ja muihin läheisiinsä (SoL 22 luku 9 §). Lapsen toiveiden ja yhteydenpitotarpeiden tulee olla ohjaava periaate, eikä lasta saa painostaa yhteydenpitoon. Lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä itseään koskevista asioista.

Sosiaalilautakunta voi päättää, että lapsen tilannetta tulee seurata sen jälkeen, kun lapsen suojelun ja tuen tarvetta koskeva selvitys on päättynyt, eikä päätöstä tilanteeseen puuttumisesta ole tehty. Myös silloin, kun lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle on päättynyt, sosiaalilautakunta voi päättää lapsen tilanteen seurannasta. Päätös voidaan tehdä ilman huoltajan ja lapsen suostumusta, jos lapsen katsotaan olevan lautakunnan suojelun tai tuen erityisessä tarpeessa ilman, että kyseessä ovat nuorisohuollon erityissäännöksistä annetussa laissa (Lag med särskilda bestämmelser om vård av ung 1990:52) mainitut olosuhteet. Seuranta-aika voi olla korkeintaan kuusi kuukautta siitä päivästä, kun lapsen suojelun tai tuen tarvetta koskeva selvitys tai sijoitus on päättynyt. (SoL 23 luku.)

5.2.1.12 Hallintopäätös tukitoimista ja muutoksenhakumahdollisuus

Ilman yksilöllistä tarvearviointia tarjottaviin tukitoimiin ei tarvita hakemusta, arviointia tai päätöksen tekemistä tukitoimen antamisesta. Tarkoituksena on, että asiakas voi olla suoraan yhteydessä tukitoimesta vastaavaan tahoon. Palveluihin pääsylle on voitu kuitenkin asettaa joitakin ehtoja esimerkiksi ikään tai sukupuoleen liittyen. Sosiaalilautakunnan tulee tehdä päätös ilman yksilöllistä tarvearviointia tarjottavista tukitoimista ja mahdollisista ehdoista, joita niihin pääsylle on asetettu.

Tarvearviointia edellyttävistä palveluista ja tukitoimista tehdään valituskelpoinen hallintopäätös. Kunta voi siirtää päätösvaltaa viranhaltijoille kuntalaissa säädetyllä tavalla. Kuntalaki myös rajoittaa mahdollisuuksia siirtää päätösvaltaa muun muassa yksityishenkilöihin kohdistuvissa asioissa, jotka ovat luonteeltaan periaatteellisia tai muutoin huomattavan tärkeitä. (Kommunallag 2017:725 6 luku 37–38 §.) Sosiaalipalvelulaissa säädetään tietyistä poikkeuksista kuntalain rajoituksiin päätösvallan siirtomahdollisuuksista (SoL 30 luku 6–10 §).

Sosiaalipalvelulain perusteella tehtyihin päätöksiin voi hakea muutosta valittamalla päätöksestä hallinto-oikeuteen. Hallinto-oikeuden päätöksestä voi valittaa kamarioikeuteen (kammarrätt), mutta se edellyttää valituslupaa. (SoL 35 luku.) Sosiaalipalvelulain mukaan sosiaalilautakunta voi muuttaa tukitoimesta annettua toistaiseksi voimassa olevaa päätöstä yksilölle epäedullisella tavalla, jos yksilön olosuhteet ovat olennaisesti muuttuneet (SoL 14 luku 9 §). Yksilön olosuhteissa tapahtuneen muutoksen tulee olla konkreettinen ja pysyvä.[204]

5.2.1.13 Dokumentointivelvoite

Sosiaalipalvelulain mukaisten päätösten, toimenpiteiden ja tukitoimien dokumentointi (SoL luvut 14–17) nähdään tärkeänä, jotta tukitoiminen vaikutuksia voidaan seurata ja saada asianmukaisiin kirjauksiin perustuvaa todennettua kokemustietoa. Lähtökohtaisesti kaikki sosiaalipalvelulain mukainen yksilöä koskevien asioiden käsittely, tukitoimien toteuttaminen, henkilön tosiasialliset olosuhteet ja merkittävät tapahtumat on dokumentoitava. Poikkeuksena ovat kuitenkin neuvontapalvelut, joita annettaessa ei tarvitse kirjata yksilön henkilökohtaisia tietoja, ja asiointi voi olla anonyymia. Sosiaalilautakunta voi lisäksi erityisistä syistä päättää, että henkilöllisyyden paljastavia tietoja ei tarvitse dokumentoida jonkin sellaisen tukitoimen kohdalla, jonka tarjoaminen ei edellytä yksilöllistä tarvearviointia. Erityinen syy dokumentointiin tehtävälle poikkeukselle voi olla esimerkiksi tilanne, jossa tukea ja apua tarvitsevien henkilöiden tavoittaminen on yksilötasolla tapahtuvaa seurantaa ja dokumentointia tärkeämpää. Tällöinkin tulee dokumentoida yleisiä tietoja, kuten tiedot osallistujien määrästä, iästä ja sukupuolesta sekä tunnistamattomalla tavalla myös tietoa osallistujien elämäntilanteesta. Tavoitteena on voida seurata tunnistamattomalla tavalla osallistujien hyvinvointia tukitoimen alkaessa ja päättyessä.[205]

5.2.2 Norja

5.2.2.1 Sosiaalihuoltoa koskeva lainsäädäntö

Norjan sosiaalihuollon yleislakina toimii laki työ- ja hyvinvointihallinnon sosiaalipalveluista (Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen; jäljempänä sosiaalipalvelulaki). Laki sisältää määräyksiä muun muassa kunnan vastuusta palvelujen tarjoamisessa, kuntien yleisistä tehtävistä, yksilökohtaisista palveluista sekä palvelujen laadusta ja oikeusturvasta.

Työ- ja hyvinvointihallinnon laissa (Lov om arbeids- og velferdsforvaltningen) säädetään valtiollisesta työ- ja hyvinvointihallinnon keskusvirastosta (NAV) sekä kunnissa toimivista NAVin paikallistoimistoista. Laissa työvoimapalveluista (Lov om arbeidsmarkedstjenester) ja sitä täydentävässä asetuksessa (Forskrift om arbeidsmarkedstiltak) säädetään työvoimapalveluista.

---

[204] En ny socialtjänstlag. Meddelandeblad Nr 4/2025. Socialstyrelsen. https://www.socialstyrelsen.se/contentassets/95722f9654f4472c9247e17c482f4456/2025-4-9526.pdf.
[205] Insatser utan individuell behovsprövning – vad gäller? Meddelandeblad Nr 3/2025. Socialstyrelsen. https://www.socialstyrelsen.se/contentassets/1950559d47e148ae847577c5291050f7/2025-4-9525.pdf.

NAV-toimistot sovittavat yhteen työvoimapalvelut sekä niille lain mukaan kuuluvan sosiaaliturvan ja sosiaalipalvelut.

Sosiaalipalvelujen yleislakia täydentävät erityislait. Lastensuojelulain (Lov om barnevern) tarkoituksena on turvata lasten hyvinvointi, turvallisuus ja kehitys sekä varmistaa, että lapsen etu on ensisijainen kaikessa päätöksenteossa. Lapsen mielipiteellä on keskeinen merkitys lapsen etua arvioitaessa. (1 luku 1–3 §) Kunnallinen lastensuojelu vastaa pääasiallisesti lastensuojelun toteuttamisesta lukuun ottamatta tehtäviä, jotka on määrätty valtiolliselle toimijalle (15–16 luvut).

Laissa kunnallisista terveys- ja hoitopalveluista (Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester) säädetään kunnan velvollisuudesta tarjota asukkailleen tarpeellisia terveys- ja hoitopalveluja. Laki on suunnattu muun muassa sairauksista, mielenterveysongelmista, vammoista, päihdeongelmista, sosiaalisista ongelmista tai toimintakyvyn alentumisesta kärsiville ihmisille. Lain mukaan kunnan tulee tarjota esimerkiksi hoivakotiasumista, kuntoutusta, henkilökohtaista apua ja päivätoimintaa kotona asuville muistisairaille. (3 luku.)

5.2.2.2 Sosiaalihuollon järjestäminen, tuottaminen ja rahoittaminen

Norjassa on kaksitasoinen paikallishallinto, joka muodostuu 356 kunnasta (kommuner) ja 15 maakunnasta (fylker). Kunta vastaa sosiaalipalvelulaissa (Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen) säädetyistä tehtävistä ja palvelujen järjestämisestä, jollei niitä ole määrätty valtion toimielimen tehtäväksi. Lain mukaisten palvelujen tulee olla saatavilla kaikille kunnassa asuville. (2 luku 3 §.) Kunnilla on oikeus mukauttaa palvelujen tarjoamista kunnan tarpeita ja toiveita vastaavalla tavalla.

Kunnat tuottavat palvelut pääosin itse tai yhteistyössä muiden kuntien kanssa mutta myös ostamalla palveluja yksityisiltä, vapaaehtoisjärjestöiltä tai voittoa tavoittelemattomilta säätiöiltä. Palvelutuotanto vaihtelee kuntien välillä, mikä johtuu kuntien erilaisista tarpeista ja painopisteistä ja osin joskus myös eroista esimerkiksi tehokkuudessa, asiantuntemuksessa tai taloudellisissa toimintaedellytyksissä.[206]

Sosiaalipalvelulain (2 luku 7 §) sekä kunnallisista terveys- ja hoitopalveluista annetun lain (11 luku 1 §) mukaisesti kunnan on osoitettava tarvittavat määrärahat niiden palvelujen tarjoamiseen, joista kunta on vastuussa. Kunnilla on verotusoikeus, mutta Norjan suurkäräjät (stortinget) määrittelee enimmäisveroasteen tuloverolle. Valtio myöntää lisäksi vuosittain puiteavustuksen kunnan menojen osittaiseen kattamiseen. Vapaat tulot (verotulot ja puiteavustukset) jaetaan kuntien kesken tulojärjestelmän kautta kuntien välisten erojen tasaamiseksi ja kuntien yhdenvertaisten palvelujen tarjoamisen helpottamiseksi (sosiaalipalvelulaki 2 luku 11 §). Puiteavustusta jaettaessa otetaan huomioon kuntien ja maakuntien kustannusten rakenteelliset erot (menojen tasaus) ja verotulojen erot (tulojen tasaus).[207]

Kunnat voivat priorisoida vapaiden tulojen (frie inntekter) käyttöä sen mukaisesti, mitä palveluja kuntien on tarjottava. Lisäksi kunnille maksetaan valtionosuuksia, joista osa on korvamerkitty tiettyihin kunnallisiin palveluihin. Kunnat saavat tuloja myös asiakasmaksuista. Terveys-

[206] Inntektssystemet for kommunene. NOU 2022: 10. https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2022-10/id2925606/?ch=5.
[207] Inntektssystemet for kommunar og fylkeskommunar 2025. Kommunal- og distriktsdepartementet, https://www.regjeringen.no/contentassets/744de1ad6f0f4df09311c33edd01ae99/2025/h-2558-n_inntektssystemet_2025_samlet.pdf.

ja hoitopalveluista perittävistä asiakasmaksuista (mm. hoivakotiasuminen) säädetään kunnallisia terveys- ja hoitopalvelujen omavastuita koskevassa asetuksessa (Forskrift om egenandel for kommunale helse- og omsorgstjenester).[208]

5.2.2.3 Sosiaalihuollon tarkoitus ja kohdentaminen

Sosiaalipalvelulain säännöksiä sovelletaan kaikkiin Norjassa asuviin henkilöihin. Sosiaalipalvelulain tarkoituksena on parantaa heikommassa asemassa olevien ihmisten elinoloja, edistää sosiaalista ja taloudellista turvallisuutta, työelämään hakeutumista sekä sosiaalista osallisuutta ja aktiivista osallistumista yhteiskuntaan. Lain tarkoituksena on myös auttaa varmistamaan, että heikossa asemassa olevat lapset ja nuoret sekä heidän perheensä saavat kattavat ja koordinoidut palvelut. Lisäksi lain tarkoituksena on edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisia mahdollisuuksia sekä ehkäistä sosiaalisia ongelmia. (1 luku 1 §.)

5.2.2.4 Sosiaalihuollon palvelut ja tehtävät

Sosiaalipalvelulain kolmannessa luvussa kuvataan NAV-toimistojen yleisiä tehtäviä ja neljännessä luvussa yksilökohtaisia palveluja. Sosiaalipalvelulain soveltamisesta annetaan tarkennettuja ohjeita NAVin kiertokirjeessä.[209] Kiertokirjeessä todetaan, että laki jättää paljon liikkumavaraa ammatilliselle harkinnalle joustavien, avun tarpeeseen mukautettujen ratkaisujen löytämiseksi. Laki asettaa vaatimuksia saavutettavalle tulokselle, mutta ei välttämättä käytettäville keinoille. Lain yleistavoitteet edellyttävät lisäksi NAV-toimiston palvelujen yhteensovittamista sekä laajaa yhteistyötä koko kunnan ja muiden julkisten ja yksityisten toimijoiden kanssa.

5.2.2.5 Sosiaalipalvelulain mukaiset yleiset tehtävät

Tiedottaminen ja yleinen ennaltaehkäisevä toiminta (12 §). Kunnan on perehdyttävä asukkaidensa elinoloihin. Erityistä huomiota on kiinnitettävä sosiaalisesti heikommassa asemassa olevien, työelämän ulkopuolella olevien sekä lasten ja nuorten kasvatusolosuhteiden kannalta tärkeisiin olosuhteisiin. Tämän tiedon on muodostettava perusta ennaltaehkäisevälle työlle sekä sille, miten kunta priorisoi tehtäviä ja laatii suunnitelmia. Kunnan tulee myös tehdä ennaltaehkäisevää työtä, jota suunnataan sekä väestölle yleisesti mutta ennen kaikkea haavoittuville väestöryhmille. Kunnan tulee lisäksi tiedottaa kunnan sosiaalisista oloista ja palveluista.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa sekä toimintojen koordinointi (13 §). NAVin yleisenä tehtävänä on edistää kokonaisvaltaista lähestymistapaa, jossa koordinoidaan NAV-toimiston palveluja sekä tehdään laaja-alaista yhteistyötä sellaisten toimijoiden kanssa, joiden vastuulla on sosiaalipalvelujen kannalta tärkeitä tehtäviä. Koordinointivelvoitteen tarkoituksena on varmistaa, että kunnalla on ensisijainen vastuu palvelujen yhteensovittamisesta. Yhteistyötä tulee tehdä yksilökohtaisessa työssä ja järjestelmätasolla. Järjestelmätasolla yhteistyö tarkoittaa muun muassa yhteistyörakenteista sopimista.

Yhteistyö vapaaehtoisjärjestöjen kanssa (14 §). Kunnan tulee tehdä yhteistyötä niiden asiakasjärjestöjen ja vapaaehtoisjärjestöjen kanssa, jotka toteuttavat samankaltaisia tehtäviä kuin kunnallinen NAV-toimisto. Järjestöjen kanssa tehtävä yhteistyö voi liittyä esimerkiksi

[208] Finansiering av kommunesektoren. Regjeringen.no. https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/kommuneokonomi/finansiering-av-kommunesektoren/finansiering-av-sektoren-samlet-herunder/id552048/.
[209] Rundskriv til Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen. NAV – Arbeids- og velferdsetaten.

ennaltaehkäisevään toimintaan, toiminta- ja kulttuuritarjontaan, nuorten kohtaamispaikkoihin tai lasten ja lapsiperheiden lomiin. Mikäli kyse on palvelujen hankinnasta, kunnan tulee noudattaa julkisten hankintojen lakia (Lov om offentlige anskaffelser).

Vähävaraisten asuminen (15 §). Kunnan tehtävänä on varmistaa riittävät asumisolot ihmisille, jotka eivät siihen taloudellisten, sosiaalisten, terveydellisten tai muiden olosuhteiden vuoksi itse pysty. Laki ei anna palvelun saajalle oikeutta asumiseen, mutta akuuteissa tilanteissa kunnan on tarpeen mukaan järjestettävä tilapäinen asuminen. Tällöin palvelun saajan yksilölliseen suunnitelmaan tulee tarvittaessa sisällyttää toimenpiteitä ja palveluja asumistilanteen varmistamiseksi. NAV-toimiston tulee olla tietoinen muun muassa lapsiperheiden ja nuorten asuntotilanteesta, ja NAV-toimistolla on velvollisuus osallistua kunnan sosiaalisen asuntotuotannon työhön.

Varautumissuunnitelma, avunantovelvollisuus ja keskinäinen avunanto (16 §). NAV-toimisto on vastuussa palvelujen tarjoamisesta myös poikkeuksellisissa tilanteissa. Tätä tarkoitusta varten kunnan on laadittava NAV-toimiston sosiaalipalvelujen varautumissuunnitelma ja sovitettava se yhteen kunnan muiden varautumissuunnitelmien kanssa. [210]

5.2.2.6 Sosiaalipalvelulain mukaiset yksilölliset palvelut

Sosiaalipalvelulaki sääntelee viittä yksilökohtaista palvelua: (1) tiedotusta, neuvontaa ja ohjausta, (2) taloudellista tukea, (3) tilapäistä asumista, (4) yksilöllistä suunnitelmaa ja (5) pätevöitymisohjelmaa. Palvelut ovat pitkälti tarveharkintaisia ja palvelun myöntäminen tai epääminen tehdään aina yksilöllisen arvioinnin perusteella. Erityistä painoarvoa asetetaan lasten ja nuorten tarpeille. Palvelut tulee toteuttaa siten, että ne edistävät lain tarkoitusta ja tukevat palvelun saajan omatoimisuutta, toimintakykyä ja omavaraisuutta. Käyttäjälle on annettava mahdollisuus aktiivisesti osallistua palvelutarjonnan suunnitteluun.[211]

Tiedottaminen, neuvonta ja ohjaus (17 §)

Kunnan on tarjottava yksilöille, ryhmille ja yleisesti koko väestölle tietoa, neuvontaa ja ohjausta, joka voi auttaa ratkaisemaan tai ehkäisemään sosiaalisia ongelmia. Neuvonta- ja ohjausvelvollisuus koskee kaikkia kunnassa asuvia. Se nähdään tärkeänä keinona tukea haavoittuvassa asemassa olevia lapsia ja nuoria sekä heidän perheitään saamaan kattavia ja koordinoituja palveluja. Neuvonta ja ohjaus -palvelun tarkoitus on vahvistaa yksilön kykyä hallita omaa elämäntilannettaan, ja sen tulisi toteutua palvelun saajaa osallistavalla tavalla.

NAVin tarjoama neuvonta ja ohjaus ulottuu yleisluontoisesta neuvonnasta ammattitaitoiseen neuvontaan, ohjaukseen ja yksittäisten palvelun saajien tilanteen seurantaan. Palvelun sisältö määrittyy sosiaalityön normien ja palvelun saajan tarpeiden perusteella. Palvelun saajan elämäntilannetta on tarkasteltava kokonaisvaltaisesti eri osa-alueilla, kuten työn ja toiminnan, terveydentilan, vapaa-ajan, kotiolosuhteiden, hoivatehtävien, asumisen, sosiaalisten verkostojen ja talouden hallinnan kautta. NAV-toimistot voivat myös tehdä etsivää työtä ja tarjota sitä kautta ohjausta esimerkiksi nuorille, jotka välttelevät apua tai eivät itse hakeudu avun piiriin. Yhteistyötä asiakkaan asioissa tehdään tarpeen mukaan muiden hallintoelinten kanssa.

[210] Luku perustuu pääsääntöisesti kiertokirjeeseen: Rundskriv til Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen. NAV – Arbeids- og velferdsetaten.
[211] Rundskriv til Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen.NAV– Arbeids- og velferdsetaten.https://lovdata.no/NAV/rundskriv/r35-00.

Talousneuvonta on keskeinen osa NAV-toimiston neuvonta- ja ohjausvelvollisuutta. Talousneuvonnan toimenpiteitä voivat olla muun muassa budjetoinnin koulutus, kohdennettu taloudellinen neuvonta, yhteydenpito velkojiin ja tuomioistuimen ulkopuolisen velkajärjestelyn laatiminen. Koska taloudelliset vaikeudet voivat olla osa laajempaa ongelmien kokonaisuutta, talousneuvonta tulisi integroida osaksi NAV-toimiston muita tehtäviä. Palvelun saaja tarvitsee taloudellista neuvontaa esimerkiksi toimeentulotukea hakiessaan, ja erityisesti, jos hakemus hylätään. Talousneuvonnan tarve voi syntyä myös silloin, kun tuloissa tapahtuu muutoksia. [212]

Toimeentulotuki (18–26 §)

Jokaisella, jolla ei ole riittävästi varoja elinkustannustensa kattamiseen työllä, omilla varoilla tai muilla tuloilla, on oikeus toimeentulotukeen (stønad til livsopphold) riippumatta avun tarpeen syystä. Toimeentulotuki on harkinnanvarainen etuus, ja sen myöntäminen edellyttää toimeentulotukea hakevan henkilön tilanteen arviointia. NAV-toimistolla on sekä oikeus että velvollisuus käyttää harkintavaltaa etuuden määrittämisessä.

Toimeentulotuki on tarkoitettu väliaikaiseksi etuudeksi. Tavoitteena on edistää tuen saajan omavaraisuutta. Omavaraisuuden merkitys ja sen saavuttaminen riippuvat yksilön mahdollisuuksista, resursseista ja rajoituksista. Työkykyisten, joilla ei ole riittäviä tuloja elättääkseen itseään, on pyrittävä löytämään työtä, joka tarjoaa lisää tuloja, tai lisäämään työssäkäyntiä, jos työ ei ole kokopäivätyötä. Alentuneesti työkykyisten henkilöiden on pyrittävä parantamaan työkykyään esimerkiksi osallistumalla NAV-toimiston työllistymistä tukeviin toimenpiteisiin ja palveluihin tai hakemalla työkykyynsä mukautettua työtä. Pysyvästi työkyvyttömien henkilöiden ei tarvitse hakea työtä, vaikka he saisivat pitkäaikaisesti toimeentulotukea.

Toimeentulotuen myöntämiselle voidaan asettaa ehtoja. Ehtojen asettaminen taloudellisten etuuksien myöntämisessä on julkisen vallan käyttöä yksilölle olennaisen tärkeällä ja merkittävällä alalla. Ehtojen on liityttävä läheisesti toimeentulotukipäätökseen, eivätkä ne saa olla kohtuuttomia tai kohtuuttomasti rajoittaa tuen saajan toiminta- tai valinnanvapautta. Ehdot voivat esimerkiksi liittyä töihin hakeutumiseen, omaisuuden realistointiin tai asumiskustannusten alentamiseen.

Jos palvelun saaja tarvitsee suurehkon summan rahaa, hänet voidaan ohjata ottamaan lainaa, jonka takaajana NAV-toimisto toimii. Tällöin NAV-toimiston on arvioitava palvelun saajan kyky maksaa laina takaisin. Poikkeustapauksessa taloudellista tukea voidaan myöntää tavaroina tai palveluina, jos NAV-toimiston erityisen, yksilöllisen arvioinnin perusteella palvelun saaja ei käytä toimeentulotukea asetettujen ehtojen mukaisesti.

Tilapäisasuminen (27 §)

NAV-toimiston on tarvittaessa järjestettävä tilapäinen asunto henkilöille, jotka ovat lyhytaikaisesti ja akuutisti asunnottomia. Tilapäistä majoitusta tulisi myöntää vain poikkeuksellisesti lapsiperheille ja nuorille, eikä sen tulisi koskaan kestää yli kolmea kuukautta. NAV-toimiston tulisi pyrkiä varmistamaan, että haavoittuvassa tilanteessa olevat ihmiset, kuten vankilasta vapautuneet tai laitoksesta kotiutuvat, voivat siirtyä suoraan pysyvään asuntoon. Kun käytetään tilapäistä asuntoa, NAV-toimiston on mahdollisuuksien mukaan ryhdyttävä välittömästi toimenpiteisiin, joilla tuetaan siirtymistä pysyvään asuntoon.

[212] Rundskriv til Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen. NAV – Arbeids- og velferdsetaten.

Oikeus yksilölliseen suunnitelmaan (28 §)

Oikeus yksilölliseen suunnitelmaan koskee henkilöitä, jotka tarvitsevat pitkäaikaisia ja koordinoituja palveluja. Yksilöllisen suunnitelman tarkoituksena on tarjota palvelun saajalle kattavat, yhteensovitetut ja yksilöllisesti toteutetut palvelut. Suunnitelma toimii yhteistyön ja koordinoinnin työvälineenä tilanteissa, joissa palvelun saaja saa samanaikaisesti palveluja eri sektoreilta.

Yksilöllisistä suunnitelmista säädetään useissa laeissa, muun muassa sosiaalipalvelulaissa, lastensuojelulaissa, NAV-laissa sekä terveys- ja hoitopalvelulaissa. NAV-palveluilla, terveys- ja hoitopalveluilla sekä lastensuojelulla on kullakin itsenäinen velvollisuus varmistaa, että yksilöllisen suunnitelman laatiminen aloitetaan riippumatta siitä, onko palvelun saaja saanut tai saako hän parhaillaan apua muilta toimijoilta. Suunnitelmassa sovitaan siitä, millä taholla on päävastuu suunnitelman laatimisesta ja seurannasta. Palvelun saajalla on oikeus osallistua yksilöllisen suunnitelmansa laatimiseen. Jos hän ei halua yksilöllistä suunnitelmaa tai ei osallistu sen laatimiseen, suunnitelmaa ei tehdä. Yksilöllisen suunnitelman sisältö ja laajuus on mukautettava yksittäisen palvelun saajan tarpeisiin.

Yksilöllisten suunnitelmien toimeenpanon tueksi on säädetty asetus (Forskrift om individuell plan ved ytelse av velferdstjenester[213]), jonka tarkoituksena on selkeyttää suunnittelutyön sisältöön, vastuisiin ja hyvinvointipalvelujen väliseen yhteistyöhön liittyviä vaatimuksia. Vaikka yksilöllisiä suunnitelmia koskevat säännöt johtuvat eri laeista, yhden suunnitelman tulisi kattaa eri toimijoiden ja hallinnonalojen palvelut.

Pätevöitymisohjelma (29–40 §)

Pätevöitymisohjelma (kvalifiseringsprogram) koskee 18–67-vuotiaita henkilöitä, joiden työ- ja ansaintakyky on merkittävästi alentunut ja joilla ei ole lainkaan tai on hyvin vähän tuloja kansanvakuutuslain (Lov om folketrygd) tai työvoimapalvelulain (Lov om arbeidsmarkedstjenester) nojalla. Ohjelman tulee edistää työelämään siirtymistä, sosiaalista osallisuutta ja aktiivista osallistumista yhteiskuntaan. Pätevöitymisohjelma voidaan myöntää enintään yhdeksi vuodeksi, ja ohjelmaa voidaan jatkaa enintään yhdellä vuodella uudelleenarvioinnin jälkeen. Ohjelman enimmäiskesto on siten kaksi vuotta.

Oikeus pätevöitymisohjelmaan edellyttää, että henkilölle on tehty työkyvyn arviointi, jonka mukaan hänen työkykynsä on todettu olevan alentunut. Lisäksi hänen tulee tarvita tiivistä ja yhteensovitettua tukea. Hakemus ohjelmaan osallistumisesta voidaan hylätä vain siinä tapauksissa, että palvelua hakevan henkilön tarpeet ovat niin ainutlaatuisia ja vaativia, että ohjelman tarjoaminen hänelle olisi kohtuuttoman vaativaa.

Kun päätös osallistumisesta pätevöitymisohjelmaan on tehty, NAV-toimisto määrittelee yhdessä osallistujan kanssa ohjelman tavoitteet ja laatii yksilöllisen ohjelman. Osallistujalla on itsellään vastuu oman ohjelmansa toteutuksesta, minkä vuoksi osallistujan omilla toiveilla ja arvioinneilla on suuri merkitys ohjelmaa suunniteltaessa. Pätevöitymisohjelmassa mukana olijoilla on lisäksi oikeus yksilölliseen suunnitelmaan, ja myös se tulee laatia yhteistyössä osallistujan kanssa. Ohjelman tulee keskeisin osin koostua toimenpiteistä, jotka vahvistavat

[213] Forskrift om individuell plan ved ytelse av velferdstjenester. Barne- og familiedepartementet, Arbeids- og inkluderingsdepartementet. https://lovdata.no/nav/forskrift/2022-06-22-1110/%C2%A73#%C2%A73.

osallistujan mahdollisuuksia siirtyä työelämään tai jotka voivat tukea ja valmistaa häntä siihen. Ohjelman tulee olla ympärivuotinen ja kokopäiväinen.

5.2.2.7 Palvelujen tarpeen arviointi

Palveluja koskevat hakemukset arvioidaan yksilöllisesti palvelun saajan tarpeiden, haetun palvelun ja lain tarkoitusten perusteella (Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker). Palvelujen myöntäminen edellyttää siten aina palvelua hakevan henkilön tilanteen arviointia.

Neuvonta ja ohjaus -palvelua tarjotessaan NAV-toimisto arvioi palvelun saajan neuvonta- ja ohjaustarpeet ja mukauttaa palvelua sen mukaisesti. Toimeentulotuen hakemusten käsittelyn pääperiaatteena on, että avun tarve, tuen määrä ja tuen muoto arvioidaan yksilöllisesti ja mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä palvelun saajan kanssa. Arvioinnissa tarkastellaan palvelun saajan kokonaistilannetta ja otetaan huomioon palvelun saajan tulot ja toimeentulomahdollisuudet, välttämättömät elinkustannukset ja henkilökohtaiset olosuhteet. Kohtuulliseksi arvioitava elintaso vaihtelee henkilökohtaisten olosuhteiden mukaan. Jos palvelun saajalla on lapsia, heidän tarpeisiinsa on kiinnitettävä erityistä huomiota. Tilapäisasumista koskevat hakemukset on käsiteltävä samana päivänä, kun ne on vastaanotettu, ja tarvittavien tietojen on rajoituttava kyseiseen tilanteeseen.

Oikeus yksilölliseen suunnitelmaan koskee henkilöitä, jotka tarvitsevat pitkäaikaisia ja yhteensovitettuja palveluja. Tuen tarpeita on arvioitava tästä näkökulmasta ja suunnitelman sisältöä ja laajuus on mukautettava palvelun saajan yksilökohtaisiin tarpeisiin. Samoin pätevöitymisohjelmaan hakevien henkilöiden tilannetta tulee arvioida ja tarkistaa, että he täyttävät ohjelmaan osallistumisen vaatimukset.

5.2.2.8 Päätöksenteko

Kunnanvaltuusto päättää päätösvallan delegoinnista kuntalain 5 luvun 3 § mukaisesti (Lov om kommuner og fylkeskommuner). Sosiaalipalvelulain perusteella myönnettävistä palveluista tehdään kirjallinen päätös (5 luku 41 §). Esimerkiksi neuvonta ja ohjaus on palvelu, josta on tehtävä päätös tai joka on sisällytettävä osaksi päätöstä. Päätöksessä on mainittava oikeus palveluun, mutta ei neuvonnan yksityiskohtaista sisältöä. Päätöksessä on myös mainittava neuvonnan ajankohta tai määräaika palvelun suorittamiselle. Jos neuvonta ja ohjaus -palvelua annetaan jonkin muun palvelun yhteydessä, se on tuotava esille. NAV-toimisto voi kieltäytyä antamasta neuvontaa ja ohjausta tai lopettaa palvelun antamisen, mikäli palvelun saaja ei halua toteuttaa jo ehdotettuja toimenpiteitä tai ei osallistu työskentelyyn siten, kuin mihin hänellä on edellytyksiä. Myös näissä tilanteissa asiasta tehdään päätös.

Toimeentulotuen myöntämisestä ja mahdollisista ehtojen asettamisesta tehdään päätös. Päätös ehtojen asettamisesta on mainittava toimeentulotukipäätöksessä. Jos ehtoja muutetaan, on tehtävä uusi päätös. Samoin tilapäisen asunnon myöntämisestä tai epäämisestä tulee tehdä yksilöllinen päätös. Yksilöllistä suunnitelmaa koskevat päätökset sisältävät oikeuden suunnitelmaan, joka tiivistää tarvearvioinnit ja toimenpiteet ja jossa määritellään kattava ja perusteltu palvelutarjonta. Suunnitelma ei kuitenkaan anna oikeutta tiettyihin palveluihin, ja palveluista tulee tehdä erilliset päätökset. Samoin päätös pätevöitymisohjelman myöntämisestä ei koske itse ohjelman sisältöä. Ohjelmaan sisältyvät yksittäiset toimenpiteet ja palvelut myönnetään sen sijaan erillisillä päätöksillä.

Päätöksistä voi valittaa valtionhallintoviranomaiselle (Statsforvalteren). Päätöksessä on tuotava esille valitusoikeus, valitusmenettely ja valitusaika. NAV-toimisto voi myös kumota oman päätöksensä ilman valitusta siksi, että päätös katsotaan pätemättömäksi, koska sillä ei ole laillista

perustaa tai päätös perustuu virheellisiin tosiseikkoihin tai jos on tapahtunut menettelyvirheitä, jotka ovat olleet ratkaisevia päätöksen sisällölle. NAV-toimisto voi myös aina kumota oman päätöksensä palvelun saajan eduksi.

5.2.2.9 Laatu ja palvelujen yhdenvertainen järjestäminen

Työ ja osallisuusministeriön (Arbeids- og inkluderingsdepartementet) tehtävänä on varmistaa, että lakia, asetuksia ja muita määräyksiä sovelletaan siten, että se edistää lain tarkoitusta hyvällä ja asianmukaisella tavalla ja että toimintaa arvioidaan (2 luku 8 §). Kunta- ja aluehallintoministeriön (Kommunal- og distriktsdepartementet) tulojärjestelmän tarkoituksena on tasata kuntien välisiä eroja resursseissa siten, että kunnilla on mahdollisuus tarjota palveluja yhdenvertaisella tavalla (sosiaalipalvelulaki 2 luku 11 §). Tulojärjestelmä ottaa huomioon kuntien ja maakuntien kustannusten rakenteelliset erot (menojen tasaus) ja verotulojen erot (tulojen tasaus). [214]

Maakunnallinen valtionhallintoviranomainen (Statsforvalteren) valvoo osaltaan kunnan toimintaa ja sen itse toteuttamaa sisäistä valvontaa (2 luku 9 §). Valtionhallintoviranomainen esimerkiksi valvoo kunnan yksittäisten palvelujen toteuttamista ja sitä, varmistaako kunta sisäisen valvontansa tuella riittävällä tavalla lakisääteisten velvoitteidensa täyttymisen. Lisäksi valtionhallintoviranomaisen on valvottava, että kunta täyttää yhteistyö- ja koordinointivelvoitteensa. Norjan terveysviranomainen (Statens helsetilsyn) vastaa NAV-toimiston yleisestä valvonnasta (2 luku 10 §). Valvonnan suorittaa valtionhallintoviranomainen.

Kunnan on toteutettava kuntalain (Lov om kommuner og fylkeskommuner) mukaisella tavalla sisäistä valvontaa sen varmistamiseksi, että palvelut ja muu toiminta on sille asetettujen vaatimusten mukaista. Sisäisen valvonnan on oltava systemaattista ja riskiperusteista ja se tulee mukauttaa kunnan erityisolosuhteisiin ja tarpeisiin. Kunnanjohtajan on raportoitava kunnanvaltuustolle ja maakuntavaltuustolle sisäisestä valvonnasta ja valtion valvonnan tuloksista vähintään kerran vuodessa. (25–2 §.) Sosiaalipalvelulaissa todetaan lisäksi, että lain nojalla tarjottavien palvelujen tulee olla luotettavia (forsvarlige) (2 luku 4 §). Kunta on myös vastuussa NAV-toimistojen henkilöstön tarvitsemasta koulutuksesta (2 luku 6 §).

5.2.3 Tanska

5.2.3.1 Sosiaalihuollon järjestäminen ja tuottaminen

Tanska on jaettu viiteen alueeseen (region) ja 98 kuntaan (kommune). Alueet vastaavat pääosin terveydenhuollosta, mutta kunnilla on kuitenkin vastuu muun muassa ennalta ehkäisevästä terveydenhuollosta sekä sairaalan ulkopuolella annettavasta kuntoutuksesta. Alueet vastaavat myös erityistarpeita omaaville väestöryhmille tarkoitetuista sosiaali- ja erityisopetuksen laitoksista. Kunta vastaa sosiaalipalveluista ja ikääntyneiden hoidosta, vammaispalveluista, päihdepalveluista, työllisyyspalveluista ja lisäksi muun muassa päivähoidosta, esi- ja peruskoulusta sekä kulttuuripalveluista. Kunnat vastaavat lisäksi toimeentulotuen ja useiden muiden sosiaalietuuksien myöntämisestä.[215]

---

[214] Inntektssystemet for kommunar og fylkeskommunar 2025. Kommunal- og distriktsdepartementet, https://www.regjeringen.no/contentassets/744de1ad6f0f4df09311c33edd01ae99/2025/h-2558-n_inntektssystemet_2025_samlet.pdf.

[215] Kommunernes og regionernes opgaver.Indenrigs- og sundhedsministeriet.https://www.ism.dk/indenrigs/kommunal-og-regionaloekonomi/kommunale-opgaver-og-struktur/kommunernes-og-regionernes-opgaver.

Kuntien tehtävät ovat lisääntyneet vuoden 2007 paikallishallintouudistuksen myötä ja se jälkeen esimerkiksi vuoden 2013 paikallishallintouudistuksen arvioinnin yhteydessä. Uudistuksen keskeisenä tavoitteena on ollut vahvistaa paikallisdemokratiaa, ja nykyään kunnat hoitavat suurimman osan kansalaisille suoraan kohdistuvista julkisen sektorin tehtävistä.[216] Tanskan hallitus voi asettaa yleisiä kansallisia politiikkoja ja ohjeita, mutta sosiaalipalvelujen strateginen suunnittelu, palvelutaso ja toteutus sovitaan pääosin paikallisella tasolla.

Kunnat voivat järjestää sosiaalipalvelut itse tai yhteistyössä muiden kuntien, alueiden tai yksityisten palveluntuottajien kanssa. Alueliitto (regionsrådet) ja alueen kunnanvaltuustot laativat kahden vuoden välein puitesopimuksen tiettyjen alueella sijaitsevien, sosiaalipalvelulain mukaisten palvelujen ammatillisesta kehittämisestä, hallinnoinnista ja yhteensovittamisesta [217]

Kunnanvaltuuston on huolehdittava siitä, että palvelujen käyttäjille annetaan mahdollisuus vaikuttaa palvelujen järjestämiseen ja käyttöön (16 §). Kunnanvaltuuston tulee myös tehdä yhteistyötä järjestöjen kanssa sekä varata vuosittain rahaa vapaaehtoisen sosiaalityön (frivilligt socialt arbejde) tukemiseen (18 §).

5.2.3.2 Sosiaalihuollon rahoittaminen

Kuntien rahoitus perustuu kunnallisveroon, valtionosuuksiin, valtion maksamiin korvauksiin, valtion erityistukeen ja erilaisiin maksuihin. Kunnat keräävät itse veronsa, mutta valtio tasaa tuloeroja kuntien välillä. Hallitus ja Tanskan paikallishallinto (Kommunernes Landsforening, KL) laativat vuosittain sopimuksen kuntatalouden menopuolen kokonaiskehyksestä. Siinä päätetään tulevan budjettivuoden toimintamenot, investoinnit sekä kehykset kuntien veroprosenteille. Yleinen valtionosuus jaetaan kunnille asukasmäärän mukaisesti.[218]

Kuntien erilaisten olosuhteiden ja menotarpeiden vuoksi kuntien välisiä eroja tasataan tasausjärjestelmän avulla. Tasausjärjestelmän (landsudligningen) tarkoitus on varmistaa, että erilaisessa taloudellisessa asemassa olevilla kunnilla on yhtäläiset mahdollisuudet palvelujen järjestämiseen. Tavoitteena on kohdentaa resursseja kuntien todellisten tarpeiden mukaan, esimerkiksi väestörakenteen, sosiaalisten haasteiden ja maantieteellisten olosuhteiden perusteella. Yleistä avustus- ja tasausjärjestelmää täydennetään lisäksi erityisen vaikeissa olosuhteissa oleville kunnille myönnettävällä erityisavustuksella, joka perustuu kunnan taloudellisen tilanteen kokonaisarvioon. Arviointikriteerit voivat liittyä muun muassa väestörakenteesta ja sosioekonomista olosuhteista johtuviin haasteisiin.[219]

Kunnat voivat periä sosiaalipalveluista asiakasmaksuja. Mikäli palvelu rahoitetaan täysin käyttäjämaksuilla, kunta voi ottaa siihen lainaa KommuneKreditin kautta.[220] KommuneKredit on ainoastaan kunnille ja alueille lainaa myöntävä luottolaitos, joka toimii Tanskan

[216] Kommunale opgaver og struktur. Indenrigs- og sundhedsministeriet. https://www.ism.dk/indenrigs/kommunal-og-regionaloekonomi/kommunale-opgaver-og-struktur.
[217] Lov om social service, 6 §. https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2025/155.
[218] Lov om social service, 176 §, 178 §; Aftaler om kommunernes økonomi.Indenrigs- og sundhedsministeriet.https://www.ism.dk/indenrigs/kommunal-og-regionaloekonomi/budgetsamarbejde/aftaler-om-kommunernes-oekonomi; Kuntien valtionosuusjärjestelmät Pohjoismaissa. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2019:51.
[219] Tilskud og udligning for kommuner i 2025.Indenrigs- og sundhedsministeriet. https://www.ism.dk/indenrigs/kommunal-og-regionaloekonomi/tilskud-og-udligning/tilskud-og-udligning-for-kommunerne/tilskud-og-udligning-for-kommuner-i-2025.
[220] KommuneKredit https://www.kommunekredit.dk/.

elinkeinoministeriön (erhvervsministeriet) valvonnan alaisena. Muutoin Tanskan kunnat eivät saa ottaa vapaasti lainaa verorahoitettuun toimintaan, vaan sosiaali- ja sisäministeriö hyväksyy lainanoton tiettyihin tarpeisiin, ja kunnat voivat hakea lupaa lainanottoon näiden teemojen sisällä.[221]

Kuntia kannustetaan ennaltaehkäisevään terveydenhuoltoon rahoitusmallilla, jonka mukaan kunnat maksavat noin 20 prosenttia alueiden terveydenhuoltomenoista. Mikäli kunta kykenee ehkäisemään muun muassa sairaalalähetteitä, alueelle maksettava osuus pienenee.[222]

5.2.3.3 Sosiaalihuoltoa koskeva lainsäädäntö

Tanskan sosiaalipalvelujen yleislaki on laki sosiaalipalveluista (lov om social service)[223], jossa säädetään kuntien ja alueiden vastuista sosiaalipalvelujen järjestämisessä. Yleislakia täydentää 1.7.2025 voimaan tullut ikääntyneiden laki (ældrelov)[224], joka ohjaa sosiaalipalvelulain soveltamista ikääntyneille tarjottavien palvelujen kohdalla. Laki korostaa ikääntyneiden itsemääräämisoikeutta, elämänlaatua sekä vuorovaikutusta omaisten, paikallisten yhteisöjen ja kansalaisyhteiskunnan kanssa. Laissa myös esimerkiksi säädetään kokonaisvaltaisesta hoidosta (luku 4), joka kattaa henkilökohtaisen avun ja hoidon, avun ja tuen kotona tarvittaviin käytännön tehtäviin sekä muutoin kuin sairaalahoidossa annettavan kuntoutuksen. Lapsen laki (barnets lov) [225] tuli voimaan pääosin 1.1.2024, ja lakiin siirrettiin sosiaalipalvelulain säännökset lasten ja nuorten palveluista.

Laissa aktiivisesta sosiaalipolitiikasta (lov om aktiv socialpolitik)[226] säädetään toimeentulotuesta (kontanthjælp) ja muista sosiaalisista etuuksista, kuten kuntoutusetuuksista ja työttömyyskorvauksesta. Sosiaalialan oikeusturvasta ja hallinnosta annetussa laissa (lov om retssikkerhed og administration på det sociale område) [227] säädetään kunnanvaltuuston (kommunalbestyrelsen) ja sosiaalialan valtiollisten viranomaisten eli perheoikeuden (Familieretshuset) ja valituslautakunnan (Ankestyrelsen) tehtävistä käsitellä ja ratkaista sosiaalialan oikeusturvaan ja hallintoon liittyviä asioita.

5.2.3.4 Sosiaalihuollon tarkoitus ja kohdentaminen

Sosiaalipalvelulaissa säädetään palveluista ja tuesta eri elämäntilanteissa oleville kuntalaisille. Lain tarkoituksena on edistää yksilön kykyä kehittyä ja selviytyä itsenäisesti tai helpottaa jokapäiväistä elämää ja parantaa elämänlaatua (1 §).

Erityisesti laissa säädetään palveluista ja tuesta aikuisille, joiden fyysinen tai psyykkinen toimintakyky on heikentynyt tai joilla on erityisiä sosiaalisia ongelmia. Erityisiä sosiaalisia ongelmia voi olla esimerkiksi syrjäytymisvaarassa olevilla, syömishäiriötä sairastavilla, kodittomilla,

---

[221] Kuntien valtionosuusjärjestelmät Pohjoismaissa. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2019:51. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161782/VM_51_2019_Kuntien%20valtionosuusj%c3%a4rjestelm%c3%a4t%20Pohjoismaissa.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

[222] Aftale om regionernes økonomi for 2025. Finansministeriet. https://fm.dk/media/wrzm2wra/aftale-om-regionernes-oekonomi-for-2025.pdf.

[223] Lov om social service. https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2025/155.

[224] Ældrelov). https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2024/1651.

[225] Barnets lov. https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2025/282#P1.

[226] Lov om aktiv socialpolitik. https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2025/1004.

[227] Lov om retssikkerhed og administration på det sociale område. https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2025/354.

väkivaltaa kokeneilla, pitkäaikaisen hyväksikäytön seurauksista kärsivillä, päihteiden käyttäjillä ja itsemurhaa yrittäneillä henkilöillä42. Tarkoituksena on varmistaa, että he saavat kokonaisvaltaista ja tarpeisiinsa perustuvaa tukea. Tavoitteena on ehkäistä ongelmien pahenemista, tukea itsenäistä selviytymistä sekä edistää elämänlaatua ja osallisuutta. (81–82 §.)

Sosiaalipalvelulain kohderyhmää ovat kaikki 18 vuotta täyttäneet henkilöt, jotka tarvitsevat laissa säädettyjä palveluja tai tukea (1 §). Maassa laillisesti oleskelevilla on oikeus sosiaalipalvelulain mukaiseen tukeen ja tietyissä erityistilanteissa myös henkilöillä, joilla ei ole oleskelulupaa (2 § 4 mom.).

5.2.3.5 Sosiaalihuollon palvelut ja tehtävät

Sosiaalipalvelulaissa säädetään kattavasti palveluista ja tuesta erilaisiin tilanteisiin. Pääoin palvelujen saaminen edellyttää yksilöllistä palvelutarpeen arviointia ja päätöksentekoa, poikkeuksena ovat neuvontapalvelut ja niin sanotut yleiset palvelut. Osaa palveluista voidaan tarjota anonyymisti (mm. neuvonta, päihdehoito). Sosiaalipalvelulain mukaiset palvelut voivat olla asiakkaille maksullisia, jollei laissa toisin säädetä (158 §). Neuvontapalvelut ovat aina maksuttomia. Sosiaali- ja asuntoministeriö määrittelee 85 ja 97–99 § mukaisten palvelujen ja ikääntyneiden ministeriö 83, 83 a, 84 ja 86 §:n mukaisten palvelujen maksamisen laskentaperusteet ja tulorajat (161 §). Kunnat voivat päättää asiakasmaksuista annettujen ohjeiden ja asetusten mukaisesti.

Sosiaali- ja asuntoviraston (Social- og Boligstyrelsen) kansallinen tiedon ja erityisneuvonnan organisaatio (Videns- og specialrådgivningsorganisation, VISO) varmistaa sosiaalialan sekä muun muassa erikoistuneimman erityispedagogiikan ammatillisen tiedon järjestelmällisestä keräämisestä, kehittämisestä, käsittelystä ja levittämisestä (13 §). Lisäksi virasto on julkaissut vuonna 2020 lupaavien käytäntöjen käsikirjan, jonka tarkoituksena on tukea sosiaalisten toimintojen (sociale indsatser) tietoon perustuva kehittämistä [228]

Neuvonta

Sosiaalipalvelulaissa säädetään erityyppisistä ennaltaehkäisevistä neuvontapalveluista. Kunnan on tarjottava kaikille kuntalaisille maksutonta neuvontaa, jota tulee olla saatavilla myös anonyymisti. Neuvonnan tarkoituksena on ehkäistä sosiaalisia ongelmia, auttaa kuntalaisia löytämään ratkaisuja tilanteeseensa ja edistää omatoimista selviytymistä (10 §). Lisäksi laissa säädetään velvoitteesta järjestää maksutonta neuvontaa henkilöille, joilla on fyysisiä tai pyykkisiä toimintakyvyn rajoitteita tai erityisiä sosiaalisia ongelmia. Neuvontaan on tällöin sisällytettävä myös etsivä työ. (12 §.)

Maksutonta neuvontaa tulee tarjota myös kunniaan liittyvissä konfliktitilanteissa sekä henkilöille, jotka kuuluvat radikalisoitumisen ja ääriliikehdinnän riskiryhmään. Tällöinkin neuvonnan tarjoaminen voi sisältää etsivää työtä. (12 a-b §.) Laissa säädetään lisäksi kansallisesta turvallisuuskonsulttijärjestelmästä (12 c-e §), josta vastaa kansallinen kunniakonfliktien vastainen keskus (Nationalt Center mod Æresrelaterede Konflikter, MÆRK). Keskuksen turvallisuuskonsultit tarjoavat erityisapua ja neuvontaa ammattilaisille ja kansalaisille esimerkiksi riskien arvioinnissa ja turvallisuuden varmistamisessa.[229]

[228] Håndbog i lovende praksis.Saatavana: https://www.sbst.dk/udgivelser/2020/haandbog-i-lovende-praksis-haefte-vidensbaseret-udvikling-af-sociale-indsatser.
[229] MÆRK. https://nc-maerk.dk/om-os/.

VISO tarjoaa kunnille, sosiaalipalvelujen tarjoajille ja yksittäisille kansalaisille maksutonta, valtakunnallista asiantuntijaneuvontaa erityisosaamista edellyttävissä harvinaisissa tai monimutkaisissa sosiaali- ja erityisopetusta koskevissa tapauksissa (13 §). [230]

Yleiset palvelut

Kunta voi järjestää tai tukea yleisiä aktivoivia ja ennaltaehkäiseviä palveluja (79 §). Palvelujen tarkoituksena on ylläpitää ja edistää hyvinvointia ja toimintakykyä sekä ehkäistä yksinäisyyttä. Kunta päättää väestöryhmät (esim. ikääntyneet, vammaiset henkilöt), joille näitä palveluja suunnataan. Palvelut voivat sisältää muun muassa kerhoja, yhdistystoimintaa, luentoja, kursseja, liikuntaa sekä kulttuuri- ja sosiaalista toimintaa. Kunta voi järjestää palvelut itse tai esimerkiksi tarjota tukea järjestöille tai käyttäjille itselleen. Yleisten palvelujen saaminen ei edellytä yksilöllistä tarvearviointia. Kunnan on myös tarjottava yksilöllisen tarpeen mukaisesti suunniteltuja ennaltaehkäiseviä kotikäyntejä ikääntyneille kuntalaisille (79 a §). [231]

Varhainen ennaltaehkäisevä tuki

Sosiaalipalvelulaissa säädetään palveluista ja tuesta aikuisille, joiden fyysinen tai psyykkinen toimintakyky on heikentynyt tai joilla on erityisiä sosiaalisia ongelmia. Varhaisena ennaltaehkäisevänä toimintana kunta voi järjestää ryhmämuotoista tukea (82 a §) sekä yksilöllistä, enintään kuusi kuukautta kestävää sosiaalipedagogista tukea (individuel tidsbegrænset socialpædagogisk hjælp og støtte) (82 b §). Palveluja voidaan järjestää yhteistyössä järjestöjen ja yhdistysten kanssa (82 d §). Kunta voi lisäksi tarjota sosiaalipäivystyksellisiä palveluja mielenterveysongelmista kärsiville henkilöille, tarvittaessa yhteistyössä muiden kuntien, alueiden tai yksityisten toimijoiden kanssa (82 c §).

Henkilökohtainen tuki, hoiva ja apu

Kunnan on tarjottava henkilökohtaista apua ja hoivaa, tukea arjen toimiin kotona sekä ateriapalveluja (83 §), mikäli henkilö ei kykene itse suoriutumaan näistä tehtävistä. Ennen tuen myöntämistä tulee kuitenkin arvioida, voidaanko määräaikaisella kuntoutusjaksolla (83 a §) vähentää tuen tarvetta. Kunnan tulee myös tarjota tukea omaishoitajille ja tilapäistä palveluasumista henkilöille, joilla on erityinen hoivan tarve (84 §).

Jos kunta ei kykene järjestämään tarvittavaa henkilökohtaista palvelua (83 §, 84 §), se voi antaa taloudellista tukea avustajan palkkaamiseen. Jos henkilön toimintakyky on merkittävästi ja pysyvästi heikentynyt ja jos hän tarvitsee apua yli 20 tuntia viikossa, hän saa valita taloudellisen tuen. Erityistilanteissa tukea voidaan maksaa lähiomaiselle. (95 §.) Jos avun tarve on tätä suurempi, henkilölle voi olla oikeus saada taloudellista tukea kansalaislähtöiseen henkilökohtaiseen apuun (borgerstyret personlig assistance, BPA), jolloin hän voi palkata avustajan, joka kattaa kaikki tuen tarpeet (96 §). Kummassakin mallissa (95 § ja 96 §) henkilö toimii joko itse avustajansa työnantajana tai siirtää vastuu jollekin toiselle, hyväksytylle taholle. [232]

Kunnan tulee lisäksi tarjota tukea eli tukea taitojen kehittämiseen sekä hoivaa ja apua henkilöille, joiden fyysinen tai psyykkinen toimintakyky on merkittävästi heikentynyt tai joilla on erityisiä sosiaalisia ongelmia (85 §). Kyse voi olla esimerkiksi itsenäisen asumisen taitojen

[230] VISO. https://www.sbst.dk/viso.
[231] Social-, Bolig- og Ældreministeriets vejledning nr. 9765 af 2/10 2023. http://www.socialjura.dk/content-storage/regler/2023/vejl-9765-af-210-2023/#c146090.
[232] LOBPA. Saatavana: https://lobpa.dk/hvad-er-forskellen-pa-paragraf-95-og-96-landing/.

vahvistamisesta[233]. Kunta voi myös tarjota 85 pykälän nojalla tarjottavien palvelujen lisäksi hoitoluonteisia palveluja, jos se on tarpeen toimintakyvyn ylläpitämiseksi tai parantamiseksi (102 §).

Luvussa 22 säädetään määräaikaisesta omaisen antamasta hoidosta tilanteissa, joissa läheisen toimintakyky on merkittävästi ja pysyvästi heikentynyt tai hänellä on vakava, pitkäaikainen sairaus ja kun vaihtoehtona olisi ympärivuorokautinen hoito tai kun hoidon tarve vastaa kokopäivätyötä. Hoitosuhde voi kestää korkeintaan kuusi kuukautta, mutta jaksoa voidaan erityistapauksissa jatkaa kolmella kuukaudella. Hoitava henkilö on työsuhteessa kuntaan (118 §). Läheiselleen saattohoitoa tämän omassa kodissa antava henkilö on oikeutettu hoitopalkkioon (119–120 §).

Sosiaalipalvelulaissa säädetään lisäksi saattajapalvelusta (97 §) henkilöille, jotka eivät pysty liikkumaan yksin toimintakyvyn merkittävän ja pysyvän heikkenemisen vuoksi, sekä yhteyshenkilöstä kuurosokeille (98 §). Kunnan on myös järjestettävä tuki- ja kontaktihenkilö mielenterveys- tai päihdeongelmista kärsiville henkilöille sekä henkilöille, joilla on erityisiä sosiaalisia ongelmia ja jotka eivät asu tai eivät kykene asumaan omassa kodissa (99 §). Työikäisille henkilöille, joiden fyysinen tai psyykkinen toimintakyky on pysyvästi heikentynyt, korvataan toimintarajoitteesta aiheutuvia välttämättömiä lisäkustannuksia (esim. kuljetus, avustaminen, vapaa-ajan osallistuminen) (100 §).

Apuvälineet ja asunnon muutostyöt

Luvussa 21 säädetään tuesta apuvälineisiin ja muuhun kuin tavanomaiseen kodin varustukseen henkilöille, joiden fyysinen tai psyykkinen toimintakyky on pysyvästi heikentynyt (112 a-b §). Tukea voidaan myöntää myös auton hankintaan (114 §), asunnon muutostöihin (116 §) ja henkilökohtaisiin kuljetusratkaisuihin (117 §).

Asuminen ja asunnottomuus

Kunnan on järjestettävä tilapäistä, maksullista majoitusta, jos henkilö tai perhe on asunnoton (80 §). Asunnottomille tai asunnottomuusriskissä oleville henkilöille, joilla on erityisiä sosiaalisia ongelmia, voidaan tarjota apua, hoitoa ja tukea Asunto ensin -periaatteen mukaisella tavalla (85 a §). Tilapäistä palveluasumista voidaan tarjota henkilöille, joiden fyysinen tai psyykkinen toimintakyky on merkittävästi heikentynyt tai joilla on erityisiä sosiaalisia ongelmia (107 §). Pitkäaikaista paleluasumista on tarjottava henkilöille, joilla on laaja-alainen tarve hoivaan, tukeen tai hoitoon ja jota ei voida järjestää muilla tavoin (§ 108). Kunnan tulee lisäksi järjestää tilapäistä asumista lähisuhdeväkivallan uhreille (109 §) ja henkilöille, joilla on erityisiä sosiaalisia ongelmia ja joiden tilanne on akuutti ja edellyttää hoitoa ja jatkotukea (110 §).

Kuntoutus

Kunnan on tarjottava lyhytaikaista kuntoutusjaksoa henkilöille, jos kuntoutuksen arvioidaan parantavan henkilön toimintakykyä ja vähentävän avun tarvetta. Kuntoutustarpeen arviointi on tehtävä yksilöllisesti. (83 a §.) Kunnan on lisäksi tarjottava kuntoutusta sellaisen sairauden aiheuttaman fyysisen haitan korjaamiseksi, jota ei hoideta sairaalahoidon yhteydessä ja kun

[233] Social-, Bolig- og Ældreministeriets vejledning nr. 9765 af 2/10 2023. Saatavana: http://www.social-jura.dk/content-storage/regler/2023/vejl-9765-af-210-2023/#c146038.

toimintakykyä voidaan edelleen parantaa. Samoin tukea on tarjottava silloin, kun kyse on toimintakyvyn ylläpitämisestä (86 §).

Päihdetyö

Päihdeongelmista kärsiville kunnan tulee tarjota sosiaalista hoitoa, joka perustuu asiakkaan kokonaisvaltaiseen tarvearvioon (101 §). Anonyymia, lyhytkestoista avohoitoa tulee tarjota päihdeongelmaista kärsiville, joilla ei ole muita sosiaalisia ongelmia (101 a §).

Tuettu työllistäminen

Kunnan on tarjottava tuettua työllistymistä (beskyttet beskæftigelse) henkilöille, jotka eivät toimintakyvyn puutteiden tai sosiaalisten ongelmien vuoksi voi työllistyä tavanomaisin ehdoin. Kunta voi myös tarjota erityisesti vaikeista sosiaalisista ongelmista kärsiville suunniteltuja työllisyysjaksoja. Lisäksi kunnan tulee tarjota toimintaa ja yhteisöllisiä palveluja henkilöille, joiden toimintakyky on merkittävästi heikentynyt tai joilla on erityisiä sosiaalisia ongelmia. (103 §.)

Toimeentulotuki

Toimeentulotuesta (kontanthjælp) säädetään aktivointilaissa (lov om aktiv socialpolitik). Tuki määräytyy perhetilanteen ja henkilön muiden tulojen mukaan. Varallisuus otetaan huomioon toimeentulotuen tarvetta arvioitaessa tietyin laissa säädetyin poikkeuksin (14 §). Tukea voidaan alentaa tai se voidaan evätä, jos henkilö ei noudata laissa määriteltyjä velvoitteita (esim. työnhaku) (15 §). Erityistukea (særlig støtte) voidaan myöntää erillisenä tukena tai osana muuta toimeentulotukea korkeiden asumiskustannusten tai suuren elatusvastuun perusteella. Erityistuen myöntämisen edellytyksenä on, että henkilö täyttää toimeentulotuen myöntämisen edellytykset ja että henkilön mahdollisuudet saada edullisempi asunto on selvitetty. (87 §.)

5.2.3.6 Palvelutarpeen arviointi, päätöksenteko ja suunnitelma

Palvelutarpeen arviointi

Neuvontapalvelujen (ks. luvut 3 ja 4) ja yleisten palvelujen (luku 14) vastaanottaminen ei edellytä yksilöllistä tarvearviointia. Yleisissä palveluissa kunta kuitenkin päättää väestöryhmät, joille niitä suunnataan. Muiden palvelujen (luku 16) vastaanottaminen edellyttää konkreettista ja yksilöllistä arviota henkilön tuen tarpeesta.

Päätöksenteko

Sosiaalipalvelulain nojalla tehtävät päätökset on tehtävä kirjallisesti. Päätökset perustuvat yksilölliseen arvioon kansalaisen tuen tarpeesta. Päätöstä tehtäessä kiinnitetään huomiota paitsi ammatillisiin myös taloudellisiin näkökohtiin (1 §). Ammatillisilla näkökohdilla tarkoitetaan esimerkiksi yksittäisen henkilön kannalta olennaisia sosiaalisia ja terveydellisiä seikkoja ja taloudellisilla näkökohdilla esimerkiksi sitä, että kunnan tulee valita edullisempi palvelu, mikäli tarjolla on kaksi yhtä hyvin soveltuvaa palvelua. Kunnan määrittämä palvelutaso on lähtökohta

myönnettävälle tuelle, mutta palvelutasosta on poikettava, jos kansalaisen tarpeet sitä edellyttävät (138 §). [234]

Neuvontapalveluissa ja yleisissä palveluissa ei tarvita yksilökohtaista päätöstä palvelun myöntämisestä.

Valitusoikeus

Päätöksestä voi valittaa valituslautakunnalle (Ankestyrelsen), ellei laissa tai oikeusturvalaissa (retssikkerhedsloven) toisin säädetä (166 §). Oikeusturvalain luvussa 10 säädetään valitusmenettelystä. Lain mukaan päätöksen tehneen viranomaisen tulee arvioida tilanne uudelleen neljän viikon kuluessa valituksen vastaanottamisesta. Mikäli viranomainen ei muuta päätöstä, valitus etenee valituslautakuntaan.

Asiakkaan suunnitelma

Kunta arvioi tarpeen laatia toimintasuunnitelma (handleplan) sosiaalipalveluja saavalle työikäiselle henkilölle. Toimintasuunnitelman tarvetta arvioitaessa on otettava huomioon henkilön oma toive toimintasuunnitelmasta sekä toimenpiteiden luonne ja laajuus. Suunnitelman laatimista on tarjottava silloin, kun henkilön fyysinen tai henkinen toimintakyky on merkittävästi heikentynyt tai kun hänellä on erityisiä sosiaalisia ongelmia. Toimintasuunnitelma voidaan henkilön suostumuksella korvata kokonaisvaltaisella suunnitelmalla (helhedsorienteret plan), jos henkilöllä on monimutkaisia ja toisiinsa liittyviä ongelmia, jos tarvitaan useita suunnitelmia ja jos toimintojen kokonaisuus edellyttää koordinointia. (141–142 §.)

5.2.3.7 Laatu ja yhdenvertaisuus

Kunnan laatustandardit

Kunnanvaltuuston on laadittava laatustandardit henkilökohtaisen avun, hoidon, ruokapalvelujen ja kuntoutuksen palveluille (83 §, 83 a § ja 86 §). Ne toimivat kunnassa päivittäin tehtävän työn perustana, ja niiden tulee sisältää konkreettisia tavoitteita ja suunnitelmia siitä, miten asetetut tavoitteet on tarkoitus toteuttaa. Kunnanvaltuuston on tarkistettava laatustandardit vähintään kerran vuodessa ja päätettävä mahdollisista muutoksista palvelutasoon ja resurssien käyttöön. [235]

Toiminnan valvonta

Sosiaalivalvontalain (lov om socialtilsyn) [236] mukaisesti kullakin alueella (region) on nimettynä jokin kunnanvaltuusto, joka on vastuussa laissa säädettyjen sosiaalipalvelujen hyväksymisestä ja toiminnan valvonnasta sekä tiettyjen yhdistysten ja yksityisten yritysten hyväksymisestä ja valvonnasta. Tätä tehtävää hoitavia kunnanvaltuustoja kutsutaan sosiaalivalvonnaksi (socialtilsyn). Jos kunta havaitsee epäkohtia tai puutteita palvelussa, joka kuuluu sosiaalivalvonnan piiriin, sen on ilmoitettava tästä sosiaalivalvonnalle. (148 §.)

---

[234] Social-, Bolig- og Ældreministeriets vejledning nr. 9765 af 2/10 2023. Saatavana: http://www.social-jura.dk/content-storage/regler/2023/vejl-9765-af-210-2023/#c146057.
[235] Social-, Bolig- og Ældreministeriets vejledning nr. 9765 af 2/10 2023.
[236] Lov om socialtilsyn. Saatavana: https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2025/236.

Lisäksi oikeusturvalain 16 pykälän mukaan kunnanvaltuusto valvoo kunnassa palvelujen sisältöä ja tehtävien hoitamistapaa siltä osin, kuin valvonta ei kuulu sosiaalivalvonnalle. Kunnan tulee seurata asiakkaille annettavan tuen tarkoituksenmukaisuutta ja mahdollista muun tuen tarvetta. Kunta voi siirtää palvelun valvontavastuun sosiaalivalvonnalle. Sosiaali- ja asuntoministeriö (social- og boligministeren) voi antaa tarkempia sääntöjä valvonnasta. (148 a §.) Tanskan potilasturvallisuusvirasto (Styrelsen for Patientsikkerhed) valvoo henkilökohtaista apua, hoitoa ja hoivaa siltä osin, kuin sitä annetaan rekisteröintiä edellyttävissä kunnallisissa ja yksityisissä yksiköissä. Potilasturvallisuusvirasto vahvistaa laadun arvioinnin säännöt ja kriteerit. (150 §.)

Palvelujen valtakunnallinen verkkopalvelu

Sosiaali- ja asuntoministeriö vastaa valtakunnallisesta verkkopalvelusta (tilbudsportalen), joka kokoaa ja tarjoaa tietoa palveluista ja sijaisperheistä. Verkkopalvelun kohderyhmiä ovat lapset, nuoret ja aikuiset, joilla on erityistarpeita tai sosiaalisia haasteita. Palvelu on suunnattu erityisesti kuntien sosiaalityöntekijöille, jotka etsivät sopivia palveluja tai sijaisperheitä henkilöille, joilla on toimintarajoitteita tai sosiaalisia ongelmia. Palveluntarjoajien ja sijaisperheiden on lakisääteisesti ilmoitettava tietonsa verkkopalvelussa. (14 §.)

Kansalliset neuvontapalvelut

Kansalliset neuvontapalvelut MÆRK ja VISO tukevat kunnan toimintaa sekä palvelujen yhdenvertaista ja laadukasta toteutusta haastavissa ja erityisosaamista edellyttävissä tilanteissa.

5.2.4 Työllisyyspoliittinen tuki yhdistyksille ja säätiöille

Hallituksen esitykseen ei ole erikseen selvitetty järjestöjen asemaa työvoimapalvelujen järjestämisessä tai tuottamisessa ulkomaiden lainsäädännössä. Ehdotetun tuettavan toiminnan näkökulmasta Pohjoismaat ja niissä toteutettava työllisyyspolitiikka on aiempien tutkimusten ja selvitysten mukaan läheisin viiteryhmä Suomelle. Tanskassa, Norjassa ja Ruotsissa kolmas sektori toimii usein kunnallisten työllisyyspalvelujen kumppanina, erityisesti räätälöidyissä ja paikallisissa ratkaisuissa heikosti työllistyville. Järjestöillä (esimerkiksi vammaisjärjestöt) nähdään tärkeä rooli myös edunvalvojana.

Pohjoismaiden ministerineuvoston alkuvuonna 2025 julkaisemassa tutkimuksessa [237] on tarkasteltu työllisyyden edistämistä Pohjoismaissa kirjallisuuskirjallisuuskatsauksiin ja haastatteluihin perustuen. Tutkimuksessa esitetyt suositukset ja esimerkit painottuvat menetelmiin, joilla haavoittuvia ryhmiä voisi tukea suoraan työelämään. Tähän liittyen keinoiksi on tunnistettu muun muassa asiantuntijan harkintavalta palveluiden räätälöinnissä, työnantajien sitoutumiseen tähtäävä työnantajayhteistyö, monialainen yhteistyö sekä julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyön vahvistaminen. Vaikka ehdotettu tuettava toiminta ei suuntaakaan suoraan työelämään, työvoimaviranomaiset voivat todennäköisesti hyödyntää toimintaa suunnitellessa.

6 Lausuntopalaute

Hallituksen esityksen luonnoksesta järjestettiin lausuntokierros ajalla 17.4. - 29.5.2026, ruotsinkielinen hallituksen esitys oli lausuttavana ajalla 20.4. - 1.6.2026. Ruotsinkielisestä hallituksen esityksestä lausuttavana olivat alusta asti esityksen pääasiallinen sisältö, keskeiset

[237] Nordic Council of Ministers (2025): Increasing employment among vulnerable groups - Summary of insights and recommendations. Saatavana https://www.norden.org/en/publication/increasing-employment-among-vulnerable-groups-summary-insights-and-recommendations.

ehdotukset ja lakiehdotukset. Säännöskohtaiset perustelut vietiin lausuntopalveluun ruotsiksi 12.5. ja nykytilan kuvaus, pääasialliset vaikutukset, ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot ruotsiksi 28.5.2026.

Lausuntoa pyydettiin yhteensä 196 taholta, minkä lisäksi kaikilla halukkailla oli mahdollisuus antaa lausuntonsa Lausuntopalvelu.fi-palvelussa. Lausuntoja saatiin yhteensä 267 kappaletta.

Hyvinvointialueilta vastaanotettiin 22 lausuntoa, ministeriöiltä ja valvontaviranomaisilta 15, ammattijärjestöiltä ja edunvalvojilta 29, muilta järjestöiltä ja yhdistyksiltä 81, yliopistoilta ja tieteellisiltä järjestöiltä 14, yrityksiltä 11, kunnilta ja työllisyysalueilta 25, yksityishenkilöiltä 40 ja muilta tahoilta 30.Hallituksen esityksen valmisteluasiakirjat, lista lausunnonantajista ja annetut lausunnot löytyvät yksityishenkilöiden lausuntoja lukuun ottamatta hankesivustolta.[238]

Työllisyyspoliittista tukea koskeva ehdotus on valmisteltu työ- ja elinkeinoministeriössä erillisenä hankkeena muusta esityksestä. Esitysluonnoksesta järjestettiin tältä osin lausuntokierros 11.5. - 12.6.2026. Lausuntoja pyydettiin muun muassa keskeisiltä ministeriöiltä, ylimmiltä laillisuusvalvojilta, kunnilta, keskeisiltä järjestöiltä, hyvinvointialueilta, KEHA-keskukselta, Kansaneläkelaitokselta, Lupa- ja valvontavirastolta, Suomen Kuntaliitolta, Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy:ltä. Lausuntoja saatiin 116 kappaletta, joista ministeriöistä 8 (lausunto tai ilmoitus, ettei lausuttavaa), valtion virastoista ja laitoksista 6, kunnista ja työllisyysalueilta 34, hyvinvointialueilta 11 ja järjestöistä 41. Lisäksi lausunnon antoivat Suomen Kuntaliitto, Keski-Suomen liitto, Päijät-Hämeen liitto, TYP-johtajien verkosto, Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy, A-Pesti Oy ja yhdeksän yksityishenkilöä.

Sosiaalihuollon uudistamista koskeva lausuntopalaute

Lausuntopalautteessa lakiesityksen tavoitteita pidettiin pääosin oikeansuuntaisina, erityisesti varhaisen tuen, asiakaslähtöisyyden lisäämisen, palvelurakenteen selkeyttämisen ja hallinnollisen työn keventämisen osalta. Myönteistä palautetta saivat hyvinvoinnin edistämisen vahvistamista ja erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta koskevan sääntelyn tarkentaminen, sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen aseman vahvistaminen sekä asiakasprosessien sujuvoittaminen. Asiakassuunnitelman ja omatyöntekijän roolin tarkentamista pidettiin tärkeänä, mutta velvoitteiden keventämisen pelättiin myös heikentävän suunnitelmallisuutta ja oikeusturvaa.

Lapsiperhepalvelu, erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden asiakasmitoitus ja työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelu saivat paljon kriittistä lausuntopalautetta, samoin asiakasmaksuihin ehdotettavat korotukset. Lisäksi kirjaamisvelvoitteen keventämiseen liittyviä säästöarvioita pidettiin laajasti ylimitoitettuina. Säästö- ja henkilöstövähennystavoitteiden nähtiin useissa lausunnoissa olevan ristiriidassa sisällöllisten tavoitteiden kanssa. Lausunnonantajat nostivat esiin riskin siitä, että joustavampi sääntely voi lisätä alueellisia eroja ja heikentää asiakkaiden yhdenvertaisuutta, ammattilaisen ja asiakkaiden oikeusturvaa ja palvelujen laatua. Useat lausunnonantajat arvioivat, että uudistus voi heikentää erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien asemaa ja lisätä kustannuksia pitkällä aikavälillä. Vaikutusarvioiden tietopohjaa ja kokonaisvaikutusten arviointia pidettiin useissa lausunnoissa osittain puutteellisena. Vahvaa kansallista toimeenpanon tukea pidettiin laajasti tärkeänä, jotta esityksellä tavoitellut taloudelliset ja toiminnalliset vaikutukset toteutuisivat tavoitellulla tavalla.

Lausuntopalautteessa korostettiin tarvetta täsmentää sääntelyä, vaikutusten arviointia ja avata samanaikaisten uudistusten yhteisvaikutuksia sekä vahvistaa kansallista ohjausta

[238] Sosiaalihuoltolain uudistuksen hankesivu

toimeenpanossa ja varmistaa realistinen toimeenpanoaikataulu. Lausuntoyhteenveto on luettavissa hankesivulta. [239]

Työllisyyspoliittista tukea koskeva lausuntopalaute

Enemmistö lausunnonantajista piti ehdotusta kannatettavana joko kokonaan tai osittain. Osittain kannatettavana ehdotusta piti yli puolet lausuneista, ja esitti muutos-, täydennys- tai täsmennystarpeita. Täydennystarpeita esitti myös osa esitystä kokonaan kannattaneista. Tuella järjestettävän toiminnan velvoittavuudesta esitettiin sekä velvoittavuutta puoltavia että sitä kritisoivia näkemyksiä. Ministeriöistä valtiovarainministeriö ei pitänyt työllisyyspoliittisesta tuesta säätämistä välttämättömänä.

Suurin osa lausujista piti kannatettavana tuettavan toiminnan kohdentamista pitkään työttömänä olleisiin työnhakijoihin ja tuen myöntämistä yhdistyksille ja säätiöille, koska niillä katsottiin olevan osaamista heikossa työmarkkina-asemassa olevien asiakkaiden tukemisessa. Myönteistä palautetta sai myös tuen ehdotettu määrä ja kesto sekä pääosa tuettavan toiminnan rajoituksista.

Osa lausujista katsoi, että tuettavan toiminnan kuvaus jää yleiselle tasolle ja osin päällekkäiseksi olemassa olevien palveluiden kanssa. Ehdotetun työvoimapoliittisen tuen suhdetta sosiaalihuoltolakiin ja asiakkaiden siirtymiin sosiaalihuollon palveluista työvoimaviranomaisen palveluihin on lausujien mukaan syytä selkeyttää. Lisäksi esitettiin täydennys- ja täsmennystarpeita koskien muun muassa yhteishankkeisiin, tuettavan toiminnan rajoitusten soveltamiseen ja hakumenettelyyn. Lisäksi esityksen vaikutusarvioita pidettiin riittämättöminä.

Sosiaalihuollon uudistamista koskeva jatkovalmistelu

Esitystä on tarkennettu lausuntopalautteen perusteella sekä sisällöllisesti että lakiteknisesti. Palautteen pohjalta on keskitytty erityisesti sääntelyn selkeyteen ja toimeenpanokelpoisuuteen. Lisäksi esityksen perusteluita on täydennetty erityisesti säännöskohtaisten perustelujen ja vaikutusarviointien sekä toimeenpanon tukea koskevan jakson osalta.

Asiakasprosessia koskevaa sääntelyä on täsmennetty siten, että tuen tarpeen arvioinnissa tunnistettaisiin asiakkaan mahdollinen erityisen tuen tarve systemaattisesti mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Erityistä tukea tarvitsevalle asiakkaalle nimettäisiin omatyöntekijä ja laadittaisiin asiakassuunnitelma aina. Muutoksilla on tarkoitus varmistaa, että haavoittuvassa asemassa olevat asiakkaat tulevat tunnistetuiksi ja saavat tarvitsemansa tuen sosiaalihuollon saamiseen ja käyttämiseen. Samalla selkeytettäisiin sosiaalihuollon asiakkuuden alkamisen ajankohtaa sitomalla se asian vireilletuloon sekä täsmennettäisiin eri hallinnonalojen yhteistä asiakassuunnitelmaa koskevaa sääntelyä.

Haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden asemaa on vahvistettu lausuntopalautteen perusteella myös täsmentämällä erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan määritelmää. Erityistä tukea tarvitseva asiakas voisi olla myös asiakas, jonka terveyspalvelujen saaminen ja käyttäminen voisi ilman erityistä tukea vaarantua. Erityisen tuen tarpeen taustalla oleviin syihin on lisätty päihteiden ongelmakäyttö ja muu riippuvuuskäyttäytyminen sekä muu vastaava syy. Erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta koskevaan pykälään on vielä selkeyden vuoksi lisätty informatiiviset viittaukset pykäliin, joissa säädetään erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan oikeudesta asiakassuunnitelmaan ja omatyöntekijään.

[239] Lausuntoyhteenveto hankesivulla

Hyvinvoinnin edistämistä koskevaa pykälää on täydennetty siten, että toimintakyvyn eri osa-alueet erottuvat pykälästä aiempaa selkeämmin ja pykälän väestötasoisia hyvinvoinnin edistämisen toimia koskevaa säännöstä on tarkennettu.

Sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta koskevaa sääntelyä on selkeytetty luopumalla ammatillisen asiantuntijatyön kattokäsitteestä. Asiakkaan oikeusturvaa on parannettu säätämällä mahdollisuudesta saada pyynnöstä valituskelpoinen hallintopäätös sosiaalityöstä ja sosiaaliohjauksesta.

Työikäisten palveluja koskevaa kokonaisuutta on selkeytetty kohderyhmän ja sisällön osalta. Palvelu on koottu yhteen pykälään ja nimetty toimintakyvyn ja osallisuuden tueksi. Sääntelyä on täsmennetty kohderyhmän ikärajauksen osalta. Lausuntopalautteen perusteella on luovuttu palveluun liittyvästä velvoittavuudesta ja työssäolovelvoitteen kertymisestä. Samalla on poistettu tarpeettomaksi arvioitu Kelan tietojenantovelvollisuus hallinnollisen työn vähentämiseksi.

Valmisteluun otettiin lisäksi työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalaan kuuluva uusi liitelaki järjestöjen työllistämistoiminnan rahoituksesta. Esityksellä vahvistetaan järjestöjen roolia erityisesti heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden työllistymisen tukemisessa. Työ- ja elinkeinoministeriön esitys työllisyyspoliittisesta tuesta yhdistyksille ja säätiöille oli lausuntokierroksella 12.6.2026 saakka (VN/37864/2025). Esitys liittyy kiinteästi työikäisten sosiaalipalveluiden uudistamiseen ja esityksillä tunnistetaan keskeisiä yhteisvaikutuksia.

Lapsiperheiden palveluja koskevaa sääntelyä on tarkennettu merkittävästi ja palvelun nimi on muutettu. Taloudellisen tuen sääntely on siirretty sosiaalihuoltolain 28 §:ään ja muutettu mahdollistavaan muotoon. Sen suhdetta ehkäisevään ja täydentävään toimeentulotukeen on selkeytetty. Yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon välillä koskevia säännöksiä on täsmennetty. Lisäksi on luovuttu erityistä tukea tarvitsevien lasten asiakasmitoitusta koskevasta ehdotuksesta. Ehdotus sai sekä myönteistä että kriittistä lausuntopalautetta. Ehdotuksessa tunnistettiin merkittäviä toimeenpanon haasteita liittyen epävarmaan ja riittämättömään tietopohjaan. Lisäksi ehdotuksessa tunnistettiin merkittäviä riskejä liittyen lapsen edun toteutumiseen. Ehdotuksessa nähtiin riskinä jonotusmenettely ja muut lapsen edun vastaiset toimeenpanon haasteet.

Sosiaalihuoltolain 11 §:n mukaisiin tuen tarpeisiin, joihin sosiaalihuollolla tulee vastata, on lisätty lapsen suojeleminen. Ilmoitusmenettelyä koskevaa sääntelyä on tarkennettu erityisesti henkilötietojen käsittelyn osalta ja ehdotus ilmoituksesta terveydenhuoltoon on poistettu. Ehdotus sai paljon myönteistä palautetta, mutta sen käytännön toimivuus olisi edellyttänyt terveydenhuollon prosessien täsmentämistä. Henkilötietojen suojaan liittyvät riskit nähtiin suurina ja ehdotuksen tunnistettu vähäinen käytännön merkitys pienenä. Lisäksi päihde- ja riippuvuustyön sekä mielenterveystyön sääntelyä on täsmennetty lakiteknisesti siten, että palvelujen nykytila säilyy. Asiakastietolain 17 §:ään ehdotetuista muutoksista on luovuttu, sillä ne olisivat kohdistuneet myös terveydenhuollon kirjaamiseen. Vaikutusten arvioinnissa on otettu huomioon paremmin tietojärjestelmämuutosten vaikutukset.

Vaikutusarvioita, perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia sekä säätämisjärjestysperusteluja on täydennetty ja tarkennettu monilta osin. Myös esityksen voimaantulo- ja siirtymäaikoja on täsmennetty ja otettu niissä huomioon myös valvontalain mukaiset rekisteröinnit. Esityksessä on otettu paremmin huomioon myös muiden samanaikaisten lakihankkeiden yhteisvaikutukset sekä toimeenpanon tuki.

Työllisyyspoliittista tukea koskeva jatkovalmistelu

Jatkovalmistelussa työllisyyspoliittista tukea, tuen saajaa, tuettavaa toimintaa ja hyväksyttäviä kustannuksia koskevia säännöksiä on täsmennetty. Säännöskohtaisia perusteluja on täydennetty selkeyttämällä tuettavan toiminnan tarkoitusta ja kuvaamalla toiminnan asemoitumista palvelujärjestelmässä. Perusteluja on myös tarkennettu sen selkeyttämiseksi, että ehdotettavaa toimintaa ei ole tarkoitettu korvaamaan kuntouttavaa työtoimintaa.

Tuettavan toiminnan kohderyhmää ei laajennettu pitkään työttömänä olleista. Tuettava toiminta on suunniteltava pitkään työttömänä olleille. Säännöskohtaisia perusteluja on täydennetty sen selkeyttämiseksi, millä edellytyksillä tai missä tilanteissa muita työttömiä voisi ohjata tuettavaan toimintaan.

Tuettavaan toimintaan osallistuvien määrää koskevaa arviota on täydennetty ja täsmennetty.

Tuen saajaa koskevaa säännöstä täydennettiin rekisteröitymisen ja rekisteröitymisestä kuluneen ajan osalta. Lisäksi säännöskohtaisia perusteluja täydennettiin sen osalta, millä edellytyksillä useampi yhdistys tai säätiö voisi toteuttaa toimintaa yhdessä. Tukipäätös tehtäisiin kullekin erikseen ja jokaisen tuen saajan tulisi täyttää tuen myöntämisen edellytykset.

Tuen myöntämisen ja käytön esteitä täydennettiin ja tarkennettiin lausuntopalautteen perusteella. Lausunnolla olleiden rajoitusten lisäksi tukea ei voisi myöntää työtoimintaan. Kielto myöntää tukea ulkomaalaisen työvoiman väärinkäyttöön syyllistyneille työnantajille muutettiin ehdottomaan muotoon. Myös tuen myöntämistä ja käyttöä koskevien rajoitusten säännösten säännöskohtaisia perusteluja täydennettiin. Lisäksi esitystä on täydennetty muun muassa julkista hakumenettelyä koskevalla säännöksellä ja arviolla tuen suhteesta perustuslakiin yhdenvertaisuuden näkökulmasta.

Työttömyysturvan osalta lausuntopalautteen perusteella hallituksen esityksen perusteluja on täydennetty kuvaamalla palvelutarpeen arvioinnin, palveluihin ohjaamisen ja työttömyysturvalaissa säädettyyn velvoittavuuteen liittyvien säännösten muodostamaa kokonaisuutta. Ehdotusta tuella toteutettavan toiminnan statuksen muuttamiseksi ei ole toteutettu. Ehdotetulla tuella järjestettävien palveluiden määritteleminen työttömyysturvalaissa työllistymistä edistäväksi palveluksi poikkeaisi kunnan niin sanotun yleisen toimialan perusteella järjestettävistä palveluista. Lisäksi järjestettävien palveluiden tarkka sisältö ja esimerkiksi kesto hahmottuu vasta toimeenpanon alettua, ja tällä voisi olla julkiselle taloudelle aiheutuvia menoja lisäävää vaikutusta, jonka määrän arvioimiseksi ei ole ollut käytettävissä tarvittavia tietoja.

Lisäksi vaikutusarviointeja on tarkennettu ja täydennetty viranmaisvaikutusten, taloudellisten vaikutusten ja henkilöryhmiin kohdistuvien vaikutusten osalta.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Sosiaalihuoltolaki

1 luku Yleiset säännökset

3 §. *Määritelmät.* Pykälän 3 kohta ehdotetaan kumottavaksi. Kyseessä on sosiaalipalvelujen määritelmä. Sosiaalipalveluja ei olisi tarpeen määritellä lain 3 §:ssä, koska ne määriteltäisiin lain 14 §:ssä. Sosiaalipalveluihin sisältyisivät 14 §:ssä luetellut tässä laissa säädetyt sosiaalipalvelut sekä pykälässä viitatut sosiaalihuollon erityislakien mukaiset sosiaalipalvelut. Myös lain muihin pykäliin tehtäisiin terminologisia tarkennuksia siten, että termiä sosiaalipalvelut käytettäisiin laissa vain viitattaessa 14 §:ssä tarkoitettuihin palveluihin. Käytännössä termin sosiaalipalvelut sisältö ei kuitenkaan ole yksityiskohdiltaan täysin vakiintunut ja sitä käytetään sekä

yleiskielessä että eri laeissa, kuten perustuslaissa, järjestämislaissa ja sosiaalihuollon substanssilaeissa, hieman eri sisältöisenä. Asiaan olisi tulevaisuudessa sosiaalihuollon lainsäädäntöä laajemmin uudistettaessa perusteltua kiinnittää huomiota.

Pykälän 3 kohta erityistä tukea tarvitseva henkilö ja 6 kohta erityistä tukea tarvitseva lapsi ehdotetaan kumottavaksi. Niistä säädettäisiin ehdotettavassa uudessa 5 a §:ssä.

Pykälän 7 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi lakiteknisistä syistä.

5 a §. *Erityistä tukea tarvitseva asiakas.* Lain 1 lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 a §, johon siirrettäisiin voimassa olevan lain 3 §:ään sisältyvät erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan ja erityistä tukea tarvitsevan lapsen määritelmät sisällöltään tarkennettuina.

Koska erityisesti voimassa olevan lain erityistä tukea tarvitsevan henkilön ja asiakkaan määritelmä on ollut vaikeaselkoinen ja sitä on sovellettu vaihtelevin tavoin, määritelmää esitetään tarkennettavaksi erityisen tuen tarpeen taustalla olevien syiden osalta. Erityistä tukea tarvitseva asiakas tarkoittaisi sekä erityistä tukea tarvitsevaa aikuista että lasta.

Erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen määritelmä on myös koettu epäselväksi erityisesti suhteessa lastensuojelun asiakkuuden lakisääteiseen määritelmään. Määritelmien välistä päällekkäisyyttä on ehdotettu täsmennettäväksi lastensuojelulain kokonaisuudistuksen yhteydessä. Muutos merkitsisi käytännössä sitä, että aiempaa suurempi osa lapsista saisi tarvitsemansa tuen jatkossa sosiaalihuoltolain mukaisina palveluina ilman lastensuojeluasiakkuutta. Runsaammin tukea tarvitsevien lasten joukko ei siten määrällisesti laajenisi, mutta heidän sijoittumisensa palvelujärjestelmässä muuttuisi lastensuojelun kynnyksen noustessa. Tavoitteena on selkeyttää sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen ja lastensuojelun välistä rajaa sekä vahvistaa varhaisen tuen ensisijaisuutta. Lastensuojelu kohdentuisi nykyistä selkeämmin tilanteisiin, joissa lapsen suojelemisen tarve on vakava.

Pykälään ehdotetaan myös koottavaksi yhteen voimassa olevan sosiaalihuoltolain eri pykäliin sisältyvät säännökset siitä, miten erityisen tuen tarpeessa olevan asiakkaan asema tulee ottaa huomioon sosiaalihuollon asiakkuuden eri vaiheissa ja palveluja järjestettäessä. Sosiaalihuollon asiakkuuden aikaiseen prosessiin liittyvät erityisen tuen tarpeessa olevia asiakkaita koskevat säännökset sisältyisivät jatkossakin 4 lukuun.

Säännös korostaisi voimassa olevien erillisten säännösten tapaan hyvinvointialueen velvollisuutta turvata erityisen haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden yhdenvertainen mahdollisuus hakea ja saada sekä tosiasiassa käyttää palveluja.

Uuden pykälän tarkoituksena olisi myös kiinnittää koko sosiaalihuollon organisaatiossa ja kaikissa sosiaalihuollon toimissa erityistä huomiota niihin asiakkaisiin, jotka eivät ilman tukea pysty saamaan tai käyttämään palveluja ja joiden palvelujen ja tuen saaminen voisi ilman tukea vaarantua. Tämä edistäisi erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden yhdenvertaista asemaa palvelujärjestelmässä, sekä palvelujen ja tuen tarkoituksenmukaista kohdentumista.

Erityisen tuen tarpeessa olevaan asiakkaaseen ja erityisen tuen tarpeessa olevaan lapseen on viitattu useissa eri voimassa olevan sosiaalihuoltolain säännöksissä. Näiden säännösten kokoaminen yhteen ohjaisi ottamaan huomioon asiakkaan erityiset tuen tarpeet asiakkuuden eri vaiheissa ja tilanteissa. Tätä tukisi myös erityisen tuen tarpeen kirjaaminen asiakkaan asiakasasiakirjoihin. Asiakastietolan 43 §:n mukaan asiakassuunnitelmaan kirjataan asiakkaan tilanteen edellyttämässä laajuudessa erityisen tuen tarve ja tieto siitä, kuinka erityisen tuen tarve huomioidaan osana sosiaalihuollon toteuttamista.

Toisin kuin voimassa olevan lain mukaan, henkilön erityisen tuen tarve ei vaikuttaisi suoraan sosiaalihuollon ammattihenkilöiden työnjakoon. Henkilön erityisen tuen tarve ei johtaisi automaattisesti siihen, että juuri sosiaalityöntekijän tulisi vastata henkilön tuen tarpeen arvioinnista tai että erityistä tukea tarvitsevan henkilön omatyöntekijän tai hänen kanssaan työskentelevän henkilön olisi välttämättä oltava sosiaalityöntekijä. Arvioitaessa, kuka on tarkoituksenmukaisin ammattihenkilö asiakkaan omatyöntekijäksi, olisi otettava huomioon omatyöntekijän tehtävän 42 §:n mukaiset sisällöt ja ehdotettavan uuden 49 c §:n mukaiset sosiaalityöntekijän erityiset tehtävät.

Erityistä tukea tarvitsevan lapsen omatyöntekijän tai hänen kanssaan asiakastyötä tekevän työntekijän olisi ehdotettavan 40 §:n 3 momentin mukaan jatkossakin oltava sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (817/2015, jäljempänä *sosiaalihuollon ammattihenkilölaki)* tarkoitettu sosiaalityöntekijä.

Pykälän 1 momentti sisältäisi erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan määritelmän. Sen mukaan erityistä tukea tarvitsevalla asiakkaalla tarkoitettaisiin henkilöä, jonka sosiaalihuollon ja terveyspalvelujen saaminen ja palvelujen käyttäminen voisi ilman erityistä tukea vaarantua psyykkisen, kognitiivisen tai sosiaalisen toimintakyvyn rajoitteen, päihteiden ongelmakäytön tai muun riippuvuuskäyttäytymisen, suojelun tarpeen taikka muun vastaavan syyn vuoksi.

Asiakkaan toimintakyvyn rajoite, riippuvuuskäyttäytyminen tai suojelun tarve ei yksin tarkoittaisi sitä, että kyseessä olisi erityistä tukea tarvitseva asiakas. Lisäksi edellytyksenä olisi, että asiakkaan sosiaalihuollon saaminen ja käyttäminen voisi vaarantua ilman sosiaalihuollon antamaa erityistä tukea. Ongelmat voisivat ilmetä eri tavoin sekä sosiaalihuollon tuen hakemisessa että sen vastaanottamisessa ja palvelujen käyttämisessä. Erityisen tuen tarpeen taustalla voisi olla psyykkisen, kognitiivisen tai sosiaalisen toimintakyvyn rajoite, päihteiden ongelmakäyttö tai muu riippuvuuskäyttäytyminen, asiakkaan suojelun tarve taikka muu vastaava syy. Koska sosiaalinen toimintakyvyn rajoite yksin tai erityisesti yhdessä muiden toimintakyvyn rajoitteiden kanssa aiheuttaa vastaavia vaikeuksia palvelujen saamisessa ja käyttämisessä kuin psyykkiset ja kognitiiviset rajoitteet, sitä ehdotetaan lisättäväksi uuteen määritelmään.

Psyykkisen toimintakyvyn rajoitteilla tarkoitetaan tässä yhteydessä mielenterveyteen liittyviä haasteita, kuten tunne-elämän säätelyyn, vuorovaikutukseen tai käyttäytymiseen liittyviä haasteita, jotka heikentävät henkilön arjenhallintaa, kykyä arvioida tilannettaan, tehdä ratkaisuja ja toimia tarkoituksenmukaisesti hakiessaan sosiaalihuollon tukea tai käyttäessään palveluja.

Kognitiivisen toimintakyvyn rajoitteilla tarkoitetaan tiedonkäsittelyyn ja kommunikaatioon liittyviä vaikeuksia, kuten muistamiseen, oppimiseen, keskittymiseen, ymmärtämiseen tai päätöksentekoon liittyviä ongelmia, jotka vaikeuttavat henkilön suoriutumista arjen tehtävistä, oman tuen tarpeen tunnistamista ja sen ilmaisemista sekä tuen hakemista ja palvelujen käyttämistä.

Sosiaalisen toimintakyvyn rajoitteilla tarkoitetaan vaikeuksia, jotka ilmenevät kommunikaatioon ja vuorovaikutukseen, sosiaalisiin suhteisiin, yhteiskunnalliseen osallisuuteen tai arjen hallintaan liittyvinä ongelmina siten, että ne heikentävät henkilön mahdollisuuksia ja kykyä toimia omassa elinympäristössään, asioida viranomaisten kanssa tai hyödyntää hänelle tarjolla olevaa tukea.

Päihteiden ongelmakäyttö ja muu riippuvuuskäyttäytyminen voisi vaarantaa palveluiden saamista ja käyttöä esimerkiksi siihen liittyvän stigman, häpeän, elämänhallinnan haasteiden sekä monimuotoisten ja usein samanaikaisten mielenterveyden ja sosiaalisten ongelmien vuoksi.

Asiakkaan suojelun tarve olisi määritelmässä uusi syy erityisen tuen tarpeen taustalla. Se ehdotetaan lisättäväksi säännökseen, koska suojelun tarpeessa olevat henkilöt ovat yleensä erityisen haavoittuvassa asemassa. Asiakkaan suojelun tarve ilmenisi esimerkiksi tilanteissa, joissa henkilön asuminen on erityisen turvatonta tai henkilö on vaikean perhetilanteen vuoksi viranomaisten tarjoaman tuen ja turvan tarpeessa taikka henkilö on kokenut kaltoinkohtelua tai hyväksikäyttöä ollessaan erityisen haavoittuvassa asemassa ja hänellä on vaikeuksia suojella itseään. Lisäksi suojelun tarvetta voisi olla tilanteissa, joissa henkilön viimesijaisen huolenpidon toteutuminen on täysin riippuvainen hänelle annettavasta sosiaalihuollon tuesta ja viranomaisten toiminnasta.

Henkilön erityisen tuen tarve voisi johtua muustakin kuin säännöksessä nimenomaisesti mainitusta syystä. Voimassa olevan lain säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan, että pykälässä on esimerkinomaisesti mainittu tiettyjä ryhmiä, jotka tarvitsevat erityistä tukea. Nyt ehdotettava luettelo on tarkoitettu kattavaksi, mutta muu vastaava syy on kuitenkin otettu luetteloon, ettei säännöksellä suljettaisi epätarkoituksellisella tavalla pois selvästi erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta. Tarkoituksena kuitenkin on, että sosiaalihuollon saaminen ja palvelun käyttäminen vaarantuisi muun syyn vuoksi vastaavalla tavalla kuin säännöksessä nimenomaisesti mainittujen erityisen tuen tarpeen taustalla olevien syiden johdosta.

Pykälän 2 momentti sisältäisi erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen määritelmän. Sen mukaan erityistä tukea tarvitsevalla asiakkaalla tarkoitetaan myös lasta, jonka kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai joka itse käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään. Määritelmän mukaan 1 momentin mukaiset edellytykset erityisen tuen tarpeelle koskisivat myös lapsia. Lapsi voisi näin ollen olla aikuisen tavoin erityisen tuen tarpeessa myös silloin, kun sosiaalihuollon tai terveyspalvelujen saaminen ja palvelujen käyttäminen voisi ilman tukea vaarantua lapsen psyykkisen, kognitiivisen tai sosiaalisen toimintakyvyn rajoitteen taikka erityisen suojelutarpeen vuoksi. Erityistä tukea tarvitsevan lapsen määritelmä vastaisi asiasisällöltään voimassa olevan lain 3 §:n 6 kohtaa.

Määritelmä kuvaisi lapsia, joiden kasvuolosuhteet, hyvinvointi tai toimintakyky edellyttävät tavanomaista enemmän tukea sosiaalihuollossa.

Pykälän 3 momentin mukaan henkilön ei katsottaisi olevan erityisen tuen tarpeessa silloin, kun tuen tarve liittyy korkeaan ikään siten kuin vanhuspalvelulain 3 §:n 2 kohdassa säädetään. Rajaus vastaisi sisällöltään voimassa olevan lain säännöstä.

Vanhuspalvelulain määritelmän mukaan iäkkäällä henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jonka fyysinen, kognitiivinen, psyykkinen tai sosiaalinen toimintakyky on heikentynyt korkean iän myötä alkaneiden, lisääntyneiden tai pahentuneiden sairauksien tai vammojen vuoksi taikka korkeaan ikään liittyvän rappeutumisen johdosta.

Vanhuspalvelulain säännöksillä turvataan nimenomaan iäkkäiden henkilöiden asemaa sosiaalihuollon asiakasprosessissa sekä palveluiden käyttämisessä. Vanhuspalvelulain tarkoituksena on muun muassa parantaa iäkkään henkilön mahdollisuutta saada laadukkaita sosiaali- ja terveyspalveluja sekä ohjausta muiden tarjolla olevien palvelujen käyttöön yksilöllisten tarpeittensa mukaisesti ja riittävän ajoissa silloin, kun hänen heikentynyt toimintakykynsä sitä edellyttää sekä vahvistaa iäkkään henkilön mahdollisuutta vaikuttaa hänelle järjestettävien sosiaali- ja terveyspalvelujen sisältöön ja toteuttamistapaan sekä osaltaan päättää niitä koskevista valinnoista.

Kuitenkin ne korkeassa iässä olevat henkilöt, joiden erityisen tuen tarve johtuu muusta syystä kuin korkeasta iästä, voisivat olla sosiaalihuoltolaissa tarkoitettuja erityistä tukea tarvitsevia asiakkaita. Tällainen muu syy voisi olla esimerkiksi nuoremmalla iällä saatu aivovamma tai

mielenterveyden häiriö, läheisen suojelun tarvetta aiheuttava henkilön väkivaltaisuus taikka hyväksikäyttö tai kaltoinkohtelu.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin siitä, milloin arvio asiakkaan erityisen tuen tarpeesta tulisi tehdä. Koska arviolla saattaa olla suuri merkitys asiakkaan ja asiakasprosessin sekä palveluiden toteuttamisen kannalta, arvio tulisi tehdä niin varhaisessa vaiheessa asiakkuutta kuin mahdollista. Mikäli asia olisi selvä heti asiakkuuden alkaessa, tulisi arvio erityisen tuen tarpeesta tehdä ja kirjata asiakastietojärjestelmään saman tien. Kaikissa tilanteissa asiakkaan vaikeudet tuen ja palvelujen saamiseen ja käyttämiseen eivät välttämättä olisi arvioitavissa heti asiakkuuden alkaessa. Arvion tekeminen saattaa edellyttää pidempiaikaista ja luottamuksellista suhdetta työntekijän ja asiakkaan välillä ja arvio saattaa tarkentua sosiaalityön tai sosiaaliohjauksen työskentelyn myötä. Arvio tulisi tehdä viimeistään siinä vaiheessa, kun työntekijä arvioi henkilön tuen tarvetta 36 §:n mukaisesti. Koska asiakkaan tilanne saattaa muuttua, erityisen tuen tarvetta tulee arvioida myös asiakkuuden aikana.

Pykälän 5 momenttiin esitetään koottavaksi voimassa olevasta sosiaalihuoltolaista ne asiat, joihin on kiinnitettävä erityistä huomiota silloin, kun järjestetään sosiaalihuoltoa erityistä tukea tarvitsevalle asiakkaalle. Tarkoituksena olisi kiinnittää huomiota erityisen tuen tarpeessa olevan asiakkaan erityisasemaan yksilötasolla sekä erityisen tuen tarpeessa olevien asiakkaiden tuen järjestämiseen koko organisaation tasolla. Koska ehdotettavaan uuteen säännökseen koottaisiin yhteen voimassa olevan sosiaalihuoltolain hajallaan olevat erilliset säännökset asiasisältöä muuttamatta, kyseessä ei olisi rahoituslain 9 §:ssä tarkoitettu hyvinvointialueiden tehtävien laadun tai laajuuden muutos, vaan lainsäädännön selkeyttäminen.

Momentin 1 kohdan mukaan erityistä huomiota olisi kiinnitettävä erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden neuvontaan ja ohjaukseen. Neuvontaa ja ohjausta tulisi esimerkiksi saada henkilön tarpeisiin nähden riittävästi, ja se tulisi toteuttaa ottaen huomioon asiakkaan erityiset tarpeet, kuten kognitiiviset haasteet tai kommunikaation ongelmat taikka asiakkaan suojelun tarve. Neuvonta ja ohjaus tulisi organisoida siten, että rakenteellisilla ratkaisuilla tuettaisiin erityisen tuen tarpeessa olevien asiakkaiden mahdollisuuksia saada ohjausta ja neuvontaa matalalla kynnyksellä, monikanavaisesti ja oikea-aikaisesti. Ehdotettavan 6 §:n 1 momentin mukaan ohjauksessa ja neuvonnassa tulisi olla käytettävissä riittävä sosiaalihuollon ammattihenkilöiden osaaminen, mitä tarvittaisiin esimerkiksi erityistä tukea tarvitsevan henkilön tunnistamisessa.

Momentin 2 kohdan mukaan asiakkaan edun arviointiin ja toteutumiseen tulee kiinnittää erityistä huomiota silloin, kun kyseessä on erityistä tukea tarvitseva asiakas. Vastaava asiakkaan edun arviointia koskeva säännös sisältyy voimassa olevan sosiaalihuoltolain 4 §:n 2 momenttiin, joka esitetään kumottavaksi.

Asiakkaan edun arviointia koskevassa voimassa olevan sosiaalihuoltolain 4 pykälässä määritellään, mitä asioita sosiaalihuoltoa toteuttavan työntekijän on otettava työskentelyssään huomioon, jotta asiakkaan etu toteutuisi. Asiakkaan edun arviointia koskeva pykälä sisältää useita erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan kannalta erityisen merkittäviä säännöksiä liittyen esimerkiksi asiakkaan itsemääräämisoikeuden ja osallisuuden edistämiseen. Siksi niistä ei esitetä säädettäväksi erikseen nyt esitettävässä uudessa pykälässä. Lain soveltamisen helpottamiseksi näihin perusteluihin on koottu erityistä tukea tarvitsevan henkilön kannalta tärkeimmät asiakkaan edun arviointiin liittyvät lainkohdat ja tärkeimmät kohdat niiden säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen (HE 164/2014 vp, s. 99–100) perusteluista.

Asiakkaan edun arviointia koskevan sosiaalihuoltolain 4 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan asiakkaan etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, miten voidaan parhaiten turvata

asiakkaan ja hänen läheistensä hyvinvointi. Asiakasprosessissa tulisi kiinnittää huomiota asiakkaan ja hänen perheensä kokonaistilanteeseen.

Saman säännöksen 2 kohdassa korostetaan asiakkaan itsenäisen suoriutumisen ja omatoimisuuden edistämisen, asiakkaan omien ja lähiyhteisöjen voimavarojen vahvistamisen sekä sosiaalisten suhteiden säilyttämisen ja ylläpitämisen merkitystä asiakkaalle. Tämä asiakkaan toimintakyvyn tukeminen ja vahvistaminen sekä osallisuuden edistäminen erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan arjessa olisi keskeistä.

Säännöksen 3 kohdan mukaan tuen tulisi olla tarpeisiin nähden oikea-aikaista, oikeanlaista ja riittävää. i. Palvelujen soveltuvuutta arvioitaessa tulisi huomioida, minkälaiset palvelut vastaavat parhaiten asiakkaan tarpeisiin ja tukevat ja vahvistavat hänen voimavarojaan sekä edistävät hänen fyysistä ja psyykkistä turvallisuuttaan.

Asiakkaan edun arviointia koskevan 4 §:n 4 kohdan mukaan asiakkaan etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, miten eri toimintatavat ja ratkaisut parhaiten turvaavat asiakkaalle mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan.

Käytännössä tämä tarkoittaisi erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan kannalta esimerkiksi sitä, että asiakasprosessi tulisi toteuttaa siten, että erityistä tukea tarvitseva asiakas saa tarvitsemansa tuen voidakseen osallistua aktiivisesti asiakasprosessin eri vaiheisiin. Asiakkaan itsemääräämisoikeutta tulee kaikissa tilanteissa kunnioittaa ja edistää. Silloin, kun kyseessä on erityistä tukea tarvitseva lapsi, tulee asiakkaan edun arviointia koskevan säännöksen lisäksi ottaa huomioon myös voimassa olevan sosiaalihuoltolain lapsen edun arviointia koskevan 5 §:n säännökset. Pykälän 1 momentin mukaan kaikissa sosiaalihuollon toimissa, jotka koskevat lasta, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Lasten kohdalla on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, miten eri toimenpidevaihtoehdot ja ratkaisut parhaiten turvaavat lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin, mahdollisuuden saada ymmärrystä sekä iän ja kehitystason mukaisen huolenpidon, turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen sekä henkisen koskemattomuuden sekä itsenäistymisen ja kasvamisen vastuullisuuteen. Sosiaalihuoltoa toteutettaessa on toimittava siten, että lapsen mahdollisuus osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan on mahdollista.

Nyt ehdotettavan erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta koskevan 5 a §:n 3 kohdan mukaan asiakkaan erityisiin toiveisiin ja tarpeisiin tulee kiinnittää erityistä huomiota sosiaalihuollon tukea annettaessa sekä palveluita järjestettäessä ja toteutettaessa silloin, jos asiakas on erityisen tuen tarpeessa. Asiakkaan edun turvaaminen 4 ja 5 pykälässä tarkoitetulla tavalla edellyttää sosiaalihuollon palveluilta ja muilta toimilta usein enemmän silloin, kun kyseessä on erityistä tukea tarvitseva asiakas. Vaikka erityistä tukea tarvitseva asiakas saisi tukea palveluiden hakemiseen ja asiakasprosessiin, saattaa olla, että tarvittava tuki jää toteutumatta käytännössä, ellei asiakas saa tukea myös palveluiden ja muun tuen käyttämiseen. Myös sosiaalihuollon toteuttamistapaan tulee kiinnittää erityistä huomiota siten, että sosiaalihuollolla voidaan parhaalla mahdollisella tavalla tukea erityisen tuen tarpeessa olevaa asiakasta.

Säännös tarkoittaa myös sitä, että sosiaalihuollon toimintaa ja palveluja yleisesti kehitettäessä tulee kiinnittää huomioita erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden tarpeisiin. Säännöksen tarkoituksena on tukea järjestämislain tavoitteiden toteutumista erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden osalta ja purkaa tai ennalta ehkäistä mahdollisia syrjiviä tai syrjäyttäviä rakenteita palvelujärjestelmässä. Tältä osin säännös vastaa kumottavaksi esitettävän voimassa olevan lain 8 §:n sisältöä.

Erityisen tuen tarpeessa olevien henkilöiden hyvinvointiin saattaa liittyä useita uhkatekijöitä, kuten terveysriskejä tai syrjäytymisen uhka. Siksi momentin 4 kohdan mukaan erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden hyvinvoinnin seurantaan ja edistämiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Säännöksen näkökulma on laajempi kuin asiakkaan edun arviointia koskevan 4 §:n 1 kohdan mukaisen asiakkaan ja hänen läheistensä hyvinvoinnin turvaamista koskevan säännöksen. Nyt esitettävän säännöksen tarkoituksena on turvata se, että erityisen tuen tarpeessa olevien asiakkaiden hyvinvoinnin edistämiseen kiinnitetään huomiota myös laajemmin yhteiskunnassa. Kohdan tarkoituksena on korostaa palvelujen porrasteisuutta ja hyvinvoinnin edistämisen ensisijaisuutta sosiaalihuollon kokonaisuudessa. Hyvinvoinnin edistäminen tarkoittaisi voimassa olevan säännöksen tavoin myös sellaisten epäkohtien poistamista yhteiskunnassa, joilla on merkitystä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden elämään.

Pykälän 6 momentti sisältäisi informatiivisen viittauksen asiakassuunnitelmaa koskevaan 39 §:ään, jossa säädettäisiin erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan oikeudesta asiakassuunnitelmaan. Ehdotettava momentti sisältäisi myös informatiivisen viittauksen omatyöntekijää koskevaan 42 §:ään, jossa säädettäisiin erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan oikeudesta omatyöntekijään.

Pykälän 7 momentti vastaisi asiasisällöltään voimassa olevan lain omatyöntekijää koskevan 42 §:n 5 momenttia. Säännöksen tarkoituksena on varmistaa, että erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan sosiaalihuoltoa toteutettaessa häntä tavataan niin usein henkilökohtaisesti kuin hänen yksilölliset tarpeensa edellyttävät.

2 luku **Neuvonta, ohjaus ja hyvinvoinnin edistäminen**

Luvun otsikko ehdotetaan muutettavaksi, jotta se kuvaisi paremmin luvun sisältöä.

6 §. *Neuvonta ja ohjaus.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi. Momentissa säädettäisiin hyvinvointialueen velvollisuudesta järjestää asukkaille sosiaalihuollon neuvontaa ja ohjausta. Säännös vastaisi asiasisällöltään tarkennettuna voimassa olevaa sääntelyä.

Lisäyksenä voimassa olevaan momenttiin säädettäisiin hyvinvointialueen vastuusta huolehtia siitä, että neuvonnassa ja ohjauksessa on käytettävissä riittävä sosiaalihuollon ammattihenkilölain 3 §:n mukainen ammatillinen osaaminen. Käytännössä säännös tarkoittaisi sitä, että neuvonnan ja ohjauksen tukena olisi oltava riittävästi sosiaalihuollon nimikesuojattuja tai laillistettuja ammattihenkilöitä eli lähtökohtaisesti sosiaalihuollon ammattihenkilölain 8 §:n mukaisia sosionomeja, geronomeja ja kuntoutuksen ohjaajia sekä tarpeen mukaan myös ammattihenkilölain 9 §:n mukaisia sosiaalityöntekijöitä.

Ehdotetun muutoksen tarkoituksena olisi vahvistaa neuvonnan ja ohjauksen roolia sosiaalihuollon toimintana, jossa pystytään mahdollisimman joustavasti vastaamaan sinne yhteyttä ottavien henkilöiden sosiaalihuollon tuen tarpeisiin ja niiden arvioimiseen. Jotta jo neuvonnassa ja ohjauksessa voitaisiin tarkoituksenmukaisilta osin ratkoa asiakkaiden tuen tarpeita, siellä on voitava tarvittaessa arvioida asiakkaan tuen tarve ja tehdä hallintopäätöksiä. Tämä olisi tarpeellista erityisesti tilanteissa, joissa tuen tarve arvioidaan tilapäiseksi. On tärkeää huomata, että 36 §:ssä tarkoitettu tuen tarpeen arviointi olisi toteutettava virkasuhteessa. Samoin sosiaalihuoltoa koskeva päätöksenteko on julkisen vallan käyttöä ja näin ollen toteutettava virkasuhteessa.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin vielä siitä, että erityistä huomiota on kiinnitettävä lasten ja nuorten neuvontaan ja ohjaukseen. Säännös vastaisi voimassa olevaa sääntelyä.

Neuvonnassa ja ohjauksessa voisi asioida myös nimettömästi. Ohjaus ja neuvonta voisi olla luonteeltaan yleistä palvelujärjestelmää koskevaa neuvontaa tai toisaalta yksilön oikeuksia ja asemaa lähelle tulevaa ohjausta. Raja näiden ja toisaalta tuen tarpeen arvioinnin välillä voi olla liukuva. Neuvonta ja ohjaus voivat asiasisällöiltään liittyä esimerkiksi sosiaaliseen turvallisuuteen, ihmissuhteisiin, asumiseen, talouden hallintaan, sosiaaliturvaetuuksiin, mielekkääseen tekemiseen, osallisuuteen, koulutukseen ja työelämään liittyviin asioihin sekä vanhemmuuteen ja omien voimavarojen löytämiseen, omatoimiseen tiedonhakuun ja yhteiskunnan tarjoamiin muihin palveluihin ja tukeen.

Antaessaan neuvontaa ja ohjausta työntekijä pyrkii asiakasta kuulemalla tunnistamaan, mistä asiakkaan tilanteessa on kyse ja minkälaista tukea hän hakee tai tarvitsee. Asiakkaalle annettaisiin neuvonnan ja ohjauksen yhteydessä tietoa palveluista sekä kerrottaisiin hänen oikeuksistaan. Mikäli työntekijä tarjoaa ratkaisuja ja ehdottaa soveltuvaa tukea tai palveluja, alkaa neuvonnan ja ohjauksen painopiste siirtyä tuen tarpeen arviointiin. Työntekijän voisi myös olla välttämätöntä katsoa neuvontaa ja ohjausta hakevan henkilötietoja ja tehdä merkintöjä. Asiakastietolakiin ja sosiaalihuoltolakiin ehdotettavat muutokset mahdollistaisivat jatkossa kirjaamisen jo ohjauksen ja neuvonnan aikana.

Neuvonnan ja ohjauksen organisointi osaksi viranomaistyötä mahdollistaisi sen, että sama työntekijä voi antaa sosiaalihuollon yleistä neuvontaa ja ohjausta, mutta lisäksi tarvittaessa arvioida asiakkaan tuen tarvetta ja tehdä välttämättömiä päätöksiä sosiaalipalveluista. Tuen tarpeen arviointi ja päätöksenteko ovat julkisen vallan käyttöä ja edellyttävät virkasuhteisuutta. Lisäksi tuen tarpeen arvioinnista vastaa ehdotettavan 36 §:n mukaisesti sosiaalihuollon laillistettu ammattihenkilö. Siksi neuvonnassa ja ohjauksessa olisi tarkoituksenmukaista olla mukana virkasuhteessa olevia sosiaalihuollon laillistettuja ammattihenkilöitä. Vaihtoehtoisesti tulisi varmistaa neuvonnan ja ohjauksen välitön yhteys sosiaalityöhön ja sosiaaliohjaukseen ja riittävät sekä toimivat konsultoinnin ja työparitoiminnan mahdollisuudet. Keskeistä olisi varmistaa joustavilla ratkaisuilla ohjauksen ja neuvonnan saavutettavuus sekä asioiden sujuva siirto, jos ne edellyttävät tarkempaa selvittelyä tai muuta sosiaalihuollon jatkotyöskentelyä.

7 b §. *Mielenterveyden edistäminen ja ehkäisevä päihdetyö.* Pykälä esitetään kumottavaksi. Lakiin ehdotettava uusi hyvinvoinnin edistämistä koskeva 10 a § kattaisi kokoavasti hyvinvoinnin edistämistä koskevat säännökset kaikkien asiakasryhmien osalta. Tämä todettaisiin pykälän 1 momentissa, jonka mukaan hyvinvoinnin edistämisen tavoitteena on muun muassa edistää ihmisten fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä. Pykälän 4 momentti sisältäisi informatiiviset viittaukset sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021, jäljempänä *järjestämislaki)* 7 §:ään, päihdetyön järjestämisestä annettuun lakiin (523/2015) ja mielenterveystyötä koskevaan tämän lain 25 §:ään. Pykälän perusteluissa on erikseen mainittu, että mielenterveyden edistäminen ja ehkäisevä päihdetyö on tärkeä osa sosiaalihuollon toteuttamaa hyvinvoinnin edistämistyötä.

8 §. *Erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen.* Pykälä esitetään kumottavaksi ja sen sisältö siirrettäväksi erityistä tukea tarvitsevaa henkilöä koskevan 5 a §:n 4 momentin 4 kohtaan ja hyvinvoinnin edistämistä koskevaan 10 a §:ään.

9 §. *Lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen.* Pykälä esitetään kumottavaksi, koska sen asiasisältö sisältyy osin ehdotettavaan uuteen hyvinvoinnin edistämistä koskevaan 10 a §:ään ja osin rakenteellista sosiaalityötä koskevaan 7 §:ään.

10 a §. *Hyvinvoinnin edistäminen*. Lain 2 lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi hyvinvoinnin edistämistä koskeva pykälä. Sen tarkoituksena olisi selkeyttää sosiaalihuollon roolia ja tehtäviä

hyvinvoinnin edistämisessä sekä hyvinvoinnin edistämisen asemaa osana sosiaalihuollon kokonaisuutta.

Hyvinvointialueen järjestämisvastuusta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä säädetään järjestämislaissa. Kyseessä ei siksi ole hyvinvointialueelle uusi tehtävä. Voimassa olevan sosiaalihuoltolain hyvinvoinnin edistämistä koskevassa 2 luvussa säädetään hyvinvoinnin edistämisestä joidenkin asiakasryhmien osalta ja joistakin hyvinvoinnin edistämisen keinoista. Laissa ei määritellä, mitä hyvinvoinnin edistäminen sosiaalihuollon vastuulle yleisesti kuuluvana tehtävänä tarkoittaa eikä eritellä yksilö- ja väestötasoista toimintaa. Uusi hyvinvoinnin edistämistä koskeva pykälä kattaisi kaikki sosiaalihuollon asiakasryhmät, minkä vuoksi erillisiä ryhmiä koskevat säännökset voitaisiin kumota. Kaikkia asiakasryhmiä koskeva säännös korostaisi hyvinvoinnin edistämisen merkitystä osana sosiaalihuollon kokonaisuutta.

Sosiaali- ja terveyspolitiikan yksi keskeinen tavoite on väestön, yhteisöjen ja yksilöiden hyvinvoinnin edistäminen sekä tähän sisältyvä sosiaalisten ongelmien ehkäisy. Myös mielenterveyden edistäminen, ehkäisevä päihdetyö ja turvallisuuden edistäminen, kuten tapaturmien ja väkivallan ehkäisy, on tärkeä osa sosiaalihuollon toteuttamaa hyvinvoinnin edistämistyötä. Ehkäisevästä päihdetyöstä säädetään erikseen laissa ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä ja mielenterveyden edistämisestä sosiaalihuoltolain 25 §:ssä ja terveydenhuoltolain 20 §:ssä. Vanhuspalvelulain 12 §:ssä säädetään ikääntyneen väestön hyvinvointia edistävistä palveluista.

Sosiaalihuollon keinoin tulee edistää kaiken ikäisten ihmisten hyvinvointia eri elämänvaiheissa ja elämäntilanteissa. Hyvinvoinnin edistämisen tavoitteet vaihtelevat eri elämänvaiheissa. Lapsuudessa ja nuoruudessa tavoitteena on turvata lapsen kasvu ja kehitys sekä luoda perusta terveellisille elämäntavoille. Aikuisuudessa tavoitteena on ylläpitää työ- ja toimintakykyä sekä sosiaalisia suhteita ja vahvistaa elämänhallintaa. Ikääntyessä tavoitteena on tukea toimintakykyä, itsenäisyyttä ja sosiaalista osallisuutta.

. Toiminta on vaikuttavaa, kun eri hallinnonalat asettavat yhteisiä tavoitteita koskien hyvinvoinnin edistämistä, sopivat toimista, joilla tavoitteisiin pyritään ja toteuttavat systemaattista seurantaa. Luottamus, yhdenvertaisuus, demokratia ja päätöksenteon läpinäkyvyys edistävät kansalaisten hyvinvointia.

Yksilötasolla hyvinvointia edistävät osallisuus itselle merkityksellisissä ryhmissä sekä mahdollisuus vaikuttaa itseään ja yhteisöään koskeviin päätöksiin. Luottamus kanssaihmisiin ja instituutioihin on yhteydessä koettuun hyvinvointiin. Läheiset ihmissuhteet ja erilaiset yhteisöt tukevat ihmisen henkistä hyvinvointia ja mielenterveyttä, ja suojaavat kriisitilanteissa. Hyvinvointia uhkaavia tekijöitä ovat muun muassa psyykkinen kuormitus, terveyteen ja sosiaalisiin suhteisiin liittyvät ongelmat sekä taloudellinen epävarmuus.

Hyvinvoinnin edistämisen toimet voivat liittyä elämänhallintaan, arjen sujumiseen, ihmissuhteisiin, terveyteen ja elämäntapoihin sekä sosiaalisten ongelmien tunnistamiseen ja ehkäisyyn, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn ja vähentämiseen sekä elinympäristön kehittämiseen. Toimilla pyritään muun muassa vahvistamaan hallinnan tunnetta, lisäämään psyykkistä tukea ja yhteisöllisyyttä sekä vahvistamaan luotettavia ja turvallisia rakenteita yhteiskunnassa. Monialaisen ja moniammatillisen yhteistyön avulla voidaan edistää arkiympäristön turvallisuutta ja viihtyisyyttä, ehkäistä yksinäisyyttä, haitallisten yhteisöjen muodostumista sekä vahvistaa myönteisiä sosiaalisia verkostoja. Toimilla pyritään myös vähentämään hyvinvointia uhkaavia tekijöitä.

Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin, mitä hyvinvoinnin edistämisellä tarkoitetaan sosiaalihuollon toiminnassa. Hyvinvoinnin edistäminen olisi määritelmän mukaan sosiaalihuollon

asiantuntemuksella ja keinoilla yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa tehtävää suunnitelmallista työtä, jonka tavoitteena on edistää ihmisten fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä ja sosiaalista osallisuutta, ehkäistä ja vähentää hyvinvointia uhkaavia tekijöitä sekä parantaa lasten ja nuorten kasvuolosuhteita.

Hyvinvoinnin edistäminen olisi pitkäjänteistä ja suunnitelmallista poikkihallinnollista toimintaa, joka perustuu väestön, yhteisöjen ja yksilöiden tarpeisiin Tavoitteet, toimet ja seuranta tulisi määritellä alueellisessa hyvinvointikertomuksessa ja -suunnitelmassa, joista säädetään järjestämislaissa. Hyvinvointialueen tulisi tehdä poikkihallinnollista yhteistyötä alueen muiden toimijoiden, kuten kuntien, oppilaitosten, turvallisuusviranomaisten, järjestöjen ja yksityisen sektorin kanssa väestötasoisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Hyvinvoinnin edistämisessä olisi tärkeää tunnistaa eri väestöryhmien tarpeet sekä alueelliset erot. Hyvinvointialueen tulisi käyttää tarpeiden tunnistamisessa monipuolista tietopohjaa mukaan lukien tilastotieto, kyselyiden avulla koottava tieto, laadullinen kokemustieto sekä asiantuntijoiden tuottama tieto. Tietopohjan muodostamisessa on hyödyllistä yhdistää eri toimijoiden, kuten kuntien ja järjestöjen, tuottamaa tietoa mahdollisimman kattavan kokonaiskuvan saamiseksi.

Pykälän 2 momentin mukaan hyvinvointia edistäviä sosiaalihuollon väestötasoisia toimia toteutettaisiin erityisesti yhteisösosiaalityön ja etsivän työn keinoin sekä osana rakenteellista sosiaalityötä. Hyvinvointialueen tulisi suunnata hyvinvointia edistäviä toimia osin koko väestöön ja osin kohdennetusti eri väestöryhmiin ja asuinalueille todetun tarpeen mukaan. Väestötason toimet voisivat olla rakenteiden, kuten arjen ympäristöjen, palvelujen tai päätöksenteon kehittämistä. Toimilla voitaisiin kehittää alueen tai väestöryhmän elin- ja asuinympäristöjä hyvinvointia tukeviksi, vahvistaa yhteisöllisyyttä ja osallisuutta, kehittää palveluja vastaamaan eri väestöryhmien tarpeisiin sekä varmistaa, että päätöksenteossa otetaan eri väestöryhmien näkökulmat riittävästi huomioon. Toimilla voitaisiin myös kehittää väestön elinolosuhteita siten, että ne vahvistavat mielenterveyttä suojaavia tekijöitä ja ehkäisevät ennalta mielenterveyden häiriöiden syntyä.

Väestön hyvinvointia olisi mahdollista edistää monialaisesti muun muassa luomalla ihmisille mahdollisuuksia mielekkääseen tekemiseen, työhön, koulutukseen, tarpeita vastaavaan asumiseen, osallisuuteen ja vaikuttamiseen. Toimijoiden tulisi sopia yhteistyön toteuttamista tukevista rakenteista ja toimintakäytännöistä. Rakenteet voisivat olla esimerkiksi erilaisia työryhmiä tai verkostoja. Toimintakäytännöt voisivat liittyä esimerkiksi toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin, tiedon jakamiseen ja osallisuuden varmistamiseen. Yhteistyön toteuttamiseen tulisi osoittaa riittävät resurssit. Yhteistyötä tulisi tehdä suunnitelmallisesti ja toimintaa seurata säännöllisesti. Yhteistyöstä voitaisiin sopia alueellisissa neuvotteluissa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin yksilötasolla tehtävän hyvinvoinnin edistämisen keinoista ja työn kohdentamisesta. Yksilötasoista hyvinvoinnin edistämistyötä tulisi toteuttaa neuvonnan ja ohjauksen sekä sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin sekä osana henkilölle järjestettäviä palveluja. Tavoitteena olisi vahvistaa henkilön voimavaroja ja toimintakykyä sekä ehkäistä ongelmien syvenemistä erilaisin keinoin. Ennaltaehkäisevä ohjaus voisi liittyä esimerkiksi talouden hallintaan. Osallisuuden tukeminen voisi koskea esimerkiksi yhteisöissä toimimista ohjaamalla vertaisryhmiin tai matalan kynnyksen toimintaan. Turvallisuuden edistäminen liittyisi muun muassa päihdeongelmien ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyyn.

Varmistaakseen hyvinvoinnin edistämiseen liittyvien toimien vaikuttavuuden hyvinvointialueen olisi tarjottava hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä edistäviä toimia erityisesti niille henkilöille ja perheille, joiden elinoloihin tai elämäntilanteeseen arvioidaan tutkimustiedon tai ammatillisen asiantuntemuksen perusteella liittyvän hyvinvointia uhkaavia tekijöitä. Hyvinvointia uhkaavia elinolosuhteita ovat muun muassa puutteelliset tai turvattomat

asumisolosuhteet, taloudellinen niukkuus, vähäiset sosiaaliset suhteet, turvattomuus ja väkivallan uhka. Elämäntilanteisiin liittyviä tekijöitä, jotka voivat heikentää hyvinvointia, ovat esimerkiksi elämän muutosvaiheet ja oman, perheenjäsenen tai läheisen terveydentilan heikkeneminen sekä muut äkilliset muutokset elämäntilanteessa.

Hyvinvoinnin edistämisessä tulisi käyttää vaikuttavia toimia. Vaikuttavuuden varmistamiseksi käytettävien toimien tulisi perustua ammatilliseen asiantuntemukseen ja tutkittuun tietoon niiden vaikuttavuudesta. Menetelmien tulisi myös soveltua kyseiseen tilanteeseen ja kohdentua oikein. Toimien vaikuttavuuden varmistamiseksi olisi tärkeää huolehtia myös riittävän pitkäjänteisestä seurannasta. Vaikuttava hyvinvoinnin edistäminen on sekä inhimillisesti että pidemmällä aikavälillä myös taloudellisesti kannattavaa. Vaikuttava työ vaatii kuitenkin toteutukseen riittävät resurssit.

Pykälän 4 momentti sisältäisi informatiivisen viittauksen järjestämislain 7 ja 10 §:ään. Lain 7 §:ssä säädetään hyvinvointialueen järjestämisvastuusta koskien hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä sekä terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen liittyvästä yhteistyöstä yleisesti. Järjestämislain 10 §:ssä säädetään toimien yhteensovittamisesta alueiden muiden toimijoiden kanssa. Ehdotettava 4 momentti sisältäisi lisäksi informatiivisen viittauksen ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annettuun lakiin ja sosiaalihuoltolain mielenterveyden edistämistä koskevaan 25 §:ään.

3 luku **Sosiaalityö, sosiaaliohjaus ja sosiaalipalvelut**

Luvun otsikko ehdotetaan muutettavaksi sen uudistettavaa sisältöä paremmin kuvaavaksi.

11 §. *Tuen tarpeet.* Ehdotetaan muutettavaksi pykälän johdantokappale ja 7 kohta. Johdantokappale muutettaisiin lakiteknisistä syistä, jolloin sosiaalipalveluiden käsite korvataan sanalla sosiaalihuolto.

Pykälän 7 kohtaan ehdotetaan lisättäväksi, että sosiaalihuoltoa tulee järjestää lapsen suojelemiseksi. Muutos liittyy muihin ehdotettaviin muutoksiin, joiden johdosta osa nykyisistä lastensuojelun avohuollon asiakkaista siirtyisi mahdollisesti sosiaalihuoltolain mukaisiin asiakkuuksiin. Tämän ryhmän ja muiden erityisen tuen tarpeessa olevien lasten haavoittuvainen asema, erityiset tuen tarpeet ja suojelun tarve tulisi jatkossa tunnistaa yhä paremmin sosiaalihuoltolain nojalla järjestetyssä tuessa ja palveluissa. Muutos perustuu lasten ja erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien lasten perus- ja ihmisoikeuksiin perustuvan erityisaseman vahvistamiseen. Lapsen oikeuksien sopimuksen johdannossa tunnistetaan lasten olevan oikeutettuja erityiseen huolenpitoon ja apuun. Perustuslain 6 §:n 2 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä ja 19 §:n 3 momentissa asetetaan julkiselle vallalle erityinen velvollisuus tukea perheiden ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.

12 §. *Sosiaalihuollon järjestämisen henkilöllinen soveltamisala.* Voimassa olevassa pykälässä säädetään hyvinvointialueen sosiaalihuollon järjestämisvastuun henkilöllisestä soveltamisalasta. Pääperiaatteena on, että hyvinvointialue on järjestämisvastuussa asukkaidensa sosiaalihuollosta. Hyvinvointialueen asukas määritellään sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 2 §:n 2 kohdassa, jonka mukaan sillä tarkoitetaan henkilöä, jolla on kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta hyvinvointialueen alueella. Järjestämisvastuun sisällöstä ja eri palvelujen saamisedellytyksistä säädetään sosiaalihuoltolaissa ja sosiaalihuollon erityislaeissa erikseen.

Sosiaalihuoltolain 12 §:ssä säädetään poikkeuksena pääsääntöön, että hyvinvointialueen on järjestettävä kiireellisissä tilanteissa sosiaalihuolto myös sen alueella oleskeleville muille henkilöille, jos henkilön oikeus välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon muutoin vaarantuisi.

Lain 57 §:ssä säädetään lisäksi hyvinvointialueen velvollisuudesta järjestää sosiaalihuolto oleskeluperiaatteen perusteella tilanteissa, joissa henkilö oleskelee säännönmukaisesti tai pidempiaikaisesti työn, opiskelun tai vastaavien syiden vuoksi muun kuin asuinhyvinvointialueensa alueella. Lain 58 §:ssä taas säädetään hyvinvointialueen velvollisuudesta järjestää kiireellisissä tapauksissa tai olosuhteiden muutoin niin vaatiessa sosiaalihuolto muullekin hyvinvointialueen alueella oleskelevalle henkilölle kuin hyvinvointialueen asukkaalle. Lain 58 § on tältä osin päällekkäinen lain 12 §:n kanssa.

Pääperiaatteesta, eli hyvinvointialueen velvollisuudesta järjestää asukkaidensa sosiaalihuolto, säädetään nykyisin myös sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 8 §:ssä. Lisäksi kyseisen lain 54 §:ssä säädetään järjestämisvastuun siirtymisestä hyvinvointialueelta toiselle eräissä tilanteissa sekä 55 §:ssä henkilön mahdollisuudesta hakeutua muun kuin oman asuinhyvinvointialueensa järjestämään perhehoitoon, laitospalveluihin tai asumispalveluihin tietyissä tilanteissa.

Myös yksittäisiä palveluja koskevissa säännöksissä sekä sosiaalihuollon erityislaeissa on poikkeuksia järjestämisvastuun yleisestä ”asukasstatukseen” perustuvasta henkilöllisestä soveltamisalasta. Esimerkiksi sosiaalihuoltolain 27 c §:n mukaisten opiskeluhuollon kuraattoripalvelujen järjestämisvastuu määräytyy oppilaitoksen sijaintikunnan mukaan riippumatta oppilaiden tai opiskelijoiden kotikunnasta. Myös esimerkiksi toimeentulotukilain 27 §:ssä säädetään täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen henkilöllisestä soveltamisalasta erikseen.

Sosiaalihuoltolain 12 §:n sanamuotoja ehdotetaan selkiytettäväksi, ja samalla koottavaksi siihen sellainen sosiaalihuollon henkilöllistä soveltamisalaa koskeva sääntely, joka soveltuu kaikkeen sosiaalihuoltoon, ellei yksittäisten palvelujen tai tehtävien osalta erikseen joltain osin toisin säädetä. Kyse olisi sääntelyn selkeyttämisestä eikä tässä yhteydessä esitettäisi sisällöllisiä muutoksia sosiaalihuollon järjestämisen henkilölliseen soveltamisalaan.

Pykälän otsikoksi ehdotetaan muutettavaksi *Sosiaalihuollon järjestämisen henkilöllinen soveltamisala.* Sosiaalihuoltolaki on sosiaalihuollon yleislaki, joka soveltuu kaikkeen sosiaalihuoltoon, jos ei toisin säädetä. Täten 12 §:n 1 momentissa ehdotetaan selkeyden vuoksi toistettavaksi jo järjestämislain 8 §:ssä säädetty sosiaalihuollon järjestämisvastuun yleinen henkilöllinen soveltamisala: hyvinvointialue on järjestämisvastuussa asukkaidensa sosiaalihuollosta. Lisäksi sanamuodossa tehtäisiin näkyväksi, että pääsäännöstä on säädetty poikkeuksia muualla sosiaalihuollon lainsäädännössä ”ellei sosiaalihuollon järjestämisen henkilöllisestä soveltamisalasta tässä tai muussa laissa toisin säädetä”.

Lain 57 § ehdotettaisiin kumottavaksi, ja sen sisältö tuotavaksi nykyisellään 12 §:n 2 momenttiin. Kyseessä on poikkeus 1 momentissa säädetystä: jos henkilö oleskelee säännönmukaisesti tai pidempiaikaisesti työn, opiskelun tai vastaavan syyn vuoksi kotikuntansa ulkopuolella ja hänen kotikuntansa pysyy kotikuntalain 3 §:n 1 kohdan nojalla ennallaan, hän voi hakea sosiaalihuoltoa siltä hyvinvointialueelta, jossa hän oleskelee. Henkilön kotikunnan mukaisella hyvinvointialueella ei ole kuitenkaan velvollisuutta järjestää sosiaalihuoltoa ulkomailla oleskelevalle henkilölle, ellei laissa toisin säädetä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin nykyistä oikeustilaa vastaavasti henkilön oikeudesta saada välttämättömän toimeentulonsa ja huolenpitonsa turvaamiseksi kiireellinen sosiaalihuolto siltä hyvinvointialueelta, jossa hän oleskelee. Säännös koskee sekä muiden hyvinvointialueiden

asukkaita että henkilöitä, joilla ei ole lainkaan kotikuntaa Suomessa. Säännös on päällekkäinen nykyisen sosiaalihuoltolain 58 §:n 1 momentin kanssa, jossa säädetään hyvinvointialueen vastuusta kiireellisissä tapauksissa tai olosuhteiden muutoin niin vaatiessa huolehtia laitoshuollon ja muiden sosiaalipalveluiden järjestämisestä muullekin hyvinvointialueen alueella oleskelevalle henkilölle kuin hyvinvointialueen asukkaalle. Sosiaalihuoltolain 58 § ehdotetaan siksi tässä yhteydessä kumottavaksi. Ehdotettavan 12 §:n 3 momentin perusteella hyvinvointialueelle olisi nykytilaa vastaavasti kiireellisessä tilanteessa velvollisuus järjestää myös laitospalveluja henkilölle, joka ei ole hyvinvointialueen asukas, jos henkilön oikeus välttämättömään huolenpitoon ilman laitospalvelua vaarantuisi.

13 §. *Lapsen terveyden ja kehityksen turvaaminen.* Pykälään tehtäisiin lakitekninen tarkennus muuttamalla sanan sosiaalipalvelut tilalle sosiaalihuolto muiden ehdotettavien muutosten vuoksi. Sanamuoto kattaisi tällöin sekä 14 §:ssä määritellyt sosiaalipalvelut, että sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen.

Lapsen ja perheen subjektiivinen oikeus terveyden ja kehityksen kannalta välttämättömään sosiaalihuoltoon säilyisi voimassa olevaa sääntelyä vastaavana.

14 §. *Asiakkaan tuen tarpeisiin vastaava sosiaalihuolto.* Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi. Pykälän 1 momentin johdantolause sekä 3 ja 4 kohdat ehdotetaan muutettavaksi. Pykälän 1 momentin 1 ja 2, 14, 17 ja 19 kohta ehdotetaan kumottavaksi. Pykälän 3 momentin johdantolausetta ehdotetaan muutettavaksi. Lisäksi pykälän 3 momentista ehdotetaan kumottavaksi 5 ja 8–13 kohta. Pykälän 3 momentin 14 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi välimerkin osalta ja momenttiin ehdotetaan lisättäväksi 15 ja 16 kohta.

Voimassa olevan pykälän tarkoituksena on esittää kootusti kaikki hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluvat sosiaalipalvelut, joita koskeva sääntely jakautuu sosiaalihuoltolakiin sekä lukuisiin erityislakeihin. Osa erityislaeista on muun hallinnonalan lakeja, mutta niissä säädetään myös hyvinvointialueen sosiaalihuollon tehtävistä. Pykälän 1 momentissa luetellaan sosiaalihuoltolain mukaiset sosiaalipalvelut, joista säädetään tarkemmin saman luvun muissa pykälissä. Pykälän 2 momentissa säädetään hyvinvointialueen mahdollisuudesta järjestää myös muita kuin laissa säädettyjä sosiaalipalveluja. Pykälän 3 momentissa taas luetellaan kootusti kaikki erityislakien mukaiset tehtävät viitaten niiden tarkemman sisällön osalta kyseisiin lakeihin. Otsikko ehdotetaan muutettavaksi lakiteknisistä syistä vastaamaan esityksen muita ehdotuksia.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin hyvinvointialueen velvollisuudesta järjestää sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta. Näiden sisältöä kuvattaisiin muutettavaksi ehdotettavassa 15 §:ssä. Muutosta ja sen merkitystä perustellaan kyseisen pykälän säännöskohtaisissa perusteluissa. Lisäksi 14 §:n 3 momentissa säädettäisiin edelleen hyvinvointialueen velvollisuudesta järjestää momentin alakohdissa luetellut sosiaalipalvelut, joihin ehdotetaan yksittäisiä muutoksia.

Momentin sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta koskevat 1 ja 2 kohta kumottaisiin, koska sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta ei enää määriteltäisi laissa sosiaalipalveluiksi.

Momentin 3 kohta sosiaalisesta kuntoutuksesta muutettaisiin. Sosiaalinen kuntoutus korvautuisi uudella toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelulla. Palvelusta säädettäisiin tarkemmin ehdotettavassa uudistetussa 17 ssä.

Momentin perhetyötä koskeva 4 kohta muutettaisiin perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tueksi. Palvelusta säädettäisiin tarkemmin ehdotettavassa uudistetussa 18 §:ssä.

Momentin alakohdissa listataan kaikki sosiaalihuoltolain mukaiset sosiaalipalvelut. Momentin päihde- ja riippuvuustyötä ja mielenterveystyötä koskevat 14 ja 17 kohta kumottaisiin lakiteknisistä syistä. Molemmissa on kyse sosiaalipalvelujen ja muun sosiaalihuollon toiminnan muodostamasta kokonaisuudesta (ks. lain 24 ja 25 §) ja näiden toteuttamista koskevasta sääntelystä. Niihin sisältyvät sosiaalipalvelut mainitaan jo erikseen 1 momentin mukaisella sosiaalipalvelujen listalla (nykyisen sääntelyn mukaiset päihde- ja riippuvuus työn erityiset palvelut ja mielenterveystyön palvelut). Päihde- ja riippuvuustyötä koskeva 24 § ja mielenterveystyötä koskeva 25 § jäisivät edelleen sääntelynä voimaan sosiaalityötä, sosiaaliohjausta ja sosiaalipalveluja koskevaan 3 lukuun, mutta edellä mainitusta syystä ne eivät olisi enää mukana 14 §:n sosiaalipalveluiden listauksessa. Muutos ei vaikuttaisi kyseisten tehtävien järjestämisvastuun sisältöön tai laajuuteen, vaan kyse olisi edellä todetusti lakiteknisestä selkiyttämisestä.

Momentin 19 kohta kasvatus- ja perheneuvonnasta kumottaisiin. Kasvatus- ja perheneuvonta korvautuisi edellä mainitulla uudella perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuella.

Pykälän 2 momenttiin ei ehdoteta tehtäväksi muutoksia. Hyvinvointialue voisi edelleen järjestää myös muita kuin 1 momentissa tarkoitettuja 11 §:n mukaisiin tuen tarpeisiin vastaavia sosiaalipalveluja.

Pykälän 3 momentin johdantokappaletta ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistetaan kuntouttava työtoiminta. Lisäksi ehdotetaan kumottavaksi momentin 5 kohta, joka sisältää lakiviittauksen kuntouttavasta työtoiminnasta annettuun lakiin. Kuntouttavaa työtoimintaa koskeva laki ehdotetaan tässä esityksessä kumottavaksi, minkä myötä kyseisen palvelun järjestämisvelvollisuus lakkaisi. Pykälän 3 momentin johdantokappaleesta ehdotetaan poistettavaksi myös seuraavat tehtävät: adoptioneuvonta, perheasioiden sovittelu, lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen vahvistamiseen ja ratkaisemiseen liittyvät tehtävät, päätösten täytäntöönpanossa toimitettavaan sovitteluun kuuluvat toimenpiteet, lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan asian tuomioistuinsovitteluun kuuluvat asiantuntijapalvelut sekä isyyden ja äitiyden selvittämiseen ja vahvistamiseen liittyvät tehtävät. Samoin kyseisiä tehtäviä koskevat lakiviittaukset ehdotetaan poistettavaksi kumoamalla momentin 8–13 kohdat. Kyseisistä tehtävistä ehdotetaan lain 29 c §:ään uutta kokoavaa perheoikeudellisia tehtäviä koskevaa säännöstä.

Pykälän 3 momentin 14 kohtaa muutettaisiin lakiteknisistä syistä. Kohdan lopussa oleva välimerkki muutetaan, sillä sen jälkeen ehdotetaan lisättäväksi uusia kohtia.

Pykälän 3 momentin hyvinvointialueen tehtävälistaukseen lisättäisiin sieltä puuttuvat maahanmuuttajien kotoutumisen edistämisen järjestäminen, kuntapaikalle ohjattavien vastaanotto sekä ihmiskaupan uhrien auttamistoimien järjestäminen. Kyseiset tehtävät kuuluvat osin hyvinvointialueen sosiaalihuollon vastuulle, ja järjestämisvastuun sisällöstä säädetään tarkemmin kotoutumisen edistämisestä annetussa laissa (681/2023), sekä kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetussa laissa (746/2011). Näitä lakeja koskevat lakiviittaukset ehdotetaan lisättäväksi momenttiin uusiksi 15 ja 16 kohdiksi. Kyseisten tehtävien laatuun tai laajuuteen ei ehdoteta tässä yhteydessä muutoksia.

Kotoutumislaki määrittelee muun muassa ilman huoltajaa maassa olevien alaikäisten hoivan, huolenpidon ja kasvatuksen hyvinvointialueen järjestämisvastuulla olevaksi tehtäväksi. Samoin kotoutumislain 44 §:n mukaan kuntapaikalle vastaanotettavalle henkilön palvelut tulee yhteensovittaa kunnan ja hyvinvointialueen välillä. Kotoutumislain 44 §:n perusteluissa selkeytetään kunnan ja hyvinvointialueen vastuita kuntapaikalle ohjattavan henkilön palveluiden järjestämisvastuiden osalta siten, että hyvinvointialueen vastuulla on sosiaalihuoltolain 11 §:n mukaisesti yksilöllisiin tarpeisiin vastaaminen. Nämä tarpeet tulisi ennakkoon arvioida käytettävissä olevien tietojen perusteella, jotta vastaanoton yhteydessä voidaan varmistaa

tarkoituksenmukaisesti tuen tarpeisiin vastaaminen. Vastaanottolaissa puolestaan säädetään hyvinvointialueen vastuusta järjestää auttamistoimet sellaiselle ihmiskaupan uhrille, jolla on kotikunta Suomessa. Tämä sääntely on myös peruste hyvinvointialueelle maksettavista kotoutumislain mukaisista korvauksista. Lisäyksellä pyritään välttämään sellaista sosiaalihuoltolain 14 §:n tulkintaa, että kotoutumisen edistäminen koskee vain niitä erityisiä tehtäviä, jotka on osoitettu hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle kotoutumislaissa. Myös ulkomaalaistaustaisiin hyvinvointialueen asukkaisiin kohdentuvalla yleisellä sosiaalihuoltolain mukaisella toiminnalla on keskeinen kotoutumista edistävä tehtävä ja hyvinvointialueiden tulee huomioida eri asiakasryhmät sosiaalihuollon palveluita annettaessa.

Ihmiskaupan uhrien auttamistoimista sinänsä selkeästi lain tasolla määritelty järjestämisvastuu on voinut jäädä joissain tilanteissa epäselväksi käytännön asiakastilanteissa. Tämä taas on saattanut vaikuttaa auttamistoimien saatavuuteen ja niiden käytännön järjestämiseen hyvinvointialueilla. Esitetyllä muutoksella selkeytetään hyvinvointialueen vastuuta sosiaalihuollon osana järjestettävistä auttamistoimista, jotka ovat hyvinvointialueiden järjestämisvastuulla. Sääntely ei koske kotikunnattomia vastaanottojärjestelmän piirissä olevia asiakkaita, joiden palveluiden järjestämisestä vastaa vastaanottokeskus tai ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä vastaanottolain nojalla.

Lisäksi 3 momenttiin tehtäisiin kielenhuoltoa.

14 a §. *Tuen tarpeisiin vastaaminen.* Pykälä olisi uusi. Siinä säädettäisiin lain 11 §:n mukaisiin tuen tarpeisiin vastaamisen yleisistä periaatteista ja porrasteisuudesta. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että tuen tarpeisiin vastataan ensisijaisesti sosiaaliohjauksella ja sosiaalityöllä. Pykälän 2 momentin mukaan sosiaalipalveluja järjestettäisiin vain, jos sosiaalityönä ja sosiaaliohjauksena annettava tuki ei yksin olisi asiakkaan tuen tarpeisiin vastaamiseksi sopivaa tai riittävää.

Sääntelyn tavoitteena olisi vahvistaa sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen asemaa ja roolia keskeisimpänä sosiaalihuollon välittömänä asiakastyönä ja ensisijaisena asiakkaiden tuen tarpeisiin vastaamisen keinona. Samalla tavoitteena olisi ohjata palvelujärjestelmää pois palvelukeskeisyydestä, kohti asiakaslähtöisyyttä sekä vahvistaa välitöntä tuen tarpeisiin vastaamista. Koska sosiaalityö ja sosiaaliohjaus sisältäisivät myös muun muassa tuen tarpeen arvioinnin ja muun sosiaalihuollon asiakasprosessiin kuuluvan viranomaistyön, ne olisivat osa käytännössä lähes kaikkien sosiaalihuollon asiakkaiden kanssa tehtävää työtä.

Tavoiteltavaa olisi, että sosiaalihuollon ammattihenkilö kykenisi vastaamaan mahdollisimman laajasti ja välittömästi myös asiakkaan tuen tarpeisiin sosiaalityöhön ja sosiaaliohjaukseen sisältyvän ohjauksen, neuvonnan ja psykososiaalisen tuen keinoin. Sosiaaliohjaus ja sosiaalityö ovat keskeisiä työmuotoja asiakkaan voimavarojen vahvistamisessa, eikä asiakas siten lähteskään aina tarvitsisi sosiaalihuollon ammattihenkilön sosiaaliohjauksena tai sosiaalityönä antaman tuen lisäksi sosiaalipalveluja.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että tuen tarpeisiin vastattaisiin ensisijaisesti sosiaaliohjauksella tai sosiaalityöllä. Edellytyksiä sosiaalipalveluiden järjestämiselle täsmennettäisiin pykälän 2 momentissa.

Pykälän 2 momentin mukaan sosiaalipalveluja järjestettäisiin, jos sosiaalityönä tai sosiaaliohjauksena annettava tuki ei yksin olisi asiakkaan tuen tarpeisiin vastaamiseksi sopivaa tai riittävää. Osana sosiaaliohjausta tai sosiaalityötä voitaisiin todeta sosiaalipalvelun tarve ja tehdä tarvittaessa päätös palvelusta. Joissain tilanteissa tarve asiakkaan tukemiselle sosiaaliohjauksella tai sosiaalityöllä voi olla vähäinen ja tarve sosiaalipalvelulle tulisi todetuksi jo asiakkuuden

alkuvaiheessa. Säännös ei tarkoittaisi, että sosiaalipalvelujen myöntämisen edellytyksenä olisi, että asiakasta olisi ensin yritetty tukea sosiaalityöllä tai sosiaaliohjauksella. Sen sijaan tarkoituksena olisi ohjata sosiaalihuollon ammattihenkilöitä arvioimaan ennen palvelupäätöksen tekemistä, olisiko asiakkaan tarpeisiin mahdollista vastata osin tai kokonaan sosiaaliohjauksella ja sosiaalityöllä.

On tilanteita, joissa asiakas tarvitsee sosiaalityötä tai sosiaaliohjausta konkreettisempaa apua. Esimerkiksi monet ikääntymisestä tai vammasta aiheutuvat tuen tarpeet ovat sellaisia, joissa sosiaaliohjauksen ja sosiaalityön sijaan tai rinnalla usein tarvitaan kotona asumista tukevia ja mahdollistavia palveluja, kuten ateriapalvelua tai kotihoitoa. Toisaalta tilanteissa, joissa itsenäinen kotona asuminen ei enää ole vaihtoehto, voidaan tarvita asumispalveluja. Näissä tilanteissa sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen roolina voisi olla tarvittavan tuen ja palvelujen kokonaisuuden ja sisällön suunnittelu asiakkaan tarpeita vastaavaksi sekä tarvittavan tuen kokonaisuuden yhteensopivuuden varmistaminen.

Työikäisten sosiaalipalveluissa vastaavia tilanteita on esimerkiksi, jos asiakas tarvitsee sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen lisäksi toiminnallista tai muuten intensiivisempää tukea toimintakykyyn liittyvien ongelmien vuoksi. Tällöin asiakasta voidaan tukea esimerkiksi toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelulla, jota annetaan henkilökohtaisena tai ryhmässä toteutettavana tukena. Sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta ei voitaisi myöskään pitää lapsen ja perheen tuen tarpeisiin vastaamiseen sopivina esimerkiksi tilanteissa, joissa perhe tarvitsee lapsiperheen kotipalveluna annettavaa konkreettista ja lyhytaikaista arjen tukea tai tukea lapsen hoitoon ja kasvatukseen. Vastaavasti tilanteissa, joissa lapsiperheellä on esimerkiksi akuutti taloudellisen tuen tarve ja perheen ravinnosta tulee huolehtia viikonlopun yli, voi ehkäisevän tai täydentävän toimeentulotuen myöntäminen olla annettavan ohjauksen ja neuvonnan rinnalla soveltuvin tukimuoto akuutissa tilanteessa. Tällaisissa tilanteissa sosiaalityö ja sosiaaliohjaus eivät ole säännöksessä tarkoitetulla tavalla sopivia tai yksin riittäviä vastaamaan asiakkaan tarpeisiin, jolloin asiakkaalle tulisi myöntää myös hänen tarvitsemiaan sosiaalipalveluja.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lisäksi, että sosiaalipalveluiden tarvetta arvioitaessa otetaan huomioon mahdollisuudet vastata asiakkaan tuen tarpeisiin muulla tavoin. Kyse on voimassa olevan oikeuden mukaisesta periaatteesta, eikä säännöksellä muutettaisi olemassa olevaa oikeustilaa. Periaate tuotaisiin kuitenkin lain tasolla selkeämmin esiin, millä tavoiteltaisiin hyvinvointialueiden toimintaa ohjaavaa vaikutusta.

Asian arvioinnissa tulisi ottaa huomioon ensinnäkin se, missä määrin asiakkaan omat voimavarat ja mahdollisuudet riittävät tilanteen ratkaisemiseen ilman sosiaalipalvelujen järjestämistä. Asiakkaan oma toimijuus ja itsenäinen selviytyminen ovat ensisijaisia silloin, kun se on hänen toimintakykynsä ja olosuhteidensa perusteella realistista ja kohtuullista. Arviointi tehdään aina yksilöllisesti ja suhteutetaan henkilön voimavaroihin, elämäntilanteeseen, toimintakykyyn ja riskitekijöihin. Asiakkaan omia valmiuksia voidaan tukea ohjauksella ja neuvonnalla sekä sosiaalityöllä ja sosiaaliohjauksella.

Palvelujen tarvetta arvioitaessa otetaan asiakkaan edun mukaisesti huomioon myös elämäntilanteessa tosiasiallisesti käytettävissä oleva läheisten tuki, kuitenkaan edellyttämättä sen olemassaoloa tai hyödyntämistä. Läheisten ja asiakkaan luonnollisen verkoston tarkoituksenmukainen tunnistaminen ja osallistaminen voi olla myös osa sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta. Toisaalta tulee huomioida myös, että jos asiakkaalla ei ole esimerkiksi lainkaan omaisia tai läheisiä ihmissuhteita, hänellä saattaa olla korostuneempi tuen tarve.

Huomioon olisi otettava myös se, että alaikäisen asiakkaan huoltajaa sitovat lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain mukaiset huoltajan tehtävät. Päävastuu lapsen kehityksestä ja

kasvatuksesta kuuluu lapsen vanhemmille tai muille lapsen huollosta lain mukaan vastaaville henkilöille. Vanhemmilla ja huoltajilla on siten ensisijainen oikeus ja vastuu lapsen huolenpidosta ja kasvatuksesta, mutta heillä on perustuslain 19 §:n 3 momentin nojalla oikeus saada tukea tähän tehtävään.

Säännös edellyttäisi myös arvioimaan, voidaanko asiakkaan tuen tarpeeseen vastata muiden viranomaisten palveluilla tai toimilla. Viime kädessä kukin toimija vastaa kuitenkin oman hallinnonalansa palvelujen tarpeen arvioinnista ja päättää niiden järjestämisestä, mutta sosiaalihuollon roolina olisi sosiaalihuoltolain 40 §:n mukaisesti ohjata henkilö näiden tarvitsemiensa palvelujen ja tuen piiriin. Tarpeen mukaan asiakkaalle annettaisiin ohjausta ja tukea näiden palvelujen tai etuuksien (esimerkiksi terveydenhuollon palvelut, varhaiskasvatuksen tai oppilaitoksen järjestämisvastuulle kuuluva tuki, talous- ja velkaneuvonta, työllisyyspalvelut, kunnan kotoutumispalvelut, Kelan etuudet) piiriin hakeutumisessa ja niiden hyödyntämisessä. Jos tuen tarve kuuluu ensisijaisesti muun viranomaisen tehtäväalaan, sosiaalipalvelujen järjestäminen on toissijaista. Näin toteutetaan tarkoituksenmukainen työnjako ja vältetään päällekkäisyydet asiakkaan palvelukokonaisuudessa. Sosiaalipalvelujen tarjoaminen esimerkiksi jonkin toisen viranomaisen palvelun odotusajaksi tai puutteiden vuoksi voi olla ratkaisu vain silloin, kun asiakkaan tuen tarve sitä edellyttää ja tähän tuen tarpeeseen aidosti pystytään vastaamaan sosiaalipalvelulla. Kiireellisissä tilanteissa sosiaalihuollon on myös sen käytettävissä olevien keinojen puitteissa huolehdittava siitä, ettei asiakkaan oikeus välttämättömän toimentuloon ja huolenpitoon vaarannu.

Säännös ei edellyttäisi, että asiakkaan olisi ensisijaisesti hankittava sosiaalipalveluja omilla tuloillaan tai varoillaan yksityisiltä palveluntuottajilta. Vaikka jotkin asiakkaan tarpeisiin soveltuvat palvelut voivat olla saatavilla myös yksityisiltä markkinoilta, ehdotettava säännös ei vaikuttaisi hyvinvointialueen vastuuseen järjestää sosiaalipalveluja niille, jotka niitä tuen tarpeensa perusteella tarvitsevat. Tällainen tuki voi olla asiakkaalle riittävää, jos asiakas itse haluaa ensisijaisesti hyödyntää yksityisiä tai kolmannen sektorin palveluja.

Osana yleistä ohjausta ja neuvontaa sekä sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta asiakkaalle voidaan kertoa erilaisista vaihtoehdoista, myös kolmannen sektorin tarjoamasta tuesta. Jossain tilanteissa asiakkaan tuen tarpeisiin voitaisiin parhaiten vastata esimerkiksi paikallisten järjestöjen tai muiden kolmannen sektorin toimijoiden toiminnan kautta, esimerkiksi jos asiakkaan tuen tarve liittyisi yhteiskunnallisen osallisuuden puutteisiin tai sosiaalisen syrjäytymisen riskeihin. Tällöin voitaisiin esimerkiksi sosiaaliohjauksen tuella auttaa asiakasta kiinnittymään toimintaan, jonka avulla hänen elämäntilanteensa voisi tältä osin parantua.

Kokonaisuutena 2 momentti täsmentäisi, että sosiaalipalveluja myönnettäessä tehdään jokaisen asiakkaan kohdalla yksilöllinen arvio, jossa punnitaan asiakkaan omat voimavarat ja tosiasialliset toimintamahdollisuudet sekä tunnistetaan mahdolliset muiden viranomaisten ensisijaiset palvelut. Omia voimavaroja voidaan tukea ohjauksella ja neuvonnalla sekä sosiaalityöllä tai sosiaaliohjauksella. Palvelu järjestetään, kun nämä keinot eivät riitä turvaamaan asiakkaan hyvinvointia, toimintakykyä ja osallisuutta hänen etunsa mukaisesti, ja kun sosiaalipalvelu on siten tarpeellinen ja tarkoituksenmukainen toimenpide suhteessa asiakkaan yksilölliseen tilanteeseen. Keskeisessä asemassa on sosiaalihuollon ammattihenkilön koulutuksensa ja osaamisensa perusteella tekemä ammatillinen arvio asiakkaan yksilöllisestä tilanteesta.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että edellä 2 momentissa säädettyä ei sovelleta sosiaalipalveluihin, joita järjestetään ilman yksilöllistä tarvearviointia. Säännös viittaisi sellaisiin sosiaalipalveluihin, joiden saamisedellytyksistä tai toteuttamisesta on säädetty siten, ettei niiden myöntäminen käytännössä voi perustua yksilölliseen sosiaalihuollon tarvearvioon. Sosiaalihuoltolain mukaisista palveluista tällaisia ovat lain 24 b §:ssä säädetty päiväkeskuspalvelu, 27 §:ssä

säädetty lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvonta ja valvotut vaihdot sekä 27 c §:ssä säädetyt opiskeluhuollon kuraattoripalvelut. Päiväkeskus on toiminnan luonteen vuoksi käytännössä avoin kaikille, ja siinä on 24 b §:n mukaan oikeus asioida myös nimettömänä. Hyvinvointialueen velvollisuus järjestää tapaamisten tai vaihtojen valvonta taas perustuu joko lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 8 §:ssä tarkoitetun viranomaisen vahvistamaan sopimukseen tai tuomioistuimen päätökseen, jossa määritellään tarvittavien toimenpiteiden sisältö. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 15 §:n mukaan opiskelijalle taas on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskeluhuollon psykologin tai kuraattorin kanssa aina opiskelijan tätä pyytäessä. Täten sosiaalityö tai sosiaaliohjaus eivät olisi ensisijaisia suhteessa näihin palveluihin eikä niiden kohdalla myöskään tulisi samalla tavoin kuin muiden palvelujen kohdalla arvioitavaksi, voitaisiinko asiakkaan tuen tarpeeseen vastata kohtuudella muulla tavoin.

15 §. *Sosiaalityö ja sosiaaliohjaus*. Pykälä ja sen otsikko ehdotetaan muutettavaksi. Voimassa olevan lain 15 §:ssä säädetään sosiaalityöstä ja 16 §:ssä sosiaaliohjauksesta. Koska molemmat on laissa määritelty sosiaalipalveluiksi, niiden järjestämisestä tulee lain 45 §:n mukaan aina tehdä valituskelpoinen hallintopäätös. Molempien sisällölliseen kuvaukseen ja niiden keskinäiseen suhteeseen on tunnistettu liittyvän täsmentämistarvetta. Sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen sisällöt ovat osin päällekkäisiä, mutta niiden välillä tunnistetaan myös selkeitä eroja. Lisäksi sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen suhdetta lain 4 luvussa säädettyihin sosiaalihuollon asiakasprosessiin kuuluviin viranomaistehtäviin on pidetty osittain epäselvänä.

Pykälässä määriteltäisiin ensin sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen luonne ja sisältö siltä osin kuin se koskisi sekä sosiaalityötä että sosiaaliohjausta. Tämän jälkeen pykälässä kuvattaisiin erikseen sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen erityispiirteet. Pykälässä ei määriteltäisi sitä, kuka ammattihenkilö voi tehdä sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta. Tämä vastaisi voimassa olevaa sääntelyä.

Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin sosiaalityö ja sosiaaliohjaus. Niillä tarkoitettaisiin suunnitelmallista ja muutosta tai toimintakyvyn ylläpitoa tavoittelevaa yksilö- ja perhekohtaista asiakastyötä, jonka tarkempi toteuttamistapa ja sisältö määräytyisivät kunkin asiakkaan tarpeiden ja tilanteen perusteella. Yksilö- ja perhekohtaisella asiakastyöllä tarkoitettaisiin suoraan asiakkaaseen tai hänen lähipiiriinsä kohdentuvaa työskentelyä. Sääntelyllä ei olisi tarkoitus kuvata tyhjentävästi sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen muita mahdollisia sisältöjä esimerkiksi koko palvelujärjestelmään tai yhteiskunnalliseen rooliin ja tehtäviin liittyvien sisältöjen osalta, vaan pykälässä kuvattaisiin nimenomaisesti konkreettisissa asiakkuuksissa ja asiakastilanteissa toteutuvia työn sisältöjä. Sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen tavoitteena olisi yhdessä yksilöiden, perheiden ja heidän yhteisöjensä kanssa lieventää elämäntilanteen vaikeuksia, vahvistaa yksilöiden ja perheiden omia toimintaedellytyksiä ja osallisuutta sekä edistää yhteisöjen sosiaalista eheyttä. Sosiaalityöhön ja sosiaaliohjaukseen sisältyisivät asiakkaan tuen tarpeista ja tilanteesta riippuen 1 momentin 1–6 kohdissa säädetyt tehtävät, jotka linkittyisivät toisiinsa jatkuvaksi vuorovaikutteiseksi asiakas- ja asiantuntijatyöksi.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan sosiaalityöhön ja sosiaaliohjaukseen kuuluisi tuen tarpeen arviointi, josta säädettäisiin tarkemmin lain 36 §:ssä. Asiakkaan tarpeisiin vastaaminen sosiaalihuollon toimin edellyttää käytännössä aina tuen tarpeiden tunnistamista, jotta niihin voidaan vastata oikealla tavalla. Tuen tarpeiden ja niissä tapahtuvien muutosten arvioiminen olisi jatkuva, vuorovaikutteinen ja kiinteä osa sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta ja sitä toteutettaisiin tilanteen ja tarpeiden edellyttämässä laajuudessa osana asiakaskohtaamisia yhdessä asiakkaan ja tarvittaessa muiden viranomaisten tai muiden toimijoiden kanssa. Se tarkoittaisi asiakkaan elämäntilanteessa mahdollisesti tapahtuvien muutosten tarkoituksenmukaista selvittelyä ja sen arvioimista, millä keinoin asiakkaan tuen tarpeisiin voitaisiin parhaalla mahdollisella tavalla vastata. Tuen tarpeen yhteydessä toteutettavasta monialaisesta yhteistyöstä säädetään sosiaalihuoltolain 41 §:ssä ja asiakkaan läheisverkoston kartoittamisesta sosiaalihuoltolain 43 §:ssä.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan sosiaalityöhön ja sosiaaliohjaukseen ehdotetaan kuuluvaksi asiakassuunnitelman laadinta ja muu suunnitelmallinen työ. Näistä säädetään tarkemmin lain 38 ja 39 §:ssä. Sosiaalityöhön ja sosiaaliohjaukseen kuuluisi tarvittaessa, suunnitelman toteutumisen varmistaminen sekä suunnitelman päivittäminen, jos asiakkaan olosuhteet ja tuen tarpeet muuttuvat tai asiakkaalle myönnetyllä tuella ei ole pystytty vastaamaan asiakkaan tuen tarpeisiin. Sosiaalihuollon työskentely tulisi aina olla suunnitelmallista ja tavoitteellista, ja asiakkaan tilanteessa tapahtuvia muutoksia tulisi seurata ja niihin reagoida riippumatta siitä, tehtäisiinkö asiakkaalle erillinen kirjallinen asiakassuunnitelma vai ei.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan sosiaalityöhön ja sosiaaliohjaukseen kuuluisi päätöksenteon valmistelu ja päätöksenteko. Sosiaalihuollon toimintaan kuuluu keskeisesti hallintopäätösten teko, josta säädetään uudessa ehdotettavassa 44 a §:ssä. Päätöksenteossa on kyse julkisen vallan käyttämisestä. Sosiaalihuollon toimintaan kuuluu myös muiden asiakkaan etuuksia ja oikeuksia koskevien päätösten tekemistä. Osa sosiaalihuollossa tehtävistä päätöksistä on merkittävästikin asiakkaan perus- ja ihmisoikeuksiin puuttuvia.

Pykälän 1 momentin 4 kohdan mukaan sosiaalityöhön ja sosiaaliohjaukseen kuuluisivat laissa säädetyt ilmoitus-, ohjaus-, valvonta- ja selvitystehtävät. Tällaisia ovat esimerkiksi sosiaalihuollolta pyydettyjen lausuntojen tai selvitysten tekeminen, edunvalvonnan hakeminen asiakkaalle tai palvelujen toteuttamiseen liittyvä valvonta. Esimerkkinä sosiaalihuollolle säädetystä ilmoitusvelvollisuudesta on 40 §:n mukainen ilmoitusvelvollisuus asiakkaan tuen tarpeesta muulle viranomaiselle.

Pykälän 1 momentin 5 kohdan mukaan sosiaalityöhön ja sosiaaliohjaukseen kuuluisivat asiakkaan ohjaaminen, neuvonta ja psykososiaalinen tuki. Asiakkaan kohtaamiseen ja vuorovaikutukseen perustuvaa työtä voidaan pitää jopa tärkeimpänä ja keskeisimpänä osana sosiaalihuollon ammattihenkilöiden työtä. Työskentelyssä on keskeistä luottamuksen saavuttaminen asiakkaan ja työntekijän välillä, jotta työskentely mahdollisten vaikeiden asioiden selvittämiseksi ja ongelmien ratkaisemiseksi olisi mahdollista. Osana työskentelyä olisi mahdollista käyttää osallistavia, toiminnallisia ja asiakkaan omaa toimijuutta vahvistavia menetelmiä sekä muuta ammatillista osaamistaan asiakkaiden erilaisten tilanteiden ja tuen tarpeiden ratkaisemiseksi. Tuen sisältöjä voisivat olla esimerkiksi henkilökohtaiset tapaamiset, kotikäynnit, valmennus arkipäivän toiminnoista selviytymiseen ja elämänhallintaan sekä tuki eri viranomaisten kanssa asiointiin. Sekä ohjauksessa ja neuvonnassa että psykososiaalisessa tuessa korostuvat tilannesidonnaisuus ja asiakkaan henkilökohtainen elämäntilanne sekä käsitys itsestään.

Intensiivinen psykososiaalinen työskentely ei ole kaikille asiakkaille tarkoituksenmukaista tai mahdollista, minkä vuoksi sosiaalihuollon toiminnassa tulisi olla joustavuutta ja valmiutta soveltaa psykososiaalista työotetta myös konkreettisemmalla tasolla. Tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi tukea taloudellisten asioiden hoitamisessa tai muuta asiakkaan arkista ohjaamista ja neuvontaa taikka asiakaan saattamista muiden tarpeellisten palvelujen ja avun piiriin. Konkreettinen ja suoraan arkielämään kohdentuva apu, kuten talousneuvonta, voisi vaikuttaa merkittävästi myös asiakkaan psyykkiseen vointiin. Myös muun palvelu- ja etuusjärjestelmän sekä kansalaisyhteiskunnan syvällinen tunteminen on keskeinen osa sitä asiantuntemusta, jonka vuoksi asiakkaat kääntyvät sosiaalihuollon puoleen.

Pykälän 1 momentin 6 kohdan mukaan sosiaalityöhön ja sosiaaliohjaukseen kuuluisi monialainen yhteistyö. Sosiaalihuollon asiakkaan kokonaistilanne liittyy usein erilaisiin tarpeisiin, olosuhteisiin tai ongelmatilanteisiin, joiden ratkaisemiseksi tarvitaan sekä sosiaalihuollon omien palvelujen yhteensovittamista että yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. Asiakas voi saada samanaikaisesti useita sosiaalipalveluja, jotka on saatettu hallinnollisesti organisoida hyvinvointialueella eri yksiköihin. Tällöin on välttämätöntä, että palvelut muodostavat yli

hallinnollisten rajojen johdonmukaisen ja asiakkaan tavoitteita tukevan kokonaisuuden, jossa työnjako, vastuut ja palvelujen keskinäinen ajoitus ovat selkeitä.

Monialainen yhteistyö on usein osa kokonaisuuden koordinointia silloin, kun asiakkaan tarpeet ulottuvat myös sosiaalihuollon ulkopuolelle. Esimerkiksi asumiseen, terveyteen, työelämään, koulutukseen, vanhemmuuteen, taloudelliseen toimeentuloon tai kotoutumiseen liittyvien asioiden ratkaiseminen edellyttää usein myös sosiaalihuollon ulkopuolisten viranomaisten tai muiden tahojen toimia ja yhteistyötä. Keskeisiä yhteistyötahoja voivat olla esimerkiksi Kela, terveydenhuolto, työllisyysalueet sekä muut kunnan eri palvelusektorit. Sosiaalihuoltoon liittyvää, monialaista yhteistyötä ohjaavaa sääntelyä liittyy myös esimerkiksi TYM-lakiin. Yhteistyötä voidaan tehdä myös tiiviisti esimerkiksi seurakuntien tai järjestöjen kanssa.

Monialaiseen yhteistyöhön kuuluu asiakkaan saaman tuen sisällöllinen ja ajallinen yhteensovittaminen, vastuutahoista sopiminen, siirtymävaiheiden turvaaminen sekä tiedonkulun ja yhteistyörakenteiden varmistaminen asiakkaan suostumuksen ja lainsäädännön asettamissa rajoissa. Monialaisessa yhteistyössä voidaan järjestää eri toimijoiden yhteisiä neuvotteluja ja keskusteluja tilanteen ratkaisemiseksi ja tuen tarpeiden arvioimiseksi. Sosiaalihuollon ammattihenkilön keskeisenä tehtävänä on huolehtia siitä, että asiakas pääsee asioissaan eteenpäin ja saa tarvitsemansa sosiaalihuollon sekä muiden toimijoiden tuen.

Pykälän 2 momentissa kuvattaisiin sosiaalityön erityispiirteet. Yksilö- ja perhekohtainen sosiaalityö painottuisi kokonaisvaltaiseen ja laaja-alaiseen muutos- tai muuhun työhön, asiakkaan tai perheen saaman tuen kokonaisuuden yhteensovittamiseen sekä monitahoisten ja monimutkaisten sosiaalisten ongelmatilanteiden ratkaisemiseen. Yksilö- ja perhekohtaisessa sosiaalityössä korostuisivat asiakkaan tilanteen kokonaisvaltainen ja laaja-alainen tarkastelu hyödyntäen tutkimustietoa sekä laajaa yhteiskunnan rakenteiden, toiminnan ja syy-seuraussuhteiden tuntemusta. Tavoitteena olisi löytää kokonaisvaltainen ratkaisu, jossa on sovitettu yhteen asiakkaan ja perheen tuen ja palveluiden kokonaisuus tarkoituksenmukaisella ja asiakkaan edun mukaisella tavalla. - tuo ihan hatusta, mutta vähän yritin yhdistellä tekstiä. Yksilö- ja perhekohtaisessa sosiaalityössä korostuisivat asiakkaan tai perheen saaman tuen laajankin kokonaisuuden yhteensovittaminen siten, että siitä muodostuu asiakkaan tai lapsen edun mukainen kokonaisuus, jolla pystytään tarkoituksenmukaisella tavalla vastaamaan asiakkaan tuen tarpeisiin. Lisäksi yksilö- ja perhekohtaisessa sosiaalityössä painottuisivat monitahoiset ja monimutkaiset sosiaaliset ongelmatilanteet ja ilmiöt. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi asiakkaan useat yhteen kietoutuvat sosiaaliset ongelmat, palvelujärjestelmän eri osien yhteensovittamista vaativat haasteet ja erilaiset muut, monimutkaiset ongelmatilanteet.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin yksilö- ja perhekohtaisen sosiaaliohjauksen erityispiirteistä. Työssä painottuisi toiminnallinen työskentely yksilön tai perheen elinympäristöissä elämänhallinnan ja arjen toimintakyvyn vahvistamiseksi. Lisäksi työssä painottuisi asiakkaan tilanteesta ja tarpeista riippuen myös palvelujen hakemiseen ja käyttöön liittyvä ohjaus, neuvonta ja tuki. Sosiaaliohjaus on erityisesti konkreettista työskentelyä asiakkaan elinympäristössä ja arjessa muutoksen mahdollistamiseksi. Sosiaaliohjauksessa korostuvat asiakkaan omien voimavarojen vahvistaminen, arkeen liittyvien taitojen opettelu, arjen esteiden purkaminen ja asiakkaan sosiaalisen toimintakyvyn parantaminen.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin julkisen vallan käytöstä sosiaalityössä ja sosiaaliohjauksessa. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että siltä osin, kuin sosiaalityöhön tai sosiaaliohjaukseen sisältyy julkisen vallan käyttöä, tulee tehtävä toteuttaa virkasuhteessa ja sitä voi hoitaa ainoastaan sosiaalihuollon ammattihenkilölaissa tarkoitettu laillistettu ammattihenkilö. Laillistettuja ammattihenkilöitä ovat sosiaalityöntekijä, sosionomi (AMK), geronomi (AMK) ja kuntoutuksen ohjaaja (AMK). Laillistetuilla ammattihenkilöillä tarkoitetaan sellaisia

sosiaalihuollon korkeakoulutasoisen koulutuksen saaneita ammattihenkilöitä, jotka ovat saaneet virallisen ammatinharjoittamisoikeuden Lupa- ja valvontavirastolta. Laillistaminen takaa asiakasturvallisuuden ja ammattitaidon, ja heidät on merkitty viralliseen ammattihenkilöiden keskusrekisteriin. Sosiaalihuollon asiakkaan on tiedettävä, kenen kanssa hän asioi ja kuka häntä auttaa. Koska mainittuihin tehtäviin liittyy julkisen vallan käyttöä, on sekä palvelujärjestelmän että asiakkaan edun mukaista, että sosiaalihuollon toiminnan ja toteutumisen kannalta kriittisen ja keskeisen tärkeitä tehtäviä hoitaa henkilöstö, jolla on asiaan liittyvä riittävä ammatillinen osaaminen ja jotka myös ovat valvonnan piirissä. Julkisen vallan käyttö tarkoittaa tilanteita, joissa viranomainen tai lain nojalla toimivallan saanut muu toimija käyttää yksipuolisesti valtaa suhteessa yksilöön koskien esimerkiksi tämän oikeuksia ja velvollisuuksia. Esimerkiksi sosiaalihuollon päätöksenteko on aina julkisen vallan käyttöä. Samoin on tuen tarpeen arviointi, jossa arvioidaan asiakkaan oikeutta sosiaalihuollon tukeen tai palveluihin. Lisäksi julkisen vallan käyttöä saattaa sisältyä asiakassuunnitelman laatimiseen sekä erilaisiin ilmoitus-, ohjaus-, valvonta- ja selvitystehtäviin. Ehdotettavassa laissa virkasuhteessa toteutettavia tehtäviä kuvataan erikseen 36 §:ssä (tuen tarpeen arviointi),39 §:ssä (asiakassuunnitelma), 42 §:ssä (omatyöntekijä) ja 44 a §:ssä (sosiaalihuoltoa koskeva päätöksenteko).

Pykälässä ei myöskään määriteltäisi sitä, kuka ammattihenkilö voi tehdä sosiaalityöhön ja sosiaaliohjaukseen sisältyviä yksittäisiä työtehtäviä, kuten arvioida tuen tarvetta tai laatia asiakassuunnitelman, vaan niistä säädettäisiin tarvittaessa erikseen. Hyvinvointialueen tehtävänä on sosiaalihuollon lainsäädännön perusteella varmistaa, että kaikissa sosiaalihuollon tehtävissä toimivilla henkilöillä on niiden hoitamisen edellyttämä osaaminen. Sosiaalihuollon lainsäädäntöön sisältyy erinäisiä säännöksiä, joiden mukaan tietystä tehtävästä vastaa nimenomaisesti tietty laillistettu ammattihenkilö. Esimerkiksi nyt kyseessä olevan esityksen 49 c §:ssä ehdotetaan säädettäväksi sosiaalityöntekijän erityisistä tehtävistä. Pykälää sovellettaisiin myös 15 §:ssä kuvattuihin tehtäviin ja sisältöihin.

17 §. *Toimintakyvyn ja osallisuuden tuki*. Pykälä ja sen otsikko ehdotetaan muutettavaksi. Pykälässä säädettäisiin kuntouttavan työtoiminnan, sosiaalisen kuntoutuksen sekä vammaisten henkilöiden työllistymistä tukevan toiminnan ja vammaisten henkilöiden työtoiminnan yhdistävästä uudesta toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelusta. Se muodostaisi palvelun, jossa yhdistyvät yksilöllinen tuki, toiminnalliset menetelmät ja yhteisöllinen osallistuminen asiakkaan tarpeiden mukaan. Palvelun tavoitteena olisi yksilön integroituminen yhteiskuntaan toimintakykyään vastaavalla tavalla. Kyseessä olisi nykyisen sosiaalisen kuntoutuksen kaltainen palvelu eli tehostettua ja tavoitteellista tukea sosiaalisen toimintakyvyn ja elämänhallinnan parantamiseksi sekä syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja osallisuuden edistämiseksi. Jos asiakkaalla olisi toimintakyvyn tai osallisuuden tukemiseen liittyvää palveluntarvetta, johon sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen tuki ei olisi riittävää, tulisi asiakkaan suunnitelmaan sisällyttää toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelu. Palvelun tulisi kiinnittyä suunnitelmalliseen sosiaalityöhön ja -ohjaukseen ja osana asiakassuunnitelman tekoa tulisi suunnitella sen sisällöt asiakkaan tarvetta vastaavaksi. Palvelu ei olisi asiakkaalle velvoittava vaan perustuisi vapaaehtoisuuteen.

Uusi palvelu ei kytkeytyisi tiettyyn etuuteen tai työttömyyden kestoon. Palveluun osallistuminen ei muodostaisi asiakkaalle oikeutta minkään etuuden tai etuuteen liittyvän kulukorvauksen saamiseen eikä siihen osallistumatta jättäminen poistaisi oikeutta mihinkään etuuteen. Koska uusi palvelu olisi vapaaehtoisuuteen perustuva sosiaalipalvelu, se ei kytkeytyisi kuntouttavan työtoiminnan tavoin työttömyysturvan ehtoihin. Jos työnhakija osallistuu toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelun ohella samanaikaisesti työttömyysturvalain 1 luvun 5 §:n 15 kohdassa tarkoitettuun työllistymistä edistävään palveluun, hänen oikeuteensa saada työttömyysetuutta sovelletaan niitä työttömyysturvalain tai yleistukilain säännöksiä, jotka koskevat etuuden maksamista työllistymistä edistävien palveluiden ajalta (työttömyysturvalain 10 luvun 2 § ja yleistukilain 19 §). Ne asiakkaat, jotka ovat työnhakijoita, mutta eivät osallistu työllistymistä

edistäviin palveluihin toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelun ohella, saavat työttömyysetuutta ilman niin sanottuja aktiiviajan sääntöjä. Tämä tarkoittaa, että korvauksettomat määräajat eli karenssit, työssäolovelvoite, omavastuuaika, yleistuen odotusaika ja tarveharkinta ~~eivät syrjäydy~~ ovat este työttömyysetuuden maksamiselle.

Toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palveluun osallistumisen ei tulisi olla este työttömyysturvan saamiselle. Tällä viitataan siihen, että joskus työllistymistä tukeva palvelu saattaa sisältää toimintaa, jota työttömyysturvajärjestelmässä pidetään opiskelemisena, yritystoimintana tai palkattomana työskentelynä. Tämä on voinut estää työttömyysetuuden maksamisen työllistymistä tukevan palvelun aikana, vaikka työnhakijalla muutoin olisi ollut oikeus etuuteen.

Koska palvelun kohderyhmään kuuluu haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä, joilla saattaa olla alentunut toimintakyky, korostuisi asiakkaan osallisuuden tukeminen, eri vaihtoehtojen ja niihin sisältyvien etuusvaikutusten kuvaaminen asiakkaan ymmärtämällä tavalla ja asiakkaan edun toteutumisen varmistaminen eri palvelujen tai niiden yhdistelmien valinnassa.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin palvelun tarkoituksesta. Toimintakyvyn ja osallisuuden tuki tarkoittaisi tehostettua ja tavoitteellista tukea työ- ja toimintakyvyn parantamiseksi tai ylläpitämiseksi, osallisuuden edistämiseksi sekä syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Sosiaalihuollon tehtäviin kuuluu sosiaalihuoltolain yleisten tavoitteiden perusteella sosiaalisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistäminen ja sellaisten yksilöiden tukeminen, jotka eivät välttämättä pysty osallistumaan yhteiskunnan kaikkiin toimintoihin täysimääräisesti ilman ulkopuolista tukea. Esimerkiksi yksilöiden toimintakyvyn, sosiaalisen hyvinvoinnin, turvallisuuden ja osallisuuden edistäminen ja ylläpitäminen kuuluvat sosiaalihuollon ja sen ammattilaisten tehtäviin. Perustuslain 18 §:n mukaan julkisen vallan on kuitenkin edistettävä työllisyyttä ja pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus työhön, ja työllistyminen voidaan katsoa usein parhaaksi osallisuudeksi. On kuitenkin myös henkilöitä, joille työllistyminen ei ole ajankohtaista. Sosiaalihuollon tulisi siten keskittyä sellaisten henkilöiden tukemiseen, jotka eivät kykene työhön tai ensisijaisiin työllisyys- tai kuntoutuspalveluihin alentuneen toimintakykynsä tai muun vastaavan syyn takia, tai joilla on haasteita osallistumisessa yhteiskunnan muihin toimintoihin.

Tukea annettaisiin sosiaalityön tai sosiaaliohjauksen koordinoimana tavoitteellisena ja tehostettuna toimintana henkilön yksilöllisten tarpeiden mukaan. Palvelun tarpeessa olevalle henkilölle olisi tuen tarpeen arvioinnin yhteydessä tarkoituksenmukaista määritellä 42 §:n mukainen omatyöntekijä. Omatyöntekijän tehtävänä olisi varmistaa, että palvelu toteutuisi henkilön tarpeita vastaavana kokonaisuutena ja että palvelu ja sen sisällöt olisi yhteensovitettu henkilön mahdollisten muiden palvelujen kanssa. Mikäli asiakkaan tavoitteena olisi työllistyminen, tulisi yhteistyö työvoimaviranomaisen kanssa aloittaa hyvissä ajoin. Tavoitteellisessa työelämään tai ensisijaisiin palveluihin tähtäävässä sosiaalihuollon muutostyössä korostuisi myös tarve 38 §:n 4 momentissa säädetyn mukaiseen arviointiin siitä, vastaako palvelu asiakkaan tuen tarpeisiin.

Palvelussa tulisi kiinnittää erityistä huomiota viranomaisten yhteistyöhön ja työnjakoon. Toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelu olisi sovitettava yhteen muiden henkilön tarvitsemien palvelujen kanssa. Sitä voitaisiin myös järjestää samanaikaisesti esimerkiksi työvoimaviranomaisten palvelujen kanssa. Näin ollen asiakas voisi olla sekä sosiaalihuollon palvelussa että samalla toisaalla työvoimaviranomaisen työllistymistä edistävässä palvelussa tai muissa työllisyyspalveluissa. Työllistymistä edistävään palveluun osallistumalla asiakas voisi toteuttaa työttömyysetuuteen liittyviä velvoitteitaan ja saada työllistymistä edistäviin palveluihin liittyvää kulukorvausta mainittuihin palveluihin liittyvien säännösten mukaisesti. Palvelua voitaisiin toteuttaa myös esimerkiksi terveys- ja kuntoutuspalveluiden rinnalla. Asiakkaalle tarjottavista palveluista vastaavien viranomaisten tulisi yhteistyössä varmistaa, että tuen tarpeeseen

vastataan mahdollisimman optimaalisesti eikä asiakas esimerkiksi joudu tilanteeseen, jossa mikään taho ei ota vastuuta asiakkaasta.

Toimintakykyä ja osallisuutta edistävän tuen palvelua tarvitsevan asiakkaan toimintakyky, elämäntilanne ja ikä vaikuttavat tarvittavan yhteistyöverkoston muodostumiseen. Yhteistyötä voi toteuttaa monin eri tavoin esimerkiksi kahden viranomaisen välisenä yhteistyönä, mutta työllistymisen edistämiseen ja nuorten verkostotyöhön tulisi hyödyntää olemassa olevia lakisääteisiä verkostoja ja rakenteita, joista säädetään TYM-laissa. Lain tarkoittamassa työllistymistä edistävän monialaisen tuen yhteistoimintamallissa työvoimaviranomainen, hyvinvointialue ja Kela arvioivat yhdessä työttömän monialaisen palvelutarpeen sekä laativat monialaisen työllistymissuunnitelman silloin, kun työllistyminen edellyttää työvoima-, sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalvelujen yhteensovittamista. Nuorten kanssa työskenneltäessä luonteva yhteistyörakenne voi olla nuorten monialainen yhteispalvelu eli Ohjaamo-toiminta, jossa toimintaa järjestetään yhteistyössä työvoimaviranomaisten, hyvinvointialueen, oppilaitosten ja muiden toimijoiden kanssa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin palvelun myöntämisen perusteista ja kohderyhmästä. Palvelu olisi tarkoitettu henkilöille, joiden tilanteessa esimerkiksi koulutuspalvelut, työvoimaviranomaisen palvelut, työeläkelaitosten tai Kansaneläkelaitoksen järjestämän ammatillisen kuntoutuksen palvelut tai kotoutuja-asiakkaiden kotoutumista edistävät alkuvaiheen palvelut eivät pysty vastaamaan tuen tarpeeseen. Tarkoitus on kohdistaa sosiaalihuollon palvelutoiminta uuden 14 a §:n mukaisesti henkilöille, joiden tosiasiallinen tuen tarve edellyttää juuri sosiaalipalveluja. Siksi palvelua harkittaessa tulisi arvioida, voidaanko asiakkaan tuen tarpeeseen vastata muiden viranomaisten palveluilla tai toimilla. Lisäksi tulisi arvioida voisiko asiakkaan tuen tarpeeseen vastata 15 §:n mukaisen sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen tuella ilman erillistä palvelua.

Uusi toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelu yhdistäisi nykyisiä pitkäaikaistyöttömille ja vammaisille henkilöille suunnattuja palveluja sekä sosiaalisen kuntoutuksen palvelun, joista viimeiseksi mainitulle ei ole määritelty tiettyä kohderyhmää. Siten ehdotettavalle uudelle palvelulle ei voida määritellä tarkkarajaisesti tiettyä asiakasryhmää, vaan se suunnattaisiin henkilöille, jotka tarvitsevat tukea toimintakyvyn ja osallisuuden edistämiseen sekä syrjäytymisen ehkäisemiseen. Palvelun kohderyhmää olisivat esimerkiksi vaikeasti työllistyvät, työvoiman ulkopuolella olevat henkilöt ja osittain myös työssäkäyvät henkilöt. Vaikeasti työllistyvällä tarkoitetaan henkilöä, jolla on merkittäviä vaikeuksia työllistyä avoimille työmarkkinoille esimerkiksi pitkittyneen työttömyyden, työ- ja toimintakyvyn alentumisen tai vaikean elämäntilanteen vuoksi. Työvoiman ulkopuolella olevalla tarkoitetaan henkilöä, joka ei ole työllinen eikä työtön eikä siten kuulu työvoimaan. Nykyisen sosiaalisen kuntoutuksen palvelussa voi olla myös työssäkäyviä henkilöitä esimerkiksi päihde- ja riippuvuustyön erityisten palvelujen kautta. Samoin laatuperusteista työhönvalmennusta toteutetaan työsuhteessa olevan henkilön palveluna. Siten uutta palvelua voitaisiin järjestää myös työssäkäyville.

Toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palveluun ohjautumisen perusteena tulisi olla sosiaalihuollon tuen tarve. Kuten edellä on todettu, osalle asiakkaista tavoitteena saattaisi olla muu osallisuus kuin siirtyminen työelämään. Sosiaalihuollon palvelun tulisi mahdollistaa tavoitteellinen ja vaiheittainen työ- ja toimintakyvyn sekä osallisuuden vahvistaminen ja sosiaalisen syrjäytymisen ehkäiseminen. Arvioitaessa asiakkaan tuen ja kyseisen palvelun tarvetta, tulisi selvittää, miten henkilö pystyy osallistumaan yhteiskunnan toimintoihin itsenäisesti tai muiden viranomaisten tarjoamien palveluiden avulla ja missä asioissa hän tarvitsee erityisesti sosiaalihuollon tukea. Arvioinnissa olisi otettava huomioon henkilön fyysinen, kognitiivinen, psyykkinen ja sosiaalinen toimintakyky ja hänen elämäntilanteensa sekä elinolosuhteet. Jos henkilöllä on esimerkiksi rajoitteita työ- ja toimintakyvyssä, hänellä on elämänhallinnan ongelmia tai vaikea elämäntilanne, hän saattaa tarvita paljon sosiaali- ja terveyspalveluiden antamaa tukea sekä

niiden ja muiden palveluiden yhteensovittamista tai olla 5 a §:ssä tarkoitetulla tavalla erityisen tuen tarpeessa.

Eri toimijoiden työnjakoa voitaisiin pitää tarkoituksenmukaisena esimerkiksi silloin, kun sosiaalihuolto ratkoisi sekä asiakkaan työllistettävyyteen että työelämään siirtymiseen liittyviä haasteita. Näitä voisivat olla esimerkiksi arjen- ja tai elämänhallinnan haasteet, toimintakyvyn haasteet, näköalattomuus, pelko tai rohkeuden puute, osattomuuden kokemus, työttömän identiteetti, epäluulot työelämää kohtaan tai muuhun toimijuuteen liittyvät haasteet. Työvoimaviranomainen sen sijaan keskittyisi ratkomaan niitä työllistymisen esteitä, jotka johtuisivat esimerkiksi työkokemuksen tai koulutuksen puutteesta, puutteellisista työnhakutaidoista taikka puutteellisista työelämätaidoista. Terveydenhuollon palveluilla pyrittäisiin vastaamaan niihin työllistymisen haasteisiin, jotka johtuvat ensisijaisesti terveydentilaan tai vammaan liittyvistä tekijöistä. Myös kuntoutuksella tuetaan ihmisten toiminta-, opiskelu- ja työkykyä sekä edistetään työllistymisen, työssä jatkamisen ja työhön paluun mahdollisuuksia.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin palvelun toteuttamisesta ja palvelun sisällöistä. Toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelussa asiakkaalle järjestettäisiin hänen tuen tarpeensa edellyttämällä tavalla työtoimintaa, valmennusta, ryhmätoimintaa tai muuta asiakkaan tarvitsemaa yksilö- tai ryhmämuotoista tukea. Kaikissa edellä mainituissa sisällöissä tukea ja ohjausta antavan henkilökunnan tulisi vastata sosiaalihuoltolain 49 a §:n mukaisesti koulutukseltaan, määrältään ja tehtävärakenteeltaan sosiaalihuoltoa saavien henkilöiden määrää ja palvelun tarvetta. Tuki tulisi sovittaa yhteen asiakkaan mahdollisesti tarvitsemien muiden palveluiden kanssa siten, että kokonaisuus edistäisi hänen työ- ja toimintakykyään ja mahdollisuuksia osallistua muihin palveluihin, työelämään tai yhteiskunnan toimintaan.

Työtoiminnan tavoitteena olisi ylläpitää ja edistää henkilön toimintakykyä sekä tarjota yhteisöllinen toimintaympäristö. Asiakkaan suunnitelmaan kirjatun tavoitteen perusteella työtoiminnalla voitaisiin myös tukea henkilöä etenemään kohti ensisijaisia työvoimaviranomaisen palveluita tai työelämää tai edistää osallisuutta ja ehkäistä syrjäytymistä. Työtoimintapaikkoina voisivat toimia työtoimintakeskukset tai työpajat, jotka voisivat olla eri asiakasryhmille tarkoitettuja, mutta yhdessä ja samassa toimintapaikassa voisi olla asiakkaita myös erilaisilla tavoitteilla. Keskeistä näissä paikoissa on se, että ne tarjoavat yhteisöllistä toimintaa ja asiakkaan toimintakykyyn sopivaa ja asiakkaan tavoitteita edistävää mielekästä tekemistä.

Työtoiminnassa kuntoutuminen tai toimintakyvyn ylläpito ja osallisuuden edistäminen toteutuu tekemisen kautta. Työtoimintaan tulisi aina sisältyä henkilön tarvitsema tuki ja ohjaus, jota annetaan henkilökohtaisesti tai ryhmässä toteutettuna. Työtoimintaakin tulisi toteuttaa omatyöntekijän ja asiakkaan laatiman suunnitelman mukaisesti. Omatyöntekijän tulisi yhdessä asiakkaan kanssa arvioida säännöllisesti työtoiminnan soveltuvuutta ja sitä, miten se edistää suunnitelmaan kirjattuja tavoitteita.

Ehdotettavan pykälän mukaista työtoimintaa voitaisiin järjestää myös kehitysvammaisille asiakkaille, kuten vuoden 1982 sosiaalihuoltolain 27 e §:n mukaista työtoimintaa nykyisin. Myös rajoitustoimenpiteitä voitaisiin käyttää, mikäli kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977, jäljempänä *kehitysvammalaki*) mukaiset rajoitustoimenpiteiden edellytykset täyttyisivät. Tämän mahdollistamiseksi kehitysvammalain 2 ja 42 b §:iin on lisätty ehdotettava 17 §. Rajoitustoimenpiteiden toteuttaminen edellyttäisi sitä, että työtoimintayksikössä olisi riittävä määrä sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöitä.

Valmennus on yksilöllinen työmuoto, jossa vahvistetaan arjen taitoja, sosiaalista toimintakykyä ja työelämävalmiuksia. Valmennus voi sisältää arjen hallinnan harjoittelua, asiointitaitojen kehittämistä sekä työelämävalmiuksien tukemista. Työskentely tapahtuu usein asiakkaan

arkiympäristössä tai esimerkiksi työtoiminnan yhteydessä. Valmennusta voidaan toteuttaa myös työpaikalla kuten esimerkiksi laatuperusteisessa (IPS) työhönvalmennuksessa.

Ryhmätoiminta tukee sosiaalisia suhteita ja osallisuutta. Ryhmissä voidaan jakaa kokemuksia, harjoitella vuorovaikutustaitoja ja osallistua toiminnallisiin tehtäviin, kuten liikuntaan. Ryhmätoiminta voi olla esimerkiksi päihde- ja mielenterveysryhmien toimintaa tai muihin eri aiheisiin liittyviä vertaistukiryhmiä.

Muu tuki voi sisältää erilaisia psykososiaalisen tuen ja palveluohjauksen muotoja. Asiakasta voidaan tukea konkreettisesti arjen tilanteissa sekä palveluihin kiinnittymisessä esimerkiksi saattajapalvelulla.

Pykälässä ei säädettäisi palvelulle tiettyä päivittäistä tai viikoittaista tuntimäärää. Palvelun voisi tarvittaessa aloittaa pienillä tunti- ja viikkomäärillä, ja lisätä osallistumista asiakkaan toimintakyvyn parantuessa. Palvelun tulisi myös olla sisällöltään sellaista, että se aidosti tukisi asiakaan toimintakyvyn kehittymistä siten, että se lisäisi asiakkaan mahdollisuuksia jatkossa osallistua työvoimapalveluihin, työhön tai pääsemään muutoin osalliseksi yhteiskuntaan. Palveluun osallistumista voitaisiin tukea toimintapaikalla tarjottavalla edullisella aterialla. Aterioiden valmistus ja yhteinen ruokailu voisi olla myös osa palvelun sisältöä. Matkoihin voitaisiin myöntää tukea täydentävänä tai ehkäisevänä toimeentulotukena, jos asiakas ei ilman sitä pystyisi osallistumaan toimintaan. Asiakas voisi saada tukea matkoihin myös tämän lain 23 §:n perusteella järjestettävänä liikkumista tukevana palveluna. Jotkut palveluun osallistuvat asiakkaat voivat saada myös vammaispalvelulain mukaista liikkumisen tukea.

Pykälän 4 momentin mukaan työtoiminnassa ei syntyisi työsopimuslain mukaista työsuhdetta toimintaan osallistuvan henkilön ja toiminnan järjestäjän tai toiminnan toteuttajan välille. Työtoimintaa tulisi järjestää siten, että toiminnassa on taukoja, joilla mahdollistetaan loman kaltainen vapaa henkilöille, jotka ovat työtoiminnassa pidempiaikaisesti.

Pykälän 5 momentin mukaan työtoimintaa ei saisi ostaa yritykseltä. Koska työtoiminnassa olisi kysymys toiminnasta, jota ei tehdä työsopimuslain mukaisessa työsuhteessa, ei toimintaa olisi tarkoituksenmukaista järjestää yrityksessä, jonka toiminta perustuu taloudellisen voiton tuottamiseen. Työtoiminnan ohjausta ja valmennusta voisi kuitenkin ostaa myös yritykseltä.

Pykälän 6 momentin mukaan työtoiminta ei saisi korvata virka- tai työsuhteessa tehtävää työtä. Säännöksen tarkoituksena olisi estää työtoiminnan järjestäminen siten, että palkkatyössä tehtäväksi kuuluvaa työtä tosiasiassa toteutettaisiinkin työtoimintaan osallistuvan henkilön työpanoksen turvin.

Pykälän 7 momentti vastaisi pienin teknisin muutoksin voimassa olevaa, tässä esityksessä kumottavaksi ehdotettavaa, vuoden 1982 sosiaalihuoltolain 27 e §:n 3 momenttia. Koska työtoimintaan osallistuva ei olisi työsuhteessa, momentti sisältäisi työtoimintaan osallistuvan henkilön työturvallisuuteen, vakuuttamiseen sekä vuosityöansion määrittämiseen liittyviä aineellisia lakiviittauksia.

18 §. *Perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuki*. Pykälä ja sen otsikko ehdotetaan muutettavaksi. Pykälässä säädettäisiin voimassa olevan sosiaalihuoltolain 18 §:n mukaisen perhetyön, 26 §:n mukaisen kasvatus- ja perheneuvonnan sekä lastensuojelulain 36 §:n mukaisen tehostetun perhetyön ja kotiin vietävänä tai päivämuotoisena ryhmätoimintana toteutettavan perhekuntoutuksen yhdistävästä uudesta perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuesta. Pykälässä säädettäisiin palvelun tarkoituksesta, keskeisestä sisällöstä, järjestämisestä ja toteuttamisesta. Ympärivuorokautisesta perhekuntoutuksesta säädettäisiin jatkossakin lastensuojelulaissa.

Perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuen sisältö määrittyisi lapsen ja hänen perheensä yksilöllisen tuen tarpeen perusteella. Palvelu olisi asiakkaalle maksutonta. Sääntelyn tarkoituksena olisi muodostaa lapsiperheelle nykyistä yhtenäisempi, asiakaslähtöisempi ja joustavampi palvelu. Tavoitteena olisi vahvistaa tuen jatkuvuutta ensi vaiheen työskentelystä pidempiaikaiseen tukeen, parantaa palvelujen vaikuttavuutta ja vähentää palvelujärjestelmän siiloutumista.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuen kohderyhmästä ja tavoitteesta. Perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuella tarkoitetaan lapselle ja hänen perheelleen tai lapsen hoidosta vastaavalle muulle henkilölle annettavaa tukea, jonka tavoitteena on turvata lapsen hyvinvointi, tasapainoinen kehitys ja turvalliset kasvuolosuhteet.

Palvelua voitaisiin myöntää sekä sosiaalihuoltolain mukaisessa asiakkuudessa että lastensuojelun asiakkuuden aikana osana lapsen ja perheen tarvitsemaa tukea. Lastensuojelun asiakkuuden edellytyksistä säädetään erikseen lastensuojelulaissa. Tarvittaessa palvelua voitaisiin toteuttaa myös tilanteissa, joissa arvioidaan sitä, vaarantavatko lapsen kasvuolosuhteet tai hänen oma käyttäytymisensä lapsen terveyden ja kehityksen.

Palvelua voitaisiin eräissä selkeärajaisissa ja lyhytkestoisiksi arvioiduissa tilanteissa toteuttaa ilman sosiaalihuoltolain 42 §:ssä tarkoitettua omatyöntekijää, jos tuen tarpeeseen voidaan vastata tarkoituksenmukaisesti määrämuotoisella tai rajatulla työskentelyllä. Tällöin hyvinvointialue voisi järjestää tuen tarpeen arvioinnin ja päätöksenteon joustavasti esimerkiksi palvelua toteuttavassa yksikössä. Tiivis yhteistyö lapsen omatyöntekijän kanssa olisi kuitenkin tärkeää, jos palveluun sisältyy arviointia, koska omatyöntekijä vastaa lapsen palvelujen kokonaisuudesta ja johtopäätöksistä sen suhteen.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, mihin tarpeisiin perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuella vastattaisiin. Palvelulla tuettaisiin lapsen myönteistä kasvua, kehitystä ja hyvinvointia; vanhemmuutta; perheenjäsenten välistä vuorovaikutusta; perheen voimavaroja, hyvinvointia, toimintakykyä ja arjen hallinnan taitoja; sekä perhettä ero- ja kriisitilanteissa. Momentin eri kohdissa mainitut tarpeet ilmenevät usein päällekkäisinä, ja usein lapsen ja perheen kanssa on tarpeen työskennellä huomioiden niistä useita.

Pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaan palvelulla voitaisiin tukea lapsen myönteistä kasvua, kehitystä ja hyvinvointia. Palvelua toteuttaessa olisi keskeistä kiinnittää huomiota lapseen, hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa ja kasvu- ja kehitysvaiheeseensa ja järjestää palvelua niiden mukaisella ammattitaidolla, työtavoilla ja menetelmillä. Työskentely olisi tällöin erilaista esimerkiksi leikki-ikäisten ja nuoruusikäisten lasten kanssa, mutta lapsen kanssa suoraan työskentely olisi olennaista lapsen iästä riippumatta. Hyvin pienten lasten kohdalla lapsen myönteisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin tuki toteutuu usein vanhempiin ja koko perheeseen kohdistuvilla toimintatavoilla. Palvelulla voitaisiin tukea esimerkiksi lapsen tunne- ja vuorovaikutustaitoja, arjen sujumista sekä kehityksellisiin haasteisiin vastaamista. Tuki toteutuisi esimerkiksi keskusteluun ja toiminnallisuuteen perustuvina työskentelytapoina, ohjauksena ja neuvontana arjen tilanteissa sekä lapsen tunne- ja vuorovaikutustaitoja vahvistavina harjoituksina. Palvelua toteutettaessa voitaisiin hyödyntää myös sosiaalihuoltoon soveltuvia strukturoituja tai muita menetelmiä, kuten IPC-ohjausta tai aggression hallinnan malleja, kuten ART® (Aggression Replacement Training).

Pykälän 2 momentin 2 kohdassa säädettäisiin vanhemmuuden tukemisesta, joka on keskeinen osa kaikkea lapsiperheiden kanssa tehtävää työskentelyä riippumatta lapsen iästä ja kehitystasosta. Se voisi tarkoittaa tukea ja ohjausta siinä, millaista on olla pienen lapsen vanhempi, ja miten elämä vanhempana rakentuu sekä arjen toimivuuden että sosiaalisten verkostojen ja lapsen edun ja lapsen oikeuksien mukaisen elämäntavan kannalta. Kyse voisi olla konkreettisesta

opastamisesta vanhemmuuteen ja eri laeissa säädettyjen velvollisuuksien noudattamiseen esimerkiksi huolenpitoa, turvallisuutta, koulunkäyntiä ja kasvatuksellisia käytäntöjä koskien.

Vanhemmuuteen liittyvään työskentelyyn voisi sisältyä tuen lisäksi arviointia. Lapsen kannalta on tärkeää, että sosiaalityön ja -ohjauksen lisäksi myös annettavassa palvelussa arvioidaan ja seurataan, toteutuuko huolenpito lapsesta riittävällä tasolla sekä ohjataan ja tuetaan vanhempaa lapsen kannalta myönteiseen vastuunkantoon ja vanhemman roolin vahvistamiseen.

Pykälän 2 momentin 3 kohdan mukaan palvelun tarkoituksena olisi tukea perheenjäsenten vuorovaikutusta. Tähän sisältyisi keskeisesti varhaisen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen kehittymisen tukeminen, mutta myös lapsen ja vanhemman suhteen tukeminen lapsen varttuessa. Työskentelyllä vahvistettaisiin vanhemman ymmärrystä lapsen kehityksellisistä tarpeisista eri ikävaiheissa. Vanhempien lisäksi myös sisarussuhteet sekä laajennetun perheen jäsenet voivat olla lapselle tärkeitä ja merkityksellisiä. Palveluun sisältyisi esimerkiksi perheenjäsenten vuorovaikutustaitojen tukeminen, avun tarjoaminen ristiriitatilanteiden käsittelyyn sekä myönteisen vuorovaikutuksen edistäminen perheessä. Palveluun osallistuvat henkilöt voisivat vaihdella lapsen iän ja kehitystason sekä perheen tilanteen ja tuen tarpeen mukaan. Palvelua voitaisiin järjestää lapselle, vanhemmalle, vanhemmille, lapselle ja vanhemmalle yhdessä tai koko perheelle arvioidun tuen tarpeen mukaisesti. Myös lapsen sisarukset ja muu lähipiiri, kuten muu lapsen hoidosta vastaava henkilö, tulisi ottaa huomioon työskentelyssä, jos lapsen etu sitä vaatisi. Vuorovaikutusta tukeva työskentely voisi sisältää esimerkiksi lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen havainnointia ja ohjausta sekä vuorovaikutusta tukevien työtapojen ja menetelmien hyödyntämistä lapsen hyvinvoinnin näkökulmasta. Tarvittaessa erilaiset, moninaisiin tilanteisiin ja haasteisiin tarkoitetut strukturoidut tai muut menetelmät voisivat olla hyödyksi. Esimerkiksi 3–12-vuotiaiden lasten tarpeisiin saattaisi vastata strukturoitu Ihmeelliset vuodet -vanhempainryhmä ja yli 12-vuotiaalle nuorelle, jolla on laaja-alaisia ongelmia, soveltuva tuki voisi olla monimuotoinen perheterapia (Multidimensional Family Therapy, MDFT). Tällaisten menetelmien käyttö edellyttää työntekijöiden asianmukaista koulutusta menetelmän käyttöön.

Pykälän 2 momentin 4-kohdan mukaan palvelulla tuettaisiin perheen voimavaroja, hyvinvointia, toimintakykyä ja arjen hallinnan taitoja. Tällä tarkoitettaisiin esimerkiksi tukea arjen rakenteiden ja rutiinien rakentamiseen ja vahvistamiseen, vanhemmuuden käytännön organisoimiseen, arjen taitojen harjoitteluun, perheen talouden ja resurssien hallintaan, toimintakyvyn käytännön tukemiseen, palveluihin sitoutumiseen sekä perheen ympäristön ja olosuhteiden vakauttamiseen. Tavoitteena olisi vahvistaa perheen arjen käytännöllisiä ja taloudellisia edellytyksiä. Palvelu olisi usein käytännönläheistä rinnalla tekemistä, jossa työntekijä auttaa vanhempaa rakentamaan arkeen toimivia rutiineja, harjoittelee konkreettisia taitoja, kuten ruoanlaittoa, aikatauluttamista tai asioiden hoitamista ja jäsentää arjen tehtäviä selkeiksi kokonaisuuksiksi. Samalla varmistettaisiin, että perhe käyttää tarvittavia palveluja ja etuuksia, ja että arjen rakenteet, kuten päivärytmi, talous ja asiointi, tukevat lapsen sujuvaa ja ennakoitavaa arkea. Palvelu voisi tarvittaessa sisältää myös haastavien asioiden, kuten lapsen siirtymätilanteiden tai nukutuksen harjoittelua.

Palvelua toteutettaessa kiinnitettäisiin huomiota erityisesti siihen, että perhe kykenee toimimaan lapsen edun mukaisesti, tunnistamaan ja hyödyntämään omia vahvuuksiaan sekä vastaamaan arjen haasteisiin lapsen näkökulmasta. Itsenäistymistä harjoittelevan nuoren kohdalla palvelu voisi keskittyä hänen taitojensa tukemiseen ja harjaannuttamiseen. Kyse olisi ensisijaisesti ohjauksellisesta ja keskustelevasta tuesta, ei 18 a §:ssä tarkoitetusta lapsiperheiden kotipalvelusta. Osittain vastaaviin tarpeisiin voitaisiin vastata myös sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin, mutta tämä palvelu olisi tyypillisesti intensiteetiltään ja työtavaltaan erilaista. Palvelu voisi täydentää, sosiaalityötä ja -ohjausta, jos ne eivät yksinään riittäisi tai olisi sopivia vastaamaan perheen tarpeisiin.

Pykälän 2 momentin 5-kohdan mukaan palvelulla tuettaisiin perhettä ero- ja kriisitilanteissa sosiaalihuollon keinoin. Tällä ei tarkoiteta terveydenhuoltolain 50 b §:n mukaisesta terveydenhuollon vastuulle kuuluvaa akuuttia kriisityötä, vaan akuutin kriisivaiheen jälkeisestä intensiivisestä työskentelystä esimerkiksi perheen arjenhallinnan palauttamiseksi muuttuneiden olosuhteiden vuoksi. Tyypillisesti kyse voisi olla parisuhteen ongelmista, tulevasta tai jo tapahtuneesta erosta tai muusta perhettä kohdanneesta isosta kriisistä, joka voi järkyttää lapsen turvallisuutta ja tämän perheen perusrakenteita. Kyseessä voisi olla esimerkiksi vanhemman tai muun perheenjäsenen kuolema. Kyseeseen voisi tulla myös esimerkiksi lapsen sijoituksen aikainen työskentely lasta yhdessä kasvattavien aikuisten kanssa. Toiminnassa olisi keskeistä muutostilanteen jäsentäminen ja elämän rakentaminen lapsen edun mukaisesti. Myös vanhempien ja muiden lasta kasvattavien sovinnollinen yhteistyö voisi olla työskentelyn keskeinen tavoite. Palveluun voisi liittyä myös vakavien riskien tunnistamista ja siihen reagointia. Tarvittaessa tilanteen hoitamiseksi on tehtävä tiivistä yhteistyötä terveydenhuollon kriisityön kanssa.

Ero- ja kriisitilanteisiin annettava tuki voisi olla tavoitteiltaan monenlaista ja sisältää erilaisia toimintatapoja ja menetelmiä. Äkillisissä tilanteissa sosiaalihuollon vastuulle kuuluu perustarpeiden turvaaminen, sosiaaliturvasta huolehtiminen ja psykososiaalisen tuen antaminen, joka hoidetaan lähtökohtaisesti sosiaalipäivystyksen kautta. Kyseeseen voisi tulla myös verrattain lyhytaikainen ohjaus tai neuvonta eroon ja sovinnolliseen vanhemmuuteen liittyen. Kyseeseen voivat tulla myös strukturoidut tai muut sosiaalihuoltoon soveltuvat menetelmät. Kyseessä voisi olla esimerkiksi matalalla kynnyksellä käytettävä eron vaiheita jäsentävä työskentely, Lapset puheeksi -lokikirjan hyödyntäminen työskentelyn tukena, strukturoidut ero-ohjelmat, perheasioiden sovittelun muodot sekä vaativat erotyön menetelmät, jotka edellyttävät usein moniammatillista yhteistyötä. Eroon ja perheiden kriisitilanteisiin tarkoitetuissa palveluissa on tunnistettu kehittämiskohteita.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin palvelun toteuttamistavasta. Ehdotuksen mukaan palvelu olisi toteutettava sisällöltään, kestoltaan, määrältään ja toteuttamistavaltaan siten, että se vastaa lapsen ja perheen yksilöllisiin tuen tarpeisiin. Tämä mahdollistaisi työskentelyn intensiteetin ja sisältöjen vaihtelun perheen tilanteen mukaisesti. Työskentelyn intensiteetti ja käytettävät työtavat, menetelmät ja tarvittaessa moniammatillinen ja -alainen asiantuntemus voisivat muuttua prosessin aikana arvioidun tarpeen perusteella.

Perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuen tulisi joustaa siten, että se kattaa sekä varhaisen tuen, että erittäin vaativat ja tiiviit työskentelyjaksot. Ehdotus ei kuitenkaan muuttaisi nykytilaa sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen myöntämisen ja päätöksenteon osalta, jolloin myös matalan kynnyksen tuen tulee perustua sosiaalihuollon vastuulle kuuluvan tuen tarpeen arviointiin ja päätöksentekoon. Matalan kynnyksen tuki voisi tarkoittaa esimerkiksi neuvolapalvelussa havaittua ja sosiaalihuoltoon ohjattua tarvetta käytännönläheiseen tukeen ja valmennukselliseen työskentelyyn, jossa perheen kanssa vahvistetaan arjen rytmiä, selkeytetään vanhemmuuden rooleja ja harjoitellaan vuorovaikutustilanteita arjen konkreettisissa tilanteissa lyhytaikaisesti muutaman tapaamisen ajan. Tilanteissa, joissa lapsen tai nuoren tuen tarve on poikkeuksellisen suuri ja monimuotoinen, tuki voi olla hyvin intensiivistä, kotiin vietävää ja edellyttää monialaista yhteistyötä. Esimerkkinä tällaisesta työskentelystä voidaan pitää sijaishuollosta kotiutuneen nuoruusikäisen tilannetta, jossa hänellä on vakavia haasteita eikä sijaishuolto ole vastannut riittävästi tarpeisiin. Tällöin tuki voidaan toteuttaa räätälöitynä esimerkiksi siten, että siihen sisältyisi esimerkiksi työntekijän tai työparin päivittäisiä käyntejä, tiivistä rinnalla kulkemista sekä arjen tilanteisiin kiinnittyvää tukea ja kuntouttavaa työskentelyä. Palvelua voitaisiin toteuttaa porrastetusti tai yhdistämällä samanaikaisesti eri työskentelymuotoja tarvittaessa tiiviissä yhteistyössä terveydenhuollon kanssa.

Työskentelyn tulisi olla suunnitelmallista, ja sen toteutumista sekä vaikuttavuutta tulisi seurata siten, että työskentelyä voidaan tarvittaessa arvioida ja suunnata uudelleen lapsen ja perheen tuen tarpeiden mukaisesti. Palvelua voitaisiin toteuttaa sekä sosiaalihuoltolain että lastensuojelulain mukaisissa asiakkuuksissa osana lapsen ja perheen tarvitsemaa tukea. Ratkaiseva olisi lapsen ja perheen tuen tarpeet, joiden mukaan työskentely ohjautuisi sisällöltään, intensiteetiltään ja toteutustavaltaan tarkoituksenmukaiseksi. Työskentelyn intensiteetti, kesto ja käytettävät menetelmät voisivat vaihdella prosessin aikana, ja palvelussa voitaisiin siirtyä kevyemmästä tuesta vahvempaan ja päinvastoin ilman, että asiakkuus siirtyy toiseen palveluun. Palvelua voi toteuttaa myös ryhmämuotoisesti.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin lisäksi, että palvelua toteutettaessa olisi tarvittaessa tehtävä monialaista yhteistyötä. Monialaisella yhteistyöllä tarkoitettaisiin eri toimialojen ja ammattilaisten välistä suunnitelmallista yhteistyötä, jolloin eri alojen ammattilaiset toimivat saman lapsen tai perheen tilanteen tukemiseksi. Tällöin sosiaalihuollon palvelu yhdistyy lapsen ja perheen tarpeiden edellyttämässä laajuudessa muihin palveluihin, erityisesti terveydenhuoltoon, mutta myös muiden keskeisten toimijoiden palveluihin. Kyseessä voisi olla esimerkiksi psykiatrian hoitokontaktin kanssa tehtävä tiivis yhteistyö, jossa vanhemman tai lapsen hoidon tavoitteita pyrittäisiin integroimaan perheen arkeen sosiaalihuollon keinoin. Monialainen yhteistyö ei tarkoittaisi sitä, että tämän pykälän mukainen palvelu sisältäisi muiden toimialojen palveluja siten, että ne annettaisiin yhdellä sosiaalihuollon päätöksellä. Kukin toimiala vastaisi edelleen omista lakisääteisistä palveluistaan ja niiden järjestämisestä. Terveydenhuollon palvelujen, kuten hoidon tarpeen arvioinnin, diagnosoinnin, psykoterapian tai lääkinnällisen kuntoutuksen, järjestämisestä säädetään erikseen terveydenhuoltolaissa. Sen sijaan monialaisella yhteistyöllä tarkoitettaisiin esimerkiksi sitä, että perheen tilanteeseen liittyvät sosiaalihuollon ja terveydenhuollon arviot ja suunnitelmat sovitetaan yhteen, palveluja toteutetaan rinnakkain tai yhteisesti sovitulla työnjaolla ilman tarpeettomia viiveitä, ja tieto kulkee toimijoiden välillä voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti. Palvelun koordinaatiovastuu olisi lapsen tai jossain tilanteessa vanhemman omatyöntekijällä, jonka tehtävänä on huolehtia palvelujen yhteensovittamisesta. Yhteistyön tavoitteena olisi varmistaa, että lapsen ja perheen saama tuki muodostaa toimivan, oikea-aikaisen ja katkeamattoman kokonaisuuden, eikä perhe joudu hakeutumaan erikseen useisiin ja huonoimmassa tapauksessa risteäviin suuntiin ohjaaviin palveluihin ilman yhteensovittamista. Tarve monialaiseen yhteistyöhön korostuisi erityisesti silloin, kun lapsen tai vanhemman tilanteeseen liittyy tuen tarvetta koskien esimerkiksi mielenterveyttä, neuropsykiatriaa tai päihteiden käyttöä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että palvelu on toteutettava siten, että se muodostaa toimivan kokonaisuuden muun sosiaali- ja terveydenhuollon sekä hyvinvointialueella ja kunnissa tehtävän ehkäisevän työn kanssa. Tavoitteena on varmistaa, että lapsen ja perheen saama tuki on yhteensovitettua, oikea-aikaista ja katkeamatonta.

Pykälän 3 momentti sisältäisi informatiivisen viittauksen sosiaalihuoltolain 2 a §:ään ja terveydenhuoltolain 8 a §:ään, joissa säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisesti toteutetuista palveluista. Viittauksen tarkoituksena olisi varmistaa, että mikäli palvelua toteutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisesti toteutettuina palveluina, sovelletaan niihin kyseisiä säännöksiä. Mikäli sosiaalihuollon toteuttamisessa tarvitaan tueksi esimerkiksi terveydenhuollon ammattihenkilöiden, kuten sairaanhoitajien, toimintaterapeuttien tai psykologien asiantuntemusta, hyvinvointialueen on ratkaistava, milloin ammattihenkilön työskentely on sosiaalihuoltoa ja milloin kyseessä on terveydenhuoltoon kuuluvat sisällöt. Erilaisten ammatillisten työotteiden käyttö palvelun osana tai sen monialaisena tukena on kannatettavaa, mutta vaatii hyvinvointialueilta huolellisuutta sen varmistamiseksi, että palvelun toteuttamisessa noudatetaan kulloinkin sovellettavan lainsäädännön asettamia vaatimuksia.

Pykälän 4 momentti sisältäisi informatiivisen viittauksen sosiaalihuoltolain 33 §:n 4 momenttiin. Sen mukaisesti hyvinvointialueen tulee julkaista sosiaalipalveluja koskevat tiedot. Velvollisuus on keskeinen palvelujen läpinäkyvyyden ja asiakkaiden tiedonsaannin parantamiseksi sekä palveluihin hakeutumisen helpottamiseksi. Hyvinvointialue voisi myös kuvata, millaisia linjauksia palvelun sisällä käytettävistä tukimuodoista on tehty ja millaisia toimenpiteitä, menetelmiä tai työmuotoja käytettäisiin sekä miten palvelun saatavuus, laatu ja vaikuttavuus varmistettaisiin. Tämä olisi merkityksellistä asiakkaiden oikeusturvan ja yhdenvertaisen kohtelun kannalta. Viestintää koskeva velvoite sisältyy myös hyvinvointialueesta annetun lain 34 §:ään ja julkisuuslain 20 §:n 2 momenttiin. Hyvinvointialueen velvollisuutena olisi järjestää ja organisoida perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuki ja sen sisältämät toimenpiteet, menetelmät ja työmuodot siten, että asiakkaille turvattaisiin tosiasiallisesti riittävä ja monipuolinen tuki sekä yhdenvertainen pääsy palvelun piiriin. Palvelu olisi toteutettava siten, että käytettävissä on riittävä ammatillinen osaaminen ja monialainen asiantuntemus, jolloin työskentelyssä voitaisiin hyödyntää tarpeen mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden asiantuntijoiden osaamista. Hyvinvointialueen vastuulla olisi myös huolehtia hyvien ja vaikuttavien käytäntöjen seuraamisesta ja niiden toimeenpanosta sekä huolehtia palvelun kehittämisestä väestön tarpeita vastaavalla tavalla järjestämislain 8 §:n 2 momentin edellytysten mukaisesti.

22 a §. *Perheryhmäkoti.* Pykälän 2 momentin 2 kohta ehdotetaan muutettavaksi. Pykälä vastaisi asiallisesti voimassa olevan lain 22a §:ää. Pykälään lisättäisiin säännös koskien perheryhmäkotienhenkilöstön määrää tilanteissa, joissa yksikössä on muuten kuin tilapäisesti vähemmän kuin seitsemän lasta. Sääntely vastaisi voimassa olevaan lastensuojelulakiin ehdotettavia muutoksia koskien lastensuojelulaitosten henkilöstömitoitusta. Sosiaalihuoltolaissa oleva sääntely koskien perheryhmäkotien tiloja, henkilöstön pätevyysvaatimuksia sekä henkilöstömitoitusta on yhdenmukainen ympärivuorokautisen lastensuojelulaitospalvelun kanssa, eikä perustetta eroavalle sääntelylle ole, koska käytännössä kyse on samankaltaisesta lapsen ympärivuorokautisen huolenpidon varmistamisesta.

Pykälän 2 momentin loppuun ehdotettavassa lisäyksessä todettaisiin lastensuojelulaitoksen asuinyksikön lapsikohtainen henkilöstömitoitus tilanteessa, jossa yhdestä asuinyksiköstä koostuvaan perheryhmäkotiin on muutoin kuin tilapäisesti sijoitettu vähemmän kuin seitsemän lasta. Jos kyse olisi muusta kuin tilapäisestä tilanteesta, perheryhmäkodissa voitaisiin soveltaa 6,5 hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvan työntekijän mitoitusta. Yhden asuinyksikön perheryhmäkodeissa ei voida hyödyntää henkilöstöä esimerkiksi akuuteissa tilanteissa samalla tavalla kuin useammasta asuinyksiköstä koostuvissa perheryhmäkodeissa. Käytännössä lapsikohtaisen mitoituksen lisääminen tulisi todennäköisesti vaikuttamaan tilanteisiin, joissa edellytettäisiin vähimmäismitoituksen ylittävää mitoitusta. Näissä tilanteissa olisi mahdollista suhteuttaa nykyistä joustavammin mitoitusta tosiasialliseen perheryhmäkodissa olevien lasten lukumäärään. Momentissa säilyisi kuitenkin nykyisen sääntelyn mukainen asuinyksikkökohtainen vähimmäismitoitus. Esimerkiksi viikonloppu- ja loma-aikoina, jolloin asuinyksikössä saattaa olla lapsia vähemmän paikalla, hoito- ja kasvatushenkilöstöresurssia voitaisiin kohdentaa joustavammin suhteutettuna paikalla olevien lasten määrään. Hyvinvointialueet voisivat kuitenkin jatkossakin edellyttää vähimmäismitoituksen ylittävää mitoitusta hankinnoissaan.

24 §. *Päihde- ja riippuvuustyö.* Sosiaalihuollon palvelu-uudistusta valmistellut työryhmä esitti myös päihde- ja riippuvuustyötä ja mielenterveystyötä sekä niiden erityisiä palveluja koskevan sääntelyn uudistamista. Tarvittavan uudistuksen laajuuden vuoksi tällä esityksellä kyseiseen sääntelyyn ehdotetaan kuitenkin tehtäväksi vain lain muiden palvelupykälien sisällöllisestä uudistamisesta johtuvat välttämättömät teknisluonteiset muutokset. Kyseisen sääntelyn syvällisempi tarkastelu suhteessa muihin sosiaalihuoltolain mukaisiin tukimuotoihin ja säätelyn sisällöllinen uudistaminen olisi kuitenkin perusteltua jatkossa.24 §:n 1–4 momentin terminologiaan

tehtäisiin tarvittavat lakitekniset muutokset sen vuoksi, että sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta ei enää määriteltäisi sosiaalipalveluiksi.

24 a §. *Erityinen päihde- ja riippuvuustyö.* Pykälän otsikkoon ja terminologiaan tehtäisiin tarvittavat lakitekniset muutokset sen vuoksi, että sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta ei enää määriteltäisi sosiaalipalveluiksi ja 17 §:ssä säädettäväksi edotettava uusi toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelu korvaisi nykyisin 17 §:ssä säädettävän sosiaalisen kuntoutuksen. Koska sosiaalityö ja sosiaaliohjaus eivät enää olisi palveluja eikä niiden myöntämisestä pääsääntöisesti tehtäisi hallintopäätöstä, sama koskisi myös päihdetyön erityisenä palveluna järjestettävää, päihteiden ongelmakäytöstä tai muusta riippuvuuskäyttäytymisestä johtuvaan tuen tarpeeseen kohdentuvaa sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta. Selkeyden vuoksi pykälään lisättäisiin siitä nykyisin puuttuvat lain sisäiset viittaukset sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta koskevaan pykälään sekä palvelupykäliin, joiden mukaisia palveluja 24 a §:n mukaan tulee ainakin järjestää myös päihde- ja riippuvuustyön erityisinä palveluina.

Päihde- ja riippuvuustyön erityisenä palveluna järjestettäisiin jatkossa sosiaalista kuntoutusta uuden toimintakyvyn ja osallisuuden tukea koskevan 17 §:n sääntelyn mukaisesti. Päihde- ja riippuvuustyön erityisenä palveluna 24 a §:n mukaan järjestettävästä toimintakyvyn ja osallisuuden tuesta käytettäisiin jatkossakin nimeä sosiaalinen kuntoutus termin vakiintuneen aseman vuoksi. Palvelun sisältö määrittyisi lain 17 §:n mukaan kuitenkin siten, että palvelu olisi kohdennettu erityisesti päihteiden ongelmakäytöstä tai muusta riippuvuuskäyttäytymisestä johtuvaan tuen tarpeeseen. Palvelu vastaisi nykyisin päihde- ja riippuvuustyön erityisenä palveluna järjestettävää sosiaalista kuntoutusta ja myös sitä tulisi järjestää sekä avo- että laitosmuotoisena.

Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain (566/2005) mukaista kuntoutusrahaa voidaan nykyisin myöntää päihde- ja riippuvuustyönä järjestettävään laitosmuotoiseen yksilökohtaiseen tai perhekuntoutuksena toteutettavaan sosiaaliseen kuntoutukseen, jos muut kyseisessä laissa säädetyt edellytykset täyttyvät. Nyt ehdotettavilla muutoksilla ei olisi vaikutusta järjestettävän palvelun luonteeseen tai sisältöön ja sen perusteella voisi jatkossakin saada kuntoutusrahaa samoin edellytyksin kuin nykyisinkin.**25 §.** *Mielenterveystyö.* Pykälän 1–4 momentin terminologiaan tehtäisiin tarvittavat tekniset muutokset sen vuoksi, että sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta ei enää määriteltäisi sosiaalipalveluiksi. Lisäksi p

ykälän 5 momentti ehdotetaan kumottavaksi. Momentissa säädetään Lupa- ja valvontaviraston velvollisuudesta järjestää vuosittain lasten ja nuorten mielenterveystyön ja mielenterveyden hoidon työnjaon kehittämiseksi alueelliset yhteistyökokoukset. Vastaava sääntely on terveydenhuoltolain mielenterveyden hoitoa koskevassa 27 §:ssä, ja myös tämä sääntely ehdotetaan kumottavaksi. Nykyinen sääntely on tullut lainsäädäntöön alun perin 1.1.2010 voimaan tulleessa mielenterveysasetuksen muutoksessa, kun tällöin aiemmat lääninhallitukset korvattiin aluehallintovirastoilla, ja niille siirrettiin tehtävä järjestää alueellisia yhteistyökokouksia mielenterveyspalvelujen yhteensovittamiseksi. Sittemmin säännös siirtyi teknisenä siirtymänä sosiaalihuoltolakiin ja terveydenhuoltolakiin, kun mielenterveyslain palveluja koskeva sisältö kumottiin, ja siihen liittyvä sisältö siirtyi substanssilakeihin. Viimeisen kerran kyseistä sääntelyä päivitettiin kesällä 2025, kun aikaisempi aluehallintovirasto muutettiin Lupa- ja valvontavirastoksi. Momentti ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana ja liian yksityiskohtaisena. Lisäksi pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 6 ja 7 momentti.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 6 momentti, jonka mukaan osana sosiaalihuollon mielenterveystyötä lapsille ja alle 23-vuotiaille nuorille olisi järjestettävä hyvinvointialueen määrittämällä tavalla psykososiaalista tukea, jossa käytetään psykologiseen vuorovaikutukseen perustuvia määrämuotoisia ja aikarajoitteisia psykososiaalisia työmenetelmiä. Menetelmällistä tukea järjestettäisiin osana sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta tai sosiaalipalveluja, sen mukaisesti, mitä

hyvinvointialue on asiasta päättänyt. Menetelmien käyttöönotosta ja käytöstä olisi sovittava siten, että sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnasta muodostuu tarkoituksenmukainen kokonaisuus.

Säännös vastaisi suurelta osin voimassa olevan sosiaalihuoltolain 25 a §:n 2 momentin sääntelyä, joka liittyy niin kutsuttuun lasten ja nuorten terapiatakuuseen. Ehdotuksen tarkoituksena ei olisi muuttaa nykytilaa siltä osin, kuin hyvinvointialueilla on velvollisuus järjestää menetelmällistä tukea, eikä muuttaa menetelmien sisältöjä tai määrittelyä. Sosiaalihuollon mielenterveystyöllä ei voisi korvata lapsen tai nuoren tarvitsemaa terveydenhuollossa annettavaa mielenterveyden hoitoa. Useita vaikuttaviksi todettuja psykososiaalisia menetelmiä voidaan kuitenkin käyttää sekä sosiaali- että terveydenhuollossa. Jatkossakaan takuun piiriin kuuluvia psykososiaalisia menetelmiä ei tulisi käyttää, mikäli jokin muu mielenterveyden hoito- tai tukimuoto vastaisi paremmin lapsen, nuoren tai perheen tarpeisiin. Menetelmien käyttöönotosta ja käytöstä olisi jatkossakin sovittava siten, että sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnasta muodostuu tarkoituksenmukainen kokonaisuus. Kuten nykyisinkin, takuun piiriin kuuluvien psykososiaalisten menetelmien käyttöönoton ja käytöstä sopimisen periaatteet sovittaisiin yhteistyöalueen tasolla järjestämislain 36 §:n mukaisesti.

Keskeinen muutos voimassa olevaan sääntelyyn nähden olisi, että ehdotetun säännöksen mukaiset psykososiaaliset työmenetelmät olisivat jatkossa osa sosiaalihuollon yleispalveluja, ja niitä toteutettaisiin osana sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta tai sosiaalipalveluja. Se ei siten enää olisi erillinen lapsille ja nuorille kohdennettu mielenterveystyön palvelu, josta nykyisin säädetään sosiaalihuoltolain 25 a §:ssä. Kun mainitut menetelmät olisivat erillisen palvelun sijaan osa mielenterveystyötä ja sen toteuttamista, tukea voitaisiin antaa joustavasti osana sosiaalihuollon toimintaa lasten ja alle 23-vuotiaiden nuorten erityisesti psyykkisen toimintakyvyn heikkenemisestä johtuvaan tuen tarpeeseen. Hyvinvointialue voisi päättää, minkä sosiaalihuollon toiminnan tai sosiaalipalvelujen yhteydessä voidaan antaa takuun piiriin kuuluvaa tukea ja missä laajuudessa toimintaa toteutetaan sosiaalihuollossa. Menetelmiä voisivat hyvinvointialueen päätöksen perusteella käyttää esimerkiksi sosiaalityön, sosiaaliohjauksen tai ehdotettavan uuden perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuen sekä kuraattoripalvelujen henkilöstö, jos heillä on menetelmän käyttöön liittyvä koulutus. Menetelmän tarpeen toteavan ja sen käyttöön ottavan henkilön ei tarvitsisi olla sosiaalihuollon ammattihenkilö eikä virkasuhteessa hyvinvointialueeseen.

Koska ehdotuksen mukaan menetelmällisessä tuessa ei olisi enää kysymys erillisestä palvelusta, menetelmän käytöstä ei tehtäisi hallintopäätöstä. Myöskään erillisen tuen tarpeen arvion tekeminen ei olisi tarpeellista ennen menetelmän käytön aloittamista, vaan se olisi osa sen palvelun tai sosiaalihuollon tuen toteuttamista, jossa menetelmän tarve on todettu. Asiakkaalla olisi kuitenkin edelleen oikeus saada menetelmällistä tukea määräajassa sen jälkeen, kun hänellä on tunnistettu tarve menetelmän käytölle. Nykytilasta poiketen määräaika alkaisi siitä, kun menetelmällisen tuen antamiselle on todettu tarve. Määräajasta säädettäisiin sosiaalihuoltolain 45 §:n 2 momentissa. Määräaikaa sovellettaisiin vain niihin menetelmiin, jotka kuuluvat niin kutsutun terapiatakuun alaan ja joista on sovittu hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksessa.

Voimassa oleva sääntely edellyttää palvelutarpeen arviota ja päätöksen tekemistä sosiaalihuoltolain 25 a §:n 2 momentissa tarkoitetusta palvelusta ennen kuin palvelua voidaan alkaa antaa asiakkaalle. Tämä on käytännössä osoittautunut jossakin määrin menetelmien käyttöä kankeuttavaksi ja hidastanut asiakkaiden pääsyä palveluun. Esimerkiksi opiskeluhuollon kuraattoreista huomattavalla osalla on koulutus menetelmiin, joita voidaan soveltaa terapiatakuun piiriin kuuluvan tuen tarjoamisessa, mutta suuri osa kuraattoreista ei kuitenkaan ole sosiaalihuollon ammattihenkilöitä eikä virkasuhteessa hyvinvointialueeseen, joten he eivät siten itse voi nykyisin tehdä asiakkaalle palvelutarpeen arviointia tai päätöstä palvelusta. Käytännössä tuen tarpeen

toteamisen ja päätöksen tekemisen välillä voi kulua useita päiviä. Nykyisellään takuuseen kuuluvaan menetelmällisen tuen antamiseen on voinut osallistua myös esimerkiksi kasvatus- ja perheneuvonnan sekä sosiaalityön, sosiaaliohjauksen ja perhetyön henkilöstö tai siihen on voitu palkata erillistä henkilöstöä ottaen huomioon hyvinvointialueen palvelustrategia. Päätöksenteosta luopuminen vähentäisi hallinnollista työtä myös muussa sosiaalihuollossa.

Velvollisuutta tehdä palvelupäätös terapiatakuun piiriin kuuluvan menetelmän käyttämisestä on pidetty jossain määrin keinotekoisena, koska menetelmien käytössä on katsottu olevan kyse pikemminkin käytännön toteutuksesta tai työmenetelmästä kuin erillisestä palvelusta. Menetelmien käyttö on siten ollut luonteeltaan tosiasiallista hallintotoimintaa. Sosiaalihuoltolain 25 a §:n 2 momentissa tarkoitettujen menetelmien luonnetta työmenetelmänä tai toteuttamisen tapana puoltaisi myös se, että säännöstasolla ei ole mahdollista eikä tarkoituksenmukaista luetella tyhjentävästi ja ajantasaisesti takuun piiriin soveltuvia psykososiaalisia menetelmiä, vaan kyse on jatkuvasti kehittyvästä toimintakentästä. Nykytilassa hyvinvointialueet päättävät, minkä sosiaalipalvelujen henkilöstö antaa takuun piiriin kuuluvaa tukea ja missä laajuudessa toimintaa toteutetaan sosiaalihuollossa. Hyvinvointialueet ja Helsingin kaupunki sopivat yhteistyöalueen tasolla tehtävässä yhteistyösopimuksessa siitä, mitkä yksittäiset määrämuotoiset lyhytinterventiot kuuluvat takuun piiriin kuuluvaan palveluvalikoimaan.

Ehdotettu säännös joustavoittaisi ja nopeuttaisi menetelmän käytön aloittamista erityisesti tilanteissa, joissa menetelmää käyttävä henkilö ei ole hyvinvointialueen viranhaltija eikä sosiaalihuollon ammattihenkilö. Lisäksi se vähentäisi hallinnollista työtä kaikilta menetelmän käyttöön osallistuvilta sosiaalihuollon toimijoilta, kun menetelmällisen tuen käyttöön liittyvä päätöksenteko jäisi pois.

Muutos mahdollistaisi sen, että esimerkiksi opiskeluhuollon kuraattori voisi itse aloittaa menetelmän käytön heti sen tarpeen tunnistettuaan, eikä hänen tarvitsi pyytää viranhaltijaa tekemään päätöstä. Tämän välivaiheen poistuminen vähentäisi menetelmän käytön aloittamiseen liittyvää hallinnollista työtä ja nopeuttaisi tuen antamisen aloittamista. Ehdotettu sääntely parantaisi myös kuraattorien asiakkaiden yhdenvertaisuutta, kun kuraattorin koulutustausta ja palvelussuhteen muoto ei vaikuttaisi siihen, kuinka pian menetelmän käyttö on mahdollista aloittaa tarpeen tunnistamisen jälkeen. Ehdotus edistäisi siten niin kutsutun terapiatakuulainsäädännön tavoitetta parantaa mielenterveyden tuen saatavuutta sosiaalihuollon perustason palveluissa sekä pyrkimystä taata lapsille ja nuorille oikea-aikainen tuki ja vahvistaa heidän oikeuksiaan tarvitsemiinsa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin. Asiakashyötyä tuottamattoman hallinnollisen työn vähentyminen voisi tosiasiallisesti parantaa hyvinvointialueen sosiaalihuollon valmiutta menetelmällisen tuen antamiseen, koska se vapauttaisi hallinnolliseen työhön käytettävää resurssia suoraan asiakastyöhön. Ehdotus toteuttaisi näin osaltaan perustuslain 19 §:n 3 momentissa julkiselle vallalle asetettua velvoitetta turvata jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut.

Päätöksentekovelvollisuuden poistuminen vähentäisi lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon terapiatakuusääntelyjen välisiä eroavaisuuksia. Sosiaalihuollon ja terveydenhuollon palvelut toimisivat enemmän samojen periaatteiden mukaisesti ja sääntely myös pienentäisi sosiaalihuollon ja terveydenhuollon määräaikoja koskevien sääntelyjen eroa.

Pykälän ehdotetaan lisättäväksi uusi 7 momentti, jonka mukaan lasten ja alle 23-vuotiaiden nuorten perusterveydenhuoltoon kuuluvaan psykososiaaliseen hoitoon pääsystä säädettäisiin terveydenhuoltolain 53 §:n 1 momentissa. Kyseessä olisi informatiivinen viittaus, joka vastaisi voimassa olevan sosiaalihuoltolain 25 a §:n 3 momenttia.

25 a §. *Mielenterveystyön erityiset palvelut.* Pykälän otsikkoa ja pykälän terminologiaa ehdotetaan tarkennettavaksi siten, että *mielenterveystyön palvelujen* sijaan käytettäisiin jatkossa termiä *mielenterveystyön erityiset palvelut*. Tämä olisi yhdenmukaista 24 a §:n terminologian (päihde- ja riippuvuustyön erityiset palvelut) kanssa ja erottaisi kyseiset palvelut selvemmin muista 14 §:n mukaisista yksilön mielenterveyden tukemiseksi annettavista yleisistä palveluista.

Pykälän 1 ja 4 momenttiin tehtäisiin lisäksi tarvittavat lakitekniset muutokset sen vuoksi, että sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen määritelmiä tarkennettaisiin laissa ja 17 §:ssä säädettäväksi edotettava uusi toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelu korvaisi nykyisen sosiaalisen kuntoutuksen. Ehdotettavassa 15 §:ssä säädettäviin sosiaalityöhön ja sosiaaliohjaukseen sisältyisi nykyistä selkeämmin myös sosiaalihuollon viranomaistyö. Voimassa oleva 25 a § velvoittaa hyvinvointialueen järjestämään mielenterveystyön palveluina asumispalveluja, joiden yhteydessä annetaan sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta. Käytännössä tällä on tarkoitettu asiakkaalle annettavaa ohjausta, neuvontaa ja psykososiaalista tukea, mutta ei muita ehdotettavassa 15 §:ssä tarkoitettuja sisältöjä. Täten 25 a §:n pykälän 1 ja 2 momentin viittaukset sosiaalityöhön ja sosiaaliohjaukseen ehdotetaan korvattavaksi ohjauksella, neuvonnalla ja psykososiaalisella tuella. Mielenterveystyön erityisenä palveluna asumispalvelujen yhteydessä järjestettävä toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelu vastaisi nykyisin mielenterveystyön palveluna asumispalvelujen yhteydessä järjestettävää sosiaalista kuntoutusta. Selkeyden vuoksi pykälään lisättäisiin myös siitä nykyisin puuttuvat lain sisäiset viittaukset niihin sosiaalihuoltolain palvelupykäliin, joiden mukaisia palveluja tulee 25 a §:n mukaan ainakin järjestää mielenterveystyön erityisinä palveluina. Pykälään ei tehtäisi sisällöllisiä muutoksia, vaan tarkoituksena olisi säilyttää nykytila.

Ehdotetaan kumottavaksi pykälän 2 ja 3 momentti. Voimassa olevan lain 2 momentissa on säädetty lasten ja nuorten määrämuotoisista ja aikarajoitteisista psykososiaalisista menetelmistä. Niistä säädettäisiin ehdotuksen mukaan mielenterveystyötä koskevan 25 §:n 6 momentissa.

Kumottavaksi ehdotettava pykälän 3 momentti on informatiivinen viittaus koskien lasten ja nuorten perusterveydenhuoltoon kuuluvaan psykososiaaliseen hoitoon pääsystä. Lakiviittaus sisältyisi ehdotuksen mukaan 25 §:n 7 momenttiin.

26 §. *Kasvatus- ja perheneuvonta.* Ehdotetaan voimassa olevan lain 26 §:n kasvatus- ja perheneuvontaa koskevan pykälän kumoamista. Kasvatus- ja perheneuvontaa koskeva sääntely sisältyisi ehdotettavaan uuteen perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tukea koskevaan pykälään tarkoituksenmukaisilta osin. Palvelun sisältöä ei kuitenkaan siirrettäisi sellaisenaan, ja jatkossa 18 § mukaisessa perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuessa annettaisiin hyvinvointialueelle suurempi mahdollisuus arvioida palvelun tarkoituksenmukaista toteuttamista järjestämislain 10 §:n mukaisesti.

28 §. *Muut sosiaalipalvelut*. Pykälä vastaisi asiallisesti pääosin voimassa olevan lain 28 §:ää. Pykälään tehtäisiin kielenhuollollinen korjaus muuttamalla ilmaisu ”tukihenkilö- tai perhe” muotoon ”tukihenkilö tai -perhe” Lisäksi siihen lisättäisiin säännös mahdollisuudesta myöntää välttämätöntä taloudellista tukea erityistä tukea tarvitsevalle lapselle tai hänen perheelleen lapsen terveyden tai kehityksen turvaamiseksi.

Taloudellista tukea koskeva ehdotus ei olisi hyvinvointialueita velvoittava. Hyvinvointialueet ovat jo tähän asti voineet järjestää muita hyvinvointia edistäviä palveluita 28 §:n nojalla. Osa hyvinvointialueista on jo myöntänyt vastaavaa taloudellista tukea nykyisen 28 §:n perusteella. Taloudellisen tuen myöntämistä koskevien edellytysten täsmentämisen tarkoituksena olisi yhdenmukaistaa ja selkeyttää taloudellisen tuen myöntämistä. Sääntely liittyisi myös ehdotettuihin sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain muutoksiin, joiden myötä osa lastensuojelun avohuollon

asiakkaista voisi siirtyä sosiaalihuoltolain mukaiseen asiakkuuteen ja saada tarvitsemansa tuen ilman lastensuojelun asiakkuutta. Muutos helpottaisi siirtymiä sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain mukaisten asiakkuuksien välillä, kun lapselle tarpeelliset tuen muodot, kuten harrastuksen taloudellinen tukeminen, voisivat jatkua tuen tarpeeseen perustuen myös sosiaalihuoltolain mukaisessa asiakkuudessa.

Erityisen tuen tarpeessa olevalle lapselle myönnettävä taloudellinen tuki olisi tarkoitettu tilanteisiin, joissa sen myöntäminen arvioidaan välttämättömäksi lapsen terveyden, hyvinvoinnin tai kehityksen turvaamiseksi. Taloudellisen tuen myöntämisen edellytykset olisivat siten korkeat. Säännös mahdollistaisi taloudellisen tuen myöntämisen esimerkiksi harrastukseen, vanhemman tai muun läheisen tapaamiskuluihin, lapsen leirille osallistumiseen, bussilippuun tai opiskelu-välineisiin. Ehdotettavan tuen tarkoituksena olisi, että se kytkeytyisi osaksi muuta sosiaalihuollon suunnitelmallista ja tavoitteellista työskentelyä sekä palveluja lapsen tai perheen tuen tarpeisiin vastaamiseksi. Näin ollen ei olisi tarkoituksenmukaista aloittaa tai jatkaa asiakkuutta yksinomaan taloudellisen tuen tarpeen perusteella.

Lapsen taloudellisen tuen tarpeisiin vastattaisiin ensisijaisesti ohjauksen ja neuvonnan sekä yksilö- tai perhekohtaisen sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin. Sosiaalihuollossa suoran taloudellisen tuen ensisijainen muoto olisi edelleen täydentävä ja ehkäisevä toimeentulotuki. Mikäli näillä keinoin ei ole mahdollista tai tarkoituksenmukaista turvata lapsen terveyttä ja kehitystä, voitaisiin tämän sääntelyn perusteella myöntää taloudellista tukea. Taloudellisen tuen myöntämisen edellytykset liittyvät nimenomaisesti lapsen erityisiin tarpeisiin vastaamiseen, eikä tuella tulisi tavoitella laajemmin koko perheen itsenäisen selviytymisen tukemista. Esimerkiksi perheen asumiseen liittyviin taloudellisiin tuen tarpeisiin (vuokravelat, sähkö- ja vesimaksut) tulee vastata lähtökohtaisesti täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen avulla.

Toimeentulotuki on sosiaaliturvan kokonaisuudessa viimesijainen tukimuoto, jota myönnetään silloin, kun henkilön tai perheen muut tulot ja varat eivät riitä välttämättömiin jokapäiväisiin menoihin. Toimeentulotuen toimeenpano kuuluu perustoimeentulotuen osalta Kansaneläkelaitokselle ja ehkäisevän sekä täydentävän toimeentulotuen osalta hyvinvointialueille. Kielteinen päätös perustoimeentulotuesta ei rajoita hyvinvointialueen mahdollisuutta myöntää asiakkaalle täydentävää tai ehkäisevää toimeentulotukea tilanteissa, joissa täydentävään tai ehkäisevään tukeen liittyvät muut edellytykset täyttyvät.

Vaikka täydentävää toimeentulotukea voidaan myöntää esimerkiksi harrastuskuluihin, se perustuu lähtökohtaisesti kuukausikohtaiseen laskelmaan, jolloin tuki ei aina riittävissä määrin vastaa lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin. Ehkäisevän toimeentulotuen ehdot ovat toimeentulotuesta annetun lain 7 c §:n 2 momentin nojalla joustavammat ja tuki soveltuu erityisesti tilanteisiin, joissa koko perheen taloudellista tilannetta on tarpeen turvata ja edistää perheen itsenäistä selviytymistä. Ehdotettu taloudellinen tuki tarjoaisi välineen turvata lapsen edun toteutumista tilanteissa, joissa siihen ei muutoin ole sopivaa tai riittävää keinoa. Lapsen terveyden ja kehityksen turvaava välttämätön taloudellinen tuki voisi tulla kyseeseen esimerkiksi tilanteessa, jossa perheellä ei ole oikeutta saada toimeentulotukea muiden tulojen vuoksi ja hyvinvointialue arvioi lapselle tai hänen perheelleen myönnettävän, 28 §:n mukaisen taloudellisen tuen tarkoituksenmukaiseksi tukimuodoksi osana sosiaalityötä tai sosiaaliohjausta ja/tai muita lapselle annettavia palveluja. Jossain tilanteissa perheen tosiasiallinen taloustilanne voi olla esimerkiksi ylivelkaantumisen takia toimeentulotuessa huomioitua tiukempi. Näissä tilanteissa lapsen erityisistä tarpeista johtuvissa menoissa tukeminen ei sinänsä ratkaisisi perheen taloudellisia ongelmia, mutta voi olla välttämätöntä lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisessa.

Jotta tuki aidosti kohdentuisi lapsen yksilöllisiin tarpeisiin sitä ei otettaisi huomioon toimeentulotukilaskelmassa. Tästä syystä esitetään täsmennystä toimeentulotuesta annetun lain 11 §:n 2 momentin 7 kohtaan.

On tärkeää ottaa huomioon, ettei sosiaalihuoltolain mukaisen tuen tarkoituksena ole korvata toimeentulotukea tai muodostua sen rinnalle yleiseksi taloudellisen tuen muodoksi, vaan täydentää palvelujärjestelmää lapsen terveyden ja kehityksen turvaamisen kannalta välttämättömissä tilanteissa. Toimeentulotuen mahdollisuuksien huomioon ottaminen tukee sitä, että sosiaalihuoltolain mukaista tukea käytetään lain tarkoituksen mukaisesti ja osana lapsen edun mukaista tuen kokonaisuutta.

29 a §. *Sosiaalipäivystyksen ja terveydenhuollon yhteistyö.* Pykälän 1 momentti ehdotetaan kumottavaksi. Lainkohdassa säädetään sosiaalipäivystyksen järjestämisvelvollisuudesta terveydenhuoltolain 50 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetun päivystysyksikön yhteydessä.

Sosiaalipäivystyksen järjestämistehtävästä ja velvollisuudesta toimia yhteistyössä ensihoitopalvelun, terveydenhuollon päivystyksen, pelastustoimen, poliisin, hätäkeskuksen ja tarpeen mukaan muiden toimijoiden kanssa säädetään sosiaalihuoltolain 29 §:ssä. Sosiaalihuoltolain 29 a §:ssä täsmennetään terveydenhuollon kanssa tehtävää yhteistyötä. Kumottavaksi ehdotetussa pykälän 1 momentissa edellytetään järjestettävän sosiaalipäivystystä terveydenhuoltolain mukaisten ympärivuorokautisten yksiköiden ja perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yhteispäivystysten yhteydessä. Lain esitöissä säännöksen on katsottu edellyttävän, että päivystystyötä toteutetaan yhdessä samoissa tiloissa vähintään virka-aikana ja että muina aikoina on järjestetty saumaton yhteistyö terveydenhuollon kanssa. Velvoite ei koske kaikkea sosiaalipäivystystoimintaa, vaan riittää, että osa sosiaalipäivystystoiminnasta on järjestetty osana mainittuja sairaaloita. Sääntely tuli voimaan kunta-aikana 1.1.2017 ja sovellettavaksi 1.1.2018 lukien, ja järjestämisvastuu siirtyi hyvinvointialueuudistuksen yhteydessä hyvinvointialueille muun sosiaali- ja terveydenhuollon mukana. Jokaisen hyvinvointialueen alueella sijaitsee sellainen terveydenhuollon päivystysyksikkö, jonka yhteydessä sosiaalipäivystystä on sosiaalihuoltolain 29 a §:n nojalla järjestettävä. Järjestämisvastuu asiassa ei kuitenkaan ole yksiselitteisen selkeä Etelä-Suomen alueella, jossa erikoissairaanhoidon järjestämiseen liittyy muusta Manner-Suomesta erillinen järjestämisratkaisu. Tämän vuoksi myös sairaaloiden tarjoamat palvelut ja niiden päivystyksen taso vaihtelevat.

Hyvinvointialueiden toiminnan käynnistyminen vuoden 2023 alusta muutti olennaisesti niitä olosuhteita, jossa sosiaalipäivystys toimi päivystysuudistuksen valmistelu- ja säätämisvaiheessa. Hyvinvointialueiden käynnistymisen jälkeen sosiaalipäivystystoiminta on kehittynyt ja päivystysyksiköiden määrä alueilla on vähentynyt, kun osaamista ja resursseja on koottu alueellisesti suurempiin ja toiminnallisesti keskitetympiin yksiköihin. Kaikilla alueilla sosiaalipäivystyksen ja sairaaloiden päivystystoiminnan integrointi ei ole toteutunut lainsäädännön tavoittelemalla tavalla, ja myös kokemukset sen tarpeellisuudesta tai hyödyllisyydestä vaihtelevat.

Nykyinen tilanne, joka kiinnittää sosiaalipäivystyksen toiminnan lainsäädännöllä tiettyihin fyysisiin tiloihin ja toimintoihin, on päällekkäistä sääntelyä järjestämislain kanssa. Hyvinvointialueella on jo sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain 10 §:n mukainen velvoite yhteensovittaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut kokonaisuuksiksi ja tunnistaa yhteensovitettuja palveluja tarvitsevat asiakasryhmät ja asiakkaat. Kumottavaksi ehdotettavan momentin sääntelyn arvioidaan jäykistävän tarpeettomasti hyvinvointialueen toimintaa ja vaikeuttavan hyvinvointialueen mahdollisuuksia järjestellä sosiaali- ja terveydenhuollon resurssinsa tarkoituksenmukaisella tavalla alueelliset erityispiirteet ja tarpeet huomioiden.

Ehdotettu 29 a §:n 1 momentin kumoaminen ei poistaisi sosiaalipäivystyksen yhteistyövelvoitetta terveydenhuollon kanssa, vaan siitä säädetään jatkossakin sosiaalihuoltolain 29 §:ssä. Momentin kumoamisen jälkeen hyvinvointialueen sosiaalipäivystys voisi jatkaa yhteensovitettua päivystystoimintaa, jos se koetaan alueella toimivaksi tavaksi järjestää palveluja jatkossakin, tai halutessaan organisoida sairaalan potilaiden kiireellisiin sosiaalihuollon tarpeisiin vastaamisen muulla tarkoituksenmukaisella tavalla. Velvoitteen kumoamisella ei siten arvioida olevan vaikutusta asiakkaan tai potilaan asemaan tai oikeuksiin.

29 c §. Perheoikeudelliset *tehtävät.* Pykälä olisi uusi. Pykälällä pyrittäisiin selkeyttämään perheoikeudellisten tehtävien kokonaisuutta ja tämän osana lastenvalvojien tehtäviä.

Perheoikeudellisiin tehtäviin kuuluvat perheasioiden sovitteluun kuuluvat toimenpiteet, lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevien päätösten täytäntöönpanossa toimitettavaan sovitteluun kuuluvat toimenpiteet, lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan asian tuomioistuinsovitteluun kuuluvat asiantuntijatehtävät sekä adoptioneuvonta näitä koskevan erillislainsäädännön mukaisesti. Useat eri ammattilaiset voivat toteuttaa näitä tehtäviä ja niiden tarkoituksenmukainen organisointi olisi hyvinvointialueen itsensä päätettävissä.

Pykälässä selkeytettäisiin myös perheoikeudellisiin tehtäviin kuuluvia lastenvalvojan erityisiä tehtäviä, Lastenvalvojien työ on osa perheoikeudellisia tehtäviä. Lastenvalvojat hoitavat erityisesti vanhemmuuden selvittämiseen ja vahvistamiseen, lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen sekä elatussopimusten vahvistamiseen ja ratkaisemiseen liittyviä tehtäviä.

Koska perheoikeudellisten palvelujen sisältö jakaantuu lukuisiin oikeusministeriön hallinnonalan erityislakeihin, hyvinvointialueen vastuulle kuuluvista perheoikeudellisista tehtävistä on vaikea saada kokonaiskuvaa lainsäädännön perusteella. Sosiaalihuoltolain 27 a §:ssä säädetään lastenvalvojalta edellytettävästä koulutuksesta ja osaamisesta. Sosiaalihuoltolaissa perheoikeudellisiin tehtäviin viitataan ainoastaan yleisluonteisilla maininnoilla ja lakiviittauksilla 14 §:n 3 momentissa. Lastenvalvojan tehtäviä on luettavissa useista erillislaeista ja ne kuuluvat perheoikeudellisten palvelujen kokonaisuuteen, mutta missään ei selkeästi säädetä lastenvalvojan tehtävistä. Perheoikeudellisista tehtävistä säädetään tarkemmin esimerkiksi adoptiolaissa (22/2012), avioliittolaissa (234/1929); lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa (361/1983); vanhemmuuslaissa (775/2022); lapsen elatuksesta annetussa laissa (704/1975) sekä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetussa laissa (619/1996). Näin ollen sääntelyn näkökulmasta on tunnistettu perheoikeudellisten tehtävien sekä lastenvalvojien tehtäviin liittyvä selkeyttämistarve, ja tähän uudella ehdotetulla pykälällä pyritään.

Pykälään ehdotetut perheoikeudelliset, mukaan lukien lastenvalvojan tehtävät eivät ole hyvinvointialueen järjestämisvastuulle säädettäviä uusia tehtäviä, vaan tehtäviä, joiden tulisi tälläkin hetkellä toteutua osana lapsen oikeuksien turvaamista (YK:n lapsen oikeuksien sopimus). Ehdotetulla sääntelyllä pyrittäisiin selkeyttämään kyseisiä tehtäviä ja työtä sekä eri osapuolien yhdenvertaisen ja myös alueellisesti palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden edistämisestä. Sosiaalihuoltoon kuuluu ohjauksen ja neuvonnan antaminen jo nykyisellään. Hallintolain 8 §:n mukaisesti viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkailleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin. Neuvonta on maksutonta. Jos asia ei kuulu viranomaisen toimivaltaan, sen on pyrittävä opastamaan asiakas toimivaltaiseen viranomaiseen. Lisäksi viranomaisen velvollisuudesta tiedottaa toiminnastaan ja palveluistaan sekä yksilöiden ja yhteisöjen oikeuksista ja velvollisuuksista toimialaansa liittyvissä asioissa säädetään julkisuuslain 20 §:n 2 momentissa. Hyvinvointialueita sitoo myös hyvinvointialuelain 34 §:n mukainen tiedottamisvelvollisuus hyvinvointialueen toiminnasta.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin hyvinvointialueen velvollisuudesta järjestää perheoikeudelliset tehtävät sen mukaisina, kuin niistä tässä laissa tai muussa laissa säädettäisiin. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tarkentavasti siitä, mitä hyvinvointialueen tulisi lastenvalvojan tehtävinä järjestää. Lakiin sisältyvä listaus ei kuitenkaan olisi tyhjentävä, vaan tehtävien järjestämisessä tulisi ottaa huomioon hyvinvointialueen perheiden ja lasten tarpeet.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan perheoikeudellisiin tehtäviin kuuluisivat perheasioiden sovitteluun liittyvät toimenpiteet. Perheasioiden sovittelusta säädetään tarkemmin avioliittolain 5 luvussa. Perheasioiden sovittelijat antavat lain mukaisesti pyynnöstä apua ja tukea silloin, kun perheessä esiintyy ristiriitoja. Sovittelijat voivat antaa apua ja tukea myös silloin, kun lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen tai sopimuksen noudattamisessa ilmenee haasteita. Sovittelijan tehtävänä on erityisesti kiinnittää huomiota perheeseen kuuluvien alaikäisten lasten aseman turvaamiseen. Perheasioiden sovittelun järjestämisestä huolehtii hyvinvointialue. Sovittelua voivat antaa lisäksi ne yhteisöt, yhtymät ja säätiöt sekä henkilöt, jotka ovat saaneet Lupa- ja valvontavirastolta luvan tähän toimintaan.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaisesti perheoikeudellisiin tehtäviin kuuluisivat lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevien päätösten täytäntöönpanossa toimitettavaan sovitteluun kuuluvat toimenpiteet sekä 3 kohdan mukaisesti lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan asian tuomioistuinsovitteluun kuuluvat asiantuntijatehtävät. Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun päätöksen tai lastenvalvojan vahvistaman sopimuksen täytäntöönpanoa voidaan vaatia tuomioistuimessa, jos päätöstä tai sopimusta ei olisi noudatettu. Tuomioistuin lähettää pääsääntöisesti vireillä olevan asian ensin täytäntöönpanosovitteluun. Sovittelun tavoitteena on, että asianosaiset saataisiin noudattamaan vapaaehtoisesti päätöstä tai sopimusta. Ehdotetun 1 momentin 2 ja 3 kohdan mukaan perheoikeudellisiin tehtäviin kuuluisivat lapsen huoltoa ja tapaamista koskevien päätösten täytäntöönpanossa toimitettavaan sovitteluun ja tuomioistuinsovitteluun kuuluvat toimenpiteet. Lasta koskevan päätöksen täytäntöönpanomenettelyssä nimetään sovittelija, joka voi olla lastenvalvoja. Nimetty sovittelija on vastuussa sovittelun järjestämisessä ja pyrkii pääsemään sovittelussa ratkaisuun siten, että kaikki osapuolet noudattaisivat tehtyä sopimusta tai annettua päätöstä. Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan sopimuksen tai päätöksen täytäntöönpanon sovittelusta säädetään tarkemmin lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetussa laissa.

Pykälän 1 momentin 4 kohdan mukaisesti perheoikeudelliseen tehtäviin kuuluisi adoptioneuvonta. Se on adoptiolain mukaista työtä. Adoptioneuvontaa saavat antaa adoptiolain 22 § mukaisesti hyvinvointialueet sekä adoptiotoimistot, jotka ovat saaneet Lupa- ja valvontaviraston luvan harjoittaa adoptioneuvontaa (adoptioneuvonnan antajat). Adoptioneuvonnan antajan on kaikissa adoptioon liittyvissä kysymyksissä valvottava lapsen etua sekä neuvottava, autettava ja tuettava lasta, lapsen vanhempia, adoptionhakijoita sekä muita henkilöitä, joiden suostumus adoptioon vaaditaan.

Ehdotetun 1 momentin 5 kohdan mukaan hyvinvointialueen tulisi järjestää alueellaan myös muut lapsen edun varmistamiseksi välttämättömät tehtävät. Näin ollen pykälässä säädettyä listausta ei ole tarkoitettu tyhjentäväksi, vaan perheoikeudellisiin tehtäviin voi kuulua myös muita sellaisia tehtäviä, joita lapsen edun varmistaminen erilaisissa lasta koskevissa asioissa edellyttää.

Pykälän 2 momentissa täsmennettäisiin lastenvalvojan tehtävistä osana perheoikeudellisia tehtäviä. Momentissa säädettäisiin lastenvalvojalle erityisesti kuuluvista perheoikeudellisista tehtävistä.

Ehdotetun 2 momentin 1 kohdan mukaan lastenvalvojan tehtävät sisältäisivät lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta sekä elatusta koskevan sopimuksen tai päätöksen vahvistamiseen ja ratkaisemiseen liittyvät tehtävät. Lastenvalvojat esimerkiksi avustaisivat vanhempia pääsemään sopimukseen lasten huollosta, tapaamisoikeudesta tai elatuksesta.

Ehdotetun 2 momentin 2 kohdan mukaisesti lastenvalvoja hoitaisi vanhemmuuslain mukaisia vanhemmuuden selvittämiseen ja vahvistamiseen liittyviä tehtäviä. Lastenvalvoja selvittäisi asiassa myös lapsen omia toivomuksia ja mielipiteitä silloin, kun se olisi lapsen ikä ja kehitystaso huomioon ottaen mahdollista ja lastenvalvojan arvion mukaan tarpeellista. Lastenvalvojan tehtäviin kuuluisi myös tarvittaessa laatia vanhempien sopimista asioista täytäntöönpanokelpoisia asiakirjoja. Sopimus voidaan vahvistaa virallisesti, jolloin se rinnastuu tuomioistuimen päätökseen. Sopimusta ei kuitenkaan voitaisi vahvistaa, jos olisi syytä epäillä, että se olisi lapsen edun vastainen.

Vanhemmuuslain mukaan lapsen äiti on se, joka on synnyttänyt lapsen. Kun lapsi on syntynyt synnyttäneen äidin ja tämän aviomiehen avioliiton aikana, aviomies on vanhemmuuslain mukaan lapsen isä avioliiton perusteella. Muissa tilanteissa vanhemmuuden vahvistaminen edellyttää toimia lapsen vanhemmilta ja viranomaisilta. Vanhemmuuden selvittämisen tarkoituksena on hankkia sellaisia tietoja, joiden nojalla lapselle voidaan vahvistaa tai todentaa isä tai toinen äiti. Vanhemmuuden selvittämisestä ja vahvistamisesta säädetään tarkemmin vanhemmuuslaissa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin lastenvalvojan velvollisuudesta turvata lapsen oikeuksien toteutuminen lasta koskevissa asioissa. Lastenvalvojan tulisi siis aina huomioida, että esimerkiksi osapuolten välisissä sopimuksissa turvataan ensisijaisesti lapsen oikeudet ja lapsen etu. Lapsenhuoltolain 8 §:n mukaan hyvinvointialueen on harkitessaan, voidaanko sopimus vahvistaa, otettava huomioon lapsen etu sekä lapsen omat toivomukset ja mielipide siten kuin laissa säädetään. Lain 10 §:n 3 momentin mukaan asia, joka koskee lapsen huollon uskomista molemmille vanhemmille yhteisesti tai toiselle heistä taikka lapsen asumista vanhempansa luona tai lapsen oikeutta tavata vanhempaansa, on ratkaistava vanhempien sopimalla tavalla, jos vanhemmat tai toinen heistä ovat lapsensa huoltajia eikä ole aihetta olettaa, että tämä ratkaisu olisi vastoin lapsen etua. Vanhempien rooliin kuuluu ajatella oman lapsensa etua. Lastenvalvojan pystyy vahvistamaan lapsesta tehtävän sopimuksen, jos se on hänen arvionsa mukaan katsottavissa kyseisen lapsen edun mukaisena. Laki ei edellytä sitä, että lastenvalvoja esimerkiksi kuulisi jokaista lasta henkilökohtaisesti. Lastenvalvojalla olisi kuitenkin velvollisuus huolehtia lasta koskevissa asioissa nimenomaisesti lapsen oikeuksien ja edun huomioimisesta ja varmistamisesta koko prosessin ajan.

Lisäksi pykälän 3 momentissa säädettäisiin lastenvalvojan velvollisuudesta tarjota lapsen asioista sopiville osapuolille ohjausta asiassa, antaa tietoa erilaisista juridisista vaihtoehdoista ja tarvittaessa tukea osapuolia sopimuksen laatimisessa. Vanhemmille annettava ohjaus ja neuvonta ovat lapsen oikeuksien toteutumisen ydintä. Vanhemmat tarvitsevat usein ulkopuolista, neutraalia näkökulmaa lapsen edusta perheoikeudellisia sopimuksia tehdessään. Tähän voidaan tarvita ohjausta ja neuvontaa, joka lisäisi sopimaan tulevien: ymmärrystä, miten sopimuksilla voidaan vastata lapsen etuun ja hänen ikänsä myötä kehittyviin tarpeisiinsa sekä ymmärrystä sopimiseen liittyvien lakien vaatimuksista sekä siitä, mitä on mahdollista sopia. Lisäksi ohjauksen ja neuvonnan avulla olisi mahdollista antaa vanhemmille työkaluja keskinäiseen yhteistyöhön sopimuksen toteuttamisen aikana sekä tukea lapsen etua edistävään sovinnolliseen ratkaisuun. Lastenvalvoja esimerkiksi tukisi eronneita vanhempia lapsen asioiden järjestämisestä ja niistä sopimisessa erotilanteessa. Lastenvalvoja pyrkisi tällöinkin korostamaan, että osapuolten tulisi arvioida asiaa aina lapsen edun näkökulmasta.

4 luku **Sosiaalihuollon toteuttaminen**

33, 43, 55 ja 56 §. Pykäliin tehtäisiin lakiteknisiä muutoksia liittyen käytettyihin käsitteisiin.

34 §. *Vireilletulo ja sosiaalihuollon asiakkuus.* Ehdotetaan muutettavaksi 34 §:ää. Pykälälle ehdotetaan uutta otsikkoa täsmentämään sen sisältöä. Pykälässä säädettäisiin sosiaalihuollon asiaa koskevasta vireilletulosta, sosiaalihuollon asiakkuuden alkamisesta ja sen päättymisestä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin sosiaalihuoltoa koskevan asian vireilletulosta ja sosiaalihuollon asiakkuuden alkamisesta. Momentin mukaan sosiaalihuoltoa koskeva asia tulisi vireille ja asiakkuus alkaisi asiakkaan tai tämän laillisen edustajan yhteydenotosta taikka hakemuksesta, ilmoituksesta taikka silloin, kun hyvinvointialueen sosiaalihuollon työntekijä on muutoin tehtävässään saanut tietää mahdollisesti sosiaalihuollon tarpeessa olevasta henkilöstä. Momentissa täsmennettäisiin sosiaalihuoltoa koskevan asian vireilletuloa, asiakkuutta ja näiden välistä suhdetta. Voimassa olevassa laissa sosiaalihuoltoa koskeva asia tulee vireille hakemuksesta tai kun hyvinvointialueen sosiaalihuollon työntekijä on muutoin tehtävässään saanut tietää mahdollisesti sosiaalihuollon tarpeessa olevasta henkilöstä. Vireilletulo tapahtuu kuitenkin usein asiakasta koskevasta ilmoituksesta taikka asiakkaan omasta yhteydenotosta, joka ei välttämättä ole hakemus, Nämä vireilletulon tavat ehdotetaan lisättäväksi selkeyden vuoksi pykälään. Niitä ei ole voimassa olevassa laissa erikseen mainittu pykälässä.

Lisäksi voimassa olevan säännöksen ilmaus sosiaalipalveluiden tarve ehdotetaan muutettavaksi sosiaalihuollon tarpeeksi, jotta säännös kattaisi myös sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen tarpeen. Säännöksen mukaan asia tulisi vireille myös asiakkaan yhteydenotosta neuvonnan ja ohjauksen saamiseksi, mikäli asiakas antaa asian käsittelyä varten henkilötietonsa. Tarkoituksena on selkeyttää asiakkuuden alkamisen ajankohtaa, joka on tältä osin ollut epäselvä.

Sosiaalihuollon asiakkuus alkaisi säännöksen mukaan yhtäaikaisesti vireilletulon kanssa. Säännöksessä ei oteta kantaa asiakkuuden alkamisen vapaaehtoisuuteen. Pääsääntönä sosiaalihuollossa on, että asiakkuus toteutuu yhteisymmärryksessä asiakkaan kanssa. Tietyissä asiakkaan tai lapsen etuun liittyvissä tilanteissa voi kuitenkin olla tarve sosiaalihuollon asiakkuudelle myös ilman asiakkaan itsensä tai hänen laillisen edustajansa suostumusta. Myös 3 §:n 2 kohdan asiakasta koskevassa määritelmässä tunnistetaan, ettei asiakkuus välttämättä aina perustu vapaaehtoisuuteen. Määritelmän mukaan asiakkaalla tarkoitetaan sosiaalihuoltoa hakevaa tai käyttävää taikka tahdostaan riippumatta sen kohteena olevaa henkilöä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin sosiaalihuollon asiakkuuden päättymistä. Momentin mukaan sosiaalihuollon asiakkuus päättyy, kun asiakkaalla ei ole enää sosiaalihuollon tarvetta. Asiakkuuden alkamisesta ja päättymisestä tehtäisiin merkintä sosiaalihuollon asiakasasiakirjaan. Muutoksella täsmennettäisiin erityisesti sosiaalihuollon asiakkuuden päättymistä. Tarkoituksena olisi, että hyvinvointialueen tulisi johdonmukaisesti lopettaa asiakkuudet sellaisilta sosiaalihuollon asiakkailta, joilla ei ole voimassa olevaa päätöstä sosiaalipalvelun myöntämisestä eikä heillä enää ole sosiaalityön tai -ohjauksen tarvetta. Muutosten tavoitteena olisi selkeyttää nykytilannetta siten, että sosiaalihuollon asiakkuudessa olisi jatkossa vain asiakkaita, jotka tosiasiallisesti saavat sosiaalihuollon tukea tai palveluja.

35 §. *Ilmoitus sosiaalihuoltoon.* Ehdotetaan 35 § muutettavaksi. Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi siten, että se vastaisi pykälässä käytettäviä uusia käsitteitä. Pykälässä luovuttaisiin yhteydenoton käsitteestä ja käytettäisiin ilmoitus -käsitettä erilaisten sosiaalihuoltoa koskevien ilmoitusten yhdenmukaisuuden ja johdonmukaisuuden vuoksi. Säännös vastaisi asiasisällöltään voimassa olevan lain 35 §:n 1 momenttia täsmennettynä.

Muutoksella tavoitellaan ilmoituskäytäntöjen systematisointia, yhdenmukaistamista ja selkeyttämistä. Erityisesti ilmoittajatahon näkökulmasta olisi tarkoituksenmukaista, että sosiaalihuoltoon tehtävän ilmoituksen yhteydessä ei tarvitsisi asiasisällön lisäksi arvioida, mikä ilmoitustyyppi tulisi kyseeseen, vaan ilmoituksia koskeva kokonaisuus olisi mahdollisimman johdonmukainen ja selkeä. Sosiaalihuollon asiakasprosessinkaan kannalta ei ole voimassa olevan sääntelyn mukaan merkityksellistä, onko tieto mahdollisesti tuen tarpeessa olevasta henkilöstä tullut yhteydenottona vai ilmoituksena, vaan molempien osalta sosiaalihuollolla on yhdenmukainen toimimisvelvoite.

Säännös on ollut voimassa vuodesta 2014, mutta sitä on arvioitava suhteessa tämän jälkeen voimaan tulleeseen EU:n yleiseen tietosuoja-asetukseen. Sen 6(1) artiklan c alakohdan mukaan henkilötietojen käsittely on sallittua, kun käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin ilmoitusvelvollisista henkilöistä ja siitä, milloin ilmoitus sosiaalihuoltoon, on tehtävä tai ohjattava henkilö hakemaan sosiaalihuoltoa. Momentissa säädettäisiin henkilöistä, joiden olisi ohjattava ilmeisen sosiaalihuollon tarpeessa oleva henkilö hakemaan sosiaalihuoltoa tai tehtävä ilmoitus sosiaalihuoltoon. Ilmoittajien piiri vastaisi voimassa olevan lain 35 §:n 1 momentin mukaista nykytilaa ja siihen tehtäisiin joitakin lakiteknisiä tarkennuksia. Ilmoitusvelvollisia olisivat nykytilaa vastaavasti terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994) tarkoitetut terveydenhuollon ammattihenkilöt ja puolustusvoimien sosiaalikuraattorit. Lisäksi ilmoitusvelvollisia olisivat sosiaalihuollon, opetustoimen, liikuntatoimen, varhaiskasvatuksen, pelastustoimen, hätäkeskuslaitoksen, tullin, poliisin, Rikosseuraamuslaitoksen, työvoimaviranomaisen, Kansaneläkelaitoksen ja ulosottoviranomaisen palveluksessa olevat henkilöt.

Ilmoittajien joukkoon ehdotettaisiin lisättäväksi nuorisotoimen, kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011) 3 §:ssä tarkoitetun vastaanottokeskuksen, Maahanmuuttoviraston sekä kunnan kotoutumispalveluista vastaavan viranomaisen palveluksessa olevat henkilöt. Nämä tahot ovat kuuluneet voimassa olevan lastensuojelulain 25 §:ssä tarkoitettua lastensuojeluilmoitusta koskevien ilmoitusvelvollisten piiriin ja ovat tahoja, jotka voivat kohdata henkilöitä, joiden sosiaalihuollon tuen tarve tulisi selvittää myös muissa tilanteissa kuin lastensuojeluilmoituksen tekemisen kriteerien täyttyessä. Muutoksella halutaan yhdenmukaistaa kaikkia asiakasryhmiä koskevia ilmoituskäytäntöjä. Nämä tahot ovat tähänkin asti voineet tehdä ilmoituksen tai yhteydenoton voimassa olevan lain 35 §:n 3 momentin mukaisesti.

Ilmoitus sosiaalihuoltoon olisi tehtävä tai henkilö ohjattava hakemaan sosiaalihuoltoa, jos pykälässä mainittu taho on tehtävässään saanut tietää henkilöstä, jonka sosiaalihuollon tarve on ilmeinen. Sosiaalihuollon tarpeen ilmeisyydellä tarkoitettaisiin tilanteita, joissa henkilön avun ja sosiaalihuollon tuen tarve on ilmoituksen tekemistä arvioivan ammattilaisen tai muun tahon havaintokyvyn ja ammattiosaamisen perusteella havaittavissa. Tällöin henkilön kohtaavien tahojen tulisi puuttua tilanteeseen ja pyrkiä saamaan asiakas sosiaalihuollon tuen tai tuen tarpeen arvioinnin piiriin. Kyseeseen voisi tulla esimerkiksi tilanne, jossa henkilön toimintakyky on merkittävästi alentunut esimerkiksi terveydellisten syiden, päihteiden ongelmakäytön tai muun riippuvuuskäyttäytymisen seurauksena. Tilanteessa voisi olla kyse myös esimerkiksi henkilön kyvyttömyydestä hoitaa lääkitystään tai ravinnon saamistaan taikka hänellä voisi olla jokapäiväiseen elämään liittyviä vakavia puutteita hygieniassa ja hyvinvoinnissa taikka asumisolosuhteissa. Edellytyksenä ilmoitukselle voisivat olla myös toistuvat vuokravelat ja niistä aiheutuva asumisen vaarantuminen sekä eristäytyminen kotiin ja kyvyttömyys hakea apua tilanteeseen. Kyse voisi olla myös väkivaltaan, laiminlyöntiin, hyväksikäyttöön, riistoon tai muuhun kaltoinkohteluun liittyvistä, henkilön arkeen ja hyvinvointiin vaikuttavista tilanteista.

Mikäli jäisi epävarmuus siitä, onko henkilö itse yhteydessä sosiaalihuoltoon, tai välittyykö huolta herättävä asia henkilön oman yhteydenoton kautta riittävällä tavalla sosiaalihuollon viranomaisen tietoon, olisi tilanteessa aiheellista tehdä ilmoitus, mikäli henkilö antaa siihen suostumuksensa tai arvioida pykälän 2 momentin mukaisia edellytyksiä tehdä ilmoitus ilman asiakkaan suostumusta. Ilmoituksen tekemistä harkitseva voisi myös konsultoida sosiaalihuoltoa henkilön tilanteesta. Ensivaiheen konsultaatio on mahdollista tehdä myös antamatta henkilön henkilötietoja. Ilmoituksen tekemisen lisäksi pykälässä tarkoitettuja ammattihenkilöitä, työntekijöitä ja muita ilmoitusvelvollisia sitovat hallintolain 8 §:n mukaiset neuvonnan velvoitteet osana hyvää hallintoa. Viranomaisen on toimivaltansa rajoissa annettava asiakkailleen tarpeen mukaan hallintoasian hoitamiseen liittyvää neuvontaa sekä vastattava asiointia koskeviin kysymyksiin ja tiedusteluihin. Jos asia ei kuulu viranomaisen toimivaltaan, sen on pyrittävä opastamaan asiakas toimivaltaiseen viranomaiseen. Työntekijän tulisi näin ollen ilmoituksen tekemisen sijasta tai lisäksi ohjata henkilöä hakemaan sosiaalihuollon tukea taikka neuvoa tätä hakeutumaan sosiaalihuollon neuvonnan ja ohjauksen piiriin. Neuvonnalla ei kuitenkaan voitaisi korvata ilmoituksen tekemistä niissä tilanteissa, joissa ilmoittamisen edellytykset, erityisesti jäljempänä 2 momentin mukaiset edellytykset, täyttyvät. Ilmoitus olisi tehtävä ensisijaisesti yhteistyössä henkilön kanssa ja tämän suostumuksella. Tämä vastaisi nykytilaa. Ilmoituksen tekijöitä ohjattaisiin sääntelyllä ensisijaisesti toimimaan yhteistyössä ja keskustellen henkilön kanssa.

Pykälän 1 momentin mukaan ilmoituksen tekemisen yhteydessä voitaisiin sosiaalihuollolle luovuttaa välttämättömät henkilöä koskevat tiedot sosiaalihuollon tuen tarpeen arvioimiseksi. Tällaisia olisivat henkilön yhteystiedot, ja tieto siitä, kuinka henkilön asia on tullut ilmoittajalle tietoon sekä ilmoittajan näkemys henkilön mahdollisesta sosiaalihuollon tarpeesta ja siihen vaikuttavista asioista tai olosuhteista. Tällainen näkemys voisi sisältää esimerkiksi kuvauksen asiakkaan elämäntilanteesta siinä määrin, että sosiaalihuollon ammattilaisen on mahdollista arvioida henkilön tuen tarvetta.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi velvoitteesta tehdä ilmoitus viipymättä, salassapitosäännösten estämättä tiettyjen edellytysten täyttyessä myös ilman henkilön itsensä suostumusta. Säännös vastaisi voimassa olevan lain 35 §:n 3 momenttia. Edellytyksenä olisi, että henkilö on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan, taikka lapsen etu sitä välttämättä vaatii. Edellytysten täyttymisen arvioiminen perustuisi tilanne- ja yksilökohtaiseen arvioon. Tilanteita, joissa ilmoitus olisi tehtävä myös ilman asiakkaan suostumusta olisivat esimerkiksi vakavaan päihteiden käyttöön tai muuhun riippuvuuskäyttäytymiseen liittyvät syyt ja siitä aiheutuvat haasteet henkilön sosiaalisessa tilanteessa, erilaiset suojelun tarpeeseen liittyvät huolet, kuten henkilön kohtaama väkivalta, kaltoinkohtelu, heitteillejättö, riisto tai hyväksikäyttö taikka vakavat asumiseen liittyvät haasteet tai asunnottomuus. Tällaisia tilanteita voisivat olla myös henkilön vakavat toimintakyvyn haasteet, jotka ilmenevät suurina vaikeuksina huolehtia arjesta, itsestä, asumisesta tai taloudesta.

Pykälän 3 momentin mukaan myös muut kuin pykälässä mainitut ilmoitusvelvolliset voisivat tehdä ilmoituksen henkilöstä, jonka sosiaalihuollon tarve on ilmeinen. Säännös vastaisi asiasisällöltään voimassa olevan lain 35 §:n 3 momenttia.

Pykälän 4 momentti sisältäisi voimassa olevaa lakia vastaavan viittauksen vanhuspalvelulakiin liittyen tilanteisiin, joissa ilmoitus koskee iäkästä henkilöä.

35 a §. *Lastensuojeluilmoitus ja ennakollinen lastensuojeluilmoitu*s. Pykälä olisi uusi. Asiasisällöllisesti se vastaisi suurelta osin voimassa olevan lastensuojelulain 25 ja 25 c §:ää. Pykälään siirrettäisiin lastensuojeluilmoituksia koskeva sääntely lastensuojelulaista. Sääntelyn siirtämisellä lastensuojelulaista sosiaalihuoltolakiin selkeytettäisiin ja yhtenäistettäisiin lapsia

koskevien ilmoitusten kokonaisuutta sekä vahvistettaisiin varhaisen tuen ensisijaisuutta. Ilmoitukset ohjautuisivat nykyistä systemaattisemmin tuen tarpeen arviointiin jo sosiaalihuollon yleislain puitteissa. Tämä puolestaan tukisi oikea-aikaisempaa avun tarjoamista ja vähentäisi tarpeetonta siirtymistä lastensuojelun asiakkuuteen. Pykälässä säädettäisiin ilmoitusvelvollisuudesta koskien lasta, jonka tilanne jäljempänä kuvatulla tavalla edellyttää mahdollista tuen tarpeen tai lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Lisäksi ilmoitusvelvollisuus kattaisi tilanteen, jossa on perusteltua syytä epäillä, että syntyvä lapsi tulee tarvitsemaan sosiaalihuollon tukea välittömästi syntymänsä jälkeen.

Pykälän 1 momentin mukaan ilmoitusvelvollisia olisivat ehdotetun 35 §:n 1 momentissa lueteltujen ilmoitusvelvollisten lisäksi sosiaalipalvelujen, varhaiskasvatuksen tai terveydenhuollon palveluntuottaja, opetuksen tai koulutuksen järjestäjä, seurakunta tai muu uskonnollinen yhdyskunta ja koululaisten aamu- tai iltapäivätoimintaa harjoittava yksikkö. Seurakunnilla tarkoitettaisiin evankelisluterilaisen kirkon ja ortodoksisen kirkkokunnan seurakuntia ja muilla uskonnollisilla yhdyskunnilla uskonnonvapauslain (453/2003) 2 luvussa säädetyllä tavalla rekisteröityjä uskonnollisia yhdyskuntia. Suurimpia tällaisia rekisteröityjä yhdyskuntia Suomessa ovat Jehovan todistajat, Vapaakirkko, Katolinen kirkko ja Helluntaikirkko.

Ilmoitusvelvollisuus koskisi kaikkia sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä opetus- ja koulutuspalveluiden tuottajia riippumatta siitä, onko palveluntuottaja yksityinen tai julkinen yhteisö tai ammatinharjoittaja. Ilmoitusvelvollisuus liittyisi tehtävän hoitamisessa saatuihin tietoihin riippumatta siitä, onko henkilö esimerkiksi virka- tai työsuhteessa taikka itsenäinen ammatinharjoittaja. Lisäksi ilmoitusvelvollisuus koskisi luottamustointa hoitavia. Silloin kun hyvinvointialue tai seurakunta järjestää perheasioiden sovittelua, koskee ilmoitusvelvollisuus myös perheasioiden sovittelijoita. Sen sijaan, vaikka säännös koskisi yleisesti seurakunnan palveluksessa tai luottamustoimessa olevia, se ei ehdotettavan 2 momentin perusteella ulottuisi papin rippisalaisuuden piiriin kuuluviin tietoihin.

Säännöksessä tarkoitetut henkilöt ovat velvollisia tekemään ilmoituksen heitä mahdollisesti koskevien salassapitosäännösten estämättä. Ilmoitusvelvollisuus koskisi myös tilanteita, joissa lapsi itse tai lapsen huoltaja kieltää lastensuojeluilmoituksen tekemisen.

Ilmoituksen tekemisen taustalla voi olla hyvin erilaisia seikkoja, jotka liittyvät lapsen hoidon ja huolenpidon tarpeeseen, kehitystä vaarantaviin olosuhteisiin tai lapsen omaan käyttäytymiseen. Ilmoituksen syynä voi olla esimerkiksi lapsen tarpeiden laiminlyönti, lapsen heitteillejättö, lapsen pahoinpitely tai seksuaalinen hyväksikäyttö tai niiden epäily tai uhka. Ilmoituksen aiheena saattaa olla myös se, että lapsen hoidossa tai huolenpidossa havaitaan muutoin puutteita tai osaamattomuutta, joka vaarantaa lapsen hyvinvointia. Ilmoituksen syynä voivat olla lisäksi esimerkiksi lapsesta huolehtivan aikuisen päihde- tai mielenterveysongelmat, rikoskäyttäytyminen, jaksamattomuus tai oman hoidon laiminlyöminen tai myös arjen tukiverkon puuttuminen silloin, kun se saattaa vaarantaa lapsen hyvinvointia. Lisäksi ilmoituksen aiheena voivat olla esimerkiksi lapsen oma päihteiden käyttö, mielenterveyden ongelma, rikollinen käyttäytyminen ja rikolliset teot tai lapsen itsetuhoisuus. Muu lapsen kehitystä vaarantava olosuhde voi olla esimerkiksi lapsen kehitykseen todennäköisesti vaikuttavat vanhemman ja lapsen väliset vakavat vuorovaikutusongelmat, jatkuva koulunkäynnin laiminlyöminen, johon koulun omat toimet ja oppilashuollon tuki eivät riitä ja vanhemmat suhtautuvat tilanteeseen välinpitämättömästi sekä tilanne, jossa lapsi joutuu kantamaan ikätasoonsa nähden suhteetonta vastuuta perheen arjesta esimerkiksi vanhemman sairauden vuoksi tai heikko taloudellinen tilanne, joka vaarantaa lapsen huolenpidon ja kehityksen. Ilmoitus tulisi tehdä myös havaittaessa edellä lueteltujen lisäksi muita vastaavia syitä, joiden vuoksi lapsen tuen tarve tai lastensuojelun tarve on syytä selvittää. Lastensuojelutarpeen selvitys tarkoittaa sosiaalityöntekijän osana tuen tarpeen arviointia tekemää arviota siitä, onko lapsella tarve lastensuojelulain mukaisille palveluille tai

tukitoimille. Jos tuen tarpeen arvioinnista vastaa muu sosiaalihuollon laillistettu ammattihenkilö kuin sosiaalityöntekijä, tulee arvioinnissa tarvittaessa olla käytettävissä sosiaalityöntekijän asiantuntemus. Lastensuojelulain mukaisten toimenpiteiden tarpeen arvioinnista vastaa kuitenkin toimivaltainen sosiaalityöntekijä siten kuin lastensuojelulaissa säädetään. Tuen tarpeen arviointi voidaan siten toteuttaa moniammatillisesti, mutta lastensuojelun tarpeen arvioinnista vastaisi sosiaalityöntekijä. Tämä vastaisi voimassa olevaa sääntelyä. Selvittämisen aikana arvioidaan lapsen kasvuolosuhteita, lapsen hyvinvointia ja turvallisuutta, huoltajien kykyä huolehtia lapsesta sekä tarve lastensuojelulain tarkoittamille tukitoimille tai muille toimenpiteille. Selvitys tehdään lastensuojelulain 26 §:n nojalla ja se käynnistyy, jos herää epäily siitä, että lapsi saattaa tarvita lastensuojelua esimerkiksi lapsesta saapuneen lastensuojeluilmoituksen perusteella.

Henkilöllä, josta on tehty lastensuojeluilmoitus, sekä hänen laillisella edustajallaan on pääsääntöisesti oikeus saada tieto häntä koskevan ilmoituksen tekijän henkilöllisyydestä, ellei ilmoitusta ole tehty nimettömänä eikä tietoja sen vuoksi voida kertoa. Käytännössä esiintyy myös tilanteita, joissa lastensuojeluilmoituksen tehneen yksityishenkilön henkilöllisyyden paljastaminen ilmoituksen kohteena olevalle olisi esimerkiksi lapsen edun tai ilmoituksen tekijän turvallisuuden kannalta erityisen vahingollista. Muun muassa ilmoittajan henkilöllisyyttä koskeva tieto voidaan jättää antamatta asianosaiselle, jos viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (612/1999; jäljempänä *julkisuuslaki*) 11 §:ssä mainitut edellytykset täyttyvät. Kyseisen säännöksen 2 momentin 1 kohdan mukaan asianosaisella ei ole oikeutta saada tietoa, jos tiedon antaminen olisi vastoin erittäin tärkeää yleistä etua taikka lapsen etua tai muuta erittäin tärkeätä yksityistä etua. Lain esitöiden mukaan (HE 30/1998 vp) lapsen etu voi olla peruste suojata tapauskohtaisen kokonaisharkinnan perusteella ilmoituksen tekijän henkilöllisyyttä lastensuojeluasioissa. Perusteluissa mainitaan tästä esimerkkinä tilanne, jossa ilmoituksen tekijä on lapselle läheinen henkilö, esimerkiksi isovanhempi, ja tiedon antaminen johtaisi lapsen hyvinvoinnille tärkeän aikuissuhteen katkeamiseen. Voimassa olevan lastensuojelulain esitöiden mukaan tiedon antaminen lastensuojeluilmoituksen tekijästä saattaa olla yksittäistapauksessa myös vastoin yleistä etua, jos tiedon antaminen voi vaarantaa lastensuojelun tarkoituksen toteutumisen. (HE 252/2006 vp, s. 139–140.)

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että sen estämättä mitä 35 §:ssä ja tämän pykälän 1 momentissa säädetään, on voimassa mitä rippiin tai muuhun sielunhoitoon liittyvästä salassapitovelvollisuudesta erikseen säädetään tai määrätään. Velvollisuutta lastensuojeluilmoituksen tekemiseen ei synny, jos lasta koskeva tieto on saatu ripissä tai muussa sielunhoidossa. Rippisalaisuudesta säädetään kirkkolain (652/2023) 7 luvun 9 §:n 1 momentissa, jonka mukaan yksityisessä ripissä tai muutoin sielunhoidossa papille uskottua asiaa ei saa ilmaista eikä myöskään sitä henkilöä, joka papille on uskoutunut. Rippisalaisuus koskee myös lehtoria. Ortodoksisesta kirkosta annetun lain (985/2006) 110 §:n 1 momentin mukaan pappi ei saa todistajana eikä muuten ilmaista, mitä hänelle on synnintunnustuksessa tai muuten sielunhoidossa uskottu, eikä henkilöä, joka on hänelle siinä uskoutunut. Mitä 1 momentissa säädetään papista, koskee myös piispaa ja soveltuvin osin diakonia.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin velvollisuudesta tehdä ennakollinen lastensuojeluilmoitus tilanteessa, jossa on perusteltua syytä epäillä, että syntyvä lapsi tulee tarvitsemaan sosiaalihuollon tukea välittömästi syntymänsä jälkeen. Ilmoitusvelvollisia olisivat samat tahot, kun 35 §:n 1 momentissa ja 35 a §:n 1 momentissa luetellut. Ilmoitus olisi tehtävä, jos on perusteltua syytä epäillä, että syntyvä lapsi tulee tarvitsemaan välittömästi syntymänsä jälkeen sosiaalihuollon tukea. Ehdotettavan sääntelyn tarkoituksena olisi vahvistaa ja turvata odottavalle vanhemmalle, lapselle ja lapsen tulevalle perheelle riittävä sosiaalihuollon tuki ja näin vahvistaa tuen saamista oikea-aikaisesti, kun siihen on perusteltu syy. Pykälän 4 momentin mukaan myös muu kuin 1 momentissa mainittu henkilö voisi tehdä lastensuojeluilmoituksen, mutta hänellä ei olisi siihen velvollisuutta. Ilmoituksen tekijöinä voivat tulla kyseeseen esimerkiksi lapsi itse, lapsen

huoltaja, vanhempi tai muu lapsen huolenpidosta vastaava yksityishenkilö, lapsen sisarus tai muu sukulainen taikka naapuri. Ehdotetun 4 momentin perusteella ilmoituksen voisi tehdä myös esimerkiksi sellainen lasten kanssa työskentelevä henkilö, jolla ei olisi pykälän 1 momentin perusteella velvollisuutta ilmoituksen tekemiseen. Myös tässä tapauksessa ilmoituksessa voitaisiin antaa tarpeellisia tietoja salassapitosäännösten estämättä.

35 b §. *Ilmoitus poliisille lapseen kohdistuneesta rikoksesta.* Lukuun 4 ehdotetaan uutta 35 b pykälää, joka vastaisi sisällöltään voimassa olevan lastensuojelulain 25 §:n 3 momentissa säädettyä velvollisuutta tehdä ilmoitus poliisille lapseen kohdistuneesta rikoksesta. Säännös ehdotetaan siirrettäväksi lastensuojelulaista sosiaalihuoltolakiin, jotta lapsia koskevien ilmoitusten kokonaisuus selkeytyisi.

Pykälässä säädettäisiin jatkossakin ilmoitusvelvollisten henkilöiden velvollisuudesta tehdä salassapitosäännösten estämättä ilmoitus poliisille tilanteissa, kun heillä on tehtävässään tietoon tulleiden seikkojen perusteella syytä epäillä, että lapseen on kohdistettu rikoslain 20 luvussa seksuaalirikoksena rangaistavaksi säädetty teko tai sellainen rikoslain 21 luvussa henkeen ja terveyteen kohdistuvana rikoksena rangaistavaksi säädetty teko, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta (HE 282/2010 vp). ilmoitusvelvollisuus koskee kaikkia rangaistavaksi säädettyjä lapsen hyväksikäyttörikoksia. Henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosepäilyjen osalta ilmoitusvelvollisuuden syntymiselle on asetettu kaksi edellytystä: epäilyn tulee olla perusteltu ja epäillystä rikoslain 21 luvussa rangaistavaksi säädetystä teosta säädetyn enimmäisrangaistuksen tulee olla vähintään kaksi vuotta. Rikoslain (39/1889) 21 luvun 5 §:n mukaan pahoinpitelyn enimmäisrangaistus on kaksi vuotta ja rikoslain 21 luvun 6 §:n mukainen törkeän pahoinpitelyn enimmäisrangaistus 10 vuotta. Ilmoitusvelvollisuuden voisi muodostaa esimerkiksi tilanne, jossa ilmoitusvelvollisella taholla on lapsen käyttäytymisen, lapsen puheiden, lapsen vanhemmilta saatujen tietojen tai muiden henkilöiden ilmoitusten perusteella säännöksessä tarkoitetuin tavoin syytä epäillä lapseen kohdistunutta rangaistavaa tekoa. Kaikkien velvollisuudesta ilmoittaa törkeästä rikoksesta säädettäisiin edelleen rikoslain 15 luvun 10 §:ssä.

Poliisille tehdyn ilmoituksen lisäksi olisi ehdotetuissa säännöksissä 35 §:n 1 momentissa ja 35 a §:n 1 momentissa mainittujen tahojen edelleen tehtävä ehdotetun 35 a §:n 1 momentin nojalla myös lastensuojeluilmoitus. Näin varmistettaisiin lapsen hyvinvoinnin edistämisen kannalta tarpeellisen sosiaalihuollon tuensaanti.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, on voimassa, mitä rippiin tai muuhun sielunhoitoon liittyvästä salassapitovelvollisuudesta erikseen säädetään tai määrätään.

35 c §. *Yhteyden saaminen sosiaalihuoltoon.* Pykälä olisi uusi. Ehdotettavassa pykälässä täsmennettäisiin yhteyden saamista neuvontaan ja ohjaukseen sekä säädettäisiin henkilön oikeudesta henkilökohtaiseen keskusteluun sosiaalihuollon ammattihenkilön kanssa viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä sosiaalihuoltoa koskevan asian vireilletulosta. Tällä sääntelyllä korvattaisiin voimassa olevan lain palvelutarpeen arvioinnin aloittamista koskevat määräajat. Sääntelyn tarkoituksena olisi täsmentää ja sujuvoittaa sosiaalihuoltoa koskevan asian alkuvaiheen käynnistymistä ja käsittelyä sekä tällä tavoin mahdollistaa oikea-aikaisempi, tehokkaampi, joustavampi ja sujuvampi ohjautuminen sosiaalihuollon tuen piiriin. Tavoitteena olisi välttää henkilön tuen tarpeiden lisääntyminen ja tilanteen vaikeutuminen. Sääntelyn tarkoituksena olisi myös varmistaa matalan kynnyksen neuvonnan ja ohjauksen saatavuus. Ehdotettavan pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että hyvinvointialueen on järjestettävä toimintansa siten, että henkilö voi saada viipymättä yhteyden sosiaalihuollon toimintayksikköön 6 §:ssä tarkoitetun ohjauksen ja neuvonnan saamiseksi tai sosiaalihuollon asian vireille saattamiseksi. Säännöksen

tarkoituksena olisi, että henkilön mahdollisuus saada yhteys sosiaalihuoltoon joustavasti varmistettaisiin. Säännöksellä varmistettaisiin, että henkilö voi laittaa sosiaalihuoltoa koskevan asian vireille tai saada sosiaalihuoltoa koskevaa ohjausta ja neuvontaa ilman aiheetonta viivytystä. Pääsääntönä olisi, että asiakas saa yhteyden neuvontaan ja ohjaukseen saman tai seuraavan arkipäivän aikana tai hän voi jättää yhteydenottopyynnön, jonka yhteydessä asiakas saa arvion vastausajasta yhteydenottoonsa. Säännös edellyttäisi, että palvelun järjestäjä huolehtii toimivista ja helposti saavutettavista yhteydenottokanavista. Mikäli välitöntä yhteyttä ei voida tarjota, asiakkaalle on annettava tieto arvioidusta vastausajasta sekä mahdollisuus jättää yhteydenottopyyntö, johon vastataan ilman aiheetonta viivytystä. Myös haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden tosiasiallinen mahdollisuus saada yhteys neuvontaan ja ohjaukseen tulisi turvata. Yhteyden ottamista koskevat tiedot voitaisiin kirjata asiakastietojärjestelmään myös yleisen ohjauksen ja neuvonnan yhteydessä asiakastietolain ehdotettavan 37 §:n mukaisesti, ellei henkilö asioi neuvonnassa ja ohjauksessa nimettömästi.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi henkilön ja tämän laillisen edustajan oikeudesta henkilökohtaiseen keskusteluun sosiaalihuollon ammattihenkilön kanssa viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä sosiaalihuoltoa koskevan asian vireilletulosta. Henkilön laillinen edustaja olisi alaikäisen lapsen huoltaja lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 4 §:n 4 momentin nojalla sekä yksin maahan tulleen alaikäisen laillinen edustaja. Lisäksi keskusteluun voitaisiin ottaa mukaan esimerkiksi asiakkaan omaishoitaja, lapsen vanhempi tai muu lapsen hoidosta vastaava aikuinen taikka muu aktiivisesti asiakkaan arjessa ja elämässä mukana oleva henkilö silloin, kun se olisi henkilön asian kannalta tarkoituksenmukaista. Määräaikaa ei sovellettaisi 29 c §:ssä tarkoitettuihin perheoikeudellisiin tehtäviin.

Oikeus henkilökohtaiseen keskusteluun olisi henkilöllä, jolla ei ole voimassa olevaa sosiaalihuollon asiakkuutta, viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä 34 §:n 1 momentin mukaisen sosiaalihuoltoasian vireilletulosta. Oikeus henkilökohtaiseen keskusteluun olisi myös sosiaalihuollon asiakkaalla, jos vireilletulo koskee hänen elämäntilanteensa tai tuen tarpeensa merkittävää muutosta. Tällöin sosiaalihuollon ammattihenkilön tulisi yhdessä asiakkaan kanssa keskustella muuttuneesta elämäntilanteesta, kuulla asiakkaan toivomuksia ja näkemys tilanteestaan sekä arvioida asiakkaan sosiaalihuollon tuen kokonaisuutta. Muuttunutta elämäntilannetta koskeva vireilletulo edellyttää jo nykytilanteessa sitä, että asiakkaan tilanne arvioidaan ja pyritään löytämään keinot tilanteen ratkaisemiseksi. Merkittävästi muuttuneita elämäntilanteita olisivat esimerkiksi ero, perheenjäsenen kuolema, kriisiytynyt tai merkittävästi vaikeutunut elämäntilanne ja erilaiset muut elämän suuret muutostilanteet. Toisinaan sosiaalihuoltoa koskeva asia voi olla luonteeltaan sellainen, että siitä ilmenee suoraan asiakkaan muuttunut tuen tarve. Henkilökohtainen keskustelu tulisi järjestää myös näissä tilanteissa. On tarkoitus, että sosiaalihuollon asiakkaiden kanssa käydään nykyisen tavoin jatkossakin henkilökohtaisia keskusteluja osana sosiaalihuollon järjestämistä ja toteuttamista. Säännös ei vaikuttaisi näihin eikä koskisi osana suunnitelmallista yksilö- ja perhekohtaista työskentelyä toteutettavia keskusteluja, jotka tulisi toteuttaa suunnitelmallisesti ja asiakkaan tarpeiden edellyttämällä tavalla.

Lähtökohtana tulisi pitää sitä, että henkilökohtainen keskustelu toteutettaisiin henkilökohtaisella tapaamisella. Kuitenkin asiakkaan yksilöllinen tilanne ja asiakkaan etu voisivat tietyissä tilanteissa edellyttää sitä, että keskustelu järjestetään puhelimitse tai sähköisiä yhteydenpitokanavia hyödyntäen. Tässä arviossa tulisi kuitenkin ottaa huomioon asiakkaan mahdollinen erityisen tuen tarve. Tietyissä tilanteissa henkilökohtainen keskustelu voitaisiin toteuttaa jo henkilön ensimmäisen yhteydenoton yhteydessä, mikäli se olisi mahdollista ja tarkoituksenmukaista. Asiakkaan tulisi tällöin olla tietoinen asiasta. Esimerkiksi puhelinkeskustelu, jonka aikana arvioidaan henkilön tuen tarve ja sovitaan jatkosta tai tarkoituksenmukaisesta tuesta, täyttäisi henkilökohtaisen keskustelun järjestämisen vaatimuksen. Esimerkiksi, jos henkilö on ottanut yhteyttä neuvontaan ja ohjaukseen, henkilökohtainen keskustelu voitaisiin käydä ja tuen tarve

arvioida jo tässä yhteydessä. Tämä edellyttäisi, että neuvontaa ja ohjausta olisi toteuttamassa asiakkaan kannalta tarkoituksenmukainen sosiaalihuollon ammattihenkilö tai että asiakkaan puhelu esimerkiksi yhdistettäisiin neuvonnasta ja ohjauksesta tällaiselle henkilölle henkilökohtaisen keskustelun toteuttamiseksi. Keskustelun tarkoituksenmukaisin toteuttamistapa perustuisi ammattihenkilön asiakas- ja tilannekohtaiseen arvioon, jossa huomioidaan asiakkaan mahdollinen erityisen tuen tarve tai suojelun tarve.

Henkilökohtaisen keskustelun järjestäminen ei perustuisi ainoastaan asiakkaan pyyntöön tai toiveeseen, vaan sääntelyn tarkoituksena olisi ohjata hyvinvointialueita käynnistämään asiakkaan asian selvittäminen yhdessä asiakkaan kanssa jouhevasti ja joutuisasti sen jälkeen, kun vireilletulo on tullut tietoon sosiaalihuollossa.

Henkilökohtainen keskustelu järjestettäisiin tarkoituksenmukaisen sosiaalihuollon ammattihenkilölain 3 §:n mukaisen sosiaalihuollon ammattihenkilön kanssa. Tarkoituksenmukainen ammattihenkilö arvioitaisiin ilmoituksen tai vireilletulon luonteen perusteella. Mikäli vireilletulo olisi selvästi luonteeltaan sellainen, että se koskee asioita tai tilanteita, joista on säädetty sosiaalityöntekijän erityisinä tehtävinä, tulisi keskustelu järjestää sosiaalihuollon ammattihenkilölain 7 §:n mukaisen sosiaalityöntekijän kanssa. Keskustelu tulisi järjestää sosiaalityöntekijän kanssa myös, mikäli asiassa on tarpeen arvioida lapsen lastensuojelun tarvetta. Muilla sosiaalihuollon ammattihenkilöillä tulisi aina olla mahdollisuus konsultoida sosiaalityöntekijää tai sopia työparimenettelystä, mikäli henkilökohtaisen keskustelun aikana nousee esiin asioita, jotka kuuluvat sosiaalityöntekijän erityisiin tehtäviin tai muutoin edellyttäisivät sosiaalityöntekijän osaamista.

Henkilökohtaisen keskustelun perusteella olisi mahdollista arvioida asiakkaan tuen tarve, sopia keinot siihen vastaamiseksi ja aloittaa asiakkaalle tarkoituksenmukainen sosiaalipalvelu, erityisesti tilanteissa, joissa asiakkaan tuen tarve arvioitaisiin tilapäiseksi. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi sairastumisesta johtuva lyhytaikainen lapsiperheen kotipalvelun tai kotihoidon käyntien tarve. Lyhytaikaisessa tuen tarpeessa asiakkaalle ei lähtökohtaisesti olisi tarpeellista nimetä omatyöntekijää tai laatia asiakassuunnitelmaa, ellei kyseessä ole erityisen tuen tarpeessa oleva asiakas. Tarkoituksenmukainen palvelu voitaisiin aloittaa myös asiakkaan kriisitilanteen ratkaisemiseksi, jos sosiaalityö ja sosiaaliohjaus eivät olisi tilanteessa riittävä tai sopiva tuki. Tällöin asiakkaalle ja hänen perheelleen voitaisiin esimerkiksi aloittaa perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuki kriisiytyneen lapsiperhearjen tueksi. Tuen tarpeen arviointia ja asiakkuuden suunnittelua voitaisiin tarvittaessa jatkaa suunnitelmallisessa yksilö- ja perhekohtaisessa sosiaalityössä tai sosiaaliohjauksessa.

Ehdotus muodostaa hyvinvointialueille uuden velvoitteen, mutta sen ei arvioida itsessään lisäävän sosiaalipalvelujen kokonaiskysyntää tai merkittävästi muuttavan palvelujen järjestämiseen tarvittavia resursseja. Voimassa olevan lain palvelutarpeen arviointia koskevassa pykälässä säädetään useamman asiakasryhmän osalta määräajoista, joiden mukaan arviointi on tullut aloittaa viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä vireilletulosta. Lisäksi muiden asiakasryhmien osalta palvelutarpeen arviointi on tullut aloittaa viipymättä. Näin ollen vireilletulo on tähänkin asti edellyttänyt sitä, että asia selvitetään tarkoituksenmukaisessa laajuudessa ja asiakkaaseen ollaan yhteydessä eli hänen kanssaan käydään henkilökohtainen keskustelu. Lisäksi jo nykyisin esimerkiksi toimeentulotukilain perusteella asiakkaalla on oikeus saada täydentävään tai ehkäisevään toimeentulotukeen liittyen henkilökohtainen keskustelu hyvinvointialueen sosiaalihuollon ammattihenkilön kanssa viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä siitä, kun hän on sitä pyytänyt, joten näiltä osin menettely yhdenmukaistuu yhteydenottoon vastaamisen määräaikojen osalta.

Henkilökohtaista keskustelua ei tarvitsisi järjestää, jos sen järjestäminen olisi ilmeisen tarpeetonta tai mahdotonta. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi, jos samaa asiaa on jo käsitelty

asiakkaan kanssa aiemman henkilökohtaisen keskustelun yhteydessä taikka muilla tavoin. Tällainen tilanne voisi olla myös silloin, kun asiakkaan sosiaalihuollon prosessi on käynnistynyt jo neuvonnan ja ohjauksen aikana ja asiakkaalle on myönnetty tilapäiseen tarpeeseen esimerkiksi määräaikainen palvelu. Syy sille, miksi henkilökohtaista keskustelua ei järjestetä, tulisi kirjata asiakastietoihin. Keskustelun järjestäminen voisi olla mahdotonta, jos asiakas kieltäytyy keskustelusta. Tällöin sosiaalihuollon ammattihenkilön olisi arvioitava, onko olemassa jokin asiakkaan tai lapsen etuun liittyvä syy, jonka nojalla sosiaalihuollon prosessi käynnistettäisiin asiakkaan kieltäytymisestä huolimatta. Erityisesti lapsen tuen tarpeen arviointi, lapsen kasvuolosuhteiden ja suojelun tarpeen selvittäminen voivat edellyttää tuen tarpeen arvioinnin aloittamista, vaikka huoltaja tai lapsi itse kieltäytyisi henkilökohtaisesta keskustelusta. Sosiaalihuoltolain 3 §:n 2 kohdan määritelmän mukaisesti asiakkaalla tarkoitetaan sosiaalihuoltoa hakevaa tai käyttävää taikka tahdostaan riippumatta sen kohteena olevaa henkilöä.

36 §. *Tuen tarpeen arviointi.* Ehdotetaan muutettavaksi 36 § ja sen otsikko. Pykälässä säädettäisiin tuen tarpeen arvioinnista, ja arvioinnista vastaavasta ammattihenkilöstä. Lisäksi ehdotetaan luovuttavaksi voimassa olevan 36 §:n 4 momentin mukaisista palvelutarpeen arviointia koskevista määräajoista. Lain 45 §:ssä säädetään jo nykyisellään avun saamisen määräajasta. Arvioinnin aikarajoista säätäminen ei siten tuo lisäarvoa, mutta tekee lainsäädännöstä vaikeammin tulkittavaa ja ohjaa toimintaa erillisiin arviointijaksoihin mahdollisimman nopean avun antamisen sijaan. Jatkossakin tulisi arvioida asiakkaan kiireellinen avun tarve viipymättä ja kiireetön avun tarve ilman aiheetonta viivytystä, kuitenkin siten, että päätös tarvittavasta tuesta voidaan toimeenpanna viimeistään kolmen kuukauden kuluttua sosiaalihuoltoa koskevan asian vireilletulosta.

Lisäksi kumottaisiin suurelta osin pykälään sisältynyt päällekkäinen ja yksityiskohtainen sääntely koskien sosiaalihuollon asiakkaan asemaa ja oikeuksia. Pykälässä säädetyt oikeudet toteutuvat jatkossakin muun lainsäädännön nojalla. Tarkoituksena on purkaa päällekkäistä sääntelyä ja sääntelyn epätarkoituksenmukaista yksityiskohtaisuutta. Jatkossakin asiakkaan toivomukset, mielipiteet ja yksilölliset tarpeet tulee ottaa huomioon sosiaalihuoltolain 31 ja 32 §:n nojalla. Asiakkaan osallisuus on turvattu myös perusoikeutena perustuslain 14 §:n 4 momentin nojalla ja siihen on kiinnitettävä huomiota osana 4 ja 5 §:ssä tarkoitettua asiakkaan edun arviointia. Lisäksi voimassa olevan pykälän mukaan, kun arvioidaan henkilön toimintakykyä ja palvelutarvetta erilaisissa toimintaympäristöissä, on otettava huomioon henkilön terveydentila, elämäntilanne ja elinolosuhteet sekä niissä tapahtuvat muutokset. Tuen tarpeen arvioinnin tulisi jatkossakin perustua asiakkaan yksilöllisen tilanteen arviointiin. Pykälän tarkoituksena olisi ohjata sosiaalihuollon toimintaa palvelu- ja arviointikeskeisyydestä kohti asiakkaan tuen tarpeiden tunnistamista ja niihin vastaamista oikea-aikaisesti osana sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta. Sääntelyn tarkoituksena olisi ohjata palvelujärjestelmää pois toistuvista, mahdollisesti päällekkäisistä ja tarpeettoman laajoista tai erillisistä arviointijaksoista. Asiakkaan tuen tarpeiden riittävä arviointi tilanteen edellyttämässä laajuudessa toteutuisi osana sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen työskentelyä, jolloin arviointi ja sosiaalihuollon ammattihenkilön antama joustava ja oikea-aikainen tuki kiinnittyisivät saumattomasti toisiinsa.

Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin tuen tarpeen arvioinnin tarkoitus. Arvioinnin tarkoituksena olisi selvittää, onko asiakkaalla sosiaalihuollon tuen tai muun avun tarvetta ja tarvittaessa tunnistaa mahdolliset keinot tuen tarpeisiin vastaamiseksi. Arvioinnissa selvitettäisiin asiakkaan tilanteessa ilmenevät 11 §:n mukaiset tuen tarpeet. Jos asiakkaalla olisi tuen tarpeita, joihin voitaisiin vastata sosiaalihuollon keinoin, tulisi pyrkiä tunnistamaan keinot tuen tarpeisiin vastaamiseksi. Tuen tarpeen arvioinnissa tulisi huomioida asiakkaan kokonaistilanne, tarpeet, voimavarat ja vahvuudet sekä tunnistaa mahdolliset riskit. Arvioinnin ei ole tarkoitus olla vain hallinnollista kirjaamista, vaan toimia vuorovaikutuksellisena prosessina ammattilaisten ja asiakkaan

välillä. Tavoitteena on jäsentynyt ja perusteltu ymmärrys asiakkaan tilanteesta, hänen tuen tarpeistaan sekä niistä sosiaalihuollon tukimuodoista, joilla hänen hyvinvointiaan voidaan edistää.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi vielä siitä, että asiakkaan mahdollinen erityisen tuen tarve tunnistettaisiin osana tuen tarpeen arviointia. Sääntelyllä varmistettaisiin, että erityisen tuen tarpeessa olevien henkilöiden tarpeet tulevat tunnistetuiksi osana sosiaalihuollon alkuvaihetta. Erityisen tuen tarve tulisi tunnistaa mahdollisimman pian asiakkaan asian tultua vireille ja ryhtyä tarpeellisiin toimiin, jotta asiakas saa tarvitsemansa tuen sosiaalihuollon ja palvelujen saamiseksi. Erityisen tuen tarve on tunnistettava mahdollisimman varhaisessa vaiheessa mahdollisten tukitoimien ja palvelujen antamiseksi jo tuen tarpeen arvioinnin aikana. Vireilletulon yhteydessä tulee arvioida, onko asiakkaalla välitön riski jäädä vaille tarvitsemaansa tukea, onko tilanne vaarassa kriisiytyä tai asiakkaan toimintakyky merkittävästi heikentymässä. Mikäli nousee perusteltu huoli asiakkaan kokonaistilanteen nopeasta heikentymisestä, tulee arvioida kiireellisen sosiaalihuollon tarve ja tavata asiakas viivytyksettä tai muutoin varmistaa henkilökohtainen yhteys erityisten tukitarpeiden selvittämiseksi. On kuitenkin huomattava, että erityisen tuen tarve voi muuttua asiakkaan tilanteen ja tuen tarpeen muuttuessa. Asiakkaan tilanne saattaa muuttua pitkänkin asiakkuuden jälkeen siten, että hän tarvitseekin erityistä tukea. Samaan tapaan asiakkaan tilanne saattaa parantua siten, ettei hän ole enää erityisen tuen tarpeessa esimerkiksi olosuhteiden muututtua tai asiakkaan toimintakyvyn tai voimavarojen parannuttua. Erityisen tuen tarvetta tulisikin arvioida myös asiakkuuden aikana. Erityisen tuen tarpeen huomioimisesta koko asiakkuuden ajan säädetään lisäksi ehdotettavassa 5 a §:ssä.

Lisäksi 1 momentissa säädettäisiin velvollisuudesta arvioida henkilön kiireellisen tuen tarvevälittömästi asian tultua vireille. Kun asiakkaan yhteydenotto on tullut, sosiaalihuollon ammattihenkilön tulisi nykytilaa vastaavasti arvioida kiireellinen tuen tarve välittömästi ja ryhtyä tilanteen edellyttämiin toimiin. Sama pätee myös tilanteisiin, joissa tieto mahdollisesti sosiaalihuollon tarpeessa olevasta henkilöstä on tullut esimerkiksi toisen viranomaisen ilmoituksen tai yhteydenoton kautta. Jos yhteydenotto tai ilmoitus koskee alaikäistä lasta, tulisi aina arvioida myös lapsen lastensuojelun tarve lastensuojelulain mukaisesti.

Pykälän 2 momentin mukaan tuen tarve arvioitaisiin yhdessä asiakkaan, ja tarvittaessa tämän laillisen edustajan, läheisten ja muiden toimijoiden kanssa. Jos asiakas on alaikäinen lapsi, tulisi hänen huoltajansa osallistua arviointiin lapsenhuoltolain mukaisena lapsen laillisena edustajana. Arviointi toteutettaisiin 35 c §:n 2 momentissa tarkoitetussa henkilökohtaisessa keskustelussa. Jos asiakkaalla todettaisiin sosiaalihuollon tuen tarve, hänen tukemistaan voitaisiin jatkaa sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin jatkotyöskentelyssä asiakkaan kanssa sovittavalla tavalla. Jos tämän ei arvioitaisi olevan asiakkaan tarpeisiin vastaamiseksi sopivaa tai riittävää ja asiakkaan tuen tarpeet olisivat selkeitä, asiakkaalle voitaisiin myöntää hänen tarvitsemansa sosiaalipalvelu jo ensimmäisen keskustelun perusteella. Jos asiakkaan tuen tarpeiden ja niihin vastaamisen keinojen tunnistaminen edellyttäisi asiakkaan tilanteen laajempaa kartoittamista, tämä tehtäisiin osana sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen jatkotyöskentelyä.

Lisäksi pykälän 2 momentin mukaisesti arviointia tehtäessä asiakkaalle olisi selvitettävä hänen yleis- ja erityislainsäädäntöön perustuvat oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot palvelujen toteuttamisessa ja niiden vaikutukset. Sama velvoite liittyy myös sosiaalihuoltolain 31 §:n ja hallintolain 8 §:n neuvontavelvollisuuteen. Tämä selvitys olisi annettava sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 5 §:n nojalla siten, että asiakas riittävästi ymmärtää sen sisällön ja merkityksen. Lisäksi 2 momentissa säädettäisiin, että arviointia tehtäessä on otettava huomioon asiakkaan etu 4 ja 5 §:ssä tarkoitetulla tavalla. Arviointia tehtäessä olisi edelleen kunnioitettava asiakkaan itsemääräämisoikeutta, vaikka siitä ei enää voimassa olevan pykälän tavoin nimenomaisesti ehdotettavassa pykälässä säädettäisi. Itsemääräämisoikeudesta säädetään sosiaalihuollon asiakaslain 8 ja 9 §:ssä Itsemääräämisoikeus perustuu

perusoikeuksina turvattuihin henkilökohtaiseen vapauteen (perustuslain 7 §) ja yksityiselämän suojaan (perustuslain 10 §).

Pykälän 3 momentin mukaan tuen tarpeen arvioinnista ja johtopäätöksistä vastaisi virkasuhteessa oleva sosiaalihuollon ammattihenkilölain 3 §:ssä tarkoitettu sosiaalihuollon laillistettu ammattihenkilö, jollei muualla laissa toisin säädetä.

Sääntely täsmentyisi tältä osin nykytilaan verrattuna, koska sosiaalihuollon ammattihenkilön sijaan jatkossa arvioinnista vastaisi sosiaalihuollon laillistettu ammattihenkilö. Lisäksi voimassa olevan säännöksen mukaan ammattihenkilön on täytynyt olla virkasuhteessa vain, kun arviointi on koskenut erityisen tuen tarpeessa olevaa asiakasta. Sääntelyä esitetään tarkennettavaksi tältä osin, koska sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeen arviointi on lähtökohtaisesti julkisen vallan käyttöä ja edellyttää virkasuhteisuutta myös muiden asiakkaiden osalta, vaikkei tätä ole säännöksessä nimenomaisesti edellytetty. Lisäksi erityisen tuen tarve ei aina ole tiedossa siinä vaiheessa, kun palvelutarpeen arviointi aloitetaan.

Sosiaalihuollon korkeakoulututkinnon edellytys tuen tarpeen arvioinnin vastaamisesta on perusteltua, koska sen yhteydessä tosiasiallisesti tehdään ratkaisuja ja valintoja, joilla on suora yhteys asiakkaan oikeusturvaan ja sosiaalihuollon toteutumiseen. Sosiaalihuollon alkuvaihe ja siihen liittyvä tuen tarpeen arviointi ovat merkittävässä asemassa sosiaalihuollon muutostyön onnistumisessa. Riittävä sosiaalityö ja sosiaaliohjaus on asiakasprosessin vaiheen keskeisyyden kannalta merkityksellinen ja on yhteydessä myös arviointia tekevän henkilön ammattitaitoon tunnistaa asiakkaan tuen tarpeet. Voimassa oleva sääntely on mahdollistanut myös sen, että lähihoitajat nimikesuojattuina ammattihenkilöinä ovat voineet vastata palvelutarpeen arvioinnista. Jatkossakin tuen tarpeen arvioinnin tekemiseen voisivat tarkoituksenmukaisilta osin osallistua myös terveydenhuollon ammattihenkilöt ja muut ammattilaiset tai asiantuntijat, kunhan vastuu arvioinnista toteutuu säännöksen edellyttämällä tavalla. Lisäksi arvioinnista vastaavan ammattihenkilön osalta olisi otettava huomioon erityislainsäädännön mukaiset edellytykset.

Voimassa olevan lain mukaisesti erityisen tuen tarpeessa olevan henkilön ja lapsen palvelutarpeen arvioinnista on vastannut virkasuhteessa oleva sosiaalityöntekijä. Tämä sääntely kumottaisiin, ja arvioinnista vastaisi jatkossa tarkoituksenmukainen sosiaalihuollon laillistettu ammattihenkilö. Tarkoituksenmukaisen ammattihenkilön määrittämisessä tulisi huomioida yhteydenoton tai ilmoituksen luonne, asiakkaan mahdollisesti aiemmin sosiaalihuollosta saama tuki, sosiaalihuollon asiakkuuden historia ja sosiaalityöntekijän erityiset tehtävät. Lapsen osalta säädettäisiin erikseen, että lapsen tuen tarpeen arvioinnista vastaa sosiaalityöntekijä tai arviointia varten tulee olla käytettävissä sosiaalityöntekijän tuki. Sosiaalityöntekijän tuella tarkoitettaisiin sitä, että sosiaalityöntekijä on tosiasiallisesti ja oikea-aikaisesti konsultoitavissa sekä tarvittaessa osallistuu arviointiin tai ottaa sen vastuulleen, jos tilanne sitä edellyttää.

Pykälän 4 momentissa olisi voimassa olevaa lakia vastaavasti lakiviittaukset iäkkään henkilön osalta vanhuspalvelulakiin, vammaisten henkilöiden osalta vammaispalvelulakiin ja lasten osalta lastensuojelulakiin. Lasten osalta on otettava huomioon kiireellisen lastensuojelun tarpeen ja muun lastensuojelun tarpeen arvioiminen. Lastensuojelun asiakkuuden käynnistymisestä säädetään lastensuojelulaissa.

Vanhuspalvelulain 15 §:n mukaisesti ikääntyneen henkilön palvelutarpeen selvittämisestä voi vastata sosiaalihuollon ammattihenkilön lisäksi myös terveydenhuollon ammattihenkilölain 2 §:ssä tarkoitettu ammattihenkilö, jolla on laaja-alaista asiantuntemusta. Ikääntyneiden osalta sääntely vastaisi tältä osin nykytilaa.

37 §. *Palvelutarpeen arvioinnin sisältö.* Pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Pykälässä on säädetty palvelutarpeen arvioinnin sisällöstä, ja pykälän nojalla on laadittu palvelutarpeen arviointeja koskeva kirjallinen yhteenveto. Tuen tarpeen arvio tehtäisiin jatkossa asiakkaan elämäntilanteen edellyttämässä laajuudessa ja sen sisällöstä säädettäisiin 36 §:n 1 momentissa osana tuen tarpeen arvion määritelmää.

Kaikki sosiaalihuoltolain mukaista kirjaamista koskeva sääntely olisi ehdotusten mukaisesti jatkossa asiakastietolaissa. Osa tämän pykälän sisällöstä siirrettäisiin tarkoituksenmukaisilta osin asiakassuunnitelman kirjaamista koskevaan pykälään. Jatkossa tuen tarpeen arvioinnista ei laadittaisi erillistä lakisääteistä yhteenvetoa. Mikäli asiakkaalla todettaisiin pitkäaikaisen tai intensiivisen sosiaalihuollon tuen tarve, hänen kanssaan yhteistyössä voitaisiin laatia asiakassuunnitelma.

Voimassa olevassa pykälässä säädetään, että palvelutarpeen arviossa on arvioitava, onko henkilön tuen tarve luonteeltaan tilapäistä, toistuvaa tai pitkäaikaista. Tämä kuuluisi edelleen sosiaalihuollon tehtäviin 38 §:n nojalla. Lisäksi palvelutarpeen arvio on voimassa olevan sääntelyn perusteella sisältänyt yhteenvedon asiakkaan tilanteesta sekä sosiaalipalvelujen ja erityisen tuen tarpeesta; sosiaalihuollon ammattihenkilön johtopäätökset asiakkuuden edellytyksistä; asiakkaan mielipiteen ja näkemyksen palvelutarpeestaan, ellei palvelutarpeen arvioimiseen yhteistyössä asiakkaan kanssa ole ilmeistä estettä; asiakkaan ja sosiaalihuollon ammattihenkilön arvion 42 §:n mukaisen omatyöntekijän tarpeesta. Nämä ovat olleet osittain päällekkäisiä asiakassuunnitelman sisällön kanssa. Tällä ehdotuksella pyritään ehkäisemään päällekkäistä kirjaamista asiakkaan asiassa ja kokonaisuutena vähentämään ammattihenkilöiden kirjaamiseen käyttämää työaikaa.

38 §. *Tuen tarpeisiin vastaamisen periaatteet.* Ehdotetaan pykälä ja sen otsikko muutettavaksi ja pykälään lisättäväksi uusi 4 momentti. Pykälän nykyinen otsikko on sosiaalihuollon järjestäminen asiakkaan palvelutarpeen arvioinnin mukaisesti. Uusi otsikko kuvaisi pykälän sisältöä nykyistä paremmin, sillä pykälässä säädetään yleisistä tuen tarpeisiin vastaamista koskevista periaatteista. Lisäksi pykälään lisättäisiin uutena sisältönä velvollisuus arvioida sitä, vastaako asiakkaan saama tuki hänen tuen tarpeisiinsa.

Pykälän 1–3 momenttiin tehtäisiin lakitekniset tarkennukset. Sosiaalipalveluiden sijaan säädettäisiin tuesta tai sosiaalihuollosta, , joka sisältäisi myös sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen.

Pykälän 4 momentti olisi uusi. Se vastaisi asiasisällöltään pääpiirteissään voimassa olevan lain asiakassuunnitelmaa koskevan 39 §:n 2 momentin 9 kohtaa, jonka mukaan asiakassuunnitelman tulee sisältää suunnitelman toteutumisen seurantaa, tavoitteiden saavuttamista ja tarpeiden uudelleen arviointia koskevat tiedot. Myös nykyiseen omatyöntekijää koskevaan sääntelyyn sisältyy velvoite, jonka mukaan omatyöntekijän on edistettävä voimassa olevan lain 38 §:n mukaisten palvelujen järjestämisen periaatteiden toteutumista. Ehdotettua tehtävää ei siten voi katsoa sosiaalihuollolle uudeksi tai laajenevaksi tehtäväksi. Ehdotettavan säännöksen tarkoituksena olisi kiinnittää sosiaalihuollon asiakastyössä huomiota siihen, että sosiaalihuollon toiminta vastaa asiakkaan tuen tarpeisiin ja nostaa sosiaalihuollon vaikuttavuuden arviointi keskeiseksi osaksi asiakastyötä.

Momentissa säädettäisiin hyvinvointialueen velvollisuudesta arvioida säännöllisesti asiakkaan sosiaalihuollolle asetettujen tavoitteiden toteutumista ja sitä, vastaako asiakkaan saama tuki hänen tarpeisiinsa. Pykälän tarkoituksena olisi velvoittaa hyvinvointialueita säännölliseen arviointiin koskien sosiaalihuollon asiakkuuden yksilöllisesti asetettujen tavoitteiden toteutumista ja asiakkaan saaman sosiaalihuollon tuen kokonaisuuden vaikuttavuutta. Mikäli valittu kokonaisuus ei vaikuttaisi vastaavan tarkoituksenmukaisella tavalla asiakkaan tuen tarpeisiin, olisi

hyvinvointialueen osana arviointia reagoitava tilanteeseen ja pyrittävä korjaamaan tilanne tai etsimään siihen toinen paremmin asiakkaan tarpeisiin vastaava ratkaisu.

Arviointi tehtäisiin säännöllisesti asiakkaan yksilöllisten tuen tarpeiden edellyttämässä laajuudessa. Asiakkaan yksilökohtaiset tuen tarpeet, elämäntilanne ja tuen kokonaisuus vaikuttaisivat siihen, kuinka usein säännöllisesti arviointi tulisi tehdä. Tavoitteena olisi, että säännöllisellä arvioinnilla koskien sitä, kuinka hyvin asiakkaan sosiaalihuollon kokonaisuudella pystytään vastaamaan asiakkaan tuen tarpeisiin, voitaisiin ohjata sosiaalihuollon toteuttamista kohti tarkoituksenmukaisempaa ja oikea-aikaisempaa tuen tarpeisiin vastaamista. Sillä voitaisiin myös välttää epätarkoituksenmukaisten ja asiakkaan tarpeisiin vastaamiseksi sopimattomien palvelujen pitkäaikaista käyttöä sekä edistää toimivamman palveluiden ja muun tuen kokonaisuuden etsimistä osana suunnitelmallista sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta. Tavoitteena olisi myös ohjata hyvinvointialueita säännöllisesti arvioimaan sosiaalihuollon asiakkuuden edellytyksiä ja tarvittaessa lopettaa sosiaalihuollon asiakkuus, jonka 34 §:n 3 momentin mukaiset edellytykset täyttyisivät.

Lisäksi säädettäisiin, että arviointi olisi mahdollisuuksien mukaan toteutettava yhdessä asiakkaan kanssa. Tämä tarkoittaisi, että sosiaalihuollon toteutumista arvioitaisiin yhdessä asiakkaan kanssa aina kun se on mahdollista. Tällä vahvistettaisiin asiakasosallisuutta ja asiakkaan näkemyksen tuomista arvioinnin keskiöön. Asiakkaan kokemus ja mielipide tuen tarpeistaan sekä siitä, miten saatu apu ja tuki vastaavat tarpeisiin, olisi keskeistä sosiaalihuollon vaikuttavuuden arvioinnissa. Tavoitteena olisi, että arviointi ei olisi vain muodollinen toimenpide, vaan sen osana pysähdyttäisiin yhdessä asiakkaan ja tarvittaessa tämän läheisten kanssa tarkastelemaan asiakkaan sosiaalihuollon tavoitteita ja tuen tarpeita ja sitä, miten sosiaalihuollon tuki on vastannut tuen tarpeisiin. Yhdessä asiakkaan kanssa tulisi arvioida valittujen tukimuotojen tarkoituksenmukaisuutta ja vastaavuutta asiakkaan sen hetkiseen elämäntilanteeseen. Tavoitteena olisi, että arvioinnissa mahdollisesti esiin nousevat asiat myös tosiasiallisesti vaikuttaisivat asiakkaan saamaan sosiaalihuollon tukeen ja johtaisivat muutokseen, mikäli toteutettu tuki ei vastaisi tai olisi riittävää asiakkaan tuen tarpeisiin.

Vaikuttavuuden arviointi tehtäisiin osana 39 §:n mukaista asiakassuunnitelman päivittämistä tai arviointia niillä asiakkailla, joille asiakassuunnitelma on tämän yksilöllisten tuen tarpeiden perusteella laadittu. Tällöin asiakassuunnitelmaan kirjattaisiin arvio tavoitteiden toteutumisesta ja asiakkaan palvelukokonaisuuden vaikuttavuudesta. Mikäli asiakkaalle ei olisi laadittu asiakassuunnitelmaa, tehtäisiin tuen tarpeisiin vastaamisen arviointi osana muuta suunnitelmallista sosiaalityötä tai sosiaaliohjausta ja kirjattaisiin asiakaskertomuksena. Säännöksen tavoitteena olisi tuoda arviointi entistä vahvemmin osaksi sosiaalihuollon asiakasprosessia ja kaikkea sosiaalihuollon asiakastyötä. Arvioinnin merkitys korostuisi erityisesti niissä tilanteissa, joissa sosiaalihuollon asiakkuus on toistuva tai jatkuva taikka pitkäaikainen ja pysyvä. Tarkoituksena olisi, että asiakkaan saamien tuen ja palveluiden kokonaisuutta ja asiakkaan mahdollisuuksia kuntoutua sosiaalihuollon tarjoamalla tuella arvioitaisiin kriittisesti ja pyrittäisiin tekemään siihen tarvittaessa tarkoituksenmukaisia muutoksia, jotta sosiaalihuollon tuki aidosti vastaisi asiakkaan tarpeisiin ja parantaisi hänen tilannettaan. Sääntelyn merkitys voisi korostua esimerkiksi tilanteissa, joissa kuntoutuja on ollut pitkäaikaisesti tuetun asumisen palvelun piirissä, eikä asiakassuunnitelman mukainen kuntoutuminen kohti itsenäistä asumista ole edennyt tavoitteen mukaisesti. Vaikuttavuuden arvioinnilla varmistettaisiin, että asiakkaan kuntoutumisen tueksi on osattu tarjota toimivia ja riittäviä tukikeinoja ja sisältöjä, ja mikäli näin ei olisi, pyrittäisiin kuntoutumisen tueksi löytämään aikaisempaa laadukkaampia tai tuen tarpeisiin paremmin vastaavia palveluja ja sisältöjä. Arvioinnilla olisi merkitystä myös silloin, kun asiakkaan tuen tarve on pysyvää, mutta asiakkaan toimintakyvyn muutokset vaikuttavat tuen tarpeeseen asiakkuuden aikana. Vaikuttavuuden arviointi edellyttäisi sosiaalihuollon ammattihenkilöltä myös asiakkaan

saamien sosiaalipalveluiden laadun seurantaa ja mahdollisiin epäkohtiin puuttumista valvontalain mukaisesti.

39 §. *Asiakassuunnitelma.* Ehdotetaan 39 § muutettavaksi. Voimassa olevan säännöksen 1 momentin mukaan palvelutarpeen arviointia tulee täydentää asiakassuunnitelmalla tai muulla vastaavalla suunnitelmalla, jollei sen laatiminen ole ilmeisen tarpeetonta. Ehdotetun sääntelyn tarkoituksena olisi täsmentää asiakassuunnitelman merkitystä sekä vähentää päällekkäisten ja toisiaan täydentävien sosiaalihuollon asiakasasiakirjojen laatimista sekä ohjata suunnitelmien laatimiseen nimenomaan silloin, kun se on asiakkaan yksilöllisen tilanteen, tuen tarpeiden ja niihin vastaamisen näkökulmasta perusteltua ja välttämätöntä. Lisäksi kaikki asiakassuunnitelman kirjaamista koskeva sääntely siirrettäisiin asiakastietolakiin, ja samalla sääntelyn yksityiskohtaisuutta kevennettäisiin.

Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin asiakassuunnitelma. Asiakassuunnitelma perustuisi asiakkaan tuen tarpeisiin ja siinä määriteltäisiin tavoitteet, joihin sosiaalihuollon tuella pyritään sekä keinot tuen tarpeisiin vastaamiseksi. Asiakkaan tuen tarpeet määriteltäisiin asiakassuunnitelmassa asiakkaan tilanteen edellyttämässä laajuudessa. Asiakkaan tuen tarpeet muodostaisivat perustan sosiaalihuollon järjestämiselle ja asiakassuunnitelmassa sovittaville asioille. Asiakkaan osallisuus suunnitelman laatimisessa olisi olennaista ja asiakkaan näkemyksen tilanteestaan tulisi olla suunnitelman keskiössä. Asiakkaan tilanteen mukaan myös asiakkaan läheisten näkemysten tulisi tarkoituksenmukaisella tavalla näkyä suunnitelmassa. Alaikäisen lapsen huoltajien tai laillisen edustajan näkemykset olisivat keskeisiä, mutta suunnitelmassa voitaisiin ottaa tilanteen niin edellyttäessä huomioon myös tarkoituksenmukaisten muiden läheisten ja muiden toimijoiden mielipiteet. Asiakkaalle asiakassuunnitelman tulisi olla konkreettinen kuvaus siitä tuesta, jonka hän sosiaalihuollosta saa tavoitteidensa edistämiseksi ja jonka edistämiseen myös hänen itsensä tulisi mahdollisuuksien mukaan sitoutua. Kun suunnitelmaa laaditaan yhteisymmärryksessä asiakkaan ja ammattihenkilön kesken, asiakkaan tuen tarve tulisi kyetä määrittelemään ja kuvaamaan siten että työskentelyn tavoite on selkeä sekä työntekijälle että asiakkaalle. Yhdessä asiakkaan kanssa määriteltäisiin sosiaalihuollon tavoitteet, joihin sosiaalihuollon tuella pyritään. Tavoitteiden määrittelemisessä keskeistä olisivat nimenomaan asiakkaan osallisuus ja asiakkaan äänen kuuluminen tavoitteiden asettamisessa. Tavoitteiden tulisi olla mahdollisimman konkreettisia, jotta niiden toteutumista tai saavuttamista on asiakkuuden aikana mahdollista yhdessä asiakkaan kanssa arvioida.

Lisäksi asiakassuunnitelmassa määriteltäisiin keinot, joilla tuen tarpeisiin ja asiakassuunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin vastataan. Asiakkaan tuen tarpeisiin vastaamiseksi voidaan järjestää sosiaalityötä, sosiaaliohjausta, sosiaalipalveluja ja muuta tukea. Suunnitelmassa voitaisiin kuvata myös muiden viranomaistahojen ja yhteistyötahojen asiakkaalle tarjoamaa tukea ja palveluja taikka asiakkaan läheisten ja muun verkoston mahdollisuuksia auttaa häntä.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että sosiaalihuollon asiakkaalle on laadittava asiakassuunnitelma, jos asiakkaan tilanne, tuen tarve tai hänelle myönnetty tuki on sellaista, että asiakkaan sosiaalihuollon seuranta, suunnittelu tai toteuttaminen sitä edellyttävät. Asiakassuunnitelma olisi kuitenkin lähtökohtaisesti laadittava aina, jos asiakkaalla on useita samanaikaisia palveluita, jolloin asiakassuunnitelman rooli palveluiden yhteensovittamisessa ja palvelukokonaisuuden hahmottamisessa korostuu. Suunnitelma olisi laadittava lähtökohtaisesti aina myös, jos asiakkaan tuen tarve on pitkäaikainen, jatkuva tai toistuva. Tällöin asiakassuunnitelman merkitys tavoitteiden etenemisen seuraamisessa olisi merkittävä. Suunnitelma tulisi laatia, jos asiakkaalla on useita erilaisia tuen tarpeita, joihin vaikuttaminen vaatii useamman toimijan välistä yhteistyötä tai palveluiden koordinointia sekä yhteensovittamista tai se olisi muulla tavoin perusteltu tai tarpeellinen asiakkaan saaman tuen kokonaisuuden suunnittelemiseksi. Tällainen muu perusteltu syy voisi olla esimerkiksi, jos asiakkaalla on merkittäviä vaikeuksia itsenäisesti

hakea tai saada hänelle tarpeelliseksi todettuja palveluita tai asiakkaalle myönnettävä palvelu on kustannuksiltaan merkittävä. Asiakassuunnitelma olisi perusteltua laatia myös, jos asiakkaan omalle vastuulle jäävät sisällöt tai tehtävät olisi tarpeen yhteisesti sopia ja tehdä näkyväksi. Asiakassuunnitelma on sosiaalihuollon ammattihenkilöiden keskeinen työväline, jonka tulisi ohjata asiakaskohtaista asiakastyötä koko asiakkuuden ajan. Onkin osa ammattihenkilön keskeistä ammatillista osaamista arvioida, milloin asiakkaan tilanne, tuen tarve tai myönnetty tuki on sellaista, että sosiaalihuollon suunnittelu, toteuttaminen tai seuranta edellyttävät asiakassuunnitelmaa. Arvioinnissa on tärkeä huomioida asiakkaan toiveet ja näkemykset. Tilanteissa, joissa asiakas kokee suunnitelman tarpeelliseksi, se on lähtökohtaisesti syytä toteuttaa. Erityisesti, jos tuen tarve tai tilanne on arvioitu selkeästi rajatuksi ja kertaluonteiseksi tai lyhytaikaiseksi, asiakassuunnitelman laatiminen olisi lähtökohtaisesti tarpeetonta, ellei sen laatimiselle olisi jokin muu asiakkaan tilanteesta tai tuen tarpeesta johtuva syy. Syy asiakassuunnitelman laatimatta jättämiselle voisi olla myös se, että asiakkaan tarpeisiin voidaan vastata joillain muilla tavoin kuin sosiaalihuoltoon kuuluvan tuen tai palveluiden avulla, esimerkiksi terveydenhuollon, työllisyyspalveluiden tai järjestöjen tarjoamien palvelujen avulla. Lisäksi asiakassuunnitelman tarkoituksenmukaisuutta on syytä harkita, mikäli asiakassuunnitelman laadinta ei paranna asiakkaan kokonaistilannetta, on asiakkaan näkökulmasta tarpeettoman raskas toimenpide tai asiakas kieltäytyy sen laatimisesta.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan lisäksi säädettäväksi, että asiakassuunnitelma on laadittava yhdessä asiakkaan kanssa, ellei sille ole ilmeistä estettä ja tarvittaessa asiakkaan laillisen edustajan, omaisen, läheisen ja muiden toimijoiden kanssa. Sääntely vastaisi voimassa olevan lain 39 §:n 1 momenttia täsmennettynä muiden läheisten ja toimijoiden osallistumisella tarpeen mukaan. Lähtökohtana olisi, että asiakassuunnitelma laadittaisiin aina yhdessä asiakkaan. Lisäksi suunnitelman laatimiseen osallistuisivat tarpeen mukaan asiakkaan laillinen edustaja, omainen, läheinen tai muut toimijat. Lapsen asiakassuunnitelman laatimiseen tulisi aina osallistua lapsen huoltaja, ellei sille ole ilmeistä estettä. Lisäksi suunnitelman laatimiseen tulisi osallistua tilanteen mukaan lapsen edunvalvoja tai muu laillinen edustaja. Lisäksi suunnitelmaan laatimiseen voisivat osallistua lapsen vanhempi, muu hoidosta vastaava aikuinen tai muita läheisiä.

Asiakassuunnitelma tulisi pyrkiä laatimaan asiakaslähtöisesti ja asiakkaan kanssa keskustellen sekä yhdessä asiakkaan kanssa eri vaihtoehtoja punniten. Jos asiakas ei halua osallistua suunnitelman laatimiseen, tulisi sosiaalihuollon ammattihenkilön arvioida, onko suunnitelman laatiminen tarpeellista ja tuottaako se tällöin lisäarvoa suunnitelmallisen työn toteuttamiseen. Suunnitelman laatiminen ilman asiakkaan läsnäoloa tulisi kyseeseen vain poikkeustilanteissa. Tällainen voisi olla esimerkiksi se, että asiakas on kadonnut tai ei pysty terveydentilansa vuoksi osallistumaan tai halua osallistua suunnitelman laatimiseen, mutta sen laatiminen on sosiaalihuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi tarpeellista tai välttämätöntä esimerkiksi asiakkaan tukeen osallistuvien useiden eri toimijoiden ja ammattilaisten työn yhteensovittamisen vuoksi. Suunnitelma tulisi myös laatia, mikäli se on erityislainsäädännön nojalla välttämätöntä. Asiakassuunnitelmaan liittyvää erityissääntelyä on esimerkiksi lastensuojelulaissa, vammaispalvelulaissa ja vanhuspalvelulaissa.

Lisäksi 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että asiakassuunnitelma olisi tarkistettava tarvittaessa. Ehdotus vastaa voimassa olevaa sääntelyä, mutta sen soveltamisessa tulisi ottaa huomioon ehdotetut muutokset velvoitteeseen laatia asiakassuunnitelma. Asiakassuunnitelma tulisi lähtökohtaisesti tarkistaa, jos asiakkaan tuen tarpeet muuttuvat olennaisesti tai asiakkaan elämäntilanteessa tapahtuu olennaisia muutoksia. Tällaisia olennaisia muutoksia olisivat esimerkiksi, jos asiakkaan perhetilanteessa tapahtuu asiakkaan sosiaalihuollon järjestämiseen vaikuttavia muutoksia, kuten ero, lapsen syntymä, läheisen kuolema tai muu suuri perhetilanteen muutos. Asiakassuunnitelma tulisi tarkistaa myös tilanteessa, jossa asiakkaan muutettua toisen hyvinvointialueen alueelle. Asiakassuunnitelma tulisi tarkistaa, jos asiakkaalla ilmenee uusia tuen

tarpeita ja niihin vastaaminen sosiaalihuollon keinoin tulee arvioida uudelleen. Asiakassuunnitelma tulisi myös tarkistaa, mikäli keinot, joilla asiakkaan tuen tarpeisiin on vastattu, osoittautuvat riittämättömiksi, toimimattomiksi tai sopimattomiksi.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan asiakassuunnitelman laatimisesta. Erityistä tukea tarvitsevalle asiakkaalle olisi aina laadittava asiakassuunnitelma. Asiakassuunnitelman merkitys korostuu erityistä tukea tarvitsevalla asiakkaalla, sillä sen perusteella voidaan tarkoituksenmukaisella, asiakkaan edun turvaavalla tavalla suunnitella ja järjestää tarvittavat ja riittävät palvelut sekä sosiaalihuollon tuki asiakkaalle.

Erityistä tukea tarvitsevan lapsen asiakassuunnitelma olisi tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran vuodessa. Säännös koskien erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen asiakassuunnitelman tarkistamista olisi uusi. Sääntely vastaisi asiallisesti voimassa olevan lastensuojelulain asiakassuunnitelmaa koskevaa 30 §:ää Asiakassuunnitelman tekemiseen ja sen tarkistamiseen velvoittavan sääntelyn tarkoituksena on turvata osaltaan lapsen edun toteutuminen. Asiakassuunnitelma olisi myös tarkistettava vähintään kerran vuodessa, mikä velvoittaisi erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen tilanteen, sosiaalihuollolle asetettujen tavoitteiden ja olosuhteiden säännölliseen seurantaan sekä asiakkuuden edellytysten arviointiin yhdessä lapsen ja tämän laillisen edustajan sekä tarvittaessa muiden läheisten ja muiden toimijoiden kanssa.

Pykälän 4 momentti olisi asiasisällöltään osittain uusi ja siinä säädettäisiin suunnitelman yhteensovittamisesta muiden hallinnonalojen palveluiden kanssa sekä eri hallinnonalojen tai sosiaalihuollon yhteisen asiakassuunnitelman laatimisesta. Momentin mukaan sosiaalihuollon suunnitelman sisältö olisi sovitettava yhteen henkilön tarvitsemien muiden hallinnonalojen palveluiden ja tuen kanssa. Säännöksen tarkoituksena olisi ohjata suunnitelmallista työskentelyä monialaiseen yhteistyöhön ja verkostotyöhön.

Momentissa säädettäisiin lisäksi, että asiakkaalle laaditaan yksi koko sosiaalihuollon kattava asiakassuunnitelma, jos se on asiakkaan sosiaalihuollon toteuttamisen kannalta perusteltua ja mahdollista ja asiakas antaa siihen suostumuksensa. Voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti säädettäisiin, että suunnitelman sisältö on sovitettava yhteen henkilön tarvitsemien muiden hallinnonalojen palvelujen ja tuen kanssa. Säännöksen tarkoituksena olisi ohjata eri toimijoita yhteistyöhön asiakkaan tuen tarpeisiin vastaamisessa. Säännöksen toteutuminen edellyttäisi eri toimijoilta yhteistyötä asiakkaan asiassa ja suunnitelman laatimisessa. Sosiaalihuollon ja erityisesti omatyöntekijän rooli eri toimijoiden yhteen kokoajana korostuisi. Sääntelyn tarkoituksena olisi yhteensovittaa nykyistä paremmin asiakkaan saamat eri palvelut ja ehkäistä päällekkäistä eri toimijoiden tekemää työtä asiakkaan asiassa. Edellytyksenä yhteisen suunnitelman laatimiselle olisi, että asiakas antaa siihen suostumuksensa. Lisäksi edellytyksenä olisi, että se on asiakkaan sosiaalihuollon toteuttamisen kannalta perusteltua. Lähtökohtana suunnitelman laatimiselle siis olisi, että se on asiakkaan edun mukaista ja edistää asiakkaan tarpeita vastaavan sosiaalihuollon toteuttamista. Yhteistä suunnitelmaa ei tulisi laatia, mikäli se ei ole tarkoituksenmukaista. Yhteisen suunnitelman laatimisen yhteydessä olisi huomioitava tietojen luovuttamista ja tietojen kirjaamista koskeva sääntely.

Mikäli suunnitelmassa olisi useita toimijoita eri toimialoilta, keskeistä olisi kuvata, mikä kunkin toimijan rooli ja tehtävä on asiakassuunnitelman tavoitteen toteutumisen tukemiseksi ja miten yhteisen tavoitteen toteutumista pyritään edistämään. Tärkeää on myös sopia ja kuvata, miten yhteistyötä eri toimijoiden osalta käytännössä toteutetaan ja kuka kokonaisuutta koordinoi.

Yhteisen suunnitelman laatimisen edellytyksenä olisi asiakkaan suostumus. Asia perustuisi suostumukseen ensisijaisesti siksi, että suunnitelman tarkoituksena on nimenomaan yhdessä asiakkaan kanssa suunnitella hänen sosiaalihuollon ja muun tuen kokonaisuuttaan sekä asettaa

tavoitteita. Yhteisen suunnitelman laatiminen vastoin asiakkaan tahtoa ei edistäisi suunnitelman tarkoitusta asiakkaan sosiaalihuollon suunnittelua ja toteuttamista edistävänä asiakirjana. Lisäksi yhteisen suunnitelman laatimisessa on huomioitava henkilötietojen suojan näkökulma. Salassa pidettävien tietojen antamisesta toiselle viranomaiselle säädetään julkisuuslain 29 §:ssä, jonka 1 momentin 2 kohdan mukaisesti salassa pidettäviä tietoja voidaan luovuttaa, jos se, jonka etujen suojaamiseksi salassapitovelvollisuus on säädetty, antaa siihen suostumuksensa. Suostumukseen perustuvalla sääntelyllä turvataan näin ollen asiakkaan henkilötietojen suojaa perustuslain 10 §:n mukaisena oikeutena. Sosiaalihuollon palvelunantajan oikeudesta saada sosiaalihuollon tietoja säädetään asiakastietolain 55 §:ssä. Pykälän 2 momentissa säädetään, että jos sosiaalihuollon asiakkaalla ei ole muistisairauden, mielenterveyden häiriön, kehitysvammaisuuden tai vastaavan syyn takia edellytyksiä arvioida annettavan luovutusluvan merkitystä eikä hänellä ole laillista edustajaa, on palvelunantajalla salassapitosäännösten estämättä oikeus saada ja käyttää muiden sosiaalihuollon palvelunantajien välttämättömiä sosiaalihuollon asiakastietoja sosiaalihuollon asiakkaan välttämättömän sosiaalipalvelun järjestämiseksi tai toteuttamiseksi. Asiakastietolain 56 §:n mukaan saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa tietoja, jotka ovat välttämättömiä asiakkaan hoidon, huollon tai koulutuksen tarpeen selvittämiseksi, hoidon, huollon tai koulutuksen järjestämiseksi tai toteuttamiseksi taikka toimeentulon edellytysten turvaamiseksi. Edellytyksenä on lisäksi, että 1) se, jota asiakirja koskee, on hoidon tai huollon ilmeisessä tarpeessa terveytensä, kehityksensä tai turvallisuutensa vaarantumisen vuoksi eikä hoidon tai huollon tarvetta muutoin voida selvittää taikka hoidon tai huollon toimenpiteitä toteuttaa; 2) tieto on tarpeen lapsen edun vuoksi; tai 3) tieto on tarpeen asiakkaan välttämättömien etujen ja oikeuksien turvaamiseksi eikä asiakkaalla itsellään ole edellytyksiä arvioida asian merkitystä.

Voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti 4 momentissa säädettäisiin, että asiakkaan suostumuksella voidaan laatia myös sosiaalihuollon ja muiden hallinnonalojen palveluja ja tukea koskeva yhteinen suunnitelma. Tiedonsaantioikeudesta sosiaali- ja terveydenhuollon välillä säädetään asiakastietolain 53 §:ssä, jossa edellytyksenä tiedonsaannille on asiakkaan antama luovutuslupa. Asiakastietolain 53 §:n 5 momentin mukaisesti kuitenkin sosiaalihuollon palvelunantajalla on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada ja käyttää välttämättömiä potilastietoja asiakkaan sosiaalipalvelun järjestämiseksi tai toteuttamiseksi, jos asiakkaalla ei ole muistisairauden, mielenterveyden häiriön, kehitysvammaisuuden tai vastaavan syyn takia edellytyksiä arvioida annettavan luovutusluvan merkitystä eikä hänellä ole laillista edustajaa. Lisäksi sosiaalihuollon viranomaisella on oikeus saada terveydenhuollon palvelunantajilta sosiaalihuollon asiakassuhteeseen olennaisesti vaikuttavat tiedot ja selvitykset, jotka viranomaiselle laissa säädetyn tehtävän vuoksi ovat välttämättömiä asiakkaan sosiaalihuollon tarpeen selvittämiseksi, sosiaalihuollon järjestämiseksi ja siihen liittyvien toimenpiteiden toteuttamiseksi sekä viranomaiselle annettujen tietojen tarkistamista varten. Pykälän 6 momentin mukaisesti terveydenhuollon palvelunantajalla on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada ja käyttää välttämättömiä sosiaalihuollon asiakastietoja asiakkaan terveyspalvelun järjestämiseksi tai toteuttamiseksi, jos asiakkaalla ei ole muistisairauden, mielenterveyden häiriön, kehitysvammaisuuden tai vastaavan syyn takia edellytyksiä arvioida annettavan luovutusluvan merkitystä eikä hänellä ole laillista edustajaa.

Yhteisiin suunnitelmiin kirjattavista tiedoista säädettäisiin 4 momentissa siten, että suunnitelmiin kirjataan suunnitelman laatimiseen ja toteuttamiseen nähden välttämättömät tiedot. Asiakassuunnitelman yksilöllisen ja tilannekohtaisen luonteen vuoksi näiden tietojen tarkka yksilöiminen lainsäädännössä on mahdotonta. Välttämättömiä tietoja olisivat kuitenkin asiakkaan tuen tarpeet, tavoitteet ja keinot tuen tarpeisiin vastaamiseksi.

Jokaiselle sosiaalihuollon asiakkuudessa olevalle perheenjäsenelle laadittaisiin jatkossakin erilliset suunnitelmat, jos niihin on tarvetta. Jos asiakkaan tukena toimii omaisia tai muita läheisiä henkilöitä, heidän tukemiseensa liittyvä suunnitelma laadittaisiin tarvittaessa erikseen.

Pykälän 5 momentti sisältäisi voimassa olevaa lakia vastaavasti viittaussäännöksen asiakastietolakiin, jossa säädettäisiin tarkemmin asiakassuunnitelmaan kirjattavista sisällöistä sekä kirjaamisesta sosiaali- ja terveydenhuollon ja muiden toimijoiden yhteistyössä.

40 §. *Ilmoitus muulle viranomaiselle asiakkaan tuen tarpeesta.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi ehdotettavien muutosten mukaisia lakiteknisiä tarkennuksia. Voimassa olevassa laissa asiakkaan palvelutarpeen arvioinnista vastaavan sosiaalihuollon ammattihenkilön, omatyöntekijän tai muun asiakkaan palveluista vastaavan työntekijän olisi tehtävä ilmoitus muulle viranomaiselle asiakkaan tuen tarpeesta. Koska palvelutarpeen arviointia, omatyöntekijää ja sosiaalipalveluita koskevaa sääntelyä ehdotetaan muutettavaksi, asiakasta tapaavan tai hänen sosiaalihuoltoaan järjestävän ammattihenkilön tulisi tehdä ilmoitus, mikäli asiakas antaa siihen suostumuksensa. Lisäksi momenttiin ehdotettaisiin tietojen luovuttamista koskevaa täsmennystä. Lisäyksen mukaan ilmoitus sisältäisi välttämättömät tiedot asiakkaan tuen tarpeesta.

Ilmoitusmenettelyn tarkoituksena olisi edesauttaa tehokasta ja kokonaisvaltaista asiakkaan tarpeisiin vastaamista yli hallinnonalarajojen. Ilmoitusmenettelyllä pyrittäisiin vastaamaan ongelmiin, joita asiakas helposti kohtaa, jos hän tarvitsee monenlaista apua tai tukea samaan aikaan tai jos yhden sektorin toiminnan onnistuminen riippuu toiselta toimialalta saatavasta avusta. Momentin tarkoittamia tilanteita voisivat olla esimerkiksi asunnottoman sosiaalityön asiakkaan auttaminen sosiaalihuollon ja kunnan yhteistyöllä tai sosiaalihuollon ja terveydenhuollon mielenterveyshoidon palvelujen saumattoman yhteistyön käynnistäminen ilmoitusmenettelyn avulla silloin, kun asiakkaan sosiaalisen kuntoutumisen edellytyksenä on hänen mielenterveydellinen kuntoutumisensa. Menettelyllä olisi tarkoitus käynnistää viranomaisyhteistyö, joka mahdollistaa asiakkaan kokonaisvaltaisen tukemisen omaehtoiseen elämään. Ilmoituksen antamisen olisi perustuttava sosiaalihuollon ammattihenkilön tai omatyöntekijän yhdessä asiakkaan kanssa tekemään arvioon siitä, ettei asiakas tule riittävästi autetuksi ilman viranomaista, jolle ilmoitus tehdään.

Hyvinvointialueen toiminnan kannalta erityisen keskeistä on, että hyvinvointialueen sisäinen toiminta sosiaalihuollon, terveydenhuollon ja pelastustoimen välillä toimii tarkoituksenmukaisella tavalla niin että järjestämislain 10 §:n mukainen asiakkaan palvelujen yhteensovittaminen on mahdollista toteuttaa. Hyvinvointialueen tulisi suunnitella alueellaan toimivat yhteistyörakenteet ja -käytännöt edellä mainittujen asiakastilanteiden sujuvaksi hoitamiseksi.

Pykälään ehdotetaan vain lakiteknistä tarkennusta, mutta myös tätä sääntelyä on arvioitava huomioiden myös säännöksen antamisen jälkeen voimaan tullut yleinen tietosuoja-asetus. Säännöksen mukaista ilmoittamista muulle viranomaiselle koskeva salassa pidettävien tietojen luovuttaminen perustuisi julkisuuslain 29 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisesti asiakkaan antamaan suostumukseen. Sääntelyä olisi kuitenkin täsmennetty luovutettavia tietoja koskevalla säännöksellä. Näin tietojen luovutus muodostaisi tietosuoja-asetuksen 6(1) artiklan c alakohdan mukaisen perusteen henkilötietojen käsittelylle. Sen mukaan käsittely on lainmukaista, jos käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi.

41 §. *Monialainen yhteistyö.* Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin lakiteknisiä muutoksia korvaamalla käsite palvelutarpeen arviointi tuen tarpeen arvioinnilla ja sosiaalitoimi sosiaalihuollolla.

Pykälän 2 momentin suomenkieliseen sanamuotoon tehtäisiin lakitekninen muutos korvaamalla sosiaalihuollon palvelut sosiaalihuollolla, jolloin momentti kattaa sosiaalipalveluiden lisäksi

muun sosiaalihuollon. Tämä lakitekninen muutos ei vaikuta ruotsinkieliseen sanamuotoon, joka säilyy käännösteknisistä syistä ennallaan.

42 §. *Omatyöntekijä.* Ehdotetaan pykälä muutettavaksi. Pykälässä täsmennettäisiin omatyöntekijän tehtäviä, nimeämisen kriteereitä ja ammatillista kelpoisuutta suhteessa nykytilaan.

Ehdotettavan pykälän 1 momentissa määriteltäisiin omatyöntekijän tehtävät. Omatyöntekijän tehtävät on määritelty voimassa olevan lain 42 §:n 4 momentissa. Tämän momentin tarkoituksena olisi täsmentää omatyöntekijän tehtäviä, jolloin myös omatyöntekijän työ voitaisiin hyvinvointialueilla kohdentaa nykyistä paremmin asiakkaille, jotka hyötyvät eniten omatyöntekijästä. Omatyöntekijän tehtävänä olisi edistää sosiaalihuollolle asetettujen tavoitteiden toteutumista, asiakkaan osallisuutta, huolehtia 4 ja 5 §:ssä tarkoitetun asiakkaan edun toteutumisesta ja arvioida sosiaalihuollon kokonaisuutta 38 §:n 4 momentissa tarkoitetulla tavalla. Omatyöntekijän keskeisenä tehtävänä olisi asiakkaan edun arvioiminen ja edistäminen sekä asiakkaan yksilöllisten tuen tarpeiden ja yksilöllisen elämäntilanteen huomioiminen. Omatyöntekijän tehtävän keskiössä olisi aina asiakkaan tai lapsen edun edistäminen mahdollisimman täysimääräisesti. Asiakkaan tai lapsen edun edistäminen edellyttäisi sitä, että omatyöntekijä on aktiivinen toimija asiakkaan sosiaalihuoltoa koskevassa asiassa koko asiakkuuden ajan sekä tutustuu asiakkaan näkemyksiin ja toiveisiin koskien hänen sosiaalihuoltonsa järjestämistä sekä tukee asiakkaan osallisuutta. Tavoitteena kaikessa omatyöntekijän toiminnassa tulisi olla asiakkaan voimavarojen vahvistuminen. Tämä voisi edellyttää tarkoituksenmukaiselta osin myös asiakkaan luonnollisen verkoston aktivoimista.

Omatyöntekijä vastaisi kokonaisvaltaisesti sosiaalihuollon asiakastyöstä asiakkuuden ajan. Omatyöntekijä tekisi tarvittaessa työparityötä tai konsultoisi muita ammattihenkilöitä, jotta asiakkaan tuen tarpeisiin kyettäisiin vastaamaan. Omatyöntekijän rooli asiakkaan sosiaalihuoltoa koskevassa asiassa perustuisi asiakkaan yksilöllisiin tuen tarpeisiin ja elämäntilanteeseen. Omatyöntekijä olisi lähtökohtaisesti tiiviisti asiakkaan asioissa mukana kulkeva ammattilainen. Asiakkaan tilanteen ja tuen tarpeiden mukaan omatyöntekijän rooli voisi olla myös enemmän yhdyshenkilö ja palvelukokonaisuuden koordinoija.

Omatyöntekijän merkitys asiakkaan osallisuuden edistämisessä olisi keskeinen. Kun asiakkaalle on nimetty omatyöntekijä, tulisi omatyöntekijän varmistaa, että asiakas tavataan riittävän usein henkilökohtaisesti. Omatyöntekijän tulisi tukea asiakasta siinä, että asiakas pystyy luottamuksellisessa ilmapiirissä ilmaisemaan näkemyksensä, toiveena ja mielipiteensä. Omatyöntekijän tulee huolehtia myös asiakkaan kielellisten oikeuksien toteutumisesta.

Lisäksi omatyöntekijän tehtävänä olisi edistää palveluiden ja muun sosiaalihuollon tuen jatkuvuutta sekä yhteensovittaa asiakkaan saaman tuen ja palveluiden kokonaisuutta. Omatyöntekijänä toimimisen keskiössä olisi yhteistyö asiakkaan asiassa olevien eri toimijoiden kanssa asiakkaan saaman tuen ja palveluiden yhteensovittamiseksi verkostotyön keinoin. Omatyöntekijän merkitys asiakkaan palvelukokonaisuuden yhteensovittajana korostuisi erityisesti niillä asiakkailla, joilla on useita palveluita tai sektorirajat ylittävää tukea. Asiakkaalla voi olla esimerkiksi sekä vammaispalveluiden että päihdepalveluiden tarvetta taikka vanhemmalla voi olla asumisen, talouden ja mielenterveyspalveluiden tarve sekä lapsen asiassa lastensuojelun tarve. Yhteensovittaminen saattaisi edellyttää esimerkiksi aktiivista yhteistyötä asiakkaan muun verkoston ja muiden toimijoiden kanssa sekä yhteensovittamista siten, että asiakkaan asiassa ei tehtäisi päällekkäistä työtä. Asiakkaan etu on, että hänen saamansa tuki ja palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden. Omatyöntekijä yhteensovittaisi myös asiakkaan läheisten hänelle antaman tuen. Lisäksi omatyöntekijän tehtävänä olisi palvelukokonaisuuden vaikuttavuuden arviointi 38 §:n 4 momentin mukaisesti.

Omatyöntekijän tehtävä toteutettaisiin pääsääntöisesti osana 15 §:ssä tarkoitettua sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta. Tällä tarkoitetaan sitä, että 15 §:n mukaiset tehtävät ovat luonteeltaan ja sisällöltään hyvin samankaltaisia kuin omatyöntekijälle ehdotetut tehtävät. Siksi onkin usein käytännöllistä ja toimivaa, että omatyöntekijänä toimivat sosiaalihuollon laillistetut ammattihenkilöt, joiden perustyö jo itsessään sisältää tuen tarpeiden arviointia, koordinointia ja asiakkaan edun varmistamista. Osa omatyöntekijöistä voi olla terveydenhuollon ammattihenkilöitä, jotka eivät voi toteuttaa ehdotetun 15 §:n mukaista sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että asiakkaalle on nimettävä asiakkuuden ajaksi omatyöntekijä, jos se on asiakkaan yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastaamiseksi tarpeellista. Tämä olisi muutos suhteessa voimassa olevaan lakiin, jonka mukaan omatyöntekijä on nimettävä sosiaalihuollon asiakkuuden ajaksi. Tarkoituksena olisi korostaa omatyöntekijän nimeämisen velvoittavuuden sijaan sen arvioimista, onko omatyöntekijän nimeäminen asiakkaan yksilölliset tuen tarpeet huomioiden tarpeellista ja perusteltua. Arvioon omatyöntekijän nimeämisestä vaikuttaisivat asiakkuuden arvioitu kesto, asiakkaan erityisen tuen tarve ja asiakkaan yksilölliset tuen tarpeet. Jos asiakkuus arvioidaan lyhytaikaiseksi tai tilapäiseksi, ei omatyöntekijää olisi lähtökohtaisesti tarpeellista nimetä. Tällöin asiakas voitaisiin tarvittaessa ohjeistaa jo etukäteen sen osalta, miten hänen tulisi toimia, mikäli hänellä palvelun tai tuen päättymisen jälkeen vielä uudelleen tulisi tarvetta sosiaalihuollon tuelle tai muuta asiaan liittyvää yhteistyön tarvetta. Ohjeistus voisi liittyä esimerkiksi hakumenettelyihin tai ohjauksen ja neuvonnan kautta asiointiin tai tietyn yhteyshenkilön puoleen kääntymistä, jos tilanne sitä jatkossa edellyttää.

Omatyöntekijän nimeäminen asiakkaalle olisi perusteltua esimerkiksi, kun asiakkaalla on pysyvä tai pitkäaikainen tuen tai palvelujen tarve, useita palveluita tai vaativia taikka useita tuen tarpeita. Tällöin omatyöntekijän rooli korostuisi erityisesti palveluiden jatkuvuuden varmistajana, yhteensovittajana ja verkoston kokoajana asiakkaan tarpeisiin vastaamiseksi.

Omatyöntekijän nimi kirjattaisiin asiakastietojärjestelmään siten, että se olisi selkeästi sekä asiakkaan että häntä mahdollisesti kohtaavien muiden sosiaalihuollon ammattilaisten tiedossa, jotta henkilöön liittyvissä asioissa osattaisiin suoraan olla yhteydessä oikeaan ammattihenkilöön. Tämän tarkoituksena olisi sujuvoittaa sosiaalihuollon toimintaa, varmistaa sosiaalihuollon palvelujen yhteensovittamista ja poistaa päällekkäistä työtä.

Omatyöntekijän nimeämisestä ei tehtäisi erillistä hallintopäätöstä, kuten ei nykyisinkään. Omatyöntekijä toimisi asiakkaan yhteyshenkilönä sosiaalihuollon toteuttamisessa ja asiakkaan tarkoituksenmukaisena tukena sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmässä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin lisäksi poikkeuksesta pääsääntöön koskien omatyöntekijän nimeämistä. Erityistä tukea tarvitsevalle asiakkaalle olisi aina nimettävä omatyöntekijä. Kuitenkin, jos asiakkaalla on erityislain nojalla oikeus omatyöntekijään, noudatetaan lakien etusijajärjestyksen mukaisesti erityislainsäädännön mukaista sääntelyä, eikä asiakkaalle tarvitse nimetä sosiaalihuoltolain mukaista omatyöntekijää. Omatyöntekijän tehtävänä on seurata, kuinka erityistä tukea tarvitsevan henkilön tuen tarpeeseen voidaan vastata hänelle myönnetyllä palveluiden ja muun tuen kokonaisuudella. Tehtävänä on myös reagoida nopeasti, ellei tuki ole riittävää tai oikeanlaista. Koska erityisen tuen tarpeessa olevat asiakkaat ovat haavoittuvassa asemassa, omatyöntekijän rooli heitä koskevan sosiaalihuollon järjestämisessä, seurannassa ja arvioimisessa on merkittävä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin omatyöntekijän ammatillisesta kelpoisuudesta. Säännös vastaisi asiasisällöltään tarkennuksin voimassa olevan lain 42 §:n 2 momenttia, mutta ehdotetussa momentissa luovuttaisiin erityisen tuen tarpeen ja ammattihenkilön kelpoisuuden välisestä yhteydestä. Tarkoituksenmukaisen, asiakkaan tuen tarpeita vastaavan ammattihenkilön

valinnassa olisi huomioitava jatkossa sosiaalityöntekijän erityiset tehtävät. Tämä tarkoittaisi käytännössä sitä, että jos asiakkaan tilanteessa ja tarpeissa korostuvat esimerkiksi suojelun tarve tai vaativaa monialaista yhteistyötä edellyttävät tuen tarpeet, olisi asiakkaan omatyöntekijäksi tarkoituksenmukaista valita juuri sosiaalityöntekijä. Jos omatyöntekijänä toimisi muu ammattihenkilö, tulisi sosiaalityöntekijän kuitenkin vastata asiakkaan osalta niistä asiakastilanteista, joissa 49 c §:ssä tarkoitettua osaamista vaativia tilanteita ratkotaan. Sääntely ei enää olisi sidottu erityisen tuen tarpeen määritelmään täysi-ikäisten asiakkaiden osalta. Lisäksi ehdotetaan, että omatyöntekijän tehtävä tulisi hoitaa virkasuhteessa. Omatyöntekijän tehtäviin liittyy keskeisesti hallinnollisjuridisia kokonaisuuksia, joiden hoitaminen virkasuhteen ulkopuolella olisi mahdotonta.

Voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti omatyöntekijänä saisi toimia sosiaalihuollon ammattihenkilön sijaan terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 2 §:ssä tarkoitettu ammattihenkilö, jos se on asiakkaan sosiaalihuollon kokonaisuuden kannalta perusteltua. Tämä koskisi jatkossakin erityisesti iäkkäitä henkilöitä, joilla terveydenhuollon sisältöjen yhteentoimivuus ja rooli palvelukokonaisuudessa on usein hyvin keskeinen. Säännös mahdollistaisi hyvinvointialueelle harkintavaltaa tietyissä rajatuissa tilanteissa myös muiden asiakasryhmien osalta. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi silloin kun henkilön pääasiallinen palvelumuoto muodostuisi sosiaali- ja terveydenhuollon kotiin annettavista palveluista. Tämä säännös tukisi iäkkäiden henkilöiden lisäksi myös muiden asiakasryhmien omatyöntekijäjärjestelmän toimivuutta silloin kun asiakkaan etu ja palvelukokonaisuus tämän mahdollistavat. Sosiaalihuoltolain mukaan nimettävän omatyöntekijän tulisi kuitenkin näissäkin tapauksissa olla perehtynyt sosiaalihuoltoon ja sosiaalihuollon palveluihin.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin vielä, että erityistä tukea tarvitsevan lapsen omatyöntekijän tai omatyöntekijän kanssa asiakastyötä tekevän muun työntekijän olisi oltava sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa tarkoitettu sosiaalityöntekijä. Sääntely vastaisi voimassa olevan lain 42 §:n 3 momentin mukaisesti nykytilaa.

44 a §. *Sosiaalihuoltoa koskeva päätöksenteko*. Lakiin lisättäisiin uusi 44 a §, jossa säädettäisiin sosiaalihuoltoa koskevasta päätöksenteosta yksilöasioissa. Tätä koskeva sääntely kumottaisiin 45 §:stä.

Pykälän ensimmäinen momentti ilmaisisi voimassa olevaa 45 §:n 1 momenttia vastaavan pääsäännön, että asiakkaalla on oikeus saada kirjallinen päätös sosiaalipalvelujen järjestämisestä. Sosiaalipalvelut on lueteltu lain 14 §:ssä sekä siinä viitatuissa sosiaalihuollon erityislaeissa.

Ehdotettavan 2 momentin mukaan kirjallista päätöstä ei kuitenkaan tarvitsisi tehdä 24 b §:ssä tarkoitetusta päiväkeskuspalvelusta. Kyseinen palvelu on avoin kaikille eli sen saamiseen ei liity yksilöllistä tarvearviointia. Palvelussa on myös oikeus asioida nimettömästi, jolloin hallintopäätöksen tekeminen ei ole mahdollista. Palvelun myöntämisessä ei siis ole kyse yksilön oikeuksia ja velvollisuuksia koskevasta päätöksenteosta eikä siten myöskään hallintoasian ratkaisemisesta. Käytännössä nykyisinkin sääntelyä on sovellettu siten, ettei hallintopäätöstä kyseisen palvelun antamisesta tehdä.

Toinen poikkeus pääsäännöstä on 2 momentin säännös, jonka mukaan opiskeluhuollon kuraattoripalvelun järjestämisestä tehtäisiin kirjallinen päätös vain, jos asiakas pyytäisi päätöstä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain 15 §:n mukaan opiskelijalle on järjestettävä mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskeluhuollon kuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä oppilaitoksen työpäivänä sen jälkeen, kun opiskelija on tätä pyytänyt. Kiireellisessä tapauksessa mahdollisuus keskusteluun on järjestettävä samana tai seuraavana työpäivänä. Mahdollisuus henkilökohtaiseen keskusteluun on järjestettävä opiskelijalle myös hänen huoltajansa tai muun tahon

yhteydenoton perusteella, jollei yhteydenotto rajoitu neuvontaan ja ohjaukseen tai keskustelun järjestäminen ole muusta syystä ilmeisen tarpeetonta. Ilmeisen tarpeettomalla tarkoitetaan tällöin esimerkiksi tilanteita, joissa opiskelijan tilanne on jo asianmukaisesti arvioitu eikä uusi tapaaminen ole asian selvittämiseksi tai opiskelijan tuen turvaamiseksi tarpeen. Opiskeluhuollon kuraattorin arvion perusteella opiskelijalla on oikeus saada riittävä tuki ja ohjaus hänen opiskeluunsa ja kehitykseensä liittyvien vaikeuksien ehkäisemiseksi ja poistamiseksi.

Kyseessä on koulun tai oppilaitoksen tiloissa järjestettävä matalan kynnyksen palvelu, jossa tuki järjestetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain 15 §:n edellyttämissä määräajoissa. Tästä syystä asiakkaalle ei yleensä synny oikeusturvaan liittyviä riskejä, vaikka palvelun antamisesta ei pääsääntöisesti tehdä kirjallista hallintopäätöstä. Mainitussa pykälässä säädetty oikeus päästä henkilökohtaiseen keskusteluun määräajassa turvaa asiakkaan pääsyn palveluun ja tarvittavan tuen käynnistymisen ilman erillistä päätöksentekoa. Kun kyse on saman asian käsittelystä tai jo käynnissä olevasta asiakassuhteesta, säännöksen ei kuitenkaan ole tulkittu muodostavan uusia erillisiä mahdollisia jatkotapaamisia koskevia määräaikoja, vaan palvelun jatkuminen, tapaamisten tiheys ja sisältö perustuvat kuraattorin tekemään ammatilliseen arvioon tuen tarpeesta. Ensimmäisessä tapaamisessa voidaan sopia kuraattorin ammatillisen arvion perusteella sopia esimerkiksi suunnitelmallisesta jatkotyöskentelystä kuraattoripalveluissa.

Käytännössä hallintopäätöksiä tehdään opiskeluhuollon kuraattoripalvelun antamisesta nykyisinkin pääsääntöisesti vain asiakkaan pyynnöstä, koska päätöksenteko soveltuu lähtökohtaisesti huonosti kyseiseen toimintaan. Kuraattoripalvelu on luonteeltaan matalan kynnyksen, jatkuvaa ja vuorovaikutteista asiakastyötä, jossa tuen tarve täsmentyy ja elää prosessin aikana, eikä yksittäinen palvelun myöntämistä koskeva päätös kuvaa tarkoituksenmukaisesti palvelun kokonaisuutta. Lisäksi raskas hallinnollinen päätöksenteko ei ole omiaan tukemaan palvelun saavutettavuutta ja matalan kynnyksen luonnetta.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin asiakkaan oikeudesta saada pyynnöstä päätös sosiaaliohjauksena ja sosiaalityönä annettavan tuen järjestämisestä. Sosiaaliohjausta ja sosiaalityötä ei enää määriteltäisi 14 §:ssä tarkoitetuiksi sosiaalipalveluiksi, jolloin asiasta olisi säädettävä erikseen. Sosiaaliohjaus ja sosiaalityön sisältö määritellään ehdotettavassa 15 §:ssä. Sosiaalityö ja sosiaaliohjaus sisältävät sosiaalihuollon asiakasprosessiin kuuluvia viranomaistehtäviä, kuten asiakkaan tuen tarpeen arvioinnin, mahdollisen asiakassuunnitelman laadinnan sekä päätöksenteon asiakkaalle myönnettävästä tuesta. Toisaalta sosiaalityöhön ja sosiaaliohjaukseen kuuluu keskeisesti asiakkaan tukeminen ohjauksen, neuvonnan ja psykososiaalisen tuen keinoin. Sosiaalityössä ja sosiaaliohjauksessa asiakkaan psykososiaalista tukemista ja motivointia sekä sosiaalihuollon asiakasprosessiin kuuluvia viranomaistehtäviä on usein vaikea tai jopa mahdoton erottaa toisistaan. Sosiaalityössä ja sosiaaliohjauksessa julkisen vallan käyttö limittyy toiminnan palveluluonteiseen ulottuvuuteen asiakkaan tarpeiden ja vaihtuvien tilanteiden mukaan. Lisäksi kyse on opiskeluhuollon kuraattoripalvelun tavoin jatkuvasta ja vuorovaikutteisesta asiakastyötä, jossa tuen tarve täsmentyy ja elää prosessin aikana, eikä yksittäinen tuen myöntämistä koskeva päätös kuvaa tarkoituksenmukaisesti palvelun kokonaisuutta. Tämän vuoksi hallintopäätöksen tekeminen asiakkaalle sosiaaliohjauksena tai sosiaalityönä annettavasta tuesta on käytännössä usein epäluontevaa ja keinotekoista. Mahdollisesti tämän vuoksi sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen antamisesta ei nykyisinkään tehdä aina hallintopäätöstä, vaikka laki tätä edellyttää. Käytännön tilanteissa on saattanut usein olla epäselvää, miltä osin kyse on laissa säädetystä viranomaistehtävästä, josta ei edellytetä tehtäväksi hallintopäätöstä, ja miltä osin sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen palveluluonteisesta ulottuvuudesta.

Sosiaalityö ja sosiaaliohjaus muodostavat sosiaalihuollon perustan ja ydintoiminnan. Lähes kaikki sosiaalihuollon asiakkaat ovat käytännössä joko sosiaalityön, sosiaaliohjauksen tai molempien piirissä. Tuen intensiteetti, sisältö ja toteuttamistapa kuitenkin vaihtelevat asiakkaan

yksiköllisen tilanteen mukaan. Asiakkaan välittömällä tukemisella jo hänen tuen tarvettaan arvioitaessa on tärkeä merkitys. Jos sosiaalityönä tai sosiaaliohjauksena annettavasta tuesta tehtäisiin hallintopäätös, päätös tulisi käytännössä tehdä ennen kuin asiakas kohtaa ammattihenkilön sosiaalihuollossa. Päätös tulisi usein myös joko kirjoittaa hyvin yleisellä tasolla tai sitä muuttaa toistuvasti, jotta asiakkaan tuki voitaisiin toteuttaa hänen kulloisenkin tilanteensa edellyttämällä tavalla. Tämä ei olisi tarkoituksenmukaista eikä edistäisi asiakkaan etua.

Sosiaalityönä ja sosiaaliohjauksena annettavalla tuella voidaan nähdä olevan yhtäläisyyksiä esimerkiksi terveydenhuollon toimintaan, jossa lääkäri tutkii ja arvioi potilaan tilannetta ja antaa välittömästi potilaan tarvitseman hoidon. Samoin yhtäläisyyksiä voidaan nähdä esimerkiksi varhaiskasvatuslain 15 a §:ssä tarkoitettuun yleiseen tukeen, jossa osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa arvioidaan ja tehdään kunkin lapsen yksilöllisen tarpeen mukaan pedagogisia ja lapsen yksilölliseen tukemiseen liittyviä ratkaisuja. Sekä potilaan tutkimista ja hoitoa (yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta) että varhaiskasvatuksen yleistä tukea pidetään tosiasiallisena hallintotoimintana, josta ei tehdä hallintopäätöksiä.

Kuten edellä on todettu sosiaaliohjauksena ja sosiaalityönä annettavan tuen osalta on usein vaikea erottaa, milloin kyse on viranomaisprosessista ja milloin tuen antamisesta; toiminnassa on tosiasiallisen hallintotoiminnan piirteitä; hallintopäätöksen tekeminen saattaa kankeuttaa ja hidastaa avun saantia; kaikille asiakkaille on turvattu subjektiivisena oikeutena ensimmäinen tapaaminen sosiaalihuollon ammattihenkilön kanssa (pl. ilmeisen tarpeettomuuden tilanteet); ja sosiaalityönä ja sosiaaliohjauksena annettavan tuen tarpeen arviointi perustuu korostuneesti sosiaalihuollon ammattihenkilön ammatilliseen arvioon. Näiden seikkojen vuoksi ehdotetaan pääsääntönä, ettei sosiaalityönä ja sosiaaliohjauksena annettavan tuen järjestämisestä annettaisi hallintopäätöstä. Koska kuitenkin on mahdollista, että asiakkaalle ei myönnettäisi hänen tarvitsemaansa tukea, oikeusturvatakeena asiakkaalla olisi oikeus saada pyynnöstä valituskelpoinen kirjallinen hallintopäätös.

Asiakkaan ei tarvitsisi perustella pyyntöään eikä merkitystä olisi sillä, onko kyse kielteisestä vai myönteisestä ratkaisusta. Käytännössä asialla olisi kuitenkin asiakkaan oikeusturvan kannalta merkitystä lähinnä tilanteissa, joissa hyvinvointialue ja asiakas ovat erimielisiä asiakkaan tuen tarpeesta tai tuen toteuttamisesta. Sosiaalihuollon asiakaslain 5 §:n mukaan sosiaalihuollon henkilöstön on selvitettävä asiakkaalle hänen oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot ja niiden vaikutukset samoin kuin muut seikat, joilla on merkitystä hänen asiassaan. Selvitys on annettava siten, että asiakas riittävästi ymmärtää sen sisällön ja merkityksen. Kyseinen säännös edellyttäisi, että asiakkaalle kerrottaisiin hänen oikeudestaan saada kirjallinen päätös sosiaalityöstä ja sosiaaliohjauksesta pyynnöstä.

Ehdotettavan säännöksen mukaan hallintopäätös tehtäisiin nykytilaa vastaavasti vain sosiaalityönä ja sosiaaliohjauksena annettavasta tuesta. Hallintopäätöstä ei siis tehtäisi ehdotettavan 15 §:n 1 momentin 1–4 ja 6 kohdassa tarkoitetuista viranomaistehtävistä, vaan ainoastaan mainitun momentin 5 kohdan mukaisesta asiakkaalle annettavasta ohjauksesta, neuvonnasta ja psykososiaalisesta tuesta. Tuen tarkempia sisältöjä voisivat olla esimerkiksi henkilökohtaiset tapaamiset, kotikäynnit, valmennus arkipäivän toiminnoista selviytymiseen ja elämänhallintaan sekä tuki eri viranomaisten kanssa asiointiin. Tuen mahdollisia sisältöjä ja toteuttamistapoja on kuvattu tarkemmin 15 §:n säännöskohtaisissa perusteluissa.

Osana sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta kirjattaisiin niiden keskeisen sisällön tai painottumisen mukaisesti asiakastietojärjestelmään asiakastietolaissa säädetyn mukaisesti tiedot. Tällöin sosiaalityössä ja sosiaaliohjauksessa syntyneitä asiakastietoja ja tuen vastaamisen tapoja olisi edelleen mahdollista seurata tiedonhallinnan keinoin, vaikka hallintopäätöksiä niistä ei

pääsääntöisesti enää tehtäisikään. Täten työn asiakasmääristä ja sisällöistä saataisiin jatkossakin tarvittavaa tietopohjaa sosiaalihuollon sisältöjohtamisen tueksi.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin määräajasta, jonka kuluessa asiakkaan pyynnöstä tehtävä kirjallinen hallintopäätös opiskeluhuollon kuraattoripalveluiden sekä sosiaalityönä ja sosiaaliohjauksena annettavan tuen järjestämisestä on annettava. Säännöksen mukaan päätös olisi annettava ilman aiheetonta viivytystä, kuitenkin viimeistään seitsemän päivän kuluessa pyynnön esittämisestä.

Kirjallinen päätös on käytännössä edellytys muutoksenhakuoikeuden käyttämiselle, minkä vuoksi sen antamista ei saa viivyttää tavalla, joka käytännössä estäisi tai vaikeuttaisi oikeussuojakeinojen käyttöä. Ilmaus "ilman aiheetonta viivytystä" velvoittaisi viranomaisen käsittelemään asian ja antamaan päätöksen mahdollisimman nopeasti ottaen huomioon asian laatu. Säännöksessä asetettu seitsemän päivän määräaika muodostaisi kuitenkin ehdottoman enimmäisajan päätöksen antamiselle. Käytännössä päätös olisi annettava tätä nopeammin, ellei päätöksen laatiminen edellyttäisi tavanomaista laajempaa perustelutyötä tai muuta erityistä työtä.

Seitsemän päivän määräaikaa voidaan pitää oikeasuhtaisena. Se turvaisi asiakkaan oikeuden saada muutoksenhakukelpoinen päätös viivytyksettä, mutta jättäisi viranomaiselle riittävän ajan päätöksen laatimiseen. Käytännössä myös niissä tilanteissa, joissa kirjallinen päätös annetaan ilman erillistä pyyntöä, päätös annetaan yleensä jo asian ratkaisemisen yhteydessä tai pian sen jälkeen.

45 §. *Määräajat sosiaalihuollon toteuttamiselle*. Ehdotetaan pykälä ja sen otsikko muutettavaksi. Pykälässä säädettäisiin jatkossa vain sosiaalihuollon toteuttamisen määräajoista, koska päätöksenteosta sosiaalihuollossa säädettäisiin jatkossa uudessa 44 a §:ssä. Ehdotettava otsikko kuvaisi pykälän sisältöä paremmin.

Pykälän ensimmäinen momentti yhdistäisi keskeisiltä osin pykälän nykyisen 1 ja 2 momentin muita kuin numeerisia määräaikoja koskevan sääntelyn. Siinä säädettäisiin hyvinvointialueen velvollisuudesta käsitellä kiireellisiä toimenpiteitä koskeva asia ja järjestää asiakkaan tarvitsema tuki viipymättä siten, ettei asiakkaan oikeus välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu. Muissa kuin kiireellisissä asioissa sosiaalihuolto olisi järjestettävä ilman aiheetonta viivytystä. Voimassa olevassa sääntelyssä vastaavat määräajat on säädetty koskemaan asian käsittelyä sekä palvelujen järjestämistä koskevan kirjallisen hallintopäätöksen tekemistä ja sen toimeenpanoa. Uusi sanamuoto johtaisi samaan lopputulokseen, mutta huomioisi sen, ettei sosiaalityöstä ja sosiaaliohjauksesta enää pääsääntöisesti tehtäisi kirjallista päätöstä.

Pykälän 2 momentti olisi asiasisällöltään uusi. Sen ensimmäisen virkkeen mukaan 25 §:n 6 momentissa tarkoitetun menetelmällisen psykososiaalisen tuen antaminen on aloitettava aina viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun menetelmän tarve on todettu. Voimassa olevassa laissa lasten ja nuorten määrämuotoista psykososiaalista tukea koskevan päätöksen toimeenpanosta on säädetty voimassa olevan lain 45 §:n 3 momentissa. Momentissa tarkoitettu määräaika määrämuotoisen menetelmällisen tuen antamisessa koskisi vain niitä menetelmiä, jotka kuuluvat niin sanotun terapiatakuun alaan ja joiden käytöstä sosiaalihuollossa osana terapiatakuun soveltamista on sovittu yhteistyöalueen yhteistyösopimuksessa. Ehdotettavan 2 momentin ensimmäinen virke merkitsisi muutosta voimassa olevaan sääntelyyn. Ehdotuksen mukaan määrämuotoisen menetelmällisen tuen käytössä ei olisi enää kysymys erillisestä palvelusta, joten 25 §:n 6 momentissa tarkoitetun menetelmällisen psykososiaalisen tuen antamisesta ei tehtäisi hallintopäätöstä, eikä myöskään tuen tarpeen arvioinnin tekeminen olisi tarpeellista ennen menetelmän käytön aloittamista. Menetelmän tarpeen toteavan ja sen käyttöön ottavan työntekijän ei tarvitsisi olla sosiaalihuollon ammattihenkilö eikä virkasuhteessa hyvinvointialueeseen. Asiakkaalla

olisi edelleen oikeus saada menetelmällistä psykososiaalista tukea määräajassa sen jälkeen, kun hänellä on tunnistettu tarve menetelmän käytölle. Nykytilasta poiketen määräaika alkaisi siitä, kun tuen antamiselle on todettu tarve. Menetelmän tarve voitaisiin todeta eri vaiheissa asiakkuutta. Tarpeen toteaminen voitaisiin kirjata esimerkiksi kertomusmerkintöihin. Seurannan toteuttamiseksi tiettyjä kertomusmerkintärakenteita voitaisiin täydentää niin, että tarpeen toteamisen ajankohta saataisiin poimittua kirjauksista. Myös käytetty menetelmä olisi tarpeen kirjata rakenteisessa muodossa kertomusmerkintöihin, jotta mahdollistettaisiin tilastotietojen kerääminen. Poiminnassa ja tilastoissa olisi huomioitava, mitkä menetelmät yhteistyöalueilla on sovittu kuuluvaksi osaksi terapiatakuun mukaisia menetelmiä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos antaisi asiakastietolain 20 §:n nojalla tarkemmat määräykset asiakasasiakirjojen tietorakenteista ja tietosisällöistä sekä tietorakenteissa hyödynnettävistä koodistoista.

Ehdotettavan 2 momentin toisen virkkeen mukaan aika voi olla kuukautta pidempi, jos asian selvittäminen erityisestä syystä vaatii pidempää käsittelyaikaa tai aloituksen viivästymiselle on muu asiakkaan tarpeeseen liittyvä erityinen peruste. Säännös vastaisi tältä osin voimassa olevaa sosiaalihuoltolain 45 §:n 3 momentin sääntelyä.

Pykälän 3 momentti vastaisi voimassa olevan pykälän 2 momentin 3 kuukauden määräaikaa koskevaa sääntelyä lakiteknisin täsmennyksin.

Pykälän voimassa olevan 4 momentin sääntelystä luovuttaisiin. Siinä säädetään, että jos asiakassuunnitelmaan kirjatusta sosiaalipalvelujen kokonaisuudesta poiketaan, poikkeaminen on perusteltava päätöksessä. Momentti on lisätty sosiaalihuoltolakiin osana vammaispalvelulain uudistamista (HE 191/2022 vp). Säännöskohtaisten perustelujen mukaan päätöstä tehtäessä olisi otettava huomioon palvelutarpeen arvioinnissa ja asiakassuunnitelmaa laadittaessa määritellyt henkilön yksilölliset tarpeet ja päätöksen tulee lähtökohtaisesti perustua asiakassuunnitelmaan kirjattuihin palveluihin. Säännöksen tarkoituksena on ollut turvata asiakkaan osallistumista omien palvelujensa suunnitteluun ja niistä päättämiseen sekä päätöksentekijän mahdollisuutta varmistaa asiakkaan edun toteutuminen kaikissa tilanteissa. Säännös on korostanut palvelutarpeen arvioinnin ja asiakassuunnitelman merkitystä ja niiden keskinäistä yhteyttä päätöksentekoon ja päätösten toimeenpanoon.

Säännös on ristiriidassa asiakassuunnitelmaan ehdotettujen muutosten kanssa. Asiakassuunnitelman merkitys korostuu asiakkaan yksilöllisten tuen tarpeiden, sosiaalihuollon asiakkuudelle asetettujen tavoitteiden ja tuen tarpeisiin vastaavien keinojen määrittämisessä. Asiakassuunnitelmassa ei kuitenkaan lähtökohtaisesti määriteltäisi sosiaalipalvelun tuottamistapaa, palveluntuottajaa eikä toimintayksikköä. Nämä ovat sisältöjä, jotka olisi kuitenkin määriteltävä hallintopäätöksessä ja jotka ovat ensisijaisesti hyvinvointialueen sosiaalihuollon järjestämisvastuuseen kuuluvia sisältöjä. Tällä täsmennettäisiin hyvinvointialueen järjestämisvastuun ja sosiaalihuollon viranhaltijan päätöksenteon välistä suhdetta.

Nykyinen 4 momentti sisältää lisäksi informatiivisen viittauksen hallintolakiin. Informatiivinen viittaaminen hallinnon yleislakiin on tarpeetonta, eikä viittausta siten ole enää tarpeen sisällyttää pykälään.

46 §. *Hoidon ja huolenpidon turvaavat päätökset.* Pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Säännöstä on sovellettu sosiaalihuollon toteuttamisessa vain hyvin vähän tai ei lainkaan. Säännös määrittelee erityistä tukea tarvitsevan henkilön tai erityistä tukea tarvitsevan lapsen omatyöntekijän kanssa asiakastyötä tekevälle virkasuhteiselle sosiaalityöntekijälle erityiset oikeudet päättää edellä mainitun asiakkaan tarvitsemista sosiaalipalveluista. Säännös on koettu sosiaalihuollon käytännön toteuttamisessa epämääräiseksi ja epäselväksi ja se edellyttäisi henkilölle sellaisia, yli palvelutehtävien ulottuvia toimivaltuuksia, joita käytännössä voi olla vaikea tai hankala

delegoida yhdelle työntekijälle. Vaikka säännöstä ei ole käytännössä juurikaan sovellettu, se on kuitenkin aiheuttanut epäselvyyttä viranhaltijan päätöksenteko-oikeuden ja hyvinvointialueen järjestämislain mukaisen järjestämisvastuun välillä.

46 a §. *Sosiaalihuollon johtaminen.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi. Siihen lisättäisiin säännös 48 §:ssä tarkoitetun sosiaalihuollosta vastaavan viranhaltijan pätevyysvaatimuksesta. Sosiaalihuollosta vastaavan viranhaltijan tulisi ehdotetun säännöksen mukaan olla sosiaalihuollon ammattihenkilölain 7 §:ssä tarkoitettu laillistettu sosiaalityöntekijä.

Myös vastuu sosiaalityön ammatillisesta johtamisesta on nykyisessä sosiaalihuollon ammattihenkilölain 9 §:ssä säädetty sosiaalityöntekijän tehtäväksi, koska tehtävän mukaisen syvällisen osaamisen voi saada vain sosiaalityöntekijänä toimimisesta saadun laajan kokemuksen kautta. Sosiaalityöntekijän pätevyyteen vaaditaan ylempi korkeakoulututkinto, jonka pääaineena on sosiaalityö. Tutkinto suoritetaan yliopistossa, ja se antaa lakisääteisen oikeuden toimia laillistettuna sosiaalityöntekijänä. Ammattihenkilölain esitöissä (HE 354/2014 vp, s. 31) korostetaan, että sosiaalityöntekijän koulutus on sosiaalialan ainoa yliopistotutkinto ja ainoa sosiaalialan tutkinto, jonka opetus perustuu tutkimukseen. Sosiaalityöntekijän koulutus tuottaa kokonaisvaltaista yhteiskunnallista osaamista, joka mahdollistaa erilaisten ongelmatilanteiden analyyttisen jäsentämisen ja kestävien ratkaisujen hakemisen niihin sekä vaikuttavan sosiaalisen raportoinnin ja sosiaalialan tutkivan kehittämisen. Tämä merkitsee keskeistä vastuuta myös koko sosiaalialan tavoitteellisesta kehittämisestä ja yliopistokoulutuksen mahdollistamasta alan tutkimukseen perustuvasta tiedonmuodostuksesta.

Sosiaalihuollon vastaavan viranhaltijan 48 §:ssä säädettäväksi ehdotettava tehtäväkenttä on hyvin laaja ja vaativa. Säännös edellyttäisi, että kullakin hyvinvointialueella olisi vain yksi sosiaalihuollosta vastaava viranomainen. Sosiaalihuollon lainmukaisuuden, laadun ja asiakasturvallisuuden johtaminen, ohjaaminen ja valvominen edellyttää vahvaa teoreettista sosiaalityön osaamista sekä sosiaalihuollon lainsäädännön ja käytännön asiakastyön syvällistä tuntemusta. . On siten luontevaa ja perusteltua, että uudella, sosiaalihuollon kokonaisuudesta ja sen sisällöllisestä kehittämisestä vastaavalla viranhaltijalla on vähintään sama kelpoisuusvaade, kuin mitä sosiaalihuollon ammatilliseen johtamiseen on asetettu.

5 luku **Sosiaalihuollon laadun varmistaminen**

Ehdotetaan luvun otsikko muutettavaksi lakiteknisistä syistä vastaamaan esityksen muuta ehdotettavaa sisältöä.

48 §. *Sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija*. Pykälä olisi uusi. Siinä säädettäisiin hyvinvointialueen sosiaalihuollon sisällöllisestä kokonaisuudesta vastaavasta viranhaltijasta sekä viranhaltijan tehtävistä ja vastuista.

Järjestämislain 4 §:n 1 momentin mukaan hyvinvointialueen on suunniteltava ja toteutettava sosiaali- ja terveydenhuolto sisällöltään, laajuudeltaan ja laadultaan sellaisena kuin asiakkaiden tarve edellyttää. Asiakkaan yksilöllisestä palvelutarpeen ja hoidon tarpeen arvioinnista säädetään erikseen. Palvelut on toteutettava yhdenvertaisesti, yhteen sovitettuina palvelukokonaisuuksina sekä hyvinvointialueen väestön tarpeet huomioon ottaen lähellä asiakkaita.

Järjestämislain 8 §:ssä säädetään hyvinvointialueen vastuusta järjestää sosiaali- ja terveydenhuolto alueellaan. Pykälän 3 momentissa säädetään järjestämisvastuun toteuttamisessa tarvittavasta johtamisen asiantuntemuksesta. Momentin mukaan hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon johtamisessa on oltava monialaista asiantuntemusta, joka tukee laadukkaiden ja

turvallisten palvelujen kokonaisuutta, eri ammattiryhmien yhteistyötä sekä hoito- ja toimintakäytäntöjen kehittämistä.

Sosiaalihuollosta vastaavaa viranhaltijaa koskeva uusi säännös vahvistaisi sosiaalihuollon toimintakokonaisuuden sisältöjohtamista osana hyvinvointialueen palvelujärjestelmää. Sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija vastaisi siitä, että hyvinvointialueen järjestämisvastuu toteutuisi sosiaalihuollon eri toimintasisältöjen osalta.

Terveydenhuoltolain 57 §:ssä säädetään vastaavasta lääkäristä. Vastaavan lääkärin tehtäviin on valmisteltu täsmennyksiä[240] samanaikaisesti tämän esityksen valmistelun kanssa. Sosiaalihuoltolakiin ehdotettava säännös vastaisi olennaisilta osin terveydenhuoltolain 57 §:n säännöstä terveydenhuollon vastaavasta lääkäristä ottaen kuitenkin huomioon sosiaalihuollon erityispiirteet.

Korkeimman hallinto-oikeuden vuosikirjaratkaisussa on käsitelty erään hyvinvointialueen hallintosääntöä tulkinnan saamiseksi siitä, millaisia toimivaltuuksia 57 §:n mukaiselle terveydenhuollon vastaavalle lääkärille tulee osoittaa.[241] Korkein hallinto-oikeus totesi ratkaisussaan, että terveydenhuoltolaissa vastaavalle lääkärille on osoitettu terveyden- ja sairaanhoidon yksinomainen johto- ja valvontavastuu siltä osin kuin on kysymys palveluiden lääketieteellisin perustein ja erilaiset sairaanhoidolliset tarpeet huomioon ottaen toteutettavasta ammattijohtamisesta. Tätä vastuuta ei ole mahdollista antaa tai jakaa hyvinvointialueella millekään muulle taholle. Korkein hallinto-oikeus totesi kuitenkin, että terveydenhuoltolaki ei muuten rajoita hyvinvointialueen mahdollisuuksia päättää itsehallinnollisen päätösvaltansa mukaisesti toimintojensa johtamisesta ja ohjaamisesta.

Vastaavan lääkärin roolina on johtaa ja valvoa toimintayksikköä, mutta johtaminen ei tarkoita hallinnollista tai esihenkilöasemaan liittyvää johtamista, vaan sen on oikeuskirjallisuudessa tulkittu tarkoittavan erityisesti sisällöllistä johtamista. Käytännössä on tunnistettu olevan erilliset hallinnollisen ja lääketieteellisen johtamisen linjat. Oikeuskirjallisuudessa on todettu, että vastaava lääkäri johtaa työn lopputulosta eli hoidon sisältöä ja aluehallitus sekä muut toimivaltaiset viranomaiset johtavat organisaation toimintaa ja taloutta muutoin.[242]

Voimassa olevan sosiaalihuoltolain 46 a §:n 1 momentin mukaan sosiaalihuollon tai sosiaali- ja terveydenhuollon pääasiassa hallinnollisissa johtotehtävissä voi toimia sosiaalityöntekijä tai henkilö, jolla on tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto ja alan tuntemus sekä niiden lisäksi riittävä johtamistaito. Voimassa olevan lain 46 a §:n 1 momentin mukaisen johtamista koskevan säännöksen on tulkittu koskevan hyvinvointialueen palvelutoiminnan ylempiä johtotehtäviä, kuten palvelualuejohtajia tai vastuualuejohtajia, joiden osalta sääntely ei edellytä välttämättä sosiaalityöntekijän koulutusta. Sen sijaan voimassa olevan 46 a §:n 2 momentissa viitataan sosiaalihuollon ammattihenkilölain 9 §:ään, jonka mukaan sosiaalityöntekijä vastaa sosiaalityön ammatillisesta johtamisesta.

Sosiaalityön ammatillisen johtamisen käsitettä ei ole lainsäädännössä yksityiskohtaisesti määritelty. Ammattihenkilölain esitöiden (HE 354/2014 vp, s. 31) mukaan sosiaalityön ammatillisesta johtamisesta vastaaminen tarkoittaa ensisijaisesti vastuuta sosiaalityön ja sen prosessien toimivuudesta ja vaikuttavuuden kehittämisestä. Yleisesti sosiaalityön ammatillisen johtamisen on tulkittu tarkoittavan ainakin sosiaalihuoltolain 15 §:n mukaisen sosiaalityön johtamista ja

[240] Ks. hanke nro STM029:00/2025, https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=STM029:00/2025.
[241] KHO 2024:124.
[242] Tanner L; Saarni S & Nykänen E (2024): Vastuu terveyden- ja sairaanhoidon johtamisesta julkisessa terveydenhuollossa ja vastaavan lääkärin asema. Lakimies 2/2024.

laajemminkin kaikkien sosiaalityöntekijän koulutuksen saaneiden henkilöiden työn sisällöllistä johtamista. Tätä työtä tekevät alueella esimerkiksi johtavat sosiaalityöntekijät.

Sosiaalihuollon lainsäädännössä ei ole aiemmin ollut ehdotettavaa säännöstä vastaavaa velvoittavaa sääntelyä. Sen puuttuessa useimmilla hyvinvointialueilla on nimetty sosiaalihuoltoon esimerkiksi professiojohtajia ja sosiaalijohtajia, joilla on ollut terveydenhuollon vastaavan lääkärin tehtävää vastaava laajempi sosiaalihuollon kehittämis- ja integraatiovastuu. Viranhaltijan vastuiden ja raportointisuhteiden määrittely sekä nimikkeet vaihtelevat kuitenkin hyvinvointialueittain, mikä onkin lähtökohtaisesti kunkin alueen hallintosäännössä ratkaistava asia. Kaikilla hyvinvointialueella ei ole lainkaan tähän rinnastettavaa viranhaltijaa.

Uutta säännöstä sosiaalihuollon vastaavasta viranhaltijasta esitetään, koska sosiaalihuollon lainsäädännöstä puuttuu terveydenhuoltolain 57 §:ää vastaava säännös sosiaalihuollosta vastaavasta viranhaltijasta, vaikka myös sosiaalihuollossa on tunnistettu selkeä tarve tällaiselle eri hyvinvointialueilla keskeisiltä osin yhdenmukaisesti toteutuvalle roolille. Esimerkiksi Pohjola ja Muuri[243] esittivät sosiaalihuollon sisältöohjausta koskevassa selvityksessään, että sosiaalihuoltolain uudistamisen yhteydessä säädettäisiin hyvinvointialueella sosiaalihuollon kokonaisuudesta vastaavasta sosiaalihuollon ammattiviranhaltijasta, jonka tehtävänä olisi osaltaan huolehtia esimerkiksi sosiaalihuollon sisältöjen kehittämisestä sekä vaikuttavista työkäytänteistä. Ehdotus sai lausuntokierroksella vahvan kannatuksen. Säännös olisi tärkeä sosiaalihuollon kokonaisvaltaisen kehittämisen ja sote-uudistuksen keskeisen integraatiotavoitteen edistämiseksi. Tehtävän edellyttämästä kelpoisuudesta säädettäisiin 46 a §:n 1 momentissa.

Pykälän 1 momentin mukaan jokaisella hyvinvointialueella olisi oltava sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija, jonka tehtävänä olisi johtaa, ohjata ja valvoa sosiaalihuollon toiminnan sisällöllistä kokonaisuutta hyvinvointialueella. Viranhaltija vastaisi toiminnan sisällön lainmukaisuudesta, laadusta ja asiakasturvallisuudesta. Säännöksen mukaan hänen tulisi tehtävässään kiinnittää erityistä huomiota sosiaalihuollon sisällölliseen kehittämiseen ja toiminnan vaikuttavuuteen.

Sosiaalihuollon vastaavia viranhaltijoita voisi olla kullakin hyvinvointialueella vain yksi. Sääntely koskisi myös Helsingin kaupunkia.

Pykälässä tarkoitettu sosiaalihuollon sisällöllinen ohjaaminen, johtaminen ja valvonta eroaa hyvinvointialueen järjestämisvastuuseen ja organisaation toimintaan liittyvästä hallinnollisesta, juridisesta ja taloudellisesta johtamisesta. Esimerkiksi Pohjola ja Muuri [244] määrittelivät selvityksessään sosiaalihuollon sisältöohjauksen laadultaan, saatavuudeltaan ja turvallisuudeltaan yhdenvertaisten, tutkimustietoon perustuvien tuen muotojen ja palveluiden kokonaisuuden tavoitteelliseksi ohjaamiseksi.

Sosiaalihuollon vastaavalle viranhaltijalle kuuluvat tehtävät ja vastuu kattaisivat hyvinvointialueen koko sosiaalihuollon substanssijohtamisen, -ohjaamisen ja -valvonnan kokonaisuuden sisältäen hyvinvoinnin edistämisen sekä kaikki sosiaalihuollon yleis- ja erityislainsäädännön mukaiset toimet. Hyvinvointialueen sisäisellä organisaatiomallilla ei olisi merkitystä, vaan

---

[243] Muuri A ja Pohjola A (2024): Sosiaalihuollon sisältöohjaus hyvinvointialuerakenteessa: Nykytila ja toimenpide-ehdotukset. Sosiaali- ja terveysministeriö raportteja ja muistioita 2024:3. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5416-8.

[244] Muuri A ja Pohjola A (2024): Sosiaalihuollon sisältöohjaus hyvinvointialuerakenteessa: Nykytila ja toimenpide-ehdotukset. Sosiaali- ja terveysministeriö raportteja ja muistioita 2024:3. Saatavana: https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5416-8.

tehtävät, vastuu ja toimivalta yltäisivät kaikkeen alueen sosiaalihuollon sisällölliseen toimintaan. Tehtävä edellyttää syvää sosiaalihuollon ja sen toiminnan kokonaisuuden ymmärrystä.

Vastuu sosiaalihuollon toiminnan sisällöllisen kokonaisuuden lainmukaisuudesta, laadusta ja asiakasturvallisuudesta kattaisi ensisijaisesti sen varmistamisen, että käytettävissä olevin resurssein voidaan varmistaa perustuslain 6 §:n mukainen yhdenvertaisuus, perustuslain 19 §:n 1 momentin mukainen välttämätön huolenpito sosiaalihuollon osalta sekä 19 §:n 3 momentin mukaiset riittävät sosiaalipalvelut sekä niiden muodostama kokonaisuus niin yksittäisen asiakkaan kuin väestön kohdalla. Sisältöohjaus kattaa lainsäädännön, asiakkaan aseman ja oikeuksien sekä ammattieettisten velvoitteiden ohjaamisen ja näiden toteutumisen seurannan sekä lisäksi esimerkiksi palvelupolkujen, toimintakäytäntöjen ja ohjeiden antamisen.

Vastaavan viranhaltijan tehtävänä olisi varmistaa, että sosiaalihuollon toiminta vastaa hyvinvointialueella sosiaalihuoltolain tarkoitusta ja että sosiaalihuollon toteuttamisessa noudatetaan sosiaalihuollon keskeisiä periaatteita sekä yleis- ja erityislainsäädännön asettamia vaatimuksia. Sosiaalihuoltolain 1 §:n mukaan sosiaalihuollon toiminnan tulee edistää ja ylläpitää hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta, vähentää eriarvoisuutta ja edistää osallisuutta, turvata yhdenvertaisin perustein tarpeenmukaiset, riittävät ja laadukkaat sosiaalipalvelut ja muut hyvinvointia edistävät toimenpiteet. Lisäksi sosiaalihuollon toiminnassa tulee ensisijaisesti ottaa huomioon asiakkaan etu ja toiminnan tulee edistää asiakaslähtöisyyttä sekä asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun sosiaalihuollossa.

Sosiaalihuollon vastaavan viranhaltijan olisi tehtävässään otettava huomioon myös sosiaalihuollon sisältöä koskevat viranomaissuositukset ja ohjeet. Vastaavan viranhaltijan tulisi huolehtia myös siitä, että hyvinvointialueen sosiaalihuollossa otetaan asianmukaisesti huomioon valvontaviranomaisten kannanotot. Lisäksi vastaavan viranhaltijan olisi tehtävässään otettava huomioon hyvinvointialueiden tehtävien hoitamiseksi annetut valtakunnalliset strategiset tavoitteet sekä hyvinvointialueen aluevaltuuston ja -hallituksen toimintaa ja taloutta koskevat päätökset.

Omavalvonta on hyvinvointialueen lakisääteinen ja ensisijainen keino varmistaa sosiaali- ja terveydenhuollon laatu, turvallisuus, yhdenvertaisuus ja lainmukaisuus. Omavalvonnan tulee olla osa hyvinvointialueen päivittäistä toimintaa, jossa riskejä ennakoidaan ja epäkohtiin puututaan aktiivisesti. Vastaava viranhaltija osallistuisi sosiaalihuollon sisällöllisten kysymysten osalta omavalvonnan kehittämiseen ja seurantaan. Tehtävään kuuluisi muun muassa osallistuminen omavalvontaohjelman laadintaan ja sen toteutumisen seurantaan. Viranhaltija huolehtisi siitä, että omavalvonnassa havaitut sosiaalihuollon sisällölliset puutteet korjataan asianmukaisesti. Lisäksi viranhaltija vastaisi sosiaalihuollon toiminnan kehittämisestä laadukkaampaan ja vaikuttavampaan suuntaan hyödyntämällä omavalvonnassa tehtyjä havaintoja.

Vastaavan viranhaltijan olisi tehtävänsä hoitamiseksi toimittava yhteistyössä hyvinvointialueensa yleisjohdon ja palvelutuotannon kanssa varmistaen lainsäädännön ja valtakunnallisten ja alueellisten tavoitteiden toteutumisen hyvinvointialueen sosiaalihuollon toimintojen kokonaisuudessa.

Toiminnan vaikuttavuuden edistäminen ja seuranta liittyisi kiinteästi vastaavan viranhaltijan sisällölliseen kehittämistyöhön. Sosiaalihuollon vaikuttavuudella tarkoitetaan sitä, millaisia vaikutuksia sosiaalityöllä ja -ohjauksella sekä palveluilla on toimintakykyyn tai hyvinvointiin verrattuna tilanteeseen, jossa palveluja ei olisi lainkaan toteutettu tai olisi toimittu jollain toisella tavalla. Käytännössä voidaan tarkastella aikaansaatua positiivista muutosta asiakkaiden elämänlaadussa, hyvinvoinnissa tai toimintakyvyssä. Toisaalta asiakkaan tilanteesta ja tukimuodosta riippuen vaikuttavuus voi näyttäytyä myös siten, että pystytään estämään tai hidastamaan

asiakkaan tilanteen heikkenemistä. Sosiaalihuollon toiminnan vaikuttavuutta tulee arvioida sekä yksilöiden ja perheiden että yhteisöjen ja koko hyvinvointialueen tasolla. Vastaavan viranhaltijan tulisi varmistaa, että rakenteellisen sosiaalityön kautta saatavaa sosiaalista hyvinvointia ja sosiaalisia ongelmia koskevaa tietoa hyödynnetään tarkoituksenmukaisella tavalla palveluiden kehittämisessä ja päätöksenteossa sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Vastaavan viranhaltijan tehtävänä olisi edistää sosiaalihuollon asiantuntemuksen ja tavoitteellisten toimien ja toimenpide-ehdotusten huomioimista osana hyvinvointialueen, kunnan ja muiden toimialojen kanssa tehtävää yhteistyötä asiakkaiden tarpeista nousevien sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi ja korjaamiseksi.

Sosiaalihuollon sisällöllistä kehittämistä ja toiminnan vaikuttavuutta voisi edistää esimerkiksi varmistamalla hyvinvointialueella riittävät toimintaedellytykset ja -rakenteet sosiaalihuollon tutkimus-, kehittämis-, koulutus-, innovaatio- ja osaamisjohtamisen toteutumiselle. Sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija voisi myös esimerkiksi koordinoida resurssien käyttöä ja niiden kohdentamista kokonaisuuden kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla eri sosiaalihuollon osa-alueiden välillä siten, että hyvinvointialueen sosiaalihuollon toiminta vastaisi substanssilainsäädännön edellytyksiä sekä turvaisi eri asiakasryhmien oikeudet yhdenvertaisesti ja mahdollisimman kustannusvaikuttavalla tavalla.

Pykälän 2 momentin mukaan sosiaalihuollon vastaava viranhaltija vastaisi tehtäväkokonaisuuteensa kuuluvien tehtävien osalta valmiudesta ja häiriötilanteisiin sekä valmiuslain mukaisiin poikkeusoloihin varautumisesta.

Häiriötilanteilla tarkoitetaan uhkaa tai tapahtumaa, joka vaarantaa yhteiskunnan turvallisuutta ainakin hetkellisesti. Yleisimpiä häiriötilanteita ovat esimerkiksi sähkökatkot, myrskyt, tulvat ja vesiepidemiat. Hyvinvointialueet vastaavat alueensa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä myös häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Valmiuslain 12 §:n mukaan hyvinvointialueiden tulee valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluin sekä muilla toimenpiteillä varmistaa tehtäviensä mahdollisimman hyvä hoitaminen myös poikkeusoloissa.

Valmiudella ja varautumisella tarkoitetaan sosiaalihuollossa ennakollisia sekä toiminnan jatkuvuutta turvaavia järjestelyjä, joiden avulla palvelut voidaan turvata normaaliolojen häiriötilanteissa ja valmiuslain mukaisissa poikkeusoloissa. Käytännössä tämä kattaa muun muassa riskien arvioinnin, varautumissuunnittelun, henkilöstön ja resurssien käytön ennakoinnin sekä yhteistyön muiden viranomaisten kanssa.

Sosiaalihuollon toiminnassa varautuminen korostuu erityisesti välttämättömien ja haavoittuvassa asemassa oleville henkilöille suunnattujen palvelujen jatkuvuuden turvaamisessa. Tällaisia palveluja ovat esimerkiksi ympärivuorokautinen hoiva, lastensuojelu, vammaispalvelut sekä toimeentuloturvaan ja välttämättömään huolenpitoon liittyvät tehtävät. Varautuminen edellyttää, että palvelut pystytään järjestämään myös tilanteissa, joissa henkilöstöä tai toimitiloja on rajoitetusti käytettävissä tai toimintaympäristö muuttuu nopeasti. Valmiuslain mukaisiin poikkeusoloihin varautuminen tarkoittaa lisäksi sitä, että toiminnassa varaudutaan mahdollisuuteen soveltaa poikkeusoloissa käyttöön otettavia toimivaltuuksia.

Sosiaalihuollon vastaava viranhaltija toimisi osana hyvinvointialueen muuta valmiuden ja varautumisen organisaatiota, johtamista ja viestintää. Sote-järjestämislain 50 ja 50 a–c §:ssä säädetään valmiudesta ja varautumisesta ja niihin liittyvistä tehtävistä ja vastuista. Vaikka mainitun sääntelyn nojalla muu viranhaltija tai toimielin päättäisi valmiuteen ja varautumiseen liittyvästä asiasta, sosiaalihuollon vastaavan viranhaltijan tehtävä olisi joka tapauksessa osallistua

valmiuden ja varautumisen suunnitteluun ja tehtyjen päätösten toimeenpanoon, jotta hän lakisääteisten tehtäviensä mukaisesti pystyisi varmistumaan sosiaalihuollon lainmukaisuudesta, laadusta, asiakasturvallisuudesta ja vaikuttavuudesta. Sosiaalihuollon toiminnasta vastaavan viranhaltijan tulisi siis varmistaa, että sosiaalihuollon kriittisten toimintojen toimintaedellytykset on tunnistettu, turvattu ja huomioitu riittävällä tavalla hyvinvointialueen valmiussuunnittelussa ja varautumisessa.

Pykälän 3 momentin mukaan vastaava viranhaltija vastaisi sosiaalihuollon toiminnan kokonaisuuden sisällöllisestä yhteensovittamisesta hyvinvointialueella ja hyvinvointialueiden välisestä yhteistyöstä. Sosiaalihuollosta vastaavan viranhaltijan tulee lisäksi yhteistyössä terveydenhuollon vastaavan lääkärin kanssa edistää sosiaali- ja terveydenhuollon integraatiota hyvinvointialueella sekä kehittää hyvinvointialueen ja muiden toimijoiden välistä yhteistyötä.

Koska sosiaalihuolto on sisällöllisesti laaja kokonaisuus ja sen toiminta kattaa koko ihmiselämän kaaren ennen syntymää alkavasta vaiheesta viimeisiin hetkiin, se on usein hyvinvointialueen sisällä organisatorisesti jaettu useampaan hallinnolliseen kokonaisuuteen esim. elinkaarimallin mukaisesti ja sen toteuttamiseen liittyy erilaisia tarpeita ja haasteita. Näiden yhteensovittaminen hyvinvointialueella vaatii kokonaisvaltaista tarkastelua ja hyvää yhteistyötä eri toimijoiden välillä. Vastuu hyvinvointialueiden välisestä yhteistyöstä sisältäisi sosiaalihuollon vastaavan viranhaltijan tehtävien osalta muun muassa hyvinvointialueiden kahden- tai monenvälisen, yhteistyöaluetasoisen ja valtakunnallisen yhteistyön. Täten vastaavalla viranhaltijalla olisi tehtäviensä osalta merkittävä vastuu muun muassa järjestämislain 36 §:n mukaisen yhteistyösopimuksen valmistelussa.

Sosiaalihuollon toiminnasta vastaavan viranhaltijan vahva integraation edistämisen tehtävä liittyisi sekä sosiaalihuollon eri sisältökokonaisuuksien yhteensovittamiseen sosiaalihuollon sisällä, että suhteessa hyvinvointialueen muihin toimialoihin ja niiden vastuulla oleviin tehtäviin. Sosiaalihuollon tehtävien ja asiakkaiden edun näkökulmasta olisi myös tärkeää varmistaa yhteistyön toimivuus muiden keskeisten toimijoiden, kuten kunnan eri toimialojen, Kansaneläkelaitoksen ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Sosiaalihuollosta vastaavan viranhaltijan tehtävänä olisi varmistaa, että sosiaalihuollolla olisi toimivat yhteydet ja yhteisesti sovitut toimintamallit keskeisten yhteistyötahojensa kanssa sekä tarvittaessa käynnistää ja edistää yhteistyötä yhteistyökäytäntöjen tai -rakenteiden parantamiseksi ja ratkaisujen löytämiseksi.

Sosiaali- ja terveydenhuollon integraation merkitystä korostaisi sosiaalihuoltolain ja terveydenhuoltolain tältä osin vastaavat säännökset sosiaalihuollosta vastaavaan viranhaltijaa ja johtavaa lääkäriä koskien. Sosiaalihuollon vastaavaa viranhaltijaa koskeva sääntely olisi merkityksellinen myös sosiaali- ja terveysministeriön kansallisen hyvinvointialueiden sisältöohjauksen ja siihen liittyvän vuoropuhelun varmistamiseksi.

Hyvinvointialue voisi itsenäisesti hallintosäännössään määritellä sosiaalihuollon vastaavan viranhaltijan tehtävän sijoittumisen organisaatiossaan. Viranhaltijan tehtävän sijoittumisessa hyvinvointialueen organisaatiossa olisi kuitenkin huolehdittava siitä, että hän kykenee hoitamaan laissa säädetyt tehtävänsä tarkoituksenmukaisella tavalla. Tehtävän hoitaminen edellyttäisi käytännössä tarkoituksenmukaisia organisatorisia järjestelyjä sekä muun organisaation tukea. Viranhaltija hyödyntäisi muuta hyvinvointialueen henkilöstöä tehtäviensä hoitamisessa, mutta vastaisi kuitenkin tehtäväkokonaisuudestaan, eikä hän voisi siirtää hänelle kuuluvaa vastuuta muille.

49 a §. *Henkilöstö.* Ehdotetaan pykälän 2 momentti kumottavaksi. Siinä on säädetty, että jokaisen hyvinvointialueen käytettävissä tulee olla asiakastyöhön osallistuvan virkasuhteisen

sosiaalityöntekijän palveluja. Sääntely on päällekkäinen uuden ehdotettavan sosiaalityöntekijän erityisiä tehtäviä koskevan säännöksen kanssa.

Ehdotetaan 3 momentti muutettavaksi lakiteknisistä syistä.

49 c §. *Sosiaalityöntekijän erityiset tehtävät.* Pykälä olisi uusi ja siinä säädettäisiin niistä asiakastilanteista tai sosiaalihuollon asiakkuuksista, joista sosiaalihuollon ammattihenkilölain 9 §:n mukainen sosiaalityöntekijä vastaa niiden edellyttämän erityisen osaamisvaateen perusteella. Pykälän tarkoituksena on osaltaan selkeyttää sosiaalityöntekijöiden ja muiden sosiaalihuollon ammattihenkilöiden välistä työnjakoa varmistamalla asiakkaan oikeusturvan toteutuminen tilanteissa, joiden hoitaminen edellyttää syvällistä sosiaalityön ja sosiaalioikeuden asiantuntemusta.

Pykälä ei sisältäisi yksityiskohtaista tehtäväluetteloa, vaan vastuun määräytymisen perusteena olisi asiakastilanteiden tai asiakkuuksien edellyttämä osaaminen. Tällainen sääntelytapa turvaisi lainsäädännön joustavuuden ja mahdollistaisi sosiaalihuollon ammattikäytäntöjen ja toimintaympäristöjen tarkoituksenmukaisen kehittymisen. Samalla se varmistaisi, että erityistä asiantuntemusta edellyttävät tilanteet hoitaa ammattihenkilö, jolla on tehtävään riittävä ja tarkoituksenmukainen koulutus, asiantuntemus ja osaaminen.

Sosiaalityöntekijän erityinen osaaminen voisi kohdentua sekä sosiaalihuollon asiakkuuksiin että asiakastilanteisiin. Tällä tarkoitetaan sitä, että hyvinvointialueen tulisi varmistaa, että sosiaalityöntekijän tässä pykälässä kuvattua osaamista kohdennettaisiin tarkoituksenmukaisella tavalla niihin asiakastyön sisältöihin, joissa sosiaalityöntekijän erityisestä osaamisesta olisi suurin hyöty sekä asiakkaalle että hyvinvointialueelle. Tämä tarkoittaisi sitä, että sosiaalityöntekijän työpanosta voitaisiin kohdentaa tiettyihin sosiaalihuollon asiakkuuksiin, jolloin sosiaalityöntekijä olisi asiakkaan omatyöntekijä. Toisaalta sosiaalityöntekijä voisi tulla sosiaaliohjaajan työpariksi vain tiettyyn asiakkuuden vaiheeseen tai asiakastilanteeseen. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi sosiaalihuollon asiakkuuden alkuvaiheessa, jolloin palveluiden ja sektorirajat ylittävän tuen suunnittelu ja yhteensovittaminen voisi olla sosiaalityöntekijän vastuulla, vaikka asiakkaan omatyöntekijänä toimisikin joku muu ammattihenkilö. Vastaavalla tavalla sosiaalityöntekijän osaamista voitaisiin hyödyntää vain tietyissä tilanteissa, esimerkiksi kun asiakkuuden aikana ilmenee tarvetta moniammatillisen yhteistyön tiivistämiselle ja verkoston koordinoinnille. Hyvinvointialueen tulisi tunnistaa sosiaalihuollossa ne asiakkuudet, joissa sosiaalityöntekijän erityisiä tehtäviä edellyttävät tilanteet toistuvat tai korostuvat siten, että sosiaalityöntekijän olisi tarpeellista vastata asiakkuudesta. Muissa tilanteissa riittävää olisi, että sosiaalityöntekijä vastaa tarvittavista asiakastilanteista tai asiakkuuden vaiheista esimerkiksi aktiivisena, asiakastyötä tekevänä työparina.

Niissä tilanteissa, joissa sosiaalityöntekijä vastaa asiakkuudesta, on virkavastuu sosiaalityöntekijällä. Jos sosiaalityöntekijä vastaa asiakastilanteesta, on hän virkavastuussa niistä ohjeista ja ratkaisuista, joita hän asiakastilanteessa antaa. Sosiaalityöntekijä ei kuitenkaan voi vastata toisen ammattihenkilön työstä. Toisen ammattihenkilön toiminnassa olennaista onkin tunnistaa ne tilanteet, joissa sosiaalityöntekijää tulee konsultoida tai pyytää hänet työpariksi ja antaa riittävät ja tarpeelliset tiedot, jotta sosiaalityöntekijä voi tehdä tilanteessa perustellun arvion. Sosiaalityöntekijän vastuulla puolestaan on pyytää lisätietoja perustellun ja oikeudellisesti kestävän arvion tekemiseksi. Käytännössä näissä tilanteissa julkisoikeudellinen virkavastuu ammattihenkilöiden välillä on jaettu.

Kaikkia sosiaalihuollon ammattihenkilöitä sitovat sosiaalihuollon ammattihenkilölain 4 §:n mukaiset ammattieettiset velvollisuudet. Sosiaalihuollon julkista valtaa käyttävät ammattihenkilöt ovat myös rikosoikeudellisessa virkavastuussa rikoslain 40 luvun mukaisesti. Myös

rikosoikeudellinen vastuu voi jakautua useamman ammattihenkilön välillä. Keskeistä onkin, että jokainen asiakastilanteeseen osallistuva toimii eettisesti, oikeudellisesti kestävästi ja ammattitaitonsa mukaisesti. Vastuun jakautumisen näkökulmasta keskeiset tiedot on myös kirjattava asiakastietolain mukaisesti.

Pykälän 1 momentissa siitä, että sosiaalityöntekijä vastaa asiakastilanteista tai asiakkuuksista, jotka edellyttävät vaativaa ammatillista tai eettistä harkintaa. Sosiaalityöntekijän koulutus antaa erityiset valmiudet soveltaa sosiaalihuollon lainsäädäntöä, eettisiä periaatteita ja sosiaalityön teoreettista tietoperustaa tilanteissa, jotka ovat monitulkintaisia tai joissa asiakkaan etu ei ole yksiselitteinen. Tällaisia ovat esimerkiksi tilanteet, joissa on arvioitava riskejä tai vaihtoehtoisten ratkaisujen vaikutuksia asiakkaan tai tämän läheisten elämään. Vaativaa ammatillista harkintaa edellyttävät esimerkiksi tilanteet, joissa asiakkaan omien toiveiden ja hänen etunsa välillä saattaa olla ristiriitaa tai eri perheenjäsenten oikeudet ja edut ovat vastakkain. Vaativa harkinta sisältää sen arvioimisen, milloin asiakkaan oikeusturva saattaa vaarantua tai milloin on tarpeen ottaa huomioon asiakkaan rajoittunut päätöksentekokyky. Eettinen ja ammatillinen harkinta korostuu erityisesti niissä päätöksissä, joilla on merkittäviä vaikutuksia asiakkaan perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen ja oikeusturvaan. Vaativaa ammatillista harkintaa edellyttävät lähtökohtaisesti päätöksenteko ja asiakkaan itsemääräämisoikeutta rajoittavien toimenpiteiden käyttö taikka näiden toimenpiteiden käytön edellytysten arviointi. Koska sosiaalityöntekijän koulutukselliseen osaamiseen kuuluu sosiaalioikeudellinen tuntemus, on sosiaalityön ammatillista osaamista perusteltua hyödyntää tilanteissa, joissa arvioidaan erityislainsäädännön kuten lastensuojelulain tai vammaispalvelulain mukaisia tuen tarpeita sekä palvelujen yhteensovittamista tarkoituksenmukaisella tavalla sekä näihin liittyvää erityistä ammatillista tai eettistä harkintaa. Tällaisia ovat muun muassa tilanteet, joissa on arvioitava asiakkaan oikeuksia suhteessa perus- ja ihmisoikeuksiin, päätösten oikeudellisia edellytyksiä tai seurannaisvaikutuksia, oikeusvaikutuksia tai asiakkaan asemaan vaikuttavia eri lakien välisiä suhteita ja soveltamista. Sosiaalityöntekijän yliopistollinen koulutus sisältää sosiaalioikeuden opintokokonaisuuksia, minkä vuoksi tämä asiantuntemus on sosiaalityöntekijän vastuulla.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin myös siitä, että sosiaalityöntekijä vastaa asiakastilanteista tai asiakkuuksista, jotka edellyttävät vaativan monialaisen yhteistyön johtamista. Monialaisen yhteistyön johtaminen on sosiaalityöntekijän vastuulla silloin, kun asiakkaan tuen tarve edellyttää useiden eri viranomaisten, palvelujen tai ammattiryhmien yhteensovitettua työskentelyä. Sosiaalityöntekijän ammattitaitoa edellytetään erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon tai muiden toimijoiden sektorirajat ylittävien palveluiden yhteensovittamisessa. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on huolehtia siitä, että kokonaisuus muodostuu asiakkaan edun mukaiseksi ja että eri toimijoiden työ tukee asiakkaan tilannetta johdonmukaisesti. Monialaisen yhteistyön johtaminen edellyttää kykyä hahmottaa asiakkaan tilanne laajasti, eri toimijoiden erilaisia rooleja ja vastuita ja kykyä varmistaa, että asiakas tosiasiallisesti saa tarvitsemansa tuen ja että tuista muodostuu toimiva ja oikea-aikainen kokonaisuus.

Lisäksi sosiaalityöntekijä vastaisi säännöksen mukaan asiakastilanteista tai asiakkuuksista, jotka vaativat asiakkaan saaman laaja-alaisen tuen yhteensovittamista. Sosiaalityöntekijän ammattitaitoa edellytetään erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon tai muiden toimijoiden sektorirajat ylittävien palveluiden yhteensovittamisessa. Sosiaalityöntekijän tehtävänä on huolehtia siitä, että kokonaisuus muodostuu asiakkaan edun mukaiseksi ja että eri toimijoiden työ tukee asiakkaan tilannetta johdonmukaisesti. Monialaisen yhteistyön johtaminen edellyttää kykyä hahmottaa asiakkaan tilanne laajasti, eri toimijoiden erilaisia rooleja ja vastuita ja kykyä varmistaa, että asiakas tosiasiallisesti saa tarvitsemansa tuen ja että annettava tuki muodostaa toimivan ja oikea-aikaisen kokonaisuuden. Koska sosiaalityöntekijän koulutukselliseen osaamiseen kuuluu sosiaalioikeudellinen tuntemus, on sosiaalityön ammatillista osaamista perusteltua hyödyntää tilanteissa, joissa arvioidaan erityislainsäädännön kuten lastensuojelulain tai

vammaispalvelulain mukaisia tuen tarpeita sekä palvelujen yhteensovittamista tarkoituksenmukaisella tavalla. Kyseeseen tulevat myös tilanteet, joissa asiakkaalla on lisäksi kokonaisuuteen sovitettavia terveydenhuollon palveluiden tarpeita, joita tyypillisesti ovat esimerkiksi psykiatrinen tai päihdepsykiatrinen hoito taikka iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluita sisältävät integroidut palvelut. Sosiaalityön tarvetta on myös tilanteissa, joihin ei hoivaosaamisella ei voitaisi vastata, kuten esim. hoivapalveluiden piirissä olevien iäkkäiden henkilöiden vaikeat elämäntilanteet (mm. lähisuhdeväkivalta, suuret taloudelliset ongelmat tai rahapeliongelmat). Vaativia, sosiaalityön erityisosaamista edellyttäviä palveluita voivat olla muun muassa lasten ja lapsiperheiden ympärivuorokautiset palvelut, intensiiviset kotiin tuotavat palvelut, vammaisten henkilöiden yksilölliset palvelukokonaisuudet tai muiden esimerkiksi usealta eri palvelutuottajilta hankittujen palvelujen yhteensovittaminen. Monia yhtäaikaisia palveluja saavien asiakkaiden tilanteet vaativat koordinaatiota, sisältöjen ja prosessien yhteensovittamista sekä kokonaisuuden itsenäistä ja vastuullista johtamista, mihin sosiaalityöntekijän koulutus antaa parhaat valmiudet.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin lisäksi siitä, että sosiaalityöntekijä vastaa asiakastilanteista tai asiakkuuksista, jotka edellyttävät muulla tavoin tutkimuksellisen ja kokemuksellisen tietopohjan tai rakenteellisen näkökulman soveltamista. Ne ovat keskeinen osa sosiaalityöntekijän ammattitaitoa ja yliopistokoulutuksen tuottamaa osaamista. Sosiaalityön koulutus on yhteiskuntatieteellinen ja yhteiskuntatieteellisen näkökulman soveltaminen on keskeinen osa sosiaalityöntekijän ammattitaitoa. Sosiaalihuollossa voi kuitenkin olla myös erityisiä asiakastilanteita tai asiakkuuksia, joissa erityisesti korostuvat nämä tekijät ja osaamisen tarve. Tutkimuksellisen tiedon käyttö tarkoittaa kykyä arvioida asiakkaan tilannetta suhteessa saatavilla olevaan tutkimustietoon, ottaa tarvittaessa haltuun tiettyyn kokonaisuuteen tai yhteiskunnalliseen ilmiöön liittyvää tutkimusta tai käytänteitä, käyttää näyttöön perustuvia menetelmiä sekä soveltaa tutkimustietoa palvelujen suunnittelussa ja arvioinnissa. Tutkimuksellinen osaaminen tukee asiakkaan tilannetta koskevan harkinnan läpinäkyvyyttä ja vahvistaa ratkaisujen vaikuttavuutta. Yhteiskunnalliset muutostilanteet, teknologian kehittyminen tai globalisaation ilmiöt voivat näkyä asiakkaiden tilanteissa ja vaatia tietopohjan vahvistamista ja erityisiä selvittelytehtäviä, jotta asiakkaan erityiseen tilanteeseen pystytään sosiaalihuollon keinoin vastaamaan. Esimerkiksi asiakastilanteet, joiden taustalla on yhteiskunnallisiin ja kansainvälisiin kriiseihin, muuttoliikkeisiin tai erilaisten kulttuurien erityispiirteisiin liittyviä haasteita, voivat vaatia uudenlaista tietopohjaa ja kokonaisymmärrystä asiakkaiden tuen tarpeisiin vastaamiseksi. Samoin teknologian ja tekoälyn kehittyminen voi tuoda nopeasti erilaisia asiakkaiden elämään ja elinympäristöön liittyviä ilmiöitä ja haasteita, joiden osalta tietopohjan lisääminen on edellytys tuen tarpeiden ja ratkaisujen hahmottamiseen. Esimerkkinä tällaisesta voi olla lapsiin ja muihin haavoittuviin ryhmiin, kuten iäkkäisiin henkilöihin kohdistuva, verkossa tapahtuva ahdistelu, hyväksikäyttö tai muu kaltoinkohtelu kuten identiteettivarkaudet tai taloudellinen hyväksikäyttö.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että sosiaalityöntekijä vastaa asiakastilanteista tai asiakkuuksista, joissa vaaditaan erityistä ammatillista osaamista asiakkaan suojelun tarpeen vuoksi. Asiakkaan suojelun tarve on kuvattu 5 a §:n säännöskohtaisissa perusteluissa.

Lisäksi 2 momentissa säädettäisiin, että sosiaalityöntekijä vastaa tilanteista tai asiakkuuksista, joissa tarvitaan erityistä ammatillista osaamista asiakkaan tarvitsemien palvelujen laadun tai laajuuden vuoksi. Esimerkiksi työikäisten asiakkaiden kohdalla voi tuen tarpeet liittyä samanaikaisesti terveydenhuollon, päihde- ja mielenterveyspalvelujen tarpeisiin, samanaikaisesti asiakkuus voi olla myös toimeentulon tai asumisen ongelmien osalta aikuissosiaalityössä. Vaativia, sosiaalityön erityisosaamista edellyttäviä palveluita voivat olla muun muassa lasten ja lapsiperheiden ympärivuorokautiset palvelut, intensiiviset kotiin tuotavat palvelut, vammaisten henkilöiden yksilölliset palvelukokonaisuudet tai muiden esimerkiksi usealta eri palvelutuottajilta hankittujen palvelujen yhteensovittaminen. Tilanteet voivat olla myös nopeasti muuttuvia ja välitöntä reagointia asiakkaan edun turvaamiseksi. Monia yhtäaikaisia palveluja saavien

asiakkaiden tilanteet vaativat koordinaatiota, sisältöjen ja prosessien yhteensovittamista sekä kokonaisuuden itsenäistä ja vastuullista johtamista, mihin sosiaalityöntekijän koulutus antaa parhaat valmiudet.

Pykälän 3 momentissa olisi informatiiviset viittaussäännökset sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annettuun lakiin ja sosiaalihuollon erityislainsäädäntöön. Sosiaalityöntekijälle kuuluvista erityisistä tehtävistä säädetään sosiaalihuoltolain lisäksi sosiaalihuollon erityislainsäädännössä. Tällaisia tarkempia säännöksiä sosiaalityöntekijän tehtävistä on sosiaalihuollon ammattihenkilölaissa, lastensuojelulaissa, vammaispalvelulaissa, kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa (519/1977), oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa, adoptiolaissa sekä osin edelleen voimassa olevassa vanhassa sosiaalihuoltolaissa (710/1982).

Lisäksi järjestämislain 8 §:ssä ja sosiaalihuoltolain 49 a §:ssä edellytetään yleisesti, että hyvinvointialueella on riittävä osaaminen lakisääteisten tehtäviensä hoitamiseksi. Ehdotettava 49 a § edellyttää edelleen, että sosiaalihuollon toimintayksikössä on oltava henkilöstö, jonka määrä, koulutus ja tehtävärakenne vastaavat toimintayksikön tukea saavien henkilöiden määrää ja tuen tarvetta. Ehdotettava uusi sääntely sosiaalityöntekijän erityisistä tehtävistä asiakastyössä on kuitenkin tarpeellinen täydentämään yleistä ja toisaalta erityislakien selvästi yksittäisiin sosiaalihuollon sektoreihin tai hyvin rajattuihin tilanteisiin liittyvää sääntelyä, jotta laadultaan hyvä sosiaalihuolto sekä asiakkaan oikeuksien toteutuminen voidaan turvata. Pykälä selkeyttäisi sosiaalityöntekijän roolia tilanteissa, joissa asiakkaan oikeusturva ja palvelujen vaikutukset ovat merkittäviä. Sääntely selkeyttäisi ammatillista työnjakoa, turvaisi erityisosaamista edellyttävien tehtävien asianmukaisen hoitamisen kaikkien asiakasryhmien osalta sekä edistäisi sosiaalihuollon yhdenvertaista toteutumista eri alueilla. Lisäksi pykälä tukisi sosiaalityön kehittämistä osaamisperustaisena ammattina. Sosiaalihuoltolain voimassa olevien 36 ja 42 §:n mukaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai muun erityistä tukea tarvitsevan henkilön palvelutarpeen arvioinnista vastaa sosiaalityöntekijä ja tällaisen henkilön omatyöntekijän tai hänen kanssaan asiakastyötä tekevän työntekijän on oltava sosiaalityöntekijä. Sääntely ehdotetaan kumottavaksi täysi-ikäisten erityisen tuen tarpeessa olevien henkilöiden osalta ja joustavoitettavaksi erityisen tuen tarpeessa olevien lasten arviointien osalta, koska ehdotettava uusi tapa säätää sosiaalityöntekijän erityisistä tehtävistä asiakastyössä arvioidaan tarkoituksenmukaisemmaksi tavaksi turvata riittävä sosiaalityöntekijän osaaminen asiakastyössä.

7 luku **Erinäiset säännökset**

57 §. *Sosiaalihuollon järjestämisen henkilöllinen soveltamisala.* Pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Henkilöllisestä soveltamisalasta säädettäisiin ehdotuksen mukaan jatkossa 12 §:ssä. Kyse on lakiteknisestä lain kokonaisuuden selkeyttämisestä.

7.2 Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä

3 §. *Määritelmät.* Ehdotetaan pykälän 3 kohtaa täsmennettäväksi ehdotettuja sosiaalihuoltolain sosiaalipalveluita ja sosiaalihuollon muuta tukea koskevia muutoksia vastaavasti siten, että sosiaalihuollon asiakasasiakirjalla tarkoitettaisiin sosiaalihuollon tarkoituksia varten laadittua asiakirjaa, ei vain sosiaalipalvelun. Pykälän 11 kohtaan muutettaisiin vastaavasti palvelunantajan määritelmää siten, että kyse on sosiaalihuollon järjestämisestä tai toteuttamisesta sosiaalipalvelun sijasta.

17 §. *Velvollisuus asiakastietojen kirjaamiseen.* Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että avustavan henkilön kirjaamisvelvollisuuden sijaan säädettäisiin palvelun antamiseen osallistuvan muun henkilön kirjaamisvelvollisuudesta. Pykälässä on tarkoitettu tilanteita, joissa palvelun

toteuttamiseen osallistuu muu kuin ammattihenkilö. Kaikki muiden henkilöiden työtehtävät eivät ole kuitenkaan luonteeltaan avustavia, joten maininta avustavasta henkilöstä on aiheuttanut sekaannusta säännöksen soveltamisessa. Pykälässä ei mainita erikseen sosiaalihuollon tuen antamista, koska sosiaalihuollon ammattilaisen tuen antaminen on aina sosiaalihuollon ammattihenkilöiden tehtävä. Lisäksi täsmennettäisiin ehdotettuja sosiaalihuoltolain sosiaalipalveluita ja sosiaalihuollon muuta tukea koskevia muutoksia vastaavasti, että kirjaamisvelvoite koskisi sosiaalihuoltoa eikä vain sosiaalipalveluita.

37 §. *Sosiaalihuollon asiakasasiakirjoja koskevat periaatteet.* Pykälän 1 momentissa säädettäisiin kirjaamisvelvoitteen alkamisen sijasta siitä, että sosiaalihuollon asiakasasiakirjoihin kuuluvat kaikki ammattihenkilöiden ja muiden sosiaalihuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvien henkilöiden sosiaalihuollon järjestämisestä ja toteuttamisesta kirjaamat merkinnät sekä muut asiakkaan sosiaalihuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen liittyvät asiakirjat ja sosiaalihuoltoon muualta saapuneet asiakirjat. Muutos mahdollistaisi kirjaamisen myös neuvonnasta ja ohjauksesta, ja on yhdenmukainen ehdotetun sosiaalihuoltolain muutosten sosiaalihuollon asian ja asiakkuuden alkamista koskevan sääntelyn kanssa. Ohjauksen ja neuvonnan kirjaaminen olisi mahdollista silloin, kun henkilö itse tai tämän laillinen edustaja on pyytänyt ohjausta ja neuvontaa, ei silloin kun sivullinen henkilö kysyy ohjausta ja neuvontaa toisen henkilön asiassa. Ohjauksesta ja neuvonnasta annettavien tietojen kirjaaminen mahdollistaa henkilölle tietojen katselun esimerkiksi Kanta-palveluiden kansalaisen käyttöliittymän eli Omakanta-palvelun avulla, jolloin asiakas pystyy tarkistamaan jälkeen päin saamansa neuvot ja ohjeet. Lisäksi tiedot ovat saatavilla ja hyödynnettävissä, jos asiakas myöhemmin hakeutuu sosiaalihuollon piiriin. Asiakastietolain mukaisesti sosiaalihuollon asiakastietoja kirjataan sosiaalihuollosta ja sosiaalipalveluista, ja jos toimipisteessä annetaan sosiaalihuollon yhteydessä myös terveyspalvelua, kirjataan annetusta terveyspalvelusta potilastietoja.

38 §. *Sosiaalihuollon asiakasasiakirjoihin kirjattavat perustiedot.* Pykälän 2 momentin 3 kohtaan ehdotetaan lakiteknistä muutosta vastaamaan esityksen muita ehdotuksia siten, että kyse olisi palveluiden lisäksi asiakkaan sosiaalihuollosta vastaavasta työntekijästä.

41 §. *Asian vireilletuloa koskevat asiakirjat.* Pykälän 2 kohtaa täydennettäisiin siten, että kyse olisi palveluiden lisäksi tuen tarpeen perustelujen kirjaamisesta.

42 §. *Palvelutarpeen arvio.* Pykälä ehdotetaan kumottavaksi. Palvelutarpeen tai tuen tarpeen arvion kirjaamisesta ei ole tarpeen säätää erikseen, koska erillinen palvelutarpeen arviota koskeva asiakirja on osoittautunut käytännössä aikaa vieväksi ja kirjaaminen voidaan toteuttaa tarkoituksenmukaisemmin hyödyntäen muita sosiaalihuollon asiakasasiakirjojen tietorakenteita. Tuen tarpeen arvion kirjaamisesta ei jatkossa säädettäisi lailla. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos määrittelee tietorakenteet ja luokitukset, joiden avulla tuen tarve kirjataan.

43 §. *Asiakassuunnitelma.* Pykälä muutettaisiin siten, että se sisältäisi kokonaisuutena sääntelyn asiakassuunnitelmaan kirjattavista tiedoista, kun nykytilanteessa asiakassuunnitelman sisällöstä säädetään sekä sosiaalihuoltolain 39 §:ssä että asiakastietolain 43 §:ssä. Sosiaalihuoltolain 39 §:ssä säädettäisiin jatkossakin asiakassuunnitelman laatimisesta. Ehdotettava asiakastietolain 43 § sisältäisi kuvauksen keskeisistä asiakassuunnitelmaan kirjattavista tietokokonaisuuksista, jotka koskisivat asiakkaan tilannetta ja tuen tarvetta, asiakkuudelle asetettavia tavoitteita, palveluita ja muita tuen tarpeisiin vastaamisen keinoja sekä mahdollista erityisen tuen tarvetta. Sääntelyn tarkoituksena olisi ohjata asiakassuunnitelman kirjaamista siten, että kyseessä olisi asiakkaan sosiaalihuollon kokonaisuuden ja sen seurannan kannalta tarkoituksenmukaiset ja olennaiset asiat sisältävä asiakirja.

Asiakassuunnitelma olisi laadittava asiakkaan tilanteen edellyttämässä laajuudessa, huomioiden tilanteen mukaan asiakkaan läheisten ja muiden tahojen näkemykset tuen tarpeista sekä näiden tahojen roolit asiakkaan tuen tarpeisiin vastaamisessa. Asiakassuunnitelmassa olisi tuotava myös esiin, jos asianosaisilla olisi eriäviä näkemyksiä sosiaalihuollon järjestämiseen liittyvistä asioista. Osa asiakkaan tilanteen kuvausta olisi kuvaus lapsen ja perheen olosuhteista, joihin pyritään vaikuttamaan, jos kyse on erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen asiakassuunnitelmasta. Osa palveluiden ja muiden tuen tarpeisiin vastaamisen keinojen kuvausta olisi myös kuvaus asiakkaalle suunnitellusta sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen kokonaisuudesta sekä tieto siitä, nimetäänkö asiakkaalle omatyöntekijä. Sosiaalityö ja sosiaaliohjaus eivät sosiaalihuoltolakiin ehdotettavien muutosten myötä olisi jatkossa sosiaalipalveluja, joiden saamiseksi tarvittaisiin hallinnollinen päätös. Lisäksi asiakassuunnitelmaan kirjattaisiin asiakkaan mahdollinen erityisen tuen tarve ja tieto siitä, kuinka erityisen tuen tarve huomioidaan osana sosiaalihuollon toteuttamista.

Asiakassuunnitelmassa kuvattaisiin asiakkaan tuen tarpeet sekä jo käytössä olevat palvelut ja tarvittavat lisäpalvelut kokonaisuutena huomioiden eri palvelutehtäviin liittyvät tuen tarpeet, jotta suunnitelman avulla asiakkaan tilanne sekä sosiaalihuollon tuki, palvelut ja muut keinot on mahdollista huomioida kokonaisvaltaisesti ja yhteensovittaa asiakkaan saama tuki. Asiakkaalle voitaisiin kuitenkin jatkossakin tarvittaessa laatia erillisiä, yksityiskohtaisempia muita suunnitelmia, kuten turvasuunnitelma tai eri palveluiden toteuttamista koskevat suunnitelmat.

44 §. *Asiakaskertomus.* Pykälään tehtäisiin täsmennys, jonka avulla pyritään ohjaamaan asiakaskertomusmerkintöjen kirjaamista siten, että kirjattaisiin asiakkaan sosiaalihuollon järjestämisen ja toteuttamisen sekä oikeusturvan kannalta olennaiset tapahtumat. Olennaisuuden arvioiminen perustuisi asiakas- ja tilannekohtaiseen arvioon.

46 §. *Asiakastietojen kirjaaminen sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön toteuttaessa palvelua yhdessä.* Pykälää täsmennettäisiin sosiaalihuoltolakiin ehdotettuja muutoksia vastaavasti siten, että kyse olisi sosiaalipalvelujen sijasta sosiaalihuollon toteuttamisesta sekä tuen tarpeen arvioinnista palvelutarpeen arvion sijasta.

47 §. *Asiakastietojen kirjaaminen sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyössä.* Pykälää täsmennettäisiin sosiaalihuoltolakiin ehdotettuja muutoksia vastaavasti siten, että kyse olisi sosiaalipalvelujen sijasta sosiaalihuollon toteuttamisesta sekä tuen tarpeen arvioinnista palvelutarpeen arvion sijasta.

55 §. *Suhde muihin lakeihin.* Säännös esitetään kirjoitettavaksi informatiivisen viittauksen muotoon ja siihen ehdotetaan lisättäväksi hyvinvointialueista annettu laki.

56 §. *Asiakasmaksut.* Säännös ehdotetaan kirjoitettavan informatiivisen viittauksen muotoon.

7.3 Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

4 §. *Maksuttomat sosiaalipalvelut.* Pykälän 1 kohtaan tehtäisiin ehdotetuista lakimuutoksista johtuvat tekniset muutokset.

7 c §. *Pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen, pitkäaikaisen perhehoidon ja pitkäaikaisen laitoshoidon maksu.* Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että jatkossa hyvinvointialue saisi periä pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen ja pitkäaikaisen laitoshoidon asiakkaalta kuukausimaksun, joka voisi nykyisen 85 prosentin sijaan olla enintään 87,5 prosenttia asiakkaan kuukausituloista, joista on tehty lain 10 c ja 10 d §:ssä säädetyt vähennykset. Pykälän 2 momentissa säädetään tilanteista, joissa maksu määräytyy puolisojen

yhteenlaskettujen kuukausitulojen perusteella. Pykälän 2 momenttia muutettaisiin siten, että jatkossa pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen ja pitkäaikaisen laitoshoidon maksu saisi olla enintään nykyisen 42,5 prosentin sijaan 43,75 prosenttia puolisojen yhteenlasketuista kuukausituloista, joista on tehty lain 10 c ja 10 d §:ssä säädetyt vähennykset.

Pitkäaikaisen perhehoidon maksua ei muutettaisi. Pykälässä säädettyä maksua ei saa periä lastensuojelulain tai vammaispalvelulain nojalla annetusta perhehoidosta, joten maksua voidaan periä esimerkiksi iäkkäiden henkilöiden pitkäaikaisesta perhehoidosta. Perhehoidon järjestäminen on lähtökohtaisesti kustannuksiltaan edullisempaa kuin ympärivuorokautisen palveluasumisen tai pitkäaikaisen laitoshoidon järjestäminen, ja pitkäaikaisen perhehoidon maksun piirissä on nykytilassa vain pieni joukko asiakkaita.

10 e §. *Jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta perittävä maksu.* Pykälän 5 momenttia muutettaisiin siten, että jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta perittävän asiakasmaksun maksuprosentteja korotettaisiin yhdellä prosenttiyksiköllä.

10 h §. *Asumista tukevat palvelut.* Esityksessä ehdotetaan muutoksia asiakassuunnitelman tekemiseen sosiaalihuollossa. Jatkossa asiakassuunnitelma laadittaisiin vain, jos asiakkaan tilanne, tuen tarve tai hänelle myönnetty tuki on sellaista, että asiakkaan sosiaalihuollon suunnittelu, toteuttaminen tai seuranta sitä edellyttävät. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että asiakas voisi saada asumista tukevia palveluja myös ilman, että hänelle olisi välttämättä tehty asiakassuunnitelmaa. Asiakas saisi kuitenkin jatkossakin hallintopäätöksen hänelle myönnetystä palvelusta. Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että jatkossa hyvinvointialue saisi periä asiakkaalta kohtuullisen maksun asiakkaan palvelua koskevaan päätökseen sisältyvistä momentissa mainituista palveluista.

10 j §. *Maksun määrääminen ja tarkistaminen.* Lain 10 h §:ään ehdotettua muutosta vastaavasti lain 10 j §:n 1 momentin 5 kohtaa muutettaisiin siten, että maksukyvyn mukaisesti määräytyvä maksu olisi tarkistettava, jos asiakkaan palvelua koskevaa päätöstä muutettaisiin siten, että sillä on vaikutusta asiakasmaksun suuruuteen.

7.4 Laki kuntouttavasta työtoiminnasta

1 §. Pykälässä säädettäisiin kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain kumoamisesta.

2 §. Pykälässä säädettäisiin lain voimaantulosta sekä siirtymäsäännöksistä.

Pykälän 1 momentin mukaan laki tulisi voimaan 1.1.2027.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siirtymäajasta. Lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä sovellettaisiin 30.6.2027 asti. Siirtymäajan tarkoituksena olisi, että kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat ehdittäisiin ohjaamaan muihin palveluihin siten, ettei asiakkaiden palveluihin tulisi tarpeettomia katkoksia. Hyvinvointialueiden rahoitukseen vuodesta 2027 alkaen kohdistuvan säästötavoitteen täyttämisen vuoksi siirtymäaika olisi rajattu puoleen vuoteen.

Lain voimaantulon jälkeen ei laadittaisi uusia aktivointisuunnitelmia eikä päivitettäisi olemassa olevia aktivointisuunnitelmia. Tämä tarkoittaisi myös, että kuntouttavaan työtoimintaan ei enää ohjattaisi uusia asiakkaita. Siirtymäajan jälkeen kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen päättyisi ja aktivointisuunnitelmat sekä niiden lain 11 §:ssä tarkoitetut oikeusvaikutukset lakkaisivat.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin valtion korvauksesta kuntouttavan työtoiminnan järjestämiseen annetun valtioneuvoston asetuksen (1393/2014) siirtymäajasta. Asetus on annettu kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain nojalla, ja sen olisi tarkoitus olla voimassa 30.6.2028 asti. Hyvinvointialueen tulisi hakea KEHA-keskukselta korvausta kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä viimeistään 31.12.2027. Siirtymäajan tarkoituksena olisi varmistaa, että hyvinvointialueilla ja KEHA-keskuksella olisi riittävästi aikaa korvausten hakemiseen ja maksatukseen.

7.5 Työttömyysturvalaki

1 luku **Yleiset säännökset**

5 §. *Määritelmät.* Säännöksen 10 a ja 15 kohdassa olevat viittaukset aktivointisuunnitelmaan ja kuntouttavasta työtoiminnasta annettuun lakiin poistettaisiin kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain kumoamisen johdosta.

2 a luku **Työvoimapoliittisesti moitittava menettely**

9 §. *Työnhakuun ja työvoimapalveluihin liittyvä menettely.* Pykälän 1 momentin 7 kohdan d alakohta poistettaisiin kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain kumoamisen johdosta. Pykälän 1 momentin 7 kohdan b ja c alakohtaan tehtäisiin lakiteknisiä muutoksia.

Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin uusi 9 a kohta. Sen mukaan työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 108 §:n perusteella järjestetty työnhaun ja työllistymisen yleisiä edellytyksiä parantava toiminta olisi työnhakijaa työttömyysetuuden jatkumisen edellytyksenä velvoittavaa. Säännöksen soveltamisen edellytyksenä olisi, että osallistumisesta toimintaan on sovittu työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa.

Työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 108 §:n perusteella järjestetty toiminta on tarkoitettu tukemaan työnhakijan valmiuksia siirtyä muihin työnhakua ja työllistymistä välittömästi tukeviin palveluihin, työelämään tai esimerkiksi opintoihin. Toiminnan järjestämisessä huomioitaisiin siihen osallistuvien työnhakijoiden henkilökohtaiset ominaisuudet. Tämän vuoksi järjestettävien palveluiden sisältö voi vaihdella. Toiminta olisi kuitenkin aina osa työnhakijaa työelämään tukevaa palvelukokonaisuutta ja tämän vuoksi olisi perusteltua säätää toimintaan osallistumisen velvoittavuudesta. Velvoittavuus vastaisi lähtökohtaisesti kuntien niin sanotun oman toimialan puitteissa järjestettyjen työvoimapalveluiden velvoittavuutta.

Työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 108 §:n 1 momentin mukaan uusi toiminta suunnattaisiin pitkään työttömänä olleille. Työvoimaviranomaisella olisi kuitenkin harkintavaltaa työttömyyden keston osalta, eikä mainitussa laissa säädettäisi esimerkiksi työttömyyden kestoon liittyvistä edellytyksistä. Työttömyyden kestolla ei olisi merkitystä sovellettaessa työttömyysturvalain uutta säännöstä.

Pykälän 1 momentin 10 kohtaa muutettaisiin siten, että 9 a kohdassa tarkoitetusta työnhaun ja työllistymisen yleisiä edellytyksiä parantavasta toiminnasta kieltäytymisen lisäksi työnhakijalle asetettaisiin korvaukseton määräaika tai työssäolovelvoite myös tilanteessa, jossa hän keskeyttää tai joutuu omasta syystään keskeyttämään toimintaan osallistumisen. Työttömyysturvaseuraamuksia ei asetettaisi, jos työnhakijalla on menettelyynsä pätevä syy. Pätevää syytä koskevia säännöksiä ei muutettaisi.

Työnhakijan soveltuminen tarjolla olevaan palveluun tulisi arvioida jo sisällytettäessä palvelu työnhakijan kanssa laadittuun työllistymissuunnitelmaan tai sitä korvaavaan suunnitelmaan. Tässä yhteydessä työnhakijalle tulisi kertoa palveluun osallistumisen velvoittavuudesta ja ottaa

huomioon, että jos palveluun osallistumisesta aiheutuu välttämättömiä kustannuksia, osallistumisen velvoittavuus edellyttää sitä, että työnhakijalle olisi myönnetty työvoimapalveluiden järjestämislaissa tarkoitettu kulukorvaus.

10 a §. *Työttömyysturvaoikeuden palautuminen*. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin uusi 5 kohta. Sen perusteella osallistuminen työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 108 §:ssä tarkoitettuun toimintaan täyttäisi työssäolovelvoitetta. Työttömyysturvalain 2 luvun 16 §:ssä säädetyn viittauksen nojalla mainittu toiminta otettaisiin huomioon myös koulutusta vailla olevan nuoren etuusoikeuden palautumisessa. Yleistukilaissa säädettyjen viittausten nojalla toimintaan osallistuminen otettaisiin vastaavasti huomioon myös yleistukioikeuden palautumisessa.

Työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 108 §:n perusteella järjestetyn toiminnan ottaminen huomioon työttömyysturvaoikeuden palautumisessa edellyttäisi, että henkilö on osallistunut hänelle järjestettyyn toimintaan vähintään kerran kalenteriviikon aikana. Jos toimintaa ei jollakin kalenteriviikolla järjestetä, tällaista viikkoa ei otettaisi huomioon. Jos henkilö osallistuisi kalenteriviikon aikana toimintaan vähintään kerran, esimerkiksi poissaololla muista osallistumiskerroista tai poissaolon syyllä ei olisi merkitystä. Kalenteriviikkoa ei otettaisi huomioon, jos henkilö ei kyseisellä viikolla ole osallistunut lainkaan hänelle järjestettyyn toimintaan, vaikka hänellä olisi poissaoloonsa sinänsä hyväksyttävä syy, kuten esimerkiksi sairaus.

Huomioon otettavilta kalenteriviikoilta ei edellytettäisi peräkkäisyyttä. Työttömyysturvalaissa tarkoitetut työllistymistä edistävät palvelut kerryttävät työssäolovelvoitetta kalenteriviikkokohtaisesti palvelun alkamisesta sen päättymiseen. Edellä kuvattu uutta toimintaa koskeva poikkeava tarkastelutapa perustuu siihen, että toiminta on tarkoitettu järjestettäväksi siten, että se vastaa mahdollisimman hyvin henkilön yksilöllisiä tarpeita. Esimerkiksi hyvin harvoin järjestettävien lyhyiden toimintaan liittyvien tapaamisten ja muiden toimien välistä aikaa ei olisi perusteltua ottaa huomioon etuusoikeuden palautumisessa. Toisaalta esimerkiksi päiväkohtainen tarkastelu tuottaisi helposti tarpeetonta hallinnollista työtä. Työllisyyspoliittisella tuella järjestetyn toiminnan huomioimisesta muista palveluista poikkeavalla tavalla säädettäisiin pykälän 3 momentissa.

10 luku Työllistymistä edistävien palvelujen ajalta maksettavaa etuutta koskevat säännökset

3 §. *Poissaolo työllistymistä edistävästä palvelusta*. Pykälän 1 momentista poistettaisiin viittaus kuntouttavaan työtoimintaan kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain kumoamisen johdosta.

6 §. *Kulukorvaus.* Pykälän 2 momentti kulukorvauksen maksamisesta kuntouttavaan työtoimintaan osallistumispäiviltä poistettaisiin kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain kumoamisen johdosta.

13 luku Tietojen saamista ja luovuttamista koskevat säännökset

1 §. *Oikeus tietojen saamiseen*. Työvoimaviranomaisen ja KEHA-keskuksen oikeudesta saada työttömyysturvalain toimeenpanossa välttämättömiä tietoja työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 108 §:ssä tarkoitetun toiminnan järjestäjältä säädettäisiin pykälän 1 momentin 3 kohdassa. Oikeus saada tietoja vastaisi tiedonsaantioikeutta esimerkiksi työttömyysturvalaissa tarkoitettujen työllistymistä edistävien palveluiden järjestäjiltä. Tiedot olisivat välttämättömiä työvoimaviranomaiselle ja KEHA-keskukselle työnhakijan työttömyysturvaoikeuden seuraamiseksi.

7.6 Työturvallisuuslaki

4 §. *Muut soveltamisalaan kuuluvat työt.* Pykälän 1 momentin 3 kohdasta poistettaisiin viittaus kuntouttavaan työtoimintaan kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain kumoamisen johdosta.

7.7 Laki työvoimapalveluiden järjestämisestä

3, 35 a ja 112 §. Pykälissä olevat viittaukset aktivointisuunnitelmaan ja kuntouttavasta työtoiminnasta annettuun lakiin poistettaisiin kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain kumoamisen johdosta.

2 §. *Julkiset työvoimapalvelut*. Pykälän 2 momenttia muutettaisiin. Momentin mukaan julkisiin työvoimapalveluihin kuuluvat 1 momentissa mainittujen palveluiden lisäksi myös henkilöasiallaan palveluprosessiin liittyvät asiantuntija-arvioinnit, kokeilut, työttömyysetuudella tuettu työnhakijan omaehtoinen opiskelu sekä työnantajalle ja henkilöasiakkaalle myönnettävät tuet ja korvaukset. Momentissa määriteltäisiin julkiseksi työvoimapalveluksi myös 108 §:ssä ehdotettu työvoimaviranomaisen yhdistyksille ja säätiöille myöntämä työllisyyspoliittinen tuki. Itse tuella järjestettävää toimintaa ei kuitenkaan pidettäisi tässä laissa tarkoitettuna julkisena työvoimapalveluna.

12 luku. Työllisyyspoliittinen tuki

108 §. *Työllisyyspoliittinen tuki*. Pykälä olisi uusi. Siinä säädettäisiin uudesta työllisyyspoliittisesta tuesta, jota työvoimaviranomainen voisi myöntää pitkään työttömänä olleille työttömille työnhakijoille järjestettävään toimintaan.

Pykälän *1 momentin* mukaan tukea voitaisiin myöntää pitkään työttömänä olleille työnhakijoille järjestettävään toimintaan. Pitkään työttömänä olleilla tarkoitettaisiin vähintään 12 kuukautta viimeisen 14 kuukauden aikana työttömänä olleita henkilöitä. Toiminta olisi suunniteltava ja toteutettava mainitun kohderyhmän tarpeisiin ja tukea voisi myöntää vain tällaiseen toimintaan. Edellytys koskisi tuen myöntämistä ja sillä järjestettävän toiminnan sisältöä. Tuettavan toiminnan osalta määrittely pitkään työttömänä olleille kohdistettavasta toiminnasta on siten ehdoton ja työvoimaviranomainen ei voisi myöntää tukea muulle kuin pitkään työttömänä olleiden kohderyhmälle suunnattuun toimintaan.

Aikarajaa ei kuitenkaan pitäisi palveluohjauksessa soveltaa siten ehdottomasti, että muuten sopivaksi arvioituun palveluun pääsemistä pitäisi jäädä odottamaan esimerkiksi kuukaudeksi, jos mainitusta 12 kuukauden työttömyyden täyttymisestä viimeisen 14 kuukauden aikana puuttuisi mainittu aika ja työttömyys olisi jo pitkittynyt lähelle mainittua kestoa. Ensisijalla toimintaan ohjauksessa tulisi kuitenkin olla 12 kuukautta viimeisen 14 kuukauden aikana työttömänä olleet työnhakijat.

Edellytys koskisi työttömyyden kestoa, ei työttömänä työnhakijana olemisen kestoa. Työttömällä tarkoitetaan eri asiaa kuin työnhakijana olemisella. Työttömällä tarkoitetaan voimassa olevan 3 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan henkilöä, joka ei ole työsuhteessa, työllisty päätoimisesti yritystoiminnassa tai omassa työssään yhdenjaksoisesti yli kahta viikkoa tai jolla on siitä huolimatta oikeus työttömyysetuuteen, ja joka ei ole päätoiminen opiskelija tai jolla on oikeus työttömyysetuuteen opintojen estämättä. Työttömänä pidetään myös työsuhteessa olevaa henkilöä, jos hän on kokonaan lomautettu tai hänen säännöllinen viikoittainen työskentelyaikansa on alle neljä tuntia viikossa taikka hänen vaihtelevaa työaikaa koskevassa työsopimuksessaan taattu vähimmäistyöaika on alle neljä tuntia. Työnhakijalla puolestaan tarkoitetaan

henkilöasiakasta, joka on rekisteröity työnhakijaksi ja jonka työnhaku on voimassa laissa säädetyllä tavalla. Siten työnhakijan työttömyys on voinut kestää pidempään kuin hän on ollut työnhakijana.

Toimintaan voisi ohjata vain työnhakijoina olevia henkilöitä. Käytännössä työvoimaviranomainen ohjaisi työnhakijan tuettavaan toimintaan osana normaalia työnhakijan laissa säädettyä palveluprosessia. Palveluprosessi alkaa alkuhaastattelulla, jossa arvioidaan työnhakijan palvelutarve ja laaditaan työllistymissuunnitelma. Työnhaun jatkuessa työvoimaviranomainen järjestää työnhakijalle työnhakukeskusteluja pääsääntöisesti kolmen kuukauden välein ja täydentäviä työnhakukeskusteluja työnhakijan palvelutarpeen mukaan. Keskusteluissa tarkistetaan työnhakijan palvelutarvetta koskevaa arviota ja työllistymissuunnitelmaa siten, että ne ovat ajantasaiset. Keskusteluissa myös ohjataan työnhakijaa hänelle tarpeellisiin palveluihin hänen palvelutarpeensa perusteella. Jatkossa työvoimaviranomainen voisi osana edellä kuvattua palveluprosessia ohjata työnhakijan myös ehdotetulla työllisyyspoliittisella tuella järjestettävään toimintaan.

Pidempään työttömänä työnhakijana olleille yleistuen saajille järjestetään palveluprosessin aikana tehostettu palvelujakso, josta säädetään lain 35 a ja 36 a §:ssä. Palvelujakson aikana työvoimaviranomaisen on varmistettava, että työnhakija on joko ohjattu hänen palvelutarpeensa mukaiseen palveluun tai ohjataan sellaiseen. Jatkossa myös ehdotettu työllisyyspoliittisella tuella tuettu toiminta olisi palvelu, johon ohjaamalla työvoimaviranomainen voisi täyttää mainitun velvoitteensa.

Työnhakijalle laadittavassa työllistymissuunnitelmassa ehdotettava työllisyyspoliittisella tuella toteutettava toiminta kuuluisi 37 §:n 2 momentin 3 kohdan alle. Kohdan mukaan työvoimaviranomaisen on tarvittaessa sisällytettävä työllistymissuunnitelmaan työnhakijan osaamista, työmarkkinavalmiuksia ja työ- ja toimintakykyä lisääviä palveluja.

Työnhakijalle laaditaan monialainen työllistymissuunnitelma, jos hän on työllistymisen monialaisesta edistämisestä annetussa laissa (381/2023) tarkoitettu monialaisen tuen asiakas. Ehdotettavalla tuella järjestettävä toiminta voidaan sisällyttää myös monialaiseen työllistymissuunnitelmaan. Monialaisen tuen asiakkaan ohjaus toimintaan tapahtuisi osana edellä mainitun lain mukaista palveluprosessia.

Tuettavan toiminnan pitäisi olla työnhakua ja työllistymisen yleisiä edellytyksiä parantavaa toimintaa. Lisäksi tuettavan toiminnan on oltava säännöllistä, tavoitteellista ja vaikuttavaa. Työvoimaviranomainen voisi lisäksi asettaa järjestettävän toiminnan tavoitteen toteuttamisen kannalta tarpeellisia ehtoja.

Toiminta tulisi toteuttaa työelämäsuuntautuneena palveluna. Toiminnalla tavoiteltaisiin työttömän tilanteen muuttumista tai selkeytymistä ainakin siten, että työnhakua voitaisiin tukea vahvemmin julkisilla työvoimapalveluilla ja muilla työmarkkinoille suuntaavilla palveluilla. Tuettava toiminta voisi siten muodostaa väliportaan palvelun kohti työmarkkinoita. Tuettava toiminta olisi tarkoituksenmukaista suunnitella niin, että eri viranomaisten palvelut täydentäisivät toisiaan ja muodostaisivat tarvittaessa johdonmukaisen kokonaisuuden työttömän työllistymisen tukemisessa ja edistämisessä.

Toiminta voisi sisältää monipuolisesti erilaisia vaikuttavia menetelmiä ja toteutustapoja. Toteutustavat tulisi räätälöidä toimintaan osallistuvien työttömien työnhakijoiden tilanteisiin ja tarpeisiin soveltuviksi ja vaikuttaviksi. Tuettavan toiminnan toteutuksessa olisi mahdollista esimerkiksi hyödyntää eri kehittämishankkeissa aikaansaatuja vaikuttaviksi todettuja toimintamalleja ja työkaluja. Tuettava toiminta voitaisiin järjestää yksilöllisenä tai ryhmämuotoisena

toimintana tai niiden yhdistelmänä. Yksilöllinen ohjaus ja tuki olisi keskeinen elementti toiminnassa.

Ehdotettua tukea koskisi voimassa oleva 15 luvun sääntely tukien maksamisesta ja takaisinperinnästä.

Sen 132 §:n mukaan, työvoimaviranomainen myöntää ja maksaa järjestämislain mukaiset tuet. Tuen saajan tulee antaa työvoimaviranomaiselle oikeat ja riittävät tiedot tuen maksamiseksi. Saajan on viipymättä ilmoitettava olennaisista muutoksista tuen edellytyksenä oleviin seikkoihin.

Tuen palauttamista koskisi voimassa oleva 133 §, joka mukaan tuen tai korvauksen saajan tulee viipymättä palauttaa virheellisesti. liikaa tai ilmeisen perusteettomasti saamansa tuki tai sen osa. Saajan tulee palauttaa tuki myös, jos sitä ei voida käyttää sen myöntämistä koskevassa päätöksessä edellytetyllä tavalla.

Tuen takaisinperintää koskisi 134 §. Pykälässä säädetään syistä, joiden perusteella työvoimaviranomaisen on määrättävä myöntämänsä tuen maksamisen keskeyttämisestä tai lopettamisesta sekä jo maksetun tuen perimisestä takaisin osittain tai kokonaan. Syitä ovat muun muassa se, jos tuen saaja on käyttänyt tuen olennaisesti muuhun tarkoitukseen kuin se on myönnetty taikka antanut työvoimaviranomaiselle väärän tai harhaanjohtavan tiedon seikasta, joka on ollut omiaan olennaisesti vaikuttamaan tuen saantiin, määrään tai ehtoihin, taikka salannut sellaisen seikan. Voimassa olevan 134 §:n mukaan työvoimaviranomaisen on määrättävä tuen maksaminen keskeytettäväksi tai lopetettavaksi sekä jo maksettu tuki osittain tai kokonaan takaisin perittäväksi myös, jos käy ilmi, että tuen myöntämiselle sen myöntämistä koskevassa päätöksessä asetetut edellytykset eivät täyty.

Ehdotettavaa työllisyyspoliittista tukea koskisi myös työvoimapalveluiden järjestämislain voimassa olevaa sääntely takaisinperintää koskevasta täytäntöönpanosta, palautettavan tai takaisinperittävän tuen korosta ja viivästyskorosta, kohtuullistamisesta, kuittauksesta sekä maksatuksen ja palauttamisvelvollisuuden raukeamisesta ja takaisinperinnän määräajasta.

Lisäksi voimassa olevan järjestämislain 139 §:ssä säädetään tarkastusoikeudesta. Työvoimaviranomaisen myöntämään tukeen sovelletaan, mitä valtionavustuslain (688/2001) 16–18 §:ssä säädetään tarkastuksen suorittamisesta ja virka-avusta. Työvoimaviranomaisella olisi siten oikeus suorittaa myös ehdotetun työllisyyspoliittisen tuen maksamisessa ja tuen käytön valvonnassa tarpeellisia tuen saajan talouteen ja toimintaan kohdistuvia tarkastuksia. Pykälät sisältävät sääntelyn myös tarkastuksen suorittamisesta, mukaan lukien tuen saajan velvollisuus antaa tarkastuksen suorittamiseksi tarpeelliset tiedot ja avustaa tarkastuksessa.

Tukeen sovellettaisiin, mitä voimassa olevassa 17 luvussa säädetään muutoksenhausta. Lain 145 §:ssä on säädetty, että jollei järjestämislaissa toisin säädetä, työvoimaviranomaisen järjestämislain nojalla tekemään päätökseen saa vaatia oikaisua. Hallintolain 49 b §:n mukaan päätökseen, johon saa hakea oikaisua, ei saa hakea muutosta valittamalla. Työllisyyspoliittista tukea koskevaa muutoksenhakukieltoa ei sisällytettäisi järjestämislakiin.

Ehdotetun *2 momentin* mukaan työvoimaviranomaisen olisi ilmoitettava tuki julkisesti haettavaksi. Kyseessä ei siten olisi jatkuvasti haettavissa oleva tuki. Työvoimaviranomaiset ja työllisyysalueet voisivat tehdä yhteistyötä tuettavan toiminnan suunnittelussa ja hakuilmoituksissa.

109 §. *Tuen saaja*. Pykälä olisi uusi. Siinä säädettäisiin tuen saajaa koskevista edellytyksistä.

Pykälän *1 momentin* mukaan tuen saajia voisivat olla rekisteröidyt yhdistykset ja säätiöt. Rekisteröinnillä tarkoitettaisiin yhdistyslain (503/1989) ja säätiölain (487/2015) mukaista rekisteröintiä. Tukea olisi mahdollista myöntää myös sellaisiin rekisteröityjen yhdistysten tai säätiöiden yhteishankkeisiin, joissa kullekin osallistuvalle yhdistykselle tai säätiölle tehtäisiin erillinen tukipäätös ja ne vastaisivat itse saamansa tuen käytöstä. Tuen saajan toiminnan tulisi olla jatkunut vähintään vuoden ennen tuen hakemista. Edellä mainitun edellytyksen tavoitteena olisi se, että työvoimaviranomainen pystyisi arvioimaan yhdistyksen tai säätiön edellytykset toiminnan toteuttamiseen.

Pykälän *2 momentin* mukaan tukea ei voisi myöntää työnantajalle, joka on syyllistynyt ulkomaisen työvoiman luvattomaan käyttöön. Valtionavustuslain (688/2001) 7 §:n 2 momentti, joka on osa niin sanotun työnantajasanktio-direktiivin kansallista täytäntöönpanoa, kieltää valtionavustuksen myöntämisen ehdotetuissa tilanteissa ilman erityisen painavaa syytä. Koska työllisyyspoliittinen tuki kohdistuisi pääosin palkkakustannuksiin eivätkä työvoimaviranomaisten myöntämät tuet kuuluisi valtionavustuslain soveltamisalaan, otettaisiin vastaava kielto myös ehdotettavaan työllisyyspoliittiseen tukeen. Työllisyyspoliittiseen tukeen kielto otettaisiin kuitenkin ehdottomana kieltona.

110 §. Hyväksyttävät kustannukset. Pykälä olisi uusi ja siinä säädettäisiin kustannuksista, joita tuella voitaisiin kattaa.

Ehdotetun *1 momentin* mukaan tukea voitaisiin myöntää 108 §:n 1 momentissa tarkoitetun toiminnan järjestämisestä aiheutuviin tarpeellisiin kustannuksiin. Tuella katettavat kustannukset edellyttäisivät siten, että ne aiheutuisivat pitkään työttömänä olleille järjestettävästä toiminnasta, joka parantaa työnhaun ja työllistymisen yleisiä edellytyksiä. Tarpeellisten kustannusten tulee siten aiheutua ja olla kohdennettavissa tuettavan toiminnan järjestämiseen eikä sillä voisi kattaa esimerkiksi yhdistyksen tai säätiön yleisiä vuokra- tai muita kustannuksia. Myös esimerkiksi laitteiden vuokrakustannukset voisi kattaa tuella vain siltä osin kuin laitteen käyttö kohdistuu tuettavan toiminnan järjestämiseen ja on siinä tarpeellinen tuettavan toiminnan tavoitteen kannalta.

Toiminnan järjestämisessä merkittävä kustannus olisi palkkakustannukset. Palkkakustannuksista voitaisiin hyväksyä vain järjestettävän toiminnan kannalta kohtuulliset ja välttämättömät palkkakustannukset niihin liittyvine lakisääteisine kustannuksineen. Kustannukset olisi tarkoituksenmukaista rajata kohtuullisiin ja välttämättömiin, jotta tuella saataisiin järjestettyä toimintaa mahdollisimman monelle kohderyhmään kuuluvalle. Tuettavina palkkakustannuksina ei siten pidettäisi esimerkiksi vapaaehtoisia henkilöstöetuja tai tulospalkkioita. Palkkakustannusten tulisi myös aiheutua kiinteästi tuettavasta toiminnasta, jolloin esimerkiksi yhdistyksen tai säätiön yleishallinnon palkkakustannukset ilman selkeää kohdentamista tuella järjestettävään toimintaan eivät myöskään olisi kohdassa tarkoitettuja kustannuksia.

Pykälän *2 momentissa* säädettäisiin tuen myöntämisen ja sen käytön rajoituksista.

Momentin *1 kohdan* mukaan tukea ei myönnettäisi eikä sitä saisi käyttää taloudelliseen toimintaan. Taloudellisen toiminnan käsite on määritelty lain 3 §:n 1 momentin 13 kohdassa, jonka mukaan taloudellisella toiminnalla tarkoitetaan tavaroiden ja palveluiden tarjoamista markkinoille. Määritelmällä ja ehdotetulla rajoituksella on merkitystä arvioitaessa valtiontukisääntelyn soveltamista. Tarkoitus on, että myönnettävässä tuessa ei olisi kyse valtiontuesta.

Valtiontuen määrittely perustuu Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 107 artiklan 1 kohtaan. Sen mukaan jäsenvaltion myöntämä taikka valtion varoista muodossa tai toisessa myönnetty tuki, joka vääristää tai uhkaa vääristää kilpailua suosimalla jotakin yritystä tai

tuotannonalaa, ei sovellu sisämarkkinoille, siltä osin kuin se vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan. Valtion varojen käsitettä tulkitaan laajasti niin, että se kattaa kaikki julkiset varat. Siten myös kunnan myöntämä tuki voi olla valtiontukea. Yrityksen käsitettä puolestaan tulkistaan laajasti siten, että se käsittää kaikki taloudellista toimintaa harjoittavat yksiköt, mukaan lukien yhdistykset ja säätiöt. Myös taloudellisen toiminnan käsite on laaja. Taloudellista toimintaa on kaikki toiminta, jossa tavaroita tai palveluja tarjotaan markkinoilla. Sillä, tavoitellaanko kyseisellä toiminnalla voittoa tai harjoitetaanko sitä vastiketta vastaan tai vastikkeetta, ei ole merkitystä. Taloudellisen toiminnan käsite tässä ehdotetussa kiellossa on tarkoitettu sovellettavaksi sen valtiontukisääntelyssä tarkoitetussa merkityksessä.

Momentin *2 kohdan* mukaan tukea ei voisi myöntää eikä sitä saisi käyttää työtoimintaan.

Momentin *3 kohdan* mukaan tukea ei voisi myöntää eikä sitä saisi käyttää kuntien järjestämisvastuulle kuuluviin julkisiin työvoimapalveluihin. Julkisina työvoimapalveluina järjestetään lain 2 §:n mukaan työnvälityspalveluja, tieto-, neuvonta- ja ohjauspalveluja, valmennusta, työvoimakoulutusta ja muutosturvakoulutusta. Julkisiin työvoimapalveluihin kuuluvat myös henkilöasiakkaan palveluprosessiin liittyvät asiantuntija-arvioinnit, järjestämislain mukaiset kokeilut, työttömyysetuudella tuettu työnhakijan omaehtoinen opiskelu sekä työnantajalle ja henkilöasiakkaalle myönnettävät tuet ja korvaukset. Lisäksi tässä esityksessä ehdotetun 2 §:n mukaan työllisyyspoliittisen tuen myöntämistä pidettäisiin julkisena työvoimapalveluna.

Kunnalle myönnetään järjestämislaissa tarkoitettujen julkisten työvoimapalveluiden järjestämistä ja niihin liittyvien tehtävien hoitamista varten valtionosuutta. Siten nykyiset työvoimapalvelut ovat jo rahoitettu kunnille. Kuntien järjestämisvastuulle kuuluvien julkisten työvoimapalvelujen tuottamisen vaihtoehtona ei siis ole myöntää siihen työllisyyspoliittista avustusta. Jos työvoimaviranomainen ei tuota palvelua itse voi se hankkia palvelun noudattamalla palvelujen hankkimista koskevaa lainsäädäntöä.

Siten työllisyyspoliittisella tuella ei voisi tukea esimerkiksi toimintaa, jota pitäisi järjestää julkiseksi työvoimapalveluksi katsottavana valmennuksena. Järjestämislain 53 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan työvoimaviranomainen järjestää työhönvalmennusta eli valmennusta työn hakemisessa. Työnhakuvalmennuksella parannetaan asiakkaan työnhakutaitoja siten, että asiakkaalla on valmiudet omatoimiseen työnhakuun. Työnhakuvalmennus voi sisältää erityisesti työnhaussa opastamista ja avustamista. Työllisyyspoliittisella tuella järjestettävä toiminta ei voisi olla myöskään 53 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua uravalmennusta, joka on valmennusta ammatinvalinta- ja uravaihtoehtojen selkiyttämisessä, ammatilliseen koulutukseen hakeutumisessa ja työelämävalmiuksien kehittämisessä. Uravalmennus voi pitää sisällään esimerkiksi ohjauskeskusteluja. Kumpaakin valmennusta voidaan tarjota sekä yksittäisille henkilöille että ryhmille ja valmennuksen sisältöä voi painottaa siihen osallistuvan kohderyhmän mukaisesti, sitä voidaan järjestää sekä ryhmä- että yksilövalmennuksena.

Julkisiin työvoimapalveluihin kuuluu myös työhönvalmennus, joka on valmennusta työhön sijoittumisessa ja työpaikalla järjestettävässä koulutuksessa. Työhönvalmennus voi vaihdella sisällöltään ja toteutustavoiltaan. Työhönvalmennusta voidaan järjestää esimerkiksi, jos asiakas tarvitsee henkilökohtaista tukea työmarkkinoille siirtymiseen ja siellä pysymiseen. Työhönvalmennuksella voidaan tukea henkilöasiakasta työpaikan etsimisessä sekä tukea henkilöasiakasta ja työnantajaa erityisesti työsuhteen alussa, myös työpaikalla suoritettavassa koulutuksessa. Työhön valmennuksen voi myös yhdistää esimerkiksi palkkatukeen. Työhönvalmennuksen keto ja sisällölliset painotuksen räätälöidään työnhakijan palvelutarpeen mukaisesti.

Rajoituksella on merkitystä myös työnhakijan työllistymissuunnitelmaan. Jos kyseessä on esimerkiksi jokin edellä mainituista valmennuksista, tulee ne sisällyttää työnhakijan työllistymissuunnitelmaan tai sitä korvaavaan suunnitelmaan julkisena työvoimapalveluna.

Lisäksi rajoituksella on merkitystä palveluun osallistumisesta aiheutuvien kustannusten korvaamisessa. Työttömyysetuutta saavalla työnhakijalla on voimassa olevan 103 §:n mukaan oikeus saada palveluun osallistumisesta aiheutuvien matka- ja muiden kustannusten korvaamiseksi kulukorvausta muun muassa työnhakuvalmennuksen, uravalmennuksen ja työkokeilun ajalta. Kulukorvauksen myöntää ansiopäivärahaa hakevalle työnhakijalle työttömyyskassa ja yleistukea hakevalle työnhakijalle Kansaneläkelaitos. Puolestaan työllisyyspoliittisella tuella tuettuun toimintaan osallistumisesta työnhakijalla ei olisi oikeutta kulukorvaukseen. Työvoimaviranomainen voisi kuitenkin myöntää työllisyyspoliittisella tuella järjestettävään palveluun osallistumisesta niin sanottua harkinnanvaraista kulukorvausta, jos palveluun osallistumisesta olisi sovittu työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa. Tuella järjestettävää toimintaa pidettäisiin harkinnanvaraista kulukorvausta myönnettäessä työllistymistä tukevana palveluna.

Momentin *3 kohdan* mukaan tukea ei voisi myöntää eikä sitä saisi käyttää myöskään sellaisten palveluiden tuottamiseen tai hankkimiseen, jotka kunta on lain mukaan velvollinen rahoittamaan.

Momentin *4 kohdan* mukaan tukea ei voisi myöntää eikä sitä saisi käyttää myöskään muuhun sellaiseen toimintaan, johon on muu päällekkäinen rahoitus. Muu päällekkäinen rahoitus olisi esimerkiksi tehtäviin, joihin on myönnetty muuta valtion rahoitusta. Valtio myöntää rahoitusta esimerkiksi hyvinvointialueesta annetussa laissa (611/2021) tarkoitettujen hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle kuuluvien tehtävien kustannusten kattamiseen. Siten tuella ei voisi järjestää sellaista toimintaa, joka olisi hyvinvointialueiden tehtävänä hyvinvointialueille rahoitettu. Tuella järjestettävällä toiminnalla ei siten voisi korvata hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluvia sosiaali- tai terveyspalveluja. Tuettava toiminta ei näin ollen voisi olla esimerkiksi tässä esityksessä 1. lakiehdotuksessa ehdotettua toimintakyvyn ja osallisuuden tukea. Muun muassa tuettavalle toiminnalle asetettavat tavoitteet työelämäsuuntautuneena palveluna erottavat sen sosiaalihuollon tuesta ja palveluista. Tuella ei voisi myöskään järjestää työtoimintaa, jota voisi puolestaan sisältyä toimintakyvyn ja osallisuuden tukeen. Menetelmiltään tai järjestämistavoiltaan työkyvyn osallisuuden tuki ja työllisyyspoliittisella tuella järjestettävä toiminta voisivat kuitenkin olla osin olla samankaltaisia. Molempia voisi esimerkiksi toteuttaa yksilöohjauksena ja ryhmätoimintana.

Muu päällekkäinen rahoitus voisi olla myös toimintaan myönnetty valtionavustuslaissa (688/2001) tarkoitettu valtionavustus.

Lisäksi päällekkäinen rahoitus voisi olla esimerkiksi kunnan niin sanotun yleisen toimivallan nojalla toimintaan myöntämä avustus.

Olennaista päällekkäisen rahoituksen arvioinnissa olisi se, että rahoitus kohdistuisi tuettavaan toimintaan. Siten yhdistys tai säätiö voisi saada yleisesti muuta rahoitusta toimintaansa useasta eri lähteestä. Tuettava toiminta ja siihen kohdistettu tuki olisi pystyttävä erottamaan tuen saajan saamasta muusta rahoituksesta. Työllisyyspoliittisella tuella järjestettävään toimintaan voisi kohdistua vain yksikertainen rahoitus, joka olisi mainittu tuki.

Momentin *5 kohdan* mukaan tukea ei voisi myöntää eikä sitä saisi käyttää investointeihin eikä irtaimen käyttöomaisuuden hankintamenoihin. Irtaimella käyttöomaisuudella tarkoitettaisiin pysyvään käyttöön tarkoitettua irtainta omaisuutta, kuten koneita, kalusteita ja laitteita. Siten tukea ei voisi käyttää esimerkiksi tietokoneiden tai matkapuhelinten hankintaan.

Momentin *6 kohdan* mukaan tukea ei voisi myöntää eikä sitä saisi käyttää kehittämistoimintaan. Tuki olisi tarkoitettu toiminnan järjestämisen tukemiseen, ei kehittämistoimintaan. Kehittämistoiminnalla tarkoitettaisiin esimerkiksi yhdistysten tai säätiöiden järjestötoiminnan kehittämistä ja yleistä sisäisen osaamisen vahvistamista. Tarkoitus on rajata ulkopuolelle myös kehittämishankkeet, joiden pääasiallisena tarkoituksena olisi uudistaa ja kehittää toimintatapoja, palveluita tai organisaatioiden toimintaa. Ehdotetun tuen myöntäminen edellyttäisi, että tuen saajalla on kyvykkyys järjestää työttömille työnhakijoille vaikuttavaa toimintaa ilman, että tukea tarvitsisi käyttää kehittämistoimintaan.

Kuitenkin esimerkiksi tuettavassa toiminnassa käytettävien menetelmien parantaminen tai toiminnan parempi organisointi olisi mahdollista. Toiminnan toteutumista seurattaisiin ja toimintaan olisi mahdollista tehdä muutoksia tai parannuksia esimerkiksi asiakaspalautteen ja muun seurantatiedon perusteella ilman, että se katsottaisiin tässä kohdassa tarkoitetuksi kehittämistoiminnaksi.

111 §. *Tuen määrä ja kesto*. Pykälä olisi uusi. Pykälän 1 momentin mukaan tuen määrä olisi enintään 100 prosenttia tuella katettavista kustannuksista. Tuen määrä olisi siten harkinnanvarainen ja voisi vaihdella esimerkiksi hankekohtaisesti.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin seikoista, jotka työvoimaviranomaisen olisi ainakin otettava huomioon päätettäessä tukitasosta ja määrästä. Työvoimaviranomaisen olisi huomioitava ainakin tuettavan toiminnan sisältö sekä kohderyhmään kuuluvien henkilöiden määrä ja henkilökohtaisen ohjauksen ja tuen tarve. Momentissa on lueteltuna ainakin huomioon otettavat seikat. Työvoimaviranomainen voisi ottaa huomioon myös muita tuen tarkoituksen kannalta olennaisia seikkoja. Työvoimaviranomainen voisi tukea haettavaksi ilmoittaessaan määritellä tarkemmin tuettavan toiminnan sisältöä ja kohderyhmää. Tuettavan toiminnan pitäisi tässä esityksessä ehdotetun mukaisesti kohdentua pitkään työttömänä olleille järjestettävään toimintaan. Pitkään työttömänä olleet ovat kuitenkin heterogeeninen kohderyhmä, joten toiminnan sisältö ja siihen liittyvä henkilökohtaisen ohjauksen ja tuen tarve voivat vaihdella. Myös toteutettavan toiminnan sisältö ja toteutustapa voivat vaihdella. Esimerkiksi enemmän ryhmätoimintaa sisältävän toiminnan tuen määrän tarve olisi lähtökohtaisesti pienempi kuin enemmän yksilöllistä ohjausta sisältävän toteutustavan.

Pykälän *3 momentissa* rajoitettaisiin tuen myöntäminen enintään kolmen vuoden ajaksi kerrallaan. Rajoitus olisi siten tukikohtainen eli yhdellä tukipäätöksellä voitaisiin myöntää tukea enintään kolmeksi vuodeksi. Työvoimaviranomainen voisi avata työllisyyspoliittista tukea haettavaksi samanlaiseen toimintaan, vaikka toiminta olisi toisella tuen saajalla yhtäaikaisesti käynnissä, jos työvoimaviranomainen arvioi sen olevan työllisyysalueen tilanteen kannalta tarkoituksenmukaista. Esteitä ei olisi myöskään sille, että työvoimaviranominen voisi myöntää työllisyyspoliittista tukea useammalle yhdistykselle tai säätiölle samanaikaisesti, kunhan yksittäisen tuen saajan tukiaika olisi rajoitettu enintään kolmeen vuoteen. Ehdotettu kohta ei rajoittaisi myöskään sitä, että työvoimaviranomainen myöntäisi tukea samalle tuen saajalle uudelleen. Jos esimerkiksi yhdistys olisi saanut tukea ehdotetun enimmäisajan eli kolme vuotta, voisi työvoimaviranomainen myöntää tukea uudelleen samalle yhdistykselle. Tuki olisi kuitenkin aina laitettava julkisesti haettavaksi ennen tuen myöntämistä, kuten 108 §:ssä säädettäisiin.

Kolmen vuoden tukiaika laskettaisiin tuen myöntämispäivästä tai muusta tukipäätöksessä määritellystä päivästä.

13 luku. Asiakastietojen käsittely ja valtakunnalliset tietojärjestelmäpalvelut.

115 §. *Työvoimaviranomaisen tiedonsaantioikeus*. Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että siihen lisättäisiin työvoimaviranomaiselle tiedonsaantioikeus 108 §:ssä ehdotetun toiminnan järjestäjältä.

Muutettavassa momentissa säädetään työvoimaviranomaisen oikeudesta saada salassapitosäännösten estämättä maksutta työvoimapalveluiden toimeenpanossa välttämättömät tiedot toiselta työvoimaviranomaiselta, muulta kunnan viranomaiselta, hyvinvointialueelta, Kansan-eläkelaitokselta, työttömyyskassalta, Eläketurvakeskukselta, Työllisyysrahastolta, työvoima-palvelujen palveluntuottajalta, muulta työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa sovitun työvoimaviranomaisen järjestämän työllistymistä tukevan palvelun tuottajalta sekä 54 §:ssä tarkoitetun työkokeilun toteuttajalta. Mikään näistä ei muodosta tiedonsaantioikeutta 108 §:ssä ehdotetun työllisyyspoliittisella tuella tuetun toiminnan toteuttajalta. Työvoimaviranomaisen olisi kuitenkin välttämätöntä saada tietoja palveluun osallistujista. Työvoimaviranomaisen olisi välttämätöntä saada tietoja palvelun etenemisestä ja tuloksista asiakkaan palveluprosessin etenemisen suunnittelemiseksi ja varmistamiseksi. Lisäksi työvoimaviranomaisen olisi välttämätöntä saada tietoja esimerkiksi muihin tuen toimeenpanoon liittyviin tehtäviin kuten tuen maksatusta varten. Lisäksi työvoimaviranomaisen olisi saatava tiedot muun muassa tukea koskevaan valvontaa, seurantaan ja arviointiin.

116 §. *Muiden viranomaisten ja palveluntuottajien tiedonsaantioikeus*. Pykälän 4 momenttia muutettaisiin. Mainitun momentin mukaan työvoimapalvelujen tuottajalla ja työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa sovitun työvoimaviranomaisen järjestämän työllistymistä tukevan palvelun tuottajalla on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada maksutta työvoimaviranomaiselta tiedot, jotka ovat välttämättömiä. Pykälään lisättäisiin tiedonsaantioikeus 108 §:ssä ehdotetun työllisyyspoliittisella tuella tuetun toiminnan toteuttajalle palvelun tuottamiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömiin tietoihin. Toiminnan järjestämiseksi välttämättömiä tietoja olisivat ainakin palveluun ohjatun asiakkaan nimi ja yhteystiedot. Muilta osin palvelun järjestämiseksi välttämättömiä tietoja tulisi arvioida tapauskohtaisesti. Välttämättömiä tietoja voivat olla esimerkiksi tiedot asiakkaan koulutuksesta, työhistoriasta ja ammatillisesta osaamisesta sekä hänen palvelutarpeestaan. Joissain tapauksissa myös asiakkaan terveydentilaa koskevat tiedot voisivat olla välttämättömiä. Terveydentilaa koskevien tietojen luovuttaminen edellyttäisi kuitenkin, että työnhakija antaa siihen suostumuksensa. Terveystietojen luovuttaminen ei perustuisi suostumukseen, vaan suostumuksessa olisi kyse suojatoimesta.

118 §. *Tietojen luovuttaminen työnantajalle työpaikan täyttämistä varten ja työnantajan tiedonsaantioikeus*. Pykälästä kumottaisiin 4 momentti. Momentin mukaan työvoimaviranomaisen on luovutettava 108 §:ssä tarkoitetun työllistämisvelvoitteen täyttämiseksi kunnalle, jota työllistämisvelvoite koskee velvoitteen peruste ja työllistettävän koulutusta ja työkokemusta koskevat tiedot sekä muut 2 ja 3 momentissa tarkoitetut työllistämisen kannalta välttämättömät tiedot. Työllistämisvelvoitetta koskeva sääntely on kumottu ja momentissa viitataan lailla 398/2024 kumottuun pykälään.

7.8 Yleistukilaki

19 §. *Työllistymistä edistävien palvelujen ajalta maksettava yleistuki.* Pykälän 3 momentin 5 kohta sisältää viittauksen työttömyysturvalain 10 luvun 6 §:n sääntelyyn kuntouttavan työtoiminnan ajalta maksettavasta kulukorvauksesta. Pykälän 3 momentin 5 kohta kumottaisiin kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain sekä työttömyysturvalain 10 luvun 6 §:n 2 momentin kumoamisen johdosta. Lisäksi 3 momentin 4 kohta muutettaisiin momentin viimeiseksi kohdaksi.

45 §. *Oikeus tietojen saamiseen*. Pykälään muutettaisiin työttömyysturvalain 13 luvun 1 §:ää vastaavasti.

7.9 Laki tulotietojärjestelmästä

13 §. *Tiedon käyttäjien oikeus saada tietoja tulotietojärjestelmästä.* Pykälän 1 momentin 9 kohdasta poistettaisiin viittaus kuntouttavasta työtoiminnasta annettuun lakiin kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain kumoamisen johdosta.

7.10 Sosiaalihuoltolaki

27 d §. Vuoden 1982 sosiaalihuoltolain 27 d pykälä kumottaisiin. Voimassa olevassa pykälässä säädetään vammaisten henkilöiden työllistymistä tukevasta toiminnasta. Koska vammaisten henkilöiden työllistämisen pääasiallisen vastuun tulisi olla työvoimaviranomaisella, ei sosiaalihuollon toimesta tapahtuvasta työsuhteisen työn järjestämisestä ole enää jatkossa tarkoitus säätää sosiaalihuoltolaissa.

27 e §. Vuoden 1982 sosiaalihuoltolain 27 e pykälä kumottaisiin. Voimassa olevassa pykälässä säädetään vammaisten henkilöiden työtoiminnasta. Pykälän sääntely siirrettäisiin tarpeellisilta osin vuoden 2014 sosiaalihuoltolain uuteen 17 pykälään.

7.11 Laki kehitysvammaisten erityishuollosta

2 §. Pykälän 3 kohtaan tehtäisiin vuoden 1982 sosiaalihuoltolain 27 e §:n kumoamisesta johtuva muutos. Pykälässä viitattaisiin jatkossa vuoden 2014 sosiaalihuoltolain uuteen 17 pykälään.

42 b §. Pykälän 3 momentin 1–3 kohtaan tehtäisiin lakiteknisiä muutoksia. Momentin 1 kohtaan tehtäisiin vuoden 1982 sosiaalihuoltolain 27 e §:n kumoamisesta johtuva muutos. Momentissa viitattaisiin jatkossa vuoden 2014 sosiaalihuoltolain uuteen 17 pykälään**.** Lisäksi lakiteknisenä muutoksena 3 momenttiin lisättäisiin uusi 3 kohta, jonka mukaan rajoitustoimenpiteitä voitaisiin käyttää järjestettäessä erityishuollossa vammaispalvelulain 27 §:ssä tarkoitettua työtoimintaa.

7.12 Vammaispalvelulaki

2–5 §. Pykäliin tehtäisiin lakiteknisiä muutoksia liittyen sosiaalihuoltolain asiakasprosessia koskeviin säännöksiin esitettäviin muutoksiin.

25 §. *Päivätoiminta*. Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin vuoden 1982 sosiaalihuoltolain 27 d ja e §:n kumoamisesta johtuvat teknisluonteiset muutokset. Pykälässä viitattaisiin jatkossa vuoden 2014 sosiaalihuoltolain uuteen 17 pykälään.

27 §. *Kehitysvammaisten henkilöiden työtoiminta*. Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin vuoden 1982 sosiaalihuoltolain 27 d ja e §:n kumoamisesta johtuvat lakitekniset muutokset. Pykälässä viitattaisiin jatkossa vuoden 2014 sosiaalihuoltolain uuteen 17 pykälään.

Pykälän 3 momentin sisältämä viittaus vuoden 1982 sosiaalihuoltolain 27 e §:n 3 momenttiin muutettaisiin viittaukseksi vuoden 2014 sosiaalihuoltolain 17 §:n 7momenttiin.

7.13 Kansaneläkelaki

35 §. *Jatkoeläkkeen täydennysmäärässä etuoikeutetut tulot*. Vuoden 1982 sosiaalihuoltolain 27 e §:n kumoamisesta johtuen pykälän 18 kohdan sisältämä viittaus sosiaalihuoltolain 27 e §:ään muutettaisiin viittaukseksi sosiaalihuoltolain 17 §:ään.

7.14 Laki eläkkeensaajan asumistuesta

14 §. *Etuoikeutetut tulot*. Vuoden 1982 sosiaalihuoltolain 27 e §:n kumoamisesta johtuen pykälän 1 momentin 9 kohdan sisältämä viittaus sosiaalihuoltolain 27 e §:ään muutettaisiin viittaukseksi sosiaalihuoltolain 17 §:ään.

7.15 Elintarvikelaki

19 §. *Hygieniapassi*. Vuoden 1982 sosiaalihuoltolain 27 e §:n kumoamisesta johtuen pykälän 2 momentin 3 kohdan sisältämä viittaus sosiaalihuoltolaissa tarkoitettuun vammaisten henkilöiden työllistymistä tukevaan toimintaan tai työtoimintaan muutettaisiin viittaukseksi sosiaalihuoltolain 17 §:ssä tarkoitettuun työtoimintaan. Lakiteknisenä korjauksena viittaus kumottuun vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettuun lakiin (380/1987) muutettaisiin viittaukseksi vammaispalvelulakiin (675/2023). Lisäksi momentista poistettaisiin viittaus kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977) mukaiseen työtoimintaan, sillä työtoimintaa ei enää järjestetä kyseisen lain perusteella.

7.16 Laki toimeentulotuesta

10 §. *Alennettu perusosa.* Pykälään tehtäisiin lakitekninen täsmennys vastaamaan ehdotettavia muutoksia.

11 §. *Huomioon otettavat tulot.* Voimassa olevassa pykälän 2 momentissa säädetään tuloista, joita ei oteta tulona huomioon toimeentulotukioikeutta arvioitaessa. Momentin kohdassa 7 säädetään siitä, että lastensuojelulain (417/2007) 35 §:ssä ja 36 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua taloudellista tukea sekä 76 a §:ssä tarkoitettua taloudellista tukea asumisen ja toimeentulon turvaamiseksi jälkihuollossa ei oteta tulona huomioon toimeentulotukioikeutta arvioitaessa. Kohtaan lisättäisiin viittaus sosiaalihuoltolain 28 §:ään, koska osa voimassa olevan lastensuojelulain 35 ja 36 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetusta taloudellisesta tuesta voitaisiin jatkossa myöntää sosiaalihuoltolain 28 §:n nojalla. Tarkoituksena olisi, että hyvinvointialueen lapsen terveyden tai kehityksen turvaamiseksi myöntämä välttämätön taloudellinen tuki olisi etuoikeutettua toimeentulotukeen nähden riippumatta siitä, myönnettäisiinkö tuki lastensuojelulain vai sosiaalihuoltolain nojalla. Siten pykälään ehdotettava muutos liittyisi edellä sosiaalihuoltolain 28 §:ään ehdotettuun taloudellisen tuen myöntämistä koskevaan muutokseen.

14 e §. *Toimeentulotukiasioita koskeva Kansaneläkelaitoksen ja hyvinvointialueen yhteistyö***.** Pykälään tehtäisiin lakitekninen täsmennys vastaamaan ehdotettavia muutoksia.

7.17 Valmiuslaki

88 §. *Sosiaali- ja terveyspalvelut sekä terveydensuojelu.* Pykälän 1 momentin 2 kohtaan tehtäisiin lakitekninen täsmennys vastaamaan ehdotettavia muutoksia.

7.18 Laki kotoutumisen edistämisestä annetusta laista

33 §. *Ilman huoltajaa maassa olevan lapsen asumisen järjestäminen.* Pykälän 2 momenttiin tehtäisiin lakitekninen muutos vastaamaan ehdotettavia muutoksia. Muutetaan palvelutarpeen arviointi tuen tarpeen arvioinniksi.

7.19 Terveydenhuoltolaki

24 §. *Sairaanhoito.* Pykälän 3 momenttiin tehtäisiin muutos. Momentti koskee erityisen tuen tarpeessa olevan henkilön tai lapsen hoito- ja palvelusuunnitelmaa siten, että se voidaan ottaa huomioon tehtäessä sosiaalihuoltolain 46 §:n mukaista päätöstä. Kyseinen pykälä ehdotetaan kumottavaksi, joten sitä koskeva sääntely terveydenhuoltolaissa ei ole enää tarpeellinen.

27 §. *Mielenterveyden hoito.* Pykälän 4 momentti ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana.

32 §. Pykäliin ehdotetaan tehtäväksi pieniä lakiteknisiä muutoksia.

50 a §. *Terveydenhuollon ja sosiaalipäivystyksen yhteistyö.* Pykälän 1 ja 2 momentin voimassa oleva sääntely on pääosin päällekkäistä sosiaalihuoltolain 35 §:n kanssa. Päällekkäisyys ehdotetaan poistettavaksi. Terveydenhuoltolain 50 a §:n 1 momentissa säädettäisiin jatkossakin, että kiireellisen hoidon edellyttämän arvion yhteydessä terveydenhuollon ammattihenkilön on arvioitava, onko potilaalla ilmeinen sosiaalihuollon tarve. Pykälän 1 ja 2 momenttiin nykyisin sisältyvä terveydenhuollon ammattihenkilön ohjaamis- ja ilmoitusvelvollisuutta koskeva sääntely korvattaisiin 1 momenttiin sisällytettävällä informatiivisella viittaussäännöksellä sosiaalihuoltolain 35 §:ään. Terveydenhuollon ammattihenkilön velvollisuudet säilyisivät siis nykyisellään, mutta laeista poistettaisiin perusteeton keskenäinen päällekkäisyys.

Pykälän 3 momentti ehdotetaan kumottavaksi. Momenttiin sisältyy nykyistä 1 ja 2 momenttia tarkentavaa sääntelyä, jonka mukaan kiireellisessä tilanteessa terveydenhuollon ammattihenkilön on otettava yhteyttä sosiaalipäivystykseen. Säännöksessä määritellään siis, mihin hyvinvointialueen sosiaalihuollon organisaation osaan terveydenhuollon ammattihenkilön tulisi kiireellinen sosiaalihuollon ilmeisessä tarpeessa olevaa potilasta koskeva ilmoituksensa osoittaa. Asia on kuitenkin perusteltua jättää kunkin hyvinvointialueen itsensä ratkaistavaksi osana alueellisia toimintakäytäntöjään.

Lisäksi 3 momentista poistettaisiin velvoite järjestää sosiaalipäivystystä terveydenhuollon päivystyksen yhteydessä. Muutos vastaa sosiaalihuoltolakiin ehdotettavia muutoksia.

53 a §. Pykälässä oleva viittaus lain 50 a §:ään korvattaisiin viittauksella sosiaalihuoltolain 35 §:ään 50 a §:n säännöskohtaisista perusteluista ilmenevistä syistä. Lisäksi pykälään tehtäisiin terminologiaan liittyviä lakiteknisiä muutoksia.

7.20 Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista

15 §. *Palveluntarpeiden selvittäminen.* Pykälän 2 momentin 1 kohtaan ehdotetaan pientä lakiteknistä muutosta.

7.21 Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta

25 §. *Sosiaalipalvelut.* Pykälässä säädetään kansainvälistä suojelua hakevan, tilapäistä suojelua saavan ja ihmiskaupan uhrin, jolla ei ole kotikuntalaissa tarkoitettua kotikuntaa Suomessa, oikeudesta saada sosiaalipalveluja. Pykälää ehdotetaan muutettavan sosiaalihuoltolakiin tehtävien muutosten vuoksi.

Pykälän 1 momentin mukaan kansainvälistä suojelua hakevalla, tilapäistä suojelua saavalla ja ihmiskaupan uhrilla, jolla ei ole kotikuntalaissa tarkoitettua kotikuntaa Suomessa, olisi oikeus saada sosiaalihuoltolain (1301/2014) 15 §:ssä tarkoitettua sosiaalityöhön ja sosiaaliohjaukseen, jos sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015) 3 §:ssä tarkoitettu ammattihenkilö arvioi sen välttämättömäksi sinä aikana, jona henkilö on oikeutettu vastaanottopalveluihin tai jona hän on auttamisjärjestelmässä.

Sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen tarkoituksena olisi tukea asiakkaan toimintakykyä ja ehkäistä kiireellisten sosiaalipalvelujen tarvetta vastaanottoprosessin aikana. Vastaanottokeskuksessa sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta toteutettaisiin monialaisessa yhteistyössä. Sosiaalityöllä ja sosiaaliohjauksella koordinoitaisiin asiakkaan vastaanottopalveluja ja tuettaisiin asiakkaan arkea ja elämänhallintaa vastaanottoprosessin aikana. Tuki annettaisiin siinä laajuudessa kuin se on henkilön tilanne huomioon ottaen välttämätöntä. Tuen tarpeeseen vastattaisiin esimerkiksi ohjauksen, neuvonnan ja psykososiaalisen tuen keinoin. Asiakkaalle annettavassa ohjauksessa ja neuvonnassa korostuisivat erityisesti lupakäsittelyyn, vapaaehtoiseen paluuseen ja kuntaan siirtymiseen liittyvät kysymykset. Lisäksi vastaanottokeskuksen sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen tehtäviin kuuluvat muun muassa täydentävän vastaanottorahan myöntämiseen liittyvä harkinta, yksityismajoitusselvityksen tekeminen ilman huoltajaa olevalle lapselle, edustajan hankkiminen ilman huoltajaa olevalle lapselle ja turvapaikkaprosessiin liittyvät sosiaalityöntekijän lausuntojen antaminen ja menettelyllisten takeiden arvioinnin koordinointi, joista säädetään erikseen. Asiakkaan tuentarpeen arvioinnissa, tuen tarpeisiin vastaamisessa ja asiakassuunnitelman laatimisessa sovelletaan sosiaalihuoltolain 4 luvun säännöksiä.

Ehdotuksen mukaan vastaanottokeskuksen sosiaalityössä noudatettaisiin sosiaalihuoltolain 49 c §:n sääntelyä koskien sosiaalityöntekijän erityisiä tehtäviä. Muutoksella ei laajennettaisi sosiaalityöntekijän tehtäviä tai lain soveltamisalaa Kyseessä olisi, käytännön työtä ja lain soveltamista tukeva muutos, joka helpottaisi palvelun välttämättömyyden arviointia ja välttämättömiin tuen tarpeisiin vastaamista. Sosiaalihuoltoa koskevien tietojen käsittelyssä sovellettaisiin lakia sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä.

Ehdotetun 2 momentin mukaan sosiaalihuoltolain 14 §:ssä tarkoitettuja sosiaalipalveluja järjestettäisiin jatkossa vain, jos sosiaalityö ja sosiaaliohjaus ei yksinään olisi riittävää asiakkaan välttämättömään tuen tarpeeseen vastaamiseksi. Lisäksi edellytyksenä sosiaalipalvelujen järjestämiselle olisi, että välttämättömään tuen tarpeeseen ei olisi mahdollista kohtuudella vastata muulla tavoin, kuten majoitusjärjestelyillä tai asiakkaan arkea tukevilla toimilla. Vastaanottokeskuksen antama sosiaalityö ja sosiaaliohjaus olisivat siten ensisijaisia keinoja vastata asiakkaan tuen tarpeisiin. Käytännössä muutos vastaisi pitkälti jo nykyistä käytäntöä vastaanottokeskuksen sosiaalipalveluissa. Myös sosiaalihuoltolakiin ollaan tässä esityksessä ehdottamassa sääntelyä, jonka mukaan asiakkaan tuen tarpeisiin vastataan ensisijaisesti sosiaalityöllä ja sosiaaliohjauksella. Sosiaaliohjaus ja sosiaalityö ovat keskeisiä työmuotoja vastaanottokeskuksen asiakkaan tuen tarpeisiin vastaamiseksi, eikä asiakas siten yleensä tarvitse sosiaalihuoltolain 14 §:ssä tarkoitettuja sosiaalipalveluja. Viime vuosina tilapäistä suojelua saaneet ovat kuitenkin olleet poikkeuksellinen asiakasryhmä. Heille on järjestetty esimerkiksi vammaispalveluja selvästi enemmän kuin kansainvälistä suojelua hakeville. Sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen

ensisijaisuus suhteessa sosiaalipalveluihin edellyttää sosiaalihuollon ammattihenkilöltä harkintaa, jossa huomioidaan asiakkaan yksilöllinen tilanne ja olosuhteet kokonaisuutena. Vastaanottokeskuksen sosiaalihuollon ammattihenkilö tekee vastaavaa harkintaa tuen tarpeen välttämättömyyttä arvioidessaan.

Sosiaalityö ja sosiaaliohjaus ei olisi riittävää esimerkiksi tilanteessa, jossa asiakas tarvitsisi sellaisia välttämättömiä sosiaalipalveluita, joita ei kyetä järjestämään vastaanottokeskuksen toimesta tai vastaanottokeskuksen tiloissa. Vastaanottokeskus voisi vastata asiakkaan tuen tarpeisiin esimerkiksi järjestämällä vastaanottokeskuksessa asumista tukevia ja mahdollistavia palveluja, kuten ateriapalvelua tai muita tukipalveluja. Jos henkilö ei kuitenkaan kohtuudella pärjää vastaanottokeskukseen hankittavilla välttämättömillä tukipalveluilla, voitaisiin tarvita esimerkiksi asumispalveluja.

Sosiaalihuoltolain 14 §:n mukaisia palveluja voisivat olla esimerkiksi uusi ehdotettava 18§:n mukainen perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuki, mielenterveystyön erityiset palvelut sekä vammaisten ja ikäihmisten erityispalvelut. Lain 18 §:ssä tarkoitetulla perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuella tuettaisiin perheiden hyvinvointia ja jaksamista. Tuen tavoitteena olisi muun muassa ehkäistä kiireellisten lastensuojelun toimenpiteiden tarvetta. Palvelun välttämättömyyden arvioisi sosiaalihuollon ammattihenkilö asiakkaan yksilöllisen tilanteen ja tuen tarpeen perusteella. Tuen tarpeen arviossa sekä palvelua ja tukitoimea järjestettäessä otettaisiin huomioon asiakkaan arvioitu vastaanottopalveluissa olon pituus. Palvelua ei käynnistettäisi, jos sen toteuttaminen vaatisi pitkäjänteistä työskentelyä, jota vastaanottoprosessin lyhytaikaisuus ja asiakkaan tilanne ei tukisi. Palveluja annettaessa huomioitaisiin kuitenkin mahdollinen jo saatu oleskelulupa ja henkilön tuleva siirtyminen kuntalaiseksi ja hyvinvointialueen asiakkaaksi. Huomioitavaa on, että lastensuojelun tarpeen arvioinnin ja palvelujen järjestämisen vastuu on hyvinvointialueilla.

Vastaanottodirektiivin 25 artiklan mukaan vastaanottopalveluja järjestettäessä on varmistettava sellaisten henkilöiden palvelutarpeisiin vastaaminen, joilla on erityisiä vastaanottotarpeita. Direktiivin mukaisesti tarjottavaa erityistä tukea voivat saada ainoastaan hakijat, joilla on erityisiä vastaanottotarpeita. Vastaanottolain 6 §:ssä säädetään lain soveltamisesta henkilöön, jolla on erityisiä vastaanottotarpeita. Huomioitavaa on, että suurimmalla osalla vastaanottopalvelujen saajista ei ole erityisiä vastaanottotarpeita, eikä myöskään tarvetta sosiaalityölle ja sosiaaliohjaukselle tai erikseen järjestettäville sosiaalipalveluille. Henkilön tilanne voi kuitenkin vaihdella vastaanottoprosessin aikana. Lisäksi vaikka henkilöllä ei olisi erityisiä vastaanottotarpeita, voisi hän kuitenkin tarvita esimerkiksi ohjausta ja neuvontaa kuntaan siirtymisen tai maasta poistumisen nivelvaiheessa.

7.22 Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta.

8 §. *Sopimuksen vahvistaminen.* Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin maininta siitä, että myös muu kuin lastenvalvoja voisi valmistella pykälässä tarkoitetun sopimuksen vahvistettavaksi. Muutos olisi linjassa sosiaalihuoltolakiin ehdotettavan uuden 29 c §:n muotoilun kanssa. Tarkoituksena on selkeyttää ja yhdenmukaistaa sääntelyä perheoikeudellisten palvelujen kokonaisuudesta ja samalla varmistaa palvelujen yhdenmukainen toteutuminen ja saatavuus eri hyvinvointialueilla. Sosiaalihuoltolakiin ehdotetussa uudessa 29 c §:ssä säädettäisiin tietyistä perheoikeudellisista palveluista, jotka olisivat nimenomaisesti lastenvalvojan tehtäviä. Lastenvalvojan pätevyysvaatimuksista säädetään sosiaalihuoltolain 27 §:ssä. Ehdotetussa 29 c §:ssä säädettävät tehtävät olisivat sellaisia, joissa näiden lastenvalvojalle säädettyjen pätevyysvaatimusten tulisi erityisesti täyttyä. Tämän vuoksi olisi tarpeen muuttaa myös lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 8 §:n 3 momenttia vastaamaan ehdotetun sosiaalihuoltolain 29 c §:n sääntelyä, Muutoksen tavoitteena on varmistaa yleis- ja

erityslakien yhdenmukainen sääntely siten, että tiettyjen sopimusten vahvistaminen edellyttäisi nimenomaisesti lastenvalvojan pätevyyttä, jotta lapsen etu tulisi tarkoituksenmukaisella tavalla huomioiduksi kaikissa tilanteissa.

8 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulevat voimaan 1.7.2027. Lakien täytäntöönpanon vaatimien toimien vuoksi lait voivat kuitenkin tulla voimaan aikaisintaan kuuden kuukauden kuluttua sen hyväksymisestä ja vahvistamisesta.

Lait kuntouttavan työtoiminnan kumoamisesta ja vuoden 1982 sosiaalihuoltolain muuttamisesta tulisivat kuitenkin voimaan jo 1.1.2027. Asiakasmaksuihin ehdotettavat korotukset tulisivat voimaan 1.1.2027.

Lain voimaan tullessa voimassa olevat päätökset, alla mainittuja poikkeuksia lukuun ottamatta, pysyvät voimassa päätökseen merkityn voimassaoloajan, kuitenkin enintään 30 päivään kesäkuuta 2028 tai enintään vuosi lain voimaantulosta. Näihin päätöksiin sovelletaan niiden tekemishetkellä voimassa olleita säännöksiä.

Valitukseen ja alistukseen, joka tehdään ennen esitykseen sisältyvien lakien voimaantuloa annetusta päätöksestä, sekä tällaisen asian käsittelyyn valituksen johdosta ylemmässä valitusviranomaisessa sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Lain voimaantulon arvioinnissa on otettu huomioon julkisen talouden tasapainottamisen tavoite, mutta myös perusoikeuksien toteutuminen ja että ihmiset saavat sosiaalipalvelut myös muutosvaiheessa. Siirtymäsäännöksillä on pyritty ennaltaehkäisemään lain liian nopean voimaantulon haitallisia vaikutuksia.

Ehdotetaan, että 1. lakiehdotuksen 17 § tulee voimaan 1.1.2027. Pykälän muusta 1. lakiehdotuksesta poikkeava voimaantulo perustuu kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain vuonna 2026 voimaan tulleeseen muutokseen (muutossäädös 1420/2025, HE 109/2025 vp). Muutossäädökseen sisältyvä siirtymäaika päättyy vuoden 2026 lopussa, jolloin työttömyysetuuteen oikeutetuille laaditut aktivointisuunnitelmat lakkaavat. Aktivointisuunnitelman lakkaamisen jälkeen työttömyysetuuteen oikeutetun palvelutarpeeseen voitaisiin vastata tarvittaessa 1. lakiehdotuksen 17 §:n mukaisella palvelulla.

Lain 17 §:n voimaan tullessa sosiaalisen kuntoutuksen palvelussa olleiden asiakkaiden päätökset tulisi uudistaa uuden 17 §:n mukaisiksi viimeistään 30 päivänä kesäkuuta 2027. Siirtymäsäännöksen tarkoituksena olisi varmistaa, että sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaat voisivat siirtyä uuteen toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palveluun, eikä asiakkaiden palveluihin tulisi tarpeettomia katkoksia.

Ehdotetaan, että 4. lakiehdotus kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain kumoamisesta tulee voimaan 1.1.2027. Lakiehdotukseen sisältyisi siirtymäsäännöksiä.

Lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä sovellettaisiin 30.6.2027 asti. Siirtymäajan tarkoituksena olisi, että kuntouttavan työtoiminnan asiakkaat ehdittäisiin ohjaamaan muihin palveluihin siten, ettei asiakkaiden palveluihin tulisi tarpeettomia katkoksia. Hyvinvointialueiden rahoitukseen vuodesta 2027 alkaen kohdistuvan säästön täyttämisen vuoksi siirtymäaika olisi rajattu puoleen vuoteen.

Lain voimaantulon jälkeen ei laadittaisi uusia aktivointisuunnitelmia eikä päivitettäisi olemassa olevia aktivointisuunnitelmia. Tämä tarkoittaisi myös, että kuntouttavaan työtoimintaan ei enää ohjattaisi uusia asiakkaita. Siirtymäajan jälkeen kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen päättyisi sekä aktivointisuunnitelmat ja niiden lain 11 §:ssä tarkoitetut oikeusvaikutukset lakkaisivat.

Kuntouttavassa työtoiminnassa aktivointisuunnitelman perusteella olevat asiakkaille tulisi osoittaa uusi palvelu siirtymäajan kuluessa. Pääsääntöisesti asiakkaat tulisi ohjata 1. lakiehdotuksen 17 §:n mukaiseen palveluun, mutta osalle asiakkaista esimerkiksi työvoimaviranomaisen tarjoamat palvelut saattavat soveltua paremmin. Arviointi asiakkaan palvelutarpeesta ja hänelle sopivasta palvelusta tulisi tehdä hyvinvointialueen, työvoimaviranomaisen ja asiakkaan kesken.

Työllistymisen monialaisesta edistämisestä annetussa laissa tarkoitetut monialaiset työllistymissuunnitelmat, jotka sisältävät sosiaalista kuntoutusta tai kuntouttavaa työtoimintaa olisi tarkistettava ja asiakkaat ohjattava uusiin palveluihin viimeistään 30 päivänä kesäkuuta 2027.

Lisäksi säädettäisiin valtion korvauksesta kuntouttavan työtoiminnan järjestämiseen annetun valtioneuvoston asetuksen (1393/2014) siirtymäajasta. Asetus on annettu kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain nojalla, ja sen olisi tarkoitus olla voimassa 30.6.2028 asti. Siirtymäajan tarkoituksena olisi varmistaa, että hyvinvointialueilla ja KEHA-keskuksella olisi riittävästi aikaa korvausten hakemiseen ja maksatukseen.

Ehdotetaan, että 6. lakiehdotus työttömyysturvalain muuttamisesta tulisi voimaan 1.1.2027. Koska kuntouttavaa työtoimintaa järjestettäisiin 30.6.2027 asti, voimaantulosäännöksessä säädettäisiin myös siirtymäajan järjestämisestä.

Työttömyysetuutta ja kulukorvausta maksettaisiin kuntouttavan työtoiminnan ajalta ennen muutosten voimaantuloa voimassa olleiden säännösten perusteella 30.6.2027 asti. Käytännössä etuutta voisi hakea 1.7.2027 edeltävältä ajalta vielä myöhemminkin työttömyysturvalaissa säädetyn hakuajan puitteissa, ja etuuden maksatus voisi tapahtua myös 30.6.2027 jälkeen.

Myös työnhakijan työvoimapoliittisesti arvioituna moitittavaan menettelyyn, joka liittyy kuntouttavaan työtoimintaan osallistumiseen ja aktivointisuunnitelman toteuttamiseen sovellettaisiin lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että työnhakijaa koskisivat työttömyysetuuden saamisen edellytyksenä samat kuntouttavaan työtoimintaan ja aktivointisuunnitelmaan liittyvät velvollisuudet kuin aiemminkin, niin kauan kuin kuntouttavaa työtoimintaa järjestetään ja työnhakijan kanssa laadittu aktivointisuunnitelma on voimassa.

Työttömyysturvalain 2 a luvun 10 a §:n mukaan työssäolovelvoite on voimassa enintään viisi vuotta. Siirtymäsäännöksen 4 momentin mukaan kuntouttava työtoiminta otettaisiin huomioon velvoitetta täyttävänä toimena myös ehdotettujen muutosten voimaantulon ja siirtymäajan päättymisen jälkeen. Vastaava koskisi etuusoikeuden palautumista koulutusta vailla olevaa nuorta koskevaa työttömyysturvalain 2 luvun 16 §:ää sovellettaessa.

Yleistukilaissa säädettyjen säännösviittausten perusteella työttömyysturvalakia koskevan lakiehdotuksen voimaantulosäännöksen 2–4 momentti koskisivat myös työnhakijan yleistukioikeutta.

Ehdotetaan, että 7. lakiehdotus työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain muuttamiseksi tulee voimaan 1.4.2027.

Ehdotetaan, että 11. lakiehdotus sosiaalihuoltolain (710/1982) 27 d ja e §:n kumoamisesta tulee voimaan 1.1.2027. Siirtymäsäännöksillä on tarkoitus turvata palveluiden jatkuvuus.

Lain voimaan tullessa voimassa ollutta 27 d §:ää sovellettaisiin niin kauan kuin pykälän perusteella laaditut sopimukset ovat voimassa. Siirtymäsäännöstä sovellettaisiin 27 d §:n 3 momentin mukaisiin työsopimuksiin, työn järjestäjän ja palvelun tuottajan välillä laadittuihin sopimuksiin sekä muihin palvelun järjestämisen johdosta mahdollisesti laadittuihin sopimuksiin. Siirtymäsäännöksen tarkoituksena olisi varmistaa palvelun jatkuminen sen nykyisille asiakkaille.

Lain voimaan tullessa voimassa olevat 27 e §:n perusteella laaditut päätökset tulisi uusia ehdotettavan sosiaalihuoltolain mukaisiksi viimeistään 30.6.2027. Tämä tarkoittaisi käytännössä sitä, että 27 e §:n mukaisessa palvelussa olevat henkilöt siirtyisivät uuteen toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palveluun siirtymäajan puitteissa. Pykälän kumoaminen ei siten saa johtaa siihen, että 27 e §:n perusteella palvelua saaneet asiakkaat jäisivät lakimuutoksen seurauksena ilman palveluita.

Lisäksi säädettäisiin valvontalain 11 §:ssä tarkoitettujen palveluntuottajien rekisteröintejä koskevasta aikataulusta. Voimaantulosäännöksessä säädettäisiin, että lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten perusteella tehty sosiaalipalvelun rekisteröintiä koskeva päätös jää voimaan. Yksityinen palveluntuottaja saisi aiemmin tehdyn rekisteröintipäätöksen nojalla jatkaa tämän lain voimaan tullessa voimassa olleissa säännöksissä tarkoitettua sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta tämän lain 15 §:ssä tarkoitettuna sosiaalityönä ja sosiaaliohjauksena, kuntouttavaa työtoimintaa, vammaisen henkilön työllistymistä edistävää toimintaa ja työtoimintaa sekä sosiaalisen kuntoutuksen palveluja tämän lain 17 §:ssä tarkoitettuna toimintakyvyn ja osallisuuden tukena sekä perhetyötä, kasvatus- ja perheneuvontaa, tehostettua perhetyötä ja kotiin vietävää tai ryhmämuotoista perhekuntoutusta tämän lain 18 §:ssä tarkoitettuna perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tukena, noudattaen tämän lain ja valvontalain säännöksiä. Säännös koskisi toimintaa, joka on jo käynnissä ja rekisteröity tämän lain tullessa voimaan. Sääntelyn tarkoituksena on turvata jo käynnissä olevan ja rekisteröidyn toiminnan jatkuvuus. Sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen hankkimisessa yksityiseltä palveluntuottajalta tulisi kuitenkin voimassa olevaa sääntelyä vastaavasti huomioida järjestämislain 12 §:n 2 momentin mukainen sääntely.

Valvontaviranomaisen tulisi viran puolesta ja maksutta muuttaa ennen tämän lain voimaantuloa tehty mainittuja palveluja koskeva rekisteröinti tässä laissa tarkoitettuja palveluja koskevaksi rekisteröinniksi. Muutos tulisi tehdä kahden vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Näin varmistettaisiin se, että valtakunnallisen palveluntuottajien Soteri-rekisterin tietosisällöt saatettaisiin kohtuullisen ajan kuluessa vastaamaan tämän lain mukaisia palveluja. Kyseessä olisi palvelusta riippuen rekisteritekninen tai manuaalinen muutostyö, jossa ei erikseen tutkittaisi palveluntuottajaa tai palveluyksikköä koskevien edellytysten täyttymistä. Muutostyö edellyttäisi kuitenkin joidenkin palvelujen osalta aiempien valvontaviranomaisen päätösten selvittämistä sekä yhteydenottoa palveluntuottajiin. Tämä johtuu siitä, että palveluntuottajien rekisteröinti tehdään Aura-luokituksen mukaisesti. Aura-luokitus sisältää yksittäisiä sosiaalipalveluja laajempia palvelukokonaisuuksia, jolloin samaa luokitusta on voitu käyttää myös muiden kuin nyt uudistuvien palvelujen rekisteröintiin. Sellaisissa palveluissa kaikkien kyseisellä luokituksella rekisteröityjen palvelujen rekisteritekninen konversio ei ole mahdollista, vaan muutostyössä on eriteltävä ne palvelut, jotka sisältyisivät tällä esityksellä luotaviin uusiin palveluihin.

Voimaantulosäännöksessä säädettäisiin erikseen tilanteista, joissa aiemmin rekisteröityyn toimintaan ja voimaantulosäännöksen perusteella jatkettavaan toimintaan tulisi olennaisia muutoksia. Valvontalain mukaan palvelutoimintaa koskevan olennaisen muutoksen toteuttamisen edellytyksenä on, että siitä on tehty rekisteröintiä koskeva päätös. Voimaantulosäännöksessä säädettäisiin, että silloin, kun aiemmin rekisteröityyn toimintaa tulee olennaisia muutoksia,

valvontaviranomainen muuttaisi muutoshakemuksen käsittelyn yhteydessä rekisteröinnin tässä laissa tarkoitettua palvelua koskevaksi rekisteröinniksi. Aiemmin tehdyn rekisteröinnin muuttaminen tässä laissa tarkoitettua palvelua koskevaksi rekisteröinniksi olisi palveluntuottajalle maksuton, mutta toiminnan muutosta koskeva rekisteröinti olisi maksullinen. Säännös sovellettaisiin tilanteessa, jossa valvontaviranomainen ei olisi vielä tehnyt rekisteröintiä koskevaa rekisteriteknistä muutosta.

9 Toimeenpano ja seuranta

Sosiaalihuollon uudistaminen

Esitykseen sisältyvien muutosten toimeenpano kuuluu lähtökohtaisesti hyvinvointialueille, mutta se aiheuttaa muutostoimenpiteitä myös kansallisella tasolla, mm. tiedonhallintaan ja valvonnan eri muotoihin liittyvien ohjaustoimien osalta. Lakiehdotusten tavoitteiden saavuttaminen edellyttää vahvaa kansallista toimeenpanon tukea. Kansallisen toimeenpanon tuen tarve kytkeytyy myös lastensuojelulakiin ehdotettuihin muutoksiin etenkin siksi, että lakien välistä rajapintaa esitetään uudelleenmuotoiltavaksi.

Hyvinvointialueiden näkökulmasta esitys sisältää useita sosiaalihuollon toteuttamiseen ja toimivuuteen liittyviä muutosehdotuksia, joiden toimeenpano edellyttää sosiaalihuollon ammattilaisten koulutusta, uudenlaista työorientaatiota ja uusia työtapoja. Lisäksi ehdotukseen sisältyy muutoksia tiettyjen sosiaalihuollon palveluiden tai toimintojen järjestämiseen ja organisointiin. Myös näihin liittyvät ratkaisut ja käytännön soveltamisen tarpeet voivat jossain määrin vaihdella hyvinvointialueittain niiden erilaisten olosuhteiden ja olemassa olevien palvelu- ja henkilöstörakenteiden ja resurssien mukaan. Sosiaalihuoltolain muutosesityksen tarkoituksena on osaltaan lisätä hyvinvointialueiden mahdollisuuksia sosiaalihuollon toiminnan joustavampaan organisointiin lainsäädännön mahdollistamien reunaehtojen puitteissa. Ehdotuksen lausuntokierroksella tuotiin kuitenkin voimakkaasti esiin tarve vahvaan, kansalliseen ja organisoituun toimeenpanon tukeen, jotta alueelliset ratkaisut eivät hajautuisi tarpeettoman paljon, ja jotta muutoksen edellyttämää kehittämistoimintaa voitaisiin toteuttaa tarvittaessa alueelliset voimavarat yhdistä-en ilman päällekkäistä kehittämistyötä asiakkaiden yhdenvertainen kohtelu ja palvelut varmistaen.

Koska ehdotetut muutokset vaikuttavat laajasti sosiaalihuollon toimintaan, tulevat hyvinvointialueet tarvitsemaan kansallista tukea ja ohjausta vaikuttavan ja hyvinvointialueiden välillä riittävän yhdenvertaisen toimeenpanon varmistamiseksi. Kesäkuussa 2026 Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa käynnistettyä kansallisen toimeenpanon suunnittelua tullaan jatkamaan ja tarkentamaan syksyn aikana.

Myös lainsäädännön vaikutusten seuranta voimaantulon jälkeen edellyttää kansallisia toimenpiteitä ja näitä toimenpiteitä tulee sovittaa yhteen mahdollisten eduskunnan lausumien kanssa. Sosiaali- ja terveysministeriö tulisi ainakin seuraamaan ehdotettujen muutosten vaikutuksia yhteistyössä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa myöhemmin tarkentuvalla tavalla. Seurantatietoa tultaisiin keräämään ainakin sosiaalityöhön ja sosiaaliohjaukseen ehdotettujen muutosten toteutumista ja tuen saamisen kehittymistä sekä uudistuvista palveluista, niiden riittävästä ja yhdenvertaisesta saatavuudesta hyvinvointialueiden sisällä ja valtakunnallisesti. Seurantaa tulisi kohdentaa myös sosiaalihuoltolain ja lastensuojelulain uudelleenmuotoutuvaan rajapintaan esimerkiksi asiakkuuksien siirtymisen ja palvelujen saatavuuden osalta.

Työllisyyspoliittinen tuki ja sillä tuettava toiminta

Työllisyyspoliittisen tuen toimeenpano ja sen seuranta kuuluu työvoimaviranomaiselle. Toimeenpano edellyttää työvoimaviranomaiselta tietoa toimialueensa työnhakijoiden palvelutarpeista erityisesti pitkään työttömänä olleiden osalta sekä tietoa sellaisista toimialueen yhdistyksistä ja säätiöistä, jotka voisivat järjestää tuettavaa toimintaa työttömille. Toimeenpano edellyttää vuoropuhelua myös hyvinvointialueiden kanssa, jotta palvelut ja toiminta voidaan parhaalla mahdollisella tavalla kohdentaa tunnistettuihin palvelu- ja tuen tarpeisiin. Tässä esityksessä ehdotettavat uudistukset kohdistuvat osin samaan kohderyhmään.

Työllisyyspoliittista tukea koskeva lakimuutos esitetään tulevan voimaan 1.4.2027. Toimeenpanon ajankohta on kytköksissä toimeenpanon edellyttämiin tietojärjestelmämuutoksiin. Työvoimaviranomaiset voivat kuitenkin käynnistää tuettavan toiminnan suunnittelun heti lakimuutoksen tultua hyväksytyksi. Lakimuutoksen voimaantulo ajoittuisi kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain kumoamisen siirtymäaikaan, mikä parhaimmillaan mahdollistaisi tuettavan toiminnan hankkeiden käynnistymisen siirtymäaikana. Käynnistyminen tarjoaisi siten osalle kuntouttavan työtoiminnan asiakkaista mahdollisuuden jatkaa tuettavassa toiminnassa, mikäli työvoimaviranomainen sen sopivimmaksi arvioisi.

Työllisyyspoliittisen tuen käyttöä, kohdentumista ja vaikuttavuutta on tarpeen arvioida sekä alueellisesti että kansallisesti. Työvoimaviranomaisen mahdollisuuksia seurata ja arvioida työvoima- ja työllisyyspalveluiden toimeenpanoa on tarkoitus laajentaa hallituksen esityksellä 94/2026 vp, joka on eduskunnan käsittelyssä. Muutosta esitetään voimaan 1.11.2026 alkaen. Muutoksen jälkeen työllistymissuunnitelmaan tai sen korvaavaan suunnitelmaan sisällytettävät muut kuin julkiset työvoimapalvelut voidaan kirjata ja niiden toteutumista voidaan seurata sekä yksilökohtaisesti että esimerkiksi hanketasolla. Ehdotettu muutos mahdollistaa myös koko maan tasoisen raportoinnin.

Työ- ja elinkeinoministeriö tekisi toimivaltansa puitteissa tarvittaessa yhteistyötä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa edellä kuvatussa sosiaalihuollon uudistusten toimeenpanon tuessa.

Ehdotettu työllisyyspoliittisella tuella toteutettava toiminta ei ole julkinen työvoimapalvelu eikä niin sanottu aktivointiasteeseen luettava palvelu, joten sitä ei seurattaisi erikseen Työnvälitystilastossa. Kansallisella tasolla tuettavaa toimintaa olisi tarkoituksenmukaista seurata ja raportoida osana työvoimapalvelujärjestelmän tilaa koskevaa selvitystä, jonka työllisyyden edistämisen neuvottelukunta antaa valtioneuvostolle hallituskausittain. Tuettavaa toimintaa koskeva arvio olisi ensimmäisen kerran mahdollista sisällyttää vuoden 2030 lopulla annettavaan palvelujärjestelmän tila -selvitykseen. Työllisyyspoliittisen tuen kohdentumista ja vaikuttavuutta on mahdollista arvioida myös erillisinä tutkimushankkeina tai selvityksinä, jotka työ- ja elinkeinoministeriö voisi käynnistää.

10 Suhde muihin esityksiin

10.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä

Esitys liittyy samaan aikaan tämän esityksen kanssa valmisteltavaan hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi lapsen erityisestä suojelusta sekä siihen liittyvien lakien muuttamisesta STM057:00/2025). Esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle budjettilakiaikataulussa vuonna 2026. Esityksien päällekkäinen sääntely koskee ehdotettua sosiaalihuoltolain 35 b §:ää koskien lastensuojeluilmoitusta ja ennakollista lastensuojeluilmoitusta sekä ehdotettua 18 §:ää koskien perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tukea. Lisäksi 22 a §:ään ehdotettava perheryhmäkotien henkilöstömitoitusta koskeva täsmennys on yhdenvertaisuussyistä riippuvainen lakiin lapsen erityisestä suojelusta ehdotettavista muutoksista koskien lastensuojelulaitosten henkilöstömitoitusta.

Valmiuslain kokonaisuudistusta (OM015:00/2022) on valmisteltu samaan aikaan tämän esityksen kanssa ja molemmat esitykset annetaan eduskunnalle syksyllä 2026. Uudessa valmiuslaissa viitataan tällä esityksellä muutettavaksi ehdotettavaan sosiaalihuoltolain ja vuoden 1982 sosiaalihuoltolain sääntelyyn. Ehdotukset tulee yhteensovittaa eduskuntakäsittelyvaiheessa.

Eduskunnassa on käsiteltävänä hallituksen esitys, jossa ehdotetaan säädettäväksi teknologisten ratkaisujen käyttämisestä sosiaalipalveluissa (HE 113/2025 vp). Hallituksen esityksen mukaan asiakkaan palvelutarpeisiin vastaaminen teknologisilla ratkaisuilla arvioitaisiin asiakassuunnitelman laatimisen yhteydessä. Asiakasmaksulain 10 e §:ssä säädettäisiin kohtuullisen maksun perimisestä asiakassuunnitelmaan sisältyvästä palvelusta, jossa käytetään teknologista ratkaisua. Hallituksen esityksessä ehdotettu sääntely tulee sovittaa yhteen nyt ehdotettavan sääntelyn kanssa.

10.2 Suhde talousarvioesitykseen

Esitys liittyy esitykseen valtion vuoden 2027 talousarvioksi. Ehdotetaan, että se käsitellään valtion vuoden talousarvioesityksen yhteydessä. Esitys vähentäisi hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin yleiskatteellista rahoitusta 46,05 miljoonalla eurolla vuonna 2027, 80,0 miljoonalla eurolla vuonna 2028 ja 79,0 miljoonalla eurolla vuodesta 2029 lähtien.

Esitys vähentäisi sosiaali- ja terveysministeriön momentille 33.20.31 varattua määrärahaa 15,5 miljoonaa euroa vuonna 2027, 19,5 miljoonaa euroa vuonna 2028 ja 20,5 miljoonaa euroa vuodesta 2029 lähtien. Lisäksi esitys vähentäisi sosiaali- ja terveysministeriön momentille 33.20.52 varattua määrärahaa 3,5 miljoonaa euroa vuonna 2027, 10,0 miljoonaa euroa vuonna 2028 ja 11,0 miljoonaa euroa vuodesta 2029 lähtien.

Työ- ja elinkeinoministeriön valmisteleman esityksen toimeenpano lisäisi kuntien peruspalvelujen valtionosuuksia 12,8 miljoonalla eurolla vuodesta 2028 alkaen. Vuonna 2027 peruspalvelujen valtionosuuksien lisäys olisi vajaan toimintavuoden takia noin 9,4 miljoonaa euroa

Yhteensä esitetyillä muutoksilla olisi valtion talouteen menoja vähentävä vaikutus yhteensä 55,4 miljoonaa euroa vuonna 2027, 96,2,7 miljoonaa euroa vuonna 2028 ja 97,2 miljoonaa euroa vuodesta 2029 lähtien.

Ehdotetun työllisyyspoliittisen tuen kustannuksiin ehdotetaan vuoden 2027 talousarvioesityksessä lisättäväksi 9,385 miljoonaa euroa kuntien peruspalvelujen valtionosuuksiin momentille 28.90.30 ja kyseisen tuen toimeenpanon edellyttämiin tietojärjestelmäkustannuksiin 215 000 euroa momentille 32.01.10 Digitalisaation kehittäminen.

11 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

11.1 Esitykseen liittyvät perus- ja ihmisoikeudet

Esityksen kannalta keskeisiä perustuslaissa säädettyjä perusoikeuksia ja muita perustuslain säännöksiä ovat yhdenvertaisuus (6 §), yksityiselämän suoja (10 §), oikeus sosiaaliturvaan sekä riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin (19 §), oikeusturva (21 §), julkisen vallan velvollisuus turvata perus- ja ihmisoikeudet (22 §), lailla säätämisen vaatimus (80 §) sekä kunnallinen itsehallinto ja siihen liittyvä rahoitusperiaate (121 §). Lisäksi esityksen kannalta keskeisiä ovat lasten, vammaisten ja iäkkäiden henkilöiden erityiset ihmisoikeudet sekä kaikkien yksilöiden sosiaaliset oikeudet.

Esityksen kannalta keskeinen perusoikeus on perustuslain 6 §:ssä säädetty oikeus yhdenvertaisuuteen. Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Säännös ilmaisee paitsi vaatimuksen oikeudellisesta yhdenvertaisuudesta myös ajatuksen tosiasiallisesta tasa-arvosta. Siihen sisältyy mielivallan kielto ja vaatimus samanlaisesta kohtelusta samanlaisissa tapauksissa (HE 309/1993 vp, s. 42). Pykälän 2 momentissa säädetään syrjintäkiellosta, jonka mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan henkilön iän, sukupuolen, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Tällainen muu syy voi olla esimerkiksi asuinpaikka (ks. HE 309/1993 vp, s. 42–44; ks. esim. PeVL 67/2014 vp, s. 3).

Pykälän 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Säännöksen tarkoituksena on korostaa, että lapsia tulee kohdella tasa-arvoisina sekä suhteessa aikuisväestöön että keskenään yhdenvertaisesti. Toisaalta lapset tarvitsevat myös erityistä suojelua ja huolenpitoa. Näin säännös mahdollistaa myös lasten positiivisen erityiskohtelun tasa-arvon toteutumiseksi (HE 309/1993 vp, s. 45/I).

Perustuslain 10 § turvaa jokaiselle yksityis- ja perhe-elämän suojan. Sen mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Lisäksi henkilötietojen suojasta on säädettävä tarkemmin lailla. Yksityiselämän suojan lähtökohtana on, että yksilöllä on oikeus elää omaa elämäänsä ilman viranomaisten tai muiden ulkopuolisten tahojen mielivaltaista tai aiheetonta puuttumista hänen yksityiselämäänsä (HE 309/1993 vp, s. 52). Lisäksi lainsäädännöllä tulee turvata yksilön oikeusturva ja yksityisyyden suoja henkilötietojen käsittelyssä, rekisteröinnissä ja käyttämisessä (HE 309/1993 vp, s. 53). Säännös liittyy erityisesti esityksen asiakasprosessia ja asiakastietoja koskevaan sääntelyyn.

Ehdotettavalla säännösten kokonaisuudella on kiinteä yhteys perustuslain 19 §:n turvaamiin sosiaalisiin oikeuksiin. Perustuslain 19 §:n 1 momentti takaa jokaiselle subjektiivisen oikeuden ihmisarvoisen elämän kannalta välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon. Edellytyksenä on, että henkilö ei kykene hankkimaan tällaista turvaa omalla toiminnallaan taikka saa sitä muista sosiaaliturvajärjestelmistä tai muilta henkilöiltä. Säännös on kiinteässä yhteydessä perustuslain 7 §:n turvaamaan oikeuteen elämään (HE 309/1993 vp, s. 69/II). Säännöksen tarkoituksena on turvata ihmisarvoisen elämän edellytysten vähimmäistaso, kuten terveyden ja elinkyvyn säilyttämisen kannalta välttämättömän ravinnon ja asumisen järjestäminen. Säännös on näin ollen kiinteässä yhteydessä oikeutta elämään koskevaan perustuslain sääntelyyn (HE 309/1993 vp, s. 69/II). Perustuslakivaliokunta totesi perusoikeusuudistuksesta antamassaan mietinnössä (PeVM 25/1994 vp, s. 10/II), että oikeuden toteuttamiseen tarvitaan käytännössä alemman asteisia säädöksiä, joissa nykyiseen tapaan säännellään tukimuotoja, niiden saamisedellytyksiä ja tarveharkintaa sekä menettelyä. Hallituksen esityksessä (HE 309/1993 vp, s. 30/II) viitattiin tältä osin sosiaalihuoltolaissa tuolloin säänneltyyn toimeentulotukeen. Lisäksi esityksessä todettiin, että ihmisarvoisen elämän perusedellytyksiä turvaavat myös eräät lasten, vanhusten, vammaisten ja kehitysvammaisten huoltoon kuuluvat tukitoimet, erityisesti oikeus kiireelliseen sairaanhoitoon.

Perustuslain 19 §:n 2 momentti turvaa jokaiselle oikeuden perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella. Momenttiin sisältyy vaatimus perustoimeentulon turvan säätämisestä lailla. Lain esitöiden mukaan hyvinvointiyhteiskuntaan kuuluu oikeus turvalliseen elämään riippumatta yksilön asemasta työelämässä, perhesuhteista ja sosiaalisesta asemasta tai muista vastaavista tekijöistä. Säännöksellä turvattu perustoimeentulon taso ei kuitenkaan ole perustuslain tasolla subjektiivinen oikeus, vaan riittävästä toimeentulon turvasta tulee säätää lailla. Säännös

ei kuitenkaan asettaisi estettä sille, että järjestelmiin voidaan sisällyttää tarveharkintaa (HE 39/1993 vp, s. 70).

Pykälän 3 momentissa säädetään julkisen vallan velvollisuudesta turvata jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut. Säännöksellä ei määritellä tiettyä palvelujen järjestämisen tapaa, vaan asetetaan julkiselle vallalle velvollisuus taata riittävien palvelujen saatavuus (HE 309/1993 vp, s. 71/I). Säännös ei edellytä riittäviä sosiaali- ja terveyspalveluja taattavan tavallisella lailla nimenomaan subjektiivisina oikeuksina. Palvelujen riittävyyttä arvioitaessa voidaan lähtökohtana pitää sellaista palvelujen tasoa, joka luo jokaiselle ihmiselle edellytykset toimia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä (HE 309/1993 vp, s. 71/II). Näin oikeus riittäviin sosiaalipalveluihin kytkeytyy välillisesti myös muihin perusoikeuksiin (HE 309/1993 vp, s. 71/I).

Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on tuettava perheiden ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. Perustuslain esitöiden mukaan päävastuu lapsen kasvusta ja kehityksestä kuuluu perheelle ja lapsen hoidosta vastaaville aikuisille. Lapsen hyvinvointi puolestaan sisältää ajatuksen turvallisista kasvuoloista. Oikeus yksilölliseen kasvuun korostaa lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioon ottamista (HE 309/1993 vp, s. 71–72, I-II).

Esityksessä tulevat arvioitavaksi tietyt oikeusturvaan liittyvät kysymykset. Perustuslain 21 §:n 1 momentti sisältää perussäännöksen jokaisen oikeudesta saada asiansa käsitellyksi ja ratkaistuksi tuomioistuimessa tai muussa toimivaltaisessa viranomaisessa. Pykälän 2 momentissa säädetään oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon oikeussuojatakeista. Säännöksen mukaisiin hyvän hallinnon takeisiin kuuluvat muun muassa oikeus saada perusteltu päätös ja hakea muutosta. Säännös ei estä säätämästä lailla vähäisiä poikkeuksia hyvän hallinnon takeisiin, mutta säädettävät poikkeukset eivät yksittäisessä tapauksessa saa vaarantaa yksilön oikeusturvaa pääsääntönä (HE 309/1993 vp, s. 74/I–II ja esim. PeVL 50/2018 vp, s. 3 ja siinä mainitut lausunnot). Momenttiin sisältyy myös turvaamisvelvoite, jonka mukaan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeista tulee säätää eduskunnan hyväksymällä lailla.

Ehdotettava sääntely toteuttaa myös perustuslain 22 §:ssä julkiselle vallalle säädettyä velvoitetta turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Säännöksessä ei ole määritelty niitä keinoja, joilla julkisen vallan tulee turvaamisvelvollisuutensa toteuttaa. Keskeisiin keinoihin kuuluvat perusoikeuden käyttöä turvaavan ja täsmentävän lainsäädännön säätäminen sekä taloudellisten voimavarojen kohdentaminen (HE 309/1993 vp, s. 75).

Perustuslain 2 §:n 3 momenttiin kirjatun oikeusvaltioperiaatteen mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Tämän oikeusvaltioperiaatteen mukaan julkisen vallan käyttäjällä tulisi aina olla viime kädessä eduskunnan säätämään lakiin palautettavissa oleva toimivaltaperuste (HE 1/1998 vp, s. 74). Perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan lailla on säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan. Säännöksessä edellytetään, että kaikki yksilön oikeusasemaan vaikuttavat keskeiset säännökset annetaan lailla. Lain alaan kuuluvilla asioilla viitataan muun muassa perusoikeussäännöksiin. Lisäksi useisiin perusoikeussäännöksiin sisältyy sääntelyvarauksia, jotka nimenomaisesti velvoittavat lainsäätäjää antamaan kyseisiä perusoikeuksia täsmentäviä säännöksiä lailla (PeVM 25/1994 vp, s. 4–6).

Useat kansainväliset ihmisoikeussopimukset ovat esityksen kannalta merkityksellisiä. Uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan (SopS 78–80/2002) tehtävänä on turvata ja edistää sosiaalisia oikeuksia Euroopassa. Sopimuksen 12 artiklassa määrätään oikeudesta sosiaaliturvaan, 14

artiklassa oikeudesta sosiaalipalveluihin ja 15 artiklassa vammaisten henkilöiden oikeudesta itsenäisyyteen, yhteiskuntaan sopeutumiseen ja yhteiskunnalliseen elämään osallistumiseen. Sopimuksen 16 artiklassa määrätään perheen oikeudesta sosiaaliseen, oikeudelliseen ja taloudelliseen suojeluun. Sopimuksen 17 artiklassa määrätään lasten ja nuorten oikeudesta sosiaaliseen, oikeudelliseen ja taloudelliseen suojeluun sekä 23 artiklassa ikääntyneiden henkilöiden oikeudesta sosiaaliseen suojeluun.

Euroopan unionin perusoikeuskirjan 1 artiklassa turvataan ihmisarvon loukkaamattomuus. Ihmisarvoa on kunnioitettava ja suojeltava. Perusoikeuskirjan 2 artiklassa turvataan oikeus elämään, 7 artiklassa turvataan yksityiselämän suoja ja 8 artiklassa jokaisen oikeus henkilötietojen suojaan. Perusoikeuskirjan 24 artiklassa määrätään lapsen oikeudesta hänen hyvinvoinnilleen välttämättömään suojeluun ja huolenpitoon sekä lapsen oikeudesta ilmaista vapaasti mielipiteensä. Artiklan 2 kohdan mukaan kaikissa lasta koskevissa viranomaisten ja yksityisten laitosten toiminnassa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Artiklan 3 kohdan mukaan jokaisella lapsella on oikeus ylläpitää henkilökohtaisia suhteita ja suoria yhteyksiä kumpaankin vanhempaansa säännöllisesti. Perusoikeuskirjan 25 artiklassa unioni tunnustaa ikääntyneiden henkilöiden oikeuden ihmisarvoiseen ja itsenäiseen elämään sekä oikeuden osallistua yhteiskunnalliseen elämään ja 26 artiklassa määrätään vastaavista oikeuksista vammaisten henkilöiden osalta sekä 34 artiklassa unioni tunnustaa oikeuden sosiaaliturvaetuuksiin ja sosiaalipalveluihin.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan mukaan jokaisella on oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin silloin, kun päätetään hänen oikeuksistaan tai velvollisuuksistaan taikka häntä vastaan nostetusta rikossyytteestä. Artiklan oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin kattaa myös monia julkisoikeudellisia asioita. Sopimuksen 8 artikla turvaa jokaiselle perhe-elämän ja yksityiselämän suojan. Sen mukaan jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa kunnioitusta. Viranomaiset eivät sopimuksen mukaan saa puuttua tämän oikeuden käyttämiseen, paitsi silloin kun laki sen sallii ja se on tietyin edellytyksin välttämätöntä.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artikla turvaa jokaiselle tehokkaat oikeussuojakeinot. Sen mukaan jokaisella, jonka yleissopimuksen mukaisia oikeuksia ja vapauksia on loukattu, on oltava käytettävissään tehokas oikeussuojakeino kansallisen viranomaisen edessä siinäkin tapauksessa, että oikeuksien ja vapauksien loukkauksen ovat tehneet virantoimituksessa olevat henkilöt.

Esityksen kannalta keskeinen on myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen syrjinnän kieltoa koskeva 14 artikla. Syrjinnän kieltoa on täsmennetty Euroopan ihmisoikeussopimuksen 12 lisäpöytäkirjan 1 artiklalla, joka takaa kaikkinaisen syrjinnän kiellon. Sen mukaan ketään ei saa syrjiä mainituilla perusteilla viranomaistoiminnassa.

Uudistetun Euroopan sosiaalisen peruskirjan (SopS 80/2002, jäljempänä sosiaalinen peruskirja) 14 artiklassa määrätään oikeudesta sosiaalipalveluihin. Sen 1 kohdan mukaan sopimusvaltiot sitoutuvat edistämään ja järjestämään palveluja, jotka sosiaalityön menetelmiä käyttäen osaltaan edistävät yhteiskunnassa sekä yksilöiden että ryhmien hyvinvointia ja kehitystä sekä näiden sopeutumista sosiaaliseen ympäristöönsä. Sosiaalisen peruskirjan 17 artiklassa määrätään lapsen ja nuoren oikeudesta sosiaaliseen, oikeudelliseen ja taloudelliseen suojeluun. Sosiaalisen peruskirjan 12 artiklassa määrätään oikeudesta sosiaaliturvaan. Sen mukaan sopimuspuolet ovat sitoutuneet luomaan sosiaaliturvajärjestelmän ja pitämään sitä yllä, pitämään sosiaaliturvajärjestelmänsä tyydyttävällä tasolla sekä pyrkimään asteittain nostamaan sosiaaliturvajärjestelmänsä tasoa. Sopimuksen 13 artikla taas turvaa oikeuden sosiaaliavustukseen jokaiselle, jolla ei ole

riittäviä tuloja tai varoja ja joka ei pysty hankkimaan tällaisia tuloja tai varoja joko omin avuin tai muista lähteistä.

YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 6/1976, jäljempänä TSS-sopimus) 9 artiklan mukaan sopimusvaltiot tunnustavat jokaiselle oikeuden sosiaaliturvaan sosiaalivakuutus mukaan luettuna. Sopimuksen 10 artiklassa sopimusvaltiot sitoutuvat perheen, äitien sekä lasten ja nuorten suojeluun. Sopimuksen 11 artiklan perusteella sopimusvaltiot tunnustavat jokaiselle oikeuden saada itselleen ja perheelleen tyydyttävä elintaso. Tyydyttävä elintaso käsittää riittävän ravinnon, vaatetuksen ja sopivan asunnon sekä oikeuden elinehtojen jatkuvaan parantamiseen. Sopimuksen 2(2) artiklan mukaan oikeudet on taattava kaikille ilman syrjintää. Sopimuksen 12 artiklan mukaan sopimusvaltiot tunnustavat jokaiselle oikeuden nauttia korkeimmasta saavutettavissa olevasta ruumiin- ja mielenterveydestä. Sopimusmääräysten tulkinnassa on otettava huomioon 2 artiklan 1 kohdan mukaiset velvoitteet, joiden mukaan sopimusvaltio sitoutuu sekä erikseen että varsinkin talouden ja tekniikan alalla kansainvälisen avun ja yhteistoiminnan kautta täysimääräisesti käytettävissä olevien voimavarojensa mukaan ryhtymään toimenpiteisiin kaikin soveltuvin keinoin ja varsinkin lainsäädäntötoimenpitein yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksiensa toteuttamiseksi asteittain kokonaisuudessaan.

YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 8/1976, jäljempänä KP-sopimus) 6 artiklassa säädetään oikeudesta elämään, 9 artiklassa taataan jokaiselle oikeus vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen. Sopimuksen 2(1) artiklan mukaan oikeudet sopimuksen mukaiset oikeudet on turvattava kaikille ilman syrjintää. Sopimuksen 14 artiklassa säädetään oikeudesta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Sopimuksen 17 artiklassa edellytetään Suomessa perustuslain 10 §:n tavoin lakiin perustuvaa oikeutusta yksityis- ja perhe-elämään sekä kotiin ja kirjeenvaihtoon kohdistuvalta puuttumiselta.

Esityksessä on ehdotuksia koskien lapselle järjestettäviä sosiaalipalveluja ja lapsen sosiaalihuollon toteuttamista. YK:n lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 59 ja 60/1991, jäljempänä lapsen oikeuksien sopimus) 3(1) artiklan mukaisesti kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Lapsen etu on lapsia koskevan sosiaalihuollon ja lainvalmistelun keskeinen, läpileikkaava oikeusperiaate.

Lapsen oikeuksien sopimuksen 3(2) artiklan mukaisesti sopimusvaltiot sitoutuvat takaamaan lapselle hänen hyvinvoinnilleen välttämättömän suojelun ja huolenpidon ottaen huomioon hänen vanhempiensa, laillisten huoltajiensa tai muiden hänestä oikeudellisessa vastuussa olevien henkilöiden oikeudet ja velvollisuudet. Lapsen oikeuksien sopimuksen 12 artiklassa taataan lapsen oikeus osallisuuteen. Sopimusvaltiot takaavat lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.

Lapsen oikeuksien sopimuksen 18 artiklan mukaisesti vanhemmilla tai lapsen laillisilla huoltajilla ja holhoojilla on ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä. Sopimuksen 18(2) artiklan mukaisesti sopimusvaltioiden tulee taata asianmukaista apua heidän hoitaessaan lastenkasvatustehtäväänsä. Tämän avun järjestäminen on yksi keskeisistä sosiaalihuollon tehtävistä, jota myös tämän esityksen ehdotuksilla tuetaan.

Vammaisten ihmisten oikeuksien kannalta esitystä tulee arvioida myös suhteessa YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevaan yleissopimukseen (SopS 27/2016). Sopimuksen tarkoituksena on edistää, suojella ja taata kaikille vammaisille henkilöille täysimääräisesti ja yhdenvertaisesti kaikki ihmisoikeudet ja perusvapaudet. Tämän toteutumiseksi sopimusvaltiot

ovat sitoutuneet muun muassa toteuttamaan kaikki asianmukaiset lainsäädännölliset, hallinnolliset ja muut toimet yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien täytäntöön panemiseksi ja toteuttamaan kaikki asianmukaiset, myös lainsäädännölliset, toimet vammaisia henkilöitä syrjivien säädösten, määräysten, tapojen ja käytäntöjen muuttamiseksi tai poistamiseksi. Osallisuus, syrjintäkielto, esteettömyys ja saavutettavuus ovat vammaissopimuksen keskeisiä periaatteita.

Vammaisten oikeuksien sopimuksen 1 artiklassa määritellään sopimuksen tarkoitus. Artikla sisältää myös vammaisen henkilön määritelmän. Sopimuksen tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevan 5 artiklan 1 kohdassa määrätään, että kaikki henkilöt ovat yhdenvertaisia lain edessä ja lain mukaan ja ovat oikeutettuja ilman minkäänlaista syrjintää yhdenvertaiseen lakiin perustuvaan suojaan ja yhdenvertaisiin lakiin perustuviin etuihin. Saman artiklan 4 kohdassa määrätään, että erityistoimia, jotka ovat tarpeen vammaisten henkilöiden tosiasiallisen yhdenvertaisuuden jouduttamiseksi tai saavuttamiseksi, ei katsota tämän yleissopimuksen tarkoittamaksi syrjinnäksi.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien komitea on tutkinut Suomen ensimmäisen raportin vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen täytäntöönpanosta. Komitea julkisti 3.9.2025 loppupäätelmänsä ja suosituksensa (CRPD/C/FIN/CO/1)[245] . Lisäksi vammaissopimuksesta on annettu useita yleiskommentteja. Ihmisoikeussopimusten valvontaelinten yleiskommentit sopimuksissa turvattujen oikeuksien tarkemmasta sisällöstä eivät ole oikeudellisesti sitovia, mutta niillä voi olla poliittisen merkityksen lisäksi myös oikeudellista merkitystä oikeuksien tulkinnan kannalta.

11.2 Oikeus välttämättömään toimeentuloon sekä perustoimeentulon turvaan

Perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaan jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Edelleen pykälän 2 momentin mukaan lailla taataan jokaiselle oikeus perustoimeentulon turvaan työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän ja huoltajan menetyksen perusteella. Säännöksen ydinsisällöksi voidaan määritellä yksilökohtaisesti suoritettu harkinta terveyden ja elinkyvyn säilyttämiseksi välttämättömään ravintoon ja asumiseen, kiireelliseen sairaanhoitoon sekä eräisiin välttämättä huolenpitoa vaativiin ryhmiin kohdistuviin tukitoimiin (PeVL 40/2025 vp, s. 3, StVL 5/1994 vp, s. 2/II).

Säännös heijastelee Suomen kansainvälisiä ihmisoikeusvelvoitteita ja etenkin sosiaalisen peruskirjan 13 artiklan 1 kohtaa. Sen mukaan jokaisella, jolla ei ole riittäviä tuloja tai varoja ja joka ei pysty hankkimaan tällaisia tuloja tai varoja joko omin avuin tai muista lähteistä, kuten sosiaaliturvajärjestelmän tarjoamista etuuksista, annetaan riittävää apua ja sairaustapauksissa kyseisen tilan vaatimaa hoitoa. Lisäksi TSS-sopimuksen 9 artiklan mukaan sopimusvaltiot tunnustavat jokaiselle oikeuden sosiaaliturvaan sosiaalivakuutus mukaanluettuna. Sopimuksen 11 artiklan perusteella sopimusvaltiot tunnustavat jokaiselle oikeuden saada itselleen ja perheelleen tyydyttävä elintaso, joka käsittää riittävän ravinnon, vaatetuksen ja sopivan asunnon sekä oikeuden elinehtojen jatkuvaan parantamiseen.

Perustuslakivaliokunta on pitänyt toimeentulotukea käytännössä perustuslain 19 §:n 1 momentissa tarkoitetun ihmisarvoisen elämän edellyttämän toimeentulon ja huolenpidon takuuna siltä osin kuin turvaa annetaan rahamääräisinä suorituksina. Toimeentulotukea ja ihmisarvoisen elämän edellyttämää toimeentuloa perustuslain 19 §:n 1 momentin tarkoittamassa mielessä ei

[245] Saatavana:https://um.fi/documents/35732/0/CRPD_C_FIN_CO_1.pdf/3e5cc80e-43c9-8ceb-919e-8ae1c166d746?t=1756899134170

voida kuitenkaan samaistaa toisiinsa (PeVL 31/1997 vp, s. 2/II, ks. myös PeVL 40/2018 vp, s. 3–4).

Perustuslakivaliokunnan mukaan perustuslain 19 §:n 1 momentti on muotoiltu selvästi siten, että välttämätön toimeentulo ja huolenpito on turvattu säännöksessä vain, jos henkilö ei kykene hankkimaan sitä muutoin. Välttämätöntä toimeentuloa ja huolenpitoa ei ole siten turvattu perustuslain 19 §:n 1 momentin sanamuodon mukaan niiden hankkimiseen kykenevälle henkilölle. Myös perusoikeusuudistuksen perustelulausuman mukaan perusoikeuden edellytyksenä on, että henkilö ei kykene hankkimaan momentissa tarkoitettua turvaa omalla toiminnallaan taikka saa sitä muista sosiaaliturvajärjestelmistä tai muilta henkilöiltä (HE 309/1993 vp, s. 69/II). Säännös on siten toissijainen, että se tulee sovellettavaksi vain henkilön jäädessä muutoin vaille kaikkein välttämättömintä sosiaaliturvaa (HE 309/1993 vp, s. 35/II). Avun saamisen edellytykset selvitetään yksilökohtaisella tarveharkinnalla (HE 309/1993 vp, s. 69/II). Myös perustuslakivaliokunta on arvioinut, että, jos henkilölle on tarjottu vaihtoehto, kuten todellinen mahdollisuus työhön tai ensisijaiseen etuuteen, voidaan sanoa, että tämä olisi kyennyt hankkimaan perustuslain 19 §:n 1 momentissa tarkoitetun turvan omalla toiminnallaan tai muusta sosiaaliturvasta säännöksen edellytysten mukaisesti (PeVL 52/2025 vp, kohta 14).

Perustuslain 19 §:n 2 momentin mukainen perustoimeentulon turva merkitsee pidemmälle menevää turvan tasoa kuin oikeus välttämättömään toimeentuloon. Perusoikeusuudistuksen esitöiden mukaan säännös edellyttää sosiaaliturvajärjestelmien laatimista siten kattaviksi, ettei niiden ulkopuolelle jää väliinputoajaryhmiä. Perustoimeentulon turvan riittävyyttä arvioitaessa on merkitystä sillä, onko henkilöllä (lakisääteiset turvajärjestelmät ja hänen tilanteensa kuten esimerkiksi perhesuhteensa muutoin kokonaisuutena arvioiden) toimeentulon edellytykset, vaikka hänen normaalit toimeentulomahdollisuutensa ovat säännöksen tarkoittaman seikan, esimerkiksi työttömyyden johdosta, heikentyneet. Säännöksen vaatimuksia eivät vastaisi sellaiset lainsäädännölliset muutokset, jotka merkitsisivät olennaista puuttumista edellä tarkoitetuin tavoin suojattuun perustoimeentulon turvaan. (HE 309/1993 vp, s. 70–71.)

Arvioinnissa on otettava huomioon myös perustuslain 18 §:n 2 momentissa julkiselle vallalle asetettu velvollisuus edistää työllisyyttä ja pyrkiä turvaamaan jokaiselle oikeus työhön (kts. myös (PeVL 31/1997 vp, s. 4). Myös nyt ehdotettava sääntely kytkeytyy omalta osaltaan toimenpiteisiin, joilla pyritään tukemaan asiakkaiden työkykyä ja näin ollen pidemmällä tähtäimellä edistämään työllisyyttä.

Perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan kiinnittänyt huomiota siihen, että perustuslain esitöiden mukaan perusoikeussäännöksiä muotoiltaessa on kiinnitetty erityistä huomiota tosiasiallisiin mahdollisuuksiin näiden oikeuksien toteuttamiseen ja varmistumaan siitä, että ehdotukset soveltuisivat myös taloudellisten olosuhteiden muuttuessa (ks. esim. PeVL 54/2024 vp, kappale 7, ja siinä viitattu HE 309/1993 vp, s. 19/I). Perustuslakivaliokunta on arvioinut saavutettujen oikeuksien heikentämisen tasoa suhteessa siihen, turvaako ehdotettu sääntely muutoksen jälkeenkin perustuslain 19 §:n mukaiset oikeudet (esim. PeVL 48/2024 vp, kappale 9). Lisäsi perustuslakivaliokunta on korostanut, että erillisten perusoikeuksien suojaan liittyvien muutosten yhteisvaikutus ei saa muodostua kohtuuttomaksi (PeVL 51/2017 vp, s. 4; PeVL 40/2018, s. 4; ks. myös esim. PeVL 19/2016 vp, s. 2, PeVL 32/2014 vp).TSS-komitean yleiskommentissa nro 19 (General Comment No. 19: The right to social security (Art. 9), 4.2.2008) todetaan, että täystyöllisyyden tavoittelun sekä työn tuottavuuden ja valinnanvapauden edistämisen lisäksi sopimusvaltioiden on pyrittävä tarjoamaan etuuksia ansionmenetyksen tai -puutteen kattamiseksi, joka johtuu kyvyttömyydestä saada tai säilyttää sopivaa työpaikkaa. Työttömäksi joutuneelle olisi maksettava etuuksia riittävän ajan, ja ajanjakson päättyessä sosiaaliturvajärjestelmän olisi varmistettava työttömän riittävä suoja esimerkiksi sosiaaliavustuksella. Sosiaaliturvajärjestelmän tulisi kattaa myös osa-aikatyöntekijät, tilapäistyöntekijät, kausityöntekijät ja itsenäiset

ammatinharjoittajat sekä epätyypillisissä työmuodoissa työskentelevät. Etuuksia olisi myös tarjottava ansionmenetyksen ajalta henkilöille, joita pyydetään olemaan saapumatta töihin kansanterveydellisen tai muun hätätilanteen aikana.

Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitean mukaan oikeus sosiaaliavustukseen (social assistance) syntyy silloin, kun henkilö ei kykene hankkimaan toimeentuloaan omilla toimillaan tai muista lähteistä, erityisesti sosiaaliturvajärjestelmän mukaisista etuuksista. Sosiaaliavustuksen saamisen sitominen velvollisuuteen hakea työtä tai osallistua ammatilliseen koulutukseen on sosiaalisen peruskirjan mukaista edellyttäen, että tällaiset ehdot ovat kohtuullisia ja johdonmukaisia tavoitellun päämäärän kanssa (eli tarkoitukseen löytää pysyvä ratkaisu henkilön vaikeuksiin). Sosiaaliavustuksen määrän alentaminen tai sen maksamisen keskeyttäminen on sosiaalisen peruskirjan mukaista vain, jos toimenpide ei jätä asianomaista ilman toimeentulon vähimmäisedellytyksiä. (Digest of the case law of the European Committee of Social Rights, s. 125.)

Toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelu

Esityksessä ehdotetaan kuntouttavasta työtoiminnasta annettu lain, sosiaalihuoltolain mukaisen sosiaalisen kuntoutuksen sekä vuoden 1982 sosiaalihuoltolain vammaisten henkilöiden työllistymistä tukevan toiminnan ja vammaisten henkilöiden työtoiminnan tilalle uutta toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelua. Uusi palvelu ei kytkeytyisi tiettyyn etuuteen tai työttömyyden kestoon. Palveluun voisivat siten osallistua esimerkiksi myös henkilöt, joiden toimeentulo perustuisi sairauden tai työkyvyttömyyden perusteella myönnettyihin etuuksiin.

Toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palveluun osallistuvalle asiakkaalle maksettaisiin jatkossakin työttömyysturvaa tai muuta hänen saamaansa etuutta, mikäli maksamisen perusteet olisivat jo aiemmin olleet olemassa. Vastaavasti asiakkaalla olemassa oleva este työttömyysturvan maksulle ei syrjäytyisi palveluun osallistumisen perusteella. Myöskään asiakkaalle asetettua työssäolovelvoitetta ei voisi kerryttää toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelussa, eikä tätä palvelua otettaisi huomioon koulutusta vailla olevan nuoren pyrkiessä palauttamaan työttömyysturvalain 2 luvussa tarkoitetulla tavalla menettämäänsä etuusoikeutta.

Työssäolovelvoitteen kerryttäminen ja nuoren etuusoikeuden palauttaminen olisi kuitenkin edelleen mahdollista muilla toimilla. Oikeus työttömyysetuuteen palautuu työssäolovelvoitteen asettamisen jälkeen, kun henkilö on ollut yhteensä vähintään kuusi kalenteriviikkoa ansiopäivärahan saamisen edellytyksenä olevaan työssäoloehtoon luettavassa työssä, osallistunut muuhun työllistymistä edistävään palveluun kuin työttömyysetuudella tuettuun omaehtoiseen opiskeluun tai kotoutumiskoulutukseen, opiskellut omaehtoisesti päätoimisia opintoja tai työllistynyt päätoimisesti yritystoiminnassa tai omassa työssä. Oikeus työttömyysetuuteen palautuu myös, kun työssäolovelvoitteen alkamisesta on kulunut vähintään viisi vuotta. Koulutusta vailla olevan nuoren kohdalla edellytetään vastaavia toimia vähintään 21 kalenteriviikon ajalta. Lisäksi etuusoikeus palautuu nuoren täyttäessä 25 vuotta tai hänen suoritettuaan ammatillisia valmiuksia antavan tutkinnon.

Oikeus välttämättömään toimeentuloon sekä perustoimeentulon turvaan tulee kyseessä olevassa kokonaisuudessa siten arvioitavaksi niiden kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvien työttömien työnhakijoiden osalta, joilla on kuntouttavan työtoiminnan lakkaamisen aikaan työssäolovelvoite tai joilla ei ole työttömyysturvaoikeutta koulutusta vailla olevia nuoria koskevan työttömyysturvalain 2 luvussa säädetyn rajoituksen takia. Esityksessä tunnistetaan mahdollisena riskinä, että kuntouttavan työtoiminnan päättyessä osa niistä asiakkaista, joilla ei edellä mainituista syistä ole oikeutta työttömyysetuuteen, ei pysty välittömästi vaikuttamaan etuusoikeuden palautumiseen muilla toimin. Näin saattaisi olla siitä huolimatta, että työvoimapalveluiden

järjestämislaissa säädettäisiin uudesta työllisyyspoliittisesta tuesta, jolla järjestettyyn palveluun osallistuminen otettaisiin huomioon työssäolovelvoitteen lakkaamisessa ja koulutusta vailla olevan nuoren etuusoikeuden palautumisessa. Merkitystä olisikin sillä, miten hyvin työvoimaviranomaiset pystyisivät kokonaisuutena tarjoamaan riittäviä ja sopivia työllistymistä edistäviä palveluita niille asiakkaille, jotka ovat olleet aiemmin kuntouttavassa työtoiminnassa ja jotka todennäköisesti ovat vaikeasti työllistyviä. Henkilöllä voi olla esimerkiksi sellaisia elämänhallintaan, työkykyyn tai vastaaviin muihin seikkoihin liittyviä haasteita, jotka käytännössä hankaloittavat osallistumista työvoimapalveluihin. Toisaalta monet sellaiset tekijät, joiden arvioidaan olevan esteenä työvoimapalveluihin osallistumiselle (esimerkiksi vaikea päihdeongelma) ovat käytännössä estäneet myös osallistumisen kuntouttavaan työtoimintaan. Työvoimaviranomaisen tehtävänä on jo nykyisen lainsäädännön mukaan kehittää ja järjestää työvoimapalveluja erilaisille asiakasryhmille, myös vaikeasti työllistyville henkilöille. Vaikka vastuu vaikeasti työllistettävien henkilöiden työllistämisestä siirtyisi kuntouttavan työtoiminnan lakkauttamisen myötä selkeämmin työvoimaviranomaisille, asiakkaan osallistumista työvoimapalveluihin tulisi hänen tarvettaan vastaavasti tukea sosiaali- ja terveydenhuollon toimin. Työvoimaviranomaisen tulisi yhteistyössä hyvinvointialueiden kanssa pyrkiä rakentamaan asiakkaalle sellainen palvelukokonaisuus, jonka avulla hän tosiasiallisesti pystyisi osallistumaan työvoimapalveluihin. Työvoimaviranomaisten ja hyvinvointialueiden yhteistyö olisi keskeisessä asemassa uudistukseen mahdollisesti liittyen negatiivisten vaikutusten ehkäisemisessä.

Vaikka esitys saattaisi edellä todetusti kaventaa sellaisten kuntouttavaan työtoimintaan osallistuneiden työttömien työnhakijoiden, jotka ovat menettäneet oikeutensa työttömyysetuuteen, oikeutta perustuslain 19 §:n 2 momentin mukaiseen perustoimeentulon turvaan, on huomattava, että työttömyysturvaseuraamuksia koskevat nykyiset työttömyysturvalain säännökset on säädetty pitkälti perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 43/2025 vp; PeVL 44/2021 vp ja PeVL 2/2012 vp). Ehdotetulla sääntelyllä ei myöskään muuteta etuuksien nykyisiä saamisedellytyksiä, tasoa taikka työttömyysturvaseuraamuksia, eikä muutenkaan puututa nykyisen järjestelmän perussisältöön.

Koska oikeus työttömyysetuuteen saattaisi jossain tapauksissa edellä todetusti syrjäytyä, on myös arvioitava henkilöiden asemaa suhteessa perustuslain 19 §:n 1 momentissa turvattuun oikeuteen välttämättömään toimeentuloon, jolla tässä tapauksessa tarkoitettaisiin oikeutta toimeentulotukeen. Toimeentulotuessa on kyse viimesijaisesta tuesta, eli oikeus tulee ajankohtaiseksi, jollei henkilö itse muulla tavoin kykene hankkimaan välttämätöntä toimeentuloa ja huolenpitoa eikä hän ole oikeutettu saamaan tukea muista sosiaaliturvajärjestelmistä tai muilta henkilöiltä. Perustuslakivaliokunta on korostanut, että toimeentulotuki turvaa nimenomaan perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaisen ihmisarvoisen elämän edellyttämän toimeentulon turvan (PeVL 40/2018 vp, s. 4). Perustuslain 19 §:n 2 momentin mukainen perustoimeentulon turva merkitsee pidemmälle menevää turvan tasoa kuin pykälän 1 momentin mukainen oikeus välttämättömään toimeentuloon. Perustoimeentuloa turvaava järjestelmä ei siten voi valiokunnan lausuntokäytännön perusteella muodostua 1 momentin mukaisesta viimesijaisesta turvasta (HE 309/1993 vp, s. 70/I, PeVM 25/1994 vp, s. 10/II, PeVL 25/2013 vp, s. 2/I, PeVL 48/ 2006 vp, s. 2). Valiokunta on painottanut, että toimeentulotukea ja ihmisarvoisen elämän edellyttämää toimeentuloa perustuslain 19 §:n 1 momentin tarkoittamassa mielessä ei voida samaistaa toisiinsa (PeVL 31/1997 vp, s. 2/II, ks. myös PeVL 40/ 2018 vp, s. 3—4 ja PeVL 11/2023 vp, kappale 4), vaan toimeentulotukijärjestelmän avulla on pyritty turvaamaan sosiaalisesti hyväksyttävää elintasoa, mikä on useimmissa tapauksissa enemmän kuin perustuslain 19 §:n 1 momentissa taattu oikeus (PeVL 11/2023 vp, kappale 4, PeVL 31/ 1997 vp, s. 2/II).

Perustuslakivaliokunta on useissa ratkaisuissaan pitänyt huolestuttavana sitä, että lainsäädännön on arvioitu ohjaavan etuudensaajia viimesijaiseksi tarkoitetun toimeentulotuen saajiksi (PeVL 45/2024, kappale 15; ks. myös PeVL 47/2017 vp; PeVL 51/2017 vp; PeVL 40/2018 vp).

Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota myös siihen, että toimeentulotukeen liittyvät muusta sosiaaliturvajärjestelmästä poikkeavat tarveharkinta ja menokontrolli (PeVL 25/2024 vp, kappale 15; PeVL 41/2024 vp, kappale 16; PeVL 8/2024 vp, kappale 4; ks. myös PeVL 14/2023 vp, kappale 16). Perustuslakivaliokunta on kuitenkin korostanut myös, että perustuslain 19 §:n 2 momentin mukainen perustoimeentulon turva ei kiinnity mihinkään tiettyihin etuuksiin tai toimeentulon järjestelmään (PeVL 45/2024 vp).

Vaikka työssäolovelvoite saattaisi joidenkin henkilöiden kohdalla estää työttömyysetuuden maksamisen, tulisi heillä kuitenkin olla tässä tilanteessa oikeus toimeentulotukeen, mikäli muut lakisääteiset turvajärjestelmät eivät tarjoa tukea henkilölle. Toimeentulotuen katsotaan täyttävän perustuslaissa tarkoitetun ihmisarvoisen elämän edellytysten vähimmäistason toimeentulon osalta.

Yksittäisissä tilanteissa ehdotettu muutos voi vaikuttaa myös käytettävissä oleviin tuloihin työttömyysetuuden saajalla, jolla on alaikäisiä huollettavia. Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota YK:n lapsen oikeuksien komitean loppupäätelmiin, joissa suositellaan Suomea välttämään sellaisia sosiaaliturvaetuuksien leikkauksia, jotka vaikuttavat köyhyyden ja syrjäytymisen vaarassa oleviin lapsiin.[246] Perustuslakivaliokunta on aiemmin kiinnittänyt huomiota muun muassa riittävään voimaantuloaikaan, jotta perheille, joihin muutos vaikuttaa, jäisi ehdotettua enemmän aikaa sopeutua uuteen tilanteeseen (PeVL 16/2023 vp, kappale 13).

Kuten esityksen luvussa 4.2.5.1 todetaan, viimesijaiseen etuuteen turvautumista ei sinänsä pidetä esityksessä uudistuksen tavoiteltuna seurauksena. Oikeus välttämättömään toimeentuloon turvaa kuitenkin kaikkein heikoimmassa asemassa oleville vähimmäissuojan, joka yhteiskunnan on kaikissa olosuhteissa pystyttävä takaamaan (HE 309/1993 vp, s. 35/II). Lisäksi työnhakija voi myös omalla toiminnallaan vaikuttaa velvoitteiden toteutumiseen, jolloin henkilöllä on mahdollisuus säilyttää oikeus työttömyysetuuteen tai päästä toimeentulotuen piiristä takaisin ensisijaisten etuuksien tai ansiotulon saajaksi. Näin ollen hallitus katsoo, että ehdotetut muutokset eivät vaaranna asiakkaiden oikeutta välttämättömään toimeentuloon. Esityksen vaikutuksia tulisi kuitenkin huolellisesti seurata sen varmistamiseksi, ettei se johtaisi siihen, että edes yksittäisten työttömien henkilöiden toimeentulo olisi pitkäaikaisesti viimesijaisen toimeentulotuen varassa.

Työllisyyspoliittisella tuella järjestetyn toiminnan velvoittavuus

Työllisyyspoliittisella tuella järjestetyn toiminnan velvoittavuuden vaikutusta on arvioitava suhteessa perustuslain 19 §:n 2 momentin mukaiseen lailla taattavaan perustoimeentulon turvaan. Perustoimeentulon turvalla tarkoitetaan luonnollisille henkilöille maksettavia rahamääräisiä toistuvaissuorituksia ja vain sitä osaa sosiaaliturvasta, jolla pyritään takaamaan yksilön toimeentulolle välttämätön elintaso. Toimeentulon perusturvaan on luettu myös vähimmäisetuuksia vastaavat ansioon suhteutetut etuudet sellaiselta osaltaan, joka yhdessä vähimmäisetuuden kanssa vastaa täyden kansaneläkkeen suuruista toimeentulotasoa (PeVM 7/1992 vp; HE 309/1993 vp, s. 70). Säännös sisältää lainsäätäjään kohdistuvan toimintavelvoitteen ja perustuslain esitöiden mukaan on luonnollista, että sosiaaliturvaa suunnataan ja kehitetään yhteiskunnan taloudellisten voimavarojen mukaisesti. Säännöksen tarkoituksena on varmistaa, että myös pitkällä aikavälillä perustoimeentulon turva on taattu (HE 309/1993 vp, s. 71).

Työllisyyspoliittisella tuella järjestetyn toiminnan velvoittavuuteen liittyy myös perustuslain 18 §:n 2 momentin mukainen velvoite, jonka mukaan julkisen vallan on edistettävä työllisyyttä ja

[246] CRC/C/FIN/CO/5–6, kappale 35(a).

pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus työhön. Säännös merkitsee myös sitä, että julkisen vallan tulee pyrkiä estämään pysyvästi työtä vailla olevien ryhmän muodostumista (HE 309/1993 vp, s. 68). Oikeus työhön turvataan myös TSS-sopimuksen 6 artiklassa ja Euroopan sosiaalisen perusoikeuskirjan 1 artiklassa.

Työttömyysturvaseuraamuksia koskevat nykyiset työttömyysturvalain säännökset on säädetty pitkälti perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella. Seuraamuksia on uudistettu viimeksi laajemmin 2012, kun säännökset koottiin uudeksi työttömyysturvalain 2 a luvuksi (HE 111/2011 vp) ja vuonna 2022, kun palveluihin ja työnhakuun liittyvien seuraamusten kestoa porrastettiin ja muita korvauksettomia määräaikoja lyhennettiin (HE 167/2021 vp). Vuonna 2026 työttömyysturvaseuraamuksia muutettiin uudelleen ja tässä yhteydessä työssäolovelvoitteen kestoa lyhennettiin olennaisesti (HE 108/2025 vp). Muutosta valmisteltaessa arvioitiin, että lyhennetty työssäolovelvoite tukisi työnhakijan mahdollisuutta päästä uudelleen ensisijaisen työttömyyden aikaisen toimeentuloa turvaavan etuuden piiriin.

Perustuslakivaliokunta viittasi hallituksen esitystä (HE 111/2011 vp) käsitelleessä lausunnossaan kokoavasti aiempaan vakiintuneeseen lausuntokäytäntöönsä ja totesi, että työttömyysturvan saamisen edellytysten arvioinnissa lähtökohtana on perustuslain 19 §:n 2 momentissa säädetty oikeus perustoimeentulon turvaan, mutta perustuslaki sinänsä ei estä asettamasta ehtoja perustoimeentuloa turvaavan etuuden saamiselle (PeVL 2/2012 vp, ks. esim. PeVL 50/2005 vp, s. 2/II ja siinä mainitut lausunnot).

Perustuslakivaliokunta mainitsi lausunnossaan myös, että työttömyysturvan kohdalla kyse voi olla ehdoista, joilla pyritään edistämään työttömän työllistymistä ja jotka ovat siten sopusoinnussa oikeutta työhön koskevan perustuslain 18 §:n kanssa. Turvan saamisen ehdot voivat olla tuensaajan vastasuorituksia edellyttäviä. Valiokunta on niin ikään hyväksynyt sanktioina käytettävät korvauksettomat kaudet. Sanktiona käytetyn etuuden epäämisen pitää kuitenkin olla asiallisesti perustellussa suhteessa siihen, minkälaisia työllistymisen edistämistä tarkoittavia toimintoja on ollut tarjolla ja mitä työttömänä olevan henkilön syyksi voidaan lukea. Korvauksetta jääviä ajanjaksoja ei myöskään voi kehittää niin pitkiksi, että ne muodostuisivat perustuslaista aiheutuvan velvoitteen kiertämiseksi (PeVL 2/2012 vp; ks. PeVL 43/2001 vp, s. 2–3 ja PeVL 46/2002 vp, s. 2).

Jos työnhakija laiminlyö hänelle asetetut velvoitteet ja menettää oikeutensa työttömyysetuuteen toistaiseksi, hänellä on myös mahdollisuus palauttaa etuusoikeus työssäkäynnillä tai osallistumalla työllistymistä edistävään palveluun. Palvelut voivat olla erilaisia eri puolilla maata. Työssäolovelvoitteen osalta tämä on kuitenkin suoraan kytköksissä siihen, millaiset velvoitteet työnhakijalle on alun perin asetettu. Työnhakija on myös omalla toiminnallaan voinut vaikuttaa velvoitteiden toteutumiseen. Viimeksi mainittu koskee myös koulutusta vailla olevaa nuorta, joka on laiminlyönyt opiskelupaikan hakemisen tai keskeyttänyt opinnot ilman pätevää syytä. Tämän vuoksi mahdollisten erojen syntymisen siinä, kuinka helposti työnhakija voisi palauttaa etuusoikeutensa, ei voida katsoa olevan ristiriidassa perustuslain 6 §:ssä edellytetyn yhdenvertaisuusperiaatteen kanssa.

Nyt kyseessä olevassa esityksessä ehdotettavalla tuella järjestettävä toiminta olisi työnhakijaa velvoittava, jos toiminta tukee työnhaun ja työllistymisen yleisiä edellytyksiä. Jos osallistumisesta aiheutuu välttämättömiä kustannuksia, osallistuminen olisi velvoittavaa vain, jos työnhakijalle on myönnetty työvoimaviranomaisen harkintaan perustuvaa kulukorvausta. Osallistumisen laiminlyönnistä säädettäisiin työttömyysturvalaissa. Ensimmäisestä laiminlyönnistä asetettaisiin työttömyysturvalain 2 a luvun 9 §:n mukainen seitsemän kalenteripäivän korvaukseton määräaika, ja toistuvasta velvoitteiden laiminlyönnistä työnhakija menettäisi työttömyysturvalain 2 a luvun 10 §:n mukaisesti oikeutensa työttömyysetuuteen toistaiseksi. Kuten edellä on

todettu, työnhakijalla on mahdollisuus palauttaa etuusoikeus työssäkäynnillä tai osallistumalla työllistymistä edistävään palveluun.

Ehdotettavalla tuella järjestettävällä toiminnalla pyritään edistämään työttömän työnhakua ja työllistymisedellytyksiä. Siitä sovittaisiin työnhakijaa velvoittavasti työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa, ja toimintaan ohjaaminen perustuisi sekä työmarkkinoita että työnhakijan valmiuksia ja tilannetta huomioon ottavaan harkintaan. Työmahdollisuuksien hakeminen sekä työnhaun ja työllistymisen edellytysten parantaminen ovat keskeisimmät tehtävät, joita työnhakijalta edellytetään työttömyysetuuden saamiseksi. Työnhakija voi lisäksi omalla toiminnallaan vaikuttaa seuraamusten toteutumiseen. Näistä syistä ehdotettavalla tuella järjestettävän toiminnan velvoittavuutta, tai sen laiminlyönnistä johtuvia seuraamuksia tai velvoitteita, ei ole pidettävä kohtuuttomina työnhakijan kannalta. Tilanteissa, joissa työtön työnhakija kuitenkin menettelynsä vuoksi menettäisi oikeuden työttömyysturvaan, hänelle turvattaisiin välttämätön toimeentulo toimeentulotuella. Tältä osin viitataan edellä tässä alaluvussa työtoimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelun yhteydessä todettuun.

11.3 Oikeus välttämättömään huolenpitoon

Perustuslain esitöiden mukaan oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon on kaikilla. Avun saamisen edellytykset selvitetään esitöiden mukaan yksilökohtaisella tarveharkinnalla. Välttämättömällä toimeentulolla ja huolenpidolla tarkoitetaan sellaista tulotasoa ja palveluja, joilla turvataan ihmisarvoisen elämän edellytykset. Tällaiseen tukeen kuuluu esimerkiksi terveyden ja elinkyvyn säilyttämisen kannalta välttämättömän ravinnon ja asumisen järjestäminen. Esitöiden mukaan ihmisarvoisen elämän perusedellytyksiä turvaavat myös eräät lasten, vanhusten, vammaisten ja kehitysvammaisten huoltoon kuuluvat tukitoimet (HE 309/1993 vp, s. 69/II). Perustuslakivaliokunta on yhtynyt sosiaali- ja terveysvaliokunnan perusoikeusuudistuksen yhteydessä ilmaisemaan kantaan siitä, että nykyistä perustuslain 19 §:n 1 momenttia vastaavan säännöksen ydinsisällöksi voidaan määritellä yksilökohtaisesti suoritettu harkinta terveyden ja elinkyvyn säilyttämiseksi välttämättömään ravintoon ja asumiseen, kiireelliseen sairaanhoitoon sekä eräisiin välttämätöntä huolenpitoa vaativiin ryhmiin, kuten osaan lapsista, vanhuksista, vammaisista henkilöistä ja kehitysvammaisista, kohdistuviin tukitoimiin (PeVL 40/2025 vp, kohta 5; kts. myös StVL 5/1994 vp, s. 2/II).

Sosiaalihuoltolain palvelutarpeen arviointia koskeva sääntely on keskeinen perustuslain 19 §:n edellyttämien oikeuksien toteutumiseksi, sillä avun saamisen edellytykset kytketään esitöissä yksilökohtaiseen tarveharkintaan. Palvelutarpeen arvioinnista ehdotetaan tässä esityksessä siirryttäväksi tuen tarpeen arviointiin. Samalla ehdotetaan luovuttavaksi arviointia koskevista määräajoista. Voimassa olevaa lakia vastaavasti arvioitaisiin edelleen asiakkaan kiireellisen avun ja tuen tarve. Tällä varmistetaan asiakkaan välttämättömän toimeentulon ja huolenpidon tarpeen tunnistamista sekä oikeutta niihin. Lisäksi on otettava huomioon, että sääntelyn muutokset koskevat myös eräitä välttämätöntä huolenpitoa vaativia ryhmiä, kuten lapsia, vammaisia henkilöitä ja kehitysvammaisia, osittain myös ikääntyneitä henkilöitä, sekä näitä ryhmiä koskevia sosiaalihuollon tukitoimia.

Haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden asemaa tuen tarpeen arvioinnissa ja näin heidän ihmis- ja perusoikeuksiensa toteutumista varmistettaisiin ehdotettavalla säännöksellä, jonka mukaan asiakkaan erityisen tuen tarve tulisi tunnistaa mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään tuen tarpeen arvioinnin aikana. Sääntelyllä vahvistetaan erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden riittävää huomioimista jo tuen tarpeen arvioinnin toteuttamisessa, jotta he saisivat jo tuen tarpeen arvioinnin aikana riittävän tuen sosiaalihuollon ja palvelujen saamiseen ja käyttämiseen.

Erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden tuen tarpeiden riittävä tunnistaminen on edellytys ihmisoikeuksien toteutumiselle. Sääntely tukee osaltaan oikeutta ihmisarvoon (EU:n perusoikeuskirjan 1 artikla), oikeutta elämään (KP-sopimus 6 artikla) ja yhdenvertaisuuteen (EIS 14 artikla, KP-sopimus 2(1) artikla, TSS-sopimus 2(2) artikla, perusoikeuskirja 21 artikla). Haavoittuvassa asemassa olevia asiakkaita koskevat usein myös vammaissopimuksen ja lapsen oikeuksien sopimuksen turvaamat oikeudet.

11.4 Oikeus riittäviin sosiaalipalveluihin

Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaiselle oikeudelle riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin on vakiintunut tietty oikeudellinen sisältö ja arviointiperusteet. Palvelujen riittävyyden arvioimisessa lähtökohtana on sellainen palvelujen taso, joka luo jokaiselle ihmiselle edellytykset toimia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä (HE 309/1993 vp, s. 71/II, kts. myös PeVL 17/2021 vp, kappale 71). Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaan viittaus jokaiseen palvelujen käyttäjänä edellyttää viime kädessä yksilökohtaista arviointia (PeVL 30/2013 vp, s. 3/I). Perustuslain säännös velvoittaa turvaamaan nimenomaan palvelujen saatavuuden, eikä määritä mitään nimenomaista tapaa tarjota palveluja (PeVM 25/1994 vp, s. 33/I; PeVL 54/2014 vp, s. 2/I; PeVL 11/1995, s. 2; PeVL 12/2015, s. 3). Säännös merkitsee myös vaatimusta palvelujen riittävästä tarjonnasta maan eri osissa asuville (PeVM 25/1994 vp, s. 32/II; kts. myös PeVL 26/2017 vp, s. 33). Palveluiden on oltava niitä tarvitsevien saatavilla ilman sellaisia kustannuksia, jotka tosiasiallisesti tekisivät mahdottomaksi palveluihin turvautumisen (PeVM 25/1994 vp, s. 32/I-II).

Lainsäätäjälle on jätetty harkintavaltaa ja liikkumavaraa säätää niistä keinoista, joilla sosiaali- ja terveyspalveluiden riittävä saatavuus turvataan (ks. PeVL 26/2017 vp, s. 38). Perusoikeusuudistuksen yhteydessä on todettu, ettei perustuslain säännös sido sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämistä silloiseen lainsäädäntöön (ks. HE 309/1993 vp, s. 71/II). Vastaava kanta on sittemmin toistettu useita kertoja perustuslakivaliokunnan käytännössä (ks. esim. PeVL 26/2017 vp, s. 32 ja siinä mainitut lausunnot). Olennaista palveluiden riittävyyden arvioinnissa on julkisen vallan velvollisuus turvata palveluiden saatavuus (HE 309/1993 vp, s. 71/I). Viittaus jokaiseen sosiaalipalvelujen oikeutettuna edellyttää valiokunnan mielestä viime kädessä yksilökohtaista arviointia palvelujen riittävyydestä (PeVL 30/2013 vp, s. 3/I).

Palvelujen järjestämistapaan ja saatavuuteen vaikuttavat välillisesti muut perusoikeussäännökset, erityisesti yhdenvertaisuus ja syrjinnän kielto (PeVL 63/2016 vp, s. 2, PeVL 67/2014 vp, s. 3/ II, ks. myös HE 309/1993 vp, s. 71). Perustuslakivaliokunta on aiemmin sosiaali- ja terveyspalvelujen kokonaisuudistusta arvioidessaan pitänyt tärkeänä, että uudistusta toimeenpantaessa kiinnitetään vakavaa huomiota maan eri osissa olevien asukkaiden yhdenvertaiseen kohteluun ja heidän tosiasiallisiin mahdollisuuksiinsa saada perusoikeuksien toteutumisen kannalta välttämättömiä palveluja (ks. PeVL 67/2014 vp ja PeVL 37/2006 vp, s. 2–3).

Palveluihin tehtävät ehdotukset koskevat osittain lapsia, minkä vuoksi osana ehdotuksia on arvioitava myös perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaisen julkisen vallan velvollisuutta tukea lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja kasvu. Sitä on perustuslakivaliokunnan käytännön mukaisesti tarkasteltava kokonaisuutena. Valiokunta on todennut, että perustuslain 19 §:n 3 momentin vaatimuksia eivät vastaisi sellaiset lainsäädännölliset muutokset, jotka merkitsisivät olennaista heikennystä esimerkiksi perheiden aineelliseen tukemiseen (PeVL 25/2012 vp, s. 2/II). Perustuslain 19 §:n 3 momentin perusteluissa on korostettu sitä, että päävastuu lapsen kehityksestä ja kasvatuksesta kuuluu perheelle, erityisesti lapsen vanhemmille tai muille lapsen huollosta lain mukaan vastaaville (HE 309/1993 vp, s. 71).

Valiokunta on perustuslain 19 §:n 2 ja 3 momentin osalta omaksunut lähtökohdan, jonka mukaan säännöksen tarkoittamien etuuksien ja palveluiden tasoa mitoitettaessa otetaan huomioon kulloinenkin kansantalouden ja julkisen talouden tila (PeVL 16/1996 vp ja PeVL 17/1996 vp, s. 1/II). Perustuslakivaliokunta on perustoimeentulon turvaa koskevan säännöksen yhteydessä pitänyt lainsäätäjälle asetettavan toimintavelvoitteen luonteen mukaisena sitä, että sosiaaliturvaa suunnataan ja kehitetään yhteiskunnan taloudellisten voimavarojen mukaisesti (PeVM 25/1994 vp, s. 10/II: ks. myös esim. PeVL 48/2024 vp, kohta 7). Valiokunta on lisäksi pitänyt johdonmukaisena koskien julkisen vallan välittömästi rahoittamia perustoimeentuloturvaetuuksia, että etuuksien tasoa mitoitettaessa otetaan huomioon kulloinenkin kansantalouden ja julkisen talouden tila (PeVL 15/ 2023 vp, kappale 7, PeVL 40/2018 vp, s. 2, PeVL 11/2015 vp, s. 3, PeVL 34/1996 vp, s. 3/I). Riittävien palveluiden osalta merkityksellistä on, että valiokunta on esittänyt vastaavan arvion myös arvioitaessa perustuslain 19 §:n 3 momentissa turvattuja sosiaali- ja terveyspalveluita (PeVL 43/2024 vp, kappale 7).

Perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan korostanut myös valtioneuvoston vastuuta seurata muutosten vaikutuksia perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaisten oikeuksien toteutumiseen tarkasti ja puuttua mahdollisiin epäkohtiin viipymättä. Uudistuksen toimeenpanossa on lisäksi perustuslain 6 §:stä ja 19 §:n 3 momentista johtuvista syistä välttämätöntä huolehtia palveluiden riittävästä ja yhdenvertaisesta saatavuudesta niin valtakunnallisesti kuin eri hyvinvointialueiden sisällä (PeVL 17/2021 vp, kappale 74; PeVL 26/2017 vp, s. 44–45).

Perustuslakivaliokunta on viimeaikaisessa lausuntokäytännössään arvioinut tietyn jo saavutetun palvelutason heikennyksiä perusoikeuksien yleisiin rajoitusedellytyksiin perustuvan arvion sijaan suhteessa siihen, turvaako ehdotettu sääntely muutoksen jälkeenkin perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaisen oikeuden riittäviin palveluihin (PeVL 48/2024 vp, kappale 9; PeVL 59/2024 vp). Perustuslakivaliokunta ei ole edellyttänyt, että oikeuksien taso turvataan juuri tietyllä mekanismilla, vaan olennaisena on pidetty sitä, että riittävä sosiaalipalveluiden taso turvataan ylipäätään (PeVL 12/2023 vp, kappale 7).

Periaate oikeuksien edistämisestä sosiaalisten oikeuksien alalla sisältyy myös TSS-sopimuksen 2 artiklan 1 kohtaan (velvoite ryhtyä toimiin toteuttaa oikeudet asteittain täysimääräisesti). Toimeksiantovaikutuksen voi katsoa edellyttävän kääntöpuolenaan heikennyskieltoa: jos valtio heikentää sopimuksissa määriteltyjen oikeuksien toteuttamistasoa, se ei täytä niiden asettamia toimeksiantoja. Toisaalta velvoitetta kyseisen sopimuskohdan mukaan kuitenkin rajaavat valtion käytettävissä olevat voimavarat. Täten heikennyskielto ei ole ehdoton, vaan sallii sen, että taloudellinen tilanne voidaan ottaa huomioon oikeuksien toteuttamisessa ja että tietyissä olosuhteissa etuuksiin voidaan tehdä heikennyksiä.

TSS-komitea on valinnaisen pöytäkirjan laatimispäätöstä koskevassa lausunnossaan (Committee on Economic, Social and Cultural Rights: Statement, 21 September 2007, E/C.12/2007/1, s. 3) määritellyt näkökohtia, joihin se kiinnittää huomiota arvioidessaan, ovatko sopimusvaltion sopimuksessa lueteltujen oikeuksien alaan kohdistamat heikennykset perusteltuja silloin, kun valtio vetoaa käytössään olevien resurssien vähenemiseen. Lausunnon mukaan komitea arvioi tällöin 1) kyseisen valtion yleistä kehitystasoa, 2) heikennyksen vakavuutta eli sitä, alittaako se sopimuksessa turvattujen oikeuksien minimisisällön, 3) kyseisen valtion taloudellisen tilanteen, erityisesti onko kyse taloudellisesta lamasta, 4) onko resurssien heikkenemisen taustalla muita syitä, kuten luonnonkatastrofi taikka sisäinen tai ulkoinen aseellinen konflikti, 5) onko kyseinen valtio pohtinut vaihtoehtoisten säästötoimien (kuten esimerkiksi hallinnon tehostamisen) mahdollisuutta ja 6) onko kyseinen valtio hakenut kansainvälisen yhteisön apua tai mahdollisesti aiheetta torjunut avuntarjoukset TSS-sopimuksen määräysten täytäntöönpanossa.

Sopimusvaltioille osoitetussa julkisen talouden säästötoimia koskevassa komitean puheenjohtajan kirjeessä vuodelta 2012 (E/2013/22-E/C.12/2012/3, annex VI (B)) annetaan niin ikään hyväksyntä sille, että taloudelliset kriisit ja taloudellisen kasvun uupuminen saattavat hidastaa tai estää sosiaalisten oikeuksien progressiivista kehittämistä ja että tarkistukset oikeuksien tasoon ovat joinakin aikoina väistämättömiä. Tällaisten säästötoimenpiteiden tulisi komitean mukaan kuitenkin täyttää seuraavat kriteerit: 1) toimenpide on väliaikainen ja koskee ainoastaan kriisiaikaa; 2) toimenpide on sikäli välttämätön ja oikeasuhtainen, että muiden toimintaperiaatteiden noudattaminen tai toimenpiteestä pidättyminen olisi haitallisempaa taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien kannalta; 3) toimenpide ei ole syrjivä ja siihen liitetään kaikki mahdolliset muut keinot, kuten sosiaaliset tulonsiirrot mukaan lukien verotukselliset toimet, joilla lievennetään kriisiaikoina syntyvää eriarvoisuutta ja varmistetaan, ettei säästötoimenpide vaikuta suhteettomasti muita heikommassa asemassa oleviin ja syrjäytyneisiin ryhmiin; ja e) toimenpiteestä huolimatta säilytään sopimuksen turvaaman oikeuden ydinosa, jonka säilyminen tulee varmistaa kaikkina aikoina.

Euroopan sosiaaliseen peruskirjaan ei ole otettu TSS-sopimuksen 2 artiklaa vastaavaa maksimaalisuus- ja progressiivisuuslausekkeet sisältävää yleismääräystä. Euroopan sosiaalisen peruskirjan G artiklan 1 kohdassa säädetään kuitenkin, että peruskirjassa mainittuihin oikeuksiin ei saa kohdistaa muita kuin [peruskirjan I ja II] osissa määritettyjä rajoituksia, lukuun ottamatta sellaisia rajoituksia, joista on säädetty laissa ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi tai yleisen edun, kansallisen turvallisuuden, kansan terveyden tai moraalin suojelemiseksi. Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea on valvontakäytännöstään laatimassaan kokoelmassa todennut erikseen 12 artiklan mukaista sosiaaliturvaa koskien, että kaikki sosiaaliturvaan tehtävät heikennykset eivät automaattisesti merkitse 12 artiklan 3 kohdan loukkausta.[247]

Komitea on täsmentänyt, että heikennyksiä arvioitaessa huomiota tulee kiinnittää niiden luonteeseen (mm. vaikutukset etuuksien soveltamisalaan, myöntämisedellytyksiin ja tasoon), heikennysten perusteluihin ja tavoitteisiin, heikennysten ulottuvuuteen (keitä ne koskevat), heikennysten välttämättömyyteen, sosiaalisten avustusten kompensoivaan vaikutukseen, ja heikennysten vaikutuksiin tavoitteisiin nähden. Huomiota on myös kiinnitettävä yksittäisten heikennysten kumulatiiviseen vaikutukseen. Komitea on katsonut, että julkisen talouden tasapainottaminen voi olla hyväksyttävä syy heikennyksille. Tällöinkään ne eivät saa heikentää sosiaaliturvajärjestelmän ”peruskehikkoa” eli ydintä.[248]

Tuen tarpeisiin vastaaminen

Sosiaalihuoltolain 14 a §:ssä ehdotetaan säädettäväksi, että sosiaalipalveluja järjestettäisiin, jos sosiaalityönä tai sosiaaliohjauksena annettava tuki ei yksinään ole asiakkaan tuen tarpeisiin vastaamiseksi sopivaa tai riittävää. Säännös asettaa näin sosiaalihuollon eri tukimuodot ensisijaisuusjärjestykseen, mutta ei heikennä asiakkaan oikeutta saada riittävä tarvitsemansa tuki eikä siten asiakkaan oikeutta 19 §:n 3 momentin mukaisiin riittäviin sosiaalipalveluihin.

Lisäksi samassa pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että sosiaalipalveluiden tarvetta arvioitaessa otetaan huomioon mahdollisuudet vastata asiakkaan tuen tarpeisiin muulla tavoin asiakkaan yksilöllinen tilanne ja olosuhteet huomioon ottaen. Säännöksen tarkoituksena olisi

[247] Euroopan neuvosto, Digest of the Case Law of the European Committee of Social Rights 2022, s.121-122.
[248] Euroopan neuvosto, Digest of the Case Law of the European Committee of Social Rights 2022, s. 121–122.

korostaa sosiaalihuollon palvelujen tarpeen ja riittävyyden arviointia ottaen huomioon kohtuullisuus- ja suhteellisuusnäkökulma. Säännös varmistaisi osaltaan, että sosiaalipalveluja myönnetään asiakkaan todellista tarvetta vastaavasti. Kyse on jo voimassa olevan oikeuden mukaisesta periaatteesta, eikä säännöksellä muutettaisi olemassa olevaa oikeustilaa: Sosiaalipalveluja myönnettäessä tehdään jokaisen asiakkaan kohdalla yksilöllinen arvio, jossa punnitaan asiakkaan omat voimavarat ja tosiasialliset toimintamahdollisuudet sekä tunnistetaan mahdolliset muiden viranomaisten ensisijaiset palvelut. Asiakkaan omia voimavaroja voidaan tarvittaessa tukea ohjauksella ja neuvonnalla sekä sosiaalityöllä ja sosiaaliohjauksella. Palvelu järjestetään, jos nämä keinot eivät riitä turvaamaan asiakkaan hyvinvointia, toimintakykyä ja osallisuutta hänen etunsa mukaisesti, ja kun sosiaalipalvelu on siten tarpeellinen ja tarkoituksenmukainen toimenpide suhteessa asiakkaan yksilölliseen tilanteeseen.

Keskeisessä asemassa on sosiaalihuollon ammattihenkilön koulutuksensa ja osaamisensa perusteella tekemä ammatillinen arvio tilanteesta. Säännös ei kaventaisi oikeutta perustuslain 19.3 §:n mukaisiin riittäviin palveluihin suhteessa nykytilaan. Ehdotettava sääntely ei myöskään ole ristiriidassa kansainvälisten ihmisoikeussopimusten kanssa.

Esityksessä ehdotetaan joustavoittamista myös sosiaalihuollon toteuttamista koskevaan sääntelyyn eli niin sanottuihin asiakasprosesseihin. Prosesseja koskevalla sääntelyllä on merkitystä nimenomaan asiakkaiden saamien palveluiden näkökulmasta ja siinä, tulevatko asiakkaiden tarpeet sosiaalihuollossa riittävällä tavalla tunnistetuiksi ja mahdollisimman oikea-aikaisesti.

Perustuslakivaliokunta on korostanut arvioidessaan vammaispalvelulain uudistamista ja siihen liittynyttä elämänvaiheen käsitettä sitä, että elämänvaiheita koskeva arviointi tehdään aina osana yksilöllistä palvelutarpeen arvioinnin prosessia. Valiokunta on pitänyt tärkeänä, että sääntely korostaa arvioinnin yksilöllistä luonnetta ja sitä, että pelkästään jokin yksittäinen tekijä (tässä tapauksessa henkilön ikä) ei voi johtaa lain soveltamisalan ulkopuolelle rajautumiseen (PeVL 44/2025 vp, kappale 13). Valiokunta on kuitenkin korostanut tältä kannalta yksilöllisen arvioinnin perusteiden ja noudatettavan menettelyn mahdollisimman selkeän sääntelemisen merkitystä (PeVL 44/2025 vp, kappale 14).

Perustuslakivaliokunta on käytännössään korostanut palvelutarpeen arvion merkitystä perustuslain 19 §:n mukaisten oikeuksien toteutumisessa. Perustuslakivaliokunta on arvioinut mietinnössään valmiuslain mukaista asetusta, joka mahdollistaisi poikkeusoloissa luopumisen sosiaalihuoltolain mukaisesta palvelutarpeen arvioinnista. Mietinnön mukaan olennaisinta on välttämättömän toimeentulon ja huolenpidon turvaaminen sekä huolehtiminen erityisesti iäkkäiden henkilöiden sekä erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden palvelutarpeen riittävästä arvioinnista. Perustuslakivaliokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että tältä osin sääntelyn oikeasuhtaisuuden kannalta parempi ratkaisu olisi ollut luopua vain tietyistä määräaikojen noudattamisista kuin palvelutarpeen arvioinneista sinänsä (PeVM 4/2020 vp, s. 2).

Perustuslakivaliokunta on lisäksi arvioinut hoitajamitoituksen ja toisaalta hoitotakuun määräajan lieventämistä. Näissä arvioinneissa valiokunta on korostanut sitä, onko ehdotetulla muutoksella vaikutusta palveluiden sisällölle, laadulle tai turvallisuudelle asetettaviin vaatimuksiin, jotka määräytyvät muun sääntelyn perusteella. Olennaisena nähtiin myös lakisääteinen vaatimus, jonka mukaan jokaisen asiakkaan palvelutarve ja siihen vastaamisen keinot arvioidaan yksilöllisesti (PeVL 43/2024 vp, kappale 17; PeVL 48/2024 vp, kappale 12–14). Hoitotakuun pidentämisen osalta valiokunta on korostanut, että yksilöllisen arvion perusteella tulee hoitotakuu enimmäisajasta riippumatta arvioitavaksi, tarvitseeko potilas hoitoa nopeammin kuin lain sallimassa enimmäisajassa (PeVL 48/2024 vp, kappale 14).

Palvelutarpeen arvioinnista ehdotetaan siirryttäväksi tuen tarpeen arviointiin. Samalla ehdotetaan luovuttavaksi arviointia koskevista määräajoista. Voimassa olevaa lakia vastaavasti arvioitaisiin edelleen asiakkaan kiireellisen avun ja tuen tarve. Sääntelyllä varmistetaan erityisesti asiakkaan 19 §:n 1 momentin mukaisten oikeuksien toteutumista. Jatkossakin tuen tarpeen arvioinnin kestoa rajaa 45 §:n mukainen velvoite toimeenpanna päätös kiireellisissä tapauksissa viipymättä ja kiireettömissä tapauksissa ilman aiheetonta viivytystä, kuitenkin viimeistään kolmen kuukauden kuluttua asian vireilletulosta. Näin ollen tuen tarpeen arviointi tulisi saattaa loppuun näiden aikaraamien puitteissa, jotta lain edellyttämä päätöksen toimeenpanon aikataulu olisi mahdollinen. Vaikka tuen tarpeen arvioinnin aloittamista koskevat määräajat ehdotetaan kumottaviksi, olisi asiakkaalla jatkossa oikeus henkilökohtaiseen keskusteluun sosiaalihuollon ammattihenkilön kanssa viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä sosiaalihuoltoa koskevan asian vireilletulosta. Sääntely vahvistaisi näin tuen tarpeen arvion joutuisaa käynnistymistä ja yhdenvertaisuutta, sillä henkilökohtainen keskustelu koskisi kaikkia asiakkaita, eikä vain tiettyjä asiakasryhmiä. Jatkossakin tuen tarpeen arvioinnissa tulisi kunnioittaa asiakkaan itsemääräämisoikeutta, tukea hänen osallisuuttaan ja mahdollisuutta vaikuttaa näkemyksillään arviointiin. Tuen tarpeen arvio tulisi näin kokonaisuutena jatkossakin toteuttaa ilman aiheetonta viivytystä ja asiakkaan elämäntilanteeseen perustuvan yksilöllisen tarvearvion edellyttämässä laajuudessa.

Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaisten riittävien sosiaalipalveluiden arvioinnissa korostuu yksilöllinen tarveharkinta. Palveluiden riittävyys määrittyy lopulta yksilökohtaisen, ammattilaisen tekemän tarveharkinnan pohjalta. Riittävän perusteellisen tarveharkinnan edellytyksenä on tuen tarpeen arviointi.

Voimassa olevan sääntelyn mukaan palvelutarpeen arviointi on tullut toteuttaa asiakkaan elämäntilanteen edellyttämässä laajuudessa. Myös voimassa oleva sääntely on näin ollen mahdollistanut tarvittaessa suppeammankin palvelutarpeen arvioinnin, asiakkaan elämäntilanteen mukaisesti. Hallitus kuitenkin tunnistaa, että tietyissä tilanteissa on mahdollista, että tuen tarpeen arviointia koskeva joustava sääntely voi lisätä riskiä siihen, että esimerkiksi vaikeasti tavoitettavien tai vastentahtoisten, erityisesti haavoittuvassa asemassa ja suojelun tarpeessa olevien asiakkaiden tuen tarpeet eivät tulisi riittävässä määrin tunnistetuiksi.

Keskeisessä asemassa on sosiaalihuollon ammattihenkilön koulutuksensa ja osaamisensa perusteella tekemä ammatillinen arvio tuen tarpeesta, kyky tunnistaa asiakkaan mahdollinen erityisen tuen tarve ja tunnistaa laajempaa selvittelyä vaativat asiakastilanteet. Säännös ei kaventaisi oikeutta perustuslain 19.3 §:n mukaisiin riittäviin palveluihin suhteessa nykytilaan. Ehdotettava sääntely ei myöskään ole ristiriidassa kansainvälisten ihmisoikeussopimusten kanssa.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi joustavoittamista omatyöntekijää ja asiakassuunnitelmaa koskevaan sääntelyyn. Omatyöntekijä nimettäisiin ja asiakassuunnitelma tehtäisiin jatkossa silloin, kun asiakkaan tuen tarve sitä edellyttää. Kuitenkin erityisen tuen tarpeessa olevalle asiakkaalle omatyöntekijä nimettäisiin ja asiakassuunnitelma tehtäisiin aina. Sääntelyä on arvioitava riittävien sosiaalipalveluiden näkökulmasta. Omatyöntekijä ja asiakassuunnitelma ovat keskeisiä mekanismeja sosiaalihuollon toteuttamisessa ja asiakkaan saaman tuen kokonaisuuden muodostumisessa.

Omatyöntekijää ja asiakassuunnitelmaa koskeva sääntely ehdotetaan joustavoitettavaksi. Tällä tavoitellaan yksilöllisen, asiakkaan elämäntilanteeseen liittyvän harkinnan korostumista ja asiakkaan hyvinvointialueiden mahdollisuuksia tehdä asiakkaan tuen tarpeisiin vastaavia ratkaisuja sosiaalihuollon toteuttamisessa. Ratkaisut siitä, tehdäänkö asiakkaalle asiakassuunnitelma tai nimetäänkö omatyöntekijä, tehtäisiin jatkossakin osana yksilöllistä tarvearviointia. Arviointi perustuisi ammattihenkilön ja asiakkaan väliselle vuorovaikutukselle ja yhteistyölle asiakasta tukevien ratkaisujen löytämiseksi.

Erityisen tuen tarpeessa olevat asiakkaat tarvitsevat sosiaalihuollon saamiseen ja käyttämiseen erityistä tukea. Heidän asemaansa ja riittävien palveluiden saamista tuettaisiin sääntelyllä, jonka mukaan heille tulisi nimetä omatyöntekijä ja laatia asiakassuunnitelma jatkossakin aina.

Tarpeettoman yksityiskohtainen sääntely koskien asiakassuunnitelmaa ja omatyöntekijää voisi kankeuttaa sosiaalihuollon toteuttamista ja siten vaikeuttaa resurssien kohdentamista tarkoituksenmukaisella tavalla ja asiakkaiden yksilöllisten tarpeiden mukaan. Joustavamman sääntelyn tarkoituksena olisi turvata laadukas sosiaalihuolto sitä tarvitseville ja toisaalta mahdollisuus joustavuuteen, silloin kun asiakkaan etu ja hänen yksilölliseen tilanteeseensa liittyvät syyt sitä puoltavat.

Hallitus katsoo, että omatyöntekijää ja asiakassuunnitelmaa koskevat ehdotukset eivät ole ristiriidassa perus- ja ihmisoikeuksien kanssa.

Palveluihin ehdotettavat muutokset

Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen kannan mukaan valtiontalouden säästötavoitteet taloudellisen laskusuhdanteen aikana voivat muodostaa hyväksyttävän perusteen puuttua jossain määrin myös perustuslaissa turvattujen oikeuksien tasoon (ks. PeVM 25/1994 vp ja esim. PeVL 25/2012 vp ja PeVL 44/2014 vp). Tällöinkään sääntely ei saa kokonaisuutena arvioiden vaarantaa perustuslaissa turvatun perusoikeuden toteutumista (PeVL 14/2015 vp, s. 3). Perustuslakivaliokunta on lisäksi antanut perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten (ks. PeVM 25/1994 vp, s. 4–5, PeVL 21/2016 vp, s. 3) perusteella valtiosääntöisesti painoarvoa myös heikennyksen keston rajaukselle sitä perustelevien julkistalouden vakavien rahoitusvaikeuksien odotettavissa olevaan kestoon (ks. PeVL 11/2015 vp, s. 3 ja PeVL 10/2015 vp, s. 3) ja etuuksien tason suhteeseen julkisen talouden tilaan (ks. esim. PeVL 12/2015 vp, s. 3). Valiokunnan mukaan heikennys ei saa tehdä tyhjäksi perus- ja ihmisoikeusvelvoitteiden ydinsisältöä (esim. PeVL 14/2015 vp, s. 3).

Perustuslakivaliokunta on arvioinut perustuslain 19 §:n 1 ja 3 momenttien toteutumista saatavuuden ja saavutettavuuden lisäksi ehdotettujen muutosten vaikutusta palveluiden laatuun ja asiakas- tai potilasturvallisuuteen. Valiokunnan mukaan kyse on näiden perustuslain 19 §:n 1 ja 3 momentissa turvattujen oikeuksien toteuttamiseen liittyvien tekijöiden yhteensovittamisesta (PeVL 59/2024 vp, kappale 17–18). Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti arvioinut, ettei perustuslaki turvaa tiettyä nykyistä tapaa järjestää sosiaali- ja terveyspalvelut, eikä voimassa olevia lakisääteisiä palveluita instituutioina (esim. PeVL 11/1995 vp, s. 2/I; PeVL 12/1995 vp, s. 2/II; ks. myös esim PeVL 48/2024 vp). Ehdotettavilla muutoksilla supistetaan lakisääteistä lasten ja perheiden sosiaalipalveluiden valikoimaa kumoamalla päällekkäistä perhetyön sääntelyä sekä kasvatus- ja perheneuvontaa koskeva säännös. Arvioitaessa sosiaalipalvelujen riittävyyden tasoa on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, luovatko palvelut jokaiselle ihmiselle edellytykset toimia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä. Riittävät sosiaalipalvelut turvaavat viime kädessä muita perusoikeuksia, kuten 7 §:n mukaista oikeutta elämään. Lisäksi on otettava huomioon se, varmistaako sääntely yksilölle tosiasialliset mahdollisuudet saada perusoikeuksien toteutumisen kannalta välttämättömät palvelut. Koska muutokset kohdistuvat myös lapsiperheiden sosiaalipalveluihin, on otettava huomioon myös perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaisen julkisen vallan turvaamisvelvoite koskien perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.

Lapsiperheiden sosiaalipalveluihin ehdotettavilla muutoksilla puretaan päällekkäiseksi arvioituja erilaisia perhetyön järjestämisen tapoja koskevaa sääntelyä. Yksityiskohtainen ja päällekkäinen sääntely sekä eri lainsäädäntöön perustuvat palvelut ovat heikentäneet lasten, nuorten ja

perheiden palveluiden jatkuvuutta sekä aiheuttaneet epätarkoituksenmukaista lapsen asiakkuuden siirtämistä eri palveluiden ja eri lainsäädännön mukaisten asiakkuuksien välillä.

Ehdotetuilla muutoksilla tavoitellaan sitä, että hyvinvointialue voisi toteuttaa lasten ja perheiden tuen ottaen huomioon lapsiperheiden tarpeet ja hyvinvointialueen väestön erityispiirteet. Tavoitteena on asiakaslähtöisyyden edistäminen, lapsen yksilölliset tuen tarpeet huomioivat palvelut ja peruspalveluiden vahvistaminen. Ehdotettavien muutosten myötä lapsen ja perheen muuttuviin tuen tarpeisiin voitaisiin vastata jatkossa joustavasti ehdotettavan 18 §:n mukaisen perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuen keinoin, ilman että lasta täytyy siirtää toisen palvelun piiriin hänen tarvitessaan esimerkiksi intensiivisempää tukea.

Ehdotettavat muutokset vaikuttaisivat ennen kaikkea palveluiden rakenteisiin ja tapaan organisoida palveluita. Muutoksilla ei näin ollen arvioida olevan merkittävää lasten ja lapsiperheiden palvelutasoa heikentävää vaikutusta. Perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuen kokoaminen yhdeksi palveluksi voisi myös parantaa hyvinvointialueiden mahdollisuuksia järjestää perheelle hyvin suunniteltu ja tarkoituksenmukainen tuki. Hallitus arvioi, että ehdottavilla muutoksilla ei näin ollen heikennettäisi lasten ja lapsiperheiden oikeutta perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaiseen sosiaalipalveluiden saatavuuteen tai niiden tasoon. Ehdotettavalla 18 §:ssä tarkoitetulla perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuella tuettaisiin edelleen lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuutta turvata lapsen hyvinvointi ja kasvu. Lapsiperheiden palveluiden uudistamisella tavoitellaan palvelurakenteen jäsentämistä, joka mahdollistaisi palveluiden järjestämisen asiakkaan edun näkökulmasta tarkoituksenmukaisemmalla tavalla, alueelliset erityispiirteet huomioiden. Uudistaminen on perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaista perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaisten palveluiden toteuttamiseen liittyvien tekijöiden yhteensovittamista (ks. PeVL 59/2024 vp, kappale 16–17).

Ehdotettava sääntely ei myöskään ole ristiriidassa kansainvälisten ihmisoikeussopimusten kanssa. Palveluiden tason tai saatavuuden ei arvioida ehdotettavien muutosten myötä merkittävästi muuttuvan ja säästötoimille on ihmisoikeussopimusten näkökulmasta hyväksyttävät julkisen talouden haastavasta tilanteesta johtuvat perusteet.

Esityksessä ehdotetaan myös kuntouttavan työtoiminnan palvelun tilalle uutta joustavammin säänneltyä toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelua. Kuntouttavan työtoiminnan on käytännössä tulkittu olevan erityisen järjestämisvelvollisuuden piirissä. Koska uusi palvelu ei olisi enää erityisen järjestämisvelvollisuuden piirissä, asiakkaan oikeus päästä juuri kyseiseen palveluun ei olisi yhtä vahva ja on mahdollista, että palvelun järjestäminen saattaisi vähentyä hyvinvointialueilla.

Perustuslaki ei edellytä lainsäätäjää turvamaan riittävien sosiaalipalvelujen järjestämistä nimenomaan subjektiivisina oikeuksina. Järjestämislain 4 §:ssä säädetään, että hyvinvointialueen on suunniteltava ja toteutettava sosiaali- ja terveydenhuolto sisällöltään, laajuudeltaan ja laadultaan sellaisena kuin asiakkaiden tarve edellyttää. Tämä tarkoittaa, että hyvinvointialueen on varattava alueella esiintyvää tarvetta vastaavat määrärahat myös yleisen järjestämisvelvollisuuden piirissä olevien palvelujen järjestämiseen. Uuden palvelun kohderyhmälle olisi siten oltava edelleen tarjolla palveluita asiakkaiden tuen tarpeen edellyttämässä laajuudessa. Lisäksi uusi säännös mahdollistaisi asiakkaan toimintakyvyn ja osallisuuden tuen järjestämisen nykyistä joustavammin asiakkaan yksilöllisiä tuen tarpeita vastaavalla ja siten myös vaikuttavammalla tavalla.

Kokonaisuutena sääntely turvaisi siten jatkossakin palvelun riittävän saatavuuden ja siten yksilön perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaisen oikeuden riittäviin palveluihin sekä yksilön edellytykset toimia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä. Ehdotettava sääntely ei myöskään ole

ristiriidassa kansainvälisten ihmisoikeussopimusten kanssa. Palveluiden tason tai saatavuuden ei arvioida ehdotettavien muutosten myötä merkittävästi muuttuvan ja säästötoimille on joka tapauksessa ihmisoikeussopimusten näkökulmasta hyväksyttävät julkisen talouden haastavasta tilanteesta johtuvat perusteet. Lain toimeenpanossa tulisi kuitenkin kiinnittää erityistä huomiota hyvinvointialueiden järjestämisvastuuseen liittyen myös määrärahasidonnaisiin palveluihin.

Asiakasmaksut

Myös asiakasmaksuihin kohdistuvia korotuksia on arvioitava perustuslain 19 §:n kannalta. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on pitänyt merkittävänä ulottuvuutena riittävien palvelujen turvaamisessa sitä, että palvelut ovat taloudellisesti saavutettavia niin, että asiakasmaksut eivät suuruutensa takia siirrä palveluja niitä tarvitsevien ulottumattomiin (esim. PeVL 39/1996 vp, s. 2/I, PeVL 8/1999 vp, s. 2/I). Perustuslakivaliokunta on katsonut, että perittävät maksut eivät saa johtaa siihen, että palveluja tarvitsevat joutuvat turvautumaan perustuslain 19 §:n 1 momentissa tarkoitettuun viimesijaiseen toimeentuloturvaan (esim. PeVL 21/2016 vp, s. 3).

Asiakasmaksuihin kohdistuvilla korotuksilla ei muuteta yksilön perustuslaissa ja muussa lainsäädännössä turvattua oikeutta saada sosiaali- ja terveyspalveluja. Ehdotettujen korotusten taustalla on valtiontalouden säästötavoite tilanteessa, jossa julkisen talouden menojen ja tulojen välillä vallitsee pitkäaikainen rakenteellinen epätasapaino. Julkisen talouden heikentyneessä tilanteessa voidaan lähtökohtaisesti pitää perustuslain sekä TSS-sopimuksen ja Euroopan sosiaalisen peruskirjan kannalta hyväksyttävänä nyt asiakasmaksuihin ehdotettavia korotuksia. Asiakasmaksulain 11 § velvoittaa hyvinvointialueita alentamaan sosiaalihuollon palveluista määrättyä maksua ja terveydenhuollon palveluista henkilön maksukyvyn mukaan määrättyä maksua tai jättämään maksu perimättä siltä osin kuin maksun periminen vaarantaa henkilön tai perheen toimeentulon edellytyksiä tai henkilön lakisääteisen elatusvelvollisuuden toteuttamista. Pykälän mukaan maksun alentamisen ja perimättä jättämisen on oltava ensisijaista toimeentulotuesta annetussa laissa tarkoitettuun toimeentulotukeen nähden. Hyvinvointialueen on annettava asiakkaalle tieto siitä, mitä laissa säädetään maksun alentamisesta ja perimättä jättämisestä. Sen lisäksi, mitä asiakasmaksulain 11 §:ssä säädetään maksun perimättä jättämisestä tai määrätyn maksun alentamisesta, vammaiselle henkilölle sosiaalihuoltolain perusteella järjestettävistä palveluista määrättävä maksu on jätettävä määräämättä tai perimättä tai sitä on alennettava, jos maksu estää palveluiden yksilöllisen järjestämisen tai vaikeuttaa sitä olennaisesti tai jos siihen on syytä huollolliset näkökohdat huomioon ottaen. Edellä mainituista syistä hallitus arvioi, että asiakasmaksut eivät suuruutensa takia siirrä palveluja niitä tarvitsevien ulottumattomiin. Yhdessä aiemmin hallituskaudella tehtyjen asiakasmaksukorotusten, sosiaaliturvaan kohdistuneiden leikkausten ja asiakkaan itselle maksettavaksi jäävien lääkekustannusten kasvun kanssa voi laissa säädetyistä suojakeinoista huolimatta syntyä tilanteita, joissa asiakasmaksujen korottaminen vaikuttaa yksilön harkintaan palveluihin hakeutumisesta tai niiden vastaanottamisesta. Tällaisissa tilanteissa voi syntyä riski siitä, että tarpeellisten palvelujen koetaan olevan asiakkaan tai potilaan ulottumattomissa. Tällaisia tilanteita ei voida pitää perus- ja ihmisoikeuksien tosiasiallisen toteutumisen kannalta ongelmattomina, mikä korostaa hyvinvointialueiden asiakasmaksulain 11 §:ssä säädettyä velvollisuutta antaa asiakkaalle tieto maksun alentamisesta ja perimättä jättämisestä.

11.5 Yksityiselämän suoja

Suhde EU:n tietosuoja-asetukseen

Tietosuoja-asetus on kansallisesti suoraan sovellettavaa oikeutta, mutta asetus jättää joissakin kohdissa jäsenvaltioille mahdollisuuden säätää tarkentavaa, täydentävää tai tietyissä tilanteissa

rajoittavaa kansallista lainsäädäntöä. Kansallinen lainsäädäntö on kuitenkin tarpeellista vain, jos tietosuoja-asetuksen tarjoama henkilötietojen suoja ei ole riittävä. Tällöinkin on varmistettava, että kansallinen lainsäädäntö on yhteensopivaa tietosuoja-asetuksen kanssa.

Perustuslakivaliokunta on katsonut tietosuoja-asetuksen soveltamisen alkamisen johdosta olevan perusteltua tarkistaa aiempaa kantaansa henkilötietojen suojan kannalta tärkeistä sääntelykohteista. Valiokunnan mielestä tietosuoja-asetuksen yksityiskohtainen sääntely, jota tulkitaan ja sovelletaan EU:n perusoikeuskirjassa turvattujen oikeuksien mukaisesti, muodostaa yleensä riittävän säännöspohjan myös perustuslain 10 §:ssä turvatun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta. Valiokunnan käsityksen mukaan tietosuoja-asetuksen sääntely vastaa asianmukaisesti tulkittuna ja sovellettuna myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan määräytyvää henkilötietojen suojan tasoa. Näin ollen erityislainsäädäntöön ei ole tietosuoja-asetuksen soveltamisalalla enää valtiosääntöisistä syistä välttämätöntä sisällyttää kattavaa ja yksityiskohtaista sääntelyä henkilötietojen käsittelystä (PeVL 14/2018 vp).

Tietosuoja-asetuksen mukaisesti henkilötietojen käsittely on lainmukaista vain tietyin asetuksessa määrätyin edellytyksin. Asetus luo reunaehdot sille, mistä henkilötietojen käsittelystä voidaan kansallisesti säätää. Kansallinen liikkumavara sisältyy henkilötietojen käsittelyn osalta 6 artiklan 1 kohdan c ja e alakohtiin. Erityisiä henkilötietoja käsiteltäessä on lisäksi jonkun 9 artiklan 2 kohdan edellytyksen täytyttävä. Esitys perustuu 6 artiklan 1 kohdan c alakohtaan, jonka mukaan käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi. Sosiaalihuoltoa koskevat henkilötiedot eivät ole tietosuoja-asetuksen 9 artiklan mukaisia erityisiä henkilötietoryhmiä, mutta ne voivat usein sisältää niitä, kuten henkilön terveyttä koskevia tietoja. Erityisten henkilötietoryhmien osalta esitys perustuu tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan b alakohtaan. Sen mukaisesti käsittely on sallittu, jos käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän tai rekisteröidyn velvoitteiden ja erityisten oikeuksien noudattamiseksi työoikeuden, sosiaaliturvan ja sosiaalisen suojelun alalla, siltä osin kuin se sallitaan unionin oikeudessa tai jäsenvaltion lainsäädännössä.

Erityisten henkilötietoryhmien rekisteröinnin on perustuslakivaliokunnan käytännössä katsottu sisältävän tavanomaista suuremman riskin kansalaisten yksityisyydelle ja oikeusturvalle, minkä vuoksi tietoja on perusteltua pitää valtiosääntöoikeudellisesti arkaluonteisina (PeVL 15/2018 vp, HE 96/1998 vp, s. 4/I). Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt erityistä huomiota sääntelytarpeeseen silloin, kun henkilötietoja käsittelee viranomainen (PeVL 15/2018 vp). Vaikka valiokunnan käsityksen mukaan tietosuoja-asetuksen 6 artiklan c ja e alakohdat eivät yleensä edellytä tai edes mahdollista sitä, että kaikkia yksittäisiä tiedonkäsittelytilanteita varten olisi olemassa erityislaki, muodostaa henkilön sosiaalihuollon tarvetta tai hänen saamiaan sosiaalihuollon palveluja, tukitoimia ja muita sosiaalihuollon etuuksia kuvaavien ja niihin rinnastuvien tietojen käsittely sellaisia riskejä ja uhkia yksityisen perusoikeuksille, että mainittujen tietojen käsittelystä on tietosuoja-asetuksen mahdollistamissa puitteissa säädettävä samanlaisella täsmällisyydellä ja tarkkuudella kuin muidenkin arkaluonteisten tietojen käsittelystä (ks. PeVL 14/2018 vp, s. 4).

Ilmoitusvelvollisuutta koskevat säännökset

Esitykseen sisältyviä ilmoitusmenettelyjä (35 § ja 40 §) on arvioitava perustuslain 10 §:ssä säädetyn yksityiselämän suojan ja perustuslain 7 §:ään pohjautuvan itsemääräämisoikeuden kannalta. Ilmoitukset ovat poikkeus henkilötietojen suojaan perusoikeutena, jolloin on arvioitava yleisten perusoikeuksien rajoitusedellytysten täyttymistä. Näitä ovat lailla säätämisen vaatimus, täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimus, hyväksyttävyys- ja suhteellisuusedellytykset, perusoikeuden ydinalueen koskemattomuus, oikeusturvajärjestelyiden riittävyys sekä

ihmisoikeusvelvoitteiden noudattaminen (PeVM 25/1994 vp, s. 4–5). Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että yksityiselämän suojaan kohdistuvia rajoituksia on arvioitava kulloisessakin sääntely-yhteydessä perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten valossa (PeVL 14/2018 vp, s. 5 ja siinä viitatut lausunnot). Lisäksi perustuslakivaliokunnan mukaan perustuslain 10 §:ssä turvatut oikeudet saavat erityistä merkitystä korostuneen perusoikeusherkissä sääntelykonteksteissa (PeVL 14/2018, s 6 ja siinä mainitut lausunnot).

Ehdotetut ilmoitusvelvollisuutta koskevat säännökset ovat olleet jossain muodossa olemassa jo voimassa olevassa lainsäädännössä, mutta myös tätä sääntelyä on syytä arvioida perustuslakivaliokunnan salassa pidettävien tietojen luovuttamista ja henkilötietojen käsittelyä koskevan käytännön valossa ottaen huomioon myös useimpien säännösten antamisen jälkeen voimaan tullut EU:n yleinen tietosuoja-asetus, ja sen myötä tarkentunut perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö. Perustuslakivaliokunta on arvioinut voimassa olevan sosiaalihuoltolain sääntelyn perustuslain mukaiseksi toteamalla, että sääntelyllä on painavat perustuslain 19 §:n 1 ja 3 momenttiin liittyvät perusteet, ja sääntely täyttää lisäksi myös muut perusoikeusrajoituksia koskevat yleiset edellytykset (PeVL 36/2014 vp, s. 3/II; kts. myös 36/2012, s. 4/II ja PeVM 7/2006 vp, s. 2/II). Myös terveydenhuoltolain 50 a §:ään sisältyy vastaava terveydenhuollon ilmoitusvelvollisuutta koskeva säännös, joka on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella, joskaan perustuslakivaliokunta ei ottanut lausunnossaan asiaan nimenomaisesti kantaa (PeVL 63/2016 vp).

Arvioidessaan viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista koskevaa sääntelyä perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten se sidotaan tietojen saamisen välttämättömyyteen. Viranomaisen tiedonsaantioikeus ja tietojen luovuttamismahdollisuus voivat valiokunnan vakiintuneen kannan mukaan liittyä tietyn tarkoituksen kannalta tarpeellisiin tietoihin, jos tietosisällöt on lueteltu laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole tällä tavoin lueteltu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus tietojen välttämättömyydestä tietyn tarkoituksen kannalta (PeVL 17/2016 vp, s. 2–3). Valiokunta ei ole toisaalta pitänyt hyvin väljiä ja yksilöimättömiä tietojensaantioikeuksia perustuslain kannalta mahdollisina edes silloin, kun ne on sidottu välttämättömyyskriteeriin (PeVL 42/2014 vp s. 2/I; ks. myös PeVL 28/2014 vp, s. 3/II ja PeVL 19/2012 vp, s. 4/I sekä siinä mainitut lausunnot; PeVL 59/2010 vp, s. 4/I). Tässä arviossa olennaista on ollut tiedonsaantiin oikeutettujen piirin laajuus ja tiedonsaanti-intressin luonne. Perustuslakivaliokunta on painottanut, että erottelussa tietojen saamisen tai luovuttamisen tarpeellisuuden ja välttämättömyyden välillä on kyse tietosisältöjen laajuuden lisäksi siitä, että salassapitosäännösten edelle menevässä tietojensaantioikeudessa on viime kädessä kysymys siitä, että tietoihin oikeutettu viranomainen omine tarpeineen syrjäyttää ne perusteet ja intressit, joita tietoja omistavaan viranomaiseen kohdistuvan salassapidon avulla suojataan (PeVL 15/2018, s. 39). Sääntelyn arvioinnissa on näin ollen tehtävä salassapidon ja tiedonsaanti-intressin välistä perusoikeuspunnintaa. Perustuslakivaliokunta on painottanut, että yksityiselämän ja henkilötietojen suojalla ei ole etusijaa muihin perusoikeuksiin nähden. Arvioinnissa onkin aina kyse kahden tai useamman perusoikeussäännöksen yhteensovittamisesta ja punninnasta (ks. esim. PeVL 54/2014 vp, s. 2/II, PeVL 10/2014 vp, s. 4/II).

Mikäli ehdotetut säännökset tietojen luovutuksesta ovat kohdistuneet myös arkaluonteisiin tietoihin, on valiokunta pitänyt tavallisen lain säätämisjärjestyksen käyttämisen edellytyksenä sääntelyn täsmentämistä perustuslakivaliokunnan viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä koskevan käytännön mukaiseksi (ks. esim. PeVL 38/2016 vp, s. 3). Valiokunnan mielestä arkaluonteisia tietoja sisältäviin laajoihin tietokantoihin liittyy tietoturvaan ja tietojen väärinkäyttöön liittyviä vakavia riskejä, jotka voivat viime kädessä muodostaa uhan henkilön identiteetille (ks. PeVL 13/2016 vp, s. 4, PeVL 14/2009 vp, s. 3/I). Valiokunta on kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että arkaluonteisten

tietojen käsittely on syytä rajata täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään (esim. PeVL 3/2017 vp, s. 5). Lisäksi valiokunnan lausuntokäytännön mukaan arkaluonteisten tietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä on, tietosuoja-asetuksen mahdollistamissa puitteissa, syytä arvioida sääntelyn laintasoisuuden näkökulmasta. Yleistä tietosuoja-asetusta yksityiskohtaisemman sääntelyn tarve tulee perustella myös tietosuoja-asetuksen puitteissa tapauskohtaisesti (PeVL 14/2018 vp, s. 6; PeVL 15/2015 vp, s. 37).Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että henkilön sosiaalihuollon tarvetta tai hänen saamiaan sosiaalihuollon palveluja, tukitoimia ja muita sosiaalihuollon etuuksia koskevia tietoja ei voida suoraan rinnastaa yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa määriteltyihin erityisiin henkilötietoryhmiin. Kyseisten tietojen rekisteröinnin on kuitenkin kansallisesti katsottu sisältävän tavanomaista suuremman riskin kansalaisten yksityisyydelle ja oikeusturvalle, minkä vuoksi tietoja on perusteltua pitää valtiosääntöisesti arvioiden arkaluonteisina (PeVL 15/2018 vp, s. 38, ks. myös HE 96/1998 vp, s. 4/I). Poissuljettua ei myöskään ole, etteikö näihin tietoihin voisi sisältyä tietosuoja-asetuksen 9 artiklan mukaisiin erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja, kuten esimerkiksi tietoja sosiaalihuollon asiakkaan terveydentilasta (PeVL 4/2021 vp, kappale 8). Henkilön sosiaalihuoltoa koskevien tietojen käsittelystä on tietosuoja-asetuksen mahdollistamissa puitteissa säädettävä samanlaisella täsmällisyydellä ja tarkkuudella kuin muidenkin arkaluonteisten tietojen käsittelystä (PeVL 15/2018 vp, s. 39). Tietosuoja-asetus mahdollistaa myös erityisiä henkilötietoryhmiä koskevien henkilötietojen käsittelyn säätämisen kansallisessa lailla edellyttäen, että asetuksen 2 artiklan 2 kohdan a–j alakohdissa säädetyt erityiset edellytykset täyttyvät.Valiokunta on kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että arkaluonteisten tietojen käsittely on rajattava täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään ja sääntelyn on oltava tietosuoja-asetuksen mahdollistamissa puitteissa yksityiskohtaista ja kattavaa (PeVL 65/2018 vp, s. 45, PeVL 15/2018 vp, s. 40).

Lisäksi perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, mahdollistaako sääntely säännöksen tasolla salassapidettävien potilas- ja asiakastietojen antamisen. Valiokunta on arvioinut, että sääntelyn tulee sisältää velvollisuus tai oikeus antaa tiedot nimenomaisesti salassapitosäännösten estämättä (PeVL 15/2018, s. 40–41).

Tietojen luovuttamisen lähtökohtana esityksessä on asiakkaan antama suostumus ilmoituksen tekemiselle. Perustuslakivaliokunta on katsonut perusoikeusrajoituksen kohteeksi joutuvan henkilön suostumuksella voivan sinänsä olla merkitystä valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa. Valiokunta on kuitenkin käytännössään pitänyt tällaista sääntelytapaa lähtökohtaisesti ongelmallisena, korostanut suurta pidättyväisyyttä suostumuksen käyttämisessä perusoikeuksiin puuttumisen oikeutusperusteena ja korostanut perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaista oikeusvaltioperiaatetta. Erityisen varovaisesti valiokunta on suhtautunut suostumukseen tilanteissa, joissa osapuolten välillä on vallan epätasapaino (PeVL 20/2020 vp, s. 7–8). Tietosuoja-asetuksen johdantokappaleen 43 mukaan suostumuksen ei pitäisi olla pätevä oikeudellinen peruste henkilötietojen käsittelylle sellaisessa erityistilanteessa, jossa rekisteröidyn ja rekisterinpitäjän välillä on selkeä epäsuhta. Tämä koskee johdantokappaleen mukaan erityisesti tilannetta, jossa rekisterinpitäjänä on viranomainen ja jossa on sen vuoksi epätodennäköistä, että suostumus on annettu vapaaehtoisesti kaikissa kyseiseen tilanteeseen liittyvissä olosuhteissa. Tämänkaltainen tilanne on käytännössä aina käsillä sosiaalihuollossa, jossa ammattihenkilö on viranomaisroolissa, julkisen vallan käyttäjänä ja asiakas usein heikompiosainen sekä avun tarpeessa. Valiokunta on pitänyt oleellisena sitä, mitä voidaan pitää oikeudellisesti relevanttina suostumuksena tietyssä tilanteessa, ja edellyttänyt suostumuksenvaraisesti perusoikeussuojaan puuttuvalta lailta muun muassa tarkkuutta ja täsmällisyyttä, säännöksiä suostumuksen antamisen ja sen peruuttamisen tavasta, suostumuksen aitouden ja vapaaseen tahtoon perustuvuuden varmistamista sekä sääntelyn välttämättömyyttä (PeVL 19/2000 vp, s. 3/II, PeVL 27/1998 vp, s. 2/II; PeVL 19/2000 vp, s. 3/II ja PeVL 23/2020 vp, s. 4).Asiakkaan sosiaalihuoltoa ja tuen tarpeita koskevat tiedot ovat edellä todetun perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaisesti

valtiosääntöoikeudellisesti arkaluontoisia henkilötietoja. Perustuslakivaliokunta on arvioinut erityisesti arkaluonteisten tietojen käsittelyn sallimisen koskevan yksityiselämään kuuluvan henkilötietojen suojan ydintä (PeVL 37/2013 vp, s. 2/I ja PeVL 14/2018, s. 5). Valiokunnan mukaan yksityiskohtainen sääntely on sitä perustellumpaa, mitä suurempi riski henkilötietojen käsittelystä aiheutuu luonnollisen henkilön oikeuksille ja vapauksille (PeVL 15/2018, s. 36; kts. myös PeVL 14/2018, s. 5). Perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään korostanut sitä, että erityisesti arkaluontoisten henkilötietojen luovuttamista ja saamista koskien sääntelyn on oltava tarkkarajaista, välttämättömyyteen sidottua ja sääntelyn tarkoituksenmukaisuus on perusteltava perusoikeuksien rajoitusedellytysten näkökulmasta (PeVL 38/2016 vp, s. 2–3).

Ehdotettavan 35 §:n mukainen henkilötietojen luovuttaminen ehdotetaan rajattavaksi tuen tarpeen arvion kannalta välttämättömiin tietoihin. Näitä tietoja ei ole mahdollista tarkemmin yksilöidä lain tasolla, koska tietojen välttämättömyys riippuu asiakkaan yksilöllisestä tilanteesta ja niistä asiakkaan yksilölliseen tilanteeseen liittyvistä mahdollisista tuen tarpeista, joihin ilmoittajan näkemyksen mukaan henkilö saattaisi tarvita sosiaalihuollon tukea. Ilmoituksen tekemisen kannalta välttämättömiä tietoja on avattu tarkemmin säännöskohtaisissa perusteluissa ilmoittajan arvion tueksi.

Sosiaalihuoltolain 40 §:n mukainen ilmoitusvelvollisuus sen sijaan on sidottu ainoastaan asianosaisen suostumukseen. Säännöksen tarkoituksena on varmistaa asiakkaalle riittävä tuki hänen tuen tarpeisiinsa, jos niihin ei voida vastata tarkoituksenmukaisella tavalla vain sosiaalihuollon keinoin. Sääntely on ollut voimassa vuodesta 2014 lähtien, mutta sitä on nyt täsmennetty ilmoituksen yhteydessä luovutettavien tietojen osalta. Ilmoituksen yhteydessä voitaisiin luovuttaa välttämättömät tiedot tuen tarpeisiin vastaamiseksi. Ilmoituksen tekemisen kannalta välttämättömiä tietoja on yleisluontoisella tavalla avattu tarkemmin säännöskohtaisissa perusteluissa. Täsmällisempi säätäminen välttämättömistä tiedoista katsotaan sosiaalihuollon luonteen vuoksi mahdottomaksi, sillä tuen tarpeet ja tilanteet sekä viranomaistahot ovat moninaisia ja muuttuvia.

Ilmoitusmenettelyjä koskevalla sääntelyllä turvataan haavoittuvassa asemassa olevan henkilön muita perus- ja ihmisoikeuksia, kuten perustuslain 7 §:n ja KP-sopimuksen 6 artiklan mukaista oikeutta elämään, 19 §:n 1 momentin mukaista oikeutta välttämättömään huolenpitoon ja 19 §:n 3 momentin mukaista oikeutta riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin. Jos tietojen luovuttaminen perustuu lapsen etuun, sääntelyllä turvataan myös lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisena ihmisoikeutena turvattua lapsen etua ja lapsen oikeutta erityiseen suojeluun. Näin ollen sääntelyn arvioidaan olevan hyväksyttävää suhteessa henkilötietojen suojaa ja itsemääräämisoikeutta koskevaan perusoikeuksien rajoittamiseen. Huomioiden luovutettavien tietojen välttämättömyys tuen tarpeen arvioinnin kannalta ja tietojen luovuttamisella suojattavat muut perus- ja ihmisoikeudet, voidaan sääntelyä pitää oikeasuhteisena.

Ilmoituksen tekemisen edellytyksistä ehdotetaan säädettäväksi niin yksityiskohtaisesti kuin sosiaalihuollon luonne huomioiden on mahdollista. Ilmoittamista edellyttävät tilanteet ovat hyvin moninaisia sekä asiakas- ja tilannekohtaisesti vaihtelevia, jolloin ilmoituksen tekemistä edellyttävät tilanteet ovat hyvin erilaisia. Myös ilmoittamista edellyttäviä tilanteita on avattu säännöskohtaisissa perusteluissa esimerkinomaisesti tarkemmin ilmoittajan arvioinnin tueksi. Ilman henkilön suostumusta tehtävän ilmoituksen edellytyksenä on, että henkilö on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan, taikka lapsen etu sitä välttämättä vaatii. Näin ilmoituksen tekeminen on rajattu tilanteisiin, joissa suojataan asiakkaan muiden perusoikeuksien vakavaa vaarantumista. Näin perustuslain 80 §:n mukainen vaatimus lain tarkkarajaisuudesta ja täsmällisyydestä täyttyy. Tavoite suojata muita perusoikeuksia ei ole saavutettavissa perusoikeuteen vähemmän puuttuvin keinoin ja on oikeasuhtainen.

Ehdotettava sääntely ei hallituksen näkemyksen mukaan ole näin ollen ristiriidassa perusoikeutena turvatun yksityiselämän suojan ja henkilötietojen suojan, tietosuoja-asetuksen tai ihmisoikeuksien kanssa.

Työllisyyspoliittinen tuki

Työnhakijaa koskevat tiedot ovat perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvatun yksityiselämän suojan piiriin kuuluvia henkilötietoja. Tämä ilmenee myös siten, että ne ovat viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 25 kohdan nojalla salassa pidettäviä (PeVL 43/1998 vp s. 3). Voidaan katsoa, että julkisuuslaissa salassa pidettäviksi säädetyt työhallinnon henkilöasiakasta koskevat tiedot ovat valtiosääntöoikeudellisesti arkaluonteisia henkilötietoja.

Esityksen 8. lakiehdotuksen 115 ja 116 §:ssä ehdotetaan tiedonsaantioikeuksia työllisyyspoliittisella tuella toteutettavaa toimintaa varten. Tietosisältöjä ei voida luetella tyhjentävästi, joten ehdotetut tiedonsaantioikeudet on perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö huomioon ottaen sidottu jonkin tarkoituksen kannalta välttämättömiin tietoihin. Työvoimaviranomaisen tiedonsaantioikeus on sidottu työvoimapalvelujen toimeenpanossa välttämättömiin tietoihin. Työllisyyspoliittisella tuella järjestettävän toiminnan toteuttajan tiedonsaantioikeus on sidottu palvelun tuottamiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömään tietoon. Asiakkaan terveydentilaa koskevien tietojen luovuttaminen tuella järjestettävän toiminnan totuttajalle olisi mahdollista vain, jos asiakas antaisi tietojen luovuttamiseen yksilöidyn kirjallisen suostumuksen. Asiakkaan antamassa suostumuksessa olisi kyse suojatoimesta.

Esityksen 6. lakiehdotuksen 13 luvun 1 § ja 9. lakiehdotuksen 45 pykälä sisältävät tiedonsaantioikeuden työllisyyspoliittisella tuella järjestettävään toimintaan liittyvän työnhakijan työttömyysturvaoikeuden seurantaa varten. Myös nämä tiedonsaantioikeudet on sidottu perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö huomioon ottaen tietojen välttämättömyyteen.

Ehdotettujen tiedonsaantioikeuksien katsotaan olevan sopusoinnussa perustuslaissa turvatun yksityisyyden suojan kanssa. Ehdotettava sääntely ei hallituksen näkemyksen mukaan ole näin ollen ristiriidassa perusoikeutena turvatun yksityiselämän suojan ja henkilötietojen suojan tai tietosuoja-asetuksen kanssa.

11.6 Oikeusturva

Perustuslain 21 §:n 2 momentissa säädetään oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon oikeussuojatakeista. Säännöksen mukaisiin hyvän hallinnon takeisiin kuuluu muun muassa oikeus saada perusteltu päätös. Säännös ei estä säätämästä lailla vähäisiä poikkeuksia hyvän hallinnon takeisiin, mutta säädettävät poikkeukset eivät yksittäisessä tapauksessa saa vaarantaa yksilön oikeusturvaa (HE 309/1993 vp, s. 74/I–II; PeVL 59/2014 vp, s. 2. Ks. myös PeVL 49/2017 vp, s. 7; PeVL 68/2014 vp, s. 3). Sääntely liittyy myös perustuslain 2 §:n 3 momentissa säädettyyn laillisuusperiaatteeseen.

Edellä mainittuun momenttiin sisältyy turvaamisvelvoite, jonka mukaan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeista tulee säätää eduskunnan hyväksymällä lailla. Perustuslain 21 §:n osalta perustuslakivaliokunta on edellyttänyt, että vaikka lainsäätäjällä on perustuslain 21 §:n 2 momentin sisältämän lakivarauksen rajoissa valtiosääntöoikeudellista harkintavaltaa säätää oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeita, sääntelyssä on säilytettävä perustuslain mukainen pääsääntö (esim. PeVL 50/2018 vp, s. 3). Oikeuskirjallisuudessa on arvioitu, että hyvän hallinnon takeiden osalta lainsäätäjän sääntelyvapaus olisi laajempi

kuin oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin osalta, sillä hallinnon eri aloilla hyvän hallinnon sisältö saattaa vaihdella kunkin alan erityisvaatimusten mukaan.[249] Perustuslain turvaamisvelvoitetta konkretisoidaan hallintolaissa. Hallintolaissa säädetään hyvän hallinnon perusteista sekä hallintoasiassa noudatettavasta menettelyssä. Laissa olevia säännöksiä hallintopäätöksen antamisesta on tulkittava PL 2 §:n 3 momentista ja 21 §:n 1 ja 2 momentista ilmenevät vaatimukset huomioon ottaen (KHO 2019:110).

Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaan mikä tahansa yksilön kannalta myönteinen viranomaistoimi ei ole yksilön oikeutta koskeva päätös perustuslain 21 §:n tarkoittamassa mielessä. Perustuslain kannalta on edellytyksenä, että lainsäädännössä on riittävän täsmällinen perusta oikeutena pidettävän suhteen syntymiselle yksilön ja julkisen vallan välille (PeVL 51/2010 vp, s. 2/II. Ks. myös PeVL 12/1997 vp, s. 1/II, PeVL 16/2000 vp, s. 4–5). Selkein tällainen peruste on valiokunnan mukaan subjektiivinen oikeus. Myös jotkin tätä harkinnanvaraisemmat oikeudet ja etuudet voivat täyttää yksilön oikeutta koskevaa päätöstä koskevat edellytykset perustuslain mielessä. Jos oikeuden tai etuuden saaminen on täysin riippuvainen viranomaisen harkinnasta, kyseessä ei yleensä ole yksilön oikeutta koskeva päätös perustuslain mielessä (PeVL 12/1997, s. 1–2/I-II). Tällöin on arvioitava sitä, muodostaako lainsäädäntö riittävän täsmällisen perustan oikeutena pidettävän suhteen syntymiselle yksilön ja julkisen vallan välille. Muutoksenhakusääntely ei yleensä sovellu oikeussuojajärjestelyksi silloin, kun kysymys on niin sanotusta tosiasiallisesta hallintotoiminnasta. Tällöin kyse ei ole kenenkään oikeutta, velvollisuutta tai etua koskevasta hallintopäätöksestä. Oikeusturvasta voidaan tosiasiallisen hallintotoiminnan yhteydessä huolehtia lähinnä sääntelyn yleisen tarkkuuden ja muun asianmukaisuuden sekä asianomaista toimintaa harjoittavien henkilöiden koulutuksen, sopivuuden ja pätevyyden avulla. (Ks. esim. PeVL 28/2001 vp, s. 5, PeVL 24/2001 vp, s. 4; PeVL 17/1998 vp, s. 2–3.)

Perustuslakivaliokunta on arvioinut muutoksenhakukieltoja viranomaisen päätökseen sen perusteella, vaikuttaako päätös yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin välittömän oikeussuojan tarpeen aiheuttavalla tavalla (PeVL 52/2005 vp, s. 2/II). Perustuslakivaliokunta arvioi varhaiskasvatuslain muuttamista koskevassa lausunnossaan, että varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle myönnetty tehostettu tuki, jonka antamisen edellytykset oli sidottu yleisen tuen riittämättömyyteen tai vahvemman tuen tarpeeseen, erosi tässä suhteessa olennaisesti osana varhaiskasvatuksen perustoimintana annettavasta yleisestä tuesta, joka kattaa kaikki varhaiskasvatuslain soveltamisalan piirissä olevat lapset. Perutuslakivaliokunta viittasi arvioitavan hallituksen esityksen perusteluihin, joiden mukaan yleinen tuki tarkoitti esimerkiksi yksittäisiä pedagogisia ratkaisuja sekä tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Näin ollen tehostettu tuki muodosti yksilön oikeuksiin vaikuttavan tekijän ja edellytti valiokunnan arvion mukaan hallintopäätöksen tekemistä. Esitykseen sisältyi myös ehdotus, jonka mukaan tukipalveluista saisi hallintopäätöksen vain, jos lapsen huoltaja tai muu laillinen edustaja sitä pyytää. Valiokunnan mukaan hallintopäätöksen tekeminen tukipalveluista oli välttämätön lapsen oikeuksien varmistamiseksi (PeVL 41/2021 vp, s. 2–3).

Valiokunnan vanhemmassa käytännössä hallintopäätöstä koskeva perusoikeuskysymys on noussut esiin joitain kertoja, mutta tätä koskevat kannanotot ja perustelut jäävät niukoiksi. Perustuslakivaliokunta on todennut, että oikeudesta saada perusteltu päätös voi olla mahdollista poiketa vain tietyissä oikeusturvan kannalta vähemmän tärkeissä tilanteissa. Samoin se piti asianmukaisena, että oikeus saada perusteltu päätös ilmenee laista pääsääntönä (PeVL 12/2002 vp,

[249] Saraviita I (2011): Perustuslaki, Alma Talentum 2011, s. 289–290.

s. 6/II). (PeVL 12/2002 vp, s. 6/II. Ks myös PeVL 48/2006 vp, s. 5; PeVL 45/2002 vp; PeVL 10/2011, s. 2.)

Perustuslakivaliokunta on suhtautunut kielteisesti mahdollisuuteen jättää kirjallinen päätös antamatta sillä perusteella, että asia on ratkaistu hakijan eduksi. Valiokunta on todennut, että oikeussuojan tarvetta voi ilmetä myös silloin, kun viranomainen tekee myönteisen päätöksen. Perustuslakivaliokunta on pitänyt näissä tilanteissa pääsääntönä hallintopäätöksen antamista, vaikka kyseessä olisi verrattain vähäinen poikkeus oikeuteen saada perusteltu päätös. (PeVL 10/2006 vp, s. 3; PeVL 10/2012 vp, s. 5–6.) Toisaalta esimerkiksi asiakastietolain 11 §:n 4 momentin mukaan asiakkaan pyytämien lokitietojen antamisesta tulee tehdä kirjallinen päätös vain, jos asiakkaan pyytämiä tietoja ei anneta. Samoin esimerkiksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) 43 §:n mukaan, jos opiskelijaksi ottamisessa käytetään valtakunnallisia hakumenettelyitä, valitsematta jättämisestä tulee antaa opiskelijaksi ottamista koskeva hallintolain 7 luvun mukainen hallintopäätös, jos hakija kirjallisesti tai suullisesti pyytää päätöksen antamista 30 päivän kuluessa siitä, kun hän on saanut kirjallisen ilmoituksen opiskelijavalinnan tuloksesta. Molemmat lait on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella, joskaan valiokunta ei ottanut lausunnossaan kyseiseen asiaan nimenomaisesti kantaa (PeVL 246/2022 vp; PeVL 22/2017 vp). Perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan arvioinut, että asiakastietojärjestelmään tai muuhun sähköiseen tietojärjestelmään tehtävä kirjaus voi tietyssä tilanteessa olla perustuslain 21 §:n tarkoittama viranomaisen päätös (PeVL 6/2022 vp; PeVL 32/2012 vp).

Oikeusturva liittyy olennaisesti muiden perusoikeuksien toteutumiseen. Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön perusteella riittävänä ei voida pitää sitä, että päätöksentekoa koskevaa asiaa arvioitaisiin pelkästään hyvän hallinnon ja oikeusturvan toteutumisen osalta, vaan myös muut perusoikeudet on huomioitava arviossa. Valiokunnan lausuntojen perusteella niissäkin tapauksissa, joissa päätöksentekovelvoitteen keventäminen merkitsisi verraten vähäistä poikkeusta perustuslain 21 §:ään, muiden perusoikeuksien turvaamiseen liittyvät seikat voivat olla esteenä sääntelylle.

Esityksessä ehdotetaan vähäisessä määrin supistettavaksi velvollisuutta tehdä kirjallinen hallintopäätös sosiaalihuollon järjestämisestä. Pääsääntö olisi edelleen, että sosiaalipalvelujen järjestämisestä tulee tehdä kirjallinen päätös.

Ehdotettavassa sosiaalihuoltolain 44 a §:ssä säädettäisiin, että kirjallista päätöstä ei tarvitse tehdä 24 b §:ssä tarkoitetusta päiväkeskuspalvelusta. Kuten 44 a §:n säännöskohtaisissa perusteluissa on todettu, kyseinen palvelu on avoin kaikilla eli sen saamiseen ei liity yksilöllistä tarvearviointia eikä se myöskään synnytä sosiaalihuollon asiakkuutta. Palvelussa on myös oikeus asioida nimettömästi. Palvelussa myöntämisessä ole siis kyse yksilön oikeuksia ja velvollisuuksia koskevasta päätöksenteosta eikä hallintoasian ratkaisemisesta eikä sääntelyllä siten myöskään poiketa hallintolain päätöksentekovelvoitteesta. Asiaa ei siten ole tarpeen arvioida perustuslain 21 §:n kannalta.

Toinen ehdotettava poikkeus pääsäännöstä on, että opiskeluhuollon kuraattoripalvelun järjestämisestä tehtäisiin päätös vain, jos asiakas pyytäisi päätöstä. Ehdotusta on perusteltu 44 a §:n säännöskohtaisissa perusteluissa. Subjektiivinen oikeus saada pyynnöstä keskustella henkilökohtaisesti opiskeluhuollon kuraattorin kanssa määräajassa koskee kaikkia oppilaita ja toisen asteen opiskelijoita ilman yksilöllistä tarvearviointia ja turvaa siten asiakkaan pääsyn palveluun ja tarvittavan tuen käynnistymisen ilman erillistä päätöksentekoa. Asiakkaalle ei siten lähtökohtaisesti yleensä synny oikeusturvariskiä siitä, ettei hän saa palvelun antamisesta kirjallista hallintopäätöstä. Kun kyse on saman asian käsittelystä tai jo käynnissä olevasta asiakassuhteesta palvelun jatkuminen, tapaamisten tiheys ja sisältö perustuvat kuitenkin kuraattorin tekemään ammatilliseen arvioon tuen tarpeesta eikä ensimmäistä tapaamista koskeva subjektiivinen

oikeus sovellu. Käytännössä hallintopäätöksiä tehdään opiskeluhuollon kuraattoripalvelun antamisesta nykyisinkin pääsääntöisesti vain asiakkaan pyynnöstä, koska päätöksenteko soveltuu lähtökohtaisesti huonosti kyseiseen toimintaan. Kuraattoripalvelu on luonteeltaan matalan kynnyksen jatkuvaa ja vuorovaikutteista asiakastyötä, jossa tuen tarve täsmentyy ja elää prosessin aikana, eikä yksittäinen palvelun myöntämistä koskeva päätös kuvaa tarkoituksenmukaisesti palvelun kokonaisuutta. Lisäksi raskas hallinnollinen päätöksenteko ei ole omiaan tukemaan palvelun saavutettavuutta ja matalan kynnyksen luonnetta.

Sosiaalihuoltolain 44 a §:ssä säädettäisiin myös, että asiakkaalla olisi oikeus saada päätös sosiaalityönä ja sosiaaliohjauksena annettavan tuen järjestämisestä vain, jos asiakas tätä pyytäisi. Sosiaaliohjaus ja sosiaalityön sisältö määritellään ehdotettavassa 15 §:ssä. Sosiaalityö ja sosiaaliohjaus sisältävät sosiaalihuollon asiakasprosessiin kuuluvia viranomaistehtäviä, kuten asiakkaan tuen tarpeen arvioinnin, mahdollisen asiakassuunnitelman laadinnan sekä päätöksenteon asiakkaalle myönnettävästä tuesta. Toisaalta sosiaalityöhön ja sosiaaliohjaukseen kuuluu keskeisesti asiakkaan tukeminen ohjauksen, neuvonnan ja psykososiaalisen tuen keinoin. Sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen luonteen vuoksi niitä ei enää laissa määriteltäisi sosiaalipalveluiksi vaan muuksi sosiaalihuollon toiminnaksi.

Ehdotusta sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta koskevan päätöksentekovelvollisuuden rajoittamisesta on perusteltu kattavasti 44 a §:n säännöskohtaisissa perusteluissa: Sosiaaliohjauksena ja sosiaalityönä annettavan tuen osalta on usein vaikeaa ja keinotekoista erottaa, milloin kyse on viranomaisprosessista ja milloin tuen antamisesta. Toiminnassa tunnistetaan esimerkiksi lääkärin suorittaman potilaan tutkimuksen ja hoidon sekä perusopetuslain mukaisen yleisen tuen antamisen kaltaisen tosiasiallisen hallintotoiminnan piirteitä. Hallintopäätöksen tekeminen saattaa heikentää toiminnan edellytyksiä sekä hidastaa avun saantia. Kaikille uusille tai asiakkuuteen palaaville asiakkaille on turvattu subjektiivisena oikeutena ensimmäinen tapaaminen sosiaalihuollon ammattihenkilön kanssa, ellei tapaamisen järjestäminen ole ilmeisen tarpeetonta ja kaikki sosiaalihuollon asiakkaat ovat sosiaalityön ja/tai sosiaaliohjauksen piirissä.

Koska kuitenkin on mahdollista, että asiakkaalle ei kaikissa tilanteissa myönnettäisi hänen sosiaalityönä tai sosiaaliohjauksena tarvitsemaansa tukea, oikeusturvatakeena asiakkaalla olisi oikeus saada pyynnöstä valituskelpoinen kirjallinen hallintopäätös. Asiakkaalla olisi oikeus saada päätös ilman aiheetonta viivytystä, kuitenkin aina viimeistään 7 arkipäivän kuluessa pyynnön esittämisestä. Asiakkaan ei tarvitsisi perustella pyyntöään eikä merkitystä olisi sillä, onko kyse kielteisestä vai myönteisestä ratkaisusta. Sosiaalihuollon asiakaslain 5 § myös edellyttäisi, että asiakkaalle aina kerrottaisiin hänen oikeudestaan saada kirjallinen päätös.

Sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen ja kuraattoripalvelun aloittamisesta ja toteuttamisesta tehtäisiin jatkossakin kirjaus asiakastietojärjestelmään. Tilanteissa, joissa kirjallisia hallintopäätöksiä ei tehdä, korostuu kokonaisuudessaan asiakirjamerkintöjen merkitys sen varmistamiseksi, että asiakas saa tiedon itseään koskevista ratkaisuista ja niiden perusteista. Asiakastietojen kirjaaminen mahdollistaa myös sosiaalihuollon valvonnan. Tämä kaikki edistää asiakkaan oikeusturvan toteutumista.

Sosiaalihuoltoa koskeva päätöksenteko olisi edelleen laajasti pääsääntö, johon säädettäisiin edellä kuvatusti joitakin poikkeuksia. Nämä poikkeukset arvioidaan asiakkaan oikeusturvan näkökulmasta vähäisiksi ja toisaalta sosiaalihuollon perustoimintoja kokonaisuutena vahvistavaksi ehdotukseksi. Päätöksentekovelvollisuuden keventäminen nykyisestä olisi kokonaisuutena arvioiden hyväksyttävää sosiaalihuollon tavoitteisiin, luonteeseen ja palvelujärjestelmän toimivuuden turvaamiseen liittyvistä syistä. Päätöksentekomenettelyä täsmentämällä sosiaalihuollon asiakkaita olisi mahdollista tukea yhä sujuvammin heti asiakkuuden alkuvaiheessa, kun ammattihenkilöiden aikaa ei kuluisi päätöksentekomenettelyihin. Päätöksentekovelvoitteen

keventämisen arvioidaan voivan edistää PL 19 §:n 3 momentin edellyttämien riittävien sosiaalipalveluiden järjestämistä, erityisesti siltä osin, kuin se nopeuttaa ja joustavoittaa asiakkaan tuen saantia. Hallitus katsoo, että esitettävään päätöksentekovelvoitteen rajoittamiseen on nyt kyseessä olevan toiminnan luonteesta johtuva hyväksyttävä peruste.

Asiakkailla olisi kuitenkin pyynnöstä oikeus saada kirjallinen päätös myös opiskeluhuollon kuraattoripalvelun, sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen järjestämisestä ilman aiheetonta viivytystä, ja laki edellyttäisi hyvinvointialuetta kertomaan asiakkaalle tästä mahdollisuudesta. Täten ehdotettavasta rajauksesta huolimatta, asiakkaiden oikeusturva tulisi ehdotettavalla sääntelyllä riittävästi turvatuksi.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kohdan mukaan jokaisella on oikeus kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin laillisesti perustetussa riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa silloin, kun päätetään hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan artiklan soveltuminen edellyttää, että kyse on yksilön oikeuksia tai velvollisuuksia koskevasta aidosta ja vakavasta riidasta, jonka lopputulos on ratkaiseva kyseisen oikeuden kannalta (Euroopan ihmisoikeustuomioistuin, Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights – Right to a fair trial (civil limb), 28.2.2026, https://ks.echr.coe.int/, s. 7–11 ja siinä mainittu oikeuskäytäntö).

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä artiklaa on sovellettu myös julkisoikeudellisia etuuksia ja sosiaaliturvaa koskeviin asioihin. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä 6 artiklan soveltamista sosiaalipalveluihin koskevia ratkaisuja on kuitenkin suhteellisen vähän, ja artiklan soveltuminen edellyttää yleensä, että kyse on riittävän täsmällisestä ja oikeudellisesti määrittyneestä yksilöllisestä oikeudesta. Artikla voi tulla sovellettavaksi myös sosiaalipalveluihin, mutta asia arvioidaan tapauskohtaisesti oikeuden luonteen pohjalta. (Euroopan ihmisoikeustuomioistuin, Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights – Right to a fair trial (civil limb), 28.2.2026, https://ks.echr.coe.int/, s. 11–22 ja siinä mainittu oikeuskäytäntö).

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on vakiintuneesti korostanut, että 6 artiklan keskeisenä sisältönä on oikeus tuomioistuimeen (access to court), jonka tulee olla käytännöllinen ja tehokas eikä pelkästään teoreettinen tai näennäinen. Valtiolla on harkintavaltaa menettelyjen järjestämisessä, mutta menettelylliset edellytykset eivät saa rajoittaa oikeutta tuomioistuimeen sen ydinaluetta loukkaavasti. Arviointi tehdään kokonaisuutena sen perusteella, voiko yksilö tosiasiallisesti saattaa oikeuksiaan koskevan asian tuomioistuimen tutkittavaksi (ks. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin, Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights – Right to a fair trial (civil limb), 28.2.2026, https://ks.echr.coe.int/, s. 36–40 ja siinä mainittu oikeuskäytäntö).

Vastaavia oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeita sisältyy myös KP-sopimuksen 14 artiklaan.

Siltä osin kuin sosiaalityönä, sosiaaliohjauksena annettavan tuen ja opiskeluhuollon kuraattoripalvelujen järjestämistä koskevan ratkaisun voidaan mahdollisesti katsoa kuuluvan Euroopan ihmisoikeussopimuksen soveltamisalaan, sääntelyn kannalta keskeistä on, että asiakkaalla säilyy tosiasiallinen mahdollisuus saada asiastaan oikeudellisesti sitova ja muutoksenhakukelpoinen ratkaisu. Tässä suhteessa merkityksellistä on, että asiakkaalla olisi oikeus pyynnöstä saada kirjallinen päätös riippumatta siitä, onko kyse myönteisestä vai kielteisestä ratkaisusta, eikä pyynnön esittämiselle asetettaisi erityisiä muotovaatimuksia tai perusteluvelvollisuutta.

Lisäksi keskeistä on, että asiakkaalle annetaan riittävät tiedot oikeudestaan pyytää päätös ja että päätös annetaan ilman aiheetonta viivytystä siten, että oikeus muutoksenhakuun toteutuu tosiasiallisesti. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön valossa menettely, jossa muutoksenhakukelpoinen ratkaisu annetaan pyynnöstä, voi täyttää 6 artiklan vaatimukset edellyttäen, ettei menettely käytännössä estä tai kohtuuttomasti vaikeuta oikeutta saattaa asia tuomioistuimen käsiteltäväksi. Nyt kyseessä olevassa asiassa oikeus saada päätös pyynnöstä ilman aiheetonta viivytystä sekä velvollisuus informoida tästä oikeudesta ovat keskeisiä takeita sen varmistamiseksi, ettei ehdotettu sääntely johda tilanteisiin, joissa asiakkaan oikeus saattaa asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi tosiasiallisesti heikentyy.

Edellä esitetyillä perusteilla ehdotettua sääntelyä voidaan pitää yhteensopivana Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan kanssa, kun otetaan huomioon, että asiakkaalla säilyy tosiasiallinen ja tehokas mahdollisuus saada asiassaan muutoksenhakukelpoinen päätös ja saattaa asia tuomioistuimen tutkittavaksi.

11.7 Yhdenvertaisuus

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta koskeva 5 a §, johon on siirretty voimassa olevasta sosiaalihuoltolaista erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan ja erityistä tukea tarvitsevan lapsen määritelmät joiltain osin täsmennettynä. Erityistä tukea tarvitsevalla asiakkaalla tarkoitettaisiin henkilöä, jonka sosiaalihuollon saaminen ja käyttäminen voi ilman erityistä tukea vaarantua psyykkisen, kognitiivisen tai sosiaalisen toimintakyvyn rajoitteen, päihteiden ongelmakäytön tai muun riippuvuuskäyttäytymisen, asiakkaan suojelun tarpeen taikka muun vastaavan syyn vuoksi. Asiakkaan ei kuitenkaan katsottaisi olevan erityisen tuen tarpeessa, jos tuen tarve liittyy korkeaan ikään siten kuin vanhuspalvelulain 3 §:n 2 kohdassa säädetään. Vastaava rajaus on myös voimassa olevan lain määritelmässä. Erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen määritelmä sisältäisi lisäksi asioita, joita pitäisi erityisesti lapsen osalta ottaa huomioon arvioitaessa erityisen tuen tarvetta.

Säännöksen tarkoituksena olisi nykyiseen tapaan turvata erityisen haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden mahdollisuus saada sosiaalihuollon tukea ja käyttää palveluja. Säännöksen tarkoituksena olisi myös kiinnittää laajemmin sosiaalihuollon organisaatiossa huomiota siihen, että myös erityisen tuen tarpeessa olevat asiakkaat saavat tarvitsemansa tuen.

Erityisen tuen tarpeessa olevan asiakkaan määritelmää on täsmennetty sen vuoksi, että aiemman lain esimerkinomaiseksi tarkoitettu luettelo syistä, joiden vuoksi henkilöllä voisi olla vaikeuksia hakea ja saada palveluja on ollut käytännössä vaikeaselkoinen ja johtanut alueelliseen eriarvoisuuteen. Uusikaan määritelmä ei perustuisi diagnooseihin, mutta edellytyksenä olisi, että palvelujen saaminen ja käyttäminen voisi ilman erityistä tukea vaarantua.

Erityisen tuen tarpeessa olevaa asiakasta koskevaa säännöstä tulee arvioida perustuslain 6 §:n 1 momentin yhdenvertaisuussäännöksen kannalta. Vaikka erityisen tuen tarve ei vaikuttaisi suoraan palvelujen saamiseen, se asettaisi kuitenkin säännöksen yksityiskohtaisissa perusteluissa tarkemmin kuvatulla tavalla erityisen tuen tarpeessa olevan asiakkaan muita parempaan asemaan asiakasprosessin eri vaiheissa. Siksi tulee arvioida, onko erityisen tuen tarpeessa olevan asiakkaan erityiselle asemalle hyväksyttävä peruste. Lisäksi tulee arvioida, onko myös voimassa olevan lain säännöstä vastaava erityisen tuen tarpeessa olevan henkilön ja asiakkaan määritelmään sisältyvälle rajaukselle koskien vanhuspalvelulaissa tarkoitettua iäkästä henkilöä hyväksyttävä peruste.

Perustuslakivaliokunta on lukuisissa lausunnoissaan (esim. PeVL 1/2026 vp, PeVL 102/2022 vp, PeVL 2/2011 vp) viitannut perustuslain säätämiseen johtaneessa hallituksen esityksen

perusteluissa (HE 309/1993 vp, s. 42) ilmaistuun periaatteeseen siitä, että perustuslain 6 §:n 1 momentin mukainen yhdenvertaisuusperiaate ilmaisee paitsi vaatimuksen oikeudellisesta yhdenvertaisuudesta myös ajatuksen tosiasiallisesta tasa-arvosta. Perustuslain yhdenvertaisuussäännös kohdistuu myös lainsäätäjään. Lailla ei voida mielivaltaisesti asettaa kansalaisia tai kansalaisryhmiä toisia edullisempaan tai epäedullisempaan asemaan. Toisaalta lainsäädännölle on ominaista, että se kohtelee tietyn hyväksyttävän yhteiskunnallisen intressin vuoksi ihmisiä eri tavoin edistääkseen muun muassa tosiasiallista tasa-arvoa (HE 309/1993 vp, s. 42–43).

Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti korostanut, ettei yhdenvertaisuusperiaatteesta voi johtua tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä kulloisenkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan sääntelyyn (esimerkiksi PeVL 1/2026 vp; PeVL 102/2022 vp, kappale 5; PeVL 2/2011 vp, s. 2/II; PeVL 64/2010 vp, s. 2). Erottelut eivät kuitenkaan tällöinkään saa olla mielivaltaisia, eivätkä erot saa muodostua kohtuuttomiksi (esim. PeVL 37/2010 vp, s. 3/I; PeVM 11/2009 vp; s. 2, PeVL 18/2006 vp, s. 2/II).Koska laissa erikseen määriteltyjen erityisen haavoittuvassa asemassa olevien sosiaalihuollon asiakkaiden mahdollisuus saada välttämättä tarvitsemaansa sosiaalihuollon tukea ja käyttää perusoikeuksien toteutumista arjessa turvaavia palveluja voisi ilman erityistä tukea vaarantua, on katsottava, että näiden asiakkaiden erilaiselle kohtelulle on hyväksyttävä peruste ja että erilainen kohtelu ei kokonaisuudessaan muodostu kohtuuttomaksi. Säännös edistää osaltaan myös YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa ja lapsen oikeuksien yleissopimuksessa tunnustettujen erityisten oikeuksien toteutumista.

Hallitus arvioi, että erityistä tukea tarvitsevia asiakkaita koskeva säännös ei olisi iäkkäiden henkilöiden kannalta yhdenvertaisuusperiaatteen vastainen, koska vanhuspalvelulailla on tarkoitus turvata iäkkäiden henkilöiden mahdollisuus saada laadukkaita sosiaali- ja terveyspalveluja ja ohjausta muiden tarjolla olevien palvelujen käyttöön sekä vahvistaa mahdollisuutta vaikuttaa sosiaali- ja terveyspalvelujen sisältöön ja toteuttamistapaan. Vanhuspalvelulaissa on useita haavoittuvassa asemassa olevien iäkkäiden henkilöiden asemaa asiakasprosessissa edistäviä sekä palvelujen laadun varmistamista koskevia säännöksiä, joiden tarkoitus on turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista käytännössä.

Esityksen 8. lakiehdotus sisältää ehdotuksen, jonka mukaan työvoimaviranomainen voisi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle ja säätiölle tukea toimintaan, jolla parannetaan pitkään työttömänä olleiden työnhakijoiden työnhaun ja työllistymisen yleisiä edellytyksiä. Tuettavaa toimintaa ei siten järjestettäisi kaikille työttömänä oleville työnhakijoille, vaan toiminta kohdistuisi vain pitkään työttömänä olleiden kohderyhmään.

Perustuslain 6 §:n 1 momentti ei estä tosiasiallisen yhdenvertaisuuden turvaamiseksi tarpeellista positiivista erityiskohtelua eli tietyn ryhmän asemaa ja olosuhteita parantavia toimia. Hyväksyttävälle syylle asetettavat vaatimukset ovat erityisen korkeat silloin, kun kyse on säännöksessä luetelluista kielletyistä erotteluperusteista (HE 309/1993 vp, s. 42–44). Hyväksyttävänä perusteluna positiiviselle erityiskohtelulle, kuten eri ikärajoihin perustuviin erotteluihin, on perustuslakivaliokunnan käytännössä edellytetty olevan asiallisessa ja kiinteässä yhteydessä lain tarkoitukseen (ks. esim. PeVL 44/2010 vp, s. 5–6). Perustuslakivaliokunta on tiivistänyt ikärajoihin perustuvan erottelun arvioinnissa erottelun hyväksyttävyyden siten, että huomioon on otettava ensinnäkin normatiivinen näkökulma, erityisesti perusoikeusjärjestelmä, toiseksi ehdotetun erottelun perusteluiksi esitetyt tosiasiat ja kolmanneksi tosiasialliset mahdollisuudet saavuttaa ehdotetulla erottelulla sääntelylle asetetut päämäärät (PeVL 44/2010 vp, s. 6/II).

Hallitus arvioi, että ehdotettu erottelu työllisyyspoliittisella tuella järjestettävän toiminnan kohderyhmässä ei olisi yhdenvertaisuusperiaatteen vastainen. Erottelu perustuisi henkilön työttömyyden kestoon. Pitkään työttömänä olleet ovat heterogeeninen joukko ja työttömyyden pitkittyminen voi johtua useista eri syitä. Kyse ei olisi säännöksessä luetellusta kielletystä

erotteluperusteesta. Työttömyyden pitkittyminen heikentää mahdollisuuksia saada työtä avoimilta työmarkkinoilta. Toiminnan kohdistamisella pitkään työttömänä olleille edistettäisiin tosiasiallista tasa-arvoa. Järjestettävän toiminnan tavoitteena on parantaa pitkään työttömänä olleiden työllistymisen yleisiä edellytyksiä ja sitä kautta edistää pitkään työttömänä olleiden työllistymistä ja siirtymistä eteenpäin työllistymispolulla kohti avoimia työmarkkinoita. Erottelulle olisi siten myös hyväksyttävä yhteiskunnallinen intressi.

Ehdotettavaa sosiaalipalveluita koskevaa sääntelyä on arvioitava myös alueellisen yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Sekä lapsiperheiden sosiaalipalveluita että toimintakyvyn ja osallisuuden tukea koskeva sääntely ehdotetaan sellaiseksi, että se mahdollistaisi hyvinvointialueille palveluiden järjestämisen aiempaa joustavammin alueen asukkaiden tuen tarpeiden mukaan.

Perustuslain 6 §:n 2 momentin mukainen syrjintäkielto, jonka mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan säännöksessä lueteltujen erotteluperusteiden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Tällainen muu syy voi olla esimerkiksi asuinpaikka (HE 309/1993 vp, s. 42–44; ks. myös. PeVL 26/2017 vp, s. 36–41 ja 44–45; PeVL 67/2014 vp, s. 3).

Perustuslakivaliokunta on pitänyt tärkeänä, että uudistusta toimeenpantaessa kiinnitetään vakavaa huomiota maan eri osissa olevien kuntien asukkaiden yhdenvertaiseen kohteluun ja heidän tosiasiallisiin mahdollisuuksiinsa saada perusoikeuksien toteutumisen kannalta välttämättömiä palveluja (PeVL 26/2017 vp, s. 36–41 ja 44–45, PeVL 67/2014 vp ja PeVL 37/2006 vp, s. 2–3). Valiokunta on korostanut, että perustuslain 19 §:n 3 momentti turvaa riittävät palvelut maan eri osissa asuville (PeVL 26/2017 vp, s. 32–33).

Palveluita koskevan sääntelyn joustavoittaminen voi tarkoittaa sitä, että hyvinvointialueilla tehdään palveluita koskevia ratkaisuja hieman eri tavoin väestön tuen tarpeet ja alueelliset erot huomioiden. Sääntelymuutosten tavoitteena on kokonaisuutena väestön tarpeisiin paremmin vastaava ja laadukkaampi sosiaalihuolto. Hyvinvointialueen tulee järjestää asiakkaiden palvelut aina yksilölliseen tuen tarpeen arviointiin perustuen. Perustuslakivaliokunta on korostanut, että perustuslain 19 §:n 1 momentin sääntelyn luonne on sellainen, että välttämättömän toimeentulon ja huolenpidon turvan arvioiminen perustuu yksilölliseen harkintaan (PeVL 52/2025 vp, kappale 17). Ehdotettavan 36 §:n mukainen tuen tarpeen arviointi korostaa yksilöllistä arviointia, joka perustuu yhteistyöhön asiakkaan kanssa.

Hallitus katsoo näistä syistä, että sosiaalipalveluita koskeva sääntely ei ole alueellisen yhdenvertaisuuden vastainen. Ehdotettava sääntely ei myöskään ole ristiriidassa kansainvälisten ihmisoikeussopimusten kanssa. Toisaalta hallitus kuitenkin tunnistaa, että sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen roolin ja aseman vahvistaminen ja palvelujen joustavampi sääntely yhdistettynä esitykseen liittyvään säästötavoitteeseen kasvattaa myös epäyhdenmukaisten käytäntöjen ja rakenteiden ja palvelujen saatavuuden heikentymisen riskiä. Uudistuksen toimeenpano edellyttääkin vahvaa ohjausta, seurantaa ja tukea, jotta tavoitteet voidaan saavuttaa mahdollisimman hyvin.

Myös työllisyyspoliittista tukea koskevaa ehdotusta on arvioitava alueellisen yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Työllisyyspoliittinen tuki olisi työvoimaviranomaisen myöntämä harkinnanvarainen tuki, jonka myöntäminen vaihtelisi alueiden mukaan ja myös tuella toteutettavan toiminnan sisältö voisi vaihdella työllisyysalueittain. Työllisyyspoliittisella tuella tuettavalle toiminnalle on kuitenkin laissa asetettu yhtenäinen vähimmäissisältö siten, että jokaisella työllisyysalueella tuettavan toiminnan edellytetään tukevan pitkään työttömänä olleiden työnhaun ja työllistymisen yleisiä edellytyksiä. Toiminnan on oltava säännöllistä, tavoitteellista ja vaikuttavaa. Työllisyysalueiden kyvykkyyttä järjestää palveluita yhdenvertaisesti huomioiden myös palveluiden järjestämisen rahoittamisen järjestelmä on arvioitu työvoimapalvelujen

järjestämisvastuun siirtyessä valtiolta kunnille. Suuri osa julkisten työvoimapalvelujen järjestämisestä perustuu työvoimaviranomaisten harkintaan ja niiden tarkempi sisältö saattaa vaihdella työllisyysalueittain. Ehdotettu tuki ei muodosta yhdenvertaisuuden näkökulmasta poikkeusta tähän järjestelmään. Työvoimapalveluiden järjestämisvastuun siirto on tapahtunut perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 90/2022 vp). Hallitus katsoo näistä syistä, että työllisyyspoliittista tukea koskeva sääntely ei ole alueellisen yhdenvertaisuuden vastainen.

11.8 Kunnallinen ja muu alueellinen itsehallinto

Perustuslain 121 §:ssä säädetään kunnallisesta itsehallinnosta. Pykälän 2 momentin mukaan kunnille annettavista yleisistä perusteista ja niille annettavista tehtävistä on säädettävä lailla. Lisäksi 121 §:n 4 momentin mukaan itsehallinnosta kuntia suuremmilla hallintoalueilla säädetään lailla. Perustuslaki on hyväksytty aikana ennen hyvinvointialueita koskevaa uudistamista. Hyvinvointialueiden yleisestä järjestämisvelvollisuudesta säädetään sote-järjestämislaissa. Sosiaalihuollon hyvinvointialueiden järjestämisvastuulle kuuluva sisältö määritellään kuitenkin sosiaalihuoltolaissa ja erityislaeissa. Esityksessä ehdotetaan vähennettäväksi hyvinvointialueiden rahoitusta. Rahoituksen vähentämistä ja hyvinvointialueen tosiasiallisia mahdollisuuksia vastata tehtävästään on arvioitava myös perustuslain 19 §:n mukaisten palveluiden turvaamisen ja 22 §:n mukaisen perusoikeuksien toteuttamisvelvoitteen kautta.

Perustuslakivaliokunta on todennut, että perustuslain 22 §:n mukaiseen perusoikeuksien toteuttamisvelvoitteeseen kuuluu valtion vastuu huolehtia siitä, että perustuslain 121 §:n 4 momentissa tarkoitetuilla alueilla on käytännön edellytykset suoriutua tehtävistään (PeVL 17/2021 vp, s. 23; PeVL 26/2017 vp, s. 22; ks. myös PeVL 10/2015 vp; PeVL 37/2009 vp). Perustuslakivaliokunta on lisäksi arvioinut, että budjettirajoitteella ei voida rajoittaa lakisääteisten palvelujen saatavuutta (PeVL 26/2017 vp, s. 22; ks. myös PeVL 20/2004 vp; PeVL 63/2014 vp; PeVL 19/2016 vp).

Perustuslakivaliokunta on kunnallista itsehallintoa koskevassa lausuntokäytännössään korostanut, että tehtävistä säädettäessä on huolehdittava rahoitusperiaatteen mukaisesti kuntien tosiasiallisista edellytyksistä suoriutua velvoitteistaan (PeVL 30/2013 vp, s. 5/II; PeVL 12/2011 vp, s. 2/II; PeVL 41/2010 vp, s. 5/II). Valiokunta on katsonut, että kunnille osoitettavat rahoitustehtävät eivät itsehallinnon perustuslain suojan takia saa suuruutensa puolesta heikentää kuntien toimintaedellytyksiä tavalla, joka vaarantaisi kuntien mahdollisuuksia päättää itsenäisesti taloudestaan ja siten myös omasta hallinnostaan (ks. esim. PeVL 41/2014 vp, s. 3/II ja PeVL 50/2005 vp, s. 2). Rahoitusperiaate sisältyy myös Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 9 (2) artiklaan, jonka mukaan paikallisviranomaisten voimavarojen tulee olla riittävät suhteessa niihin velvoitteisiin, jotka niille on annettu perustuslaissa ja muissa laeissa. Rahoitusperiaatteen toteutumisen kannalta olennaista on, arvioidaanko muutoksen vaarantavan perustuslain 121 §:ssä turvatun kunnallisen itsehallinnon taloudellisen puolen (PeVL 34/2013 vp, s. 3/I).

Perustuslakivaliokunta on aiemmin arvioinut maakuntien rahoituksen riittävyyttä suhteessa rahoitusmalliin. Perustuslakivaliokunta viittaa valtiovarainvaliokunnan lausuntoon, jossa huoli rahoituksen riittämättömyydestä tuodaan varsin painokkaasti esiin. Valtiovarainvaliokunta toteaa, että koska valtion myöntämä rahoitus ei lähtökohtaisesti jousta, on vaarana, että tiukassa taloudellisessa tilanteessa maakunnat joutuvat tinkimään palvelujen saatavuudesta tai laadusta. Ne voivat hillitä sote-kustannuksia leikkaamalla omalla vastuullaan kokonaan olevia palveluja (erikoissairaanhoitoa ja sosiaalipalveluja) tai korottamalla asiakasmaksuja (PeVL 15/2018 vp, s. 23; ks. VaVL 5/2018 vp, s. 9).

Perustuslakivaliokunta on huomauttanut, että niin sanotut perustuslailliset toimeksiannot ovat merkityksellisiä erityisesti lainsäätäjän toiminnassa ja ne on otettava huomioon myös

budjettivaltaa käytettäessä. Tähän tulisi valiokunnan mukaan kiinnittää huomiota erityisesti valtiontalouden säästöjä kohdennettaessa (PeVL 19/2016 vp, s. 2, PeVL 32/2014 vp, s. 2/II, ks. myös PeVM 25/1994 vp, s. 3/II ja s. 6). Valiokunnan mielestä estettä ei kuitenkaan ole sille, että valtiontalouden säästöjä voidaan kansantalouden ja julkisen talouden tilan huomioiseksi kohdentaa määrältään verraten vähäisiinkin menovähennyksiin tarvittavien valtiontalouden säästöjen aikaansaamiseksi (ks. esim. PeVL 45/2024 vp, kappale 8).

Perustuslakivaliokunta on niin ikään korostanut, että itsehallinnollisilla hyvinvointialueilla olisi oltava kyky varmistaa hyvinvointialueen asukkaiden sosiaali- ja terveydenhuollon yhdenvertainen toteutuminen koko maassa ja perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaisten sosiaalisten perusoikeuksien toteutuminen (PeVL 14/2024 vp, kappale 19). Valiokunnan mukaan myös valtionohjauksessa on pyrittävä osaltaan varmistamaan, että itsehallinnollisilla hyvinvointialueilla on kyky varmistaa hyvinvointialueen asukkaiden sosiaali- ja terveydenhuollon yhdenvertainen toteutuminen koko maassa (PeVL 40/2024 vp, kappale 7).

Perustuslakivaliokunta on arvioinut sote-uudistusta ja todennut, että hyvinvointialueiden itsehallinto on rakenteellisesti kapea, sillä tehtävät on erittäin tarkasti säännelty lailla, rahoitus tulee lähes kokonaan valtiolta, eikä hyvinvointialueilla ole verotusoikeutta (PeVL 241/2020 vp). Näin hyvinvointialueiden itsehallinnon arviointi poikkeaa kuntia koskevasta arvioinnista. Edelleen perustuslakivaliokunta on arvioinut, että rahoituksen riittävyys ja ennakoitavuus ovat edellytys hyvinvointialueiden perustuslain 121 §:n mukaisen rahoituksen riittävyydelle. Näin ollen hyvinvointialueita koskevan sääntelyn tulee noudattaa rahoitusperiaatetta (PeVL 617/2021 vp; PeVL 15/2018 vp, s. 21; PeVL 17/2021 vp, kappale 94). Ratkaisevassa asemassa hyvinvointialueille osoitettujen tehtävien asianmukaisen hoitamisen turvaamisessa on siten nimenomaan valtion rahoituksen riittävyys ja sen oikea kohdentaminen (PeVL 17/2021 vp, kappale 94, PeVL 15/2018 vp, s. 21). Sosiaali- ja terveyspalveluiden rahoituksen onkin valiokunnan arvion mukaan riittävästi vastattava palvelutarvetta (PeVL 17/2021 vp, kappale 96, PeVL 15/2018 vp, s. 23). Valiokunta on kiinnittänyt huomiota myös rahoituksen ennakoitavuuteen (PeVL 38/2024 vp, kappale 19). Lisäksi tehtävistä säädettäessä olisi huolehdittava rahoitusperiaatteen mukaisesti itsehallintoalueen tosiasiallisista edellytyksistä suoriutua velvoitteistaan (PeVL 26/2017 vp, s. 22–23).

Hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain 3 §:n mukaan hyvinvointialueille myönnetään valtion rahoitusta muun muassa hyvinvointialueen asukasmäärän sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tarvetta kuvaavien tekijöiden perusteella. Rahoituslain 6 §:n mukaan valtion rahoituksen taso kullekin varainhoitovuodelle perustuu hyvinvointialueiden edellisen vuoden laskennallisiin kustannuksiin.

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että hyvinvointialueiden itsehallintoa voi olla mahdollista rajoittaa merkittävässäkin määrin perusoikeuksien turvaamiseksi (ks. esim. PeVL 17/2021 vp, kohta 27).

Rahoitusperiaatteen toteutuminen – kunnat

Esityksessä on arvioitu, että kuntouttavan työtoiminnan asiakkaista noin 10 prosenttia olisi tälläkin hetkellä toimintakykynsä puolesta kykeneviä työhön tai osallistumaan työvoimaviranomaisen palveluihin. Edelleen esityksessä on arvioitu, että edellä mainittu osuus asiakkaista siirtyisi työvoimapalvelujen piiriin kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain kumoamisen myötä. Tämä tarkoittaisi noin 2 300 henkilön lisäystä työvoimaviranomaisen asiakasmäärään. Henkilöjoukko ei kuitenkaan muodostaisi työvoimaviranomaiselle uutta asiakasryhmää, vaan henkilöiden tulisi jo voimassa olevan lainsäädännön perusteella olla työvoimaviranomaisen asiakkaina, sillä kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain 8 §:n 3 momentin mukaan palvelu on

tarkoitettu niille henkilöille, jotka eivät työ- ja toimintakykynsä asettamien rajoitusten vuoksi voi osallistua julkisiin työvoimapalveluihin tai työhön. Kuntouttavan työtoiminnan kumoamisen johdosta ei tämän vuoksi synny työvoimapalveluihin sellaista uutta asiakasryhmää, jonka kustannukset olisi kuntien rahoitusperiaatteen mukaisesti korvattava kunnille.

Ehdotetussa työllisyyspoliittisessa tuessa (8. lakiehdotus) olisi kyseessä uusi tehtävä kunnille. Tehtävästä säädettäisiin perustuslain 121 §:n 2 momentissa edellytetyllä tavalla lailla. Ehdotetun lakimuutoksen vaikutuksia työvoimaviranomaisten tehtäviin on arvoitu edellä luvussa 4.2.1 ja 4.2.3. Vuoden 2027 talousarviossa lisättäisiin kuntien peruspalvelujen valtionosuuksia 12,8 miljoonaa euroa vuodessa vuodesta 2027 alkaen ja 9,6 miljoonaa euroa vuonna 2027. Lisäykset vastaisivat työvoimaviranomaisille tehtävästä aiheutuvia kustannuksia.

Edellä esitetyillä perusteilla hallitus katsoo, että esitys ei ole ristiriidassa perustuslain 121 §:ssä säädetyn kunnallisen itsehallinnon kanssa ja ehdotetut muutokset eivät vaarantaisi kunnallisen itsehallinnon taloudellista puolta ja rahoitusperiaatteen toetutumista, koska työllisyyspoliittista tukea koskeva uusi tehtävä rahoitettaisiin kunnille täysimääräisesti.

Rahoitusperiaatteen toteutuminen – hyvinvointialueet

Hyvinvointialueiden rahoituksen vähentäminen ei saa vaarantaa yksilön oikeutta perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaisiin riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin eikä vaarantaa 22 §:n mukaista perusoikeuksien toteuttamisvelvoitetta. Rahoitusperiaatteen mukaisesti hyvinvointialueella on oltava tosiasialliset edellytykset suoriutua lakisääteisistä tehtävistään. Rahoitusperiaatteen toteutumisen arvioinnissa keskeistä on, vastaako rahoituksen muutos hyvinvointialueiden tehtävien muutoksista aiheutuvaa kustannusvaikutusta. Esityksen taloudellisia vaikutuksia koskevassa jaksossa (luku 4.2.1) on yksityiskohtaisesti arvioitu ehdotettujen muutosten vaikutuksia hyvinvointialueiden rahoitusasemaan sekä niille laissa säädettyjen tehtävien laajuuteen, laatuun ja kustannuksiin. Arvion mukaan ehdotetut tehtävämuutokset vähentävät hyvinvointialueiden kustannuksia suuruusluokaltaan vastaavasti kuin rahoitusta esitetään vähennettäväksi. Kustannusvaikutus syntyy usean samanaikaisen muutoksen kautta. Kirjaamisvelvoitteiden keventäminen ja palvelutarpeen arvioinnin korvaaminen tuen tarpeen arvioinnilla vapauttavat henkilöstöresursseja, kasvatus- ja perheneuvonnan moniammatillisuusvaateen purkaminen muuttaa palvelun toteuttamistapaa vastaamaan sosiaalihuollon järjestämisvastuulle kuuluvia tehtäviä, asiakkuuksien siirtymä lastensuojelusta sosiaalihuollon piiriin vähentää lastensuojelun sosiaalityöntekijäresurssin tarvetta ja kuntouttavan työtoiminnan lakkauttaminen poistaa palvelun järjestämisvelvoitteen ja siihen kytkeytyvän kustannusvastuun samanaikaisesti rahoituksen vähenemisen kanssa. Asiakasmaksuihin tehtävät korotukset tuovat hyvinvointialueille lisätuloja, jotka kompensoivat rahoituksen alentumista. Muutokset kohdistuvat kokonaisuutena sellaisiin velvoitteisiin ja niiden toteuttamistapoihin, joilla on olennainen merkitys kustannustasoon, ja niiden arvioidaan mahdollistavan toiminnan sopeuttamisen vastaamaan alentunutta rahoitustasoa ilman, että hyvinvointialueiden kyky suoriutua lakisääteisistä tehtävistään vaarantuu.

Vaikutusarvioihin liittyy tavanomaista epävarmuutta, johtuen muun muassa alueellisista eroista hyvinvointialueiden nykyisissä palvelurakenteissa ja järjestämistavoissa, kirjaamisvelvoitteen keventämisestä vapautuvan työajan todellista kohdentumisesta, palvelutarpeen arviointia koskevien muutosten käytännön toteutustavoista sekä lastensuojelusta sosiaalihuoltolain mukaiseen asiakkuuteen siirtyvien lasten määrästä. Lisäksi asiakasmaksuvaikutusten arviointiin liittyy epävarmuutta johtuen siitä, , että arvioinnissa hyödynnetty tilastoaineisto on vuodelta 2022 ja saattaa joko yli- tai aliarvioida palvelujen käyttöä suhteessa muutosten voimaantulovuoteen. Kuntouttavan työtoiminnan lakkauttamisen osalta keskeinen epävarmuus liittyy siihen, missä määrin asiakkaat siirtyvät uuden palvelun piiriin, ja miten velvoittavuuden ja kulukorvauksen poistuminen vaikuttaa palveluun osallistumiseen. Myös kasvatus- ja perheneuvontaa koskevan

sääntelyn ja siihen liittyvän moniammatillisuusvaatimuksen purkamisen myötä arvioidun psykologien työpanoksen vähenemisen toteutuminen riippuu hyvinvointialueiden tekemistä ratkaisuista. Näitä epävarmuustekijöitä on kuitenkin tarkasteltu taloudellisia vaikutuksia koskevassa jaksossa, eikä niiden arvioida muodostavan sellaista riskiä, joka vaarantaisi hyvinvointialueiden tosiasiallisia edellytyksiä hoitaa niille jäävät tehtävät. Lisäksi hyvinvointialueille jää esityksen mukaan mahdollisuus kohdentaa toimintaansa ja resurssejaan uudelleen muuttuneiden velvoitteiden puitteissa.

Edellä esitetyn perusteella esityksessä ehdotetun rahoituksen vähentämisen ja tehtävien keventämisen voidaan kokonaisuutena arvioida olevan keskenään tasapainossa siten, ettei hyvinvointialueiden rahoitusperiaate vaarannu eikä niiden itsehallinnon tosiasiallisia edellytyksiä kavenneta perustuslain vastaisella tavalla.

Sosiaalihuollon vastaava viranhaltija

Ehdotettava sosiaalihuollon vastaavaa viranhaltijaa koskeva sääntely (SHL 58 §) merkitsisi poikkeusta hyvinvointialueen aluevaltuuston toimivaltaan perustuvasta pääsäännöstä, koska laissa säädettäisiin tietystä viranhaltijasta, jolla olisi suoraan lakiin perustuva itsenäinen toimivalta. Sääntelyllä on siten merkitystä hyvinvointialueiden itsehallinnon kannalta. Ehdotettava sääntely ei kuitenkaan tältä osin poikkea olennaisesti voimassa olevasta terveydenhuoltolain (1326/2010) 57 §:n vastaavaa lääkäriä koskevasta sääntelystä (ks. myös KHO 2024:124). Kyseinen sääntely on aikanaan säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 41/2010 vp) kunta-aikana, vaikka kuntien itsehallinto on perustuslaillisesti vahvempi kuin hyvinvointialueiden itsehallinto.

Sosiaalihuollon vastaavaa viranhaltijaa koskevan sääntelyn tarpeellisuutta on perusteltu edellä tässä esityksessä sosiaalihuoltolain 58 §:n säännöskohtaisissa perusteluissa. Ehdottava sääntely on keskeinen sosiaalihuollon lainmukaisuuden, laadun ja asiakasturvallisuuden turvaamiseksi sekä toiminnan vaikuttavuuden edistämiseksi. Sääntely on tärkeää myös sosiaali- ja terveydenhuollon välisen integraation sekä sosiaalihuollossa toteutettavan monialaisen yhteistyön kannalta. Kyseisen lakisääteisen tehtävän turvaaminen kaikilla hyvinvointialueille edistää myös eri hyvinvointialueiden asukkaiden välistä yhdenvertaisuutta sekä hyvinvointialueiden valtion ohjauksen vaikuttavuutta. Näin ollen sääntelylle on hyväksyttävät sosiaalisten perusoikeuksien turvaamisesta johtuvat perusteet. Sääntely kohdistuu rajatusti yhteen viranhaltijatehtävään eikä merkittävästi rajoita hyvinvointialueiden mahdollisuuksia päättää hallinnostaan ja organisaatiostaan. Näin ollen sääntelyä voidaan pitää hyvinvointialueiden itsehallinnon kannalta hyväksyttävänä.

Edellä esitetyin perustein hallitus katsoo, että esitys ei ole ristiriidassaperustuslain 121 §:n mukaisen kuntien ja hyvinvointialueiden itsehallinnon eikä julkisen vallan perusoikeuksien turvaamisvelvoitteen kanssa.

11.9 Lailla säätämisen vaatimus

Sosiaalipalveluita koskevaan lainsäädäntöön esitettäviä muutoksia on arvioitava perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaisen lailla säätämisen vaatimuksen sekä sen edellyttämän täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden sekä selkeyden ja ymmärrettävyyden vaatimuksen toteutumisen kannalta. Sosiaalihuollon kontekstissa lailla säätämisen vaatimus liittyy olennaisesti perustuslain 19 §:n 3 momenttiin, jonka mukaan lailla säädetään tarkemmin julkisen vallan turvaamisvelvoitteesta koskien riittäviä sosiaali- ja terveyspalveluita. Lauseke lailla toteutettavasta tarkemmasta sääntelystä jättää lainsäätäjälle oikeuksien sääntelyssä liikkumavaraa, joka on kuitenkin sidottu perustuslain ilmaisemaan pääsääntöön. Perusoikeuden täsmällinen sisältö määräytyy

perusoikeussäännöksen ja tavallisen lainsäädännön muodostaman kokonaisuuden pohjalta (PeVM 25/1994 vp, s. 5–6).

Perustuslakivaliokunnan käytännössä lailla säätämiseen vaatimukseen on vakiintuneesti katsottu sisältyvän edellytys sääntelyn täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta sekä selkeydestä ja ymmärrettävyydestä (PeVL 79/2022 vp; PeVL 44/2024 vp; PeVL 13/2020 vp; PeVL 2/2018 vp; Ks. myös PeVL 30/2013 vp, s. 4–5). Valiokunta on kiinnittänyt huomiota sääntelyn muodostumiseen sekavaksi ja vaikeasti hahmottuvaksi (PeVL 34/2024, kappale 7; PeVL 4/2021 vp, kappale 13; PeVL 47/2006 vp, s. 2/I; PeVL 43/2006 vp, s. 2/I, PeVL 41/2006 vp, s. 2/I, PeVL 25/2005 vp, s. 5). Valiokunta on edellyttänyt, että sääntelyn kohderyhmän tulee kyetä ilman vaikeuksia soveltamaan säännöksiä (PeVL 34/2024, kappale 7; PeVL 4/2021 vp, kappale 13; PeVL 60/2014 vp, s. 3/I). Valiokunta on kiinnittänyt huomiota myös siihen, että vaikeaselkoisuudella voi olla viranhaltijoiden oikeusturvaa heikentävää vaikutusta (PeVL 44/2024 vp, kappaleet 5–6; PeVL 79/2022 vp, kappale 9; PeVL 4/2021 vp, kappale 13). Sääntelyn vaikeaselkoisuuden on katsottu voivan johtaa myös tilanteeseen, jossa esimerkiksi eri kunnissa lakia sovelletaan perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuusäännöksen kannalta ongelmallisesti (PeVL 45/2016 vp, s. 3).

Lailla säätämisen vaatimuksen sääntelylle asettamien edellytysten on tarkemmin katsottu riippuvan tilanteesta. Perustuslakivaliokunnan mukaan sääntelyn täsmällisyyteen ja selkeyteen on syytä kiinnittää erityistä huomiota perusoikeuskytkentäisessä sääntelyssä, joka koskee luonnollisia henkilöitä heidän tavanomaiseen elämäänsä kuuluvissa toiminnoissaan (PeVL 44/2024 vp, kappaleet 5–6; PeVL 79/2022 vp, kappale 9; PeVL 70/2022 vp, kappale 12; PeVL 45/2016 vp, s. 3). Toisaalta perustuslakivaliokunta on katsonut, että joustavampaa sääntelytapaa voidaan tietyissä rajoissa perustella asian luonteella ja siihen liittyvällä sääntelyn käytännön sovellettavuudella (PeVL 44/2025 vp, kappaleet 5–6; PeVL 36/2014 vp, s. 2–3; PeVL 38/1998 vp; ks. myös PeVL 79/2022 vp, kappaleet 9–10).

Perustuslakivaliokunta on korostanut lainsäätäjän velvollisuutta säätää perustuslain subjektiivisina oikeuksina turvaamista oikeuksista täsmällisesti siten, että yksilöillä on riittävät tosiasialliset mahdollisuudet päästä oikeuksiinsa (PeVL 54/2014 vp, s. 2; PeVL 20/1998 vp, s. 3–4; PeVL 31/1997 vp, s. 3). Lisäksi perustuslakivaliokunta on perustuslain 121 §:n 2 momenttiin viitaten korostanut, että sääntelystä on ilmettävä mahdollisimman selkeästi, mitkä tehtävät kuuluvat kunnan erityisen järjestämisvelvollisuuden ja mitkä määrärahasidonnaisen kunnan yleisen järjestämisvelvollisuuden piiriin (PeVL 15/2020 vp, s. 3; PeVL 36/2014 vp, s. 2–3).

Perustuslakivaliokunta kiinnitti sosiaalihuoltolain vuoden 2014 uudistamisen yhteydessä huomioita siihen, että perusoikeuksien turvaamisen kannalta keskeisessä sosiaalipalveluja koskevassa 3 luvussa sääntely oli suurelta osin kuntien toimintaa ohjaavaa, sillä siinä korostuivat muun muassa erilaisten sosiaalipalvelujen sisällön kuvaaminen, tavoitteet sekä palvelujen antamisen yleiset edellytykset. Sen sijaan sosiaalihuoltolakiehdotukseen sisältyi hyvin harvoja konkreettisia kunnan erityiseen järjestämisvelvollisuuteen kuuluvia subjektiivisia oikeuksia. Perustuslakivaliokunta totesi, että ehdotettu sääntely muodostui perusoikeuksien toteutumisen kannalta merkitykselliselle lainsäädännölle asetettavan täsmällisyysvaatimuksen näkökulmasta melko väljäksi. Valiokunta kuitenkin totesi, että ainakin osin tämä selittyi sosiaalipalvelujen luonteella sekä sillä, että sosiaalihuoltolaki on pitkälti sosiaalihuoltoa koskeva yleislaki ja piti sitä sen vuoksi hyväksyttävänä (PeVL 36/2014 vp). Valiokunta huomautti myös, että sääntelyn täsmällisyydellä on merkitystä myös edellä käsitellyn perustuslain 121 §:n kannalta. Sen 2 momentin mukaan kunnille annettavista tehtävistä säädetään lailla. Valiokunta korosti, että sosiaalihuoltolainsäädännön osalta keskeistä tästä näkökulmasta on myös se, että sääntelystä ilmenee mahdollisimman selkeästi, mitkä tehtävät kuuluvat kunnan erityisen järjestämisvelvollisuuden ja mitkä määrärahasidonnaisen kunnan yleisen järjestämisvelvollisuuden piiriin (PeVL

36/2014. s. 3/I). Sosiaalipalveluja koskevaan tavalliseen lainsäädäntöön on sisällyttävä säännökset erilaisista palveluista ja niiden saamisen edellytyksistä sekä palvelujen myöntämismenettelystä. Sääntelyltä edellytettävä täsmällisyys- ja tarkkarajaisuustaso vaihtelee kuitenkin sosiaalihuollon sisällä. Sääntelyn tulee lähtökohtaisesti olla sitä täsmällisempää, mitä kriittisempää sen rooli on perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta. Lisäksi subjektiivisista oikeuksista on säädettävä määrärahasidonnaisia palveluja täsmällisemmin. Viimeaikaisista vammaispalvelulakia koskevista perustuslakivaliokunnan lausunnoista (PeVL 44/2024 ja PeVL 79/2022 vp) käy ilmi, että ainakin subjektiivisista oikeuksista säädettäessä palvelujen sisältö, niiden saamisedellytykset ja palveluihin oikeutettujen piiri on käytävä yksiselitteisesti ilmi laista.

Sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut on yleisinä palveluina kohdennettu laajemmalle ja vielä heterogeenisemmalle joukolle kuin vammaispalvelulain mukaiset erityispalvelut. Sosiaalihuoltolakia sovellettaessa sama palvelu voi olla toiselle lain soveltamisalan piirissä olevalle henkilölle välttämättömän huolenpidon turvaamista ja toiselle asiakkaalle vähemmän kriittinen. Vaikka välttämättömän huolenpidon ja lapsen terveyden ja kehityksen turvaaviin palveluihin on sosiaalihuoltolain perusteella subjektiivinen oikeus, saattaa tarpeisiin olla mahdollista vastata useammalla vaihtoehtoisella palvelulla sosiaalihuoltolain sisällä ja huomioiden myös erityislainsäädäntöön sisältyvät perustason palvelut. Yksilökohtaiselle harkinnalle on ollut välttämätöntä jättää sosiaalihuoltolain sääntelyssä riittävästi tilaa.

Vammaispalvelulakia arvioidessaan perustuslakivaliokunta on todennut, että kovin jäykät ja yksityiskohtiin menevät määritelmät voisivat olla käytännön soveltamistoiminnassa ongelmallisia ja jopa poissulkevia. Valiokunta on korostanut yksilöllisen palvelutarpeen arviointiprosessin merkitystä. Tähän liittyen valiokunta on kuitenkin korostanut yksilöllisen arvioinnin perusteiden ja noudatettavan menettelyn mahdollisimman selkeän sääntelemisen merkitystä. Lisäksi sääntelyn tulisi olla siinä määrin täsmällistä, ettei sen erilainen soveltaminen eri viranhaltijoiden tai eri hyvinvointialueiden toimesta johtaisi perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuusäännöksen kannalta ongelmallisiin eroihin (PeVL 44/2024 vp, s. 4; PeVL 44/2025 vp).

Esityksessä ehdotetaan joustavoittamista sekä palvelutarpeen arviointia että osittain palveluita koskevaan sääntelyyn. Palvelutarpeen arviointi ehdotetaan muutettavaksi tuen tarpeen arvioinniksi. Samalla ehdotetaan luovuttavaksi arvioinnin laatimista koskevista määräajoista. Jatkossa säädettäisiin kuitenkin asiakkaan oikeudesta henkilökohtaiseen keskusteluun sosiaalihuollon ammattihenkilön kanssa viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä sosiaalihuoltoa koskevan asian vireilletulosta. Sosiaalihuoltolain 45 §:n mukaiset päätöksentekoa koskevat määräajat raamittaisivat jatkossakin arvioinnin kestoa.

Tuen tarpeen arviointia koskien säädettäisiin jatkossakin kiireellisen tuen tarpeen arvioinnista välittömästi. Lisäksi määriteltäisiin asiat, jotka tuen tarpeen arviossa on selvitettävä. Tuen tarpeen arvioinnissa tulisi selvittää, onko asiakkaalla sosiaalihuollon tai muun avun tarve ja tunnistaa keinot tuen tarpeisiin vastaamiseksi. Tuen tarpeen arviossa tulisi lisäksi tunnistaa, onko asiakas erityisen tuen tarpeessa. Tuen tarpeen arviointia koskevaan sääntelyyn sisältyisi jatkossakin velvoite toteuttaa arviointi yhdessä asiakkaan ja tietyissä tilanteissa tämän laillisen edustajan kanssa. Arvioinnin toteuttamisesta säädettäisiin siten, että arviointi toteutetaan ehdotettavan 35 c §:n 2 momentissa tarkoitetussa henkilökohtaisessa keskustelussa ja tarvittaessa tätä seuraavassa sosiaalityön tai sosiaaliohjauksen työskentelyssä. Henkilökohtainen keskustelu toteutettaisiin säännöskohtaisten perustelujen mukaan lähtökohtaisesti henkilökohtaisella tapaamisella, mutta rajatuissa tilanteissa myös muilla asiakkaan edun mukaisilla tavoilla, kuten puhelimitse tai sähköisiä yhteydenpitokanavia hyödyntäen. Voimassa olevassa sääntelyssä arvioinnin toteuttamisesta säädetään siten, että arviointi tehdään asiakkaan elämäntilanteen edellyttämässä laajuudessa. Ehdotettava sääntely perustuu paljolti sosiaalihuollon ammattihenkilön

kykyyn tunnistaa ne asiakkaat, jotka tarvitsevat laajempaa arviointia ja erityistä tukea tarvitsevat asiakkaat mahdollisimman varhaisessa vaiheessa sosiaalihuollon toteuttamista.

Tuen tarpeen arviointia koskeva sääntely on merkittävä siinä, että asiakkaan tuen tarpeet tunnistetaan ja oikeus riittäviin sosiaalipalveluihin toteutuu. Arvioinnin laajuus ja toteuttamistapa perustuvat ammattihenkilön tekemään asiakkaan yksilölliseen elämäntilanteeseen perustuvaan arvioon. Sosiaalihuoltoa koskevat asiat ja asiakkaiden tarpeet ovat hyvin moninaisia. Sosiaalihuollon toteuttaminen edellyttää jatkuvaa ammattihenkilön arviota asiakkaan edun ja tarkoituksenmukaisten ratkaisujen valitsemiseksi. Tämän vuoksi tarpeettoman yksityiskohtainen sääntely voisi kankeuttaa sosiaalihuollon toteuttamista ja siten vaikeuttaa resurssien kohdentamista tarkoituksenmukaisella tavalla ja asiakkaiden yksilöllisten tarpeiden mukaan. Joustavamman sääntelyn tarkoituksena olisi turvata laadukas sosiaalihuolto ja sen pohjalla oleva tuen tarpeen arviointi sitä tarvitseville ja toisaalta mahdollisuus tiiviiseen arviointiin, silloin kun se on asiakkaan etu ja hänen yksilölliseen tilanteeseensa liittyvät syyt sitä puoltavat.

Asiakassuunnitelmaa koskevaa sääntelyä ehdotetaan täsmennettäväksi lisäksi siten, että suunnitelmaan kirjattavien asioiden lakisääteistä velvoittavuutta karsitaan asiakkaan oikeusturvan ja sosiaalihuollon järjestämisen kannalta keskeisiin tietoihin. Lisäksi palvelutarpeen arvioinnin yhteenvetoa koskeva sääntely ehdotetaan kumottavaksi, eikä tilalle säädetä tuen tarpeen arviointia koskevasta yhteenvedosta. Sääntelyn epätarkoituksenmukaista yksityiskohtaisuutta puretaan näillä ehdotuksilla. Ehdotusten tarkoituksena on jäsentää sosiaalihuollon toteuttamista siten, että ammattihenkilöiden kirjaamiseen käyttämä työaika vähenisi ja kohdentuisi enemmän asiakkaiden kohtaamiseen. Perustuslakivaliokunta on arvioinut vammaispalvelulain uudistamista ja todennut, että valiokunta pitää esityksen taustalla olevia tavoitteita lain soveltamisen selkeyttämisestä yhdenvertaisuutta ja oikeusvarmuutta edistävällä tavalla sekä palvelujen saatavuuden varmistamisesta perustuslain kannalta perusteltuina (PeVL 44/2024 vp, kappale 3).

Hallitus katsoo, että tuen tarpeen arviointia ja kirjaamista koskeva sääntely täyttää lailla säätämisen ja tarkkarajaisuuden vaatimukset. Sääntelyssä tunnistetaan kuitenkin tiettyjä riskejä työntekijä- ja aluekohtaisten erojen lisääntymiselle.

Esityksessä ehdotetaan osittain nykyistä joustavampaa palveluita koskevaa sääntelyä. Ehdotettava 18 §:n mukainen perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuki mahdollistaa hyvinvointialueille nykyistä enemmän joustavuutta lapsiperheille tarjottavan palvelun sisällössä. Samalla kumotaan erillisiä lapsille, nuorille ja lapsiperheille tarkoitettuja palveluita koskevaa sääntelyä. Perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön mukaan tarkkarajaisuuden vaatimus korostuu, kun kyseessä on subjektiivinen oikeus. Perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuki kuuluu yleisen järjestämisvelvollisuuden piiriin. Palvelun järjestämisessä on kuitenkin huomioitava 13 §:n mukainen lapsen ja perheen oikeus viipymättä lapsen terveyden ja kehityksen kannalta välttämättömiin sosiaalipalveluihin. Tähän tarpeeseen voi kuitenkin olla yksilöllisen arvion perusteella mahdollista vastata useammalla eri sosiaalihuoltolain mukaisella palvelulla. Tämän vuoksi yksilökohtaiselle harkinnalle on tarpeen jättää sääntelyssä riittävästi tilaa.

Sosiaalihuoltolaki on sosiaalihuollon yleislaki ja sen mukaiset sosiaalipalvelut on tarkoitettu laajalle ja moninaiselle asiakasryhmälle. Kuitenkin palveluilla tuetaan ihmisten toimintaa arjessa. Asiakkaiden tulisi kyetä ilman vaikeuksia soveltamaan säännöksiä ja ymmärtämään lain perusteella heidän sosiaalihuoltoansa koskevat oikeutensa. Niiden tulisi suojata myös viranhaltijoiden oikeusturvaa riittävällä tavalla.

Perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tukea koskevassa sääntelyssä määritellään palvelun sisältö, tavoitteet ja palvelun saamisen edellytykset. Palvelu on tarkoitettu moninaisiin lasten, nuorten ja lapsiperheiden sosiaalihuollon tuen tarpeisiin. Palvelun myöntämisen tilanteet ovat

hyvin erilaisia, eikä niitä olisi mahdollista avata tyhjentävästi säännöksessä. Soveltamisen lähtökohtana on joka tilanteessa sosiaalihuoltolain 4 §:n mukainen asiakkaan etu ja 5 §:n mukainen lapsen etu. Ne ohjaavat lain soveltajaa valitsemaan käsillä olevista vaihtoehdoista aina sen, joka parhaiten edistää asiakkaan etua.

Sosiaalihuoltolain mukaisten palveluiden myöntäminen perustuu aina ammattihenkilön asiakasta kuultuaan tekemään ammattihenkilön koulutukseen ja osaamiseen pohjautuvaan yksilölliseen arvioon. Tätä prosessia tukee ehdotettavan 36 §:n mukainen tuen tarpeen arviointi, jossa korostuu asiakkaan yksilöllisen tilanteen arviointi sekä sopivien keinojen löytäminen yksilöllisten tuen tarpeiden ratkaisemiseksi. Sosiaalihuoltolain palveluita koskevan sääntelyn on oltava riittävän joustavaa, jotta se mahdollistaa yksilölliseen harkintaan perustuvan asiakkaan yksilöllisen tarpeen mukaisen tuen.

Jos palvelun sisältö tai saamisen edellytykset määriteltäisiin esitettyä yksityiskohtaisemmin, voisi sääntely sulkea ulkopuolelle tuen tarpeessa olevia lapsia, nuoria ja lapsiperheitä. Näin ollen hallitus katsoo, että ehdotettu sääntely on perusoikeuksien, lailla säätämisen vaatimuksen, tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden näkökulmasta hyväksyttävä.

Esityksessä ehdotetaan kuntouttavaa työtoimintaa, sosiaalista kuntoutusta sekä vammaisten henkilöiden työllistymistä tukevaa toimintaa ja vammaisten henkilöiden työtoimintaa koskevan sääntelyn tilalle sosiaalihuoltolain 17 §:ään uutta toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelua. Uuden palvelun sääntelyä voidaan pitää joustavana verrattuna kuntouttavasta työtoiminnasta annettuun lakiin. Palvelun sisällöstä ei kuitenkaan olisi tarkoituksenmukaista säätää liian tarkkarajaisesti, koska palvelulla on voitava vastata yhdenvertaisesti erilaisissa elämäntilanteissa ja elämänvaiheissa elävien ihmisten tarpeisiin. Palvelun toteuttamisen viikoittaisesta vähimmäismäärästä tai kestosta ei myöskään säädettäisi, sillä asiakkaiden tuen tarpeet voivat vaihdella paljonkin. Lisäksi palvelun joustava sääntely mahdollistaa hyvinvointialueille harkintavaltaa palvelun järjestämisessä, jolloin palvelua voidaan järjestää yksilöllisesti asiakkaiden henkilökohtaisia tuen tarpeita vastaavaksi. Toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palveluun ei myöskään olisi subjektiivista oikeutta, mikä osaltaan puoltaa joustavamman sääntelyratkaisun mahdollisuutta.

Sääntelyltä perusoikeuksien turvaamiseksi edellytettävää täsmällisyystasoa arvioidessa on syytä myös ottaa huomioon perusoikeusuudistuksen ja sosiaalihuoltolain säätämisen jälkeen tapahtunut merkittävä sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistus, minkä seurauksena sosiaalihuollon järjestäjien määrä on huomattavasti aiempaa pienempi ja järjestäjät yksittäisiä kuntia vahvempia sekä toisaalta lainsäädännölliset työkalut ja tosiasialliset mahdollisuudet sosiaalihuollon valtion ohjaukseen huomattavasti paremmat. Järjestämislaissa säädetään monista palvelujen järjestämisen yleisistä periaatteista. Perustuslain esitöissä esitetyt kannanotot sekä sosiaalihuoltolakia koskeva perustuslakivaliokunnan lausunto taas sijoittuvat aikaan, jolloin palvelujen järjestämisvastuu on ollut kunnilla.

Kokonaisuutena hallitus katsoo, että ehdotettava sääntely täyttää lailla säätämisen, täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimukset, mahdollistaen samalla riittävän yksilöllisen, asiakkaan tilanteeseen perustuvan harkinnan.

11.10 Johtopäätökset

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan hallituksen käsityksen mukaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä.

Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että esityksestä pyydetään perustuslakivaliokunnan lausunto. Hallitus pitää tärkeänä, että perustuslakivaliokunta arvioisi, täyttääkö ehdotettava sääntely koskien päätöksentekoa sosiaalityön, sosiaaliohjauksen ja opiskeluhuollon kuraattoripalvelujen järjestämisestä perustuslain 21 §:n edellytykset. Lisäksi hallitus pitää tärkeänä, että perustuslakivaliokunta arvioisi, täyttääkö toimintakyvyn ja osallisuuden tukea (SHL 17 §) sekä perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tukea (SHL 18 §) koskeva sääntely lailla säätämisen vaatimuksen edellytykset sääntelyn tarkkarajaisuuden ja täsmällisyyden osalta. Hallitus tunnistaa lisäksi, että ehdotettavalla toimintakyvyn ja osallisuuden tukea koskevalla sääntelyllä voisi olla perustuslain 19 §:n 2 momentin mukaisen perustoimeentulon turvan käytännön toteutumiseen liittyviä vaikutuksia, joita perustuslakivaliokunnan olisi syytä arvioida. Hallitus katsoo myös, että ehdotettavaa tuen tarpeen arviointia koskeva sääntely tulisi arvioida perustuslain 19 §:n sosiaalisten perusoikeuksien toteutumisen sekä lailla säätämisen vaatimuksen ja tarkkarajaisuuden näkökulmasta. Mainittujen säännösten vaikutuksia on kuvattu edellä tässä luvussa sekä luvussa 4.2.5.1.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäviksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

sosiaalihuoltolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan sosiaalihuoltolain (1301/2014) 3 §:n 1, 3 ja 6 kohta, 4 §:n 2 momentti, 7 b, 8 ja 9 §, 14 §:n 1 momentin 1 ja 2, 14, 17 ja 19 kohta, 14 §:n 3 momentin 5 ja 8–13 kohta, 16 §, 25 §:n 5 momentti, 25 a §:n 2 ja 3 momentti, 26 §, 29 a §:n 1 momentti, 37 ja 46 §, 49 a §:n 2 momentti ja 57 §,

sellaisina kuin niistä ovat 3 §:n 1 ja 6 kohta laissa 790/2022, 3 §:n 3 kohta ja 7 b § laissa 1280/2022, 8 ja 9, 49 a §:n 2 momentti ja 57 § laissa 589/2022, 14 §:n 1 momentin 1 ja 2, 14, 17 ja 19 kohta sekä 14 §:n 3 momentin 5 ja 8–13 kohta laissa 1280/2022, 25 §:n 5 momentti laissa 785/2025, 25 a §:n 2 ja 3 momentti laissa 1108/2024, 29 a §:n 1 momentti laissa 1083/2024 ja 46 § osaksi laissa 292/2016,

muutetaan 3 §:n 7 kohta, 2 luvun otsikko, 6 §:n 1 momentti, 3 luvun otsikko, 11 §:n johdantokappale ja 7 kohta, 12 ja 13 §, 14 §:n 1 momentin johdantokappale sekä 3 ja 4 kohta, 14 §:n 3 momentin johdantokappale ja 14 kohta, 15, 17 ja 18 §, 22 a §:n 2 momentin 2 kohta, 24 §:n 1–4 momentti, 24 a §, 25 §:n 1–3 momentti, 25 a §:n 1 ja 4 momentti, 28 §, 33–36, 38 ja 39 §, 40 §:n 1 ja 2 momentti, 41 §:n 1 momentti ja 2 momentin suomenkielinen sanamuoto, 42 §, 43 §:n 1 momentin johdantokappale ja 1 kohta, 45 §, 5 luvun otsikko, 46 a §:n 1 momentti, 49 a §:n 3 momentti, 55 ja 56 §,

sellaisina kuin niistä ovat 3 §:n 7 kohta ja 49 a §:n 3 momentti laissa 790/2022, 6 §:n 1 momentti laissa 589/2022, 12, 33 ja 34 § osaksi laissa 589/2022, 14 §:n 1 momentin johdantokappale sekä 3 ja 4 kohta, 14 §:n 3 momentin johdantokappale ja 14 kohta, 15 §, 24 §:n 1–4 momentti, 24 a §, 25 §:n 1–3 momentti sekä 25 a §:n 1 ja 4 momentti laissa 1280/2022, 17 ja 42 § osaksi laissa 1280/2022, 22 a §:n 2 momentin 2 kohta laissa 682/2023, 35 § osaksi laissa 416/2023, 36 § laeissa 677/2023 ja 682/2023, 39 § laissa 677/2023, 45 § laeissa 677/2023 ja 1108/2024, 46 a §:n 1 momentti laissa 292/2016 ja 55 § laissa 589/2022, sekä

lisätään lakiin uusi 5 a ja 10 a §, 14 §:n 3 momenttiin uusi 15 ja 16 kohta, lakiin uusi 14 a §, 25 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 1280/2022, uusi 6 ja 7 momentti, lakiin uusi 29 c, 35 a, 35 b ja 35 c §, 38 §:ään uusi 4 momentti, lakiin uusi 44 a §, lakiin siitä lailla 741/2023 kumotun 48 §:n tilalle uusi 48 § ja lakiin uusi 49 c § seuraavasti:

1 Luku

Yleiset säännökset

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

— —

7) *toimintayksiköllä* julkisen tai yksityisen palveluntuottajan ylläpitämää toiminnallista kokonaisuutta, joka toteuttaa sosiaalihuoltoa palveluntuottajan tiloissa tai asiakkaan kotona.

5 a §

Erityistä tukea tarvitseva asiakas

Erityistä tukea tarvitsevalla asiakkaalla tarkoitetaan henkilöä, jonka sosiaalihuollon ja terveyspalvelujen saaminen ja palvelujen käyttäminen voisi ilman erityistä tukea vaarantua psyykkisen, kognitiivisen tai sosiaalisen toimintakyvyn rajoitteen, päihteiden ongelmakäytön tai muun riippuvuuskäyttäytymisen, asiakkaan suojelun tarpeen taikka muun vastaavan syyn vuoksi.

Erityistä tukea tarvitsevalla asiakkaalla tarkoitetaan myös lasta, jonka kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai joka itse käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään.

Asiakkaan ei kuitenkaan katsota olevan erityisen tuen tarpeessa, jos tuen tarve liittyy korkeaan ikään siten kuin ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain (980/2012), jäljempänä *vanhuspalvelulaki*, 3 §:n 2 kohdassa säädetään

Arvio asiakkaan mahdollisesta erityisen tuen tarpeessa tehdään, mikäli se on mahdollista, asiakkuuden alkaessa tai viimeistään 36 §:ssä tarkoitetun tuen tarpeen arvioinnin yhteydessä. Asiakkaan erityisen tuen tarvetta tulee arvioida myös asiakkuuden aikana.

Sosiaalihuoltoa järjestettäessä, toteutettaessa ja kehitettäessä on kiinnitettävä koko asiakkuuden ajan erityistä huomiota erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden:

1) neuvontaan ja ohjaukseen;
2) edun arviointiin ja toteutumiseen;
3) erityisiin toiveisiin ja tarpeisiin;
4) hyvinvoinnin seurantaan ja edistämiseen.

Erityisen tuen tarpeessa olevan asiakkaan oikeudesta asiakassuunnitelmaan säädetään 39 §:ssä ja oikeudesta omatyöntekijään 42 §:ssä.

Kun asiakas on erityisen tuen tarpeessa, tulee hyvinvointialueen sosiaalihuoltoa toteuttaessaan varmistaa, että asiakas tavataan henkilökohtaisesti niin usein kuin asiakkaan yksilöllinen tuen tarve ja sosiaalihuollon toteuttaminen edellyttävät.

2 Luku

Neuvonta, ohjaus ja hyvinvoinnin edistäminen

6 §

Neuvonta ja ohjaus

Hyvinvointialueen asukkaille on järjestettävä sosiaalihuollon neuvontaa ja ohjausta. Hyvinvointialueen on varmistettava, että tehtävän toteuttamisessa on käytettävissä riittävä sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015), jäljempänä *sosiaalihuollon ammattihenkilölaki*, 3 §:ssä tarkoitettujen ammattihenkilöiden osaaminen. Erityistä huomiota on kiinnitettävä lasten ja nuorten neuvontaan ja ohjaukseen.

— —

10 a §

Hyvinvoinnin edistäminen

Hyvinvoinnin edistämisellä tarkoitetaan sosiaalihuollon asiantuntemuksella ja keinoilla yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa tehtävää suunnitelmallista työtä, jonka tavoitteena on edistää ihmisten fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä ja sosiaalista osallisuutta, ehkäistä ja vähentää hyvinvointia uhkaavia tekijöitä sekä parantaa lasten ja nuorten kasvuolosuhteita.

Hyvinvointia edistäviä sosiaalihuollon väestötasoisia toimia toteutetaan erityisesti yhteisösosiaalityön ja etsivän työn keinoin sekä osana rakenteellista sosiaalityötä. Toimia tulee suunnata sekä hyvinvointialueen koko väestölle että alueella ilmenevän tarpeen perusteella kohdennetusti eri asuinalueille ja väestöryhmille.

Yksilötasoista hyvinvoinnin edistämistyötä toteutetaan neuvonnan, sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin sekä osana sosiaalipalveluja. Hyvinvointialueen on tarjottava hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä edistäviä toimia erityisesti niille henkilöille, joiden elinoloihin tai elämäntilanteeseen liittyy erityisiä hyvinvointia uhkaavia tekijöitä.

Hyvinvointialueen hyvinvoinnin edistämiseen liittyvästä järjestämisvastuusta ja toimien yhteensovittamisesta alueen muiden toimijoiden kanssa säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 7 ja 10 §:ssä. Hyvinvointialueen ja kunnan tehtävistä ehkäisevän päihdetyön järjestämisessä säädetään ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetussa laissa (523/2015) ja mielenterveyden edistämisestä tämän lain 25 §:ssä.

3 Luku

Sosiaalityö, sosiaaliohjaus ja sosiaalipalvelut

11 §

Tuen tarpeet

Sosiaalihuoltoa on järjestettävä:

— —

7) lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin tukemiseksi sekä lapsen suojelemiseksi;

— —

12 §

Sosiaalihuollon järjestämisen henkilöllinen soveltamisala

Hyvinvointialueen on järjestettävä asukkaidensa sosiaalihuolto, ellei sosiaalihuollon järjestämisen henkilöllisestä soveltamisalasta tässä tai muussa laissa toisin säädetä.

Jos henkilö oleskelee säännönmukaisesti tai pidempiaikaisesti työn, opiskelun tai vastaavan syyn vuoksi kotikuntansa ulkopuolella ja hänen kotikuntansa pysyy kotikuntalain 3 §:n 1 kohdan nojalla ennallaan, hän voi hakea sosiaalihuoltoa siltä hyvinvointialueelta, jossa hän oleskelee. Henkilön kotikunnan mukaisella hyvinvointialueella ei ole kuitenkaan velvollisuutta järjestää sosiaalihuoltoa ulkomailla oleskelevalle henkilölle, ellei laissa toisin säädetä.

Lisäksi jokaisella hyvinvointialueen alueella oleskelevalla henkilöllä on oikeus saada kiireellisessä tapauksessa yksilölliseen tarpeeseensa perustuva sosiaalihuolto siten, ettei hänen oikeutensa välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu.

13 §

Lapsen terveyden ja kehityksen turvaaminen

Lapsella ja hänen perheellään on oikeus saada lapsen terveyden tai kehityksen kannalta välttämätön sosiaalihuolto viipymättä. Sosiaalihuoltoa on järjestettävä tarvittavassa laajuudessa niinä vuorokauden aikoina, joina sitä tarvitaan.

Sosiaalihuollolla on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa.

14 §

Asiakkaan tuen tarpeisiin vastaava sosiaalihuolto

Hyvinvointialueen on järjestettävä sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta sen sisältöisenä ja siinä laajuudessa kuin tässä tai muussa laissa säädetään. Lisäksi hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluvina *sosiaalipalveluina* on järjestettävä sen sisältöisenä ja siinä laajuudessa kuin tässä tai muussa laissa säädetään:

— —

3) toimintakyvyn ja osallisuuden tukea;

— —

4) perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tukea;

— —

Hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluvina sosiaalipalveluina ja muina tehtävinä on huolehdittava myös vammaispalveluista, kehitysvammaisten erityishuollosta, täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen antamisesta, sosiaalisen luoton myöntämisestä sekä omaishoidon tuen, perhehoidon, lasten ja nuorten huollon, lastensuojelun, maahanmuuttajien kotoutumisen edistämisen, kuntapaikalle ohjattavien vastaanoton ja ihmiskaupan uhrien auttamistoimien järjestämisestä sen mukaan kuin niistä lisäksi erikseen säädetään:

— —

14) perhehoitolaissa (263/2015);

15) kotoutumisen edistämisestä annetussa laissa (681/2023);

16) kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetussa laissa (746/2011).

14 a §

Tuen tarpeisiin vastaaminen

Edellä 11 §:ssä tarkoitettuihin tuen tarpeisiin vastataan ensisijaisesti 15 §:ssä tarkoitetulla sosiaalityöllä ja sosiaaliohjauksella.

Sosiaalipalveluja järjestetään, jos sosiaalityönä tai sosiaaliohjauksena annettava tuki ei yksin ole asiakkaan tuen tarpeisiin vastaamiseksi sopivaa tai riittävää. Lisäksi sosiaalipalveluiden tarvetta arvioitaessa otetaan huomioon mahdollisuus vastata asiakkaan tuen tarpeisiin muulla tavoin.

Edellä 2 momentissa säädettyä ei sovelleta sosiaalipalveluihin, joita järjestetään ilman yksilöllistä tarvearviointia.

15 §

Sosiaalityö ja sosiaaliohjaus

Sosiaalityö ja sosiaaliohjaus ovat suunnitelmallista ja muutosta tai toimintakyvyn ylläpitoa tavoittelevaa yksilö- ja perhekohtaista asiakastyötä, johon sisältyy asiakkaan tuen tarpeiden ja tilanteen edellyttämällä tavalla:

1) tuen tarpeen arviointi;

2) asiakassuunnitelman laadinta ja muu suunnitelmallinen työ;
3) päätöksenteon valmistelu ja päätöksenteko;
4) laissa säädetyt ilmoitus-, ohjaus-, valvonta- ja selvitystehtävät;
5) asiakkaan ohjaaminen, neuvonta, psykososiaalinen tuki; sekä
6) monialainen yhteistyö.

Sosiaalityö painottuu kokonaisvaltaiseen ja laaja-alaiseen muutostyöhön, asiakkaan tai perheen tuen kokonaisuuden yhteensovittamiseen sekä vaativien sosiaalisten ongelmatilanteiden ratkaisemiseen.

Sosiaaliohjauksessa painottuvat toiminnallinen työskentely asiakkaan tai perheen elinympäristöissä elämänhallinnan ja arjen toimintakyvyn vahvistamiseksi sekä palvelujen hakemiseen ja käyttöön liittyvä ohjaus, neuvonta ja tuki.

Siltä osin kuin sosiaalityöhön ja sosiaaliohjaukseen sisältyy julkisen vallan käyttöä, tehtävä tulee toteuttaa virkasuhteessa, ja sitä voi hoitaa ainoastaan sosiaalihuollon ammattihenkilölaissa tarkoitettu laillistettu ammattihenkilö.

17 §

Toimintakyvyn ja osallisuuden tuki

Toimintakyvyn ja osallisuuden tuella tarkoitetaan tehostettua ja tavoitteellista tukea työ- ja toimintakyvyn parantamiseksi tai ylläpitämiseksi, osallisuuden edistämiseksi sekä syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Palvelu on tarkoitettu henkilöille, joiden työllistymisen tai osallisuuden haasteista johtuvaan tuen tarpeeseen ei voida ensisijaisesti vastata työvoimaviranomaisen palveluiden, kuntoutuspalveluiden tai kotoutumispalveluiden avulla.

Tukea annetaan asiakkaan yksilöllisten tarpeiden mukaan. Palveluun tulee kuulua työtoimintaa, valmennusta, ryhmätoimintaa ja muuta asiakkaan tarvitsemaa yksilö- tai ryhmämuotoista tukea, joilla tuetaan asiakkaan toimintakykyä ja osallisuutta.

Työtoimintaan osallistuva henkilö ei ole työsopimuslain (55/2001) 1 luvun 1 §:ssä tarkoitetussa työsuhteessa toiminnan järjestäjään tai palvelun tuottajaan.

Työtoimintaa ei saa hankkia yritykseltä. Tämä ei kuitenkaan koske työtoimintaan osallistuvalle henkilölle annettavaa tukea ja ohjausta.

Työtoiminta ei saa korvata virkasuhteessa tai työsuhteessa tehtävää työtä.

Työtoimintaan sovelletaan työntekijän työturvallisuudesta annettuja säännöksiä myös silloin, kun henkilö ei ole työsuhteessa työnantajaan. Työtoiminnan järjestäjän on vakuutettava työtoimintaan osallistuva työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 3 §:n 1 momentin mukaisella vakuutuksella. Työtoimintaan osallistuvaan sovelletaan, mitä työtapaturma- ja ammattitautilaissa säädetään työntekijästä, ja työtoiminnan järjestäjään sovelletaan, mitä työtapaturma- ja ammattitautilaissa säädetään työnantajasta. Poiketen siitä, mitä työtapaturma- ja ammattitautilain 71–78 §:ssä säädetään, vuosityöansiona käytetään mainitun lain 79 §:n mukaista vähimmäisvuosityöansiota. Poiketen siitä, mitä mainitun lain 58 ja 59 §:ssä säädetään, päiväraha on 1/360 vuosityöansiosta.

18 §

Perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuki

Perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuella tarkoitetaan lapselle ja hänen perheelleen tai lapsen hoidosta vastaavalle muulle henkilölle annettavaa palvelua, jonka tavoitteena on turvata lapsen hyvinvointi, tasapainoinen kehitys ja turvalliset kasvuolosuhteet.

Perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tukemiseen tarkoitetulla palvelulla tuetaan:
1) lapsen myönteistä kasvua, kehitystä ja hyvinvointia;

2) vanhemmuutta;
3) perheenjäsenten välistä vuorovaikutusta;
4) perheen voimavaroja, hyvinvointia, toimintakykyä ja arjen hallinnan taitoja;
5) perhettä ero- ja kriisitilanteissa.

Palvelu on toteutettava sisällöltään, kestoltaan, määrältään ja toteuttamistavaltaan siten, että se vastaa lapsen ja perheen yksilöllisiin tuen tarpeisiin. Tarvittaessa on tehtävä monialaista yhteistyötä. Palvelu on toteutettava siten, että se muodostaa toimivan kokonaisuuden muun sosiaali- ja terveydenhuollon sekä hyvinvointialueella ja kunnissa tehtävän ehkäisevän työn kanssa. Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisesti toteutetuista palveluista säädetään sosiaalihuoltolain 2 a §:ssä ja terveydenhuoltolain 8 a §:ssä.

Hyvinvointialueen velvollisuudesta julkaista sosiaalipalveluja koskevat tiedot sekä tietojen julkaisutavasta säädetään 33 §:n 4 momentissa.

22 a §

Perheryhmäkoti

— —

Perheryhmäkodin toiminnassa on huolehdittava siitä, että:

— —

2) hoiva-, huolenpito- ja kasvatustehtävissä toimii vähintään seitsemän työntekijää kuitenkin niin, että jos samassa rakennuksessa on useampi palveluyksikkö, jokaisessa on oltava vähintään kuusi hoiva-, huolenpito- ja kasvatustehtävissä toimivaa työntekijää. Jos yhdestä asuinyksiköstä koostuvaan perheryhmäkotiin on muutoin kuin tilapäisesti sijoitettu vähemmän kuin 7 lasta, tulee siellä olla vähintään 6,5 hoito- ja kasvatustehtävissä toimivaa työntekijää;

— —

24 §

Päihde- ja riippuvuustyö

Sosiaalihuollon päihde- ja riippuvuustyöllä tarkoitetaan hyvinvointialueen toteuttamia sosiaalityötä, sosiaaliohjausta, sosiaalipalveluja ja muuta yksilöön ja yhteisöihin kohdentuvaa toimintaa, jolla vähennetään ja poistetaan päihteisiin ja riippuvuuskäyttäytymiseen liittyviä, hyvinvointia ja turvallisuutta vaarantavia tekijöitä, vastataan päihteiden ongelmakäytöstä tai muusta riippuvuuskäyttäytymisestä aiheutuvaan tuen tarpeeseen sekä tuetaan päihteettömyyttä ja riippuvuuskäyttäytymisestä irrottautumista.

Sosiaalihuollon päihde- ja riippuvuustyöhön kuuluvat neuvonnan ja ohjauksen lisäksi 14 §:ssä tarkoitetut sosiaalityö ja sosiaaliohjaus sekä sosiaalipalvelut joko yleisenä sosiaalihuollon tukena tai päihde- ja riippuvuustyön erityisenä tukena.

Raskaana olevalla henkilöllä on oikeus saada välittömästi riittävä päihteettömyyttä tukeva sosiaalihuolto.

Tukea on annettava henkilön, hänen perheensä ja muiden läheistensä 11 §:ssä tarkoitettujen tuen tarpeiden perusteella. Lapsen oikeudesta saada välttämätön sosiaalihuolto säädetään 13 §:ssä.

— —

24 a §

Erityinen päihde- ja riippuvuustyö

Päihteiden ongelmakäytöstä tai muusta riippuvuuskäyttäytymisestä johtuvaan tuen tarpeeseen on järjestettävä erityistä kohdennettua tukea. Sellaisena on järjestettävä ainakin 15 §:ssä tarkoitettua sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta sekä päihde- ja riippuvuustyön erityisinä palveluina sosiaalista kuntoutusta 17 §:ssä toimintakyvyn ja osallisuuden tuesta säädetyn mukaisesti sekä 21, 21 a, 21 b ja 21 c §:ssä tarkoitettuja asumispalveluja. Päihde- ja riippuvuustyön erityisenä palveluna järjestettävää sosiaalista kuntoutusta on järjestettävä tarpeen mukaan avo- tai laitosmuotoisena.

Sosiaalihuollon päihde- ja riippuvuustyön erityinen tuki täydentää muita 14 §:ssä tarkoitettuja päihteettömyyttä tukevia tai päihteiden ongelmakäytön vuoksi tarvittavia sosiaalipalveluja sekä sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta. Päihde- ja riippuvuustyön erityinen tuki tulee sovittaa yhteen päihde- ja riippuvuushoidon kanssa 2 a §:n mukaisesti.

25 §

Mielenterveystyö

Sosiaalihuollon mielenterveystyöllä tarkoitetaan hyvinvointialueen sosiaalityötä, sosiaaliohjausta, sosiaalipalveluja ja muuta yksilöön ja yhteisöön kohdentuvaa toimintaa, jolla vahvistetaan yksilön ja yhteisön mielenterveyttä suojaavia tekijöitä, vähennetään ja poistetaan mielenterveyttä vaarantavia tekijöitä sekä vastataan psyykkisen toimintakyvyn heikkenemisestä aiheutuvaan tuen tarpeeseen.

Sosiaalihuollon mielenterveystyöhön kuuluvat neuvonnan ja ohjauksen lisäksi 14 §:ssä tarkoitettu sosiaalityö, sosiaaliohjaus ja sosiaalipalvelut joko yleisenä sosiaalihuollon tukena tai erityisesti psyykkisen toimintakyvyn heikkenemisestä johtuvaan tuen tarpeeseen vastaavana tukena. Lisäksi mielenterveystyöhön kuuluvat mielenterveyttä suojaaviin ja sitä vaarantaviin tekijöihin liittyvä tarpeenmukainen yksilön ja perheen psykososiaalinen tuki sekä yksilön ja yhteisön psykososiaalisen tuen yhteensovittaminen.

Sosiaalityötä, sosiaaliohjausta ja sosiaalipalveluja annettaessa ja kehitettäessä on huomioitava perheen ja muiden läheisten 11 §:ssä tarkoitettu tuen tarve. Lapsen oikeudesta saada välttämätön sosiaalihuolto säädetään 13 §:ssä.

— —

Lapsille ja alle 23-vuotiaille nuorille on järjestettävä hyvinvointialueen määrittämällä tavalla psykososiaalista tukea, jossa käytetään psykologiseen vuorovaikutukseen perustuvia määrämuotoisia ja aikarajoitteisia psykososiaalisia työmenetelmiä. Menetelmällistä psykososiaalista tukea järjestetään osana sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta tai sosiaalipalveluita. Menetelmien käyttöönotosta ja käytöstä on sovittava siten, että sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnasta muodostuu tarkoituksenmukainen kokonaisuus.

Lasten ja alle 23-vuotiaiden nuorten perusterveydenhuoltoon kuuluvaan psykososiaaliseen hoitoon pääsystä säädetään terveydenhuoltolain 53 §:n 1 momentissa.

25 a §

Mielenterveystyön erityiset palvelut

Psyykkisen toimintakyvyn heikkenemisestä johtuvaan tuen tarpeeseen on järjestettävä erityisiä kohdennettuja palveluja. Sellaisina on järjestettävä ainakin 21, 21 a, 21 b ja 21 c §:ssä tarkoitettuja asumispalveluja sekä asumispalvelujen yhteydessä annettavaa ohjausta, neuvontaa ja psykososiaalista tukea sekä asumispalvelujen yhteydessä annettavaa 17 §:ssä tarkoitettua toimintakyvyn ja osallisuuden tukea.

— —

Sosiaalihuollon mielenterveystyön erityiset palvelut täydentävät muita 14 §:ssä tarkoitettuja

yksilön mielenterveyden tukemiseksi tarvittavia sosiaalipalveluja sekä sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta.

28 §

Muut sosiaalipalvelut

Lomanviettopalveluja ja tukea lomanvieton järjestämiseen annetaan perhetilanteen, pitkäaikaisen sairauden, vamman tai muun vastaavan syyn perusteella. Erityistä tukea tarvitsevalle lapselle tai hänen perheelleen voidaan järjestää vertaisryhmätoimintaa sekä tukihenkilö tai -perhe tai myöntää välttämätöntä taloudellista tukea lapsen terveyden, kehityksen tai hyvinvoinnin turvaamiseksi. Kaikkien asiakkaiden hyvinvointia voidaan edistää myös muilla kuin 3 luvussa mainituilla sosiaalipalveluilla.

29 c §

Perheoikeudelliset tehtävät

Hyvinvointialueen on järjestettävä alueellaan tarvittavat perheoikeudelliset tehtävät sen mukaan kuin niistä tässä tai muussa laissa säädetään. Perheoikeudellisiin tehtäviin kuuluu:

1) perheasioiden sovitteluun kuuluvat toimenpiteet;

2) lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevien päätösten täytäntöönpanossa toimitettavaan sovitteluun kuuluvat toimenpiteet;

3) lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan asian tuomioistuinsovitteluun kuuluvat asiantuntijatehtävät;

4) adoptioneuvonta; ja

5) muut lapsen edun varmistamiseksi välttämättömät perheoikeudelliset tehtävät.

Lastenvalvojalle erityisesti kuuluvat perheoikeudelliset tehtävät sisältävät:

1) lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta sekä elatusta koskevien sopimusten ja päätösten vahvistamiseen ja ratkaisemiseen liittyvät toimenpiteet;

2) vanhemmuuden selvittämiseen ja vahvistamiseen liittyvät tehtävät.

Lastenvalvojan tulee turvata 5 §:ssä tarkoitettu lapsen edun toteutuminen perheoikeudellisia sopimuksia koskevissa neuvotteluissa ja ratkaisujen tekemisessä. Lastenvalvoja voi vahvistaa lasta koskevan perheoikeudellisen sopimuksen vain, jos hän lapsen yksilöllisen tilanteen perusteella arvioi sopimuksen olevan lapsen edun mukainen. Lastenvalvojan on tarjottava lapsen asioista neuvotteleville osapuolille ohjausta lapsen asioista sopimiseksi, tietoa sopimisen juridisista vaihtoehdoista sekä tarvittaessa tukea sopimusten laatimiseen.

4 Luku

Sosiaalihuollon toteuttaminen

33 §

Sosiaalihuollon saatavuus ja saavutettavuus

Sosiaalihuollon suunnittelusta ja toteuttamisesta on pidettävä huolta sen mukaan kuin tässä laissa tai muutoin säädetään. Sosiaalihuollon tulee olla sisällöltään ja laadultaan sellaista kuin lainsäädäntö edellyttää.

Hyvinvointialueen on toteutettava sosiaalityö ja sosiaaliohjaus ja yleiset sosiaalipalvelut siten, että ne soveltuvat kaikille asiakkaille. Tarvittaessa avun ja tuen tarpeessa oleva henkilö on

ohjattava erityispalvelujen piiriin. Sosiaalihuolto on lähtökohtaisesti toteutettava siten, että sen piiriin on mahdollista hakeutua oma-aloitteisesti riittävän aikaisessa vaiheessa.

Sosiaalihuoltoa on pyrittävä järjestämään eri hallinnonalojen peruspalvelujen yhteydessä, jos järjestely edistää palvelujen yhteensovittamista ja laadultaan hyvän sosiaalihuollon järjestämistä.

Tiedot saatavilla olevasta sosiaalihuollon tuesta, sen hakemisesta sekä tuen myöntämisen edellytyksistä on julkaistava helposti saavutettavalla ja ymmärrettävällä tavalla.

34 §

Vireilletulo ja sosiaalihuollon asiakkuus

Sosiaalihuoltoa koskeva asia tulee vireille ja asiakkuus alkaa asiakkaan tai tämän laillisen edustajan yhteydenotosta tai hakemuksesta, ilmoituksesta taikka silloin, kun hyvinvointialueen sosiaalihuollon työntekijä on tehtävässään saanut tietää mahdollisesti sosiaalihuollon tarpeessa olevasta henkilöstä.

Sosiaalihuollon asiakkuus päättyy, kun asiakkaalla ei ole enää sosiaalihuollon tarvetta. Asiakkuuden alkamisesta ja päättymisestä tehdään merkintä sosiaalihuollon asiakasasiakirjaan.

35 §

Ilmoitus sosiaalihuoltoon

Jos terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994) tarkoitettu terveydenhuollon ammattihenkilö, sosiaalikuraattori taikka sosiaalihuollon, opetustoimen, liikuntatoimen, nuorisotoimen, varhaiskasvatuksen, pelastuslaitoksen, Hätäkeskuslaitoksen, Tullin, poliisin, Rikosseuraamuslaitoksen, työvoimaviranomaisen, Kansaneläkelaitoksen, ulosottoviranomaisen, kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011) 3 §:ssä tarkoitetun vastaanottokeskuksen tai järjestelykeskuksen, Maahanmuuttoviraston tai kotoutumispalveluista vastaavan viranomaisen palveluksessa oleva on tehtävässään saanut tietää henkilöstä, jonka sosiaalihuollon tarve on ilmeinen, hänen on ohjattava henkilö hakemaan sosiaalihuoltoa tai tehtävä asianosaisen suostumuksella salassapitosäännösten estämättä ilmoitus hyvinvointialueen sosiaalihuollosta vastaavalle viranomaiselle, jotta henkilön tuen tarve arvioitaisiin. Ilmoituksen yhteydessä voidaan luovuttaa välttämättömät henkilöä koskevat tiedot sosiaalihuollon tuen tarpeen arvioimiseksi.

Mikäli henkilön suostumusta ei voida saada ja hän on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan, taikka lapsen etu sitä välttämättä vaatii, ilmoitus on tehtävä viipymättä salassapitosäännösten estämättä.

Myös muu kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö voi tehdä ilmoituksen häntä koskevien salassapitosäännösten estämättä.

Jos tehtävä ilmoitus koskee iäkästä henkilöä, on lisäksi noudatettava, mitä vanhuspalvelulain 25 §:ssä säädetään.

35 a §

Lastensuojeluilmoitus ja ennakollinen lastensuojeluilmoitus

Edellä 35 §:n 1 momentissa tarkoitettujen lisäksi seuraavien tahojen palveluksessa tai luottamustoimessa oleva, vastaavissa tehtävissä toimeksiantosuhteessa tai itsenäisenä ammatinharjoittajana toimiva henkilö on velvollinen salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan sosiaalihuoltoon, jos hän on tehtävässään saanut tietää lapsesta, jonka hoidon ja

huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttävät mahdollista lapsen tuen tarpeen tai lastensuojelun tarpeen selvittämistä:

1) sosiaalipalvelujen, varhaiskasvatuksen tai terveydenhuollon palvelujen tuottaja;
2) opetuksen tai koulutuksen järjestäjä;
3) seurakunta tai muu uskonnollinen yhdyskunta;
4) koululaisten aamu- tai iltapäivätoimintaa harjoittava yksikkö;
5) rajavartiolaitos.

Sen estämättä, mitä 35 §:ssä ja 35 a §:n 1 momentissa säädetään, on voimassa, mitä rippiin tai muuhun sielunhoitoon liittyvästä salassapitovelvollisuudesta erikseen säädetään tai määrätään.

Ennen lapsen syntymää edellä 35 §:n 1 momentissa ja 35 a §:n 1 momentissa mainittujen henkilöiden on salassapitosäännösten estämättä tehtävä ennakollinen lastensuojeluilmoitus sosiaalihuoltoon, jos on perusteltua syytä epäillä, että syntyvä lapsi tulee tarvitsemaan sosiaalihuollon tukea välittömästi syntymänsä jälkeen.

Myös muu kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö voi tehdä lastensuojeluilmoituksen ja ennakollisen lastensuojeluilmoituksen häntä mahdollisesti koskevien salassapitosäännösten estämättä.

35 b §

Ilmoitus poliisille lapseen kohdistuneesta rikoksesta

Edellä 35 §:n 1 momentissa ja 35 a §:ssä tarkoitetuilla henkilöillä on velvollisuus tehdä salassapitosäännösten estämättä ilmoitus poliisille, kun heillä on tehtävässään tietoon tulleiden seikkojen perusteella syytä epäillä, että lapseen on kohdistettu:

1) rikoslain (39/1889) 20 luvussa seksuaalirikoksena rangaistavaksi säädetty teko; tai
2) sellainen rikoslain 21 luvussa henkeen ja terveyteen kohdistuvana rikoksena rangaistavaksi säädetty teko, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, on voimassa, mitä rippiin tai muuhun sielunhoitoon liittyvästä salassapitovelvollisuudesta erikseen säädetään tai määrätään.

35 c §

Yhteyden saaminen sosiaalihuoltoon

Hyvinvointialueen on järjestettävä toimintansa siten, että henkilö voi saada viipymättä yhteyden sosiaalihuoltoon 6 §:ssä tarkoitetun ohjauksen ja neuvonnan saamiseksi tai sosiaalihuoltoa koskevan asian vireille saattamiseksi.

Henkilöllä ja hänen laillisella edustajallaan on oikeus henkilökohtaiseen keskusteluun asian kannalta tarkoituksenmukaisen sosiaalihuollon ammattihenkilölain 3 §:n mukaisen sosiaalihuollon ammattihenkilön kanssa viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä sosiaalihuoltoasian vireilletulosta, jos henkilöllä ei ole voimassa olevaa sosiaalihuollon asiakkuutta. Määräaikaa ei sovelleta 29 c §:ssä tarkoitettuihin perheoikeudellisiin tehtäviin. Oikeus henkilökohtaiseen keskusteluun on myös sosiaalihuollon asiakkaalla, jos vireilletulo koskee hänen elämäntilanteensa tai tuen tarpeensa merkittävää muutosta. Henkilökohtaista keskustelua ei kuitenkaan tarvitse järjestää, jos sen järjestäminen on ilmeisen tarpeetonta tai mahdotonta.

36 §

Tuen tarpeen arviointi

Tuen tarpeen arvioinnissa selvitetään, onko asiakkaalla sosiaalihuollon tuen tai muun avun tarvetta, ja tunnistetaan keinot mahdollisiin tuen tarpeisiin vastaamiseksi. Lisäksi arvioidaan,

onko kyseessä 5 a §:ssä tarkoitettu erityisen tuen tarpeessa oleva asiakas. Asiakkaan kiireellisen tuen tarve on arvioitava välittömästi.

Tuen tarve arvioidaan yhdessä asiakkaan kanssa, ellei se ole ilmeisen tarpeetonta tai mahdotonta ja tarvittaessa asiakkaan laillisen edustajan, omaisen, läheisen tai muiden toimijoiden kanssa. Arviointiin voi osallistua myös asiakkaan läheisiä ja muita toimijoita. Arviointi toteutetaan 35 c §:n 2 momentissa tarkoitetussa henkilökohtaisessa keskustelussa ja tarvittaessa tätä seuraavassa sosiaalityön tai sosiaaliohjauksen työskentelyssä. Arviointia tehtäessä on otettava huomioon asiakkaan etu 4 ja 5 §:ssä tarkoitetulla tavalla. Lisäksi on selvitettävä asiakkaalle hänen yleis- ja erityislainsäädäntöön perustuvat oikeutensa ja velvollisuutensa sekä sosiaalihuollon tuen toteuttamisvaihtoehdot.

Tuen tarpeen arvioinnista ja johtopäätöksistä vastaa virkasuhteessa oleva sosiaalihuollon ammattihenkilölain 3 §:ssä tarkoitettu sosiaalihuollon laillistettu ammattihenkilö, jollei muualla laissa toisin säädetä. Lapsen tuen tarpeen arvioinnista vastaa sosiaalityöntekijä tai arviointia varten tulee olla käytettävissä sosiaalityöntekijän tuki.

Iäkkään henkilön tuen tarvetta arvioitaessa on lisäksi noudatettava vanhuspalvelulakia. Vammaisen henkilön tuen tarvetta arvioitaessa on lisäksi noudatettava vammaispalvelulakia. Lapsen tuen tarvetta arvioitaessa on lisäksi noudatettava lastensuojelulakia.

38 §

Tuen tarpeisiin vastaamisen periaatteet

Kun tuen tarve on luonteeltaan tilapäistä, on oikea-aikaisella ja riittävällä tuella pyrittävä ehkäisemään pidempiaikaisen tuen tarvetta.

Kun tuen tarve on jatkuvaa tai toistuvaa, tukea on järjestettävä siten, että tavoitteena on asiakkaan itsenäinen selviytyminen ja tuen tarpeen päättyminen asiakkaan kanssa tavoitteeksi asetetun määräajan jälkeen.

Henkilöille, joiden tuen tarve on pysyvä tai pitkäaikainen, tuki on pyrittävä järjestämään siten, että turvataan sosiaalihuollon jatkuvuus, ellei tuen tai palveluiden muuttaminen ole asiakkaan edun mukaista. Jos tuen tarve on vain osittain pysyvä tai pitkäaikainen, on tuki järjestettävä muilta osin siten kuin edellä 1 ja 2 momentissa säädetään.

Hyvinvointialueen on säännöllisesti arvioitava asiakkaan sosiaalihuollolle asetettujen tavoitteiden toteutumista ja sitä, vastaako asiakkaan saama tuki hänen tarpeisiinsa. Arviointi on tehtävä mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä asiakkaan kanssa.

39 §

Asiakassuunnitelma

Asiakassuunnitelma perustuu asiakkaan tuen tarpeisiin ja siinä määritellään tavoitteet, joihin sosiaalihuollon tuella pyritään sekä keinot tuen tarpeisiin vastaamiseksi.

Asiakassuunnitelma on laadittava, jos asiakkaan tilanne, tuen tarve tai hänelle myönnetty tuki on sellaista, että asiakkaan sosiaalihuollon suunnittelu, toteuttaminen tai seuranta sitä edellyttävät. Asiakassuunnitelma on laadittava yhdessä asiakkaan kanssa, ellei sille ole ilmeistä estettä. Suunnitelman laatimiseen osallistuvat tarvittaessa asiakkaan laillinen edustaja, omaiset, läheiset ja muut toimijat. Asiakassuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa.

Erityistä tukea tarvitsevalle asiakkaalle on laadittava asiakassuunnitelma. Erityistä tukea tarvitsevan lapsen asiakassuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran vuodessa.

Asiakkaalle laaditaan yksi koko sosiaalihuollon kattava asiakassuunnitelma, jos se on asiakkaan sosiaalihuollon toteuttamisen kannalta perusteltua ja mahdollista ja asiakas antaa siihen suostumuksensa. Suunnitelman sisältö on sovitettava yhteen henkilön tarvitsemien muiden

hallinnonalojen palvelujen ja tuen kanssa. Asiakkaan suostumuksella voidaan laatia myös sosiaalihuollon ja muiden hallinnonalojen palveluja ja tukea koskeva yhteinen suunnitelma. Edellä mainittuihin suunnitelmiin kirjataan suunnitelman laatimiseen ja toteuttamiseen nähden välttämättömät tiedot.

Asiakassuunnitelmaan kirjattavista tiedoista sekä asiakastietojen kirjaamisesta sosiaali- ja terveydenhuollon tai muiden toimijoiden yhteistyössä säädetään asiakastietolaissa.

40 §

Ilmoitus muulle viranomaiselle asiakkaan tuen tarpeesta

Jos asiakkaan tarpeisiin ei voida vastata vain sosiaalihuollon toimin, omatyöntekijä tai asiakasta tapaava sosiaalihuollon ammattihenkilö voi asiakkaan suostumuksella ilmoittaa asiasta sille viranomaiselle, jonka vastuulle tarvittavien toimien järjestäminen ensisijaisesti kuuluu. Ilmoitus voi sisältää välttämättömät tiedot asiakkaan tuen tarpeisiin vastaamiseksi.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun ilmoituksen vastaanottaneen viranomaisen tulee salassapitosäännösten estämättä, asiakkaan suostumuksella ilmoittaa ilman aiheetonta viivytystä ilmoituksen tehneelle viranomaiselle, mihin toimiin se on ilmoituksen johdosta ryhtynyt. Ilmoittamista ei kuitenkaan tarvitse tehdä, jos se on ilmeisen tarpeetonta.

— —

41 §

Monialainen yhteistyö

Tuen tarpeen arvioimiseksi, päätösten tekemiseksi ja sosiaalihuollon toteuttamiseksi toimenpiteestä vastaavan sosiaalihuollon viranomaisen on huolehdittava siitä, että käytettävissä on henkilön yksilöllisiin tarpeisiin nähden riittävästi asiantuntemusta ja osaamista. Jos henkilön tarpeiden arviointi ja niihin vastaaminen edellyttävät sosiaalihuollon tai muiden viranomaisten palveluja tai tukitoimia, on näiden tahojen osallistuttava toimenpiteestä vastaavan työntekijän pyynnöstä henkilön tuen tarpeen arvioinnin tekemiseen ja asiakassuunnitelman laatimiseen.

Sosiaalihuoltoa toteutetaan yhteistyössä eri toimijoiden kanssa siten, että sosiaalihuolto ja tarvittaessa muiden hallinnonalojen palvelut muodostavat asiakkaan edun mukaisen kokonaisuuden. Työntekijän on oltava tarpeen mukaan yhteydessä eri yhteistyötahoihin ja asiantuntijoihin sekä tarvittaessa henkilön omaisiin ja muihin hänelle läheisiin henkilöihin siten kuin tässä laissa tarkemmin säädetään.

— —

42 §

Omatyöntekijä

Omatyöntekijän tehtävänä on vastata asiakkaan sosiaalihuollon kokonaisuuden suunnittelusta ja toteutumisen seurannasta. Omatyöntekijän tulee edistää asiakkaan sosiaalihuollolle asetettujen tavoitteiden toteutumista, asiakkaan osallisuutta, huolehtia asiakkaan 4 ja 5 §:ssä tarkoitetun edun toteutumisesta ja arvioida sosiaalihuollon kokonaisuutta 38 §:n 4 momentissa tarkoitetulla tavalla.

Sosiaalihuollon asiakkaalle on nimettävä asiakkuuden ajaksi omatyöntekijä, jos se on asiakkaan tuen tarpeisiin vastaamiseksi tarpeellista. Erityistä tukea tarvitsevalle asiakkaalle on nimettävä omatyöntekijä asiakkuuden ajaksi.

Omatyöntekijän on oltava sosiaalihuollon ammattihenkilölain 3 §:ssä tarkoitettu ammattihenkilö, ja tehtävää on hoidettava virkasuhteessa. Omatyöntekijänä saa toimia myös

virkasuhteessa oleva terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 2 §:ssä tarkoitettu ammattihenkilö, jos se on asiakkaan sosiaalihuollon kokonaisuuden kannalta perusteltua. Erityistä tukea tarvitsevan lapsen omatyöntekijän tai omatyöntekijän kanssa asiakastyötä tekevän muun työntekijän on oltava sosiaalihuollon ammattihenkilölaissa tarkoitettu sosiaalityöntekijä.

43 §

Läheisverkoston kartoittaminen

Läheisverkoston kartoittamisella tarkoitetaan sen selvittämistä, miten omaiset tai muut asiakkaalle läheiset henkilöt osallistuvat asiakkaan tukemiseen. Läheisverkoston kartoittaminen toteutetaan tuen tarpeen arvioimisen yhteydessä tai tarvittaessa muulloin asiakkuuden aikana. Kartoittamisen voi tehdä ilman asiakkaan suostumusta vain, jos:

1) asiakas on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään ja turvallisuudestaan ja tieto on välttämätön tuen tarpeen selvittämiseksi; tai

— —

44 a §

Sosiaalihuoltoa koskeva päätöksenteko

Asiakkaalla on oikeus saada kirjallinen päätös sosiaalipalvelujen järjestämisestä.

Kirjallista päätöstä ei kuitenkaan tarvitse antaa 24 b §:ssä tarkoitetusta päiväkeskuspalvelusta. Lisäksi asiakkaalla on vain pyynnöstä oikeus saada kirjallinen päätös 27 c §:ssä tarkoitettujen opiskeluhuollon kuraattoripalvelujen järjestämisestä.

Asiakkaalla on pyynnöstä oikeus saada kirjallinen päätös 15 §:ssä tarkoitettuna sosiaalityönä ja sosiaaliohjauksena annettavan tuen järjestämisestä.

Pyynnöstä tehtävä kirjallinen päätös on annettava ilman aiheetonta viivytystä, kuitenkin viimeistään seitsemän päivän kuluessa pyynnön esittämisestä.

45 §

Määräajat sosiaalihuollon toteuttamiselle

Kiireellisiä toimenpiteitä koskeva asia on käsiteltävä ja asiakkaan tarvitsema sosiaalihuollon tuki järjestettävä viipymättä siten, ettei asiakkaan oikeus välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu. Muissa kuin kiireellisissä asioissa sosiaalihuolto on järjestettävä ilman aiheetonta viivytystä.

Edellä 25 §:n 6 momentissa tarkoitetun psykososiaalisen tuen antaminen on aloitettava kuukauden kuluessa siitä, kun menetelmän tarve on todettu. Aika voi olla tätä pidempi, jos asian selvittäminen erityisestä syystä vaatii pidempää käsittelyaikaa tai aloituksen viivästymiselle on muu asiakkaan tarpeeseen liittyvä erityinen peruste.

Sosiaalihuollon järjestämistä koskeva kirjallinen päätös on toimeenpantava viimeistään 3 kuukaudessa asian vireille tulosta. Aika voi olla tätä pidempi, jos asian selvittäminen erityisestä syystä vaatii pidempää käsittelyaikaa tai toimeenpanon viivästymiselle on muu asiakkaan tarpeeseen liittyvä erityinen peruste.

46 a §

Sosiaalihuollon johtaminen

Sosiaalihuollon tai sosiaali- ja terveydenhuollon pääasiassa hallinnollisissa johtotehtävissä voi toimia sosiaalityöntekijä tai henkilö, jolla on tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto ja alan tuntemus sekä niiden lisäksi riittävä johtamistaito. Sosiaalihuollosta vastaavan viranhaltijan on aina oltava sosiaalihuollon ammattihenkilölain 7 §:ssä tarkoitettu laillistettu sosiaalityöntekijä.

— —

5 Luku

Sosiaalihuollon laadun varmistaminen

48 §

Sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija

Hyvinvointialueella on oltava sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija, joka johtaa, ohjaa ja valvoo sosiaalihuollon toiminnan sisällöllistä kokonaisuutta vastaten sen lainmukaisuudesta, laadusta ja asiakasturvallisuudesta. Tehtävässä on kiinnitettävä erityistä huomiota sosiaalihuollon sisällölliseen kehittämiseen ja toiminnan vaikuttavuuteen.

Lisäksi vastaava viranhaltija vastaa tässä pykälässä säädettyjen tehtäviensä osalta valmiudesta ja häiriötilanteisiin sekä valmiuslain (1552/2011) mukaisiin poikkeusoloihin varautumisesta.

Sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija vastaa sosiaalihuollon toiminnan kokonaisuuden sisällöllisestä yhteensovittamisesta hyvinvointialueella ja tehtäviensä osalta hyvinvointialueiden välisestä yhteistyöstä. Lisäksi sosiaalihuollosta vastaavan viranhaltija edistää yhteistyössä terveydenhuollon vastaavan lääkärin kanssa sosiaali- ja terveydenhuollon integraatiota hyvinvointialueella sekä kehittää hyvinvointialueen ja muiden toimijoiden välistä yhteistyötä.

49 a §

Henkilöstö

— —

Sosiaalihuollon toimintayksikössä on oltava henkilöstö, jonka määrä, koulutus ja tehtävärakenne vastaavat toimintayksikön asiakkaiden määrää ja tuen tarvetta.

49 c §

Sosiaalityöntekijän erityiset tehtävät

Sosiaalityöntekijä vastaa asiakastilanteista tai asiakkuuksista, jotka edellyttävät vaativaa ammatillista tai eettistä harkintaa, vaativan monialaisen yhteistyön johtamista ja asiakkaan saaman laaja-alaisen tuen yhteensovittamista taikka erityisen tutkimuksellisen ja kokemuksellisen tietopohjan soveltamista.

Sosiaalityöntekijä vastaa myös asiakastilanteista ja asiakkuuksista, joissa vaaditaan erityistä ammatillista osaamista asiakkaan suojelun tarpeen taikka asiakkaan tarvitsemien palvelujen laadun tai laajuuden vuoksi.

Sosiaalityöntekijän erityisistä tehtävistä säädetään lisäksi sosiaalihuollon ammattihenkilölaissa ja sosiaalihuollon erityislaeissa.

7 Luku

Erinäiset säännökset

55 §

Suhde muihin lakeihin

Sosiaalihuollon järjestämisvastuusta säädetään hyvinvointialueesta annetussa laissa (611/2021), sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetussa laissa (612/2021) ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetussa laissa (615/2021). Sosiaalihuollon rahoituksesta säädetään hyvinvointialueiden rahoituksesta annetussa laissa (617/2021).

56 §

Asiakasmaksut

Asiakasmaksuista säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa (734/1992).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Lain 17 § tulee kuitenkin voimaan 1 päivänä tammikuuta 2027.

Lain 17 §:n voimaan tullessa sosiaalisen kuntoutuksen palvelussa olleiden asiakkaiden päätökset tulee uudistaa tämän lain 17 §:n mukaisiksi viimeistään 30 päivänä kesäkuuta 2027.

Muut ennen tämän lain voimaantuloa tehdyt päätökset pysyvät voimassa päätökseen merkityn voimassaoloajan, kuitenkin enintään 30 päivään kesäkuuta 2028 ja niihin sovelletaan niiden tekemishetkellä voimassa olleita säännöksiä.

Valitukseen ja alistukseen, joka tehdään ennen tämän lain voimaantuloa annetusta päätöksestä, sekä tällaisen asian käsittelyyn valituksen johdosta ylemmässä valitusviranomaisessa sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Tämä lain voimaantullessa voimassa olleiden säännösten perusteella tehty sosiaalipalvelun rekisteröintiä koskeva päätös jää voimaan. Yksityinen palveluntuottaja saa jatkaa tällä lailla muutettavassa laissa tarkoitettua sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta tämän lain 15 §:ssä tarkoitettuna sosiaalityönä ja sosiaaliohjauksena, kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa (189/2001) tarkoitettua kuntouttavaa työtoimintaa, sosiaalihuoltolaissa (710/1982) tarkoitettua vammaisen henkilön työllistymistä edistävää toimintaa ja työtoimintaa sekä tällä lailla muutettavassa laissa tarkoitettua sosiaalisen kuntoutuksen palveluja tämän lain 17 §:ssä tarkoitettuna toimintakyvyn ja osallisuuden tukena sekä perhetyötä, kasvatus- ja perheneuvontaa, tehostettua perhetyötä ja kotiin vietävää tai ryhmämuotoista perhekuntoutusta tämän lain 18 §:ssä tarkoitettuna perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tukena, noudattaen tämän lain ja sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023) säännöksiä. Lupa- ja valvontaviraston tulee viran puolesta ja maksutta muuttaa ennen tämän lain voimaantuloa tehty mainittuja palveluja koskeva rekisteröinti tässä laissa tarkoitettua palvelua koskevaksi rekisteröinniksi kahden vuoden kuluessa lain voimaantulosta. Jos sellaiseen toimintaan, jota koskeva rekisteröintiä koskeva päätös on tehty tämän lain voimaantullessa voimassa olevien säännösten perusteella, tulee olennaisia muutoksia, Lupa- ja valvontavirasto muuttaa muutoksen käsittelyn yhteydessä rekisteröinnin viran puolesta ja tässä laissa tarkoitettua palvelua koskevaksi rekisteröinniksi.

2.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023) 42 §, sekä

muutetaan 3 §:n 3 ja 11 kohta 17 §, 37 §:n 1 momentti, 38 §:n 2 momentin 3 kohta, 41 §, ja §, 43 ja 44 §, 46 -ja 47 § sekä 49 §:n 3 momentti seuraavasti:

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

— —

3) *asiakasasiakirjalla* asiakirjaa, joka on laadittu tai vastaanotettu tai joka sisältää tietoja asiakkaan sosiaalihuollon tai terveyspalvelujen tarpeen arviointia varten, tarvittavien palvelujen järjestämistä tai toteuttamista varten taikka lääkkeen toimittamista varten;

— —

11) *palvelunantajalla* viranomaista, julkisoikeudellista yhteisöä, yksityistä elinkeinonharjoittajaa, yhteisöä tai säätiötä, joka järjestää tai toteuttaa sosiaalihuoltoa tai terveyspalveluja sekä työnantajaa, joka järjestää työterveyshuollon palvelut työterveyshuoltolain (1383/2001) 7 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla;

— —

17 §

Velvollisuus asiakastietojen kirjaamiseen

Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilön ja palvelun antamiseen osallistuvan muun henkilön tulee kirjata asiakasasiakirjoihin asiakkaan sosiaalihuollon palvelun ja potilaan hoidon järjestämisen, suunnittelun, toteuttamisen, seurannan ja valvonnan turvaamisen kannalta olennaiset tarpeelliset ja riittävät tiedot.

37 §

Sosiaalihuollon asiakasasiakirjoja koskevat periaatteet

Sosiaalihuollon asiakasasiakirjoihin kuuluvat ammattihenkilöiden ja muiden sosiaalihuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvien henkilöiden sosiaalihuollon järjestämisestä ja toteuttamisesta kirjaamat merkinnät sekä muut asiakkaan sosiaalihuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen liittyvät asiakirjat ja sosiaalihuoltoon muualta saapuneet asiakirjat.

— —

38 §

Sosiaalihuollon asiakasasiakirjoihin kirjattavat perustiedot

— —

Sosiaalihuollon asiakasasiakirjoihin on kirjattava seuraavat tiedot:

— —

3) tieto asiakkaan sosiaalihuollosta ja palveluista vastaavasta työntekijästä;

— —

41 §

Asian vireilletuloa koskevat asiakirjat

Asian vireilletuloa koskeviin sosiaalihuollon asiakasasiakirjoihin kirjataan:
1) henkilön tuen, huolenpidon, hoivan tai muun palvelun tarve;
2) mahdolliset perustelut tuen ja palvelun tarpeelle;
3) asian vireille saattaja; sekä
4) asian vireille saattamisen ajankohta.

43 §

Asiakassuunnitelma

Asiakassuunnitelmaan kirjataan asiakkaan tilanteen edellyttämässä laajuudessa:
1) asiakkaan, läheisten ja muiden tahojen näkemykset asiakkaan tilanteesta ja tuen tarpeista;
2) sosiaalihuollon asiakkuudelle asetettavat tavoitteet ja niiden toteutumisen arvio;
3) palvelut ja muut keinot tuen tarpeisiin vastaamiseksi;
4) asiakkaan mahdollinen erityisen tuen tarve ja tieto siitä, kuinka erityisen tuen tarve huomioidaan osana sosiaalihuollon toteuttamista.

44 §

Asiakaskertomus

Asiakaskertomukseen kirjataan asiakkaaseen tai asiakkuuteen liittyvät asiakkaan sosiaalihuollon järjestämisen ja toteuttamisen sekä oikeusturvan kannalta olennaiset tiedot tapahtumista, joissa asiakkaan asiaa on käsitelty, asiakkaan saaman tuen tai palvelun ajankohta sekä tieto siitä, ketkä ovat osallistuneet asian käsittelyyn.

46 §

Asiakastietojen kirjaaminen sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön toteuttaessa palvelua yhdessä

Jos sosiaalihuoltoa- ja terveyspalvelua toteuttaa sosiaali- ja terveydenhuollon toimipisteessä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö yhdessä, asiakkaalle voidaan laatia yhteinen tuen tarpeen arviointi, asiakassuunnitelma ja kyseistä palvelua koskevat asiakaskertomusmerkinnät sekä muita tarpeellisia yhteisiä asiakasasiakirjoja. Nämä yhteiset asiakasasiakirjat tallennetaan tarpeellisessa laajuudessa sekä sosiaalihuollon asiakasrekisteriin että potilasrekisteriin. Asiakaskertomus tallennetaan sosiaalihuollon asiakasrekisteriin. Potilasasiakirjamerkinnät tallennetaan potilasrekisteriin.

47 §

Asiakastietojen kirjaaminen sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyössä

Jos sosiaalihuoltoa ja terveyspalveluita antavat sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö yhteistyössä, asiakkaalle voidaan laatia yhteinen tuen tarpeen arviointi, asiakassuunnitelma ja muita tarpeellisia yhteisiä asiakasasiakirjoja. Nämä yhteiset asiakasasiakirjat tallennetaan tarpeellisessa laajuudessa sekä sosiaalihuollon asiakasrekisteriin että potilasrekisteriin.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

3.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) 4 §:n otsikko, johdantokappale ja 1 kohta, 7 c §:n 1 ja 2 momentti, 10 e §:n 5 momentti, 10 h §:n 1 momentti ja 10 j §:n 1 momentin 5 kohta, sellaisina kuin ne ovat, 4 §:n 1 kohta laissa 1110/2024, 7 c §:n 1 ja 2 momentti ja 10 h §:n 1 momentti laissa 791/2022 sekä 10 e §:n 5 momentti ja 10 j §:n 1 momentin 5 kohta laissa 1201/2020, seuraavasti:

4 §

Maksuton sosiaalihuolto

Sosiaalihuollosta on maksutonta:

1) sosiaalihuoltolain (1301/2014) 14 §:n 1 momentissa tarkoitettu sosiaalityö ja sosiaaliohjaus, 14 §:n 2 momentin 3 kohdassa tarkoitettu toimintakyvyn ja osallisuuden tuki kuljetusta ja aterioita lukuun ottamatta, 4 kohdassa tarkoitettu perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuki, 16 kohdassa tarkoitettu päiväkeskuspalvelu päihdetyön erityisenä palveluna, 20 kohdassa tarkoitettu lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvonta, 25 §:n 6 momentissa tarkoitettu psykososiaalinen tuki sekä 27 §:ssä tarkoitetut tuetut tapaamiset ja valvotut vaihdot;

— —

7 c §

Pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen, pitkäaikaisen perhehoidon ja pitkäaikaisen laitoshoidon maksu

Hyvinvointialue saa periä pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen, pitkäaikaisen perhehoidon ja pitkäaikaisen laitoshoidon asiakkaalta kuukausimaksun. Pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen ja pitkäaikaisen laitoshoidon maksu saa olla enintään 87,5 prosenttia asiakkaan kuukausituloista, joista on tehty 10 c ja 10 d §:ssä säädetyt vähennykset. Pitkäaikaisen perhehoidon maksu saa olla enintään 85 prosenttia asiakkaan kuukausituloista, joista on tehty 10 c ja 10 d §:ssä säädetyt vähennykset.

Jos asiakas on välittömästi ennen 1 momentissa tarkoitetun palvelun alkamista elänyt yhteistaloudessa avioliitossa tai avoliitossa ja hänen tulonsa ovat suuremmat kuin puolison tulot, maksu määräytyy puolisojen yhteenlaskettujen kuukausitulojen perusteella. Tällöin pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen ja pitkäaikaisen laitoshoidon maksu saa olla enintään 43,75 prosenttia ja pitkäaikaisen perhehoidon maksu enintään 42,5 prosenttia puolisojen yhteenlasketuista kuukausituloista, joista on tehty 1 momentissa tarkoitetut vähennykset. Jos kuitenkin kumpikin puolisoista on pitkäaikaisessa ympärivuorokautisessa palveluasumisessa, pitkäaikaisessa perhehoidossa tai pitkäaikaisessa laitoshoidossa, maksu määräytyy siten kuin 1 momentissa säädetään.

— —

10 e §

Jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta perittävä maksu

— —

Maksuprosentit ovat seuraavat:

	Maksuprosentti perheen koon mukaan					
Palvelutunnit kuukaudessa	1	2	3	4	5	6 henkilöä tai enemmän
4 tuntia tai vähemmän	9,00	8,00	7,00	7,00	7,00	7,00
5	11,00	9,75	8,50	8,50	8,50	8,50
6	13,00	11,50	10,00	10,00	10,00	10,00
7	15,00	13,25	11,50	11,50	11,50	11,50
8	17,00	15,00	13,00	13,00	13,00	13,00
9	18,00	15,75	13,50	13,50	13,50	13,00
10	19,00	16,50	14,00	14,00	14,00	13,00
11	20,00	17,25	14,50	14,50	14,50	13,00
12	21,00	18,00	15,00	15,00	15,00	13,00
13	22,00	18,75	15,50	15,50	15,00	13,00
14	23,00	19,50	16,00	16,00	15,00	13,00
15	24,00	20,25	16,50	16,50	15,00	13,00
16	25,00	21,00	17,00	17,00	15,00	13,00
17	25,50	21,50	17,50	17,00	15,00	13,00
18	26,00	22,00	18,00	17,00	15,00	13,00
19	26,50	22,50	18,50	17,00	15,00	13,00
20	27,00	23,00	19,00	17,00	15,00	13,00
21	27,50	23,50	19,50	17,00	15,00	13,00

22	28,00	24,00	20,00	17,00	15,00	13,00
23	28,50	24,50	20,00	17,00	15,00	13,00
24	29,00	25,00	20,00	17,00	15,00	13,00
25	29,50	25,00	20,00	17,00	15,00	13,00
26	30,00	25,00	20,00	17,00	15,00	13,00
27	30,50	25,00	20,00	17,00	15,00	13,00
28	31,00	25,00	20,00	17,00	15,00	13,00
29	31,50	25,00	20,00	17,00	15,00	13,00
30	32,00	25,00	20,00	17,00	15,00	13,00
31	32,50	25,00	20,00	17,00	15,00	13,00
32	33,00	25,00	20,00	17,00	15,00	13,00
33	33,50	25,00	20,00	17,00	15,00	13,00
34	34,00	25,00	20,00	17,00	15,00	13,00
35	34,50	25,00	20,00	17,00	15,00	13,00
36	35,00	25,00	20,00	17,00	15,00	13,00
37	35,50	25,00	20,00	17,00	15,00	13,00
38 tai enemmän	36,00	25,00	20,00	17,00	15,00	13,00

— —

10 h §

Asumista tukevat palvelut

Hyvinvointialue saa periä asiakkaalta kohtuullisen maksun asiakkaan palvelua koskevaan päätökseen sisältyvistä sosiaalihuoltolain 19 §:n 2 momentissa tarkoitetuista tukipalveluista ja 21 b §:n 1 momentissa tarkoitetusta sosiaalista kanssakäymistä edistävästä toiminnasta sekä vastaavista sosiaalihuoltolain 14 §:n 2 momentin perusteella järjestetyistä asumista tukevista palveluista.

— —

10 j §

Maksun määrääminen ja tarkistaminen

Hyvinvointialue päättää maksukyvyn mukaisesti määräytyvästä maksusta toistaiseksi. Maksu on kuitenkin tarkistettava asiakkaan tai tämän edustajan hakemuksesta taikka hyvinvointialueen aloitteesta silloin, jos:

— —

5) asiakkaan palvelua koskevaa päätöstä muutetaan siten, että sillä on vaikutusta asiakasmaksun suuruuteen;

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

4.

Laki

kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tällä lailla kumotaan kuntouttavasta työtoiminnasta annettu laki (189/2001).

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä sovelletaan 30 päivään kesäkuuta 2027. Kuntouttavaan työtoimintaan ei ohjata uusia asiakkaita 1 tammikuuta 2027 alkaen. Kuntouttavassa työtoiminnassa aktivointisuunnitelman perusteella olevat asiakkaat tulee ohjata muihin palveluihin viimeistään 30 päivänä kesäkuuta 2027.

Työllistymisen monialaisesta edistämisestä annetussa laissa (381/2023) tarkoitetut monialaiset työllistymissuunnitelmat, jotka sisältävät sosiaalista kuntoutusta tai kuntouttavaa työtoimintaa on tarkistettava ja ohjattava asiakkaat muihin palveluihin viimeistään 30 päivänä kesäkuuta 2027.Kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain nojalla annettu valtioneuvoston asetus valtion korvauksesta kuntouttavan työtoiminnan järjestämiseen (1393/2014) on voimassa 30 päivään kesäkuuta 2028. Hyvinvointialueen on haettava korvausta kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2027.

———————

5.

Laki

työttömyysturvalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan työttömyysturvalain (1290/2002) 2 a luvun 9 §:n 1 momentin 7 kohdan d alakohta sekä 10 luvun 6 §:n 2 momentti,

sellaisina kuin ne ovat, 2 a luvun 9 §:n 1 momentin 7 kohdan d alakohta laissa 1380/2021 sekä 10 luvun 6 §:n 2 momentti laeissa 918/2012 ja 1370/2014, sekä

muutetaan 1 luvun 5 §:n 1 momentin 10 a ja 15 kohta, 2 a luvun 9 §:n 1 momentin 7 kohdan b ja c alakohta sekä 10 kohta, 10 a §:n 1 momentin 3 ja 4 kohta sekä 3 momentti, 10 luvun 3 §:n johdantokappale sekä 13 luvun 1 §:n 1 momentin 3 kohta,

sellaisina kuin ne ovat, 1 luvun 5 §:n 1 momentin 10 a kohta laissa 1102/2024, 1 luvun 5 §:n 1 momentin 15 kohta ja 2 a luvun 9 §:n 1 momentin 7 kohdan b alakohta ja 10 kohta laissa 1380/2021, 2 a luvun 9 §:n 1 momentin 7 kohdan c alakohta laeissa 1380/2021 ja 685/2021, 2 luvun 10 a §:n 1 momentin 3 ja 4 kohta sekä 3 momentti laissa 1416/2925, 10 luvun 3 §:n johdantokappale laissa 1654/2015 ja 13 luvun 1 momentin 3 kohta laissa 385/2023, ja

lisätään 2 a luvun 9 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 1380/2021, 385/2023, 685/2023, 1102/2024 ja 1416/2025, uusi 9 a kohta ja 2 a luvun 10 a §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laissa 1416/2025, uusi 5 kohta seuraavasti:

1 Luku

Yleiset säännökset

5 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

— —

10 a) *työllistymissuunnitelmaa korvaavalla suunnitelmalla* kotoutumisen edistämisestä annetussa laissa (681/2023) tarkoitettua kotoutumissuunnitelmaa ja työllistymisen monialaisesta edistämisestä annetun lain (381/2023) mukaista monialaista työllistymissuunnitelmaa;

— —

15) *työllistymistä edistävällä palvelulla* työvoimapalveluiden järjestämisestä annetussa laissa tarkoitettua työnhakuvalmennusta, uravalmennusta, työvoimakoulutusta ja työttömyysetuudella tuettua työnhakijan omaehtoista opiskelua, mainitun lain 54 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettua kokeilua, ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua työvoimakoulutusta ja kotoutumisen edistämisestä annetun lain 28–31 §:ssä tarkoitettua omaehtoista opiskelua;

— —

2 a Luku

Työvoimapoliittisesti moitittava menettely

9 §

Työnhakuun ja työvoimapalveluihin liittyvä menettely

Työnhakijalla ei ole oikeutta työttömyysetuuteen seitsemän päivän ajalta laiminlyönnin tai muun menettelyn jälkeen, jos hän työttömänä tai palkkatuetussa työssä ollessaan taikka saadessaan työttömyysetuutta 3 luvun 3 §:n 3 momentin perusteella ilman 11–14 §:ssä tarkoitettua taikka näihin pätevyydeltään rinnastettavaa syytä:

— —

7) kieltäytyy seuraavasta palvelusta tai omalla menettelyllään aiheuttaa sen, ettei hänelle voida järjestää seuraavaa palvelua:

— —

b) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettu työvoimakoulutus; tai

c) kotoutumisen edistämisestä annetun lain 28–30 §:ssä ja 31 §:n 1 momentissa tarkoitettu omaehtoinen opiskelu;

— —

9 a) kieltäytyy työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa sovitusta työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 108 §:n perusteella järjestetystä työnhaun ja työllistymisen yleisiä edellytyksiä parantavasta toiminnasta, tai omalla menettelyllään aiheuttaa sen, ettei hänelle voida järjestää tällaista palvelua;

10) keskeyttää tai joutuu omasta syystään keskeyttämään 9 tai 9 a kohdassa tarkoitetun palvelun:

— —

10 a §

Työttömyysturvaoikeuden palautuminen

Oikeus työttömyysetuuteen palautuu työssäolovelvoitteen asettamiseen johtaneen menettelyn jälkeen, kun henkilö on yhteensä vähintään kuusi kalenteriviikkoa:

— —

3) opiskellut omaehtoisesti 2 luvun 10 §:n 2 momentissa tarkoitettuja päätoimisia opintoja;

4) työllistynyt päätoimisesti yritystoiminnassa tai omassa työssä; tai

5) osallistunut työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 108 §:n perusteella järjestettyyn toimintaan.

— —

Sovellettaessa 1 momentin 1 kohtaa työ voidaan ottaa 5 luvun 4 §:n 1 momentissa säädetystä poiketen huomioon sen mukaan, milloin työ on tehty, mutta tehty työ ja siitä maksettu palkka otetaan kuitenkin huomioon vain kerran. Sovellettaessa 1 momentin 5 kohtaa huomioon otetaan kalenteriviikot, joiden aikana työnhakija on tosiasiallisesti osallistunut työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 108 §:n perusteella järjestettyyn toimintaan vähintään kerran.

10 Luku

Työllistymistä edistävien palvelujen ajalta maksettavaa etuutta koskevat säännökset

3 §

Poissaolo työllistymistä edistävästä palvelusta

Työnhakijalla ei ole oikeutta työttömyysetuuteen työnhakuvalmennuksen, uravalmennuksen ja kokeilun aikana niiltä päiviltä, joina hän ei osallistu palveluun, ellei poissaolo johdu:

— —

13 luku

Tietojen saamista ja luovuttamista koskevat säännökset

1 §

Oikeus tietojen saamiseen

Kansaneläkelaitoksella, työvoimaviranomaisella, Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksella, työttömyyskassalla sekä tämän lain mukaisella muutoksenhakuelimellä on oikeus saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan asian ratkaisemista tai muuten tämän lain tai Suomea sitovassa sosiaaliturvasopimuksessa tai sosiaaliturvaa koskevassa muussa kansainvälisessä säädöksessä säädettyjen tehtävien toimeenpanemista varten välttämättömät tiedot:

— —

3) työnantajalta, toimeksiantajalta tai muulta työn teettäjältä, työttömyyskassalta, työpaikkakassalta sekä työvoimapalveluiden järjestämisestä annetussa laissa tarkoitetulta koulutuspalvelujen tuottajalta ja muulta oppilaitokselta sekä mainitun lain 108 §:ssä tarkoitetun toiminnan järjestäjältä;

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Työttömyysetuuden ja kulukorvauksen maksamiseen kuntouttavan työtoiminnan ajalta sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä 30 päivään kesäkuuta 2027 asti.

Työnhakijan 2 a luvussa tarkoitettuun menettelyyn, joka liittyy kuntouttavaan työtoimintaan taikka aktivointisuunnitelmaan kirjatun työnhakuvelvollisuuden tai muun siihen kirjatun velvollisuuden toteuttamiseen ja on tapahtunut viimeistään 30 päivänä kesäkuuta 2027, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Sovellettaessa työttömyysturvalain 2 luvun 16 §:ää ja 2 a luvun 10 a §:ää kuntouttava työtoiminta otetaan huomioon myös tämän lain voimaantulon jälkeen.

_____

6.

Laki

työturvallisuuslain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työturvallisuuslain (738/2002) 4 § 1 momentin 3 kohta seuraavasti:

4 §

Muut soveltamisalaan kuuluvat työt

Tätä lakia sovelletaan 2 §:ssä tarkoitetun lisäksi myös:

— —

3) kuntoutukseen liittyvään työhön;

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

7.

Laki

työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain (380/2023) 118 §:n 4 momentti,

muutetaan 2 §:n 2 momentti, 3 §:n 1 momentin 8 kohta, 35 a §:n 4 momentti, 112 §:n 1 momentin 2 kohta, 115 §:n 1 momentti ja 116 §:n 4 momentti

sellaisina kuin niistä ovat, 3 §:n 1 momentin 8 kohta laissa 1101/2024, 35 a §:n 4 momentti ja 112 §:n 1 momentin 2 kohta laissa 50/2026 sekä 116 §:n 4 momentti laissa 733/2025, sekä

lisätään lakiin siitä lailla 398/2024 kumotun 12 luvun tilalle uusi 12 luku seuraavasti:

2 §

Julkiset työvoimapalvelut

— —

Julkisiin työvoimapalveluihin kuuluvat myös henkilöasiakkaan palveluprosessiin liittyvät asiantuntija-arvioinnit, tämän lain mukaiset kokeilut, työttömyysetuudella tuettu työnhakijan omaehtoinen opiskelu, työnantajalle ja henkilöasiakkaalle myönnettävät tuet ja korvaukset sekä työllisyyspoliittinen tuki.

3 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

— —

8) *työllisyyssuunnitelmaa korvaavalla suunnitelmalla* kotoutumisen edistämisestä annetussa laissa (681/2023) tarkoitettua kotoutumissuunnitelmaa sekä työllistymisen monialaisesta edistämisestä annetussa laissa (381/2023) tarkoitettua monialaista työllistymissuunnitelmaa;

— —

35 a §

Työnhakukeskustelujen ja täydentävien työnhakukeskustelujen järjestäminen yleistuen saajalle

— —

Mitä edellä tässä pykälässä säädetään, ei sovelleta työnhakijaan, jolle on laadittu monialainen työllistymissuunnitelma, ja johon sovelletaan työllistymisen monialaisesta edistämisestä annettua lakia, jos työnhakijan suunnitelmassa on sovittu työttömyysturvalain 2 a luvun 9 §:n 1 momentin 7 tai 9 kohdassa tarkoitetusta palvelusta, ei kuitenkaan täydentävästä työnhakukeskustelusta.

12 Luku

Työllisyyspoliittinen tuki

108 §

Työllisyyspoliittisen tuen myöntämisen yleiset edellytykset

Työvoimaviranomainen voi myöntää työllisyyspoliittista tukea pitkään työttömänä olleille työttömille työnhakijoille järjestettävään toimintaan, jolla parannetaan työnhaun ja työllistymisen yleisiä edellytyksiä. Tuettavan toiminnan on oltava säännöllistä, tavoitteellista ja vaikuttavaa. Työvoimaviranomainen voi lisäksi asettaa muita järjestettävän toiminnan tavoitteen toteuttamisen kannalta tarpeellisia ehtoja.

Työvoimaviranomaisen on ilmoitettava tuki julkisesti haettavaksi.

109 §

Tuen saaja

Tukea voidaan myöntää rekisteröidylle yhdistykselle ja säätiölle. Tuen saajan toiminnan tulee olla jatkunut vähintään vuoden rekisteröitynä yhdistyksenä tai säätiönä ennen tuen hakemista.

Tukea ei voida myöntää, jos:

1) tuen hakija tai tämän rikoslain (39/1889) 47 luvun 8 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu edustaja on lainvoimaisella tuomiolla tuomittu rangaistukseen mainitun lain 47 luvun 6 a §:ssä tarkoitetusta rikoksesta tuen myöntövuonna tai sitä edeltäneiden kahden vuoden aikana;

2) tuen hakija tai tämän rikoslain 47 luvun 8 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu edustaja on lainvoimaisella tuomiolla tuomittu rangaistukseen ulkomaalaislain (301/2004) 186 §:ssä tarkoitetusta rikoksesta tuen myöntövuonna tai sitä edeltäneiden kahden vuoden aikana; tai

3) tuen hakijalle on lainvoimaisella päätöksellä määrätty työsopimuslain (55/2001) 11 a luvun 3 §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu tuen myöntövuonna tai sitä edeltäneiden kahden vuoden aikana.

110 §

Hyväksyttävät kustannukset

Tukea voidaan myöntää 108 §:n 1 momentissa tarkoitetun toiminnan järjestämiseksi tarpeellisiin kustannuksiin. Palkkakustannuksista voidaan hyväksyä järjestettävän toiminnan kannalta kohtuulliset ja välttämättömät palkkakustannukset ja niihin liittyvät lakisääteiset kustannukset.

Tukea ei myönnetä eikä sitä saa käyttää:

1) taloudelliseen toimintaan;
2) työtoiminnan järjestämiseen;
3) julkisiin työvoimapalveluihin;
4) muihin sellaisiin palveluihin, jotka kunta on lain mukaan velvollinen järjestämään;
5) toimintaan, johon on muu päällekkäinen rahoitus;
6) investointeihin ja irtaimen käyttöomaisuuden hankintamenoihin;
7) kehittämistoimintaan.

111 §

Tuen määrä ja kesto

Tuen määrä on enintään 100 prosenttia tuella katettavista kustannuksista.

Tukitasosta ja määrästä päätettäessä on otettava huomioon ainakin tuettavan toiminnan sisältö sekä toiminnan kohderyhmään kuuluvien henkilöiden määrä ja henkilökohtaisen ohjauksen ja tuen tarve. Työvoimaviranomainen voi ottaa huomioon myös muita 108 §:n 1 momentissa tarkoitettujen tuen edellytysten toteuttamisen kannalta tarpeellisia seikkoja.

Tukea voidaan myöntää enintään kolmen vuoden ajaksi kerrallaan.

13 luku

Asiakastietojen käsittely ja valtakunnalliset tietojärjestelmäpalvelut

112 §

Asiakastietojen käyttötarkoitukset

Asiakkaiden ja työvoimapalvelujen tuottajien tietoja voidaan käyttää:

— —

2) kotoutumisen edistämisestä annetussa laissa, työttömyysturvalaissa, yleistukilaissa, ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa työvoimaviranomaiselle tai Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskukselle säädettyjen tehtävien hoitamiseen sekä elinvoimakeskuksista sekä Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksesta annetussa laissa (531/2025) Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskukselle säädettyjen kansainvälisen rekrytoinnin palveluihin liittyvien tehtävien sekä työvoimapalveluihin ja työttömyysturvaan liittyvän neuvonnan hoitamiseen;

— —

115 §

Työvoimaviranomaisen tiedonsaantioikeus

Työvoimaviranomaisella on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä maksutta työvoimapalvelujen toimeenpanossa välttämättömät tiedot toiselta työvoimaviranomaiselta, muulta kunnan viranomaiselta, valtion viranomaiselta, hyvinvointialueelta, Kansaneläkelaitokselta, työttömyyskassalta, Eläketurvakeskukselta, Työllisyysrahastolta, työvoimapalvelujen palveluntuottajalta, muulta työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa sovitun työvoimaviranomaisen järjestämän työllistymistä tukevan palvelun tuottajalta, 54 §:ssä tarkoitetun työkokeilun ja 108 §:ssä tarkoitetun työllisyyspoliittisella tuella tuetun toiminnan toteuttajalta.

— —

116 §

Muiden viranomaisten ja palvelutuottajien tiedonsaantioikeus

— —

Työvoimapalvelujen tuottajalla, työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa sovitun työvoimaviranomaisen järjestämän työllistymistä tukevan palvelun tuottajalla ja 108 §:ssä tarkoitetulla työllisyyspoliittisella tuella tuetun toiminnan toteuttajalla on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä maksutta työvoimaviranomaiselta ja Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskukselta henkilöasiakasta koskevat tiedot, jotka ovat välttämättömiä palvelun tuottamiseksi ja toteuttamiseksi. Asiakkaan terveydentilaa koskevien tietojen luovuttaminen palveluntuottajalle ja työllisyyspoliittisella tuella tuetun toiminnan toteuttajalle on mahdollista vain, jos asiakas antaa tietojen luovuttamiseen yksilöidyn kirjallisen suostumuksen.

———

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

8.

Laki

yleistukilain 19 ja 45 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan yleistukilain (48/2026) 19 §:n 3 momentin 5 kohta, sekä
muutetaan 19 §:n 3 momentin 4 kohta ja 45 §:n 1 momentin 3 kohta seuraavasti:

19 §

Työllistymistä edistävien palvelujen ajalta maksettava yleistuki

Yleistuen maksamiseen työllistymistä edistävien palveluiden ajalta sovelletaan, mitä säädetään työttömyysturvalain 10 luvun:

— —

4) 5 §:ssä työvoimakoulutusta koskevista erityissäännöksistä.

45 §

Oikeus tietojen saamiseen

Kansaneläkelaitoksella, työvoimaviranomaisella, Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksella sekä tässä laissa tarkoitetulla muutoksenhakuelimellä on oikeus saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan asian ratkaisemista tai muuten tämän lain tai Suomea sitovassa sosiaaliturvasopimuksessa tai sosiaaliturvaa koskevassa muussa kansainvälisessä säädöksessä säädettyjen tehtävien toimeenpanemista varten välttämättömät tiedot:

— —

3) työnantajalta, toimeksiantajalta tai muulta työn teettäjältä, työttömyyskassalta, työpaikkakassalta sekä työvoimapalveluiden järjestämisestä annetussa laissa tarkoitetulta koulutuspalvelujen tuottajalta ja muulta oppilaitokselta sekä mainitun lain 108 §:ssä tarkoitetun toiminnan järjestäjältä;

— —

———

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

———————

9.

Laki

tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan tulotietojärjestelmästä annetun lain (53/2018) 13 §:n 1 momentin 9 kohta seuraavasti:

13 §

Tiedon käyttäjien oikeus saada tietoja tulotietojärjestelmästä

Tulorekisteriyksikkö välittää ja luovuttaa tulorekisterin tietoja, jotka tiedon käyttäjä on salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä oikeutettu muun lain nojalla saamaan suorituksen maksajalta tai toiselta tiedon käyttäjältä, seuraavasti:

— —

9) työtapaturma- ja ammattitautilaissa tarkoitetulle vakuutuslaitokselle mainitussa laissa säädettyä vakuutus- tai korvausasian ratkaisemista tai valvontavelvollisuuden täyttämistä varten taikka vakuutus- ja korvauskäsittelyä varten, kun kyseessä on vakuutus, joka on otettu opiskeluun liittyvissä työhön rinnastettavissa olosuhteissa syntyneen vamman tai sairauden korvaamisesta annetussa laissa (460/2015), perhehoitolaissa (263/2015), omaishoidon tuesta annetussa laissa (937/2005), eräisiin rangaistus-, huolto- ja hoitolaitoksiin otettujen henkilöiden tapaturmakorvauksesta annetussa laissa (894/1946), kuntalaissa (410/2015), sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) tai kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa (519/1977) säädetyn mukaisesti, sekä edellä mainituissa laeissa, 2 kohdassa mainituissa asetuksissa tai sosiaaliturvasopimuksessa säädettyjen tehtävien toimeenpanoa ja valvontavelvollisuuden täyttämistä varten;

— —

———

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

———

10.

Laki

sosiaalihuoltolain 27 d ja e §:n kumoamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tällä lailla kumotaan sosiaalihuoltolain (710/1982) 27 d ja e §, sellaisina kuin ne ovat laissa 68/2002.

2 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Lain voimaan tullessa voimassa ollutta 27 d §:ää sovelletaan niin kauan kuin pykälän perusteella laaditut sopimukset ovat voimassa.

Lain voimaan tullessa voimassa olevat 27 e §:n perusteella laaditut päätökset tulee uusia sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaisiksi viimeistään 30 päivänä kesäkuuta 2027.

———————

11.

Laki

kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 2 ja 42 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977) 2 §:n 3 kohta sekä 42 b §:n 3 momentin 1 ja 2 kohta,

sellaisina kuin ne ovat, 2 §:n 3 kohta laissa 676/2023 sekä 42 b §:n 3 momentin 1 ja 2 kohta laeissa 381/2016 ja 676/2023, sekä

lisätään 42 b §:n 3 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 381/2016 ja 676/2023, uusi 3 kohta seuraavasti:

2 §

Erityishuoltoon kuuluu:

— —

3) vammaispalvelulain 16 §:ssä tarkoitettuun vaativaan moniammatilliseen tukeen liittyvä sosiaalihuoltolain 17 §:ssä tarkoitettu työtoiminta ja vammaispalvelulain 25 §:ssä tarkoitettu päivätoiminta sekä vammaispalvelulain 27 §:ssä tarkoitettu työtoiminta.

42 b §

Rajoitustoimenpiteiden käyttöä koskevien säännösten soveltamisala

— —

Jäljempänä 42 f–42 h ja 42 k §:ssä tarkoitettuja rajoitustoimenpiteitä voidaan käyttää 1 momentissa säädetyn lisäksi järjestettäessä erityishuollossa:

1) sosiaalihuoltolain 17 §:ssä tarkoitettua työtoimintaa, joka järjestetään sosiaalihuollon toimintayksikössä, jossa on riittävä määrä sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilöitä;

2) vammaispalvelulain 25 §:ssä tarkoitettua päivätoimintaa, joka järjestetään sosiaalihuollon toimintayksikössä, jossa on riittävä määrä sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilöitä; tai

3) vammaispalvelulain 27 §:ssä tarkoitettua työtoimintaa, joka järjestetään sosiaalihuollon toimintayksikössä, jossa on riittävä määrä sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilöitä.

— —

———

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

———

12.

Laki

vammaispalvelulain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan vammaispalvelulain (675/2023) 2 §:n 4 momentti, 3 §:n 1 momentti, 4 §:n otsikko sekä 1 ja 2 momentti, 5 §:n 1 momentti, 25 §:n 1 momentti sekä 27 §:n 1 ja 3 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 2 §:n 4 momentti ja 4 §:n 2 momentti laissa 1399/2025 sekä 27 §:n 3 momentti laissa 1075/2024, seuraavasti:

2 §

Lain soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön

— —

Tämän lain perusteella järjestetään palveluita niille vammaisille henkilöille, joiden toimintarajoitteesta johtuva välttämätön avun ja tuen tarve poikkeaa kyseessä olevaan elämänvaiheeseen tavanomaisesti kuuluvasta avun ja tuen tarpeesta. Tässä laissa tarkoitetaan elämänvaiheella ihmisen yleiseen elämänkulkuun kuuluvaa ajanjaksoa, johon liittyy sille tyypillisiä kehitysvaiheita ja tehtäviä. Tässä laissa tarkoitettuja elämänvaiheita ovat lapsuus, nuoruus, aikuisuus ja vanhuus. Arvioitaessa oikeutta saada vammaispalveluita eri elämänvaiheissa tulee ottaa huomioon, mitä 1 §:ssä säädetään lain tarkoituksesta. Arvioinnissa tulee lisäksi ottaa huomioon palveluiden jatkuvuus siirryttäessä elämänvaiheesta toiseen. Arviointi oikeudesta saada vammaispalveluita eri elämänvaiheissa tulee tehdä yksilöllisesti osana 4 §:ssä ja sosiaalihuoltolain 36 §:ssä tarkoitettua tuen tarpeen arviointia.

— —

3 §

Vammaisen henkilön osallisuuden tukeminen asiakasprosessissa

Sosiaalihuoltolain 36 ja 39 §:ssä säädetään tuen tarpeen arvioinnin ja asiakassuunnitelman tekemisestä yhteistyössä asiakkaan kanssa. Mainituissa lainkohdissa säädetyn lisäksi palveluiden toteuttaminen ja seuranta on tehtävä yhteistyössä vammaisen henkilön kanssa niin, että vammaisella henkilöllä on mahdollisuus olla osallisena asiakasprosessin kaikissa vaiheissa. Vammaisen henkilön osallisuutta on tuettava hänen toimintakykynsä, ikänsä ja kehitysvaiheensa sekä elämäntilanteensa edellyttämällä tavalla. Vammaista henkilöä on tarvittaessa tuettava tiedon saannissa sekä oman mielipiteen muodostamisessa ja ilmaisemisessa.

— —

4 §

Tuen tarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma

Tuen tarpeen arvioinnin ja asiakassuunnitelman tekemisestä säädetään sosiaalihuoltolain 36 ja 39 §:ssä. Vammaisen henkilön tuen tarpeen arvioinnin ja asiakassuunnitelman tekemisestä

vastaa kuitenkin aina sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (817/2015) tarkoitettu virkasuhteessa oleva ammattihenkilö.

Tuen tarpeen arvioinnissa on arvioitava 2 §:n 4 momentin edellyttämällä tavalla yksilöllisesti se, milloin on kyse vammaisen henkilön elämänvaiheeseen tavanomaisesti kuuluvasta avun ja tuen tarpeesta ja milloin siitä poikkeavasta tarpeesta. Vammaisen henkilön yksilölliseen tuen tarpeen arviointiin on sisällytettävä arvio siitä, voidaanko hänen tarpeisiinsa vastata 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun lain mukaisilla palveluilla.

— —

5 §

Päätöksenteko ja palveluiden toteuttaminen

Palveluita koskevasta päätöksenteosta ja päätösten toimeenpanosta säädetään sosiaalihuoltolain 45 §:ssä. Virkasuhteessa olevan sosiaalihuollon ammattihenkilön tulee kuitenkin aina tehdä vammaisen henkilön palveluita koskevat päätökset. Vammaisen henkilön palveluita koskevat tämän lain mukaiset päätökset on tehtävä siten, että ne ovat voimassa toistaiseksi, ellei henkilön oma etu, yksilöllinen tilanne tai palvelun luonne edellytä määräaikaista päätöstä. Sosiaalihuollon jatkuvuuden turvaamisesta säädetään lisäksi sosiaalihuoltolain 38 §:n 3 momentissa.

— —

25 §

Päivätoiminta

Vammaisella henkilöllä on oikeus osallistua päivätoimintaan, jos hän on kansaneläkelain (568/2007) 10 §:n 1 momentissa säädettyä vanhuuseläkeikää nuorempi, hän tarvitsee päivittäistä osallisuuden tukea eikä hän pysty osallistumaan sosiaalihuoltolain 17 §:n perusteella järjestettyyn työtoimintaan taikka toiminta ei vastaa vammaisen henkilön yksilöllisiin tarpeisiin. Edellä säädetystä poiketen vammainen henkilö, joka tekee ansiotyötä taikka osallistuu työtoimintaan tai työllistymistä tukevaan toimintaan, voi osallistua osittain myös päivätoimintaan, jos se edistää vammaisen henkilön osallisuutta tai työllistymisen mahdollisuuksia.

— —

27 §

Kehitysvammaisten henkilöiden työtoiminta

Kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977) 1 §:ssä tarkoitetulla kehitysvammaisella henkilöllä on oikeus osallistua työtoimintaan, jos sosiaalihuoltolain 17 §:n perusteella järjestetty työtoiminta ei vastaa kehitysvammaisen henkilön yksilöllisiin tarpeisiin.

— —

Työtoimintaan osallistuvalla kehitysvammaisella henkilöllä on oikeus saada maksuttomat matkat työtoimintaan, jos hänellä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa eikä hän pysty itsenäisesti käyttämään julkista joukkoliikennettä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia. Työtoimintaan sovelletaan lisäksi, mitä sosiaalihuoltolain 17 §:n 7 momentissa säädetään.

———

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

———

13.

Laki

kansaneläkelain 35 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kansaneläkelain (568/2007) 35 §:n 18 kohta seuraavasti:

35 §

Jatkoeläkkeen täydennysmäärässä etuoikeutetut tulot

Täydennysmäärää laskettaessa vuositulona ei oteta huomioon lesken saamaa:

— —

18) sosiaalihuoltolain 17 §:n mukaisesta työtoiminnasta tai vastaavasta toiminnasta maksettavaa etuutta tai korvausta;

— —

———

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

———

14.

Laki

eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 14 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain (571/2007) 14 §:n 1 momentin 9 kohta seuraavasti:

14 §

Etuoikeutetut tulot

Asumistukea laskettaessa vuositulona ei oteta huomioon hakijan ja hänen avio- tai avopuolisonsa:

— —

9) sosiaalihuoltolain 17 §:n mukaisesta työtoiminnasta tai vastaavasta toiminnasta maksettavaa etuutta tai korvausta;

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

15.

Laki

elintarvikelain 19 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan elintarvikelain (297/2021) 19 §:n 2 momentin 3 kohta seuraavasti:

19 §

Hygieniapassi

— —

Hygieniapassia ei kuitenkaan vaadita henkilöltä, joka työskentelee elintarvikehuoneistossa pelkästään:

— —

3) sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000) tarkoitettuna asiakkaana, vammaispalvelulaissa (675/2023) tarkoitetussa päivätoiminnassa tai sosiaalihuoltolain (1301/2014) 17 §:ssä tarkoitetussa työtoiminnassa;

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

16.

Laki

toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 10 §:n 8 momentti, 11 §:n 2 momentin 7 kohta, 14 e §, sellaisina kuin ne ovat, 10 §:n 8 momentti laissa 26/2026,11 §:n 2 momentin 7 kohta laissa 1172/2018 ja 14 e § laissa 1023/2022 seuraavasti:

10 §

Alennettu perusosa

— —

Sen estämättä, mitä 1–7 momentissa säädetään, perusosan alentaminen voidaan tehdä vain, jos alentaminen ei vaaranna ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukaista välttämätöntä toimeentuloa eikä alentamista voida pitää muutenkaan kohtuuttomana. Perusosan alentaminen perustuu yksilölliseen harkintaan. Kansaneläkelaitoksen palveluksessa olevan velvollisuudesta tehdä ilmoitus sosiaalihuoltoon säädetään sosiaalihuoltolain 35 §:ssä.

11 §

Huomioon otettavat tulot

— —

Tuloina ei kuitenkaan oteta huomioon:

— —

7) lastensuojelulain (417/2007) 35 §:ssä ja 36 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua taloudellista tukea sekä 76 a §:ssä tarkoitettua taloudellista tukea asumisen ja toimeentulon turvaamiseksi jälkihuollossa eikä sosiaalihuoltolain 28 §:ssä tarkoitettua taloudellista tukea;

— —

14 e §

Toimeentulotukiasioita koskeva Kansaneläkelaitoksen ja hyvinvointialueen yhteistyö

Kansaneläkelaitoksen ja hyvinvointialueen tulee tehdä asiakkaan asiassa yhteistyötä tämän lain tavoitteiden toteuttamiseksi kukin omalla toimialallaan. Mitä sosiaalihuoltolain 41 §:ssä säädetään sosiaalihuollon asiakasta koskevasta monialaisesta yhteistyöstä ja 35 §:ssä ilmoituksesta sosiaalihuoltoon, sovelletaan myös Kansaneläkelaitokseen.

———

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

———

17.

Laki

valmiuslain 88 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valmiuslain (1552/2011) 88 §:n 1 momentin 2 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1188/2022 seuraavasti:

88 §

Sosiaali- ja terveyspalvelut sekä terveydensuojelu

Väestön sosiaali- ja terveydenhuollon turvaamiseksi 3 §:n 1 ja 4–6 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa voidaan valtioneuvoston asetuksella säätää, että hyvinvointialue ja hyvinvointiyhtymä voivat luopua:

— —

2) sosiaalihuoltolain 36 §:ssä tarkoitetusta tuen tarpeen arvioimisesta;

— —

———

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

———

18.

Laki

kotoutumisen edistämisestä annetun lain 33 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kotoutumisen edistämisestä annetun lain (681/2023) 33 §:n 2 momentti seuraavasti:

33 §

Ilman huoltajaa maassa olevan lapsen asumisen järjestäminen

— —

Hyvinvointialueen on tehtävä sosiaalihuoltolain 36 §:ssä tarkoitetun tuen tarpeen arvioinnin perusteella päätös lapsen asumisen järjestämisestä perheryhmäkodissa, perhehoidossa tai muulla tarkoituksenmukaisella tavalla lapsen yksilöllinen tilanne ja etu huomioon ottaen.

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

19.

Laki

terveydenhuoltolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan terveydenhuoltolain (1326/2010) 27 §:n 4 momentti ja 50 a §:n 2 ja 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat 27 §:n 4 momentti laissa 789/2025, 50 a §:n 2 momentti laissa 581/2022 ja 50 a §:n 3 momentti laissa 1516/2016, sekä

muutetaan 24 §:n 3 momentti, 32 §:n 2 momentti, 50 a §:n 1 momentti ja 53 a §, sellaisina kuin ne ovat 24 §:n 3 momentti laissa 1303/2014 sekä 32 §:n 2 momentti ja 50 a §:n 1 momentti laissa 581/2022, ja 53 a § laissa 1516/2016, seuraavasti:

24 §

Sairaanhoito

— —

Hoidon ja kuntoutuksen toteutukselle on tarvittaessa laadittava hoito- ja palvelusuunnitelma siten kuin potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 4 a §:ssä säädetään.

32 §

Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyö

— —

Jos sosiaalihuoltolain mukainen tuen tarpeiden arvioiminen, päätösten tekeminen tai sosiaalihuollon toteuttaminen edellyttävät terveydenhuollon palveluja, on hyvinvointialueen terveydenhuollon ammattihenkilön osallistuttava sosiaalihuollon toimenpiteestä vastaavan työntekijän pyynnöstä henkilön tuen tarpeen arvioimiseen ja asiakassuunnitelman laatimiseen.

50 a §

Terveydenhuollon ja sosiaalipäivystyksen yhteistyö

Kiireellisen hoidon edellyttämän arvion yhteydessä terveydenhuollon ammattihenkilön on arvioitava, onko potilaalla ilmeinen sosiaalihuollon tarve. Terveydenhuollon ammattihenkilön velvollisuudesta ohjata henkilö hakemaan sosiaalihuoltoa sekä velvollisuudesta tehdä ilmoitus henkilön sosiaalihuollon tarpeesta hyvinvointialueen sosiaalihuollosta vastaavalle viranomaiselle säädetään sosiaalihuoltolain 35 §:ssä.

— —

53 a §

Sosiaalihuollon tarpeen arviointi

Terveydenhuollon ammattihenkilön on arvioitava, onko potilaalla ilmeinen sosiaalihuollon tarve myös tässä luvussa säädetyn kiireettömän hoidon tarpeen arvioinnin yhteydessä. Terveydenhuollon ammattihenkilön velvollisuudesta ohjata henkilö hakemaan sosiaalihuoltoa sekä velvollisuudesta tehdä ilmoitus henkilön sosiaalihuollon tarpeesta hyvinvointialueen sosiaalihuollosta vastaavalle viranomaiselle säädetään sosiaalihuoltolain 35 §:ssä tuen tarpeen arvioimisesta säädetään sosiaalihuoltolain 36 §:ssä.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

20.

Laki

ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain 15 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain (980/2012) 15 §:n 2 momentin 1 kohta sellaisena kuin se on laissa 1323/2014, seuraavasti:

15 §

Palveluntarpeiden selvittäminen

— —

Selvittäminen on aloitettava viipymättä ja saatettava loppuun ilman aiheetonta viivytystä sen jälkeen, kun:

1) iäkäs henkilö on hakeutunut sosiaalihuoltolain (1301/2014) 36 §:ssä tarkoitettuun tuen tarpeen arvioimiseen;

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

21.

Laki

kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain 25 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011) 25 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 388/2015 seuraavasti:

25 §

Sosiaalipalvelut

Kansainvälistä suojelua hakevalla, tilapäistä suojelua saavalla ja ihmiskaupan uhrilla, jolla ei ole kotikuntalaissa tarkoitettua kotikuntaa Suomessa, on oikeus saada sosiaalihuoltolain (1301/2014) 15 §:ssä tarkoitettua sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta, jos sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015) 3 §:ssä tarkoitettu sosiaalihuollon ammattihenkilö arvioi sen välttämättömäksi sinä aikana, jona henkilö on oikeutettu vastaanottopalveluihin tai jona hän on auttamisjärjestelmässä. Sosiaalityössä noudatetaan, mitä sosiaalihuoltolain 49 c §:ssä säädetään sosiaalityöntekijän erityisistä tehtävistä.

Jos sosiaalityö ja sosiaaliohjaus ei riitä vastaamaan asiakkaan välttämättömän tuen tarpeeseen tai siihen ei voida kohtuudella vastata muilla tavoin, on asiakkaalla oikeus saada sosiaalihuoltolain 14 §:ssä tarkoitettuja sosiaalipalveluja, jos sosiaalihuollon ammattihenkilö arvioi ne välttämättömiksi sinä aikana, jona henkilö on oikeutettu vastaanottopalveluihin tai jona hän on auttamisjärjestelmässä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

22.

Laki

viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 11 §:n 2 momentin 7 kohta, sellaisena kuin se on laissa 756/2015, seuraavasti:

11 §

Asianosaisen oikeus tiedonsaantiin

— —

Asianosaisella, hänen edustajallaan ja avustajallaan ei ole edellä 1 momentissa tarkoitettua oikeutta:

— —

7) muun kuin 6 a kohdassa tarkoitetun todistajan, asianomistajan tai asianosaisen taikka rikosilmoituksen, sosiaalihuoltolain 35 a §:ssä tarkoitetun ilmoituksen tai muun niihin verrattavan viranomaisen toimenpiteitä edellyttävän ilmoituksen tekijän salassa pidettäviin osoite-, puhelin- ja muihin vastaaviin yhteystietoihin, jos tiedon antaminen vaarantaisi todistajan, asianomistajan tai asianosaisen tai ilmoituksen tekijän turvallisuutta, etuja tai oikeuksia;

— —

———

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

———

24.

Laki

nuorisolain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan nuorisolain (1285/2016) 11 §:n 7 momentti seuraavasti:

11 §

Tietojen luovuttaminen etsivälle nuorisotyölle

— —

Lastensuojeluilmoituksen ja ennakollisen lastensuojeluilmoituksen tekemisestä säädetään sosiaalihuoltolain 35 a §:ssä. Ilmoituksesta sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi säädetään sosiaalihuoltolain 35 § ssä. Jos näissä säännöksissä tarkoitettu ilmoitusvelvollinen on ottanut yhteyttä sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen, ei samojen tietojen perusteella tarvitse tehdä ilmoitusta etsivälle nuorisotyölle.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Etunimi Sukunimi

..ministeri Etunimi Sukunimi

1.

Laki

sosiaalihuoltolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan sosiaalihuoltolain (1301/2014) 3 §:n 1, 3 ja 6 kohta, 4 §:n 2 momentti, 7 b, 8 ja 9 §, 14 §:n 1 momentin 1 ja 2, 14, 17 ja 19 kohta, 14 §:n 3 momentin 5 ja 8–13 kohta, 16 §, 25 §:n 5 momentti, 25 a §:n 2 ja 3 momentti, 26 §, 29 a §:n 1 momentti, 37 ja 46 §, 49 a §:n 2 momentti ja 57 §,

sellaisina kuin niistä ovat 3 §:n 1 ja 6 kohta laissa 790/2022, 3 §:n 3 kohta ja 7 b § laissa 1280/2022, 8 ja 9, 49 a §:n 2 momentti ja 57 § laissa 589/2022, 14 §:n 1 momentin 1 ja 2, 14, 17 ja 19 kohta sekä 14 §:n 3 momentin 5 ja 8–13 kohta laissa 1280/2022, 25 §:n 5 momentti laissa 785/2025, 25 a §:n 2 ja 3 momentti laissa 1108/2024, 29 a §:n 1 momentti laissa 1083/2024 ja 46 § osaksi laissa 292/2016,

muutetaan 3 §:n 7 kohta, 2 luvun otsikko, 6 §:n 1 momentti, 3 luvun otsikko, 11 §:n johdantokappale ja 7 kohta, 12 ja 13 §, 14 §:n 1 momentin johdantokappale sekä 3 ja 4 kohta, 14 §:n 3 momentin johdantokappale ja 14 kohta, 15, 17 ja 18 §, 22 a §:n 2 momentin 2 kohta, 24 §:n 1-4 momentti, 24 a §, 25 §:n 1-3 momentti, 25 a §:n 1 ja 4 momentti, 28 §, 33–36, 38 ja 39 §, 40 §:n 1 ja 2 momentti, 41 §:n 1 momentti ja 2 momentin suomenkielinen sanamuoto, 42 §, 43 §:n 1 momentin johdantokappale ja 1 kohta, 45 §, 5 luvun otsikko, 46 a §:n 1 momentti, 49 a §:n 3 momentti, 55 ja 56 §,

sellaisina kuin niistä ovat 3 §:n 7 kohta ja 49 a §:n 3 momentti laissa 790/2022, 6 §:n 1 momentti laissa 589/2022, 12, 33 ja 34 § osaksi laissa 589/2022, 14 §:n 1 momentin johdantokappale sekä 3 ja 4 kohta, 14 §:n 3 momentin johdantokappale ja 14 kohta, 15 §, 24 §:n 1-4 momentti, 24 a §, 25 §:n 1-3 momentti sekä 25 a §:n 1 ja 4 momentti laissa 1280/2022, 17 ja 42 § osaksi laissa 1280/2022, 22 a §:n 2 momentin 2 kohta laissa 682/2023, 35 § osaksi laissa 416/2023, 36 § laeissa 677/2023 ja 682/2023, 39 § laissa 677/2023, 46 a §:n 1 momentti laissa 292/2016, 55 § laissa 589/2022, sekä

lisätään lakiin uusi 5 a ja 10 a §, 14 §:n 3 momenttiin uusi 15 ja 16 kohta, lakiin uusi 14 a §, 25 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 1280/2022, uusi 6 ja 7 momentti, lakiin uusi 29 c, 35 a, 35 b ja 35 c §, 38 §:ään uusi 4 momentti, lakiin uusi 44 a §, lakiin siitä lailla 741/2023 kumotun 48 §:n tilalle uusi 48 § ja lakiin uusi 49 c § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
1 Luku	1 Luku
Yleiset säännökset	**Yleiset säännökset**
3 §	3 §
Määritelmät	*Määritelmät*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
Tässä laissa tarkoitetaan:	Tässä laissa tarkoitetaan:
1) sosiaalipalveluilla hyvinvointialueen sosiaalipalveluja sekä muita toimia, joilla sosiaalihuollon ammattihenkilöt ja muu asiakastyöhön osallistuva henkilöstö edistävät ja ylläpitävät yksilön, perheen ja yhteisön toimintakykyä, sosiaalista hyvinvointia, turvallisuutta ja osallisuutta;	(kumotaan)
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
3) erityistä tukea tarvitsevalla henkilöllä ja asiakkaalla henkilöä, jolla on erityisiä vaikeuksia hakea ja saada tarvitsemiaan sosiaali- ja terveyspalveluja kognitiivisen tai psyykkisen vamman tai sairauden, päihteiden ongelmakäytön tai muun riippuvuuskäyttäytymisen, usean yhtäaikaisen tuen tarpeen tai muun vastaavan syyn vuoksi ja jonka tuen tarve ei liity korkeaan ikään siten kuin ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain (980/2012), jäljempänä vanhuspalvelulaki, 3 §:ssä säädetään;	(kumotaan)
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
6) erityistä tukea tarvitsevalla lapsella lasta, jonka kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai joka itse käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään tai joka on erityisen tuen tarpeessa 3 kohdassa mainituista syistä;	(kumotaan)
7) *toimintayksiköllä* julkisen tai yksityisen palveluntuottajan ylläpitämää toiminnallista kokonaisuutta, joka toteuttaa sosiaalipalveluja palveluntuottajan tiloissa tai asiakkaan kotona.	7) *toimintayksiköllä* julkisen tai yksityisen palveluntuottajan ylläpitämää toiminnallista kokonaisuutta, joka toteuttaa sosiaali*huoltoa* palveluntuottajan tiloissa tai asiakkaan kotona.
4 §	4 §
Asiakkaan etu	*Asiakkaan etu*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Sosiaalihuoltoa toteutettaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden edun toteutumiseen.	(kumotaan)
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
	5 a §
	Erityistä tukea tarvitseva asiakas

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	Erityistä tukea tarvitsevalla asiakkaalla tarkoitetaan henkilöä, jonka sosiaalihuollon ja terveyspalvelujen saaminen ja palvelujen käyttäminen voisi ilman erityistä tukea vaarantua psyykkisen, kognitiivisen tai sosiaalisen toimintakyvyn rajoitteen, päihteiden ongelmakäytön tai muun riippuvuuskäyttäytymisen, asiakkaan suojelun tarpeen taikka muun vastaavan syyn vuoksi. *Erityistä tukea tarvitsevalla asiakkaalla tarkoitetaan myös lasta, jonka kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai joka itse käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään.* *Asiakkaan ei kuitenkaan katsota olevan erityisen tuen tarpeessa, jos tuen tarve liittyy korkeaan ikään siten kuin ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain (980/2012), jäljempänä **vanhuspalvelulaki**, 3 §:n 2 kohdassa säädetään.* *Arvio asiakkaan mahdollisesta erityisen tuen tarpeessa tehdään, mikäli se on mahdollista, asiakkuuden alkaessa tai viimeistään 36 §:ssä tarkoitetun tuen tarpeen arvioinnin yhteydessä. Asiakkaan erityisen tuen tarvetta tulee arvioida myös asiakkuuden aikana.* *Sosiaalihuoltoa järjestettäessä, toteutettaessa ja kehitettäessä on kiinnitettävä koko asiakkuuden ajan erityistä huomiota erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden:* *1) neuvontaan ja ohjaukseen;* *2) edun arviointiin ja toteutumiseen;* *3) erityisiin toiveisiin ja tarpeisiin;* *4) hyvinvoinnin seurantaan ja edistämiseen.* *Erityisen tuen tarpeessa olevan asiakkaan oikeudesta asiakassuunnitelmaan säädetään 39 §:ssä ja oikeudesta omatyöntekijään 42 §:ssä.* *Kun asiakas on erityisen tuen tarpeessa, tulee hyvinvointialueen sosiaalihuoltoa toteuttaessaan varmistaa, että asiakas tavataan henkilökohtaisesti niin usein kuin asiakkaan yksilöllinen tuen tarve ja sosiaalihuollon toteuttaminen edellyttävät.*
2 Luku	2 Luku

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
Hyvinvoinnin edistäminen	***Neuvonta, ohjaus ja h*yvinvoinnin edistäminen**
6 §	6 §
Neuvonta ja ohjaus	*Neuvonta ja ohjaus*
Hyvinvointialueen asukkaiden saatavissa on oltava sosiaalihuollon neuvontaa ja ohjausta. Erityistä huomiota on kiinnitettävä lasten, nuorten *sekä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden* neuvontaan ja ohjaukseen.	Hyvinvointialueen *asukkaille on järjestettävä sosiaalihuollon neuvontaa ja ohjausta. Hyvinvointialueen on varmistettava, että tehtävän toteuttamisessa on käytettävissä riittävä sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015), jäljempänä sosiaalihuollon ammattihenkilölaki, 3 §:ssä tarkoitettujen ammattihenkilöiden osaaminen*. Erityistä huomiota on kiinnitettävä lasten ja nuorten neuvontaan ja ohjaukseen.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
7 b §	
Mielenterveyden edistäminen ja ehkäisevä päihdetyö	
Hyvinvointialueen ja kunnan viranomaisten on yhteistyössä kehitettävä väestön elinolosuhteita siten, että ne vahvistavat mielenterveyttä suojaavia tekijöitä ja ehkäisevät ennalta mielenterveyden häiriöiden syntyä. Hyvinvointialueen ja kunnan tehtävistä ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä säädetään ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetussa laissa (523/2015). Hyvinvointialueen ja kunnan vastuista edistää asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä säädetään lisäksi kunnan osalta sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 6 §:ssä ja hyvinvointialueen osalta mainitun lain 7 §:ssä.	(kumotaan)
8 §	
Erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen	
Hyvinvointialueen ja kunnan viranomaisten on yhteistyössä seurattava ja edistettävä	(kumotaan)

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden hyvinvointia sekä poistettava epäkohtia ja ehkäistävä niiden syntymistä. *Erityisestä tuesta vastaavien viranomaisten on välitettävä tietoa asiakkaiden kohtaamista sosiaalisista ongelmista sekä annettava asiantuntija-apua muille viranomaisille samoin kuin hyvinvointialueen asukkaille ja hyvinvointialueella toimiville yhteisöille. Palveluja annettaessa ja niitä kehitettäessä on kiinnitettävä erityistä huomiota erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden tarpeisiin ja toivomuksiin.*	
9 §	
Lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen	
Hyvinvointialueen ja kunnan viranomaisten on yhteistyössä seurattava ja edistettävä lasten ja nuorten hyvinvointia sekä poistettava kasvuolojen epäkohtia ja ehkäistävä niiden syntymistä. *Sosiaalihuollosta vastaavan viranomaisen on välitettävä tietoa lasten ja nuorten kasvuoloista ja sosiaalisista ongelmista sekä annettava asiantuntija-apua muille viranomaisille samoin kuin hyvinvointialueen asukkaille ja hyvinvointialueella toimiville yhteisöille.*	(kumotaan)
	10 a §
	Hyvinvoinnin edistäminen
	Hyvinvoinnin edistämisellä tarkoitetaan sosiaalihuollon asiantuntemuksella ja keinoilla yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa tehtävää suunnitelmallista työtä, jonka tavoitteena on edistää ihmisten fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä ja sosiaalista osallisuutta, ehkäistä ja vähentää hyvinvointia uhkaavia tekijöitä sekä parantaa lasten ja nuorten kasvuolosuhteita. *Hyvinvointia edistäviä sosiaalihuollon väestötasoisia toimia toteutetaan erityisesti yhteisösosiaalityön ja etsivän työn keinoin sekä osana rakenteellista sosiaalityötä. Toimia tulee suunnata sekä hyvinvointialueen koko väestölle että alueella ilmenevän tarpeen*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	perusteella kohdennetusti eri asuinalueille ja väestöryhmille. *Yksilötasoista hyvinvoinnin edistämistyötä toteutetaan neuvonnan, sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin sekä osana sosiaalipalveluja. Hyvinvointialueen on tarjottava hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä edistäviä toimia erityisesti niille henkilöille, joiden elinoloihin tai elämäntilanteeseen liittyy erityisiä hyvinvointia uhkaavia tekijöitä.* *Hyvinvointialueen hyvinvoinnin edistämiseen liittyvästä järjestämisvastuusta ja toimien yhteensovittamisesta alueen muiden toimijoiden kanssa säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 7 ja 10 §:ssä. Hyvinvointialueen ja kunnan tehtävistä ehkäisevän päihdetyön järjestämisessä säädetään ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetussa laissa (523/2015) ja mielenterveyden edistämisestä tämän lain 25 §:ssä.*
3 Luku	3 Luku
Sosiaalipalvelut	***Sosiaalityö ja sosiaaliohjaus* ja sosiaalipalvelut**
11 §	11 §
Tuen tarpeet	*Tuen tarpeet*
Sosiaalipalveluja on järjestettävä:	*Sosiaalihuoltoa* on järjestettävä:
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
7) lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin tukemiseksi;	7) lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin tukemiseksi *sekä lapsen suojelemiseksi;*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
12 §	12 §
Välttämättömän huolenpidon ja toimeentulon turvaaminen	***Sosiaalihuollon järjestämisen henkilöllinen soveltamisala***
Jokaisella hyvinvointialueella oleskelevalla henkilöllä on oikeus saada kiireellisessä tapauksessa yksilölliseen tarpeeseensa perustuvat sosiaalipalvelut siten, ettei hänen oikeutensa välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu. Muussa kuin kiireellisessä tapauksessa henkilöllä on oikeus saada	*Hyvinvointialueen on järjestettävä asukkaidensa sosiaalihuolto, ellei sosiaalihuollon järjestämisen henkilöllisestä soveltamisalasta tässä tai muussa laissa toisin säädetä.* *Jos henkilö oleskelee säännönmukaisesti tai pidempiaikaisesti työn, opiskelun tai vastaavan syyn vuoksi kotikuntansa ulkopuolella ja*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
riittävät sosiaalihuollon palvelut siltä hyvinvointialueelta, jonka alueella henkilöllä on kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta, ellei muualla laissa toisin säädetä. Sosiaalihuollon järjestämisen henkilöllisestä soveltamisalasta säädetään 57 §:ssä. Toimeentulotuen myöntämisestä säädetään erikseen toimeentulotuesta annetussa laissa (1412/1997).	*hänen kotikuntansa pysyy kotikuntalain 3 §:n 1 kohdan nojalla ennallaan, hän voi hakea sosiaalihuoltoa siltä hyvinvointialueelta, jossa hän oleskelee. Henkilön kotikunnan mukaisella hyvinvointialueella ei ole kuitenkaan velvollisuutta järjestää sosiaalihuoltoa ulkomailla oleskelevalle henkilölle, ellei laissa toisin säädetä.* *Lisäksi jokaisella hyvinvointialueen alueella oleskelevalla henkilöllä on oikeus saada kiireellisessä tapauksessa yksilölliseen tarpeeseensa perustuva sosiaalihuolto siten, ettei hänen oikeutensa välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu.*
13 §	13 §
Lapsen terveyden ja kehityksen turvaaminen	*Lapsen terveyden ja kehityksen turvaaminen*
Lapsella ja hänen perheellään on oikeus saada viipymättä lapsen terveyden tai kehityksen kannalta välttämättömät sosiaalipalvelut. Palveluja on järjestettävä tarvittavassa laajuudessa niinä vuorokauden aikoina, joina niitä tarvitaan. Palvelujen on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa.	Lapsella ja hänen perheellään on oikeus saada lapsen terveyden tai kehityksen kannalta *välttämätön sosiaalihuolto viipymättä. Sosiaalihuoltoa* on järjestettävä tarvittavassa laajuudessa niinä vuorokauden aikoina, joina sitä tarvitaan. *Sosiaalihuollolla* on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa.
14 §	14 §
Tuen tarpeisiin vastaavat sosiaalipalvelut	***Asiakkaan tuen tarpeisiin vastaava sosiaalihuolto***
Hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluvina sosiaalipalveluina on järjestettävä sen sisältöisenä ja siinä laajuudessa kuin tässä tai muussa laissa säädetään:	*Hyvinvointialueen on järjestettävä sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta sen sisältöisenä ja siinä laajuudessa kuin tässä tai muussa laissa säädetään. Lisäksi* hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluvina ***sosiaalipalveluina*** on järjestettävä sen sisältöisenä ja siinä laajuudessa kuin tässä tai muussa laissa säädetään:
1) sosiaalityötä;	(kumotaan)
2) sosiaaliohjausta;	(kumotaan)
3) sosiaalista kuntoutusta;	*3) toimintakyvyn ja osallisuuden tukea;*
4) perhetyötä;	4) *perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tukea;*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
14) päihde- ja riippuvuustyötä;	(kumotaan)

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
17) mielenterveystyötä;	(kumotaan)
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
19) kasvatus- ja perheneuvontaa;	(kumotaan)
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluvina sosiaalipalveluina on huolehdittava myös kehitysvammaisten erityishuollosta, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista, toimeentulotuen antamisesta hyvinvointialueen alueella oleskelevalle henkilölle, sosiaalisen luoton myöntämisestä hyvinvointialueen asukkaille, kuntouttavasta työtoiminnasta, omaishoidon tuen, perhehoidon, lasten ja nuorten huollon, lastensuojelun, adoptioneuvonnan, perheasioiden sovittelun, lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen vahvistamiseen ja ratkaisemiseen liittyvien tehtävien sekä päätösten täytäntöönpanossa toimitettavaan sovitteluun kuuluvien toimenpiteiden ja lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan asian tuomioistuinsovitteluun kuuluvien asiantuntijapalveluiden sekä isyyden ja äitiyden selvittämiseen ja vahvistamiseen liittyvien tehtävien järjestämisestä sen mukaan kuin niistä lisäksi erikseen säädetään:	Hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluvina sosiaalipalveluina ja muina tehtävinä on huolehdittava myös *vammaispalveluista*, kehitysvammaisten erityishuollosta, *täydentävän ja ehkäisevän* toimeentulotuen antamisesta, *sosiaalisen luoton myöntämisestä sekä omaishoidon tuen, perhehoidon, lasten ja nuorten huollon, lastensuojelun, maahanmuuttajien kotoutumisen edistämisen, kuntapaikalle ohjattavien vastaanoton ja ihmiskaupan uhrien auttamistoimien* järjestämisestä sen mukaan kuin niistä lisäksi erikseen säädetään:
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
5) kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa (189/2001);	(kumotaan)
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
8) adoptiolaissa (22/2012); *9) avioliittolaissa (234/1929);* *10) lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa (361/1983);* *11) vanhemmuuslaissa (775/2022);* *12) lapsen elatuksesta annetussa laissa (704/1975);* *13) lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetussa laissa (619/1996);*	(kumotaan)
14) perhehoitolaissa (263/2015);	14) perhehoitolaissa (263/2015); *15) kotoutumisen edistämisestä annetussa laissa (681/2023);* *16) kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetussa laissa (746/2011);*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

14 a §

Tuen tarpeisiin vastaaminen

Edellä 11 §:ssä tarkoitettuihin tuen tarpeisiin vastataan ensisijaisesti 15 §:ssä tarkoitetulla sosiaalityöllä ja sosiaaliohjauksella.

Sosiaalipalveluja järjestetään, jos sosiaalityönä ja sosiaaliohjauksena annettava tuki ei yksin ole asiakkaan tuen tarpeisiin vastaamiseksi sopivaa tai riittävää. Lisäksi sosiaalipalveluiden tarvetta arvioitaessa otetaan huomioon mahdollisuus vastata asiakkaan tuen tarpeisiin muulla tavoin.

Edellä 2 momentissa säädettyä ei sovelleta sosiaalipalveluihin, joita järjestetään ilman yksilöllistä tarvearviointia.

15 §

Sosiaalityö

Sosiaalityöllä tarkoitetaan yksilö- ja perhekohtaista asiakas- ja asiantuntijatyötä, jossa rakennetaan yksilön tai perheen tarpeita vastaava sosiaalisen tuen ja palvelujen kokonaisuus, sovitetaan se yhteen muiden toimijoiden tarjoaman tuen kanssa sekä ohjataan ja seurataan sen toteutumista ja vaikuttavuutta. Sosiaalityö on luonteeltaan muutosta tukevaa työtä, jonka tavoitteena on yhdessä yksilöiden, perheiden ja heidän yhteisöjensä kanssa lieventää elämäntilanteen vaikeuksia, vahvistaa yksilöiden ja perheiden omia toimintaedellytyksiä ja osallisuutta sekä edistää yhteisöjen sosiaalista eheyttä.

15 §

*Sosiaalityö **ja sosiaaliohjaus***

Sosiaalityö ja sosiaaliohjaus ovat suunnitelmallista ja muutosta tai toimintakyvyn ylläpitoa tavoittelevaa yksilö- ja perhekohtaista asiakastyötä, johon sisältyy asiakkaan tuen tarpeiden ja tilanteen edellyttämällä tavalla:

1) tuen tarpeen arviointi;

2) asiakassuunnitelman laadinta ja muu suunnitelmallinen työ;

3) päätöksenteon valmistelu ja päätöksenteko;

4) laissa säädetyt ilmoitus-, ohjaus-, valvonta- ja selvitystehtävät;

5) asiakkaan ohjaaminen, neuvonta, psykososiaalinen tuki; sekä

6) monialainen yhteistyö.

Sosiaalityö painottuu kokonaisvaltaiseen ja laaja-alaiseen muutostyöhön, asiakkaan tai perheen tuen kokonaisuuden yhteensovittamiseen sekä vaativien sosiaalisten ongelmatilanteiden ratkaisemiseen.

Sosiaaliohjauksessa painottuvat toiminnallinen työskentely asiakkaan tai perheen elinympäristöissä elämänhallinnan ja arjen toimintakyvyn vahvistamiseksi sekä palvelujen hakemiseen ja käyttöön liittyvä ohjaus, neuvonta ja tuki.

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	Siltä osin kuin sosiaalityöhön ja sosiaaliohjaukseen sisältyy julkisen vallan käyttöä, tehtävä tulee toteuttaa virkasuhteessa, ja sitä voi hoitaa ainoastaan sosiaalihuollon ammattihenkilölaissa tarkoitettu laillistettu ammattihenkilö.
16 §	
Sosiaaliohjaus	
Sosiaaliohjauksella tarkoitetaan yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen neuvontaa, ohjausta ja tukea palvelujen käytössä sekä yhteistyötä eri tukimuotojen yhteensovittamisessa. Tavoitteena on yksilöiden ja perheiden hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen vahvistamalla elämänhallintaa ja toimintakykyä.	(kumotaan)
17 §	17 §
Sosiaalinen kuntoutus	***Toimintakyvyn ja osallisuuden tuki***
Sosiaalisella kuntoutuksella tarkoitetaan sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin annettavaa tehostettua ja tavoitteellista tukea sosiaalisen toimintakyvyn ja elämänhallinnan parantamiseksi tai ylläpitämiseksi, syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi sekä osallisuuden edistämiseksi. Sosiaaliseen kuntoutukseen sisältyy henkilön yksilöllisten tarpeiden mukaan: 1) sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittäminen; 2) kuntoutusneuvonta ja -ohjaus sekä tarvittaessa kuntoutuspalvelujen yhteensovittaminen; 3) valmennus arkipäivän toiminnoista suoriutumiseen ja elämänhallintaan; 4) ryhmätoiminta ja tuki sosiaalisiin vuorovaikutussuhteisiin; 5) muut tarvittavat sosiaalista kuntoutumista edistävät toimenpiteet. Nuorten sosiaalisella kuntoutuksella tuetaan nuorten sijoittumista työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikkaan sekä ehkäistään näiden keskeyttämistä.	*Toimintakyvyn ja osallisuuden tuella tarkoitetaan tehostettua ja tavoitteellista tukea työ- ja toimintakyvyn parantamiseksi tai ylläpitämiseksi, osallisuuden edistämiseksi sekä syrjäytymisen ehkäisemiseksi.* *Palvelu on tarkoitettu henkilöille, joiden työllistymisen tai osallisuuden haasteista johtuvaan tuen tarpeeseen ei voida ensisijaisesti vastata työvoimaviranomaisen palveluiden, kuntoutuspalveluiden tai kotoutumispalveluiden avulla.* *Tukea annetaan asiakkaan yksilöllisten tarpeiden mukaan. Palveluun tulee kuulua työtoimintaa, valmennusta, ryhmätoimintaa ja muuta asiakkaan tarvitsemaa yksilö- tai ryhmämuotoista tukea, joilla tuetaan asiakkaan toimintakykyä ja osallisuutta.* *Työtoimintaan osallistuva henkilö ei ole työsopimuslain (55/2001) 1 luvun 1 §:ssä tarkoitetussa työsuhteessa toiminnan järjestäjään tai palvelun tuottajaan.* *Työtoimintaa ei saa hankkia yritykseltä. Tämä ei kuitenkaan koske työtoimintaan osallistuvalle henkilölle annettavaa tukea ja ohjausta.*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Työtoiminta ei saa korvata virkasuhteessa tai työsuhteessa tehtävää työtä.
Työtoimintaan sovelletaan työntekijän työturvallisuudesta annettuja säännöksiä myös silloin, kun henkilö ei ole työsuhteessa työnantajaan. Työtoiminnan järjestäjän on vakuutettava työtoimintaan osallistuva työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015) 3 §:n 1 momentin mukaisella vakuutuksella. Työtoimintaan osallistuvaan sovelletaan, mitä työtapaturma- ja ammattitautilaissa säädetään työntekijästä, ja työtoiminnan järjestäjään sovelletaan, mitä työtapaturma- ja ammattitautilaissa säädetään työnantajasta. Poiketen siitä, mitä työtapaturma- ja ammattitautilain 71–78 §:ssä säädetään, vuosityöansiona käytetään mainitun lain 79 §:n mukaista vähimmäisvuosityöansiota. Poiketen siitä, mitä mainitun lain 58 ja 59 §:ssä säädetään, päiväraha on 1/360 vuosityöansiosta.

18 §

Perhetyö

Perhetyöllä tarkoitetaan hyvinvoinnin tukemista sosiaaliohjauksella ja muulla tarvittavalla avulla tilanteissa, joissa asiakas ja hänen perheensä tai asiakkaan hoidosta vastaava henkilö, tarvitsevat tukea ja ohjausta omien voimavarojen vahvistamiseksi ja keskinäisen vuorovaikutuksen parantamiseksi.

Perhetyötä annetaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai nuoren terveyden ja kehityksen turvaamiseksi.

18 §

Perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuki

Perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuella tarkoitetaan lapselle ja hänen perheelleen tai lapsen hoidosta vastaavalle muulle henkilölle annettavaa tukea, jonka tavoitteena on turvata lapsen hyvinvointi, tasapainoinen kehitys ja turvalliset kasvuolosuhteet.

Perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tukemiseen tarkoitetulla palvelulla tuetaan:

1) lapsen myönteistä kasvua, kehitystä ja hyvinvointia;

2) vanhemmuutta;

3) perheenjäsenten välistä vuorovaikutusta;

4) perheen voimavaroja, hyvinvointia, toimintakykyä ja arjen hallinnan taitoja;

5) perhettä ero- ja kriisitilanteissa.

Palvelu on toteutettava sisällöltään, kestoltaan, määrältään ja toteuttamistavaltaan siten, että se vastaa lapsen ja perheen yksilöllisiin tuen tarpeisiin. Tarvittaessa on tehtävä monialaista yhteistyötä. Palvelu on toteutettava siten, että se muodostaa toimivan kokonaisuuden muun sosiaali- ja terveydenhuollon sekä hyvinvointialueella ja kunnissa tehtävän

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	ehkäisevän työn kanssa. Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisesti toteutetuista palveluista säädetään sosiaalihuoltolain 2 a §:ssä ja terveydenhuoltolain 8 a §:ssä. *Hyvinvointialueen velvollisuudesta julkaista sosiaalipalveluja koskevat tiedot sekä tietojen julkaisutavasta säädetään 33 §:n 4 momentissa*.
22 a §	22 a §
Perheryhmäkoti	*Perheryhmäkoti*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Perheryhmäkodin toiminnassa on huolehdittava siitä, että:	Perheryhmäkodin toiminnassa on huolehdittava siitä, että:
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
2) hoiva-, huolenpito- ja kasvatustehtävissä toimii vähintään seitsemän työntekijää kuitenkin niin, että jos samassa rakennuksessa on useampi palveluyksikkö, jokaisessa on oltava vähintään kuusi hoiva-, huolenpito- ja kasvatustehtävissä toimivaa työntekijää.	2) hoiva-, huolenpito- ja kasvatustehtävissä toimii vähintään seitsemän työntekijää kuitenkin niin, että jos samassa rakennuksessa on useampi palveluyksikkö, jokaisessa on oltava vähintään kuusi hoiva-, huolenpito- ja kasvatustehtävissä toimivaa työntekijää. *Jos yhdestä asuinyksiköstä koostuvaan perheryhmäkotiin on muutoin kuin tilapäisesti sijoitettu vähemmän kuin 7 lasta, tulee siellä olla vähintään 6,5 hoito- ja kasvatustehtävissä toimivaa työntekijää;*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
24 §	24 §
Päihde- ja riippuvuustyö	*Päihde- ja riippuvuustyö*
Sosiaalihuollon päihde- ja riippuvuustyöllä tarkoitetaan hyvinvointialueen toteuttamia sosiaalipalveluja ja muuta yksilöön ja yhteisöihin kohdentuvaa toimintaa, jolla vähennetään ja poistetaan päihteisiin ja riippuvuuskäyttäytymiseen liittyviä, hyvinvointia ja turvallisuutta vaarantavia tekijöitä, vastataan päihteiden ongelmakäytöstä tai muusta riippuvuuskäyttäytymisestä aiheutuvaan tuen tarpeeseen sekä tuetaan päihteettömyyttä ja riippuvuuskäyttäytymisestä irrottautumista.	Sosiaalihuollon päihde- ja riippuvuustyöllä tarkoitetaan hyvinvointialueen toteuttamia *sosiaalityötä, sosiaaliohjausta,* sosiaalipalveluja ja muuta yksilöön ja yhteisöihin kohdentuvaa toimintaa, jolla vähennetään ja poistetaan päihteisiin ja riippuvuuskäyttäytymiseen liittyviä, hyvinvointia ja turvallisuutta vaarantavia tekijöitä, vastataan päihteiden ongelmakäytöstä tai muusta riippuvuuskäyttäytymisestä aiheutuvaan tuen tarpeeseen sekä tuetaan päihteettömyyttä ja riippuvuuskäyttäytymisestä irrottautumista.
Sosiaalihuollon päihde- ja riippuvuustyöhön kuuluvat neuvonnan ja ohjauksen lisäksi	Sosiaalihuollon päihde- ja riippuvuustyöhön kuuluvat neuvonnan ja ohjauksen lisäksi

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
14 §:ssä tarkoitetut sosiaalipalvelut joko yleisinä sosiaalipalveluina tai päihde- ja riippuvuustyön erityisinä palveluina.	14 §:ssä tarkoitetut *sosiaalityö ja sosiaaliohjaus sekä* sosiaalipalvelut joko yleisenä sosiaalihuollon tukena tai päihde- ja riippuvuustyön *erityisenä tukena*.
Raskaana olevalla henkilöllä on oikeus saada välittömästi riittävät päihteettömyyttä tukevat sosiaalipalvelut.	Raskaana olevalla henkilöllä on oikeus saada välittömästi *riittävä* päihteettömyyttä *tukeva* sosiaalihuolto.
Palveluja on annettava henkilön, hänen perheensä ja muiden läheistensä 11 §:ssä tarkoitettujen tuen tarpeiden perusteella. Lapsen oikeudesta saada välttämättömät sosiaalipalvelut säädetään 13 §:ssä.	*Tukea* on annettava henkilön, hänen perheensä ja muiden läheistensä 11 §:ssä tarkoitettujen tuen tarpeiden perusteella. Lapsen oikeudesta saada *välttämätön* sosiaalihuolto säädetään 13 §:ssä.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
24 a §	24 a §
Päihde- ja riippuvuustyön erityiset palvelut	***Erityinen päihde- ja riippuvuustyö***
Sosiaalihuollon päihde- ja riippuvuustyön erityisillä palveluilla tarkoitetaan päihteiden ongelmakäytöstä tai muusta riippuvuuskäyttäytymisestä johtuvaan tuen tarpeeseen kohdennettuja palveluja. Sellaisina on järjestettävä ainakin sosiaalityötä, sosiaaliohjausta, sosiaalista kuntoutusta ja asumispalveluja. Päihde- ja riippuvuustyön erityisiä palveluja on järjestettävä tarpeen mukaan avo- tai laitosmuotoisena.	*Päihteiden ongelmakäytöstä tai muusta riippuvuuskäyttäytymisestä johtuvaan tuen tarpeeseen on järjestettävä erityistä kohdennettua tukea. Sellaisena* on järjestettävä ainakin *15 §:ssä tarkoitettua* sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta *sekä päihde- ja riippuvuustyön erityisinä palveluina 17 §:ssä tarkoitettua toimintakyvyn ja osallisuuden tukea sekä 21, 21 a, 21 b ja 21 c §:ssä tarkoitettuja* asumispalveluja. Päihde- ja riippuvuustyön *erityisenä palveluna järjestettävää toimintakyvyn ja osallisuuden tukea on* järjestettävä tarpeen mukaan avo- tai laitosmuotoisena.
Sosiaalihuollon päihde- ja riippuvuustyön erityiset palvelut täydentävät muita 14 §:ssä tarkoitettuja päihteettömyyttä tukevia tai päihteiden ongelmakäytön vuoksi tarvittavia sosiaalipalveluja. Päihde- ja riippuvuustyön erityisiä palveluja tulee sovittaa yhteen päihde- ja riippuvuushoidon kanssa 2 a §:n mukaisesti.	Sosiaalihuollon päihde- ja riippuvuustyön *erityinen tuki täydentää* muita 14 §:ssä tarkoitettuja päihteettömyyttä tukevia tai päihteiden ongelmakäytön vuoksi tarvittavia sosiaalipalveluja *sekä sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta*. Päihde- ja riippuvuustyön erityinen tuki tulee sovittaa yhteen päihde- ja riippuvuushoidon kanssa 2 a §:n mukaisesti.
25 §	25 §
Mielenterveystyö	*Mielenterveystyö*
Sosiaalihuollon mielenterveystyöllä tarkoitetaan hyvinvointialueen sosiaalipalveluja ja muuta yksilöön ja yhteisöön kohdentuvaa toimintaa, jolla vahvistetaan yksilön ja yhteisön mielenterveyttä suojaavia tekijöitä,	Sosiaalihuollon mielenterveystyöllä tarkoitetaan hyvinvointialueen *sosiaalityötä, sosiaaliohjausta,* sosiaalipalveluja ja muuta yksilöön ja yhteisöön kohdentuvaa toimintaa, jolla vahvistetaan yksilön ja yhteisön

Voimassa oleva laki

vähennetään ja poistetaan mielenterveyttä vaarantavia tekijöitä sekä vastataan psyykkisen toimintakyvyn heikkenemisestä aiheutuvaan tuen tarpeeseen.

Sosiaalihuollon mielenterveystyöhön kuuluvat neuvonnan ja ohjauksen lisäksi 14 §:ssä tarkoitetut sosiaalipalvelut joko yleisinä sosiaalipalveluina tai erityisesti psyykkisen toimintakyvyn heikkenemisestä johtuvaan tuen tarpeeseen vastaavina palveluina. Lisäksi mielenterveystyöhön kuuluvat mielenterveyttä suojaaviin ja sitä vaarantaviin tekijöihin liittyvä tarpeenmukainen yksilön ja perheen psykososiaalinen tuki sekä yksilön ja yhteisön psykososiaalisen tuen yhteensovittaminen.

Palveluja annettaessa ja kehitettäessä on huomioitava perheen ja muiden läheisten 11 §:ssä tarkoitettu tuen tarve. Lapsen oikeudesta saada välttämättömät sosiaalipalvelut säädetään 13 §:ssä.

Sosiaalihuollossa tehtävä mielenterveystyö on suunniteltava ja toteutettava siten, että se muodostaa toimivan kokonaisuuden muun sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa sekä hyvinvointialueella ja kunnissa tehtävän mielenterveyden edistämisen kanssa.

Lupa- ja valvontaviraston tulee järjestää vuosittain lasten ja nuorten mielenterveystyön ja mielenterveyden hoidon työnjaon kehittämiseksi alueelliset yhteistyökokoukset.

Ehdotus

mielenterveyttä suojaavia tekijöitä, vähennetään ja poistetaan mielenterveyttä vaarantavia tekijöitä sekä vastataan psyykkisen toimintakyvyn heikkenemisestä aiheutuvaan tuen tarpeeseen.

Sosiaalihuollon mielenterveystyöhön kuuluvat neuvonnan ja ohjauksen lisäksi 14 §:ssä tarkoitettu *sosiaalityö, sosiaaliohjaus ja* sosiaalipalvelut joko yleisenä sosiaalihuollon tukena tai erityisesti psyykkisen toimintakyvyn heikkenemisestä johtuvaan tuen tarpeeseen *vastaavana tukena.* Lisäksi mielenterveystyöhön kuuluvat mielenterveyttä suojaaviin ja sitä vaarantaviin tekijöihin liittyvä tarpeenmukainen yksilön ja perheen psykososiaalinen tuki sekä yksilön ja yhteisön psykososiaalisen tuen yhteensovittaminen.

Sosiaalityötä, sosiaaliohjausta ja sosiaalipalveluja annettaessa ja kehitettäessä on huomioitava perheen ja muiden läheisten 11 §:ssä tarkoitettu tuen tarve. Lapsen oikeudesta saada *välttämätön sosiaalihuolto* säädetään 13 §:ssä.

Sosiaalihuollossa tehtävä mielenterveystyö on suunniteltava ja toteutettava siten, että se muodostaa toimivan kokonaisuuden muun sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa sekä hyvinvointialueella ja kunnissa tehtävän mielenterveyden edistämisen kanssa.

(kumotaan)

Lapsille ja alle 23-vuotiaille nuorille on järjestettävä hyvinvointialueen määrittämällä tavalla psykososiaalista tukea, jossa käytetään psykologiseen vuorovaikutukseen perustuvia määrämuotoisia ja aikarajoitteisia psykososiaalisia työmenetelmiä. Menetelmällistä psykososiaalista tukea järjestetään osana sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta tai sosiaalipalveluita. Menetelmien käyttöönotosta ja käytöstä on sovittava siten, että sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnasta muodostuu tarkoituksenmukainen kokonaisuus.

Lasten ja alle 23-vuotiaiden nuorten perusterveydenhuoltoon kuuluvaan psykososiaaliseen hoitoon pääsystä säädetään terveydenhuoltolain 53 §:n 1 momentissa.

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
25 a §	25 a §
Mielenterveystyön palvelut	*Mielenterveystyön palvelut*
Sosiaalihuollon mielenterveystyön palveluilla tarkoitetaan erityisesti psyykkisen toimintakyvyn heikkenemisestä johtuvaan tuen tarpeeseen kohdennettuja palveluja. Sellaisina on järjestettävä ainakin asumispalveluja sekä niiden yhteydessä annettavaa sosiaaliohjausta, sosiaalityötä ja sosiaalista kuntoutusta.	*Psyykkisen toimintakyvyn heikkenemisestä johtuvaan tuen tarpeeseen on järjestettävä erityisiä kohdennettuja palveluja. Sellaisina on järjestettävä ainakin 21, 21 a, 21 b ja 21 c §:ssä tarkoitettuja asumispalveluja sekä asumispalvelujen yhteydessä annettavaa ohjausta, neuvontaa ja psykososiaalista tukea sekä asumispalvelujen yhteydessä annettavaa 17 §:ssä tarkoitettua toimintakyvyn ja osallisuuden tukea*.
Lisäksi lapsille ja alle 23-vuotiaille nuorille on mielenterveystyön palveluna järjestettävä hyvinvointialueen määrittämällä tavalla psykososiaalista tukea, jossa käytetään psykologiseen vuorovaikutukseen perustuvia määrämuotoisia ja aikarajoitteisia psykososiaalisia työmenetelmiä. Menetelmien käyttöönotosta ja käytöstä on sovittava siten, että sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnasta muodostuu tarkoituksenmukainen kokonaisuus.	(kumotaan)
Lasten ja alle 23-vuotiaiden nuorten perusterveydenhuoltoon kuuluvaan psykososiaaliseen hoitoon pääsystä säädetään terveydenhuoltolain 53 §:n 1 momentissa.	(kumotaan)
Sosiaalihuollon mielenterveystyön palvelut täydentävät muita 14 §:ssä tarkoitettuja yksilön mielenterveyden tukemiseksi tarvittavia sosiaalipalveluja.	Sosiaalihuollon mielenterveystyön *erityiset* palvelut täydentävät muita 14 §:ssä tarkoitettuja yksilön mielenterveyden tukemiseksi tarvittavia sosiaalipalveluja *sekä sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta.*
26 §	
Kasvatus- ja perheneuvonta	
Kasvatus- ja perheneuvontaa annetaan lapsen hyvinvoinnin, yksilöllisen kasvun ja myönteisen kehityksen edistämiseksi, vanhemmuuden tukemiseksi sekä lapsiperheiden suoriutumisen ja omien voimavarojen vahvistamiseksi.	(kumotaan)
Kasvatus- ja perheneuvontaan sisältyy lasten kasvuun ja kehitykseen, perhe-elämään, ihmissuhteisiin ja sosiaalisiin taitoihin	

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
liittyvää arviointia, ohjausta, asiantuntijaneuvontaa ja muuta tukea. *Kasvatus- ja perheneuvontaa toteutetaan monialaisesti sosiaalityön, psykologian ja lääketieteen sekä tarpeen mukaan muiden asiantuntijoiden kanssa.*	
28 § *Muut sosiaalipalvelut* Lomanviettopalveluja ja tukea lomanvieton järjestämiseen annetaan perhetilanteen, pitkäaikaisen sairauden, vamman tai muun vastaavanlaisen syyn perusteella. Erityistä tukea tarvitsevalle lapselle tai hänen perheelleen voidaan järjestää vertaisryhmätoimintaa sekä tukihenkilö- tai perhe lapsen terveyden tai kehityksen turvaamiseksi. Kaikkien asiakkaiden hyvinvointia voidaan edistää myös muilla kuin 3 luvussa mainituilla sosiaalipalveluilla.	28 § *Muut sosiaalipalvelut* Lomanviettopalveluja ja tukea lomanvieton järjestämiseen annetaan perhetilanteen, pitkäaikaisen sairauden, vamman tai muun vastaavan syyn perusteella. Erityistä tukea tarvitsevalle lapselle tai hänen perheelleen voidaan järjestää vertaisryhmätoimintaa sekä tukihenkilö tai -perhe *tai myöntää välttämätöntä taloudellista tukea lapsen terveyden,* kehityksen *tai hyvinvoinnin* turvaamiseksi. Kaikkien asiakkaiden hyvinvointia voidaan edistää myös muilla kuin 3 luvussa mainituilla sosiaalipalveluilla.
29 a § *Sosiaalipäivystyksen ja terveydenhuollon yhteistyö* *Sosiaalipäivystystä on järjestettävä terveydenhuoltolain 50 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetun päivystysyksikön yhteydessä. Sosiaalipäivystyksen järjestämisestä vastaavat ne hyvinvointialueet, joiden alueella tässä momentissa tarkoitetut terveydenhuoltoa toteuttavat toimintayksiköt sijaitsevat.*	29 a § *Sosiaalipäivystyksen ja terveydenhuollon yhteistyö* (kumotaan)
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
	29 c § *Perheoikeudelliset tehtävät* *Hyvinvointialueen on järjestettävä alueellaan tarvittavat perheoikeudelliset tehtävät sen mukaan kuin niistä tässä tai muussa laissa säädetään. Perheoikeudellisiin tehtäviin kuuluu:* *1) perheasioiden sovitteluun kuuluvat toimenpiteet;*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	2) lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevien päätösten täytäntöönpanossa toimitettavaan sovitteluun kuuluvat toimenpiteet; *3) lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan asian tuomioistuinsovitteluun kuuluvat asiantuntijatehtävät;* *4) adoptioneuvonta; ja* *5) muut lapsen edun varmistamiseksi välttämättömät perheoikeudelliset tehtävät.* *Lastenvalvojalle erityisesti kuuluvat perheoikeudelliset tehtävät sisältävät:* *1) lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta sekä elatusta koskevien sopimusten ja päätösten vahvistamiseen ja ratkaisemiseen liittyvät toimenpiteet;* *2) vanhemmuuden selvittämiseen ja vahvistamiseen liittyvät tehtävät.* *Lastenvalvojan tulee turvata 5 §:ssä tarkoitettu lapsen edun toteutuminen perheoikeudellisia sopimuksia koskevissa neuvotteluissa ja ratkaisujen tekemisessä. Lastenvalvoja voi vahvistaa lasta koskevan perheoikeudellisen sopimuksen vain, jos hän lapsen yksilöllisen tilanteen perusteella arvioi sopimuksen olevan lapsen edun mukainen. Lastenvalvojan on tarjottava lapsen asioista neuvotteleville osapuolille ohjausta lapsen asioista sopimiseksi, tietoa sopimisen juridisista vaihtoehdoista sekä tarvittaessa tukea sopimusten laatimiseen.*
4 Luku	4 Luku
Sosiaalihuollon toteuttaminen	**Sosiaalihuollon toteuttaminen**
33 §	33 §
Sosiaalihuollon saatavuus ja saavutettavuus	*Sosiaalihuollon saatavuus ja saavutettavuus*
Sosiaalihuollon suunnittelusta ja toteuttamisesta on pidettävä huolta sen mukaan kuin tässä laissa tai muutoin säädetään. Sosiaalipalvelujen tulee olla sisällöltään ja laadultaan sellaisia kuin lainsäädäntö edellyttää. Yleiset hyvinvointialueen sosiaalipalvelut on toteutettava siten, että ne soveltuvat kaikille asiakkaille. Tarvittaessa avun ja tuen tarpeessa oleva henkilö on ohjattava erityispalvelujen piiriin. Palvelut on lähtökohtaisesti	Sosiaalihuollon suunnittelusta ja toteuttamisesta on pidettävä huolta sen mukaan kuin tässä laissa tai muutoin säädetään. *Sosiaalihuollon* tulee olla sisällöltään ja laadultaan *sellaista* kuin lainsäädäntö edellyttää. *Hyvinvointialueen on toteutettava sosiaalityö ja sosiaaliohjaus ja yleiset sosiaalipalvelut siten,* että ne soveltuvat kaikille asiakkaille. Tarvittaessa avun ja tuen tarpeessa oleva henkilö on ohjattava erityispalvelujen

Voimassa oleva laki

toteutettava siten, että niihin on mahdollista hakeutua oma-aloitteisesti riittävän aikaisessa vaiheessa.

Sosiaalipalveluja on pyrittävä järjestämään eri hallinnonalojen peruspalvelujen yhteydessä, jos järjestely edistää palvelujen yhteensovittamista ja laadultaan hyvien palvelujen järjestämistä.

Tiedot siitä, minkälaisia sosiaalipalveluja on mahdollista saada, miten niitä voi hakea ja mitkä ovat palvelujen saamisen perusteet, on julkaistava helposti saavutettavalla ja ymmärrettävällä tavalla.

34 §

Sosiaalihuollon asiakkuuden alkaminen ja päättyminen

Sosiaalihuoltoasia tulee vireille hakemuksesta tai kun hyvinvointialueen sosiaalihuollon työntekijä on muutoin tehtävissään saanut tietää mahdollisesti sosiaalipalvelujen tarpeessa olevasta henkilöstä.

Sosiaalihuollon asiakkuus alkaa hakemuksesta tai kun muulla tavoin vireille tullutta asiaa ryhdytään käsittelemään tai henkilölle annetaan sosiaalipalveluja. Asiakkuus päättyy, kun sosiaalihuollon asiakasasiakirjaan merkitään tiedoksi, että sosiaalihuollon järjestämiselle ei ole perustetta.

35 §

Yhteydenotto sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi

Jos terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994) tarkoitettu terveydenhuollon ammattihenkilö, sosiaalikuraattori taikka sosiaalitoimen, opetustoimen, liikuntatoimen, lasten päivähoidon, pelastuslaitoksen, Hätäkeskuslaitoksen, Tullin, poliisin, Rikosseuraamuslaitoksen, työvoimaviranomaisen, Kansaneläkelaitoksen *tai* ulosottoviranomaisen palveluksessa oleva on tehtävässään saanut tietää henkilöstä, jonka sosiaalihuollon

Ehdotus

piiriin. *Sosiaalihuolto* on lähtökohtaisesti toteutettava siten, että *sen piiriin* on mahdollista hakeutua oma-aloitteisesti riittävän aikaisessa vaiheessa.

Sosiaalihuoltoa on pyrittävä järjestämään eri hallinnonalojen peruspalvelujen yhteydessä, jos järjestely edistää palvelujen yhteensovittamista ja laadultaan hyvän sosiaalihuollon järjestämistä.

Tiedot *saatavilla olevasta sosiaalihuollon tuesta, sen hakemisesta sekä tuen myöntämisen edellytyksistä* on julkaistava helposti saavutettavalla ja ymmärrettävällä tavalla.

34 §

Vireilletulo ja sosiaalihuollon asiakkuus

Sosiaalihuoltoa koskeva asia tulee vireille *ja asiakkuus alkaa asiakkaan tai tämän laillisen edustajan yhteydenotosta tai hakemuksesta, ilmoituksesta taikka silloin, kun* hyvinvointialueen sosiaalihuollon työntekijä on *tehtävässään* saanut tietää mahdollisesti sosiaalihuollon tarpeessa olevasta henkilöstä.

Sosiaalihuollon asiakkuus *päättyy, kun asiakkaalla ei ole enää sosiaalihuollon tarvetta. Asiakkuuden alkamisesta ja päättymisestä tehdään merkintä sosiaalihuollon asiakasasiakirjaan.*

35 §

Ilmoitus sosiaalihuoltoon

Jos terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (559/1994) tarkoitettu terveydenhuollon ammattihenkilö, sosiaalikuraattori *taikka sosiaalihuollon*, opetustoimen, liikuntatoimen, *nuorisotoimen, varhaiskasvatuksen*, pelastuslaitoksen, Hätäkeskuslaitoksen, Tullin, poliisin, Rikosseuraamuslaitoksen, työvoimaviranomaisen, Kansaneläkelaitoksen, ulosottoviranomaisen*, kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan*

Voimassa oleva laki

tarve on ilmeinen, hänen on ohjattava henkilö hakemaan sosiaalipalveluja tai henkilön antaessa suostumuksensa otettava yhteyttä hyvinvointialueen sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen, jotta tuen tarve arvioitaisiin.

Jos suostumusta ei voida saada ja henkilö on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan, tai lapsen etu sitä välttämättä vaatii, 1 momentissa tarkoitettujen henkilöiden on tehtävä ilmoitus sosiaalihuollon tarpeesta salassapitosäännösten estämättä viipymättä. Myös muu kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö voi tehdä ilmoituksen häntä koskevien salassapitosäännösten estämättä.

Lastensuojeluilmoituksen ja ennakollisen lastensuojeluilmoituksen tekemisestä säädetään lastensuojelulain 25 ja 25 c §:ssä. Jos ilmoitusvelvollinen henkilö on ottanut viipymättä yhteyttä sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen siten kuin 1–3 momentissa säädetään ja ilmoittanut yhteydenoton syyt, ei samojen tietojen perusteella tarvitse tehdä lastensuojeluilmoitusta.

Iäkkään henkilön palvelutarpeesta ilmoittamisessa on lisäksi noudatettava, mitä vanhuspalvelulain 25 §:ssä säädetään.

Ehdotus

uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011) 3 §:ssä tarkoitetun vastaanottokeskuksen tai järjestelykeskuksen, Maahanmuuttoviraston tai kotoutumispalveluista vastaavan viranomaisen palveluksessa oleva on tehtävässään saanut tietää henkilöstä, jonka sosiaalihuollon tarve on ilmeinen, hänen on ohjattava henkilö hakemaan sosiaalihuoltoa tai tehtävä asianosaisen suostumuksella salassapitosäännösten estämättä ilmoitus hyvinvointialueen sosiaalihuollosta vastaavalle viranomaiselle, jotta henkilön tuen tarve arvioitaisiin. Ilmoituksen yhteydessä voidaan luovuttaa välttämättömät henkilöä koskevat tiedot sosiaalihuollon tuen tarpeen arvioimiseksi.

Mikäli henkilön suostumusta ei voida saada ja hän on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan, taikka lapsen etu sitä välttämättä vaatii, ilmoitus on tehtävä viipymättä salassapitosäännösten estämättä.

Myös muu kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö voi tehdä ilmoituksen häntä koskevien salassapitosäännösten estämättä.

Jos tehtävä ilmoitus koskee iäkästä henkilöä, on lisäksi noudatettava, mitä vanhuspalvelulain 25 §:ssä säädetään.

35 a §

Lastensuojeluilmoitus ja ennakollinen lastensuojeluilmoitus

Edellä 35 §:n 1 momentissa tarkoitettujen lisäksi seuraavien tahojen palveluksessa tai luottamustoimessa oleva, vastaavissa tehtävissä toimeksiantosuhteessa tai itsenäisenä ammatinharjoittajana toimiva henkilö on velvollinen salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan sosiaalihuoltoon, jos hän on tehtävässään saanut tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttävät mahdollista lapsen tuen tarpeen tai lastensuojelun tarpeen selvittämistä:

1) sosiaalipalvelujen, varhaiskasvatuksen tai terveydenhuollon palvelujen tuottaja;

2) opetuksen tai koulutuksen järjestäjä

Voimassa oleva laki *Ehdotus*

3) seurakunta tai muu uskonnollinen yhdyskunta;
4) koululaisten aamu- tai iltapäivätoimintaa harjoittava yksikkö;
5) rajavartiolaitos.
Sen estämättä, mitä 35 §:ssä ja 35 a §:n 1 momentissa säädetään, on voimassa, mitä rippiin tai muuhun sielunhoitoon liittyvästä salassapitovelvollisuudesta erikseen säädetään tai määrätään.
Ennen lapsen syntymää edellä 35 §:n 1 momentissa ja 35 a §:n 1 momentissa mainittujen henkilöiden on salassapitosäännösten estämättä tehtävä ennakollinen lastensuojeluilmoitus sosiaalihuoltoon, jos on perusteltua syytä epäillä, että syntyvä lapsi tulee tarvitsemaan sosiaalihuollon tukea välittömästi syntymänsä jälkeen.
Myös muu kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö voi tehdä lastensuojeluilmoituksen ja ennakollisen lastensuojeluilmoituksen häntä mahdollisesti koskevien salassapitosäännösten estämättä.

35 b §

Ilmoitus poliisille lapseen kohdistuneesta rikoksesta

Edellä 35 §:n 2 momentissa ja 35 a §:ssä tarkoitetuilla henkilöillä on velvollisuus tehdä salassapitosäännösten estämättä ilmoitus poliisille, kun heillä on tehtävässään tietoon tulleiden seikkojen perusteella syytä epäillä, että lapseen on kohdistettu:
1) rikoslain (39/1889) 20 luvussa seksuaalirikoksena rangaistavaksi säädetty teko; tai
2) sellainen rikoslain 21 luvussa henkeen ja terveyteen kohdistuvana rikoksena rangaistavaksi säädetty teko, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.
Sen estämättä, mitä 1 momentissa säädetään, on voimassa, mitä rippiin tai muuhun sielunhoitoon liittyvästä salassapitovelvollisuudesta erikseen säädetään tai määrätään.

35 c §

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Yhteyden saaminen sosiaalihuoltoon

Hyvinvointialueen on järjestettävä toimintansa siten, että henkilö voi saada viipymättä yhteyden sosiaalihuoltoon 6 §:ssä tarkoitetun ohjauksen ja neuvonnan saamiseksi tai sosiaalihuoltoa koskevan asian vireille saattamiseksi.

Henkilöllä ja hänen laillisella edustajallaan on oikeus henkilökohtaiseen keskusteluun asian kannalta tarkoituksenmukaisen sosiaalihuollon ammattihenkilölain 3 §:n mukaisen sosiaalihuollon ammattihenkilön kanssa viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä sosiaalihuoltoasian vireilletulosta, jos henkilöllä ei ole voimassa olevaa sosiaalihuollon asiakkuutta. Määräaikaa ei sovelleta 29 c §:ssä tarkoitettuihin perheoikeudellisiin tehtäviin. Oikeus henkilökohtaiseen keskusteluun on myös sosiaalihuollon asiakkaalla, jos vireilletulo koskee hänen elämäntilanteensa tai tuen tarpeensa merkittävää muutosta. Henkilökohtaista keskustelua ei kuitenkaan tarvitse järjestää, jos sen järjestäminen on ilmeisen tarpeetonta tai mahdotonta.

36 §

Palvelutarpeen arviointi

Kun hyvinvointialueen sosiaalihuollon palveluksessa oleva on tehtävässään saanut tietää sosiaalihuollon tarpeessa olevasta henkilöstä, hänen on huolehdittava, että henkilön kiireellisen avun tarve arvioidaan välittömästi. Lisäksi henkilöllä on oikeus saada palvelutarpeen arviointi, jollei arvioinnin tekeminen ole ilmeisen tarpeetonta.

Palvelutarpeen arviointi on aloitettava viipymättä ja saatettava loppuun ilman aiheetonta viivytystä. Arvioinnin tekeminen on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä siitä, kun asiakas, asiakkaan omainen tai läheinen tai hänen laillinen edustajansa on ottanut yhteyttä sosiaalipalveluista vastaavaan hyvinvointialueen viranomaiseen palvelujen saamiseksi, jos:

1)henkilö on yli 75-vuotias;

36 §

Tuen tarpeen arviointi

Tuen tarpeen arvioinnissa selvitetään, onko asiakkaalla sosiaalihuollon tuen tai muun avun tarvetta, ja tunnistetaan keinot mahdollisiin tuen tarpeisiin vastaamiseksi. Lisäksi arvioidaan, onko kyseessä 5 a §:ssä tarkoitettu erityisen tuen tarpeessa oleva asiakas. Asiakkaan kiireellisen tuen tarve on arvioitava välittömästi.

Tuen tarve arvioidaan yhdessä asiakkaan kanssa, ellei se ole ilmeisen tarpeetonta tai mahdotonta ja tarvittaessa asiakkaan laillisen edustajan, omaisen, läheisen tai muiden toimijoiden kanssa. Arviointiin voi osallistua myös asiakkaan läheisiä ja muita toimijoita. Arviointi toteutetaan 35 c §:n 2 momentissa tarkoitetussa henkilökohtaisessa keskustelussa ja tarvittaessa tätä seuraavassa sosiaalityön tai sosiaaliohjauksen työskentelyssä.

Voimassa oleva laki

2) henkilö saa vammaisetuuksista annetun lain (570/2007) 9 §:n 3 momentin 3 kohdassa tarkoitettua ylintä hoitotukea;

3)henkilö on vammaispalvelulaissa tarkoitettu vammainen henkilö.

Erityistä tukea tarvitsevan lapsen palvelutarpeen arviointi on aloitettava viimeistään seitsemäntenä arkipäivänä asian vireille tulosta ja arvioinnin on valmistuttava viimeistään kolmen kuukauden kuluessa vireille tulosta.

Arviointi tehdään asiakkaan elämäntilanteen edellyttämässä laajuudessa yhteistyössä asiakkaan ja tarvittaessa hänen omaisensa ja läheisensä sekä muiden toimijoiden kanssa. Arviointia tehtäessä asiakkaalle on selvitettävä hänen yleis- ja erityislainsäädäntöön perustuvat oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot palvelujen toteuttamisessa ja niiden vaikutukset samoin kuin muut seikat, joilla on merkitystä hänen asiassaan. Selvitys on annettava siten, että asiakas riittävästi ymmärtää sen sisällön ja merkityksen. Kun arvioidaan henkilön toimintakykyä ja palvelutarvetta erilaisissa toimintaympäristöissä, on otettava huomioon henkilön terveydentila, elämäntilanne ja elinolosuhteet sekä niissä tapahtuvat muutokset. Arviointia tehtäessä on kunnioitettava asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja otettava huomioon hänen toivomuksensa, mielipiteensä ja yksilölliset tarpeensa. Erityistä huomiota on kiinnitettävä lasten ja nuorten sekä vammaisten ja erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden itsemääräämisoikeuden kunnioittamiseen. Iäkkään henkilön palvelutarpeen selvitystä tehtäessä on lisäksi noudatettava vanhuspalvelulakia. Vammaisen henkilön palvelutarvetta arvioitaessa on lisäksi noudatettava vammaispalvelulakia. Lastensuojelutarpeen selvittämisestä palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä säädetään lastensuojelulaissa.

Palvelutarpeen arvioinnista vastaa palvelutarpeen arvioimisen kannalta tarkoituksenmukainen sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 3 §:ssä tarkoitettu sosiaalihuollon ammattihenkilö, jollei muualla laissa toisin säädetä. Erityistä tukea tarvitsevien lasten ja muiden erityistä tukea tarvitsevien

Ehdotus

Arviointia tehtäessä on otettava huomioon asiakkaan etu 4 ja 5 §:ssä tarkoitetulla tavalla. Lisäksi on selvitettävä asiakkaalle hänen yleis- ja erityislainsäädäntöön perustuvat oikeutensa ja velvollisuutensa sekä sosiaalihuollon tuen toteuttamisvaihtoehdot.

Tuen tarpeen arvioinnista ja johtopäätöksistä vastaa virkasuhteessa oleva sosiaalihuollon ammattihenkilölain 3 §:ssä tarkoitettu sosiaalihuollon laillistettu ammattihenkilö, jollei muualla laissa toisin säädetä. Lapsen tuen tarpeen arvioinnista vastaa sosiaalityöntekijä tai arviointia varten tulee olla käytettävissä sosiaalityöntekijän tuki.

Iäkkään henkilön tuen tarvetta arvioitaessa on lisäksi noudatettava vanhuspalvelulakia. Vammaisen henkilön tuen tarvetta arvioitaessa on lisäksi noudatettava vammaispalvelulakia. Lapsen tuen tarvetta arvioitaessa on lisäksi noudatettava lastensuojelulakia.

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
henkilöiden palvelutarpeen arvioinnin tekemisestä vastaa virkasuhteessa oleva sosiaalityöntekijä.	
37 §	
Palvelutarpeen arvioinnin sisältö	
Palvelutarpeen selvittämisen perusteella arvioidaan, onko henkilöllä tuen tarvetta. Jos henkilö tarvitsee tukea, arvioidaan, onko tuen tarve luonteeltaan tilapäistä, toistuvaa tai pitkäaikaista. Palvelutarpeen arviointi sisältää: 1) yhteenvedon asiakkaan tilanteesta sekä sosiaalipalvelujen ja erityisen tuen tarpeesta; 2) sosiaalihuollon ammattihenkilön johtopäätökset asiakkuuden edellytyksistä; 3) asiakkaan mielipiteen ja näkemyksen palvelutarpeestaan, ellei palvelutarpeen arvioimiseen yhteistyössä asiakkaan kanssa ole ilmeistä estettä; 4) asiakkaan ja sosiaalihuollon ammattihenkilön arvion 42 §:n mukaisen omatyöntekijän tarpeesta.	(kumotaan)
38 §	38 §
Palvelujen järjestäminen palvelutarpeen arvioinnin mukaisesti	***Tuen tarpeisiin vastaamisen periaatteet***
Kun tuen tarve on luonteeltaan tilapäistä, on oikea-aikaisilla ja riittävillä tilapäisillä palveluilla pyrittävä ehkäisemään pidempiaikaisen tuen tarvetta. Kun tuen tarve on jatkuvaa tai toistuvaa, palveluja on järjestettävä siten, että tavoitteena on asiakkaan itsenäinen selviytyminen ja tuen tarpeen päättyminen asiakkaan kanssa tavoitteeksi asetetun määräajan jälkeen. Henkilöille, joiden tuen tarve on pysyvä tai pitkäaikainen, tuki on pyrittävä järjestämään siten, että turvataan palvelujen jatkuvuus, ellei palvelujen muuttaminen ole asiakkaan edun mukaista. Jos tuen tarve on vain osittain pysyvä tai pitkäaikainen, on tuki järjestettävä muilta osin siten kuin edellä 1 ja 2 momentissa säädetään.	Kun tuen tarve on luonteeltaan tilapäistä, on oikea-aikaisella ja *riittävällä tuella* pyrittävä ehkäisemään pidempiaikaisen tuen tarvetta. Kun tuen tarve on jatkuvaa tai toistuvaa, *tukea* on järjestettävä siten, että tavoitteena on asiakkaan itsenäinen selviytyminen ja tuen tarpeen päättyminen asiakkaan kanssa tavoitteeksi asetetun määräajan jälkeen. Henkilöille, joiden tuen tarve on pysyvä tai pitkäaikainen, tuki on pyrittävä järjestämään siten, että turvataan *sosiaalihuollon* jatkuvuus, ellei *tuen tai palveluiden* muuttaminen ole asiakkaan edun mukaista. Jos tuen tarve on vain osittain pysyvä tai pitkäaikainen, on tuki järjestettävä muilta osin siten kuin edellä 1 ja 2 momentissa säädetään. *Hyvinvointialueen on säännöllisesti arvioitava asiakkaan sosiaalihuollolle asetettujen*

Voimassa oleva laki

Ehdotus

tavoitteiden toteutumista ja sitä, vastaako asiakkaan saama tuki hänen tarpeisiinsa. Arviointi on tehtävä mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä asiakkaan kanssa.

39 §

Asiakassuunnitelma

Palvelutarpeen arviointia on täydennettävä asiakkaalle laadittavalla asiakassuunnitelmalla tai muulla vastaavalla suunnitelmalla, jollei suunnitelman laatiminen ole ilmeisen tarpeetonta. Suunnitelma on laadittava, jollei siihen ole ilmeistä estettä, yhdessä asiakkaan kanssa noudattaen 36 §:n 4 ja 5 momentissa säädettyä.

Asiakassuunnitelma sisältää asiakkaan palvelutarpeen edellyttämässä laajuudessa:

1) asiakkaan arvion ja ammatillisen arvion tuen tarpeesta;

2) asiakkaan arvion ja ammatillisen arvion tarvittavista palveluista ja toimenpiteistä;

3) omatyöntekijän tai muun asiakkaan palveluista vastaavan työntekijän arvion asiakkaan terveyden tai kehityksen kannalta välttämättömistä sosiaalipalveluista sekä niiden alkamisajankohdasta ja kestosta;

4) tiedot siitä, kuinka usein asiakas ja omatyöntekijä tai muu asiakkaan palveluista vastaava työntekijä tulevat tapaamaan;

5) asiakkaan ja työntekijän arvion asiakkaan vahvuuksista ja voimavaroista;

6) asiakkaan ja työntekijän yhdessä asettamat tavoitteet, joihin sosiaalihuollon avulla pyritään;

7) arvion asiakkuuden kestosta;

8) tiedot eri alojen yhteistyötahoista, jotka osallistuvat asiakkaan tarpeisiin vastaamiseen, ja vastuiden jakautumisesta niiden kesken;

9) suunnitelman toteutumisen seurantaa, tavoitteiden saavuttamista ja tarpeiden uudelleen arviointia koskevat tiedot;

10) selvityksen asiakkaan elämäntilanteen ja toimintaympäristön vaikutuksesta toimintakykyyn;

39 §

Asiakassuunnitelma

Asiakassuunnitelma perustuu asiakkaan tuen tarpeisiin ja siinä määritellään tavoitteet, joihin sosiaalihuollon tuella pyritään sekä keinot tuen tarpeisiin vastaamiseksi.

Asiakassuunnitelma on laadittava, jos asiakkaan tilanne, tuen tarve tai hänelle myönnetty tuki on sellaista, että asiakkaan sosiaalihuollon suunnittelu, toteuttaminen tai seuranta sitä edellyttävät. Asiakassuunnitelma on laadittava yhdessä asiakkaan kanssa, ellei sille ole ilmeistä estettä. Suunnitelman laatimiseen osallistuvat tarvittaessa asiakkaan laillinen edustaja, omaiset, läheiset ja muut toimijat. Asiakassuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa.

Erityistä tukea tarvitsevalle asiakkaalle on laadittava asiakassuunnitelma. Erityistä tukea tarvitsevan lapsen asiakassuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran vuodessa.

Asiakkaalle laaditaan yksi koko sosiaalihuollon kattava asiakassuunnitelma, jos se on asiakkaan sosiaalihuollon toteuttamisen kannalta perusteltua ja mahdollista ja asiakas antaa siihen suostumuksensa. Suunnitelman sisältö on sovitettava yhteen henkilön tarvitsemien muiden hallinnonalojen palvelujen ja tuen kanssa. Asiakkaan suostumuksella voidaan laatia myös sosiaalihuollon ja muiden hallinnonalojen palveluja ja tukea koskeva yhteinen suunnitelma. Edellä mainittuihin suunnitelmiin kirjataan suunnitelman laatimiseen ja toteuttamiseen nähden välttämättömät tiedot.

Asiakassuunnitelmaan kirjattavista tiedoista sekä asiakastietojen kirjaamisesta sosiaali- ja terveydenhuollon tai muiden toimijoiden yhteistyössä säädetään asiakastietolaissa.

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
11) asiakkaan ehdotuksen sellaisesta palveluiden tuottamis- ja toteuttamistavasta, jolla voidaan parhaiten vastata hänen tarpeisiinsa. Asiakassuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa. Suunnitelman sisältö on sovitettava yhteen henkilön tarvitsemien muiden hallinnonalojen palvelujen ja tukitoimien kanssa. Velvollisuuteen laatia suunnitelma sekä suunnitelman sisältöön ja asiaan osallisiin sovelletaan lisäksi, mitä niistä erikseen säädetään. Sen estämättä, mitä muualla laissa säädetään, asiakkaan suostumuksella voidaan laatia sosiaalihuollon ja muiden hallinnonalojen palveluja ja tukitoimia koskeva yhteinen suunnitelma, jossa on suunnitelman laatimiseen ja käyttöön nähden tarpeellisia tietoja. Yhteisen suunnitelman laatimisesta ilman asiakkaan suostumusta säädetään erikseen. Jos asiakkaan tukena toimii omaisia tai muita läheisiä henkilöitä, heidän tukemiseensa liittyvä suunnitelma laaditaan tarvittaessa erikseen.	
40 §	40 §
Ilmoitus muulle viranomaiselle asiakkaan tuen tarpeesta	*Ilmoitus muulle viranomaiselle asiakkaan tuen tarpeesta*
Jos asiakkaan tarpeisiin ei voida vastata vain sosiaalihuollon toimin, asiakkaan palvelutarpeen arvioinnista vastaavan sosiaalihuollon ammattihenkilön, omatyöntekijän tai muun asiakkaan palveluista vastaavan *työntekijän* on asiakkaan suostumuksella otettava yhteyttä siihen viranomaiseen, jonka vastuulle tarvittavien toimien järjestäminen ensisijaisesti kuuluu. Edellä 1 momentissa tarkoitetun ilmoituksen vastaanottaneen viranomaisen tulee asiakkaan suostumuksella ilmoittaa siihen yhteyttä ottaneelle viranomaiselle ilman aiheetonta viivytystä, mihin toimiin se on ilmoituksen johdosta ryhtynyt. Ilmoittamista ei kuitenkaan tarvitse tehdä, jos se on ilmeisen tarpeetonta.	Jos asiakkaan tarpeisiin ei voida vastata vain sosiaalihuollon toimin, *omatyöntekijä tai asiakasta tapaava sosiaalihuollon ammattihenkilö voi asiakkaan suostumuksella ilmoittaa asiasta sille viranomaiselle*, jonka vastuulle tarvittavien toimien järjestäminen ensisijaisesti kuuluu. *Ilmoitus voi sisältää välttämättömät tiedot asiakkaan tuen tarpeisiin vastaamiseksi.* Edellä 1 momentissa tarkoitetun ilmoituksen vastaanottaneen viranomaisen tulee *salassapitosäännösten estämättä,* asiakkaan suostumuksella ilmoittaa ilman aiheetonta viivytystä ilmoituksen tehneelle viranomaiselle, mihin toimiin se on ilmoituksen johdosta ryhtynyt. Ilmoittamista ei kuitenkaan tarvitse tehdä, jos se on ilmeisen tarpeetonta.
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
41 §	41 §
Monialainen yhteistyö	*Monialainen yhteistyö*
Palvelutarpeen arvioimiseksi, päätösten tekemiseksi ja sosiaalihuollon toteuttamiseksi toimenpiteestä vastaavan sosiaalihuollon viranomaisen on huolehdittava siitä, että käytettävissä on henkilön yksilöllisiin tarpeisiin nähden riittävästi asiantuntemusta ja osaamista. Jos henkilön tarpeiden arviointi ja niihin vastaaminen edellyttävät sosiaalitoimen tai muiden viranomaisten palveluja tai tukitoimia, on näiden tahojen osallistuttava toimenpiteestä vastaavan työntekijän pyynnöstä henkilön palvelutarpeen arvioinnin tekemiseen ja asiakassuunnitelman laatimiseen.	*Tuen tarpeen* arvioimiseksi, päätösten tekemiseksi ja sosiaalihuollon toteuttamiseksi toimenpiteestä vastaavan sosiaalihuollon viranomaisen on huolehdittava siitä, että käytettävissä on henkilön yksilöllisiin tarpeisiin nähden riittävästi asiantuntemusta ja osaamista. Jos henkilön tarpeiden arviointi ja niihin vastaaminen edellyttävät *sosiaalihuollon* tai muiden viranomaisten palveluja tai tukitoimia, on näiden tahojen osallistuttava toimenpiteestä vastaavan työntekijän pyynnöstä henkilön tuen tarpeen arvioinnin tekemiseen ja asiakassuunnitelman laatimiseen.
Sosiaalihuoltoa toteutetaan yhteistyössä eri toimijoiden kanssa siten, että sosiaalihuollon ja tarvittaessa muiden hallinnonalojen palvelut muodostavat asiakkaan edun mukaisen kokonaisuuden. Työntekijän on oltava tarpeen mukaan yhteydessä eri yhteistyötahoihin ja asiantuntijoihin sekä tarvittaessa henkilön omaisiin ja muihin hänelle läheisiin henkilöihin siten kuin tässä laissa tarkemmin säädetään.	Sosiaalihuoltoa toteutetaan yhteistyössä eri toimijoiden kanssa siten, että *sosiaalihuolto* ja tarvittaessa muiden hallinnonalojen palvelut muodostavat asiakkaan edun mukaisen kokonaisuuden. Työntekijän on oltava tarpeen mukaan yhteydessä eri yhteistyötahoihin ja asiantuntijoihin sekä tarvittaessa henkilön omaisiin ja muihin hänelle läheisiin henkilöihin siten kuin tässä laissa tarkemmin säädetään.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
42 §	42 §
Omatyöntekijä	*Omatyöntekijä*
Sosiaalihuollon asiakkaalle on nimettävä asiakkuuden ajaksi omatyöntekijä. Työntekijää ei tarvitse nimetä, jos asiakkaalle on jo nimetty muu palveluista vastaava työntekijä tai nimeäminen on muusta syystä ilmeisen tarpeetonta.	*Omatyöntekijän tehtävänä on vastata asiakkaan sosiaalihuollon kokonaisuuden suunnittelusta ja toteutumisen seurannasta. Omatyöntekijän tulee edistää asiakkaan sosiaalihuollolle asetettujen tavoitteiden toteutumista, asiakkaan osallisuutta, huolehtia asiakkaan 4 ja 5 §:ssä tarkoitetun edun toteutumisesta ja arvioida sosiaalihuollon kokonaisuutta 38 §:n 4 momentissa tarkoitetulla tavalla.* *Sosiaalihuollon asiakkaalle on nimettävä asiakkuuden ajaksi omatyöntekijä, jos se on asiakkaan tuen tarpeisiin vastaamiseksi tarpeellista. Erityistä tukea tarvitsevalle asiakkaalle on nimettävä omatyöntekijä asiakkuuden ajaksi.*

Voimassa oleva laki

Omatyöntekijän on oltava sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain 3 §:ssä tarkoitettu ammattihenkilö. Omatyöntekijänä saa toimia mainitussa pykälässä tarkoitetun ammattihenkilön sijaan terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 2 §:ssä tarkoitettu ammattihenkilö, jos se on asiakkaan palvelukokonaisuuden kannalta perusteltua.

Erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai muun erityistä tukea tarvitsevan henkilön omatyöntekijän tai hänen kanssaan asiakastyötä tekevän työntekijän on oltava sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa tarkoitettu sosiaalityöntekijä ja tehtävä on hoidettava virkasuhteessa.

Omatyöntekijänä toimivan henkilön tehtävänä on asiakkaan tarpeiden ja edun mukaisesti edistää 38 §:n 2 ja 3 momentissa säädetyn toteuttamista sekä toimia tarvittaessa muissa tässä laissa säädetyissä tehtävissä.

Erityistä tukea tarvitsevaa lasta tai muuta erityistä tukea tarvitsevaa henkilöä koskevaa sosiaalihuoltoa toteutettaessa omatyöntekijän tai muun sosiaalipalveluista vastaavan työntekijän tulee tavata asiakas asiakassuunnitelmaan tarkemmin kirjattavalla tavalla riittävän usein henkilökohtaisesti.

43 §

Läheisverkoston kartoittaminen

Läheisverkoston kartoittamisella tarkoitetaan sen selvittämistä, miten omaiset tai muut asiakkaalle läheiset henkilöt osallistuvat asiakkaan tukemiseen. Läheisverkoston kartoittaminen toteutetaan palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä tai tarvittaessa muulloin asiakkuuden aikana. Kartoittamisen voi tehdä ilman asiakkaan suostumusta vain, jos:

1) asiakas on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään ja turvallisuudestaan ja tieto on välttämätön palvelutarpeen selvittämiseksi; tai

Ehdotus

Omatyöntekijän on oltava sosiaalihuollon ammattihenkilölain 3 §:ssä tarkoitettu ammattihenkilö, *ja tehtävää on hoidettava virkasuhteessa.* Omatyöntekijänä saa toimia *myös virkasuhteessa oleva terveydenhuollon* ammattihenkilöistä annetun lain 2 §:ssä tarkoitettu ammattihenkilö, jos se on asiakkaan sosiaalihuollon kokonaisuuden kannalta perusteltua. *Erityistä tukea tarvitsevan lapsen omatyöntekijän tai omatyöntekijän kanssa asiakastyötä tekevän muun työntekijän on oltava sosiaalihuollon ammattihenkilölaissa tarkoitettu sosiaalityöntekijä.*

43 §

Läheisverkoston kartoittaminen

Läheisverkoston kartoittamisella tarkoitetaan sen selvittämistä, miten omaiset tai muut asiakkaalle läheiset henkilöt osallistuvat asiakkaan tukemiseen. Läheisverkoston kartoittaminen toteutetaan *tuen tarpeen arvioimisen* yhteydessä tai tarvittaessa muulloin asiakkuuden aikana. Kartoittamisen voi tehdä ilman asiakkaan suostumusta vain, jos:

1) asiakas on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään ja turvallisuudestaan ja tieto on välttämätön *tuen tarpeen* selvittämiseksi; tai

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
	44 a §
	Sosiaalihuoltoa koskeva päätöksenteko
	Asiakkaalla on oikeus saada kirjallinen päätös sosiaalipalvelujen järjestämisestä.
	Kirjallista päätöstä ei kuitenkaan tarvitse antaa 24 b §:ssä tarkoitetusta päiväkeskuspalvelusta. Lisäksi asiakkaalla on vain pyynnöstä oikeus saada kirjallinen päätös 27 c §:ssä tarkoitettujen opiskeluhuollon kuraattoripalvelujen järjestämisestä.
	Asiakkaalla on pyynnöstä oikeus saada kirjallinen päätös 15 §:ssä tarkoitettuna sosiaalityönä ja sosiaaliohjauksena annettavan tuen järjestämisestä.
	Pyynnöstä tehtävä kirjallinen päätös on annettava ilman aiheetonta viivytystä, kuitenkin viimeistään seitsemän päivän kuluessa pyynnön esittämisestä.
45 §	45 §
Sosiaalihuoltoa koskeva päätöksenteko ja toimeenpano	***Määräajat sosiaalihuollon toteuttamiselle***
Asiakkaalla on oikeus saada kirjallinen päätös sosiaalipalvelujen järjestämisestä. Kiireellisiä toimenpiteitä koskeva asia on käsiteltävä ja päätös tehtävä käytettävissä olevien tietojen perusteella viipymättä siten, ettei asiakkaan oikeus välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu. Muissa kuin kiireellisissä asioissa päätös on tehtävä ilman aiheetonta viivytystä sen jälkeen, kun asia on tullut vireille.	*Kiireellisiä toimenpiteitä koskeva asia on käsiteltävä ja asiakkaan tarvitsema sosiaalihuollon tuki järjestettävä viipymättä siten, ettei asiakkaan oikeus välttämättömään huolenpitoon ja toimeentuloon vaarannu. Muissa kuin kiireellisissä asioissa sosiaalihuolto on järjestettävä ilman aiheetonta viivytystä.*
Päätös on toimeenpantava kiireellisissä tapauksissa viipymättä ja muissa kuin kiireellisissä tapauksissa ilman aiheetonta viivytystä. Päätös on kuitenkin toimeenpantava viimeistään 3 kuukaudessa asian vireille tulosta. Aika voi olla tätä pidempi, jos asian selvittäminen erityisestä syystä vaatii pidempää käsittelyaikaa tai toimeenpanon viivästymiselle on muu asiakkaan tarpeeseen liittyvä erityinen peruste.	*Edellä 25 §:n 6 momentissa tarkoitetun psykososiaalisen tuen antaminen on aloitettava kuukauden kuluessa siitä, kun menetelmän tarve on todettu. Aika voi olla tätä pidempi, jos asian selvittäminen erityisestä syystä vaatii pidempää käsittelyaikaa tai aloituksen viivästymiselle on muu asiakkaan tarpeeseen liittyvä erityinen peruste.*
	Sosiaalihuollon järjestämistä koskeva kirjallinen päätös on toimeenpantava viimeistään 3 kuukaudessa asian vireille tulosta. Aika voi olla tätä pidempi, jos asian selvittäminen erityisestä syystä vaatii pidempää käsittelyaikaa tai toimeenpanon viivästymiselle

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
Poiketen siitä, mitä 2 momentissa säädetään, 25 a §:n 2 momentissa tarkoitettua lasten ja alle 23-vuotiaiden nuorten mielenterveystyön palvelua koskeva päätös on toimeenpantava kuukauden kuluessa tuen tarpeen toteamisesta. Aika voi olla tätä pidempi, jos asian selvittäminen erityisestä syystä vaatii pidempää käsittelyaikaa tai toimeenpanon viivästymiselle on muu asiakkaan tarpeeseen liittyvä erityinen peruste.	*on muu asiakkaan tarpeeseen liittyvä erityinen peruste.*
Jos asiakassuunnitelmaan kirjatusta sosiaalipalvelujen kokonaisuudesta poiketaan, poikkeaminen on perusteltava päätöksessä. Asian käsittelemisestä ja päätöksenteosta säädetään lisäksi hallintolaissa.	
46 §	
Hoidon ja huolenpidon turvaavat päätökset	
Omatyöntekijän kanssa asiakastyötä tekevän virkasuhteessa olevan sosiaalityöntekijän on tehtävä päätös niistä sosiaalipalveluista, joilla yhdessä turvataan 12 ja 13 §:n mukaisesti erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai erityistä tukea tarvitsevan muun asiakkaan välttämätön huolenpito ja toimeentulo sekä terveys ja kehitys, jos menettely on asiakkaan edun mukainen.	(kumotaan)
Päätökset koskevat asiakkaan taikka hänen huolenpidostaan vastaavan henkilön tarvitsemia sosiaalipalveluja.	
Edellä 1 momentissa tarkoitettu viranhaltija tekee päätökset ottaen huomioon 39 §:ssä tarkoitetussa asiakassuunnitelmassa esitetyn arvion palvelujen välttämättömyydestä sekä suunnitelmat niistä terveydenhuollon, opetustoimen tai työ- ja elinkeinohallinnon palveluista, jotka ovat välttämättömiä asiakkaan huolenpidon, toimeentulon, terveyden tai kehityksen kannalta. Sosiaalihuollon ja muiden hallinnonalojen palveluja ja tukitoimia koskevasta yhteisestä suunnitelmasta säädetään 39 §:n 3 momentissa. Kiireellisiä toimenpiteitä koskeva päätös on tehtävä siten kuin 45 §:n 1 momentissa säädetään. Sen estämättä, mitä edellä tässä pykälässä säädetään, toimeentulotukea koskevat päätökset voi tehdä toimeentulotuesta vastaava viranhaltija ottaen	

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
huomioon asiakkaan tai hänen perheenjäsenensä omatyöntekijän tai muun asiakkaan palveluista vastaavan työntekijän arvion tuen tarpeesta.	
46 a §	46 a §
Sosiaalihuollon johtaminen	*Sosiaalihuollon johtaminen*
Sosiaalihuollon tai sosiaali- ja terveydenhuollon pääasiassa hallinnollisissa johtotehtävissä voi toimia sosiaalityöntekijä tai henkilö, jolla on tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto ja alan tuntemus sekä niiden lisäksi riittävä johtamistaito.	Sosiaalihuollon tai sosiaali- ja terveydenhuollon pääasiassa hallinnollisissa johtotehtävissä voi toimia sosiaalityöntekijä tai henkilö, jolla on tehtävään soveltuva ylempi korkeakoulututkinto ja alan tuntemus sekä niiden lisäksi riittävä johtamistaito. *Sosiaalihuollosta vastaavan viranhaltijan on aina oltava sosiaalihuollon ammattihenkilölain 7 §:ssä tarkoitettu laillistettu sosiaalityöntekijä.*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
5 Luku	5 Luku
Palvelujen laadun varmistaminen	***Sosiaalihuollon* laadun varmistaminen**
48 §	48 §
48 § on kumottu L:lla 14.4.2023/741.	*Sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija*
	Hyvinvointialueella on oltava sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija, joka johtaa, ohjaa ja valvoo sosiaalihuollon toiminnan sisällöllistä kokonaisuutta vastaten sen lainmukaisuudesta, laadusta ja asiakasturvallisuudesta. Tehtävässä on kiinnitettävä erityistä huomiota sosiaalihuollon sisällölliseen kehittämiseen ja toiminnan vaikuttavuuteen.
	Lisäksi vastaava viranhaltija vastaa tässä pykälässä säädettyjen tehtäviensä osalta valmiudesta ja häiriötilanteisiin sekä valmiuslain (1552/2011) mukaisiin poikkeusoloihin varautumisesta.
	Sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija vastaa sosiaalihuollon toiminnan kokonaisuuden sisällöllisestä yhteensovittamisesta hyvinvointialueella ja tehtäviensä osalta hyvinvointialueiden välisestä yhteistyöstä. Lisäksi sosiaalihuollosta vastaavan viranhaltija edistää yhteistyössä terveydenhuollon vastaavan lääkärin kanssa sosiaali- ja terveydenhuollon

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	integraatiota hyvinvointialueella sekä kehittää hyvinvointialueen ja muiden toimijoiden välistä yhteistyötä.
49 a §	49 a §
Henkilöstö	*Henkilöstö*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Jokaisen hyvinvointialueen käytettävissä tulee olla asiakastyöhön osallistuvan virkasuhteisen sosiaalityöntekijän palveluja.	(kumotaan)
Sosiaalipalveluja tuottavassa toimintayksikössä on oltava henkilöstö, jonka määrä, koulutus ja tehtävärakenne vastaavat toimintayksikön palveluja saavien henkilöiden määrää ja palvelun tarvetta.	*Sosiaalihuollon* toimintayksikössä on oltava henkilöstö, jonka määrä, koulutus ja tehtävärakenne vastaavat toimintayksikön *asiakkaiden* määrää ja *tuen* tarvetta.
	49 c §
	Sosiaalityöntekijän erityiset tehtävät
	Sosiaalityöntekijä vastaa asiakastilanteista tai asiakkuuksista, jotka edellyttävät vaativaa ammatillista tai eettistä harkintaa, vaativan monialaisen yhteistyön johtamista ja asiakkaan saaman laaja-alaisen tuen yhteensovittamista taikka erityisen tutkimuksellisen ja kokemuksellisen tietopohjan soveltamista.
	Sosiaalityöntekijä vastaa myös asiakastilanteista ja asiakkuuksista, joissa vaaditaan erityistä ammatillista osaamista asiakkaan suojelun tarpeen–taikka asiakkaan tarvitsemien palvelujen laadun tai laajuuden vuoksi.
	Sosiaalityöntekijän erityisistä tehtävistä säädetään lisäksi sosiaalihuollon ammattihenkilölaissa ja sosiaalihuollon erityislaeissa.
7 Luku	7 Luku
Erinäiset säännökset	**Erinäiset säännökset**
55 §	55 §
Suhde muihin lakeihin	*Suhde muihin lakeihin*
Tämän lain perusteella järjestettyihin sosiaalipalveluihin sovelletaan sosiaali- ja	*Sosiaalihuollon järjestämisvastuusta säädetään hyvinvointialueesta annetussa laissa*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
terveydenhuollon järjestämisestä annettua lakia sekä hyvinvointialueiden rahoituksesta annettua lakia (617/2021), jollei lailla toisin säädetä.	*(611/2021), sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetussa laissa (612/2021), jäljempänä **järjestämislaki**, ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetussa laissa (615/2021). Sosiaalihuollon rahoituksesta säädetään hyvinvointialueiden rahoituksesta annetussa laissa (617/2021).*
56 §	56 §
Asiakasmaksut	*Asiakasmaksut*
Tämän lain mukaisista sosiaalipalveluista peritään maksut sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) mukaisesti.	*Asiakasmaksuista säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetussa laissa (734/1992).*
57 §	
Sosiaalihuollon järjestämisen henkilöllinen soveltamisala	
Jos henkilö oleskelee säännönmukaisesti tai pidempiaikaisesti työn, opiskelun tai vastaavien syiden vuoksi kotikuntansa ulkopuolella ja hänen kotikuntansa pysyy kotikuntalain 3 §:n 1 kohdan nojalla ennallaan, hän voi hakea sosiaalipalveluja siltä hyvinvointialueelta, jossa hän oleskelee. Henkilön kotikunnan mukaisella hyvinvointialueella ei ole kuitenkaan velvollisuutta järjestää sosiaalihuoltoa ulkomailla oleskelevalle henkilölle, ellei laissa toisin säädetä.	(kumotaan)
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	Lain 17 § tulee kuitenkin voimaan 1 päivänä tammikuuta 2027.
	Lain 17 §:n voimaan tullessa sosiaalisen kuntoutuksen palvelussa olleiden asiakkaiden päätökset tulee uudistaa tämän lain 17 §:n mukaisiksi viimeistään 30 päivänä kesäkuuta 2027.
	Muut ennen tämän lain voimaantuloa tehdyt päätökset pysyvät voimassa päätökseen merkityn voimassaoloajan, kuitenkin enintään 30 päivään kesäkuuta 2028 ja niihin sovelletaan

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	niiden tekemishetkellä voimassa olleita säännöksiä. *Valitukseen ja alistukseen, joka tehdään ennen tämän lain voimaantuloa annetusta päätöksestä, sekä tällaisen asian käsittelyyn valituksen johdosta ylemmässä valitusviranomaisessa sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.*

2.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023) 42 § sekä

muutetaan 3 §:n 3 ja 11 kohta, 17 §, 37 §:n 1 momentti, 38 §:n 2 momentin 3 kohta, 41 §, 43 ja 44 §, 46 ja 47 § sekä 49 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
3 §	3 §
Määritelmät	*Määritelmät*
Tässä laissa tarkoitetaan:	Tässä laissa tarkoitetaan:
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
3) *asiakasasiakirjalla* asiakirjaa, joka on laadittu tai vastaanotettu tai joka sisältää tietoja asiakkaan sosiaali- tai terveyspalvelujen tarpeen arviointia varten, tarvittavien palvelujen järjestämistä tai toteuttamista varten taikka lääkkeen toimittamista varten;	3) *asiakasasiakirjalla* asiakirjaa, joka on laadittu tai vastaanotettu tai joka sisältää tietoja asiakkaan *sosiaalihuollon* tai terveyspalvelujen tarpeen arviointia varten, tarvittavien palvelujen järjestämistä tai toteuttamista varten taikka lääkkeen toimittamista varten;
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
11) *palvelunantajalla* viranomaista, julkisoikeudellista yhteisöä, yksityistä elinkeinonharjoittajaa, yhteisöä tai säätiötä, joka järjestää tai toteuttaa sosiaalipalveluja tai terveyspalveluja sekä työnantajaa, joka järjestää työterveyshuollon palvelut työterveyshuoltolain (1383/2001) 7 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla;	11) *palvelunantajalla* viranomaista, julkisoikeudellista yhteisöä, yksityistä elinkeinonharjoittajaa, yhteisöä tai säätiötä, joka järjestää tai toteuttaa *sosiaalihuoltoa* tai terveyspalveluja sekä työnantajaa, joka järjestää työterveyshuollon palvelut työterveyshuoltolain (1383/2001) 7 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla;
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
17 §	17 §
Velvollisuus asiakastietojen kirjaamiseen	*Velvollisuus asiakastietojen kirjaamiseen*
Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilön ja palvelun antamiseen osallistuvan muun henkilön tulee kirjata asiakasasiakirjoihin asiakkaan palvelun ja potilaan hoidon järjestämisen, suunnittelun, toteuttamisen, seurannan ja valvonnan turvaamiseksi tarpeelliset ja riittävät tiedot.	Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilön ja palvelun antamiseen osallistuvan muun henkilön tulee kirjata asiakasasiakirjoihin asiakkaan *sosiaalihuollon* ja potilaan hoidon järjestämisen, suunnittelun, toteuttamisen, seurannan ja valvonnan turvaamisen kannalta tarpeelliset ja riittävät tiedot.

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
37 §	37 §
Sosiaalihuollon asiakasasiakirjoja koskevat periaatteet	*Sosiaalihuollon asiakasasiakirjoja koskevat periaatteet*
Velvollisuus kirjata sosiaalihuollon asiakastiedot alkaa, kun palvelunantaja on saanut tiedon henkilön palveluntarpeesta tai ryhtynyt toteuttamaan sosiaalipalvelua.	*Sosiaalihuollon asiakasasiakirjoihin kuuluvat ammattihenkilöiden ja muiden sosiaalihuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvien henkilöiden sosiaalihuollon järjestämisestä ja toteuttamisesta kirjaamat merkinnät sekä muut asiakkaan sosiaalihuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen liittyvät asiakirjat ja sosiaalihuoltoon muualta saapuneet asiakirjat.*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
38 §	38 §
Sosiaalihuollon asiakasasiakirjoihin kirjattavat perustiedot	*Sosiaalihuollon asiakasasiakirjoihin kirjattavat perustiedot*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Sosiaalihuollon asiakasasiakirjoihin on kirjattava seuraavat tiedot: 1) hyvinvointialue, jonka alueella asiakkaan kotikuntalaissa (201/1994) tarkoitettu kotikunta sijaitsee; 2) asiakkuuden alkamisen ajankohta; 3) tieto asiakkaan palveluista vastaavasta työntekijästä; 4) mahdollinen tieto asiakkaan tai hänen laillisen edustajansa yhteystietoja koskevasta turvakiellosta; sekä 5) asiakkuuden päättymisen ajankohta ja päättymisen peruste.	Sosiaalihuollon asiakasasiakirjoihin on kirjattava seuraavat tiedot: — — — — — — — — — — — — — — — 3) tieto asiakkaan *sosiaalihuollosta ja* palveluista vastaavasta työntekijästä;
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
41 §	41 §
Asian vireilletuloa koskevat asiakirjat	*Asian vireilletuloa koskevat asiakirjat*
Asian vireilletuloa koskeviin sosiaalihuollon asiakasasiakirjoihin kirjataan: 1) henkilön tuen, huolenpidon, hoivan tai muun palvelun tarve; 2) mahdolliset perustelut palvelun tarpeelle; 3) asian vireille saattaja; sekä 4) asian vireille saattamisen ajankohta.	Asian vireilletuloa koskeviin sosiaalihuollon asiakasasiakirjoihin kirjataan: 1) henkilön tuen, huolenpidon, hoivan tai muun palvelun tarve; 2) mahdolliset perustelut *tuen ja* palvelun tarpeelle; 3) asian vireille saattaja; sekä 4) asian vireille saattamisen ajankohta.

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
42 §	
Palvelutarpeen arvio	
Sen lisäksi, mitä sosiaalihuoltolain (1301/2014) 37 §:ssä ja 39 §:n 2 momentin 1–3 ja 5 kohdassa säädetään, asiakkaan palvelutarpeen arviointia koskeviin sosiaalihuollon asiakirjoihin kirjataan tarvittaessa asiakkaan laillisen edustajan, omaisen, läheisen tai muun henkilön käsitys asiakkaan tuen tarpeesta. *Suunnitelmaa koskevaan arvioon kirjataan lisäksi asiakkaan ja muiden suunnitelman toteuttamiseen osallistuneiden käsitys ja työntekijän arvio siitä, miten suunnitelmassa esitetyt tavoitteet ovat toteutuneet.*	(kumotaan)
43 §	43 §
Asiakassuunnitelma	*Asiakassuunnitelma*
Sen lisäksi, mitä sosiaalihuoltolain 39 §:n 2 momentin 4 ja 6–9 kohdassa säädetään, asiakassuunnitelma-asiakirjaan kirjataan: 1) palvelutarpeen arvioon perustuva asiakkaan tuen tarve; 2) kuvaus asiakkaan tarvitsemista palveluista; 3) palvelulle ja asiakkuudelle asetetut tavoitteet sekä keinot niiden saavuttamiseksi; sekä 4) asiakkaan tukemiseen osallistuvat yksityishenkilöt ja heidän tehtävänsä.	*Asiakassuunnitelmaan kirjataan asiakkaan tilanteen edellyttämässä laajuudessa:* *1) asiakkaan, läheisten ja muiden tahojen näkemykset asiakkaan tilanteesta ja tuen tarpeista;* *2) sosiaalihuollon asiakkuudelle asetettavat tavoitteet ja niiden toteutumisen arvio;* *3) palvelut ja muut keinot tuen tarpeisiin vastaamiseksi;* *4) asiakkaan mahdollinen erityisen tuen tarve ja tieto siitä, kuinka erityisen tuen tarve huomioidaan osana sosiaalihuollon toteuttamista.*
44 §	44 §
Asiakaskertomus	*Asiakaskertomus*
Asiakaskertomukseen kirjataan sekä asiakkaaseen tai asiakkuuteen liittyvät tapahtumat, joissa asiakkaan asiaa on käsitelty, asiakkaan saaman tuen tai palvelun ajankohta sekä tieto	Asiakaskertomukseen kirjataan sekä asiakkaaseen tai asiakkuuteen liittyvät *asiakkaan sosiaalihuollon järjestämisen ja toteuttamisen sekä oikeusturvan kannalta olennaiset tiedot tapahtumista*, joissa asiakkaan asiaa on

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
siitä, ketkä ovat osallistuneet asian käsittelyyn.	käsitelty, asiakkaan saaman tuen tai palvelun ajankohta sekä tieto siitä, ketkä ovat osallistuneet asian käsittelyyn.
46 §	46 §
Asiakastietojen kirjaaminen sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön toteuttaessa palvelua yhdessä	*Asiakastietojen kirjaaminen sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön toteuttaessa palvelua yhdessä*
Jos sosiaali- ja terveyspalvelua toteuttaa sosiaali- ja terveydenhuollon toimipisteessä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö yhdessä, asiakkaalle voidaan laatia yhteinen palvelutarpeen arvio, asiakassuunnitelma ja kyseistä palvelua koskevat asiakaskertomusmerkinnät sekä muita tarpeellisia yhteisiä asiakasasiakirjoja. Palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma sekä muut yhteiset asiakasasiakirjat tallennetaan tarpeellisessa laajuudessa sekä sosiaalihuollon asiakasrekisteriin että potilasrekisteriin. Asiakaskertomus tallennetaan sosiaalihuollon asiakasrekisteriin. Potilasasiakirjamerkinnät tallennetaan potilasrekisteriin.	Jos *sosiaalihuoltoa* ja terveyspalvelua toteuttaa sosiaali- ja terveydenhuollon toimipisteessä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö yhdessä, asiakkaalle voidaan laatia yhteinen *tuen* tarpeen arvio, asiakassuunnitelma ja kyseistä palvelua koskevat asiakaskertomusmerkinnät sekä muita tarpeellisia yhteisiä asiakasasiakirjoja. *Nämä yhteiset* asiakasasiakirjat tallennetaan tarpeellisessa laajuudessa sekä sosiaalihuollon asiakasrekisteriin että potilasrekisteriin. Asiakaskertomus tallennetaan sosiaalihuollon asiakasrekisteriin. Potilasasiakirjamerkinnät tallennetaan potilasrekisteriin.
47 §	47 §
Asiakastietojen kirjaaminen sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyössä	*Asiakastietojen kirjaaminen sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyössä*
Jos sosiaali- ja terveyspalveluita antavat sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö yhteistyössä, asiakkaalle voidaan laatia yhteinen palvelutarpeen arviointi, asiakassuunnitelma ja muita tarpeellisia yhteisiä asiakasasiakirjoja. Palvelutarpeen arviointi, asiakassuunnitelma ja muut yhteiset asiakasasiakirjat tallennetaan tarpeellisessa laajuudessa sekä sosiaalihuollon asiakasrekisteriin että potilasrekisteriin.	Jos *sosiaalihuoltoa ja* terveyspalveluita antavat sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö yhteistyössä, asiakkaalle voidaan laatia yhteinen *tuen* tarpeen arvioi, asiakassuunnitelma ja muita tarpeellisia yhteisiä asiakasasiakirjoja. *Nämä yhteiset* asiakasasiakirjat tallennetaan tarpeellisessa laajuudessa sekä sosiaalihuollon asiakasrekisteriin että potilasrekisteriin.
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

3.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) 4 §:n otsikko, johdantokappale ja 1 kohta, 7 c §:n 1 ja 2 momentti, 10 e §:n 5 momentti, 10 h §:n 1 momentti ja 10 j §:n 1 momentin 5 kohta, sellaisina kuin ne ovat, 4 §:n 1 kohta laissa 1110/2024, 7 c §:n 1 ja 2 momentti ja 10 h §:n 1 momentti laissa 791/2022 sekä 10 e §:n 5 momentti ja 10 j §:n 1 momentin 5 kohta laissa 1201/2020, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
4 §	4 §
Maksuttomat sosiaalipalvelut	***Maksuton sosiaalihuolto***
Sosiaalipalveluista ovat maksuttomia: 1) sosiaalihuoltolain (1301/2014) 14 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu sosiaalityö, 2 kohdassa tarkoitettu sosiaaliohjaus, 3 kohdassa tarkoitettu sosiaalinen kuntoutus, 4 kohdassa tarkoitettu perhetyö, 16 kohdassa tarkoitettu päiväkeskuspalvelu päihdetyön erityisenä palveluna, 19 kohdassa tarkoitettu kasvatus- ja perheneuvonta, 20 kohdassa tarkoitettu lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvonta, 25 a §:n 2 momentissa tarkoitettu mielenterveystyön palveluna järjestettävä psykososiaalinen tuki ja 27 §:ssä tarkoitetut tuetut tapaamiset ja valvotut vaihdot sekä vuoden 1982 sosiaalihuoltolain (710/1982) 27 d ja 27 e §:ssä tarkoitetut vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta ja vammaisten henkilöiden työtoiminta kuljetusta ja aterioita lukuun ottamatta;	*Sosiaalihuollosta on maksutonta:* 1) sosiaalihuoltolain (1301/2014) 14 §:n 1 momentissa tarkoitettu sosiaalityö *ja* sosiaaliohjaus, *14 §:n 2 momentin 3 kohdassa tarkoitettu toimintakyvyn ja osallisuuden tuki kuljetusta ja aterioita lukuun ottamatta, 4 kohdassa tarkoitettu perheen vuorovaikutuksen ja hyvinvoinnin tuki, 16 kohdassa tarkoitettu päiväkeskuspalvelu päihdetyön erityisenä palveluna, 20 kohdassa tarkoitettu lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvonta, 25 §:n 6 momentissa tarkoitettu psykososiaalinen tuki sekä 27 §:ssä tarkoitetut tuetut tapaamiset ja valvotut vaihdot;*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
7 c §	7 c §
Pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen, pitkäaikaisen perhehoidon ja pitkäaikaisen laitoshoidon maksu	*Pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen, pitkäaikaisen perhehoidon ja pitkäaikaisen laitoshoidon maksu*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
Hyvinvointialue saa periä pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen, pitkäaikaisen perhehoidon ja pitkäaikaisen laitoshoidon asiakkaalta kuukausimaksun. Maksu saa olla enintään 85 prosenttia asiakkaan kuukausituloista, joista on tehty 10 c ja 10 d §:ssä säädetyt vähennykset.	Hyvinvointialue saa periä pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen, pitkäaikaisen perhehoidon ja pitkäaikaisen laitoshoidon asiakkaalta kuukausimaksun. *Pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen ja pitkäaikaisen laitoshoidon maksu saa olla enintään 87,5 prosenttia asiakkaan kuukausituloista, joista on tehty 10 c ja 10 d §:ssä säädetyt vähennykset. Pitkäaikaisen perhehoidon* maksu saa olla enintään 85 prosenttia asiakkaan kuukausituloista, joista on tehty 10 c ja 10 d §:ssä säädetyt vähennykset.
Jos asiakas on välittömästi ennen 1 momentissa tarkoitetun palvelun alkamista elänyt yhteistaloudessa avioliitossa tai avoliitossa ja hänen tulonsa ovat suuremmat kuin puolison tulot, maksu määräytyy puolisojen yhteenlaskettujen kuukausitulojen perusteella. Tällöin maksu saa olla enintään 42,5 prosenttia puolisojen yhteenlasketuista kuukausituloista, joista on tehty 1 momentissa tarkoitetut vähennykset. Jos kuitenkin kumpikin puolisoista on pitkäaikaisessa ympärivuorokautisessa palveluasumisessa, pitkäaikaisessa perhehoidossa tai pitkäaikaisessa laitoshoidossa, maksu määräytyy siten kuin 1 momentissa säädetään.	Jos asiakas on välittömästi ennen 1 momentissa tarkoitetun palvelun alkamista elänyt yhteistaloudessa avioliitossa tai avoliitossa ja hänen tulonsa ovat suuremmat kuin puolison tulot, maksu määräytyy puolisojen yhteenlaskettujen kuukausitulojen perusteella. *Tällöin pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen ja pitkäaikaisen laitoshoidon* maksu saa olla *enintään 43,75 prosenttia ja pitkäaikaisen perhehoidon* maksu enintään 42,5 prosenttia puolisojen yhteenlasketuista kuukausituloista, joista on tehty 1 momentissa tarkoitetut vähennykset. Jos kuitenkin kumpikin puolisoista on pitkäaikaisessa ympärivuorokautisessa palveluasumisessa, pitkäaikaisessa perhehoidossa tai pitkäaikaisessa laitoshoidossa, maksu määräytyy siten kuin 1 momentissa säädetään.
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —
10 e §	10 e §
Jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta perittävä maksu	*Jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta perittävä maksu*
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —
Maksuprosentit ovat seuraavat: (Taulukko)	Maksuprosentit ovat seuraavat: *(Taulukko)*
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —
10 h §	10 h §
Asumista tukevat palvelut	*Asumista tukevat palvelut*
Hyvinvointialue saa periä asiakkaalta kohtuullisen maksun asiakassuunnitelmaan sisältyvistä sosiaalihuoltolain 19 §:n 2 momentissa	Hyvinvointialue saa periä asiakkaalta kohtuullisen maksun *asiakkaan palvelua koskevaan päätökseen* sisältyvistä

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
tarkoitetuista tukipalveluista ja 21 b §:n 1 momentissa tarkoitetusta sosiaalista kanssakäymistä edistävästä toiminnasta sekä vastaavista sosiaalihuoltolain 14 §:n 2 momentin perusteella järjestetyistä asumista tukevista palveluista. *Tässä laissa asiakassuunnitelmalla tarkoitetaan sosiaalihuoltolain 39 §:ssä, sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 7 §:ssä, potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 4 a §:ssä, ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain (980/2012) 16 §:ssä ja lastensuojelulain (417/2007) 30 §:ssä tarkoitettua asiakirjaa sekä muualla laissa tarkoitettua vastaavaa asiakirjaa.*	sosiaalihuoltolain 19 §:n 2 momentissa tarkoitetuista tukipalveluista ja 21 b §:n 1 momentissa tarkoitetusta sosiaalista kanssakäymistä edistävästä toiminnasta sekä vastaavista sosiaalihuoltolain 14 §:n 2 momentin perusteella järjestetyistä asumista tukevista palveluista.
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
10 j §	10 j §
Maksun määrääminen ja tarkistaminen	*Maksun määrääminen ja tarkistaminen*
Hyvinvointialue päättää maksukyvyn mukaisesti määräytyvästä maksusta toistaiseksi. Maksu on kuitenkin tarkistettava asiakkaan tai tämän edustajan hakemuksesta taikka hyvinvointialueen aloitteesta silloin, jos:	Hyvinvointialue päättää maksukyvyn mukaisesti määräytyvästä maksusta toistaiseksi. Maksu on kuitenkin tarkistettava asiakkaan tai tämän edustajan hakemuksesta taikka hyvinvointialueen aloitteesta silloin, jos:
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
5)asiakkaalle laadittua asiakassuunnitelmaa muutetaan siten, että sillä on vaikutusta asiakasmaksun suuruuteen;	5) *asiakkaan palvelua koskevaa päätöstä* muutetaan siten, että sillä on vaikutusta asiakasmaksun suuruuteen;
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

5.

Laki

työttömyysturvalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan työttömyysturvalain (1290/2002) 2 a luvun 9 §:n 1 momentin 7 kohdan d alakohta sekä 10 luvun 6 §:n 2 momentti,

sellaisina kuin ne ovat, 2 a luvun 9 §:n 1 momentin 7 kohdan d alakohta laissa 1380/2021 sekä 10 luvun 6 §:n 2 momentti laeissa 918/2012 ja 1370/2014, sekä

muutetaan 1 luvun 5 §:n 1 momentin 10 a ja 15 kohta, 2 a luvun 9 §:n 1 momentin 7 kohdan b ja c alakohta, sekä 10 kohta, 10 a §:n 1 momentin 3 ja 4 kohta sekä 3 momentti, 10 luvun 3 §:n johdantokappale sekä 13 luvun 1 §:n 1 momentin 3 kohta,

sellaisina kuin ne ovat, 1 luvun 5 §:n 1 momentin 10 a kohta laissa 1102/2024, 1 luvun 5 §:n 1 momentin 15 kohta ja 2 a luvun 9 §:n 1 momentin 7 kohdan b alakohta ja 10 kohta laissa 1380/2021, 2 a luvun 9 §:n 1 momentin 7 kohdan c kohta laeissa 1380/2021 ja 685/2023, 2 luvun 10 a §:n 1 momentin 3 ja 4 kohta sekä 3 momentti laissa 1416/2925, 10 luvun 3 §:n johdantokappale laissa 1654/2015 ja 13 luvun 1 momentin 3 kohta laissa 385/2023, ja

lisätään 2 a luvun 9 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 1380/2021, 385/2023, 685/2023, 1102/2024 ja 1416/2025, uusi 9 a kohta ja 2 a luvun 10 a §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laissa 1416/2025, uusi 5 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
1 Luku	1 Luku
Yleiset säännökset	**Yleiset säännökset**
5 §	5 §
Määritelmät	*Määritelmät*
Tässä laissa tarkoitetaan:	Tässä laissa tarkoitetaan:
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
10 a) *työllistymissuunnitelmaa korvaavalla suunnitelmalla kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa (189/2001) tarkoitettua aktivointisuunnitelmaa* ja kotoutumisen edistämisestä annetussa laissa (681/2023) tarkoitettua kotoutumissuunnitelmaa ja työllistymisen monialaisesta edistämisestä annetun lain (381/2023) mukaista monialaista työllistymissuunnitelmaa;	10 a) *työllistymissuunnitelmaa korvaavalla suunnitelmalla* kotoutumisen edistämisestä annetussa laissa (681/2023) tarkoitettua kotoutumissuunnitelmaa ja työllistymisen monialaisesta edistämisestä annetun lain (381/2023) mukaista monialaista työllistymissuunnitelmaa;
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
15) *työllistymistä edistävällä palvelulla* työvoimapalveluiden järjestämisestä annetussa laissa tarkoitettua työnhakuvalmennusta, uravalmennusta, työvoimakoulutusta ja työttömyysetuudella tuettua työnhakijan	15) *työllistymistä edistävällä palvelulla* työvoimapalveluiden järjestämisestä annetussa laissa tarkoitettua työnhakuvalmennusta, uravalmennusta, työvoimakoulutusta ja työttömyysetuudella tuettua työnhakijan

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
omaehtoista opiskelua, mainitun lain 54 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettua kokeilua, ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua työvoimakoulutusta, kotoutumisen edistämisestä annetun lain 28–31 §:ssä tarkoitettua omaehtoista opiskelua *ja kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa tarkoitettua kuntouttavaa työtoimintaa*;	omaehtoista opiskelua, mainitun lain 54 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettua kokeilua, ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettua työvoimakoulutusta ja kotoutumisen edistämisestä annetun lain 28–31 §:ssä tarkoitettua omaehtoista opiskelua;
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
2 a Luku	2 a Luku
Työvoimapoliittisesti moitittava menettely	**Työvoimapoliittisesti moitittava menettely**
9 §	9 §
Työnhakuun ja työvoimapalveluihin liittyvä menettely	*Työnhakuun ja työvoimapalveluihin liittyvä menettely*
Työnhakijalla ei ole oikeutta työttömyysetuuteen seitsemän päivän ajalta laiminlyönnin tai muun menettelyn jälkeen, jos hän työttömänä tai palkkatuetussa työssä ollessaan taikka saadessaan työttömyysetuutta 3 luvun 3 §:n 3 momentin perusteella ilman 11–14 §:ssä tarkoitettua taikka näihin pätevyydeltään rinnastettavaa syytä:	Työnhakijalla ei ole oikeutta työttömyysetuuteen seitsemän päivän ajalta laiminlyönnin tai muun menettelyn jälkeen, jos hän työttömänä tai palkkatuetussa työssä ollessaan taikka saadessaan työttömyysetuutta 3 luvun 3 §:n 3 momentin perusteella ilman 11–14 §:ssä tarkoitettua taikka näihin pätevyydeltään rinnastettavaa syytä:
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
7) kieltäytyy seuraavasta palvelusta tai omalla menettelyllään aiheuttaa sen, ettei hänelle voida järjestää seuraavaa palvelua:	7) kieltäytyy seuraavasta palvelusta tai omalla menettelyllään aiheuttaa sen, ettei hänelle voida järjestää seuraavaa palvelua:
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
b) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettu työvoimakoulutus;	b) ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettu työvoimakoulutus; *tai*
c) kotoutumisen edistämisestä annetun lain 28–30 §:ssä ja 31 §:n 1 momentissa tarkoitettu omaehtoinen opiskelu; *tai*	c) kotoutumisen edistämisestä annetun lain 28–30 §:ssä ja 31 §:n 1 momentissa tarkoitettu omaehtoinen opiskelu;
d) kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa tarkoitettu kuntouttava työtoiminta;	(kumotaan)
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
	9 a) kieltäytyy työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa sovitusta työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 108 §:n perusteella järjestetystä työnhaun ja työllistymisen yleisiä edellytyksiä parantavasta toiminnasta, tai omalla menettelyllään aiheuttaa sen, ettei hänelle voida järjestää tällaista palvelua;

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
10) keskeyttää tai joutuu omasta syystään keskeyttämään 9 kohdassa tarkoitetun palvelun;	10) keskeyttää tai joutuu omasta syystään keskeyttämään 9 *tai 9 a* kohdassa tarkoitetun palvelun:
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
10 a §	10 a §
Työttömyysturvaoikeuden palautuminen	*Työttömyysturvaoikeuden palautuminen*
Oikeus työttömyysetuuteen palautuu työssäolovelvoitteen asettamiseen johtaneen menettelyn jälkeen, kun henkilö on yhteensä vähintään kuusi kalenteriviikkoa:	Oikeus työttömyysetuuteen palautuu työssäolovelvoitteen asettamiseen johtaneen menettelyn jälkeen, kun henkilö on yhteensä vähintään kuusi kalenteriviikkoa:
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
3) opiskellut omaehtoisesti 2 luvun 10 §:n 2 momentissa tarkoitettuja päätoimisia opintoja; *tai*	3) opiskellut omaehtoisesti 2 luvun 10 §:n 2 momentissa tarkoitettuja päätoimisia opintoja;
4) työllistynyt päätoimisesti yritystoiminnassa tai omassa työssä.	4) työllistynyt päätoimisesti yritystoiminnassa tai omassa työssä; *tai*
	5) osallistunut työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 108 §:n perusteella järjestettyyn toimintaan.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Sovellettaessa 1 momentin 1 kohtaa työ voidaan ottaa 5 luvun 4 §:n 1 momentissa säädetystä poiketen huomioon sen mukaan, milloin työ on tehty, mutta tehty työ ja siitä maksettu palkka otetaan kuitenkin huomioon vain kerran.	Sovellettaessa 1 momentin 1 kohtaa työ voidaan ottaa 5 luvun 4 §:n 1 momentissa säädetystä poiketen huomioon sen mukaan, milloin työ on tehty, mutta tehty työ ja siitä maksettu palkka otetaan kuitenkin huomioon vain kerran. *Sovellettaessa 1 momentin 5 kohtaa huomioon otetaan kalenteriviikot, joiden aikana työnhakija on tosiasiallisesti osallistunut työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain 108 §:n perusteella järjestettyyn toimintaan vähintään kerran.*
10 Luku	10 Luku
Työllistymistä edistävien palvelujen ajalta maksettavaa etuutta koskevat säännökset	**Työllistymistä edistävien palvelujen ajalta maksettavaa etuutta koskevat säännökset**
3 §	3 §
Poissaolo työllistymistä edistävästä palvelusta	*Poissaolo työllistymistä edistävästä palvelusta*
Työnhakijalla ei ole oikeutta työttömyysetuuteen työnhakuvalmennuksen, uravalmennuksen, kokeilun *ja kuntouttavan*	Työnhakijalla ei ole oikeutta työttömyysetuuteen työnhakuvalmennuksen, uravalmennuksen *ja* kokeilun aikana niiltä

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
työtoiminnan aikana niiltä päiviltä, joina hän ei osallistu palveluun, ellei poissaolo johdu:	päiviltä, joina hän ei osallistu palveluun, ellei poissaolo johdu:
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
6 §	6 §
Kulukorvaus	*Kulukorvaus*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvalle työttömyysetuutta saavalle maksetaan kulukorvausta yhdeksän euroa työllistymissuunnitelman tai kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain 5 §:ssä tarkoitetun aktivointisuunnitelman mukaiselta osallistumispäivältä.	(kumotaan)
13 luku	13 luku
Tietojen saamista ja luovuttamista koskevat säännökset	**Tietojen saamista ja luovuttamista koskevat säännökset**
1 §	1 §
Oikeus tietojen saamiseen	*Oikeus tietojen saamiseen*
Kansaneläkelaitoksella, työvoimaviranomaisella, Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksella, työttömyyskassalla sekä tämän lain mukaisella muutoksenhakuelimellä on oikeus saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan asian ratkaisemista tai muuten tämän lain tai Suomea sitovassa sosiaaliturvasopimuksessa tai sosiaaliturvaa koskevassa muussa kansainvälisessä säädöksessä säädettyjen tehtävien toimeenpanemista varten välttämättömät tiedot:	Kansaneläkelaitoksella, työvoimaviranomaisella, Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksella, työttömyyskassalla sekä tämän lain mukaisella muutoksenhakuelimellä on oikeus saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan asian ratkaisemista tai muuten tämän lain tai Suomea sitovassa sosiaaliturvasopimuksessa tai sosiaaliturvaa koskevassa muussa kansainvälisessä säädöksessä säädettyjen tehtävien toimeenpanemista varten välttämättömät tiedot:
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
3) työnantajalta, toimeksiantajalta tai muulta työn teettäjältä, työttömyyskassalta, työpaikkakassalta sekä työvoimapalveluiden järjestämisestä annetussa laissa tarkoitetulta koulutuspalvelujen tuottajalta ja muulta oppilaitokselta;	3) työnantajalta, toimeksiantajalta tai muulta työn teettäjältä, työttömyyskassalta, työpaikkakassalta sekä työvoimapalveluiden järjestämisestä annetussa laissa tarkoitetulta koulutuspalvelujen tuottajalta ja muulta oppilaitokselta *sekä mainitun lain 108 §:ssä tarkoitetun toiminnan järjestäjältä;*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
	————
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	Työttömyysetuuden ja kulukorvauksen maksamiseen kuntouttavan työtoiminnan ajalta sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä 30 päivään kesäkuuta 2027 asti. *Työnhakijan 2 a luvussa tarkoitettuun menettelyyn, joka liittyy kuntouttavaan työtoimintaan taikka aktivointisuunnitelmaan kirjatun työnhakuvelvollisuuden tai muun siihen kirjatun velvollisuuden toteuttamiseen ja on tapahtunut viimeistään 30 päivänä kesäkuuta 2027, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.* *Sovellettaessa työttömyysturvalain 2 luvun 16 §:ää ja 2 a luvun 10 a §:ää kuntouttava työtoiminta otetaan huomioon myös tämän lain voimaantulon jälkeen.*

6.

Laki

työturvallisuuslain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan työturvallisuuslain (738/2002) 4 § 1 momentin 3 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
4 §	4 §
Muut soveltamisalaan kuuluvat työt	*Muut soveltamisalaan kuuluvat työt*
Tätä lakia sovelletaan 2 §:ssä tarkoitetun lisäksi myös:	Tätä lakia sovelletaan 2 §:ssä tarkoitetun lisäksi myös:
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
3) kuntoutukseen liittyvään työhön *ja kuntouttavaan työtoimintaan*;	3) kuntoutukseen liittyvään työhön;
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

7.

Laki

työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain (380/2023) 118 §:n 4 momentti,

muutetaan 2 §:n 2 momentti, 3 §:n 1 momentin 8 kohta, 35 a §:n 4 momentti, 112 §:n 1 momentin 2 kohta, 115 §:n 1 momentti ja 116 §:n 4 momentti

sellaisina kuin niistä ovat, 3 §:n 1 momentin 8 kohta laissa 1101/2024, 35 a §:n 4 momentti ja 112 §:n 1 momentin 2 kohta laissa 50/2026 sekä 116 §:n 4 momentti laissa 733/2025, sekä

lisätään lakiin siitä lailla 398/2024 kumotun 12 luvun tilalle uusi 12 luku seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
2 §	2 §
Julkiset työvoimapalvelut	*Julkiset työvoimapalvelut*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Julkisiin työvoimapalveluihin kuuluvat myös henkilöasiakkaan palveluprosessiin liittyvät asiantuntija-arvioinnit, tämän lain mukaiset kokeilut, työttömyysetuudella tuettu työnhakijan omaehtoinen opiskelu sekä työnantajalle ja henkilöasiakkaalle myönnettävät tuet ja korvaukset.	Julkisiin työvoimapalveluihin kuuluvat myös henkilöasiakkaan palveluprosessiin liittyvät asiantuntija-arvioinnit, tämän lain mukaiset kokeilut, työttömyysetuudella tuettu työnhakijan omaehtoinen opiskelu, työnantajalle ja henkilöasiakkaalle myönnettävät tuet ja korvaukset *sekä työllisyyspoliittinen tuki.*
3 §	3 §
Määritelmät	*Määritelmät*
Tässä laissa tarkoitetaan:	Tässä laissa tarkoitetaan:
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
8) *työllisyyssuunnitelmaa korvaavalla suunnitelmalla kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa (189/2001) tarkoitettua aktivointisuunnitelmaa,* kotoutumisen edistämisestä annetussa laissa (681/2023) tarkoitettua kotoutumissuunnitelmaa sekä työllistymisen monialaisesta edistämisestä annetussa laissa (381/2023) tarkoitettua monialaista työllistymissuunnitelmaa;	8) *työllisyyssuunnitelmaa korvaavalla suunnitelmalla* kotoutumisen edistämisestä annetussa laissa (681/2023) tarkoitettua kotoutumissuunnitelmaa sekä työllistymisen monialaisesta edistämisestä annetussa laissa (381/2023) tarkoitettua monialaista työllistymissuunnitelmaa;
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
35 a §	35 a §

Voimassa oleva laki

Työnhakukeskustelujen ja täydentävien työnhakukeskustelujen järjestäminen yleistuen saajalle

— — — — — — — — — — — — — — —

Mitä edellä tässä pykälässä säädetään, ei sovelleta työnhakijaan, jolle on laadittu monialainen työllistymissuunnitelma *tai aktivointisuunnitelma*, ja johon sovelletaan työllistymisen monialaisesta edistämisestä annettua lakia *tai kuntouttavasta työtoiminnasta annettua lakia*, jos työnhakijan suunnitelmassa on sovittu työttömyysturvalain 2 a luvun 9 §:n 1 momentin 7 tai 9 kohdassa tarkoitetusta palvelusta, ei kuitenkaan täydentävästä työnhakukeskustelusta.

12 luku

12 luku on kumottu L:lla 28.6.2024/398.

Ehdotus

Työnhakukeskustelujen ja täydentävien työnhakukeskustelujen järjestäminen yleistuen saajalle

— — — — — — — — — — — — — — —

Mitä edellä tässä pykälässä säädetään, ei sovelleta työnhakijaan, jolle on laadittu monialainen työllistymissuunnitelma, ja johon sovelletaan työllistymisen monialaisesta edistämisestä annettua lakia, jos työnhakijan suunnitelmassa on sovittu työttömyysturvalain 2 a luvun 9 §:n 1 momentin 7 tai 9 kohdassa tarkoitetusta palvelusta, ei kuitenkaan täydentävästä työnhakukeskustelusta.

12 Luku

Työllisyyspoliittinen tuki

108 §

Työllisyyspoliittisen tuen myöntämisen yleiset edellytykset

Työvoimaviranomainen voi myöntää työllisyyspoliittista tukea pitkään työttömänä olleille työttömille työnhakijoille järjestettävään toimintaan, jolla parannetaan työnhaun ja työllistymisen yleisiä edellytyksiä. Tuettavan toiminnan on oltava säännöllistä, tavoitteellista ja vaikuttavaa. Työvoimaviranomainen voi lisäksi asettaa muita järjestettävän toiminnan tavoitteen toteuttamisen kannalta tarpeellisia ehtoja.

Työvoimaviranomaisen on ilmoitettava tuki julkisesti haettavaksi.

109 §

Tuen saaja

Tukea voidaan myöntää rekisteröidylle yhdistykselle ja säätiölle. Tuen saajan toiminnan tulee olla jatkunut vähintään vuoden rekisteröitynä yhdistyksenä tai säätiönä ennen tuen hakemista.

Voimassa oleva laki *Ehdotus*

Tukea ei voida myöntää, jos:
1) tuen hakija tai tämän rikoslain (39/1889) 47 luvun 8 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu edustaja on lainvoimaisella tuomiolla tuomittu rangaistukseen mainitun lain 47 luvun 6 a §:ssä tarkoitetusta rikoksesta tuen myöntövuonna tai sitä edeltäneiden kahden vuoden aikana;
2) tuen hakija tai tämän rikoslain 47 luvun 8 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu edustaja on lainvoimaisella tuomiolla tuomittu rangaistukseen ulkomaalaislain (301/2004) 186 §:ssä tarkoitetusta rikoksesta tuen myöntövuonna tai sitä edeltäneiden kahden vuoden aikana; tai
3) tuen hakijalle on lainvoimaisella päätöksellä määrätty työsopimuslain (55/2001) 11 a luvun 3 §:ssä tarkoitettu seuraamusmaksu tuen myöntövuonna tai sitä edeltäneiden kahden vuoden aikana.

110 §

Hyväksyttävät kustannukset

Tukea voidaan myöntää 108 §:n 1 momentissa tarkoitetun toiminnan järjestämiseksi tarpeellisiin kustannuksiin. Palkkakustannuksista voidaan hyväksyä järjestettävän toiminnan kannalta kohtuulliset ja välttämättömät palkkakustannukset ja niihin liittyvät lakisääteiset kustannukset.
Tukea ei myönnetä eikä sitä saa käyttää:
1) taloudelliseen toimintaan;
2) työtoiminnan järjestämiseen;
3) julkisiin työvoimapalveluihin;
4) muihin sellaisiin palveluihin, jotka kunta on lain mukaan velvollinen järjestämään;
5) toimintaan, johon on muu päällekkäinen rahoitus;
6) investointeihin ja irtaimen käyttöomaisuuden hankintamenoihin;
7) kehittämistoimintaan.

111 §

Tuen määrä ja kesto

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	Tuen määrä on enintään 100 prosenttia tuella katettavista kustannuksista. *Tukitasosta ja määrästä päätettäessä on otettava huomioon ainakin tuettavan toiminnan sisältö sekä toiminnan kohderyhmään kuuluvien henkilöiden määrä ja henkilökohtaisen ohjauksen ja tuen tarve. Työvoimaviranomainen voi ottaa huomioon myös muita 108 §:n 1 momentissa tarkoitettujen tuen edellytysten toteuttamisen kannalta tarpeellisia seikkoja.* *Tukea voidaan myöntää enintään kolmen vuoden ajaksi kerrallaan.*
13 luku	13 luku
Asiakastietojen käsittely ja valtakunnalliset tietojärjestelmäpalvelut	**Asiakastietojen käsittely ja valtakunnalliset tietojärjestelmäpalvelut**
112 §	112 §
Asiakastietojen käyttötarkoitukset	*Asiakastietojen käyttötarkoitukset*
Asiakkaiden ja työvoimapalvelujen tuottajien tietoja voidaan käyttää: — — — — — — — — — — — — — — — —	Asiakkaiden ja työvoimapalvelujen tuottajien tietoja voidaan käyttää: — — — — — — — — — — — — — — — —
2) kotoutumisen edistämisestä annetussa laissa, työttömyysturvalaissa, yleistukilaissa, *kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa,* ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa työvoimaviranomaiselle tai Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskukselle säädettyjen tehtävien hoitamiseen sekä elinvoimakeskuksista sekä Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksesta annetussa laissa (531/2025) Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskukselle säädettyjen kansainvälisen rekrytoinnin palveluihin liittyvien tehtävien sekä työvoimapalveluihin ja työttömyysturvaan liittyvän neuvonnan hoitamiseen; — — — — — — — — — — — — — — — —	2) kotoutumisen edistämisestä annetussa laissa, työttömyysturvalaissa, yleistukilaissa, ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa työvoimaviranomaiselle tai Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskukselle säädettyjen tehtävien hoitamiseen sekä elinvoimakeskuksista sekä Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksesta annetussa laissa (531/2025) Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskukselle säädettyjen kansainvälisen rekrytoinnin palveluihin liittyvien tehtävien sekä työvoimapalveluihin ja työttömyysturvaan liittyvän neuvonnan hoitamiseen; — — — — — — — — — — — — — — — —
115 §	115 §
Työvoimaviranomaisen tiedonsaantioikeus	*Työvoimaviranomaisen tiedonsaantioikeus*
Työvoimaviranomaisella on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä maksutta työvoimapalvelujen toimeenpanossa	Työvoimaviranomaisella on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä maksutta työvoimapalvelujen toimeenpanossa

Voimassa oleva laki

välttämättömät tiedot toiselta työvoimaviranomaiselta, muulta kunnan viranomaiselta, valtion viranomaiselta, hyvinvointialueelta, Kansaneläkelaitokselta, työttömyyskassalta, Eläketurvakeskukselta, Työllisyysrahastolta, työvoimapalvelujen palveluntuottajalta, muulta työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa sovitun työvoimaviranomaisen järjestämän työllistymistä tukevan palvelun tuottajalta sekä 54 §:ssä tarkoitetun työkokeilun toteuttajalta.

— — — — — — — — — — — — — — —

116 §

Muiden viranomaisten ja palvelutuottajien tiedonsaantioikeus

— — — — — — — — — — — — — — —

Työvoimapalvelujen tuottajalla ja työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa sovitun työvoimaviranomaisen järjestämän työllistymistä tukevan palvelun tuottajalla on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä maksutta työvoimaviranomaiselta ja Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskukselta henkilöasiakasta koskevat tiedot, jotka ovat välttämättömiä palvelun tuottamiseksi ja toteuttamiseksi. Asiakkaan terveydentilaa koskevien tietojen luovuttaminen palvelun-tuottajalle on mahdollista vain, jos asiakas antaa tietojen luovuttamiseen yksilöidyn kirjallisen suostumuksen.

Ehdotus

välttämättömät tiedot toiselta työvoimaviranomaiselta, muulta kunnan viranomaiselta, valtion viranomaiselta, hyvinvointialueelta, Kansaneläkelaitokselta, työttömyyskassalta, Eläketurvakeskukselta, Työllisyysrahastolta, työvoimapalvelujen palveluntuottajalta, muulta työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa sovitun työvoimaviranomaisen järjestämän työllistymistä tukevan palvelun tuottajalta, 54 §:ssä tarkoitetun työkokeilun *ja 108 §:ssä tarkoitetun työllisyyspoliittisella tuella tuetun toiminnan* toteuttajalta.

— — — — — — — — — — — — — — —

116 §

Muiden viranomaisten ja palvelutuottajien tiedonsaantioikeus

— — — — — — — — — — — — — — —

Työvoimapalvelujen tuottajalla, työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa sovitun työvoimaviranomaisen järjestämän työllistymistä tukevan palvelun tuottajalla *ja 108 §:ssä tarkoitetulla työllisyyspoliittisella tuella tuetun toiminnan toteuttajalla* on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä maksutta työvoimaviranomaiselta ja Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskukselta henkilöasiakasta koskevat tiedot, jotka ovat välttämättömiä palvelun tuottamiseksi ja toteuttamiseksi. Asiakkaan terveydentilaa koskevien tietojen luovuttaminen palvelun-tuottajalle *ja työllisyyspoliittisella tuella tuetun toiminnan toteuttajalle* on mahdollista vain, jos asiakas antaa tietojen luovuttamiseen yksilöidyn kirjallisen suostumuksen.

———

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

———

8.

Laki

yleistukilain 19 ja 45 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan yleistukilain (48/2026) 19 §:n 3 momentin 5 kohta, sekä
muutetaan 19 §:n 3 momentin 4 kohta ja 45 §:n 1 momentin 3 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
19 §	19 §
Työllistymistä edistävien palvelujen ajalta maksettava yleistuki	*Työllistymistä edistävien palvelujen ajalta maksettava yleistuki*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Yleistuen maksamiseen työllistymistä edistävien palveluiden ajalta sovelletaan, mitä säädetään työttömyysturvalain 10 luvun:	Yleistuen maksamiseen työllistymistä edistävien palveluiden ajalta sovelletaan, mitä säädetään työttömyysturvalain 10 luvun:
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
4) 5 §:ssä työvoimakoulutusta koskevista erityissäännöksistä;	4) 5 §:ssä työvoimakoulutusta koskevista erityissäännöksistä.
5) 6 §:ssä kuntouttavan työtoiminnan ajalta maksettavasta kulukorvauksesta.	(kumotaan)
45 §	45 §
Oikeus tietojen saamiseen	*Oikeus tietojen saamiseen*
Kansaneläkelaitoksella, työvoimaviranomaisella, Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksella sekä tässä laissa tarkoitetulla muutoksenhakuelimellä on oikeus saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan asian ratkaisemista tai muuten tämän lain tai Suomea sitovassa sosiaaliturvasopimuksessa tai sosiaaliturvaa koskevassa muussa kansainvälisessä säädöksessä säädettyjen tehtävien toimeenpanemista varten välttämättömät tiedot:	Kansaneläkelaitoksella, työvoimaviranomaisella, Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksella sekä tässä laissa tarkoitetulla muutoksenhakuelimellä on oikeus saada salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä maksutta käsiteltävänä olevan asian ratkaisemista tai muuten tämän lain tai Suomea sitovassa sosiaaliturvasopimuksessa tai sosiaaliturvaa koskevassa muussa kansainvälisessä säädöksessä säädettyjen tehtävien toimeenpanemista varten välttämättömät tiedot:
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
3) työnantajalta, toimeksiantajalta tai muulta työn teettäjältä, työttömyyskassalta, työpaikkakassalta sekä työvoimapalveluiden järjestämisestä annetussa laissa tarkoitetulta koulutuspalvelujen tuottajalta ja muulta oppilaitokselta;	3) työnantajalta, toimeksiantajalta tai muulta työn teettäjältä, työttömyyskassalta, työpaikkakassalta sekä työvoimapalveluiden järjestämisestä annetussa laissa tarkoitetulta koulutuspalvelujen tuottajalta ja muulta

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
— — — — — — — — — — — — — — — —	oppilaitokselta *sekä mainitun lain 108 §:ssä tarkoitetun toiminnan järjestäjältä;* — — — — — — — — — — — — — — — —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

9.

Laki

tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tulotietojärjestelmästä annetun lain (53/2018) 13 §:n 1 momentin 9 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
13 §	13 §
Tiedon käyttäjien oikeus saada tietoja tulotietojärjestelmästä	*Tiedon käyttäjien oikeus saada tietoja tulotietojärjestelmästä*
Tulorekisteriyksikkö välittää ja luovuttaa tulorekisterin tietoja, jotka tiedon käyttäjä on salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä oikeutettu muun lain nojalla saamaan suorituksen maksajalta tai toiselta tiedon käyttäjältä, seuraavasti:	Tulorekisteriyksikkö välittää ja luovuttaa tulorekisterin tietoja, jotka tiedon käyttäjä on salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä oikeutettu muun lain nojalla saamaan suorituksen maksajalta tai toiselta tiedon käyttäjältä, seuraavasti:
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
9) työtapaturma- ja ammattitautilaissa tarkoitetulle vakuutuslaitokselle mainitussa laissa säädettyä vakuutus- tai korvausasian ratkaisemista tai valvontavelvollisuuden täyttämistä varten taikka vakuutus- ja korvauskäsittelyä varten, kun kyseessä on vakuutus, joka on otettu opiskeluun liittyvissä työhön rinnastettavissa olosuhteissa syntyneen vamman tai sairauden korvaamisesta annetussa laissa (460/2015), perhehoitolaissa (263/2015), omaishoidon tuesta annetussa laissa (937/2005), eräisiin rangaistus-, huolto- ja hoitolaitoksiin otettujen henkilöiden tapaturmakorvauksesta annetussa laissa (894/1946), kuntalaissa (410/2015), sosiaalihuoltolaissa (1301/2014), kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa (519/1977) *tai kuntouttavasta työtoiminnasta annetussa laissa (189/2001)* säädetyn mukaisesti, sekä edellä mainituissa laeissa, 2 kohdassa mainituissa asetuksissa tai sosiaaliturvasopimuksessa säädettyjen tehtävien toimeenpanoa ja valvontavelvollisuuden täyttämistä varten;	9) työtapaturma- ja ammattitautilaissa tarkoitetulle vakuutuslaitokselle mainitussa laissa säädettyä vakuutus- tai korvausasian ratkaisemista tai valvontavelvollisuuden täyttämistä varten taikka vakuutus- ja korvaus-käsittelyä varten, kun kyseessä on vakuutus, joka on otettu opiskeluun liittyvissä työhön rinnastettavissa olosuhteissa syntyneen vamman tai sairauden korvaamisesta annetussa laissa (460/2015), perhehoitolaissa (263/2015), omaishoidon tuesta annetussa laissa (937/2005), eräisiin rangaistus-, huolto- ja hoitolaitoksiin otettujen henkilöiden tapaturmakorvauksesta annetussa laissa (894/1946), kuntalaissa (410/2015), sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) *tai* kehitysvammaisten erityishuollosta annetussa laissa (519/1977) säädetyn mukaisesti, sekä edellä mainituissa laeissa, 2 kohdassa mainituissa asetuksissa tai sosiaaliturvasopimuksessa säädettyjen tehtävien toimeenpanoa ja valvontavelvollisuuden täyttämistä varten;

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

11.

Laki

kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 2 ja 42 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977) 2 §:n 3 kohta sekä 42 b §:n 3 momentin 1 ja 2 kohta,

sellaisina kuin ne ovat, 2 §:n 3 kohta laissa 676/2023 sekä 42 b §:n 3 momentin 1 kohta laeissa 381/2016 ja 676/2023, sekä

lisätään 42 b §:n 3 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 381/2016 ja 676/2023, uusi 3 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
2 §	2 §
Erityishuoltoon kuuluu:	Erityishuoltoon kuuluu:
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
3) vammaispalvelulain 16 §:ssä tarkoitettuun vaativaan moniammatilliseen tukeen liittyvä sosiaalihuoltolain *(710/1982)* 27 e §:ssä tarkoitettu työtoiminta ja vammaispalvelulain 25 §:ssä tarkoitettu päivätoiminta sekä vammaispalvelulain 27 §:ssä tarkoitettu työtoiminta.	3) vammaispalvelulain 16 §:ssä tarkoitettuun vaativaan moniammatilliseen tukeen liittyvä sosiaalihuoltolain *17* §:ssä tarkoitettu työtoiminta ja vammaispalvelulain 25 §:ssä tarkoitettu päivätoiminta sekä vammaispalvelulain 27 §:ssä tarkoitettu työtoiminta.
42 b §	42 b §
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Jäljempänä 42 f–42 h ja 42 k §:ssä tarkoitettuja rajoitustoimenpiteitä voidaan käyttää 1 momentissa säädetyn lisäksi järjestettäessä erityishuollossa: 1) sosiaalihuoltolain (710/1982) 27 e §:ssä tarkoitettua työtoimintaa, joka järjestetään sosiaalihuollon toimintayksikössä, jossa on riittävä määrä sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilöitä; *tai* 2) vammaispalvelulain 25 §:ssä tarkoitettua päivätoimintaa, joka järjestetään sosiaalihuollon toimintayksikössä, jossa on riittävä määrä sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilöitä.	Jäljempänä 42 f–42 h ja 42 k §:ssä tarkoitettuja rajoitustoimenpiteitä voidaan käyttää 1 momentissa säädetyn lisäksi järjestettäessä erityishuollossa: 1) sosiaalihuoltolain *17* §:ssä tarkoitettua työtoimintaa, joka järjestetään sosiaalihuollon toimintayksikössä, jossa on riittävä määrä sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilöitä; 2) vammaispalvelulain 25 §:ssä tarkoitettua päivätoimintaa, joka järjestetään sosiaalihuollon toimintayksikössä, jossa on riittävä määrä sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilöitä*; tai*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	3) vammaispalvelulain 27 §:ssä tarkoitettua työtoimintaa, joka järjestetään sosiaalihuollon toimintayksikössä, jossa on riittävä määrä sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilöitä.
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

12.

Laki

vammaispalvelulain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan vammaispalvelulain (675/2023) 2 §:n 4 momentti, 3 §:n 1 momentti, 4 §:n otsikko sekä 1 ja 2 momentti, 5 §:n 1 momentti, 25 §:n 1 momentti sekä 27 §:n 1 ja 3 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 2 §:n 4 momentti ja 4 §:n 2 momentti laissa 1399/2025 sekä 27 §:n 3 momentti laissa 1075/2024, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
2 §	2 §
Lain soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön	*Lain soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Tämän lain perusteella järjestetään palveluita niille vammaisille henkilöille, joiden toimintarajoitteesta johtuva välttämätön avun ja tuen tarve poikkeaa kyseessä olevaan elämänvaiheeseen tavanomaisesti kuuluvasta avun ja tuen tarpeesta. Tässä laissa tarkoitetaan elämänvaiheella ihmisen yleiseen elämänkulkuun kuuluvaa ajanjaksoa, johon liittyy sille tyypillisiä kehitysvaiheita ja tehtäviä. Tässä laissa tarkoitettuja elämänvaiheita ovat lapsuus, nuoruus, aikuisuus ja vanhuus. Arvioitaessa oikeutta saada vammaispalveluita eri elämänvaiheissa tulee ottaa huomioon, mitä 1 §:ssä säädetään lain tarkoituksesta. Arvioinnissa tulee lisäksi ottaa huomioon palveluiden jatkuvuus siirryttäessä elämänvaiheesta toiseen. Arviointi oikeudesta saada vammaispalveluita eri elämänvaiheissa tulee tehdä yksilöllisesti osana 4 §:ssä ja sosiaalihuoltolain 36 *ja 37 §:ssä* tarkoitettua palvelutarpeen arviointia.	Tämän lain perusteella järjestetään palveluita niille vammaisille henkilöille, joiden toimintarajoitteesta johtuva välttämätön avun ja tuen tarve poikkeaa kyseessä olevaan elämänvaiheeseen tavanomaisesti kuuluvasta avun ja tuen tarpeesta. Tässä laissa tarkoitetaan elämänvaiheella ihmisen yleiseen elämänkulkuun kuuluvaa ajanjaksoa, johon liittyy sille tyypillisiä kehitysvaiheita ja tehtäviä. Tässä laissa tarkoitettuja elämänvaiheita ovat lapsuus, nuoruus, aikuisuus ja vanhuus. Arvioitaessa oikeutta saada vammaispalveluita eri elämänvaiheissa tulee ottaa huomioon, mitä 1 §:ssä säädetään lain tarkoituksesta. Arvioinnissa tulee lisäksi ottaa huomioon palveluiden jatkuvuus siirryttäessä elämänvaiheesta toiseen. Arviointi oikeudesta saada vammaispalveluita eri elämänvaiheissa tulee tehdä yksilöllisesti osana 4 §:ssä ja sosiaalihuoltolain 36 §:ssä tarkoitettua *tuen tarpeen arviointia.*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
3 §	3 §
Vammaisen henkilön osallisuuden tukeminen asiakasprosessissa	*Vammaisen henkilön osallisuuden tukeminen asiakasprosessissa*
Sosiaalihuoltolain 36 ja 39 §:ssä säädetään palvelutarpeen arvioinnin ja asiakassuunnitelman tekemisestä yhteistyössä asiakkaan kanssa. Mainituissa lainkohdissa säädetyn lisäksi palveluiden toteuttaminen ja seuranta on tehtävä yhteistyössä vammaisen henkilön kanssa niin, että vammaisella henkilöllä on mahdollisuus olla osallisena asiakasprosessin kaikissa vaiheissa. Vammaisen henkilön osallisuutta on tuettava hänen toimintakykynsä, ikänsä ja kehitysvaiheensa sekä elämäntilanteensa edellyttämällä tavalla. Vammaista henkilöä on tarvittaessa tuettava tiedon saannissa sekä oman mielipiteen muodostamisessa ja ilmaisemisessa.	Sosiaalihuoltolain 36 ja 39 §:ssä säädetään *tuen tarpeen arvioinnin* ja asiakassuunnitelman tekemisestä yhteistyössä asiakkaan kanssa. Mainituissa lainkohdissa säädetyn lisäksi palveluiden toteuttaminen ja seuranta on tehtävä yhteistyössä vammaisen henkilön kanssa niin, että vammaisella henkilöllä on mahdollisuus olla osallisena asiakasprosessin kaikissa vaiheissa. Vammaisen henkilön osallisuutta on tuettava hänen toimintakykynsä, ikänsä ja kehitysvaiheensa sekä elämäntilanteensa edellyttämällä tavalla. Vammaista henkilöä on tarvittaessa tuettava tiedon saannissa sekä oman mielipiteen muodostamisessa ja ilmaisemisessa.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
4 §	4 §
Palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma	***Tuen tarpeen arviointi** ja asiakassuunnitelma*
Palvelutarpeen arvioinnista ja asiakassuunnitelman tekemisestä säädetään sosiaalihuoltolain 36, *37* ja 39 §:ssä. Vammaisen henkilön palvelutarpeen arvioinnista ja asiakassuunnitelman tekemisestä vastaa kuitenkin aina sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (817/2015) tarkoitettu virkasuhteessa oleva ammattihenkilö. Palvelutarpeen arvioinnissa on arvioitava 2 §:n 4 momentin edellyttämällä tavalla yksilöllisesti se, milloin on kyse vammaisen henkilön elämänvaiheeseen tavanomaisesti kuuluvasta avun ja tuen tarpeesta ja milloin siitä poikkeavasta tarpeesta. Vammaisen henkilön yksilölliseen palvelutarpeen arviointiin on sisällytettävä arvio siitä, voidaanko hänen tarpeisiinsa vastata 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun lain mukaisilla palveluilla.	*Tuen tarpeen arvioinnista* ja asiakassuunnitelman tekemisestä säädetään sosiaalihuoltolain 36 ja 39 §:ssä. Vammaisen henkilön tuen tarpeen arvioinnista ja asiakassuunnitelman tekemisestä vastaa kuitenkin aina sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (817/2015) tarkoitettu virkasuhteessa oleva ammattihenkilö. *Tuen tarpeen arvioinnissa* on arvioitava 2 §:n 4 momentin edellyttämällä tavalla yksilöllisesti se, milloin on kyse vammaisen henkilön elämänvaiheeseen tavanomaisesti kuuluvasta avun ja tuen tarpeesta ja milloin siitä poikkeavasta tarpeesta. Vammaisen henkilön yksilölliseen *tuen tarpeen* arviointiin on sisällytettävä arvio siitä, voidaanko hänen tarpeisiinsa vastata 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun lain mukaisilla palveluilla.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
5 §	5 §
Päätöksenteko ja palveluiden toteuttaminen	*Päätöksenteko ja palveluiden toteuttaminen*
Palveluita koskevasta päätöksenteosta ja päätösten toimeenpanosta säädetään sosiaalihuoltolain 45 ja 46 §:ssä. Virkasuhteessa olevan sosiaalihuollon ammattihenkilön tulee kuitenkin aina tehdä vammaisen henkilön palveluita koskevat päätökset. Vammaisen henkilön palveluita koskevat tämän lain mukaiset päätökset on tehtävä siten, että ne ovat voimassa toistaiseksi, ellei henkilön oma etu, yksilöllinen tilanne tai palvelun luonne edellytä määräaikaista päätöstä. Palveluiden jatkuvuuden turvaamisesta säädetään lisäksi sosiaalihuoltolain 38 §:n 3 momentissa.	Palveluita koskevasta päätöksenteosta ja päätösten toimeenpanosta säädetään sosiaalihuoltolain 45 §:ssä. Virkasuhteessa olevan sosiaalihuollon ammattihenkilön tulee kuitenkin aina tehdä vammaisen henkilön palveluita koskevat päätökset. Vammaisen henkilön palveluita koskevat tämän lain mukaiset päätökset on tehtävä siten, että ne ovat voimassa toistaiseksi, ellei henkilön oma etu, yksilöllinen tilanne tai palvelun luonne edellytä määräaikaista päätöstä. Sosiaalihuollon jatkuvuuden turvaamisesta säädetään lisäksi sosiaalihuoltolain 38 §:n 3 momentissa.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
25 §	25 §
Päivätoiminta	*Päivätoiminta*
Vammaisella henkilöllä on oikeus osallistua päivätoimintaan, jos hän on kansaneläkelain (568/2007) 10 §:n 1 momentissa säädettyä vanhuuseläkeikää nuorempi, hän tarvitsee päivittäistä osallisuuden tukea, eikä hän pysty osallistumaan sosiaalihuoltolain (710/1982) 27 e §:n perusteella järjestettyyn työtoimintaan tai 27 d §:n mukaiseen työllistymistä tukevaan toimintaan taikka toiminta ei vastaa vammaisen henkilön yksilöllisiin tarpeisiin. Edellä säädetystä poiketen vammainen henkilö, joka tekee ansiotyötä taikka osallistuu työtoimintaan tai työllistymistä tukevaan toimintaan, voi osallistua osittain myös päivätoimintaan, jos se edistää vammaisen henkilön osallisuutta tai työllistymisen mahdollisuuksia.	Vammaisella henkilöllä on oikeus osallistua päivätoimintaan, jos hän on kansaneläkelain (568/2007) 10 §:n 1 momentissa säädettyä vanhuuseläkeikää nuorempi, hän tarvitsee päivittäistä osallisuuden tukea eikä hän pysty osallistumaan sosiaalihuoltolain *17 §:n* perusteella järjestettyyn työtoimintaan taikka toiminta ei vastaa vammaisen henkilön yksilöllisiin tarpeisiin. Edellä säädetystä poiketen vammainen henkilö, joka tekee ansiotyötä taikka osallistuu työtoimintaan tai työllistymistä tukevaan toimintaan, voi osallistua osittain myös päivätoimintaan, jos se edistää vammaisen henkilön osallisuutta tai työllistymisen mahdollisuuksia.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
27 §	27 §
Kehitysvammaisten henkilöiden työtoiminta	*Kehitysvammaisten henkilöiden työtoiminta*
Kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977) 1 §:ssä tarkoitetulla kehitysvammaisella henkilöllä on oikeus	Kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977) 1 §:ssä tarkoitetulla kehitysvammaisella henkilöllä on oikeus

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
osallistua työtoimintaan, jos sosiaalihuoltolain (710/1982) 27 e §:n perusteella järjestetty työtoiminta tai 27 d §:n mukainen työllistymistä tukeva toiminta ei vastaa kehitysvammaisen henkilön yksilöllisiin tarpeisiin.	osallistua työtoimintaan, jos sosiaalihuoltolain 17 §:n perusteella järjestetty työtoiminta ei vastaa kehitysvammaisen henkilön yksilöllisiin tarpeisiin.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Työtoimintaan osallistuvalla kehitysvammaisella henkilöllä on oikeus saada maksuttomat matkat työtoimintaan, jos hänellä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa eikä hän pysty itsenäisesti käyttämään julkista joukkoliikennettä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia. Työtoimintaan sovelletaan lisäksi, mitä sosiaalihuoltolain (710/1982) 27 e §:n 3 momentissa säädetään.	Työtoimintaan osallistuvalla kehitysvammaisella henkilöllä on oikeus saada maksuttomat matkat työtoimintaan, jos hänellä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa eikä hän pysty itsenäisesti käyttämään julkista joukkoliikennettä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia. Työtoimintaan sovelletaan lisäksi, mitä sosiaalihuoltolain *17 §:n 7 momentissa* säädetään.
	————
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	————

13.

Laki

kansaneläkelain 35 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kansaneläkelain (568/2007) 35 §:n 18 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
35 §	35 §
Jatkoeläkkeen täydennysmäärässä etuoikeutetut tulot	*Jatkoeläkkeen täydennysmäärässä etuoikeutetut tulot*
Täydennysmäärää laskettaessa vuositulona ei oteta huomioon lesken saamaa:	Täydennysmäärää laskettaessa vuositulona ei oteta huomioon lesken saamaa:
— — — — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — — — —
18) sosiaalihuoltolain 27 e §:n mukaisesta työtoiminnasta tai vastaavasta toiminnasta maksettavaa etuutta tai korvausta;	18) sosiaalihuoltolain *17 §:n* mukaisesta työtoiminnasta tai vastaavasta toiminnasta maksettavaa etuutta tai korvausta;
— — — — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — — — —
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

14.

Laki

eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain 14 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain (571/2007) 14 §:n 1 momentin 9 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
14 §	14 §
Etuoikeutetut tulot	*Etuoikeutetut tulot*
Asumistukea laskettaessa vuositulona ei oteta huomioon hakijan ja hänen avio- tai avopuolisonsa:	Asumistukea laskettaessa vuositulona ei oteta huomioon hakijan ja hänen avio- tai avopuolisonsa:
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
9) sosiaalihuoltolain 27 e §:n mukaisesta työtoiminnasta tai vastaavasta toiminnasta maksettavaa etuutta tai korvausta;	9) sosiaalihuoltolain *17 §:n* mukaisesta työtoiminnasta tai vastaavasta toiminnasta maksettavaa etuutta tai korvausta;
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

15.

Laki

elintarvikelain 19 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan elintarvikelain (297/2021) 19 §:n 2 momentin 3 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
19 §	19 §
Hygieniapassi	*Hygieniapassi*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Hygieniapassia ei kuitenkaan vaadita henkilöltä, joka työskentelee elintarvikehuoneistossa pelkästään:	Hygieniapassia ei kuitenkaan vaadita henkilöltä, joka työskentelee elintarvikehuoneistossa pelkästään:
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
3) sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000) tarkoitettuna asiakkaana, kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977) mukaisessa työtoiminnassa, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetussa laissa (380/1987) tarkoitetussa päivätoiminnassa tai sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) tarkoitetussa vammaisten henkilöiden työllistymistä tukevassa toiminnassa tai työtoiminnassa;	3) sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetussa laissa (812/2000) tarkoitettuna asiakkaana, *vammaispalvelulaissa (675/2023) tarkoitetussa päivätoiminnassa tai sosiaalihuoltolain (1301/2014) 17 §:ssä tarkoitetussa työtoiminnassa;*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

16.

Laki

toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 10 §:n 8 momentti, 11 §:n 2 momentin 7 kohta ja 14 e §, sellaisina kuin ne ovat, 10 §:n 8 momentti laissa 26/2026, 11 §:n 2 momentin 7 kohta laissa 1172/2018 ja 14 e § laissa 1023/2022 seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
10 §	10 §
Alennettu perusosa	*Alennettu perusosa*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Sen estämättä, mitä 1–7 momentissa säädetään, perusosan alentaminen voidaan tehdä vain, jos alentaminen ei vaaranna ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukaista välttämätöntä toimeentuloa eikä alentamista voida pitää muutenkaan kohtuuttomana. Perusosan alentaminen perustuu yksilölliseen harkintaan. Kansaneläkelaitoksen palveluksessa olevan velvollisuudesta ottaa yhteyttä sosiaalihuoltoon *tuen tarpeen arvioimiseksi* säädetään sosiaalihuoltolain *(1301/2014)* 35 §:ssä.	Sen estämättä, mitä 1–7 momentissa säädetään, perusosan alentaminen voidaan tehdä vain, jos alentaminen ei vaaranna ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukaista välttämätöntä toimeentuloa eikä alentamista voida pitää muutenkaan kohtuuttomana. Perusosan alentaminen perustuu yksilölliseen harkintaan. Kansaneläkelaitoksen palveluksessa olevan velvollisuudesta tehdä ilmoitus sosiaalihuoltoon säädetään sosiaalihuoltolain 35 §:ssä.
11 §	11 §
Huomioon otettavat tulot	*Huomioon otettavat tulot*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Tuloina ei kuitenkaan oteta huomioon:	Tuloina ei kuitenkaan oteta huomioon:
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
7) lastensuojelulain (417/2007) 35 §:ssä ja 36 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua taloudellista tukea sekä 76 a §:ssä tarkoitettua taloudellista tukea asumisen ja toimeentulon turvaamiseksi jälkihuollossa;	7) lastensuojelulain (417/2007) 35 §:ssä ja 36 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua taloudellista tukea sekä 76 a §:ssä tarkoitettua taloudellista tukea asumisen ja toimeentulon turvaamiseksi jälkihuollossa *eikä sosiaalihuoltolain 28 §:ssä tarkoitettua taloudellista tukea;*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —

Voimassa oleva laki

14 e §

Toimeentulotukiasioita koskeva Kansaneläkelaitoksen ja hyvinvointialueen yhteistyö

Kansaneläkelaitoksen ja hyvinvointialueen tulee tehdä asiakkaan asiassa yhteistyötä tämän lain tavoitteiden toteuttamiseksi kukin omalla toimialallaan. Mitä sosiaalihuoltolain 41 §:ssä säädetään sosiaalihuollon asiakasta koskevasta monialaisesta yhteistyöstä ja 35 §:ssä yhteydenotosta sosiaalihuoltoon *asiakkaan tuen tarpeen arvioimiseksi,* sovelletaan myös Kansaneläkelaitokseen.

Ehdotus

14 e §

Toimeentulotukiasioita koskeva Kansaneläkelaitoksen ja hyvinvointialueen yhteistyö

Kansaneläkelaitoksen ja hyvinvointialueen tulee tehdä asiakkaan asiassa yhteistyötä tämän lain tavoitteiden toteuttamiseksi kukin omalla toimialallaan. Mitä sosiaalihuoltolain 41 §:ssä säädetään sosiaalihuollon asiakasta koskevasta monialaisesta yhteistyöstä ja 35 §:ssä ilmoituksesta sosiaalihuoltoon, sovelletaan myös Kansaneläkelaitokseen.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

17.

Laki

valmiuslain 88 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan valmiuslain (1552/2011) 88 §:n 1 momentin 2 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1188/2022 seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
88 §	88 §
Sosiaali- ja terveyspalvelut sekä terveydensuojelu	*Sosiaali- ja terveyspalvelut sekä terveydensuojelu*
Väestön sosiaali- ja terveydenhuollon turvaamiseksi 3 §:n 1 ja 4–6 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa voidaan valtioneuvoston asetuksella säätää, että hyvinvointialue ja hyvinvointiyhtymä voivat luopua:	Väestön sosiaali- ja terveydenhuollon turvaamiseksi 3 §:n 1 ja 4–6 kohdassa tarkoitetuissa poikkeusoloissa voidaan valtioneuvoston asetuksella säätää, että hyvinvointialue ja hyvinvointiyhtymä voivat luopua:
— — — — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — — — —
2) sosiaalihuoltolain 36 §:ssä tarkoitetusta palvelutarpeen arvioinneista;	2) sosiaalihuoltolain 36 §:ssä tarkoitetusta *tuen tarpeen arvioimisesta*;
— — — — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — — — —

———

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

———

18.

Laki

kotoutumisen edistämisestä annetun lain 33 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kotoutumisen edistämisestä annetun lain (681/2023) 33 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
33 §	33 §
Ilman huoltajaa maassa olevan lapsen asumisen järjestäminen	*Ilman huoltajaa maassa olevan lapsen asumisen järjestäminen*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Hyvinvointialueen on tehtävä sosiaalihuoltolain 36 §:ssä tarkoitetun palvelutarpeen arvioinnin perusteella päätös lapsen asumisen järjestämisestä perheryhmäkodissa, perhehoidossa tai muulla tarkoituksenmukaisella tavalla lapsen yksilöllinen tilanne ja etu huomioon ottaen.	Hyvinvointialueen on tehtävä sosiaalihuoltolain 36 §:ssä tarkoitetun *tuen tarpeen* arvioinnin perusteella päätös lapsen asumisen järjestämisestä perheryhmäkodissa, perhehoidossa tai muulla tarkoituksenmukaisella tavalla lapsen yksilöllinen tilanne ja etu huomioon ottaen.
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

19.

Laki

terveydenhuoltolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan terveydenhuoltolain (1326/2010) 27 §:n 4 momentti ja 50 a §:n 2 ja 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat 27 §:n 4 momentti laissa 789/2025 ja 50 a §:n 2 momentti laissa 581/2022 ja 50 a §:n 3 momentti laissa 1516/2016, sekä

muutetaan 24 §:n 3 momentti, 32 §:n 2 momentti, 50 a §:n 1 momentti ja 53 a §, sellaisina kuin ne ovat 24 §:n 3 momentti laissa 1303/2014 sekä 32 §:n 2 momentti ja 50 a §:n 1 momentti laissa 581/2022, ja 53 a § laissa 1516/2016, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
24 §	24 §
Sairaanhoito	*Sairaanhoito*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Hoidon ja kuntoutuksen toteutukselle on tarvittaessa laadittava hoito- ja palvelusuunnitelma siten kuin potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 4 a §:ssä säädetään. *Kun potilas on erityistä tukea tarvitseva lapsi tai muu erityistä tukea tarvitseva henkilö, hoito- ja palvelusuunnitelma on pyrittävä tekemään siten, että suunnitelma voidaan ottaa huomioon sosiaalihuoltolain 46 §:n mukaista päätöstä tehtäessä. Erityisen tuen tarpeessa olevana henkilönä pidetään henkilöä, jolla on erityisiä vaikeuksia hakea ja saada tarvitsemiaan sosiaali- ja terveyspalveluja kognitiivisen tai psyykkisen vamman tai sairauden, päihteiden ongelmakäytön, usean yhtäaikaisen tuen tarpeen tai muun vastaavan syyn vuoksi ja jonka tuen tarve ei liity korkeaan ikään siten kuin ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain (980/2012) 3 §:ssä säädetään. Erityistä tukea tarvitsevana lapsena pidetään lasta, joka on erityisen tuen tarpeessa edellä mainituista syistä tai jonka kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai joka itse käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään.*	Hoidon ja kuntoutuksen toteutukselle on tarvittaessa laadittava hoito- ja palvelusuunnitelma siten kuin potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 4 a §:ssä säädetään.

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
27 §	27 §
Mielenterveyden hoito	*Mielenterveyden hoito*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Lupa- ja valvontaviraston tulee järjestää vuosittain lasten ja nuorten mielenterveyden hoidon ja sosiaalihuollon mielenterveystyön työnjaon kehittämiseksi alueellisia yhteistyökokouksia.	(kumotaan)
32 §	32 §
Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyö	*Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyö*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Jos sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeen arviointi, päätösten tekeminen tai sosiaalihuollon toteuttaminen edellyttävät terveydenhuollon palveluja, on hyvinvointialueen terveydenhuollon ammattihenkilön osallistuttava sosiaalihuollon toimenpiteestä vastaavan työntekijän pyynnöstä henkilön palvelutarpeen arvioinnin tekemiseen ja asiakassuunnitelman laatimiseen.	Jos sosiaalihuoltolain mukainen tuen tarpeiden *arvioiminen*, päätösten tekeminen tai sosiaalihuollon toteuttaminen edellyttävät terveydenhuollon palveluja, on hyvinvointialueen terveydenhuollon ammattihenkilön osallistuttava sosiaalihuollon toimenpiteestä vastaavan työntekijän pyynnöstä henkilön *tuen tarpeen arvioimiseen* ja asiakassuunnitelman laatimiseen.
50 a §	50 a §
Terveydenhuollon ja sosiaalipäivystyksen yhteistyö	*Terveydenhuollon ja sosiaalipäivystyksen yhteistyö*
Kiireellisen hoidon edellyttämän arvion yhteydessä terveydenhuollon ammattihenkilön on arvioitava *sosiaalihuoltolain 35 §:ssä säädetyn mukaisesti,* onko potilaalla ilmeinen sosiaalihuollon tarve. Jos tarve on ilmeinen, hänen on ohjattava potilas hakemaan sosiaalipalveluja tai, jos tämä antaa siihen suostumuksensa, otettava yhteyttä hyvinvointialueen sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen, jotta sosiaalihuollon ammattihenkilö arvioi palvelutarpeen siten kuin sosiaalihuoltolain 36 §:ssä säädetään.	Kiireellisen hoidon edellyttämän arvion yhteydessä terveydenhuollon ammattihenkilön on arvioitava, onko potilaalla ilmeinen sosiaalihuollon tarve. *Terveydenhuollon ammattihenkilön velvollisuudesta ohjata henkilö hakemaan sosiaalihuoltoa sekä velvollisuudesta tehdä ilmoitus henkilön sosiaalihuollon tarpeesta hyvinvointialueen sosiaalihuollosta vastaavalle viranomaiselle säädetään sosiaalihuoltolain 35 §:ssä.*
Jos suostumusta ei voida saada ja potilas on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan tai lapsen etu sitä välttämättä	(kumotaan)

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
vaatii, terveydenhuollon ammattihenkilön on tehtävä ilmoitus sosiaalihuollosta vastaavalle viranomaiselle lastensuojelun tai muun sosiaalihuollon tarpeesta salassapitosäännösten estämättä viipymättä. Myös muu henkilö voi tehdä ilmoituksen salassapitosäännösten estämättä.	
Kiireellisessä tilanteessa terveydenhuollon ammattihenkilön on otettava yhteyttä sosiaalipäivystykseen. Edellä 50 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitetuissa päivystysyksiköissä sosiaalipäivystystä on toteutettava terveydenhuollon päivystyksen yhteydessä.	(kumotaan)
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
53 a §	53 a §
Sosiaalihuollon tarpeen arviointi	*Sosiaalihuollon tarpeen arviointi*
Terveydenhuollon ammattihenkilön on arvioitava, onko potilaalla ilmeinen sosiaalihuollon tarve myös tässä luvussa säädetyn kiireettömän hoidon tarpeen arvioinnin yhteydessä. Ohjaamisesta ja yhteyden ottamisesta sosiaalihuoltoon säädetään 50 a §:ssä. Henkilön oikeudesta saada palvelutarpeen arviointi säädetään sosiaalihuoltolain 36 §:ssä.	Terveydenhuollon ammattihenkilön on arvioitava, onko potilaalla ilmeinen sosiaalihuollon tarve myös tässä luvussa säädetyn kiireettömän hoidon tarpeen arvioinnin yhteydessä. *Terveydenhuollon ammattihenkilön velvollisuudesta ohjata henkilö hakemaan sosiaalihuoltoa sekä velvollisuudesta tehdä ilmoitus henkilön sosiaalihuollon tarpeesta hyvinvointialueen sosiaalihuollosta vastaavalle viranomaiselle säädetään sosiaalihuoltolain 35 §:ssä. Tuen tarpeen arvioimisesta* säädetään sosiaalihuoltolain 36 §:ssä.
	————
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	————

20.

Laki

ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain 15 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain (980/2012) 15 §:n 2 momentin 1 kohta, sellaisena kuin se on ja 16 laissa 1323/2014, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
15 §	15 §
Palveluntarpeiden selvittäminen	*Palveluntarpeiden selvittäminen*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Selvittäminen on aloitettava viipymättä ja saatettava loppuun ilman aiheetonta viivytystä sen jälkeen, kun:	Selvittäminen on aloitettava viipymättä ja saatettava loppuun ilman aiheetonta viivytystä sen jälkeen, kun:
1) iäkäs henkilö on hakeutunut sosiaalihuoltolain (1301/2014) 36 §:ssä tarkoitettuun palvelutarpeen arviointiin;	1) iäkäs henkilö on hakeutunut sosiaalihuoltolain (1301/2014) 36 §:ssä tarkoitettuun *tuen tarpeen arvioimiseen*;
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

21.

Laki

kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain 25 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011) 25 §, sellaisena kuin se on osaksi laissa 388/2015 seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
25 §	25§
Sosiaalipalvelut	*Sosiaalipalvelut*
Kansainvälistä suojelua hakevalla, tilapäistä suojelua saavalla ja ihmiskaupan uhrilla, jolla ei ole kotikuntalaissa tarkoitettua kotikuntaa Suomessa, on oikeus saada sosiaalihuoltolain (1301/2014) 14 §:ssä tarkoitettuja sosiaalipalveluja, jos sosiaalihuollon ammattihenkilö arvioi ne välttämättömiksi sinä aikana, jona henkilö on oikeutettu vastaanottopalveluihin tai jona hän on auttamisjärjestelmässä.	Kansainvälistä suojelua hakevalla, tilapäistä suojelua saavalla ja ihmiskaupan uhrilla, jolla ei ole kotikuntalaissa tarkoitettua kotikuntaa Suomessa, on oikeus saada sosiaalihuoltolain (1301/2014) *15 §:ssä tarkoitettua sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta,* jos *sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015) 3 §:ssä tarkoitettu* sosiaalihuollon ammattihenkilö arvioi *sen* välttämättömäksi sinä aikana, jona henkilö on oikeutettu vastaanottopalveluihin tai jona hän on auttamisjärjestelmässä. *Sosiaalityössä noudatetaan mitä sosiaalihuoltolain 49 c §:ssä säädetään sosiaalityöntekijän erityisistä tehtävistä.*
Sosiaalihuoltolain 15 §:ssä tarkoitettua sosiaalityötä ja 16 §:ssä tarkoitettua sosiaaliohjausta tekee vastaanottokeskuksessa sosiaalihuollon ammattihenkilö. Työhön kuuluu neuvontaa, ohjausta, sosiaalisten ongelmien selvittämistä ja muita tukitoimia, jotka ylläpitävät ja edistävät yksilöiden ja perheen turvallisuutta ja suoriutumista sekä yhteisöjen toimivuutta.	*Jos sosiaalityö ja sosiaaliohjaus ei riitä vastaamaan asiakkaan välttämättömän tuen tarpeeseen tai siihen ei voida kohtuudella vastata muilla tavoin, on asiakkaalla oikeus saada sosiaalihuoltolain 14 §:ssä tarkoitettuja sosiaalipalveluja, jos sosiaalihuollon ammattihenkilö arvioi ne välttämättömiksi sinä aikana, jona henkilö on oikeutettu vastaanottopalveluihin tai jona hän on auttamisjärjestelmässä.*
	————
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

————————

22.

Laki

viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 11 §:n 2 momentin 7 kohta, sellaisena kuin se on laissa 756/2015, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
11 §	11 §
Asianosaisen oikeus tiedonsaantiin	*Asianosaisen oikeus tiedonsaantiin*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Asianosaisella, hänen edustajallaan ja avustajallaan ei ole edellä 1 momentissa tarkoitettua oikeutta:	Asianosaisella, hänen edustajallaan ja avustajallaan ei ole edellä 1 momentissa tarkoitettua oikeutta:
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
7) muun kuin 6 a kohdassa tarkoitetun todistajan, asianomistajan tai asianosaisen taikka rikosilmoituksen, lastensuojelulain (417/2007) 25 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen tai muun niihin verrattavan viranomaisen toimenpiteitä edellyttävän ilmoituksen tekijän salassa pidettäviin osoite-, puhelin- ja muihin vastaaviin yhteystietoihin, jos tiedon antaminen vaarantaisi todistajan, asianomistajan tai asianosaisen tai ilmoituksen tekijän turvallisuutta, etuja tai oikeuksia;	7) muun kuin 6 a kohdassa tarkoitetun todistajan, asianomistajan tai asianosaisen taikka rikosilmoituksen*, sosiaalihuoltolain 35 a §:ssä* tarkoitetun ilmoituksen tai muun niihin verrattavan viranomaisen toimenpiteitä edellyttävän ilmoituksen tekijän salassa pidettäviin osoite-, puhelin- ja muihin vastaaviin yhteystietoihin, jos tiedon antaminen vaarantaisi todistajan, asianomistajan tai asianosaisen tai ilmoituksen tekijän turvallisuutta, etuja tai oikeuksia;
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

23.

Laki

nuorisolain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan nuorisolain (1285/2016) 11 §:n 7 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
11 §	11 §
Tietojen luovuttaminen etsivälle nuorisotyölle	*Tietojen luovuttaminen etsivälle nuorisotyölle*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Lastensuojeluilmoituksen ja ennakollisen lastensuojeluilmoituksen tekemisestä säädetään lastensuojelulain (417/2007) 25 ja 25 c §:ssä. Yhteydenotosta sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi säädetään sosiaalihuoltolain *(1301/2014)* 35 §:ssä. Jos näissä säännöksissä tarkoitettu ilmoitusvelvollinen on ottanut yhteyttä sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen, ei samojen tietojen perusteella tarvitse tehdä ilmoitusta etsivälle nuorisotyölle.	Lastensuojeluilmoituksen ja ennakollisen lastensuojeluilmoituksen tekemisestä säädetään *sosiaalihuoltolain 35 a §:ssä. Ilmoituksesta* sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi säädetään sosiaalihuoltolain 35 § ssä. Jos näissä säännöksissä tarkoitettu ilmoitusvelvollinen on ottanut yhteyttä sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen, ei samojen tietojen perusteella tarvitse tehdä ilmoitusta etsivälle nuorisotyölle.
	————
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

———————